

שבוע פרשת בא

(17 – 23 January 21)

ד' – י' שבט תשפ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אַתָּה יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינִי וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיַּצְהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֹּי בָכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֻתָּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֶךְ צְדִיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קִיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי־דֶרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעַלְו עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הַלְכוּ: ד אֶתְּה צוֹנִיתָה פִקְדֵיךְ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֵי לִשְׁמֹר חֻקֶיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךְ בְּיֶשֶׁר לִבִּי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲוֹבֵי עַד־מְאֹד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדַרְכֶּךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְנֵי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְּרֹתִי כָּל־מִשְׁפָּטֶיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל־הָעוֹלָם: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֲבִיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד קכב

זמן תחילת קידוש לבנה:
יום רביעי בערב, ז' שבט

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תש"ל

שבת שלום והתוועדויות דתקופת העשרים פעילות ביותר ובתוכן המכתב דראש חודש¹ ובהצלחה רבה.

בברכה

מנחם שניאורסאהן

(1) נדפס באג"ק חכ"ו ע' רעז ואילך.

עבודת השם בשלימות יכולה להיות רק כאשר האדם הוא במצב רוח טוב, והגוף אינו מבולבל מרעב וצימאון ותענית וכו'.

"עשה טוב" הוא עיקר תפקידו של האדם, ואילו "סור מרע" הוא רק הכנה.

אצל יהודי, כל תנועה וכל רגע מחייו מחושבים לצורך עבודתו לקונו, שהרי "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני".
משיחת יו"ד שבט, ה'תשל"ד

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת מועד קטן	רכא
ב) מזמורי תהלים קיט, קכ	ג	כב) מסכת פסחים עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה		מדף נז עד דף סג	רכב
שבת פרשת בא, יו"ד שבט ה'תש"י	ו	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) פרק אחד עשר מהמשך באתי לגני ה'ש"ת....	כה	כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	
ה) מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה		אדמו"ר הזקן	רנ
מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשכ"א ..	כו	כד) שולחן ערוך הלכות שבת	
ו) מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה		לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רנא
יו"ד שבט, ה'תשמ"א	נו	כה) תורה אור למען תהיה תורה ה' בפיך	
ז) שיחות י' שבט, ה'תש"ל	סח	אדמו"ר הזקן	רנג
ח) לקוטי-שיחות פרשת בא – יו"ד שבט כרך טז ..	עט	כו) תורת חיים	
ט) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		אדמו"ר האמצעי	רנה
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	פו	כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
י) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בא	פז	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנו
יא) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בא	פח	כח) תורת שמואל תרל"ב	
יב) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בא	קכה	אדמו"ר מוהר"ש	רנו
יג) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כט) קונטרס התפילה	
לשבוע פרשת בא	קכו	אדמו"ר מוהרש"ב	רנח
יד) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בא	קלו	ל) ספר המאמרים – תש"ט	
טו) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קלט	אדמו"ר מוהריי"צ	רסא
שיעורי רמב"ם		לא) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	
טז) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת בא	קמב	אדמו"ר מוהריי"צ	רסד
יז) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת בא	קצב	לב) ספר הזכרונות פרק מז	רסו
יח) – ספר המצוות, לשבוע פרשת בא	רט	לג) אגרות קודש	
יט) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהריי"צ	רסח
ירמיה פרק נ, דניאל פרק יא	ריא	לד) חומש לקריאה בציבור	רסט
כ) משניות – מסכת אהלות		לה) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רעו
ביאור קהתי	ריג	לו) לוח זמנים לשבוע פרשת בא	רעח
		לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רעט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ה סדר מפורט ליום העשירי בשבט

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעוה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (לבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"נ (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"נ, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"נ אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו. במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראוים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסוגלת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורגנו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

ביאור בדרך אפשר

1 יִאֲרֲצִיט כבוד אמו זקנתו, 2 הרבנית הצדקנית מרת רבקה נשמתה עדן סבתו של הרבי 3 הריי"צ אם אביו הרבי הרש"ב, אשת סבו הרבי מהר"ש (נסתלקה בשנת 4 תרע"ד) זכותה יגן עלינו שאף הוא נסתלק ביום זה, בשנת תש"י ולאחר 5 מעשה התברר כי מסר את המאמר הזה 6 לפרסום ליום הסתלקותו. 7 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל: 8 "באתי לגני אחתי כל"ה", 9 ואיתא מובא במדרש רבה 10 (במקומו) על פסוק זה בשיר 11 השירים) "לגן אין פתיב פאן 12 אלא לגני, לגנוני, למקום 13 שהיה עקרי בתחלה", בפסוק 14 לא נאמר "לגן" סתם אלא "לגני" 15 שמשמעו הגן שלי, המקום שבו יש לי 16 עונג והנאה מכבר דעקר שכינה 17 בתחתונים היתה, עם בריאת 18 העולם עיקר השכינה שרתה בעולמות 19 התחתונים שבאותה שעה היו כלי ראוי 20 להשראת השכינה ועל ידי חטא 21 עץ הדעת החטא הראשון שהיה 22 בתחילת הבריאה נסתלקה 23 השכינה מארץ ועלתה לרקיע 24 הראשון מבין שבעת הרקיעים, ועל 25 ידי חטא קין ואנוש נסתלקה 26 השכינה ועלתה מרקיע א' לב' 27 וג', כלומר, בעקבות חטא קין 28 השכינה נסתלקה מהרקיע הראשון 29 ועלתה לרקיע השני ובעקבות חטא 30 אנוש נסתלקה השכינה מהרקיע השני 31 ועלתה לרקיע השלישי ואחר כך 32 בדור המבול בעקבות חטאי אותו 33 דור נסתלקה השכינה מרקיע ג' 34 לד', וכדאיתא מובא במדרש 35 רבה על פסוק "וישמע אדם 36 הראשון את קול ה' אלקים 37 מתהלך בגן עדן - אמר רבי 38 אבא, מהלך אין פתיב פאן 39 אלא מתהלך, הפסוק מדייק 40 ואומר "מתהלך" ולא "מהלך" להורות שההליכה (כביכול) של הקדוש-

ביאור בדרך אפשר

ברוך הוא בגן עדן לא הייתה ההליכה רגילה אלא, קפץ ואזל קפץ 41 ואזל", קופץ והולך, קופץ והולך, וגם מדרש זה רומז על כך שבהשראת 42 השכינה למטה היו שינויים ולאורך הדורות בדרך של קפיצה ודילוג, היינו 43 סילוק השכינה מהארץ לרקיע ואחר כך 44 שונים גרמו את סילוק השכינה מהארץ 45 לרקיע השביעי עמרו שבעה 46 צדיקים והורידו את השכינה 47 בחזרה מהרקיע השביעי עד למטה 48 בארץ, אברהם הראשון מבין שבעת 49 הצדיקים האמורים זכה והוריד 50 את השכינה מרקיע ז' לו', 51 ויצחק מו' לה', וכך הלאה עד 52 כי משה שהוא השביעי (וכל 53 השביעין¹ חביבין) הורידו 54 את עיקר השכינה להיות שורה 55 למטה בארץ. 56 ועקר גלוי אלקות לאחר 57 שהשראת השכינה חזרה להיות כאן 58 למטה בארץ היה בבית המקדש, 59 דכתיב "ועשו לי מקדש 60 ושכנתי בתוכם", בתוכו לא 61 נאמר אלא בתוכם, אף שמאחר 62 והביטוי "ושכנתי" מתייחס לבית 63 המקדש, הפסוק היה צריך לומר 64 "ושכנתי בתוכם" בלשון יחיד, בכל זאת 65 אמר "בתוכם" כי הכוונה היא בתוך 66 כל אחד ואחד מבני ישראל, וזהו 67 הפירוש הפנימי בפסוק "צדיקים 68 יירשו ארץ וישקנו לעד 69 עליה", דצדיקים יירשו ארץ 70 שהוא גן עדן, מפני מה, באיו 71 זכות יזכו הצדיקים לרשת את גן עדן 72 לפי שהם משכינים (הינו 73 ממשיכים מלמעלה למטה וגורמים 74 שתהיה התגלות של) אלוהות בחינת 75 שוכן עד² מרום וקדוש, 76 שיהיה בגלוי למטה בארץ 77 שהיא המקום הנמוך ביותר. וזהו 78 פירוש דברי המדרש שהובאו לעיל 79 80 "באתי לגני לגנוני, למקום שהיה עקר

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד
שבט, ה'תש"י

יִאֲרֲצִיט כבוד אמו זקנתו הרבנית
הצדקנית מרת רבקה נשמתה עדן
זכותה יגן עלינו

1 "באתי לגני אחתי כל"ה", ואיתא במדרש רבה 2 (במקומו) "לגן אין פתיב פאן אלא 3 לגני, לגנוני, למקום שהיה עקרי בתחלה", 4 דעקר שכינה בתחתונים היתה, ועל ידי חטא עץ 5 הדעת נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, ועל ידי 6 חטא קין ואנוש נסתלקה השכינה מרקיע א' לב' 7 וג', ואחר כך בדור המבול נסתלקה מרקיע ג' 8 לד', וכדאיתא במדרש רבה על פסוק "וישמע 9 את קול ה' אלקים מתהלך בגן - אמר רבי 10 אבא, מהלך אין פתיב פאן אלא מתהלך, קפץ 11 ואזל קפץ ואזל", ואחר כך עמרו שבעה צדיקים 12 והורידו את השכינה למטה, אברהם זכה והוריד 13 את השכינה מרקיע ז' לו', ויצחק מו' לה', עד 14 כי משה שהוא השביעי (וכל השביעין¹ חביבין) 15 הורידו למטה בארץ. ועקר גלוי אלקות היה 16 בבית המקדש, דכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי 17 בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל 18 אחד ואחד, וזהו "צדיקים יירשו ארץ וישקנו 19 לעד עליה", דצדיקים יירשו ארץ שהוא גן עדן, 20 מפני מה, לפי שהם משכינים (הינו ממשיכים) 21 בחינת שוכן עד² מרום וקדוש, שיהיה בגלוי 22 למטה. וזהו "באתי לגני לגנוני, למקום שהיה

(*) נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. (1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת. (2) להעיר בענין "עד" מזהיר חלק ב ריש פרשת וארא ובביאורי הזוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו וביאורו פרק ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּתְּחִלָּה", דַּעֲקֵר שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה ועם בניית המשכן
- 2 והמקדש חזרה השראת השכינה להיות למטה כפי שהייתה בתחילת הבריאה
- 3 לפני חטא עץ הדעת.
- 4 וְהֶעֱנֵן הוּא, דְּהִנֵּה תַּכְלִית הַכּוֹנֵה הַמְּטֵרָה בְּכִרְיָאָת וְהִתְהַוּוּת
- 5 הָעוֹלָמוֹת, הִיא כְּדַבְרֵי הַמְּדַרְשׁ
- 6 דְּנִתְאַוּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲקָרוֹ בַּתְּחִלָּה", דַּעֲקֵר שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה.
- 7 לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה 2 וְהֶעֱנֵן הוּא, דְּהִנֵּה תַּכְלִית הַכּוֹנֵה בְּכִרְיָאָת
- 8 בַּתְּחִתּוֹנִים, שְׂיִהִיָּה גִלּוּי 3 וְהִתְהַוּוּת הָעוֹלָמוֹת, דְּנִתְאַוּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
- 9 אֱלֻקוֹת לְמִטָּה וכפי שמבואר על
- 10 כן בספר התניא (פרק לו) אשר "לא
- 11 שייך לפניו יתברך בחינת מעלה
- 12 ומטה... אלא... קודם שנברא העולם
- 13 היה הוא לבדו יתברך יחיד ומיוחד
- 14 וממלא כל המקום הזה שברא בו
- 15 העולם וגם עתה כן הוא לפניו יתברך
- 16 רק שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו
- 17 ואורו יתברך שמקבלים על-ידי לבושים
- 18 רבים המכסים ומסתירים אותו יתברך
- 19 ... עד שנברא עולם הזה הגשמי
- 20 והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה
- 21 שאין תחתון למטה ממנו בעניין הסתר
- 22 אורו יתברך... והנה תכלית השתלשלות
- 23 העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה
- 24 אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל
- 25 ולהם [=אם הייתה המטרה והתכלית
- 26 להגיע לעולמות העליונים מצד מעלתם
- 27 הרי הם ב] ירידה מאור פניו יתברך
- 28 [=ובמילא יש דבר שהוא יותר גבוה
- 29 מהם] אלא התכלית הוא עולם הזה
- 30 התחתון" על ידי עבודת האדם,
- 31 על ידי אתפּפּיָא כפיית הסטרא-
- 32 אחרא והרע לצד הקדושה והטוב
- 33 וְאִתְהַפְּכָא של החושך וההעלם
- 34 והסתר הרוחני לאור, וכהמשך דברי רבנו חזקן בתניא שם: "שכך עלה ברצונו
- 35 יתברך להיות נחת רוח לפניו יתברך כד אתפּפּיָא סטרא אחרא ואתהפך חשוכא
- 36 לנהורא" כך שבסופו של דבר יהיה בעולם הזה יותר גילוי אלוקות מאשר
- 37 בעולמות העליונים, וכאמור הדבר נפעל על-ידי עבודת האדם דְּנִשְׁמָה
- 38 תִּרְדּוּ מהעולמות העליונים לְמִטָּה לעולם הזה הגשמי התחתון לְהִתְלַבֵּשׁ
- 39 בְּגוּף וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִּית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וַיִּסְתָּרוּ עַל אֹר
- 40 הַנִּשְׁמָה, וּבְכָל זֶה לְמִירוֹת הָעֵלֶם וההסתר תִּפְעַל הַנִּשְׁמָה בְּרוּר
- 41 הפרדה של הטוב שבו מן הרע שבו והעלאתו לקדושה וְנִפְוּף עֵידוֹן הַגּוּף
- 42 וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִּית, וְגַם חֻלְקוֹ בְּעוֹלָם לכל יהודי יש חלק מסויים
- 43 בעולם שהביור וההעלאה של אותו חלק לקדושה מוטלים עליו בפרט, ועל

- 44 ידי שהוא בא במגע עם אותם דברים בעולם ומשתמש לענייני תורה ומצוות
- 45 או מנצל אותם בדרך של 'בכל דרכיך דעהו' ו'כל מעשיך יהיו לשם שמים'
- 46 הוא מברר ומעלה אותם לקדושה.
- 47 וְזֶהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
- 48 וְאֶחָד, וְהוּא שֶׁהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה
- 49 בעולם הזה בתוך כל אחד ואחד בפרט
- 50 היא על ידי הָעֲבוּדָה של האדם
- 51 בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים של העולם
- 52 הוזה הגשמי בְּבִחִינַת אֲתַפְּיָא
- 53 כפיית הרע והתגבורות עליו
- 54 וְאִתְהַפְּכָא הפיכת החושך לאור,
- 55 וּכְמֵאֲמַר הַזֹּהר "כִּד³ אֲתַפְּיָא
- 56 סְטָרָא אַחְרָא אֲסִתְלַק יִקְרָא
- 57 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלְהוּ
- 58 עֲלָמִין" כאשר הסטרא אחרא (הצד
- 59 האחר שאינו צד הקדושה) נכפית
- 60 (כשמתגברים עליה ומבטלים אותה)
- 61 מתעלה כבודו של הקדוש-ברוך-הוא
- 62 בכל העולמות.
- 63 וְהִנֵּה מַה שְׂאוּמֵר הַזֹּהר שֶׁעֲבוּדַת
- 64 האדם גורמת עלייה בכבוד ה'
- 65 "בְּכוּלְהוּ עֲלָמִין", הַכּוֹנֵה עַל
- 66 מְדֻרְגַּת הָאוֹר האלוקי דְּהוּא
- 67 בְּכוּלְהוּ עֲלָמִין שהוא [מאין] בכל
- 68 העולמות בְּשׂוּה, וְהִנֵּנוּ אֹר
- 69 הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין שְׂמַאִיר
- 70 בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׂוּה, כַּמְבֹאֵר
- 71 בקבלה וחסידות שהאור האלוקי בא
- 72 לעולם בשני אופנים הנקראים "אור
- 73 הסובב כל עלמין" ו"אור הממלא כל
- 74 עלמין". אור הסובב הוא התגלות האור
- 75 האינסופי הבלתי מוגבל שמאיר על כל
- 76 העולמות והנבראים בשווה, ונקרא
- 77 'סובב' על שם שמאיר על העולמות 'מלמעלה', מבלי להתלבש בתוכם ואור
- 78 הממלא הוא התגלות האור כפי שבא בגבול וצמצום בהתאמה לכל עולם ולכל
- 79 נברא לפי עניינו ומתלבש בכל אחד מהם בפנימיות דְּבְּעוֹלָמוֹת הָרִי יֵשׁ
- 80 חֲלוּקֵי מְדֻרְגּוֹת, העולמות נבדלים זה מזה בדרגתם, היינו באינו מידה
- 81 האור האלוקי מאיר בהם דְּאִינוּ דוּמָה עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָמוֹת
- 82 תַּחְתּוֹנִים, וההבדל ביניהם הוא דְּבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מְאִיר הָאוֹר
- 83 האלוקי בְּגִלּוּי, וּבְעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים הָאוֹר האלוקי אִינוּ מְאִיר
- 84 בְּגִלּוּי כָּל כָּף, וְיֵשׁ שֶׁהָאוֹר בָּא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם וְהַסְתָּר, היינו
- 85 שלא זו בלבד שאינו מאיר בגילוי כל-כך אלא אינו מאיר כלל (ונמית הגילוי
- 86 היא ההבדל בין העולמות, כי בעצם הקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

(לא דבר, שאינו מציאות מורגשת) כי הבריא היא מציאות מוגדרת עם
הגבלות ואילו הבורא הוא "אין" אינו מוגדר ומורגש בגודל המציאות, וכעוד
שבריא "יש" מ"אין" היא חידוש מציאות שטרם הייתה, עולם האצילות
נקרא "גילוי ההעלם" להורות שאין הוא מציאות חדשה של "יש" שלא היה
קודם לכן אלא רק גילוי של מה שהיה
נעלם בדרגות שלמעלה ממנו (ולכן,
למרות שגם בעולם האצילות יש עשר
ספירות מוגדרות וגם הוא נחשב
"עולם", בכל זאת הוא נקרא "אלוקות
ממש", וְאַצִּילוֹת מְלִשׁוֹן אֲצִלוֹ
וְסִמּוֹן, כלומר, עולם 'קרוי וסמוך'
לבורא יותר מהעולמות ב"ע שלמטה
ממנו שביחס לאצילות הם רחוקים
מהבורא וְכֵן פִּירוּשׁ אֲצִילוֹת
מְלִשׁוֹן הַצֵּלָה האצלה
וְהַפְּרָשָׁה, וגם המשמעות הזו
באצילות, מלשון האצלה והפרשה
(כמו שכתוב בתורה לגבי משה רבנו
ושבעים הזקנים "ויאצל מן הרוח")
מלמד על מעלתו המיוחדת של עולם
האצילות שהוא חלק בלתי נפרד
מהדרגות הגבוהות באלוקות שלמעלה
מהאצילות ואינו דבר חדש אלא כמו
חלק שנאצל והופרש מהם דְּאֲצִילוֹת
עִם הֵיוֹתוֹ בְּחִינַת עוֹלָם,
ובמובנים מסוימים הוא דומה
לעולמות שלמטה ממנו (וגם בו יש
עשר ספירות מוגדרות, מושג שלא
קיים באותה צורה למעלה מהאצילות)
אָבֵל בְּקִלְלוֹתָיו עוֹלָם האצילות
הוא בְּקִלְלָה עוֹלָמוֹת הָאֵין
סוֹף, שלמעלה ממדידה והגבלה,
מֵה שְׁאֵין בֶּן בְּרִיאָה עולם הבריא שהוא העולם הבא לאחר עולם
האצילות שֶׁהוּא הַתְּחִלַּת הַמְּצִיאוֹת בְּבִחִינַת יֵשׁ מֵאֵין ולמרות
שעולם הבריא הוא רק "התחלת המציאות" ולא מוגדר כמציאות ממש וגם
הוא עולם רוחני נעלה, בכל זאת הוא "יש" לעומת ה"אין" הבורא אותו. וְזֶהוּ
פִּירוּשׁ הַתְּחִלַּת הַפְּסוּק שֶׁהוּא לַעֲלֹ "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי",
שכוונתו לעולם האצילות דְּשֵׁמִי וְכַבֹּדִי לשון הפסוק "שמי" וכבודי"
מלמד שמדובר בדרגה גבוהה ביותר, היינו דרגה שהקדוש-ברוך-הוא אומר
עליה השם שלי והכבוד שלי הוּא האור האלוני הַמְּיָחֵד בִּי והוא דבר
אחד ומאוחד איתי בעצמי צִדִּין, כי עדיין לא ירד לדרגות נמוכות יותר
שבהם האחדות עם הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פחות ניכרת שְׁקָאֵי והכוונה
היא עַל עוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְחוד עולם שמאוחד עם

בשווה ומצידו "מעלה" ו"מטה" שווים אלא שמצד העולמות יש הבדל עד
כמה האור מאיר בהם בגלוי) וְיֵשׁ בְּזֶה חֲלוקֵי מְדֻרָּגוֹת, הבדלי דרגות,
באיזו מידה האור האלוני המאיר באותו עולם גלוי או נעלם ונסתר וְכִמּוֹ
שְׁתֵּנוּב "אף יְדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ וְיִמִּינִי טַפְחָה שְׁמַיִם", וְאֵיתָא
ומובא על פסוק זה
בְּמִדְרָשׁ⁴ "נִטָּה יְמִינוֹ וּבִרְאָה
שְׁמַיִם, וְנִטָּה שְׁמָאֵלוֹ וּבִרְאָה
אֶרֶץ", כלומר, הקדוש-ברוך-הוא
ברא את השמים באמצעות יד ימין
וזאת הארץ באמצעות יד שמאל
וְיָדוֹעַ דִּידִּי יָמִין מוֹרָה עַל
הָאֹר וְהַגְּלִי יוֹתֵר מאשר יד
שמאל (כמובן גם מהנאמר ב"פֶּתַח
אֱלֹהֵינוּ" שיד ימין היא מידת החסד ויד
שמאל היא מידת הגבורה והרי החסד
היא מידת הנתנה והגילוי, והגבורה
היא מידת הצמצום וההסתרה), וְזֶהוּ
הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּדַבְרֵי הַכְּתוּב
"וְיִמִּינִי טַפְחָה שְׁמַיִם",
דְּ"שְׁמַיִם" הַנִּמְצָאִים לַמַּעַל
הַכְּפֹנֶה עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים -
שֶׁם הַגְּלִי בְּבִחִינַת יָמִין
שֶׁהוּא גְּלִי הָאֹר, וְהָאֹר
עֲצָמוֹ הוּא בְּבִחִינַת גְּלִי,
כלומר שבעולמות העליונים יש גילוי
אלוקות בשני מובנים, האחד - שיש
בהם אור רב, והשני - שהאור הוא
בגילוי ולא בהעלם וְ"אֶרֶץ"
הַכְּפֹנֶה עוֹלָמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים,
הֵם מְבִחִינַת שְׁמָאֵל שְׁאֵין
הָאֹר בְּגִלְי כָּךְ, וְגַם
הָאֹר עֲצָמוֹ כֹּא בְּבִחִינַת
הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, והם עולמות תחתונים בשני המובנים האמורים גם במידת
האור שהוא אור מועט וגם שאינו בגילוי אלא בהעלם והסתר, והולך ומפטר
את החלוקה הכללית בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים פִּירוּשׁ
הַהִפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֶּד' עוֹלָמוֹת, בין ארבעת העולמות הכלליים דְּכִתְיֹב
כִּפִּי שְׁמוֹרֵמוֹ בְּכְתוּב "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרִאֲתִי וְצִרְתִּי
אֵף עֲשִׂיתִיו", שֶׁהֵם ד' עוֹלָמוֹת - אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה
עֲשִׂיָּה - בְּזֶה בְּחֻלּוֹק זֶה הָאֹר אֵינוֹ כִּמּוֹ שֶׁהוּא בְּאֲצִילוֹת, כִּמּוֹ
שֶׁהוּא בְּבִרְיָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, בארבעת העולמות עצמם יש הבדל
גדול במיוחד בין עולם האצילות, העליון מביניהם, לשלושת העולמות
שלמטה ממנו בריאה, יצירה עֲשִׂיָּה דְּאֲצִילוֹת הוּא⁵ בְּבִחִינַת גְּלִי
הַהֵעֱלֵם, הבריא כולה מוגדרת כ"יש" (דבר, מציאות מורגשת) מ"אין"

(4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א. פה, ב. 5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור [למאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בכל העולמות הוא על ידי העבודה של האדם בעבודת הבורים
של ענייני העולם הזה ועבודה זו היא בשני האופנים האמורים בבחינת
אתפכיא ואתהפכא דוקא ורק המגע עם ענייני העולם וההתגברות
על הקליפה והסטרא-אחרא בדרך "אתהפכא" בכוחה לגרום
המשכתו של האור האלוני הנעלה
ה"סובב כל עלמין".
וזהו הפירוש בדברי הוזהר "כד
אתפכיא סטרא-אחרא",
פאשר פועל האדם בעבודתו
הרוחנית להיות אתפכיא
סטרא-אחרא ואתהפכא
חשוכא לנהורא, כאמור לעיל,
הנה יתרון האור הוא
מהחשך דוקא, כתוב (בקהלת)
"וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן
הסכלות כיתרון האור מן החושך"
והינו ואחד הפירושים ב"יתרון האור
מן החושך" דכאשר החשך
נהפך לאור, הנה נעשה יתרון
האור, כלומר, באור שמאיר מתוך
החושך יש יתרון ומעלה מיוחדת לגבי
אור סתם, וזו המעלה המיוחדת של
"אתהפכא" שעניינה הוא הפיכת
החושך לאור שהיא פועלת את "יתרון
האור" היינו שהאור מאיר בגלוי
בכל העולמות עד אשר יאיר
למטה ממש, והינו שנמשך
האור באופן כזה שיש בו יתרון
גדול, אשר אפן המשכתו הוא
בכל העולמות בשורה.
וזהו לסיכום, פירוש דברי הוזהר
"כד אתפכיא סטרא-אחרא
אסתלק יקרא דקודשא בריך
הוא ככולהו עלמין", עליית
כבודו של הקדוש-ברוך-הוא בכל
העולמות פירוש בחינת האור,
המשכה והתגלות של אור נעלה ביותר
שנמשך⁶ מלמעלה למטה ומתגלה
בעולם אור הסובב כל עלמין שאפן המשכתו
בבחינת סובב ומקיף בכל העולמות בשורה, ואם כן מאיר
גם למטה כמו שהוא למעלה כלומר, לא זו בלבד שהאור "סובב"
מאיר גם למטה ולא רק למעלה אלא שגם למטה הוא מאיר בדיוק כמו
למעלה.

הבורא וזהתפלות, שהאורות והספירות שבו כלולות זו מזו בגלל שכולן
יחד בטלות לגבי הבורא, כיוון שהאור שם בתכלית הגלוי, ללא כל
העלם והסתור דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בריאה
יצירה עשיה, אין כל דימיון בין מידת גילוי האור בעולם האצילות למידת
גילוי האור בעולמות ב"ע ובבריאה
יצירה עשיה עצמן יש חלוקי
מדרגות הבדלי דרגות בהגלוי
אורות במידת הגילוי של האורות
כמו שהוא בעולם הבריאה
ועולם היצירה ועשיה שבעולם
הבריאה האור מאיר בגילוי יותר מאשר
בעולם היצירה, ובעולם היצירה יש
יותר גילוי מאשר בעולם העשייה,
נמצא שבסך הכול יש עולמות שונים
בדרגות שונות.
אמנם כל זה כל הבדלי הדרגות
בין העולמות השונים המבוארים לעיל
הוא בהאור האלוני שפא
להיות את העולמות
בבחינת ממלא כל עלמין,
שמתלבש בכל עולם לפי ערכו ולפי
מהותו המיוחדת אצל בהאור
האלוני שהוא מצד עצמו אור
אינסופי לא מדוד ולא מוגבל, האור
שהוא למעלה משכיכות אלו
העולמות, והוא בחינת אור
הסובב כל עלמין, שפא ומאיר
בבחינת סובב ומקיף
לעולמות, ואינו מאיר בכל עולם
לפי מהותו הפרטית הרי מאיר
בכל העולמות בשורה, באותה
מידה, וזהו פירוש דברי הוזהר שאורו
של הקדוש-ברוך-הוא מאיר
"בכולהו עלמין", בכל העולמות
והינו שאור זה הנה אפן
המשכתו הוא בכל העולמות
בשורה והוא מאיר באותה מידה
בעולם האצילות העליון ובעולם
העשייה התחתון.
אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין, שאכן יבוא ויאיר
בפועל (כמבואר בחסידות שיש אורות אלוקים שמשיפיעים קיום וחיות
בעולמות מצד עצמם (כי הקדוש-ברוך-הוא "חפץ חסד") ויש אורות שיורדים
ונמשכים למטה רק על-ידי עבודת האדם. והמשכת אור "הסובב כל עלמין"

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 ב"אתהפכא" הרע הפך לטוב (ובמקומות אחרים מבואר ש"אתכפיא" היא
45 עבדות כל אדם ו"אתהפכא" היא עבודת הצדיקים) ולכן אחת העבודות
46 שהיה במקדש הוא ענין עבודת הקרבנות, שהוא עבודה
47 רוחנית שבנפש, כי הקרבת הקרבנות בגשמיות הייתה מלווה בעבודה
48 רוחנית-נפשית. וזהו החלק הרחני-
49 נפשי של עבודת הקרבנות הוא ענין
50 השתתפות הפהנים והלויים
51 בעבודתם ושירים וזמרים בעת
52 הבאת הקרבן, שזהו עבודה
53 רוחנית כי פרט להקרבת הקרבן
54 בפועל, הכהנים היו עובדים עבודה
55 רוחנית והלויים היו שרים ומזמרים
56 בעת העבודה במקדש וגם זו עבודה
57 רוחנית.
58 וכיוון שעבודת הקרבנות היא עבודה
59 רוחנית, הרי היא שייכת לכל אדם, בכל
60 זמן ובכל מקום, כפי שהולך ומבאר.
61 וענין עבודת הקרבן בעבודה
62 בנפש האדם הוא, דכתיב⁷
63 בתחילת פרשת הקרבנות בתורה,
64 בחומש ויקרא "אדם כי יקריב
65 מכם קרבן לה', מן הפהמה
66 מן הבקר ומן" כו', דלכאורה
67 יקשה יש לתמוה על לשון הכתוב
68 דאם היתה פונתו בזה באמירה
69 "אדם כי יקריב מכם" רק לבאר
70 משפטי הקרבן הלכה למעשה,
71 הנה ליה למימר היה לו (לפסוק)
72 לומר אדם מכם אחד מבני ישראל
73 כי יקריב קרבן לה', הנה
74 כך וכך יהיה משפט הובאת
75 הקרבן והלכותיו, ומפני מה
76 אומר "אדם כי יקריב מכם"
77 לשון שמשמעו הקרבה "מכם",
78 מעצמם וכו'. אלא ידוע בתורת
79 החסידות הפונה בזה הטעם
80 שהכתוב אומר "אדם כי יקריב מכם"
81 ולא "אדם מכם כי יקריב" הוא
82 שבא הכתוב לא לבאר רק את דיני
83 הקרבנות בפועל אלא גם לבאר פלילות ענין הקרבנות בעבודה
84 הרוחנית בנפש האדם, וזהו הפירוש הפנימי בלשון הכתוב "אדם כי
85 יקריב", האדם באשר יתקרב לאלקות, כאשר תהיה לו התעוררות
86 ויעלה ברצונו להתקרב לאלקות (למרות שהוא חי בעולם הזה הגשמי ונשמתו

1 וזהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", לפי כל האמור מוכן
2 כיצד השראת השכינה ("ושכנתי בתוכם") אכן יכולה להיות בתוך כל
3 אחד ואחד מבני ישראל, כי על ידי העבודה דבחינת אתפכיא
4 ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה נעשה על ידי זה יתרון
5 האור, כאמור לעיל במעלת ויתרון
6 האור שבא מתוך החושך דאסתלק
7 יקרא דקודשא בריך הוא
8 בכולהו עלמין, שמאיר
9 ומתגלה בכל העולמות במידה שווה
10 אור הסובב שהוא האור הנעלה
11 שלמעלה משייכות לעולמות אבל על
12 ידי "אתכפיא" ו"אתהפכא" הוא מאיר
13 בעולמות.
14 קצור. עקר שכינה שורה
15 ומתגלית בתחתונים דווקא
16 בעולמות התחתונים ביותר, כך היה
17 בתחילת הבריאה וכך היה בהקמת
18 המשכן על ידי משה רבנו. יבאר
19 דבחינת המטרה של בריאת
20 העולמות היא שיהיה דירה
21 לקדוש-ברוך-הוא בעצמו
22 בתחתונים, ובמיוחד בעולם הזה
23 ונעשה מטרה זו של עשיית העולם
24 התחתון ל"דירה" לקדוש-ברוך-הוא
25 מיושמת על ידי אתפכיא
26 ואתהפכא, שממשיך האדם
27 העובר את ה' בדרכים אלה את אור
28 הסובב, שזהו אור המאיר
29 בכולהו עלמין בכל העולמות
30 בשוה.
31 (ב) והנה עבודת ה' האמורה לעיל
32 (ב"אתכפיא" ו"אתהפכא") שממשיכה
33 לעולם הזה אור אלוהי נעלה ביותר,
34 למעלה מהעולמות, זאת היתה
35 העבודה במשכן ומקדש
36 בעבודת הברורים של בירור
37 עניני העולם הזה והעלאתם לקדושה,
38 דבחינת אתפכיא שתחילתה בדרך
39 של "אתכפיא" המביא מוביל
40 ומעלה את האדם לדרגה גבוהה יותר לבחינת אתהפכא חשוכא
41 לנהורא, שהרי הפיכת החושך עצמו לאור היא עבודה יותר נעלית מאשר
42 כפיית הרע והכנעתו כי ב"אתכפיא" הרע נשאר במהותו וגם אם כעת הוא
43 הוכנע ייתכן שמאוחר יותר יחזור ויתעורר וישוב להיות רע. ואילו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האדם הרוצה לעלות ממצבו הרוחני הנחות ולהגיע ולהתקרב
לאלקות, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא¹⁰ עם
בריותיו, מלכתחילה, הקדוש ברוך הוא לא דורש מהבריות דברים שאין
להם יכולת לבצע ומתגלה ומאיר בכל אחד ואחד לפי כחו
ויכולתו ובכל אדם מאיר אור אלוהי
עד כמה שביכולתו להכיל ולקלוט,
כדאיתא מובא במדרש
רבה¹¹ "וישפאני הקדוש ברוך"
הוא מבקש מבני אדם לעשות דבר
כזה או אחר איני מבקש לפי
כחי בהתאם לכוחות ויכולות שלי,
של הקדוש ברוך הוא אלא לפי
כחו, לפי הכח של כל אחד
ואחד מבני ישראל בפרט, דעל ידי
זה עלידי הכוחות שהקדוש ברוך
הוא נותן לכל אדם הגה כח כל
אחד ואחד מבלי יוצא מן הכלל
לעלות להתעלות ממצבו לפי שעה
ולהגיע למדרגה היותר
נעלית וכאמור, הכוונה היא
להתעלות אפילו לדרגת האבות.
וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "אדם
פי גריבו", דבכדי שהאדם
יתקרב לאלקות הוא "מפם",
שפכם הדבר תלוי, כמבואר
לעיל, והינו והעבודה הרוחנית הוו
היא "מפם קרבן להו",
דמפם מתוך עצמכם תקריבו את
הקרבן להו, דאין הפונה
רק הקרבן של הבהמה
הגשמית על גבי המזבח הגשמי
בלבד, פי אם מפם מתוך האדם
עצמו ממש, והוא "מן
הבהמה", הבהמה שבלבו
של אדם, שהוא הנפש
הבהמית כפי שכתוב בכתבי
האריז"ל ומבואר בספר התניא (פרק א)
"דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד

מלובשת בגוף גשמי כך שהוא רחוק מאלקות) הגה מפם מתוך עצמכם
הוא קרבן להו, ובנוסף לכך מפם ובפם תלוי הדבר להיות
קרבן להו, היינו להיות קרוב אל הו, וכאשר האדם רוצה
להתקרב לאלקות אין הדבר תלוי אלא בו עצמו דידוע דקרבנות⁸ מלשון
קירוב והתקרבות הם ענין קרוב
גם במובן של הקרבה, לתת ולמסור את
הפחות והחוששים וכאשר האדם
מבקש להתקרב לאלקות עליו למסור
את הכוחות והכישורונות והיכולות שלו
לעבודת ה, ובא פזה הכתוב "אדם
כי יקריב מכם" לבאר, דכאשר
בא האדם להתקרב לאלקות,
הוא "מפם", והינו שתלוי
הדבר בכם, באדם עצמו, דאל
יאמר אדם בייאושו ממצבו איך
אתקרב אל אלקות, ויימנע
מעבודת הקירוב לאלקות מתוך חשש
שהדבר הוא מעל ומעבר ליכולתו
ובפרט פאשר יודע בנפשו
פנימה את מהותו העצמי מצבו
ועממדות הרוחני כפי שהוא בעצם,
באמת שהוא בשפלות נחות
ביותר ומלכלך מבחינה רוחנית
בכמה ענינים לא טובים
שנדרקו בנפשו ופגמו בה, ואם פן
הוא פתקלית בשיא הרחוק
מאלקות וכדי להתקרב לאלקות
עליו דלג על פני פער גדול והוא עשוי
לשאול את עצמו ואיך אתקרב
לאלקות, ועל זה כדי להסיר את
החשש הזה הוא אומר שאין
לחשוש מפני המרחק הגדול כי מפם,
בכם הדבר תלוי, דכל אחד
ואחד מישפאל גם מי שלפי שעה
נמצא במצב רוחני מאד שפל ונחות
יכול לאמר⁹ וצריך לשאוף
להתעלות למצב רוחני נעלה מאד
ולשאול את עצמו מתי יגיעו
מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, היינו שעליו לשאוף
להגיע לרמה רוחנית כל כך נעלית, כמו האבות, ואין פזה הגפלות
כלל, שום דבר לא מהווה הגבלה שבגללה רק אנשים מסוימים, נעלים
במיוחד, יוכלו להתקרב לאלקות ואין שום דבר המונע ומעכב
חלילה, ושום דבר לא יכול להיות, חלילה, מחסום ומעצור בדרכו של

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן. (9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה. (10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. (11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נש שירדה על המזבח אש מן השמים וְכִדְאִיתָא וְכִדְאִיתָא וְכִדְאִיתָא (כא) 43
 עמוד (ב) רבועה פְּאָרִי שהאש שירדה מן השמים אל המזבח הייתה 44
 רבועה עליו כמו אריה שרובץ על הארץ (גְּחִלַת של אש שְׁנִפְלָה מִן 45
 הַשָּׁמַיִם בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְהִיָּתָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, רַש"י). וְכִדְאִיתָא 46
 אִיתָא מובא אודות האש שירדה על 47
 המזבח מהשמים¹³ "אֲרִיָּה דְאָכַל 48
 קורבָּנֵינִי", אריה שאוכל קרבנות, 49
 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעִבּוּדָה 50
 הרוחנית בְּנִפְשָׁה הָאָדָם, שאף היא 51
 צריכה להיות בדרך זו כפי שהולך 52
 ומפרט הרי יֵשׁ אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה, 53
 שבאה מלמעלה לא מצד עבודת האדם 54
 והוא הַרְשָׁפִי אֵשׁ שְׁבִנְפָשׁ 55
 הָאֱלֹקִית, שקיימים בה מעצם 56
 מהותה כי הצמאון והתשוקה לאלוקות 57
 בוערים כאש וְכִמְאָמֵר הפסוק בשיר 58
 השירים "רַשְׁפִּיָּה רַשְׁפִּי אֵשׁ 59
 שְׁלֵהֶבֶת יָהּ", ואִיתָא בְּמִדְרַשׁ 60
 רַבָּה (הוּבָא בִּפְלִקוּט) על פסוק 61
 זה שרשפי האש שבנפש האדם הם 62
 כָּאֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ 63
 מְכַבֶּה לְמִים וְאִין הַמִּים 64
 מְכַבִּין לָאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁבִטְבֵּעַ 65
 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מצד טבעה 66
 ומהותה הרי יֵשׁ בּוֹ רַשְׁפִּי אֵשׁ 67
 הָאֵהָבָה לְאֱלֹקִית, שנמשלה לאש 68
 בגלל הצימאון הבווער כאש וְהוּא 69
 בְּדוּגְמָא אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה שְׁאִין 70
 הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים 71
 שבנפש שעלולים לכבות את האהבה 72
 לאלוקות ובכל זאת למעשה לא מכבים 73
 אותה הֵם מִים רַבִּים כְּכַתוּב בשיר 74
 השירים "מִים רַבִּים לֹא יִשְׁכְּלוּ לִכְבּוֹת 75
 את האהבה ונהרות לא 76
 ישטפו" ¹⁴ בְּרַבְּבֵי הַטְּרָדוֹת בְּטְרַדַת הַפְּרִנְסָה וּבְכַבּוּלִים 77
 שוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּכַלְפִּלִים ועלולים להיות גורם מפריע, 78
 מטריד ומבלבל את האדם מלעסוק כראוי בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה, ולמרות 79
 שהטרדות הללו הן רבות מאוד ומטרידות מאוד, כמו שטף זורם חזק של מים 80
 רבים וּבְכָל זֶה הֵנָּה גַם הַנְּהָרוֹת שהם משל למים רבים מאוד הזורמים 81
 בשטף ובורם חזק ביותר לֹא יִשְׁטְפוּהָ, ואין בכוחן של הטרדות וההפרעות 82
 הרבות לפגוע באהבת ה' שקיימת בנפש האלוקית לִפְנֵי הַרְשָׁפִי אֵשׁ 83
 הָאֵהָבָה שְׁבִנְפָשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה דָּאִין 84

1 וְכִדְוֵעַ הָעֲנִינִים בְּזָה, דָּאִינוּ דוֹמָה הָאֶפְנִי הַבְּרוּרִים כָּל 1
 2 אֶחָד וְאֶחָד, כאמור לעיל עבודת הקרבנות הרוחנית (על ידי "אתכפא" 2
 3 ו"אתהפכא") נקראת "עבודת הביוררים" (מושג רחב שכולל גם את עניין 3
 4 העלאת ניצוצות הקדושה ש'נפלו' בעניינים גשמיים. וכאן הכוונה בעיקר 4
 5 ל'ביורר' ותיקון של הנפש הבהמית 5
 6 עצמה שעניינו הפרדת הטוב שבה 6
 7 מהרע, וזיכרון ועידון המידות הלא 7
 8 טובות של הנפש הבהמית שנועד 8
 9 להביא העלאה של הנפש הבהמית 9
 10 לקדושה ועד להתאחדות שלה עם 10
 11 הנפש האלוקית על ידי הפיכתה 11
 12 לקדושה, ובעבודה זו יש הבדלים 12
 13 בהתאם לאופייה ומהותה של הנפש 13
 14 הבהמית שבכל אדם) דִּישְׁנוּ 14
 15 שְׁהִנְפֵשׁ הַבְּהִמִית שְׁלֹו הוּא 15
 16 "מן ה'בקר" היינו נפש בהמית מגושמת 16
 17 בדוגמת שור נִגְחַ וְעַל מְדוֹת 17
 18 גְּסוֹת בִּיתָר, וְיֵשׁ שְׁהוּא צֶאֱן 18
 19 שְׁהוּא בְּהִמָּה דְקָה וְלֹא גְסָה, אֵף 19
 20 שְׁגָם זֶה בְּכָלל בְּהִמָּה, אָכַל 20
 21 הוּא בְּדִקּוֹת עַל כָּל פְּנִים וּבִיחֹס 21
 22 לנפש הבהמית מסוג "בקר", הרי נפש 22
 23 בהמית מסוג "צאן" היא עדינה ו'דקה' 23
 24 כך שבמוכנים מסויימים מלאכת 24
 25 הביורר והתיקון שלה יותר קלה 25
 26 (וְכִמְבָּאֵר בְּאִרְכּוֹת¹² בְּקִנְטֵרס 26
 27 הַתְּפִלָּה, תר"ס מאמר מיוחד 27
 28 בנושא עבודת ה' בתפילה שכתב הרבי 28
 29 הרש"ב נ"ע בשנת תר"ס שם הוא עוסק 29
 30 בהרחבה בביאור סוגים שונים של 30
 31 הנפש הבהמית ואופן הביורר 31
 32 וההעלאה של כל סוג), וְזֶהוּ 32
 33 שְׁאֹמֵר הפסוק ומסיים אֲשֶׁר 33
 34 "מְקַרְיָבוּ אֶת קֶרְבָּנָם" שעל כל 34
 35 אדם להקריב את הקרבן המיוחד שלו בהתאם למהותה של הנפש הבהמית 35
 36 הפרטית שלו. 36
 37 והולך ומוסיף פרטים לגבי המשמעות של עבודת הקרבנות בעבודה הרוחנית 37
 38 של האדם: 38
 39 וְהֵנָּה בְּהִקְרָבֵן הַגְּשָׁמִי אופן העבודה הוּא שְׁמִיבִיאִין במשכן ובבית 39
 40 המקדש בְּהִמָּה גְּשָׁמִית ולאחר תהליך השחיטה ושאר ההכנות שורפים 40
 41 את הבהמה (כולה או חלקה, בהתאם לסוג הקרבן) עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, 41
 42 וְהִיָּה הָאֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה, מלבד האש שהדליקו הכהנים היה בבית המקדש 42

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א. (13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג יז, א. ועוד. (14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים רבים תרל"ו. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

תורה כשור לעול ימצא על ידו תורה הרבה" (מצודת דוד) וכאן הכוונה
 שמתהפף ה"שור" הוא הנפש הבהמית מבהמיותו והיא מפסיקה להיות
 "בהמית" ועולה ונכלל ברשפי אש התשוקה והצמאון לאלוקות
 שבנפש האלקית (וכמבואר בספר התניא שהנפש האלוהית והנפש
 הבהמית נלחמות זו עם זו על השליטה
 באברי הגוף וגם על השליטה בכוחות
 הנפשיים. והשאיפה של הנפש
 האלוהית היא להפוך את הנפש
 הבהמית לטוב, כמו שכתוב בתניא פרק
 ט: "לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם
 הזה לאהבת ה'... שרעה נהפך להיות
 טוב גמור כמו יצר טוב ממש") וכמו
 שעל ידי קרפן הגשמי הרי
 מתברר הניצוצי דומם צומח
 חי, בכל דבר גשמי יש ניצוצות של
 קדושה שהם מקור החיות והקיום שלו
 וכיון שניצוצות אלה ירדו והתלבשו
 בגשמיות וחומריות יש צורך לברר
 ולהעלות אותם בחזרה למקורם
 באלוקות. וכאשר מקריבים קרבנות
 מהדומם, הצומח והחי מבררים את
 הניצוצות שבהם הנה כמו כן על
 ידי ההקדשה ברוחניות שתוכנה
 הוא התקרבות של הנפש הבהמית
 לקדושה ואלוקות הרי מתברר
 ומתהפף החשוקא דנפש החושך
 דנפש הבהמית לנהורא לאור.
 וזהו התוכן הפנימי של הציווי
 "ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם", שבנוסף למשמעות
 הפשוטה של ציווי להקים את המשכן
 ובית המקדש, הכוונה גם להשראת
 השכינה והחדרת קדושה ואלוקות
 בנפש, וכאמור שלכן נאמר "בתוכם"
 (ולא "בתוכו") דבתוך כל אחד
 ואחד הרי על ידי עבודתו
 הרוחנית בבחינת אתפכיא, והעקר המביא לידי אתהפכא
 כו', כאמור שהעבודה הנעלית יותר היא הפיכת החושך לאור והיא האופן
 העיקרי שדרכו ממשכים קדושה לעולם הנה כד אתפכיא סטרא
 אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא פכולוהו עלמין,
 ו"הסתלקות" ועליית כבודו של הקדוש-ברוך-הוא האמורה כאן עניינה
 בחינת האור והגלוי, של האור האלוהי בכל העולמות שהוא בחינת
 סובב כל עלמין כו'. האור המאיר בכל העולמות בשווה, כמבואר לעיל.

המים מכבין אותה, היינו אש בעוצמה כזו ששום דבר לא יכול לכבות
 אותה ובזה צריך להיות ההקדשה ה"קרבן" של הנפש
 הבהמית, שגם הוא יהיה לו אהבה לאלוקות, שאהבת ה' של
 הנפש האלוהית תשפיע על הנפש הבהמית שגם היא תתקרב לאלוקות וכמו
 שכתוב בפרשת "שמע ישראל"
 "ואהבת את הוי' אלקיך בכל
 לבבך", ואמרו רז"ל שדיוק
 הלשון "לבבך" ולא "לבך" וכאילו
 נאמר שאהבת ה' צריכה להיות בשני
 לבבות ולא רק בלב אחד מלמד שעל
 האדם לאהוב את ה' "בשני
 יצרים", גם ביצר טוב וגם ביצר
 הרע, דגם הנפש הבהמית ולא
 רק הנפש האלוהית יהיה לו אהבה
 לאלוקות, דזה בא הדרך להביא
 לידי כך שאהבת ה' תהיה גם בנפש
 הבהמית היא על ידי התלבשות
 הנפש האלקית בנפש
 הבהמית, דתחלה במצב
 ההתחלתי הרי¹⁵ הנפש
 הבהמית מצד עצמה ומטבע מהותה
 אין לו שום ידיעה והרגש
 בעניני אלקות כלל, אמנם על
 ידי התלבשות הנפש האלקית
 בגוף הגשמי ובנפש הבהמית,
 ומתבונן האדם באמצעות הנפש
 האלוהית שלו בהתבוננות אלקי
 דגם הנפש הבהמית יוכל
 להשיגו, התבוננות באופן ובסגנון
 המובן גם לנפש הבהמית הנה על
 ידי זה נעשה התקרבות
 הנפש הבהמית לענייני אלוקות
 (וכמו שמבאר במקום אחר
 לגבי מהות ההתקרבות של הנפש
 הבהמית לאלוקות בעקבות פעולה
 מסוג זה של הנפש האלוהית
 שנעשה בשל ראשון חקיקה החלטה והסכמה כללית בהנפש
 הבהמית דאלקות הוא גם כן דבר המובן והמשג כו' ועצם
 ה'חקיקה' וההחלטה שניתן להבין ולהשיג אלוקות מקרבת את הנפש הבהמית
 לאלוקות, הנה אחר כך בשל מאוחר יותר יש לנפש האלוהית השפעה
 יותר מעמיקה על הנפש הבהמית וכתוצאה מכך הוא כלשון הכתוב במשלי
 "רב תבואות בכת שור", לפי פשוטו כוונת הפסוק היא "הרבה
 תבואות באה על-ידי כח השור, כי יחרוש בשדה, רצה לומר המקבל עליו עול

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה הרוחנית בנפש האדם
2 ד"אדם פי יקריב" כאשר אדם ירצה להתקרב לאלוקות צריך להיות
3 "מכם קרבן" עליו "להקריב" מתוכו, היינו את הנפש הבהמית שלו. אש
4 שלמעלה ואש מלמטה, כשם שעל המזבח הייתה אש שירדה
5 מלמעלה והייתה גם אש שהביאו
6 למטה כך בעבודת ה' יש אהבה
7 דנפש האלקית שקיימת בה
8 מטבעה בדוגמת אש שלמעלה
9 ודנפש הבהמית שצריך להשפיע
10 עליה ולהחזיר בה אהבת ה', בדוגמת
11 אש שבאה מלמטה. אהבה דנפש
12 הבהמית באה על ידי
13 התלבשות נפש האלקית
14 בנפש הבהמית שתחילתה היא
15 בהתבוננות באלוקות באופן המובן גם
16 לנפש הבהמית.
17 (ג) ויבזה לאחר שנתבאר לעיל עניין
18 השראת השכינה במשכן ועניין השראת
19 השכינה בנפש האדם יובן מה
20 שהמשכן היה מעצי שטים
21 דנקא, לאור המשמעות המיוחדת
22 של המושג "שטים" כפי שיתבאר
23 להלן, דלהיות שעקר העבודה
24 במשכן ומקדש הוא
25 לאתהפכא חשוכא לנהורא,
26 להפוך חושך של היפך הקדושה לאור
27 אלוהי שזהו ענין עבודת
28 הקרבנות כנ"ל (ובכפרט)
29 מעשה הקטרת שבו עניין בירור
30 החושך והעלאתו לקדושה מודגש יותר
31 מאשר בעבודות אחרות בבית המקדש
32 כי הסמנים של הקטרת היו מדברים
33 שאין בהם טעם ואינם משמשים למזון
34 והם בבחינת דומם שנחות יותר מצומח
35 וחי, ולאחר שעלו על גבי המזבח נוצר
36 מהם "ריח ניחוח אשה לה", היינו
37 הפיכת חושך לאור), ועל ידי
38 העבודה שבמקדש בבירור
39 והעלאת עניני העולם לקדושה הנה על ידי זה האיר גלוי אלקות
40 בעולם, ולכן היה המשכן בנוי מעצי שטים, דהנה שיטה¹⁷
41 בהקשר זה פרושה נטיה, סטייה, דהינו שיש דבר שהוא
42 אמצעי, שנמצא באמצע וההטיה מהאמצע לאיזה צד, לצד כלשהו
- למעלה או למטה, נקראת שיטה, נטייה וסטייה וכן פרוש
שטות, דשטות חוסר הגיון הוא ההטיה מהידיעה והחקמה,
ידיעה והשגה הכנה הוא דרך המצוע, הדרך הישרה הממוצעת
וההטיה הנטיה והסטיה מזה נקרא שטות.
והנה יש שטות דלעמית זה,
שטות בכיוון הלא רצוי היינו נטייה
לצד הסטרא-אחרא שאינו צד הקדושה
(הנקרא "לעומת זה" על שם הכתוב
"את זה לעומת זה עשה אלוקים")
וכמו שכתוב לגבי אשה סוטה
"כי תשטה אשתו", ופרש
רש"י ש"תשטה" פירושו תט
מדרכי הצניעות, וכתוב
"וישב ישראל בשטים"
ובמשך נאמר שבני ישראל חטאו שם,
שהוא הנטייה לצד הסטרא-אחרא
ענין¹⁸ השטות דלעמית זה,
היינו נטייה מדרך המצוע לצד של
היפך הקדושה וכמאמר רז"ל
"אין אדם עובר עברה אלא
אם פן נכנס בו רוח שטות",
הרי שנטיה מדרכי התורה, ועבירה על
רצון ה' נקראת "שטות" ורוח הנה
רוח השטות שגורמת לאדם לחטוא
מכסה על האמת, ורוח
שטות זו שגורמת את החטא הוא
רוח הקלפה וסטרא אחרא,
צד אחר שאינו צד הקדושה ונקרא
"שטות" על-דרך מלך זקן
וכסיל, כשם שהיצר הרע המפתה
את האדם לעבור עבירה נקרא "כסיל",
טיפש, והם הקליפות והסטרא אחרא
המכסים על האור והגלוי
האלוקי, דאלקות הוא אמת
וחיים, וכמו שכתוב "והוי'
אלקים אמת הוא אלקים
חיים", האלוקות היא האמת והיא
מקור החיים כי האלוקות היא
המציאות האמיתית וממנה נובעת החיות של כל הנבראים אלא שבעולם הזה
דבר מכוסה ונעלם, והאמת האלוהית היא לא בגלוי והנבראים לא מרגישים
שהחיות והקיום שלהם נובעים מהאלוקות וסבורים בטעות שהם בעלי
מציאות עצמאית וקרוי שטות מכסה על האמת והחיות

(16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר]
דיבור המתחיל ראה ריח בני. (17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך. קונטרס ומעין. (18) סנהדרין קו, א.
ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֱלֹקִית, והיא הסיבה להעלם והסתור האמור וְלֹכַן נִקְרָא בָשָׁם
2 "קִלְפָּה", וְכִמּוֹ הַקִּלְפָּה הַמְכֻסָּה עַל הַפָּרִי, עד כדי כך שהפרי
3 אינו נראה כלל, כֵּן הָרוּחַ שְׁטוּת של הקליפה והסתור אחר אַחֲרָא מְכֻסָּה
4 מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל הָאֹר דְּגִלּוּי אֱלֹקוֹת.
- 5 וְזֶהוּ הַסֵּבָה מֵה שְׁאֵפֶשֶׁר אֵיךְ
6 יתכן אֲשֶׁר הָאָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת
7 חֶסֶד-וְשָׁלוֹם עוֹבֵר עֲבָרָה, 2
8 דְּלִכְאוּרָה אֵיךְ אֲפֶשֶׁר ייתכן
9 הַדְּבָר אֲשֶׁר יָבוֹא הָאָדָם לִידֵי
10 עֲבָרָה, והרי מעצם טבעו ומהותו
11 יהודי קשור באלוקות בקשר שלא ניתן
12 לניתוק (כפתגם רבנו הזקן – "יהודי
13 לא יכול ולא רוצה להיות נפרד
14 מאלוקות", וכפי שיבואר להלן)
15 וְהוּא רַק לִפִּי שְׁאִינוֹ מְרִגִּישׁ 19
16 שְׁבֻזָּה בעשיית העבירה הוא נִפְרָד
17 מֵאֱלֹקִית, וְנִדְמָה לוֹ בטעות
18 אֲשֶׁר עוֹדְנוּ בִּיהֲדוּתוֹ והדבקות
19 שלו באלוקות לא נפגמה, וְאִם האדם
20 החוטא היה יודע אֵת הָאָמֶת כִּמוֹ
21 שֶׁהוּא, שְׁעַל יְדֵי הַחֲטָא וְעוֹן
22 נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, הָרִי
23 לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אֵת דְּבַר
24 הָעֲבָרָה רַחֲמָנָא-לְצִלָן ה' יצילנו
25 בְּשׁוּם אֲפֹן, למרות שיתכן שהוא
26 מתאוה לעשות זאת וכדי להימנע
27 מעבירה עליו להתגבר על ניסיונות
28 קשים לִפִּי שְׁבֻטָּע כֹּל יִשְׂרָאֵל
29 מעצם מהותו שְׁאִינוֹ רוֹצֶה בְּשׁוּם
30 אֲפֹן וְאִינוֹ יָכוֹל כָּלֵל לִהְיוֹת
31 נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, וְהָרָאָה
32 ההוכחה לכך שבעצם מהותו כל יהודי,
33 יהיה מי שיהיה, לא רוצה ולא יכול
34 להיפרד ולהתנתק מאלוקות היא
35 דְּכֹאֲשֶׁר בֹּא לִידֵי נִסְיוֹן וְכוּפִין
36 אוֹתוֹ חֶסֶד-וְשָׁלוֹם עַל עֲגִין שֶׁל
37 כְּפִירָה, למשל, כאשר מאלצים
38 יהודי לעבוד עבודה זרה, חס־ושלום,
39 דָּאָז בשונה מעבירות אחרות בהם
40 האדם עשוי לחשוב בטעות שעשיית
41 העבירה לא גורמת לו להיות נפרד
42 מאלוקות הרי כשמדובר על עבודה זרה
43 חס־ושלום אֵי אֲפֶשֶׁר לְטַעוֹת
44 וְלַחֲשֹׁב שְׁאִינוֹ נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֹקִית, ובמצב כזה הָרִי הוּא
- מְשַׁלֵּיף חֲזִיו מַגְנֵד, ולא מסכים לעבוד עבודה זרה אפילו אם לשם כך
עליו לוותר על חייו וּמִקְבֵּל עָלָיו כֹּל הַמִּינֵי יִסּוּרֵין חֶסֶד-וְשָׁלוֹם
וּמוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קִדְשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכֵן נִרְאֶה בְּמוֹחַשׁ
מִמֶּשׁ גַּם אֲפִלּוּ בְּדִרְגוֹת הַפְּחוּתוֹת באנשים שמעצם הרוחני נחות
מאד בְּקָל שְׁבֻטָּלִים וּפּוֹשְׁעֵי
יִשְׂרָאֵל לגבי שמירת מצוות אחרות
דְּעִלּוּלִים מסוגלים גם הם לְמַסֵּר
נַפְשָׁם עַל קִדְשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ,
למרות שבמצוות אחרות הם כֵּן
עוֹבְרִים עַל רֵצוֹן ה' לִפִּי דָּאָז כִּשְׁהוּא
נִיצֵב בְּפָנֵי נִסְיוֹן שֶׁל עֲבִירָה כּוֹז שְׁבָה
אֵין מְקוֹם לִסְפֵּק שֶׁאִם יַעֲבֹר אֵת
הַעֲבִירָה יִהְיֶה נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת הָרִי
יודע וּמְרִגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ אֵת הַפִּירּוּד
וְהַנִּיתּוּק, וְאִינוֹ רוֹצֶה חֶסֶד
וְשָׁלוֹם לְהַפְרֵד מֵאֱלֹקֵי
יִשְׂרָאֵל, דְּכֹנָה לִהְיוֹת חֶסֶד
וְשָׁלוֹם וְחֶסֶד-וְחִלּוּלָה נִפְרָד
מֵאֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֵין בִּיכָלֶת
שׁוּם בֵּר יִשְׂרָאֵל, אִף יְהוּדִי אֲפִילוּ
מִי שְׁכֹאמֹר לגבי מצוות אחרות נחשב
"קל שבקלים" ר"פושעי ישראל" גם
הוא לא מסוגל להיפרד מאלוקות
אֲבָל בְּשֹׁאֲרֵי דְבָרִים, הֵינּוּ
בְּשֹׁאֲרֵי עֲבֻרוֹת רַחֲמָנָא-
לְצִלָן, הָרִי אֵינוֹ יודע וְאִינוֹ
מְרִגִּישׁ שְׁנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה
נִפְרָד מֵאֲחֵדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
וְנִדְמָה לוֹ בטעות כִּי הוּא עוֹד
בִּיהֲדוּתוֹ כֹּאֲשֶׁר הָיָה, ולא חל
שׁוּם שִׁנּוּי בְּקֶשֶׁר שֶׁל עַם הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ-הוּא וְזֶה הַטְעוֹת הַזֶּה שֶׁהִיא
לְמַעֲשֶׂה הַגּוֹרֵם לָאֵדָם לַעֲבֹר אֵת
הַעֲבִירָה בֹּא מִהֲרוּחַ שְׁטוּת
דְּסִטְרָא אַחֲרָא שְׁמֻכְסָה עַל
הָאֹר וְהַגִּלּוּי שֶׁלֹּא יִרְגֵּשׁ בּוֹ,
הֵינּוּ שִׁישׁ עַל נִשְׁמָתוֹ אוֹר וְגִלּוּי אֱלֹקִי
אֲבָל הַדְּבַר לֹא נִיכָר וְלֹא נִרְגָּשׁ בּוֹ
פְּרוּשׁ דְּהֲרוּחַ שְׁטוּת שִׁמְכָה עַל
חֲאֻמַּת גּוֹרֵם לוֹ לְהָאָדָם הָעֵדֵר
הַהֲרָגָשׁ, והוא מאבד את היכולת
לחוש ענייני אלוהות וְהֵינּוּ שְׁתֻקָּה
הַחֲמִידָה 20 בַּתְּאֻרָה הַעוֹבֶדֶה
שֶׁהַתַּאוּת לַעֲנִיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה הֵם בְּחוּקָה רַב וּבְתַשׁוּקָה חֲזָקָה וְהַחֲמִידָה

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית שמתחממת ומתלהבת לתאוות העולם גוֹרֵם לוֹ
2 הַקְרִירוֹת והאדישות וְהַעֲדָר הַהֶרְגֶּשׁ חוסר יכולת לחוש בְּעֵנִינִים
3 הַרוֹחֲנִיִּים ולהתלהב ולהתרגש מהם, פְּרוֹשׁ דִּיא צוֹגַעְבוֹנְדְקִיט
4 אוֹן צֶעֱקֶאכְטְקִיט ההתקשרות והלהט אֵין עֵנִיגִי חֲמֻדָּה הלא טובה
5 וְתֵאֵוָה בְּרִתִּיחָה, זֶה מְקָרֵר
6 הַהֶרְגֶּשׁ (דָּעֵם דְּעֶרְהֶער און
7 גַּעפִּיל את ההכרה הפנימית ואת
8 יכולת התחושה) בְּעֵנִינִים
9 הַרוֹחֲנִיִּים, עַר אִזּוּ אִזּוּ פִּיל
10 אִיבֶערֶגֶעֱנֶעֱכֶען הוא מסור וקשור
11 במידה כל-כך גדולה בְּעֵנִיגִי
12 תֵּאֵוֹתֵיו ורצונותיו הַחֲמֻרִים
13 וְהַגִּשְׁמִיִּים, אַז דָּער
14 רוֹחֲנִיתִ'דִּיקֶער הֶרְגֶּשׁ אִזּוּ בֹא
15 אִים כך שההרגש הרוחני הוא אצלו
16 בְּתַכְלִית הַהֶעֱלֵם וְהַסְתָּר,
17 וְהֵינּוּ שְׁנַעֲשָׂה בְּתֵי מְרָגִישׁ
18 כָּל, ומאבד לחלוטין את היכולת
19 לחוש ולהרגיש דברים רוחניים
20 ולהתרגש ולהתפעל מהם וְאִינוּ
21 מְרָגִישׁ לְהֵנַעֵם וְהַעֲרִבּוֹת
22 המתיקות וְהַטּוֹב וְהָעֵלּוּי והמעלה
23 בְּקִיּוּם הַמַּצּוּוֹת, וְכֵן אִינוּ
24 מְרָגִישׁ הַפְּחִיתוֹת עד כמה זה
25 גרוע בְּרַחוּקוֹ מֵאֲלֻקוֹת שְׁנַעֲשָׂה
26 עַל יְדֵי חֲטָא וְעוֹן, וּבִדְרֹךְ
27 כָּל ה"רוח שטות" הגורמת את כל
28 זה הוא כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
29 שְׁמַכְסָּה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
30 ומונעת ממנה לפעול כפי שמתחייב
31 מצד מהותה כי מהותה האמיתית של
32 הנפש האלוהית מכוסה ונעלמת דִּהְנָה
33 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוא אֲלֻקוֹת
34 בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ, ובלשון רבנו הזקן
35 בספר התניא (פרק ב): "חלק אלוהה
36 ממעל ממש" וּבִפְרָט הַנִּיצוּץ שְׁבוֹ²¹
37 אֶל גּוֹפּוֹ הַפְּרָטִי כו' כמובא בהערת הרבי בשולי הגיליון כאן מכתבי
38 האריז"ל: "יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת אלוהות כו' וזה הניצוץ מתלבש
39 בכוח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה עד כאן לשונו. ויותר נראה לי
40 שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. כלומר, הנפש האלוהית בכלל היא אלוהות,
41 והדברים אמורים במיוחד לגבי ניצוץ הבורא שמתלבש בבחינת 'יחידה'
42 שְׁעַל יְדוֹ על-ידי אותו ניצוץ אלוהות הוא מְרָגִישׁ כָּל
- הַעֲנִינִים הָאֱלֹקִיִּים, מאחר שהנפש האלוהית היא אלוהות בעצם מהותה
הרי גם לאחר שהתלבשה בגוף עדיין יש לה מטבעה יכולת לחוש אלוהות
ולהתרגש מדברים אלוהיים-רוחניים וּמְרָגִישׁ מֵאֵד בְּדָבָר שֶׁהוּא
מִנְגֵּד לְאֲלֻקוֹת, וכשם שבכיוון החיובי יש לנפש האלוהית תחושה חיובית
לענייני אלוהות, כך יש לה מעצם
טבעה תחושה של דחייה ושלילה
ביחס לדברים המגנדים לאלוהות
וְהֵינּוּ דְּדָבָר שֶׁאִינוּ אֲלֻקוֹת
בְּגִלּוֹי אִינוּ רוֹצֶה בּוֹ, אין לו
עניין בו והוא מתרחק ממנו וּבִפְרָט
בְּדָבָר שֶׁהוּא מִנְגֵּד עַל
אֲלֻקוֹת, היינו דבר שלא זו בלבד
שאינו אלוהות בגלוי אלא אפילו מנגד
לאלוהות הרי לא זו בלבד שאינו רוצה
בו אלא הסלידה ממנו היא בתוקף
גדול בהרבה וּבּוֹרַח מִזֶּה כְּבוֹרַח
מִדְּבָר הַמַּזִּיק, ולא עוד אלא
שההתרחקות והבריחה מדבר המנגד
לאלוהות היא לא רק כבורח מדבר
המזיק סתם אלא וּכְאֵדָם הַבּוֹרַח
מִמֶּנּוּ, דְּכָרוּר לוֹ לְהִנָּפֵשׁ
הָאֲלֹקִית דְּמִיתָה רוֹחֲנִית
רַחֲמָנָא-לְצִלָן וזה למעשה מה
שהאדם מביא על עצמו כאשר הוא
עובר עבירות ונפרד ומתנתק מאלוהות
שהיא מקור חייו והוא קָשָׁה יוֹתֵר
מִמִּיתָה גִּשְׁמִית חֶסֶם וְשָׁלוֹם,
ואם ממיחה גשמית, חס ושלום, אדם
מתרחק ובורח בכל כוחו קל-יחומר
שהוא נוהג כך כאשר הוא ניצב בפני
סכנה של מיתה רוחנית וְכָל
תְּשׁוּקָתוֹ וְחִפְצוֹ של האדם מצד
הנפש האלוהית הוא בְּאֲלֻקוֹת,
וְלַעֲשׂוֹת מענייני העולם הזה כְּלָיִם
לְאֲלֻקוֹת להכשיר אותם להיות כלים
ראויים להשראת השכינה, אלא שכל זה הוא מצד נפש האלוהית כפי שהיא
מטבעה ומהותה, אבל עליה להתמודד עם הנפש הבהמית שמכסה ומסתירה
עליה וְכָל גִּסּוֹת וְחֲמֻרִיּוֹת יִשׁוּת וּמַצִּיאֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
שהיא גסה וחומרית, והמצאות שלה לא בטלה למה שנעלה ממנה אלא היא
חשה את עצמה ל"יש" ובעלת מציאות עצמאית חשובה, ובתור שכזו הִרְי
הוא הנפש הבהמית מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר וּמַעֲלִים היינו שלא מדובר בכיסוי
קל אלא כיסוי ש"מכסה ומסתיר ומעלים" עַל הַהֶרְגֶּשׁ דִּנְפֶשׁ

(סג פרק יב יג. 21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **הָאֱלֹקִית,** על התחושה הטבעית של הנפש האלוקית שנמשכת לענייני
2 אלוקות ושוללת כל דבר שמנגד לאלוקות ו**כַּפְשִׁיטוֹת** הביטוי הפשוט של
3 כיסוד הנפש הבהמית על הנפש האלוקית **הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון**
4 **וועלט** העונג והנעם של העולם הזה הגשמי והחומרי (**עולם שֶׁהוא**
5 **הַעֲלָם** והסתר על אלוקות ועל
6 רוחניות) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר** הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון וועלט (**עולם שֶׁהוא**
7 **הַעֲלָם**) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר אויף דַעם הָרָגֶשׁ אֱלָקִי,**
8 **שֶׁהוּ הַיִּפֶּךְ הַפְּנוּנָה מִפֶּשׁ, מִמָּה שֶׁהִיָּתָה פְּנוּנָה**
9 **הַעֲלִיּוֹנָה בְּבִרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת, דִּנְתָּאָהּ הַקְדוּשׁ**
10 **בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּיְרָה בַּתְּחִתָּנִים עַל**
11 **יְדֵי עֲבֹדַת הָאָדָם בְּגוֹף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְלְהִיּוֹת**
12 **בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא וּלְבָרְרוֹ וּלְזַכּוֹ, וּכְפַעַל פֶּאֱלֵהֶיפֶךְ**
13 **חֶסֶד-וְשִׁלּוּם, שֶׁהָעוֹלָם מְסַתֵּיר אֲצָלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת,**
14 **וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כֹּף עַד שֶׁנִּחְסַר אֲצָלוֹ כָּל חוּשׁ**
15 **מִהֶרְגֶּשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֵנִינִים הָרוּחָנִיִּים, שֶׁזֶּה**
16 **כָּא בְּסִפְת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ וּמִשְׁרָשׁ**
17 **בְּעֵנִינִי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינּוּ, וּבִהְיָ יִהְיֶה**
18 **וְיִחְשַׁב וְיִדְבֹּר בְּחִיּוֹת בְּהֶרְגֶּשׁ, מִיט אַ גְּרוֹיִסְעֵן**
19 **גִּישְׁמָאק, אֲשֶׁר הָרָגֶשׁ זֶה בְּכִלְלוֹתוֹ וּבְפִרְט עֵנִין**
20 **הַנֶּעֱם (דָּער גִּישְׁמָאק) שֵׁישׁ לוֹ בְּזָה הוּא שׁוֹלֵל אֶת**
21 **הֶהָרָגֶשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, וְהַעֲקָר הוּא מְפָנִי הַקְרִירוֹת שֶׁל**
22 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֲצָם קְאֻלְטָקִיט שְׁלוֹ אֵין**
23 **עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים מְפָנִי שֶׁהוּא בְּהֵמִי בְּעֲצָם מַהוּתוֹ,**
24 **דְּשִׁמוּ מוֹכִיחַ עָלָיו נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, כָּל חִיּוֹתוֹ**
25 **וְהַרְגָּשׁוֹ הוּא רַק בְּעֵנִינִים בְּהֵמִיִּים, וְכִמּוֹ שְׁאֲנוּ**
26 **רֹאִין בְּמוֹחֶשׁ, דִּישׁ אֲנָשִׁים פֶּאֱלוֹ אֲשֶׁר לְבַד זֹאת**
27 **שֶׁהִם רִיקִים מִחֻמְקָה תוֹרָה וּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת הִנֵּה**
28 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים**
29 **וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מַעֲנִינִים הָרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר**
30 **אֵין לָהֶם שׁוּם מִשְׁגַּ כָּלָל, וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה מִפֶּשׁ,**
31 **הַהוֹלֶכֶת וְדוֹרְסַת מִבְּלִי הַבָּחַן כָּלָל אִם הוּא עֶפֶר**
32 **וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי הָעֵדֶר הֶהָרָגֶשׁ,**
33 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים וּמִתְחִיסִים**
34 **בּוֹלוּל וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מַעֲנִינִים הָרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר אֵין**
35 **לָהֶם שׁוּם מִשְׁגַּ כָּלָל, בְּאוֹתָם עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה**
36 **מִפֶּשׁ, הַהוֹלֶכֶת וְדוֹרְסַת בְּרַגְלִיָּה אֶת כָּל מַה שֶׁהִיא פּוֹגַעַת בּוֹ מִבְּלִי**
37 **הַבָּחַן כָּלָל אִם הוּא עֶפֶר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי**
38 **רוּחָנִי חִיּוֹבִי הִנֵּה בְּנוֹסֵף לֶכֶךְ**

1 **הָאֱלֹקִית,** על התחושה הטבעית של הנפש האלוקית שנמשכת לענייני
2 אלוקות ושוללת כל דבר שמנגד לאלוקות ו**כַּפְשִׁיטוֹת** הביטוי הפשוט של
3 כיסוד הנפש הבהמית על הנפש האלוקית **הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון**
4 **וועלט** העונג והנעם של העולם הזה הגשמי והחומרי (**עולם שֶׁהוא**
5 **הַעֲלָם** והסתר על אלוקות ועל
6 רוחניות) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר** הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון וועלט (**עולם שֶׁהוא**
7 **הַעֲלָם**) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר אויף דַעם הָרָגֶשׁ אֱלָקִי,**
8 **שֶׁהוּ הַיִּפֶּךְ הַפְּנוּנָה מִפֶּשׁ, מִמָּה שֶׁהִיָּתָה פְּנוּנָה**
9 **הַעֲלִיּוֹנָה בְּבִרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת, דִּנְתָּאָהּ הַקְדוּשׁ**
10 **בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּיְרָה בַּתְּחִתָּנִים עַל**
11 **יְדֵי עֲבֹדַת הָאָדָם בְּגוֹף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְלְהִיּוֹת**
12 **בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא וּלְבָרְרוֹ וּלְזַכּוֹ, וּכְפַעַל פֶּאֱלֵהֶיפֶךְ**
13 **חֶסֶד-וְשִׁלּוּם, שֶׁהָעוֹלָם מְסַתֵּיר אֲצָלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת,**
14 **וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כֹּף עַד שֶׁנִּחְסַר אֲצָלוֹ כָּל חוּשׁ**
15 **מִהֶרְגֶּשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֵנִינִים הָרוּחָנִיִּים, שֶׁזֶּה**
16 **כָּא בְּסִפְת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ וּמִשְׁרָשׁ**
17 **בְּעֵנִינִי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינּוּ, וּבִהְיָ יִהְיֶה**
18 **וְיִחְשַׁב וְיִדְבֹּר בְּחִיּוֹת בְּהֶרְגֶּשׁ, מִיט אַ גְּרוֹיִסְעֵן**
19 **גִּישְׁמָאק, אֲשֶׁר הָרָגֶשׁ זֶה בְּכִלְלוֹתוֹ וּבְפִרְט עֵנִין**
20 **הַנֶּעֱם (דָּער גִּישְׁמָאק) שֵׁישׁ לוֹ בְּזָה הוּא שׁוֹלֵל אֶת**
21 **הֶהָרָגֶשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, וְהַעֲקָר הוּא מְפָנִי הַקְרִירוֹת שֶׁל**
22 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֲצָם קְאֻלְטָקִיט שְׁלוֹ אֵין**
23 **עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים מְפָנִי שֶׁהוּא בְּהֵמִי בְּעֲצָם מַהוּתוֹ,**
24 **דְּשִׁמוּ מוֹכִיחַ עָלָיו נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, כָּל חִיּוֹתוֹ**
25 **וְהַרְגָּשׁוֹ הוּא רַק בְּעֵנִינִים בְּהֵמִיִּים, וְכִמּוֹ שְׁאֲנוּ**
26 **רֹאִין בְּמוֹחֶשׁ, דִּישׁ אֲנָשִׁים פֶּאֱלוֹ אֲשֶׁר לְבַד זֹאת**
27 **שֶׁהִם רִיקִים מִחֻמְקָה תוֹרָה וּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת הִנֵּה**
28 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים**
29 **וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מַעֲנִינִים הָרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר**
30 **אֵין לָהֶם שׁוּם מִשְׁגַּ כָּלָל, וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה מִפֶּשׁ,**
31 **הַהוֹלֶכֶת וְדוֹרְסַת מִבְּלִי הַבָּחַן כָּלָל אִם הוּא עֶפֶר**
32 **וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי הָעֵדֶר הֶהָרָגֶשׁ,**
33 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים וּמִתְחִיסִים**
34 **בּוֹלוּל וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלָן מַעֲנִינִים הָרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר אֵין**
35 **לָהֶם שׁוּם מִשְׁגַּ כָּלָל, בְּאוֹתָם עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה**
36 **מִפֶּשׁ, הַהוֹלֶכֶת וְדוֹרְסַת בְּרַגְלִיָּה אֶת כָּל מַה שֶׁהִיא פּוֹגַעַת בּוֹ מִבְּלִי**
37 **הַבָּחַן כָּלָל אִם הוּא עֶפֶר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי**
38 **רוּחָנִי חִיּוֹבִי הִנֵּה בְּנוֹסֵף לִמְעַשָּׂה בְּנוֹדֵר**
39 **מוֹחֲלֵט לְכוּנָה הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיא מְסַתֵּיר הַבְּרִיָּאָה, וְאִז כָּא לְהִיפֶךְ חֶסֶד**
40 **וְשִׁלּוּם, וְחִמּוּרֵת זֹאת שֶׁהָאָדָם יִכְרֵי וּיִזְכֵּךְ אֶת הָעוֹלָם נוֹצֵר מִצֵּב שֶׁהָעוֹלָם**
41 **מְסַתֵּיר אֲצָלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת האלוקות, ובגלל ההעלם וההסתר הזה,**
42 **וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כֹּף עַד שֶׁנִּחְסַר אֲצָלוֹ וְאֵין לוֹ כָּל חוּשׁ**
43 **מִהֶרְגֶּשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֵנִינִים הָרוּחָנִיִּים, שֶׁזֶּה**

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַעֲדֵר הַהֶרְגֶּשׁ, בגלל חוסר היכולת להרגיש ולהבחין על מה ראוי לדרוך
2 ועל מה לא דְּבַהֲמָה הָרִי אֵין לָהּ דַּעַת ויכולת הבחנה, כְּמוֹ כֵּן
3 יִשְׁנֻם אֲנָשִׁים כָּאלוֹ שֶׁהֵם כְּבַהֲמָה מִמֶּשׁ, וְלוֹעֲגִים עַל
4 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מאחר שאבדו את התחושות הנכונות ואת היכולת
5 להבחין (וּמֵהֶם) בין אלה שהנפש
6 הבהמית קובעת את צורת ההתנהגות
7 שלהם ישנם כאלה הַבּוֹחֲרִים לָהֶם
8 בעצמם, בשרירות לִיבם דְּרִכִּים
9 שׁוֹנִים, כשמירת התורה והמצוות
10 ומחליטים כִּי מִצְוָה זֹו הֵם
11 מְקַיְמִים, וּבָזָה אֵינָם רוֹצִים
12 לְקַיְמָה כו' בדומה לאמור לעיל
13 שבגלל ה"רוח שטות" של הנפש
14 הבהמית המכסה על הנפש האלוקית,
15 האדם יוצר בטעות אבחנה בין עבירות
16 מסוימות לעבירות אחרות),
17 וְהַדּוּמָה, וכך ייתכן שאנשים
18 מקבלים החלטות מוטעות דומות לגבי
19 קיום התורה והמצוות דְּכָל זֶה הוּא
20 בָּא מִהֲעֻזּוֹת הַחֻצְפָּה וְהַקְרִירוֹת
21 האדישות דִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית לענייני
22 קדושה ואלוקות, אֲשֶׁר זֶה הוּא
23 הַסֵּפֶה וְהַגּוֹרֵם מָה שְׁאֵדָם בָּא
24 לִידֵי עֲבָרָה רַחֲמָנָא - לְצִלָּן,
25 שֶׁהוּא כמבואר לעיל רוח שטות
26 דְּסִטְרָא אַחְרָא וְהַפְסוּי דִּנְפֶשׁ
27 הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵם מַעְלִימִים
28 וּמְסִתִּירִים עַל אֹר אֵלֶּיךָ הָאֵמֶת
29 האלוקית של הנפש האלוקית שמצד
30 עצמה היא קשורה באלוקות בקשר
31 בלתי ניתן לניתוק עַד כִּי כֵן שֶׁהָאֵדָם
32 עובר עבירה חס ושלום שְׁנַעֲשֶׂה
33 כתוצאה מהעבירה הִיפֶךְ הַפְּנוּנָה
34 המטרה הַעֲלִיוֹנָה בכריאת העולם,
35 דְּכּוֹנֵנָה הַעֲלִיוֹנָה שְׁנֹבְרָא
36 הַעוֹלָם למענה היא בְּכַדִּי לְכַרְוֹ
37 ולעזוב ולזכך אותו וְלַעֲשׂוֹתוֹ כְּלִי
38 לְאֵלֻקוֹת, שהעולם הזה הגשמי
39 עצמו יהיה מקום ראוי להשראה
40 השכינה ו'דירה' לאלוקות וְעַל יְדֵי
41 כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שמכסה ומסתירה על האמת הַנֶּה בָּא למעשה
42 הַהִיפֶכֶךְ מִמֶּשׁ, שֶׁהַעוֹלָם לֹא דִי שְׂאִינוּ מִתְּבַרֵּר וּמִזְדַּכֵּךְ ולכן
43 אינו הופך להיות 'דירה' לאלוקות, הַנֶּה עוֹד מַעְלִים וּמְסִתִּיר עַל אֹר
- הָאֵמֶת, וְזֶהוּ הָרוּחַ שְׁטוּת שְׁמִכְסָה עַל הָאֵמֶת ובגללה האדם
עלול לעבור עבירות.
קָצוּר. יְבָאָר דְּרוּחַ שְׁטוּת, שהיא תִּקְוָה הַתְּאֵוָה העובדה שהתאוות
לענייני העולם הזה הם בתוקף והאדם שקוע בהן וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית בְּכָלֵל,
מצד טבעה ומהותה, מְכַסִּים עַל
הָאֵמֶת האלוקית שאמורה להאיר
בנפש האלוקית וְגוֹרָמִים הַעֲדֵר
הַרְגֶּשׁ הָאֵלֻקוֹת חוסר הרגשה
והכרה פנימית באלוקות וְעֵלּוּי
הַמִּצְוֹת, וכן חוסר הרגשה והכרה
במעלות המצוות מצד אחד וּפְחִיתוּת
הַרְחוּק מֵהֶם ומצד שני האדם
מאבד את ההכרה והרגשה בכך
שהתרחקות מאלוקות ומהמצוות היא
דבר פחות וגרוע.
ד) אֲמָנָם זֶה שֶׁהִנֵּפֶשׁ
הַבְּהֵמִית מְכַסֶּה עַל הַנֶּפֶשׁ
הָאֵלֻקִּית ומעלימה ומסתירה על
אורה, וְהִנֵּנוּ הָרוּחַ שְׁטוּת של
הסִטְרָא־אֲחֵרָא, שְׁמִכְסָה וּמַעְלִים
עַל אֹר הָאֵמֶת וְהַגְלִי שֶׁל
האלוקות, וְהִנֵּנוּ דָאס וְאָס
וְעֵלִט אִיז מַעְלִים אוֹיֵף
אֵלֻקוֹת, העובדה שהעולם מעלים
עַל אֵלֻקוֹת הוּא רַק עַל הַמִּדּוֹת
הַרְגֶּשׁ דִּנְפֶשׁ הָאֵלֻקִּית, כמבואר
לעיל בהרחבה כִּיצַד הַכִּסּוּי וְהַהֲעֵלֵם
עַל הַנֶּפֶשׁ האלוקית פוגע ביכולת לחוש
ולהרגיש את חשיבותם ומעלתם
והעריבות של ענייני אלוקות אָבֵל
לֹא עַל הַעֲצָמוֹת דִּנְפֶשׁ
הָאֵלֻקִּית כִּי עַל עֵצֶם הַמָּהוּת שֶׁל
הנפש האלוקית לֹא נִתֵּן לַהֲעֵלֵם
וְלַהֲסִתִּיר וְשׁוּם דָּבָר לֹא פּוֹגֵעַ וְלֹא פּוֹגֵם
בָּהּ, כפי שהולך ומבאר.
דְּהִנֵּה כְּתִיב בשירת האוינו
"עֲקֹב חֶבְל נַחֲלָתוֹ", ומוסבר
עַל כֵּן בתורת החסידות אשר
הַתְּשׁוּרוֹת הקשר והחיבור העמוק
והפנימי שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּאֵלֻקוֹת
הוּא כְּמוֹ חֶבְל²² עֲבָה הַשְּׁזוּר מִתְרַגֵּג נִמְיֵן חוֹטִים דִּקִּים,
דְּהַחֲבֵל בנמשל הוּא הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה, דִּנְשָׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא
הַחֲבֵל האמצעי הַמְקַשֵּׁר בְּאֵלֻקוֹת, וְלִזְאֵת הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לְאֶחָדִים, להפוך לדבר אחד למרות שעדיין נשאר מרחק גדול ביניהם שזה
למעלה וזה למטה הִנֵּה כְמוֹ כֵּן הוּא גַם כֵּן בְּחֶבֶל דִּנְשָׁמָה, גם
הנשמה נמשלה לחבל המקשר ומחבר שְׂרָאשׁוּ הָאֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה
באלוקות, וְהוּא הִתְקַשְּׁרוּת אוֹת ה' תַּתְּאָה שם הוי' מורכב מארבעת

האותיות יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א. והאות

ה"א הראשונה נקראת "ה" עילאה"

(עליונה) והאות ה"א האחרונה נקראת

"ה" תתאה" (תחתונה) והקשר של

הנשמה באלוקות פירושו שהאות ה'

תתאה קשורה ומחוברת בְּהִג' אוֹתִיּוֹת יְהו"ו, שלמעלה ממנה

ברוגה וְרָאשׁוּ אֶחָד הקצה השני

של 'חבלי' הנשמה קָשׁוּר לְמַטָּה,

וְהוּא בְּהֶאֱרַת הַנִּשְׁמָה

הַמְתַּלַּבֶּשֶׁת בְּגוּף הָאָדָם

לְהַחְיּוֹתוֹ, כמבואר בחסידות שגם

לאחר ירידת הנשמה למטה להתלבש

בגוף, חלק פנימי ועצמי של הנשמה

נשאר למעלה ורק הארה מועטת ממנה

מלוכשת בתוך הגוף הגשמי.

וְזֶהוּ "נַעֲקֵב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ",

דָּגָם בַּמִּדְרָגוֹת הַנְּמוּכּוֹת של בני

ישראל שֶׁהֵם בְּבַחֲיַנַת עֲקָבִים

שנמשלו לעקב שברגל שהוא החלק

התחתון ביותר של גוף האדם, הִנֵּה

עַל יְדֵי חֶבֶל דִּנְשָׁמָה הָרִי הֵם

גם הַיְהוּדִים הִלְלוּ קָשׁוּרִים

ומחוברים ומאוחדים בְּהֶעֱצָמוֹת,

בעצמותיהם ומהותו של הקדוש-ברוך-

הוא וְכִבְכּוֹל שֶׁהֵם (נִשְׁמוֹת

יִשְׂרָאֵל) נַחֲלָתוֹ החלק והירושה

שֶׁל מַעְלָה, וְעַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי

החיבור של הנשמה הֵם קָשׁוּרִים

באלוקות בְּתַקְלִית הַהִתְקַשְּׁרוֹת

תמיד, בכל מצב, גם אם הנפש

הבהמית והקליפות מעלימים ומסתירים

על ההרגש ועל המידות של הנפש

האלוקות, כמבואר לעיל. ומעתה, לאחר שהוסבר כי על עצם הנשמה אין

העלם והסתרה בשום מצב ומצד שני על הרגש ועל המידות יכול להיות הסתר

בגלל ה"רוח שטות" מוכן מדוע האדם לעולם לא יעבור עבירה שבה הוא

יודע בבירור שהוא נפחד ומתנתק מאלוקות ועם זאת לגבי עבירות אחרות

יתכן שה"רוח שטות" כן תחסה על האמת: וְהִנֵּה עֲנִין הַכִּפְּיָרָה

רַחֲמָנָא-לְעָלָן או עֲבָרָה שֶׁהִיא בְּכַרַת חֲסִי-וְשְׁלוֹם, הֲלֹא הֵם

נוֹגְעִים לְעֵצָם הַהִתְקַשְּׁרוֹת של הנשמה באלוקות, הִינּוּ בְּכָלִלוֹת

הַהִתְקַשְּׁרוֹת ולא רק בפרט כזה או אחר, שֶׁהֵם עֵצָם הַנִּשְׁמָה וְעֵצָם

הַנִּפְשִׁי, שבהם היא "עצם ההתקשרות" וְעַל-דֶּרֶךְ דְּכַתִּיב "כִּי

1 האמצעי המקשר ומחבר בין האדם לאלוקות שְׁוֹרָה מִתְרַגֵּג נִימִין,
2 כנגד תרי"ג המצוות (כפי שיבואר להלן) וְכִדְאִיתָא מוּבָא בְּסִפְרָא שֶׁל
3 בִּינוּנִים סֵפֶר הַתְּנִיָּא הַנִּקְרָא "סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" כִּי הוּא עוֹסֵק בַּעֲבוּרַת ה'
4 שֶׁל ה"בִּינוּנִים" שֶׁאֵינוֹ צָדִיק וְאֵינוֹ רָשָׁע פֶּרֶק נָא, דִּהְנִשְׁמָה כְּלוּלָה

5 מִתְרַגֵּג כַּחוֹת, ובלשון ספר

6 הַתְּנִיָּא שֶׁם: "שְׁתַּרְיָג מִינֵי כַּחוֹת

7 וְחִית כְּלוּלִים בָּהּ בְּמַהוּתָּהּ וְעֵצְמוּתָהּ

8 לְצַאֲתָא אֶל הַפּוֹעַל וְהַגִּילּוּ מַהֲעֵלֶם,

9 לְהַחְיּוֹת רַמ"ח אַבְרִין וְשֵׁם גִּידִין

10 שֶׁבְּגוּף עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בַּנֶּפֶשׁ

11 הַחַיּוּנִית שֶׁשֶׁלָּה גַם כֵּן רַמ"ח וְשֵׁם ה'

12 כַּחוֹת הַלְלוּ."

13 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, הַסִּיכָה לְכֹן

14 שֶׁכַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הֵם בַּמִּסְפָּר תְּרִי"ג הִיא

15 דְּאָמְרוּ רַב"ל (סְנֵהֲדִרִין פֶּרֶק

16 ד' מִשְׁנָה ה') "חֵיב אָדָם לִזְמֹר

17 בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם",

18 דְּעוֹלָם הוּא מְלֻשׁוֹן הָעֵלֶם,

19 וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה דְּכָל

20 אֶחָד וְאֶחָד חֵיב לִזְמֹר דִּהְעֵלֶם

21 ("עוֹלָם") וְצִמְצוּם הָרָאשׁוֹן כְּדִי

22 שֶׁמֶהֱאֹרֵה הָאֱלֹקִי הָאִינְסוּפִי וְהַבְּלִי

23 מוֹגֵבֵל יִתְהוּ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים

24 מוֹגֵבֵלִים, הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא עֲשֵׂה

25 בְּאוֹר הָאֵין-סוּף שׁוֹרֵה שֶׁל צִמְצוּמִים

26 שֶׁמַּעֲלִימִם אֶת הָאוֹר, כֵּן שֶׁרַק הָאֵרָה

27 מוֹעֲטָה מִמֶּנּוּ תַּתְּגַלֶּה וְתִרְדַּת לְהוֹת אֶת

28 הַנִּבְרָאִים. וְתַחֲלִיל הַצִּמְצוּמִים הִיא

29 בַּצִּמְצוּם הָרָאשׁוֹן שֶׁבִּי הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-

30 הוּא סִילֵק אֶת אֹרֹר הַגְּדוֹל הַצִּדִּיד,

31 כִּיכּוֹל, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה אִפְשָׁרוֹת וְנִתְּנָה

32 מְקוֹם לְעוֹלָמוֹת. וְהָאֵדָם חֵיב לְדַעַת

33 לְזִמְרָה לְעִצְמוֹ שֶׁהָעוֹלָם וְהַצִּמְצוּם

34 נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי, כַּמְשִׁימָה לְכָל אֶחָד

35 וְאֶחָד בְּכִדִּי לְכָרְרוֹ וְלִזְכּוֹ,

36 וְהָאָדָם הוּא בְּצִיּוֹר בְּרִמּוֹת

37 וּבַתְּנִיָּא רַמ"ח אַבְרִים וְשֵׁם ה'

38 גִּידִים שֶׁהֵם בְּמִסְפָּר תְּרִי"ג, דְּלָכֵן כִּיּוֹן שֶׁמְשִׁימָה בִּירוֹר הָעוֹלָם

39 מוֹטֵלָה עַל הָאֵדָם כָּל הַמִּדְרָגוֹת בְּהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי

40 מִדְרָגָה לְדְרָגָה הֵם בְּמִסְפָּר הִנֵּה, וּבַעֲצֵם כָּל דְּרָגָה מִתְחַלֶּקֶת לְתַרְי"ג

41 בַּחֲנוּת וְלָכֵן הִנֵּה גַם בְּהִנְשָׁמָה עֲצֻמָּה שְׁעִלִיָּה מוֹטֵל לְעוֹסֵק בְּבִירוֹר

42 הָרִי יֵשׁ גַּם כֵּן תְּרִי"ג כַּחוֹת, שֶׁבֵּהֶם תְּלוּיִים מִתְרַגֵּג מִצְּוֹת,

43 וְחֶבֶל זֶה דִּנְשָׁמָה הָרִי מִתְקַשֵּׁר בְּאֱלֻקוֹת, וְכִמּוֹ הַחֶבֶל

44 שְׂרָאשׁוּ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה, וְרָאשׁוּ הַשְּׁנִי קָשׁוּר לְמַטָּה,

45 כַּאֲשֶׁר קֶצֶה אֶחָד שֶׁל הַחֶבֶל קָשׁוּר לְמַעְלָה וְקֶצֶה הַשְּׁנִי קָשׁוּר לְמַטָּה הָרִי עַל

46 יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַהִתְקַשְּׁרוֹת בֵּין ה"מעלה" וה"מטה" לְהִיּוֹת

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מִבְּדָלִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹקֵיכֶם", ויש לפרש את
2 דיוק לשון הפסוק "אלוקים" ולא "אלוקים" סתם דִּאֲלֵקִיכֶם פְּרוּשׁ
3 אֱלֹקָה שְׁלֹכֶם, וְהֵינּוּ הָאֱלֹקֹת שֶׁבִנְשָׁמָה, כך שהכתוב לא אומר רק
4 שהעונות מבדילים בין האדם לאלוקות בכלל אלא מדגיש גם שהעון יוצר פגם
5 ופירוד ביחס לאלוקות שבנשמתו של
6 האדם וְעֲנִינִים אֵלֹו עבירות
7 שקשורות בכפירה או באיסורי כרת
8 הָרִי הֵם נוֹגְעִים בְּכָלֹת
9 הַהִתְקַשְׁרוּת, כאמור, וְיִדְוֶע²³
10 דְּעַל עֲצֵם הַנִּשְׁמָה הָרִי אֵין
11 שׁוּם דְּבַר הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר, וְהִיא נִשְׁאֶרֶת כְּשׁוֹרָה וּמִחוּבֶּרֶת בְּאִלּוּקֹת
12 כָּל מִצְוָה וְלֹאֵת בְּאֶשֶׁר בָּא אִיזָה
13 דְּבַר שֶׁגַם הָאִדָּם יוֹדֵעַ וּמִכִּיר בְּכָךְ שֶׁזֶהוּ
14 דְּבַר הַנּוֹגֵעַ בְּכָלֹת הַהִתְקַשְׁרוּת
15 נִפְשׁוֹ, שִׁכּוֹל לִהְיוֹת נִפְרָד עַל יְדֵי זֶה מֵאֱלֹקֹת
16 חֲסִי-וְשָׁלוֹם, וְכֵן"ל דְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רוֹצֶה
17 בְּשׁוּם אֶפֶן וְאֵינוֹ יָכוֹל חֲסִי-וְשָׁלוֹם לִהְפָּרֵד
18 מֵאֱלֹקֹת וְלָכֵן נִרְגָּשׁ אֲצִלּוֹ דְּבַר זֶה, אֲכַל בְּשֹׁאֲרֵי
19 עֲבֻרוֹת חֲסִי וְשָׁלוֹם שְׂאִינָם בְּכָרֶת הָרִי הֵם נִימִין
20 פְּרִטִיִּים, וְלָכֵן אֵינָם נִרְגָּשִׁים אֲצִלּוֹ כָּל כָּךְ. וְהֵגַם
21 דְּבָעֲבָרוֹ עַל אַחַת מִמִּצְוֹת הַרְי' אֲשֶׁר צִוָּה
22 לַעֲשׂוֹתָן וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, או שְׁעוֹשֶׂה אַחַת מִמִּצְוֹת
23 הַרְי' אֲשֶׁר צִוָּה הַרְי' לְבָלְתִי לַעֲשׂוֹתָן, הָרִי עַל יְדֵי
24 זֶה נִפְסָק הַנִּימָא פְּרִטִי (דְּבִפְרָט זֶה הָרִי הוּא כָּל
25 הָעֲצָמוֹת שֶׁל הַפֶּרֶט הַזֶּה), וְעוֹד יוֹתֵר שְׁפּוֹעֵל
26 חֲלִישׁוֹת בְּכָלֹת הַחֲבֵל, וּבְכָל זֶה הֵנָּה לִהְיוֹתָם
27 רַק נִימִין פְּרִטִיִּים הָרִי אֵינוֹ נִרְגָּשׁ אֲצִלּוֹ כָּל כָּךְ,
28 וְהֵינּוּ שְׁבִיזָה הֵנָּה הַמְדוּת דִּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית
29 מַעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל הַמְדוּת דִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
30 וְהֵינּוּ שְׂאִינוֹ נִרְגָּשׁ אֲצִלּוֹ הָאִדָּר וְהַחֲסִיּוֹת הָאֱלֹקִי,
31 וְזֶהוּ הַסִּפָּה שֶׁבָּא לִידֵי עֲבָרָה רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן, וְהֵינּוּ
32 הָרוּחַ שְׁטוֹת דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׁמִכְסָה וּמַעֲלִים עַל
33 אִדָּר הָאֱמֶת, שְׂאִינוֹ נִרְגָּשׁ אֲצִלּוֹ הָאִדָּר הָאֱלֹקִי, וְכֵה
34 הֵנָּה יוֹרֵד רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן מִדְּחִי אֶל דְּחִי עַד שֶׁבָּא
35 לַעֲשׂוֹת דְּבַר אִסּוּר רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן, וְהוּא מַצֵּד
36 הָרוּחַ שְׁטוֹת כֵּן"ל.
37 קִצּוּר. יִמְשִׁיף דְּרוּחַ שְׁטוֹת מִכְסָה רַק עַל מְדוּת
38 הַמַּעֲלִימָה וּמְסִירָה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
39 מִכְסָה רַק עַל מְדוּת הָרִגֵּשׁ
40 וְהַתְּחוּשׁוֹת דִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְלֹא
41 עַל עֲצָמוֹתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְעֲצָם הַהִתְקַשְׁרוּת וְהַהִתְחַבְּרוּת שֶׁל הַנִּשְׁמָה
42 בְּאִלּוּקֹת שֶׁלְעוֹלָם לֹא נִפְגְּעוֹת וּנְפִגְמוֹת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וְהָיָה כִּשְׁם שֵׁשׁ הַטֵּיָה נְטִייה, סְטִייה לְמִטָּה מִן הַדַּעַת
- 2 שֶׁהַדַּעַת הִיא הַדֶּרֶךְ הַיְשֵׁרָה וְהַמְמוּצָעַת שֶׁהוּא שְׁנִייה מִמֶּנָּה נִקְרָא בִּשְׁם
- 3 שְׁטוּת דִּקְלָפָה, הִיפֶךְ הַקְדוּשָׁה, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנוּ הַטֵּיָה נְטִייה
- 4 מִהַדֶּרֶךְ הַמְמוּצָעַת וְהַרְגִּילָה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְהוּא שְׁטוּת
- 5 דִּקְלָפָה, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבָא.
- 6 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אָמְרוּ 1 (ה) וְהָיָה כִּשְׁם שֵׁשׁ הַטֵּיָה לְמִטָּה מִן הַדַּעַת
- 7 רַ"ל (כְּתוּבוֹת יז עמוד א) 2 שֶׁהוּא נִקְרָא בִּשְׁם שְׁטוּת דִּקְלָפָה,
- 8 "אָמְרוּ עָלָיו עַל ר' יְהוּדָא 3 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנוּ הַטֵּיָה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְהוּא
- 9 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל 4 שְׁטוּת דִּקְלָפָה. וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אָמְרוּ רַ"ל
- 10 בַּד שֶׁל הָדָם וּמִרְקָד לִפְנֵי 5 (כְּתוּבוֹת יז עמוד א) "אָמְרוּ עָלָיו עַל ר' יְהוּדָא
- 11 הַפֶּלֶא וְכוּ', כְּדִי לִשְׁמַח אוֹתָהּ רַב 6 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל בַּד שֶׁל הָדָם וּמִרְקָד
- 12 שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד 7 לִפְנֵי הַפֶּלֶא וְכוּ', רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד
- 13 הִיָּה מִרְקָד לִפְנֵי הַכֹּהֵל אֲתֵלֶת 8 אֲתֵלֶת (שֶׁלֹּש בְּדִין, זוֹרֵק אַחַת וּמִקְבֵּל אַחַת,
- 14 (שֶׁלֹּש בְּדִין שֶׁל הַדָּסִים, זוֹרֵק 9 רַ"ש"), אָמַר רַבִּי זִירָא קָא מְכַסֵּף לָן סָבָא
- 15 אַחַת וּמִקְבֵּל תּוֹפֶס אַחַת, 10 (שְׁמוּזָלָל בַּכְּבוֹד תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוֹת
- 16 רַ"ש"), אָמַר רַבִּי זִירָא קָא 11 רֹאשׁ בְּעֶצְמוֹ, רַ"ש"), כִּי נָח נִפְשִׁיה אֶפְסִיק
- 17 מְכַסֵּף לָן סָבָא הִזְקֵן מִבֵּישׁ אוֹתָנוּ 12 עֲמוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ לְכָלָא עָלְמָא וְכוּ', אָמַר
- 18 (שְׁמוּזָלָל בַּכְּבוֹד תַּלְמִידֵי 13 רַבִּי זִירָא אֶהְיִי לִיה שׁוֹטִיָה לְסָבָא (שׁוֹט שֶׁל הָדָם
- 19 חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוֹת רֹאשׁ 14 שֶׁהִיָּה מִרְקָד בּוֹ, רַ"ש")) וְאָמְרִי לִיה שְׁטוּתִיה
- 20 בְּעֶצְמוֹ לְהִקּוֹד כֵּךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵל, 15 לְסָבָא (שֶׁהִיָּה מִתְנַהֵג בְּשׁוֹטָה, רַ"ש"), וְאָמְרִי לִיה
- 21 רַ"ש"), כִּי נָח נִפְשִׁיה אֶפְסִיק 16 שִׁיטְתִּיה לְסָבָא" (שִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֶגוֹ, רַ"ש"), דִּשְׁטוּת
- 22 עֲמוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ 17 זֹו הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, שֶׁהוּא מִדְּרָגָה
- 23 לְכָלָא עָלְמָא וְכוּ', כֹּאֲשֶׁר נָחָה 18 גְּבוּהָה וְנִפְלְאָה בְּמָאֵד מָאֵד, דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ
- 24 נִפְשׁוּ (וְנִפְטַר מִן הָעוֹלָם) הַפְסִיק (חֲצִץ) 19 הָרִי שְׁכִינָה שְׂרוּיָה בִּינִיָּהֶם, דָּאִישׁ הוּא אִשׁ י'
- 25 עֲמוֹד אִשׁ בֵּינוּ לְכָל הָעוֹלָם, וְאִזְ אָמַר 20 וְאִשָּׁה הוּא אִשׁ ה', וְכֹאֲשֶׁר זָכוּ אֶז הָרִי הֵם יִ"ה
- 26 רַבִּי זִירָא אֶהְיִי לִיה שׁוֹטִיָה 21 כּו', (וְכֹא בְּגִלּוּי בִּנְיָן עֲדִי עַד כּו'), אִם כֵּן הָרִי זֹו
- 27 לְסָבָא הוֹעִיל לוֹ לִזְקֵן הַשּׁוֹט שֶׁלוֹ 22 מִדְּרָגָה גְּבוּהָה, לָכֵן בְּשִׁבִּיל זֶה זָכָה לְגִלּוּיִים
- 28 (שׁוֹט שֶׁל הָדָם שֶׁהִיָּה מִרְקָד 23 נְעִלִים בְּיוֹתֵר דָּאֶפְסִיק עֲמוּדָא דְנוּרָא כּו', שֶׁזֶּהוּ
- 29 בּוֹ, רַ"ש") וְאָמְרִי לִיה וִישׁ 24 בְּחִינַת גִּלּוּי אֹר בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ כּו'. וּבִאֹר הַעֲנִין
- 30 אוֹמְרִים שְׂרָבִי זִירָא תַּחֲבֹטָא בְּנוֹסַח 25 הוּא, דְּהֵנָּה אֹר-אֵין-סוֹף הָרִי לִית מַחֲשָׁבָה
- 31 אַחֵר, שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שְׁטוּתִיה 26 תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, וְהוּא לְמַעְלָה מִגְּדֵר הַשְּׁגָה, דְּכָל
- 32 לְסָבָא הַשּׁוֹט שֶׁלוֹ (שֶׁהִיָּה 27 הַשְּׁגָה הֵנָּה גַּם הַיּוֹתֵר נְעִלִית הָרִי הוּא בְּגֵדֵר
- 33 מִתְנַהֵג בְּשׁוֹטָה, רַ"ש"), 28 הַשְּׁגָה עַל כָּל פָּנִים, אָבֵל מֵה שְׂאֵינוּ בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה
- 34 וְאָמְרִי לִיה וִישׁ אוֹמְרִים שְׂרָבִי זִירָא 29 הָרִי אִי אֶפְשָׁר שִׁיתְפֹּס בְּהַשְּׁגָה כָּלָל, וְכֹדָאִיתָא
- 35 תַּחֲבֹטָא שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שִׁיטְתִּיה 30 בִּסְפָר שֶׁל בִּינוּנִים פֶּרֶק יח, וְלִגְבִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
- 36 לְסָבָא" (שִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֶגוֹ, 31 הוּא שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁקֶל וְהַדַּעַת וְלִית
- 37 רַ"ש"), דִּשְׁטוּת זֹו שֶׁל זְלוּל 32 מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, הַכֹּל כְּפִתִּים אֲצִלוֹ
- 38 בַּכְּבוֹד עֲצוּמוֹ, כְּבִיכּוֹל, וְעִשִּׂית מַעֲשֶׂה 33 יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִּיב "וְאֵנִי בְּעַר וְלֹא אֶדַע בְּהִמּוֹת
- 39 שֶׁנִּרְאָה כְּשׁוֹט כְּדִי לִשְׁמַח אֶת הַכֹּהֵל 40 הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת,
- 41 שֶׁהוּא מִדְּרָגָה גְּבוּהָה וְנִפְלְאָה 41 הוּא שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁקֶל וְהַדַּעַת וְלִית
- 42 בְּמָאֵד מָאֵד, הַתְנַהֲגוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל 42 מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, הַכֹּל כְּפִתִּים אֲצִלוֹ
- 43 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, בְּדֶרֶךְ עַל-שִׁכְלִית, 43 הִיא דְּרָגָה רִחוּתִית גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא
- 44 הִיא דְּרָגָה רִחוּתִית גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא 44 נּוֹבַעַת מִהֲבִנָּה וְהִכְרָה עֲמוּקָה בְּמַעְלָתוֹ וְחִשְׁבִּיתוֹ שֶׁל עֲנִין הַנִּישׁוּאִין כְּמֹאמַר
- 45 נּוֹבַעַת מִהֲבִנָּה וְהִכְרָה עֲמוּקָה בְּמַעְלָתוֹ וְחִשְׁבִּיתוֹ שֶׁל עֲנִין הַנִּישׁוּאִין כְּמֹאמַר 45 חֲכָמֵינוּ ז"ל דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זָכוּ הָרִי
- 46 חֲכָמֵינוּ ז"ל דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זָכוּ הָרִי 46

בִּיה כָּלָל ואֵין הַמַּחֲשָׁבָה תּוֹפֶסֶת וּמִשְׁיָגָה בּוֹ כָּלָל, הַכֹּל גַּם הַחֲכָמִים
הַגְדּוּלִים בְּיוֹתֵר כְּפִתִּים חֲסִרֵי שִׁכְלֵי אֲצִלוֹ לִגְבוֹי יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִּיב

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "וְאָנִי בָעַר וְלֹא אָדַע בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וְאָנִי תָמִיד עִמָּךְ"
- 2 וְגו', כְּלוֹמַר שֶׁבִּזְהָ שְׂאֵנִי בָעַר וּבְהֵמוֹת אָנִי תָמִיד עִמָּךְ",
- 3 כְּלוֹמַר, הִדְרָךְ הַתְּקַרֵּב אֶל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אֵינָהּ עַל-יְדֵי הַבְּנָה וְהַשְׁגָּה
- 4 שֶׁהִי כָּל שֶׁהָאֵדָם יַעֲלֶה לְהַבִּין וְלַהֲשִׁיג בְּאַלּוּקוֹת בְּסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר הִי
- 5 מִחֻשְׁבָּה אֲנוּשִׁית לֹא מִסּוּגֹלָה לְהַגִּיעַ
- 6 לְהַבְנָה וְהַשְׁגָּה אֲמִיתִית בְּקֻדְשׁ-
- 7 בְּרוּךְ-הוּא שֶׁלֹּמַעֲלָה מִגֹּדֵר שָׁכַל
- 8 דְּבִכְרִי לְהַגִּיעַ לְעֶצְמוּתוֹ
- 9 יִתְבָּרֵךְ וְלַהֲתַחֲבֹר וְלַהֲתַקְשֹׁר עִמּוֹ
- 10 הוּא לֹא עַל-יְדֵי הַשָּׁכַל אֲלֵא אֲדַרְבָּה
- 11 עַל יְדֵי בְטוּל הָרִצּוֹן הָאִשִּׁי שֶׁל
- 12 הָאָדָם שֶׁלֹּמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
- 13 וְהַבִּיטוּל הוּא לְמַעֲלָה מִחֻשְׁכָּל וְלִכְוֹן
- 14 נִקְרָאת בְּחִינָה וּמִדְּרָגָה זֹאת שֶׁל
- 15 בִּיטוּל הַמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית בְּאוֹפֶן עַל-
- 16 שְׁכָלִי בְשֵׁם שְׁטוּת.
- 17 וְזֶהוּ גַם כֵּן הַסִּיכָה לִכְךָ מִה
- 18 שֶׁהִנְבִּיא נִקְרָא בְשֵׁם מִשְׁגָּע,
- 19 וְעַד שֶׁבִּדְרָךְ כָּל מִשְׁמַעוֹת הַבִּיטוּ
- 20 הֵיא חוֹסֵר דַּעַת וְשָׁכַל, לְמַטָּה מִהֲדַעַת,
- 21 כֹּאן הַכוּוּנָה לְמַעֲלָה מִהֲדַעַת וְכִמּוֹ
- 22 שֶׁתָּבוֹא גַם לִגְבִי אֶחָד מִבְּנֵי
- 23 הַנְּבִיאִים שֶׁנִּשְׁלַח עַל יְדֵי אִלְשִׁיעַ
- 24 לְמַשׁוֹחַ אֶת יְהוָה לְמַלְךְ "מִדּוּעַ בָּא
- 25 הַמִּשְׁגָּע הַזֶּה" (וּכְפִירוֹשׁ הַמִּצְוֹת
- 26 דָּוִד: "כֵּן קִרְאוּ אֶת הַנְּבִיאִי, לְפִי שֶׁבַעַת
- 27 שֶׁהִי מִתְּבוֹדֵד בְּנִבְוָאָה הִיָּה נִדְמָה לָהֶם
- 28 כְּמִשְׁתַּעַ, עַל כִּי לֹא פָנָה אֶז בְּעִנְיָנִי
- 29 הָעוֹלָם"), דִּהְיָה בַּעַת הַתְּגִלּוֹת
- 30 הַנְּבִוּאָה הִיָּה צָרִיף הַנְּבִיאִי
- 31 לְהִיָּת בְּהַפְשֻׁטָה הַגִּשְׁמִיּוֹת²⁴,
- 32 וְהִנְיָ הַפְשֻׁטָה יִצְיָאָה מִהַגְּדִירִים
- 33 שֶׁל הַשָּׁכָל וְהַמִּדּוֹת, וְלְהִיָּת
- 34 בְּבִחִינַת בְטוּל שֶׁלֹּמַעֲלָה
- 35 מִטַּעַם וְדַעַת, דִּהְיָה גַם כֵּן
- 36 עֲנִין הַפְשֻׁטָה הַלְּבוּשִׁים
- 37 הַגִּשְׁמִיִּים בַּעַת הַנְּבִוּאָה, וְכִמּוֹ
- 38 שֶׁתָּבוֹא בְּשָׂאוֹל "וַיִּפְשֹׁט גַם
- 39 הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא",
- 40 דִּהְלְבוּשִׁים כָּל עֲנִין הַבְּגָדִים הֵם
- 41 בָּאִים מִצַּד חֲטָא עִץ הַדַּעַת,
- 42 דִּקְדָּם הַחֲטָא כְּתִיב עַל אָדָם וְחוּהוּ "וַיְהִי שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִּים כֹּי"

- 1 וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ", כִּי כָל עוֹד לֹא הִיָּה לָהֶם יֵצֵר הָרַע לֹא הִיָּה מִקּוֹם לְהַתְּבִישׁ
- 2 מִכֵּךְ שֶׁהַגּוֹף עוֹרֵם וְעַל יְדֵי חֲטָא עִץ הַדַּעַת נִתְחַדֵּשׁ עֲנִין
- 3 הַלְּבוּשִׁים, וְיִדּוּעַ דְּעִקָּר הַחֲטָא הוּא הַהֲרָגָשׁ הַמְעַרְבַּב בְּטוּב
- 4 וְרַע, לַעֲוֹתָהּ הַמִּצַּב שֶׁהִיָּה קוֹדֵם הַחֲטָא, לְלֹא כָל רֵשַׁע רַע, וְכְּתִיב "וַיִּדְעוּ
- 5 כִּי עֵירֻמָּם הֵם", שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ
- 6 בָּהֶם הַהֲרָגָשׁ הַמְעַרְבַּב בְּטוּב
- 7 וְרַע, שֶׁזֶהוּ גַם כֵּן עֲנִין
- 8 הַלְּבוּשִׁים, הַהֲרָגָשׁ הַמְעַרְבַּב
- 9 בְּטוּב וְרַע, וְכִשְׁרָשׁוּ הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל
- 10 הַבְּגָדִים הַגִּשְׁמִיִּים הוּא הַהֲרָגָשׁ
- 11 הַשָּׁכָל וְהַמִּדּוֹת בְּנַפְשׁ הָאָדָם,
- 12 וְכִשְׁם שֶׁבַעַת הַנְּבִוּאָה עַל הַנְּבִיאִי לַצַּחַת
- 13 מִגְדִּירֵי הַמִּצִּיאוֹת הַרוּחָנִית-נַפְשִׁית שֶׁלּוֹ
- 14 וְלַהֲתַבְטֵל לְחַלּוּטִין לְאַלּוּקוֹת, כֵּךְ הִיָּה
- 15 עַלִּי לְפִשׁוֹת אֶת הַבְּגָדִים וְהַדַּמּוֹת
- 16 הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁלּוֹ וְלִכְוֹן בַּעַת הַנְּבִוּאָה
- 17 הִיָּה צָרִיף לְהִיָּת הַפְשֻׁטָה
- 18 הַלְּבוּשִׁים שֶׁהוּא עֲנִין
- 19 הַפְשֻׁטָה הַהֲרָגָשׁ דְּשָׁכָל
- 20 וְהִנְיָ לְהִיָּת בְּבִחִינַת
- 21 בְטוּל הַכַּחוּת וְהַחוּשִׁים וְלֹאכֵר
- 22 לְגַמְרִי אֶת הַדַּמּוֹת וְהַצִּיּוֹר שֶׁלּוֹ
- 23 הַמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית שֶׁלּוֹ עַל כָּל
- 24 הַחִיבָטִים שֶׁלָּה, וְכִמְבָּאָר
- 25 בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יִסּוּדֵי
- 26 הַתּוֹרָה, "מִיִּסּוּדֵי הַדַּת לִידַעַת
- 27 שֶׁהָאֵל-יִתְבָּרֵךְ מִנְּבִא בְּנֵי
- 28 אָדָם, וְהַנְּבִוּאָה חֲלָה עַל חֲכָם
- 29 וְגִבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְאִין
- 30 יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עַלִּי בְּשׁוֹם
- 31 דְּכָר", וְכִמְבָּאָר שֶׁם בְּאַרְכָּה
- 32 כְּמָה גְּדוּלָּה מַעֲלָה הַנְּבִיאִים, וְלִכְוֹן
- 33 מֵאַחֵר שֶׁהִנְבִּיא מִתְעַלָּה מִגְדִּירֵי הַשָּׁכַל
- 34 (וְגַם הַמִּדּוֹת וְכָל שֶׁאֵר פְּרִטֵּי הַמִּצִּיאוֹת
- 35 וְהַיִּישׁוֹת שֶׁלּוֹ וּמִתְבַּטֵּל לְחַלּוּטִין
- 36 לְאַלּוּקוֹת) נִקְרָאת בְּחִינָה זֹאת
- 37 שְׁטוּת, שֶׁזֶהוּ הַהֲטָיָה נְטִיָּה
- 38 לְמַעֲלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְׁגָּה,
- 39 וְלְהִיָּת שֶׁהַעֲבֹדָה בְּמִשְׁכָּן
- 40 וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאַהֲבָא
- 41 חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, לְהַפּוֹךְ חוֹשֶׁךְ
- 42 לְאוֹר עַד כִּדִּי כֵךְ דִּהַחֲשֵׁךְ עֲצָמוֹ יֵאִיר, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּפָרְקִים אֶב

(24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה. (25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל כפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהִינוּ דְמַהֲשׁוּת דְלַעֲמַת זֶה שְׁלֻמָּה מִן הַשְׁכָּל הַמַּעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה
 - 2 עַל אֲלוּקוֹת וּלְכֵן הָיָה בִּבְחִינַת חוֹשֶׁךְ יִהְיֶה בִּבְחִינַת שְׁטוּת דְקִדְשָׁה
 - 3 שְׁהָיָה לַמַּעֲלָה מִן הַשְׁכָּל וּבִבְחִינַת אֹר, לְכֵן הָיָה הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שֵׁטִים
 - 4 דְּוָקָא, "שֵׁטִים" מַלְשׁוֹן שְׁטוּת וְהִינוּ הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת הַמַּתְבָּרַר
 - 5 וְנַעֲשֶׂה מִן הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת
 - 6 לְאַחַר שְׁחוּשָׁךְ ה'"לְמַטָּה מִן הַדַּעַת"
 - 7 מַתְבָּרַר וּמוֹדֵקֵן הוֹפֵךְ לְאוֹר שֶׁל
 - 8 "לַמַּעֲלָה מִן הַדַּעַת".
 - 9 וְהוֹלֵךְ וּמַפְרֵט אֶת מַשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים
 - 10 בַּעֲבוּרֵת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד:
 - 11 וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 - 12 וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל
 - 13 אֶחָד וְאַחַד, שְׁעִינִין זֶה שֶׁל הַפִּיכֻת
 - 14 הַשְׁטוּת דְלַעֲמַת־זֶה לְשְׁטוּת דְקִדְוָשָׁה
 - 15 שְׁהִיָּה בַּמִּשְׁכָּן קִיִּים לַמַּעֲשֶׂה בַּעֲבוּרֵת ה'
 - 16 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד וְזֶה בָּא עַל יְדֵי
 - 17 עֲבוּדַת הָאָדָם בַּעֲבוּדַת
 - 18 הַבְּרוּרִים הַפְּרִיטִית שְׁלוֹ, שְׁפּוּעַל
 - 19 לְאַהֲפָקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,
 - 20 וְהִינוּ לְהַפֵּךְ אֶת הַלְמַטָּה מִן
 - 21 הַדַּעַת דְּעוֹלָם (פּוֹן וְעֵלֶט שֶׁל
 - 22 הָעוֹלָם), שְׁיִהְיֶה מִזֶּה לְמַעְלָה
 - 23 מִן הַדַּעַת, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמַבָּרַר
 - 24 דִּישָׁנָם כְּמָה דְּבָרִים בָּאָדָם
 - 25 שְׁהוּא נִוְהֵג מִתְנַהֵג וְעוֹשֶׂה כֵּן
 - 26 לֹא בִגְלַל סִיבָה הַגִּיּוּנִית הַמַּתְקַבֶּלֶת עַל
 - 27 הַדַּעַת אֲלָא וְיִיֵּלַע אֲזוּי טוֹט
 - 28 וְעֵלֶט, כִּי כֵן נִוְהֵגִים בַּעוֹלָם
 - 29 וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כְּמוֹ חֵק
 - 30 שֶׁבְּלִתִּי מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ
 - 31 וְאִנְשִׁים עוֹשִׂים אוֹתָם לֹלָא טַעַם אֲלָא
 - 32 רַק לְפִי דְכֵן הוּא הַנְּהִיגָה
 - 33 הָעוֹלָם, וְכִמּוֹ כְּכָמָה עֲנִינִי
 - 34 נְמוּס וְהַדּוּמָה כּו', שְׁנַחוּג
 - 35 לַעֲשׂוֹת אוֹתָם רַק כִּי כֵן נִוְהֵג בַּעוֹלָם
 - 36 הֵנָּה אֶת זֶה צְרִיכִים לְהַפְּכוֹ
 - 37 מִמַּצֵּב שֶׁל לְמַטָּה מִהַדַּעַת אֶל
 - 38 הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת בַּעֲבוּדָה,
 - 39 וְכִמּוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל זְמַנִּי
 - 40 הָאֲכִילָה וְזְמַנִּי הַשְּׁנָה, הֵנָּה
 - 41 מִצַּד הַרְגֵּשׁ הָעוֹלָם הֵם
 - 42 קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וּבִדְרוֹךְ
 - 43 כָּל אִנְשִׁים אוֹכְלִים וְיֹשְׁנִים בּוֹמְנִים
 - 44 קְבוּעִים וְלֹא מוֹכְנִים לְשׁוֹנֵת אֶת הַהֲרָגֵל שֶׁלָּהֶם בַּעֲנִינִין זֶה וְגַם כְּשִׁצְרִיךְ
- וְהִינוּ דְמַהֲשׁוּת דְלַעֲמַת זֶה שְׁלֻמָּה מִן הַשְׁכָּל הַמַּעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה עַל אֲלוּקוֹת וּלְכֵן הָיָה בִּבְחִינַת חוֹשֶׁךְ יִהְיֶה בִּבְחִינַת שְׁטוּת דְקִדְשָׁה שְׁהָיָה לַמַּעֲלָה מִן הַשְׁכָּל וּבִבְחִינַת אֹר, לְכֵן הָיָה הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שֵׁטִים דְּוָקָא, "שֵׁטִים" מַלְשׁוֹן שְׁטוּת וְהִינוּ הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת הַמַּתְבָּרַר וְנַעֲשֶׂה מִן הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת לְאַחַר שְׁחוּשָׁךְ ה'"לְמַטָּה מִן הַדַּעַת" מַתְבָּרַר וּמוֹדֵקֵן הוֹפֵךְ לְאוֹר שֶׁל "לַמַּעֲלָה מִן הַדַּעַת". וְהוֹלֵךְ וּמַפְרֵט אֶת מַשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בַּעֲבוּרֵת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד: וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאַחַד, וְזֶה בָּא עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם בַּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים הַפְּרִיטִית שְׁלוֹ, שְׁפּוּעַל לְאַהֲפָקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, וְהִינוּ לְהַפֵּךְ אֶת הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת דְּעוֹלָם (פּוֹן וְעֵלֶט שֶׁל הָעוֹלָם), שְׁיִהְיֶה מִזֶּה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמַבָּרַר דִּישָׁנָם כְּמָה דְּבָרִים בָּאָדָם שְׁהוּא נִוְהֵג מִתְנַהֵג וְעוֹשֶׂה כֵּן לֹא בִגְלַל סִיבָה הַגִּיּוּנִית הַמַּתְקַבֶּלֶת עַל הַדַּעַת אֲלָא וְיִיֵּלַע אֲזוּי טוֹט וְעֵלֶט, כִּי כֵן נִוְהֵגִים בַּעוֹלָם וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כְּמוֹ חֵק שֶׁבְּלִתִּי מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ וְאִנְשִׁים עוֹשִׂים אוֹתָם לֹלָא טַעַם אֲלָא רַק לְפִי דְכֵן הוּא הַנְּהִיגָה הָעוֹלָם, וְכִמּוֹ כְּכָמָה עֲנִינִי נְמוּס וְהַדּוּמָה כּו', שְׁנַחוּג לַעֲשׂוֹת אוֹתָם רַק כִּי כֵן נִוְהֵג בַּעוֹלָם הֵנָּה אֶת זֶה צְרִיכִים לְהַפְּכוֹ מִמַּצֵּב שֶׁל לְמַטָּה מִהַדַּעַת אֶל הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת בַּעֲבוּדָה, וְכִמּוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל זְמַנִּי הָאֲכִילָה וְזְמַנִּי הַשְּׁנָה, הֵנָּה מִצַּד הַרְגֵּשׁ הָעוֹלָם הֵם קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וּבִדְרוֹךְ כָּל אִנְשִׁים אוֹכְלִים וְיֹשְׁנִים בּוֹמְנִים קְבוּעִים וְלֹא מוֹכְנִים לְשׁוֹנֵת אֶת הַהֲרָגֵל שֶׁלָּהֶם בַּעֲנִינִין זֶה וְגַם כְּשִׁצְרִיךְ

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו סיכום וההוראה למעשה שבדברי
- 2 הוזהר שהובאו בתחילת המאמר פד אתפפא סטרא אחרא,
- 3 שעל ידי שפועל להפך את השטות הנפש בהקמית
- 4 און דעם קאך פון וועלט ואת ההתלהבות והלהט של העולם
- 5 בעניינים גשמיים אל הקדשה
- 6 בקיום התורה והמצוות, אז 1 בנפשו, וזהו פד אתפפא סטרא אחרא, שעל ידי
- 7 אסתלק יקרא דקודשא- 2 שפועל להפך את השטות הנפש בהקמית און
- 8 בריף-הוא בכולהו עלמין, 3 דעם קאך פון וועלט אל הקדשה בקיום התורה
- 9 מתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא 4 והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא-בריף-הוא
- 10 בכל העולמות שמאיר ומתגלה 5 בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב כל
- 11 אור הסובב כל עלמין האור
- 6 עלמין.

- 7 קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדשה, וכמו הפשטת הרגש השכל והמדות בעת
- 8 הנבואה. המשפן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעמית זה לשטות דקדשה. ועל דרך זה בעבודת
- 9 כל אחד ואחד.

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' ב

- 1 למעט דער דאיקא בולא ערלה - שעד שלא תהיה מחשבה שכולה
- 2 לשם ערלים לא פסלה, שתיבת 'זאת' באה למעט, שאין הקרבן
- 3 נפסל עד שתהא כל המחשבה רק לשם ערלים, אבל אם רק מקצת
- 4 המחשבה היא לשם ערלים, הערל אינו פוסל את בני חבורתו.
- 5 ומתפרשת הברייתא כפשוטה שהתנא משיב על השאלה שפתח
- 6 בה. ונמצא שלפי זה, לא שגא בשחיטה ולא שגא בזריקה - אין
- 7 חילוק בין שחיטה לזריקה, ובשתיים כולה ערלה פוסלת ומקצתה
- 8 אינה פוסלת.
- 9 רב אשי מבאר פירוש חדש במחלוקת רבה ורב חסדא: אלא אמר
- 10 רב אשי, לא נחלקו רבה ורב חסדא שיש מחשבת ערלים בזריקה,
- 11 ולכן אם היו מגויים על הפסח ערלים ומולים, ושחטו למולים על
- 12 מנת שיתכפרו בזריקתו רק הערלים המגויים בו, פסול לדברי הכל,
- 13 ובמה נחלקו, בשחט את הפסח על מנת שיתכפרו בזריקתו ערלים
- 14 שאינם מגויים על הפסח, ורב חסדא ורבא
- 15 בוריקה אף בענייניו שאפילו מקצת ערלה פוסלת בה.
- 16 רב אשי מקשה על מה שפירשה הגמרא בברייתא לפי דעת רבה
- 17 ורב חסדא: מתקין לה רב אשי - הקשה רב אשי על פירוש הגמרא
- 18 לפי דעת רבה ורב חסדא, שמהכתוב 'וכל ערל' אנו לומדים
- 19 שמקצת ערלה אינה פוסלת [על כל פנים בשחיטה], ממאי דהאי -
- 20 מניין לנו שפסוק זה 'וכל ערל', בולא ערלה משמע ולא מקצתה,
- 21 ומכאן אנו לומדים שהערל אינו פוסל בני חבורה הבאים עמו,
- 22 ולפיכך פירשנו בכוונת הברייתא שהכתוב 'זאת' בא ללמדנו דבר
- 23 אחר, למעט שבזריקה הדין שונה, או להקל שאין מחשבת ערלים
- 24 בזריקה כלל, או להחמיר שאפילו מקצת ערלה פוסלת בה, דילמא
- 25 האי - שמא יש לפרש שהפסוק 'וכל ערל', משמע כל דהו ערלה -
- 26 משמעותו של התיבה 'כל' היא לרבות שאפילו כל שהוא ערלה
- 27 פוסלת, ולכן סבר התנא בשאלתו שהערל פוסל את בני החבורה
- 28 הבאים עמו, והשיב, שלפיכך כתב רחמנא - כתבה התורה 'זאת',

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 איסור הלנה, כך מוזכר המקטיר שלא להקטיר את החלב בשיש
- 2 חמץ ברשותו, שהרי הוא מוזכר שלא להלין את האימורים.
- 3 הגמרא מביאה סיוע לרב פפא מברייתא: תניא בנותיה דרב פפא -
- 4 שנינו בברייתא כדבריו, השוחט את הפסח על החמץ עובר בלא
- 5 תעשה. אימתי, בזמן שהחמץ הוא ו-שיירן לשוחט או לזרק, או
- 6 לאחד מבני חבורה. אבל אם היה החמץ שייך לאחד בסוף העולם,
- 7 אין השוחט זקוק לו - אינו צריך לחשוש לו, ואפילו ישנו עמו
- 8 בעזרה מותר לו לשחוט הפסח. ואחד השוחט ואחד הזורק ואחד
- 9 המקטיר על החמץ חייב, וכדברי רב פפא שגם המקטיר על חמץ
- 10 עובר.
- 11 ממשיכה הברייתא: אבל המולק על החמץ את העוף של מחוסרי
- 12 כיפורים פארענה עשר בניסן ושכשר הוא להקרבה אחר תמיד של
- 13 בין הערבים בזמן שחיתת פסח, כמבואר לעיל (טז), אינו עובר בלא
- 14 בלום, כלומר אינו עובר על הלאו של 'לא תשחט על חמץ'.
- 15 הגמרא מקשה על מה ששנינו שהמולק אינו עובר והמקטיר
- 16 עובר: ורמינהי - וקשה ממה ששנינו בברייתא, השוחט את הפסח
- 17 על החמץ עובר בלא תעשה. רבי יהודה אומר, אף השוחט את
- 18 הקמיד של בין הערבים בערב פסח על החמץ עובר. אמרו לו
- 19 חכמים לרבי יהודה, לא אמרו שהשוחט על החמץ עובר בלא
- 20 בקרבן פסח בלבד, ולא בתמיד. ממשיכה הברייתא לבאר: אימתי
- 21 עובר השוחט, בזמן שיש חמץ לשוחט או לזרק או לאחד מבני
- 22 חבורה, אבל אם היה לאחד בסוף העולם אין זקוק לו. ואחד
- 23 השוחט את הפסח ואחד הזורק את דמו, ואחד המולק חטאת העוף
- 24 של מחוסר כיפורים, ואחד המזה מדמה על המזבח, חייב. אבל
- 25 הקומץ את המנחה על החמץ במועד, אינו עובר בלא תעשה, לפי
- 26 שקמיצה ודאי אינה בכלל שחיטה. וכן המקטיר את האימורין של
- 27 הפסח בארבעה עשר או של שאר זבחים במועד, אינו עובר בלא
- 28 תעשה

בס"ד פורים ה'שי"ת.

שאלה: מדוע נקראו ישראל צבאות ה', ומה שייכת מלחמה לנצח והוד. גודל מדת הנצחון – לפי גדלותו של האדם ודוקא כשיש מנגד. וכדי לנצחו – מבזבז המלך כל האוצרות, כי שרש מדת הנצחון בעצם הנפש, שלמעלה מרצון ועונג, עד שמשליך חייו מנגד

(יא) וּלְבָאָר בְּעֶמֶק יוֹתֵר מֵהַיִּשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ בְּשֵׁם "צָבָאוֹת הַיְיָ", דָּשֵׁם "צָבָאוֹת" הוּא שֵׁם קָדוֹשׁ, דְּהוּא מְהַשְׁבֵּעַ שְׁמוֹת שְׂאִינִם נִמְחָקִים, וְשֵׁם זֶה נִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים²¹, דְּבִתּוּרָה לֹא נִזְכַּר שֵׁם צָבָאוֹת, וְנִזְכַּר רַק "צָבָאוֹת הַיְיָ", וְקָאִילָה עַל יִשְׂרָאֵל. וְצָרִיף לְהַבִּין מַהוּ זֶה הַמַּעֲלָה, כְּלוּמַר בְּשִׁבְלֵי אֵיזָה מַעֲלָה וּמִדְּרָגָה נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם "צָבָאוֹת הַיְיָ", וְהִתְאַר הַזֶּה נִתֵּן לְיִשְׂרָאֵל בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם דְּוָקָא. אִף הָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה אֵיזָה בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (שְׁמוֹת פָּרָשָׁה ג), "שְׁמִי אֲתָה מִבְּקֵשׁ לִידַע, לִפִּי מַעֲשִׂי אֲנִי נִקְרָא, וְכִשְׂאֲנִי נִלְחַם עִם הָרָשָׁעִים אֲנִי נִקְרָא צָבָאוֹת", אִם כֵּן מוּכָן דָּשֵׁם צָבָאוֹת הוּא שֵׁם דְּמִלְחָמָה, וְכֵן אֵיזָה בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה לְרַבְנֵי יוֹסֵף גִּיקְטִילִיָּא דָּשֵׁם צָבָאוֹת הוּא בְּנִצָּח וְהוּד וּמִשָּׁם נִמְשָׁכוֹת כָּל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. וְצָרִיף לְהַבִּין מַהוּ הַשִּׁיכוֹת דְּמִלְחָמָה לְנִצָּח וְהוּד שִׁיחִיָּה מִשָּׁם נִמְשָׁכִים כָּל הַמִּלְחָמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם. וְהִנֵּה עֲנִין הַנִּצָּחוֹן שִׁיף בְּגִדוֹל דְּוָקָא, דְּמִי שֶׁהוּא שֶׁפֶל בְּעֶרְףָּהּ, הִנֵּה אִם יֹאמֶר אָדָם כִּנְגִדּוֹ לֹא יִנָּצַח (אֲלֵא זְכוֹל לַעֲנוֹת עֲזוֹת), וְדְוָקָא מִי שֶׁהוּא גִדּוֹל הָרִי יֵשׁ בּוֹ מִדַּת הַנִּצָּחוֹן, דְּכֹאֲשֶׁר יֹאמֶר אָדָם דְּכָר נִגְדּוֹ אוֹ יַעֲשֶׂה דְּכָר שְׂאִינוֹ כְּרָצוֹנוֹ, הִנֵּה יִנָּצַח כִּנְגִדּוֹ לְהוֹצִיא כְּאוֹר צִדְקוֹ, וְהוּא עַל דְּרָף שְׂאִמְרוֹ רַבּוּתֵינוּ וְ"ל (יוֹמָא כג, א) "כָּל תַּלְמִיד חָכָם שְׂאִינוֹ נוֹקֵם וְנוֹטֵר כִּנְחָשׁ אֵינוֹ תַלְמִיד חָכָם", וּפִרְשׁ רַשִּׁי "נוֹקֵם נִקְמָתוֹ וְנוֹטֵר אֵיבָה בְּלִבּוֹ כִּנְחָשׁ" (וְעֲנִין הַדִּיּוֹק נִחַשׁ דְּוָקָא – מִבָּאָר שֵׁם²²), וְהִקְשָׁה בְּגִמְרָא "וְהָא כְּתִיבִי לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר", וּמִכָּל מְקוֹם הָרִי יֵשׁ הִתֵּר לְתַלְמִיד חָכָם לְהִיּוֹת נוֹקֵם וְנוֹטֵר. אֲמַנֵּם הַנִּקְיָמָה וְהַנְטִירָה שֶׁמִּתְרַת לְתַלְמִיד חָכָם (וְעוֹד יוֹתֵר שֶׁמְחִיב בָּהּ) אֵינוֹ חָס וְשָׁלוֹם הַנִּקְיָמָה וְהַנְטִירָה הָאֲמוּרָה בִּתּוּרָה, וְכֹאֲמָרִם וְ"ל שֵׁם [בְּיוֹמָא] "הֵהוּא בְּמִמּוֹן הוּא דְּכִתִּיבִי²³, וְהִינוּ דְּהַנְקִימָה וְנִטִּירָה הַמְּחִיבֵת לְתַלְמִיד חָכָם אֵינָה בְּשִׁבְלֵי מִמּוֹן, אוֹ הַבָּאָה עַל יְדֵי מִמּוֹן, וּמִכָּל מְקוֹם הָרִי זֶה נִקְיָמָה וְנִטִּירָה, אֲלֵא שִׁישׁ תְּנָא בְּדָכָר, שִׁיחִיָּה תַלְמִיד חָכָם דְּוָקָא, וְתַלְמִיד חָכָם הוּא שֶׁמִּקְבֵּל מִן הַחֲכָמָה²⁴ וְהוּא טָפֵל אֵלֶיהָ, וְהִינוּ דְּכָל עֲשִׂיּוֹתָיו וְעֲנִינָיו הוּא בְּשִׁבְלֵי הַחֲכָמָה, שְׂזָהוּ בְּכָלִלוֹת עֲנִין הַנִּצָּחוֹן, וְהַנִּצָּחוֹן הוּא בְּגִדוֹל דְּוָקָא, וְכָל מִי שֶׁגִּדּוֹל יוֹתֵר, מִדַּת הַנִּצָּחוֹן הוּא בְּיוֹתֵר אֲצִלוֹ, וְלָכֵן הַמִּלְךְ שֶׁגִּדּוֹל מִכָּל הָעָם, דְּזָהוּ מַעֲלַת הַמִּלְךְ שֶׁהוּא בְּחִיר הָעָם וְגִדּוֹל מֵהֶם, וְכִמוֹ שֶׁפְּתוּב גְּבִי שְׂאוּל²⁴ (שְׂמוּאֵל-א ט, ב) "וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ, מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה גְבוּהַ מִכָּל הָעָם", וְלָכֵן הִנֵּה בּוֹ שִׁיף עֲנִין הַנִּצָּחוֹן יוֹתֵר לְגִלּוֹת רָצוֹנוֹ וְחִפְצוֹ וְלְהוֹצִיא

(21) ברכות לא, ב. ונתבאר בתורה אור ותורת חיים ריש פרשת בא. (24) להעיר מיומא (שם) שמאמר רז"ל כל תלמיד חכם

(22) עיין שם בחידושי אגדות מהרש"א. - ולהעיר מערכין טו, ב: אתה מה הנאה יש לך. שאינו נוקם כו' בא אחרי מאמר רז"ל מפני מה נענש שאול מפני שמחל על כבודו.

(23) תורה אור פרשת יתרו סוף [מאמר] דיבור המתחיל

נצחוננו, דָּהוּ גַם כֵּן סִבַּת עֲנִין הַמִּלְחָמָה לְהוֹצִיא הַנִּצְחוֹן. דִּהְיָה בְּמִלְחָמָה הָרִי יֵשׁ שְׁנֵי עֲנִינִים, הָאֶחָד לְשִׁלּוֹל שְׁלָל וְלָבֹז בּוֹ, וְהַשֵּׁנִי עֲנִין הַמִּלְחָמָה הוּא לְהוֹצִיא נִצְחוֹנוֹ שִׁיְהִי כְּרִצּוֹנוֹ וְחִפְצּוֹ, שֶׁזֶהוּ עֵקֶר הַמִּלְחָמָה וְעֲנִינָהּ לְהוֹצִיא נִצְחוֹנוֹ, דְּמִלְחָמָה לְשִׁלּוֹל וְלָבֹז בּוֹ הוּא מִלְחָמָה שֶׁל כֹּחַ וּגְבוּרָה בְּלָבָד, וּמִלְחָמָה בְּכִלְלוֹת כְּלוּמֵר הַהִשְׁפָּלָה שֶׁבְּמִלְחָמָה הוּא לְהוֹצִיא הַנִּצְחוֹן שִׁיְהִי כְּחִפְצּוֹ וְרִצּוֹנוֹ. אֲמָנָם גַּם זֶה עֲנִין הַנִּצְחוֹן הוּא דִּוְקָא כְּשֵׁיט מְנַגֵּד הַמוֹנֵעַ וּמַעֲכָב וְאִז שִׁיךְ נִצְחוֹן, דְּכֵיל מְנַגֵּד אִינוֹ שִׁיךְ עֲנִין הַנִּצְחוֹן כֹּלל וּמְנַהִיג מְלִכּוּתוֹ כְּחִפְצּוֹ, אֲמָנָם כְּאֲשֶׁר חִפֵּץ בְּאִיזָה דְּכֵר וַיִּשְׁנֵנו מְנַגֵּד לָזֶה, אִז עוֹמֵד בְּנִצְחוֹן כְּנִגְדּוֹ וּמוֹצִיא נִצְחוֹנוֹ, וּבִשְׂבִיל נְצוּחַ הַמְנַגֵּד הָרִי מְבַזֵּב כֹּל סִגְלוֹת הָאוֹצְרוֹת דִּהוֹן יָקָר הַנֶּאֱסָף וְהַנִּקְבָּץ בְּמִשְׁפָּךְ כִּמָּה שְׁנִים מְדוּר אַחֵר דּוֹר וְאֲשֶׁר מַעֲוֹלָם לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ מִזֶּה לְשׁוּם דְּכֵר, וְכַמוֹס וְחִתּוּם מַעֲיִן כֹּל רוּאָה, הִנֵּה בַּעַת נְצוּחַ הַמִּלְחָמָה הוּא מְבַזֵּב כֹּל הָאוֹצְרוֹת, וְהוּא לְפִי²⁵ דְּמִדַּת הַנִּצְחוֹן הוּא לְמַעַלָּה מְרִצּוֹן וְעִנְיָן. וְהִנֵּה כֹל הָעִנְיָן הַנִּעְלָה וְהַנִּפְלָא שֵׁיט בְּסִגְלוֹת מְלִכּוּתוֹ וְאוֹצְרוֹת יָקָר, הִנֵּה אִינוֹ תּוֹפֵס מְקוֹם כֹּלל לְגַבֵּי הַנִּצְחוֹן, וְהוּא לְפִי שְׁמִדַּת הַנִּצְחוֹן הוּא לְמַעַלָּה מַעֲנֵג, וְעוֹד יוֹתֵר שְׁגָם חֲזִיו מְשִׁלִּיךְ הַמֶּלֶךְ מְנַגֵּדוֹ, וּמַצִּד גְּדֵל הַנִּצְחוֹן עוֹמֵד בְּעֲצָמוֹ בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, וְהוּא לְפִי שֶׁהַנִּצְחוֹן נְטוּעַ וּמִשְׁרָשׁ בְּעֲצָם הַנֶּפֶשׁ לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִכַּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁבְּנֶפֶשׁ, וְהִינוּ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהָאֹר וְהַחֲיוּת שֶׁבָּא בְּגִלוּי, וְלִזְאוֹת הוּא מְפָקִיר אֶת חֲזִיו, וּמְכַל שְׂכָן שֶׁהוּא מְבַזֵּב אוֹצְרוֹתָיו וְתַעֲנוּגֵי מְלָכִים,

ישראל נקראו צבאות ה', כי הם מביאים את הנצחון בפועל, ומוסרים להם את כל האוצרות

דִּהְסִדֵּר בְּזֶה הוּא, דְּבַעַת מִלְחָמָה פּוֹתְחִים אֶת הָאוֹצְרוֹת וְנוֹתְנִים אוֹתָם עַל יְדֵי שְׂרֵי הַפְּקִידִים שֶׁהֵם פְּקִידֵי הַחֵיל, וְהַכּוֹנֵה בְּזֶה הֵם אֲנָשֵׁי הַחֵיל שֶׁהֵם דִּוְקָא עוֹשִׂים אֶת הַנִּצְחוֹן. וְהַדְּגָמָא מִזֶּה יוֹבֵן לְמַעַלָּה, דִּיִּשְׁנֵנו גַּם כֵּן בְּחִינַת אוֹצֵר, וְהוּא מִזֶּה דְּכַמוֹס וְחִתּוּם, וְכַמוֹ שֶׁכָּתוּב "יִפְתַּח הָיְ" לָךְ אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב", וְכַהֲבִקְשָׁה "וְאוֹצְרֶךָ הַטּוֹב לָנוּ תִּפְתַּח", "וּמֵאוֹצֵר מִתְּנַת חֲנֹם חֲנִינוֹ" כו', שֶׁהֵם אוֹצְרוֹת הַחֲתוּמִים, וּבַעַת הַמִּלְחָמָה פּוֹתְחִים אֶת הָאוֹצְרוֹת, שְׁמוֹסְרִים אוֹתָם עַל יְדֵי פְּקִידִים, שֶׁהֵם פְּקִידֵי הַחֵיל. אֲמָנָם הַכּוֹנֵה הוּא בְּשִׂבְלֵי הַחֵיל, לְפִי שֶׁהֵן הִנֵּה הַמְּבִיאִים אֶת הַנִּצְחוֹן. וְזֶהוּ דִּישְׁרָאֵל נִקְרָאִים "צְבָאוֹת הָיְ", לְפִי שֶׁהֵם אֲנָשֵׁי הַחֵיל אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים רִצּוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם לְנִגֵּד אֶת הַמְּנַגֵּד, וְלָהֶם פּוֹתְחִים אוֹצֵר הָעֲלִיּוֹן בְּשִׂבְלֵי נְצוּחַ הַמִּלְחָמָה לְנִגֵּד אֶת הַמְּנַגֵּד.

(25) ראה בכל זה באריכות סוף [מאמר] דיבור המתחיל צדקת פרוזינו תרפ"ט (קונטרס דרושי חתונה). מאמרי פסח תש"ט (קונטרס סה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

38 שְׁהִיָּה עֵיקָרִי בַּתְּחִלָּה, דְּעֵיקָר שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה. וּמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חֲמֵי אֲדָמוֹר בְּאֵרוֹכָה בְּפָרְקִים
39 הַקּוֹדְמִים⁵ שֶׁל ה'הַמֶּשֶׁךְ' הַפּוֹתָח בַּפְּסוּק 'בְּאֵתִי לִגְנִי' (שְׁמֹסֵר לַפְּרִסּוֹם לִי"ד)
40 שֶׁבֶט תִּשְׂרִי וְכִיּוֹם הַזֶּה נִסְתַּלֵּק, שְׂתַּכְלִית הַכּוֹנֵנָה וְהַמְטָרָה בְּכָרִיאַת
41 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת הוּא
42 שְׁנִתְּאָנָה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ
43 יַתְּבַרְךָ דִּירָה בַּתְּחִתּוֹנִים⁶,
44 הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הוּא, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל
45 בַּמְדֻרָשׁ, שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה גִּשְׁמִי שֶׁהוּא
46 הָעוֹלָם הַכִּי תַחְתּוֹן בְּמִידַת גִּילּוֹי
47 הָאֱלֻהוֹת שָׁבוּ, יִהְיוּ לְהִיּוֹת מְקוֹם
48 רֵאוֹי לְגִילּוֹי אֱלֻהוֹת שֶׁהָאֱלֻהִים
49 יִגְוֹר בּוֹ הֵינּוּ שְׁתֵּהִיָּה דִּירָה
50 לְעֵיקָר שְׂכִינָה וְהַכּוֹנֵנָה הִיא
51 שְׁתֵּהִיָּה דִּירָה לְעֵיקָר שְׂכִינָה דוּקָא.
52 וְעֵנָן זֶה שֶׁל הַשְּׂרָאָה וְהַתְּגִלּוֹת עֵיקָר
53 שְׂכִינָה לַמְטָה מִתְּחִיל מִהֲצוּוֹי
54 הָאֱמוּרָה בְּתוֹרָה עַל הַמֶּשֶׁךְ וְעָשׂוֹ לִי
55 מְקֻדָּשׁ וְשְׂכִנְתִּי בְּתוֹכָם⁷,
56 וְשְׂכִנְתִּי דִּיִּיקָא, וְהַכְּתוּב מְדִיק
57 וְאוֹמֵר 'שְׂכִנְתִּי הֵינּוּ, שְׂפָלָלוֹת
58 עֵנָן הַמְּקֻדָּשׁ כְּמִקּוֹם שֶׁל גִּילּוֹי
59 אֱלֻהוֹת וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה הוּא עַל
60 דֶּרֶךְ דִּירַת הַמֶּלֶךְ שְׁנִמְצָא שֵׁם
61 בְּכָל עֲצָמוֹתוֹ⁸ שֶׁהֵיָּה כָּל כּוֹלֹ שֶׁל
62 הַמֶּלֶךְ, וְלֹא רַק פֶּרֶט וְחֶלֶק מִסּוּיִם
63 מִהַמֶּלֶךְ נִמְצָא וּמִתְּגַלָּה בְּבִיתוֹ, וְכֵן גַּם
64 בְּנִמְשָׁל בְּאֱלֻהוֹת, בְּמִקְדָּשׁ יֵשׁ לֹא רַק
65 הָאֱרָה מוֹעֲטָה שֶׁל אֹרֶךְ אֱלֻהִים אֵלָּא
66 הַתְּגִלּוֹת שֶׁל עֲצָמוֹת הָאֱלֻהוֹת (עֵיקָר
67 שְׂכִינָה).
68 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה גַּם בְּעִבּוּדָת כָּל
69 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂגֵם הִיא
70 בְּשִׁבְלִי לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻהוֹת מִלְּמַעְלָה
71 לַמְטָה וְלְהַשְׁלִים אֶת הַכּוֹנֵנָה וְהַתְּכִלִּית
72

1 נִאֲמַר בִּשְׁיר הַשִּׁירִים 'שֶׁה'דוּד', וּבְנִמְשָׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, אוֹמֵר לִכְלָה,
2 וּבְנִמְשָׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
3 בְּאֵתִי לִגְנִי אֲחֹתִי כְּלָה², וְאֵתִיא בְּמִדְרָשׁ³ רַבָּה עַל פְּסוּק
4 זֶה לִגְנִי לִגְנִי, לְמִקּוֹם הַתְּחִיחֻדוֹת שֶׁלִּי, לְמִקּוֹם שְׁהִיָּה עֵיקָרִי
5 בַּתְּחִלָּה, הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר
6 שְׂגִילּוֹי וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּעוֹלָם הַזֶּה
7 (בְּמִתֵּן תּוֹרָה וּבְעֵיקָר בְּמִשְׁכַּן וּבְבֵית
8 הַמִּקְדָּשׁ) חֲזוֹר לְמָה שֶׁהִיא בַּתְּחִלָּה,
9 בְּעַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, דְּעֵיקָר שְׂכִינָה
10 בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה, שְׂאוֹ, כְּשֶׁנִּבְרָא
11 הָעוֹלָם, גִּילּוֹי וְהַשְּׂרָאָה עֵיקָר הַשְּׂכִינָה
12 הִיא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ
13 הַדַּעַת וְהַחֲטָאִים שְׁלֹאֲחֵרִי
14 (שְׁנִימְנוּ בְּפִירוּט בְּמִדְרָשׁ)
15 נִסְתַּלֵּקָה וְעַלְתָּה הַשְּׂכִינָה
16 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, מִהָאֶרֶץ עַד
17 לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, עַל יְדֵי חֲטָא עֵץ
18 הַדַּעַת נִסְתַּלֵּקָה הַשְּׂכִינָה מִהָאֶרֶץ לְרִקְיעַ
19 הָרָאשׁוֹן וְעַל יְדֵי חֲטָא הַבָּא, נִסְתַּלֵּקָה
20 מִהָאֶרֶץ לִשְׁנֵי וְכֵן הִלָּךְ עַד הָרִקְיעַ
21 הַשְּׁבִיעִי, וְאַחֲרֵי כֵן הִיָּתָה
22 הָעִבּוּדָה לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה
23 בְּחֻזָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, מִהָאֶרֶץ
24 הַשְּׁבִיעִי לָאֶרֶץ מִתְּחִיל בְּאַבְרָהָם
25 שֶׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מִהָרְקִיעַ הַשְּׁבִיעִי
26 לְשִׁישִׁי, וְאַחֲרֵי כֵן שְׂאָר הָאֲבוֹת
27 וְהַצְּדִיקִים, עַד שְׂבָא מֶלֶךְ
28 שֶׁהוּא הַשְּׁבִיעִי לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ,
29 וְכָל הַשְּׁבִיעִינִי חֲבִיבִין⁴,
30 וְהוֹרִידָה מֶשֶׁה רַבֵּינוּ הוֹרִיד אֶת
31 הַשְּׂכִינָה מִרִּקְיעַ הָרָאשׁוֹן לָאֶרֶץ,
32 שֶׁהוּא עֵנָן בְּאֵתִי לִגְנִי, לִגְנִי,
33 שֶׁהוּא כָּאֵן לַמְטָה בְּאֶרֶץ הַמִּקּוֹם
34 שֶׁבוֹ הִיָּתָה הַשְּׂכִינָה
35 מִלְּכַתְּחִלָּה, וְיִתְרָה מֶזֶה, לֹא
36 זֶה בְּלִבְדָּה שֶׁבַתְּחִלָּה הִיָּתָה הַשְּׂכִינָה
37 סָתָם לַמְטָה אֵלָּא הִיא זֶה הַמִּקּוֹם

בס"ד. מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשכ"א

(הנחה בלתי מוגה)

בְּאֵתִי לִגְנִי אֲחֹתִי כְּלָה², וְאֵתִיא בְּמִדְרָשׁ³
לִגְנִי לִגְנִי, לְמִקּוֹם שְׁהִיָּה עֵיקָרִי
בַּתְּחִלָּה, דְּעֵיקָר שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה, וְעַל
יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת וְהַחֲטָאִים שְׁלֹאֲחֵרִי (שְׁנִימְנוּ
בְּמִדְרָשׁ) נִסְתַּלֵּקָה הַשְּׂכִינָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,
מִהָאֶרֶץ עַד לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחֲרֵי כֵן הִיָּתָה
הָעִבּוּדָה לְהוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,
מִתְּחִיל בְּאַבְרָהָם, וְאַחֲרֵי כֵן שְׂאָר הָאֲבוֹת
וְהַצְּדִיקִים, עַד שְׂבָא מֶלֶךְ שֶׁהוּא הַשְּׁבִיעִי, וְכָל
הַשְּׁבִיעִינִי חֲבִיבִין⁴, וְהוֹרִידָה מֶרְקִיעַ הָרָאשׁוֹן
לָאֶרֶץ, שֶׁהוּא עֵנָן בְּאֵתִי לִגְנִי, לִגְנִי, שֶׁהוּא
הַמִּקּוֹם שֶׁבוֹ הִיָּתָה הַשְּׂכִינָה מִלְּכַתְּחִלָּה, וְיִתְרָה
מֶזֶה, הַמִּקּוֹם שְׁהִיָּה עֵיקָרִי בַּתְּחִלָּה, דְּעֵיקָר
שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה.

וּמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי חֲמֵי אֲדָמוֹר
בְּאֵרוֹכָה בְּפָרְקִים הַקּוֹדְמִים⁵, שְׂתַּכְלִית
הַכּוֹנֵנָה בְּכָרִיאַת וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת הוּא
שְׁנִתְּאָנָה הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יַתְּבַרְךָ דִּירָה
בַּתְּחִתּוֹנִים⁶, הֵינּוּ שְׁתֵּהִיָּה דִּירָה לְעֵיקָר שְׂכִינָה.
וְעֵנָן זֶה מִתְּחִיל מִהֲצוּוֹי וְעָשׂוֹ לִי מְקֻדָּשׁ וְשְׂכִנְתִּי
בְּתוֹכָם⁷, וְשְׂכִנְתִּי דִּיִּיקָא, הֵינּוּ, שְׂפָלָלוֹת עֵנָן
הַמְּקֻדָּשׁ הוּא עַל דֶּרֶךְ דִּירַת הַמֶּלֶךְ שְׁנִמְצָא שֵׁם
בְּכָל עֲצָמוֹתוֹ⁸ (עֵיקָר שְׂכִינָה). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה גַּם בְּעִבּוּדָת כָּל אֶחָד וְאֶחָד

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק האחד-עשר *מד"ה באתי לגני ה'שית" (2) שה"ש ה, א. (3) שהש"ר עה"פ. (4) ויק"ר פכ"ט, יא. (5) המשך באתי לגני ה'שית" (פרקים א-י). (6) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"י, ו. תניא רפ"ו. (7) תרומה כה, ח. (8) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תפט. אוה"ת שה"ש כרך ב' ע' תרעט ואילך. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שגג. המשך תרס"ו ס"ע ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 של הבריאה לעשות לקדוש-ברוך הוא 'דירה' בעולם הזה הגשמי, כְּהֶרְמֹז
2 וְהַהוֹרָאָה בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר (וְשִׁכְנִיתִי) בְּתוֹכָם, ודורשים ומפרשים את
3 הכתוב בְּתוֹכוֹ לֹא נֶאֱמַר בלשון יחיד, כפי שמתאים לומר על המקדש
4 הבנוי אֶלָּא הכתוב אומר ושכנתי בְּתוֹכָם⁹, והכוונה היא שהשראת
5 השכינה תהיה בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
6 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וְעֵינֵינוּ זֶה
7 שהמשכן והמקדש הוא המקום בו
8 נשלמת הכוונה של השראת השכינה
9 למטה הוא בכללות המשכן והמקדש,
10 ובנוסף לכך העניין מוֹדֵגֶשׁ גַּם
11 בְּפִרְטֵי הַמִּשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ, הַחֹל
12 מַעְצֵי הַמִּשְׁכָּן העצים שמהם נעשו
13 כְּתָלֵי הַמִּשְׁכָּן שֶׁנֶּקְרְאוּ בתורה,
14 בְּשֵׁם קָרְשִׁים¹⁰, כְּמוֹ
15 שֶׁנֶּאֱמַר¹¹ וְעִשִּׂיתָ אֹת
16 הַקָּרְשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
17 עוֹמְדִים, דִּקְרָשׁ הוּא מִלְּשׁוֹן
18 שָׁקֶר, שְׁמוּרָה עַל שָׁקֶר
19 הָעוֹלָם, הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא עוֹלָם
20 הַשָּׁקֶר הַמְכֻסָּה וּמַעֲלִים עַל הָאֱמֶת
21 הָאֱלוּקִית וְהָעֲבוּדָה שֶׁעַל הַיְּהוּדִי
22 לַעֲבֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה הִיא לְהַפְּוֹךְ
23 אֶת שָׁקֶר הָעוֹלָם וּלְעֲשׂוֹת
24 מִמֶּנּוּ (קָשֶׁר) לֹא דָבָר הַמִּסְתֵּיר עַל
25 הָאֱלוּקוֹת אֲלָא לַהֲפִיךְ דָּבָר הַמִּקְשֶׁר
26 וּמַחֲבֵר אֶת הָעוֹלָם וְהַנִּבְרָאִים לֵאלוּקוֹת
27 (וְ)קָרָשׁ שֶׁהוּא כָּלִי לֵאלוּקוֹת,
28 עַל יְדֵי זֶה שְׁעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ
29 מִה'שָׁקֶר' שֶׁהֵפֵךְ לִקְרָשׁ מִשְׁכָּן
30 וּמִקְדָּשׁ לֹא יִתְבָּרֵךְ. וְכֵן כִּפִּי
31 שְׁהוּא בַּמִּשְׁכָּן וּבַמִּקְדָּשׁ בִּיחֹס לְכָלִּלוֹת
32 הָעוֹלָם הוּא בְּעֲבוּדַת הָאֱדָם שֶׁל
33 כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְרָט בְּעֵינֵינוּ
34 וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם, הַשְׂרָאת הַשְּׁכִינָה
35 לֹא רַק בַּמִּשְׁכָּן וּבַמִּקְדָּשׁ אֲלָא גַּם
36 בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
37 (כְּפִנ"ל), שֶׁהִרְיָ שִׁטִּים (שְׁמָהם)
38 נַעֲשׂוּ קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן שֶׁכֵּאמֹר הִיוּ מַעְצֵי שִׁטִּים) הוּא מִלְּשׁוֹן
39 שְׁטוּת¹², הִנְהַגָּה שֶׁלֹּא עַל פִּי טַעַם וּדְעָתָה וְיֵשׁ שְׁטוּת דִּלְעוֹמָתָה זֶה,
40 שֶׁל הַצַּד שֶׁלְעוֹמָתָה צֶדֶק הַקְּדוּשָׁה (כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּקּוּהֶלֶת 'זֶה לְעוֹמָתָה זֶה עֲשֵׂה
- אלוקים), היינו הנהגה שלמטה מטעם ודעת, כְּמֶאֱמַר רַ"ל¹³ אֵין אָדָם
עוֹבֵר עֲבִירָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת והיא השטות
דלעומת זה, וְעֲבוּדַת הָאֱדָם הִיא לְהַפְּוֹךְ הַשְׁטוּת דִּלְעוֹמָתָה זֶה
עַל יְדֵי שְׁטוּת דִּקְדוּשָׁה, היינו עבודת ה' למעלה מטעם ודעת, מעבר
למה שמתבקש ומתחייב על פי השכל,
כְּמִרְמֹז בְּמֶאֱמַר רַ"ל¹⁴ אֶהְיֶה
לִיָּה שְׁטוּתִיָּה לְסָבָא, כְּמִסּוּפֵר
בַּגִּמְרָא שֶׁרַב שְׂמוּאֵל בֶּן רַב יִצְחָק הִיָּה
רוֹקֵךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן עִם שְׁלוּשָׁה הַדְּסִים
(זוֹרֵק אֶחָד וּמִקְבֵּל אֶחָד) וּבַתְחִילָה
אִמְרוּ שֶׁבַּהֲנִהֲגָה זֶה הוּא מִזְלֹל כִּבְבוֹד
תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, אֵךְ כֹּאשֶׁר נִפְטָר
וְהַפְסִיק עֲמוּד אֵשׁ בִּינוּ לְכָל הַצִּיּוּר,
אִמְרוּ "אֶהְיֶה לִיָּה שְׁטוּתִיָּה לְסָבָא",
הוֹעִילָה לוֹ הַשְׁטוּת שֶׁלֹּו לִזְקֵן, וְעַל כֵּךְ
אֹמֵר הַרְבֵּי הַרִּי"צ בַּמֶּאֱמָר 'בִּאתִי לִגְנִי'
שֶׁל שְׁנַת תש"י "דִּשְׁטוּת זֶה הִרִי הִיא
לְמַעֲלָה מִהֲרַעַת וְהִיא מִדְּרַגָּה גְבוּהָה
וְנִפְלָאָה מֵאֲדָר" שְׁזוּהִי הַשְׁטוּת
דִּקְדוּשָׁה עֲבוּדָה שְׁלִמְעֵלָה
מִטַּעַם וְדְעָתָה וְשִׁכָּל וְהִכָּנָה
וְהַשָּׂגָה, שֶׁעַל יְדֵי עוֹשִׂים
מַעְצֵי שִׁטִּים שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם הֵם
'שְׁטוּת' דלעומת זה מִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ
לֹא יִתְבָּרֵךְ.
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כֹּשֶׁם שֶׁמִּצִּינוּ אֶת עֵינֵינוּ
יִזְכֹּךְ הָעוֹלָם וְהַפִּיכֵתוֹ לְקְדוּשָׁה בְּקִרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן, כֵּן מִצִּינוּ דָּבָר זֶה בְּעֵינֵינוּ
עֲבוּדַת הַקְּרִיבָנוֹת¹⁵, שְׁזוּהוּ
עֵיקָר עֵינֵינוּ הַמִּשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ,
לְהִיּוֹת מִקּוֹם הַקְּרִיבָתָה הַקְּרִיבָנוֹת
דְּכֹשֶׁם שֶׁבְּעֲבוּדַת הַקְּרִיבָנוֹת
כְּפִשְׁוּטָה הַקְּרִיבָתָה בַּהֲמָה גִּשְׁמִית עַל
גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הַגִּשְׁמִי יִשְׁנֹו הָעֵינֵינוּ
דְּהַעֲלָתָה חֲלָב וְדָם שֶׁל הַקְּרִיבָן
עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵשׁ יוֹרֵד
מִלְּמַעְלָה אֶל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁלְמִטָּה, וְגַם
מִלְּבַד הָאֵשׁ שֶׁמִּלְּמַעְלָה מִצָּהָה לְהִבְיָא גַם אֵשׁ מִן הַהִדְיוּט¹⁶, וְנִמְצָא
שֶׁבְּעֲבוּדַת הַקְּרִיבָנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ, הַעֲלָתָה הַגִּשְׁמִיּוֹת הִיָּתָה הֵן בֹּאשׁ שִׁירָה
מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה וְהֵן בֹּאשׁ שֶׁעֲלָתָה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעֲבוּדַת

(9) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. (10) ראה בהמאמר פרק ו ואילך. (11) תרומה כו, טו. (12) ראה בהמאמר פרק ג. (13) סוטה ג, א. (14) כתובות יז, א. ראה בהמאמר פרק ה. (15) ראה בהמאמר פרק ב. (16) יומא כא, ב.

- 1 הָאָדָם, שֶׁכָּלְלוּתָהּ הוּא עֲנִין עֲבוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת, בעבודת הקרבנות
2 בא לידי ביטוי התוכן הכללי של עבודת האדם כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַבְּחִי' 17
3 בפירושו על התורה שֶׁקִּרְבָּנוֹת מלשון קירוב עֲנִינָם קִרְיֹב כָּל
4 הַכּוֹחוֹת של האדם לאלוקות, וְהַקִּירֹב גָּדוֹל כָּל כֵּךְ עַד לְתַכְלִית
5 הָעֵלְיוֹ, לשיא ההתעלות
6 כְּמֵאמֶר 18 הוֹדֵר רָזָא דְקִרְבָּנָא 1 שֶׁקִּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַבְּחִי' 17 שֶׁקִּרְבָּנוֹת עֲנִינָם
7 עוֹלָה עַד רָזָא דְאֵין סוּף, סוד
8 הקרבן עולה עד סוד האין סוף, הרי
9 שהקירוב וההתעלות שבעבודת
10 הקרבנות הם ב'תכלית העילוי' וְסֹדֵר
11 הָעֲבוֹדָה של ההתקרבות וההתעלות
12 לאלוקות בעבודת הקרבנות כפי שהיא
13 בעבודת האדם הוּא כְּמוֹ
14 שֶׁפָּתַח 19 בתורה בתחילת פרשת
15 הקרבנות אָדָם פִּי יִקְרִיב מִקָּם
16 קָרְבָן לַהוֹיָה, הֵינִי, שֶׁהִקְרָבָן
17 לַהוֹיָה הוּא מִקָּם, מהאדם עצמו,
18 וְכִפִּי שֶׁמִּמֶּשִׁיף בְּפָתוֹב מִן
19 הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר גו', דְּקָאִי
20 והכוונה היא עַל פִּרְטֵי
21 הַמִּדְרִיגוֹת שֶׁיִּשְׁנָם בְּנֶפֶשׁ
22 הַבְּהֵמָה כו' 20 יש נפש בהמית
23 שדומה לבקר ויש נפש בהמית ערינה
24 יותר שדומה לצאן. וּבַעֲבוֹדַת
25 הַהִקְרָבָה יִשְׁנֹו הֵן הָאֵשׁ
26 שִׁיּוֹרֶדֶת מִלְּמַעְלָה וְהֵן הָאֵשׁ
27 שֶׁצִּירֵף לְהִבִּיא מִן הַהָדְיוֹט,
28 שֶׁהוּא והמקביל לכך בעבודת
29 הקרבנות בנפש האדם הוא עֲנִין
30 הָעֲבוֹדָה דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שהיא
31 כוחות שהאדם מקבל מלמעלה
32 בדוגמת האש שיוֹרֶדֶת למזבח מלמעלה
33 וְהָעֲבוֹדָה דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה כו'
34 שאותה האדם מעלה ומקרב לאלוקות
35 מלמטה למעלה, בדוגמת האש על
36 המזבח שבאה מן ההדיוט.
37 וּמִסִּיִּים הרבי הרי"צ בְּפָרָק
38 הָעֲשִׁירִי של מאמר דיבור המתחיל
39 'באתי לגני' תשי' 21 ולעשירי יש חשיבות מיוחדת כמו
40 שכתוב בתורה (לענין מעשר בהמה) 'העשירי יהיה קודש' שֶׁכָּל עֲנִינָם
41 אֵלֹו של השראת השכינה במשכן ועבודת הקרבנות, כמבואר לעיל נֶעְשִׂים
- עַל יְדֵי זֶה שִׁישְׁרָאֵל הֵם (ב)צָבָאוֹת הַיּוֹהִה 22. וּמִבְּאֵר, 42
שֶׁב'צָבָא' יִשְׁנָם שְׁלֹשָׁה עֲנִינָם. צָבָא מִלְּשׁוֹן זְמַן, כְּמוֹ הֵלֵא 43
צָבָא זְמַן מוֹגֵבֵל שֶׁל חַיִּים לְאַנּוּשׁ עַלִּי אֶרֶץ 23, צָבָא מִלְּשׁוֹן 44
צִבְיוֹן, כְּמוֹ לִשׁוֹן חֲכָמִינֵנוּ ד'ל בגמרא שכל הנבראים בששת ימי בראשית 45
לְצִבְיוֹנָם נִבְרָאוּ 24 (ובלשון 46
הגמרא: "...כל מעשה בראשית... 47
לצביון נבראו, שנאמר ויכולו השמים 48
והארץ וכל צבאם, אל תקרי צבאם 49
אלא צביונם", ופירש רש"י: "בצביונם 50
— בטעם אחד ובדפוס כל אחד"), 51
וְצָבָא מִלְּשׁוֹן חֵיל צָבָא הַיּוֹצֵא 52
למלחמה. 53
וְעֲנִינָם של שלושה פירושים אלו 54
ב'צבא' בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם שהיהודי 55
עובד את ה', שֶׁהָעֲבוֹדָה דְּקִיּוֹם 56
הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ צִרְיָה 57
לְהִיּוֹת בְּאוֹפֶן דְּכָא בִּימִיָּם 25, 58
כלשון הכתוב בתורה לגבי אברהם 59
אבינו ('אברהם זקן בא בימים'), היינו 60
שהעבודה היא במשך כל ימי חייו של 61
האדם בְּזְמַן (וּמְקוֹם) לְמִטָּה 62
בתוך זמן (ומקום) מוגבל ומוגדר, 63
שֶׁהוּא פִּירוּשׁ הָרָאוּשׁ בְּצָבָא, 64
מִלְּשׁוֹן זְמַן. 65
וְכֵמוֹ כֵּן צִרְיָה לְהִיּוֹת בַּעֲבוֹדָה 66
עֲנִין הַהִתְפַּלְלוֹת וְהַהִתְכַּבְּרוֹת של 67
בני ישראל ביחד, כמסביר במאמרי 68
'באתי לגני' שהמשמעות הפנימית של 69
צבא מלשון צביון, היא הפאר והיופי 70
הנוצר מהתכללות כמה צבעים, דבר 71
שלא קיים בצבע אחד בלבד, וכך גם 72
בנוגע לבני ישראל שאין עדותיהם 73
שוות ויש ביניהם חילוקי דרגות ובכל 74
זאת מתכללים כולם יחד למלא את 75
שליחותם כולם כאחד, שֶׁהוּא 76
כָּלְלוֹת הָעֲנִין דְּוָאֲהֵבֶת לְרַעַף 77
כְּמוֹךְ 26 שֶׁצִּירֵף לְהִיּוֹת קוֹדֶם 78
הַתְּפִלָּה וּבַהֲקֵדָמָה וְהַכְנָה לַתְּפִלָּה 79
שֶׁהִיא הַתְּפִלָּה הַהִתְחַלָּה וְהַפְתִּיחָה לְכָל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת 80
שבמשך כל היום, שְׁלֹכָן אוֹמְרִים קוֹדֶם הַתְּפִלָּה הַרְיִנִי מִקְּבֵל 81
עַלִּי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֲהֵבֶת לְרַעַף כְּמוֹךְ 27, שְׁכוּלֵל עֲצָמוֹ 82

(17) ויקרא א, ט. וראה ספר הבהיר סי' מו (קט). וקאנטי בראשית ד, ג. תצוה כט, יח. של"ה ריא, ב. 18) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. 19) ויקרא א, ב. 20) ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. קונטרס התפלה פ"ח (ע' 20). סה"ש תורת שלום ע' 10. (21) בחוקותי כז, לב. וראה בכורות נח, ב. זהר ח"ב רעא, א. בחיי ר"פ תרומה. 22) בא יב, מא. 23) איוב ז, א. 24) ראה ר"ה יא, א. 25) חיי שרה כד, א. וראה ד"ה באתי לגני תש"כ (לעיל ח"א ע' שנה). 26) קדושים יט, יח. 27) פע"ח שער

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באמירה זו, המתפלל כולל את עצמו עם כלל העבור, וזהו פירוש
2 השני בצבא, מלשון צביון (ורצון) ויופי, כי תכלית שיא
3 היופי הוא על ידי התפללות ריבוי גוונים ונקא וכך גם
4 בעבודת ה' של בני ישראל, תכלית העילוי הוא כאשר בני ישראל מתכללים
5 ומתאחדים יחד.
- 6 והעבודה עצמה נעשית 1
7 באופן של אנשי חיל, כאנשי 2
8 צבא (כפי שיוסבר להלן בהרחבה) 3
9 שזהו פירוש השלישי בצבא. 4
10 ועל ידי זה עבודת ה' באופן שיש 5
11 בה את כל שלוש הדברים האמורים 6
12 לעיל (בגדרי הזמן, בהתכללות כל 7
13 ישראל וכאנשי צבא) נשלמת 8
14 הכוונה שהיא תכלית הבריה, 9
15 כדברי המדרש דנתאנה הקב"ה 10
16 להיות לו יתברך דירה 11
17 בתחתונים. 12
- 18 (ב) וממשיך לאחר זה בפרק י"א: ולכאור 1
19 בעומק יותר מה שישראל נקראים בשם 2
3 צבאות הויה, דשם צבאות הוא שם קדוש, 3
4 דהוא מהשבעה שמות שאינם נמחקים²⁸, ושם 4
5 זה נתגלה על ידי הנביאים²⁹, דבתורה לא נזכר 5
6 שם צבאות, ונזכר רק צבאות הויה, וקאי על 6
7 ישראל (עד כאן לשונו). וצריך להבין, 7
8 דלכאורה יש כאן סתירה מיניה וביה, שהרי 8
9 בתחילה מכאן שזה שישראל נקראים בשם 9
10 צבאות הויה (שנזכר בתורה, היינו בימי משה) 10
11 שייך לשם צבאות שהוא שם קדוש, ומיד לאחר 11
12 זה מוסיף שבתורה לא נזכר שם צבאות, ונתגלה 12
13 על ידי הנביאים. וממשיך בהמאמר בביאור 13
14 מעלת שם צבאות, דאיתא במדרש רבה³⁰ שמי 14
15 אתה מבקש לידע, לפי מעשי אני נקרא, וכשאני 15
16 נלחם עם הרשעים אני נקרא צבאות. והנה, 16
17 במאמר רז"ל זה (לפי מעשי אני נקרא) יש שני 17
18 ענינים שהם גם ענינים הפכיים. דמחד גיסא, 18
19 פיון שלפי מעשי אני נקרא, הרי זה ענין 19
20 החולף, שלפעמים נקרא בשם זה ולפעמים 20
21 נקרא בשם אחר. ולאידך גיסא, בכל שם ישנו 21
22 ה"אני" הנקרא בשם זה³¹, שהרי ענין השם הוא 22
23 ששם אדם מסוים, אני, הנקרא בשם 23
24 זה שהרי ענין השם הוא ששם אדם מסוים, אני, 24
25 נקרא בשם זה ולפעמים נקרא בשם אחר. ולאידך 25
26 גיסא, בכל שם ישנו ה"אני" הנקרא בשם זה³¹, 26
27 שהרי ענין השם הוא ששם אדם מסוים, אני, 27
28 נקרא בשם זה ולפעמים נקרא בשם אחר. ולאידך 28
29 גיסא, בכל שם ישנו ה"אני" הנקרא בשם זה³¹, 29
30 שהרי ענין השם הוא ששם אדם מסוים, אני, 30
31 נקרא בשם זה ולפעמים נקרא בשם אחר. ולאידך 31
32 גיסא, בכל שם ישנו ה"אני" הנקרא בשם זה³¹, 32
33 שהרי ענין השם הוא ששם אדם מסוים, אני, 33
34 נקרא בשם זה ולפעמים נקרא בשם אחר. ולאידך 34
35 גיסא, בכל שם ישנו ה"אני" הנקרא בשם זה³¹, 35
36 שהרי ענין השם הוא ששם אדם מסוים, אני, 36
37 נקרא בשם זה ולפעמים נקרא בשם אחר. ולאידך 37
38 גיסא, בכל שם ישנו ה"אני" הנקרא בשם זה³¹, 38
39 שהרי ענין השם הוא ששם אדם מסוים, אני, 39
40 נקרא בשם זה ולפעמים נקרא בשם אחר. ולאידך 40
41 גיסא, בכל שם ישנו ה"אני" הנקרא בשם זה³¹, 41

עולם העשי' פ"א. סידור האריז"ל במקומו. מג"א או"ח ר"ס מו. סידור אדה"ז לפני "מה טובו". וראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ. 28) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. 29) ראה ברכות לא, ב. תו"א ב ס, א ואילך. תו"ח שם קלו, א ואילך (קיב, א ואילך). 30) שמו"ר פ"ג, ו. וש"נ. 31) ראה גם שרש מצות התפלה פ"ה (דרמ"צ קטז, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וביאור הענין, דהנה אנו רואים בענין השם של האדם
2 למטה, שלכאורה אין לו שייכות עם עצם האדם³² אלא
3 השם הוא דבר חיצוני ורוחק מעצמות האדם והמהות שלו, שלכן באשר
4 האדם הוא לעצמו ואין לו קשר ושייכות לזולת, איז אינו צריך
5 כלל לענין של שם, ורק
6 באשר ישנו זולת מחוץ לאדם
7 עצמו שרוצה לבוא בקישור
8 עמו, איז צריך הזולת המעניין
9 בקשר עם האדם לקרא בשמו,
10 ועל ידי זה באמצעות הקריאה
11 בשם נפנה האדם לקראו למי
12 שקורא לו. ונמצא, שענין השם
13 הוא בריחוק גדול ביותר
14 מהדבר הנקרא בהשם ויש פער
15 גדול מאד בין הדבר עצמו והמהות
16 והתוכן שלו לבין השם שבו הוא נקרא.
17 אך מצד שני מצינו גם שלשם יש
18 חשיבות גדולה והוא כן קשור לעצם
19 הדבר הנקרא בשם זה, כפי שממשיך
20 ומבאר.
21 אמנם, מבואר בארוכה
22 בחסידות³³ (ומיוסד גם על
23 דברי השל"ה³⁴) במעלת
24 אדם הראשון שנאמר בו³⁵
25 בתורה וכל אשר יקרא לו
26 האדם נפש חיה הוא שמו,
27 שאדם הראשון ראה את
28 החיות האלויות הרוחניות
29 שלמעלה שנמשך לכל אחד
30 מבצלי החיים באותיות השם של
31 אותו נברא (שזהו ענין האותיות
32 מלשון אתא³⁶ שפירושו בא
33 תנשך), ובנתינת השם שנתן
34 אדם הראשון לכל נפש חיה היה
35 מכיוון אל האותיות שעל ידם
36 נמשך מלמעלה החיות האלויות
37 אל הדבר הנקרא בהשם
- המסויים הזה. ונמצא, שכל מציאות הדבר הוא השם שנמשך
בו מלמעלה שהרי דרך השם באה ונמשכת החיות שלו שמכוחה הוא
מתקיים. וכמבואר בשער היחוד והאמונה³⁷ שבספר התניא
ששמו אשר יקראו לו לכל דבר בעולם, אפילו דומם כלשון
הקודש הוא כלי לחיות
האלוקי המצומצם באותיות
שם זה כדי להוות ולהחיות ולקיים
את אותו הדבר, והיינו שהשם של
כל נברא מקשר את הדבר
הנברא עם החיות האלויות
שנמשך לו מלמעלה. ועל
דרך זה הוא גם בשם האדם
למטה, שעל ידו באמצעות השם
נעשית התקשרות וחבור
הנשמה עם הגוף. דהנה,
כשהנשמה נמצאת בשורשה ומקורה
העליון קודם שהנשמה באה
ויוצאת למטה בבחינת בראתה
יצרתה ונפחתה³⁸ שהם שלושה
שלבים בירידת הנשמה מהעלמות
העליונים להתלבש בגוף, שאז קודם
הירידה הווי נקראת הנשמה בשם
בשם טהורה (כנוסח ברכת אלויות
נשמה בברכות השחר, נשמה שנתת בי
טהורה היא, אתה בראתה, אתה
יצרתה, אתה נפחתה בי), ולמעלה
יותר ובודאי שכן הוא כשהנשמה
היא במקום יותר גבוה אפילו מבחינת
טהורה, הרי אין לה שם. ורק
באשר הנשמה מתקשרת עם
הגוף הגשמי ולא מבדעי אין צריך
לומר בהדרגא שפכר מלוכשת
בגוף, שזהו ענין ואתה
נפחתה בי, השלב הרביעי והאחרון
בירידת הנשמה למטה אלא גם
כשהנשמה עדיין נמצאת במריגה
עליונה יותר, בבחינת יצרתה

(32) ראה תו"א ר"פ תרומה. לקו"ת בהר מא, ג. בלק סז, ג. מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' רכב ואילך. תקס"ג ע' שג ואילך.
אוה"ת שמות ע' קג ואילך. וראה גם ד"ה אחרי ה"א דש"פ ראה תש"כ (סה"מ תש"כ ע' רח). (33) לקוטי אמרים להרב
המגיד סימן רמד. אור תורה להרב המגיד סימן יד. לקו"ת בהר שם. נשא כו, ב. כז, א. תו"ח בא קלט, א (קיג, ג ואילך).
אוה"ת בראשית כרך ג תקמב, א. סה"מ תר"ל ע' סז ואילך. ע' צז ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פרק כב. המשך תעריב
ח"א פרק שז ואילך. סה"מ תרח"ץ ע' קז. תש"ח ס"ע 155 ואילך. (34) בהקדמה בית המקדש (יד, א). וראה רמב"ן ובחיי
בראשית ב, יט. (35) בראשית שם. ב"ר פי"ז, ד. (36) ישע"י כא, יב. תו"א מקץ מב, ב. ובכ"מ. (37) תניא שעהיוה"א פ"א.
(38) נוסח ברכת "אלקי נשמה" בברכת השחר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 או בראתה, ואפילו כמו שהיא בבחינת טהורה היא, שגם
2 אפילו על זה היינו על הנשמה כפי שהיא 'טהורה' נאמר³⁸ נשמה
3 שנתת בי טהורה היא, וכיוון שאומרים גם על הנשמה בדרגה זו 'שנתת
4 בי היינו, שזוהי בחינה טהורה ששייכת לגוף זה ומכל-מקום
5 בדרגה זו עדיין אין לה שם], ורק
6 כאשר הנשמה מתחברת עם הגוף אזי
7 ישנו ענין השם שפעולתו
8 היא לקשר נשמה זו עם גוף
9 זה בפרט.
10 ועל פי זה מבואר³⁹ בתורת
11 החסידות מה שמצינו בענין
12 הגלגולים, שנשמתו של איש
13 אחד באה לאחר פטירתו ועליית
14 נשמתו למעלה בגלגול בגוף של
15 איש אחר, ומכל מקום אינו
16 נקרא בשמו של הראשון,
17 אלא בשם אחר שונה משמו של
18 האיש שבו הייתה נשמה זו קודם לכן,
19 אף על פי שמצד זה שהשם
20 שייך להנשמה (שהרי הגוף
21 בפני עצמו אינו מציאות
22 חשוכה כו' ובודאי אין השם
23 מתייחס לגוף בלבד), הנה צריך
24 להיות שמו של השני בשמו
25 של הראשון. וכמובא
26 הדוגמא לזה מרבי שמעון
27 ברי יוחאי שהיה ניצוץ נשמת
28 משה רבינו⁴⁰ ובכל זאת שמו הוא
29 'שמעון' ולא 'משה' (ועל דרך זה
30 רב המנונא סבא⁴¹, ועוד
31 פמה וכמה נשמות שבתורת
32 הסוד מצינו שהיו גלגולים של נשמות
33 גבוהות בדורות שקדמו להם), ומכל
34 מקום, זה משה רבינו נקרא
35 בשם משה, וזה רבי שמעון בן
36 יוחאי נקרא בשם (רבי)
37 שמעון. והביאור בזה, שענין
38 השם אינו השם של הנשמה עצמה
39 אלא הוא התקשרות הנשמה
40 עם הגוף, וכיון שיש שני
41 בגוף, שאינו הגוף הראשון
42 אלא גוף אחר, לכן יש שינוי
43 גם בהשם ואין הכרח שהגוף השני
- ייקרא באותו שם שבו נקרא הגוף הקודם של נשמה זו. ומזה מובן,
שלגבי הגוף, הרי כל חיותו של הגוף היא מהשם שמקשר
אותו עם הנשמה (כמו בכל הנבראים שהשם הוא הפלי
להחיות, הכלי לקבלת וקליטת החיות היינו, שמקשר את הדבר
הנברא עם החיות הנמשך לו
מלמעלה כמובא לעיל משער היחוד
והאמונה) ולפי זה השם אינו דבר
חיצוני אלא קשור לחיות ולקיום של
הדבר הנקרא בשם זה.
ועל דרך זה יובן גם למעלה
באלוקות בענין שבועה השמות
הקדושים שאינם נחקקים,
שעליהם נאמר לפי מעשי
אני נקרא, שאין הכוונה לומר
שהשם מתייחס רק למעשה, ואם-כן
השם הוא רק דבר חיצוני אלא אדרבה
שענין השם הוא החיבור
דבחינת אני היינו עצמיות
האלוקות עם מעשי הפעולות של
הקדוש-ברוך-הוא בעולם (בדוגמת
חיבור הנשמה עם הגוף באדם שנתכבד
לעיל שגם זה הוא על ידי השם), כפי
שממשיך ומבאר.
והענין הוא, דהנה מבואר⁴²
בתורת החסידות החילוק ההבדל
שבין עשה (מעשי) שלכן
מתייחס האמור 'לפי מעשי אני נקרא'
למחשבה ואפילו לדיבור
כלומר, העשייה נבדלת לא רק
מהמחשבה שהיא דבר פנימי ביותר
אלא אפילו מהדיבור שהוא יותר
חיצוני מהמחשבה, שעשיה היא
נפרדת מן האדם העושה
שהרי כוח המעשה הוא כוח חיצוני,
מה שאין בן מחשבה היא
מיוחדת עם האדם והמחשבה
קרובה יותר לנפש עצמה, ואפילו
הדיבור שהוא פחות פנימי
מהמחשבה יש לו קישור חזק
עם האדם המדבר יותר מענין
העשיה שהוא כאמור עניין חיצוני
- 1 יותר, בבחינת יצירתה או בראתה, ואפילו כמו
2 שהיא בבחינת טהורה היא, שגם על זה נאמר³⁸
3 נשמה שנתת בי טהורה היא, היינו, שזוהי
4 בחינה טהורה ששייכת לגוף זה], אזי ישנו ענין
5 השם שפעולתו היא לקשר נשמה זו עם גוף זה.
6 ועל פי זה מבואר³⁹ מה שמצינו בענין
7 הגלגולים, שנשמתו של איש אחד באה בגלגול
8 בגוף של איש אחר, ומכל מקום אינו נקרא
9 בשמו של הראשון, אלא בשם אחר, אף על פי
10 שמצד זה שהשם שייך להנשמה (שהרי הגוף
11 בפני עצמו אינו מציאות חשוכה כו'), הנה צריך
12 להיות שמו של השני בשמו של הראשון.
13 וכמובא הדוגמא לזה מרבי שמעון ברי יוחאי
14 שהיה ניצוץ נשמת משה רבינו⁴⁰ (ועל דרך זה
15 רב המנונא סבא⁴¹, ועוד פמה וכמה נשמות),
16 ומכל מקום, זה נקרא בשם משה, וזה נקרא
17 בשם (רבי) שמעון. והביאור בזה, שענין השם
18 הוא התקשרות הנשמה עם הגוף, וכיון שיש
19 שני בגוף, שאינו הגוף הראשון אלא גוף
20 אחר, לכן יש שינוי גם בהשם. ומזה מובן,
21 שלגבי הגוף, הרי כל חיותו היא מהשם
22 שמקשר אותו עם הנשמה (כמו בכל הנבראים
23 שהשם הוא הפלי להחיות, היינו, שמקשר את
24 הדבר הנברא עם החיות הנמשך לו מלמעלה).
25 ועל דרך זה יובן גם למעלה בענין שבועה
26 השמות שאינם נחקקים, שעליהם נאמר
27 לפי מעשי אני נקרא, שענין השם הוא החיבור
28 דבחינת אני עם מעשי. והענין הוא, דהנה
29 מבואר⁴² החילוק שבין עשה (מעשי) למחשבה
30 ואפילו לדיבור, שעשיה היא נפרדת מן האדם
31 העושה, מה שאין בן מחשבה היא מיוחדת עם
32 האדם, ואפילו הדיבור יש לו קישור חזק

(39) מאמרי אדה"ז תקס"ג ואוה"ת שמות שם. וראה המשך תער"ב שם (ס"ע תרכה). (40) זהר ח"א יד, ב בהגהה. נצו"א לזהר ח"ג רפח, א. ועוד. (41) רמ"ז נצו"א לזהר ח"א רכה, א. ועוד. (42) ראה לקו"ת בלק בתחילתו. ובארוכה סה"מ תרצ"ג

מוצאי שבת קודש פרשת בשלה, י"א שבט, ה'תשכ"א

לג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ביחס לדיבור וכל-שכן ביחס למחשבה. ולכן נקרא הדיבור בשם
- 2 מעשה זוטא⁴³, מעשה קטן, היינו, שגם בדיבור יש ענין
- 3 הפרוד (מעשה) וריחוק (במידה מסוימת) מהנפש עצמה, אבל אין
- 4 זה כמו הפירוד שבפעשה (מעשה זוטא קטן בלבד ולא מעשה
- 5 ממש), כפי שממשיך ומבאר.
- 6 דהנה, ענין המעשה הוא
- 7 באופן שפאשר יצא לצורך
- 8 פלי, כאשר הצורך סיים את עשיית
- 9 הכלי והכלי יצא מידו שוב אין
- 10 הפלי צריך לידי הצורך, כי
- 11 אף שידיו של הצורך מסולקות
- 12 כו' הפלי קיים כו' (כמו)
- 13 שנתבאר בשער היחוד
- 14 והאמונה⁴⁴ שבספר התניא לגבי
- 15 ההבדל בין בריאת השמים והארץ יש
- 16 מאין, לעשיית כלי בידי הצורך יש
- 17 מיש), והינו, שפח העשה
- 18 של האומן (כח הפועל כוח
- 19 היצירה) ישנו במציאות הפלי
- 20 (בהנפצל), אלא שהוא כוח
- 21 העשייה בפרוד מהאומן
- 22 העושה את הפלי. מה שאין
- 23 בן בדיבור, הרי בשונה מהמעשה
- 24 גם בשיצא הדיבור מן האדם,
- 25 הנה ככל שמתרחק הדיבור
- 26 יותר מן האדם המדבר, הרי
- 27 הוא הדיבור הולך ונחלש, עד
- 28 שמתבטלת במציאות לגמרי
- 29 וחדל להתקיים (שהרי בהדיבור
- 30 שלמשה דיבורו של האדם לא
- 31 שייך לומר שהוא קיים לעד
- 32 ולעולמי עולמים, כי אם
- 33 הקיום הנצחי שייך רק בדיבורו או
- 34 מחשבתו של הקב"ה). ומזה
- 35 מהמבואר לעיל על ההבדל בין מעשה
- 36 לדיבור ומחשבה כפי שהוא באדם
- 37 מוכן גם בנוגע לענין
- 38 המעשה למעלה באולקות
- 39 (שהרי דיברה תורה כלשון
- 40 בני אדם⁴⁵ כלומר, אף שמדובר
- 41 בעניינים אלוקים ורוחניים נעלים,
- 42 התורה מדברת בלשון המובנת לבני
- 43 אדם. וכן בענייננו, אף שבוודאי

- המחשבה, הדיבור והמעשה כפי שהם למעלה באולקות אינם דומים כלל לכפי
- שהם למטה, מתוך הבנת הדברים למטה אפשר לקבל מושג כלשהו על
- הדברים למעלה), שזהו ענין המעשה שלמעלה שפעשה כאילו
- נפרד. ועל זה נאמר לפי מעשי אני נקרא, שבענין המעשה
- אף על פי שלכאורה הוא נפרד
- מהאלוקות עצמה נמשך בחינת
- אני, פנימיות ועצמיות האולקות,
- וזה נעשה על ידי השם,
- שמקשר החיות שלמעלה
- (אני) עם הפעולה למטה
- (מעשי) ועל דרך המבואר לעיל
- שהשם של כל נברא מחבר את חיות
- הנבראים עם גשמיות הנבראים.
- וזהו מה שנתבאר בהמאמר
- בנוגע להשם צבאות, דכיון
- שלפי מעשי אני נקרא, היינו
- שב'מעשי' יש המסכה של 'אני',
- כמבואר לעיל, וכשאני נלחם עם
- הרשעים אני נקרא צבאות,
- אם בן מוכן דשם צבאות
- הוא שם מלחמה, וכן איתא
- מובא בשערי אורה לרבי יוסף
- גיקטיליא⁴⁶ דשם צבאות
- הוא בנצח והוד (כמבואר בתורת
- חסוד אודות השייכות של השמות
- לספירות שם א"ל בחדש, שם אלוקים
- בגבורה וכו') ומשם בעיקר ממידת
- הנצח נמשכות כל המלחמות
- שבועולם. וממשיך בהמאמר,
- שצריך להבין מהו השייכות
- דמלחמה לנצח והוד שיהיה
- משם נמשכים כל המלחמות
- שבועולם. ומבאר שענין
- הנצחון (מדת הנצח הרצון
- והשאיפה לנצח את האויב ואת
- המנגד) נטוע ומושרש בעצם
- הנפש למעלה יותר מכל
- הכחות הגלויים שבנפש שהם

הנפש למעלה יותר מכל הכחות הגלויים שבנפש וכו'.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השכל והרגשות שכולם מושרשים בעצם הנפש אבל השייכות של מידת
2 הנצח, עניין הניצחון, לעצם הנפש היא ביתר שאת וכו'.
- 3 (ד) וְלִהְיֶינָהּ בְּעוֹמֶק יוֹתֵר עֲנִין הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
4 הוּא, שְׁעַל פִּי זֶה לִפִּי בִּיאור עֲנִין הַשְּׁמוֹת בְּכָלל תּוֹכֵן גַּם הַמַּעֲלָה
- 5 הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁבִּשְׁם צְבָאוֹת שֶׁהוּא
6 בְּמִדַּת הַנִּצָּח שֶׁמִּנְגַּעַת בְּעֶצֶם
7 הַנֶּפֶשׁ יוֹתֵר מִכָּל שְׂאֵר הַמִּידוֹת כו',
8 כְּנוֹכַח לַעֲלִי, יֵשׁ לְהַקְדִּים תּוֹרַת
9 הַבַּעַל שֶׁם טוֹב בְּעִנְיָן שֶׁבָּעָה
10 הַשְּׁמוֹת שְׂאִינָם נִמְחָקִים,
11 שֶׁהִיא תּוֹרַת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב בְּנוֹשָׂא
12 לְכַאוּרָה בְּסִתְרָהּ לְהַמְבֹאֵר
13 בְּכַתְבִּי הָאֲרִיז"ל בְּעִנְיָן זֶה,
14 כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִפְרֹט.
15 דְּהִנֵּה, בְּכַתְבִּי הָאֲרִיז"ל⁴⁷
16 מְבֹאֵר שֶׁהַחִילוּק שֶׁל שֶׁבָּעָה
17 הַשְּׁמוֹת כֵּךְ שֶׁכָּל שֶׁם שִׁיךְ בְּמִיּוֹחֵד
18 לֵאחֹת הַסְּפִירוֹת (שֶׁם אֶל-בְּחֶסֶד, שֶׁם
19 אֱלֹקִים בְּגִבּוּרָה וְכֵן לְגַבֵּי שְׁמוֹת
20 נֹסְפִים) הוּא רַק בְּהַפְלִים שֶׁל
21 הַסְּפִירוֹת, כְּמִבּוֹאֵר בְּתוֹרַת הַסּוּד
22 אֹפֶן הָאֵתָר וּפְעוּלַת הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת
23 הוּא שֶׁהָאֵרוֹת (הַכּוֹחוֹת) הָאֱלֹקִיִּים
24 הַשּׁוֹנִים כְּמוֹ חֲכָמָה אוֹ חֶסֶד (וְכו'),
25 מִתְּלַבְּשִׁים בְּכָלִים (שֶׁמִּגְדִּירִים וּמִגְבִּילִים
26 אֶת הָאֵרוֹת) וְהֵינּוּ, שֶׁרַק כָּלִי
27 הַסְּפִירוֹת הֵם מְחֻלָּקִים כָּל
28 אֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְהַכִּלִּי שֶׁל כָּל
29 סְפִירָה הוּא זֶה שֶׁשִּׁיךְ בְּמִיּוֹחֵד לֵאחֹד
30 הַשְּׁמוֹת וְזוֹה הוּא שׁוֹנָה וּמְחֻלָּק
31 מִהַכִּלִּים שֶׁל שְׂאֵר הַסְּפִירוֹת, שֶׁם אֶ-
32 ל בְּחֶסֶד, שֶׁם אֱלֹקִים
33 בְּגִבּוּרָה, שֶׁם צְבָאוֹת בְּנִצָּח
34 וְהוּד (וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בִּשְׂאֵר
35 הַשְּׁמוֹת שְׂאִינָם נִמְחָקִים שֶׁכָּל
36 אֶחָד שִׁיךְ לִסְפִירָה מְסוּיֵמָה, הַשִּׁיכוֹת
37 הִיא דוּקָא בְּכָלִים שֶׁהֵם הַחִיצוֹנוֹת,
38 הַצִּיּוֹר וְהַגְּבֻלָּה, שֶׁל כָּל סְפִירָה),
39 אָבָל פְּנִימִיּוֹת הַסְּפִירוֹת,
40 דְּהֵינּוּ הָאֵרוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת
41 (חִיּוּהִי כְּמֵאמֹר הַזֶּה וְהוּא אֲדוּת מַעֲלָה
42 הָאֵרוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת (בְּעוֹלָם
- הַאֲצִילוֹת) 'אִיהוּ וְחִיּוּהִי חֵד', הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְהָאֵרוֹת הֵם אֶחָד, הוּא
שֶׁם הָיָה, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ הַשִּׁיךְ בְּכָל הַסְּפִירוֹת בִּשְׁוֹה, וְרַק
בְּכָלִים יֵשׁ אֶת הַחֲלֻקָּה שֶׁכָּל סְפִירָה שִׁיכָת לָשֵׁם מִיּוֹחֵד. אֲמָנָם, הַבַּעַל
שֶׁם טוֹב מְבַאֵר שֶׁפִּיּוֹן שֶׁהַפְּנוּנָה בִּשְׁבָעַת הַשְּׁמוֹת שְׂאִינָם
נִמְחָקִים שֶׁמְזַכְּרִים בְּתַפְלָה
כְּשִׁיהוּדִי מִתְּפַלֵּל וּפּוֹנֵה אֶל הַקְּדוּשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא בְּאֶחָד מִשְׁמוֹתָיו הַקְּדוּשִׁים
כּוֹנוֹתָיו שֶׁל הַמִּתְּפַלֵּל הִיא (לֹא
לְהַסְפִירוֹת, אֲפִילוֹ לֹא לְאֵרוֹת שֶׁל
הַסְּפִירוֹת אֲלֹא) אֲלִיו יִתְבָּרֵךְ אֵל
הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ, כְּמֵאמֹר
רַז"ל⁴⁸ עַל פְּסוּק⁴⁹ בְּכָל קְרָאֵנוּ אֲלִיו, אֲלִיו
בְּתוֹרָה בְּכָל קְרָאֵנוּ אֲלִיו, אֲלִיו
בְּעֲצָמוֹ וְלֹא לְמַדּוּתָיו, וְלִפִּי זֶה
שֶׁהַמִּתְּפַלֵּל מְצִידוֹ אֲכֵן לֹא מִתְּכוּן
לְמִידוֹת אֵלָּא 'אֲלִיו, עַל כִּרְחֹף
צָרִיךְ לִזְמַר שֶׁחִילוּקֵי הַשְּׁמוֹת
שֶׁמְזַכְּרִים בְּתַפְלָה, אֶל-אוֹ
אֱלֹקִים אוֹ צְבָאוֹת, תְּלִוִּיִּים
וּמִשְׁתַּנִּים לִפִּי הַתְּלַבְּשוֹת
הָאֵרוֹת בְּהַסְפִירוֹת, הֵינּוּ בְּכָלִים
שֶׁל הַסְּפִירוֹת, כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי, שֶׁהַכִּלִּים
הֵם ה' מְלַבְּשִׁים' אֶת הָאֵרוֹת דְּהֵינּוּ
הַתְּלַבְּשוֹת הָאֵרוֹת בְּסְפִירָת
הַחֶסֶד, אוֹ בְּסְפִירַת הַגְּבּוּרָה
אוֹ בְּסְפִירַת נִצָּח וְהוּד
(כְּמִבּוֹאֵר בְּאֵרוּכָה בְּלֻקָּטֵי
תוֹרָה בְּהוֹסְפוֹת לְוִיקְרָא⁵⁰).
וְלִכְאוּרָה הֵרִי זֶה כָּל הַחִיּוּס שֶׁל
כָּל שֶׁם לִסְפִירָה מְסוּיֵמָה בְּסִתְרָהּ
לְהַמְבֹאֵר בְּכַתְבִּי הָאֲרִיז"ל
שֶׁהוּא הַמְּלֻבָּשׁ בְּהַסְפִירוֹת
הוּא בְּכּוֹלָם בִּשְׁוֹה, שֶׁם הָיָה,
וְאֵין בּוֹ הַחִילוּקִים דְּשִׁבָּעַת
הַשְּׁמוֹת כִּי הַחִילוּקִים הֵלְלוּ הֵם רַק
בְּכָלִים וְלֹא בְּאֵרוֹת?
אֵךְ הָעִנְיָן הוּא, כִּפִּי שֶׁמְבַאֵר
הַצָּמַח צָדֵק בְּאֵרוּכָה
בְּרִשְׁמִיּוֹתָיו לְפָרֶשֶׁת שְׁמוֹת⁵¹,
שֶׁפְּנוּנָת הַבַּעַל שֶׁם טוֹב אֵינָה
עַל הָאֵרוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת
(שֶׁנִּקְרָאוֹת בְּזוֹהַר חִיּוּהִי), אֲלֹא

(47) ראה תו"א נח י, ב. ר"פ בא (ס, א). סידור (עם דא"ח) ריז, ג. ובארוכה - אוה"ת שמות ע' קו ואילך. (48) ספרי - הובא בפרדס שער לב (שער הכוונה) פ"ב. (49) ואתחנן ד, ז. (50) נא, ג. וראה גם לקו"ת בהר מג, ב. אוה"ת שמות שם. יתרו ע' תתמט ואילך. וראה שרש מצות התפלה פ"ב ואילך (דרמ"צ קטו, ב). (51) אוה"ת שם.

מוצאי שבת קודש פרשת בשלה, י"א שבט, ה'תשכ"א

לה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על החיות של כלי הספירות עצמם שהיא ענין אחר, שונה מאור
 - 2 הספירות, כפי שממשיך ומבאר.
 - 3 דהנה, ידוע⁵² בתורת החסידות שנוסף על האורות המתלבשים
 - 4 בהפלים (חיות) יש גם חיות אלויות בהפלים עצמם שמכוחה
 - 5 יש לכלים חיות וקיום, שזהו מה
 - 6 שאמר⁵³ ב'פתח אליהו' אודות
 - 7 הספירות (הנקראות שם 'תיקונים')
 - 8 וכד אנת תסתלק מינייהו
 - 9 וכאשר אתה תסתלק מהם אשתארו
 - 10 כגופא בלא נשמתא הם נשאים
 - 11 כגופים בלי נשמות (ולא
 - 12 שמתבטלים
 - 13 ממציאותם כמו אדם שבצאת
 - 14 נשמתו מגופו, הגוף נשאר אלא שהוא
 - 15 גוף בלי נשמה), כיון שיש חיות
 - 16 אלויות בכלי הספירות עצמם
 - 17 שהיא הנשמה של הכלים מלבד
 - 18 האורות המלובשים בהם שהם
 - 19 דבר שונה מהכלים עצמם.
 - 20 ועל פי זה מוכן שאין סתירה בין
 - 21 האמור בכתבי האר"ל ששם הוי'
 - 22 מאיר בכל הספירות בשווה, ודברי
 - 23 הבעל שם טוב מהם עולה שהתלבשות
 - 24 האורות בכלים גורמת לחילוקי השמות
 - 25 בין הספירות, כיוון שהאמת היא
 - 26 כפי שנתבאר בכתבי
 - 27 האר"ל שהאורות של כל
 - 28 הספירות הוא ענין שם הוי',
 - 29 וביחד עם זה צדקו דברי
 - 30 הבעל שם טוב שהחילוקים
 - 31 בין ספירה לספירה הם לא
 - 32 רק מצד הפלים, אלא גם
 - 33 מצד (האורות, בגלל ההתלבשות
 - 34 בכלים שונים, כי אין הכוונה לאורות
 - 35 עצמם אלא הכוונה אל) החיות של
 - 36 כלי הספירות, שהחיות של
 - 37 כלי החסד נקרא בשם א-ל,
 - 38 והחיות של כלי הגבורה
 - 39 נקרא בשם אלקים, ועל דרך
 - 40 זה בשם צבאות שממנו היא
 - 41 החיות של כלי הנצח וההוד וכו',
 - 42 וכאשר מזכירים בתפלה שם
 - 43 אדני, שם צבאות, שם
- אלקים או שם א-ל, אין הפונה והפניה של המתפלל לכלי
הספירות, אלא להחיות שבתוכם, וזהו ענין אליו ולא
למדותיו, דקאי על האור והחיות שבהספירות, ולא על
כלי הספירות מצד עצמם שהם כמו הגוף של הספירות.
- ועל פי האמור שהפונה בחילוקי פרטי
השמות היא לא לאורות של
הספירות עצמן (שכאמור נקראים
'חיות') אלא להאור והחיות
שבכלי הספירות, הרי מוכן,
שענין זה של האור שהוא החיות
(והנשמה) של הכלים הוא עמוק
ונעלה יותר מהאורות
המלובשים בהפלים (שעל זה
קאי מכוון אליו ולא למדותיו
לפירוש הפרדס⁵⁴ ספר קבלה
להרמ"ק, רבי משה קורדוביור, כפי
שהובא במאמר 'באתי לגני' שנאמר
בליל שבת, שלשיטה זו השמות
מתייחסים לכל ספירה בפרט כפי
שהספירות מלובשות בכלים), דכיון
שזהו האור והחיות של כלי
הספירה, בחינת גרמוהי (שכן
נקראים הכלים בוהור), הרי זה
נמשך ממקום נעלה יותר
מאשר המקום שממנו נמשכים האורות,
והיא מבחינת איהו שמתחד
עם גרמוהי האלויות המתאחדת
עם הכלים (כלשון הזוהר איהו
וגרמוהי חד⁵⁵), שהוא
למעלה מבחינת איהו
שמתחד עם חיותי (איהו
וחיותי חד⁵⁵), האור האלוקי
המתאחד עם הכלים (מאחר שהכלים
בטלים אליו בביטול מוחלט) נעלה
יותר מהאור האלוקי המתאחד עם
האורות שלכן מפני שהוא נעלה יותר
ביכולתו של אור זה לירד למטה
יותר בהתאם לכלל שיכל הגבוה
יותר, יורד למטה יותר' ולהתחד
(לא רק עם בחינת חיותי,
האורות, אלא גם) עם בחינת
גרמוהי⁵⁶, הכלים.
- הספירות (חיות), אלא על החיות של כלי
הספירות עצמם. דהנה, ידוע⁵² שנוסף על
האורות המתלבשים בהפלים (חיות) יש גם
חיות בהפלים עצמם, שזהו מה שאמר⁵³ וכד
אנת תסתלק מינייהו אשתארו כגופא בלא
נשמתא (ולא שמתבטלים לגמרי ממציאותם),
כיון שיש חיות בכלי הספירות עצמם מלבד
האורות המלובשים בהם. ועל פי זה מוכן
שהאמת היא כפי שנתבאר בכתבי האר"ל
שהאורות של כל הספירות הוא ענין שם הוי',
וביחד עם זה צדקו דברי הבעל שם טוב
שהחילוקים בין ספירה לספירה הם לא רק מצד
הפלים, אלא גם מצד החיות של כלי הספירות,
שהחיות של כלי הגבורה נקרא בשם אלקים, ועל
דרך זה בשם צבאות וכו', וכאשר מזכירים
בתפלה שם אדני, שם צבאות, שם
אלקים או שם א-ל, אין הפונה והפניה של המתפלל
למדותיו, דקאי על האור והחיות שבהספירות, ולא על
כלי הספירות מצד עצמם. דכיון שזהו האור והחיות
שבכלי הספירות, הרי מוכן, שענין זה הוא עמוק
ונעלה יותר מהאורות המלובשים בהפלים (שעל זה
קאי אליו ולא למדותיו לפירוש הפרדס⁵⁴),
דכיון שזהו האור והחיות של כלי הספירה,
בחינת גרמוהי, הרי זה נמשך ממקום נעלה
יותר, מבחינת איהו שמתחד עם גרמוהי (איהו
וגרמוהי חד⁵⁵), שהוא למעלה מבחינת איהו
שמתחד עם חיותי (איהו וחיותי חד⁵⁵), שלכן
ביכולתו לירד למטה יותר ולהתחד (לא רק עם
בחינת חיותי, אלא גם) עם בחינת גרמוהי⁵⁶.

(52) ראה סידור (עם דא"ח) ד"ה להבין המאמר כד אנת תסתלק (קסד, סע"ב ואילך). (53) תקו"ז בהקדמה (זי, ב). (54) ראה לקמן ס"ו. (55) תקו"ז שם (ג, ב). (56) המשך מים רבים תרל"ז פל"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר תּוֹרַת הָרֵב הַמְּגִיד⁵⁷ עַל מֵאֵמֶר
2 רַ"ז⁵⁸ בְּגִמְרָא אֲדוּת שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לֹא כִּמוֹ שֶׁאֲנִי
3 נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא, נִכְתָּב אֲנִי שֶׁם הוּיָה נִכְתָּב (בְּתוֹרָה) בְּהוּיָה וְנִקְרָא
4 אֲנִי צוּרַת הַקְרִיאָה שֶׁל הַשְּׁמוֹת הַכְּתוּב בְּהוּיָה הִיא בְּאֲדָנוּת, דִּישׁ לְתַת
5 טַעַם לָזֶה לָמָּה נִקְרָא הַשֵּׁם
6 הַכְּתוּב בְּהוּיָה בְּאֲדָנוּת. וְיֵשׁ
7 לוֹמַר, כִּי הִנֵּה יָדוּעַ כִּי שֵׁם
8 אֲדָנִי הוּא מִדַּת הַמַּלְכוּת,
9 וְאִין מֶלֶךְ בְּלֹא עִם⁵⁹ לֹא יִכּוּלָּה
10 לִהְיוֹת מַלְכוּת אִם אֵין עַל מִי לְמִלּוֹךְ
11 וְאִין אֲדוֹן בְּלֹא עֲבָדִים וְלֹא
12 יִכּוּלָּה לִהְיוֹת אֲדוֹנוּת לֹלֵא שִׁיחִי לְאֲדוֹן
13 עֲבָדִים, נִמְצָא כִּי שֵׁם אֲדָנִי
14 הַשֵּׁם שְׁמִידַת הַמַּלְכוּת וְהָאֲדוֹנוּת שֶׁל
15 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, הוּא נִקְרָא
16 מִחֲמַת שְׁאֲנַחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
17 וְעֲבָדָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא,
18 וְהוֹאִיל שֶׁנִּקְרָא שֵׁם אֲדָנִי
19 מִצִּדְּנוּ מִחֲמַת שְׁאֲנַחְנוּ עִמּוֹ וְעֲבָדָיו,
20 לָכֵן הוֹרְשָׁה לָנוּ לְקָרָא שֵׁם
21 אֲדָנִי כִּי בְּמוֹכֵן שֶׁל אֲדוֹן שִׁלְנוּ,
22 וּמוֹתֵר לָנוּ לְקָרָא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא
23 בְּשֵׁם זֶה וּלְבַטֵּא אֶת הַשֵּׁם הַזֶּה, אֲכַל
24 שֵׁם הוּיָה הוּא שֵׁם הָעֵצָם
25 הַמְּהִינָה כָּל הַהוּיּוֹת כִּי,
26 וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא בְּעִצְמוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם
27 זֶה עַל שֶׁם שֶׁהוּא מִהוּוֹה אֶת כָּל מַה
28 שֶׁנִּמְצָא, וְדֹבֵר זֶה נִעְלָה מֵאֲתָנוּ וְאִינוּ
29 מִצִּדְּנוּ לָכֵן שֶׁם הוּיָה אִינוּ נִקְרָא
30 עַל יְדִינוּ כְּכַתְּיָכֻתוֹ אֲלֵא אֵף עַל פִּי
31 שֶׁנִּכְתָּב הוּיָה נִקְרָא בְּאֲדָנוּת, וְכִפִּי
32 שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבַאֵר.
33 וְהָעֵנִין בְּזֶה, דִּישׁ הוּיָה הוּא
34 שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ⁶⁰, וְלִמְעַלָּה
35 יוֹתֵר, וְשֵׁם הוּיָה בְּדִרְגָּה גְבוּהָה יוֹתֵר
36 מִזּוּ הוּא שֵׁם הָעֵצָם⁶¹, הַשֵּׁם
37 הַמְּתִיחִים אֶל עֲצֻמִּיּוֹת הָאֱלֹקוֹת
38 שֶׁהָעֵצָם הוּא לִמְעַלָּה מִכָּל
39 עֵנִין הַהִתְהַוּוֹת כְּמִבּוּאֵר בְּתוֹרַת
40 הַחֲסִידוֹת שֶׁכָּל הַבְּרִיאָה הִיא מִזּוּ
41 וְהָאֵרָה מוֹעֲטַת שֶׁל הָאֱלֹקוֹת עִצְמָה
42 אֲבָל עֲצֻמִּיּוֹת הָאֱלֹקוֹת הִיא לִמְעַלָּה
- מִכָּל הַהִתְהַוּוֹת. וְלָכֵן שֶׁם הוּיָה אִינוּ נִקְרָא כְּכַתְּיָכֻתוֹ, כִּי עֵנִין
הַקְרִיאָה הוּא הַגִּילּוּי שֶׁל הַדְּבָר שְׁאוֹתוֹ קוֹרְאִים בְּאוֹפֶן שְׁמַגִּיעַ
לְהַזְלוּת, וְהָרִי הָעוֹלָם שְׁבוּ יֵשׁ חַיּוֹת אֱלֹקִיּוֹת מוֹגֵלֶת וּמְצוּמָצֶמֶת בְּלִבָּר
אִינוּ יָכוֹל לְקַבֵּל אֶת הַגִּילּוּי דִּישׁ הָעֵצָם שְׁלִמְעַלָּה
מֵהַתְהַוּוֹת בְּאוֹפֶן שִׁישְׂאָר
בְּמִצִּיאוֹתוֹ וְאִם שֶׁם הָעֵצָם שְׁלִמְעַלָּה
מֵהָעוֹלָם יִתְגַּלָּה בְּעוֹלָם, הָעוֹלָם יִתְבַּטֵּל
מֵעֲצֻמַּת הַגִּילּוּי וְלֹא יוֹכֵל לְהַמְשִׁיךְ
לְהַתְקִים. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא שֶׁם הוּיָה
וְכֵאֵל לִידֵי גִילּוּי בְּעוֹלָם בְּשֵׁם אֲדָנִי
דִּקְא, הִיִּינוּ, שֶׁהָאוֹפֶן שְׁבוּ
נִקְרָא שֶׁם הָעֵצָם כִּפִּי שְׁנִמְשָׁךְ
בְּגִילּוּי לְהַזְלוּת, שְׁזָהוּ עֵנִין
הַהִתְהַוּוֹת, וְהָרִי הַשֵּׁם 'הוּיָה' הוּא
מִלְשוֹן הַתְּהוּוֹת הָרִי זֶה שֵׁם
אֲדָנִי, שֶׁהוּא עֵנִין הַמַּלְכוּת
וְהָאֲדָנוּת, כְּלוֹמֵר, עֵנִין הַמַּלְכוּת
וְהָאֲדָנוּת, הוּא הָאוֹפֶן שְׁבוּ עֵנִין
הַהִתְהַוּוֹת מִתְגַּלָּה בְּעוֹלָם דִּכְיִין
שְׁעַלָּה בְּרִצּוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה עֵנִין
הַמַּלְכוּת וְהָאֲדָנוּת, הִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
הוּא שְׁתִּהִי מַלְכוּת וְאֲדָנוּת וְשֵׁם כֵּךְ
צִדִּיק נִבְרָאִים לְמִלּוֹךְ עֲלֵיהֶם וּלְהִיּוֹת
אֲדוֹן עֲלֵיהֶם, לָכֵן נַעֲשֶׂה עֵנִין
הַהִתְהַוּוֹת כְּדִי שִׁיְהִיָּה
מִצִּיאוֹת שֶׁל עִם וְעֲבָדִים
שְׁעֲלֵיהֶם תִּהְיֶה הַמַּלְכוּת וְהָאֲדָנוּת
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגֵעַ
לְהַקְרִיאָה בְּשָׂאֵר הַשְּׁמוֹת
שֶׁאֵינָם נִמְחָקִים, שְׁקִשׁוּרִים
כָּל אֶחָד מִשְׁבַּעַת הַשְּׁמוֹת עִם פְּרָטִי
הָעֵנִינִים בְּאוֹפֶן הַהִתְהַוּוֹת
בְּעֵנִין הַהִתְהַוּוֹת גּוֹפָא עֲצֻמָּה,
כִּמוֹ שֶׁם אֶל-בְּחֶסֶד, שְׁזָהוּ
עֵנִין הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּכַתּוּב עוֹלָם
חֶסֶד יִבְנֶה⁶² וְהַכּוּוֹנָה לְעוֹלָם שֶׁל
מִידַת הַחֶסֶד בְּהַתְהַוּוֹת הָעוֹלָם בְּשֵׁת
יָמֵי בְּרָאשִׁית, שְׁזָהוּ אוֹפֶן
הַהִתְהַוּוֹת בְּכָל שְׁשֶׁת יָמֵי
הַמַּעֲשֶׂה עַד לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי,
שְׁזָהוּ עֵנִין שְׁבָעָה הַשְּׁמוֹת
שֶׁאֵינָם נִמְחָקִים שְׁכָל אֶחָד מֵהֶם

[נִמְחָקִים].

(57) לקוטי אמרים סימן רס. אור תורה סימן שסה. (58) פסחים נ, א. (59) רבינו בחי עה"פ וישב לח, ל. תניא שעזיהו"א רפ"ז (פא, ב). ועוד. - נסמן בתו"מ סה"מ תשרי ע' רלד הערה 86. (60) סוטה לח, א. רמב"ם שבעה עה"ת. (61) רמב"ם פסחים פט, ג. (62) תהלים פט, ג.

מוצאי שבת קודש פרשת בשלה, י"א שבט, ה'תשכ"א

לז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא פעולה נוספת בעניין ההתהוות והיינו אופן נוסף שבו ההתהוות (הווייה,
- 2 שם העצם) בא ומתגלה (עקרא').
- 3 ומוסיף לְבָאָר בתורת הרב המגיד⁶³, שְׁעֵנֶן הַקְרִיאָה של שם
- 4 הווייה בְּשֵׁם אֲדָנִי דווקא הוא, שְׁאִין אָנוּ מְשִׁיגִים רק אלא
- 5 מְדַרְגָה קְטָנָה (הַשְׂכָּל החלק
- 6 שהתלבש באופן המובן בשכל שהוא
- 7 חלק קטן ומועט מעצם האלקות
- 8 שלמעלה מהשכל) שְׁבַעֲלָמוֹת
- 9 שְׁבַעֲמֻצּוֹם, האדם מסוגל להשיג
- 10 רק דרגה נמוכה בעולמות שנבראו על
- 11 ידי צמצום ומיעוט האור וְהוּא
- 12 הצמצום של האור האלוקי למדרגה
- 13 קטנה זו מִכַּח שְׂרָצָה הקדוש
- 14 ברוך הוא לְהִיּוֹת אֲדוֹן על עולמות
- 15 ונבראים, אָבֵל שֵׁם הוֹיָה שְׁהוּא
- 16 שֵׁם הָעֶצֶם המתיתס לעצמיות
- 17 האלקות אִין אָנוּ מְשִׁיגִים, וְכֵן
- 18 כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים אֵינָם
- 19 מְשִׁיגִים לא רק אנחנו, נבראים
- 20 בעולם הזה הגשמי, לא משיגים את
- 21 שם העצם, אלא גם העולמות העליונים
- 22 אינם משיגים אותו. וְהוּא הפירוש
- 23 הפנימי בדברי המשנה בפרקי אבות
- 24 נִגְדָה שְׁמָא אָבֵד שְׁמָה⁶⁴, ופירש
- 25 רבי עובדיה מברטנורא "מי שנמשך
- 26 שמו למרחוק מתוך שררה ורבנות,
- 27 מהרה יאבד שמו שהרבנות מקברת את
- 28 בעליה. "נגד" לשון משיכה. תרגום
- 29 משכו, נגידו" והרב המגיד מפרש על
- 30 פי חסידות נִגְדָה שְׁמָא, שְׂרָצָה
- 31 הקדוש-ברוך הוא לְהִיּוֹת נִגִיד
- 32 וְאֲדוֹן על העולמות והנבראים,
- 33 ולפיכך אָבֵד שְׁמָה שְׁהוּצָרָה
- 34 לְהָעֲלִים ו'לאבד' כביכול שֵׁם
- 35 הָעֶצֶם.
- 36 וְהָעֵנֶן בָּזָה, שְׂכָלִית עֵנֶן
- 37 היחס של הַכָּלִי לַגִּבִּי הָאֹר
- 38 (שְׁזָהוּ עֵנֶן שְׂבַעָה הַשְׂמוֹת
- 39 שְׁאֵינָם נִמְחָקִים, כִּנֵּ"ל כמבואר לעיל שהשמות מתייחסים לחיות של
- 40 הכלים) הוּא בְּאֹפֶן שְׁמַהֲתַעֲבוּת הָאוֹרוֹת (דְּהֵינִי שְׂנַעֲשִׂים
- 41 לֹא כָּל כָּף בְּדַקוֹת) נִתְהוּ הַכָּלִים⁶⁵, כמבואר בקבלה וחסידות,
- 42 הכלים (שבהם האור מתלבש ונעשה ב'ציור' מסויים ובהגבלה) נוצרו ונתהוו

(63) לקוטי אמרים סימן רב. אור תורה סימן שצ. (64) אבות פ"א מ"ג. (65) ראה עץ חיים שער ו (שער העקודים) פ"ג. וראה סה"מ עת"ר ע' לג. תרפ"ט ע' שמז. ד"ה תקעו שנה זו פ"ד (סה"מ תשכ"א ע' ח). (66) ע"פ דברי הימים-א כג, יג. (67) אחרי טז, לא. אמור כג, לב. (68) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וישתיה אלא הוא יום של התפשטות מהגשמיות. וְאֵז יָכוֹל הַכוֹהֵן הַגָּדוֹל
2 לְהַשִּׁיג מִקְצֵת הַשִּׁכָּל הָאֱלֹקִי שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶעוֹלָמוֹת, וְלֹא רַק
3 אֱלֹקוֹת הַמְּלוּכֹשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת לְפִיכָךְ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
4 זֹכֵר אֶת הַשֵּׁם הַמְּפֹרָשׁ⁶⁹ וְאוֹמֵר אוֹתוֹ שֶׁהוּא שֵׁם הָעֵצָם
5 יִתְבָּרַךְ (וְזֶהוּ גַם כָּלֹלוֹת הָעֲנִיִּן
6 הַחוּכֵן הַכִּלְי דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כֹּל
7 יְמוֹת הַשָּׁנָה שָׁבוּ הִיָּה יָכוֹל
8 לְהִיּוֹת הַגִּילּוֹי דְּשֵׁם הָיוּהָ
9 כְּתָבוּ⁷⁰ כְּדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה 'בְּרַכַּת
10 כֹּהֲנִים כִּיצַד, בְּמִקְדָּשׁ אוֹמֵר אֵת הַשֵּׁם
11 כְּכַתְּבוּ וּבְמִדְיָנָה בְּכִינוּיָו וּפִירֵשׁ רִשִּׁי:
12 'כְּכַתְּבוּ – בְּיוֹד ה' – בְּכִינוּי – בְּאֵלֶיךָ'
13 'דְּלִית').
14 אָךְ לְכֹאזְרָה אֵינוֹ מוֹכֵן בְּחֹרֶת
15 הָרֵב הַמְּגִיד הָאִמּוּרָה, מִהוּ הָעִילּוֹי
16 דְּהַתְּפַשְׁטוּת הַגִּשְׁמִיּוֹת
17 וְהַתְּגַבְּרוּת כֹּחַ הָרוּחָנִי, שֶׁעַל
18 יָדֵי זֶה יוֹכֵל לְהִיּוֹת הַגִּילּוֹי
19 דְּשֵׁם הָיוּהָ 'שֵׁם הָעֵצָם' כְּכָתְבוּ,
20 וְהֵלֵךְ לִגְבֵי הַבְּחִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה
21 מִהֶתְהַוּוֹת (שֵׁם הָיוּהָ הַמְּתִיחַס
22 לַעֲצָם הָאֱלֹקוֹת שֶׁלֹּמֶעֱלָה מִכֹּל
23 הָעוֹלָמוֹת וְכֹל הַנִּבְרָאִים בְּכֹל הָדְרָגוֹת)
24 הָרִי גַם עֲנִין הָרוּחָנִיּוֹת הוּא
25 עֲנִין שֶׁל הֶתְהַוּוֹת שֶׁל מִצִּיאוֹת
26 מְסוּיֵמֶת שְׁאִינָה עֲצִמּוֹת הָאֱלֹקוֹת
27 עֲצֻמָּה, דְּכָשֵׁם שְׁנֵתְהוּוּהָ
28 הַגִּשְׁמִיּוֹת כְּמוֹ כֵּן נִתְהַוּוּהָ גַם
29 הָרוּחָנִיּוֹת וְלִגְבֵי הָעֵצָם גַם הָרוּחָנִיּוֹת
30 הֵיא מִצִּיאוֹת שֶׁל נִבְרָא, וְאֵיךְ אֶפְשָׁר
31 אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁעַל יָדֵי הַתְּפַשְׁטוּת
32 הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַתְּגַבְּרוּת כֹּחַ
33 הָרוּחָנִי תִּהְיֶה קְרִיאַת שֵׁם
34 הָיוּהָ כְּכָתְבוּ וְהָרִי שֶׁם הוּיִיָּה הוּא
35 לַמַּעֲלָה מִהֶתְהַוּוֹת, וְגַם הָרוּחָנִיּוֹת
36 הֶתְהַוּוֹתָה וְאִינָה הָעֵצָם?
37 וְיֵשׁ לֹאֹמֵר הַבִּיאֹר בְּזֶה
38 (בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר), עַל דֶּרֶךְ
39 הָאֱמוּרָה לְעִיל (סְעִיף ד') לְעִינִין
40 הָאוֹרוֹת וְהַכִּלִּים כִּי לְמֹרֹת שְׁבָאוֹרוֹת
41 יֵשׁ יוֹתֵר אוֹר וְגִילּוֹי מֵאִשֶּׁר בְּכִלִּים, בְּכֹל
42 זֹאת נִתְבָּאֵר שֶׁהָאוֹר וְהַחֲמִיּוֹת
- שְׁבָכְלֵי הַסְּפִירוֹת, הָאוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ הִיא חַיּוֹת הַכִּלִּים עֲצָמָם נִמְשָׁךְ
מִמָּקוֹם נִעְלָה וְעָמוּק יוֹתֵר (שֶׁעַל זֶה נִאֲמַר בְּוֹהֵר אֵיחָו וְגִרְמוֹהֵי
(חֵד) מִהָאוֹר הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּכִלִּים) (שֶׁעַל זֶה נִאֲמַר בְּוֹהֵר אֵיחָו
וְחִיּוּהֵי חֵד), בֵּינָן שְׁצָרִיךְ לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ לְמִטָּה יוֹתֵר שֶׁהָרִי
בְּסֹדֵר הַמְּדִרְיָנוֹת הַכִּלִּים הֵם לְמִטָּה
מִהָאוֹר, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּנוֹגֵעַ
לְקְרִיאַת שֵׁם הָיוּהָ כְּכָתְבוּ כְּפִי
שֶׁנִּכְתַּב, וְלֹא כְּפִי שֶׁנִּקְרָא תָמִיד עַל
יָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים,
שֶׁעֲנִינָן זֶה נִמְשָׁךְ מִמָּקוֹם
נִעְלָה בְּיוֹתֵר, שְׁלֹמֶעֱלָה
מִכָּלֹלוֹת עֲנִין הֶתְהַוּוֹת, וְכֹה
מִיּוֹשְׁבַת הַשָּׂאֵלָה אֵיךְ הַתְּפַשְׁטוּת
הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַגְּבֵרָה הָרוּחָנִיּוֹת מִבִּיאָה
לְגִילּוֹי שֶׁם הוּיִיָּה וְהַסִּבֵּר הוּא שֶׁאֵכֵן
אֵין זֶה מִשּׁוֹם מַעֲלַת הָרוּחָנִיּוֹת, כִּי גַם
הָרוּחָנִיּוֹת הֶתְהַוּוֹתָה וְאִינָה הָעֵצָם אֵלָּא
מִהֶמְשַׁכַּת אוֹר שֶׁלֹּמֶעֱלָה מִהֶתְהַוּוֹת,
אִמָּנֶם הַמִּשְׁכָּה זֶה הִיא עַל יָדֵי זֶה
שְׁדוּקָא בְּעוֹלָם דְּלִמְטָה שֶׁהוּא
עוֹלָם גִּשְׁמִי הֵיִתְהָה הַתְּפַשְׁטוּת
הַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַתְּגַבְּרוּת כֹּחַ
הָרוּחָנִי, שֶׁזֶּהוּ הַתְּפַשְׁטוּת
הַגִּשְׁמִיּוֹת בְּעוֹלָם גִּשְׁמִי עֲנִין שֶׁל
חִיבּוֹר הַפְּכִים, שְׁנַעֲשֵׂה מִצַּד
נִמְנָע הַנִּמְנָעוֹת⁷¹ מִצַּד הַקְּדוּשָׁה
בְּרִיךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ שֶׁהוּא כֹל־יָכוֹל וְשׁוֹם
דְּבַר לֹא מִנוּעַ מִמֶּנּוּ. וְהִינֵנוּ,
שְׁמַחַד גִּיסָא מִצַּד אַחַד הוּצָרָךְ
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לְהִיּוֹת נִשְׁמָה
בְּגוּף גִּשְׁמִי עִם כָּל עֲנִינֵי הַגּוּף,
וְהוּצָרָךְ לְהִיּוֹת שְׂיִיף לְעִינֵי
הָעוֹלָם, שֶׁזֶּהוּ כָּלֹלוֹת הָעֲנִיִּן
שְׁצָרִיךְ לְהִיּוֹת כְּחֶלֶק מִעֲבֹדַת
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים וְכִפּוּר
בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ⁷², בֵּיתוֹ זֶה
אֲשֶׁתוֹ⁷³ וְהַעֲבֹדָה שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
הִיא חַיִּיב לְהִיּוֹת נָשׁוּי הִיא הַכּוֹחַ עַל
קֶשֶׁר לְעִינֵי הָעוֹלָם, אֵלָּא שְׁבָזָה
גּוּפָא בְּחוּךְ הַקֶּשֶׁר עִם הַמִּצִּיאוֹת
הַגִּשְׁמִיּוֹת עֲצָמָה הוּצָרָךְ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
לְפַעֲלוֹ שֶׁתִּהְיֶה הַתְּפַשְׁטוּת

(69) ראה משנה יומא לה, סע"ב. לט, ב. רמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ פ"ב ה"ו. ועוד. 70) משנה סוטה לז, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ד ה"י. 71) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב ואילך. 72) אחרי טז, יא. 73) יומא בתחילתה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגשמייות והתגברות כח הרוחני, שזהו ענין חיבור הפכים
2 שקשור בביטול גדרי המציאות ועל ידי זה נפעלת ההמשכה ממקום שלמעלה
3 מההתהוות.
4 ועל דרך זה גם שישנו חיבור שני הפכים אצל הכוהן הגדול, ישנו ביום
5 הכיפורים חיבור שני הפכים גם
6 בענין הזמן והמקום. בענין
7 הזמן, שהרי יום הכיפורים
8 הוא יום הקדוש ביותר שבכל
9 השנה, שלכן מפני קדושתו
10 הגדולה אין בו לא אכילה ולא
11 שתייה, ויבדל עם זה הרי
12 הוא במקספר שס"ה ימות
13 השנה ונמנה כאחד מימות השנה.
14 ובענין המקום שבו נעשתה
15 עבודת יום הכיפורים, בית המקדש,
16 מצינו גם חיבור שני הפכים, שהרי
17 על המקום דבית המקדש
18 נאמר בדברי יעקב אבינו כשהגיע
19 למקום בדרכו מבאר שבע לחרון זה
20 שער השמים⁷⁴ וזאת למרות
21 שמדובר על מקום למטה בארץ, ועוד
22 מצינו בבית המקדש חיבור שני הפכים,
23 ובו בקודש הקדשים הנה מקום
24 הארון אינו מן המדה⁷⁵,
25 הארון היה מונח בקודש הקדשים
26 מבלי שיתפוס מקום, עם היותו של
27 הארון במדה דוקא, אמתים
28 וחצי ארפו ואמה וחצי רחבו
29 ואמה וחצי קומתו⁷⁶ וכפירוש
30 ר"י על דברי הגמרא שמקום הארון
31 אינו מן המידה, 'במצע בית קודש
32 הקדשים היה יושב, ויש ריווח בינו
33 לבין הכתלים עשר אמות לכל צד, וכל
34 הבית אינו אלא עשרים אמה על
35 עשרים אמה, נמצא שאינו ממעט
36 כלום'.
37 וכיון שהענין דחיבור שני
38 הפכים נמשך ממקום נעלה
39 ביותר שהוא נמנע הנמנעות,
40 כאמור לעיל, הנה מצד זה
41 יכולה להיות הקריאה
42 והגילוי דשם הויה, שם
- המפורש ושם העצם, שברוך כלל הוא נעלם ואינו נקרא שיהיה
נקרא (מתגלה) ככתבו.
(ו) וזהו גם כללות פירוש כבוד קדושת אדמו"ר הזקן על
פסוק בכל קראנו אליו, שעל כך אומרים חכמינו ז"ל אליו ולא
למדותיו, כידוע⁷⁷ תורת
אדמו"ר הזקן בזה,
דהפרדס⁷⁸ מפרש כבוד כבוד לעיל
שאליה היינו האורות
המתלבשים בכלים דעשר
ספירות דאצילות. הבעל שם
טוב מפרש שאליה היינו
האלקות שבהכלים דעשר
ספירות דאצילות (וכנזכר
לעיל שהאור והחיות שבכלי
הספירות ואור זה הוא חיות הכלים
הוא ענין עמוק ונעלה יותר
מהאורות המתלבשים
בהספירות). והפירוש
הפשוט הוא, שאליה היינו
עצמות אין סוף כו' שלמעלה
מכל הדרגות השונות הן באורות והן
בכלים. והענין בזה, שהפירוש
הפשוט שמסיים אדמו"ר
הזקן אינו כחולק על רבו
הבעל שם טוב והמקובלים חס
ושלום, אלא שהפירוש
הפשוט הוא פנימיות כל
הפירוש הקודמים, והיינו,
שהחיבור דאיהו וחייהו של
הקדוש-ברוך-הוא בעצמו והאורות
(פירוש הפרדס שאליה היינו
האורות המתלבשים בכלים
דעשר ספירות דאצילות)
והחיבור דאיהו וגרמוהי של
הקדוש-ברוך-הוא בעצמו והכלים
(פירוש הבעל שם טוב
שאליה היינו האלקות

(74) ויצא כח, יז ובפרש"י. (75) יומא כא, א. ויש"נ. וראה אג"ק ח"ב ע' שצב ואילך. (76) תרומה כה, יו"ד. ויקהל לז, א.

(77) הובא במכתב כ"ק אדמו"ר מהור"י"צ (אג"ק שלו ח"ג ע' קמד ואילך. סה"מ תש"ט ע' 100. נעתק ב"היום יום" יא

תשרי). (78) שער לב שם. ומציין שם לשער ד (שער עצמות וכלים) פ"א.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁבַח־כִּלִּים דַּעֲשֵׁר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת), הוּא מִצַּד נִמְנָע
2 הַנִּמְנָעוֹת, בַּפְּשׁוּט, הַהִתְאֲחָדוֹת שֶׁל הָאוֹרוֹת וְהַכִּלִּים (שִׁבְעוּלִם הָאֲצִילוֹת)
3 עִם עֲצֻמוֹת הָאֱלֹקוֹת (אִיְהוּ), הֵיא מִפְּנֵי שֶׁהָאוֹרוֹת וְהַכִּלִּים בְּטִלִּים לֵאלֹקוֹת
4 בְּבִטּוֹל מוֹחֶלֶט, אֲבָל בְּעוֹמֵק יוֹתֵר יֵשׁ כָּאֵן הַתְּחַבְּרוֹת שֶׁל הָאֵין סוֹף עִם נִבְרָאִים
5 (אֲמַנִּים רֹחֲנִיִּים וְנִעְלִים מֵאֵד, אֲבָל בְּעִלִּי
6 "צִיר" וְגֵדֵר מִסּוּיִים שֶׁל חֻכְמָה, חֶסֶד
7 וְכֹר) וְהַחִיבוֹר הַזֶּה יִתְכַּן רַק מִשּׁוּם
8 שֶׁהִקְדוּשׁ-בִּירְוֹן-הָאֵל כָּל יָכוֹל וְשׁוּם דְּבַר
9 לֹא נִמְנָע מִמֶּנּוּ שֶׁזֶּהוּ הַפִּירוּשׁ
10 הַפְּשׁוּט שֶׁקָּאִי שְׁאִלְיִי מִכּוּוֹן עַל
11 עֲצֻמוֹת אֵין סוֹף, אֲמִיתִית
12 הָעֵנִין דְּאִלְיִי.
13 וּמִמְשִׁיף בְּתוֹרַת אֲדָמוֹר
14 הִזְקֵן הַנֶּ"ל, שֶׁאֲמִיתִית הָעֵנִין
15 דְּאִלְיִי, עֲצֻמוֹת אֵין סוֹף, הוּא
16 אֶצֶל כָּל יְהוּדִי פְּשׁוּט בִּידִיעָה
17 עֲצֻמִּית יִידִיעָה שֶׁקְשׁוּרָה בַּעֲצֻמוֹת
18 שֶׁלֹּא שָׁלָא נּוֹבַעַת מִהֲבַהֶבֶת וְהַשְׁגָּה נִעְלִית
19 אֵלָא בָּאָה עַל יְדֵי אֲמוּנָה
20 פְּשׁוּטָה, וְזֶהוּ מַה שֶׁנֶּאֱמָר⁴⁹
21 בַּפְּסוּק זֶה כִּי מִי גִזִּי גְדוֹל אֲשֶׁר
22 לוֹ אֱלֹקִים קְרוֹבִים אֵלָיו
23 בְּהוֹיָה אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קְרָאָנוּ
24 אֵלָיו, שְׁמִי פְּעָמִים אֵלָיו,
25 דְּהֵינִי הַכְּתוּב רֹמֵז עַל הָעֵצֶם שֶׁל
26 שְׁנֵי עֲנִינִים עֲצֻמוֹת אֵין סוֹף
27 וְעֲצֻמוֹת הַנִּשְׁמָה (וְזֶהוּ גַם
28 הָעֵנִין דְּשֵׁם שְׁמִים שְׁגוּר בְּפִי
29 כֹּל, אֲפִילוֹ בְּפִי נְשִׁים
30 וְתִינוּקוֹת, שְׁאֵין לָהֶם הִכְנָה וְהַשְׁגָּה
31 בְּדִרְגוֹת הַשּׁוֹנוֹת בְּאֱלֹקוֹת וְהָרִי
32 כְּשֶׁהֵם מְזַכְּרִים שֵׁם שְׁמִים בְּיוֹנְתָם
33 הֵיא לְעֲצֻמוֹת וּמַהוֹתוֹ
34 (יְתַבָּרֵךְ⁷⁹).
35 וּמִכָּל זֶה מוֹכֵן בְּנוֹגַע לְכָלִּלוֹת
36 עֵנִין הַשְּׁמוֹת, שֶׁפְּאֲשֶׁר
37 קוֹרְאִים וּמְזַכְּרִים אֶחָד
38 הַשְּׁמוֹת מְשַׁבְּעָה שְׁמוֹת
39 שְׁאֵינָם נִמְחָקִים (כּוֹלָל גַּם
40 שֵׁם צְבָאוֹת הַקָּשׁוּר עִם עֵנִין
41 הַנִּצָּחֹן בְּמִלְחָמָה כִּמְבוּאָר
42 לְעִיל), הָרִי הַפְּוֹנָה הָאֲמִיתִית
43 וְהַפְּנִימִית בְּזֶה הֵיא אֵלָיו יְתַבָּרֵךְ
44 בַּעֲצֻמוֹ (אֵלָיו וְלֹא לְמַדּוּתִיו).
- 1 דְּהֵינִי עֲצֻמוֹת אֵין סוֹף, שֶׁהוּא נִמְנָע הַנִּמְנָעוֹת וְיִשְׁנֵו בַּעֲצָם
2 כּו', שֶׁזֶּהוּ עֵנִין אֲנִי בַּעֲצָמִי וְלֹא דִרְגָה כּוֹז אוֹ אַחֶרֶת בְּאוֹרוֹת
3 אוֹ בְּכֻלָּם נִקְרָא.
4 (ז) וּמִמְשִׁיף הַרְבֵּי הָרִי"צ בִּמְאֹמֶר 'בְּאֵתִי לִגְנִי' לְבָאָר בְּהַמְשֵׁף הַפֶּרֶק
5 בְּנוֹגַע לְעֵנִין הַנִּצָּח (הַקָּשׁוּר)
6 עִם שֵׁם צְבָאוֹת), שֶׁעֵנִין
7 הַנִּצָּחֹן הַרְצוֹן וְהַשְׁאִיפָה לְנִצָּח אֵת
8 הַמִּנְגֵּד נְטוּעַ וּמִוִּשְׁרָשׁ בַּעֲצָם
9 הַנִּפְשׁ כּו'. וּמִזֶּה מוֹכֵן גַּם
10 שֶׁעֵנִין הַנִּצָּחֹן יִשְׁנֵו אֶצֶל מִי
11 שֶׁעֲצָם הַנִּפְשׁ הוּא בְּגִילּוּי
12 שֶׁהֵיא הַתְּעוּרוֹת מִידַת הַנִּצָּחֹן נּוֹבַעַת
13 מִעֲצָם הַנִּפְשׁ. וְזֶהוּ הַבִּיאוֹר בְּמָה
14 שֶׁנֶּחְבָּאָר בְּהַמְשֵׁף הַפֶּרֶק
15 שֶׁ"עֵנִין הַנִּצָּחֹן שִׁיף בְּגִדּוֹל
16 דְּוָקָא, כִּמּוֹ הַמֶּלֶךְ דְּמִי שֶׁהוּא
17 שֶׁפֶל בַּעֲרָךְ, יַחֲסִית לְמִי שֶׁמִּנְגֵּד
18 אֵלָיו הֵנָּה אִם יֹאמֶר אֲדָם
19 בְּגִדּוֹ אִי הִשְׁפֵּל לֹא יִנָּצַח אֵת
20 הַמִּנְגֵּד (אֵלָא יָכוֹל לְכַל הַיּוֹתֵר
21 לְעֻנּוֹת עֲזוּת), וְהֵינִי, שְׁמִי
22 שֶׁהוּא קָטָן בַּעֲרָךְ אֲנִי יִשְׁנֵם
23 עֲנִינִים שֶׁהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם
24 (עַד שֶׁטֵּעֵלֵט זִיף אוֹיֵף זִי הוּא
25 עוֹמֵד עַל כַּךְ שְׁאוֹתָם עֲנִינִים יֵהִיו כְּפִי
26 רְצוֹנוֹ דְּוָקָא) וְיִשְׁנֵם עֲנִינִים
27 שֶׁלֹּא אֵיכְפֹת לוֹ אוֹדוּתָם
28 וְלִגְבִּיהֶם הוּא מוֹחֵל וּמוֹתֵר עַל רְצוֹנוֹ
29 (דְּלֹא כְּפִי שֶׁהוּא מִצַּד מִדַּת
30 הַנִּצָּח שֶׁצָּרִיף לְנִצָּח כָּל דְּבַר
31 וְאֵין מְקוֹם לְשׁוֹם וִיתוּרִים), וְגַם
32 הָעֲנִינִים שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם הִקְטֵן
33 בַּעֲרָךְ, הָרִי זֶה רַק
34 בְּאוֹפֵן שִׁיעָנָה לְמִי שֶׁמִּנְגֵּד לוֹ
35 עֲזוּת וְחוֹצְפָה, אֲבָל אֵין בְּזֶה
36 הַתְּלַבְּשׁוֹת מִדַּת הַנִּצָּח וְאֵף
37 שֶׁהַמִּנְגֵּד תִּקְוָה, אֵין זֶה נּוֹבַע מִהַרְצוֹן
38 הַעֵז לְנִצָּח. וּמִמְשִׁיף לְבָאָר,
39 שֶׁדְּוָקָא מִי שֶׁהוּא גְדוֹל הָרִי
40 יֵשׁ בּוֹ מִדַּת הַנִּצָּחֹן, וְכָל מִי
41 שֶׁהוּא מִצַּד מִדַּת הַנִּצָּח שֶׁצָּרִיף לְנִצָּח כָּל דְּבַר), וְגַם הָעֲנִינִים שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם
42 בְּתוֹקָף, הָרִי זֶה רַק בְּאוֹפֵן שִׁיעָנָה עֲזוּת וְחוֹצְפָה, אֲבָל אֵין בְּזֶה הַתְּלַבְּשׁוֹת
43 מִדַּת הַנִּצָּח. וּמִמְשִׁיף לְבָאָר, שֶׁדְּוָקָא מִי שֶׁהוּא גְדוֹל הָרִי יֵשׁ בּוֹ מִדַּת הַנִּצָּחֹן,

מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשכ"א מא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁגֹדֹל יוֹתֵר, מִדַּת הַנִּצָּחֹן הוּא בְּיוֹתֵר תּוֹקֵף בְּתוֹסֶפֶת הַתַּעֲרוּרוֹת
 - 2 אֲצִלוֹ, וְלִכְן הַמֶּלֶךְ שְׁגֹדֹל מִכָּל הָעָם, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבֵב⁸⁰ בִּסְפָר
 - 3 שְׂמוּאֵל (לִגְבִי שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ) מִשְׁכָּמוֹ וְנִמְעָלָה גְבוּהַ מִכָּל הָעָם
 - 4 [וְכִידוּעַ הַבִּיאוֹר בָּזָה⁸¹, שֶׁשְׁכָמוֹ הַכַּתְפִּים שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא
 - 5 עֲנִין בַּחֲנִינָה אֲחֻרָיִים שֶׁלֹּמְטָה
 - 6 מִהָרָאשׁ שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה פָּנִים, הוּא
 - 7 גְבוּהַ מִכָּל הָעָם, גַּם אִפִּילוֹ
 - 8 מִבְּחִינַת הָרָאשׁ וּמוֹחִין שֶׁל
 - 9 הָעָם, לְהִיּוֹתוֹ שְׂלֵא בַּעֲרָף
 - 10 אֲלֵיהֶם כִּי מַעֲלָתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ לִגְבִי
 - 11 הָעָם הִיא לֹאִין שִׁיעוֹר, לֵאל כֹּל יֵחַס
 - 12 וְהַשְׁוָאָה], הִנֵּה בּוֹ בַּמֶּלֶךְ שִׁיף
 - 13 עֲנִין הַנִּצָּחֹן יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר אֲצִל
 - 14 אֶדָם רִגִּיל, וּמִידַת הַנִּצָּחֹן אֲצִל הַמֶּלֶךְ
 - 15 הִיא בְּתוֹקֵף וּבְתַכְלִית.
 - 16 וּמִמְשִׁיף לְבָאֵר, שֶׁעֲנִין
 - 17 הַנִּצָּחֹן הוּא לְגִלּוֹת רְצוֹנוֹ
 - 18 וְחִפְצוֹ לְהַתְגַּבֵּר עַל הַמִּנְגָּד
 - 19 וְלְהוֹצִיא נִצָּחוֹנוֹ אֶל הַפּוֹעֵל,
 - 20 דְּהוּוֹ גַּם כֵּן סִיבַת עֲנִין
 - 21 הַמִּלְחָמָה לְהוֹצִיא הַנִּצָּחֹן
 - 22 וְהַמִּלְחָמָה הִיא כְּדִי שֶׁהַנִּצָּחֹן לֹא
 - 23 יִישָׁאֵר רְצוֹן בְּלִבּוֹ אֲלֵא יֵיצֵא אֶל
 - 24 הַפּוֹעֵל. דְּהִנֵּה בַּמִּלְחָמָה הָרִי יֵשׁ
 - 25 שְׁנֵי עֲנִינִים הִצִּיאָה לְמִלְחָמָה הִיא
 - 26 כְּדִי לְהַשִּׁיג שְׁתֵּי מִטְרוֹת. הָאֶחָד
 - 27 לְשִׁלּוֹל שְׁלָל וְלִבּוֹז בּוֹ, וְהַשְּׁנִי
 - 28 עֲנִין הַמִּלְחָמָה הוּא לְהוֹצִיא
 - 29 נִצָּחוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה לְמַעֲשֵׂה כְּרִצּוֹנוֹ
 - 30 וְחִפְצוֹ, וְלֹא כְּרִצּוֹן הַמִּנְגָּד שֶׁהוּא
 - 31 לְהוֹצִיא נִצָּחוֹנוֹ עֵיקָר הַמִּלְחָמָה
 - 32 וְאִילוֹ הִשְׁלֵל הוּא מִטְרָה פְּחוֹת חֲשׁוּבָה.
 - 33 וְכִפִּי שְׁמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת
 - 34 אֲדָמוֹר⁸² הָאֲמֻצִּיעִי⁸² בְּאֶרֶץ כְּנָעַן,
 - 35 שֶׁלְשִׁלּוֹל שְׁלָל וְלִבּוֹז בּוֹ הוּא
 - 36 עֲנִין שְׁנִי מִדָּד לְפִי הַפֶּחַ
 - 37 וְהַגְּבוּרָה, הִיוּצֵא לְמִלְחָמָה מִשְׁעַר
 - 38 אֶת יִכּוּלָתוֹ לִקְחַת שְׁלָל בְּהַתָּאֵם לְכוּחוֹ
 - 39 וּגְבוּרָתוֹ וְלִפִּי עֲרָף יַחֲסִית לְכַמוֹת
 - 40 הַשְׁלָל וְהַבִּיָּה שִׁיּוּדַע שִׁיְהִיָּה
 - 41 אֲפָשֶׁר לְשִׁלּוֹל וְלִבּוֹז, וְעַל פִּי
 - 42 זֶה מִשְׁעַר וּמַעֲרִיף עַד כְּמָה
 - 43 כְּדָאִי לְהוֹצִיא לְהַשְׁקִיעַ וּלְהַתְאֵמֵן
- בְּשִׁבְלִי לְנִצָּחַן בַּמִּלְחָמָה וְהַשְׁעָרָה מוֹגְבֵּלָה לְפִי הַהֲשָׁעָרָה וְהַהֲעִרָה
- שֶׁל הַשְׁלָל שִׁיתֵּאֲפֹשֶׁר לִקְחַת, וְכִינֵן שֶׁזֶהוּ עֲנִין שֶׁל הַשְׁעָרָה עַל פִּי
- שֶׁכָּל וְהַכְּנָה וְהַשְׁגָּה, הַשְׁעָרָה שֶׁמְבֹסֶסֶת עַל הַיִּגְיוֹן הָרִי זֶה יְכוּל
- לְהִיּוֹת לֹא רַק בַּמֶּלֶךְ, אֲלֵא גַם אֲצִל שֶׁר וְאִפִּילוֹ שֶׁר קָטָן,
- דְּהִינֵנו גַּם בְּהָרָאשׁ וּמוֹחִין
- הַשְׁכָּל וְהַהִיגוֹן שֶׁל הָעָם, וְלֹא
- דְּוָקָא אֲצִל זֶה שֶׁמִּשְׁכָּמוֹ
- וְנִמְעָלָה גְבוּהַ מִכָּל הָעָם, הוּא
- הַמֶּלֶךְ הַנִּעֲלָה מִמֶּנּוּם לֹאִין שִׁיעוֹר כִּי גַם
- אֲנָשִׁים 'קָטָנִים' יְכוּלִים לְהַבִּין וּלְשַׁעַר
- אֶת הַיְכוּלוֹת לְקַבֵּל שְׁלָל. אֲמָנָם,
- אֲמִיתִית עֲנִין הַנִּצָּחֹן שֶׁיִּשְׁנֹו
- בַּמֶּלֶךְ דְּוָקָא וְלֹא כְּעַם וְאִפִּילוֹ לֹא
- בְּשִׁרִים, הוּא עֲנִין הַשְּׁנִי
- שֶׁבַּמִּלְחָמָה, לְהוֹצִיא הַנִּצָּחֹן
- שִׁיְהִיָּה כְּחִפְצוֹ וְרִצּוֹנוֹ דְּוָקָא,
- וְהִינֵנו, שֶׁעֲנִין זֶה שֶׁכָּל דְּבָר
- יְהִיָּה כְּחִפְצוֹ וְרִצּוֹנוֹ הוּא
- בְּעִיָּקָר בְּאֲשֶׁר יִשְׁנֹו מְצִיאֹת
- שֶׁל מִנְגָּד שְׁמוּרָד בּוֹ בַּמֶּלֶךְ,
- שֶׁאֲזֵ עוֹמֵד הַמֶּלֶךְ בַּנִּצָּחֹן
- כְּנִגְדוֹ וּמוֹצִיא נִצָּחוֹנוֹ. וְכִינֵן
- שֶׁכְּפִיוֹנָת הַמִּלְחָמָה הִיא
- לְהוֹצִיא נִצָּחוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה
- כְּחִפְצוֹ וְרִצּוֹנוֹ, אֲזִי אֵינוֹ
- מִתְעַפֵּב (עַר שֶׁטִּעֲלָט זִיף גִּיט
- אֶפּ הוּא לֹא עוֹצֵר) מִלְּהוֹצִיא אֶת
- הַנִּצָּחֹן לִידֵי פּוֹעֵל מִצָּד עֲנִינִים
- שֶׁל הַכְּנָה הַשְּׁגָה וְחִשְׁבּוֹן כּו',
- שִׁיְקוּלִים שֶׁל הַיִּגְיוֹן, כְּמוֹ מִידַת
- הַכְּדֹאוֹת מוֹל הַהֲשָׁקָה וְהַמֵּאמֵץ, לֹא
- תּוֹפְסִים מְקוֹם אֲצִלוֹ וְעַד כִּי כֵךְ
- שֶׁבְּשִׁבְלִי זֶה לְמַעַן הַנִּצָּחֹן
- מִבְּזָבֵז הַמֶּלֶךְ כָּל סְגוּלוֹת
- הָאוֹצְרוֹת דְּהוֹן יָקָר הַנֶּאֱסָף
- וְהַנֶּקְבֵּץ בְּמִשְׁךְ כְּמָה שְׁנִים
- שֶׁכָּל דְּבָר יְהִיָּה כְּחִפְצוֹ וְרִצּוֹנוֹ הוּא בְּעִיָּקָר בְּאֲשֶׁר יִשְׁנֹו מְצִיאֹת שֶׁל מִנְגָּד
- שְׁמוּרָד בּוֹ, שֶׁאֲזֵ עוֹמֵד בַּנִּצָּחֹן כְּנִגְדוֹ וּמוֹצִיא נִצָּחוֹנוֹ. וְכִינֵן שֶׁכְּפִיוֹנָת הַמִּלְחָמָה
- הִיא לְהוֹצִיא נִצָּחוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה כְּחִפְצוֹ וְרִצּוֹנוֹ, אֲזִי אֵינוֹ מִתְעַפֵּב (עַר שֶׁטִּעֲלָט זִיף
- גִּיט אֶפּ) מִצָּד עֲנִינִים שֶׁל הַכְּנָה הַשְּׁגָה וְחִשְׁבּוֹן כּו', וְעַד שֶׁבְּשִׁבְלִי זֶה מִבְּזָבֵז
- כָּל סְגוּלוֹת הָאוֹצְרוֹת דְּהוֹן יָקָר הַנֶּאֱסָף וְהַנֶּקְבֵּץ בְּמִשְׁךְ כְּמָה שְׁנִים מִדּוֹר אַחֵר

(80) שְׂמוּאֵל-א ט, ב. (81) אוֹהֶ"ת וִירָא כִּרְך ד תַּשְׁסֵד, ב. שֶׁה"ש כִּרְך ב ע' תִּיד־תַּטו. (82) תו"ח פֶּרֶשְׁתָנוּ שֶׁכַב, ב וַאִילֶךְ (רַכֵּב, ב וַאִילֶךְ).

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שנים רבות מדור אחר דור, ואשר מעולם לא השתמש מזה לדור, והן האצרות שאספו וקיבצו אבותיו של המלך מדור דור,
- 2 מזה מאצרות יקרים אלו לשום דבר, וכמוס וחתום מעין כל הנה לא זו בלבד שפותח ומגלה ומראה אותם, אלא עוד
- 3 רואה, ולא זו בלבד שלא עושים באצרות הללו שום שימוש אלא הם כל זאת, שמבזבז אותם בשביל ניצוח המלחמה.
- 4 כך יקרים שאפילו לא מראים אותם לאף אחד, ואולם הנה בעת ניצוח והביאור בזה הטעם לביזבו האצרות הוא, לפי שענין הנצחון
- 5 המלחמה הוא המלך מבזבז נטוע ומושרש בעצם הנקודה
- 6 כל האצרות ועושה שימוש בכל הכי עמוקה והכי פנימית של הנפש
- 7 האצרות כדי לנצח במלחמה. של המלך הרוצה לנצח. וכפי
- 8 והיינו, שדרך האוצר בזמנים שמבאר עוד הרבי הרי"צ
- 9 רגילים, כשאין מלחמה הוא שלא בהמאמר, שפיון שענין
- 10 זו בלבד שאין משתמשים בו הנצחון הוא מצד עצם
- 11 אפילו מעט (ועל אחת כמה הנפש, הרי זה פועל שלא זו
- 12 וכמה שאין מבזבזים אותו), אלא שאפילו לא מראים אותו, בלבד שהמלך מבזבז את האצרות הכי
- 13 אלא שאפילו לא מראים אלא הוא מכוסה וטמון, כמו שנתאמר
- 14 אותו, אלא הוא מכוסה במטמונים תחפשוהו, ורק באשר ישנו ענין
- 15 וטמון מעין רואים, כמו היוצא מן הפלל, על דרך שמחת בנו יחידו
- 16 שנתאמר⁸³ במשלי (להקשיב וכיוצא בזה, אזי מראים את האצרות.
- 17 לחכמה... אם תבקשנה כסף וכמובא⁸² הדוגמא בלעומת זה, כמו בלשאצר,
- 18 במטמונים תחפשוהו (או תבין שפאשר היה טוב לבו, צוה להביא את כלי
- 19 יראה ה'). ורק באשר ישנו ענין המקדש והראה אותם⁸⁴. אבל גם אז אין זה
- 20 היוצא מן הפלל, על דרך שמחת בנו יחידו שאו בגלל באופן שמבזבזים את האצרות, אלא רק מראים
- 21 אותם. אמנם, באשר ישנו ענין שבשביל זה מתלבש במדת הנצחון, להוציא נצחוננו שיהיה
- 22 בזה, בהזדמנויות דומות בלתי רגילות כחפצו ורצונו, אזי כל סגולות האצרות, הן
- 23 אזי מראים את האצרות אבל אצרות שאסף וקבץ בעצמו, והן האצרות
- 24 רק מראים ולא משתמשים בהם. שאספו וקיבצו אבותיו מדור דור, הנה לא זו
- 25 וכמובא⁸² בתורת אדמו"ר האמצעי בלבד שפותח ומגלה אותם, אלא עוד זאת,
- 26 הדוגמא לכן בלעומת זה, היפך שמבזבז אותם בשביל ניצוח המלחמה.
- 27 הקדושה כמו בלשאצר, והביאור בזה הוא, לפי שענין הנצחון נטוע
- 28 ממשפחת מלכי בבל שפאשר היה טוב לבו בעת המשתה, צוה ומושרש בעצם הנפש. וכפי שמבאר בהמאמר,
- 29 ממשפחת מלכי בבל שפאשר היה שפיון שענין הנצחון הוא מצד עצם הנפש, הרי
- 30 טוב לבו בעת המשתה, צוה זה פועל שגם חיו משליך המלך מנגד ועומד
- 31 להביא את כלי המקדש בעצמו בקשרי המלחמה מתוך מסירת נפש, בעצמו לפי שענין הנצחון הוא מצד עצם הנפש
- 32 והראה אותם⁸⁴ כפי שמסופר והיינו לפי שענין הנצחון הוא מצד עצם הנפש
- 33 בספר דניאל. אבל גם אז כאשר ששהוא למעלה מהאור והחיות (חיי נפשו) שבא
- 34 מפני השמחה הלא רגילה מראים את בגילוי.
- 35 האצרות אין זה באופן הענין דשם צבאות (פשאני נלחם עם הרשעים אני נקרא צבאות), מלשון
- 36 שמבזבזים את האצרות, אלא רק מראים אותם. וימצד זה נדרשת בעבודת ה' של בני
- 37 אמנם, באשר ישנו ענין דצבא, שזהו פללות הענין שישאל נקראים צבאות
- 38 שבשביל זה מתלבש המלך בזה, כפי שמבאר כבוד הנהיג היינו שהם עובדים את ה' כמו
- 39 אנשי צבא שלוחים כדי לנצח. וממשיך ומפרט מהי עבודת ה' באופן
- 40 של צבא והענין בזה, כפי
- 41 במדת הנצחון, להוציא הענין דשם צבאות (פשאני נלחם עם הרשעים אני נקרא צבאות), מלשון
- 42 נצחוננו אל הפועל שיהיה צבא, ומצד זה נדרשת בעבודת בני ישראל גם אופן העבודה דצבא, שזהו
- 43 כחפצו ורצונו, אזי כל פללות הענין שישאל נקראים צבאות הנהיג. והענין בזה, כפי שמבאר כבוד
- 44 שפאסף וקבץ מלך זה בעצמו,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁמְכָאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק⁸⁵, שְׁלֹא־חָרִי זְמַן
2 מִשָּׁה שָׁאָז בַּעַת יִצִּיאַת מִצְרַיִם נִקְרָא יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם צְבָאוֹת הַיְּהוּה,
3 הִנֵּה בְּזִמְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּתִיב⁸⁶ שֶׁהַמֶּלֶךְ אָמַר לוֹ אֲנִי שָׂר צָבָא הַיְּהוּה
4 עֲתָה כְּאֵתִי, וְאֵיתָא וּמֹכָא בְּמִדְרָשׁ⁸⁷ עֲתָה כְּאֵתִי, עִם מִשָּׁה
5 רַבֵּךְ כְּאֵתִי, אֲלֵא שְׁהִיָּה
6 מִתְּפַלֵּל וְאוֹמֵר אִם אֵין פְּנִיךְ 1 קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְח צֶדֶק⁸⁵, שְׁלֹא־חָרִי זְמַן
7 הוֹלְכִים וְגו'⁸⁸, (וְזֶה לִשּׁוֹן) 2 מִשָּׁה שָׁאָז נִקְרָא יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם צְבָאוֹת הַיְּהוּה,
8 הַמְדֹרֶשׁ: "יִכְרֹךְ אֶת הַנְּעִירִים, זֶה יְהוֹשֻׁעַ 3 הִנֵּה בְּזִמְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּתִיב⁸⁶ אֲנִי שָׂר צָבָא הַיְּהוּה
9 וְגִדְעוֹן, הָרָא הוּא דְכִתְיִב (זֶהוּ שְׁכַתְּרִיב) 4 עֲתָה כְּאֵתִי, וְאֵיתָא בְּמִדְרָשׁ⁸⁷ עֲתָה כְּאֵתִי, עִם
10 יְיָהּ בְּהִיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירְחוֹ וְיִשָּׁא עֵינָיו 5 מִשָּׁה רַבֵּךְ כְּאֵתִי, אֲלֵא שְׁהִיָּה מִתְּפַלֵּל וְאוֹמֵר אִם
11 וִירָא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לִגְדוֹ וְגו' וִיאֹמֵר 6 אֵין פְּנִיךְ הוֹלְכִים וְגו'⁸⁸, וְהִיָּינוּ, שְׁמִשָּׁה לֹא
12 לֹא כִי אֲנִי שָׂר צָבָא ה' עֲתָה כְּאֵתִי. רַבִּי 7 קָבְלוּ. וְלֹא־חָרִי שְׁהַתְּחִילָה הָעֲבוּדָה דְּשָׂר צָבָא
13 יְהוֹשֻׁעַ בְּשֵׁם ר' חֲנִינָא בְּרִי יִצְחָק צֶעֶק 8 הַיְּהוּה שְׁקִיבֵל יְהוֹשֻׁעַ, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה גִּילּוֹ
14 מִתּוֹךְ צִיפּוֹרְנֵי רַגְלָיו וִיאֹמֵר שָׂר צָבָא ה' 9 הַנְּבִיאִים אֶת הַשֵּׁם צְבָאוֹת (הַיְּהוּה צְבָאוֹת), הִחֵל
15 שָׂר צָבָא שֶׁל מַעֲלָן אֲנִי וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲנִי 10 מִתְּחִלָּה שְׁפַתְּחָה תְּחִילָה לְקָרוֹת לְהַקְבִּיָּה הַיְּהוּה
16 נִרְאָה הַקְדוּשָׁה בְּיֶד־הוּא נִרְאָה, זֶה סִימָן 11 צְבָאוֹת, וְכֵן הַנְּבִיאִים הָאֲחֵרוֹנִים שְׁלֹא־חָרִיָּה
17 בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִיא רַבִּי יוֹסִי אֲרוֹךְ נִרְאָה 12 (שְׁהִיָּה בְּסוֹף בֵּית רֹאשׁוֹן וְתַחֲמִילַת זְמַן הַגְּלוּת,
18 הִיא רַבִּי נִרְאָה, עֲתָה כְּאֵתִי עִם מִשָּׁה 13 וּמִזָּה נִמְשָׁךְ עַל כָּלָיוֹת זְמַן הַגְּלוּת עַד לְגְלוּת
19 רַבֵּךְ כְּאֵתִי אֲלֵא שְׁהִיָּה [מִשָּׁה] מִתְּפַלֵּל 14 הָאֲחֵרוֹן), כְּמוֹ נְבוֹאָת זְכְרִיָּה, שְׁכַמְעֻט כָּל
20 וְאוֹמֵר אִם אֵין פְּנִיךְ הוֹלְכִים וְגו', 15 הַנְּבוֹאֹת הֵם בְּשֵׁם הַיְּהוּה צְבָאוֹת. אֲמָנָם, תְּכִלִּית
21 לְעֻלּוֹת לְמַעֲלָה לֹא הִיָּיתִי יְכוֹל שְׁעֲדִין 16 הָעֲבוּדָה הִיא שְׁהִיָּה (לֹא רַק הָעֲנָן דִּתְּהִיָּה
22 לֹא עֲשִׂיתִי שְׁלִיחוֹתִי, וְלִמְטָה לֹא הִיָּיתִי 17 צְבָאוֹת, אֲלֵא גַם) הָעֲנָן דְּצְבָאוֹת הַיְּהוּה, אֲלֵא
23 יְכוֹל שְׁעֲדִין הִיא מִתְּפַלֵּל וְאוֹמֵר אִם 18 שְׁעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַקְדָּמַת הָעֲבוּדָה
24 אֵין פְּנִיךְ הוֹלְכִים אֲלֵא הִזְיוֹר שֶׁלֹא 19 הַקְשׁוּרָה עִם הַיְּהוּה צְבָאוֹת.
25 תַּעֲשֶׂה כְּשֶׁמֶשׁ שְׁעֵשֶׂה לִי מִשָּׁה רַבֵּךְ 20 וְכִיָּאוֹר הָעֲנָן, דִּתְּהִיָּה, צְבָאוֹת הַיְּהוּה הוּא לְשׁוֹן
26 וְנִידְחָתִי") וְהִיָּינוּ, שְׁמִשָּׁה לֹא 21 סְמוּךְ, שְׁהַצְבָאוֹת נִטְפֵּל לְשֵׁם הַיְּהוּה⁸⁹,
27 קָבְלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ הַנִּקְרָא שָׂר הַצָּבָא. 22 הִיָּינוּ, שְׁאֵין כָּאֵן מְצִיאֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ מְלִכָּד
28 וְהַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים הִיא 23 הָעֲנָן דִּתְּהִיָּה, כִּיֵּן שֶׁהוּא טְפֵּל וְכִטֵּל לְגִמְרֵי
29 שְׁבִימֵי מִשָּׁה עֲדִין לֹא תַחֲחִילָה עֲבוּרַת 24 לְהַיְּהוּה, צָבָא לְהַיְּהוּה. וְלִמְטָה מִזָּה הוּא עֲנָן הַיְּהוּה
30 ה' שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֵן שֶׁל צָבָא. 25 צְבָאוֹת, שְׁשֵׁם זֶה מוֹרָה עַל הַמַּעֲמָד וּמַצֵּב דָּאֲנִי
31 וְלֹא־חָרִי שְׁהַתְּחִילָה הָעֲבוּדָה 26 נִלְחָם עִם הָרָשָׁעִים, הִיָּינוּ, שְׁשֵׁינוּ מְצִיאֹת שֶׁל
32 דְּשָׂר צָבָא הַיְּהוּה שְׁקִיבֵל 27 מִנְּגִד וְצִרִיף לְהִלָּחֵם עִמּוֹ. וְכָלָיוֹת הַחִילּוֹק בֵּין
33 יְהוֹשֻׁעַ, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה גִּילּוֹ 28 שְׁנֵי אוֹפָנִים הַנְּזָכְרִים לְעִיל הוּא, שְׁהַעֲנָן דִּתְּהִיָּה
34 הַנְּבִיאִים אֶת הַשֵּׁם צְבָאוֹת 29 צְבָאוֹת הוּא מַצֵּד עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה,
35 (הַיְּהוּה צְבָאוֹת) הַשֵּׁם שֶׁשְׁשׁוֹר 30 שְׁשֵׁם יִשְׁנָם מְצָרִים וְגִבּוּלִים, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה
36 בְּעֵינֵי הַמַּלְחָמָה וְהַנִּצְחוֹן, הִחֵל 31 בְּעֲבוּדַת הָאָדָם שְׁשֵׁינוּ עַל כָּל פָּנִים הַמְצָרִים
37 מִתְּחִלָּה אִם שְׁמוּאֵל הַנְּבִיא שְׁפַתְּחָה 42 יוֹתֵר, אַחֲרֵי תַנָּה (שְׁהִיָּה בְּסוֹף בֵּית
38 תְּחִילָה וְהִיָּיתָה הָרִאשׁוֹנָה לְקָרוֹת 43 רֹאשׁוֹן וְתַחֲמִילַת זְמַן הַגְּלוּת, וּמִזָּה נִמְשָׁךְ עַל כָּלָיוֹת זְמַן
39 לְהַקְבִּיָּה הַיְּהוּה צְבָאוֹת, וְכֵן 40 הָאֲחֵרוֹנִים
41 שְׁלֹא־חָרִיָּה שְׁהִיָּה בְּתַקּוּפָה מֵאוֹחֶרֶת
42 יוֹתֵר, אַחֲרֵי תַנָּה (שְׁהִיָּה בְּסוֹף בֵּית
43 רֹאשׁוֹן וְתַחֲמִילַת זְמַן הַגְּלוּת, וּמִזָּה נִמְשָׁךְ עַל כָּלָיוֹת זְמַן

(85) אוה"ת בא ס"ע שכז ואילך. וראה גם תו"ח בא קמ, ב ואילך (קיד, ג ואילך). סה"מ פר"ת ע' רמז ואילך. (86) יהושע ה, יד. (87) ב"ר פצ"ז, ג. וראה שמו"ר פל"ב, ג. (88) תשא לג, טו. (89) תו"א בא ס, ג.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁישָׁנָם עַל כָּל פָּנִים לְכָל הַפְּחוֹת הַמְצָרִים הַמִּגְבִּלוֹת דְּקְדוּשָׁה, 2 שֶׁהוּא עֲנִין הַמְצָרִים וְגִבּוּלִים שֶׁל הַשֶּׁכֶל שֶׁמִּטְבְּעוֹ הוּא מוֹגֵבֵל וְעֹבֶדֶת ה' שֶׁמִּבּוֹסֶסֶת עַל הַשֶּׁכֶל הִיא מוֹגֵבֵלָה, שְׁמֶצֶד זֶה מִשּׁוֹם שֶׁהִסּוֹד 4 הוּא הַשֶּׁכֶל הָעֹבֶדָה הִיא בְּאוֹפֶן שְׂאִי אֶפְשָׁר לְבֹא לְכִיטוּל 5 אֲמִיתִי, כִּי גַם בְּהִיּוֹתוֹ בְּדִרְגָּא 6 הַיּוֹתֵר נְעֻלִית וּאִפִּילוֹ כִּשְׁהוּא מִגִּיעַ 7 לֵאחֶבֶת ה' הָרִי זֶה בְּאוֹפֶן דִּישׁ 8 מִי שְׂאוּהֶב⁹⁰, וְלֹא בְּכִיטוּל מוֹחֵלֵט 9 וְהֵינִי, שֶׁגַם בְּהִיּוֹתוֹ בְּדִרְגָּא 10 הַכִּיטוּל דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, 11 הַנִּעֲלָה יוֹתֵר מִבֵּין שְׁלוֹשֶׁת הָעוֹלָמוֹת 12 בְּרִיאַת־יְצִירַת־עֲשִׂיָּה הָרִי הוּא 13 עֲדִיין מְצִיאוֹת, לְכָל הַפְּחוֹת 14 כְּהַמְצִיאוֹת דְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה 15 שֶׁהִיא אֲמִנָּה מְצִיאוֹת רוּחָנִית מוֹפְשֶׁת 16 וּבוֹדָאִי לֹא מְצִיאוֹת גִּשְׁמִית, וּבְכָל זֹאת 17 אֵין בָּהּ כִּיטוּל מוֹחֵלֵט לֵאלוּקוֹת. 18 וְכִינֵן שִׁישָׁנָם עֲנִין שֶׁל 19 מְצִיאוֹת, הָרִי זֶה הַתְּחֵלָה 20 לְעֲנִין שֶׁל זֹלַת, וְהַתְּחֵלָה 21 לְעֲנִין שֶׁל מְנַצֵּחַ שְׁצִירִף 22 לְלַחֹם עִמּוֹ וְלֹכֵן יֵשׁ שָׁם מְקוֹם 23 וְצוּרִךְ בִּצְבֹא. אֲמִנָּם, מֶצֶד 24 הָעֲנִין דְּאִיהוּ וְחִיּוּהִי חֵד, 25 אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד שְׁבִסְפִירוֹת 26 דְּאִצִּילוֹת הָעוֹלָם שֶׁמִּלְמַעֲלָה 27 מִשְׁלוֹשׁ הָעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־יְצִירַת־עֲשִׂיָּה 28 שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַפְּרָסָא עַד 29 לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־יְצִירַת 30 עֲשִׂיָּה כִּמְבוּאָר בְּתוֹרַת הַסּוֹד, בֵּין 31 עוֹלָם הָאִצִּילוֹת לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־ 32 יְצִירַת־עֲשִׂיָּה יֵשׁ 'פְּרָסָא' הֵינּוּ פְּרוּכֹת 33 בְּמוֹבֵן שֶׁל מִסָּךְ וְכִיסוּי (עַל הַפְּסוּק 34 "וְהַבִּדְלָה הַפְּרוּכָת לָכֵם" תִּרְגַּם אֲנִיכְלוֹס 35 "פְּרוּכָת" – "פְּרָסָא") שֶׁל הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר 36 עַל הָאֵלּוּקוֹת (כִּי בְּנוֹסֵף לֹכֵן שֶׁהָאֹר 37 הָאֵלּוּקִי יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה 38 בְּאוֹפֶן שֶׁל "סֹדֵר הַשְּׁתַּלְשׁוּת" מִדְּרַגָּה 39 לְדְרַגָּה וּבְכָל שֶׁהִדְרַגָּה נְעִלִית יוֹתֵר, יֵשׁ 40 בָּהּ יוֹתֵר גִּילּוּי אֵלּוּקוֹת וּכְכֹל שֶׁהִיא נִמּוּכָה יוֹתֵר, הָאֵלּוּקוֹת מֵאִירָה בָּהּ בְּהָעֵלֶם 41 יוֹתֵר, הָרִי בֵּין עוֹלָם הָאִצִּילוֹת שֶׁהוּא 'אֵלּוּקוֹת מִמַּשׁ' לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאַת־יְצִירַת־ 42 עֲשִׂיָּה שֶׁבָּהֶם יֵשׁ מְצִיאוֹת שֶׁל נִבְרָאִים, יֵשׁ צִמְצוּם נוֹסֵף וְהוּא ה'פְּרָסָא', וְעַל
- 43 כֵּךְ מְבוּאָר כֵּאֵן שֶׁבִירִידַת הָאֹר שֶׁל עוֹלָם הָאִצִּילוֹת לְעוֹלָמוֹת שֶׁלֹּמָטָה 44 מְאִצִּילוֹת, עַל יְדֵי ה'פְּרָסָא' אֹר הָאִצִּילוֹת מֵאִיר גַּם בְּעוֹלָמוֹת אֵלּוּ בָּהֶם יֵשׁ 45 מְקוֹם לְזוֹלַת וּאִפִּילוֹ לְמִנְגֵּד, אֲזִי הוּא הַיְּהוּדִי שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' נִלְחָם 46 בְּרָשָׁעִים, וּפּוֹעֵל אֶת הַנִּצְחוֹן, כִּינֵן שְׁהַקְבָּ"ה עוֹזְרוֹ⁹¹, שְׁזָהוּ 47 עֲנִין דְּהוּיָה צְבָאוֹת, הַסִּיעַ 48 שֶׁהַקְדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא נוֹתֵן לַיְּהוּדִי 49 לְלַחֹם בְּמִלְחָמָה זֹו וּלְנַצֵּחַ שְׁעַל יְדֵי 50 זֶה מְנַצֵּחַ בְּמִלְחָמָה, וְנַעֲשֶׂה 51 הָעֲנִין דְּצְבָאוֹת, אוֹת הוּא 52 בְּצָבָא דִּילִיָּה⁹², כִּפִּי דְרִשּׁוּ חֲכָמֵינוּ 53 ז"ל בְּגִמְרָא אֶת הַשֵּׁם 'צְבָאוֹת', אוֹת 54 הוּא צְבָא שֶׁלִּי הֵינִי, שִׁישָׁנָה 55 מְצִיאוֹת שֶׁל נִבְרָא, אֶלָּא 56 שְׁמִצִּיאוֹת זֹו נַעֲשִׂית צְבָא 57 שְׁלוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא. אֲךָ 58 מִפֶּל מְקוֹם אֵינוֹ נִקְרָא עֲדִיין 59 בְּשֵׁם צְבָאוֹת הוּיָה הַדְּרַגָּה 60 הַגְּבוּהָה יוֹתֵר בִּצְבָאוֹת' (שְׂאִינוֹ) 61 מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עִצְמוֹ, אֶלָּא 62 הוּא טָפֵל וְכִטֵּל לְהוּיָה, צְבָא 63 לְהוּיָה), וְאֵין זֶה הַדְּרַגָּה שֶׁל הוּיָה 64 צְבָאוֹת אֵינָה אֶלָּא שְׁנִינִצָּה אֶת 65 הַמִּלְחָמָה בְּפוֹעֵל כו', אֲבֵל עֲדִיין 66 לֹא הִגִּיעַ לְכִיטוּל מוֹחֵלֵט לֵאלוּקוֹת. 67 וְלִמְעַלָּה מִזֶּה הוּא אוֹפֶן 68 הָעֹבֶדָה כְּמוֹ שְׁהִיָּה בִּימֵי 69 מִלְּשָׁה, שְׂאִי נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל 70 בַּעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּשֵׁם צְבָאוֹת 71 הוּיָה, דְּלֹא כְּכִינֵן יְהוֹשֻׁעַ 72 דְּכָתִיב אֲנִי שָׂר צְבָא הוּיָה 73 עֲתָה בָּאתִי, שְׁמִזָּה נַעֲשֶׂה 74 אַחֵר כִּף הָעֲנִין דְּהוּיָה צְבָאוֹת 75 שֶׁהוּא סִיעַ בְּמִלְחָמָה עַד לְנִיצְחוֹן אֲבֵל 76 לֹלָא תְּחִלִּית הַכִּיטוּל, כִּמְבוּאָר לְעִיל. 77 וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְּפָנֵי מִלְּשָׁה כְּפָנֵי 78 חֲמָה (מָה) שְׂאִין כֵּן פָּנֵי 79 יְהוֹשֻׁעַ כְּפָנֵי לְכָנָה⁹³, דְּעֲנִין 80 חֲמָה מוֹרָה שְׂאִין בְּזֶה 81 שְׁנִינִים כִּשֶׁם שֶׁהַשֵּׁם מֵאִירָה תִּמִּיד 82 בְּאוֹתָהּ מִידָה שֶׁל תוֹקֵף וְחוּזֵק (בְּשׁוּנָה מִהִלְכָּנָה שִׁישׁ בָּהּ שְׁנִינִים מִיּוֹם לְיוֹם 83 בְּמַחֲלֵךְ הַחוּדֶשׁ), וְהֵינִי, וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּעֹבֶדֶת ה' הִיא שְׁהַעֲבֹדָה 84 הִיא בְּאוֹפֶן בְּחוּזֵק וּבְחוּזֵק מוֹחֵלֵט שְׂלֹא שְׂיִיף שְׁנִינִים, שְׁזָהוּ

(90) ראה תו"א הוספות קיד, ד. (91) סוכה נב, ב. (92) ראה חגיגה טז, רע"א (כגירסת העין יעקב). חדא"ג מהרש"א שם. לקו"ת האזינו עד, ריש ע"ד. תו"ח בא קמ, ב (קיד, ד). אוה"ת בא ע' שכת. סה"מ פר"ת ע' רמז ואילך. ד"ה באתי לגני תש"מ פ"ה (לעיל ח"א ע' שסב). (93) ב"ב עה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כְּאֶשֶׁר לֹא רַק מִכְנִיעַ אֶת הַמִּגְדָּן וּמִנְצָח אוֹתוֹ בְּפוֹעֵל אֵלָּא מְהַפֵּךְ אֶת
2 הָרַע לְטוֹב, שְׁאֵז בְּטִלָּה כָּל מְצִיאוֹת הַמִּגְדָּן וְהָיָא לֹא קִיַּמַת עוֹד,
3 וְלָכֵן עוֹבֵד עֲבוֹדָתוֹ בְּתַמִּידוֹת כְּלִי שִׁינוּיִים, וְאֵז נַעֲשִׂית
4 הַמְצִיאוֹת דְּצִבְאוֹת הַיּוֹה, שְׁאִינוּ שְׁחָצְבָא, הֵינּוּ הִיהוּדֵי הָעוֹבֵד אֶת
5 ה' אֵינוּ מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ,
6 אֲלֵא הוּא טָפֵל וּבָטֵל לַהֲוִיָּה.
7 וְהוּא אוֹפֵן הָעֲבוֹדָה שְׁמַצֵּד
8 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שְׁהָרִי שָׁם
9 הַיּוֹה (צִבְאוֹת הַיּוֹה) עֲנִינוּ
10 הוּא עוֹלָם הָאֲצִילוֹת⁹⁴, וְכִמוּ
11 כֵּן עֲנִינוּ שֶׁל מֹשֶׁה (שְׁבִימִי
12 נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל צִבְאוֹת הַיּוֹה)
13 הוּא עוֹלָם הָאֲצִילוֹת גַּם כְּמוֹ
14 שְׁהוּא לְמֹשֶׁה, אֲפִילוּ כֹּאשֶׁר מֹשֶׁה
15 רִבִּינוּ הוּא לְמֹטָה, כִּנְשֻׁמָּה בְּגוֹף, עֲדִין
16 הוּא שִׁיךְ לְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת כְּמִבּוֹאָר
17 בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת⁹⁵ שְׁגַם אֲפִילוּ
18 בְּשַׁעַה שְׁהִיָּה בְּעוֹלָם דְּלִמְטָה
19 וְדִיבֵר עִם פְּרַעַה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
20 הִיָּה עֲנִינוּ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת⁹⁶,
21 וְהוּא עֲנִין מֹשֶׁה מֹשֶׁה וְלֹא
22 פְּסִיק טַעְמָא בִּינִייהוּ⁹⁷ נֹאמֵר
23 בּוֹהֵר שְׁבִתוֹרָה כְּתוּב 'מֹשֶׁה מֹשֶׁה' לֵלֵא
24 הַפֶּסֶק טַעַם בֵּין שְׁתֵּי הַפַּעַמִּים, בִּשְׁוֹנָה
25 מ'אַבְרָהָם אֲבָרָהָם' שֶׁשֶׁם יֵשׁ טַעַם
26 מִפְּסִיק, וּמוֹסְבֵּר לִכְן ב'תוֹרָה אור'
27 לְרַבֵּנוּ הֹזֵק: 'וְהוּא שְׁמֵשׁ מֹשֶׁה לֹא
28 פְּסִיק טַעְמָא כִּי אֲבָרָהָם שְׁבִבְרִיאָה
29 וּשְׁבִאֲצִילוֹת אֵינֶם מִסּוֹג אַחֵר שְׁבִבְרִיאָה
30 אֶתְחַדְּשׁוּת וְאֵנִי עֹפֵר וְאֵפֶר כ' אֲבֵל
31 מֹשֶׁה שְׁבִאֲצִילוֹת וּבְבִרְיָה שׁוּן...'
32 וּבְפֶרְטִיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ בְּזָה שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים. הָעֲנִין
33 'צִבְאוֹת' וּשְׁיִיכוֹתוֹ לְשֵׁם הַוּוּיָה
34 שְׁלֹשָׁה עֲנִינִים. הָאֶחָד הָעֲנִין
35 דְּצִבְאוֹת הַיּוֹה בֹּאוֹפֵן ש'צִבְאוֹת'
36 טָפֵל וּבָטֵל לַהֲוּיָה כְּפִי שְׁנִקְרָאוּ
37 יִשְׂרָאֵל בִּימֵי מֹשֶׁה, שְׁהוּא
38 אוֹפֵן הָעֲבוֹדָה בְּעוֹלָם
39 הָאֲצִילוֹת, שְׁהַכֵּל טָפֵל וּבָטֵל
- 1 לַהֲוִיָּה. הַשְּׁנִיָּה הָעֲנִין דְּהוּיָה צִבְאוֹת*, שְׁהוּא אוֹפֵן הָעֲבוֹדָה
2 בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, שְׁשֵׁם יֵשׁנוּ מְצִיאוֹת שֶׁל
3 מִגְדָּן וְצִרִיף לְלַחֹם עִמּוֹ וּלְנַצְחוֹ כו'. כְּמִבּוֹאָר לְעִיל. וְהַשְּׁלִישִׁי
4 וְהָעֲנִין הַמְּמוֹצָע בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הָאֵמוּנוֹת, הֵינּוּ בֵּין הַדְּרָגָה שְׁשִׁיכַת
5 לְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְהַדְּרָגָה שְׁשִׁיכַת
6 לְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה שְׁהוּא
7 עֲנִין שֵׁם צִבְאוֹת, כְּשֶׁם בְּפָנֵי
8 עֲצָמוֹ, אוֹת הוּא בְּצִבְאוֹ דִּילִיָּה
9 שְׁלוֹ, שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהוּא
10 מֵה שְׁהִמְשִׁיכוֹ וּפְעֵלוֹ הַנִּבְיָאִים
11 שְׁגַם בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה
12 עֲשִׂיָּה תְּהִיָּה הָאֵרָה שֶׁל עוֹלָם
13 הָאֲצִילוֹת עַל יְדֵי שְׁגַם בְּהֵם אֲפִילוּ
14 בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה יְהִיָּה
15 אִיהוּ וְגִרְמָוִהי חֵד אַחֲדוֹת
16 מוֹחֲלֵת שֶׁל הַכֵּלִים עִם הָאֵלּוֹקוֹת
17 כְּמוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת (וְעַל
18 דֶּרֶךְ הָעֲנִין הַמְּבּוֹאָר בְּמָקוֹם
19 אַחֵר⁹⁸ שְׁאֲפִילוּ בְּעֲבוֹדָה
20 דִּיחֻדָּא תַתָּאָה מִתּוֹךְ הַכְּרָה
21 בְּאֲחֲדוֹת ה' בְּדִרְגָּה תַתְּחוֹנָה,
22 כְּשֶׁבִיטוֹל אֵינּוּ בִּיטוֹל מוֹחֲלֵת
23 בְּתַכְלִית צְרִיכָה לְהִיּוֹת
24 הַהִמְשָׁכָה דִּיחֻדָּא עֵילָאָה,
25 הַכְּרָה בְּאֲחֲדוֹת ה' בְּדִרְגָּה עֲלִיּוֹנָה שֶׁל
26 בִּיטוֹל מוֹחֲלֵת, 'בִּיטֵל בְּמִצִּיאוֹת' וְאֵז
27 כֹּאשֶׁר יִשְׁנָה הַמִּשְׁכָּה שֶׁל יְחִידָא
28 עֵילָאָה גַּם עֲבוֹדָתוֹ בְּעוֹלָמוֹת
29 בְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה בֹּאוֹפֵן
30 שֶׁל יְחֻדָּא תַתָּאָה הִיא
31 כְּדָבָעִי). וְכֹאמֹר לְעִיל שִׁישׁ
32 קֶשֶׁר וּשְׁיִיכוֹת בֵּין שְׁנֵי הָאוֹפֵנִים, הָאוֹפֵן
33 הַשִּׁינִי לְאֲצִילוֹת וְהָאוֹפֵן הַשִּׁינִי
34 לְבְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה שְׁתַּכְלִית שִׂיא
35 הָעֲבוֹדָה הִיא אֲכַן לְבוֹא
36 לְהָעֲנִין דְּצִבְאוֹת הַיּוֹה, שְׁהוּא

(94) ראה פרדס שבעה עשר 60. (95) ראה סה"מ עזר"ת ס"ע קלא ואילך. לקו"ש חט"ז ע' 74 ואילך. חכ"ו ע' 360. (96) ראה גם לקו"ת נצבים מט, ב. (97) זח"ג קלח, רע"א. וראה תו"א משפטים עו, ג. המשך תרס"ו ע' רטז. (98) קונטרס עץ החיים

(*) הערת המו"ל: מ"ש כאן ש'הייה צבאות' הוא הדרגא היותר תחתונה, גם ביחס לשם 'צבאות', אות הוא בצבא דילי - אולי הכוונה למ"ש 'הויה אלקי הצבאות' (הושע יב, ו. ועוד), שפירושו 'אלקי המלאכים' (ראב"ט), 'אלקים על צבאות מעלה ומטה' (מצוד"ד), שתיבת 'צבאות' שבכתוב זה (שבפסוקים אינו שם קדוש) קאי על ב"ע (והוא ע"ד 'שר צבא ה'') שנאמר בימי יהושע).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אופן העבודה דאצילות, אלא שלזה באים על ידי הקדמת
2 העבודה בבריאה יצירה עשיה, שיש מנגד שדיין קיים ולא
3 התבטל לגמרי שצריך ללחום עמו ולנצחו, שזהו אופן
4 העבודה דאתפפא כפית והכנת הרע, והענין הממוצע בין
5 אופן העבודה דאצילות
6 לאופן העבודה דבריאה
7 יצירה עשיה, הוא שגם
8 בבריאה יצירה עשיה יהיה
9 כמו באצילות, שזהו אופן
10 העבודה דאתפפא שמהפכים
11 את הרע לטוב עד שכבר אין מציאות
12 של רע כלל.
13 (ט) והנה בשביל עבודת
14 הצבא שצריכים להלחם עם
15 המנגד ולנצחו, תחילה
16 באופן של אתפפא, ועד
17 שבאים גם לאופן של
18 אתהפפא, כמבאר לעיל וכפי
19 שיתבאר עוד להלן צריך להיות הענין דבזבזו האוצרות.
20 הענין דבזבזו האוצרות.
21 וממשיך ומפרט מהי המשמעות של
22 'בזבזו האוצרות' בעבודת ה' של כל
23 אחד ואחד. והענין בזה, כפי
24 שמבאר כבוד קדושת
25 אדמו"ר מהר"ש⁹⁹ בענין
26 מדת הנצח שענינה לבטל את
27 המנגד לגמרי עד שלא יישאר
28 במציאות, דלכאורה כשמדובר על
29 מידת הנצח כפי שהיא למעלה
30 באלוקות אינו מובן איך שיהיה
31 איך יתכן לומר שיש ענין של
32 מנגד לגבי למעלה חס
33 ושלום, דמי הוא אשר יעמוד נגדו יתברך שיצטרף לנצח
34 נגדו יתברך וההתנגדות תהיה
35 משמעותית עד כדי כך שיצטרף
36 לנצח אותו כו'. ומבאר
37 אדמו"ר מהר"ש, שלכן נאמר¹⁰⁰
38 בספר שמואל אודות הקדוש-ברוך-הוא
39 וגם נצח ישראל גו' לא ישקר
40 ולא ינחם, היינו, שענין הנצח
41 למעלה הוא מצד ישראל,
42 כלומר, כלפי הקדוש-ברוך-הוא אכן
43 לא שהתנגדות ומידת הנצח שלמעלה
44 היא כדי לנצח את המנגדים לבני
- ישראל שפאשר ישנם אלו המנגדים לישראל, וההתנגדות הזו
גורמת מניעות ועיכובים בעבודת ה' אזי נתעורר למעלה הענין
דמדת הנצח. ועל זה נאמר נצח ישראל הקדוש-ברוך-הוא לא
ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם, היינו, והקשר בין
תחילת הפסוק 'נצח ישראל' לסופו 'כי
לא אדם' הוא, על פי חסידות, הוא
שמדת הנצח, 'נצח ישראל',
נמשכת מבחינת האלוקות שעליה
נאמר כי לא אדם הוא, כי זו
דרגה נעלית למעלה מבחינת
דרגת האלוקות של האדם שעל
הפסא ככתוב בספר יחזקאל בתיאור
המרכבה העליונה ועל דמות הכיסא,
דמות כמראה אדם. ולכן בגלל
מקורו הכל-כך נעלה ענין הנצחון
הוא באופן שאין ענין של
חשבונות כו', לא מתחשבים
בשום חישובים ושיקולים שלכן
מבזבזים את כל הענינים ולא
מתחשבים בכך שהם כל כך יקרים,
ולא רק שבשביל הניצחון מבזבזים את
האוצרות אלא יתירה מזו ועד כדי כך
מקריבים למען הניצחון שמעמידים
חיי נפשו בסכנה, וכל זה הוא
לפי שענין הנצחון הוא
מבחינת פי לא אדם, שזהו
בחינה שלמעלה מכל
החשבונות והענינים שמצד
למעלה מכל החישובים והשיקולים
שבגללם שומרים את האוצרות
שלא להראותם ועל אחת
במה וכמה שלא לבזבזם.
וממשיך, שיש בזה במלחמה
להשיג את הניצחון הרוחני האמור
שני אופני עבודה, אתפפא
ואתהפפא. ענין האתפפא
כפיה והכנה הוא שישנו עדיין
מנגד ומציאותו לא התבטלה לגמרי,
אלא שמנצחו היהודי העובר את
ח' מנצח את המנגד לעבודת ה'
במלחמה שנלחם נגדו, והניצחון

- 1 הוא על ידי זה שהקב"ה עוזרו, שזהו ענין שם צבאות
2 שהוא שם דמלחמה, והמלחמה צריכה להיות באופן
3 שמבזבז האדם את האוצרות, שזהו והאוצרות הם מה שאמרו
4 חז"ל¹⁰¹ אין לו להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת
5 שמים, שנאמר¹⁰² בתורה
6 ועתה ישראל מה הויה
7 אלקיך שואל מעמך כי אם
8 ליראה וגו' היינו שיראת שמים
9 היא הדבר העיקרי הנדרש מהאדם
10 (שהרי הכל בידי שמים ואין
11 הדבר תלוי באדם חוץ מיראת
12 שמים¹⁰³ שהיא דבר התלוי באדם
13 עצמו), וכתיב¹⁰⁴ באיוב ויאמר
14 לאדם הן יראת הויה היא
15 חכמה (יחידה היא היראה
16 בעולם¹⁰⁵), דקאי והכוונה היא
17 על פנימיות היראה, יראת
18 עילאה¹⁰⁶, יראה בדרגה עליונה
19 ועל ידי זה בכוח ה'אוצר' של יראת
20 שמים יכול הוא לנצח
21 במלחמה על כל פנים לפחות
22 באופן של אתפסא להכניע את
23 המנגד ולהתגבר עליו בפועל.
24 אמנם, העבודה דאתפסא
25 בלבד אינה התכלית המטרה
26 הסופית, אלא לאחר זה צריך
27 לבוא להענין דאתפסא,
28 הפיכת הרע לטוב עד שאין שום
29 מציאות של מנגד לגמרי, שזהו
30 על דרך הענין דצבאות הויה,
31 שהמילה 'צבאות' היא בנסמן למילה
32 'הויה' להורות שאין שום
33 מציאות נפרדת מאלוקות, אלא
34 הכל טפל להויה. וכפי
35 שמבאר¹⁰⁷ עוד אדמו"ר מהר"ש
36 שזהו גם פללות החילוק
37 (אפילו בהעבודה עתה בזמן
38 הגלות) בין מדרגת הבינוני
39 לפי ההגדרות של ספר התניא היינו מי
40 שלמעשה לא עובר שום עבירה וזהיר
41 במחשבה, דיבור ומעשה אלא שבנפשו
- פנימה יש לו עדיין נפש בהמית עם רצונות ותאוות של היצר הרע למדריגת
הצדיק שהפך את הרע שבו לטוב, שעבודת הבינונים היא באופן
של אתפסא בלבד, במבואר בארוכה בתניא¹⁰⁸ שיכול
להיות הבינוני כל ימיו במלחמה זו עם הרע, מה שאין כן
עבודת הצדיק שכבר עבד
וגמר לגמרי עבודת המלחמה
עם הרע והפך את הרע לטוב
(שלכן הצדיק אינו נקרא עובד
ה', בלשון הויה, כי בהויה הוא
כבר לא זקוק להילחם עם הרע אלא
עבד ה', בלשון עבד¹⁰⁹),
שזהו ענין דאתפסא.
וזוהו גם שני הענינים
שבפסוק בשירת דבורה בספר
שופטים צדקת פרונו
בישראל¹¹⁰, פרונו מלשון
הכתוב בנבואת זכריה שלעתיד לבוא
פרזות תשב ירושלים¹¹¹ ללא
צורך בחומה, כי הקדוש-ברוך-הוא
ישמור ויגן עליה וגם מלשון
פיזור, כפי שדרשו
בגמרא¹¹² על פסוק זה 'צדקת
פרונו, צדקה עשה הקב"ה
עם ישראל שפיוזון לבין
האומות (ולהלן יבואר מדוע הפיוזון
הוא 'צדקה'), דמזה ששני
הפירושים הם באותה התיבה
במילה אחת 'פרונו' מוכח
שענינם חד¹¹³, ואף שלכאורה
הם פירושים שונים, העובדה שהם
פירושים של אותה מילה, היא הוכחה
שענינם אחד, והיינו, שהדרך
לבוא להענין דפרונו מלשון
פרזות תשב ירושלים, ללא
חומה, הרי זה על ידי זה

וזוהו גם שני הענינים שבפסוק צדקת פרונו

בישראל¹¹⁰, פרונו מלשון פרזות תשב ירושלים¹¹¹, וגם מלשון פיזור,

כפי שדרשו בגמרא¹¹² צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיוזון לבין האומות,

דמזה ששני הפירושים הם באותה התיבה, מוכח שענינם חד¹¹³, והיינו,

שהדרך לבוא להענין דפרונו מלשון פרזות תשב ירושלים, הרי זה על ידי

(101) שבת לא, ב. וראה ברכות לג, ב. (102) עקב יו"ד, יב. (103) ברכות שם. וראה תו"ח פרשתנו שכת, א ואילך (רכה, ד ואילך). (104) איוב כח, כח. (105) פרש"י שבת שם. (106) סה"מ תרכ"ו ע' רפח. וראה בארוכה תו"ח שם שכו, ב ואילך (רכד, ד ואילך). (107) סה"מ תרכ"ט ע' סז. (108) פכ"ז. (109) תניא פט"ו. (110) שופטים ה, יא. (111) זכרי' ב, ח. (112) פסחים פז, ב. (113) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782; ע' 896. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האלוקית, ובלשון הזוהר **לֹא־שֶׁתֶּאֱכָא בְּגוּפָא דְּמִלְכָּא**¹¹⁶, להישאב
בגוף המלך, היינו לאבד את מציאותו כדבר נפרד מאלוקות ולהיות נכלל
באלוקות **שֶׁזֶהוּ כְּלָלוֹת הָעֵנִין דְּלִשְׁלוּל שְׁלָל וְלִבּוֹז בּוֹ** ולהעביר
אותו מרשות האויב, ה'סטרא אחרא', לרשות הקדושה, שכאמור לעיל הוא
אחת מהמטרות של המלחמה
(**בְּאוֹפֵן שֶׁל אֲתַפְּסִיא** שהיא
ניצחון על המנגד אם כי ללא ביטול
מציאותו לגמרי).
וְעַל יְדֵי זֶה העבודה של העלאת
ר'גור' הניצוצות המפורדים בין אומות
העולם, 'פרונו' מלשון פיזור **בְּאִים**
לְהַעֲנִין דְּפִרְזוֹנוֹ, מְלִשׁוֹן
פְּרִזוֹת תִּשָּׁב יְרוּשָׁלַיִם,
שְׁמוּרָה עַל מַעְמַד וּמַצֵּב
שְׂאִין צְרִיכִים חוּמָה הַמְּגִינָה
מִפְּנֵי אוֹיֵב וּמִנְגַּד, בִּיּוֹן
שְׁנֵתִּבְטָלָה כָּל מְצִיאוֹתָם
(**שֶׁזֶהוּ עֵנִין דְּאֲתַהֲפָכָא** של
המנגד לטוב). **וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל**
יְדֵי עֵנִין הַמְּלַחְמָה, כאשר
עבודת ה' היא כמו צבא במלחמה **עַד**
לְאוֹפֵן שֶׁל בְּזוּבוֹ הָאוֹצְרוֹת,
בְּלִי שׁוּם טַעַם וְחֻשְׁבוֹן, מתוך
התמסרות על-שכלית ומבלי לערוך
שום חישובים של כדאיות, תוך
התעלות מכל המיגבלות, **לְמַעַלָּה**
מִמְּצָרִים וּגְבוּלִים גַּם
דְּקִדּוּשָׁה (שְׁמִצָּד זֶה מפני
ההגבלות דקדושה **לֹא הָיָה מְבֻזָּב**
הָאוֹצְרוֹת, וְאִפִּילוּ לֹא הָיָה
מְרָאָה אוֹתָם).
(**יִו"ד**) **וְהִנֵּה עֵנִין זֶה** של עבודת
ה' בהתמסרות מוחלטת, תוך התעלות
מכל ההגבלות וכל החישובים וכל
השיקולים **נִרְאָה בְּעֵינֵי בְּגִמְר**
הַבִּירוּרִים, בתקופה שבה העבודה
של בירור והעלאת הניצוצות הולכת
ומסתיימת **שֶׁזֶהוּ בְּסִיּוֹם הַשִּׁית**
אֶלְפִי שְׁנֵי דְהוּי עֲלֵמָא¹¹⁷,
כדברי חכמינו ז"ל העולם מתקיים
ששת אלפי שנים, וכעת נמצאים
בְּשְׁנֵי אֲלָפִים יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ
שְׁלֹא־חָרִי שְׁנֵי אֲלָפִים תהו

שֶׁיִּשְׁנֵנו תַּחֲלִילָה הָעֵנִין דְּצִדְקָה עֲשֶׂה הַקֶּב"ה עִם יִשְׂרָאֵל
שְׁפִיזְרֵן לְבִין הָאוֹמוֹת, כפי שממשיך ומבאר.
וְהָעֵנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה, הַפִּיזוֹר דִּישְׂרָאֵל בֵּין הָאוֹמוֹת הוּא
כְּמֵאֲמַר רַ"ל¹¹² **לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל לְבִין הָאוֹמוֹת אֲלָא כְּדִי**
שִׁיתוּסְפוּ עָלֵיהֶם גָּרִים, וְיִדְוַע
הַפִּירוּשׁ בְּזֶה¹¹⁴ **בַּחֲסִידוֹת, שְׂאִין**
הַכְּפוּנָה רַק לְגָרִים כְּפִשׁוּטָם,
שְׁהָרִי מְסַפֵּר הַגָּרִים שְׁהוּא מְסַפֵּר
מוֹעֵט אֵינוֹ בְּעֶרְךָ יַחֲסִית לְגַבִּי
הַיִּסּוּרִים דְּכִנִּי יִשְׂרָאֵל
בְּשִׁהִיית זְמַן הַגְּלוּת שְׁהֵם
יִיסּוּרִים גְּדוּלִים בְּמִשָּׁךְ זְמַן רַב, אֲלָא
הַכְּפוּנָה הִיא לְנִיצוּצֵי קְדוּשָׁה
הַמְּפּוֹרִים בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּעוֹלָם
שְׁהֵם בְּכַחֲנִית גָּרִים, בִּיּוֹן
שְׁמַתַּחֲלִילָה נִמְצָאִים הֵם אוֹתָם
נִיצוּצוֹת בְּעֵנִינֵים הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁל
הַמְּדִינּוֹת שְׁבֵהֶם גָּלוּ יִשְׂרָאֵל,
כְּמֵאֲמַר רַ"ל¹¹⁵ **אֶחָד מִכֶּם**
גּוֹלָה לְכַרְפְּרִיָּה וְאֶחָד מִכֶּם
גּוֹלָה לְכַרְפְּרִיָּה וְאֶחָד מִכֶּם
גּוֹלָה לְסַמְטָרְיָה, בַּפִּיזוֹר בְּרַחֲבֵי
הָעוֹלָם (כְּמוֹ הַגָּרִים שְׁבַת־חִילָה, קוֹדֵם
נִשְׁתַּגִּירוּ, נִמְצָאִים בְּאוֹמוֹת שׁוֹנוֹת
בְּמִקּוֹמוֹת שׁוֹנִים) וְכַאֲשֶׁר אִישׁ
יִשְׂרָאֵל יַהֲרִי עוֹסֵק בְּעֵנִינֵי
הַמְּדִינָה עַבּוֹר צְרָכִיו, גַּם
אִפִּילוּ אִם הַעִסּוֹק הוּא עַבּוֹר צְרָכִיו
הַגִּשְׁמִיִּים, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם
לְקִדּוּשָׁה, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל בְּעֵנִין
הָאֲכִילָה, שְׁנַעֲשֶׂה הָאוֹכֵל הַגִּשְׁמִי
שִׁהֲיָהוּ אוֹכֵל בְּאוֹתָה מְדִינָה שְׁבָה
הוּא נִמְצָא דָם וּבִשָּׁר כְּבִשְׁרוֹ,
וּבְכַח הָאֲכִילָה הִיא עוֹבֵד
עֲבוֹדָתוֹ כִּי' בַּעֲבוּדָה ה', אֲזִי
מוֹצִיא אֶת הַנִּיצוּץ קְדוּשָׁה
מִתַּחַת מְשָׁלָה הַשָּׁר שֶׁל
אוֹתָה הַמְּדִינָה, כְּמִבּוֹאָר שְׁלֹאוֹמוֹת
הָעוֹלָם שְׁבֹאוֹפֵן כְּלָלִי נַחֲלִיקִים לְשִׁבְעִים
אוֹמוֹת, יֵשׁ שִׁבְעִים 'שְׂרִים,' הֵינּוּ
מִקּוֹרוֹת שִׁפְע הַמִּיּוֹחָדִים לָהֶם וּמִגְּרִירוֹ
אֶת הַנִּיצוּץ שֶׁנִּמְצָא בְּגִדֵּי־הַגִּשְׁמִיִּים
וּמַעֲלָהוּ לְשָׁרְשׁוֹ וּמִקּוֹרוֹ
לְמַעַלָּה בְּהָאֲבוּקָה שֶׁל הָאֵשׁ

(114) תו"א לך לך יא, ב. וראה לעיל ד"ה באתי לגני דליל ש"ק פ' בשלח סוס"ט; ד"ה ויהי בשלח בתחלתו (לעיל ע' שצא; ע' שצג). וש"נ. (115) שהש"ר פ"ב, ח (ב). (116) ראה זוהר ח"א ריז, ב. (117) ע"ז ט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שקודם מתן תורה וּשְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה, וּבִשְׁנֵי אֲלָפִים יָמוֹת
2 הַמְּשִׁיחַ גּוֹפֵא עֲצָמָם הָרִי זֶה הַתְּקוּפָה שֶׁל סִיּוֹם הַבִּירוֹרִים בְּיַחְדָּו
3 בְּאֶלֶף הַשָּׁשִׁי, וְכֹאֵלֶף הַשִּׁשִּׁי עֲצָמוֹ הִרִי זֶה בְּמִיּוּחַד בְּסוֹף אֶלֶף
4 הַשָּׁשִׁי, שְׁזָהוּ דָרָא דְעֵקֶבְתָּא דְּמִשְׁיחָא¹¹⁸, הָרוֹר שֶׁנִּקְרָא 'הַעֲקִיבִים
5 (הַפְסִיעוֹת) שֶׁל מְשִׁיחַ' הֵינּוּ קְרוּב
6 לְבִיאַת הַמְּשִׁיחַ וְהַגְּאֻלָּה, וּבִלְשׁוֹן
7 הַזֶּהוּר בְּדִ מֵאֻטוֹ רִגְלִין בְּרִגְלִין
8 (בְּדִאִיתָא בְּזִהֵר¹¹⁹ וּבְאֶרֶבָה
9 בְּסִפְרֵי קִבְלָה¹²⁰) הֵינּוּ שְׁבַסִּים
10 הַגְּלוּת ה'רִגְלִיִּים', הַמְּסַמְּלוֹת מִצֵּב נַחוֹת
11 בְּרוּחָנוּת, יַגְעוּ ב'רִגְלֵי' שֶׁל מְשִׁיחַ
12 (עֲלִי נֹאמֵר 'וְעַמְדוֹ רִגְלֵי בִיּוֹם הַהוּא
13 עַל הָר הַהוּא'). וְעַל זֶה אָמְרוּ
14 רַ"ל¹²¹ בְּמִדְרַשׁ אִם רְאִיתָ דּוֹר
15 אַחֵר דּוֹר מִתְּחִלָּה, צִפֵּה לְרִגְלָיו
16 שֶׁל מְשִׁיחַ, שְׁנֹאמְר¹²² בְּתַהֲלִיִּים
17 אֲשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֵיהֶּ ה' אֲשֶׁר
18 חָרְפוּ עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָהּ, מֵה
19 כְּתִיב בְּתַרְיָה, מֵה כְּתוּב בְּסוֹף
20 שֶׁאֲחֵרֵי, בְּרוּף ה' לְעוֹלָם אָמֵן
21 וְאָמֵן. וְהֵינּוּ, שְׁעַל יְדֵי זֶה
22 שֶׁתְּחִילָה יִשְׁנֶה דּוֹר אַחֵר דּוֹר
23 מִתְּחִלָּה, וְלִחְמִים נִגְדָּה זֶה,
24 עֲבוֹדַת ה' בְּכָלל וּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ בְּפִרְטָה,
25 לֹא רַק נִגְדָּה אֲשֶׁר חָרְפוּ
26 אוֹיְבֵיהֶּ ה' אֲלֵא גַם נִגְדָּה אֲשֶׁר
27 חָרְפוּ עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָהּ, אֲזִי
28 כֹאֲשֶׁר לִחְמִים בְּהַתְּנַגְּרוֹת הַזֶּה
29 פּוֹעֲלִים שִׁיחָהּ בְּרוּף ה'
30 לְעוֹלָם לְנֶצַח וּבִאֲפֻן דְּאָמֵן
31 וְאָמֵן, שֶׁמּוֹרָה הַבִּיטוֹ 'אֲמֵן' עַל
32 קִיּוֹם הַדְּבָר, וּבְפִרְטָה עַל פִּי
33 הַדִּין¹²³ שְׁנַעֲשֶׂה עֲנָן שֶׁל
34 שְׁבוּעָה, שְׁאֲזוּ הַקִּיּוֹם הוּא
35 בִּאֲפֻן שְׂאִי אֲפֶשֶׁר לְשִׁנּוֹתוֹ
36 (וּבִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא, 'אֲמֵר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
37 חֲנִינָא: 'אֲמֵן' – בּו שְׁבוּעָה, בּו קִבְּלַת
38 דְּבָרִים, בּו הֶאֱמַנְתָּ דְּבָרִים').
39 וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּפִי שְׁמִבְּאֵר
40 כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר
41 (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן
- בְּאֶרֶבָה בְּהַשְׁיחָה הִידוּעָה¹²⁴ שֶׁאֲמֵר בְּשִׁמְחַת תּוֹרָה תִּרְס"א (וְהִרְבִּי
הִרְיִי"צ וְהִרְבִּי דִּיבְרוּ עַל כֵּךְ פַּעַמִּים רַבּוֹת) עַל מֵאֻמֵּר רַ"ל¹²⁵ בְּגִמְרָא
כָּל הַיּוֹצֵא לְמַלְחָמָת בֵּית דָּוִד כּוֹתֵב גִּט פְּרִיתוֹת לְאִשְׁתּוֹ, וְלִפִּי
פְּשׁוּטוֹ הַכוּוֹנָה כְּדִי שֶׁאֵם לֹא יִשׁוּב מִהַמְּלַחְמָה אִשְׁתּוֹ לֹא תִהְיֶה עֲגוּנָה, וְלִפִּי
הַפְּנִימִיּוֹת הַכוּוֹנָה שְׁמַלְחָמָת בֵּית
דָּוִד הִיא כְּדִי לְנִצָּחַת אֶת אֱלֹהִים
אֲשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֵיהֶּ ה' אֲשֶׁר
חָרְפוּ עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָהּ (וְכִדִּי
לְנִצָּחַת בְּמַלְחָמָה זֶה צִירִךְ לְכַתּוּב 'גִּט
כְּרִיתוֹת', הֵינּוּ לְהַתְּנַקַּת מַעֲנִינֵי הַגּוֹן,
כְּפִי שִׁיּוֹסְבֵר לְחֵלֶק). וּבְהַקְדָּם דִּיּוֹק
הַלְשׁוֹן מַלְחָמָת בֵּית דָּוִד וְלֹא
מַלְחָמָת דָּוִד, שֶׁהַבִּיאֹר בְּזֶה
מוֹכֵן מִמֶּה שְׁמַדִּיק כְּבוֹד
קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב)
נִשְׁמָתוֹ עֲדָן¹²⁶ שִׁישׁ מֵאֻמֵּר רַ"ל
רַ"ל וְעַכְדִּי דָּוִד מִלֶּךְ עֲלֵיהֶם,
וְיֵשׁ מֵאֻמֵּר רַ"ל שְׁבָהֶם
נִקְרָא בֵּן דָּוִד, וּכְמוֹ לִשׁוֹן הַגְּמָרָא
דָּוִד שְׁבֵן דָּוִד בָּא¹²⁸. וּמִבְּאֵר
בְּזֶה אֲדָמוֹר הַרְשֵׁב, שְׁבֵן דָּוִד
מוֹרָה עַל מַעֲמַד וּמִצֵּב שְׁמַשְׁיחַ
עֲדִיין אֵינּוּ בְּגִלּוֹי, וְעַל אַחַת
כְּמֵה וּכְמֵה שְׂאֵינּוּ בְּתוֹקָה
וְעוֹצֵם וְלֹכֵן הַדְּבָר מִתִּיחַס לִבֵּן דָּוִד
וְלֹא לְדָוִד עֲצָמוֹ, אֲכָל כֹּאֲשֶׁר
נִקְרָא דָּוִד, הָרִי זֶה מוֹרָה
שְׁעֵנִין הַמְּשִׁיחַ הוּא בְּתוֹקָה
וּבְגִלּוֹי. וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן גַּם
הַדִּיק מַלְחָמָת בֵּית דָּוִד, וְלֹא
- שְׁלֹא אַחֲרֵי שְׁנֵי אֲלָפִים תָּהוּ וּשְׁנֵי אֲלָפִים תּוֹרָה,
וּבִשְׁנֵי אֲלָפִים יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ גּוֹפֵא הָרִי זֶה בְּיַחְדָּו
בְּאֶלֶף הַשָּׁשִׁי, וּבְסוֹף אֶלֶף הַשָּׁשִׁי, שְׁזָהוּ דָרָא
דְּעֵקֶבְתָּא דְּמִשְׁיחָא¹¹⁸, כְּדִ מֵאֻטוֹ רִגְלִין בְּרִגְלִין
(בְּדִאִיתָא בְּזִהֵר¹¹⁹ וּבְאֶרֶבָה בְּסִפְרֵי קִבְלָה¹²⁰).
וְעַל זֶה אָמְרוּ רַ"ל¹²¹ אִם רְאִיתָ דּוֹר אַחֵר דּוֹר
מִתְּחִלָּה, צִפֵּה לְרִגְלָיו שֶׁל מְשִׁיחַ, שְׁנֹאמְר¹²² אֲשֶׁר
חָרְפוּ אוֹיְבֵיהֶּ ה' אֲשֶׁר חָרְפוּ עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָהּ, מֵה
כְּתִיב בְּתַרְיָה, בְּרוּף ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. וְהֵינּוּ,
שְׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁתְּחִילָה יִשְׁנֶה דּוֹר אַחֵר דּוֹר מִתְּחִלָּה,
וְלִחְמִים נִגְדָּה זֶה, לֹא רַק נִגְדָּה אֲשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֵיהֶּ
ה' אֲלֵא גַם נִגְדָּה אֲשֶׁר חָרְפוּ עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָהּ, אֲזִי
פּוֹעֲלִים שִׁיחָהּ בְּרוּף ה' לְעוֹלָם וּבִאֲפֻן דְּאָמֵן
וְאָמֵן, שֶׁמּוֹרָה עַל קִיּוֹם הַדְּבָר, וּבְפִרְטָה עַל פִּי
הַדִּין¹²³ שְׁנַעֲשֶׂה עֲנָן שֶׁל שְׁבוּעָה, שְׁאֲזוּ הַקִּיּוֹם
הוּא בִּאֲפֻן שְׂאִי אֲפֶשֶׁר לְשִׁנּוֹתוֹ.
- וְהַעֲנִין בְּזֶה, כְּפִי שְׁמִבְּאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת
אֲדָמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן
בְּאֶרֶבָה בְּהַשְׁיחָה הִידוּעָה¹²⁴ עַל מֵאֻמֵּר רַ"ל¹²⁵
כָּל הַיּוֹצֵא לְמַלְחָמָת בֵּית דָּוִד כּוֹתֵב גִּט פְּרִיתוֹת
לְאִשְׁתּוֹ, שְׁמַלְחָמָת בֵּית דָּוִד הִיא כְּדִי לְנִצָּחַת אֶת
אֱלֹהִים אֲשֶׁר חָרְפוּ אוֹיְבֵיהֶּ ה' אֲשֶׁר חָרְפוּ עֲקֻבוֹת
מְשִׁיחָהּ. וּבְהַקְדָּם דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן מַלְחָמָת בֵּית דָּוִד
וְלֹא מַלְחָמָת דָּוִד, שֶׁהַבִּיאֹר בְּזֶה מוֹכֵן מִמֶּה
שְׁמַדִּיק כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ עֲדָן¹²⁶ שִׁישׁ מֵאֻמֵּר רַ"ל
רַ"ל וְעַכְדִּי דָּוִד מִלֶּךְ עֲלֵיהֶם, וְיֵשׁ מֵאֻמֵּר רַ"ל שְׁבָהֶם
נִקְרָא בֵּן דָּוִד, וּכְמוֹ דָּוִד שְׁבֵן דָּוִד בָּא¹²⁸.
וּמִבְּאֵר בְּזֶה, שְׁבֵן דָּוִד מוֹרָה שְׁמַשְׁיחַ עֲדִיין אֵינּוּ בְּגִלּוֹי, וְעַל אַחַת כְּמֵה וּכְמֵה
שְׂאֵינּוּ בְּתוֹקָה וְעוֹצֵם, אֲכָל כֹּאֲשֶׁר נִקְרָא דָּוִד, הָרִי זֶה מוֹרָה שְׁעֵנִין הַמְּשִׁיחַ
הוּא בְּתוֹקָה וּבְגִלּוֹי. וְעַל פִּי זֶה מוֹכֵן גַּם הַדִּיק מַלְחָמָת בֵּית דָּוִד, דְּכִינּוֹן שְׁזָהוּ

(118) ראה תניא אגה"ק ס"ט. (119) ח"ב רנח, א. (120) ראה מקדש מלך לזהר שם. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' עז. ושי"ג. (121) פס"ר פט"ו, טו. שהש"ר פ"ב, יג (בסופו). (122) תהלים פט בסופו. (123) שבוועות לו, א. (124) שמחת תורה תרס"א (נדפסה בסה"ש תש"ב ע' 141 ואילך). (125) שבת נו, א. כתובות ט, ב. (126) אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' שיב. (127) יחזקאל לו, כד. (128) סנהדרין צז, א. ועוד.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 'מלחמת דוד' דכיון שזהו רק בית דוד, ולא דוד עצמו, לכן
 2 שייך עדיין שתהיה מלחמה בזה ויש מנגדים לבית דוד, וצריכים
 3 עצות והכנות ביצר לנצח את המלחמה, שזהו כללות
 4 המלחמה שבדרך דעקבתא דמשיחא בדור הסמוך לביאת
 5 המשיח.
 6 וממשיך ומפרט מהי ההתנגדות שבה
 7 יש ללחום.
 8 ומבאר אדמו"ר הרשב"ב בארובה
 9 בהשיחה קדושה¹²⁴ הנזכרת
 10 מה שאמרו רז"ל במדרש האמור
 11 אם ראית דור אחר דור
 12 מחרף, ששני הדורות (דור
 13 אחר דור) הם שתי שורות
 14 (דור מלשון שורה¹²⁹ כמו
 15 במשנה במסכת כלים 'נפה וכברה וכף
 16 של מאזניים [מקבלים טומאה]
 17 משיעשה דור אחד [שורה אחת של
 18 קליעה] לרוחב שלהן) ודעות
 19 שונות, כלומר, מדובר בשתי קבוצות
 20 שונות של מנגדים שהם שני
 21 העניינים, ענין אחד דאשר
 22 חרפו אויבך ה', וענין שני
 23 אשר חרפו עקבות משיחך.
 24 דור ושורה האחד הם אשר
 25 חרפו אויבך ה', שמכחישים
 26 כל ענין האלקות (ובתוך
 27 ובכלל זה הענין דעקבות
 28 משיחך), ודור ושורה השני
 29 הם אלו שאף שאינם מנגדים
 30 על הויה, ועד שיכולים
 31 להיות בציור בצורה, בדמות של
 32 לומד תורה ומקיים מצוות,
 33 מפל מקום, חרפו עקבות
 34 משיחך, כיון שמאמינים
 35 בגאולה בידי אדם, ולא על
 36 ידי משיח. ומזה מחסרון האמונה
 37 בגאולה על ידי משיח נמשך אחר
 38 כף באופן שניכר גם בעבודת
 39 התורה ומצוותיה, שחסרה
 40 החיות והתלהבות בתורה ומצוות
 41 שבאה רק על ידי התקשרות
 42 עם הויה אלקיך אש אוכלה
 43 הוא¹³⁰, שזהו היסוף
- הקריירות, אבל כאשר יש חיסרון בענייני אמונה, יש קריירות פמבואר
 בשיחה הנ"ל¹³¹ שבין קריירות וכפירה יש מחיצה דקה
 בלבד (גאר א דינע ווענטל קיר דק מאד). והיינו, דהן אמת
 שאינו נכלל בהסוג דאויבך הויה, שהרי מודה בה', לומד
 תורה ומקיים מצוות, אבל
 אף על פי כן, עושה זאת
 בקריירות, ללא חיות והתלהבות
 ועד שיכול להיות הענין
 דחרפו עקבות משיחך,
 שישנם פרטים בענין המשיח
 שבהם הוא באופן דמחריף,
 אינו מודה בהם ומתנגד להם
 פמבואר בארובה בהשיחה.
 ועל זה על המלחמה במנגדים
 ר'מחריפים' אלו אמרו כל היוצא
 למלחמת בית דוד כותב גט
 בריתות לאשתו, שבכדי
 לנצח מלחמה זו, צריך
 לכתוב גט בריתות לאשתו,
 היינו, לזכות את עצמו
 מאשתו, דקאי על כל
 העניינים הגופניים, וכמוכן
 מפשוטו של מאמר רז"ל זה
 שהפנונה היא גם לעניינים
 המותרים, שגם מהם צריך להינתק
 לגמרי שהרי ענין הגט הוא
 באופן שלולי זאת אילו לא היה
 כותב גט הרי זו אשתו שכגופו
 דמלא¹³², שנחשבת לגופו היינו,
 ענין גשמי שלו, שמוותר בו
 על פי תורה, ואף על פי כן,
 כשצריך לנצח במלחמה זו

(129) ראה לקו"ת מסעי צה, ב. אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' תקטז ואילך. (130) ואתחנן ד, כד. (131) סה"ש שם ע' 144
 (נעתק ב"היום יום" טז שבט). (132) ברכות כד, א. וש"נ.

מוצאי שבת קודש פרשת בשלה, י"א שבט, ה'תשכ"א

ביאור בדרך אפשר

1 דְּחַרְפוֹ אוֹיְבֵיךָ הָיְהָ אֲשֶׁר חָרְפוּ עֲקֹבוֹת מְשִׁיחֶךָ, הֵינִי
2 הַמְלַחֲמָה בְּשָׁנִי סוּגִי הַמִּגְנָדִים הָאֲמֹרִיִּם אֲזִי נִדְרָשֶׁת הָעֲבוּדָה מִצַּד
3 מְסִירַת נֶפֶשׁ, שְׁזָהוּ אוֹפֵן הָעֲבוּדָה דְּדָרָא דְעֻקְבָּתָא
4 דְּמְשִׁיחָא, בְּחִינַת רָגֵל, שְׁבָה אֵין חֲבֵנָה וְהַשְׁגָּה וְהִיא הוֹלֶכֶת לֹאן שְׁצִירָךְ
5 מִתּוֹךְ קִבְלַת עוֹלָם וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ וְלֹא עַל
6 פִּי טַעַם וּדְעַת עַל דְּרָךְ מַה
7 שְׁנֶאֱמַר¹³³ בְּתוֹרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
8 רָגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ,
9 שְׁשָׁם בְּרוּרוֹת אֵלּוּ שֶׁנִּמְשְׁלוּ לְרֹגֶל
10 הוּא עֲנִין הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ
11 בְּיוֹתֵר. וְכִידּוּעַ הַפִּירוּשׁ¹³⁴
12 בְּחִסְדוֹת בְּמַה שְׁנֶאֱמַר¹³⁵ בְּתוֹרָה
13 וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנִיו מְאֹד מְכַל
14 הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, שֶׁהֶעִיקָר
15 שֶׁהֶעִיקָר בְּזָה עֵיקָר הַעֲנוּוָה שֶׁל
16 מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הוּא כְּאֲשֶׁר רָאָה אֶת
17 הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁל הַדּוֹר
18 דְּעֻקְבָּתָא דְּמְשִׁיחָא, דּוֹר הַמוֹסֵר
19 אֶת נִפְשׁוֹ לַעֲבוֹדַת ה' מְכַל הַבֵּט
20 עַל הַהֶעֱלָמוֹת וְהַהֶסְתָּרִים
21 דְּחֻשָּׁף כְּפוֹל וּמְכֻפָּל, הַשּׁוֹרֵר
22 בְּדוֹר זֶה, הֵן חוֹשֵׁךְ מִצַּד אוֹיְבֵיךָ
23 הָיְהָ וְעוֹד יוֹתֵר חוֹשֵׁךְ מֵאֵלּוּ
24 אֲשֶׁר חָרְפוּ עֲקֹבוֹת מְשִׁיחֶךָ,
25 דְּכִבּוּאָה דְּכִבּוּאָה אֵית
26 לְהוֹ¹³⁶, מִלּוּלִית, צֶל שֶׁל צֶל יֵשׁ
27 לָהֶם, כְּלוּמַר, נֶאֱמַר בְּגִמְרָא, לַעֲנִין
28 עֲדוּת עַל אָדָם שֶׁמֶת כְּדִי לְהַתִּיר אֶת
29 אֲשֶׁתּוֹ לְהִינָשֵׂא שֶׁאֵם רָאוּ "דְּמוּת אָדָם"
30 וְלֹא אָדָם שֶׁלֶם, הַעֲדוּת נִחְשָׁבֶת, וְאֵין
31 חוֹשָׁשִׁים אוּלַּי מַה שֶּׁרָאוּ אֵינּוּ אָדָם אֵלָּא
32 שֶׁר, כִּי הַשְׂדִּים יֵשׁ לָהֶם 'בְּכוּאָה' (צֶל)
33 אֲבֵל 'בְּכוּאָה דְּכּוּבָה' (צֶל צִילוֹ) אֵין
34 לָהֶם, וּמוֹסְבֵּר עַל כֵּךְ בְּחִסְדוֹת כִּי לְכָל
35 בְּחִינָה וְעִנִּין בְּקִדּוּשָׁה יֵשׁ כִּנְגּוּד עִנִּין
36 בְּקִלְפִּיהָ כְּכַתּוּב 'אֵת זֶה לַעֲדוּמַת זֶה
37 עֲשֵׂה אֱלֹקִים', אֲמַנֵּם לְקִלְפוֹת יֵשׁ
38 'בְּכוּאָה' – צֶל, אֵךְ 'בְּכוּאָה דְּכּוּבָה'
39 – צֶל הַצֵּל, אֵין לָהֶם. הֵרִי שֵׁשׁ בְּחִינָה
40 בְּצַד הַקְּדוּשָׁה שְׁאֵין כִּנְגָדָה בְּחִינָה
41 בִּלְעֻמַּת זֶה, וְהִיא עֲצֵם הַקְּדוּשָׁה שֶׁל
42 הַנִּשְׁמָה, בְּחִינַת ה'יְחִידָה' וְעֲצֵם הַנֶּפֶשׁ, וְלַעֲנִינּוּ, כִּיּוֹן שְׁבִדּוּרוֹת אֵלּוּ שֶׁל

(133) בהעלותך יא, כא. וראה בהנסמן בהערה הבאה. (134) סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרפ"ה ע' קיב. תרפ"ט ע' סט. ע' רצט. תרצ"ז ע' 298 ואילך. תרח"ץ ע' קע. ד"ה והאיש משה תרח"ץ (קה"ת, תשנ"ג). סה"מ תש"ב ע' 13. (135) בהעלותך יב, ג. (136) יבמות קכב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והענין בזה, שהנצחון במלחמה בעבודה בעולם הזה
2 התחתון הוא על ידי זה שהקב"ה עוזרו את היהודי המוסר נפשו
3 לתורה ומצוות ומבזבז כל האוצרות הרוחניים שלמעלה שנאספו
4 ונקבצו מדור אחר דור וניש לומר בדיוק הלשון "דור אחר
5 דור", שהוא על דרך
6 שבלעומת זה ישנו הענין 1 והענין בזה, שהנצחון במלחמה בעבודה
7 ד"דור אחר דור מחרף" והרי 2 בעולם הזה התחתון הוא על ידי זה
8 זה לעומת זה עשה אלוקים, קדושה 3 שהקב"ה עוזרו ומבזבז כל האוצרות שלמעלה
9 לעומת סטרא אחרא], ומצד זה 4 שנאספו ונקבצו מדור אחר דור וניש לומר
10 נעשית גם עבודת האדם 5 בדיוק הלשון "דור אחר דור", שהוא על דרך
11 באופן של בזבז האוצרות 6 שבלעומת זה ישנו הענין ד"דור אחר דור
12 הרוחניים שלו בנפשו כדי לנצח 7 מחרף"], ומצד זה נעשית גם עבודת האדם
13 במלחמה, והיינו, שמצד 8 באופן של בזבז האוצרות כדי לנצח במלחמה,
14 מדת הנצח שנטועה 9 והיינו, שמצד מדת הנצח שנטועה ומושקשת
15 ומושקשת בעצם נפשו, 10 בעצם נפשו, מעמיד בסכנה את כל עניניו
16 מעמיד היהודי בסכנה את כל 11 ואוצרותיו (שלא היה מראה אותם, ועל אחת
17 עניניו ואוצרותיו (שלא היה 12 פמה וכמה שלא היה מבזבזם), הן האוצרות
18 מראה אותם, ועל אחת פמה 13 שאסף בעצמו, בחינת זה א-לי ואגנהו¹³⁷, והן
19 וכמה שלא היה מבזבזם). הן 14 האוצרות שאספו אבותיו, בחינת אלוקי אבי
20 האצרות שאסף בעצמו, בחינת זה א-לי ואגנהו¹³⁷, ועד לענין המסירות נפש
21 וארוממנהו¹³⁷, ועד לענין המסירות נפש 15
22 מלשון נוי יופי, היינו דברים רוחניים 16 שמעמיד בסכנה גם חיי נפשו, היינו, שמוותר
23 יקרים ונאים שצבר בנשמתו) והן 17 על כל הענינים דעולם הקא וגן עדן, עד לגן
24 האצרות שאספו אבותיו, 18 עדן העליון, שזהו ענין חיי נפשו, כי הנשמות
25 בחינת אלוקי אבי 19 חצובות מתחת כסא הכבוד¹³⁸, שהוא ענין גן
26 וארוממנהו¹³⁷, ועד לענין 20 עדן העליון¹³⁹, וכידוע¹⁴⁰ ביאור המשנה¹⁴¹ אל
27 המסירות נפש שמעמיד 21 תהיו בעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל
28 בסכנה גם אפילו חיי נפשו, 22 פרס, דקאי גם על שכר היותר עליון, שנקרא גם
29 היינו, שמוותר לא רק על חיי 23 בן בשם פרס, אלא עבודתו היא באופן דמי לי
30 הגשמיים, אלא על כל הענינים 24 בשמים ועמד לא חפצתי בארץ¹⁴², בתורת כבוד קדושת אדמו"ר הזקן¹⁴⁰ וע
31 דעולם הקא וגן עדן, עד לגן 25 איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דאין גן עדן, איך וויל ניט דאין עולם
32 עדן העליון, שזהו ענין חיי 26 הקא כו', איך וויל מער ניט אז דייך אליין, שזהו ענין שלמעלה מחיי נפשו.
33 נפשו, כי הנשמות חצובות 27 וענין זה שמבזבז את כל האצרות ומעמיד בסכנה חיי נפשו בשביל
34 מתחת כסא הכבוד¹³⁸, שהוא 28 המלחמה לנצח את המנגד, הוא באופן שלא נוגע מהו הענין הפרטי שעליו
35 ענין גן עדן העליון¹³⁹, ולמרות 29 ישנו המנגד, והיינו, שהמלחמה היא לא רק על ענין עיקרי, לא רק על מצות
36 שזו הבחינה שמשם נשמתו מקבלת 30 עשה מן התורה, לא רק על מצוה מדברי סופרים, ולא רק על דקדוק קל של
37 חיות, הוא מוותר גם על זה 31 דברי סופרים, אלא פאשר יודע שאין זה כפי הרצון העליון, ובמילא הרי זה
38 וכידוע¹⁴⁰ בחסידות ביאור 32
39 המשנה¹⁴¹ בפרקי אבות אל 33
40 תהיו בעבדים המשמשין את 34

(137) פרשתנו טו, ב. וראה של"ה מ, א. (138) זח"ג כט, ריש ע"ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ז. (139) ראה פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"ג. עץ חיים שער מו (שער כסא הכבוד) פ"א. פ"ד-ה. ועוד. (140) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (נעתק ב"היום יום" יח כסלו). (141) אבות פ"א מ"ג. (142) תהלים עג, כה.

45 מְנַגֵּד עַל רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, אֲזִי מַעֲמִיד בְּסַכְנָה אֶת כָּל
46 מְצִיאוֹתוֹ, לֹא רַק מְצִיאוֹת הַגּוֹף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, אֲלָא מַעֲמִיד
47 בְּסַכְנָה גַּם אֶת אוֹצְרוֹתָיו הַרוּחָנִיִּים הַנִּשְׁמָתִיִּים הַיְקָרִים מִכָּל יָקָר
48 עַד לַחֲיֵי נִפְשׁוֹ וְעַד לַחֲיֵי נִפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית כִּי הֵתַקְשְׁרוּת שְׁלוֹ
49 לְאֻלּוּקוֹת הָיָא מַעַל וּמַעַבֵּר לְכָל חִישׁוֹב
50 וְשִׁיקוֹל, וְאִין הַבְּדֵל אִם מְדוּכָר בְּעִינֵין
51 עֵיקָרֵי אוּ בְּדַבְרֵי 'קָל'.
52 וְהַכֹּחַ לָזֶה לְהִילָחֵם בְּעֻבְדוֹת ה'
53 בְּאוֹפֶן כּוֹחַ וְלִנְצַח הוּא (כַּנִּ"ל) עַל
54 יְדֵי זֶה שְׂמֻבְּזוּמִים עֲבוּר הַיְּהוּדִי
55 הַנִּלְחָם אֶת הָאוֹצְרוֹת
56 שְׁלֹמְעֵלָה, שְׁזָהוּ עֲנִין
57 שְׁהַקְבִּ"ה עוֹזְרוֹ, כַּמְבוּאָר לְעִיל.
58 וְכִינֵן שְׁלֹשׁ צוּרֵי מְלָחְמָה
59 גְּדוּלָּה בְּיוֹתֵר שְׁבָה נִדְרָשׁ
60 לְהַעֲמִיד בְּסַכְנָה חֲיֵי נִפְשׁוֹ עַד
61 לַחֲיֵי נִפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית, אֲזִי גַּם
62 הָעֶזֶר מְלֻמְעָלָה הוּא בְּאוֹפֶן
63 שְׂמֻבְּזוּמִים אֶת הָאוֹצְרוֹת הַכִּי
64 יְקָרִים כְּדִי לְתַת לְאָדָם כּוֹחַ לְמַסִּירוֹת
65 נֶפֶשׁ עֲצוּמָה כּוֹז שֶׁל סִיכּוֹן הַכּוֹל וְיִתְּנוּ
66 עַל הַכּוֹל. וְכַפִּי שְׂמֻמְשִׁיף הַרְבֵּי
67 הַרְיִי"צ בַּהֲפָרָק, פֶּרֶק י"א שֶׁל
68 הַמַּאמֵר הַנוֹכַח דִּתְּסַדֵּר בְּזֶה הוּא,
69 דְּבַעַת הַמְּלָחְמָה פּוֹתְחִים אֶת
70 הָאוֹצְרוֹת וְנוֹתְנִים אוֹתָם עַל
71 יְדֵי שְׂרֵי הַפְּקִידִים שֶׁהֵם
72 פְּקִידֵי הַחֵיל, מִפְּקִידֵי הַצָּבָא
73 וְהַכּוֹנֵנָה בְּזֶה שְׂאֵלָה הַמְּקַבְּלִים אֶת
74 הָאוֹצְרוֹת לְיַדֵּיהֶם כְּדִי לִנְצַח בְּמַלְחָמָה
75 הֵם אֲנָשֵׁי הַחֵיל הַלּוֹחֲמִים שֶׁהֵם
76 דִּקְאָ עוֹשִׂים אֶת הַנִּצְחָוֹן.
77 וְהִינֵנוּ, שְׂאֵלָה שְׂעוֹשִׂים אֶת
78 הַנִּצְחָוֹן כְּפּוֹעֵל הֵם אֲנָשֵׁי
79 הַחֵיל הַנִּלְחָמִים בְּפּוֹעֵל, וְאִין זֶה
80 אֲלָא שְׁהַעֲזֹר לָהֶם בָּא עַל יְדֵי
81 פְּקִידֵי הַחֵיל (עַד לְהַרְאֵשׁ
82 וְהַרְאֵשׁ דְּכָל פְּקִידֵי הַחֵיל),
83 וְלָכֵן, גַּם בְּזָבוּז הָאוֹצְרוֹת
84 הוּא לֹא בְּשִׁבְלֵי הָרָאשִׁים וְהַמְּפַקְדִּים
85 שֶׁל הַצָּבָא אֲלָא בְּעֵיקָר בְּשִׁבְלֵי
86 אֲנָשֵׁי הַחֵיל דִּקְאָ, שֶׁהֵם
87 עֵיקָר הַצָּבָא, וְלָהֶם נּוֹתְנִים
88 אֶת הָאוֹצְרוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה

מְנַצְחִים הֵם בְּמַלְחָמָה, וְעַד שְׂבָאִים לְהַעֲנִין דְּצִבְאוֹת הַיָּמָה
הַדְּרוּגָה הַגְּבוּוּהָ בְּיוֹתֵר בְּשֵׁם צִבְאוֹת, כַּמְבוּאָר לְעִיל.
וְאִין כְּאִשְׁרֵי מְנַצְחִים בְּמַלְחָמָה נַעֲשֶׂה גַּם הָעֲנִין דְּהַנְצָחָה זֶה בְּנִין
יְרוּשָׁלַיִם¹⁴³, כְּדוּבְרֵי הַגְּמָרָא עַל הַכְּתוּב בְּדוּבְרֵי הַיָּמִים הַמְּדוּבָר עַל שְׁבַע
הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת 'לֶךְ ה' הַגְּדוּלָּה
[מִידַת הַחֶסֶד] וְהַגְּבוּוּהָ וְהַתְּפָאֶרֶת
וְהַנְּצָחָה וְהַהוֹדָה, כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ
[מִידַת הַיִּסּוּד], לֶךְ ה' הַמְּמַלְכָה [מִידַת
הַמְּלָכוּת]... וְהַנְּצָחָה זֶה [בְּנִין] יְרוּשָׁלַיִם
כַּמְבוּאָר בְּזֶה¹⁴⁴ בְּחִסְדוֹת,
שְׂאִין הַכּוֹנֵנָה עַל יְרוּשָׁלַיִם
כְּפִי שְׁהִיתָה בְּזָמֵן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ הָרָאשׁוֹן וּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, כִּינֵן שְׂאֵלָה
הִיתָה בְּאוֹפֶן שֶׁל נִצָּח
שְׁפִירוּשׁוֹ מְלַבֵּד הַפִּירוּשׁ מִלְשׁוֹן
נִיצְחוֹן גַּם מִלְשׁוֹן נִצְחָיוּת,
שְׁהָרִי לְאַחַר זֶה אַחֲרֵי בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ הָרָאשׁוֹן וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי
נִחְרַבָה יְרוּשָׁלַיִם, אֲלָא
הַכּוֹנֵנָה הִיא עַל יְרוּשָׁלַיִם כְּפִי
שְׁתַּהֲיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
הַשְּׁלִישִׁי שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה
כִּימִינוּ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדֻקָּנוּ,
שְׂאֵלָה יִהְיֶה הַנְּצָחָה זֶה בְּנִין
יְרוּשָׁלַיִם, בְּאוֹפֶן נִצְחִי,
וּבְאוֹפֶן דְּפִירוּת תִּשְׁב
יְרוּשָׁלַיִם (צְדָקָה פְּרוּזוֹנוֹ
בִּישְׂרָאֵל 'פְּרוּזוֹנוֹ' מִלְשׁוֹן 'פְּרוּזוֹ'),
שְׂאִין צוּרֵי בַחּוּמָה שְׁנוּעָה
לְשִׁמְרָהּ וְהַגָּנָה מִפְּנֵי אוֹיֵב כִּינֵן
שְׂאִין מְצִיאוֹת שֶׁל מְנַגֵּד,
שְׁזָהוּ עַל דֶּרֶךְ הָעֲנִין דְּצִבְאוֹת
הַיָּמָה, שְׂאִינוּ ה'צָבָא' מְצִיאוֹת
כְּפִי עֲצָמוֹ, אֲלָא הוּא הַצָּבָא
שְׂטָפֵל וּכְטָל לְהוֹיָה.

שְׁתַּהֲיָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי שִׁיבְנָה בְּמַהֲרָה כִּימִינוּ עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדֻקָּנוּ,
שְׂאֵלָה יִהְיֶה הַנְּצָחָה זֶה בְּנִין יְרוּשָׁלַיִם, בְּאוֹפֶן נִצְחִי, וּבְאוֹפֶן דְּפִירוּת תִּשְׁב
יְרוּשָׁלַיִם (צְדָקָה פְּרוּזוֹנוֹ בִּישְׂרָאֵל), שְׂאִין צוּרֵי בַחּוּמָה כִּינֵן שְׂאִין מְצִיאוֹת שֶׁל
מְנַגֵּד, שְׁזָהוּ עַל דֶּרֶךְ הָעֲנִין דְּצִבְאוֹת הַיָּמָה, שְׂאִינוּ מְצִיאוֹת בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲלָא
הוּא הַצָּבָא שְׂטָפֵל וּכְטָל לְהוֹיָה.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ כָּל־לֹת הָעֵנָן דְּבִאתִי לִגְנִי אַחֹתִי כֹלָה, לִגְנִי לִגְנוֹנִי
 2 לְמָקוֹם שֶׁהָיָה עֵינִי גִלְיָה וְהַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה בְּתַחֲלִילָהּ, בְּבִרְיָאָה
 3 הָעוֹלָם דְּעֵינִי שֶׁכִּינָה בְּתַחֲתוֹנִים הֵיטָהּ, וְלֹא־חָרִי הַגְּלוּת
 4 וְהַגְּאוּלָּה יִהְיֶה לֹא רַק עוֹלָם עַל מִלּוּאוֹ נִבְרָא¹⁴⁵ כְּעוֹלָם מֵלָא
 5 וּשְׁלֵם כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֵם הַחֲטָא
 6 הָרָאשׁוֹן, חֲטָא עֵץ הָדַעַת, אֲלֵא
 7 כַּשְׁתָּבוֹא הַגְּאוּלָּה, שְׁלִימוֹת הָעוֹלָם
 8 תִּהְיֶה בְּיָתֵר שְׁאֵת וְיָתֵר עוֹ, ²
 9 כְּמוֹכֵן גַּם מִזֶּה שְׁבִינְתִּים
 10 בְּזָבֻז אֶת כָּל הָאוֹצְרוֹת,
 11 הֵינֵנו, שֶׁכָּל סְגוּלוֹת הָאוֹצְרוֹת
 12 שְׁאֲצֵר הַמֶּלֶךְ וְשְׁאֲצֵרוֹ
 13 הַמְּלָכִים אֲבוֹתָיו מְדוֹר אַחֵר
 14 דוֹר, נִיתָנוּ עַל יְדֵי פְקִידֵי
 15 הַחֵיל מִפְּקִידֵי הַצָּבָא עַד לְאַנְשֵׁי
 16 הַחֵיל הַחִיילִים הַלּוֹחֲמִים, וְכִיּוֹן
 17 שֶׁלְּאוֹרֵךְ הַשָּׁנִים שֶׁל הַגְּלוּת נָתַנוּ וּבִזְבוּ
 18 אוֹצְרוֹת יְקָרִים, הָרִי כְּבוֹד הַגְּאוּלָּה מִצָּב
 19 הָעוֹלָם יִהְיֶה בִּיתֵר שֵׁאת מִכְפִּי שְׁהִיָּה
 20 בְּתַחֲלִילָהּ. וְעֵנָן זֶה שְׁיִיף
 21 בְּמִיּוֹחַד לְבַעַל הַהִילּוּלָא, הָרַבִּי
 22 הָרִי"צ נָשִׂיא הַדּוֹר, שֶׁתִּפְקִידוֹ
 23 וְעֵינָיו הוּא לְהִיטֵן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה
 24 עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֲנִכִּי עוֹמֵד לַחֲבֵר
 25 וְלִקְשֹׁר בֵּין הָיָה וּבִינֵיכֶם¹⁴⁶,
 26 שֶׁהוּא רֹאשׁ וְכָל־לֹת כָּל
 27 פְּקִידֵי הַחֵיל, וְהוּא הַפּוֹתֵחַ
 28 וְהַמַּתְחִיל הָרִאשׁוֹן בְּקִבְלָתוֹ וּבִזְבוּ
 29 הָאוֹצְרוֹת, שֶׁעַל יָדוֹ בָּאִים
 30 הָאוֹצְרוֹת הַיְּקָרִים לִידֵי הַמַּשְׁכָּחָה
 31 וְגִלְיָה עַד לְמַטָּה מִטָּה בְּיָתֵר,
 32 לְאַנְשֵׁי הַחֵיל הַחִיילִים הַלּוֹחֲמִים
 33 בְּפֹעֵל, וְזֶה הַכּוֹחַת וְהָאוֹצְרוֹת שֶׁהֵם
 34 מִקְבָּלִים מִנְּשִׂיא הַדּוֹר נוֹתֵן לָהֶם
 35 הַכֹּחַ וְהָעוֹז לְנַהֵל אֶת
 36 הַמְּלָחָמָה, וְלַעֲמֹד בָּהּ
 37 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּשְׁלִימוֹת, עַד
 38 לְהַעֲמִיד בְּסִפְּנָה חַיִּי נִפְשׁוֹ
 39 (הֵינֵנו) שְׁגָם לְאַחֲרֵי שֶׁכָּבֵר
 40 בְּזָבֻז כָּל הָאוֹצְרוֹת, וְאֵין זֶה
 41 מִסְּפִיק עֲדִין כְּדִי לְהַשִּׁיג נִצְחוֹן
- מִחוּלָּט וְלֹא נִשְׁאָרוּ עוֹד אוֹצְרוֹת לְבִזְבוּ, אֵין זֶה מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ לְהַמְשִׁיךְ לְהִילָחֵם,
 אֵלֹא אֲזִי מַעֲמִיד בְּסִפְּנָה גַּם חַיִּי נִפְשׁוֹ (עַד חַיִּי נִפְשׁוֹ)
 הָאֱלֹקִית, וּפּוֹעֲלִים הַנִּצְחוֹן שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַמִּנְגַּד אֶפִּילוֹ בְּדָבָר
 קָל בְּיָתֵר. וְעַל יְדֵי זֶה בָּאִים מִהַמְּעַמָּד וּמִצָּב
 מִהַמְּעַמָּד וּמִצָּב דְּפִיזוֹן לְבֵין הָאוֹמֹת לְמַעֲמָד וּמִצָּב שֶׁל סְגוּלָּה
 הָאוֹמֹת שֶׁהוּא מִצָּב שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצָּב שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשִׁיבוֹת
 לְמַתָּן תּוֹרָה וְהִיטָהּ לִי סְגוּלָּה
 מִכָּל הָעַמִּים), כְּמוֹכָאֵר אַחֵר¹⁴⁸, שֶׁעַל יְדֵי
 הָעֲבוּדָה עִם הָעַמִּים, שְׁזָהוּ עֵנָן וְאֶכְלָתָה אֶת
 עֵנָן הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפִּסּוֹק וְאֶכְלָתָה
 אֶת כָּל הָעַמִּים¹⁴⁹, שְׁאוֹכְלִים
 הֵינֵנו מִבְּרִירִים וּמִתְקִנִּים אֶת
 נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׁבִינְתֵיהֶם
 בֵּין הָעַמִּים, אֲזִי מִתְגַּלֶּה עֵנָן
 הַבְּחִירָה שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא בָּחַר
 בְּיִשְׂרָאֵל, אִתָּהּ בְּחִרְתָּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים¹⁵⁰. וְאֵין נֶעֱשֶׂה צְדָקָה
 פְּרוּזָנוּ בְּיִשְׂרָאֵל, 'פְּרוּזָנוּ' מִלְשׁוֹן
 'פְּרוּזָנוּ' שֶׁהוּא עֵנָן פְּרוּזָנוּת תִּשְׁבָּ
 יְרוּשָׁלַיִם, וּבִאֲפוֹן שֶׁלֹּא תִהְיֶה
 לִירוּשָׁלַיִם חֻמַּת אֲבִינִים אֵלֹא בִּאֲפוֹן
 שְׁאֵנִי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא אֶהְיֶה לָּהּ
 גוֹ' חֻמַּת אֶשׁ¹⁵¹ כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
 בְּנִבְאוֹת זְכַרְיָה. וְכָל זֶה יִהְיֶה
 בְּקִרְבִּי עַל יְדֵי עֲלֵה הַפּוֹרֵץ
 לְפָנֵיהֶם¹⁵², כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בְּנִבְאוֹת
 מִיכָה דְּקָאֵי 'וְהַפּוֹרֵץ' מִכוּן עַל
 מְשִׁיחָה¹⁵³, הֵינֵנו, שֶׁיִּשְׁנֹנוּ לֹא
 רַק עֲקֻבוֹת מְשִׁיחָה, כְּלִשׁוֹן
 הַזְּכוּר הַלְּעִיל מֵאִטּוֹ רִגְלִין
 בְּרִגְלִין, אֲלֵא בִּאֲפוֹן דְּהִנֵּה
 יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי יְרוּם וְנִשְׂא

(145) ראה ב"ר פ"ב, ו. פ"ג, ג. פ"ד, ז. (146) ואתחנן ה, ה. וראה סה"ש תורת שלום ע' 158. ועוד. (147) יתרו יט, ה.
 (148) ראה לקו"ת שה"ש יב, ד. ד"ה ועתה אם, וד"ה ואתם תהיו לי תר"ס (סה"מ תר"ס ע' קל ואילך). (149) עקב ז, טז.
 (150) נוסח תפלת העמידה דיו"ט. (151) זכרי' ב, ח"ט. (152) מיכה ב, יג. (153) אגדת בראשית ס"פ סג.

מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"א שבט, ה'תשכ"א

נה

ביאור בדרך אפשר

1 וְגִבֵּה מֵאֵד¹⁵⁴ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב עַל
2 מִשִּׁיחַ בְּנֵיכֹהֶן יִשְׂרָאֵל (מֵאֵד)
3 דִּיִּיקָא, וְהַכְּתוּב מְדִיק שְׂכַל
4 הַמַּעֲלֹת הַנִּפְלְאוֹת הִלְלוּ יְהוָה בְּמִשִּׁיחַ
5 'מֵאֵד' אוֹתִיּוֹת אֲדָם, אֵלָא
6 שֶׁהוּא בְּצִירֹוֹף דִּמְאֵד¹⁵⁵ כִּפִּי
7 שֶׁהָאוֹתִיּוֹת שֶׁל 'אֲדָם' בָּאוּת בְּצִירֹוֹף
8 שׁוֹנָה, 'מֵאֵד', שְׂעֵל יָדוֹ עַל יְדֵי
9 מִשִּׁיחַ יְהוָה הָעֵנִין דִּישְׁקִינִי

1 וְנִשְׂא וְגִבֵּה מֵאֵד¹⁵⁴ (מֵאֵד דִּיִּיקָא, אוֹתִיּוֹת אֲדָם,
2 אֵלָא שֶׁהוּא בְּצִירֹוֹף דִּמְאֵד¹⁵⁵), שְׂעֵל יָדוֹ יְהוָה
3 הָעֵנִין דִּישְׁקִינִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ¹⁵⁶, שְׂעֵל יָדוֹ תוֹרָה
4 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵⁷, תוֹרָתוֹ שֶׁל
5 מִשִּׁיחַ. וְעַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּמִשְׁחָה זְמַן הָגְלוֹת
6 יוֹמִשְׁחָה כָּל זֶה בְּגָלוּי, לְמִשְׁחָה מַעֲשֶׂה טַפְחִים,
7 בְּעִגְלָא דִּידֵן, בְּכִיאת מִשִּׁיחַ צְדִיקָנוּ.

ביאור בדרך אפשר

10 מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ¹⁵⁶, שְׂעֵל יָדוֹ
11 תוֹרָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי
12 יִשְׂרָאֵל¹⁵⁷, תוֹרָתוֹ שֶׁל
13 מִשִּׁיחַ. וְעַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה
14 בְּמִשְׁחָה זְמַן הָגְלוֹת יוֹמִשְׁחָה כָּל
15 זֶה בְּגָלוּי, לְמִשְׁחָה מַעֲשֶׂה
16 טַפְחִים, בְּעִגְלָא דִּידֵן,
17 בְּמַהֲיֹוֹת (לְפִי הַמּוֹשְׁגִים) שֶׁלֹּנוּ
18 בְּכִיאת מִשִּׁיחַ צְדִיקָנוּ.

(154) ישע' נב, יג. (155) המשך וככה תרל"ז פ"כ (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכו). (156) שה"ש א, ב ובפרש"י. (157) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יז, א"ב. וראה ד"ה והמשכילים יזהירו דאחש"פ תש"כ פ"ב (סה"מ תש"כ ס"ע קלד ואילך). ובכ"מ.

אגרות קודש

ב"ה, ה' שבט, ה'תשי"א
ברוקלין

האברך הנעלה וו"ח אי"א וכו'
מו"ה יחיאל שי'

שלום וברכה!

נהניתי לקרא במכתבו שמשפיע על הבחור... שי' בענין לימוד הדא"ח, ובודאי לא יסתפק באחד ושנים וירבה רעים ללימוד הנ"ל, ובכלל ידגיש על האי-אפשר בלאו הכי כלל שילמדו תורה ביראת שמים דוקא. ואם לאו הרי התרו רז"ל (שבת לא, א) מוטב שלא העלית.

מה שהעיר מפסק אדה"ז בסידורו להפסיק לענית ברכו וכו' בין תשי"י לתשי"ר שזהו דלא כמש"כ בשולחנו סכ"ה.

הנה זהו מהדברים שדעת אדה"ז בסידורו שונה מזו שבשוי"ע שלו, והלכה כבתראי שהם פסקי הסידור. - כל שנויים אלו נקבצו בס' פסקי הסידור להרב נאה (ירושלים ת"ו, תרצ"ז).

הפ"נ אקרא על הציון הק'.

המחכה לבשורות טובות, ואין טוב אלא תורה ומצוה,

בברכה,

מנחם שניאורסאהן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1	נאמר ב'שיר השירים', הדרו, ובנמשל הקדוש-ביוך-הוא, אומר ל'כלה'	השכינה מלמעלה למטה, החל מרקיע השביעי לרקיע השישי
2	ובנמשל בני ישראל:	ומהשישי לחמישי, וכן הלאה עד שהשכינה חזרה להיות בעיקר למטה וירדה
3	באתי ¹ לגני אחותי כלה ² , וידוע המאמר של הרבי הרי"צ	לעולם הזה התחתון, כמו שגאמר ⁷ צדיקים גו' ירשו ארץ,
4	בעל ההילולא שנסתלק ביו"ד שבת (בשנת תש"י) שהוציאו לאור	היא הארץ התחתונה ישפנו לעד (בחינת שוכן עד ⁸ , דרגה נעלית
5	מסר אותו לפרסום לקראת	באלוקות, 'עיקר שכינה' עליה
6	העשירי יהיה קודש ³ , יו"ד	שעיקר שכינה תהיה דווקא למטה
7	בשבת, יום ההסתלקות שלו	בארץ, עד למשה רבינו שהוא
8	נשחזר וניעור מחדש עניינו של	השביעי מבין שבעת הצדיקים, וכל
9	יום זה באופן דנזכרים	השביעין חביבין ⁹ , שעל ידו
10	ונעשים ⁴ כלשון הכתוב במגילת	נעשה בפועל הענין דויד
11	אסתר לגבי ימי הפורים שהם 'נזכרים'	היה על הר סיני ¹⁰ במתן תורה.
12	ונעשים' והיינו שהתוכן והענין של	אף כדי שיומשך אחר כך
13	ימים אלו חוזר ומתעורר מדי שנה	השראת וגילוי השכינה בארץ באופן
14	בשנה ⁵ , שמביא הרבי הרי"צ	קבוצה, לא כפי שהיה במתן תורה
15	במאמר הנזכר את מאמר המדרש	שאחרי ההתגלות לזמן קצר היה סילוק
16	בשיר השירים רבה ⁵	שכינה (ולכן בסיום המעמד, אחרי
17	(שהקב"ה אומר) לגבי השראת	תקיעת השופר, היה מותר לגשת
18	השכינה למטה במשכן (ובבית	ולעלות להר סיני) היה לאחר זה
19	המקדש) באתי לגני לגנני,	אחרי מתן תורה הציצוי ועשו לי
20	למקום הראשוני שהיה עיקרי	מקדש ושכנתי בתוכם ¹¹ ,
21	בתחילה (בשעת בריאת	שזהו ענין עשית המשכן שבו
22	העולם), דעיקר שכינה	השכינה תשכון ותשרה למטה
23	בתחתונים היתה ⁶ . כשנבאר	בקביעות [דאף שגאמר ושכנתי
24	העולם, עיקר השראת וגילוי השכינה	בתוכם, ומפרשים כי מכך שלא
25	הייתה למטה בעולם הזה ולאחרי	נאמר 'בתוכו', לשון יחיד, אלא
26	כן הנה על ידי מעשים בלתי	'בתוכם' לשון רבים, למדים
27	רצוניים החל מחטא עץ הדעת	שה'שכנתי' יהיה בתוך כל אחד
28	נעשה סילוק ועליית השכינה	ואחת ¹² מבני ישראל, אין זו סתירה
29	מלמטה למעלה, חטא עץ הדעת	לאמור שהציצוי היה לעשות משכן
30	גרם שהשכינה תעלה ותסתלק מהארץ	שבו תהיה השראת השכינה כי הרי
31	לרקיע הראשון, החטא הבא גרם	ענין זה של 'ושכנתי' בבני ישראל
32	שתעלה ותסתלק מהרקיע הראשון	נעשה על ידי זה שישנו
33	לשני, וכן הלאה, עד שעל ידי	המשכן [דאיקרי שהמשכן נקרא
34	שבעה ענינים בלתי רצוניים	מקדש ¹³ ולכן אין זה פלא שהכתוב
35	נסתלקה השכינה עד לרקיע	המצווה על המשכן אומר 'ועשו לי
36	השביעי. ואחר כך עמדו	מקדש, שבו שורה השכינה
37	צדיקים החל מאברהם אבינו	העליונה (כסיום הכתוב 'צדיקים
38	והורידו והמשיכו את	ירשו ארץ הנזכר לעיל, ישפנו לעד

בס"ד. יו"ד שבת, ה'תשמ"א
(הנחה בלתי מוגה)

באתי¹ לגני אחותי כלה², וידוע המאמר של בעל ההילולא שהוציאו לאור לקראת העשירי יהיה קודש³, יו"ד בשבת, יום ההסתלקות שלו [שחזר וניעור באופן דנזכרים ונעשים⁴ מדי שנה בשנה], שמביא את מאמר השיר השירים רבה⁵ (שהקב"ה אומר) באתי לגני לגנני, למקום שהיה עיקרי בתחילה (בשעת בריאת העולם), דעיקר שכינה בתחתונים היתה⁶. ולאחרי כן הנה על ידי מעשים בלתי רצוניים נעשה סילוק השכינה מלמטה למעלה, עד שעל ידי שבעה ענינים נסתלקה השכינה לרקיע השביעי. ואחר כך עמדו צדיקים והורידו והמשיכו את השכינה מלמעלה למטה, החל מרקיע השביעי עד לעולם הזה התחתון, כמו שגאמר⁷ צדיקים גו' ישפנו לעד (בחינת שוכן עד⁸) עליה, עד למשה רבינו שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין⁹, שעל ידו נעשה בפועל הענין דויד הנה על הר סיני¹⁰. אף כדי שיומשך אחר כך באופן קבוצה, היה לאחר זה הציצוי ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם¹¹, שזהו ענין עשית המשכן [דאף שגאמר ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחת¹², הרי ענין זה נעשה על ידי זה שישנו המשכן] דאיקרי מקדש¹³, שבו שורה השכינה העליונה (ישפנו לעד עליה).

(*) הפרק השייך לשנה זו - ראה לעיל ח"א ע' vi. וש"נ. 1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק האחד-עשר * מד"ה באתי לגני ה'ש"ת. 2) שה"ש ה, א. 3) לשון הכתוב - בחוקותיו, כו, לב. 4) לשון הכתוב - אסתר ט, כח. רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונתבאר בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. 5) עה"פ. 6) ראה גם ב"ר פי"ט, ז. במדבר"ר פי"ג, ב. 7) תהלים לו, כט. 8) ע"פ ישע"י נז, טו. נוסח התפלה - שחרית דשבת ויו"ט. 9) ויק"ר פכ"ט, יא. 10) יתרו יט, כ. 11) תרומה כה, ח. 12) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). שלה"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. 13) עירובין ב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲלֶיהָ, חֵינּוּ שֶׁהַצְדִּיקִים מֵבִיאִים לִידֵי כֵךְ שֶׁהִשְׁכִּינָה תִשְׁרָה לְמִטָּה בֶּאֱרֶץ
- 2 לַעֲד, בִּקְבִיעוּת).
- 3 וּמִמָּשִׁיף הֶרְבִּי הִרְיִ"צ בִּמְאָמֶר¹⁴ דִּבְרוּר הַמַּתְחִיל 'בִּאתִי לִגְנִי הַנּוֹכַח,
- 4 שְׁעִנְיָן עֵיקָרִי בַּמִּשְׁכָּן הוּא מָה שְׁנֶאֱמָר¹⁵ בַּתּוֹרָה אֹדוֹת בְּנֵי־
- 5 הַמִּשְׁכָּן וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים
- 6 לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים, 1 וּמִמָּשִׁיף בִּמְאָמֶר¹⁴, שְׁעִנְיָן עֵיקָרִי בַּמִּשְׁכָּן הוּא
- 7 וְהַמִּשְׁמָעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים הִיא
- 8 שְׁתוֹכֵן עֲשִׂיתָ הַקְּרָשִׁים
- 9 לַמִּשְׁכָּן, הַמָּקוֹם שֶׁל הַשְׂרָאָה עֵיקָר
- 10 הַשְׁכִּינָה לְמִטָּה מְעַצֵּי שִׁטִּים הוּא,
- 11 שְׁמֵהֶפְכִּים אֶת הַשְּׁטוֹת
- 12 (שִׁטִּים מְלֻשׁוֹן שְׁטוֹת)
- 13 בַּמִּשְׁמָעוֹת שֶׁל הַיָּפֶן הַקְּדוּשָׁה לְמִטָּה
- 14 מִטַּעַם וְדַעַת, כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל 'אֵין
- 15 אָדָם עוֹבֵר עֲבִירָה אֲלָא אִם כֵּן נִכְנָס בּוֹ
- 16 רוּחַ שְׁטוּת' וְהַשְּׁקָר (קָרָשׁ
- 17 אוֹתִיּוֹת שְׁקָר) דְּעוֹלָם הִזָּה
- 18 שְׁהוּא עוֹלָם הַשְּׁקָר כִּי הַמִּצִּיאוֹת
- 19 הַגִּשְׁמִית מִכֶּסֶה וּמִסְתִּירָה אֶת הָאֵמֶת
- 20 הָאֱלוּקִית וְעוֹשִׂים מְזָה מִשִּׁטִּים'
- 21 וְקָרָשִׁים' בִּלְתִּי רְצוּיִים קָרָשִׁים
- 22 לַמִּשְׁכָּן, וּבִאֲפֻן דְּעוֹמְדִים,
- 23 וְעֵצֵי הַשִּׁטִּים כִּפִּי שֶׁהֵם קָרָשִׁים
- 24 לַמִּשְׁכָּן, הֵם עוֹמְדִים שְׁעִנְיָן
- 25 הַעֲמִידָה מוֹרָה עַל הַתּוֹקֵף
- 26 וְהַעֲדָר הַשְּׁנוּי, וְלֵאחֹר שֶׁהַתְּהַפְּכוּ
- 27 מִשְׁטוֹת' לֹא רְצוּיִים לַעֲצֵי שִׁטִּים וְקָרָשׁ
- 28 שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, הֵם שִׁיכִים לְקְדוּשָׁה
- 29 וְאֱלוּקוֹת בַּתּוֹקֵף וּבִקְבִיעוּת שְׁעִנְיָן
- 30 עֵנִיּוֹן זֶה שֶׁל קָרָשִׁי הַמִּשְׁכָּן הוּא
- 31 כְּלָלוֹת הַעֲנִיּוֹן הַתּוֹכֵן הַכִּלִּי
- 32 דְּמַעֲשֵׂה הַתְּחַתּוֹנִים, הַנִּבְרָאִים
- 33 שֶׁבְּעוֹלָם הוּא הַתְּחַתּוֹן חֵינּוּ מְעַשִּׂינּוּ
- 34 וְעוֹבְדֵתֵינוּ¹⁶ שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 35 הָעוֹבְדִים אֶת ה' בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם
- 36 הוּא הַתְּחַתּוֹן, שְׁעוֹשִׂים דִּירָה לּוֹ
- 37 יְתִבְרֶךְ מָקוֹם רָאוּי לְהַשְׂרָאָה הַשְׁכִּינָה
- 38 וּגִילּוֹי אֱלוּקוֹת בַּתְּחַתּוֹנִים, וְעַל
- 39 יְדִי זֶה שֶׁהָעוֹלָם הוּא הַתְּחַתּוֹן נִהְיָ 'דִּירָה' לְאֱלוּקוֹת נִשְׁלָם רְצוֹן
- 40 הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמִּטְרָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁבִּשְׂבִּילָה נִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁנֶאֱמָרָה
- 41 הַקֶּבֶ"ה לְהִיּוֹת לּוֹ יְתִבְרֶךְ דִּירָה בַּתְּחַתּוֹנִים¹⁷.
- 42 וּמוֹסִיף בִּמְאָמֶר¹⁸, שְׁבִשְׁבִּיל זֶה (כְּדִי לַפְּעוֹל בַּתְּחַתּוֹן שֶׁלֹּא
- 43 יִהְיֶה מִצִּיאוֹת גִּשְׁמִית הַמִּסְתִּירָה עַל הָאֱלוּקוֹת אֲלָא שְׁיִהְיֶה דִּירָה לּוֹ

(14) פ"ג ופ"ו. (15) תרומה כו, טו. (16) לשון התניא רפ"ז. (17) ראה תנחומא בחוקות ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. (18) פרק י. (19) בא יב, מא. (20) ר"ה יא, א. (21) ראה ברכות נח, רע"א. סנהדרין לח, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **מִימִידָּה²², וְאָף עַל פִּי כֵן** למרות הצביון השונה ולמרות הבדלי הדרגות
 2 והמעמדות **מִצְטָרְפִים כּוֹלֵם יַחַד, וּבְאוּפֹן שְׁנָצְבִים** (עֲמִידָה
 3 **בְּתוֹקֶף שֶׁל צָבָא)** **לִפְנֵי הוֹיָה אֱלֹקֵיכֶם²²**, כלשון הכתוב בתורה
 4 "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם ראשיכם... עד שואב מימך" ועל
 5 **יְדִי זֶה** שכל בני ישראל מתאחדים
 6 לעבודת ה' ביחד **מִמְלָאִים**
 7 **שְׁלִיחוֹתָם, וּמִלּוּי הַשְּׁלִיחוֹת**
 8 **הֵיא בְּאוּפֹן שְׁבָנִי יִשְׂרָאֵל**
 9 **יּוֹצְאִים בְּיַד רָמָה²³** כמו שכתוב
 10 בתורה על יציאת מצרים.
 11 **(ב) וּמִמְשִׁיף הַרְבֵּי הַרִּי"צ**
 12 **בְּמֶאֱמָרָה²⁴: "וּלְבָאָר בְּעוֹמֶק**
 13 **יּוֹתֵר מֶה שִׁישְׁרָאֵל נִקְרָאִים**
 14 **בְּשֵׁם צְבָאוֹת הוֹיָה, דְּשֵׁם**
 15 **צְבָאוֹת הוּא שֵׁם קְדוֹשׁ, אַחַד**
 16 **מִשְׁמֹתוֹי הַקְּדוּשִׁים שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-**
 17 **הוּא דְּהוּא מְהַשְׁבְּעָה שְׁמוֹת**
 18 **קְדוּשִׁים שְׂאֵינֶם נִמְחָקִים"** שמפני
 19 קדושתם יש איסור למחוק אותם.
 20 **וְיֵשׁ לּוֹמֵר הַבִּיאֹר בְּזֶה, דְּכִיּוֹן**
 21 **שְׂאֵדָם הוּא עַל שֵׁם אֲדָמָה**
 22 **לְעִלְיוֹן²⁵, הַשֵּׁם 'אָדָם', לִשׁוֹן**
 23 **דִּמְיוֹן, הוּא מִשׁוֹם שֶׁהָאָדָם הִתְחַתֵּן**
 24 **דּוּמָה לַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַעֲלִיּוֹן** (כמו
 25 שכתוב בתורה לגבי בריאת האדם
 26 "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו") **הָרִי**
 27 **מוֹבָן שְׂדִימִיּוֹן זֶה קִיִּים גַּם לַגְּבִי**
 28 **הַשְׁמוֹת שֶׁבָּהֶם נִקְרָאִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
 29 **וּבֵהֶם נִקְרָא הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,**
 30 **שֶׁהֵשֵׁם צְבָאוֹת הוֹיָה שָׁבוּ**
 31 **נִקְרָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲדָם**
 32 **הַתְּחַתּוֹן, יִשְׁנֹו גַּם בְּאֲדָם**
 33 **הַעֲלִיּוֹן. וְעַל זֶה עֲנִינוּ שֶׁל**
 34 **הַשֵּׁם 'צְבָאוֹת הוּי' כִּפִּי שֶׁהוּא לְמַעַל**
 35 **בְּאַלּוּקוֹת מִבְּאָר, שֶׁהֵשֵׁם צְבָאוֹת**
 36 **הוֹיָה שְׂיִיף לְשֵׁם צְבָאוֹת,**
 37 **שֶׁהוּא שֵׁם קְדוֹשׁ כּוּי.**
 38 **וּמִמְשִׁיף, "דְּהִנָּה אֵיתָא מוֹבָא**
 39 **בְּמֶדְרַשׁ רַבָּה²⁶ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-**
 40 **הוּא אָמַר לְמַשֶּׁה רַבִּינוּ שְׂמִי אֲתָה**
 41 **מִבְּקֵשׁ לִידַע, לִפִּי מַעֲשֵׂי אֲנִי**
 42 **נִקְרָא, וּכְשֶׁאֲנִי נִלְחָם**

בְּרִשְׁעִים אֲנִי נִקְרָא צְבָאוֹת" על שם המלחמה שהיא עניין העצב.
 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּכָלְלוֹת עֲנִין הִרְשַׁע הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי שֶׁל רִשְׁעוֹת הוּא
 הִיפֹף הַצֶּדֶק, וְהִינָּנו, שְׂאֵין זֶה דְּרָף הַיִּשְׁר - דְּרָף הוֹיָה
 לַעֲשׂוֹת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט²⁷, דְּדָרְךְ הַיִּשְׁר הַדָּבָר הַנִּכּוֹן וְהַצּוּרָה הוּא
 שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה מְקוֹם שֶׁל
 תַּעֲנוּג, (כְּאֵתִי) לְגַנִּי, לְגַנּוּנִי,
 כְּטַבְּעוֹ וּמַהוּתוֹ שֶׁל גֵּן שֶׁהוּא מְקוֹם
 לַהֲנָאָה וְתַעֲנוּג כִּפִּי שְׁנִתְאַוָּה
 הַקֶּבֶץ" לַהֲיִית לּוֹ דִּירָה
 בְּתַתְּחוֹנִים וְהַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן הוּא
 שֶׁהָעוֹלָם הִתְחַתֵּן יִהְיֶה לוֹ, כְּכִיכּוֹל,
 מְקוֹם שֶׁל תַּעֲנוּג, אֲף יִשְׁנֵם אֱלוֹ
 שְׁמַעוּתִים אֶת הַדְּרָף, וְלִכְּנֹן
 נִקְרָאִים רִשְׁעִים שְׁמַפְרִיעִים
 לַהֲשַׁלֵּם כְּוֹנֵה זֶו. וְזֶהוּ עֲנִין שֵׁם
 צְבָאוֹת, "כְּשֶׁאֲנִי נִלְחָם
 בְּרִשְׁעִים אֲנִי נִקְרָא צְבָאוֹת".
 וּמִמְשִׁיף, "אִם כֵּן מוֹבָן דְּשֵׁם
 צְבָאוֹת הוּא שֵׁם דְּמִלְחָמָה.
 וְכֵן אֵיתָא מוֹבָא בְּשַׁעֲרֵי אוּרָה
 לְרַבִּי יוֹסֵף גִּיקְטִילִיָּא²⁸, דְּשֵׁם
 צְבָאוֹת הוּא בְּנִצָּח וְהוּד,
 כְּמִבְּאָר בְּתוֹרַת הַסּוּר שֶׁהַשְׁמוֹת
 הַקְּדוּשִׁים קְשׁוּרִים בְּמִידוֹת שְׁבַסְפִּירוֹת
 הַעֲלִיּוֹנוֹת (שֵׁם א"ל בְּמִידַת הַחֹסֶד, שֵׁם
 אֱלֹקִים בְּמִידַת הַגְּבוּרָה וְכֵן הַלֵּאָה) וְעַל
 כֵּךְ מוֹבָא שֶׁהֵשֵׁם 'צְבָאוֹת' הוּא בְּמִידַת
 הַנִּצָּח וּמִידַת הַהוּד, הַמִּידוֹת שֶׁל
 הַנִּיצָחוֹן וְהַתּוֹקֶף וּמִשְׁשֵׁם נִמְשָׁכוֹת
 כָּל הַמִּלְחָמוֹת שְׁבַעוֹלָם".
 וּמִמְשִׁיף לְבָאָר הַשְּׂיִיכוֹת
 דְּעֲנִין הַמִּלְחָמָה לְנִצָּח, כְּמוֹבָא
 לַעֲלֵל מִתּוֹרַת הַסּוּר שֶׁהֵשֵׁם 'צְבָאוֹת',
 עֲנִין הַמִּלְחָמָה, שִׁיךְ בְּמִיּוּחַד לְמִידַת
 הַנִּצָּח, שְׂפִיבַת הַמִּלְחָמָה וְהַמְטָרָה
 שְׁבַשְׁבִּילָה כְּדָאִי הַמֵּאמֵץ לְהִלָּחֵם
 הֵיא בְּשָׁבִיל נִיצָחוֹת הַמִּנְגָּד,
 וּמִבְּאִי דּוּגְמָא לְזֶה מְאוּפֹן

שְׁבַעוֹלָם".

וּמִמְשִׁיף לְבָאָר הַשְּׂיִיכוֹת דְּעֲנִין הַמִּלְחָמָה לְנִצָּח, שְׂפִיבַת הַמִּלְחָמָה הֵיא
 בְּשָׁבִיל נִיצָחוֹת הַמִּנְגָּד, וּמִבְּאִי דּוּגְמָא לְזֶה מְאוּפֹן הַנְּהַגַת הַמִּלְחָמָה עִם

(22) ר"פ נצבים. (23) כמ"ש ביציאת מצרים - פרשתנו (בשלח) יד, ח. (24) בפרק השייך לשנה זו - ריש פרק יא. (25) לשון הכתוב - ישע' יד, יד. ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. ועוד. (26) שמו"ר פ"ג, ו. (27) וירא יח, יט. (28) שער ג"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנהגת המלך שלמטה בעולם הזה עם הצבא בעת המלחמה
 - 2 (שמונה) מהמשל והדוגמא מהמלך למטה מוכן גם בנוגע להנהגת
 - 3 הקב"ה, מלך עליון, כשנלחם בראשונים, ש"בשכיל ניצוח
 - 4 המנגד הרי מבזבז המלך כל סגולות האצרות דהון יקר
 - 5 הנאסף והנקבץ במשך כמה
 - 6 שנים מדור אחר דור על ידי
 - 7 אבותיו ואבות אבותיו המלכים,
 - 8 ואשר מעולם לא השתמש
 - 9 המלך מזה אפילו בחלק מהאצרות
 - 10 היקרים הללו לשום דבר, וכמוס
 - 11 וחתום מעין כל רואה, כלומר,
 - 12 לא זו בלבד שלא משתמשים באצרות
 - 13 הללו אלא אפילו לא מראים אותם לאף
 - 14 אחד ובכל זאת הנה בעת ניצוח
 - 15 המלחמה הוא המלך מבזבז כל
 - 16 האצרות, וממשיך ומפרט את
 - 17 סדר ההנהגה בכובדו האצרות כדי
 - 18 לנצח במלחמה, "בעת מלחמה
 - 19 פותחים את האצרות
 - 20 ונותנים אותם על ידי שרי
 - 21 הפקידים שהם פקידים החיל
 - 22 כו' מפקדי הצבא (בשכיל) אנשי
 - 23 החיל כו'" [ועל דרך זה
 - 24 מוכן בנוגע לצבאות הנה, כל
 - 25 אחר ואת משרא"ל שהם
 - 26 אנשי החיל הלוחמים למען הקדוש-
 - 27 ברוך הוא, שהקב"ה פותח
 - 28 ונותן להם את אוצרותיו
 - 29 היקרים והכמוסים בשכיל ניצוח
 - 30 המלחמה, כדי שכל אחד מבני
 - 31 ישראל ילחם מלחמות הנה
 - 32 להתגבר על המנגדים לתורה ומצוות
 - 33 וינצח²⁹, וכך תתמלא ותושלם
 - 34 כונת הבריאה לעשות לו יתברך
 - 35 דירה בתחתונים].
 - 36 אף לכאורה אינו מוכן,
 - 37 דמאחר שזהו האוצר שאותו
 - 38 המלך מבזבז בשכיל ניצוח המלחמה
 - 39 אוצר יקר שמעולם לא
 - 40 השתמש מזה לשום דבר
 - 41 (אפילו פרוטה, ובודאי לא
 - 42 נעשה באוצר שימוש באופן של
 - 43 בזבזו), וכמוס וחתום מעין
 - 44 כל רואה, אם כן, מהו הטעם
- שכשכיל ניצוח המלחמה הרי הוא מבזבז את האצרות, כלומר, מה החשיבות הגדולה והמיוחדת של הניצחון במלחמה שבשכילו המלך עושה דבר שונה לגמרי מהנהגתו הרגילה?
- ועל זה ממשיך לבאר, שזהו "לפי שהנצחון כפי שהוא בתכונות ומידות הנפש של האדם (והם משל למידות העליונות, כביכול) נטוע ומושרש בעצם הנפש למעלה יותר מנחות הגלויים שבנפש, מידת הנצח מושרשת בעצם הנפש יותר משאר המידות, ואף ששורש כל המידות הוא בעצם הנפש, השייכות של מידת הנצח לעצם הנפש היא ביתר שאת והיינו, שהוא שורש של מידת הנצח למעלה מהאור והחיות של הנפש שבא בגלוי, ולכן, "כל העונג הנעלה והנפלא שיש בסגולות מלכותו ואצרות יקרו (שלא כן מפני העונג הנפלא שיש למלך מכך שהאצרות הללו נמצאים ברשותו אינו מבזבז אותם ולא זו בלבד שאינו משתמש בהם באופן של בזבז ויתירה מזו אינו משתמש בהם כלל וכלשון המאמר לעיל, אפילו פרוטה) וכל העונג הזה אינו תופס מקום ואין לו שום חשיבות כלל לגבי הנצחון", ובשכיל ניצוח המלחמה מבזבז המלך את אוצרותיו, ויתירה מזה, לא זו בלבד שהמלך מבזבז את האצרות אלא "שגם חיו משליך המלך מנגדו כו'" וכדי לנצח במלחמה המלך גם מסכן את חייו, וכל זה הוא מצד מעלת ענין הנצח בשרשו ומקורו בעצם הנפש, שלא כן הרצון לנצח והנכונות לעשות הכול בשביל זה מגיע אצל המלך בעומק ובתוקף יותר מכל שאר עניני המלוכה והמדינה שברוך כלל הם נחשבים ביותר בעיני המלך, ואפילו יותר מחיו של המלך שגם הם כמובן חשובים מאד, אבל כשמדובר בניצחון המלחמה הרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החשיבות של הניצחון היא 'בעומק ובתוקף יותר מכל שאר ענייני המלוכה'.
 2 (ג) אף גם לאחר שנתבאר עניין הנצח כפי שהוא במלך היוצא למלחמה,
 3 ושורש העניין בעצם הנפש, לכאורה אינו מובן, מה שייך ענין
 4 הנצח למעלה, אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר,
 5 כלשון הכתוב בקהלת מי יאמר לו
 6 מה תעשה³⁰, ואיזה תפיסת
 7 מקום יש אצלו לכל הענינים
 8 הבלתי רצויים עד כדי כך שיהיה
 9 ענין ורצון, כביכול, לנצח אותם,
 10 והרצון לניצחון עליהם יהיה חזק
 11 ביותר עד שלשם כך כדאי 'לכבוז'
 12 אוצרות?
 13 אף הענין הוא, כפי שמוכר
 14 אדמו"ר מהר"ש בדיבור
 15 המתחיל במאמר הפותח בפסוק
 16 (בשירת דבורה בספר שופטים) צדקת
 17 פרזונו משנת תרכ"ז³¹, "דלכן
 18 נאמר³² בספר שמואל וגם נצח
 19 ישראל 'לא ישקר ולא ינחם',
 20 שהנצחון הוא של ישראל".
 21 והיינו, שאף על פי שלמעלה
 22 לא שייך לכאורה ענין
 23 הנצחון (פנ"ל כי מלכתחילה
 24 מנגידים לקדושה ואלוקות לא תופסים
 25 מקום כלל)³³, מפל מקום, פיו
 26 שיש צורך בענין הניצחון על
 27 המנגידים לקדושה בשביל ישראל
 28 שלגביהם המנגיד כן מפריע וכן תופס
 29 מקום, נעשה גם למעלה
 30 באלוקות הענין דנצח ישראל
 31 לא ישקר ולא ינחם, וגם
 32 למעלה נוהגים במידת הניצחון, כפי
 33 שמשיך ומבאר.
 34 והענין בזה, דהנה, עם היות
 35 שישאל הם במעמד ומצב
 36 דאדמה לעליון²⁵, ודומים
 37 לקדוש-בורן-הוא, כביכול, הרי הם
 38 נמצאים למטה בעולם הזה
 39 הגשמי, שזהו כללות ענין
 40 ירידת הנשמה למטה, ובלשון הכתוב באיכה במחשכים
- הושיבני³⁴ והנשמה ירדה למטה למקום החושך, לעבוד עבודתה
 בעבודת ה' יחד עם נפש הבהמית המעלימה ומסתירה על אור הנשמה,
 באופן דאחריך נרוצה³⁵, לשון רבים, כלשון הכתוב ב'שיר
 השירים' 'משכני אחריו נרוצה', היינו שגם הנפש האלוקית וגם הנפש
 הבהמית יעבדו את ה' ולתקן את
 עולם הזה הגשמי והחומרי
 [פמובא בתניא³⁶ מעץ
 חיים³⁷ שהנשמה עצמה אינה
 צריכה תיקון כלל
 והנשמה לא ירדה מלמעלה למטה כדי
 לתקן את עצמה, ולא הוצרכה
 הנשמה להתלבש בגוף גשמי
 בעולם הזה אלא כדי לתקנו
 כדי לתקן ולזכך את העולם כו'],
 והמטרה של תיקון וזיכוך העולם היא
 כדי לעשות דירה לו יתברך
 בתחתונים, היינו שדווקא העולם
 הזה התחתון יהיה מקום ראוי להשראת
 השכינה וכיון שצריכים לפעול
 בירור הפרדת הרע מהטוב והעלאתו
 בדבר חומרי, ועל כל פנים
 גשמי, דבר שאינו חומרי כל כך אבל
 מכל-מקום הוא גשמי הרי יש
 צורך בענין של מלחמה עם
 המנגידים לקדושה, לפעול הענין
 דאתכפיא (שעל ידי זה כפיית והכנעת הרע
 אחרא' (הצד האחר, שאינו צד
 הקדושה) אסתלק יקרא
 דקידשא בריך הוא³⁸ מתעלה
 כבודו של הקדוש-בורן-הוא, כדברי
 הוזהר), ועל ידי זה עבודת ה'
 בדרך של 'אתכפיא' לבוא גם
 לדרגה גבוהה יותר בעבודת ה'
 לאתהפכא חשוכא לנהורא
 ומירורו למיתקא³⁹, להפוך חושך
 לאור וזר למתוק לעשות משקר
 העולם המסתיר על האלוקות, דבר
 הפוך מזה קרש למשכן שיש בו
 גילוי אלוקות, ולעשות מכללות עניני העולם שמצד עצמם הם

(30) קהלת ח, ד. (31) סה"מ תרכ"ו ע' רפז. (32) שמואל-א טו, כט. (33) ראה אוה"ת פרשתנו (בשלח) ע' תערב ואילך. וראה גם סה"מ להצ"צ יא, א. (34) איכה ג, ו. (35) שה"ש א, ד. וראה לקו"ת ויקרא ב, ד. ועוד. (36) פל"ז (מח, ב). (37) שער כו (שער הצלם) ספ"א. (38) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציין לזהר ח"ב קכת, ב (ובלקו"ת שם מציין גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. (39) זח"א ד, א. תניא ספ"י.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסתר על אלוקות ד'ירה לו יתברך. מקום ראוי להשראת השכינה. וזהו
 2 ענין ניצוח המלחמה על המנגדים לאלוקות והפרכתם לקדושה,
 3 שבשביל זה מגלים את האוצרות כו' ומבוכים אותם.
 4 (ד) ומעשה לאחר שהוסבר מה המשמעות של ענין הניצחון למעלה (שהוא
 5 בשביל הניצחון של בני ישראל למטה)
 6 צריך להבין מהו ענין אוצר
 7 של המלך שנמשך ומתגלה
 8 בשביל הנצחון במלחמה כפי
 9 שהוא בנמשל, למעלה באלקות?
 10 והענין בזה, כמבואר בתורת
 11 המגיד 40 ממעוריש שבדאי
 12 כסף וזהב אינו נקרא אוצר
 13 של מלך, כי מה נחשב לו איזו
 14 חשיבות ואיזה ערך יש לכסף וזהב
 15 בעיני המלך (הרי יש לו ריבוי כסף
 16 וזהב עד כדי כך שאינו חשוב אצלו),
 17 והרי אוצר הוא דווקא דבר יקר
 18 מאד מה שאין דבר חשוב
 19 ממנו [וכיון ששם וזהב אינו
 20 תופס מקום אצלו, אצל המלך,
 21 ונחשב בעיניו כדבר הכי
 22 פשוט, הרי אינו צריך להניחו
 23 אין המלך צריך לשמור את כספו וזהב
 24 באוצר, שהוא מקום גנוז
 25 וסתום שאף אחד אינו נכנס לשם
 26 אפילו כדי לראות את הדברים היקרים
 27 השמורים בו, ועל אחת כמה
 28 וכמה שאינו צריך להניחו
 29 באוצרו של המלך בודאי שאין
 30 צורך שהמלך יניח את כספו וזהב
 31 לשמירה באוצר המיוחד לו, שהוא
 32 גנוז וסתום יותר מקום יותר סגור
 33 ושמור מאשר אוצרו של שר
 34 או אוצרו של אדם פשוט].
 35 אלא אוצר של המלך הוא
 36 היראה שכל המדינות יראים
 37 ממנו, והוא העובדה שכולם יראים
 38 ממנו, זהו התענוג שלו שאין
 39 לו תענוג יותר גדול מזה.
 40 וזהו פירוש הפסוק 41 בישעיה
 41 יראת ה' היא אוצרו [שעל זה
 42 דרשו רז"ל 42] בנמרא אין לו
 43 להקב"ה בבית גנזיו אלא
- אוצר של יראת שמים], שהיראה מפני שיראים מפני המלך, ובנמשל
 יראת ה' שיראים מפני הקדוש ברוך הוא, היא עיקר האוצר.
 וממשיך לבאר בפרטיות יותר על איזו דרגה ביראה מדובר, שהפנונה
 היא (לא ליראת העונש יראה לא לעשות חטא כי החוטא עונש שהיא
 יראה בדרגה נמוכה, אלא) הכוונה
 ליראת הרוממות, שהוא ירא
 מפני המלך המרום והנישא
 מפני הבושה, כי יש לו בוש
 גדול להתקרב אל המלך
 מפני גדולת המלך כו' וממילא
 גם אינו עובר על רצון המלך, אבל
 העיקר היא תחושת הבושה אל מול
 הרוממות של המלך.
 ויש להוסיף בזה, שהיראה
 שכל המדינות יראים ממנו
 מהמלך היא מציאותו של
 המלך, כלומר, לא מדובר בפרט
 מסוים בענין מלכותו של המלך אלא
 היראה היא מציאותו של המלך
 שכולם יראים ומפחדים מפני גדולתו
 ורוממותו כמובן מדרשת
 רז"ל 43 בספר (מדרש הלכה על
 החומשים במדבר ודברים) על
 הפסוק 44 בתורה המדבר במצווה
 למנות מלך שום תשים עליך
 מלך, שתהא אימתו עליך.
 ומזה מדרשה זו של חכמינו ז"ל
 שמיני המלך והנהגת המלך צריכים
 להיות באופן כזה שתהא אימתו עליך,
 היינו שכולם יהיו יראים ממנו מובן,
 ששלימות המלוכה היא
 באשר היראה מפני המלך היא
 בשלימות, שזהו ענין יראת
 הרוממות, יראת בוש כו'
 הנעלית יותר מיראת העונש, כמבואר
 לעיל.
 ויש להוסיף בביאור מעלת
 היראה של בני המדינה מפני המלך
 שהיא אוצרו של המלך, הדבר
 חיקר הגורם לו תענוג, כמבואר לעיל,
 על פי מאמר הגמרא במסכת
 שבת 45, אין לו להקב"ה
 בעולמו אלא יראת שמים

(40) אור תורה סימן ריא. (41) ישע' לג, ו. (42) ברכות לג, ב. (43) ספרי שופטים יז, ט. כתובות יז, א. (44) שופטים שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 שופטים צדקת פרזונו בישראל, שעל זה דרשו רז"ל⁵² בגמרא
 42 צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפיוזן לבין האומות,
 43 ועננו זה קשור גם עם מה שנאמר⁵³ בנבואת זכריה שלעתיד לבוא
 44 פרזות תשב ירושלים ללא צורך בחומה כי הקדוש-ברוך הוא ישמור
 45 ויגן עליה, במרומוז בלשון
 46 הכתוב הנזכר 'צדקת פרזוני'
 47 "פרזוני", מלשון פרזות שגם
 48 שם הכוונה לפרזות ללא חומה, ולכן
 49 הכתוב אומר 'פרזוני' ולא פוזוני,
 50 מלשון פוזור אלא חכמינו ז"ל
 51 דורשים זאת גם מלשון פיזור בשייכות
 52 לצדקה שעשה הקדוש-ברוך הוא עם
 53 ישראל שפיוזן לבין האומות, כנזכר
 54 לעיל, ובמאמרים הנזכרים של אדמו"ר
 55 הרי"צ ואדמו"ר האמצעי מבואר
 56 בפירוש מאמר רז"ל⁵⁴ בגמרא
 57 והנצח⁵⁵ (בכתוב בידברי הימים)
 58 המדבר על שבע המידות העליונות 'לך
 59 ה' הגדולה [מידת החסד] והגבורה
 60 והתפארת והנצח וההוד, כי כל בשמים
 61 ובארץ [מידת היסוד] לך ה' הממלכה
 62 [מידת המלכות...]" זו [בגין]
 63 ירושלים, דעננו ירושלים
 64 הוא כדאיתא כמובא במדרש⁵⁶
 65 (הובא בתוספות⁵⁷) שנקרא
 66 השם 'ירושלים' על שם אברהם
 67 שנקראהו להר המוריה שבירושלים
 68 בעקידת יצחק הר' ה' יראה⁵⁸,
 69 והעיר היה נקרא כבר קודם
 70 לפני שאברהם אבינו הוסיף לשם את
 71 'ראה' שלם, כדכתיב⁵⁹ בתורה
 72 ומלפי צדק מלך שלם, ולכן
 73 נקרא ירושלים, על שם יראה
 74 ועל שם שלם, שהוא הצירוף
 75 של 'ראה' ו'שלם' בשם העיר ירושלים
 76 עננו שלימות היראה⁶⁰. והרי
 77 שלימות היראה יראת ה' מושלמת
 78 היא היראה שמביאה לידי
 79 מסירות נפש בגלוי במעשה
 80 בפועל, כנ"ל שיראת ה' בדרגה

1 בלבד, שנאמר⁴⁶ בתורה ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל
 2 מעמך כי אם אלא ליראה וגו', וכתיב⁴⁷ באיוב ויאמר לאדם
 3 הן יראת ה' היא חכמה וגו', שכן בלשון יוני קורין לאחת
 4 הן, ופירש רש"י, שלפי זה משמעות המילים 'הן יראת ה' היא יחידה
 5 היא היראה בעולם ואין דומה
 6 לה, והיינו, והמשמעות הפנימית של
 7 הדרבים היא שהענין דיראת
 8 שמים היא באופן של אחת,
 9 בחינת היחידה⁴⁸, לנשמה יש
 10 חמשה שמות שהן חמש דרגות
 11 (מלמטה למעלה, נפש, רוח, נשמה,
 12 חיה, יחידה) והנקודה הכי עמוקה והכי
 13 פנימית היא היחידה ועל כך מבאר
 14 כאן שהאוצר עליו מדובר הוא יראת ה'
 15 כפי שהיא מצד היחידה, שאז
 16 היראה היא באופן של
 17 מסירות נפש, והיינו,
 18 שעבודתו של היהודי שירא את ה'
 19 בדרגה כזו של יראה, מתוך הנקודה
 20 הכי עמוקה והכי פנימית של הנשמה,
 21 היא עבודת ה' מתוך מסירות נפש
 22 כמו איש צבא שענינו הוא
 23 ענין המסירות נפש והוא נלחם
 24 בכל כוחו במסירות מוחלטת מתוך
 25 נכונות לוותר על חייו, ובכך זה כוח
 26 המסירות נפש הרי הוא מנצח
 27 במלחמה.
 28 ועוד זאת, שגם ענין הנצחון
 29 ולא רק ענין המלחמה קשור עם
 30 ענין היראה, כפי שממשיך ומבאר.
 31 והענין בזה, כפי שמבאר הרבי
 32 הרי"צ פעל ההילולא בהמשך
 33 קבוצת מאמרי החסידות שנאמרו
 34 כהמשך לזה דרושי חתונה⁴⁹,
 35 המאמרים שאמר הרבי הרי"צ לרגל
 36 נישואי חתנו הרבי ובתו הרבנית (בשנת
 37 תרפ"ט) ולפני זה, בדרושי
 38 אדמו"ר האמצעי בתורת
 39 חיים פרשת בשלח⁵⁰ [על
 40 הפסוק⁵¹ בשירת דבורה ספר

(46) עקב י, יב. (47) איוב כח, יח. (48) ראה תוד"ה עד אחת - מנחות יח, א. (49) ד"ה א"ר אושעיא כו' צדקת פרזוני תרפ"ט (סה"מ קונטרסים ח"א לו, א ואילך. סה"מ תרפ"ט ע' קע). (50) שלא, א ואילך (רכז, ד ואילך). (51) ספר שופטים ה, יא - הפטרת פרשתנו. (52) פסחים פז, ב. (53) זכרי' ב, ח. (54) ברכות נח, סע"א. (55) דברי הימים-א כט, יא. (56) ב"ר פנ"י, י. (57) ד"ה הר - תענית טז, א. (58) וירא כב, יד. (59) לך לך יד, ח. (60) ראה לקו"ת פקודי ד, א. פ' ראה כט, ד. ר"ה ס, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ענינו של שאול מרחובות⁶⁷ הנהר⁶⁸, הנזר בתורה בתולדות
 עשיר, ומבואר שמעלה זו של הבנה והשגה ברוחב הייתה בשאול המלך אלא
 מדובר על עבודת ה' באופן של קבלת עול וביטול דוקא, כמו
 שכתוב⁶⁹ בדברי שמואל הנביא לשאול המלך אודות מלחמת עמלק הנה
 שמוע מזבח טוב להקשיב
 מחלב אלים, היינו שהקבלת עול
 והציות מתוך ביטול חשובים יותר
 מקרבות משוכחים, מעלת הקבלת עול
 על ההבנה והשגה (ולכן הנה
 דוקא מלכות דוד היתה
 מלכות אמתית והיא מלכות
 נצחית, בדוגמת מלכות עולמים
 שלמעלה מלכותו של הקדוש
 ברוך-הוא שהיא נצחית).
 וזהו גם מה שמבואר
 בהמשך קבוצת מאמרים משנת
 תע"ב⁷⁰ לאדמו"ר הרשב"י
 (ובכמה מקומות) שענין
 הנצח כפי שהוא בעבודת האדם
 הוא שמנצח בעצמו מתגבר על
 עצמו ומנצח את הרצונות והנשיות
 הטבעיות שלו לעשות את מה
 שנדרש ממנו לעשות בעבודת ה' גם
 כשאינו רוצה בטבעו בעצם
 כלומר, לעשות גם דברים שמעצם
 טבעו איננו רוצה לעשותם, או גם
 אפילו לעשות דברים כאלה שהם
 היפך טבעו כו' ולשם כך צריך
 עוד יותר התגברות כי טבעו מתנגד
 לכך, ובכל זאת הוא עושה זאת בדרך
 נצחית. וענין הנצח, אף
 שהוא במדרגה היותר
 תחתונה, לבר מגופא⁷¹, מחוץ
 לגוף, כנאמר ב'פתח אליהו' עשר
 הספירות העליונות מקבילות לתבנית
 הגוף (חכמה – מוח, בינה – לב וכו')

גבוהה, יראה שלימה, מביאה לעבודת ה' בכל התוקף, עד כדי מסירות נפש
 (כמו איש צבא שנלחם למען המלך במסירות נפש).
 (ה) ויש להוסיף בזה, שענין זה האמור לעיל אודות שלימות היראה
 (ושכיחותה למידת הנצח) קשור עם כללות ענין התוכן הכללי של נושא
 היראה, ולא רק לדרגה הכי נעלית
 ביראה אלא החל מיראה תפאה,
 יראה תחתונה, יראה בדרגה נמוכה,
 פדוע⁶¹ בתורת החסידות שהיא
 יראה תפאה, אף שהיא דרגה נמוכה
 ביראת ה' חד דבר אחד עם
 (וממנה מהיראה בדרגה נמוכה
 באים ל) שלימות היראה, כפי
 שממשיך ומבאר.
 והענין בזה, דהנה, הפסוק
 בספר שמואל וגם נצח ישראל
 לא ישקר ולא ינחם לא יתחרט
 נאמר בנוגע למעלת מלכות
 דוד אפילו לגבי מלכות
 שאול⁶², שגם הוא שאול המלך
 נקרא משיח הויה⁶³, 'משיח' על
 שם שנמשח בשמן ונמשח בשמן
 אפרסמון וכיוצא בזה (כדברי
 הגמרא במסכת הוריות⁶⁴)
 ובכל זאת למלכות דוד יש מעלה
 ויתרון גם לגבי מלכות שאול. ומנה
 מוכן, שהענין הנצח ישראל
 ענין הניצחון והרצון להתגבר על
 המנגדים ולהכניעם שמעורר
 בעצם המלך בעומק יותר
 מחיי המלך ולכן למען הניצחון
 המלך משליך חייו מנגד כי הניצחון
 נוגע לו בעצם נפשו עוד יותר מחיי
 הוא במלכות דוד דוקא,
 שענינו של דוד הוא שעליו
 נאמר⁶⁵ בספר שמואל נאום
 הגבר הוקם על, ודרשו בגמרא
 שהקים עולה של תשובה כו',⁶⁶ שהוא של 'עולה של תשובה' ענין
 זה ענין הקבלת עול, והיינו, שהעבודה שהיהודי עובד את ה'
 אינה מצד הבנה והשגה של ידיעה והכרה בעניני אלוהות, אפילו
 לא באופן של רחובות הנהר, הבנה והשגה לכל רוחב הענין שזהו

(61) ראה תו"א קיד, ד. לקו"ת פ' ראה שם. לא, א. ביאורו"א לאדמו"ר האמצעי אמור פא, א"ב. דרך חיים נז, ג. מאמרי
 אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ריש ע' תרנט. ביאורו"א להצ"ח ח"א ע' תכג. קונטרס העבודה פ"ג (ע' 18). (62) ראה תו"א
 יתרו עב, ג. (63) שמואל-א כד, ו. ועוד. (64) יב, א. רד"ק שמואל-א י, א. (65) שמואל-ב כג, א. (66) ראה מו"ק טז, ב. במדבר
 פ"ח, כא. מדרש שמואל פכ"ט. (67) וישלח לו, לו. (68) עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ד. (69) שמואל-א טו, כב.
 (70) ח"ג ע' ארכא. (71) ראה עץ חיים שער טז (שער הולדת או"א וזו"ן) רפ"ד. לקו"ת מסעי צ, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המדרגות היא למטה מעניין השכל והרגש ועם זאת הרי זה קשור
2 ומעורר למעלה ביותר, במקום הכי עמוק והכי פנימי בנפש (לכן 'ראה
3 תתאה' קשורה ביראה הכי נעלית, שלימות היראה, כאמור לעיל) כפי
4 שמבאר הצמח צדק בארובה באור התורה בראשית
5 בתחילתו⁷², וכפי שמביא
6 בהגהות ללקוטי תורה⁷³ לגבי
7 מידת הנצח שבספירות העליונות
8 בפירוש הפנימי בנוסח התפילה
9 ומביא גואל לבני בניהם,
10 דקאי שהכוונה על נצח והוד,
11 שענין זה קשור עם א-ל עליון
12 (כנוסח התפילה 'א-ל עליון... ומביא
13 גואל...'), דקאי המכוון על פחינת
14 הקתר (שנקראת 'כתר עליון').
15 וכדאיתא כמובא בזהר⁷⁴ שענין
16 הנצח קשור עם מצח, שהוא
17 ענין ההמשכה והתגלות של אור
18 אלוני מבחינת מוחא סתימאה
19 מוח סתום ונעלם (שלמעלה מהחכמה
20 שהיא חכמה גלויה) ובחינת
21 עתיקא 'עתיק יומין' שגם הוא נעלם
22 (נעתק ונבדל מבחינת 'יום' וגילוי).
23 ולאחר האמור לעיל אודות הנצח
24 בספירות העליונות באלוקות, ממשיך
25 את המבואר לעיל וחוזר לעניין הנצח
26 כפי שהוא בעבודת ה'.
27 וענינו בעבודת האדם,
28 שהניצוח שהאדם מנצח את הנטיות
29 הטבעיות שלו לעשות היפך
30 טבעו, הוא, לא רק בענין
31 שהוא היפך השכל, היפך
32 הרגש שלו, והיפך כל
33 כוחותיו הגלויים, כך שנדרש
34 ממנו מאמץ גדול ביותר לעשות דבר
35 כזה אלא גם היפך הטבע
36 שהטביע בו הקב"ה, טבע
37 דקדושה, שזהו טבע הקדושה
38 שבכל יהודי הוא כללות ההנהגה
39 שמצד נפש השנית בישראל
40 הנשמה האלוקית (שבאה לאדם שנייה,
41 אחרי הנפש הבהמית שקיימת בו משולד) שהיא חלק אלקה ממעל
42 ממש⁷⁵, והיינו, ועבודת ה' היא באופן של ניצחון והתגברות לא רק על
43 הנטיות הטבעיות והרצונות האישיים שלו אלא גם באופן נעלה יותר מההנהגה
- שלו מצד הנפש הבהמית שנעשה אצלו אמתית ענין המסירות
נפש, שכולל גם מסירת נפש דקדושה, לצאת לא רק מגדרי
המצואות האישית הטבעית שלו אלא לצאת ולהתעלות גם מהמקצרים
וגבולים דקדושה, שהרי גם בקדושה יש גדרים וגבולות שזהו ענין
דיציאת מצרים (שאז בצאתם
ממצרים נקראו ישראל בשם
צבאות הוה, שעבודתם היא
כמו איש צבא שענינו הוא
מסירות נפש), שהתחיל הענין
הרוחני של יציאת מצרים על ידי
היציאה וההתעלות של בני ישראל
היוצאים ממצרים למעלה
מהמצרים וגבולים דקדושה,
ובדרך ממילא לאחר שהייתה
התעלות אל מעל לגבולות הקדושה
נתבטלו גם המצרים וגבולים
דלמטה, והיה הענין דיציאת
מצרים כפשוטו (ולכן בני ישראל
נקראו 'צבאות ה' בעת היציאה
ממצרים, על שם המסירות נפש שעל
ידה הייתה יציאת מצרים).
(ו) והנה נתינת האוצר הסיבה
שבגללה הקדוש-בורך-הוא נותן לבני
ישראל 'אוצר' זה של יראת שמים
ומסירות נפש, כמבואר לעיל, היא
בשכיל נצח ישראל, היינו,
כדי שישאל ינצחו
המלחמה נגד המנגדים לענייני
קדושה על ידי מדת הנצח,
שזהו הניצחון של האלוקות
והקדושה הוא ענין למעלה באלוקות
שמעורר ומגיע בעצמותו
ומהותו, במהותו
למעלה גם מחיי המלך כשם
שאנשי הצבא לוחמים כדי לנצח
במסירות נפש, אפילו במחיר של ויתור
על חיהם.
וממשיך ומבאר את עניינה של מלחמה
זו ומשמעותה מצד הרצון העליון ומצד
האדם, בני ישראל הלוחמים מלחמה זו בפועל.
והענין בזה, דהנה, תכלית פונת והמטרה של הבריאה היא
כדברי חכמינו ז"ל במדרש לפי שנתאנה הקב"ה להיות לו דירה

(72) יח, א. (73) תזריע כא, ב. לקו"ת מסעי שם. (74) ח"ג קלו, ב (אדר"ר) - הובא בהמשך תע"ב שם ס"ע א'רלז. (75) תניא רפ"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְדִרְגָּא גבוהה ונעלית כל כך שְׁלִמְעֵלָה מְגֵדֵר יִרְדָּה וְעֵלְיָה לירידה
 2 יש הגדרות משלה, לעלייה יש הגדרות משלה, ואילו כאן מתעלים לדרגא
 3 נעלית מכל הגדרים - שְׁהַתְחַתּוֹן שמצד עצמו הוא נחות ביותר יוצא מכל
 4 הגדרים וההגבלות שלו והוא נַעֲשֶׂה דִּירָה לוֹ יְתַבְּרֶךְ, המקום שבו
 5 עצמות האלקות נמצאת בגלוי
 6 בְּדוּגְמַת דִּירַת הָאָדָם שָׁפָה
 7 נִמְצָא הָאָדָם הָדָר בָּהּ בְּכָל
 8 עֲצֻמוֹתָיו⁷⁹ כל עצמותו וכל
 9 המציאות של האדם כולה גרה בדירתו,
 10 ולא רק חלק מסויים מהאדם דר
 11 בדירה, הִינֵנו, ומבחינת הנשמה
 12 והחיות שלו, האדם נמצא בדירה לֹא
 13 רק בְּהַחִיּוֹת הַגְּלוּי, החלק הניכר
 14 והנגרש של החיות שלו אֵלָא גַם
 15 בַּעֲצָם הַחִיּוֹת גם עצמיות החיות
 16 של האדם שבוֹדֵךְ כלל אינה ניכרת
 17 ונרגשת בגלוי, גם היא נמצאת בכל
 18 התוקף בדירה שבה הוא גר (וְכַמּוֹכֵן
 19 מִהֶמְבּוֹאֵר בְּאֲרוּכָה במקום אחר
 20 בתורתו של הרבי בְּנוֹגֵעַ לְאֲרַבֵּעַ
 21 אֲמוֹת שֶׁל אָדָם⁸⁰, לפי ההלכה
 22 'ארבע אמות של אדם קנות לו'
 23 (כלומר, ארבע אמות סביב המקום שבו
 24 הוא נמצא נחשבות כרשותו והדברים
 25 הנמצאים בשטח זה נקנים לו) ומוסבר
 26 על כך שהסיבה לדבר בפנימיות העניין
 27 היא משום שהנפש והחיות שלו
 28 מתפשטת ומאירה סביבו (וכדברי הרבי
 29 ב'קונטרס עניינה של תורת החסידות':
 30 "בד' אמותיו של אדם מתפשטת בחינת היחידה שבו. ולכן קנות לו לאדם
 31 שלא באמירתו ורעותו, כי בבחינת היחידה אינו נוגע ענין הדעת והשכל. אלא
 32 שהתפשטות היחידה בד' אמותיו הוא בשביל קנין חפץ...") וְעַל אַחַת
 33 בָּמָה ואם הדברים אמורים לגבי ארבע אמות בכל מקום, אפילו
 34 ברשות הרבים ובמקום שלא מוקף מחיצות המגדירות את השטח כרשותו,
 35 קל-יחומר בְּנוֹגֵעַ לְבֵית וְדִירָה שְׁמַקִּיף וּמַגִּין עָלָיו כו' שבוודאי
 36 הנפש והחיות של האדם נמצאת ונרגשת ומאירה בבית).
 37 וְעֵנִין זֶה של הפיכת העולם ל'דירה' לאלוקות נַעֲשֶׂה נִפְעַל עַל יְדֵי
 38 כָּלִלוּת עֵנִין מַעֲשִׂינוּ וְעִבּוּדָתָנוּ בתורה ומצוות בְּמִשְׁךְ זָמַן
 39 הַגְּלוּת¹⁶, שָׁאֵז בּוֹמֵן הגלות, כשיש העלמות והסתרים על האלוקות
 40 ומניעות ועיכובים בעבודת ה' יֵשׁ צוּרֶךְ בַּעֲנֵן שֶׁל מַלְחָמָה במגורים,

1 בַּתְּחַתּוֹנִים, הרצון העליון הוא שדווקא העולם הזה התחתון (שבו
 2 האלוקות נעלמת ונסתרת יותר מכלל העולמות) יהיה מקום ראוי לגילוי
 3 אלוקות והשראת השכינה, נִתְאַוָּה דִּיקָא, וחכמינו ז"ל דייקו בלשונם
 4 ואמרו לגבי רצון זה 'נתאווה' כְּמֵאֲמַר רַבִּינוּ הִזְקֵן⁷⁶ אוֹיֵף אַ תְּאֵוָה
 5 אִיזו קִיין קְשִׁיָּא, על תאווה אין
 6 שאלות, כלומר שאין מקום לשאול
 7 ולהקשות מה הסיבה ומה ההסבר
 8 ל'תאווה' זו פִּינּוֹן שְׁזָהוּ עֵנִין
 9 שְׁלִמְעֵלָה מְקַשִּׁיָּו, נעלה
 10 משאלות וקושיות והסברים וְאִין זֶה
 11 בְּגֵדֵר כָּל עֵנִין קְשִׁיָּא וְהָעֵלָם כו'. וְעֵנִין זֶה (נִתְאַוָּה) צָרִיךְ לְהִיּוֹת
 12 כו' ומעל הגדרים של קושיות
 13 שנובעות מכך שהדבר נעלם ולא גלוי.
 14 וְעֵנִין זֶה (נִתְאַוָּה) הרצון העליון
 15 ל'ירידה בתחתונים' שהוא רצון
 16 שלמעלה מהגדרים הרגילים ולכן נקרא
 17 'תאווה' צָרִיךְ לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ
 18 לַתְּחַתּוֹנִים העולם הזה הגשמי
 19 שהוא העולם הכי תחתון דִּיקָא
 20 (שְׁזָהוּ) העולם הזה הַמְקוֹם
 21 שְׁהִיָּה עֵיקָרִי עֵיקָר גִּלּוּי האלוקות
 22 בַּתְּחִלָּה כשנברא (העולם),
 23 וב'תחתונים' עצמם עניין ה'דירה'
 24 נשלם ומתמלא דווקא כשהוא נמשך
 25 עַד לַתְּחַתּוֹן שְׁאִין תְּחַתּוֹן
 26 לְמִשְׁה מְמַנּוּ שהוא העולם הזה
 27 הגשמי והחומרי. ויבְשִׁבִּיל זֶה כדי
 28 שהכוונה האלוקית הזו של 'דירה'
 29 בתחתונים' תתמלא ותתבצע יִרְדָּה
 30 הַנְּשָׁמָה מלמעלה למטה שהיא ירידה גדולה מאד, כמו ירידה מְאִיגָרָא
 31 רָמָה לְבִירָא עֲמִיקָתָא⁷⁷, מגג גבוה לבור עמוק, כְּדִי לַעֲבֹד
 32 עֲבֹדָתָה ולמלא את רצון ה' בַּעֲנֵן הַמַּעֲשֶׂה, כמאמר חכמינו ז"ל
 33 בפרקי אבות הַמַּעֲשֶׂה הוּא הָעֵיקָר⁷⁸, שְׁהוּא כַח הָכִי תְּחַתּוֹן
 34 מבין כל כוחות הנפש, כוח המעשה הוא הכוח התחתון ביותר ודווקא על ידו
 35 נשלמת הכוונה העליונה של 'דירה בתחתונים' (ואילו בעבודת ה' על ידי
 36 השכל והורגש, למשל, שהם כוחות נעלים ועדינים יותר מכוח המעשה, אי
 37 אפשר לפעול שהעולם התחתון יהיה דירה לאלוקות כמו שהדבר נפעל על
 38 ידי כוח המעשה). וְעַל יְדֵי יִרְדָּה זוֹ שהנשמה יורדת לעולם הזה התחתון
 39 וכאן היא עוסקת בעבודת ה' בכוח המעשה נַעֲשִׂית בסופו של דבר
 40 הַעֲלִיָּה, וְעַד שְׁמִינֵי האדם העובד את ה' בעצמו ומעלה את העולם

(76) המשך תרס"ו ס"ע ז ואילך. (77) לשון חז"ל - חגיגה ה, ב. (78) אבות פ"א מ"ז. (79) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצז. סה"מ תרל"ה ח"ב ריש ע' שנג. המשך תרס"ו ס"ע ג. סה"מ תרס"ט ע' קס. תרע"ח ע' קצג. תרצ"ב ע' יד. (80) ראה קונטרס עניינה של תורת החסידות ס"כ, ובהנמקן שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁזָהוּ המצב בזמן הגלות הוא הִיפֹךְ הַמַּעֲמָד וּמַצֵּב דִּתְפָּאֶרֶת אָדָם
2 לְשִׁבְתָּ בֵּית⁸¹, התפארת של האדם היא כאשר נמצא בביתו, כלשון הכתוב
3 בישעיה, היינו שהוא נמצא וגר במקום הראוי לו אבל המצב בגלות הוא הפוך
4 כאשר לא נמצאים בבית אֲלָא אֲדִרְבָּה, כלשון הכתוב בתהלים אֶרֶץ
5 צִיָּה גו'⁸², מדבר צחית שאין בו
6 מים, ובנמשל, מקום ומצב שאין בו
7 גילוי אלוקות שְׁאֵז נַעֲשֶׂה מַעֲמָד
8 וּמַצֵּב דִּצְמָאָה לָךְ נִפְשִׁי כְּמָה
9 לָךְ בְּשָׂרִי נִפְשׁוּ וּבִשְׂרׁוּ שֶׁל אָדָם
10 צמאים וכמהים ומשתוקקים להתקרב
11 לאלוקות [וְעַד כִּי כָךְ גְּדוֹל הַצִּימָאוֹן
12 שְׂאוּמְרִים בהמשך הדברים
13 בתהלים כֵּן בְּקוֹדֶשׁ חֲזִיתִיךָ⁸³,
14 כְּפִי שֶׁמִּבִּיא הַרְבֵּי הַרִּי"צ בַּעַל
15 הַהִילּוּלָא⁸⁴ פִּירוּשׁ רַבִּינוּ
16 הַזֶּקֶן⁸⁵ בְּשֵׁם מוֹרוֹ הַבַּעַל שֶׁם
17 טוֹב: הַלּוּאִי בְּקוֹדֶשׁ, כלומר,
18 הַצִּימָאוֹן לאלוקות בזמן הגלות הוא כל
19 כֵּךְ חֹזֶק שֶׁאֵנָּה מֵאֲחִילִים לַעֲצֵמָנוּ
20 הַלּוּאִי כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּאֶרֶץ
21 הַקּוֹדֶשׁ ובזמן שֶׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים
22 וַיִּשׁ גִּילּוֹי אֱלֹהִימוֹת, הִיפֹךְ אֶרֶץ צִיָּה
23 וְעִנְיָ, הַלּוּאִי שֶׁאֵי יִהְיֶה חֲזִיתִיךָ,
24 בְּתִשְׁוֹקָה גְּדוֹלָה בְּאוֹפֶן
25 דִּצְמָאָה לָךְ נִפְשִׁי כְּמָה לָךְ
26 בְּשָׂרִי, כְּמוֹ בְּאֶרֶץ צִיָּה וְעִנְיָ
27 [שֶׁאֵז, דווקא מִפְּנֵי הַרְחִיקוֹ, הַתִּשְׁוֹקָה
28 גְּדוֹלָה בִּירוֹתָן, כִּינּוֹ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם
29 בְּאֶרֶץ צִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה עַל
30 הַמִּדְבָּר שֶׁבּוֹ הִלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַרְבַּעִים
31 שָׁנָה נִחַשׁ שָׂרָף וְעֶקֶרֶב גו'⁸⁶,
32 מוֹזִיקִים שֶׁמִּפְּרִיעִים וּמַעֲכִיבִים, וְצָרִיךְ
33 לְלַחֹם בַּעֲנִינִים הַהִפְכָּיִים
34 הַמִּגְדִּים לְקִדּוּשׁ וּלְפָעוֹל בָּהֶם
35 הַעֲנִין דְּאַתְּחַפֵּיא וְאַתְּחַפֵּיא
36 הָרַע וְאַתְּחַפֵּיא וְגַם יִתִּירָה מוֹ
37 הַפִּיכָה הָרַע לְטוֹב, שְׁזָה מִלַּחֲמָה זֶה
38 נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַתַּעֲוִרוֹת מִדַּת
39 הַנִּצָּחוֹן, כִּי, מִצַּד מִדַּת הַנִּצָּח
40 הֵנָּה לֹא זֶה בְּלִבְד שְׂאִינוֹ סוֹכֵל
41 אֶת הַמִּנְגָּד וְלֹא מִסּוּגָל לַהֲסִכִּים אִתּוֹ, אֲלָא עוֹד זֹאת, שְׁלֹחֶם עִמּוֹ
42 וּמִנְצָחוֹ שֶׁלֹּא יִגְדֵּעַ, וְהִינֵנוּ, וּמִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בַּעֲבוּדַת ה' שֶׁל כָּל
- אחד ואחד היא שְׁלֹא לְהַתְפַּעֵל מִכָּל הַחֲשָׁבוֹנוֹת הַחִישׁוּבִים
וְהַשִּׁקּוּלִים וּמִדִּידוֹת וְהַגְּבֻלוֹת, גְּדִירִים וּמִגְבּוּלוֹת, הַעֲשׂוֹת לִמְנוּעַ
מַעֲבֹדַת ה' בְּכָל הַתּוֹקֶף, אֶל יְבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמִּלְעִיגִים⁸⁷ עַל שְׁמִירַת
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, וְלַעֲשׂוֹת כָּל הַתְּלָוִי בּוֹ, מִתּוֹךְ יִרְאָה, עַד
לְשִׁלְיָמוֹת הִירְאָה כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִיל
בַּהֲרַחֲבָה שִׁיכּוֹת הִירְאָה וְשִׁלְיָמוֹת
הִירְאָה לַעֲנִין הַנִּיצָחוֹן וְעִנְיָ
הַמִּסְרִית נִפְשׁ (כְּנָ"ל סְעִיף
(ד), וְהִינֵנוּ, שְׁעַבּוּדָתוֹ הִיא
כְּמוֹ אִישׁ צָבָא שְׂמוֹסֵר אֶת
נִפְשׁוֹ וְחִיּוֹ מִסִּירַת הַנֶּפֶשׁ וּמִסִּירַת
הַגּוּף בְּשִׁבְלִי עֲנִין שְׁלִמְעָלָה
מִזֶּה שֶׁנֶּחֱשֶׁב יוֹתֵר מִנִּפְשׁוֹ וְחִיּוֹ. וְעַל
יְדֵי זֶה הַשְׁהָרֵם מִצִּדּוֹ עוֹבֵד אֶת ה'
כְּאִישׁ צָבָא הַלּוֹחֵם בַּמִּסִּירוֹת נִפְשׁ
פּוֹעֵל בַּעֲקֻבּוֹת הַהֲתַעֲוִרוֹת שֶׁלּוֹ
מִלְטָה אֲתַעֲרוּתָא דְלַעֲלִילָא
הַתַּעֲוִרוֹת מִלְמַעְלָה, מִצַּד הָאֱלֹהִימוֹת
כְּעִין אֲתַעֲרוּתָא דְלַתְּמָא בְּרוּמָה
וּבְאוֹתוֹ עֲנִין כְּמוֹ הַהֲתַעֲוִרוֹת מִלְטָה
מִצַּד הָאָדָם [וְהִינֵנוּ שְׁעַל יְדֵי זֶה
שְׁמַגְלָה אֶת הָאוֹצֵר שְׁכִנְפִּשׁוֹ
וְהַגִּילּוֹי הַזֶּה מַעֲוֵר אוֹתוֹ לְמַלְחָמָה
בַּמִּסִּירוֹת נִפְשׁ, וְזֹאת בְּאַתְרוּתָא
דְלַתְּמָא שְׁלֹכֵן נוֹתֵן לוֹ הַמְּלָךְ
אֶת הָאוֹצֵר שְׁלוֹן], שְׁמַעוֹרֵר
עֲנִין זֶה שֶׁל נִיצָחוֹן הַמִּלְחָמָה,
כְּכִיכּוֹל גַּם לְמַעְלָה, בְּשֵׁם
צְבָאוֹת, כְּשֶׁאֲנִי נִלְחָם עִם
הַרְשָׁעִים אֲנִי נִקְרָא צְבָאוֹת,
הִינֵנוּ, שְׁמַגִּיעַ יְגוּעֵי וּמַעֲוֵר
בְּמַהוּת וְעַצְמוֹת הַמְּלָךְ, וּמַהוּתוֹ
וְעַצְמוֹתוֹ שֶׁל הַמְּלָךְ הִיא עֲנִין
לְמַעְלָה גַּם אִפְּלוֹ מִחֵי הַמְּלָךְ
(כּוֹלֵל גַּם פְּנִימִיּוֹת הַחַיּוֹת
שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּל נַעֲלָמָה וְנִסְתָּרָה, כִּי מִפְּנֵי
מַעֲלָתָה הִיא לְמַעְלָה מִהַתְגַּלּוֹת
שְׁלִמְעָלָה גַּם אִפְּלוֹ מִהַחַיּוֹת
הַגְּלוּיִים), שְׁלֹכֵן מִפְּקִיר הַמְּלָךְ
אֶת חֲיָיו כו' כִּי עַצְמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ
הִיא לְמַעְלָה מִחֵייו.
- (ז) וְעַל יְדֵי זֶה נִיצָחוֹן הַמִּלְחָמָה, כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִיל בַּהֲרַחֲבָה, נַעֲשֶׂה גַם

(81) ישע"י מד, יג. (82) תהלים סג, ב. (83) שם, ג. (84) ד"ה א"ר אושעיא שבהערה 49. וש"נ. (85) ראה לקר"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, ריש ע"ג. (86) עקב ח, טו. (87) טור ורמ"א או"ח בתחילתו. שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ב ס"א ס"ג. מהדו"ק שם ס"א.

ביאור בדרך אפשר

מלחמת ה', מושרשת בעצם הנפש יותר משאר המידות, כמבואר לעיל). וְאֵז
כאשר בני ישראל מנצחים במלחמת ה' נַעֲשֶׂה גַם הָעֵנָן דִּגְצָח
יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם - מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שֶׁהוּא מְשִׁיחַ
שהוא מבית דוד יָבִיא אֶת הַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה, וְעַד
והכוונה לשלימות הגאולה כל כך עד
לְאוֹפֶן שִׁיקוּיִים הַיְעוּד האמור
בנבואת ישעיה וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְוָה
וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יִחְדָּיו⁸⁸, גילוי
שייראה לעיני כל בשר, וְהִיתָה
לְהַיְוָה הַמְּלוּכָה⁸⁹ כאמור בנבואת
עובדיה, בְּקֶרֶב מָמֶשׁ, בְּמִהְרָה
בְּיָמֵינוּ מָמֶשׁ.

הַיְוָה וְלִנְצָח, עַל יְדֵי מִדַּת הַנְּצָח, הַקְּשׁוּנָה עִם שֵׁם צְבָאוֹת, וּמוֹשְׁרֶשֶׁת
בְּהַעֲצָמוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה. וְאֵז נַעֲשֶׂה גַם הָעֵנָן דִּגְצָח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם
- מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, שֶׁהוּא יָבִיא אֶת הַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה, וְעַד לְאוֹפֶן
שִׁיקוּיִים הַיְעוּד וְנִגְלָה כְּבוֹד הַיְוָה וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יִחְדָּיו⁸⁸, וְהִיתָה לְהַיְוָה
הַמְּלוּכָה⁸⁹, בְּקֶרֶב מָמֶשׁ, בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ מָמֶשׁ.

ביאור בדרך אפשר

בְּנֵי יִירוּשָׁלַיִם (וכדברי חכמינו ז"ל המובאים לעיל וְהַנְּצָח זֶה בְּנֵי
יִירוּשָׁלַיִם), הֵן בְּנֵי יִירוּשָׁלַיִם בְּרוּחָנִיּוֹת, עַל יְדֵי זֶה
שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל שְׁלִימוֹת הִירָאָה כְּנֻמָּז בְּשֵׁם יִירוּשָׁלַיִם
— 'יראה שלימה', וְאַחֵר כֶּף גַּם - הַמַּעֲשֶׂה הוּא הַעֵינָקָר - בְּנֵי
יִירוּשָׁלַיִם כְּפִשׁוּטוֹ, וִירוּשָׁלַיִם
תִּבְנֶה, בְּגאוּלָּה השלימה, בְּאוֹפֶן
דְּפִרְזוֹת תִּשָּׁב יִירוּשָׁלַיִם לֹא
צוּר בְּחֻמָּה, צִדְקַת פְּרִזוֹנוֹ, כְּפִי
שְׂרוּמֹז הַכְּתוּב 'פְּרִזוֹנוֹ' מִלִּשׁוֹן פְּרוּזוֹת,
וְזוּכִים לִכְךָ לְאַחֲרֵי וְעַל יְדֵי
שִׁפְיָזָן לְבִין הָאוֹמוֹת (כְּפִירוּשׁ)
הַנוֹסֵף ב'פְּרִזוֹנוֹ' לִשׁוֹן פִּיזוֹר, כְּמִבּוּאָר
לעיל), וְהַפִּיזוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין הָאוֹמוֹת
הוּא כְּדִי לְלַחֹם מִלְחָמוֹת
הַיְוָה וְלִנְצָח, עַל יְדֵי מִדַּת
הַנְּצָח, הַקְּשׁוּנָה עִם שֵׁם
צְבָאוֹת, וּמוֹשְׁרֶשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת
שְׁלֹמֶעֱלָה (ובְּהַתָּאם לזה מִדַּת הַנְּצָח
שְׂבָאֵר, הַמַּעֲוֶרֶת אוֹתוֹ לְלַחֹם אֵת

(88) ישע' מ, ה. (89) עובד' א, כא.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' א

תִּמְאָ - ואם תרצה לתרץ שְׁעוּלָה לֹא מַעֲבָא מִלֵּאכּוּל בְּקִדְשִׁים
קוּדֵם שִׁבְיָאוּהָ. דּוּחָה הַגְּמָרָא שָׂאִין לומר כֵּן וְהִתְנַיָּא, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל
בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר, בְּשֵׁם שְׁחִטָּאֹתוֹ וְאִשְׁמוֹ שֶׁל מִצּוּרֵעַ
מַעֲבָבִין אוֹתוֹ מִלֵּאכּוּל בְּקִדְשִׁים עַד שִׁבְיָאֵם, כֶּף עוֹלָתוֹ מַעֲבָבָתָּה.
וְכִי תִּמְאָ - ואם תרצה לתרץ כְּמוֹ שֶׁתִּרְצֶנּוּ לִגְבִי הָאִשֶּׁם שֶׁמְדוּבֵר
בְּשִׁנְיָה עוֹלָתוֹ קוּדֵם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרִבִים. דּוּחָה הַגְּמָרָא שָׂאִין
לומר כֵּן: וְכִי תִּרְבֶּה עוֹלָתוֹ קוּדֵם לְחִטָּאֹתוֹ רָאשׁוֹן, וְהִתְנַיָּא בְּבִרְיָתָא,
נִאֲמַר בְּפִרְשֵׁת קֶרֶב עוֹלָה יוֹרֵד (ויִקְרָא ה' ט-י) וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דִּי
שֶׁה וְהִבִּיא אֶת אִשְׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֵרִים אִוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לֵה'
אֶחָד לְחִטָּאֹת וְאֶחָד לְעֹלָה וְהִבִּיא אֹתָם אֶל הַבֶּהֱן וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר
לְחִטָּאֹת רָאשׁוֹנָה' וְגו', מִבְּרַרְתָּ הַבְּרִייתָא: 'וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחִטָּאֹת
רָאשׁוֹנָה' מִהַ תִּלְמִיד לֹמֵר - מִהַ מְלַמְּדֵנוּ הַכְּתוּב בְּאִמְרוֹ 'רָאשׁוֹנָה'
אִם לְלַמֵּד שֶׁתִּהְיֶה קוּדְמָתָה לְעוֹלָה, חֲרִי כִּבְרָה נִאֲמַר אַחֲרָי מִכֵּן (שם ה')
'וְאֵת הַשְּׁנֵי נַעֲשֶׂה עוֹלָה בְּשִׁשְׁפִּט', וְאִם כֵּן מֵאַחֵר שֶׁהַשְּׁנֵי נַעֲשִׂית
עוֹלָה בּוֹדָאִי הוּא שֶׁהַחֲטָאֹת תִּיעֶשֶׂה רָאשׁוֹנָה, אֲלֵא זֶה בְּנֵה אֵב -
מִהַ שְׁנֵי אִשֶּׁם רָאשׁוֹנָה' בֹּא לְלַמְּדֵנוּ כֹּל לְכָל הַחֲטָאוֹת שִׁיְהוּ קוּדְמָתוֹ
לְכָל עוֹלוֹת הַבָּאוֹת עִמָּהֶן, לִפִּי שֶׁהֵשֵׁם 'חֲטָאֹת' גּוֹרֵם לוֹ לְעוֹלָם
לְהִיּוֹת רָאשׁוֹן, וְיִקְרָא לֹ - וּמִקּוּבָל בִּידְעֵנוּ (וְזָכִיר) שֶׁפִּסְקוֹ זֶה לֹא
הוֹצֵר אֶלָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּאִפְּלִי חֲטָאֹת הָעוֹף קוּדְמָתָה לְעוֹלָתָה בְּהִמָּה,
וְכִין שֶׁכֵּן אֵין לְפִרְשׁ שֶׁמְדוּבֵר שֶׁהִקְרִיבוּ כָּבֵר אֶת עוֹלָתוֹ קוּדֵם
הַתְּמִיד.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּא, שְׂאֵנִי עוֹלָתָה מִצּוּרֵעַ מִשָּׂאֵר כָּל הָעוֹלוֹת,
כִּיּוֹן דְּרַחֲמֵינָא אֲמַר - שֶׁהַתּוֹרָה אָמַרָה

אלא לגבי דברים הנקטרים על גבי המזבח, שיש להקטיר הכל על
תמיד של שחר, אבל השחיטה והזריקה בפני עצמם אין איסור
תורה לעשותם לאחר תמיד של בין הערבים.
הגמרא מביאה תירוצ נוסף על דברי רבי ישמעאל: רב פפא אמר,
אין צריך להעמיד דוקא בחטאת העוף, אלא אפילו תימא שמדובר
בחטאת בהמה שיש בה חלבים הנקטרים על גבי המזבח, יש לפרש
שאין מקטיר את החלבים מיד, אלא רק שוחט וזורק את דמה,
ומעלה - את החלבים הטעונים הקטרה, ומלינה - ומשחה אותה
כל הלילה בראשו של מזבח שלא על גבי המערכה, ועל ידי כך לא
יפסלו בלינה, ולמחר יקטירו את החלבים לאחר התמיד של שחר.
הגמרא מקשה על רב חסדא שהעמיד את שיטת רבי ישמעאל
בחטאת העוף: וכי רק חטאת מעבכת מלאכול בקדשים, והאיכא
גם כבש לאשם שצריך המצורע להביא לכפרתו, וכל זמן שלא
הביאו לא ניתן לאכול בקדשים. בשלמא לרב פפא הדבר מובן,
דהיינו דמלין לה - שכשם שלגבי החטאת פירש שמעלה ומלינה
בראש המזבח, כך יש לפרש גם לגבי האשם, שאין מקטירים את
החלבים מיד אלא רק שוחטים וזורקים הדם ואת החלבים מעלים
ומלינים בראש המזבח. אלא לרב חסדא שהעמיד בחטאת העוף,
מאי איכא למימר, שהרי אשם מצורע אינו בא אלא כבש אפילו
אם הוא עני. מתרצת הגמרא: אמר - אמרו בני הישיבה, שמדובר
שקרב אשמו כבר קודם לתמיד של בין הערבים.
שבה הגמרא ומקשה: והאיכא גם קרבן עולה שהמצורע מביא
לכפרתו, ובשרה נקטר על גבי המזבח שהרי כולה עולה כליל. וכי

בס"ד. שיחת יום* ועש"ק פ' בא, יו"ד שבט, אחרי חצות, ה'תש"ל

– סיום כתיבת ספר תורה לקבלת פני משיח צדקנו –

בלתי מוגה

- [כ"ק אדמו"ר שליט"א נכנס להתוועדות – יחד עם הרב אלי' ייאכיל סימפסון שאחז את הספר-תורה – ובידיו הכתר של הס"ת (בתוך קופסא), ולאחר שהונחו על השולחן, פתח ואמר:]
- א. כיון שעומדים בערב שבת קודש (פ' בא, יו"ד שבט) – אין זה זמן להאריך, ע"פ דין הגמרא¹ שבערב שבת בכלל ועאכו"כ אחר חצות צריך למהר, ולכן הרי זה צ"ל באופן דמועט המחזיק את המרובה, וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר כמ"פ² שיש בזה מעלות מיוחדות, ובפרט בזמנים מיוחדים.
- ב. מטעמים מובנים, ה' הרצון שסיום הספר-תורה שהתחיל לכתוב נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, יהי' בסיום תקופת עשרים שנה להסתלקותו,
- שזהו ע"ד מ"ש בירושלמי³ בנוגע לשמשון [שנקרא על שמו של הקב"ה⁴, ודוקא כפי שנקרא בשם "שמש"⁵, היינו, ללא ה"מגן"] ששפט את ישראל עשרים שנה כו' –
- ולכן נקבע זמן סיום כתיבת הס"ת לערב שבת קודש, ולאחר חצות – בסמיכות האפשרית ליום הסתלקותו, שחל בקביעות שנה זו כמו בשנת ההסתלקות, ביום הש"ק.
- וככל הענינים מרומז גם ענין זה (סיום כתיבת ס"ת בערב שבת) בנגלה דתורה⁶ – כפי שמצינו במשה רבינו [רעיא מהימנא, שאתפשטותי' דמשה בכל דרא ודרא⁷, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו] שכתב ספרי תורה, ס"ת לכל שבט ושבט, וס"ת כללי עבור כלל ישראל⁸, וכיון שהסתלקותו היתה בשבת⁹, הרי מובן שסיום כתיבת הס"ת הי' בערב ש"ק (כמדובר ומבואר בכ"מ¹⁰).
- ג. וכיון שסיום הס"ת הוא ע"י "שלוחו של אדם"¹¹ – כל בנ"י בכל מקום שהם שמשתתפים בסיום הס"ת, הרי הם השלוחים שלו לסיים את הס"ת בערב ש"ק של יום הסתלקותו – הרי כאן המקום להתחיל עם "הזמנה" לכל בנ"י בכל מקום שהם.
- וכיון שנמצאים בגלות – הן אלו שנמצאים בחוץ לארץ, והן אלו שנמצאים בארץ הקודש תבנה ותכונן במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו, ועאכו"כ אלו שנמצאים בשבי' ובצרה ובמצור, בגלות לפנים מגלות – יהי' גם אופן ההזמנה ע"י אמירת מזמור "למנצח יענך"¹² בציבור (כפי שכתב רבינו נשיאנו בא' ממכתביו הכלליים).

ש"פ שמות ס"ג (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 11).
(6) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 371 הערה 242. וש"נ.

(7) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).
(8) ראה דב"ר פ"ט, ט. פסיקתא דר"כ פ' וזאת הברכה. מדרש תהלים עה"פ צ, א. ועוד. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 340 ואילך. וש"נ.

(9) ראה שו"ע אדה"ז א"ח סרצ"ב ס"ה. וש"נ.
(10) ראה רד"ה להבין ענין כתיבת ס"ת שנאמר בהתוועדות (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 43), ובהנסמן בהערה 10 ובשוה"ג.

(11) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(12) תהלים מזמור כ.

(* באור ליום ועש"ק, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנ"ש מאה"ק (שהגיעו בקשר עם מלאות תקופת עשרים שנה ליו"ד שבט), שמסרו רשימת שמות רוכשי האותיות בס"ת:

בואכם לשלום, בשעה טובה ומוצלחת, ובאופן טוב ברוחניות ובגשמיות. ובודאי תנצלו את שהותכם כאן באופן המתאים להתחלת תקופה חדשה של שנת העשרים, בתוספת אור. והעיקר – שיקויים רצונו של כ"ק מו"ח אדמו"ר שנזכה לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(1) ב"ק לב, א.

(2) ראה – לדוגמא – אג"ק שלו ח"ה ע' קלו. סה"ש תר"ץ ע' 128. תרצ"ו ע' 59. קיץ ה'ש"ת ע' 143.

(3) סוטה פ"א ה"ח.

(4) שם יו"ד, א.

(5) תהלים פד, יב ("שמש ומגן ה' אלקים"). וראה גם שיחת

- 1 ועי"ז יומשך מ"ש בסיום וחותרם המזמור: "הוי' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו", ובעגלא דידן.
- 2 וכיון שנמצאים כאן אלו שרבינו נשיאנו מינה ב"ועד" של כתיבת הס"ת¹³ – הנה הזקן שבהם יתחיל
- 3 את הפסוק הראשון של הקאפיטל, ואחריו יאמרו כל אחד ואחד.
- 4 ויה"ר שתפלת ישראל תעלה למעלה ותפעל פעולתה, בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים, בטוב
- 5 הנראה והנגלה.
- 6 ד. ולהעיר, שאמירת "למנצח יענך" בערב ש"ק לאחר חצות הו"ע בלתי רגיל, אבל, כיון שחיים אנו
- 7 בתקופה בלתי-רגילה כלל,
- 8 – שלפי כל הסימנים ברורים וגלויים, הרי זה עקבתא דמשיחא, סוף הגלות, חושך כפול ומכופל,
- 9 וכאשר נזכה שיסתיים הגלות, אזי תתחיל "אתחלתא דגאולה"¹⁴, עי"ז ש"יעמוד מלך מבית דוד הוגה
- 10 בתורה ועוסק במצות כדוד אביו. . . ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה' . . . (וכאשר
- 11 לאח"ז י)בנה מקדש במקומו ו(י)קבץ נדחי ישראל", אזי "הרי זה משיח בודאי"¹⁵; אבל בינתיים נמצאים
- 12 עדיין בגלות –
- 13 הנה בזמן בלתי-רגיל זה יהי' גם הענין הבלתי-רגיל דאמירת "למנצח יענך" בערב ש"ק לאחר חצות.
- 14 [כ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו, והרה"ח ר' שמואל הלוי לויטין התחיל אמירת פסוקי
- 15 "למנצח גוי' יענך", והקהל ענה אחריו פסוק אחר פסוק.
- 16 אח"כ ישב כ"ק אדמו"ר שליט"א על מקומו, וצוה לנגן ניגון ד' הבבות לרבינו הזקן (כבא הד' פ"א),
- 17 ניגון אדמו"ר האמצעי, אדמו"ר הצ"צ, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, אדמו"ר מהוריי"צ,
- 18 והניגון "הושיעה את עמך".
- 19 אח"כ עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א מלוא קומתו, וצוה להסופר (הרה"ח ר' שמרי' פאקטאָר) לסיים את
- 20 כתיבת הספר-תורה.
- 21 אח"כ אמרו פסוקי "אתה הראת": כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר פסוק ראשון ואחרון, ובשאר הפסוקים
- 22 נתכבדו כמה מנכבדי אנ"ש¹⁶.
- 23 אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים".
- 24 אח"כ הגביהו וגללו את הספר-תורה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א הניח את ה"כתר" ע"ג הס"ת, ונטלו
- 25 והוליכו – תחת חופה ונרות דולקים – והכניסו לארון-הקודש.
- 26 אח"כ שב כ"ק אדמו"ר שליט"א למקומו, ואכל פרי חדש בברכת "שהחיינו"¹⁷.
- 27 * * *
- 28 ה. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה להבין ענין כתיבת ספר תורה (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).
- 29 * * *
- 30 ו. כמדובר לעיל¹⁸, הנה ע"י סיום הס"ת נתבטל הענין ד"מחוסר מעשה" בנוגע לנתינת-כח של נשיא
- 31 דורנו, ועכשיו צריך כל אחד להשלים ה"פכים קטנים" שהוא צריך לסיים כדי לבטל את הגלות, שאז
- 32 נצא בשמחה ובטוב לבב לקבל פני משיח צדקנו.

תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 62.

(17) ראה לקו"ש ח"ט ע' 547.

(18) סד"ה להבין ענין כתיבת ס"ת שנאמר בהתועדות (תורת

מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 53).

(13) ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 59 הערה 5.

(14) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 383 ואילך.

וש"נ.

(15) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

(16) ראה רשימת המכובדים בכת"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א

ז. בנוגע לענינו של יום זה שהוא גם ערב שבת קודש של יום ההילולא, הנה:

לצערנו, יש צורך להסביר ולהבהיר, שאין זה ענין שנקרא בלשון המדינה בשם "באנקעט" (מסיבה) או "דינער" (חגיגה) או "אינסטאליישאָן" (הכתרה) וכו', כך, שממתינים ל"סענסיישאָנס" (סנסציות) ו"סטייטמענטס" (הצהרות) וכו';

זהו יום הילולא של צדיק, נשיא דורנו, ואין זה מקום להצהרות, חגיגות והכתרות וכו', כי אם, לומר דברי תורה ויראת שמים ודברי התעוררות, על מנת שיומשכו בפועל ע"י כל אחד ואחת מהשומעים והשומעות, שיעסקו בזה מתוך שמחה וטוב לבב.

ואז נזכה שבעגלא דידן יסתיים החושך כפול ומכופל, ואח"כ תתחיל "אתחלתא דגאולה", ועד לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א ניגן בעצמו הניגון "צמאה לך נפשי .. כן בקודש חזיתך טובך וחסדך". ואח"כ צוה לנגן הניגון "אנעים זמירות".]

אח"כ ברך ברכה אחרונה, וטרם צאתו התחיל לנגן הניגון "ופרצת".

— הוּספָּה —

סקירה קצרה* ע"ד ספר התורה לקבלת פני משיח צדקנו

ע"ד כתיבת ספר תורה זו הודיע כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בהתוועדות ליל שמחת תורה (קודם הקפות) ה'תש"ב. וז"ל¹

"מיט דער הילף פון השי"ת און אין דעם זכות פון מיינע אבות הקדושים זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, האָב איך זוכה געווען צו דעם געדאַנק פון ווערן, בל"נ, אַ שליח לטובת ולזכות פון כלל ישראל און שרייבן אַ ספעציעלע ספר תורה — "קבלת פני משיח ספר תורה" — אויף מקבל זיין משיח צדקנו במהרה בימינו, מיט איהר".

ובאגרת ב' אייר תש"ב²

"עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, יתברך ויתעלה, בזכות הוד כבוד קדושת אבותינו רבותינו הקדושים זצוקללה"ה סיבה טובה לזכותני בשליחות מצוה רמה ונשאה, להתעורר ולעורר לאלתר לתשובה ולהכין עצמנו לאלתר לגאולה ולכתוב ספר תורה ביחוד לקבלת פני משיח צדקנו, והי' דבר כתיבת ספר התורה כמוס עמדי לעשות הדבר באופן פרטי, אמנם בסעודת שמחת תורה בשיחתנו במעלת אהבת ישראל .. עלה בדעתי האם צדקתי במשפטי לכסות על האמת ולמנוע רבים ושלמים התמימים מלהשתתף בזכות הגדולה והקדושה .. החלטתי להודיע ברבים כי בעזרתו ית' הנני מתעתד לכתוב ספר-תורה ביחוד בשביל קבלת פני משיח צדקנו, בב"א".

ובאגרת כ"ד טבת תש"ג³

"כשהיינו מסובים בסעודת יו"ט בימי החג, בנוכחות ידידינו אנ"ש שי', דברנו על אודות חבלי משיח וביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, ובתוך הדברים אמרתי אשר בדעתי לכתוב בעזה"י ס"ת .. ביחוד בשביל

מוגה) "אמר, אשר צריכים להשיג סופר יר"ש וצריכים לכתוב ס"ת ביחוד, און מיט דער ס"ת אַרויסגיין אַנטקעגן משיח'ן".

(2) אגרות-קודש לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כרך ו' ע' רעח.

(3) אג"ק הנ"ל כרך ז' ע' צו.

(*) נדפסה בהוספה למאמר ד"ה להבין ענין כתיבת ספר תורה שנה זו (שי"ל בשנת תשמ"ו).

(1) נעתק כאן ממכתב "ועד ספר התורה לקבלת פני משיח צדקנו" — "הקריאה והקדושה" גליון 25 (תשרי ה'תש"ג) ע' ה. ובספר השיחות תש"ב ע' 14 (ע"פ רשימת השומעים, הנחה בלתי

- 1 לקבל פני משיח צדקנו בקרוב ממש, ומפני אהבת ישראל הנה כל החפץ להשתתף בכתיבת אותיות
- 2 הרשות בידו.
- 3 התחלת הכתיבה נועדה לכ' מרחשון, יום הולדת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, כפי שנמסר ב"הקריאה
- 4 והקדושה"⁴, ובמכתב כללי מהמזכירות של רבינו. ואז היתה אמורה להיות התחלת הכתיבה בפרסום,
- 5 שלכן נתפרסם תאריך ההתחלה. אך לפועל נדחה לב' אייר, ככתוב באגרת ב' אייר הנ"ל
- 6 "לסיבות מסיבות שונות נתאחזה האפשרות להתחיל בעזה"י בכתיבת הס"ת, והיום בשני לחודש אייר
- 7 – תפארת שבתפארת – יום הולדת הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש צוקללה"ה נבג"ם זי"ע הנה עלה
- 8 הגורל להתחיל בכתיבת הספר תורה לזכותם של כלל ישראל בגשמיות וברוחניות".
- 9 ואכן באותו יום התחילה כתיבת ספר התורה בחשאי, כאמור במודעה מיוחדת, מטעם "ועד ספר תורה
- 10 לקבלת פני משיח"⁵, ב"הקריאה והקדושה"⁶: פאָרגעקומען לויט דעם רבי'נס (שליט"א) [נ"ע] וואונש
- 11 אָהן פרסום⁷.
- 12 כתיבת ספר התורה היתה ע"ג קלף מיוחד של עור שחוטות וכשרות⁸. ועוד רצה כ"ק אדמו"ר
- 13 מוהריי"צ נ"ע שהקלף יהי' מעובד בארה"ק, ופנה בבקשה זו במברק למוה"ר שלמה יהודה ליב
- 14 אליעזרוב⁹. ובאגרת מפורטת יותר אליו, בב' מ"ח¹⁰
- 15 "שלחתי תלגרמה לידידי שי' על אודות השגת קלף מעורות שחוטות וכשרות מעובדים לשמה –
- 16 במדת ששה טפחים – בשביל לכתוב בעזה"י ספר תורה לקבל בה את פני משיח צדקנו בקרוב ממש".
- 17 אמנם בג' כסלו כתב לו שוב¹¹
- 18 "אדות הקלף להס"ת הנה יעלה ביוקר ולכן בדעתנו לעשות זאת פה".
- 19 את הקלף אמנם השיגו בארה"ב, על אף הקשיים בהשגת קלף באותה שעה, כי רוב העורות נלקחו
- 20 באותה שעה ע"י הממשלה (עבור צרכי המלחמה). ולאחר התחלת הכתיבה פנה בנד"ז, בו' אייר תש"ב,
- 21 למוה"ר אלי' נחום שי' שקליאָר¹²
- 22 "בזה הנני למלאות את ידו להתענין אדות העורות הדרושים לעיבוד הקלף בשביל הס"ת שכותבים
- 23 בעזה"י ביחוד בשביל קבלת פני משיח צדקנו בב"א, שיהיו משחוטות וכשרות ויואלו להשגיח על זה
- 24 בדיוק, והשי"ת יזכנו לקבל פני משיח צדקנו בב"א בחסד וברחמים".
- 25 כל ההוצאות בקנין הקלף ושכר הסופר (הרה"ח שמרי' פאָקטאָר ע"ה), הכל הי' על חשבונו הפרטי
- 26 של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, והנדבות שנדבו עבור זה מסר לקופת ה"מרכז לעניני חנוך" וקופת "מחנה
- 27 ישראל"¹³.
- 28 את ספר התורה התחילו וכתבו אז, אך סיומה התעכב שנים רבות.

* * *

- 30 בהתוועדות ש"פ וארא, ג' שבט, ה'תש"ל הודיע כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד סיומה בימים הקרובים.
- 31 וז"ל בהשיחה שנאמרה בעת סיומה
- 32 "מטעמים מובנים האָט מען געוואָלט, אַז דער סיום פון דער ספר תורה וואָס כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט
- 33 אָנגעהויבן שרייבן – זאָל זיין בסיום תקופת עשרים שנה פון זיין הסתלקות.

(4) גליון 14 (מ"ח תש"ב) ע' יב.
(5) לחברי הוועד נתמנו מוה"ר שמואל לויטין, מוה"ר אלי' סימפסון ומוה"ר דוד שיפרין – אג"ק הנ"ל הערה 2 ע' רעט.
(6) הנ"ל הערה 1.
(7) השיחה שנאמרה בעת התחלת כתיבתה נדפסה בספר השיחות תש"ב ע' 118 ואילך (ע"פ רשימת השומעים, הנחה בלתי מוגה). ב"הקריאה והקדושה" הנ"ל הערה 1.
הסיפור שבשיחה הנ"ל בשלימותו נדפס באג"ק הנ"ל ע' רפ.
(8) ראה אג"ק הנ"ל ע' כח. מח. רפו.
(9) אג"ק הנ"ל ס"ע מז ואילך.
(10) אג"ק הנ"ל ע' כח.
(11) אג"ק הנ"ל ע' קד.
(12) אג"ק הנ"ל ע' רפו.
(13) אג"ק הנ"ל כרך ח ע' תקיט.

- און ווי ער זאגט אין ירושלמי¹⁴ וועגן שמשון וואָס "שמשון על שמו של הקב"ה נקרא שנאמר¹⁵ כי שמש ומגן ה' אליקים"¹⁶, און דוקא ווי הקב"ה איז "שמש", אן דעם מגן¹⁷: "כתוב אחד אומר וישפוט את ישראל ארבעים שנה"¹⁸ וכתוב אחד¹⁹ אומר והוא שפט את ישראל עשרים שנה כו' מלמד שהיו הפלשתים יראים ממנו כ' שנה לאחר מותו כדרך שהיו יראים ממנו כ' שנה בחייו"²⁰.
- און דערפאר איז דער סיום אויך לאחר חצות היום, וואָס דאָס איז בסמיכות הכי אפשרית צו יו"ד שבט, וואָס בקביעות שנה זו איז עס חל בשבת קודש (כבשנת ההסתלקות)."
- ואכן ביום ו' ערב שבת קודש פ' בא, יו"ד שבט, אחר חצות, ה'תש"ל, סיימוה בסעודה חגיגית.
- לאחר שיחה קצרה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א, קריאת פסוקי "למנצח יענק" ע"י הרר"ש הלוי לויטין ע"ה ועניית הקהל פסוק אחר פסוק, וניגוני רבותינו – סוימה כתיבת ספר-התורה.
- ולאחר אמירת פסוקי "אתה הראת"²¹, ניגון "פרוות תשב ירושלים", גלילת ספר-התורה לבישת ה"כתר"²² ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, נשיאת ספר-התורה לארון הקודש תחת חופה ובלוית נרות – ברך כ"ק אדמו"ר שליט"א ברכת "שהחיינו" בקול, ואכל פרי חדש.
- אח"כ אמר מאמר ד"ה "להבין ענין כתיבת ספר תורה", הנדפס בזה, ושיחה קצרה.
- ויהי רצון שתקויים תקוותו ורצונו של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שעם ספר תורה זה נצא לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש, בעגלא דידן, "נאו"!

ישראל בחייו ועשרים שנה אחר מיתתו הי' מוראו של שמשון על פלשתים כו'.

וראה ג"כ יל"ש עה"פ (סוף רמז עא).

(19) שופטים טז, לא.

(20) ראה שיחת ש"פ שמות, מבה"ח שבט ס"ג ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 12 ואילך).

(21) ראה מכתב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שננסן לעיל בהמאמר (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 47) הערה 48.

(22) ראה זח"ג רנו, ב.

(14) סוטה פ"א ה"ח.

(15) תהלים פד, יב.

(16) סוטה י, א.

(17) ראה שעזיחה"א פ"ד. וראה גם לקו"ת צו ח, א.

(18) כ"ה בירושלמי סוטה שם. וכתב ע"ז בתור"ה מעבירים – שבת נה, ב: וכלל ספרים שלנו כתיב כ' שנה ("וישפוט את ישראל ג' עשרים שנה" – שופטים טו, כ).

ובבמדב"ר פ"ד, ט: שני פעמים (ש)כתוב עליו שהוא שפט את ישראל עשרים שנה כו', ללמדך שעשרים שנה שפט את

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' א

- ימות השנה שהוא בשמונה ומחצה, כן הוא סידרו בשבת שבערב
הפסח, דברי רבי ישמעאל, ואין מקדימים אותו לשבע ומחצה
כשאר ערב פסח, והטעם מבואר בגמרא להלן. ורבי עקיבא אומר,
שזמן שחיטת התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא כסידרו בכל ערב
הפסח החל בימות החול שהוא בשבע ומחצה. ומתניין דקתני –
ולפי זה משנתנו שכתוב בה, שבערב פסח, התמיד נשחט בשבע
ומחצה בין בחול בין בשבת, כדעת רבי עקיבא היא, שאילו לרבי
ישמעאל כשחל בשבת, זמנו בשמונה ומחצה.
- מבררת הגמרא: במאי קא מיפלגי – במה תלויה מחלוקתם,
שלדעת רבי ישמעאל כשחל ערב פסח בשבת אין מקדימים
לשחוט את התמיד בשבע ומחצה, ולדעת רבי עקיבא מקדימים.
מבאר הגמרא: במיכר בשרא קמיפלגי – מחלוקתם תלויה בנידון
האם חוששים שיתחמם הבשר ויסריח, או לא, רבי ישמעאל סבר,
היישני למיכר בשרא – חוששים שאם יקדימו להקריב את הפסח,
יתחמם הבשר ויסריח עד שיבואו לצלותו במוצאי שבת, שכן אין
צלייתו דוחה את השבת, ועל כן מאחרים את הקרבתו, ולפיכך אין
מקדימים לשחוט את התמיד בשבע ומחצה כשאר ערבי פסחים,
אלא הוא קרב בשמונה ומחצה. ורבי עקיבא סבר, לא הישני
למיכר בשרא – אין לחוש שמא יתחמם הבשר ויסריח עד הערב,
ולכן יש להקדים את שחיטת התמיד לשבע ומחצה כדי שישפיקו
כל ישראל לשחוט את פסחיהם.

- שהמוסף קודמין להקטרת הבזיין, לפי שבמוסף אין נאמר פעם
אחת 'יום', דבר יום ביומו' (ויקרא כג לו), ובבזיין נאמר שני פעמים
'יום', 'ביום השבת ביום השבת' יערכנו לפני ה' תמיד' (שם כד ח),
וכיון שיום' משמעותו איחור, כשנאמר שני פעמים 'יום' יש
לאחרו יותר, ולכן עבד להו' למוסף – הקרבת המוסף נעשית
בשש – בשעה השישית, ולאחר מכן הקטרת הבזיין נעשית
בשבע – בשעה השביעית, ולכן עבד ליה' לתמיד – שחיטת
התמיד נעשית בשבע ומחצה, ואי אפשר להקדימה לשש ומחצה,
מפני עבודת הבזיין שנעשית באותה שעה. ורבי עקיבא סבר,
בזיין קודמין למוסף, ונמצא שהקטרת הבזיין נעשית בשיש –
בשעה החמישית, ולאחר מכן עבודת המוסף נעשית בשיש –
בזיין שכן, עבד ליה' לתמיד – שחיטת התמיד נעשית בשש
ומחצה.
- רבי מקשה על פירושו של אביי בדברי רבי עקיבא: מתקנה לה
רבא, מיד' – וכי בדברי רבי עקיבא, 'בסידרו בערב הפסח שחל
לחיות בערב שבת' קתני, הלא 'בסידרו בערב הפסח' סתמא קתני –
כתוב 'בערב פסח' בסתם, ומשמע שכוונתו לזמן ההקדמה בערב
פסח שחל בימות החול שהוא בשבע ומחצה.
- הגמרא מביאה פירוש שני בביאור מחלוקת רבי ישמעאל ורבי
עקיבא. מפרש רבא את דברי הברייתא: אלא אמר רבא, הכי קאמר
– כך היא כוונת הברייתא, כסידרו של התמיד בחול דעלמא – בכל

בס"ד. שיחת ש"פ בא, יו"ד שבט, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה (הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א).

* * *

ב. בסיום הסדרה – ש"הכל הולך אחר החיתום¹ – מדובר אודות מצות תפילין: "והי' לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך".

ובהתאם לכך, הי' מן הראוי לדבר אודות "מבצע תפילין".

אבל, כיון שביום השבת לא מקיימים מצות תפילין בפועל, לפי שאין צורך ב"אות" דתפילין, מפני שישנו ה"אות" של יום השבת², ובמילא גם הדיבור בזה לא צריך להיות בשבת, כדי שלא תהי' חלישות ב"אות" דשבת – יש להשאיר את הדיבור בזה לזמן של ימות החול – מוצאי שבת³, ב"סעודתא דדור מלכא"⁴, ומה גם שבינתיים אין משך זמן שבו ישנו החיוב דמצות תפילין.

ואילו עתה ידובר אודות פירוש רש"י בפסוק אחר באותה פרשה – פרשת תפילין, ובמילא הרי זה שייך לענין התפילין.

ג. הביאור בפירוש רש"י (פשוטו של מקרא⁵) על הפסוק⁶ "כי ישאלך בנך מחר", "יש מחר שהוא עכשיו, ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה, וכגון מחר יאמרו בניכם לבנינו⁷ דבני גד ובני ראובן",

– ש"מחר שהוא עכשיו" פירושו "עכשיו" ממש, היינו, לא לאחר היום, אלא (ביום זה) לאחר המאורע דקיום מצות פדיון בכור המדובר בפרשה זו, וכפי שהביא רש"י⁸ שיש דעה שקדשו בכורות הנולדים במדבר, ולכן מיד "ישאלך בנך". מה זאת? ולהדעה שלא קדשו בכורות הנולדים במדבר, אלא רק לאחר הכניסה לארץ – תהי' השאלה "מחר שהוא לאחר זמן"⁹, כשיקום דור חדש שלא הי' במצרים, כמו "מחר יאמרו בניכם לבנינו דבני גד ובני ראובן", לאחר שיקום דור חדש שלא יזכור המס"נ של בני גד ובני ראובן על כיבוש הארץ –

שמתחייב גם מצד מדת הענווה, כמארז"ל בנוגע לב"ה, ש"נוחין ועלובין היו... מקדימים דברי ב"ש לדבריהם" (עירובין יג, ב) – כי, הסדר הוא שלכל לראש צ"ל פשוטו של מקרא, ועי"ז באים להבנה עמוקה יותר גם בענינים המופלאים וביניהם של תורה שבפירוש רש"י (ראה גם לקו"ש ח"ה בתחלתו).

(6) פרשתנו יג, יד.

(7) יהושע כב, כד.

(8) פרשתנו שם, יא.

(9) ולהעיר, שאף שעדיין לא הי' החטא שבגללו נגזר על הדור שיצא ממצרים שלא יכנסו לארץ, ואז היתה הכניסה לארץ צריכה להיות תיכף ומיד, כמובן מפרש"י על הפסוק (פרשתנו יב, לז) "ויסעו... מרעמסס סוכתה", "ק"כ מיל היו ובאו שם לפי שעה", וא"כ היו יכולים ליכנס לארץ ביום אחד, ולא "לאחר זמן" – הרי כיון שמשה אמר לפרעה "נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר" (שמות ה, ג), ידעו בני"י שישוהו במדבר (לכל הפחות) ג' ימים (ראה גם פרש"י בהעלותך יו"ד, כט), ולגבי "עכשיו", הרי גם משך זמן של ג' ימים נחשב "לאחר זמן".

(1) ברכות יב, א.

(2) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסל"א. וש"נ.

(3) ראה שיחת מוצש"ק סכ"ג (תורת מנחם – התועודיות חנ"ט ע' 113).

(4) סידור האריז"ל בכוונת הברלה ומוצ"ש. פע"ח שער השבת פכ"ד.

(5) ובהקדים – שאע"פ שבפירוש רש"י יש גם ענינים מופלאים (ראה של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א)), וכן יינה של תורה ("היום יום" כט שבט), הנה לכל לראש ישנו פשוטו של מקרא, ורק לאחר"ז באים שאר הענינים. וכדברי רש"י (וארא ו, ט) "יתיישב המקרא על פשוטו (אני לא באתי אלא לפשוטו (פרש"י בראשית ג, ח)). .. והדרשה תדרש", שמה מובן שישנו גם ענין של דרוש, אבל תחילה ישנו ישוב המקרא על פשוטו, וע"י הקדמת פשוטו של מקרא, אזי "הדרשה תדרש" באופן אחר לגמרי.

וזהו הטעם שרש"י מקדים פשוטו של מקרא להדרוש – דלכאורה, הי' לו רש"י להקדים את הדרוש שנדרש כבר לפני החידוש שלו ("אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"), וכפי

1 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"א ע' 61 ואילך.

2 * * *

3 ד. בנוגע ללימוד ענין באגרת התשובה, הנה בשבוע שעבר¹⁰ דובר אודות מ"ש באגה"ת פרק שמיני
4 [ששייך לענין התשובה, כי, הספירה השמינית מלמטה למעלה היא ספירת הבינה, ששייכת לענין
5 התשובה¹¹], "לשוב עד הוי' ב"ה ממש ולעלות מעלה למקורה ולדבקה בו ית' כו'" – אף שלכאורה
6 הוצרך להיות סדר הדברים להיפך: "לעלות מעלה מעלה כו' עד הוי' ב"ה ממש" – שלכל לראש ישנה
7 עצם נקודת התשובה, שע"ז נעשית ההשבה "עד הוי' ב"ה ממש", ולאח"ז באים פרטי הענינים שבעבודת
8 התשובה – "לעלות מעלה מעלה וכו'".

9 אבל לכאורה יש להקשות על זה ממש"נ בחלק ראשון בתניא¹²:

10 בפמ"ג מבאר רבינו הזקן "סדר העבודה .. (ש)צריך להקדים תחלה קיום התורה והמצות ע"י יראה
11 .. ואח"כ יאיר עלי' אור האהבה", אך לפעמים קודמת האהבה ליראה, "אך זהו דרך מקרה והוראת שעה
12 .. כמעשה דר"א בן דורדיא".

13 ולכאורה אינו מובן:

14 אצל ראב"ד לא היו כלל פרטי העבודה דתורה ומצוות, שהרי "געה בבכי" ומיד "יצתה נשמתו"¹³,
15 וא"כ, הרי זה בסתירה להמבואר כאן באגה"ת שלאחרי נקודת התשובה ("לשוב עד הוי' ב"ה ממש"),
16 יש צורך בכל פרטי הענינים שבעבודת התשובה ("לעלות מעלה מעלה כו'"), שהרי אצל ראב"ד לא הי'
17 כן?

18 והרי בהכרח שתהי' התאמה בין חלק ראשון שבתניא לאגרת התשובה, כמדובר פעם בארוכה¹⁴,
19 שאגרת התשובה שהיא חלק שלישי של ספר התניא, באה בהמשך לחלקים שלפנ"ז (דאל"כ לא שייך
20 לומר שזהו חלק נוסף), וכשם שבנוגע לחלק ראשון נאמר ב"דף השער" ש"נקרא בשם ספר של בינונים",
21 ו"מיוסד על פסוק¹⁵ כי קרוב אליך הדבר מאד .. לבאר היטב איך הוא קרוב מאד", הנה גם חלק שלישי
22 הוא הוראה בעבודת הבינונים, אשר, "מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחרי' כל אדם ימשוך"¹⁶.

23 ובפרט שרבינו הזקן בעצמו צירף את אגרת התשובה לספר התניא, וכתבה לכתחילה כחלק שלישי
24 בספר התניא (ולא כמו אגה"ק, שצורפה לספר התניא ע"י בני הגאון המחבר, שהם בודאי ברי-סמכא,
25 אבל אעפ"כ אין זה בדומה לצירוף שנעשה ע"י רבינו הזקן בעצמו); ועד שעל ידה ניתוסף הבנה עמוקה
26 יותר בחלקים הראשונים, דכיון שכולם חלקים של ספר אחד, הנה ע"י הלימוד בחלק השני ניתוסף הבנה
27 עמוקה יותר בחלק הראשון, וע"י הלימוד בחלק השלישי ניתוסף הבנה עמוקה יותר בשני החלקים
28 הראשונים. וא"כ, בהכרח שיתאים המבואר בחלק ראשון עם המבואר באגה"ת.

29 ועפ"ז צריך ביאור במ"ש רבינו הזקן בחלק ראשון "כמעשה דראב"ד" – שבודאי כוונתו שזוהי הוראה
30 לכל אחד (שהרי בכמה ענינים אינו כותב כמעשה דפלוני בן פלוני, ועכ"ל ש"מעשה דראב"ד" מהוה
31 הוראה) – דלכאורה אצל ראב"ד לא הי' סדר העבודה "לעלות מעלה מעלה" המבואר כאן באגה"ת?

32 ה. והביאור בזה:

33 בפמ"ג מבאר רבינו הזקן שבדרך הוראת שעה אפשר שתהי' אהבה קודמת ליראה, אלא ש"היראה
34 ג"כ כלולה בה .. רק שהיא בבחי' קטנות והעלם", ובמילא מסייעת גם היראה¹⁷; ולפעמים יכולה להיות

(10) שיחת ש"פ וארא סט"ז (תורת מנחם – התועדויות חנ"ט וש"נ.

(15) נצבים ל, יד.

(16) תניא רפ"ד.

(17) וע"ד המבואר לעיל (פט"ז) בענין "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה", שגם האהו"ר שבהעלם – לא בהתגלות לבו, אלא בתבונות מוחו ותעלומות לבו – מסייעים ופועלים בנוגע לענין המעשה.

(11) ראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ד ע' 329. וש"נ.

(12) מכאן עד סוס"ה – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' קצט ואילך.

(13) ע"ז יז, סע"א.

(14) ראה תורת מנחם – התועדויות שם ס"ע 338 ואילך.

רק עבודה מאהבה, אפילו ללא ענין של תומ"צ לאח"ז – כמעשה דראב"ד, שיצתה נשמתו קודם שהי' יכול לעסוק בעבודה דתומ"צ, ומזה הוראה לכל אחד, שלפעמים בדרך הוראת שעה יכולה להיות עבודת התשובה אפילו ללא תומ"צ.

אך לכאורה אינו מובן: איך יועיל הדבר – הרי יש צורך בעבודה הפרטית דתומ"צ? וגם צריך להבין מה ש"בכה רבי ואמר .. יש קונה עולמו בשעה אחת"13 – דלכאורה, הרי ראב"ד לא עסק בענין הדירה בתחתונים שנעשית דוקא ע"י העבודה בתומ"צ, וא"כ, איך "קונה עולמו"? ובפרט שבגן-עדן יש צורך ב"לבושים"18 (שהרי אי אפשר להתהלך שם ערום...), שזהו ענין התומ"צ?!

אך הענין הוא – כמבואר בלקוטי תורה להאריז"ל19 בנוגע לקריאתו בשם "רבי" – שבזה אין "קונצים"... יש צורך ללמוד תורה ולקבל סמיכה כו', והרי אצל ראב"ד לא הי' כל ענינים אלו – שכל התומ"צ של יוחנן כה"ג ש"שימש בכהונה גדולה שמונים שנה20 ולבסוף נעשה צדוקי"21, ניטלו ממנו וניתנו לראב"ד, ועי"ז הי' אצלו הענין ד"קונה עולמו בשעה אחת".

אך עדיין נשארת השאלה: על בני" נאמר22 "כי לא ידח ממנו נדח", והיינו, שכל אחד מישראל בודאי סופו לעשות תשובה. ועפ"ז מבאר רבינו הזקן23 מאמר רז"ל24 "לעולם יעסוק אדם בתומ"צ אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה", כיון "שבודאי סופו לעשות תשובה .. כי לא ידח ממנו נדח".

ועפ"ז אינו מובן: הרי גם יוחנן כה"ג יחזור סוכ"ס בתשובה, ואז יצטרך את כל התומ"צ שלו, וא"כ, איך אפשר לתת אותם לראב"ד?

ועל זה מדייק בלקו"ת להאריז"ל19, שראב"ד הי' גגול של יוחנן כה"ג, והרי רבינו הזקן אומר23 שהענין שבודאי סופו לעשות תשובה יכול להיות "בגלגול זה או בגלגול אחר", ונמצא, שע"י התשובה של ראב"ד נתעלו כל התומ"צ של יוחנן כה"ג; ובמילא יש אצלו הן ענין התשובה והן הלבושים דתומ"צ.

ועפ"ז מובן שאין סתירה מהמבואר בפמ"ג להמבואר כאן באגה"ת – כי, אצל כל אחד צ"ל העבודה הפרטית "לעלות מעלה מעלה כו'" המבוארת באגה"ת, אלא שיכול להיות לפעמים בדרך הוראת שעה שאפילו אם לא יהיו אצלו עניני תומ"צ, הרי זה יתוסף לאח"ז, "בגלגול זה או בגלגול אחר".

*

ו. ה"יינה של תורה" בפירוש רש"י וההוראה שיש לעסוק עם שני סוגי ה"בנים" של "מחר", הדור הבא: "מחר שהוא עכשיו", שהבן אינו נפרד מאביו, ובתוכן מהותו הרי הוא חי ונמצא "עכשיו"; ו"מחר שהוא לאחר זמן", בן שאיו לו קשר ושייכות לאופי חיי האב, אלא שייך לדור חדש כו', שצריכים להשיב גם על שאלותיו, ולקרבו תחת כנפי השכינה – נכלל בשיחה המוגהת (הנ"ל ס"ג)25.

[לאחרי שברך ברכה אחרונה, נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א את המזונות להרב משה הכהן דובינסקי (עבור ה"מלוה מלכה").]

לאחרי תפלת מנחה, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".

(18) ראה תורת מנחם – התועודיות סה"מ חשון ע' שז ואילך. וש"נ.
(19) לתהלים מזמור לב.
(20) ועכ"ל ש"עבודתו הי' בשלימות כו', דאל"כ, לא הי' נכנס לקודש הקדשים שנה אחר שנה!
(21) ברכות כט, א. וש"נ.

(22) ע"פ שמואל-ב יד, יד.
(23) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת שלו פ"ד סה"ג.
(24) פסחים נ, ב. וש"נ.
(25) קיצור מה"יינה של תורה – נדפס גם בהוספות ללקו"ש ח"ו ע' 268 ואילך.

בס"ד. שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבט, ה'תש"ל.

- 39 ...לט. הוזכר לעיל²⁷⁴ הענין ד'וינצלו את מצרים"¹⁷⁶, שע"ז היתה יכולה להיות הגאולה באופן
40 ש"אחרי כן יצאו ברכוש גדול"²⁷⁵,
- 41 — כי, אע"פ שבנ"י היו מוכנים לוותר על ה"רכוש גדול" ובלבד שיצאו כבר ממצרים, וכה"מ של
42 לאדם שהי' חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני אדם מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין
43 לך ממון הרבה, ואומר להם, בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום", אעפ"כ, אמר הקב"ה
44 שמוכרחת להיות היציאה ממצרים "ברכוש גדול", "שלא יאמר אותו צדיק, ועבדום וענו אותם"²⁷⁶, קיים
45 בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, לא קיים בהם"²⁷⁷ —
- 46 ולכן, "וינצלו את מצרים", "שעשאוהו כמצודה שאין בה דגן .. כמצולה שאין בה דגים"²⁷⁸, ורק
47 לאחר שלקחו עמהם את כל עניני הקדושה שהיו יכולים ליקח ממצרים, אזי יצאו ממצרים, ונצטוו שלא
48 לחזור למצרים, "לא תוסיפו לראותם גו"²⁷⁹, כיון שיהודי צריך לילך רק למקומות שבהם יש לו שליחות
49 מהקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים.
- 50 ואם הדברים אמורים בהנוגע לעניני מצרים, עאכו"כ שכן הוא בהנוגע לבנ"י עצמם — שלכן חלוקה
51 גלות מצרים מג' הגליות שלאחרי', שבהם היתה גאולה שאינה שלימה: חלק מבנ"י יצאו מגלות בבל,
52 וחלקם נשארו בבבל, ועד"ז ביון מדי ופרס, משא"כ בגלות מצרים לא נשאר יהודי אחד במצרים²⁸⁰;
53 בשעה שיצאו כולם — אזי יצא גם הראשון! ...
- 54 והחידוש בזה — כמ"ש במכילתא²⁸¹ ש"מתחלה לא הי' עבד יכול לברוח ממצרים שהיתה סוגרת
55 ומסוגרת, ועכשיו הוציא ששים ריבוא בני אדם ממצרים", "ביד רמה".
- 56 וכללות הענין בזה — שהיציאה ממצרים היתה יכולה להיות לאחר שהיו מוכנים "שש מאות אלף
57 רגליי"²⁸², ואז יצאו כולם ביחד.
- 58 וכפי שהכתוב משבח שיציאת בנ"י ממצרים היתה "על צבאותם"¹⁷³, "יצאו כל צבאות הוי"¹⁷⁴,
59 שהעמידו אותם במצרים, באופן ש"וירבו ויעצמו במאד מאד"²⁸³ — לאחר ההכנה ד"כאשר יענו אותו"
60 שע"ז "כן ירבה וכן יפרוץ"²⁸⁴, ועי"ז לוחמים ומבטלים את הגלות, ופועלים את הגאולה.
- 61 מ. ובענין זה היתה זכות מיוחדת ותפקיד מיוחד לנשי ובנות ישראל במצרים:
62 עוד לפני סיפור פרטי הגאולה וההכנות לגאולה — מסופר בהתחלת ספר שמות אודות ה"מילדות
63 העבריות"²⁸⁵, שעל ידם התאפשר הענין ד"וירב העם ויעצמו מאד"²⁸⁶.
- 64 ועד"ז מסופר בארוכה בגמרא²⁸⁷ (בקשר לפרשה שהתחילו לקרוא במנחת שבת — פרשת בשלח,
65 שנקראת פרשת שירה) על הפסוק²⁸⁸ "זה אלי ואנוהו" (שבהתחלת השירה), שהתינוקות שנולדו במצרים
66 [שהקב"ה בעצמו התעסק עמהם — "מלקט להן שני עגולין אחד של שמן ואחד של דבש, שנאמר²⁸⁹

התוועדיות חנ"ג ריש ע' 81. וש"נ.
281 יתרו יח, יא. הובא בפרש"י שם, ט.
282 בהעלותך יא, כא.
283 שמות א, ז.
284 שם, יב.
285 שם, טו.
286 שם, כ.
287 סוטה יא, ב.
288 טו, ב.
289 האזינו לב, יג.

274 ד"ה באתי לגני (בחלק המאמר שלא הוגה). וראה
ספי"ח דהמאמר (תורת מנחם — התוועדיות חנ"ט ע' 82). לעיל
סוסכ"ו.
275 לך לך טו, יד.
276 שם, יג.
277 ברכות ט, סע"א ואילך.
278 ברכות שם. וראה תורת מנחם — התוועדיות חמ"ו ע'
331. וש"נ.
279 בשלח יד, יג.
280 ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. וראה גם תורת מנחם —

ויניקוהו דבש מסלע ושמן וגו', "ונעשה להם נס ונבלעין בקרקע .. (ואח"כ) היו מבצבצין ויוצאין כעשב
השדה, שנאמר²⁹⁰ רבבה כצמח השדה נתתיך" [הם הכירוהו תחלה", ולכן אמרו "זה אלי" – שכבר
ראו אותו במצרים.

ולכן, כאשר בנות ישראל הביאו "מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות .. לנדבת המשכן", ומשה
הסתפק אם לקבלם או לא, "אמר לו הקב"ה קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהם העמידו
הנשים צבאות רבות במצרים", והם "מראות הצובאות"²⁹¹ שמהם נעשו הכיור וכנו, "ורחצו אהרן ובניו
ממנו את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אוהל מועד"²⁹², ולולי זאת לא יכולה להיות הכניסה למשכן
ומקדש!

ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁵¹:

גם היציאה מגלות זה [והרי עומדים כבר "לשרוף את כתלי הגלות", כפתגם הידוע של בעל
ההילולא²⁹³] תהי' באופן שאף יהודי לא ישאר בגלות²⁸⁰, אלא כל בני יצאו מגלות לגאולה "שאין אחרי'
גלות"²⁹⁴.

וכמו"כ איתא בגמרא²⁹⁵ ש"אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף", "נשמות שבאותו אוצר
ששמו גוף"²⁹⁶ (וכפי' התוס'²⁹⁷ דנשמות של ישראל ושל עכו"ם אינן בגוף א"), שמשם צריכים להמשיך
בנים ובנות, כדי להעמיד "צבאות הוי'", שעמהם יצאו מהגלות, כך, שבזה תלוי' הגאולה.

ולא כדעת הטועים ומתפלפלים בנוגע ל"פיקוח ילודה" וכו' וכו'²⁹⁸ – שמגלים פנים בתורה שלא
כהלכה, שהרי אין זה רק ענין פרטי בנוגע לקיום המצוה הראשונה בתורה, "פרו ורבו ומלאו את הארץ
וכבשוה"²⁹⁹, אלא גם ענין כללי – שהרי גאולתן של כל ישראל תלוי' בכך ש"יכלו כל הנשמות שבגוף",
ע"ז שיוולדו למטה בנים ובנות, נשמה בגוף, ואז "בן דוד בא", ויגאלנו מן הגלות המר.

מא. וזוהי גם שליחות מיוחדת שתלוי' בעיקר בנשי ובנות ישראל בכל מקום שהם,

– ועאכו"כ אלו שידועות כבר אודות תורתו והוראותיו והדרכותיו של בעל ההילולא, וכן אלו שיוודע
להן על זה היום או מחר, "מחר שהוא עכשיו", "מחר" כפשוטו, או "מחר שהוא לאחר זמן"³⁰⁰ –

שע"ז שילדו בנים ובנות, וכן ילדו מחדש את הבנים והבנות שישנם כבר, ע"ז ש"המלמד את בן
חבירו", ועאכו"כ בנו של עצמו, "כאילו ילדו"³⁰¹, שעושה ממנו מציאות חדשה,

וע"י כללות הנהגתן באופן שכל בית בישראל יהי' בית שעליו אומר הקב"ה "ושכנתי בתוכם"⁸², שבו
שורה הקב"ה, ובו מעמידים "צבאות הוי'" בדרכי צניעות³⁰², ובאופן ד"וירב העם ויעצמו מאד" –

נותנים להן כח וכל המצטרך בשביל לגדלם מתוך הרחבה, מתוך בריאות הנכונה ומתוך שמחה וטוב
לבב, לתורה ולחופה ולמעשים טובים (כדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע³⁰³ שגם בלידת בת הנוסח
הוא "לתורה ולחופה ולמעשים טובים"),

והם יהיו אלו ש"יכירוהו תחילה", כאשר "אז ישיר משה גו"³⁰⁴, "שר לא נאמר, אלא ישיר, מכאן
לתחיית המתים מן התורה"³⁰⁵ – כאמור לעיל (סל"ג) שעוד לפני קיבוץ נדחי ישראל יהיו כבר "משה

(298) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חל"ט ע' 358. וש"נ.

(299) בראשית א, כח.

(300) פרש"י בא יג, יד. וראה שיחת ש"פ בא ס"ג (תורת
מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 86). וש"נ.

(301) סנהדרין יט, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת במדבר ג,
א.

(302) ראה גם מכתב ז' אדר א שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' שכד
ואילך).

(303) אג"ק שלו ח"א ע' רי (נעתק ב"היום יום" כה מנ"א).

(304) בשלח טו, א.

(305) סנהדרין צא, ב. הובא בפרש"י עה"פ.

(290) יחזקאל טז, ז.

(291) ויקהל לח, ח ובפרש"י. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 197
ואילך.

(292) תשא ל, יט"ב.

(293) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום"
בתחלתו).

(294) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ג' ונאמר
– פסחים קטז, ב.

(295) יבמות סב, סע"א. ע"ז ה, א.

(296) פרש"י יבמות שם.

(297) ד"ה אין – ע"ז שם.

1 ואהרן עמהם", ו"אז ישיר משה גו'", באופן שדוקא אותם ילדים שגידלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים
2 מתוך מיצר הגלות, הם יהיו אלו שיכירוהו תחילה ויאמרו "זה אֱלִי ואנוהו אלקי אבי וארוממנהו", ועד
3 לסיום השירה: "הוי' ימלוך לעולם ועד" 306, והרי "כל מקום שנאמר .. ועד אין לו הפסק עולמית" 307 –
4 גאולה שאין אחרי גלות, שלכן יאמרו "שיר חדש" (לשון זכר) 294,
5 בקרוב ממש ובעגלא דידן, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

7 מב. נהוג ביום ההילולא גם לערוך "מגבית" עבור "קרן תורה", כדי להחזיק את אלו שלומדים תורה
8 לשמה ללא תכלית צדדית איזה שתהי', אלא רק כדי להעמיק בתורה, ועד להבנת סודותי' [נדברי הגמרא
9 במסכת סנהדרין 308 "מאי קרא שנאמר 309 נפש עמל עמלה לו .. הוא עמל במקום זה ותורתו עומלת לו
10 במקום אחר", וכפירוש רש"י, "שמחזרת עליו, ומבקשת מאת קונה למסור לו טעמי תורה כו'", וכמבואר
11 בארוכה גם בחדא"ג מהרש"א במקומה], וכדי להסיר מהם את הדאגות, זקוקים הם לתמיכה של "זבולון",
12 וזוהי תכליתה של ה"מגבית תורה" 310.

13 ועל כאו"א להשתתף בזה: אלו שהנהגתם היא בקו של "זבולון" – בפשטות, ואפילו אלו שהנהגתם
14 היא בקו של "ישכר" – הרי גם הם מחוייבים בענין גמילות חסדים (כמו "זבולון"), שהרי "כל האומר
15 אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו" 311, אלא צ"ל תורה וגמ"ח 312, ואדרבה – עי"ז יתוסף אצלם
16 בהבנת לימוד התורה, כמבואר בתורה אור בתחילתו 313 בפירוש הכתוב 314 "וצדקה תרומם גוי", שע"י
17 הצדקה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, וכפי שמבאר הצ"צ 315, שהכוונה היא אלף פעמים
18 ממש, והיינו, שהלימוד לאח"ז יהי' באופן שבמשך שעה אחת יוכל להבין בריבוי כ"כ, שלולי ענין
19 הצדקה הי' צריך להקדיש לזה אלף שעות של לימוד בפועל.

20 וכרגיל, יחלקו פתקאות, וכל הרוצה, ירשום שמו ושם אמו כדי להזכירו על הציון של בעל ההילולא.
21 ויה"ר שנתנית הצדקה תנוצל בטוב, ובהצלחה מופלגה למעלה מן המשוער, כהלשון "יגעת
22 ומצאת" 59, היינו, לא רק לפי אופן היגיעה, אלא באופן של מציאה ("ומצאת") שהיא שלא לפי ערך
23 היגיעה, ובאופן ש"המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר" 316 – לימוד התורה מתוך הרחבה.
24 וע"י לימוד התורה וקיום המצוות, כולל גם הלימוד עם הזולת, "המלמד את בן חבירו תורה" 301,
25 ועאכו"כ "המלמד את בן עם הארץ תורה (שאז) אפילו הקב"ה גזור גזירה מבטלה בשבילו, שנאמר 317
26 ואם תוציא יקר מזולל כפי תהי' 318 – מבטלים גזירת הגלות, כרצונם של בני" לצאת מהגלות בשמחה
27 ובטוב לבב.

28 וכן תהי' לנו – בעגלא דידן, ע"י משיח צדקנו, ובאופן שלוקחים עמנו את הספר-תורה, ואת כללות
29 לימוד התורה וקיום המצוות, "מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות" 105, בשמחה ובטוב לבב.
30 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה (להר' שמואל זלמנוב) לנגן ניגון "מזמרת הארץ". ולאח"ז ניגון הכנה,
31 ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – פ"א), והניגון "ניע זשוריצי כלפפי".

32 אח"כ צוה להכריז אודות ברכת המזון וכוס של ברכה, וברך על הכוס, ואח"כ חילק בידו הק' לכל
33 המסובים "כוס של ברכה".

34 טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

312 ראה לקו"ת ויקרא ה, א. סה"מ תש"ח ע' 266 הערה ז.
313 בראשית א, ב.
314 משלי יד, לד.
315 אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכו, ב ואילך.
316 אבות פ"ד מ"ט.
317 ירמ' טו, יט.
318 ב"מ פה, א.

306 שם, יח.
307 עירובין נד, א.
308 צט, ריש ע"ב. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ו
ריש ע' 357. ויש"נ.
309 משלי טז, כו.
310 ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד סנ"ג (תורת מנחם
– התועדויות חנ"ה ע' 225). ויש"נ.
311 יבמות קט, ב.

לקוטי שיחות פרשת בא – יו"ד שבת כרך טז

א.

הסוכריות שנשלחו עלי ידי מלאך מיכאל

1 כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, בעל ההילולא (של שבוע
2 זה),¹ סיפר², שכאשר אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
3 נ"ע התחיל ללכת ל"חדר", עדיין היה הרבי ה"צמח-
4 צדק" בחיים, וכשהולכינהו לחדר זרק אליו סוכריות,
5 ואמר לו שמלאך מיכאל זרקן אליו. דברים אלו נתקבלו
6 אצלו מאד והוא סירב לאכול את הסוכריות, כי יקרו
7 בעיניו. בערב פסח, כאשר נהגו³ לבדוק את כיסי
8 הילדים הקטנים, קרא ה"צמח-צדק" לאבי ושאלו היכן
9 הסוכריות, ואז הוא הוכרח לאכלן.

10 מסיפור זה – כמו מכל הסיפורים של רבותינו
11 נשיאינו, ובמיוחד מסיפורים שהתרחשו אצלם עצמם –
12 ניתן ללמוד מספר הוראות, ולא רק בענין החינוך (כפי
13 שהרבי סיים בעצמו ש"חינוך כזה אנו צריכים"),
14 המודגש בפרשתנו – לגבי פסח – "והגדת לבנך..."⁴,
15 "והיה כי ישאלך בנך..."⁵, אלא אף ענינים הלכתיים
16 לגבי איסור חמץ ועוד, שגם על כך לומדים בפרשתנו⁶.

ב.

מדוע לא איפשר ה"צמח-צדק" את מכירת הסוכריות בחמץ?

17 לכאורה, יש להבין: אם הסוכריות יקרו כל-כך

בעיני כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע והוא סירב לאכול
– והן אכן היו יקרות, כי ניתנו על-ידי ה"צמח-צדק"
– מדוע עמד ה"צמח-צדק" על כך שהוא יאכלן לפני
פסח, ולא איפשר לו להמשיך ולשמרן על-ידי מכירתן
יחד עם כל החמץ?

ובמיוחד, שנוהג זה נמצא אצל גדולי ישראל בקשר
לשירים שקבלו מצדיק, שכאשר היה דבר חמץ, הם
מכרוהו במכירת חמץ⁷.

כיון שלא כך הורה לו ה"צמח-צדק" לעשות, ניתן
היה, לכאורה, לדייק ולומר, שהוא סבר שבמקרה זה:
(א) אסור לעשות כך, מפני שהוא מעוניין לקבל זאת
בחזרה לאחר הפסח, והוא רוצה בקיומו של החמץ⁸,
(ב) המכירה לגוי אינה מועילה, כי מכירת חמץ מותרת
למרות שהיא בהערמה (ולמעשה מתכוונים לקבל
לאחר הפסח בחזרה את החמץ המכור, ומותר
מלכתחילה למכור "לנכרי המכירו ומידעו... אף-על-
פי שהוא יודע בהנכרי שלא יגע בחמצו כלל אלא
ישמרנו לו עד לאחר הפסח ואז יחזירו לו"⁹) כי זה
מדרבנן¹⁰, אבל בעניננו המכירה היא הערמה ניכרת¹¹,
ובמקרה כזה לא התירו חכמים את המכירה¹².

אך אי-אפשר לומר כך, כי: (א) אדמו"ר הזקן אינו
מזכיר ב"שולחן ערוך"¹³ את האיסור "רוצה בקיומו"
לגבי חמץ בפסח, (ב) לדעת רוב הפוסקים, ובמיוחד

ש"ת צ"צ א"ח סמ"ח (נדפס בהוספות לשו"ע אדה"ז ע' 42 [1348]),
לדעת אדה"ז וכו' אי"ז הערמה האסורה וכו', אבל הכא שזהו דרך מקח
ומכר אין הערמה ניכרת. וראה פס"ד להצ"צ א"ח לסי' תמח (לב, ב.
נדפס בהוספות שם ע' 44 [1350]) דאף שכ' המ"א דבידעבד מהני אפי'
לא מסר לו המפתח מ"מ "כשהוא בעירו ואינו מוסר לו המפתח גרע טפי
דהוה הערמה ניכרת". ובפס"ד (לב, ד. נדפס בהוספות שם כג, א [תרעו])
דהמכירה היא רק לצורך הפקעת איסור ב"י וכו'. ולהעיר משו"ע אדה"ז
סי' תמח סוס"ח.

(11) עד"ז פירש דברי הערוה"ב בשו"ת אבני זכרון ח"ג סכ"ה (אות
ד').

(12) ראה בכור שור ושאר המקומות שנשמנו בהערה 10.
(13) בסי' תנ ס"ב בהדין ד"אסור להשכיר לגוי כלי שמבשלים בו ע"ג
האור" (שע"ז כתב הטור הא דרוצה בקיומו (כנ"ל הערה 8)), כ"א כ' שם
"גיע לישראל הנאה מהחמץ" (אף שכן פי' במג"א שם (סקי"א) דברי
הטור "רוצה בקיומו", אבל עכ"פ מוכח מדברי אדה"ז שהאיסור הוא מצד
ההנאה)*. וכן דעת כמה פוסקים דלא אסרינן חמץ בפסח משום רוצה
בקיומו – ראה פרי"ח סי' ת"ג סק"ז. משא"כ דעת המנח"י (הנ"ל בהערה
8) וישו"ע הובא בשו"ת ערוה"ב שם. וראה שו"ת חת"ס א"ח סקט"ז
בסופו. סי' קיט בתחלתו. מקו"ח סי' תנ סק"ז. וראה שו"ת אבני זכרון
שם אות ב' ואל"ך. שדי"ח מערכת חו"מ סי' אות כה (א' קיד, א ואל"ך).

(1) שבת פ' בא, יו"ד שבת, ה"ש"ת. ולהעיר שהקביעות בשנה זו
(תשל"ז) היא כבשנת ההסתלקות.

(2) סה"ש תש"א ע' 30.

(3) ראה שו"ע אדמוה"ז סי' תלג סמ"ב.

(4) יג. ח. וראה מכילתא ופרש"י שם.

(5) שם, יג. מכילתא ופרש"י שם. וראה לקו"ש ח"ו ע' 268 ואל"ך.

(6) יב, טו. יט, כ. יג, ג ואל"ך.

(7) רבינו הקדוש מראהטין זי"ע ה" מוכר פ"א גלוסקא יפהפי' מלחם
הפנים של הה"ק מה"ר יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע. וכן שמעתי כמה
מהחסידים כשיש להם שירי מנחות מ"ב חלות של צדיק כו' מוכרין אותו
עד אחר פסח כו' (הובא בטעמי המנהגים עניני פסח עד ריז בקו"א).

(8) ראה טור א"ח סו"ס תנ. וראה מנח"י כלל פה סקט"ו. אסר מטעם
זה בשו"ת ערוגת הבושם א"ח סי' קיב בשאלה הנ"ל ("אחת מ"ב חלות
שהי' מונח על שלחן הטהור של כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר"י מבעלזא זי"ע
ונתן לו והוא חביב בעיניו וכו' אם רשאי למכרו עם החמץ בשטר מכירה
כו'").

(9) שו"ע אדה"ז סי' תמח סו" מושו"ע שם ס"ג. וראה שם ס"ד ואדה"ז
(סו"ז). ט"ז שם סק"ו (ואדה"ז סכ"ג) "ונראה שכל אדם יאמר כן לעכו"ם
בפירוש ויעיל בזה ששום אדם לא יכול לקנות מהעכו"ם".

(10) ראה בכור שור לפסחים כא, א. הובא במק"ח סי' תמ סק"ג. וראה

(*) וראה בקו"א סתמ"ז סק"ב מה שמבאר לדעת המנח"י.

הפקר ממש, במקום שאין מצויים בו אנשים, ולקחתו 16
שוב לאחר הפסח – 17
ולכאורה, בכך מבטיחים את שני הטעמים שבגללם 18
תקנו חכמים שאין די בביטול ובהפקר בלבד: (א) 19
ביטול והפקר "תלוי במחשבתו של האדם", וחוששים 20
שהוא לא יפקיר "בלב שלם" 17, ולכן הוא צריך 21
להוציאו מרשותו 18, (ב) בגלל הטעם ש"האדם רגיל 22
בכל השנה בחמץ ומחמת רגילותו קרוב הוא לשכחה 23
שישכח את איסורו ויאכל ממנו" (אם הוא יהיה 24
"בגבולו" 19).

ומוצאים במפורש שאפשר לעשות כך מלכתחילה: 26
להוציא את החמץ מרשותו ולהפקירו במקום הפקר, 27
ולזכות בו לאחר הפסח 20 (וכמדומה שמסופר בסיפורי 28
חיי כמה חסידים הנוהגים בקבלת שיריים, שנהגו כן). 29
הטעם הפשוט לכך שה"צמח־צדק" לא הורה 30
לעשות כך הוא: אמנם, לפי מספר דעות 20 מותר 31
להפקיר את החמץ לפני זמן איסורו במחשבה לזכות 32
בו לאחר הפסח, אבל מ"שאר הפוסקים" 21 מובן שאין 33

לדעת אדמו"ר הזקן, מכירת החמץ היא מכירה גמורה 1
באופן שהיא מונעת גם מעבירה של "בל יראה ובל 2
ימצא" שמדאורייתא (שהרי החמץ הנמכר איננו בכלל 3
ביטול והפקר) 14.

ג.

שלילת האפשרות של הפקרת החמץ

לכאורה, ניתן היה במקרה המסופר למצוא פתרון 5
אחר לשמירת החמץ בשלמותו ללא הזדקקות למכירת 6
חמץ לגוי: הפקרת החמץ לפני זמן איסורו. 7
אמנם ביטול והפקר החמץ מועילים רק מן התורה 8
כדי למנוע מעבירה של "בל יראה ובל ימצא", כפי 9
שלומדים מ"ולא יראה לך" – "שלך אי אתה רואה 10
אבל אתה רואה של אחרים ושל הפקר" 15, אבל חכמים 11
גזרו שאין די בהפקר ויש לבער את החמץ 16 במעשה 12
ממש, אך בכל זאת יש לכך פתרון: 13

אפשר להפקיר את החמץ לא רק בלב, אלא 14
להוציאו מרשותו ולהניחו ברשות הרבים במקום של 15

(19) ל' אדה"ז שם, והוא טעם התוס' ריש פסחים. ר"ן שם. הובא גם
בטור שם. ומסיים אדה"ז "לפיכך הצריכו לחפש אחריו ולבדוק ולהוציא
מכל גבולו", ועד"ז בטור "להוציא מן הבית", אבל בתוס' לבדוק ולבערו.
וראה הערה שלפניו.

(20) אור"ז בתשובה (סוף ח"א) סי' תשמח. ח"ב – הלכות פסחים
סרמ"ו* (הובא בהג"א פסחים פ"ב ס"ד). מהר"ם ריקאנטי סי' קנו הובא
בעו"ש סו"ס תמו (ובאור"ז ובריקאנטי דמותר אף באכילה. ובעו"ש שם
"נראה דהאי הפקר אין צריך לא לפני ב"ד ולא לפני שלשה כו").
ובשו"ת פנ"י ח"א סי"ד קרוב לסופו, דהרקאנטי איירי "שמפקירו לגמרי
מכל אדם ומוציאו לשוק... וזה ממש כמו מכירה שלנו לגוי המכירו ויודע
שישמור לו חמצו עד אחר החג ויחזיר לו"). שירי כנה"ג הובא בפר"ח
סתמ"ח סק"ה (ולדעתו בהפקיר חמצו לפני עדים דוקא ואז מותר גם
באכילה). ברכי יוסף סתמ"ח סק"ה בשם מגלת ספר (יכול להפקירו בפני
ג'). ומדבריהם (שכנה"ג וברכ"י) מבואר שדי להפקירו אבל אי"צ
להוציאו מרשותו**. וראה פמ"ג (א"א) סתמ"ח סק"ח רכשהוציא החמץ
מרשותו ואומר בכיון בפה שמפקיר הפקר גמור הוא אע"פ שבלב חושב
להיפוך בחר פיו אזלינן. ועוד.

ולפי כל הנ"ל הפי' בירושלמי (פסחים פ"ב ח"ב) הבקיר חמצו ב"ג
לאחר הפסח מהו ר"י אמר אסור כו' חשב להענמה, שיערים לומר
שהפקירו אע"פ שלא הפקירו, וכמ"ש ברא"ש פ"ב דפסחים ס"ד. טור סי'

תמה. ובמק"ח שם בחידושים סקי"ד, ואם הפקיר חמצו והניח במקום
הפסד מותר אח"פ, אבל אם העמידו במקום מונע ברה"ר אסור (וראה
ביאורים שם סק"ט).

(21) ראה ד"מ שם "מדלא כתבו שאר הפוסקים".

(14) ראה הלכות מכירת חמץ (בסוף הל' פסח) לאדה"ז. וראה לשון
אדה"ז בשו"ע סתמ"ח סכ"ג. ובסכ"ה "שהרי כבר נמכר לו לחלוטין".
ובסכ"ג כ' "אין שום אדם יכול לקנותו מן הנכיר", ולא הביא מ"ש המג"א
שם סוסק"ד "שאם קנה ישראל אחר החמץ מן העכו"ם... צריך להחזיר
לבעלים" ועד"ז בט"ז שם. ובח"י סקי"ד: ואם לקח צריך לחזור ולמכור
לבעלים ראשונים. (וראה מחה"ש שם). ואכ"מ (וראה מק"ח סתמ"ח
סקי"א). ובשו"ת צ"צ שם בסופו: ועו"ל ועיקר דאחר שאזמור"ר. הצריך
יהודי ערב קבלן.. אין זה הערמה.

וראה שד"ח מערכת חו"מ סי' ט' אות טו (כרך ה' אקנב) דמשמע
המפוסקים דהוי מכירה גמורה ולא הערמה ואשר כן ס"ל גם להתבאר"ש.
(15) כן הוא בשו"ע אדה"ז סתמ"ח סוס"ב. ובמ"מ על הגליון "ספרי
תוס' שם ועיין ברא"ש פ"ק ס"ד", בספרי לפנינו (ראה טז, ד) אין מפורש
"הפקר". וברמב"ן ריש פסחים "שוב מצאתי בספרי.. לא יראה לך שאור
אתה רואה בפלטיא" (ולפנ"ז ברמב"ן שם הביא מירושלמי (פסחים פ"ב
ה"ב) אבל אתה רואה בפלטיא), וכ"ה במהר"ם חלאה פסחים ו, ב. –
ר"ב בפלטיא" הרי תוכנו שהפקירו. ותוס' (ד, ב סד"ה מדאורייתא) "מאחר
שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדקאמרינן אבל אתה רואה של
אחרים ושל גבוה כו".

(16) משנה ריש פסחים ובגמרא ד, ב.

(17) ר"ן ריש פסחים ד"ה אלא כך. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.

(18) לשון אדה"ז שם "עד שיוציא את החמץ מכל גבולו", ולא כתב
"לבערו" (עד"ל הר"ן "הצריכהו בדיקה וביעור", ובפשטות כיון שאין
כאן מקומו וציון כמסוגר "עיין ס' תמה" דשם מבואר בס"א דקודם שעה
ששית די לו במה שמבעור מרשותו דהיינו שימכרו לנכרי כו' או
להפקירו ולהניחו במקום הפקר.

(*) בד"מ סי' תמה סק"א כ' "שאף הא"ז בעצמו כ' לבסוף וז"ל ומותיבין כו". אבל בהג"א (שבפנים ההערה) "והא"ז כתב שמותר כו". וכ"ה בפס"ד להצ"צ (לב, ד)
"והא"ז מותר".

(**) וראה ד"מ שם "ומשמע שם (מדברי הא"ז). יכול להפקירו בפני אוהביו שבסוף בהן שלא יסלו כו' או שיפקירו ויניחו בשוק בזמן שאין ב"א שם".

מדובר כאן על סוכריות שבכלל לא ברור אם יש בהן 12
חמץ, ואף אם יש, הרי זו רק תערובות חמץ שמלפני 13
הפסח, שבה החמץ בטל ברוב (או בששים)²⁵, ואין חל 14
עליו כל יראה וכל ימצא, לפחות מדאורייתא²⁶. 15

ועוד: הפקר כזה אינו מועיל מפני שכל אדם יעשה 16
כך כדי להנות מן החמץ לאחר הפסח²⁷. אבל בעניינו, 17
אין בכוונתו כלל להנות מן הסוכריות בכל צורה שהיא, 18
אפילו לא על-ידי מכירה, והוא רצה רק לשמרן 19
בשלמות²⁸. ולכן, בנוסף לכך שזהו רק ספק דרבנן, 20
כדלעיל, אם תערובת חמץ זו זקוקה בכלל להפקר 21
וביעור²⁹, ובמיוחד שזהו ענין שאינו שכיח – ייתכן, 22
שבמקרה זה לא גזרו חכמים מלכתחילה³⁰ שההפקר 23
אינו מספיק³¹. 24

[ואין לשאול על כל הדיון הנ"ל, שכל ענין המכירה 25

הדבר מועיל²². וכך פוסק אדמו"ר הזקן²³ "אפילו 1
הניחו במקום המופקר לכל, צריך שיפקירנו לגמרי 2
בפיו ובלבו ולא יהיה בדעתו בשעת ההפקר לחזור 3
ולזכות בו לאחר הפסח אם לא יקדמנו אחר, שאם יש 4
בדעתו כן אינו הפקר גמור, והרי הוא כשלו ממש". 5

יתר מכך: "אפילו חמץ שנמצא מושלך במקום 6
הפקר שהשליכו שם ישראל קודם שעה ששית בערב 7
פסח כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא 8
בפסח... שמותר לעשות כן לכתחילה, מכל-מקום, 9
לאחר הפסח אסור לכל אדם מישראל להנות ממנו"²⁴. 10

ד.

הטעמים לשלילת ההפקרה אינם מתאימים 11
לענינו

אך קשה לומר שזוהי הסיבה בענינו: ראשית, 11

(22) אף ש"ל שמותר לכתחלה להפקירו ולהניחו במקום הפקר קודם 1
זמן איסורו (שלא ע"מ לזכות בו) – ראה מ"א סתמ"ה ס"ו. שו"ע אדה"ז 2
שם ס"א (וראה שם סתל"ו סוס"כ). ובשו"ע אדה"ז סתמ"ה סכ"ט 3
"שמותר לעשות כן לכתחלה".

(23) ס"י תמה ס"ב. וראה המקורות וכו' בקו"א שם. ושם, דלדעת 4
הרא"ם "עובר עליו בבי" מן התורה".

וראה בארוכה בהנה"ל ובפי' דברי הירושלמי בשד"ח מערכת חו"מ 5
ס"ח אות יז (ע' 2098 ואילך).

(24) שו"ע אדה"ז סתמ"ה סכ"ט. ובקו"א סתל"ו סק"ו מ"שהניח 6
חמצו ברה"י והפקירו קודם הפסח שהוא אסור בהנאה לאחר הפסח 7
כדאיתא בירושלמי פ"ב ה"ב לפי פירוש האמיתי של המ"א והפר"ח וכמו 8
שנח' בס' תמח". וגם מדבריו משמע (וכן מ"ש בס' תמח שם "שאם 9
יהא מותר בהנאה יש לחוש שמא יניח כל אדם חמצו עד לאחר הפסח 10
ויאמר שהפקירו קודם הפסח כדי שנתיר לו ליהנות ממנו") שביירושלמי 11
מדובר בחמץ שנמצא אחר הפסח* והערמה שביירושלמי אינו שיפקיר 1
ע"מ לזכות בו, המבואר בס' תמה ס"ב, כ"א "הפר"ח הוציא זה 2
מתשובות הרשב"א (ס' ע') כו"כ בעל ח"י בספר תורת השלמים כו"ר 3
– קו"א סתמ"ה שם. ולהלן בקו"א שם מפרש כן ע"פ הבבלי נדרים 4
ומפרשים שם. ומשמע שזהו מדיני וגדרי הפקר.

וצ"ע מ"ש בהל' מכירת חמץ בתחילתו "חמץ הנמכר אינו בכלל 5
ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח כמבואר 6
בתשובת הרשב"א בשם וירושלמי (פ"ב ה"ב). וכ"כ מפורש בשו"ת פני 7
שם דהרשב"א מפרש הערמה בירושלמי (דלא כהטור כו') שיכוין לחזור 8
ולזכות בו אחר הפסח**. ובמקו"ח שם סק"ט ד"ה לכן. שו"ת תו"ח 9
או"ח סכ"ב בתחלתו. וראה נוב"י מהד"ק או"ח ס"ח. שו"ת חת"ס או"ח 10
סק"ד (ומסיים "המענין בתשו' רשב"א.. יראה להדיא שנתכוון לכל מה 11
שכתבתיו"). וראה שו"ת תו"ח שם (וס"י ואילך). שד"ח שם. ואכ"מ.

(25) וראה שו"ע אדה"ז סתמ"ה ס"ח.

(26) להעיר מדין חמץ נוקשה כיון שלא עבר עליו בבי" וב"י מה"ת 1
אפילו באכילה שרי (שו"ע סו"ס תמז ובמג"א שם). ועי' מה שהביא 2
במג"א שם מהר"ן. וראה שד"ח שם סימן ח' אות יוד. ומ"ש בפר"ח

סתמ"ה סק"ט ובקו"א ס"י תלו (שהובא לעיל הערה 24) אף שלא עבר 1
אפילו מד"ס אסור בהנאה – ראה לקמן בפנים.

(27) בנוגע לחמץ לאחר הפסח וכמפורש בשו"ע אדה"ז סתמ"ה סכ"ט 2
"שאם יהא מותר בהנאה יש לחוש שמא יניח כו' כדי שנתיר לו ליהנות 3
ממנו"*** (וראה שו"ת חת"ס או"ח סק"ד, אלא ששם מבאר זה לענין 4
ביטול כשנשאר ברשותו). אבל כצ"ל לענין לכתחלה בהפקר לפני הפסח 5
המבואר בס' תמה***. וכן משמע מל' אדה"ז סתל"ו ס"ח בדיון 6
דשו"ת הרשב"א "אבל חטים הללו כו' ה' בדעתו לחזור ולזכות בהם 7
לאחר הפסח כשיפנה את האוצר (אם היינו מתירין לו ליהנות מהן לאחר 8
הפסח) והרי זה דומה למכור את החמץ ומכין לחזור ולזכות.. שאין זה 9
ביעור גמור כמו שית' בס' תמה לפיכך אסור חכמים להנות מהן לאחר 10
הפסח". וראה קו"א שם סק"ט. ובפרט עפ"י מ"ש בהל' מכירת חמץ 11
בתחילתו (נעתק לעיל הערה 24).

(28) משא"כ בנדרון הפר"ח ס"י תסו שם "שנתנים מראות ידי אומן". 1
(29) ולפ"ז י"ל שזהו בדוגמת הנדרון ברשב"א שם, שני' דגם לכתחלה 2
ב"ביטול בעלמא סגי.. מפני שאין נודע ממש שיש שם חטים שנתבקעו.. 3
ושמא אין שם כלל ואם נתבקעו שמא נפסדו לגמרי כו' והו"ל ספק ספיקא 4
(ואילו ה' ברור שיש שם חטים מבוקעות ונתיר אותו בביטול לכשיפנה 5
אפשר שהי' צריך לבקר כו' דהרי זה כמבטל ומתכוין לחזור ולמכור 6
לאחר הפסח כו'). ועי' להלן "אלא שאפשר להתיר מן הצד שאמרת 7
כו". וראה פר"ח שם שצידד להקל בנידון החיטה כיון שהוא ספק דרבנן. 8
ובשו"ע אדה"ז סתל"ו ס"ט, ומסיים "וכל ספק חמץ שעבר עליו הפסח 9
מותר בהנאה" (אלא שבהנה"ל מדובר לאחר הפסח).

(30) ראה פסקי דינים להצ"ח ח"א לב, ד: עיקר דינו שכל שדעתו 1
לחזור ולזכות בו אינו ביטול נראה שהוא רק מדבנן. וראה מחנה אפרים 2
הלכות זכ' מהפקר ס"י ח', דלדעת הרא"ש בסוגיא דנדרים דכל הפקר 3
דעלמא תקנו שיוכל לחזור בו תוך ג' (ימים) כו' הא דשרי במודר הנאה 4
דהוי מילתא דלא שכיח לא תקנו בי' רבנן כו'.

(31) וגם הרי אפשר להפקירו בפני ג'. וראה פסקי דינים להצ"ח כ, 1
ג) שלפי המסקנא בנדרים בפני ג' הוי הפקר מיד (ושם "מ"ש רבנו דלפי'

(*) גם ברה"י והפקירו בפני עדים כמו"ש בס' תמח שם. משא"כ בטור ושו"ע ס"ה הלשון "חמץ שנמצא בבית ישראל כו". ולפ"ז כשנמצא ברה"י לכאורה מותר. וכ"מ 1
בשו"ת פ"י שם (ומקו"ח שם) דגם לפי הרשב"א בירושלמי במינוחו במקום הפקר כו' מותר כנ"ל הערה 20. וכן בביאורי הגר"א ס"י תלג ס"ו (וכ' דאף באכילה מותר). 2
(**) וכן במאורי פסחים ט. א. מגן אבות (להמאירי) ענין ירו"ח ד"ה "וכן מה שהקשה בשמיעת כו". 3
(***) ועד"ה הוא ברמב"ם הל' חו"מ פ"א ה"ד. ובשו"ת פ"י ט"ז (ועוד) כ' שמקורו מהירושלמי ת"ל. וראה נ"כ שם. ואכ"מ.

(****) וכמ"ש בקו"א שם ד"גורי חכמים לענין מעשר שבת וחמץ במקום שיכול להיות הערמה. אף "שגזרו עליו חכמים אף במטלטלין דליכא הפקעת מעשר כו". 1
הרי בנדר"ד הוא מילתא דלא שכיחא כדלקמן בפנים.

ועוברים לרשותו של אינו יהודי, צריך לעיין: האם
כאשר היהודי קונה אותם בחזרה נשארה בהם הקדושה
של הצדיק שהיתה בהם?
ו.

איסור חמץ - על עצם הדבר או על ה"תואר"

לכאורה, יש לומר, שהתשובה לשאלה זו תלויה
בבירור הענין של מהות איסור חמץ בפסח. וכלשוננו
של הראגוצ'ובי³⁷: האם איסור חמץ הוא לגבי
ה"תואר", כלומר, אסור לאכול את המאכל החמצי
וכדומה, או שהאיסור "חל על העצם". כפי שהוא
מסביר שבירור זה כרוך במחלוקת של רבי יהודה ורבי
שמעון³⁸ לגבי חלות איסור הנאה מן החמץ לאחר
הפסח "דמאן דסבירא-ליה אסור, סבירא-ליה דהאיסור
(=מי שסובר שאסור, סובר שהאיסור) חל על העצם.
ומאן דסבירא-ליה מותר סבירא-ליה דלא הוי רק תואר,
וכשהלך הזמן בטל התואר".

זה קשור גם למחלוקת של רבי יהודה עם
חכמים³⁹: "רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא
שריפה, וחכמים אומרים אף מפרר וזורר לרוח או
מטיל לים": החכמים סוברים שאיסור החמץ חל על
ה"תואר" של הדבר, ולכן די אם "מפרר וזורר לרוח
או מטיל לים", שאז בטל "תואר" החמץ, ולכן אין חל
עליו איסור אכילה והנאה, למרות שעצם החמץ נשאר.
לעומת זאת סובר רבי יהודה שאיסור חמץ "חל על
העצם", ולכן צריך דוקא לשרוף את החמץ, כדי שעצם
מציאותו תתבטל⁴⁰, ולא רק ה"תואר" והאפשרויות
לאכילה והנאה⁴¹.

וההפך אינם שייכים לעניננו, כי מדובר על חפץ של
קטן שיכול רק לקנות – בדעת אחרת – אך לא להקנות
למישהו אחר³² או להפקיר³³ – כי לגבי קטן "הסומך
על שולחן אביו" הדין הוא שמציאה שמצא או מתנה
שקיבל היא "של אביו"³⁴, וממילא חלה על האב
החובה למכור זאת לגוי או להפקירו.

מסיבה זו מובן שמסיפור זה א"א ללמוד שלפי
דעת ה"צמח-צדק" מוזהר גם קטן באיסור בל יראה
ובל ימצא, וחמץ של קטן שעבר עליו הפסח אסור
בהנאה³⁵, כי, בנוסף לכך שלא היה כאן חמץ ודאי,
ההלכה היא שהסוכריות שייכות לאביו – לגדול].

ובכלל, "צריך עיון" אם אפשר מתוכן הסיפור
דלעיל ללמוד הלכות בענין איסור חמץ לגבי כל אדם
– כי מדובר כאן על חמץ דרבנן, וייתכן – רק ספק
חמץ, וכן זהו ענין מיוחד שאינו שכיח, ובית שהידרו
בו ביותר וכו'.

ה.

חסידיים נהגו לאכול שיריים וכו' לפני הפסח

כדי להבין זאת יש להקדים ולומר – לפי השמועה
מחסידיים³⁶ – שחסידיהם של רבותינו נשיאנו נהגו
בדומה לאמור לעיל: כאשר היה בידם מאכל או משקה
שקיבלו מהרבי ולא יכלו להחזיקו בפסח, הם לא
מכרוהו בחמץ, אלא אכלוהו או שתוהו לפני פסח.
הטעם הפשוט לכך הוא: אין זה כבוד לרבי לקחת
את השיריים שלו וכדומה (ובמיוחד כאשר הרבי נתנם
לחסיד), ולמוסרו או למוכרו לאינו-יהודי.
יותר מכך, כאשר המאכל או המשקה נמכרים

הרא"ם למסקנא אפי' מדאורייתא לא הוי הפקר צ"ע דז"א אלא לר"י
כו"י.

(32) ראה שו"ע חו"מ סרמ"ג ס"ט. ובנו"כ.

(33) ראה ב"מ כב, ב. ובפרש"י שם ד"ה יתמי.

(34) רמ"א חו"מ סע"ר ס"ב. שו"ע אדה"ז הל' הפקר ס"ט. הל' שבת

ס"י שסו ס"ג.

(35) ראה פרמ"ג פתיחה כלולת ח"ב אות ב. שד"ח שם ס"ח אות מג
(ע' א'קכח ואילך). אות עז (א'קל). שו"ת חלקת יואב אור"ח סי' יט.
ובשו"ע אדה"ז (סי' שמג ס"ב) דאביו מחזיק מד"ס לגעור בהם
ולהפרישם מלעבור על ל"ת ואפילו על איסור של ד"ס. ובס"ג שם
החנינון בל"ת כו' הוא בכל חנינון שהוא בר הבנה כו". ולהעיר ממ"ש
בהל' שבת סרס"ט ס"ג "שלא אסרו להאכילו איסור ידיים אלא
כשהמאכל אסור מצד עצמו כגון טריפה וכיוצא בה אבל כשהמאכל מותר
מחמת עצמו אלא שהוא זמן האסור באכילה מותר וכו' שהרי מאכילים
הקטנים ביה"כ כו"י (ורש"י ק"י ס"ג. סי' תעא ס"י).

(36) מכ"מ חו"מ אדמו"ר – לא שמעתי בכ"ז.

(37) קונטרס השלמה ע' 65.

(38) פסחים כח, סע"א ואילך.

(39) פסחים רפ"ב.

(40) בשו"ת צפע"נ ווארשא סי' נ (הובא בצפע"נ עה"ת ר"פ בחוקתי.
לקו"ש [המתורגמן] ח"ז ע' 199) מבאר המחלוקת בפי' תיבת תשביחו.
אבל מובן מדבריו שזה שייך להשאלה במהות האיסור. וראה מכתבי
תורה מכתב קט. כולם הובאו במפענ"צ פ"א ס"ט. וראה לעיל ע' 94
ואילך.

(41) לכאורה י"ל שזהו גם המחלוקת אם ביטול ענינו השבתה בלב
שיחשוב אותו כעפר כו' (ראה פרש"י פסחים ד, ב. רמב"ם פ"ב מהל'
חו"מ ה"ב. וראה רמב"ן פסחים שם) או שהוא מחמת הפקר (תוס' שם.
ר"ן ריש פסחים): ביטול הדבר בלבד ומחשבתו כו' מתאים בהתואר (ראה
רמב"ן שם: "שהביטול מועיל להוציא מתורת חמץ ולהחשיבו כעפר
שאינו ראוי לאכילה". וראה צפע"נ (השלמה שם. ושם ע' 46 בתחילתו.
ועוד. הובא במפענ"צ שם ס"ח) לענין ביטול ע"ז), משא"כ כשמפקירו
הרי עצם הדבר יצא מרשותו. ודעת אדה"ז דענינו הפקר – ראה סתל"א
ס"ב. וכן בס"ג ד' מדייק "ביטול והפקר" "ולא יפקירונו כו"י" (וראה סתל"ד
ס"דח). וראה צפע"נ הל' חו"מ פ"ב ה"ב. ובהשמטות שם פ"ג ה"י. –
ולהעיר מחיוב שריפת קדשים (האם תלוי בהנ"ל או שזהו דין נוסף). ובכל
אופן אינו שייך לעונש מיתת שריפה שהרי אופנו – דהגוף קיים (סנה'
נב, א). משא"כ בשריפה דעיר הנדחת שהיא כליל. ואכ"מ.

הזקן שיש למנות "ערב קבלן" – עד-כדי-כך, שהנכרי
יכול למכרו לאחר הפסח למישהו אחר⁵¹. כלומר, לא
רק זכות השימוש, או ה"תואר" של החמץ נמכרו לגוי,
אלא עצם הדבר שייך לו⁵².

לפי זה מובן מדוע לא רצו חסידים למכור לגוי
מאכל מהרבי, כי לא זו בלבד שזהו היפך מכבוד רבו,
כאשר מוסרים את השריית שקיבלו מן הצדיק לרשותו
של אינו-יהודי, המקבל חיותו משלוש קליפות
הטמאות⁵³, אלא שעל-ידיה גם מפקיעים ח"ו את
בעלות הקדושה שהיתה על החמץ קודם לכן⁵⁴.

ח.

שתי המשמעויות להפקר

לפי זה אפשר להסביר מדוע לא נהגו להפקיר
שיריים וכו' של צדיק:

את משמעות ההפקר, אומר הראגוצ'ובי⁵⁵, אפשר
להסביר בשני אופנים: או שמשמעותו היא שבעל-
הבית מסלק את בעלותו מן החפץ המופקר, והוא אינו
שייך לאף-אחד, או שעל-ידי ההפקרה "מקבלים" כל
האנשים זכות וקנין בחפץ המופקר.

ובכך מבאר הראגוצ'ובי את מחלוקת האמוראים
דלהלן⁵⁶:

כאשר אדם שאב מים ביום-טוב מכור של הפקר⁵⁷
למען חברו – אומר רב נחמן שהתחום נחשב "כרגלי
מי שנתמלאו לו". כלומר, אלפיים-האמה (תחום)
השביטה בשבת) נחשבים מן המקום שבו נמצא האדם

1 לפי זה יש לומר, שהשאלה הנ"ל קשורה לכך: אם
2 סוברים שהאיסור "חל על העצם", וכאשר מוכרים את
3 החמץ לגוי הכרח לכלול במכירה גם את עצם מהותו
4 של החמץ, ובמילא אין נשאת בחפץ שום מציאות של
5 קדושה שיכולה לחול בו.

6 אך אם סוברים שאיסור החמץ "הוא רק תואר"
7 שהוא דבר שמחוץ לעצם מציאות החמץ⁴², הרי אז
8 אפשר לומר שבמכירת החמץ (הנעשית כדי לא לעבור
9 על כל יראה וכל ימצא⁴³) נמכר רק הדבר שמחוץ
10 לעצם, ה"תואר"⁴⁴, ובמילא נשאת בחפץ הקדושה
11 הקודמת, בעלותו של הנותן על העצם⁴⁵, הנוגעת לעצם
12 הדבר.

13 לפי זה, כיון שההלכה היא כרבי שמעון⁴⁶ שהחמץ
14 לאחר הפסח מותר בהנאה, והאיסור נקבע כקנס בלבד,
15 וכך גם לגבי ביעור חמץ שרק "המנהג לשורפו"⁴⁷, אבל
16 ההלכה היא כחכמים⁴⁸ שדי אם "מפרר וזורח לרוח או
17 מטיל לים", ולכן יוצא שאפשר למכור שיריים של
18 צדיק וכדומה לאינו-יהודי, כי גם לאחר מכן יכולה
19 להישאר בו קדושת הצדיק⁴⁹.

ז.

במכירת חמץ נמכר עצם הדבר

20 אך לאמיתו של דבר אי אפשר לומר כך, כי אמנם
21 המכירה נעשית כדי לא לעבור על איסור כל יראה וכל
22 ימצא, אך דעת רוב הפוסקים היא שזוהי מכירה גמורה,
23 כדלעיל. כלומר, עצם החמץ נמכר לגוי ושייך לו בקנין
24 מוחלט מדאורייתא⁵⁰ – ובמיוחד לפי תקנת אדמו"ר

לקנות.. אחר הפסח, ולא כל המג"א והח"י. וראה ט"ז שם "וא"ל דלא
מכר לעכו"ם רק כדי להפקיע איסור חמץ ולא להפקיעו מרשותו דז"א
דא"כ הו"ל חמץ של ישראל".

(52) ולהעיר מהדיעות שלא ימכרו הכלים להנכרי שלא יצטרכו טבילה
כשיצאו מרשות העכו"ם (שו"ת שיבת ציון סי"א. שו"ת חת"ס או"ח
סק"ט. הובא בשד"ח שם ס"ט אות כז). ומה שלא כתבו אדה"ז – ראה
לקו"ש ח"ח ע' 368 ואילך ודלא כבשד"ח שם.

(53) להעיר מלקו"ד תשנ"ג, א דכללות הענין שכתב יד קדשו של רבינו
הזקן ימצא אצל אינו יהודי היא אחת מפליאות תמים דעים יתברך
ויתעלה.

(54) וצ"ע אם י"ל שבנדרן הנ"ל הערה 7 שאני.

(55) הלכות נדרים פ"ב הי"ד (י, ד). הלכות מתנות עניים פ"ב (לא,

ג) ופ"ד (נט, ג).

(56) ביצה לט, א.

(57) בגמרא קאי פלוגתא בבורות של עולי בבל, אבל בצפצפ"נ נדרים
שם ובמת"ע (לא, ג) גבי "מעיינות הנובעין", ואולי כ' כן כי של עולי
בבל לא שייך עתה, משא"כ מעיינות הנובעין גם כשהם של יחיד ה"ה
כמו בור של הפקר כבגמרא שם לפניו. וראה השגת הראב"ד ה' יו"ט
פ"ה ה"י (בסופה).

(42) ולהעיר מב' הדיעות בשו"ע אדה"ז סתמ"ז סמ"ה, סתנ"א סי"ג
ובהגהה שם. ובסי' תמוז שם "הי' שמו חמץ ועכשיו שמו חמץ אלא שעד
עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו הוא כחתיכת נביעה".

(43) ראה פסקי דינים להצ"צ שו"ע אדה"ז שבסוף הערה 10. וראה
שד"ח שבהערה 14.

(44) ומצינו עד"ז בכמה עניני קנינים ובעלות. ולהעיר מצפצפ"נ מהד"ת
לא, ב (הובא במפענ"צ פ"א סכ"ט).

(45) מעין דוגמא לדבר: קודם ברכה לה' הארץ ומלואה, לאחר ברכה
והארץ נתן לבנ"א (ברכות לה, סע"א) – אף שגם אז הוא לה', אבל
כחילוק דקדשים וחולין.

(46) רמב"ם פ"א מהל' חו"מ ה"ד. שו"ע אדה"ז רסתמ"ח.

(47) רמ"א סתמ"ה ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ז.

(48) רמב"ם שם פ"ג ה"א. שו"ע אדה"ז שם.

(49) להעיר מגדרי חלות הדין דבאו בה פריצים וחללוה (ע"ז נב, ב
(ומלחמות שם). נדרים סב, א. וראה צפצפ"נ עה"ת הפטורת פ' בהר (ע'
רמז)), דין כלי המקדש (בהיותם אצל אחשוורוש – ראה מגילה יא, ב).
אבל ביאת פריצים וכו' אסורה, משא"כ בנדר"ד. ואכ"מ.

(50) ראה לעיל הערה 14.

(51) ראה לעיל (בהערה הנ"ל) שאדה"ז כ' ששום אדם.. לא יוכל

י.

להפקיר דבר שקיבל מרבו היא הבעה של זלזול

גם לפי הדעה שדבר-ההפקר אינו שייך לכל, הרי
מובן, שלקחת דבר יקר, דבר שבקדושה שהאדם קיבל
מרבו, וביטולו בלב שלם והשארתו במקום הפקר, זהו
ענין של היפך הכבוד, וזו הבעה של זלזול וההיפך
מחשיבות⁶³.

מסיבה זו השתדל ה"צמח-צדק" שנכדו (כ"ק
אדמו"ר מוהרש"ב) יאכל את הסוכריות והן תיהפכנה
לדם ובשר כבשרו⁶⁴, במקום שתשתייכנה לגוי.

יא.

חשיבות החינוך לגבי כל פרט

מכל האמור לעיל נלמדת בהפלאה יתירה ההוראה
על חשיבות ההשתדלות ואופן החינוך:

כיון שהסוכריות היו יקרות כל-כך אצל הרבי
(מהורש"ב) נ"ע, שעקב כך הוא שמרן ברשותו
בשלמות, ואפילו ויתר על הפיכתן לדם ובשר כבשרו,
וכיון שאין איסור להפקירן או למוכרן וכדומה, טוב
יותר היה להנות אותו ולאפשר לו להחזיקן אצלו
תמיד, גם לאחר הפסח, כדי שיוכל להיזכר בקדושה,
בכניסתו לחדר וכו'. ואם בפנימיות נעקרה הקדושה
וזמנית כאשר הדבר היה ברשות הגוי וכו', הרי הוא היה
ילד בן שלוש⁶⁵ ואינו יודע זאת!?

אלא, כאן רואים את ההשתדלות הגדולה בענין
החינוך, לא רק בענינים של דאורייתא ודרבנן, או
אפילו בהידור מצוה, אלא גם במנהגים וענינים של
חסידים – ושכל דבר יהיה כפי אמיתותו.
וכך צריך לעשות לא רק כאשר קל לנהוג כך, אלא גם
כאשר הדבר כרוך בפעולה שביחס למחונן היא מסירות
נפש (מסירות הרצון). כפי שאכן מוצאים כמה סיפורים
גם בנוגע לחינוך של כ"ק מו"ח אדמו"ר בעצמו.

שבשבילו נשאבו המים. רב ששת אומר שמחשבים
זאת "כרגלי הממלא". ונאמר בגמרא "במאי קא
מיפלגי – מר סבר בירא דהפקירא הוא, ומר סבר בירא
דשותפי הוא". ומסביר הראגוצ'ובי, ששניהם סוברים
שמדובר בבור של הפקר, אלא: רב נחמן סובר,
שמשמעות ההפקר היא שלכולם יש זכות וחלק בדבר,
גם למי שעבורו נשאבו המים, ולכן חל על-כך הדין
של "בירא דשותפי הוא". רב ששת סובר, שהדבר
המופקר אינו שייך לאף-אחד, ולכן יכול הממלא לקחת
את הדבר לרשות עצמו (עיי' שם) אבל אין הוא יכול
להקנות את המים למישהו אחר, ולכן אי-אפשר לחשב
את אלפיים-האמה לפי המקבל, אלא "כרגלי
הממלא"⁵⁸.

ולפי שתי סברות אלו בענין ההפקר, אפשר להסביר
את ענינו, כדלקמן.

ט.

גם ההפקרה - ההיפך מכבוד רבו

לפי הדעה שההפקר גורם לכך שהדבר שייך לכל
האנשים⁵⁹, מובן בפשטות, מדוע לא רצו להפקיר את
השיירים של הצדיק – מאותה הסיבה כבמכירת חמץ
לגוי – כי אז יהא הדבר שייך לכל הגויים שבעולם.
ובמיוחד כיון שיהודים, שאינם מעוניינים בחמץ בפסח,
מסירים מעצמם, בפשטות, את האפשרות לזכות בחמץ
זה⁶⁰, וזהו היפך כבוד רבו, כדלעיל.

ובפרט אחד חמורה ההפקרה יותר מן המכירה
לגוי: כאשר היהודי מוכר לגוי הוא יכול לחפש גוי
שהוא מחסידי אומות העולם שלגביהם פוסק
הרמב"ם⁶¹, שיש להם חלק לעולם הבא⁶² ובמיוחד
כאשר גוי זה מציל את היהודי מלעבור על איסור חמץ
בפסח. ואילו כאשר הדבר נהיה "הפקר לכל" – הוא
שייך לכל הגויים, גם לאלה שאינם מחסידי אומות
העולם, וזוהי סתירה גדולה יותר ל'כבוד רבו'.

או"ה הם מק"נ, ומציין שם לשער חהמ"צ בסידור.

(63) דא"א לארכבי' אתרי רכשי (ע"ד כתובות נה, ב) דכל הטעם
שמפקירו כיון שרועה שיתקיים אצלו גם לאחר הפסח דהרי ביטול והפקר
צ"ל בלב שלם כו'.

(64) בשו"ת ערוגת הבושם שם דאידי דחביבא הואיל והי' מונח על
השלחן גבוה של מרן ז"ל נכון לקיים בו מצות שריפת חמץ כהאי
דאמרין בברכות לט, ב... כי הוי מתרמי להו ריפתא דערובא.. הואיל
ואתעביד בי' מצוה חדא נעביד בי' מצוה אחרייתא. אבל ראה שו"ת אבני
זכרון שם אות ה' דלא מצינו ענין בשריפת חמץ הואיל ואתעביד בה מצוה
חדא כו' רק בהושענא דלא מידי דאכילה הוא (וראה לקמן ע' 195
ואילן).

(65) ראה חנוך לנער ע' 8.

(58) אבל להעיר שבגמרא שם (לט, ב) מסיים דפלוגתי' הוא לא אם
בירא דשותפא אלא דכולא עלמא בירא דהפקירא היא אלא הכא במגבי'
מציאה לחבר' כו' וכהפ' בזה בפרש"י תוס' וכו'. וכן הוא להלכה במג"א
או"ח סע"ז סק"ד ושו"ע אדה"ז שם סי"ח.

(59) ולהעיר מל' אדה"ז סתרל"ז סי"א "שהרי יש לכל העולם הילוך
בו כו' והגויים אינן מוחליין". ובהל' גזילה וגניבה סוסי"ז.

(60) ובאל"ה אינו ברשותו של אדם ורק שעשאו הכתוב כאילו
ברשותו (פסחים ו, סע"ב): וראה ר"ן (פסחים בתחלתו) דמה"ט מהני
גילוי דעת' בעלמא דלא ניחא ל' ליחוי זכותא בגוי' כלל סגי. וראה שו"ע
אדה"ז סתרל"ד סי"ז.

(61) הלכות מלכים ספ"ח. וראה ירושלמי מגילה פ"ג ה"ב.

(62) ובליקוטי ביאורים (מז, ד – להרה"צ כו"ר"ה מפאריטש) שחסידי

- 1 וכך מרגילים את הילד לשנות לא רק את "מדותיו" – "לחינוך כזה אנו זקוקים" – 6
 2 הטבעיים", אלא גם את "טבעיות מדותיו"⁶⁶.
 3 ואם כי זוהי דרך בחינוך, שמספרים עליה לגבי
 4 יחידי סגולה – נשיאי ישראל, אך כיון שגילו זאת לכל
 5 אחד, הרי זוהי הוראה לכל אחד, כפי שמסיים בשיחה
 6 (משיחת ש"פ בלק תשל"ג)

(67) עירובין מא, א.

(66) לקו"ד ח"א נו, א.

אגרות קודש

ב"ה, ח' שבט, ה'תשי"א

ברוקלין

מחות' הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ וכו' מוהרש"ז שי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מיום ג' וארא, ועתה נתקבל ג"כ המכתב עתי פערעזשיטאיע שבקש את מכירו לשלחו לי. לאחר העיון אחזירו לכבו', כמו שכותב במכתבו.

המכתב ע"ד שיחרור אדה"ז נדפס ג"כ בב"ר אבל מהעתקה ומשובש.

הנני מסגיר פה חוברת מאמרי השתטחות להרה"ג הרה"צ והרה"ח וכו' ר' הלל מפאריטש ז"ל. כן שלחתי לכת"ר שי בחבילה בפ"ע ספר מאמרי תרכ"ז שהו"ל זה עתה ע"פ הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ לפני הסתלקותו.

בדברי עם הרה"ח וכו' מוהר"ש שי לויטין ע"ד מאמרי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, העירני עד"ז שבמפתח שנסדר ונדפס על ידי לא נכנסו המאמרים ששמעם בעצמו, והם: משנת תרנ"ט - כי ישאלך, חג הפסח; ויהי הענן והחשך, שביעי של פסח; הודו לה' קראו בשמו, זמנא חדא איצטרך עלמא למיטרא, אם לא בריתי יומם ולילה, ואיש כי ימרט ראשו, כולם בין חג הפסח לשבועות; ד"ה שאו מרום עיניכם, שבחי ירושלים את ה', אז תשמח בתולה במחול (שבת שקודם לידת גיסתי הרבנית מרת חנה שתי), וה' ברך את אברהם בכל, אז תשמח בתולה במחול (שניהם ביום הולדת הנ"ל). משנת תר"ס - החדש הזה, פ' החדש; רפאות תהי לשריך, פ' אמור; רפאות תהי לשריך, ל"ג בעומר; גדולה תורה שהיא נותנת לך חיים. ואמר לי שכת"ר הי' ג"כ אז בלויבאוויטש, ולכן אשאל גם את כת"ר שי אם זוכר שהיו המאמרים הנ"ל בזמנים הנ"ל. ות"ח מראש אם יענני על זה.

ואולי נשמרו בזכרוננו עוד מאמרי אדמו"ר מהורש"ב נ"ע שלא נכנסו במפתח: המפתח בטח ישנו תחת ידו, ואם לאו מטובו להודיעני ואשלח לו.

בברכה ופ"ש ש"ב זוג' תי',

מנחם שניאורסאהן

בראשית מח, ח - ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם

קלא

אברהם מדת החסד - אור, יצחק מדת גבורה - חשכו עיניו, יעקב מדת תפארת הכלל משניהם, ולכן רק 'ועיני ישראל כבדו מזקן'

מדתו של אברהם הוא חסד¹, שהוא - בחי' אור, ואור נברא ביום ראשון², שיום ראשון הוא לנגד חסד³, אור. ויצחק שהי' מראי⁴ חשוכים, זה מורה על בחי'⁵ גבורות, כי חשך הוא בחי' גבורות ודינים, מדת לילה, ועיין בזה הקדוש תולדות⁶ דף קמ"א סוף ע"ב בפסוק

- (1) כמ"ש (מכ"ה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה זהר בראשית מז, ב. תניא - אגרת הקודש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ. לקוטי תורה ואתחנן ה, א ואילך.
- (2) בראשית א, ג. ראה הערה 6.
- (3) ראה תניא - שער היחוד והאמונה פרק י'. לקוטי תורה פרשת אמור לא, ד. אור התורה פרשת ואתחנן עמוד רט-ג. פרשת האזינו עו, ב.
- (4) כמ"ש (בראשית כז, א) "ותכניה עיני מראות". ראה הערה 6. ועיין גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן סד. רכו. רכז.
- (5) יצחק בחי' גבורה: כמ"ש (בראשית לא, מב) "ופחד יצחק". פחד יראה הו"ע גבורה. ראה פרדס שער (כג) הכינייים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה ח"ב עמוד תקפ ובהנמסן שם. ועוד.
- (6) וז"ל: ויהי כי זקן יצחק ותכניו עיניו מראות, אמר רבי שמעון (כדי לפרש ענין כהיית עיניו של יצחק הקדים ואמר כתיב) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה...

ותא חזי (ובא וראה הטעם, למה) לא זכה יצחק להיות כאברהם דלא סמו עיניו ולא כהו (הלא יצחק הי' עולה תמימה והי' ראוי לפי צדקתו שלא תכניו עיניו), אבל דא עלאה איהו הכא דא דמהימנותא כמה דאתמר (אבל סוד עלינו יש כאן בסוד האמונה כמו שלמדנו ענין זה ממעשה בראשית), דכתיב ויקרא אלהים לאור יום, דא אברהם דאיהו נהורא דיממא (אור היום הוא אברהם לפי שהוא מדת החסד הנקרא אור היום), ונהורא דילי' אזיל ונהיר ואתתקף בתקונא דיומא (ואור שלו הולך ומאיר ומתחזק יותר בתקון של כל יום ויום, ר"ל שאור החסד של יום הראשון מתפשט ומאיר בכל ששת ימי בראשית), ובגין כך ולכן מה כתיב ואברהם זקן בא בימים

ויהי כי זקן יצחק ותכניה עיניו מראות ע"ש. ויעקב אם שהוא בקו האמצעי⁷ תפארת, עם כל זה כתיב ועיני ישראל כבדו מזקן, הוא, כי תפארת בחינתו הוא, שהוא כולל⁸ חסד וגבורה, ומצד שיש בו גבורה גם כן, וכמו שאמר⁹ ופחד יצחק הי' לי, ולכן כבדו עיניו מזקן דייצחק, וכמ"ש בזה הקדוש שם.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רמט

(פירוש) באינן נהורין דנהירין (שמדת החסד של אברהם בא והאיר באותם האורות של הו"ק), ואיהו טיב, כדן אזיל ונהיר (פי' אפילו שנעשה זקן עכ"ז הי' הולך ומאיר במדת החסד שלו), כד"א הולך ואור עד נכון היום (פי' מדת החסד שהוא אור היום הולך ומאיר בכל פעם יותר עד נכון היום, כך אברהם כל מה שהי' הולך ומזקין הי' אור החסד שבו מתרבה ומתפשט יותר), ובגין כך (ולכן עלינו נאמר) ויקרא אלהים לאור יום (פי' לאור שהוא החסד קרא יום, כי כמו שהיום מתרבה ומתגדל כך מתרבה ומתגדל אור החסד של אברהם). ומ"ש ולחשך קרא לילה, דא יצחק (חשך נקרא יצחק בסוד מדת הגבורה), ואיהו אזיל לקבלא ליליא בגויה (שהיא הולכת לקבל בתוכה לילה, בסוד שמאלו תחת לראשי), ובג"כ איהו כד טיב (ולכן כל מה שהזקין יצחק יותר נתחזק יותר החשך שהוא הגבורה במדתו לכן החשיכו עיניו, וראי' לדבר) מה כתיב ויהי כי זקן יצחק ותכניו עיניו מראות (פי' שנחשכו עיניו לגמרי לפי תוקף מדת הגבורה שבו), הכי הוא ודאי דבעא לאתחשכא (וכן הוא ודאי שלצורך תיקון הגבורה הי' צריך להיות נחשך לגמרי), ולא תדבקא בדוגי' כדקא יאות (כדי להתדבק במדרגתו שבגבורה כראוי). ע"ש.

- (7) יעקב בחי' תפארת: זוהר חלק א קנו, ב. חלק ג דף שב, א. לקוטי תורה ואתחנן ה, ב. וראה הביאור לעיל סימן ד הערה 3.
- ושאלתו בפנים היא: דהרי תפארת היא "קו האמצעי", שכיודע עולה למעלה מעלה - יותר מחסד וכו', וא"כ כ"ש שהוא בחי' "אור", וע"ז מבאר ש"עם כל זה" היות שבחי' תפארת כולל גם גבורה בחי' חשך ע"כ הי' ביעקב "כבדו מזקן". ראה גם המצויין בהערה 8.
- (8) תפארת כולל חסד וגבורה: ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן כז. כח. סוף סימן קלח. חלק א סימן כא. כב. רמב. לעיל סימן קכג הערה 35.
- (9) בראשית לא, מב.

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' ב

שלא בזמנו, אף מחשבת שינוי בעלים שפוסלו בזמנו, הוא המקשירי
 כשקרב (לאחר) [שלא ב]זמנו. ואמר לי רבא, לא - אין לדמות את
 שני הדינים, משום שיש לחלק ולומר, אם אמרת דין זה בפסול של
 שינוי קודש, שכן פסולו בגופו - פסול זה הוא מחמת שחושב על
 הקרבן עצמו ששחטו שלא לשמו, וישנו לפסול זה בכל ארבע
 הצבדיות העיקריות של הקרבן, והיינו, שחיטה, קבלת הדם,
 הולכת הדם וזריקתו על המזבח,

לשמו נתבאר שמחשבת שלא לשמו מועילה להכשיר שלא בזמנו,
 מכל מקום, מחשבת שינוי בעלים לא תועיל להכשיר שלא בזמנו.
 דנה הגמרא: אמר רב פפא, אמריתא לשמעיתא זו של דרשת 'בנין
 אבי' שבסמוך, קמיה דרבא כדי לפשוט ספק זה, הואיל ושינוי קודש
 פוסלו לקרבן כשנשחט בזמנו, וכמבואר במשנתנו, וכן שינוי בעלים
 פוסלו לקרבן כשנשחט בזמנו. מה שינוי קודש שפוסלו בזמנו,
 מקשירי (לאחר) [שלא ב]זמנו - היא המכשירה אותו בשחיטה

וכן תמצא בגאולתנו העתידה שלשה קצים בספר דניאל: אלף ק"ג, אלף ר"צ, אלף של"ה, הוא שכתוב תחלה: ויאמר אחד קדוש³ לפלמוני המדבר עד מתי החזון התמיד והפשע שומם תת וקדש וצבא מרמס, ויאמר אלי עד ערב בקר אלפים ושלוש מאות ונצדק קדש⁴, חשוב ימים ולילות⁵ ביחד, וכיון שנחלקם בימים הרי אלף ק"ג שנה⁶, וכתוב: ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים⁷, וכתוב אחריו: אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה⁸.

והיתה הסבה מאת הקב"ה שהיתה גאולת מצרים על ג' קצים כדי לחזק ידינו הרפות בגלותנו זה, ושלא נאמר: אבדה תקותנו נגזרנו לנו⁹, כי מאחר שנתברר לנו כי שלשה קצים אלו של גאולת מצרים שלשתן היו אמת, כי עלינו להאמין כי שלשה קצים המפורשים בדניאל בגאולתנו העתידה כלם אמת אע"פ שיש שם מדות וחשבונות מתחלפות, וע"כ נגזרו כאן וכאן ג' קצים, שאם יזכו יהיו נגאלין בראשון, ואם לא יזכו בראשון יזכו בשני, ואם לא יזכו בשני יזכו בשלישי, ואי אפשר שתאחר הגאולה מן הקץ הקצוב האחרון ואילך. רבינו חננאל, מובא ברבינו בחיי

יב, כב – ולקחתם אגודת אזור וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר

א. ולקחתם אגודת אזור. איתא במכילתא ר"ש אומר ארבעה מזבחות היו משקוף ושתי המזוזות וסף שהוא אסקופה, וכבר כתבנו לעיל משקוף ושתי המזוזות היו נגד אברהם יצחק ויעקב כמבואר בזהר (עי' ש"ר א, לו), יש לומר שדם אשר בסף על אסקופה יסוד הבית שמרמז על יוסף והוא כי אזור מספרו י"ו ועם אותיות סף הוא בבחינת יוסף, ואפשר שהי' לכפר על מכירת יוסף דכתיב בו (בראשית מב, כב) וגם דמו הנה נדרש ולכן נצטוו על דם מילה ודם פסח כדכתיב (יחזקאל טו, ו) ואומר לך בדמייך חיי, ועמ"ש לעיל עוד כי שתי המזוזות היו מרמזים על בתי מקדשים ראשון ושני והמשקוף על בית שלישי שיבנה במהרה בימינו, והסף הי' מרמז למזבח שבשילה שהי' בחלקו של יוסף.

פנים יפות

יב, מ – ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה

ב. ומושב בני ישראל. מצינו בגאולת מצרים שלשה קצים, והם: ת' שנה, ת"ל שנה, רד"ו שנה. ת' שנה נמנים מתחלת גרות זרע אברהם עם ענים ודלותם ולחצם של בניו, שנאמר: ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה¹, וזוה נכלל גרות ועבדות. ת"ל שנה הם נמנים מיצחק משנה שנולד². רד"ו שנה הם שישבו במצרים מנין רד"ו.

(1) בראשית טו, יג.

(2) כן מצאתי בכל ד"ר. אבל הוא תמוה מאד, כי כל המפרשים (רש"י ורמב"ע בפירושו הארוך ורמב"ן) וגם המדרשים (סדר עולם פרק ג, מכילתא פסחא פרשה יד, ועיין תורה שלימה לך לך טו, הערה קמב) וגם הרמב"ם ב"אגרת תימן" (הוצ' מוסד הרב קוק עמוד קנד), וגם רבינו בתוס' (עיי' לעיל פרשת לך לך טו בסוף פסוק יד), כולם פה אחד שמשנולד יצחק עד שיצאו במצרים היו ארבע מאות שנה בשוה (והחשבון הוא בדיוק: יצחק הי' ס' שנה בלדת רבקה את יעקב, ויעקב הי' ק"ל שנה, וישראל עמדו שם רד"ו שנה, הרי ת). והחשבון ת"ל הוא מגזירת בין הבתרים. ואם כן איך

יתכן חשבון זה של הר"ח, כי כן מסיים רבינו שדעה זו היא של הר"ח (ועיין לעיל בפרשת ויגש מו, ח, שגם כן רמז לשיטה זו, ע"ש ביאורים ד"ה וכבר ידעת). ולא מצאתי דעה זו שהוזכרה בשום מקום (והחכם ש"ר באספו את הליקוטים של פירוש ר"ח השמיטו, וגם בת"ש לא מצאתי רמז לשיטה זו). שוב ראיתי שב"תורת חיים" הרגיש בזה דמילית יצחק לא היו אלה ת' שנה והניח בצ"ע. ועיין עוד בפירושו הקצר לראב"ע מה שמביא בשם רב סעדי" גאון שחשבון ת"ל הוא מיום שיצא אברהם אבינו מארץ כשדים. והחשבון ת' הוא מיום שעמד בו אברהם כשאמר לו השם "ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה". והנה מזה שנודע לנו כי ר"ח הלך בעקבות ר"ס. עוד תהי' התימה יותר גדולה למה חולק עליו בזה.

(3) אחד מן המלאכים (רש"י).

(4) דניאל ח, יג-יד.

(5) היינו "ערב בקר" (שנאמר בדניאל ח, יד).

(6) שהרי חצי 2300 הוא: 1150.

(7) שם יב, יא.

(8) שם יב.

(9) יחזקאל לו, יא. – ועיין לעיל ברבינו בחיי פרשת לך לך יז, כ, שגם שם הביא מרבינו חננאל דברים יקרים מחזקים לב בגאולה העתידה.

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' א

שחשב שתי מחשבות סותרות, **אי בעבודה אחת אי בשתי עבודות** – אם תרצה תוכל להעמיד שמדובר באופן שחשבן באותה העבודה, ואם תרצה תוכל להעמיד שמדובר באופן שחשבן לגבי שתי עבודות.
הגמרא מביאה ראייה נוספת מהמשך דברי המשנה לקמן, כדי לפשוט את ספיקו של רב פפא. מוסיפה הגמרא ומביאה ראייה: **תא שמע** ראייה לפשוט ספק זה ממה ששינוי בהמשך המשנה בסמוך (שם), אם חשב שמקריב **לאובליו ושלל לאובליו, בשר**. ויש לברר, **היכי דמי** בדין זה, **אי נימא**, שחשב את שתי המחשבות **בשתי עבודות** – על שתי עבודות נפרדות, וכגון ששחט לשם אלו שיכולים לאכול כזית מקרבן הפסח, ונתכוין בשחיטה שיוזוק את דמו לשם אלו שאינם יכולים לאכול כזית מקרבן הפסח, **וַיִּמָּא** – והטעם שהקרבן לא נפסל באופן זה,

הוא משום **דְּחָשִׁיב** את מחשבת הפסול **בְּזִיקָה**, וכיון **דְּאִין מְחַשְׁבֵּת אוֹבְלִין** פוסלת אם חשבה **בְּזִיקָה**, לא נפסל הקרבן, **הָא אִם חשבה בְּעִבְדָּה אחת, וּכְגוֹן בְּשִׁחִיטָה, דְּמִתְנָא בִּיה** – שמועילה בה **מְחַשְׁבֵּת אוֹבְלִין** לפסול את הקרבן, הוא אכן **פְּסוּל**, אם כן קשה, **וְהָא קְרִימָא לָן** – והרי קבלה היא בידינו, **מִקְצֵת אוֹבְלִין לֹא פְּסִילָא** – קרבן פסח שמקצת האנשים שנמנו עליו יכולים לאכול כזית ומקצתם אינם יכולים, ונשחט הקרבן לשם כל המנויים עליו, השחיטה כשירה, ואין אומרים שחצי השחיטה היתה לראויים לקרבן וחצייה לשאינם ראויים לו, כיון שאף לאותם הראויים לבדם צריך לשחוט את שני הסימנים ולא מועילה להם חצי שחיטה, ואם כן ודאי אף אם בשחיטה לבדה חשב ששחוט לאוכליו ושלל לאוכליו, הקרבן כשר, ומה באה המשנה ללמדנו.

♦ יום ראשון ד' שבט ♦

א ויאמר יי למשה עול לות פרעה ארי אנא
נקרית ית לבה וית לפא דעבדותי בדיל
לשואה אמי אלין ביניהון:

י (א) ויאמר יהוה אל-משה בא אל-פרעה כִּי-אֲנִי
הַכְבַּדְתִּי אֶת-לְבֹו וְאֶת-לֵב עַבְדִּי לְמַעַן שְׁתִּי
אֶתְּתִי אֵלָה בְּקֶרְבּוֹ:

נ"י ויאמר ה' אל-משה בא אל-פרעה • והתרה בו • שתי • שימי, שאשית אני.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 65)

הקב"ה הכביד את לב פרעה כְּדִי לִשְׁלַל מִמֶּנּוּ אֶת
הָאֲפָשְׁרוֹת שֶׁל תְּשׁוּבָה; אֲךָ רִש"י מְגַלֵּה שֶׁעֲדִין הָיָה בְּיָדוֹ
לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, שְׁהָרִי הַמְּטֵרָה שֶׁל הַתְּרָאָה הִיא, בְּדֶרֶךְ
כָּלִל, שֶׁהָאֲדָם יִקְבַּל אוֹתָהּ.

וְהַתְּרָאָה בּו (רש"י י, א) מְבָאֵר ב'תַּנְיָא', שֶׁאֵף מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּו
ש"אִין מִסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה", הֵנָּה "אִם דְּחַק
וְנִתְחַזַּק . . וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - מִקְבָּלִין תְּשׁוּבָתוֹ". וְאֵף כָּאן,
גַּם לְאַחֵר שֶׁהַכְּבִיד ה' אֶת לֵב פְּרָעָה, עֲדִין הִתָּה בְּיָדוֹ
הַבְּחִירָה לְהִתְחַזֵּק וּלְשׁוּב בְּתְשׁוּבָה. זֶהוּ וְהַתְּרָאָה בּו -

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

על דרך אומרם ז"ל (שמות רבה פ"ב) כי
מעשה מצרים מעיד על האלהות כי
הוא השליט והוא האדון, והאדון לצד
שחפץ בישראל לקרובם לעבדו
ולדבקה בו היה חפץ להשפילם לראות
וילהביט בעין הכחשת כל אמונה חוץ
ממנו, ועדין לא הראם כי הוא בורא
רוח ועושה מלאכיו ורוחות, גם לא
הראם כי הוא ברא אור וחשך, ולזה
אמר למען שתי וגו' פרוש לצד שאמר
אליו כי אני הכבדתי את לבו יש מקום
למשה לומר למה יאריך עוד הטרח
ויצטרף גם כן לשדד המערכות כי יש
בכל מכה שני סדר מערכת הבריאה,
אם להראותו את כחו ויתברך אשר
אמר עליו מי ה' הלא הכה מפת הברד
והראוהו ה' ידו הנפלאה ומה צריך
להפך סדר הבריאה עוד, לזה אמר
אליו טעם למען שתי אתתי אלה פרוש
אותות שאני רוצה לעשות בעולמי כדי
שיכירו ישראל האלהות עדין נשארו
מהם אלה להשלימת האמונה, כי בכל
שבע מכות שעברו אין בהם הכחשה
למשתחוה לשמש או לירח, גם לאשר
יסעה כי בורא הרוח אינו בורא העפר,
והגם ששלט ה' על הארץ במה יודע
כי הוא בורא רוח הוא היוצר אדם וצר
צורה, והצרך ה' להראותם במעשה
הארבה כי עשה מלאכיו ורוחות
להביאם גם להחזיקם, גם לשאת את
המתים לכל יתנו מהם המצריים ושם

ממנו ויתחמץ לבבו בשליחותיו אל
פרעה, לזה אמר לא תחוש לזה כי אני
הכבדתי לבו וזולת זה כשאמר ממנו
כבד לב הנה הוא משלחם:
וְאֶת לֵב עַבְדִּי. טעם כבד לב עבדיו
הוא לכל יעצוהו לשלח, גם
שפנה תהיה הבאת המכות לכל מצרים
ולא לפרעה לבד כי בזה לא יהיה
פרסום המכות אשר יביא ה' על פרעה
לבד. והגם שלא הזכיר ה' פרט זה
בשליחות ראשונה ולא אמר אלא
אחזק את לב פרעה, אמר העקר
ובכללו הם עבדיו, ואולי שנתפן ה'
בדבריו כאן לפנש לו דבריו
הראשונים שלא לב פרעה לבד אלא
גם לב עבדיו, וטעם שלא באר מקדם
ובאר עתה, לצד שאמר משה בפרשה
הקודמת (ט) ואתה ועבדיך גלה דעתו
כי הוא סובר שאין הופרת עבדיו
נכללת בהופרת פרעה ומעתה יבין
בדבריו ה' שאמר לו ואני אחזק את לב
פרעה כי אין עבדיו בכלל ויחשב כי
חזוק לב עבדיו לא מה יצא הדבר,
לזה אמר אני הכבדתי את לבו ואת
לב עבדיו:

למען שתי אתתי אלה בקרבו. צריך
לדעת למה דקדק לומר אותותי
אלה שיצאה שעקר הטעם שהכביד
לבו הוא לצד אותות אלה לשומם
שנראה שיש צרך בשימת אותות אלה
ולא זולתם, עוד אומרו בקרבו. ויתבאר

א ויאמר ה' אל משה. אמר לשון
אמירה רבה, גם הזכיר שם
הרחמים, לא לצד המשתלח אליו אלא
לצד השליח שהופר בסמוך אל משה
כי הם דברים שימשח בהם צדיק כי
חזה נקם, לזה אמר לשון אמירה
והזכרת שם הרחמים כי הם דברים
הסועדים את לבו:

עוד לצד שלא היה ה' שולח המכה
תכף ומיד עד שהיה שולח
להתרות בו קדם, למר שבע א' (שמד'
פס') ולמר ג' שבעות, וזה הוא ממדת
החסד והרחמים לזה אמר לשון אמירה
וזכרון שם הרחמים. עוד ירצה על דרך
שפרשתי למעלה בפרשת וארא (ו ב)
כי אפילו מדת הרחמים הספימה
בשמחה לעשות דין ולהנעם מאיב זה;
כי אני הכבדתי. פרוש מעתה תשפיל
לדעת כי אני הוא שהכבדתי את
לבבו כי מטבע אדם לו יהיה לבו קשה
כאכן ירעד ויפחד בראותו מפת הברד,
וזה האיש עודנו ברשעו אין זה ממדת
אדם אלא אלהים גזר עליו להקשותו.
ולפי מה שפרשתי בפסוק (לעיל ט' ל"א)
והחטה והקסמת וגו' כי אפילת וגו' כי
ה' עשה פלאי פלאים וזה היה סבה
להכביד לבו ודיק גם כן על נכון כי
אני הכבדתי בעשות פלא זה:

או ירצה לדרך זה כי לצד שראה משה
המכה הגדולה של הברד ורשע זה
ארבה הוסיף לחטא ושלל התקנה

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות שבת בא פרשת תש"מ – מתוך 'התקשרות')

ומשפיע עלי, והוא והענין הנלמד נשארים שני דברים נפרדים. על כך נאמר בא – על האדם 'לבוא' אל הלמוד, שהתקן הנלמד 'בוא' ויפנס בפנימיותו, והענין ישפיע עליו ויתאחד עמו בהתאחדות גמורה. זו גם צריכה להיות השאיפה בכל עניני עבודת ה' – התאחדות והתקשרות פנימית בין העובד לעבודה.

על-ידי עבודת ה' בבחינת "בא", מחישים את בוא הגאולה האמתית והשלמה במהרה בימינו.

בא אל פרעה (י, א)

מדוע נוקט הכתוב לשון 'בא' ולא כפי שלכאורה מתאים יותר – 'לך'?

ההסבר הוא, שפרשתנו מספרת על הגאולה ממצרים, ועל כך רומז הכתוב כי עבודת הבורא באפן של 'בא' – מקרבת את הגאולה.

כאשר אדם קובע עתים ללמוד התורה, יתכן שאמנם הוא 'הולך' אל הלמוד ומשתתף בו, אף הלמוד אינו פועל

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות מוצאי ש"ק פרשת וארא תשל"ח – מתוך 'התקשרות')

כשיהודי נתקל ב'מיצר' – בדברים המונעים אותו מעבודת הבורא, יתן אל לבו שמקור המניעות הוא למעשה הקב"ה עצמו, המבקש לנסותו, כדי שיגלה את כחות נשמתו.

כי אני הכבדתי את לבו (י, א)

גזרות פרעה וקשי גלות מצרים לא באו מרצונו ההפשי של פרעה אלא מפני שהקב"ה הכביד את לבו, כדי שיתגלו נסי ה' ונפלאותיו.

בובדיל דתשתעי קדם ברוך ובר ברוך ית נסין די עבדית במצרים וית אתותי די שותי ביהן ותדעון ארי אנא יי:

(ב) ולמען תספר באוני בנך ובן-בנך את אשר התעללתי במצרים ואת-אותי אשר-שמתני בם וידעתם כי-אני יהוה:

כן, היה לו לכתב עוללתי – כמו: (איכה א) "ועולל למו כאשר עוללת לי", "אשר עולל לי".

כש"ה התעללתי • שחקתי, כמו: (במדבר כב) "כי התעללת בי", (שמואל א ה) "הלוא כאשר התעלל בהם", האמור במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים – שאם

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הנמנע שיהיה הדבר תמיד בזכרון וזולת באמצעות ב' תמיהות, הא' את אשר התעללתי במצרים הרי תמיה אחת הגם שהיה ה' עושה להם צרות שאין בהם שדיד המערכות והטבעיות אף על פי כן לצד רב הצרות והמכות אשר מכות וכל מכה היתה של ארבע וד' מכות לא עשה כן לכל גוי הנה הדבר תמיה, ותמיה זו לבד לא דכירי אינשי ולא יספרו מעשה ה' ואמר ואת אחתי פרוש האותות שעשה ה' תמיהה שנית שגם בלא ענין מצרים האות מעצמו הוא דבר פלא, ובאמצעות ב' פלאות תספר באוני בך וכן בך וגו', ותכלית המכון בספור הוא וידעתם כי אני ה' ואין עוד ותכזיבו האמונות וזולת זה, וכן תמצא בשדר אהנו ה' ברוך הוא בהר סיני פתח דבריו יתברך אמר (לשון כ"ב) אנכי ה' אלהיך וזה לך האות אשר הוצאתיך מארץ מצרים, והוא שהקדים דבריו כאן ואמר וידעתם כי אני ה' וכירי בך בחוש הראיות צדק האמונה מה

אכן כונת הכתוב הוא כי בא ה' להודיעו כי אין תכלית הפונה בהבאת האותות בקרב לעשות נקמה בפרעה אלא לחזק האותות שהם עקר האמונה בלב ישראל כדי שיהיה רשום בל ישכח לנצח, כי כשיהיה בקרב של פרעה יהיה בזכרון בני ישראל לעולם ועד, והפונה על דרך אומרים ו"ל במסכת חלין (ע"ה) בדין בן פקועה כי אם יהיו בו ב' דברים מפלאים יהיה מזר תמיד וכשיראו שאוכלו בלא שחיטה לא יחשדוהו כי מזר הוא ביניהם כי תרי תמיהי מדבר דכירי אינשי. והנה באמצעות הפלא שפליא ה' להודיעם כי הוא שולט ברוח ובמים ובאש ובבעלי חיים ובאש ובאור וכדומה אין זה מספיק שיזכר הדבר בתמידות לעולם לחזק האמונה, אלא באמצעות היות הפלאה ב' כי יפליא ה' להרע את פרעה ועבדיו להשקותם כוסות לענה מה שלא היה כן לכל גוי, וזה לך נעימות אמרי נעם ולמען תספר באוני בך ענין זה, והספור מן

א"ה ובמכת חשף כי הוא יוצר המאורות ושלט בהם, גם יצירת החשך וגור עלי לשמש עבות למצרים (שם פ"ד) ובמכת בכורות נודע כי הוא היוצר צורה בתוך צורה ומכיר טפת הבכור (ב"מ ס"א) גם באמצעות מכה זו צנה ה' מצוות (לשון י"ב) קדש לי כל בכור, ויהיה זה לזכרון כי הוא יוצרו מכסן לעבד לו, ולזה כשמצא רשע זה הקשה ה' לבו למען שתי אתתי אלה שאני צריך לעשות לאות ולמופת לשעם הנזכר יהיו בקרב שתמצאנה אותו כוסות התרעלה גם כן לצד רשעו וזולת טעם זה לא היה ה' משדר המערכות בשבילו לבד: תורה ב

(ב) ולמען תספר וגו' צריך לדעת לאיזה ענין הוצרך לטעם זה ולא הספיק בטעם הראשון שה' חפץ להשים אותות אלה כמו שפרשתי בסמוך. עוד מה הוא את אשר התעללתי במצרים ומה הוא ואת אחתי שנראה שהם ב' דברים. עוד צריך לדעת כונת אמרו וידעתם וגו':

(ג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲהַ וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֶבְרִים עַד־מָתִי מֵאֲנִי
לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

כ"י - לענות • פתגמומו: לאתפנעא, והוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני.

(ד) כִּי אִם־מֵאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עַמִּי הַנִּנִּי מִבְּרִיא
מִחַר אֶרֶץ בְּנִבְלָד:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך ו. עמוד 65 - מתוך 'לקראת שבת')

בכל מצב יכולים לשוב בתשובה

בתחלת פרשתנו הובאו דברי משה אל פרעה בשליחותו של הקב"ה "כי אם מאן אתה לשלח את עמי, הנני מביא מחר ארבה בגבלך" (י. ד.). וידועה הקושץ, דהרי כתוב לפני זה "אני הכבדתי את לבו", שהטעם שמואן פרעה לשלח את בני ישראל הוא מפיון שהקב"ה חזק את לבו, ואם-כן מדוע נענש בארבה מטעם שמואן לשלח, הרי זה לא היה בבחירתו? ויש לתרץ על-פי מה שכתב רבנו הזקן נשמתו-עזון ב'אגרת התשובה' (פרק יא) שאף מי שנאמר עליו "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" (יומא פה, ב במשנה), הנה "אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו". דהינו, דאף מי שמולמעלה מכבידים עליו התשובה, מפל-מקום עדין יש לו משפט הבחירה "להדחק" ולשוב

בתשובה. ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לפרעה, שהפנה בזה ש"הכבדתי את לבו" הוא שמלמעלה הקשו עליו לשוב בתשובה, אבל לא לקחו ממנו את משפט הבחירה, ועדין היה יכול "להדחק" ולשוב בתשובה ולשלח את בני ישראל, ועל זה הוא נענש. ומזה הוראה נפלאה אלינו, שאם בנוגע לפרעה שהיה רשע גמור, אומרת לנו התורה שהיה בכוח לשוב בתשובה, על-אחת-כפה-וכמה אחד מבני ישראל שיש לו נשמה קדושה ש"אפילו בשעת החטא היתה באמנה אתו ויתברך" (תניא סוף פרק כד) שבכל מצב שיהיה, ביכלתו לשוב בתשובה ולהתקרב להקב"ה.

(ה) וְכִפָּה אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת אֶת־הָאָרֶץ
וְאָכַל אֶת־יֵתֶר הַפִּלְטָה הַנִּשְׁאָרָה לָכֶם מִן־הַבֶּרֶךְ
וְאָכַל אֶת־כָּל־הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה:

כ"י - את עין הארץ • את מראה הארץ. ולא יוכל וגו' • הוזהר לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר.

(ו) וּמָלְאוּ בָתֵּיךְ וּבְתֵי כָל־עַבְדֶּיךָ וּבְתֵי כָל־מִצְרִים
אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם
עַל־הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהַ:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שלא השיג אדם מהעולם עד העולם ברוך אשר בן עשה לנו: תורה ג
(ו) וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא. וְלֹא בְעִינֵי שְׂאֵחַר שְׁהַתּוּדָה וְאָמַר (ט כ"ז) ה' הצדיק וגו' חור לטרחונו לזה פנה ויצא בדרך
הנהוג עם שאר בני אדם. ותמצא כי גם פרעה הרשע שלם לו בן דכתיב (פסוק ח) ויושב וגו' ויגרש אתם מאת פני פרעה, ולזה תמצא שאחר כך בשקרא לו להתפלל על הסרת מכת
הארבה אמר אליהם (פסוק ט"ז) חטאתי לה' ולכם מה שלא היה רגיל לומר קדם, שנתפנן להתודות על שגגה בם מנהג פחיתות ויגרש אותם: תורה ז

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֵלֹהֵי מִצְרָיִם
לֹא לְמַעַן שַׁלַּח יְתִיבָנָא וַיִּפְלְחוּן קֳדָם יְיָ
אֲלֹהֵיהֶן הַעַד כַּעַן לֹא יִדְעָתָ אֲרִי אֲבֹתָ
מִצְרַיִם:

(ו) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֵלֹהֵי מִצְרָיִם
לֹא לְמַעַן שַׁלַּח יְתִיבָנָא וַיִּפְלְחוּן קֳדָם יְיָ
אֲלֹהֵיהֶם הַטָּרֵם תִּדַּע כִּי אֲבֹתָ מִצְרַיִם:

כ"ט • הַטָּרֵם תִּדַּע • הַעֹד לֹא יִדְעָתָ כִּי אֲבֹתָ מִצְרַיִם?

ח וַיֹּאמְרוּ יְתִיבָנָא וַיִּפְלְחוּן קֳדָם יְיָ
אֲלֹהֵיהֶם הַטָּרֵם תִּדַּע כִּי אֲבֹתָ מִצְרַיִם
וַיִּפְלְחוּן קֳדָם יְיָ אֲלֹהֵיהֶם הַטָּרֵם
תִּדַּע כִּי אֲבֹתָ מִצְרַיִם:

(ח) וַיֹּשֶׁב אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרַעֲה וַיֹּאמְרוּ
אֲלֵהֶם לְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי
הַהֲלָכִים:

כ"ט • וַיֹּשֶׁב • הוֹשִׁבוּ עַל־יְדֵי שְׁלִיחַ שְׁשֻׁלְחוֹ אַחֲרֵיהֶם, וְהַשִּׁיבוֹם אֶל פְּרַעֲה.

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

שִׁיכּוּ לְחֻלּוּטִין הִיָּה אוֹמֵר בֶּן בְּרוּשׁ
וַיֹּאבֵד כָּל מִסְרָב וּמִמָּאן בְּדִבְרֵי. וַיֹּאמְרוּ
הַטָּרֵם תִּדַּע כִּי אֲבֹתָ מִצְרַיִם
אֲשֶׁר הִכָּה הָאֱלֹהִים לְמִדַּתָּ כִּי יָכוֹל הוּא
לַעֲשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יִחְפֹּץ. וּלְפִי זֶה הִכְרִיחוּ
שְׁנֵי דְבָרִים, הָא' שִׁישְׁרָאֵל לֹא יִלְכוּ
בְּהַחֲלֵט, וְהַצְדִּיקוּ מִפְּלִאֵי הַמִּכּוֹת כִּי
אִם הָיָה ה' חֹפֵץ לְהוֹצִיאָם בְּהַחֲלֵט אֵין
מִיָּדוּ מִצִּיל. וְתַמְצִא כִּי נִתְחַבֵּם פְּרַעֲה
הִרְשָׁע וְהַשִּׁיבָם בְּמִרְמָה וַיֹּשֶׁב אֶת
מֹשֶׁה וְגו' וַיֹּאמְרוּ לָהֶם מִי וּמִי הַהֲלָכִים
וְהַשִּׁיבוֹהוּ בְּנִעְרֵינוּ וּבְנִקְנֵינוּ נֶלֶךְ וַיֹּאמְרוּ
לָהֶם רָעָה נִגְדָּה וְגו' לְכוּ נָא הַגְּבָרִים וְגו'
כִּי אַתֶּם אֲתֵם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם
וְגו' וּמִאֲמָצְעוֹת הַמַּעֲשֶׂה נִסְתַּרָה דַּעַת
עֲבָדֵי פְרַעֲה כִּי לֹא כִמוֹ שֶׁחָשְׁבוּ שְׁאֵין
הַלִּיכָתָם אֶלָּא לַשְׁעָה שֶׁהָיָה מִהֶעֱנִין
מוֹכַח כִּי עֲרָמָה בְּדִבְרֵי וְהַלִּיכָתָם הַלִּיכָתָם
עוֹלָם, וּלְפִי זֶה חֲוָרְנוּ גַם בֶּן לְמַחוּשׁ
הָרָאוּשׁוֹן כִּי זֶה לֹף הָאוֹת כִּי לֹא לִכְלֹל
יָכוֹל בְּנִזְכָּר לְמַעַלָּה וּבְזֶה לֹא הוֹסִיפוּ
לְדַבֵּר עוֹד כְּדִבְרֵיהֶם

פֶּרֶט זֶה אֶלָּא יִשְׂרָאֵל, עִם כָּל זֶה הָרִי
בְּכָל שְׁלִיחוֹתָיו לֹא אָמַר אֶלָּא (ה' א')
וַיִּחַגְּרוּ לִי בַּמִּדְבָּר, וַיַּעֲבֹדוּנִי (פסוק ג') וְזֶה
יָגִיד כִּי לֹא לְחֻלּוּטִין יָצָא ה'. וְאֵבִין דְּבָר
כִּי הוּא זֶה אֲשֶׁר הִטְעִיחוּ לְפְרַעֲה וּלְכָל
עַמּוֹ אֲפֹן הַשְׁלִיחוֹת אֲשֶׁר שַׁלַּח ה'
לְשַׁלַּח יִשְׂרָאֵל לַחַג בַּמִּדְבָּר שֶׁהַפְּנוּהָ
הוּא לְשׁוּב אַחֲרֵי כֹף הָרִי הוּא גְלוּי
לְפְרַעֲה וּלְעַמּוֹ כִּי לֹא בְּהַחֲלֵט הוּא
שׁוֹאֵל וּמִזֶּה נִפְל הַטְעָמָה, כִּי יֵשׁ בְּדִבְרֵי
שְׁנֵי צִדִּין. הָא' כִּי דִבֵּר ה' אֶמֶת הוּא
כִּי אֵינוּ חֹפֵץ אֶלָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים,
וְהַב' כִּי הִדְבָּרִים בָּאוּ דֶּרֶךְ עֲרָמָה וְאֵין
דַּעַתוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיאָם לְחֻלּוּטִין, וּלְפִי
זֶה הִדְבָּרִים מַעֲדִידִים כִּי בְּכִיכּוֹל אֵין כֹּחַ
בּוֹ לְהוֹצִיאָם בְּהַחֲלֵט בֶּר מִיָּנָה הָא'
לְמִדַּתָּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִנִּיעָה חֹס וְשִׁלּוּם לְרִצּוֹן
אֲשֶׁר יִחְפֹּץ, וְלִזְוָה פְּרַעֲה וַעֲבָדָיו לְצַד
שְׁלִיכָתָ עַקֵּר הָאֲמוּנָה בְּהֵם חָשְׁבוּ צַד
הַב' וְלִזְוָה הַקְּשׁוֹ עֲרָפָם וּמִאֲנוּ לְקַבֵּל
מֵאֲמַר ה' כִּי אֲמָרוּ אֵין בְּכַחוֹ חֹס וְשִׁלּוּם
לְהַכְרִיחַ הַכְּרַח גְּדוֹל וְזֶה לֹף הָאוֹת
הַמְּפָלָא שְׁעָרוֹם יַעֲרִים וְלִזְוָה הַקְּשׁוֹ
לָבָם, וְאַחֲרֵי כֹף כְּשִׁרְאוּ עֲבָדָיו שְׁעָבְרוּ
עֲלֵיהֶם שִׁבְעַת מִכּוֹת וְהִתְרָה בְּמִכָּה
שְׁמִינִית שֶׁל הָאֲרָכָה תִּתְּנוּ לָב לְצַד
צַד הָא' כִּי הָאֲמֵת הוּא שְׁטַעֲמֵנוּ שֶׁל
הָאֱלֹהִים בְּרוּךְ הוּא הוּא שְׁאֵינוּ חֹפֵץ
לְהוֹצִיאָם לְחֻלּוּטִין, וְהוּא אוֹמְרוּ עַד
מִתִּי יִהְיֶה וְגו' שַׁלַּח אֶת הָאֲנָשִׁים
וַיַּעֲבֹדוּ פְּרוּשׁ שְׁאֵין כּוֹנֵן ה' אֶלָּא עַל
פֶּרֶט זֶה וְהַטְעָמָה שֶׁבּוֹ הִכְרַחוּ הַדְּבָרִים כִּי
הִכְרַחוּ כִּי כָּל יָכוֹל וְאִם הָיָה כּוֹנֵן

(ו) עַד מִתִּי יִהְיֶה וְגו'. לֹא שֶׁהִסְכִּימוּ
לְשַׁלַּח יִשְׂרָאֵל בְּהַחֲלֵט כִּי הִנְבֹּאָה
שְׁאֵמַר ה' לְמֹשֶׁה הַכְּבִדְתִּי וְגו' תַּכְחִישׁ
זֶה, אֶלָּא שֶׁרָצוּ שְׁיִלְכוּ בְּאִפְן שִׁיחֻרוֹ
וְדָאִי, וְלִזְוָה תַּמְצִא כִּי שְׁאֵמַר מֹשֶׁה
בְּנִעְרֵינוּ וּבְנִקְנֵינוּ וְגו' וְגִרְשָׁם פְּרַעֲה לֹא
יִסְפוּ דִּבֵּר עוֹד בְּדִבְרֵי הָזֶה, גַּם פִּיהֶם
עָנָה בָּם כִּי לֹא הָאֲמִינוּ בְּסִדְרֵי הַמַּעֲשֶׂה
כִּי אֱלֹהֵי הָעִבְרִים הַגְּדוֹל וְהַגְּבוּר
וְהַנּוֹרָא נִטָּה יְדוֹ בָּהֶם לְשַׁלַּח יִשְׂרָאֵל
אֶלָּא שֶׁהָיוּ יוֹקְשִׁים בָּהֶם וְאֵין לֹף כְּפִירָה
בְּאֲמִתּוֹת הָעֲנִין כְּזֶה:

הַטָּרֵם תִּדַּע. פְּרוּשׁ הָאֵם קֳדָם
שֶׁתְּשַׁלַּחֵם תִּרְצֶה לְדַעַת
שֶׁאֲבֹתָ מִצְרַיִם, לִזְוָה שַׁלַּח אוֹתָם קֳדָם
שִׁיגִיעַ גְּדֵר זֶה שֶׁל אֲבֹתָ מִצְרַיִם:
וְרִאיוֹתִי לִתֵּת לָב בְּמַה הִסְכִּימָה דַּעַתָּם
עַל אֲבֹתָ מִצְרַיִם אַחֲרֵי כֹף
וְשִׁתְּקוּ וְהִלְכוּ לָהֶם, וְלִהְיוֹת הָעֲנִין
נִשְׁכִּיל בְּחֶקֶר בְּעֵנִין מַה הָיְתָה דַּעַתוֹ
שֶׁל פְּרַעֲה וַעֲבָדָיו מִתְחַלֶּת הָעֲנִין, הָאֵם
יֵשׁ שׁוֹטָה גְּמוּר בְּעוֹלָם שִׁיִּסְבֵּל כָּל
הָרַעוֹת וְהַצָּרוֹת הַהֵמָּה וַיִּכְנִס עֲצָמוֹ
בְּסִכּוֹנוֹת נִפְשׁוֹת, וְעוֹד לוֹ שְׁלֵקָה אֲלוֹהֵי
וְסָפוּ מִקְנֵי וְאֲבָדוּ צִמְחֵי הָאֲדָמָה
וְכַמְעַט סָפוּ תַּמּוֹ כְּאוֹמְרוֹ הַטָּרֵם תִּדַּע
כִּי אֲבֹתָ מִצְרַיִם, וּמִן הַסֵּתֵם לֹא יִאָּמֵן
כִּי כָּל כֹּף טַפֵּשׁ הָיָה, וְהֵגַם כִּי הִקְשָׁה
ה' אֶת רוּחוֹ, עִם כָּל זֶה צָרִיךְ שֶׁתִּתְּנָה
לוֹ אִיזוֹה סִבָּרָא שְׁבָה יִתְלַח טַפְשׁוֹתוֹ,
וְתִגְדֵּל הַקְּשָׁיָא בְּרָאוֹת כִּי לֹא שָׁאֵל ה'
מִמֶּנּוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְהֵגַם
שֶׁתְּבַנְנוּ שֵׁם (לְעִיל ג' יח) כִּי ה' לֹא אָמַר

הָרָאוּשׁוֹנִים: תוֹרָה ח

(ח) לְכוּ עִבְדוּ וְגו'. אָמַר סֵתֵם הַדְּבָרִים
וְנִתְחַבֵּם לְהִרְחִיק שְׁלֹא יַעֲלֶה עַל
הַדַּעַת שֶׁיִּשְׁאָלוּ שְׁיִלְכוּ בְּלֵם, וְלִזְוָה דִּבְרֵי
סֵתֵם לְכוּ עִבְדוּ, וְאָמַר מִי וּמִי לֹא לֹמַר
אִם בְּלֵם אִם מִהֶם זֶה וְדָאִי שְׁלֹא יִלְכוּ
אֶלָּא בְּנֵי הָעִבְדוּדָה כִּמוֹ שֶׁגִּלְגַּל לְבִסּוֹף
לְכוּ נָא הַגְּבָרִים וְגו' כִּי אַתֶּם אֲתֵם
מִבְּקָשִׁים אֶלָּא גַם בְּגִבְרִים הָיָה חֹפֵץ
שְׁלֹא יִלְכוּ בְּלֵם: תוֹרָה ט

ט ואמר משה בעולמנא ובסכנא גזיל ככנא
ובכנתנא בעננא ובתורנא גזיל ארי חגא קדם
זי לנא:

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבִקְנֵינוּ גִלְדָּךְ בְּכֵינוּ
וּבְכִנּוּתֵנוּ בְּצִאֲנֵנוּ וּבְבִקְלָנוּ גִלְדָּךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:

י ואמר להון יהי כן מימרא דיי בסעדכון פד
אשלה יתכון ונת טפלכון חזו ארי בישא
דאתון סבירין למעפד לקבל אפיון
לאסתחרא:

(י) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח
אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִּי רָעָה נֶגְדַּי פְּנִיכֶם:

ב)תפלתו: (לקמן לב) "למה יאמרו מצרים לאמר ברעה
הוציאם"? זו היא שאמר להם: "ראו כי רעה נגד
פניכם", מיד: "וינחם ה' על הרעה" והפך את הדם
לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר: (יהושע
ה) "היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם", שהיו
אומרים לכם: דם אנו רואין עליכם במדבר.

כ"י • כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְגו' • אף כי אשלח גם
את הצאן ואת הבקר, כאשר אמרתם. ראו כי רעה
נגד פניכם • כתרגומו. ומדרש אגדה שמעתי:
כוכב אחד יש ששמו 'רעה', אמר להם פרעה: רואה
אני באיצטגנינות שלי, אותו כוכב עולה לקראתכם
במדבר, והוא סימן דם והריגה. וכשחטאו ישראל
בעגל ובקש הקדוש-ברוך-הוא להרגם, אמר משה

יא לא כן אזילו כען גבריא ופלחו קדם זי
ארי יתה אתון בען ותריף יתהון מן קדם
פרעה:

(יא) לֹא כֵן לָכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתָּה
אַתָּה מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֵת פְּנֵי פְרֹעֶה: ס

לא להינו, ואין דרך הטף לזבח. ויגרש אתם • הרי
זה לשון קצר, ולא פרש מי המגרש.

כ"י • לֹא כֵן • כאשר אמרתם להוליד הטף עמכם,
אלא "לכו הגברים ועבדו את ה'". כי אתה אתם
מבקשים • (אתה עבודה) בקשתם עד הנה: נזכרה

♦ יום שני ה' שבט ♦

יב ואמר זי למשה ארים ידך על ארעא
דמצרים ויתי גובא ויסק על ארעא דמצרים
ויכול ית כל עסבא דארעא ית כל די אשאר
ברדא:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִמָּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־
כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבָּרָד:

כ"י • בְּאַרְבֶּה • בשביל מפת הארבה.

יג וארים משה ית חטרה על ארעא דמצרים
ויי דבר רוח קדומא בארעא כל יומא שהוא
וכל ליליא צפרא הנה ורוח קדומא נטל ית
גובא:

(יג) וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהִי הָהָה
רוּחַ־קְדִּים בָּאֶרֶץ כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלֵּילָה
הַבֶּקֶר הָיָה רוּחַ הַקְדִּים נֹשָׂא אֶת־הָאֲרָבָה:

כ"י • רוּחַ הַקְדִּים • רוח מזרחית נושא את הארבה, לפי שבא כנגדו, שמצרים בדרומית מערבית היתה,
כמו שמפרש במקום אחר.

(יד) וַיַּעַל הָאֲרֶבֶה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֵּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֹד מְאֹד לִפְנֵי לַאֲהִיָּה בֶן אֲרֶבֶה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־בָּן:

כ"י • וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־בָּן • וְאוֹתוֹ שֶׁהָיָה בִּימֵי יוֹאֵל, שְׁנֵאַמֵּר: (יזאל ב) "כְּמֹהוּ לֹא נִהְיָה מִן־הָעוֹלָם", לְמַדְנֵהוּ שֶׁהָיָה כְּבֹד מִשָּׁל מֹשֶׁה, [כִּי שֶׁל יוֹאֵל הָיָה] עַל־יְדֵי מִינֵין הִרְבֵּה שֶׁהָיָה יָחִיד: אֲרֶבֶה, יֵלֶק, חֲסִיל, גִּזְם, אָבֵל שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הָיָה אֵלָּא שֶׁל מִין אֶחָד (כף) גְּרֶסֶת רַבִּי אֶלְיָהוּ מִזְרָחִי, וְכְּמֹהוּ לֹא הָיָה וְלֹא יִהְיָה.

(טו) וַיִּכֶם אֶת־עֵין כָּל־הָאֶרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ הָאֶרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאֶרֶץ וְאֵת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבָּרָד וְלֹא־נוֹתַר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • כָּל יֵרֶק • עֲלָה יֵרֶק, וִירְדוֹר • א בְּלַע"ז.

(טז) וַיִּמָּחַר פְּרַעְהָ לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֵאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

(יז) וַעֲתָה שָׂא נָא חֲטֵאתִי אֵךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיְסַר מֵעָלַי רֶק אֶת־חַמּוֹת הַיָּה:

(יח) וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעְהָ וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:

(יט) וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּחָיוֹ חֶזֶק מְאֹד וַיִּשְׂא אֶת־הָאֲרֶבֶה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא נִשְׂאֵר אֲרֶבֶה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:

כ"י • רוּחַ יָם • רוּחַ מַעְרָבִי. יָמָה סוּף • אוֹמֵר אֲנִי, שְׂיָם סוּף הָיָה מְקַצְתּוֹ בַּמַּעְרָב כִּנְגֵד כָּל רוּחַ דְּרוֹמִית וְגַם בַּמְּזֻרְחָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לְפִיכָךְ, רוּחַ יָם תִּקְעוּ לְאֲרֶבֶה בְּיָמָה סוּף כִּנְגֵדוֹ. וְכֵן מְצִינֵנוּ לַעֲנֵן תַּחֲוּמִין, שֶׁהוּא פּוֹנֶה לְצַד מְזֻרַח, שְׁנֵאַמֵּר: (לִקְמֵן כג) "מַיִם סוּף וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים", מִמְּזֻרַח לְמַעְרָב, שְׂיָם פְּלִשְׁתִּים בַּמַּעְרָב הָיָה, שְׁנֵאַמֵּר בַּפְּלִשְׁתִּים: (צַפְנִיָּה ב) "יּוֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם, גּוֹי כְּרִיתִים". לֹא נִשְׂאֵר אֲרֶבֶה אֶחָד • אֵף הַמְּלוּחִים שֶׁמְּלַחֵהוּ מֵהֶם (שְׁמוֹת רַבָּה) •

(כ) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעְהָ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשֹׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ חֲשֹׁךְ:

כא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל צִית שְׁמָיָא וַיְהִי חֲשׁוֹכָא עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם כְּתֵר דִּיעָדִי קָבֵל לִילִיָא:

ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לא ימיש, בתר דיעדי קבל ליליא, כשיגיע סמוך לאור היום, אבל אין הדבור מושב על הני"ו של "וימש", לפי שהוא כתוב אחר "ויהי חשך". וימדרש אגדה פותרו, לשון (דברים כח) "ממשש בצהררים", שהיה כפול ומכפל ועב עד שהיה בו ממש.

כ"י וימש חשך • ויחשיף עליהם חשך יותר מחשכו של לילה, וחשך של לילה יאמיש ויחשיף עוד. וימש • כמו וימשש. יש לנו תבות הרבה חסרות אל"ף, לפי שאין הברת האל"ף נפרת כל"ף, אין הכתוב מקפיד על חסרונה, כגון: (ישעיה ג) "לא יהל שם ערבי" – כמו לא יאהל, – לא יטה אהליו, וכן: (שמואל ב כב) "ותזרני חיל", כמו ותאזרני.

כב וארים משה ית ידה על צית שמיא והנה חשוך קבל בכל ארעא דמצרים תלתא יומין:

(כב) וַיָּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ־אֶפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:

שלא יראו מצרים במפלגתם ויאמרו: אף הם לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו את עליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים: אין בידינו כלום, אומר לו: אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוני הוא. שלשת ימים • שלוש של ימים, טרציני"א בלע"ז, וכן "שבעת ימים" בכל מקום, שטיני"א של ימים.

כ"י ויהי חשך אפלה וגו' שלשת ימים • חשך של אפל, שלא ראו איש את אחיו אותן ג' ימים (בשמות רבה), ועוד שלשת ימים אחרים חשך מכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו, יושב אין יכול לעמד, ועומד אין יכול לישב (שמות רבה. עיי"ש). ולמה הביא עליהם חשך? שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה כדי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 3)

לחטא זה, ואין קטגור נעשה סגור. ועל־דרך־זה פאן: גאלת מצרים נבעה מהקשר הפנימי הקיים בין הקב"ה ובין כל יהודי, לרבות הרשע; אף מי שסרב לצאת התנגד לעצם הקשר – ושוב לא יתכן שהוא יועיל לו.

ולא היו רוצים לצאת (רש"י י, כב) יש לשאל: הרי בגלות מצרים היו עובדי עבודה־זרה, ולמרות זאת נגאלו, ומדוע דוקא אלו שסרבו לצאת לא זכו לגאולה. ויש לומר, דהנה מי שעבר על אסורי יום כפור, אין יום כפור מכפר עליו. ובטעם הדבר מבאר, שיום כפור עצמו הוא בגדר גורם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ה עמ' 80 ואילך. כרך לא עמ' 48 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

קיום המצות בדרך הטבע

טבעיים ולא במעשה נסים, בכדי שהמצות יהיו בדברים שהם מגדרי העולם (ראה מצפה איתן על תוד"ה חטין סנהדרין סט, ב. כלי חמדה פ' ויקהל לה, כז"ח). ועל־פי־זה גם הצווי ד' ונצללתם את מצרים", היו צריכים לקיים בדרך הטבע. ולכן מפרש רש"י שפדי שקיים הצווי לא יהיה בדרך נס, הנה לא רק עצם קיום המצוה (ונצללתם את מצרים) היה בדרך הטבע, אלא גם ההכנה לקיום המצוה (חפוש כלי הזהב של המצריים) היה בדרך הטבע ולא באופן נסי.

ויהי חשך־אפלה בכל־ארץ מצרים (י, כב) ולמה הביא עליהם חשך. . שחפשו ישראל וראו את עליהם וכשיצאו והיו שואלים מהן והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוני הוא (רש"י). מלשון רש"י "שחפשו ישראל" משמע שאינו מפרש כפרוש שהובא בתנחומא (פרשתנו ג) ש"היה מאיר לישראל ומראה להן כל כלי כסף וזהב וכו'", דמפרש שבגני ישראל היו צריכים לחפש את כלי הזהב וכו', וצריך ביאור טעם השנוי. ויש לבאר זה, דהנה צווי הקב"ה נתנו "לצרף בהן את הבריות", ולכן הדין שצווי הקב"ה צריך לקיים בדברים

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

שחשף זה היה מגיהם, אולי כי שניהם נהבנו אל האמת כי ב' מיני חשך היו אחד שמש בג' ימים שלא ראו וגו' וא' שמש בג' ימים אחרים שלא קמו וגו': תורה כג

ידו. ואולי שיתכונן על פי דבריהם ז"ל (שמות רבה פ"ד) כי חשך של מצרים היה מאותו חשך דכתיב (תהלים י"ח) ישת חשך סתרו, אשר על כן לא נהג מנהג מעוט דרך כבוד לנטות משהו כלפי מעלה: גם ליש מרבתינו שאמרו (שמות רבה שם)

(כב) וַיָּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ. צריך לדעת למה במכת הארבה הסמוכה לה הגם שאמר אליו ה' נטה ירך אמר הכתוב וַיָּט מֹשֶׁה אֶת־מִטְהוֹ וגו', וגם בכל המכות לא היתה מכה שהקב"ה נטית יד אלא מטה ובמכה זו אמר את

(כג) לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתַּחַתָּיו
שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלֹכ־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה
בְּמוֹשְׁבֹתָם:

כג לא חזו אנש ית אחוהי ולא קמו אנש
מתחתוהי תלתא יומין ולכל בני ישראל
הנה נהורא במושבנהון:

♦ יום שלישי ו' שבט ♦

(כד) וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָכוּ עֲבַדוּ אֶת־
יְהוָה רַק צִאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם יִלְךְ עִמָּכֶם:
כז"י יֵצֵג • יְהָ מֵצֵג בְּמִקְוָמוֹ.

כד ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את
קדם יי לחוד ענכון ותורכון שבוקו אף
טפלכון זייל עמכם:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתָּה תִתֵּן בְּיָדֵנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת
וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:
כז"י גַם אֶתָּה תִתֵּן • לֹא דִיךְ שְׁמִקְנֵנוּ יִלְךְ עִמָּנוּ, אֲלֵא גַם אֶתָּה תִתֵּן.

כה ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולת
ועשינו ליהוה אלהינו:

(כו) וְגַם־מִקְנֵנוּ יִלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶךְ בְּכִי מִמֶּנּוּ
נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶנְחֵנוּ לֹא־נִדַּע מַה־
נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֵּאֵנוּ שָׁמָּה:

כו וגם מקננו ילך עמנו לא תשאיר פרך כי ממנו
נקח לעבד את יהוה אלהינו ואנחנו לא נדע מה
נעבד את יהוה עד באנו שמה:

כז"י פֶּרֶסָה • פֶּרֶסַת רִגְלִי, פִּלְנִט"א בָּלַע"ז. לֹא נִדַּע מַה נַּעֲבֹד • כַּמָּה תַּכְבֵּד הָעֲבוּדָה. שָׁמָּה יִשָּׂאֵל יוֹתֵר מִמָּה
שִׁישׁ בְּיָדֵינוּ.

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(כג) וְלִכְלֹכ־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אִתָּה אִתָּה אִתָּה
דְּקִדֵּק לומר ולכל לומר שכל אחד
ואחד מישראל שהיה הולך לבית
המצרי היה לו אור במושבבותם של
המצריים. או יבן לומר אור זה מנן
מוצאו ואמר שהוא אור במושבבותם,
והסר תבת אשר והרבה מקראות וקצרו
כן, והפונה על דרך אומרם ו"ל (שם) כי
הרשעים מתפסים בחשך, והוא אשר
פסה המצרים הרשעים, וכנגד
הצדיקים עליהם יורח ה' ברור הוא
ואהביו כצאת השמש בגבורתו ומאור
מושבבותם לנה להם ה' ברור הוא חלק
א, והוא אומר אור במושבבותם: תורה כד
(כד) וַיִּקְרָא פְּרַעֲהַ וַיֹּאמֶר לָכוּ עֲבַדוּ אֶת־
יְהוָה רַק צִאנְכֶם וּבְקִרְכֶם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם יִלְךְ עִמָּכֶם:
כז"י יֵצֵג • יְהָ מֵצֵג בְּמִקְוָמוֹ.

כד ויקרא פרעה ויאמר לכו עבדו את
קדם יי לחוד ענכון ותורכון שבוקו אף
טפלכון זייל עמכם:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתָּה תִתֵּן בְּיָדֵנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת
וְעֲשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:
כז"י גַם אֶתָּה תִתֵּן • לֹא דִיךְ שְׁמִקְנֵנוּ יִלְךְ עִמָּנוּ, אֲלֵא גַם אֶתָּה תִתֵּן.

כה ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועולת
ועשינו ליהוה אלהינו:

(כו) וְגַם־מִקְנֵנוּ יִלְךְ עִמָּנוּ לֹא תִשָּׂאֵר פֶּרֶךְ בְּכִי מִמֶּנּוּ
נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֶנְחֵנוּ לֹא־נִדַּע מַה־
נַעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֵּאֵנוּ שָׁמָּה:

כו וגם מקננו ילך עמנו לא תשאיר פרך כי ממנו
נקח לעבד את יהוה אלהינו ואנחנו לא נדע מה
נעבד את יהוה עד באנו שמה:

כז"י פֶּרֶסָה • פֶּרֶסַת רִגְלִי, פִּלְנִט"א בָּלַע"ז. לֹא נִדַּע מַה נַּעֲבֹד • כַּמָּה תַּכְבֵּד הָעֲבוּדָה. שָׁמָּה יִשָּׂאֵל יוֹתֵר מִמָּה
שִׁישׁ בְּיָדֵינוּ.

(כו) וַיִּחְזַק יְהוָה אֶת־לֵב פִּרְעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחֹם:

כז וַתֹּאמֶרְךָ יְיָ יֵת לָכָּא דְּפִרְעָה וְלֹא אָבָה
לְשַׁלְּחוֹתָהוּן:

(כח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ פִּרְעֹה לָךְ מַעֲלֵי הַשֹּׁמֵר לָךְ אֶל־תִּסְפֶּה
רֵאוֹת פָּנָי כִּי בְיוֹם רֵאִיתְךָ פָּנָי תָּמוּת:

כח וַאֲמַר לֵה פִּרְעָה אֲזִיל מַעֲלֵי אֶסְתֵּמַר לָךְ
לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אֲפִי אֲרִי בְיוֹמָא דְתַחְזִי
אֲפִי תָמוּת:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֶּן דְּבָרְתָּ לֹא־אֶסְפֶּה עוֹד רֵאוֹת
פָּנֶיךָ: פ

כט וַאֲמַר מֹשֶׁה רֵאוֹת מְלִילְתָּא לֹא אוֹסִיף עוֹד
לְמַחְזִי אֲפִיךָ:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

שִׁבְיָן פִּרְעָה כִּי אוֹמְרוּ גַם אֲתָה לֹא יִרְמֹז
הַקֶּדֶם עַל מִקְנֵיהֶם אֲלֹא עַל הַטֶּף כִּי
מִלְכָּד שִׁילָף הַטֶּף גַּם צָרִיךְ הוּא לִתֵּן
וְגו', לָזֶה בֹּאֵר הַדְּבָרִים שֶׁעַל הַמִּקְנֵה,
זֶה דִּחַק. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת כְּנֶטֶן אוֹמְרוּ
כִּי מִמֶּנּוּ נִקָּח וְגו' מִדֶּה חֲדוּשׁ בְּזֶה אִם
לְהוֹדִיעוֹ שֶׁעוֹבְדִים ה' בְּזִבְיָתָא צֵאן,
הֲלֹא כִּבְרָ אִמְרָ אֱלֹוִי גַם אֲתָה תִתֵּן
כִּי־דִינוּ וְזָכִירִים וְגו' אִם כֵּן אֵין חֲדוּשׁ
בְּהוֹדְעָה זֹו. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוּ לֹא
נִדַּע מִה נַּעֲבֵד כִּי פֶשֶׁט הַדְּבָרִים יִגִּיד
בְּזֶה הוּא עַל הַשְּׁעוֹר שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים
כַּמָּה תִּכְבֹּד הָעֲבוּדָה וְלָזֶה צָרִיכִין
לְמַקְנֵיהֶם וְגַם הוּא יִתֵּן אִם יִחַפֵּץ, אִם
כֵּן הָיָה לוֹ לומר כַּמָּה נַּעֲבֵד. אֲכֹן נִרְאָה
כִּי נִתְכַּנֵּן לְשַׁלַּל טַעֲנָה אַחַת לְכָל יִטְעֵן
אוֹתָהּ פִּרְעֹה וְהוּא כִּי יִקְחוּ מִיֵּן הָרֵאוּי
לְזַבֵּחַ לֵה' וּמִיֵּן שֶׁאֵינֻ רֵאוּי יִצַּג לָזֶה
אִמְרָ וְגַם מִקְנֵנוּ יִלָּךְ עֲמֵנוּ פְרוּשׁ אֶפְלוּ
אוֹתָם שֶׁאֵינָם רֵאוּיִים לְזִבְיָתָהּ, וְלָזֶה
גִּמְרָ אִמְרָ לֹא תִשָּׂא **פְּרִסָּה** פְּרוּשׁ כָּל
רֶגֶל בְּהֵמָה וּבְכָלֵל זֶה נִכְלָל סוּס וּפֶרֶד
גָּמֵל חֲמוֹר וְכו', כִּי כָלֵם יִקְרָא לָהֶם
מִקְנֵה. וְאוֹמְרוּ כִּי מִמֶּנּוּ נִקָּח יִתְבָּאֵר עַל
דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּמִסְכַּת (ע"זכ"ד) וְזֶה לְשׁוֹנֵם
ת"ש וְכו' אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל מִיטֵב
הַצֵּאן וְגו' לְמַעַן זָבַח לֵה' וְגו' מֵאִי מִיטֵב
דְּמִי מִיטֵב וּמֵאִי שֶׁנֶּא דֹאקֶפֶץ עֲלֵיהֶם
וְכִינֵא עַד כֹּאן. הִנֵּה שֶׁהֵגַם שֶׁאִמְרָ
הַכְּתוּב לְמַעַן זָבַח לֵה' מְפָרֵשׁ לֵה'
הַתְּלִמּוּד לְמַעַן קִנּוּת מִדְּמִיָּהוּ וְזָכִירִים
וְכִמוּ כֵּן יִתְבָּאֵר אוֹמְרוּ כֹּאן **כִּי מִמֶּנּוּ**
נִקָּח פְּרוּשׁ הֵגַם שֶׁאֵינָם רֵאוּיִים לְזִבְיָתָהּ
אִף עַל כֵּי כֵּן יִצְטָרֵךְ לָנוּ לְטַעַם **כִּי מִמֶּנּוּ**
פְּרוּשׁ מִדְּמִי נִקָּח לְעֵבֶד ה' פְּרוּשׁ צָרִיכִי
עֲבוּדָה, וְלָזֶה לֹא אִמְרָ מִמֶּנּוּ נִזְבַּח לֵה'
אֶלְהִינוּ:

וְאוֹמְרוּ וַאֲנַחְנוּ לֹא נִדַּע מִה נַּעֲבֵד פְּרוּשׁ
וְאִם תֹּאמַר וְשִׁעַר שְׁעוֹר
הַמִּסְפִּיק לְעֲבוּדָה וְהַשָּׂאֵר יִצַּג, לָזֶה אִמְרָ
לֹא נִדַּע מִה נַּעֲבֵד תִּבְתּוּ מִה תִּסְבֵּל ב'
עֵינֵינוּ וְלִשְׁנֵיהֶם נִתְכַּנֵּן, הָא' הוּא כַּמָּה,
וְהַב' מִה הוּא אֶפֶן הָעֲבוּדָה שֶׁיִּצַּע הָאֵל
אוֹתָנוּ, כִּי אֶפְשָׁר שֶׁיֹּאמַר שְׁנִיבָהּ בְּנִין
לְזַבֵּחַ בּוֹ וְכֵלֵי זָבַח אֵין שְׁעוֹר וְאֶבְנִים
טוֹבוֹת וּמִרְגְּלִיּוֹת וְעֲבוּדוֹת אֲחֵרִים,
וְהֵגַם שֶׁאִמְרוּ וְנִזְבַּחַהּ וְגו' הִרִי אִמְרָ עוֹד
שִׁלַּח עֲמִי וְנַעֲבֹדְנִי וְהַכְּנִים פְּרִטִים
אֲחֵרִים בְּכָלֵל זֶה מִלְכָּד הַזִּבְיָתָה בְּאֶפֶן
שֶׁאֵין דָּבָר זֶה שֶׁל הַזִּבְיָתָה מִסִּים שֶׁאֵין
וּזְלָתָהּ, אֲשֶׁר עַל כֵּן אֵנוּ צָרִיכִין לְכָל
מִה שֶׁיֵּשׁ לָנוּ וְגַם אֲתָה תִתֵּן. וְאוֹמְרוּ **עַד**
בְּאֵנוּ שְׁמָה נִתְחַכֵּם לְהַשִּׁיב כִּי יֹאמַר
אֱלֹוִי הֲלֹא נָבִיא אֲתָה וְשֶׁאֵל לָךְ דְּבָר
זֶה מִדֶּה וְיִתְבָּרַר הָעֵינֵן וְיִצַּע דְּבָר שֶׁאֵין
בּוֹ צָרָה, לָזֶה אִמְרָ עַד בְּאֵנוּ שְׁמָה פְּרוּשׁ
שֶׁאֵין זֶה מִהֻמוֹסֵר לְשֶׁאֵל אֶת אֶלְהִינוּ
עַל הַדְּבָר לְדַעַת מִה יִחַפֵּץ עַד בְּאֵנוּ
שְׁמָה בְּמִקּוֹם הָעֲבוּדָה אֲזִי נִדַּע הַדְּבָר.
וְאוֹלֵי כִּי לְצַד שֶׁפִּרְעָה לֹא הִצְדִּיק
תְּשׁוּבָה זֹו וְחָשַׁד כִּי מֹשֶׁה עָרוֹם יַעֲרִים
עֲלֵיו וְדָבָרִי עֲצָמוּ מִשִּׁיב וְאֵין חֵס וְשִׁלּוּם
בְּפִיהוּ נִכְוָה כִּי מִן הַסֵּתֶם יוֹדְעִים גַּם
יְכוֹלִים לִידַע אֲלֹא מֹשֶׁה מִפִּי עֲצָמוּ אִמְרָ
תְּשׁוּבָה זֹו לְנִגְדוֹ לָזֶה נִתְפַּעֵס עֲלֵיו וְאִמְרָ
אֱלֹוִי אֵל תִּסָּף רֵאוֹת פָּנָי וְגו'; תוֹרָה כו
(כו) וַיִּחְזַק ה' וְגו' וְלֹא אָבָה וְגו', יַעֲדִיד
הַכְּתוּב כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת הִחְלִיט
בְּדַעַתוֹ שְׁלִילַת שְׁלִיחוֹת יִשְׂרָאֵל וְלֹא
נִשָּׂאֵר בְּדַעַתוֹ לְחָשֵׁב מִחֻשְׁבוֹת אִם
יְחוּשׁ לְמַכּוֹת אוֹ אִם יִסְבֵּל מַכּוֹת
הַגְּדוֹלוֹת אֲלֹא חָתֵם הַדְּבָר יַעֲבֵר עַל
דְּבָרֵי ה' הֵגַם שֶׁיִּהְיֶה:

או ירצה שנתחכם לעשות אפן שלא

יבואו עליו עוד מכות וכו'ה אין הכרח
לשלחם והוא מה שאמר סמוך לאומרו
ולא אָבָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ פִּרְעָה לָךְ מַעֲלֵי
וְגו', הַכְּנִיָה בְּזֶה כִּי לְצַד שֶׁהַשָּׂכִּיל
בְּתִשְׁעֵי מַכּוֹת שֶׁבָּאוּ עֲלָיו שֶׁכָּלֵךְ הָיָה עַל
זֶה הָאֶפֶן ב' בְּהִתְרָאָה וְאֲחֵד בְּלֹא
הִתְרָאָה לְמֵאן דְּאִמְרָ ג' שְׁבוּעוֹת הָיָה
מִתְרָה עַל כָּל מַכָּה וּמַכָּה וְלְמֵאן דְּאִמְרָ
שְׁבוּעָה א', אִמְרָ מַעֲתָה בְּמַכָּה זֹו הִבָּאָה
תִּתְחַיֵּב לְהִיּוֹת הִתְרָאָה וְאִם אֵין
הִתְרָאָה אֵין מַכָּה, לָזֶה נִתְחַכֵּם וְאִמְרָ
הַשֹּׁמֵר לָךְ אֵל תִּסָּף רֵאוֹת פָּנָי וְכִיֵּן
שֶׁכֵּן אֵין הִתְרָאָה וְכִיֵּן שֶׁאֵין הִתְרָאָה
אֵין מַכָּה. וְהִנֵּה לֹא הִקְשָׁה ה' אֶת לְבוֹ
לְעִשׂוֹת כֵּן אֲלֹא עַד כְּלוֹת ט' מַכּוֹת וְלֹא
נִשָּׂאֵרָה אֲלֹא מַכַּת בְּכוֹרוֹת, וְלָזֶה אִמְרָ
מֹשֶׁה **כֵּן דְּבָרְתָּ לֹא אֶסְפֶּה עוֹד** וְגו', וּפְרוּשׁ
דְּבָרֵי מֹשֶׁה כִּבְרָ פְּרִשְׁתִּי אוֹתָם כְּפָרֶשֶׁת
וְאִרְאָ בְּפִסּוּק (ו' ג) וְאֵנִי אֶקְשֶׁה, וְלֹא
יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פִּרְעָה וְגו':

וַיִּבְרָךְ רָמֹז יִרְצָה בְּאוֹמְרוֹ **כֵּן דְּבָרְתָּ**
תְּשׁוּבָה לְמָה שֶׁאִמְרָ לוֹ בְּיוֹם
רֵאִיתְךָ פָּנָי תָּמוּת הַשִּׁיבוּ כִּי אֵינוּ יְכוֹלִם
לְהִמִּית וְאֵין בִּידוֹ אֲלֹא כַח הַדְּבָר, וְהוּא
אוֹמְרוֹ כֵּן דְּבָרְתָּ וְלֹא כֵּן תַּעֲשֶׂה. או
יִרְצָה עַל זֶה הַדְּבָר כִּבְרָ דְּבָרְתָּ כֵּן פֶּעַם
אֲחֵרָה, וְהַמְכֵּן הוּא רֵאָה מִה עֲלִתָה
בִּידְךָ בְּאוֹמְרָם ז"ל (שְׁמוֹת רַבָּה פ"א) בְּפִסּוּק
(כ"ט) וַיִּבְקֹשׁ לְהַרְגֵּךָ אֶת מֹשֶׁה וְלֹא עֲלִתָה
בִּידוֹ, גַּם אִמְרָו (וַיִּלְקֹט קַעֲוִי) שֶׁהִרְגָּךְ כָּל
שׁוֹעֲרֵיו שֶׁהִנִּיחוּ לְמֹשֶׁה לְכַנֵּס וְהַשִּׁיבוּ
כִּי אֵין לָהֶם שְׁלִיטָה עֲלָיו, וְאִם כֵּן הִבּוּי
אִיךְ מִחְלִיט לומר בְּיוֹם וְגו' תָּמוּת.
וְכִנְגֵּד הָעֵינֵן מִצַּד עֲצָמוּ שֶׁאֵין אֲתָה
חֲפִץ לְרֵאוֹת פָּנָי גַּם אֵנִי אֵין חֲפִץ
לְהִסְתַּכֵּל בְּדְמוּתְךָ לֹא אֶסְפֶּה וְגו'; תוֹרָה כח

כ"י • בן דברת • יפה דברת, ובזמנו דברת. אמת, שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמות רבה) •

א ואמר יי למשה עוד מכתש חד אתי על
פרעה ועל מצרים בחר בן שלח יתכן מפא
כשלחותה גמירא תרכא יתריף יתכן מפא:

יא (א) ויאמר יהוה אל-משה עוד נגע אחד אביא
על-פרעה ועל-מצרים אחרי-כן ישלח אתכם מזה
בשלחו בלה גרש יגרש אתכם מזה:

כ"י • בלה • "גמירא". "בלה", כליל. כלכם ישלח.

ב מליל כען קדם עמא ושאליו גבר מן
חברה ואתתא מן חכרתה מנין דכסף ומנין
דדחב:

(ב) דבר-נא באוני העם וישאלו איש מאת רעהו
ואשה מאת רעותה בלי-כסף וכלי זהב:

כ"י • דבר-נא • (ברכות ט) אין 'נא' אלא לשון בקשה.
בבקשה ממך, הזהירם על כך, שלא יאמר אותו
צדיק, אברהם: "ועבדום וענו אותם" קים בהם,
"ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קים בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 12 ואילך – מנחם 'לקראת שבח')

רכוש גדול כמתנה או בתשלום

באו בני מצרים . . אמרו . . תנו לנו כסף וזהב שנטלתם
ממנו, אמר גביהא בן פסיסא . . תנו לנו שכר עבודה של
ששים רבוא ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע
מאות שנה . . ולא מצאו תשובה, והינו, שבני ישראל
קבלו את הרכוש כתשלום שכר על שעבודם למצרים.
ועל-פי-זה אם המצרים היו נותנים להם את זה מצד
עצמם, היו יכולים לחשב שזה היה רק בדרך מתנה ולא
כתשלום שכר (שחייבים לשלם להם), ולכן עשה הקב"ה
שהמצרים יתנו את הרכוש רק כתוצאה מהשאלה
וה"תביעה" של בני ישראל (שמגיע להם שכר, מצד הדין)
ואז ראו הכל, שזה הגיע לבני ישראל כי היו ראויים וזכאים
לזה כתשלום, ולא בדרך מתנה. וק"ל.

ג ויהי יי ית עמא לרחמין בעיני מצרים אף
גברא משה רב לחדא בארעא דמצרים
בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא:

(ג) ויתן יהוה את-חן העם בעיני מצרים גם האיש
משה גדול מאוד בארץ מצרים בעיני עבדי-פרעה
ובעיני העם: ם

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ה' עוד וגו' פרוש שהוא מה שכתב
בנבואות הראשונות כמו שרשמתי,
ולזה אמר משה תכף אל פרעה בזה
אמר ה' פחצת הלילה וגו'. והגם שלא
מצינו שאמר לו ה' שם פרט זה של
פחצת, ילמד סתום מהמפרש כי כן היו
שם הדברים אלא שקצר וממקומו
אתה למד כי כן אמר אליו ה'. ומעתה
לא נאמר נבואה זו במצרים, גם לא
קשה למה יצו ה' פעמים על שאלת
כלים ממצרים: תורה ב

ונבואה ג' בארץ מצרים אמר אליו ו
ד' כי סימן סוף המכות הוא כשלא
ישמע להם פרעה פרוש שלא ירצה
לשמע דברייהם עוד, אשר על כן
כשאמר לו אל תספ וגו' מזה ידע כי
הגיע זמן מכה האחרונה שבה יצאו
וידע אותה כי היא זו מפת בכורות
ששקולה כנגד כל וכו' הנאמרת אליו
בסמיכות מצות ושאלה אשה
משכנתה, והוא מה שאמר הכתוב
ויאמר ה' עוד נגע וגו' פרוש כבר אמר

(א) ויאמר ה' וגו' עוד נגע וגו'. פרשה
זו מגדת מה שכבר אמר ה' קדם.
ותמצא פי התחלת המכות נבואה
ראשונה שהיתה במדין אמר לו (ג' יט)
לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא
בניד חזקה ושלחתי את ידי ונתתי
את חן העם וגו' ושאלה וגו'. ונבואה
ב' גם כן במדין הודיעו מפת בכורות
דכתיב (ד' כ"ב) בני בכרי וגו' ותמצא
לשלחו הנה אנכי הרג את בנה בכרך
הרי בידו מפת בכורות באחרונה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 239)

(ג, א): שָׁאִין לָךְ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נָטַל הַרְבֵּה חֲמוּרִים טְעוּנִים מִכֶּסֶּפֶם וּמִזֶּהָבָם שֶׁל מִצְרַיִם.

וַיִּמָּן ה' אֶת חֹן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם (יא, א) יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁשֶּׁבֶט לוי, שֶׁלֹּא הָיָה בְּשִׁעְבוֹד מִצְרַיִם, לֹא הָיָה בְּכָלֵל נְתִינַת הַחֹן וְלֹא קָבַל מִבְּזוּת מִצְרַיִם. אָבֵל רָאָה רִשְׁ"י לְהֵלֵךְ

♦ יום רביעי ז' שבט ♦

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כְּדִנֵּן אָמַר יי כְּפִלְגָּנוֹת לִילְיָא
אָנָּה מִתְגַּלִּי בְּגוֹ מִצְרַיִם:

(ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי
יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:

כְּמוֹ בַּחֲצֹצ הַלַּיְלָה, וַאֲמָרוּ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: 'בַּחֲצֹצוֹת', דְּמִשְׁמַע סְמוּךְ לוֹ, אוֹ לְפָנָיו אוֹ לְאַחֲרָיו, וְלֹא אָמַר בַּחֲצֹצוֹת, שֶׁמָּא יִטְעוּ אֲצִטְגְּנִי פְרָעָה וַיֹּאמְרוּ: מֹשֶׁה בְּדָאֵי הוּא, אָבֵל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוֹדֵעַ עֲתִיו וְרָגְעִיו, אָמַר: 'בַּחֲצֹצוֹת'.

ז"ל וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה' • בְּעֵמְדוֹ לְפָנֵי פְרָעָה נֹאמְרָה לוֹ נְבוּאָה זוֹ, שֶׁהָרִי מִשְׁיָצָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף רְאוֹת פָּנָיו. בַּחֲצֹצ הַלַּיְלָה • כִּהֲחֻלַּק הַלַּיְלָה. בַּחֲצֹצוֹת, כְּמוֹ: (מַלְכִּים א יט) "בְּעֵלּוֹת", (תַּהֲלִים קכד) "בַּחֲצֹצוֹת אָפֶם בְּנוֹ", זֶהוּ פְשׁוּטוֹ, לִישְׁבוֹ עַל אֶפְנִיו, שֶׁאִין 'חֲצוֹת' שֶׁם דָּבָר שֶׁל חֲצִי. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: (בִּרְכוֹת ד)

הַיּוֹמוֹת כֹּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
מִבּוֹכְרָא דְּפְרָעָה דְּעֵתִיד לְמַתְּבַּע עַל כֶּרְסִי
מִלְכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דִּי בְּתַר רִיחְיָא
וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲרָא:

(ה) וַיִּמָּן כָּל-בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרָעָה
הַיֹּשֵׁב עַל-כֶּסֶּאָו עַד בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אַחֲרֵהֶם
וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

הָיוּ בְּכָלֵל, וְלָמָּה לָקוּ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת? שֶׁאַף הֵם הָיוּ מְשַׁעֲבָדִים בָּהֶם וּשְׁמֻחִים בְּצִרְתָּם. וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה • לְפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לָהּ. וּכְשֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִפְרָע מִן הָאֵמָה, נִפְרָע מֵאֱלֹהֶיהָ (מַכִּילָתָא) •

ז"ל עַד בְּכוֹר הַשָּׂבִי • לָמָּה לָקוּ הַשָּׂבוּיִים? כִּדִּי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: יִרְאַתָּם תִּכְרַעַת עַל-בִּלְבָּנָם, וְהִבִּיאָה פְּרַעְנוֹת עַל מִצְרַיִם. מִבְּכוֹר פְּרָעָה וְגו' עַד בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה • כֹּל הַפְּחוּתִים מִבְּכוֹר פְּרָעָה וְחֲשׁוּבִים מִבְּכוֹר הַשְּׁפָחָה

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס אנדז'לס

דְּבָרִים אֵלּוּ בְּהִשְׁקָפָה רִאשׁוֹנָה יִרְחַקֵּם הַשֶּׁכֶּל כִּי אִיךָ תִּהְיֶה רְאִיתָ צָדִיק לְרַעָה וְהֵלֵא כְּתִיב (מִשְׁלִי כ"ב) טוֹב עֵין הוּא וְכָרָךְ, גַּם צֵין ר' שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָנָי ז"ל (סוֹד ח"ג ר"א) לְרַע עֵין הַמְּזִיק בְּעֵינָיו כִּי הוּא חֹלֵק רַע. אָבֵן אַחֲרֵי הַהִשְׁקָפָה בְּדִקְדוּקָא אוֹמְרִים יְהִיב עֵינֵיהָ הָיָה לוֹ לוֹמַר רָאָה בּוֹ בְּעֵינָיו, אֲלֵא לְהִיּוֹת כִּי כָל חֹלֵק רַע שֶׁבְּעוֹלָם בְּהִכְרַח כִּי יִהְיֶה לוֹ דְּבָר הַמַּעֲמִיד כָּל שֶׁהוּא מִהַחֲיוּנִי שֶׁהוּא בְּחִינַת הַטוֹב כִּי חֹלֵק הָרַע שֶׁם מִיתָה יֵשׁ לוֹ וְאִיךָ יִחְיֶה וְיִהְיֶה בְּמִצְיָאוֹת וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁיִּתְנוּעַע וְיִלָּךְ כְּבַעֲלֵי חַיִּים, לָזֶה בְּהִכְרַח שִׁיחֵיהָ בּוֹ חֹלֵק כָּל שֶׁהוּא מִהַחֲיוּנָה הַנִּקְרָאת חַיִּים וְזֶה חֹלֵק טוֹב. וְכִזָּה תִּשְׁכַּח לְהִבִּין מֵאִמְרָם ז"ל (סָפָה נ"ב) כִּי לְעֵתִיד לָבוֹא יִבְיָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְסִימ' וְיִשְׁחַטְנוּ בְּמַעֲמַד הַצִּדִּיקִים וְכו' עַד כָּאן. וְדְבָרִים אֵלּוּ אִין לָהֶם

יָדוּ בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעֵצְמוֹ. ב' כִּי אִין מִלְּאָךְ מִבְּחִין הַהִבְחָנָה הַגְּדוּלָּה מִי הוּא שְׁנוּצָר מִטְּפָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל אֶדָם שֶׁיִּקְרָא גַם כֵּן בְּכוֹר הַגֵּם שֶׁהוּא ב' וְג' לְכַטֵּן זוֹלַת הוּא הַיּוֹצֵר הוּא הַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא מְכִיר הַטְּפוֹת שֶׁצָר מִיּוֹמֵי הַבְּכוֹר: תוֹרָה ה' (ה) וַיִּמָּן כָּל בְּכוֹר. וְלֹא אָמַר וְהָרְגָתִי כָל וְגו' לְהִיּוֹת כִּי ה' בְּרוּךְ הוּא פּוֹעֵל הַטוֹב בִּידּוֹ אָבֵל פְּעֻלַּת הָרַע יָצוּ לְמִשְׁרָתָיו עוֹשֵׂי דְבָרוֹ וְהֵם יַעֲשׂוּ, לָזֶה לֹא אָמַר וְהָרְגָתִי אֲלֵא וַיִּמָּן פְּרוּשׁ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, וּמַעֲשֶׂה ה', הִמָּה הַזְכָּרַת הוֹדְעַת הַבְּכוֹרוֹת זֶה הוּא, וְזֶה גוֹרָם כִּי הַמִּשְׁחִית יִשְׁחַתְנוּ וַיִּמָּן, וּמִזָּה יִתְגַּלֵּה פְרוּשׁ אוֹמְרוֹ וְהַכִּיתִי שֶׁהוּא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ:

עוֹד יִרְצֶה עַל דְּרָךְ אוֹמְרָם ז"ל (שָׁבָת ל"ד) יְהִיב בִּידָה עֵינֵיהָ וְקִטְלֶיהָ, גַּם אָמַר וְנַעֲשֶׂה גֵל שֶׁל עֲצָמוֹת. וְהִנֵּה

(ד) בַּחֲצֹצ הַלַּיְלָה. כָּרַךְ דְּבָרָיו רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בִּרְכוֹת ד') בְּטַעַם אוֹמְרוֹ בַּחֲצֹצ כְּ"ף. וְאוֹלֵי שְׁכִינָתוֹ עוֹד עַל דְּרָךְ אוֹמְרָם ז"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה פ"ג) בְּפִסְקוֹ (בְּרַאשִׁית י"ד ט"ז) וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם לַיְלָה כִּי לֵיל ט"ו בְּנִיסָן הָיָה. עוֹד אָמַר ז"ל (בְּרַאשִׁית רַבָּה פ"ג) כִּי הָרִיגַת ד' מְלָכִים שֶׁהָרַג אֲבָרְהָם אֲבָדָה כְּמַה אֲמוֹנוֹת, גַּם הָיְתָה מִלְחָמָה גְּדוּלָּה וְעֲצוּמָה וְרוּשׁוּמָה בְּמִלְכֵי עוֹלָם כִּי הָיוּ מְלָכִים תְּקִיפִים וְשִׁלְטוֹן עַל ה' מְלָכִים גְּדוּלִּים וְתְקִיפִים וְאָדָם אֶחָד הוּא וְעַבְדֵי בֵיתוֹ נִצְחוּם, לָזֶה צֵין לוֹ הַזְמָן וְאָמַר לוֹ בַּחֲצֹצ הַלַּיְלָה הַיּוֹדֵעַ בְּעוֹלָם שֶׁיִּצְאָתִי לִישַׁע אֲבָרְהָם אֲבִיהֶם כְּמוֹ כֵּן אֲנִי יוֹצֵא וְגו'.

אֲנִי יוֹצֵא וְגו'. פְּרוּשׁ הַגֵּם שֶׁיֵּשׁ לִי כְּמַה מְשַׁרְתִּים אֵף עַל פִּי כֵּן אֲנִי בְּעֵצְמִי אֲצַא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, וְהִטַּעַם לָב' סְבוּת, א' לַחֲבַת הַבָּנִים שֶׁתִּהְיֶה יִצְאָתָם עַל

ויהי צוהתא רבא ככל ארעא דמצרים
דכונה לא הות ודכונה לא תסף:

(ו) והיתה צעקה גדלה בכל-ארץ מצרים אשר
במהו לא נהיתה וכמהו לא תסף:

וכלל בני ישראל לא ינזק כלבא לישנה
למנבח למאנשא ועד בעירא בדיל דתדעון
דינפיש יי בין מצרים ובין ישראל:

(ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ-כלב לשנו למאיש
ועד-בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין
מצרים ובין ישראל:

"מחשבות חרוץ", אדם חריף ונכון, (שמואל א' י) "ינד
חרוצים תעשיר", חריפים, סוחרים שנונים. אשר
יפלה • יבדיל.

כ"י • לא יחרץ כלב לשנו • אומר אני, שהוא לשון
שנון: לא ישנן, וכן (יהושע י) "לא חרץ לבני ישראל
לאיש את לשונו", לא שנו. (שמואל ב' ה) "אז תחרץ",
תשתנו. (ישעיה מא) "למורג חרוץ", שנון. (משלי כא)

ח ויחתון כל עבדיך אליו לותי ויבדעון מני
למימר פוק את וכל עמא די עמך ויבדעון
אפוק ונפק מלות פרעה בתקוף רגז:

(ח) וירדו כל-עבדיך אלה אלי והשתחויו לי לאמר
צא אתה וכל-העם אשר-ברגליך ואחרי-כן אצא
ויצא מעם-פרעה בחר-אף: ם

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מחזיק בבכור הקדשה ולזה תכף יצאו
בני ישראל והגם שמצינו שצאו וירדפו
אחריהם, חשבו שעדין יש בהם כח
לאחוז בהם, וצא ולמד מה עלתה בידם
לא נותר בהם עד אחד: תורה ו

(ז) ולכל בני ישראל וגו'. צריך לדעת
הכונה בזה, ואם לומר שלא ימות
אדם מהם, היה לו לומר בפרוש ולא
ימות מבני ישראל וגו'. ואולי שנתפן
בסדר הדבור על דרך אומרים ז"ל (בבא
קמא ס"ו) כלבים צועקים מלאך המות
בעיר, לזה אמר ולכל בני ישראל וגו'
כדי שתדע שלא ימות מהם אדם שלא
יחרץ כלב לשנו שם הא למדת שלא
נראה ביניהם מחבל, והוא אומר למען
תדעון אשר יפלה:

עוד נתפן לרמז לו כי דוקא במקום
שיהיו כל בני ישראל פרוש כלם
יחד יהיו ישראל לא יחרץ כלב וגו' זה
לך האות כי אין דך אתם אבל אם לא
יהיו כלם בני ישראל ויהיה ביניהם
איש מצרי יחרץ כלב לשנו הא למדת
כי יראה שם משחית, והכונה בזה לומר
לו כי לא תועיל ערמה לבכורות
להמלט שהגם שיתחבאו הבכורות
המצרים בין ישראל לא ימלטו
באמצעות זה, וכן אמרו ר"ל (שמות רבה
פ"ה) תורה ח

(ח) וירדו כל עבדיך וגו'. כאן הבטיח

נפש תמות וגו' ונפש של קלפת בכור
מצרים. ואולי כי בזה לא נתעצם שום
גלות עוד בבחינת גלות ושעבוד מצרים
כי אבד כח הקלפה העצום שהוא
בחינת בכור:

וראיתי לתת טעם למה לא יצאו
ישראל אלא באמצעות מכת
בכורות. עוד למה ה' הכה אפלו בכור
שאינו מצרי דכתיב (לקמן י"ב כ"ט) בכור
השבי. ואולי כי הטעם הוא לצד
שמצינו שקרא ה' לישראל (לעיל ד' כ"ט)
בני בכרי ובכר הודיענו רבותינו ז"ל
(והר"ב ח"ב רס"א) כי כל מה שבא ה' במדת
הטוב גם זה לעמת זה עשה האלהים
בבחינת הרע וכל בחינה ובחינה שיש
בקדשה יש כנגדה בקלפה והקלפה
מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה, ולזה
כנגד בחינת הבכורה שבקדשה היתה
בחינת בכורה שבקלפה אוהות ותוקפת
בה לכל שלח עד אשר הרג ה' כל שם
הבכורה שבקלפת מצרים בין של
מצרים בין של האמות שהיו שם דכתיב
עד בכור השבי ובכור השפחה וכל
בכור בהמה, וגם בכור ישראל קדש
אותם כאומרו (במדבר ח' י"ט) כל בכור וגו'
הקדשתי אותם לי כדי שלא תשא
בכורה וזלת של קדש אשר הקדיש ה',
ולזה מת אפלו בכור בהמה, וכיון
שנעקר שם זה נפל ענף הרע שהיה

משמעות כי לא יצדק שחיסה למלאך,
ולמה שהקדמנו תהיה הכונה כי יסיר
ממנו חלק המחינה ובהקשרת ממנו חלק
הטוב זו היא שחיסתו:

עוד יש לך לדעת כי כל מקור ישאף
למינו וישאפנו, וזה הוא טור
בחינת ברורי ניצוצי הקדשה
באמצעות נשמות ישראל ועסק
תורתם, והצדיקים העצומים קדמונינו
יכירו בהביטם באדם רשע לברר ממנו
כח החיוני שהוא בחינת הטוב
באמצעות הראיה הדקה אשר יביטו
בעין החכמה להוציא חלק הטוב ההוא
פי כשיתפן למול ענף הקדשה תעשה
בו נפש הצדיק כמעשה אבן השואבת
לברזל הנקראת קאלמיט"ע בלע"ז
שתוציאנו ממקום שנקבע שם בראיה,
וזה עשה דמיונות בעולם להאמין אדם
בתורת חכם, ומעתה נמצא דעת
אלהים באומרו ימות כל בכור פרוש
כי באמצעות שאני עובר בתוך מצרים
בזה ימות מעצמו כל בכור בנתינת עין
של חכמים בראשעים ועושים אותם גל
של עצמות כי באמצעות כן יצא מהם
החיוניות כמו כן הדבר הזה שיפריד
מהם באמצעות העברתו שם כל
נשמות הבכורות והבן הדברים.
ואמרו כל בכור פרוש לא שתצא
הנפש מהגוף לבד אלא שגם בחינת

ההולכים אחר עֲצַתְךָ וְהַלֹּכְךָ. וְאַחֲרֵי־כֵן אֲצֵא •
עַם כָּל הָעָם מֵאַרְצְךָ. וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה • כְּשֶׁגָּמַר
דְּבָרָיו, יֵצֵא מִלִּפְנֵיו. בְּחֲרֵי־אָף •. עַל שֶׁאָמַר לוֹ:
”אֵל תִּסָּךְ רְאוֹת פָּנַי”.

כִּי יִרְדּוּ כָל עֲבָדֶיךָ • חֶלֶק כְּבוֹד לַמַּלְכוּת, שֶׁהָיָה
בַּסּוּף, יֵרֵד פְּרָעָה בְּעֶצְמוֹ אֵלָיו בְּלִילָה וְאָמַר: ”קוֹמוּ
צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי”, וְלֹא אָמַר לוֹ מִשָּׁה מִתְחִלָּה: וְיִרְדֶּת
אֵלַי וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִּי (ובחים קב) • אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ •

ט וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא יִקְבֹּל מִנְּכֹחַ פְּרָעָה
בְּדִיל לְאַסְגָּאָה מִפְּתֵי בְּאֶרֶץ דְּמֻצְרִים:

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֵלֶיכֶם פְּרָעָה
לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כִּי יִלְמְעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי • ”מוֹפְתֵי” שְׁנִיִּים, ”רְבוֹת” שְׁלֹשָׁה: מַכַּת בְּכוֹרוֹת, וּקְרִיעַת יַם־סוּף וְלִנְעֹר אֶת מִצְרַיִם.

י וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲבָדוּ יְיָ כָּל מוֹפְתֵי הָאֱלֹהִים
קִדְּם פְּרָעָה וְאַתְנָקִיף יְיָ יְתָ לְבָא דְּפִרְעָה וְלֹא
שָׁלַח יְתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָה:

(י) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִּפְנֵי
פְּרָעָה וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא־שָׁלַח אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצוֹ: ׀

כִּי יִלְמְעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי עָשׂוּ וְגו' • כְּבֹר כְּתֹב לָנוּ זֹאת בְּכָל הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן אֵלֶּה בְּשִׁבְלִי לְסִמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹאחֲרֶיהָ.

א וְאָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ דְּמֻצְרִים
לְמִימָר:

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם לֵאמֹר:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(מִכְלֵלָא י"ד) בַּפְּסוּק כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם
בְּמִצְרַיִם וְגו' יִצְיָן שֶׁ דְּבָרֵיהֶם:
עוֹד יִרְצֶה לְהוֹיֹת שֶׁאָמַר מֹשֶׁה
וְהִשְׁתַּחֲוִי לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה
וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ וּפִי בְּרַגְלֶיךָ
הוּא בְּרִשְׁוֹתְךָ, הֲרִי שְׁהוֹצִיאֵם לְעַם
מִרְשׁוֹת פְּרָעָה וְנִתְּנָם בְּרִשְׁוֹת מֹשֶׁה
רוֹעֲנֵם מִלִּפְנֵי וְכֹה גִלָּה לוֹ כִּי יִצְיָאָתָן
מִמִּצְרַיִם הִתֵּיָה בְּעִקְרִית רְשׁוֹת פְּרָעָה
מַעֲלִיָּהֶם לָזֶה אָמַר ה' אֵלָיו לֹא יִשְׁמַע
אֵלֶיכֶם פְּרָעָה פְּרוֹשׁ לֹא יִבִּין דְּבָרֵיכֶם
פְּרָעָה, וְהִסְתַּעַם לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי, וְאִם
יִבִּין הַדֶּבֶר מַעַת שִׁיאֲמַר לָכֶם בְּלִילָה
(י"ב ל"א) קוֹמוּ צֵאוּ וְיִחְלִיט הַדֶּבֶר וְאִין
לוֹ מְקוֹם לְרֹדֵף אַחֲרֵיהֶם אַחֵר כֹּךְ וְאִין
מְקוֹם לְמוֹפְתִים שְׁאֵנִי רוֹצֶה לְהַרְבוֹת
מֵאֲתָנִים וְחֻמְשִׁים מְכוֹת
יִסּוּבְכוּהוּ: תוֹרָה י

(י) וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְגו' וַיַּחֲזֹק וְגו'. בִּנְתָן
הַכְּתוּב לוֹמַר שֶׁהִגֵּם שְׁעָשׂוּ אֶת כָּל
הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה אָף עַל כֵּן לֹא
נִתְּרָצָה לְשַׁלְּחָם אֲפִלּוּ שְׁלֹא בְּהַחֲלִט
אֵלֶּה לְצֵאת מֵאַרְצוֹ לְבֹד בְּאִמְרוֹ וְלֵאמֹר
(ג' ה') נִלְכָּה נָא דְּרָךְ ג' יָמִים: תוֹרָה א

יֵדַע הַמֶּלֶךְ כִּי הֵם חִפְצִים לְדַבֵּר עִמּוֹ, כִּי
אִין מִהֲמוֹסֵר לְדַבֵּר לִפְנֵי מֶלֶךְ גְּדוֹל בְּלֹא
שְׂאֵלַת רִשְׁיוֹן גַּם אִין דְּרָךְ כְּבוֹד לְשֹׂאֵל
רְשׁוֹת לָזֶה יִשְׁתַּחֲוִי וְכֹה יֵדַע הַמֶּלֶךְ כִּי
חִפֵּץ דְּבַר וַיֹּאמֶר אֵלָיו דְּבַר, וְהוּא שֶׁאָמַר
וְהִשְׁתַּחֲוִי לִי לֵאמֹר פְּרוֹשׁ שֶׁהִשְׁתַּחֲוִיָּה
הִיא לְהַגִּיד שְׂרוּצִים לֵאמֹר וְהִתְחַנְּנָה
צֵא אִתָּה וְגו'. וְהִגֵּם שְׁלֹא הִזְכִּיר הַכְּתוּב
פֶּרֶט זֶה בְּאִתָּה הַלֵּלָה, קֶצֶר וְאָמַר
גְּדוּלָּה מִהֲאָמֹר כָּאֵן שֶׁפְּרָעָה עֲצָמוֹ קָם
לִילָה וְגו': תוֹרָה ט

(ט) וַיֹּאמֶר ה' וְגו' לֹא יִשְׁמַע. הַכְּתוּב
בְּזֶה אוֹלֵי שֶׁחֲשַׁב מֹשֶׁה כִּי פְּרָעָה
בְּרִאוֹתוֹ כָּל הַמּוֹפְתִים וְהַפְּלָאִים אֲשֶׁר
עָשָׂה מֹשֶׁה בְּזֶה הִגֵּם שִׁירָצָה כִּי הִלְכוּ
יִשְׂרָאֵל וְלֹא חֲזָרוּ שְׂמָא תַּפֵּל עָלָיו
אִמְתָּה וּפְחָד וְלֹא יִרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל, לָזֶה הוֹדִיעָנוּ כִּי לֹא יִשְׁמַע פְּרוֹשׁ
לֹא יִקְבֹּל אֲלֵיכֶם פְּרוֹשׁ לְמָה שֶׁאַתֶּם
חוֹשְׁבִים שֶׁהַחֲלִיט דַּעְתּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל.
וְאָמַר לְשׁוֹן עֲתִיד לוֹמַר אֲפִלּוּ אַחֵר מַכַּת
בְּכוֹרוֹת לֹא אֲכַנִּיעַ לָבוֹ לְקֶצֶה הָאֲחֵרוֹן
לְקַבֵּל לְשַׁלַּח בְּהַחֲלִיט, וְהִסְתַּעַם לְמַעַן
רְבוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁירְדָּפוֹ
אַחֲרֵיהֶם, וְאִמְרוּ אֶרֶץ כְּבֹר אָמַר ו'ל'

כִּי עֲבָדָיו אֵלֹו יִחְיוּ וְלֹא יָמוּת מִהֶם אֶחָד
בְּמַכַּת בְּכוֹרוֹת. וְאוֹלֵי שֶׁהָיוּ כָּלֶם
פְּשׁוּטִים וְאִין כְּבוֹר בִּינֵיהֶם וְיֵדַע
בִּידִיעַת נְבִיא. אוֹ הִגֵּם שֶׁהָיוּ בִּינֵיהֶם
בְּכוֹרוֹת אָף עַל כֵּן הוֹצִיאֵם מִכָּל
הַמִּכָּה, וְהִסְתַּעַם לֹא לְצַד צְדָקוֹתָם אֲלֹא
לְצַד שְׁבֻחָה פְּרָעָה הִרְשַׁע בִּפְנֵיהֶם
וְדָבַר אֵלָיו בְּדַבֵּר הַנִּבֵּל אֵל תִּסָּךְ רְאוֹת
וְגו'. כִּי בְיוֹם וְגו' לָזֶה צָרִיךְ גַּם הוּא
לְהִתְבַּוֵּת בִּפְנֵיהֶם בְּדִין הַמִּכִּישׁ חֲבָרוֹ
בְּפָנֵי רַבִּים שֶׁצָּרִיךְ לְפִיטוֹ בִּפְנֵיהֶם,
וְתִמְצָא שֶׁהַקִּפִּיד מֹשֶׁה עַל הַדֶּבֶר
דְּכָתִיב וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה בְּחֲרֵי אָף.
וְהִנֵּה הִגֵּם שְׁלֹא אָמַר מֹשֶׁה אֵלֶּה וְיִרְדּוּ
כָּל עֲבָדֶיךָ נִתְכַּנֵּן לוֹמַר גַּם עָלָיו כִּי הוּא
בְּעֶצְמוֹ יָקוּם לִילָה אֵלֶּה שֶׁדָּבַר דְּרָךְ
כְּבוֹד:

וְהִשְׁתַּחֲוִי לִי לֵאמֹר. טַעַם שֶׁלֹא אָמַר
בְּפְרוֹשׁ וַיֹּאמְרוּ לִי, נִתְכַּנֵּן
לוֹמַר כִּי אֲמַצְעוֹת הַהִשְׁתַּחֲוִיָּה עֲצָמָה
יִגִּיד כִּי כִנְּתָם לֵאמֹר צֵא אִתָּה בֵּין
שֶׁהוּא אֲדוֹן עָלֵיהֶם אִם כֵּן הָאֲדוֹן יַעֲשֶׂה
חֲפָצוֹ וְאִין עָלָיו שְׁלִטוֹן. עוֹד יִרְצֶה כִּי
לְהוֹיֹת כִּי מִנְּהַג הַמַּלְכִּים בְּשִׁבְבוֹא אֲדָם
לְדַבֵּר אֵלֵיהֶם דְּבַר יִשְׁתַּחֲוִי לִפְנֵיו וּמִנְּהַג

בתוך הכרך? תלמוד-לומר: "כצאתי את העיר וגו'", ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך, לפי שהיתה מלאה עבודת כוכבים, דבר חמור כזה, לא כל-שכן?.

כ"י • ויאמר ה' אל משה ואֵל אהרן • בשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה, חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה, שכללו עם משה בדבור. בארץ מצרים • (מכילתא) חוץ לכרך. או אינו אלא

(ב) החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

ראויה לקדש, והרצה לו באצבע את הלכנה בקריע ואמר לו: כזה ראה וקדש. וכיצד הרצה, והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום, שנאמר: (לעיל ו) "ויהי ביום דבר ה'", (ויקרא ו) "ביום צווחו", (במדבר טו) "מן היום אשר צוה ה' והלאה"? אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו, והרצהו עם חשכה.

כ"י • החדש הזה • (מכילתא. שמות רבה) הרצהו לכנה בחדושה, ואמר לו: כשהיית מתחדש, יהיה לך ראש חדש. ואין מקרא יוצא מידי פשוט: על חדש ניסן אמר לו: זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים, שיהא איר קרוי שני, סיון - שלישי. הנה • נתקשה משה על מולד הלכנה, באינו שיעור תראה ותהיה

גמלילו עם כל כנשתא דישראל למימר בעשרא לירחא הדין ויסבון להון גבר אמר לבית אבא אמר לביתא:

(ג) דברו אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שיה לביית-אבת שיה לבית:

יוצא מבין שניהם כאלו שניהם מדברים. דברו אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש • (מכילתא) דברו היום, בראש חדש, שיקחוהו בעשר לחדש.

כ"י • דברו אל כל עדת • (מכילתא) וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר: "אתה תדבר" - אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה: למדני, והדבור

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ותורותיו ולהנהיגם בדרך ישרה, ולזה אמר דברו ואמר לאמר פרוש כדי שיהיו מעלים, על דרך אומרו (ישעי ג) אמרו צדיק וגו'; עוד ירצה כי מתחלה ידבר אל הזקנים כמו שמצינו לו שכן עשה משה דכתיב (פסוק כ"א) ויקרא משה לכל זקני ישראל, והוא אומר דברו אל כל עדת ישראל, לאמר שיהיה להם, והוא גם כן מה שאמר שם הכותב ויאמר אליהם: ויקחו להם וגו'. קשה למה אמר ו' בתחלת ענין. ואולי כי רמז לדברים הנאמרים בדברי משה לישראל דכתיב משכו וקחו וגו' ואמרו רבותינו ז"ל (שמות רבה שם) משכו ודיכם מעבודה זרה וגו', ודבר זה לא נאמר בדברי ה' והנה מדברי משה נשמע כי כן נאמר לו כנבואה, והוא אומר ויקחו בתוספת ו' רמז שקדם דבור ומה הוא, משכו שאמר משה. עוד ירצה להיות שאמר בעשר יכול לקח בעשור ושחט לא לקח בעשור לא יקח ב"א ב"יב ב"ג ב"ד, תלמוד לומר ויקחו לרבות אחר כך. ובמכילתא (פא) למדו דין זה

לאמר, ואם לא הספיק לו תבת לאמר היה לו לומר דברו קדם אומרו החדש הזה כי מצוה זו לישראל לדורותם נתנה ולמה לא אמר קדם לה דברו. עוד קשה אומרו תבת לאמר כי למי יאמרו ישראל. ואולי כי לצד שבמצוה זו של לקיחת השוה יש בה ב' בחינות, א' לטובה כי בה נשאו ראש וראו אותם אויביהם עושים באלהיהם שפטים באומרים ז"ל (שמות רבה פ"ט), והב' לצד המצוה כי מצות המלך היא לעשות כן והעובר עליה ענוש יענוש לזה הצרך לומר דברו וגו' לאמר, דברו לשון קשי כנגד צרך הדבר וגזרת מלך ולהעניש על כל עובר, ולאמר אמירה רבה כנגד מעלה וכבוד אשר תשיגם בדרך. ולצד שבמצוה שצוה בתחלת הנבואה שהיא לחשב מניסן אין ענוש לעובר על זה בענש החדל מעשות הפסוק ולזה לא אמר כנגדה אלא לאמר אשר על כן הצרך לחזר ולומר דברו כנגד מצות פסח, ואמר עוד לאמר כי גם בה יש מעלה לישראל כנזכר. ובדרך דרש צנח להנהיג את ישראל בהנהגת התורה והמצוות להודיעם חקי ה'

(ב) החדש הזה לכם וגו'. טעם כפל ראש חדשים ראשון הוא וגו', נתפסן לומר כי חדש זה הוא ראש פרוש מבקר שבחדשים על דרך אומרו (שמות ל) בשמים ראש. ודקדק לומר לכם כי אינו משבח ומעלה שבחדשים אלא לישראל. ותמצא שאמרו רבותינו ז"ל (ראש השנה י"א) בניסן נגאלו בניסן עתידין לגאל, כי החדש מסים לטובת ישראל ועל זה ראשון הוא ראוי להיות לכם שיהיו מונים מניסן לצד מעלתו. עוד ירמו באומרו החדש הזה לכם ולא אמר חדש זה, לרמוז על הידוע שהוא הקדוש ברוך הוא דכתיב (לקמן ט"ו ב) זה אלי כי יהיה זה לכם שיהיה להם באומרים ז"ל (מכילתא י"ד) ראתה שפחה על הים וכו'. עוד ירמו כי החדש הזה לכם ראש פרוש שיהיה לישראל כנוי בחינת הראש שלא יהיו עוד נבזים ושפלים. עוד רמז בתבת זה כי יהיה ראש לכל החדשים שהם י"ב כמספר זה: תורה ג

(ג) דברו וגו' לאמר. צריך לדעת למה הצרך לומר דברו ולא סמך על מה שאמר בפסוק ראשון ויאמר ה' וגו'

הַיָּה • פֶּסַח מִצְרִים מִקְחוּ בַעֲשֹׂר וְלֹא פֶסַח דּוּרֹת
שָׁה לְבֵית אָבֹת • (שם) לְמִשְׁפָּחָה אַחַת. הָרִי
(פסחים צ"ה) • שְׁהִי מִרְבִּין, יְכֹל שָׁה אֶחָד לְכָל? תִּלְמוּד-לוֹמֵר:
"שָׁה לְבֵית".

(ד) וְאִם-יִמְעַט הַפִּת מִהֵיֹת מִשָּׁה וְלֶקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ
הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בַּמִּכְסֵּת נִפְשֶׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ
תִּכְסּוּ עַל-הַשָּׂה:
וְאִם יִזְעִיר בֵּיתָא מִלְּאִתְמַנָּאָה עַל אִמְרָא
וְיִסָּב הוּא וְשִׁיכְבָּהּ דְּקָרִיב לְבֵיתָהּ בְּמִנּוּן
נִפְשֶׁתָא גְבַר לְפֻסּוּ מִיכְלָה תִתְמַנּוּן עַל
אִמְרָא:

וְלִהְיֵת מִעֵט, "מִהֵיֹת מִשָּׁה" יִתְמַעֵט, בַּעֲדֵי הַשָּׂה
קַיִם, בְּהֵיֹתוֹ בַּחַיִּים, וְלֹא מִשְׁנַשְׁחֵט (פסחים פ"ט).
בַּמִּכְסֵּת • חֲשׁוֹן, וְכֵן: (ויקרא כ"ז) "מִכְסֵּת הָעֶרְכָּךְ".
לְפִי אָכְלוֹ • הָרִאִי לְאֲכִילָה, פָּרֵט לַחֻלָּה וְזָקֵן
שְׂאִינוֹ יְכֹל לְאָכֵל פְּזִית (מכילתא) • תִּכְסּוּ • תִתְמַנּוּן.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

אין לי אלא פסח מצרים פסח דורות
מנין תלמוד לומר בכל חקויתו וגו'
יעשו אותו עד כאן, הרי דלכל דעות
התנאים בפסח מצרים הכתוב מדבר
ונעקרו דברי ר' אברהם בן עזרא והיו
כלא היו, ולפי זה אפשר שירמזו הכתוב
באומרו ויקחו פרוש מלבד מצות מילה
ומצות משיכתם מעבודה וזה שהיא
בחינת בן נכר שצוה ה' הוסיף עוד לומר
ויקחו וגו', ואומרו להם כאן רמזו שלילת
בן נכר ועל שלא יוכלו לאכל בפסח
כמו שבא הדבר מבאר בנבואת זאת
חקת הפסח: תורה ד

(ד) וְאִם יִמְעַט וְגו'. הכתוב יתישב בין
לדעת רבי יהודה ובין לדעת רבי
יוסי שנהלקו בתורת כהנים (מכילתא,
פסחים צ"ט). לרבי יהודה שאמר צריך
שישאר אחד מבני חבורה ראשונה
ידיק אומרו ימעט הבית פרוש
שיתמעט מהחבורה ולא כל החבורה,
ולרבי יוסי שאמר שלא יניחו הפסח
כמות שהוא ידיק אומרו מהיות משה
שמעט שם יתמעט ממנויים ועליו הוא
ההקפדה שלא ישאר בלא מנויים,
והכתוב שקול הוא:

עוד נראה שכן לומר שאין דרך
שיהיה השם מועט לאוכליו כי
כזית בשר ימצא בו לרבים שיהיו
בחבורה:

או ירצה כי ברבת הקדש מרבה היא
וימצא בו שעור הצריך למנויו
ולא ימצא המעוט אלא בבית שהם
בני חבורה שלא יספיק לאכלו:

וזה הרי שהזהיר על הדבר כי קדם
מצות הפסח יצאו מכלל עובדי עבודה
וזה ויקנסו מכלל ישראל, וכל זה אינו
מספיק לקשיתנו כי למה לא באו
הדברים בדברי ה' בעקר המצוה:

והנה בסוף הפרשה אחר שסדר יציאת
ישראל ממצרים נאמרה פרשת

זאת חקת הפסח וגו' כל בן נכר וגו'
וכל עבד וגו'. וראיתי לר' אברהם בן
עזרא ז"ל שכתב כי פרשה זו נאמרה
לפסח דורות והוסיף מצוות אחרות
וכו', ואם נתפס לומר כי בן נכר וערל
הם מצוות מוספות בפסח דורות דבריו
כאן בטלים הם כפי דברי רבותינו ז"ל,
וגם ממה שגמר אמר הכתוב שם
בפרשת ערל וכן נכר ואמר (פסוק נ)
ויעשו בני ישראל באשר וגו', ואם
לפסח דורות נאמרה פרשה זו לא היה
לו לומר ויעשו בני ישראל באשר צוה
וגו' שמשמע שעשו ישראל כל האמור
בפרשה, גם מה שאמר שכן על פסח
שעשו במדבר סיני הם דברים בעלמא
ומי ישמע אליו ואין צריך לומר לקבל
דבריו בזה, הגם שהרב ז"ל חש
לקמחיה ואינו חולק על דברי רבותינו
אלא בדבר שאין בו הוראה לעתיד
אף על פי כן גם בזה שלפנינו חולק
בלא עמק המקריח וכיוצא בו:

וראיתי לרבותינו ז"ל במכילתא
שאמרו וזה לשונם זאת

חקת הפסח בפסח מצרים ובפסח דורות
הכתוב מדבר דברי רבי יאשיהו רבי
ינאן אומר בפסח מצרים הכתוב מדבר

של לקיחה בי"א בי"ב בי"ג בי"ד מדין
קל וחמר, ודבר הקל בקל וחמר אם
נמצא לו רמז בכתוב נסכים לומר כי
לזה נתפס. עוד ירמזו בדקדוק עוד תבת
להם. עוד אומרו תבת איש שלא היה
צריך לומר אלא ויקחו שם לבית וגו',
אכן ירצה על דרך אומרים ז"ל (תנחומא)
בפסוק ויקחו לי תרומה וזה לשונם אמר
הקב"ה קחו אותי עמכם, והוא אומרו
כאן לצד כי זו מצוה ראשונה הודיעם
השגת המצוה כי בעשותה ישרה עליו
ה' שכינתו בסוד (דברים כ"ח י) ויראו כל
עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליה, גם
אמרו כי תבת מצוה יש בה שם הו"ה
חצי בא"ת ב"ש וחצי בפשוט (תפני ודר
תקן כ"ט) והוא אומרו ויקחו להם איש
פרוש על דרך אומרים ז"ל (סוטה מ"ב) איש
אין איש אלא הקב"ה, כי במצוה זו
יקחו להם לקיחה גדולה ועצומה והוא
איש שהוא אלהינו מלפנו:

וראיתי לתת לב למה לא צוה ה' בפסח
מצרים על השמאים והעדרים
ובני הנכר שלא יאכלו מפסח, הן אמת
כי אזהרת השמאים לפי מה שכתבנו
בפרשת זאת חקת התורה יש טעם בזה
בדבר, אבל העדרים ובני הנכר למה
לא צוה אותם ה'. והנה לפי דבריהם
ז"ל הוהו ישראל על שניהם על
המילה כאמור בדברי קבלה (תקאל ט"ו)
ואגרא מתבוססת בדמיה, ואמרו
רבותינו ז"ל (שמות רב"ט) דם פסח ודם
מילה, ועל בן נכר דרשו רז"ל (שם ט"ו)
בפסוק משכו וגו' משכו ידיכם מעבודה

(ה) **וְהָיָה תָמִים זָכָר בֵּן־שָׁנָה יְהִי־לָכֶם מִן־הַבְּשָׂיִם**
וּמִן־הָעֵצִים תִּקְחוּ:
 ה'אמר שלים דבר בר שתה יהי לכון מן
 אמריא ומן עציא תסבון:

ז"י • תמים • בלא מום. • בן שנה • כל שנתו קרוי
 "בן שנה", כלומר שנוולד בשנה זו. מן הבששים
 ומן העצים • ומן העצים • או מזה או מזה, שאף עז קרוי שנה,
 שנאמר: (דברים יד) "וְשָׁנָה עֵצִים".

(ו) **וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם**
לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אוֹתוֹ כָּל קָהָל עַד־יִשְׂרָאֵל בֵּין
הָעֲרֵבִים:
 ויהי לכון למטרא עד ארבעא עשר יומא
 לירחא הדין ויפסון יתה כל קהלא כנשטא
 דישראל בין שמשיא:

ז"י • וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת • זהו לשון בקור,
 שטעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה.
 ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים,
 מה שלא צוה בן בפסח דורות? הנה רבי מתא בן
 חרש אומר: הרי הוא אומר: (יחזקאל טו) "וְאָעֲבַר עָלֶיךָ
 וְאָרָאךָ וְהִנֵּה עֵתָךְ עַת הַדִּים", הגיעה שבועה
 שושבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם
 מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר: (שם)
 "וְאַתָּה עֵרָם וְעָרִיךָ", ונתן להם שתי מצות: דם פסח
 ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר: (שם)
 "מִתְבּוֹסֶסֶת בְּדָמֶיךָ", בשני דמים, ואומר: (זכריה ט)
 "גַּם־אַתָּה בְּדָם־בְּרִיתְךָ שְׁלַחְתִּי אֲסִירֶךָ מִבּוֹר אֵין מִים
 בו", ושהיו שטופים בעבודת כוכבים, אמר להם:
 "משכו וקחו לכם", "משכו" ידיכם מעבודת-

לפי אכלו תכסו. יתבאר על דרך
 אומרם ז"ל (פסחים פ"ה) שחט אדם
 על ידי בנו ובתו הקטנים וגם על ידי
 אשתו, גם אמרו (שם פ"ה) אם היא למודה
 לבוא אצל אביה אוכלת ממש אביה
 לצד היותה רגילה לאכל שם, והוא
 אומר **איש לפי אכלו** פרוש על אותם
 שהם רגילים לבוא אצלו לאכל
 וסומכים על שלחנו לפי מה שהם ימנה
 עמו ושם קנו מקומם:
עוד יתבאר על דרך אומרם (שם צ')
 שאונן שוחטים עליו הגם
 שבשעת שחיטה אינו ראוי בין שיכול
 לאכל בלילה שוחטין עליו, והוא
 אומר **לפי אכלו** פרוש הולכין ונמנין
 בשעת שחיטה על שעת אכילה:
עוד ירצה **לפי אכלו** על פי מה ששינו
 בפסחים (שם) ובוכו שוחטים עליו
 וגם אמרינן התם שוחטין וזורקים על
 טבול יום ומקטר כפזרים ועולא אמר

אף על טמא שרץ עד כאן, והטעם הוא
 כל שיכול לאכל את פסחו בעת
 אכילתו, והוא אומר **לפי אכלו** פרוש
 אין הולכים בו אלא לפי אכילתו של
 פסח וכל שבשעת אכילתו הוא ראוי
 לאכלו הגם שבשעת שחיטה לא היה
 ראוי שוחטין עליו, ולפי זה הוא הדין
 טמא מת אם היה יום ז' שלו חל ביום
 י"ד שוחטין עליו ואוכל לערב:
ומה שאמרו שם בתורת כהנים והובא
 בפסחים דף צ' סברת תנא שטובר
 כי ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא
 (במדבר ט' ו) יום ז' שלחם היה ואף על
 פי כן נדחו לפסח ב' דוקא טמאת מת
 דחמירא ולזה אמר (שם) לנפש אדם
 הגם שלערב היו טהורים. ולרבי יוסי
 הגלילי (שם) נזכר לומר שאפלו טמא
 מת שחל ז' שלו ביום י"ד שוחטים
 עליו. ומה גם אם טבלו וכדעת
 התוספות בפסחים דף צ' ולדעת

הראב"ד שהשיג על רמב"ם בפ"ו
 מהלכות קרבן פסח יצין שם דבריו
 והוא היותר קרוב לפשטא
 דסגנא: תורה ה'
(ה) ומן העצים תקחו. טעם שהצריך
 לומר **תקחו** לומר אפלו יש בבשים
 יכול לקח מן העצים, לזה סמך לקיחה
 לעצים: תורה ו'
(ו) ויהיה לכם למשמרת. פרוש צריך
 שמירה בדין קדשים פיון שקרא
 עליו שם פסח. עוד ירמו על דרך
 אומרם ז"ל (שיר השירים רבה פ' בשושנה בין
 החתנים) בפסוק גוי מקרב גוי שהיו ישראל
 במצרים טרובים קצת בחשי עבודה
 וזה מצד היותם בין המצרים, ואמרו
 עוד (שמות רבה פ"ט) שרמו התנבא באומרם
 משכו שימשכו מעבודה וזה. והנה אין
 כוננתם ז"ל לומר חס ושלום שהיו
 עובדי עבודה וזה אלא לצד שהיו
 ביניהם מבלי ידיעתם יעשו חקים של

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 114)

הַעֲקֵדָה) "כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ, הֵמָּנוּ וְעָרְבָנוּ פְתָאוֹם וְטָרְדַּ דְּעֵתוֹ". וְאָף כָּאן: מִכֵּינֵן שֶׁבִּנְיָ יִשְׂרָאֵל הָיוּ שְׂטוּפִים בְּאֵלִילִים, לֹא הָיָה דִּי בִפְעֻלָּה חֲדָפְעֵמִית כְּדִי לִנְתַק אֹתָם מִעֲבֻדָּה זָרָה, אֲלָא הָיָה צָרָךְ בְּאַרְבָּעָה יָמִים שֶׁל יִשׁוּב הַדַּעַת לִפְנֵי פְעֻלָּה זוֹ.

ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים
(רש"י יב, ו) ארבעה ימים הם משך הזמן הנדרש לאדם לקבל החלטה מתוך מתינות וישוב הדעת. וכפי שפרש רש"י לגבי העקדה, שהקב"ה הראה לאברהם את הר המוריה רק ביום השלישי למסעו (שהוא היום הרביעי מאז הצווי על

(ז) וְלִקְחוּ מִן־הֶהָרִים וְנָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּזְבֹּחוֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:

חֲבֻטָּה, כְּמוֹ: (ויקרא כו) "קוֹל עֲלֶה נִדָּף" טָרְפָא דְשִׁקְיָא, "חֲבֻרָה" מִשְׁקוּפִי. עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם • וְלֹא עַל מִשְׁקוֹף וּמִזְבֹּחוֹת שֶׁבִּבֵּית הַתֶּבֶן וּבִבֵּית הַבֶּקֶר שָׁאִין דְּרִין בְּתוֹכָן.

כִּי? וְלִקְחוּ מִן הָהֶם • זוֹ קִבְּלַת הָדָם. יָכוֹל בִּידָּ? תְּלִמּוּד־לוֹמַר: "אֲשֶׁר בִּסְף". הַמִּזְבֹּחוֹת • הֵם הַקּוֹפּוֹת אַחַת מִכָּאן לִפְתַּח וְאַחַת מִכָּאן. הַמִּשְׁקוֹף • הוּא הַעֲלִיּוֹן שֶׁהַדֹּלֶת שׁוֹקֵף עָלָיו כְּשֶׁסּוֹגְרִין אוֹתוֹ, לִינִט"ל בְּלַע"ז. וְלִשׁוֹן שְׂקִיפָה –

(ח) וְאֹכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מִרְרִים יֹאכְלֻהוּ:

כִּי? אֶת הַבָּשָׂר • וְלֹא גִידִים וְעֲצָמוֹת (מכילתא. פסחים פג). עַל מִרְרִים • כֹּל עֹשֶׂב מִרְ נִקְרָא מְרוֹר, וְצֹמֶם לֹאכֹל מְרוֹר, זֶכֶר ל"וּמִרְרוֹ אֶת חַיֵּיהֶם".

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַגְּאוּלָּה פִּי עֶבֶר ה' בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְנָתַק חֶבֶל מוֹסְרוֹת הָעֲבוֹת שֶׁהָיוּ תוֹקְפִים בָּהֶם שֶׁהוּא בְּחִינַת הַכְּבוֹדָה וְכִמוּ שֶׁפִּרְשְׁתִּי הָעֵנִין בְּמִקְוָמוֹ (לעל י"א ה). וּשְׁלֹשֶׁת הָעֵנִינִים יַחַד הָיוּ צָרִיכִין לְהִיּוֹת וְוֹלֵת א' אֵין נֶס בְּשָׁנִים הָאַחֲרִים, שָׁאֵם לֹא הָיָה הַגְּלוּת לֹא הָיוּ מְשִׁיגִים אֲשֶׁר הַשִּׁיגוֹ מִהַצְרוּף וְמֵה שֶׁבְּרִירוֹ, וְמֵה גַם לְפִי מֵה שֶׁכְּתִבְנוּ בְּמִקְוָמוֹת אַחֲרִים (יו"ט מ"ג ג) כִּי גוֹי גְּדוֹל עֲצָמוֹ שֶׁהוֹצִיא ה' מִמִּצְרַיִם הֵם בְּחִינּוֹת נִיצוּצֵי הַקִּדְשָׁה שֶׁשֶׁם הִיָּתָה וְשֶׁם נִמְצָאָה, וְסִגְלַת הוֹצֵאָתָהּ הוּא הַמְרוֹר אֲשֶׁר מְרָרוּ אֶת חַיֵּיהֶם, וְהוּא סוּד אוֹמְרוֹ (סִקְלָה ח) עַתָּה אֲשֶׁר שֹׁלֵט הָאָדָם בְּאָדָם לָרַע לוֹ. וְאֵלּוּ לֹא הָיָה הַמְּהִירוֹת שֶׁהוֹצִיאָם ה' הָיוּ חוֹזְרִים וּמִשְׁתַּקְעִים בּוֹרְרִים וּמִתְבָּרְרִים, וְהוּא מֵאִמֶּר הַתִּנָּא (תְּהִלָּה) וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיאָה וְגו' עֲדִין כֹּה' וְהָיוּ עֹבְדִים לִפְעֻלָּה וְכֹה' דְּכִתְיָב (לִקְטוֹ י"ב ל"ט) וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמֵה, וְעַקֵּר הַגְּאוּלָּה הִיא הַפְּסִיחָה. נִמְצָאָה אוֹמֶר כִּי שֶׁלְשֹׁתָם יַחַד הֵם הָעֵקֶר, וְלִזְוָה הִיָּה הַלֵּל מִדְּקִדְק לִכְרַכָּם יַחַד (פְּסִיחִים קט"ו). תּוֹרָה ט

לְהַתְקַשּׁוֹת לר' יוֹחָנָן נִמְנִין וְלִרְיֵשׁ לְקִישׁ אֵין נִמְנִין. לר' יוֹחָנָן יִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ אֶת הַבָּשָׂר כֹּל שֶׁדָּמוֹ לְבָשָׂר שֶׁעֲמָהָם קָאֵמֵר וְהָרִי הֵם דּוּמִין, וְלִרְיֵשׁ לְקִישׁ כֹּל שֶׁדּוּמִין לְבָשָׂר בְּבִחִינַת הַבָּשָׂר מִצַּד עֲצָמוֹ וְכֶשֶׁם שֶׁהַבָּשָׂר אֵין סוּפּוֹ לְהַתְקַשּׁוֹת וְכֹה:

ומצות על מררים. לְפִי פֶשֶׁט הַכְּתוּב לְפִי מֵה שֶׁרָאִינוּ שֶׁאֵמֵר ה' שִׁצְרִיךְ צִלִּי אֵשׁ וְשִׁיחִיָּה שְׁלֵם כֹּה' זֶה יִגִּיד שְׂדַעַת עֲלִיּוֹן הוּא לְהִרְאֹת בְּחִינָה הַגְּדוּלָּה וְהַחֲרוּת וְאֵין רְשׁוֹת אַחֲרִים עֲלֵיהֶם, וְלְפִי זֶה גַם הַמְרוֹרִים שִׁצְצוּ ה' הוּא לְצַד כִּי בֵּן דֶּרֶךְ אוֹכְלֵי צִלִּי לֹאכֹל עֲמוֹ דְּבָר חֹד כִּי בִּזְוָה יַעֲרֹב לְחֹף הָאוֹכֵל וְיֹאכֵל בְּכָל אוֹת נִפְשׁוֹ. גַּם בִּזְוָה יִכָּר גְּדֹל הָעֲבָרוֹת כְּשִׁיחִיָּה לְפִי מְרוֹרִים. גַּם מֵה שֶׁהוֹפִיר הַמִּצְוֹת הוּא פֶּרֶט אֲשֶׁר יִכּוֹנֵן חֹף אוֹכֵל יִטְעַם לוֹ הַצִּלִּי. וְהִנֵּה ג' הַשְּׂרִיגִים טִעְמֵמוֹ יַחַד וְהוּא רּוֹמֵז לְג' דְּבָרִים, הָא' הוּא הַגְּלוּת שֶׁמְרָרוּ אֶת חַיֵּיהֶם, הִב' הִיא הִיצִיאָה תַּכְּף וּמִידָּ שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶקֶם לְהַחֲמִיץ בְּמִצְרַיִם, ג' אֲשֶׁר פֶּסַח ה' עַל בְּתִיחֶם וְהוּא בְּחִינַת

עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה בְּפֶרֶטִי הַמְּלִבּוּשִׁים וְהַמְּאֻכָּלִים וְדְבָרִים הַרְגִּילִים, וְאֲשֶׁר עַל כֵּן מְלִבְד שְׂצוּהָ שֶׁנֶּעֱקְרוּ מֵאוֹתָם פֶּרֶטִים שֶׁיִּדְּמוּ לָהֶם נִתְחַכֵּם עוֹד אֵל עֲלִיּוֹן לְעַקֵּר בְּחִינַת הָרַע מֵהֶם וְלַעֲשׂוֹת תְּקוּן עוֹן זֶה וְאֵמֵר שִׁיחֻהוּ הַטֵּלָה שֶׁהִיא עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל מִצְרַיִם שְׂבָה הָיָה לְיִשְׂרָאֵל הַמְּכַשּׁוּלוֹת וְנִעֲשׂוּ בָּהּ מִצְוָה הַאֲמוּרָה בְּעֵנֵן וְנִזְוָה יִהְיֶה לָהֶם תְּקוּן לְשִׁמְרִית עוֹן עֲבוּדָה זָרָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת** פְּרוּשׁ בְּמִקּוֹם מִצְוֹת שִׁמְרִית עֲבוּדָה זָרָה כְּשִׁנְיָהֶגּוּ בּוֹ מִשְׁפֵּט כְּתוּב וְהָבִן: תּוֹרָה ז

(ח) **וְאֹכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר.** רְבוּתִינוּ ז"ל (פְּסִיחִים ז"ג). אֵמֵרוּ אֶת הַבָּשָׂר וְלֹא גִידִים וְעֲצָמוֹת קֶרְנִים וְטַלְפִּים. וְלִדְבָרֵיהֶם לְמָה אֵמֵר אֶת מֵה בֹּא לְרְבוּת. וְנִרְאָה כִּי בֹּא לְרְבוּת מֵה שֶׁאֵמֵרוּ בְּמִשְׁנָה (שֵׁם פִּי"ד). כֹּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגְּדוֹל נֶאֱכָל בְּגִדֵי הָרֶף, וּמִפְּרֵשׁ לָהּ רָבָא כֹּל הַנֶּאֱכָל בְּשׁוּר הַגְּדוֹל כְּשֶׁלֶקָא וְכֹה:

עוד יִרְצָה עַל פִּי מַחֲלָקֶת ר' יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ (שֵׁם) בְּגִידִין שְׁטוּפִים

(ט) אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זֶה וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל בַּמַּיִם כִּי
אִם־צִלִּי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קַרְבּוֹ:

ט לא תיכלון ממנו בשר חי ואף לא בשל
מבשל במי' אלהן טוי נור רישה על
כרעו' ועל גוה:

ממנו כִּי־אִם צִלִּי אֵשׁ. רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו • צוּלְהוּ
כְּלוּ כְּאֶחָד עִם רֹאשׁוֹ וְעִם כְּרָעָיו וְעִם קַרְבּוֹ, וּבְגִי
מַעֲיו נֹתֵן לְתוֹכּוֹ אַחֵר הִדְחָתָן (שם ער). וְלִשׁוֹן "עַל
כְּרָעָיו וְעַל קַרְבּוֹ", כְּלִשׁוֹן (לִקְמָן יג) "עַל צִבְאוֹתֵם",
כְּמוֹ בְּצִבְאוֹתֵם – כְּמוֹת שָׁהֵן, אֵף זֶה כְּמוֹת שְׁהוּא,
כָּל בִּשְׁרוֹ מִשְׁלֵם.

כִּי־אִם צִלִּי־אֵשׁ • שְׁאִינוּ צִלּוֹי כָּל צֶרֶפוֹ,
קוֹרְאוֹ 'נָא בְּלִשׁוֹן עֲרַבִּי. וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל • כָּל זֶה
בְּאַזְהָרָת "לֹא תֹאכְלוּ" (שם פא). בַּמַּיִם • מִזֵּין לִשְׁאֵר
מִשְׁקִין? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל", מִכָּל־מָקוֹם
(שם). כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ • לְמַעַלָּה, גִּזֵּר עָלָיו בְּמִצְוֹת
עֲשֵׂה, וְכֵאֵן הוֹסִיף עָלָיו 'לֹא תַעֲשֶׂה', "אֵל תֹּאכְלוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב כללי לחג הפסח י"א ניסן תשכ"ו. אגרות מלך כרך ב. עמ' נד - מתוך 'התקשרות')

המגבילים - 'אליל', ולקבעו לסמכות הכי עליונה, אלא
עליו להיות בטל לרצון העליון.
כְּרָעָיו: אסור לאדם לעשות אליל מהתאנה לכה ועצמה
(תאנות השלטון). למשול ולתבע את כל הנמצא סביבו.
קַרְבּוֹ: האדם אינו ראוי לעשות אליל מצרכיו הגשמיים,
עד שאינו נרתע מפלוגתם וכל האמצעים פשרים כדי להשיג
את פרנסתו.

רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קַרְבּוֹ (יב, ט)
קרוב הפסח היה שה - האליל של מצרים. בשחיטתו בא
לידי בטיי בטולה המוקלט של העבודה־זרה ופולחן
האלילים.
גם כיום ישנה העבודה של שחיטת הפסח ובטול 'אלילים',
ובשלשת הפרטים של 'רֹאשׁוֹ', 'כְּרָעָיו' ו'קַרְבּוֹ'.
רֹאשׁוֹ: אסור לאדם לעשות את ראשו - שכלו והבנתו

(י) וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנֵּתֶם מִמֶּנּוּ עַד־
בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

י ולא תשאירו ממנו עד צפרא ודישתאר מנה
עד צפרא בבוקר ותקדו:

ועוד מדרש אחר: למד שאינו נשרף ביום טוב
אלא ממחרת, וכך תדרשנו: והנותר ממנו בבקר
ראשון, עד בקר שני תעמד ותשרפנו.

כִּי־אִם וְהִנֵּתֶם מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר • מֵה תִּלְמוּד־לוֹמַר
"עַד בֹּקֶר" פַּעַם שְ�נִיָּה, לִיתֵּן בֹּקֶר עַל בֹּקֶר, שֶׁהַבֹּקֶר
מִשְׁמַעוֹ מִשְׁעַת הַגֵּץ הַחֲמָה, וּבָא הַכְּתוּב לְהַקְדִּים
שְׁאִסוּר בְּאַכִּילָה מַעֲלוֹת הַשֹּׁחַר, זֶהוּ לִפִּי מִשְׁמַעוֹ.

(יא) וְכָכָה תֹּאכְלוּ אוֹתוֹ מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים
בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בִּידְכֶם וְאַכְלֵתֶם אוֹתוֹ
בַּחֲפוּזִין
פֶּסַח הוּא לַיהוָה:

יא וכדין תיכלון יתה תרציכון יהון אסירין
מסניכון ברגליכון וחסריכון בידיון
ותיכלון יתה בבקילו פסחא הוא קדם יי:

ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי,
וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם
שמים. (דבר אחר) דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו
שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיצה.

כִּי־אִם מִתְּנִיכֵם חֲגָרִים • מְזַמְּנִים לְדֶרֶךְ. בַּחֲפוּזִין •
לִשׁוֹן בְּהִלָּה וּמַהֲרִירוֹת, כְּמוֹ: (שמואל א כג) "וַיְהִי דוֹד נַחֲפָז
לִלְכֶּת", (מלכים ב ז) "אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוֹ אֲרָם בַּחֲפָזִים". פֶּסַח
הוּא לַה' • הַקֶּרֶבֶן הוּא קְרוֹי פֶּסַח, עַל שֵׁם
הַדְּלֹג וְהַפְּסִיחָה שֶׁהַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְדַלֵּג בְּתִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך יב עמ' 161 ואילך - מתוך 'התקשרות')

שהיתה "ערות הארץ". משעה שהשתחררו מעבדות זו ועד
שעמדו ליד הרי־סיני לקבל את התורה מפי הגבורה - עבר
זמן קצר ביותר (ארבעים ותשעה ימים). מעבר חד שפנה
אי־אפשר לבצע אלא בדרך של 'דלוג וקפיצה'.

פֶּסַח הוּא לַה' (יב, יא) פֶּסַח הוּא לַה': הַקֶּרֶבֶן הוּא קְרוֹי
פֶּסַח עַל שֵׁם הַדְּלֹג... וְאַתֶּם עֲשׂוּ כָּל עֲבוֹדוֹתַי... דֶּרֶךְ דְּלֹג
וּקְפִיצָה (רש"י). מֵה הַצֶּרֶף בְּ'דְלֹג' בְּשַׁעַת יְצִיאַת מִצְרַיִם?
בְּגִי־יִשְׂרָאֵל הָיוּ מִשְׁעַבְדִּים בְּמִשְׁךְ פְּמֹה דּוֹרוֹת בַּמִּצְרַיִם,

~ נקודות משיחות קודש ~ (מכתב כללי י"א ניסן תשמ"ו - מתוך 'התקשרות')

חיוו של אדם מתחלקים, בדרך כלל, לשלושה סוגים:
האדם עצמו, קשריו עם סביבתו הקרובה, קשריו עם

וְכָכָה תֹּאכְלוּ אוֹתוֹ, מִתְּנִיכֵם חֲגוּרִים, נְעִלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם,
וּמִקְלַכֶּם בִּידְכֶם (יב, יא)

סביבתו. ענין זה נרמז ב"נעלים", שהרי על-ידי הרגל בא האדם במגע עם האדמה.
"מקלקם" - אדם חייב להשפיע גם על החלק בעולם שרחוק ממנו, שאינו מסוגל להגיע אליו, שהרי "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם". דבר זה נרמז ב'מקל', שכן אדם משתמש במקל כדי להגיע לדבר שאינו יכול להגיע אליו בידו.

הסביבה הרחוקה.
 שלושה חלקים אלו נרמזים בשלושת הפרטים האמורים - "מתניכם", "נעליכם", "מקלכם":
"מתניכם" - אדם צריך להגיע לחרות בכל הקשור בו-עצמו. חרות זו נרמזת ב"מתניכם", שכן "המתנים הם דבר המעמיד את כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם".
"נעליכם" - על האדם לעזור ולסייע לאנשים שאיתם הוא בא במגע. ובאופן כללי יותר - להכניס אלקות וקדושה בכל

יבואתגלי בארעא דמצרים בליליא הדין ואקטול כל בוכרא בארעא דמצרים מאנשא ועד בעירא ובכל טעות מצרים אעבד דינין אנא יי:

(יב) וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הִזָּה וְהַפִּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֵשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

בבכוריהם". מאדם ועד בהמה • מי שהתחיל בעברה תחלה, ממנו מתחלת הפרענות. ובכל אלהי מצרים • של עץ - נרקבת, ושל מתכת - נמסת ונתכת לארץ. אעשה שפטים אני ה' • אני בעצמי ולא על-ידי שליח.

יג"א וְעַבְרָתִי • כמלך העובר ממקום למקום, ובהעברה אחת וברגע אחד פלן לוקין (מכילתא). כל בכור בארץ מצרים • אף בכורות אחרים והם במצרים. ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים? תלמוד-לומר: (תהלים קל) "למפה מצרים

יג ויהי דמא לכוך לאת על פתיא די אתון תמן ואחזי ית דמא ואיחוס עליכוך ולא יהי ככוך מותא לחפלא במקטלי בארעא דמצרים:

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

הסעפים", וכן כל הפסחים הולכים בקופצים, וכן "פסוח והמליט", מדלגו וממלטו מבין המומתים. ולא-יהיה בכם נגף • אבל הוזה הוא במצרים. (מכילתא). הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל, יכול ימלט? תלמוד-לומר: "ולא-יהיה בכם נגף", אבל הוזה במצרי שבביתכם. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה פמותו? תלמוד-לומר: "ולא-יהיה בכם נגף".

יג"א וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת • "לכם לאות" ולא לאחרים לאות. מפאן, שלא נתנו הדם אלא מבפנים. וראיתי את הדם • הכל גלוי לפניו, אלא אמר הקדוש-ברוך-הוא, נותן אני את עיני לראות שאדם עסוקים במצותי, ופוסח אני עליכם. ופסחתיו • וחסמתי, ודומה לו: (ישעיה לא) "פסוח והמליט". ואני אומר: כל 'פסיחה', לשון דלוג וקפיצה: ופסחתיו, מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרויים זה בתוך זה. וכן: (מלכים א יח) "פסחים על-שתי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 'לקוטי שיחות' כרך לו, עמוד 50 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

קרוב כל יהודי באשר הוא

ויש ללמד הוראה נפלאה מדברים אלו בדרך קרוב בני ישראל לאביהם שבשמים.
 דהנה ישנם האומרים, דאף שהם מוכנים לעסק בקרוב בני ישראל לתורה ומצות, גם אם הם אנשים פשוטים ביותר, הנה זהו רק אם לכל-הפחות יגיעו לבית המדרש, ואז

בנוגע לדם הפסח שנצטוו ישראל לתת על המשקוף, כתוב בפרשתנו "ולא יהיה בכם נגף למשחית בהמות בארץ מצרים" (יב, ג). ופרש רש"י "הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה פמותו, תלמוד-לומר ולא יהיה בכם נגף".

אור החיים על התורה - מהדורת בלום. אברמוביץ

הדם לאות. ואם תאמר אם כן מצרי שהיה נחבא אל בית ישראל יהיה נצול תלמוד לומר בכם ולא במצרים כי לא

ההשחית לכל וזלת בראות חותם שמו יתברך שהוא המצוה יפחד ויירא מגשת אליו, ולזה הוא שצוה ה' להיות

(ג) ולא יהיה וגו' למשחית. פרוש לסבת משחית שיוצא להשחית בוזלת אין בו אלא בחינת טבע

ועם כל זה, "ירד" הקב"ה "בכבודו ובעצמו" (הגדה של פסח, פיסקא ויוציאו), עד לביתו של המצרי, להציל גם יהודי זה ולהוציאו ממצרים, והוא מצד חביתו של הקב"ה לכל אחד מישראל.

ומזה לומדים גם בנוגע אלינו, ש"דיו לעבד שיהא כרבו" (ברכות נח, ב. ועוד). דכשם שהקב"ה ירד "בכבודו ובעצמו" עד לביתו של מצרי לקרב בן ישראל לתורתו ועבודתו, כן צריך כל אחד לקרב כל יהודי באשר הוא, לדרכי ועבודת הבורא יתברך, גם אם לזה צריך "לרדת" ממעמדו ומצבו הנעלה.

יתעסקו בקרובם. אף עם אנשים כאלו שאינם מגיעים מצד עצמם לבית המדרש, אינם רוצים להתעסק. שהרי לזה צריך להפסיק את הלמוד, ו"לרדת" למקומות בהם נמצאים אנשים אלו.

ועל זה באה ההוראה מליל הפסח: דהנה יהודי שנמצא בבית המצרי בלילה הזה, מעמדו ומצבו ברוחניות נמוך מאוד. דלאחר כל מה שעשו להם המצרים, ולאחרי המכות שקבלו המצרים, ולאחרי שהזהירו בני ישראל שבלילה זה "לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר" (שם, כב), עדין נמצא הוא בבית של מצרי!

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך ה, עמוד 175 ואילך, ועוד – מתוך 'לקראת שבת')

איך יכול אדם להרגיש כאילו הוא יצא ממצרים?

ונמצא, שמאז יציאת מצרים אי-אפשר כלל שיהיו בני ישראל בגדר "עבדים", וגם כאשר נמצאים בגלות - הרי הם "בני חורין".

והנה מבאר בספר התניא (שער היחוד והאמונה פ"ב) שדבר שהוא נגד הטבע, הנה כ"י שיתקיים הדבר ולא יתבטל, יש צורך שיחדש הקב"ה ויפעל את הנס בכל רגע ורגע, ואם יפסיק הקב"ה לחדשו לרגע אחד, יתבטל הנס ויחזרו הדברים לטבעם.

ועל-פי-זה, מכיון שענין זה שישאל הם בני חורין בעצם ואי-אפשר שיהיו עבדים, הוא נס שלמעלה מן הטבע לגמרי, הרי מובן שנס זה מתחדש בכל רגע, ובכל רגע ורגע הקב"ה מוציא אותנו ממצרים, ופועל בנו להיות 'בני חורין'.

שנו חכמים במשנתם "בכל דור ודור חוב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנאמר והגדת לבנך גו'" (פסחים קטז, ב במשנה).

ולכאורה תמונה הדבר, איך יכול האדם להרגיש "כאילו הוא יצא ממצרים", בעוד שיציאת מצרים היתה בשנת ב'תמ"ח, ומאז ועד עתה עברו אלפי שנים?

ויש לבאר הדברים על-פי מה שבאר המהר"ל מפראג בספרו גבורות-ה' (פס"א, וראה שם פנ"ב), שביציאת מצרים בנוסף לזה שיצאו מארץ מצרים בפעל, הרי אז נפעל שנהיו ישראל בני חורין בעצם, ובלשונו "כי אחר שהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים ונתן אותם בני חורין כו", זה השם הוא לישראל בעצם, והמעלה והחשיבות שיש בזה לא נתבטל בגלותם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך טו, עמ' 114 – מתוך 'לקראת שבת')

להשריש בלב את המיאוס ברע

הקב"ה בגלל שנחשב בעיני המצרים כעבד-זרה. לא זו בלבד שבני ישראל נצטוו לשחטו למרות חמתם של המצרים, אלא אף נדרשו להחזיקו בבית ארבעה ימים כ"י שהמאוס וההפרדות מהרע יחדיו ואשרשו בלבם.

ולא-יהיה בכם נגף למשחית בהתפי בארץ מצרים:

הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקה כמותו, תלמוד-לומר ולא יהיה בכם נגף (יב, יג. ובפרש"י)

יש ללמוד הוראה נפלאה מדברים אלו כ"עשה טוב", וקרוב פסח כ"סור מרע". קרוב פסח היה שה, שנבחר על ידי

ידיה יומא הדין לכוון לדוכרנא ותתגון יתיה חגא קדם יי לדריכוון קנים עלם תחגגה:

(יד) והיה היום הזה לכם לזכרון וחגתם אותו חג ליהוה לדורתיכם חקת עולם תחגגו:

אשר יצאתם, למדנו שיום היציאה הוא יום של זכרון. ואיזה יום יצאו? תלמוד-לומר: (במדבר לג) "ממחרת הפסח יצאו", הרי אומר יום ט"ו בניסן,

כ"י לזכרון • לדורות. וחגתם אותו • (מכילתא) יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו, ועדין לא שמענו אי זהו יום הזכרון? תלמוד-לומר: "זכור את היום הזה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הייתי אומר מעוט רבים שנים תלמוד לומר חקת עולם לגלות על פרוש דורותיכם שהוא תמיד עדין קשה לא

תאיר אור המצנה להצלה אלא על ישראל דכתיב (שע"ט) ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה: תורה יד

מעוט "דורות", שנים? תלמוד-לומר: "חקת עולם תתקנהו" (מכילתא) •

הוא של יום טוב, שחרי ליל ט"ו אכלו את הפסח ולבקר יצאו (מכילתא) • לדורתיכם וגו' • שומע אני,

טו שבועת יומין פטיר תיכלון ביום ביום קדמא תבטלון חמיע מפתיוכן ארי כל דיכול חמיע וישתצי אנשא ההוא מישאל מיומא קדמא עד יומא שביעא:

(טו) שבועת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מפתיכם כי כל-אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישאל מיום הראשון עד-יום השביעי:

הראשון תשביתו שאר • מערב יום טוב, וקרוי "ראשון" לפי שהוא לפני השבעה. ומצינו מקדש קרוי "ראשון", כמו (איוב טו) "הראשון אדם תולד"? הלפני אדם נולדת? או אינו אלא ראשון של שבעה? תלמוד-לומר: "לא-תשחט על-חמץ", לא תשחט הפסח ועדין חמץ קנים (מכילתא) • הנפש ההוא • כשהיא בנפשה ובדעתה, פרט לאנוס. מישאל • שומע אני תפטר מישאל ותלך לה לעם אחר? תלמוד-לומר במקום אחר: "מלפני", בכל מקום שהוא רשותי.

כ"ז • שבועת ימים • שטיינ"א של ימים. שבועת ימים מצות תאכלו • ובמקום אחר הוא אומר: "ששת ימים תאכל מצות". (פסחים קכ) למד על שביעי של פסח שאינו חובה לאכל מצה, ובלבד שלא יאכל חמץ. מנין אף ששה רשות? תלמוד לומר "שבועת ימים", זו מדה בתורה: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כלו יצא: מה שביעי רשות, אף ששה רשות. יכול אף לילה הראשון רשות? תלמוד-לומר: "בערב תאכלו מצות", הכתוב קבעו חובה (שם כח) • אך ביום

טז וביומא קדמא קדמא מערע קדיש וביומא שביעא מערע קדיש יהי לכוון כל עיבידא לא יתעבד בהון ביום די מתאכל לכל נפש הוא בלחודיה יתעבד לכוון:

(טז) וביום הראשון מקרא-קדש וביום השביעי מקרא-קדש יהיה לכם כל-מלאכה לא-יעשה בהם אך אשר יאכל לכל-נפש הוא לבדו יעשה לכם:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוט, אברמוביץ

מקראי קדש ביום הא' וביום ה' יום א' לצד גס יום ט"ו, ויום ז' לצד גס גמר הגאולה של קריעת ים סוף וכו'. עוד טעם אומרו שבועת לצד שלא צוה ה' בכל ז' לאו דלא תאכל חמץ והייתי אומר אם לא אכל חמץ אין בידו לא נכות ולא ענש תלמוד לומר שבועת ימים תאכל מצות לומר לה' כי בשלא אכל חמץ כאלו אכל מצות והרי בידו ז' מצות עשה. וטעם ז' ולא פחות ולא יותר, נתפנו ה' שיהיו עוסקים במצוות עד גמר הגאולה שהוא ביום ז' של פסח אשר הפליא ה' עשות נסים להם וברוך פיהם משפטים. גם יש טעם ברוחניות כי יסודי הקדשה שהם שרש נשמות ישראל שבעה עינים (סוד ג') ותקרא כנסת ישראל בת שבע לסבה זו (סוד ח"ג ו' תורה טז

(טו) שבועת ימים. הנה הטעם הוא לצד שלא הספיק בצקם להחמין וגאלם הגואל. ואם תאמר והלא היוצאים עדין לא יצאו לעשות ופרון לדבר. הלא גם הפסח שצוה ה' לקחת שה לבית אבות וגו' עדין לא פסח אלא שפונות מצוה זו ופסח ה' גם המצה בנכות מצוה זו ומהר לגאלם. וכן היה: ותמצא שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים קכ) מדרשות התורה בא' בייג מדות כי כל שבעה אין חייב במצה אלא לילה הראשונה קבעו הכתוב חובה, והטעם כי גם בחינת המצה לא היה אלא בליל ט"ו וזה נקבע לחובה בזמן עצמו ומאז והלאה אין בוין בפסח למצה והבן. וטעם אומרו שבועת ימים מצות אינו אלא רשות. ואולי שדבר בסדר זה לומר כי מעלה עליו הכתוב כאלו אכל כל ז'. ותמצא כי צוה ה' ב'

היה לו לומר לדורותיכם אלא חקת עולם. אכן יתבאר על דרך האומר (פרשת יב) למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך להביא לימות המשיח, ולמאן דאמר כל ימי חיך הלילות אפשר כי אמר חקת עולם שלא תאמר תנח בימי החירות בימי הגלות שאנו משעבדים מה מקום לזכרון לטובה שפסקה תלמוד לומר חקת עולם אפלו בזמן השעבוד בשאר גליות חקה חקק ה'. ומאמצעות פרושם זה תשכיל גם כן הסרת טענת לדורותיכם שאין כונתו ב' דורות. ואם לא היה אומר לדורותיכם לא היינו שומעים מה שפרשנו בחקת עולם והיינו אומרים שלא בא אלא להתקמת דורות ולא לב' דורות לבד הנשמע מתבת לדורותיכם ומהיתור שמענו מה שפרשנו: תורה טז

שיעור יומי ליום רביעי ז' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת בא קט

שֶׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם-טוֹב. לְכָל נֶפֶשׁ •
אֲפִלוּ לְבִהְמָה. יָכוֹל אֵף לִכְנָעֲנִים? תִּלְמֹד-לִוְמֹר:
”לָכֶם” (נִסְחָה אַחֲרָת: תִּלְמֹד-לִוְמֹר: ”אֵף”, חֶלֶק)

• (ביצה כ"ח, ב"ר.)

כִּי • מִקְרָא קֹדֶשׁ • ”מִקְרָא”, שֶׁם דָּבָר. קָרָא אוֹתוֹ
קֹדֶשׁ לְאֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה וְכִסּוּת (מְכִילֵתא). לֹא יַעֲשֶׂה
בָּהֶם • אֲפִלוּ עַל-יְדֵי אֲחֵרִים. הוּא לְבָדוֹ • (יָכוֹל
אֵף לִכְנָעֲנִים? תִּלְמֹד-לִוְמֹר: ”הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה
לָכֶם”, לָכֶם וְלֹא לִכְנָעֲנִים), הוּא וְלֹא מִכְשִׁירָיו,

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מִשִּׁיחוֹת יוֹם ב' דְּחַג הַסּוּכוֹת וּשְׁבֹת חוּלֵה־הַמוֹעֵד סוּכוֹת ה'תשכ"ח)

יוֹם-טוֹב צָרִיךְ הָאָדָם לְהִרְגִּישָׁה בְּכָל הַשָּׁנָה.
זֹאת אוֹמֶרֶת, דְּנוֹסָף עַל שְׁמִיחַת הָאָדָם בְּעֵת קִיּוֹם הַמִּצְוָה
- ”שְׁמִיחָה שֶׁל מִצְוָה”, פּוֹעֵלֶת הָאֶרֶץ הַמוֹעֲדִים שִׁירָגִישׁ
שְׁמִיחָה זוֹ בְּמִשְׁךָ כָּל הַיּוֹם.

מִזָּה שֶׁהַתּוֹרָה הַתִּיבָּה מְלַאכּוֹת הָאֶסּוּרוֹת בְּיוֹם-טוֹב לְצַרֵּךְ
אֲכִילַת יוֹם-טוֹב, נִרְאֶה עַד כְּמָה שְׁמִיחַת יוֹם-טוֹב הוּא עֲנִין
עֵיקָרִי בַּמוֹעֲדִים, וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר ”מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה”.
וְהִנֵּה יָדוּעַ דְּהָאֶרֶץ הַמוֹעֲדִים מְאִירָה בְּכָל יוֹם. וְעַל-פִּי הַנִּלְ
דֶּה־שְׁמִיחָה הוּא עֲנִין עֵיקָרִי בְּיוֹם-טוֹב, מוֹבֵן שֶׁגַם שְׁמִיחַת

יִי וְתַטְרֹן יֵת פְּטִירָא אֲרִי בְּכֵן יוֹמָא הִדִּין
אִפִּיקִית יֵת חִילִּיכוֹן מֵאֲרַעָא דְּמַצְרִים
וְתַטְרֹן יֵת יוֹמָא הִדִּין לְדִרִּיכוֹן קִנֵּם עָלֵם:

(י) וּשְׁמִירָתָם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
הוֹצֵאתִי אֶת־עַבְדָּאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמִירָתָם
אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

אוֹתָהּ מִיד. וּשְׁמִירָתָם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה • מְמַלְאכָה.
לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם • לִפִּי שְׁלֹא נֶאֱמַר ”דּוֹרוֹת”
וְ”חֻקַּת עוֹלָם” עַל הַמְּלָאכָה, אֲלֹא עַל הַתְּגִיגָה, לְכַף
חִזְר וּשְׁנָאוֹ כָּאֵן, שְׁלֹא תֵּאֱמַר: אֲזַהֲרָת ”כָּל־מְלָאכָה
לֹא־יַעֲשֶׂה”, לֹא לְדּוֹרוֹת נֶאֱמָרָה, אֲלֹא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר.

כִּי • וּשְׁמִירָתָם אֶת הַמִּצְוֹת • שְׁלֹא יָבֹאוּ לִידֵי
חֲמוּץ, מִכָּאֵן אֲמָרוּ: תִּפּוּחַ, תִּלְטֵשׁ בְּצוֹנָן. רַבִּי יֵאֵשְׁיָה
אוֹמֵר: אֵל תְּהִי קוֹרָא ”אֶת הַמִּצְוֹת”, אֲלֹא ”אֶת
הַמִּצְוֹת”, כִּדְרֹךְ שְׁאִין מַחְמִיצִין אֶת הַמִּצְוֹת, כִּךְ אֵין
מַחְמִיצִין אֶת הַמִּצְוֹת, אֲלֹא אִם בָּאָה לִידֶךָ, עֲשֵׂה

יח בְּנִיסָן בְּאַרְבָּעָא עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא
בְּרַמְשָׁא תִּיכְלוֹן פְּטִירָא עַד יוֹמָא עֶסְרִין
וְחַד לִירְחָא בְּרַמְשָׁא:

(יח) בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב
תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב:

כִּי • עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים • לָמָּה נֶאֱמַר, וְהָלֹא כָּבֹד נֶאֱמַר: ”שְׁבַעַת יָמִים”? לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר ”יָמִים”, לִילוֹת
מִנֵּין? תִּלְמֹד-לִוְמֹר: ”עַד יוֹם הָאֶחָד וְגו'”.

יט שְׁבַעַת יוֹמִין חֲמִיר לֹא יִשְׁתַּבַּח בְּבִתְּיָכוֹן
אֲרִי כָּל דְּיָכוֹל מִחֲמַעַא וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא
הֵהִיא מִפְּנִשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּגִילוּדָא וּבְנִצְיָבָא
דְּאַרְעָא:

(יט) שְׁבַעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְּיָכֶם כִּי
כָּל־אֹכֵל מִחֲמִצֵּת וְנִכְרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֲדַת
יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרָה הָאֶרֶץ:

חֲמִצּוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהוּא אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְלֹא קָבַל
עָלָיו אַחֲרִיּוֹת. כִּי כָּל־אֹכֵל מִחֲמִצֵּת • לַעֲנֹשׁ כֶּתֶר
עַל הַשְּׂאוֹר. וְהָלֹא כָּבֹד עֲנֹשׁ עַל הַחֲמִץ? אֲלֹא שְׁלֹא

כִּי • לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְּיָכֶם • מִנֵּין לְגִבּוּלִין? תִּלְמֹד
לִוְמֹר: ”כָּכָל גִּבּוּלֶךָ”. מָה תִּלְמֹד-לִוְמֹר ”בְּבִתְּיָכֶם”?
- מָה בֵּיתְךָ בְּרִשְׁוֹתְךָ, אֵף גִּבּוּלֶךָ שֶׁבְּרִשְׁוֹתְךָ, יֵצֵא

אור החיים על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

טעם לָמָּה שֶׁלִּפְנֵינוּ לְשִׁמִּירַת הַמִּצְוֹת,
וְיֵאִיר לָמָּה שֶׁלֹּאֲחֲרָיו לְשִׁמִּירַת הַיּוֹם
עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי בְּעֵצֶם וְגו' פֶּרוּשׁ לְטַעַם
שֶׁבְּעֵצֶם הַיּוֹם וְגו' וּשְׁמִירָתָם אִתָּם גַּם
כֵּן אֶת הַיּוֹם הַזֶּה ע"כ: תּוֹרָה יח

הָאֵל גַּם כֵּן שִׁיחָה הָאָדָם מְשֻׁמֵּר גַּם
הַיּוֹם לְכָל יִטְעָה בְּחֻשְׁבוֹן וְלֹא יִקְדִּים
וְלֹא יֵאֱחָזר מַעֲשׂוֹת אֶת הַיּוֹם הַזֶּה וְלֹא
יוֹם אַחֵר בְּמִקּוֹמוֹ. וְכִפִּי זֶה אוֹמְרוֹ כִּי
בְּעֵצֶם יֵאִיר יָמִין וּשְׂמָאל, יֵאִיר לְתַת

(יז) וּשְׁמִירָתָם אֶת הַמִּצְוֹת וְגו'. פֶּרוּשׁ
כְּשֶׁם שְׁאֵנִי שְׁמִירָתִי הַיּוֹם וְלֹא
אַחֲרָיִי יוֹם אֶחָד וּבְעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם לְטַעַם זֶה אִתָּם גַּם כֵּן
לֹא תֵּאֱחָזְרוּ הַמִּצְוָה עַד שֶׁתִּחְמִיץ. וְאֵמַר
עוֹד וּשְׁמִירָתָם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה יָצָו כֵּן

אחרים, לא יענש עליו. לכה נאמרו שניהם (מכילתא).
בגד ובאזרח הארץ • לפי שהגס נעשה לישראל,
הצרך לרבות את הגרים.

תאמר: חמץ שראוי לאכילה ענש עליו, שאור
שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו. ואם ענש על
השאור ולא ענש על החמץ, הייתי אומר: שאור
שהוא מחמץ אחרים, ענש עליו, חמץ שאינו מחמץ

(כ) פל־מחמצת לא תאכלו בכל מושבתיכם
תאכלו מצות: פ

ראויה להאכל בכל מושבתיכם, פרט למעשר שני
וחלות תודה (מכילתא עין שם) (שאינם ראויים להאכל
בכל מושבות, אלא בירושלים).

כ"י • מחמצת לא תאכלו • אזהרה על אכילת
שאור. כל מחמצת • להביא את תערכתו. בכל
מושבתיכם תאכלו מצות • זה בא ללמד שתהא

• יום חמישי ח' שבט •

כא ויקרא משה לכל סבי ישראל ואמר להון
אתנגידו וסיביו לבון (מן בגי) ענא
לזרעיתכון וכיסו פסחא:

(כא) ויקרא משה לכל־זקני ישראל ויאמר אליהם
משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו
הפסח:

כ"י • משכו • מי שיש לו צאן, ימשך משלו. וקחו • מי שאין לו, יקח מן השוק. למשפחתיכם • שה
לבית אבות.

כב ותסבון אסרת אזובא ותטבלין בדמא
דבמנא ותדון לשקפא ולתרין ספיא מן דמא
דבמנא ואתון לא תפקון אנש מתרע ביתה
עד צפרא:

(כב) ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר־בסף
והגעיתם אל־המשקוף ואל־שתי המזוזות מן־הדם
אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח־ביתו
עד־בקר:

"מן־הדם אשר בסף": על כל הגעה, טבילה. ואתם
לא תצאו וגו' • מגיד שמאחר שנתנה רשות
למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע, וליילה
רשות למחבלים הוא, שנאמר: (תהלים קד) "בו תרמש
כל חיתו יער" (מכילתא).

כ"י • אזוב • מין ירק שיש לו גבעולין. אגדת
אזוב • ג' קלחין קרויין אגדה. אשר בסף • בכלי,
כמו ספות פסף. מן הדם אשר בסף • למה חזר
ושנאו? שלא תאמר: טבילה אחת לשלש המתנות,
לכה נאמר עוד "אשר בסף", שתהא כל נתינה ונתינה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 78)

רש"י כאן: "לשלש המתנות". וכן כתב לעיל (פסוק ז): זו
קבלת הדם. וכתב החיד"א (ספר דברים אחרים דרוש ד)
ש"קבלת הדם בסף ונתינתו על המשקוף והמזוזות . .
בדאי דינו שמצותו בכהנים, דהוה בכורות בו בפרק".

טבילה אחת לשלש המתנות (רש"י יב, כב) לזריקת הדם
על שתי המזוזות ועל המשקוף היה גדר של זריקת הדם
על המזבח, כדאיתא במכילתא: "שלשה מזבחות היו להם
במצרים, המשקוף ושתי המזוזות". וכן משמע מלשון

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לא נכנסו ישראל בברית ולא החנכו
להכניס לשמור ולעשות ולזה היה מדבר
לזקנים והזקנים כל א' ידבר בנחת
ובדרך המתקבל לבני משפחתו כדי
שיהיו נזירים לעשות: תורה כב

לשאר העם במשפט כל מצות ה'
לישראל שהיו מפי משה (ערוך גיד).
או אפשר שלא אמר אלא לזקנים והם
ידברו לכל עדת ישראל, וחלוקה
מצוה זו משאר מצוות התורה פי עדין

(כא) ויקרא משה לכל זקני ישראל.
והגם כי ה' אמר אליו דברו אל
כל עדת ישראל, וזהו פרושו במאמר
(ויקרא ד' יג) ואם כל עדת ישראל ישגו
שיאמר על הזקנים כמו שמפרש
במקומו (תורת כהנים) ויאמר אליהם וכן

מסכתות, "ושמונים פילגשים" - שמונים בריתות (ראה במדבר פ"ח).

וטבלתם בדם אשר בסף (יב, כב)
במדרש כאן אמרו, ש'דם' רומז ללמוד התורה.
וסימנה: 'ספ' רומז ל"ששים המה מלכות", ששים

כג ויתגלי יי למחתי ית מצרים ויחזי ית
דמא על שקפא ועל תרין ספיא ויחוס יי על
תרעא ולא ישבוק לחבלא למיעל לבתיכון
למחתי:

(כג) ועבר יהוה לנגף את מצרים וראה את הדם
על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח יהוה על-
הפתח ולא יתן המושחית לבא אל בתיכם לנגף:

כז"י ופסח • ויחמל, ויש לפרש 'ודלג'. ולא יתן המושחית • ולא יתן לו יכלת לבא, כמו: (בראשית כא) "ולא
נתנו אלהים להרע עמדי".

כד ותשרון ית פתגמא הדין לקים לך ולבניך
עד עלם:

(כד) ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד-
עולם:

כה ויהי ארי תעלון לארעא דיתן יי לכו
קמא די מליל ותשרון ית פלחנא הדין:

(כה) והיה כיתבאו אל הארץ אשר יתן יהוה לכם
באשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת:

כז"י ויהי פי תבאו • תלה הכתוב מצוה זו בכיתאם
לארץ, ולא נתייבבו במדבר אלא פסח אחד שעשו
בשנה השנית על-פי הדבור. באשר דבר • והיכן
דבר? (לעיל ו) "והבאתי אתכם אל הארץ וגו'".

כו ויהי ארי יימרון לכו בניכון מה פלחנא
הדין לכו:

(כו) והיה כיתבאו אליכם בניכם מה העבדה
הזאת לכם:

כז ותימרון דבח חס הוא קדם יי די חס על
פתי בני ישראל במצרים כד היה מחי ית
מצראי וית פתנא שזיב וכרע עמא וסגידו:

(כז) ואמרתם זבח פסח הוא ליהוה אשר פסח
על-בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים
ואת-בתינו הציל ויקד העם וישתחוו:

אור החיים על התורה - מהדורות בלוט, אברמוביץ

לא יעשו פסח ב' אלא בארץ כנען
אלא לצד המראתם מעת יצאו
ממצרים והם ממרים פי ה' ואפלו בים
סוף התחילו למרות דכתיב (תהלים ק"ו)
וימרו על ים בים סוף זה היה סבה
שארכו הימים ולא היה להם זכות
לעלות תכף ומיד, ולזה כשראה ה'
שגרמו מעשיהם ולא נכנסו לארץ והם
עדין במדבר הצריך לצוות לעשות
הפסח במדבר כי עד עתה לא נצטוו
אלא כי תבאו אל הארץ. והגם כי
האדון קורא הדורות מראש (ישעי מ"א)
אף על פי כן מחשבותיו הטובים הגיד
לעמו כנזכר: תורה כו

הפרטים שהם נוהגים לדורות ושלל
בהם פרטים שאינם לדורות שלא
הזכירם בהם, וגם כאן באר הדברים
באומרו ולא יתן המושחית לבא אל
בתיכם לנגף שינגף את מצרים ודבר
זה אינו מצוי לדורות: תורה כה
(כה) והיה כי תבאו וגו'. הנה פשט
הכתוב יגיד כי מצוה זו אינה
אלא אחר בנייתם לארץ, אם כן למה
חזר ה' מדעת זו וצוה את בני ישראל
(במדבר ט"א) בשנה השנית לעשות הפסח
במועדו ככל חקותיו:
ונראה כי גלה ה' דעת עליון בזה כי
היה בדעתו אם יזכו ישראל

(כד) ושמרתם את הדבר הזה. הנה
פשט הכתוב יגיד כי גם לדורות
יצו דברים האמורים בענין ולא ראינו
שעשו כן קדמונינו, גם רבותינו לא צוו
לעשות כן. ונראה כי ממה שאמר
הכתוב לחק לך בפני עצמו וקורר לומר
ולבניך גלה המכון שהוא על זה הדרך
שאינו הדברים שונים בו ובכנו שהיה
לו לומר ושמרתם את הדבר הזה לחק
עולם, ומאמרו לחק לך ולבניך הרי
זה מפרש המכון שאינם שונים בדבר,
לחק לך הוא כל האמור בענין. ולבניך
עד עולם פרטים מהענין. וסמך הכתוב
על מה שביא במקומות אחרים

כ"י • וַיִּקְדּוּ הָעָם • עַל בְּשׂוֹרַת הַגָּאֵלָה וּבִיַּאת הָאָרֶץ, וּבְשׂוֹרַת הַבָּנִים שֶׁיָּהִיו לָהֶם.

(כח) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: ס

וְשָׂכַר לַעֲשִׂיָּה. כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן.
לְהַגִּיד שְׂבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הִפִּילוּ דָּבָר מִכָּל
מִצְוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וּמָהוּ "בֶּן עֲשׂוֹ"? אֵף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
בֶּן עֲשׂוֹ.

כ"י • וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ וְגו' • וְכִי כָּבֹד עָשׂוֹ? וְהֲלֹא
מֵרָאש־חֹדֶשׁ נֶאֱמַר לָהֶם? אֵלֹא מִבֵּינָן שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם,
מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הִכְתוּב כֹּאֲלוֹ עָשׂוֹ (מכילתא). וַיֵּלְכוּ
וַיַּעֲשׂוּ • אֵף הִלְכִּיהֶם מִנֵּה הִכְתוּב, לִיתֵּן שָׂכָר לְהִלְכִּיהֶם

♦ יום שישי ט' שבט ♦

כט וְהָיָה בְּפִלְגֹת לַיְלָא וַיִּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא
בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפִרְעָה דְּעֵתִיד
לְמַתָּב עַל פְּרָסִי מַלְכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְנָא
דִּי בְּבִית אֲסִירִי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבָעִירָא:

(כט) וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיְהוֹה הַפֶּה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכֹר פִּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר
הַשֹּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

בְּכוֹר הַשֹּׁבִי • שֶׁהָיוּ שֹׁמְחִין לְאִידִם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
וְעוֹד, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: יִרְאַתָּנוּ הִבִּיָּאָה זֶה הַפְּרָעָנוֹת.
וּבְכוֹר הַשְּׁפָחָה בְּכָלֵל הָיָה, שֶׁהָיָה מִנֵּה מִן הַחֲשׁוּב
שֶׁבְּכָלֵן עַד הַפָּחוֹת, וּבְכוֹר הַשְּׁפָחָה חֲשׁוּב מִבְּכוֹר
הַשֹּׁבִי.

כ"י • וְה' • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְה', הוּא וּבֵית דִּינֹו,
שֶׁהָיָה לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הוּא, כְּמוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי. הַפֶּה
כָּל בְּכוֹר • אֵף שֶׁל אִמָּה אַחֶרֶת וְהוּא בְּמִצְרַיִם.
מִבְּכוֹר פִּרְעֹה • אֵף פִּרְעֹה בְּכוֹר הָיָה, וְנִשְׁתַּמֵּר מִן
הַבְּכוֹרוֹת, וְעָלְיוֹ הוּא אוֹמֵר: "לַעֲלֹ (לעיל ט) בְּעֶבְרִית זֹאת
הַעֲמִידִי, בְּעֶבְרִית הָרֵאשִׁית אֶת־כַּחֲמִי, בַּיָּס סוּף. עַד

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות י"א ניטן תשד"ח)

וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַמּוֹבִילָה לְקַבֵּלַת הַתּוֹרָה. חֲצִי הַיּוֹם - הִרְגַּע
הַמּוֹאֵר בְּיוֹתֵר בְּיָמָמָה, מִסְּמָל מִצָּב שְׁבוּ הָאָדָם מִקֶּף בְּאוֹר
הַתּוֹרָה; וְגַם אָדָם זֶה חֲנִיב 'לְצֵאת מִמִּצְרַיִם' וְלַחֲשׂוֹשׁ שֶׁמִּצָּב
הַנּוֹחֲכִי נִחָשֵׁב כְּמִצְרַיִם' בְּחֵס לְדִרְגוֹת גְּבוּהוֹת יוֹתֵר.

וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה (יב, כט) הַתַּחֲלַת הַגָּאֵלָה הָיְתָה בַּחֲצִי
הַלַּיְלָה, וְהַגָּאֵלָה בְּפֶעַל הָיְתָה בַּחֲצִי הַיּוֹם ("בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
הוֹצִיא ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"). חֲצִי הַלַּיְלָה -
הִרְגַּע הַחֲשׁוּף בְּיוֹתֵר בְּיָמָמָה, מִסְּמָל מִצָּב שְׁבוּ הָאָדָם שֶׁקוֹעַ
בְּחֻשְׁכָּת הָעוֹלָם; וְגַם אָדָם זֶה בְּכַחוֹ 'לְצֵאת מִמִּצְרַיִם'

לִקְוֶם פִּרְעֹה לַיְלָא הוּא וְכָל עַבְדּוֹהִי וְכָל
מִצְרַיִם וְהָיוּ צוֹחֲתִים רַבְתָּא בְּמִצְרַיִם אֲרִי
לִית בֵּיתָא דִּי לִית הָנָה בֵּיה תַּמָּן מָתָא:

(ל) וַיָּקָם פִּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם
וַתְּהִי צַעֲקָה גְּדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר
אֵין־שָׁם מָת:

כָּף עַבְדָּיו, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הוּא מַחֲזֹר עַל בְּתִי עַבְדָּיו
וּמַעֲמִידֵן. כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מָת • יֵשׁ

כ"י • וַיָּקָם פִּרְעֹה • מִמַּטָּתוֹ. לַיְלָה • וְלֹא כְּדֶרֶךְ
הַמַּלְכִּים בְּשִׁלֹּשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם. הוּא • תַּחֲלָה, וְאַחֲרֵי־

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

הַלַּיְלָה שֶׁנֶּעֱשָׂה יוֹם. וְשָׁמָּה תֵּאמַר כִּי
וְרַח אֹר בַּלַּיְלָה דְּרָךְ כָּלֵל לְרַעִים
וְלִטְוִבִים. לָזֶה אָמַר וַיָּקָם פִּרְעֹה לַיְלָה
כְּשֶׁקָּם הוּא לְקָרָא לְמֹשֶׁה וְלֵאמֹר וְלֵאמֹר
ה' מִרְשָׁע אוֹרָה וְהָיָה לַיְלָה פְּרוֹשׁ חֲשָׁךְ
כְּאוֹמְרוֹ (בְּרַשִׁית א' ה') וְלַחֲשָׁךְ קָרָא
לַיְלָה: תוֹרָה לֹא

הֵם וְהָבִין: תוֹרָה כֵּט
(ל) וַיָּקָם פִּרְעֹה לַיְלָה. טַעַם אוֹמְרוֹ
לַיְלָה יִתְבָּאֵר עַל דְּרָךְ אוֹמְרוֹ ו'ל'
(וְהָיָה לִי) כִּי אוֹתוֹ לַיְלָה הָיָה בַּיּוֹם
זָאִיר בְּצַחוֹת הַיּוֹם. וְרַמְזֵי רָמּוֹ זֶה
בְּפִסְקוֹ (לִקְוֶם י"ג ח) וְהִגִּידָהּ לְבִנְיָן בַּיּוֹם
הַהוּא כִּי יִכְּוֹן לִזְמֵר שִׁנְיָד לֹא גַם נִסְ

(כח) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ וְגו' בֶּן עֲשׂוֹ. הִצְרֵךְ לִזְמֵר
בֶּן עֲשׂוֹ וְלֹא הִסְפִּיק בְּמָה שֶׁקָּדֵם
לִזְמֵר וַיַּעֲשׂוּ וְגו', לִזְמֵר הִצְדִּיקוֹ
בְּמַעֲשֵׂיהֶם בְּמִצְוֹת ה' וְלֹא הִבִּינוּ דָּבָר
שֶׁלֹּא בֶּן הוּא בְּמַשְׁמַעוֹת, וְזֶה לֹא הָיָה
נִשְׁמַע מֵאוֹמְרוֹ וַיַּעֲשׂוּ וְגו' כַּאֲשֶׁר וְגו'
כִּי אֲפֹשֶׁר שֶׁהִכְתוּב אוֹמֵר מִה שֶׁחֲשָׁבוּ

פנויים, והיו להם בכורות הרבה. פעמים, חמשה לאשה אחת, כל אחד בכור לאביו.

שם בכור, מת. אין שם בכור, גדול שבבית קרוי בכור, שגאמר: (תהלים פט) "אף אני בכור אתנהו". דבר אחר: מצריות מזנות תחת בעליהם ויולדות מרזקים

לא ויקרא למשה ולאהרן ליליא ואמר קומו פוקו מגו עמי אף אתון אף בני ישראל ואזילו פלחו קדם יי כמא דהויתון אמרין:

(לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-יהוה בדרבכם:

הכל, כמו שאמרתם ולא כמו שאמרתי אני, בטל "לא אשלח", בטל "מי ומי ההולכים", בטל "רק צאנכם ובקרכם יצג".

כ"י ויקרא למשה ולאהרן לילה • מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר, וצועק: היכן משה שרוי? היכן אהרן שרוי? גם אתם • הגברים. גם-בני ישראל • הטף. ולכו עבדו את ה' בדרבכם •

לב אף ענכזן אף תורכזן דברו כמא די מללתון ואזילו וצלו אף עלי:

(לב) גם-צאנכם גם-בקרכם קחו בפאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי:

ועולות". וברכתם גם אותי • התפללו עלי שלא אמות, שאני בכור (מכילתא).

כ"י גם צאנכם גם בקרכם קחו • ומהו "פאשר דברתם"? (לעיל ט) "גם-אתה תתן בידנו זבחים

לג ותקיפת מצרים על עמא לאוהא לשלחותהון מן ארעא ארי אמרו בלנא מייתין:

(ג) ותחזק מצרים על-העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו בלנו מתים:

כ"י בלנו מתים • אמרו: לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר: "ומת כל בכור", וכאן אף הפשוטים מתים, חמשה או עשרה בבית אחד (מכילתא).

אור החיים על התורה - מנהגות בלשון, אברמוביץ

ישראל, ולצד שאין הדבר מובן בתבת גם שהיא על ישראל כי לפי האמת משה לא היה במאסר ובשואמר גם אין במשמעות הקודם בני ישראל ולא יצדק לומר גם אתם אלא לפי מחשבת פרעה בנפכו. לזה חזר לבאר גם בני ישראל:

עוד ירצה כי נתפסו לגרש אותם הגם שיחפצו מרצונם לשבת עמיהם, ולפי זה יצדק לומר גם אתם הגם שאתם ברשות עצמכם אף על פי כן אין אני חפץ שתשבו בארצי, וזה חידוש, והוא מה שאמר ה' (א"א) כשילחו בלה גרש יגרש אתכם. ואמרו גם בני ישראל לרבות הטף והנשים, ואמרו גם צאנכם וגו' לרבות שאר מקנה או לרבות מה ששאלו לעזר ממנו: תורה לב (לב) וברכתם גם אתי. באלו אמר וגם תברכו אותי, ושעור הכתוב וברכתם גם כן אותי מלבד שסיר המכה הרחוקת הנזק והקרבת התועלת: תורה לג

(בראשית כ"ג) ויקם שדה עפרון, וחשב כי בזה תקל המכה מעליו כשיגמר הדבר מצידו לשלחם הגם שיבא העכוב מהם אין עליו אשמת דבר:

עוד ירמוז באומרו קומו צאו כי לצד שלא היו רוצים לצאת אליו קראם לקום כי חשב שאינם רוצים לקום ממטתם לבוא אצלו ואמר כי קריאתו להם הוא להנאתם שאומר להם צאו וגו'. ולדרך זה טעם אמרו לילה, הקדים הכתוב לומר טעם שלא יצאו לקראתו תכף ומיד זה צוה על כבוד המלכות לזה הקדים סבה אשר סבבה עכבתם מצאת ואמר לילה וזו סבה שלא קמו ויצאו אצלו כי ה' צוה לא תצאו איש מפתח ביתו וגו':

גם אתם וגו'. צריך לדעת למה אמר גם בתחלת דבר. ועוד כי משה ואהרן היו אסורים שהצרך לומר צאו מתוך עמי. ואולי כי מתוך דבריו גלה מחשבתו כי היה חפץ שיצגו משה ואהרן לזה אמר גם אתם מלבד

(לא) ויקרא למשה וגו' לילה. טעם אומרו פעם ב' לילה, אולי להיות כי חש פרעה בקריאתו למשה שלא יצא לקראתו מחשש גזרתו שאמר לו (לעיל י"ב) אל תסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות ואם כן חוש לבל יעליל עליו, לזה אמר בקריאתו לילה פרוש אין זה מתנאי הגזרה כי הוא לא אמר אלא ביום ולא בלילה וזמן זה לילה הוא. או לצד שלא יראה פניו הוא אומר כי הוא לילה ואין כאן טענת אל תסף ראות פני כי הוא במחשק לא יראו איש את וגו':

או יכון הכתוב לומר תשובת משה אל פרעה כשקרא לו כי ענהו ואמר לו לילה ואין אני יכול לצאת לדבר עמך כי צוה ה' (פסוק כ"ב) לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ואמר פרעה קומו צאו וגו' פרוש עשאם בני חורין לעצמן. ואולי שרמו בתבת קומו לשון התקוממות ונשיאות ראש על דרך מה שדרשו רבותינו ז"ל (ב"ר פ"ח) בפסוק

(יד) וַיִּשְׁאַל הָעָם אֶת־בְּצֶקוֹ טָרֶם יַחֲמִיז מִשְׁאֲרֵתָם צָרֹת בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁכְמָם:

לד ונטל עמא ית לישיהון עד לא חמע מותר אצותהון צריר בלכשיהון על פתפיהון:

כ"י • טָרֶם יַחֲמִיז • המצריים לא הניחום לשהות פְּדֵי חַמוּץ. מִשְׁאֲרֵתָם • שְׂרִיר מִצָּה וּמְרוּר. (מכילתא).

על שְׁכָמָם • אף־על־פי שְׂבָהּמוֹת הַרְבֵּה הוֹלִיכוּ עִמָּהֶם, מְחַבְּבִים הָיוּ אֶת הַמִּצְוֹת (מכילתא) •

(לה) וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרִים כְּלֵי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמָלֹת:

לה ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי־כסף וכלי זהב ושמלות:

כ"י • כַּדְּבַר מֹשֶׁה • שָׁאֵמַר לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (לעיל יא) "וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ". וּשְׁמָלֹת • אף הן היו

חשובות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק - חשוב (מכילתא) •

(לו) וַיְהִי־הָנֶתֶן אֶת־חֵן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: פ

לו ויהי הנתן את־חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את־מצרים:

כ"י • וַיִּשְׁאֲלוּם • אף מה שלא היו שואלים מהם, היו נותנים להם: אתה אומר אחד, טל שנים ולך. וַיִּנְצְלוּ • "ורוקינו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כא, עמ' 80 – מתוך 'התקשרות')

וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם (יב, לו) בכל דבר בעולם יש ניצוץ אלוקי המחייה ומקיימו. מאחר שבני־ישראל הוציאו את כל נצוצות הקדושה ממצרים, היתה מצרים צריכה להתבטל

לגמרי! אם־כן כיצד היא מוסיפה להתקיים? אלא בני־ישראל בָּרוּךְ רק את הנצוצות שהיה עליהם לברר, אף לא את הנצוצות שנתנו למצרים לצרף עצם קיומה.

(לז) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעַמְסֶס סִפְתָּה בְּשִׁשִּׁי מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגְּבֵרִים לְבַר מִטָּף:

לז ויסעו בני־ישראל מרעמסס ספתה בשש מאות אלף רגלי הגברים לבר מִטָּף:

כ"י • מֵרַעַמְסֶס סִפְתָּה • מאה ועשרים מיל היו, ובאו שם לפי שעה, שנאמר: (לקמן ט) "וַאֲשָׁא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים". הַגְּבֵרִים • מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה.

(לח) וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקְנֵה כְּבֹד מֵאֵד:

לח וגם־ערב רב עלה אִתָּם וצאן ובקר מקנה כְּבֹד מאד:

כ"י • עָרַב רַב • תַּעְרוּבוֹת אֲמוֹת שֵׁל גֵּרִים.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בעל כרחם ומחמת זה הצדיקו הדברים כי אין פונתם ללכת בהחלט שאם כן היו מבקשים הם לקחת מהם להרויח יותר וכו' וינצלו את מצרים. והנה המשפיל על הדבר יראה כי פעל אדם ישרם לו (פרכות ט) כי לצד שישאל חבבו דבר היציאה ולא חששו להנאת ממון הוא הדבר והוא הסבה שהפליאו להרויח וכו' וכו' עומדת להם: תורה לו

מעשה זה הוא מעשה בלתי הגון לגבב דעת גוי, גם לגזול ממונם, ואיך יצדיקו ישראל לאומר להם עבור עברה לזה אמר על פי משה פרוש אשר הבחן לנביא ובפרט זה נאמנו דבריו כנזכר: תורה לו (לו) וַיִּשְׁאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ וְגו'. פרוש לצד שנתן ה' חן העם בעיני המצרים וכו' היו המצרים משאילים אותם

(לח) עָשׂוּ כַּדְּבַר מֹשֶׁה. פרוש לא להנאת הממון אלא למצות נביא. עוד ירצה על פי מה שהעלה רמב"ם בפרק ט' מהלכות יסודי התורה כי אם יבוא נביא ויאמר לישראל על פי ה' לעבר על מצוה אחת הוראת שעה כאלהיהוה בהר הכרמל וכדומה שומעים לו חוץ מעבודה זרה, והוא אומרו ובני ישראל עשו ולצד כי

לט ואפ"ו ית' לישא די אפיקו ממצרים גרינץ
פסירן ארי לא חמע ארי אתרכו ממצרים
ולא יכילו לאתעצבא ואף זודין לא עבדו
להון:

(לט) וַיֹּאפֹו אֶת־הַבָּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֶת
מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִין בִּי־גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ
לְהַתְמַהֲמֶה וְגַם־צֹדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:

שְׁמִפְרֶשׁ בַּקֶּבֶלָה: (ירמיה ב) "זִכְרָתִי לָךְ חֹסֵד נְעוּרֶיךָ
אֲהַבֵּת כְּלוּלֵתֶיךָ, לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בַמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא
זְרוּעָה". וימה שָׁכַר מִפְרֶשׁ אַחֲרֵי? "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַה'
וגו'" (מכילתא) •

כ"י • עֹגֶת מִצּוֹת • תִּרְרָה שֶׁל מִצָּה. בָּצֶק שֶׁלֹא
הִתְחַמֵּין קְרוּי מִצָּה. וְגַם צֹדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם •
לְדַרְךָ. מַגִּיד שֶׁבָּחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹא אָמְרוּ: הִיאֵךְ
נִצָּא לַמִּדְבָּר בְּלֹא צֹדָה? אֵלֶּא הָאֲמִינוּ וְהִלְכוּ. הוּא

מ מוּתָב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יְתִיבוּ בְּמִצְרַיִם
אַרְבַּע מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין:

(מ) וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

נִבְלָעִים בְּשָׁנוֹת קָהָת, וְהִרְבֵּה מִשְׁמוֹנִים שָׁל מֹשֶׁה
נִבְלָעִים בְּשָׁנוֹת עֲמָרָם. הָרִי, שֶׁלֹא תִמָּצֵא אַרְבַּע
מֵאוֹת לְבִיאת מִצְרַיִם, וְהִזְקַקְתָּ לֹמֵר עַל־כִּרְחֹף,
שֶׁאֵף שֶׁאֵר הִיִּשְׁיבוֹת נִקְרְאוּ גֵרוֹת וְאִפְלוּ בְּחִבְרוֹן,
כַּעֲנָן שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית לה) "אֲשֶׁר גָּר שָׁם אַבְרָהָם
וַיִּצְחָק", וְאוֹמֵר: (לעיל ו) "אֵת אֶרֶץ מִגְדוּרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ
בָּהּ". לְפִיכָף אֵתָה צִרְיָךְ לֹמֵר "כִּי גָר יִהְיֶה וְרַעְדָּ",
מִשְׁהִיָּה לוֹ זֶרַע. וְכִשְׁתַּמְנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק, תִּמָּצֵא מִבִּיאתָן לְמִצְרַיִם עַד יִצְיָאתָן
מֵאֲתָם וְעֶשֶׂר שָׁנָה, וְזֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁשָּׁנוּ
לְתַלְמֵי הַפֶּלֶף.

כ"י • אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם • אַחֵר שֶׁאֵר הִיִּשְׁיבוֹת
שִׁיִּשְׁבוּ גָרִים, "בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם". שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה • בֵּין הַכֹּל, מִשְׁנוּלֵד יִצְחָק עַד
עֶכְשָׁו הָיוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. מִשְׁהִיָּה לוֹ זֶרַע
לְאַבְרָהָם, נִתְקַנָּם: "כִּי גָר יִהְיֶה וְרַעְדָּ", וּשְׁלֹשִׁים
שָׁנָה הָיוּ מִשְׁנוּלֵד גִּזְרַת בֵּין הַבְּתָרִים עַד שְׁנוּלֵד
יִצְחָק. וְאִי־אֶפְשָׁר לֹמֵר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְבָדָה, שֶׁהָרִי
קָהָת מִן הַבָּאִים עִם יַעֲקֹב הָיָה. צֹא וְחֻשַׁב כָּל
שְׁנוֹתָיו וְכָל שָׁנוֹת עֲמָרָם בְּנוֹ וּשְׁמוֹנִים שָׁל מֹשֶׁה,
לֹא תִמָּצֵאם כָּל־כָּף. וְעַל־כִּרְחֹף הִרְבֵּה שָׁנִים הָיוּ
לְקָהָת עַד שֶׁלֹא יָרַד לְמִצְרַיִם, וְהִרְבֵּה מִשְׁנוֹת עֲמָרָם

מא וְהָיָה מִסּוּף אַרְבַּע מָאָה וּתְלָתִין שָׁנִין
וְהָיָה בְּכֵן יוֹמָא הָרִין נִפְקוּ כָּל חִילָא דְּנִי
מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(מא) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיְהִי בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צִבְאוֹת יְהוָה
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

אֶצֶל אַבְרָהָם לְבִשְׂרוֹ, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן נוֹלַד
יִצְחָק, וּבִט"ו בְּנִיסָן נִגְזְרָה גִזְרַת בֵּין הַבְּתָרִים (מכילתא) •

כ"י • וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָגו', וַיְהִי בַּעֲצֹם
הַיּוֹם הַזֶּה • מַגִּיד שֶׁבִּינָן שֶׁהִגִּיעַ הַקֵּץ, לֹא עֲכָבָן
הַמָּקוֹם כְּהָרֶף עֵין. בִּט"ו בְּנִיסָן בָּאוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לְיִשְׂרָאֵל בַּמִּסְפָּר הַמְּזוּכָר לְמַעַלָּה
דְּכַתְּבִי וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וָגו' לֹא כָּל
הַזְּמַן הַהוּא אֶלָּא מִקֵּץ:
וַיְהִי בַּעֲצֹם. רָמַז הַצֶּעַר שֶׁל יִצְיָאתָן
הַיּוֹצֵאִים עִמָּהֶם שְׁמֵהֶם סָבְבוּ
רַעוּת. אוֹ לְרָמְזוֹ כִּי לֹא חָדְלוּ הַמִּכּוֹת
וְהַצִּרוֹת מִמִּצְרַיִם גַּם בַּעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה,
וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר ל"ג) וּמִצְרַיִם
מִקְבָּרִים וָגו' וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאִים בְּיָד
רָמָה (יד ע"ב) תוֹרָה מֵב

נוֹסָף עַל שֶׁלֹא נִתְּנוּ בוֹ שְׂאוֹר לְחִמֵּץ.
וְנִתֵּן הַכְּתוּב טַעַם לְכִי לֹא חֲמִין בִּי גִרְשׁוֹ
מִמִּצְרַיִם וָגו': תוֹרָה מ
(מא) וַיְהִי מִקֵּץ וָגו'. וְלֹא אָמַר הַכְּתוּב
מִזֶּה הָיָה, וְאִם נִתְּכָן עַל הַיִּצְיָאָה
הָרִי חֹזֵר וְאוֹמֵר פַּעַם ב' וַיְהִי בַּעֲצֹם. עוֹד
צִרְיָךְ לְדַעַת מִזֶּה צֶעַר יִרְמֹז בְּתַבַּת וַיְהִי.
אוֹלֵי כִי יִגִּיד הַכְּתוּב הַצֶּעַר שֶׁל עֲבוּבָם
עַד הַקֵּץ וְלֹא הָיָה בָּהֶם זְכוּת לְצִאתָן
קֶדֶם הַקֵּץ. אוֹ לְרָמְזוֹ כִּי הַצֶּעַר שֶׁהָיָה

(לט) מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִין. פְּרוּשׁ הַטַּעַם
שֶׁאִפְּוֹהוּ מִצּוֹת כִּי לֹא הִתֵּר לָהֶם
לֵאכֹל חֲמִין לְזֶה מִהָרִי לְאַפּוֹתוֹ מִצָּה.
וְהִגַּם שֶׁשָּׁהָה מַעַת לִישׁוּהָ עַד עַת אִפְּוִהָ
וְזֵמן מִזֶּה. אוֹלֵי כִי הָיוּ מִתְעַמְּלִים בוֹ,
וְלָזֶה אָמַר הַכְּתוּב מִשְׁאַרְתָּם צָרַת
בְּשִׁמְלַתָם עַל שִׁכְמָם, וְכִי לֹא הָיָה לָהֶם
מָקוֹם לְשִׂאת אוֹתָם שֶׁהִצְרִיכוּ לְתַתָּם עַל
שִׁכְמָם, אֶלָּא בְּדִי שִׁתְעַמְּלוּ בָּהֶם וְכָל
זְמַן שִׁמְתַּעַמְּלִים בַּעֲסָה אֵינָה מִמִּקְמַצָּה

מב לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון
מארעא דמצרים הוא ליליא הדיו קדם יי
נטירין לכל בני ישראל לדריהון:

(מב) ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ
מצרים הוא הלילה הזה ליהוה שמרים לכל בני
ישראל לדרתם: פ

לאברהם, בלילה הזה אני גואל את בניך. שמרים
לכל בני ישראל לדרתם • משמר ובא מן המזיקין,
כענין שנאמר: "ולא יתן המשחית וגו'".

ט"ו • ליל שמרים • שהיה הקדוש-פרוף-הוא שומר
ומצפה לו לקים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים.
הוא הלילה הזה לה' • הוא הלילה שאמר

מג ואמר יי למשה ולאהרן דא גזירת
פסחא כל בר ישראל דישתמד לא יכול
בה:

(מג) ויאמר יהוה אל משה ואהרן זאת חקת הפסח
כל בן נכר לא יאכל בו:

שבשמים, ואחד עובד כוכבים ואחד ישראל מומר
במשמע (מכילתא) •

ט"ז • זאת חקת הפסח • ביד בניסן נאמרה להם
פרשה זו. כל בן נכר • שנתנכרו מעשיו לאביו

מד וכל עבד גבר זביני פספא ותגור יתה
בכך יכול בה:

(מד) וכל עבד איש מקנת-כסף ומלתה אתו או
יאכל בו:

מלאכל בפסח. אם-כן מה תלמוד-לומר: "אז יאכל
בו"? העבד.

ט"ח • ומלתה אתו אז יאכל בו • רבו. (יבמות עא) מגיד
שמילת עבדיו מעפכתו מלאכל בפסח, דברי רבי
הושע. רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעפכתו

מה תותבא ואגירא לא יכול בה:

(מה) תושב ושכיר לא יאכל בו:

"וכל ערל לא יאכל בו"? אלא כגון ערבי מהול
וגבעוני מהול, והוא תושב או שכיר.

ט"ט • תושב • זה גר תושב. ושכיר • זה העובד-
כוכבים. ומה תלמוד-לומר, והלא ערלים הם, ונאמר

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

האכילנו מפסח שלך אמר להם אין
אתם נמולים אין אתם אוכלים דכתיב
זאת חקת הפסח וגו' מיד נתנו עצמן
ומלו וכו' עד כאן. הנה לפי מדרש זה
לא קשה למה לא אמר דבר וגו' או
לאמר כי פרשה זו למשה ולאהרן
נאמרה וצוה אותם כל בן נכר וגו'
ואחר שבאו ישראל לצד אכילת פסחו
של משה המבשם מלו עצמם:
וקשה לדברי המדרש איך יכול לתן
להם מפסחו והלא אין הפסח
נאכל אלא למנוייו. ואולי שאמר להם
כן כדי שימולו וקשימולו יהיה כמו כן
פסחיהם כפסחו של משה מבשם.
וראייתי ראיה לדברי המדרש שלא רצו
למול ממה שאמר ביהוקאל (כ) וימרו
בי ולא אבו לשמע אלי וגו' ואמר
לשפך חמתי עליהם בתוך ארץ מצרים,
הרי שלא קבלו עשות מצוותיו
יתברך: תורה מד

אמר הזה לה'. וכןגד גאולה העתידה
אמר שמרים לכל בני ישראל לדרתם
פרושו לסוף הדורות בעגלא ובזמן
קריב: תורה מג
(מג) ויאמר ה' וגו' זאת חקת הפסח.
קשה למה לא אמר דבר אל בני
ישראל פסדר האמור בכל מצוה
ומצוה. ולפי מה שכתבנו (לעיל פסוק ג)
כי פרשה זו נאמרה ביד בניסן לא
הצרך לומר דבר כי היא סמוכה עם
דברו אל כל עדת ישראל שאמר שם.
ויש לתת טעם למה לא נכתבה
במקומה. כי לצד שמצוה זו בשלמות
ישנה בפסח דורות נאמרה אחר יציאת
מצרים לומר כי כל זה בשלמות מעבב
לדורות:

וראייתי מדרש רבותינו (שמות רבה פ"ט)
שהוציא ה' רוח מגן ערן
ובשם פסחו של משה ונתקבצו כל
ישראל ואמרו לו משה רבנו בבקשה

(מב) ליל שמרים וגו'. וכן הכתוב
לרמז ה' נסים מפלאים שזמנם
לילה זו. א) בימי אברהם בשהבה את
ד' מלכים ופ' י"ד ט"ז ויחלק עליהם לילה.
ב) ביציאת מצרים דכתיב (פסוק כ"ט) ויהי
בחצי הלילה. ג) בימי חוקיהו בשהבה
גבריאל מחנה סנחריב דכתיב (מ"ב י"ט)
ויהי בלילה ההוא. ד) בימי מרדכי
ואסתר (אסתר ו) בלילה ההוא נדדה שנת
המלך. ה) גאולה העתידה. כנגד נס
אברהם אמר ליל שמרים הוא לה' כי
באמצעות הנס נתגלית אמתתו ותברך
באמרם ו"ל (בראשית רבה פ"ב) שיש
מהאמות שלא היו מאמינים בנס
הצלתו מאור בשדים והאמינו בנס
הבאת ד' מלכים. וכןגד מצרים אמר
להוציאם מארץ מצרים. וכןגד נס
חוקיהו אמר הוא הלילה הידוע לנס
כרשום בדברי נביא (מ"ב י"ט) ויהי בלילה
ההוא ויצא מלאך וגו'. וכןגד נס מרדכי

(מו) בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל לֹא-תוֹצִיא מִן-הַבֵּית מִן הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעֵצִים לֹא תִשְׂבְּרוּבוֹ:

שְׁהֵאוֹכֵל, אוֹכֵל בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת. לֹא תוֹצִיא מִן הַבֵּית • מִן הַחֲבוּרָה. וְעֵצִים לֹא תִשְׂבְּרוּ בוֹ • הָרְאוּי לְאֹכִילָה, כְּגוֹן שֵׁשׁ עָלִיו כְּזֵית בֶּשֶׂר, יֵשׁ בוֹ מִשּׁוֹם שְׁבִירַת עֵצִים. אֵין עָלִיו כְּזֵית בֶּשֶׂר אוֹ מֵחַ, אֵין בוֹ מִשּׁוֹם שְׁבִירַת עֵצִים.

כ"י • בְּבֵית אֶחָד יֹאכֵל • (מכילתא) בְּחֲבוּרָה אַחַת, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה הַנֶּמְנִין עָלָיו שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת וַיִּחְלְקוּהוּ. אַתָּה אוֹמֵר בְּחֲבוּרָה אַחַת, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא "בְּבֵית אֶחָד" כְּמִשְׁמָעוֹ, וְלִלְמַד שֶׁאִם הִתְחִילוּ וְהָיוּ אוֹכְלִים בְּחֶצֶר וַיִּרְדּוּ גִשְׁמִים שְׁלֹא יִכְנסוּ לַבֵּית? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אוֹתוֹ בְּהֵם", מִכָּאן

מז כל כְּנֻשָּׁתָא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן יְתָה:

(מז) כָּל-עַדֶּת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ:

שֶׁנֶּמְנוּ עָלָיו לְמִשְׁפָּחוֹת, יָכוֹל אִף 'פֶּסַח דּוֹרוֹת' כֵּן? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "כָּל-עַדֶּת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ".

כ"י • כָּל-עַדֶּת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּפֶסַח מִצְרִים: "שֶׂה לְבֵית אֲבוֹתֵינוּ",

מח וְאֵרִי יִתְגַּבֵּר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא וְיַעֲבֹד פֶּסַחא קָדָם יִי מְגִזֵּר לָהּ כָּל דְּכוּרָא וּבִכָּן יִקְרַב לְמַעֲבָדָה וְיִהְיִי כְּנִצְיָבָא דְאַרְעָא וְכָל עֲרָלָא לֹא יִכּוֹל בָּהּ:

(מח) וְכִי-יִגְוֹר אֶתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶּסַח לַיהוָה הַמּוֹל לוֹ כָּל-זָכָר וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל-עֲרָל לֹא-יֹאכֵל בוֹ:

לֹא-יֹאכֵל בוֹ • לְהַבִּיא אֶת שְׁמֵתוֹ אֲחִיר מִחֲמַת מִילָה, שֶׁאֵינוֹ מוֹמֵר לְעֶרְלוּת, וְאֵינוֹ נִלְמַד מִ"כֵּן גָּכֵר לֹא יֹאכֵל בוֹ".

כ"י • וְעָשָׂה פֶּסַח • יָכוֹל כָּל הַמִּתְגַּבֵּר יַעֲשֶׂה פֶּסַח מִיָּד? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ". מָה אֶזְרַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אִף גֵּר בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר. וְכָל-עֲרָל

מט אוֹרִיתָא חֲדָא יְהָא לְנִצְיָבָא וּלְגִיּוֹרָא דִּיתְגַּבֵּירוּן בִּינִיכוּן:

(מט) תוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לְאֶזְרַח וְלִגֵּר הֵגֵר בְּתוֹכָם:

כ"י • תוֹרָה אַחַת וְגו' • לְהַשְׁווֹת גֵּר לְאֶזְרַח אִף לְשָׂאֵר מִצְוֹת שֶׁבְּתוֹרָה (מכילתא).

נז וְעָבְדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יְת מֹשֶׁה וְיְת אֶהְרֹן כֵּן עָבְדוּ:

(נז) וַיַּעֲשׂוּ כָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ: ם

נח וְהָיָה בְּכָרֵן יוֹמָא דְדִין אִפִּיק יִי יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם עַל חִילֵּיהוֹן:

(נח) וְהָיָה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאָתָם: פ

אֲחֵרִים עָלָיו הוּא בְּעֵצְמוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח וְגו'. תוֹרָה מט
(נא) וְהָיָה בַּעֲצֵם וְגו'. הוֹדִיעַ הַדְּבָר בְּסִמּוּךְ לַעֲשׂוֹת פֶּסַח. לוֹמֵר כִּי זֶה גֹרֵם גִּמְרֵי הִצְיָאָה, כִּי זוֹלַת זֶה לֹא הָיָה בִּיָּדָם מִצְוֹת לְצֹאת כְּאֹמְרָם ו"ל (שם פ"ח) ב'פ' וְאֶעֱבֹר עָלֶיךָ וְגו'. תוֹרָה א

וְלֹא מִחֲשָׁבוֹתֵי מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם, וְצָא וּלְמַד מָה עָלְתָה בִּיָּדָם מִהֵם: הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר. פְּרוֹשׁ כֶּשֶׁם שְׁמִילַת עָבַד מַעֲבֶכֶת בִּישְׂרָאֵל שְׁלֹא יֹאכֵל, גַּם הֵגֵר מִילַת עָבְדֵי וְגו' מַעֲבֶכֶת אוֹתוֹ עַד שִׁימוֹל לוֹ כָּל זָכָר. וְאֹמְרוֹ וְאִזּוֹ יִקְרַב וְגו'. פְּרוֹשׁ לֹא יִצְטָרֵף שִׁישְׁחָטוּ

(מח) וְכִי יִגְוֹר אֶתְּךָ גֵּר. כָּאֵן הַסְפִּים עַל קְבֻלַּת גֵּרִים מִהָעֶרֶב רַב כְּדַעַת מֹשֶׁה. וְהוּא אוֹמֵר אֶתְּךָ. עוֹד רָמַז דַּעַת עָלָיו כִּי לֹא הַסְפִּימָה עַל הַדְּבָר אֶלָּא לְרִצּוֹן מֹשֶׁה ה' חִפֵּץ כְּאֹמְרָם ו"ל (שְׁמוֹת רַבָּה פמ"ב). וְהוּא אוֹמֵר אֶתְּךָ גֵּר פְּרוֹשׁ עִמָּךְ הוּא גֵּר שֶׁאֵין אַתָּה בְּקִי בְּנִסְתָּרוֹת

♦ שבת קודש י' שבט ♦

יג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(ב) קִדְשִׁילִי כָל-בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶם וּבְבִהֶמָּה לִי הוּא:

ב אֶקְדֹּשׁ קָדְמִי כָל בּוֹכֵרָא פֶתַח כָּל וְלֵדָא
בְּבִנִי יִשְׂרָאֵל בְּאֶנְשָׁא וּבְכַעֲרָא דִילִי הוּא:

"פֶּטֶר פֶּטֶר בְּשִׁפָּה", יִפְתָּחוּ שְׁפָתֵי. לִי הוּא • לְעֶצְמִי
קִנִּיתִים עַל-יְדֵי שְׁהִכִּיתִי בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם.

כ"ט • פֶּטֶר כָּל-רֶחֶם • שְׁפָתַח אֶת הָרֶחֶם תַּחֲלָה, כְּמוֹ
(משלי יז) "פֶּטֶר מִים רַאשִׁית מִדּוֹן", וְכֵן (תהלים כב)

ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָ
יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ:

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר
יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָ
יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֹאכַל חֶמֶץ:

כ"ט • זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה • לְמַד שְׁמִזְכִּירִין יֵצְאת מִצְרַיִם בְּכָל יוֹם.

(ד) הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:

ד וַיֹּאמֶר דִּין אֶתוֹן נִפְקִין בְּנִרְחָא דְאַבִּיבָא:

וְלֹא צָנָה וְלֹא גִשְׁמִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים סח)
"מוֹצִיא אֲסִירִים בְּכוֹשְׁרוֹת", חֹדֶשׁ שֶׁהוּא כָּשֶׁר
לְצֵאתָ.

כ"ט • בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב • וְכִי לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִין בְּאִיזָה
חֹדֶשׁ יֵצְאוּ? אֲלֵא כִּךְ אָמַר לָהֶם: רָאוּ חֹסֵד שְׁגֻמְלָכֶם
שֶׁהוֹצִיא אֶתְכֶם בְּחֹדֶשׁ שֶׁהוּא כָּשֶׁר לְצֵאתָ, לֹא חֲמָה

ה וְהָיָה כִּי-יָבִיאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר
לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדְּךָ אֶת-הָעֵבֶרָה
הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:

(ה) וְהָיָה כִּי-יָבִיאֲךָ יְהוָה אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר
לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדְּךָ אֶת-הָעֵבֶרָה
הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:

ז מִן הַתְּמָרִים וּמִן הַתְּאֲנִים (מגילה ח). אֶת הָעֵבֶרָה
הַזֹּאת • (פסחים צו) שֶׁל פֶּסַח. וְהֵלֵא כָּכֵר נֹאמֵר לְמַעַלָּה:
"וְהָיָה כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאֶרֶץ וְגו'", וְלָמָּה חֲזָר וּשְׁנֵאָה?
בְּשִׁבִיל דְּכָר שְׁנֵת חֹדֶשׁ בָּה. בְּפִרְשָׁה רַאשׁוֹנָה נֹאמֵר:
(לעיל יב) "וְהָיָה כִּי יֵאָמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנִיכֶם מָה הָעֵבֶרָה
הַזֹּאת לָכֶם", בְּכֵן רִשְׁעַת הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהוֹצִיא אֶת
עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל. וְכֵאֵן: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ", בְּכֵן שְׁאִינוּ
יֹדְעֵי לְשָׁאֵל, וְהַפְּתוּב מְלַמֵּד שֶׁתַּפְתַּח לוֹ אֶתְהָ
בְּדַבְּרֵי אַגְדָּה הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב.

כ"ט • אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו' • וְאֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא מָנָה
אֲלֵא חֲמִשָּׁה עֶמְמִין, כָּל שְׂבַעָה גִזִּים בְּמִשְׁמַע,
שְׁפָלָן בְּכָלֵל כְּנַעֲנִי הֵם, וְאַחַת מִמִּשְׁפַּחַת כְּנַעֲנִי הִיזָה
שְׁלֹא נִקְרָא לָהּ שֵׁם אֲלֵא כְּנַעֲנִי (תנחומא) • נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם וְגו' • בְּאַבְרָהָם הוּא אוֹמֵר: (בראשית טו)
"בְּיָוֶם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אַבְרָם וְגו'", וּבִיִּצְחָק הוּא
אוֹמֵר: (שם כ) "גִּדּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְגו'", וּבִיעֲקֹב הוּא
אוֹמֵר: (שם כט) "הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ וְגו'".
זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ • חֶלֶב זָב מִן הָעֵדִים, וְהַדְּבָשׁ זָב

ח וְשִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חָג
לַיהוָה:

(ח) וְשִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חָג
לַיהוָה:

בְּאֶרֶץ הַיָּמִים שֶׁם כְּשִׁירָבוּ יְמִיהֶם עַל
הָאֶדְמָה: תוֹרָה ו

שְׁכַתְּכֵנוּ בְּפֶסֶח (לעיל י"ב כ"ה) וְהָיָה כִּי
תָבֹאוּ אֶל הָאֶרֶץ, אוֹ כְּדֵי שְׁלֹא יִשְׁכַּח

(ה) וְהָיָה כִּי יָבִיאֲךָ וְגו'. טַעַם שֶׁתִּלָּה
מִצְוָה זוֹ בְּבִיאַת הָאֶרֶץ, לְטַעַם עַצְמוֹ

(ז) מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכלי גבלך:

(ח) והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה יהוה לי ביצאתי מצרים:

כ"י • בעבור זה • בעבור שאקם מצותי, כגון: פסח, מצה ומרור הללו. עשה ה' לי • רמז תשובה לכן רשע, לומר: "עשה ה' לי" ולא לך, שאלו היית שם, לא היית כדאי להגאל (מכילתא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 187)

לא היית כדאי ליגאל (ג, ח) ואלו במכילתא נאמר "לא היה נגאל". ויש לבאר, דהנה רק הרשעים שסרבו לצאת מצרים מתו בעת מפת חשך ולא נגאלו (רש"י לעיל י, כב). מובן אפוא, ש'בן רשע' זה פן היה נגאל, שהרי הוא מוציא את עצמו מן הפלל רק לגבי קרנו פסח (מצה ומרור), אולם

(ט) והיה לך לאות עליך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפיך פי ביד חזקה הוצאך יהוה מצרים:

כ"י • והיה לך לאות • יציאת מצרים תהיה לך לאות. על-יך ולזכרון בין עיניך • רוצה לומר שתכתב פרשיות הללו ותקשרם בראש ובזרע. על יך • על יד שמאל. לפיכך, "ידכה" מלא בפרשה שניה (לקמן פסוק טו), לדרש בה, יד שהיא כהה (מכילתא. מנחות לו).

(י) ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה: פ

כ"י • מימים ימימה • משנה לשנה (מנחות לו).

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ח) והגדת לבנך וגו'. צריך לדעת למה לא אמר ואמרת פי תבת הגדה מצינו לרבנותינו ז"ל שאמרו (שפת אמת) שיתכונן בה דברים קשים כגידים. עוד קשה אמרו ביום ההוא ובסמוך גמר אמר בעבור זה ודרשו רבותינו ז"ל (מכילתא ובהגדה) בשעה שמצה ומרור וגו' והוא בלי לך ולא ביום ואם פן לא היה לו לומר אלא והגדת לבנך לאמר בעבור זה ואני יודע זמן ההגדה שהוא בלי לך. עוד צריך לדעת אמרו לאמר והלא כבר אמר והגדת. ונראה כי יכונן על דרך אומרים ז"ל (פסחים קט"ו). מתחיל בגנות ומסיים בשבח, יאמר גנות אבותיהם של האבות כי לא היה דבר משבח, והוא אמרו והגדת דברים קשים שלב האדם נעקש מהם, ואחר כך מסיים בשבח, והוא אמרו לאמר אמירות משבחות משמחים את הלב ומסעדים אותו, ואמר ביום ההוא הודיע במתק לשון צדיק כי הלילה ההוא יום יקרא לא לילה והוא אמרו (תהלים קל"ט) ולילה ביום יאיר, ולא חש שתטעה לומר יום ממש ממה שגמר אמר בעבור זה שהוא בשעת מצה כו' באומרים ז"ל. ואולי כי סמך ביום ההוא עם והגדת כי גם נס זה בכלל מצות ההגדה: עוד ירצה באמרו לאמר להיות שאמר והגדת לבנך תנח אם יש לו פן אם אין לו פן יהיה פטור תלמיד לומר לאמר שעל כל פנים צריך להגיד אפלו בינו לבין עצמו. ואם תאמר פיון שעל כל פנים הוא צריך להגיד אפלו בינו לבין עצמו אם פן למה אמר לבנך. ואולי שבאמצעות היתור אני מבין פן ולא בלא יתור. ואפשר עוד שירמו באמרו והגדת לבנך שאם יגיד הגדה הקמוצה בענין וזכרו ה' שיגיד לבנו וכדי שלא תטעה לומר דוקא, לזה אמר לאמר: בעבור זה. אולי שרמו בתבת זה י"ב מצוות הרשומים בחג הפסח. ג' דברים פסח מצה ומרור, והגדה, וז' ימי החג, וקדוש יום א' וב', הרי י"ב כמספר ז"ה, והוא אמרו בעבור זה עשה וגו'. והגם שז' ימי החג לענין תרנג"ל מצוות אינם נמנים לו מצוות: תורה ט

(יא) וְהָיָה כִּי־יִבְאֶה יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי בָאֲשֶׁר נִשְׁפַּע לָךְ וּלְאַבְתִּיךָ וּנְתַנָּה לָךְ:

יא ויהי ארי יעלנך יי לארעא דכנענאי פמא די קנייס לך ולאבכתך ונתנה לך:

נִשְׁפַּע לָךְ • וְהִכֵּן נִשְׁפַּע לָךְ ? (לעיל ח) "וְהִבְאֵתִי אֶתְכֶם אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאֵתִי וְגו'". וּנְתַנָּה לָךְ • (מכילתא) תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך פירשת אבות.

יג וְהָיָה כִּי יִבְאֶה • יש מרבותינו שלמדו מכאן שלא קדשו בכורות הנולדים במדבר. והאומר שקדשו, מפרש ביאה זו לומר: אם תקימוהו במדבר, תזכו להכנס לארץ ותקימוהו שם (מכילתא).

יב וְהִעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רִחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֶׁנֶּר שָׁנָה וְהָיָה לָךְ הַזְכָּרִים לַיהוָה:

יב ונתעבר כל פתח וכל פתח קדם יי וכל פתח ולד בעירא די יהי לך דכרין תקדש קדם יי:

אבל זה לא בא אלא ללמד על הגפול, שהרי כבר כתב: "כל פטר רחם". ואם תאמר: אף בכור בהמה טמאה במשמע, בא ופרש במקום אחר: "בבקרך ובצאנך". לשון אחר, יש לפרש: "והעברת כל פטר רחם", בבכור אדם - הפתוח מדבר.

(יב) וְהִעֲבַרְתָּ כָּל־פֶּטֶר־רִחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר שֶׁנֶּר שָׁנָה • אין "והעברת" אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר: "והעברתם את נחלתו לבתו". שָׁנָה בְּהֵמָה • גפול ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הפתוח שהוא קדוש בבכורה לפטר את הבא אחריו, ואף שאינו גפול, קרוי שָׁנָה, כמו שגר אלפיד,

יג וְכָל־פֶּטֶר חֲמור תִּפְדֶּה בִּשְׁה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָה תִפְדֶּה:

יג וכל פתח (בוקרא) דחמרא תפדוק באמרא ואם לא תפדוק ותנקפה וכל בוקרא דאנשא בבניך תפדוק:

(יג) וְכָל־פֶּטֶר חֲמור תִּפְדֶּה בִּשְׁה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ • ולא פטר שָׁנָה בְּהֵמָה טְמֵאָה, גזרת הפתוח היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שסיעו את ישראל ביציאתן ממצרים (שאין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מכספם ומזהבם של מצרים. תִּפְדֶּה בִּשְׁה • נותן שֶׁה לכהן, ופטר חמור מתר

בְּהֵנָּה, וְהָשָׂה חֲלִין בֵּיד כֹּהֵן. וְעִרְפָּתוֹ • עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא) • וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָה תִפְדֶּה • חמש סלעים, פדיונו קצוב במקום אחר.

יג וְהָיָה כִּי־יִשְׁאָלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

יג ויהי ארי ישאלנך בנך מחר למימר מא דא ותימר לה בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים מבית עבדותא:

הוא אומר: "מה העדות והחקים והמשפטים וגו'", הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה פנגד ארבעה בנים: תם, רשע, ושאינו יודע לשאל, והשואל דרך חכמה.

יג וְהָיָה כִּי־יִשְׁאָלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

יג כי ישאלך בנך מחר • יש 'מחר' שהוא עכשו ויש 'מחר' שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון: (יהושע כב) "מחר יאמרו בגיכם לבנינו" דבי גד ובגי ראובן. מה זאת • זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל: "מה זאת". ובמקום אחר

הוא אומר: "מה העדות והחקים והמשפטים וגו'", הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה פנגד ארבעה בנים: תם, רשע, ושאינו יודע לשאל, והשואל דרך חכמה.

יג וְהָיָה כִּי־יִשְׁאָלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

יג כי ישאלך בנך מחר • יש 'מחר' שהוא עכשו ויש 'מחר' שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון: (יהושע כב) "מחר יאמרו בגיכם לבנינו" דבי גד ובגי ראובן. מה זאת • זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל: "מה זאת". ובמקום אחר

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

דקדק לומר מחר פרוש אפלו למחר דהיינו כל זמן שיהיה, ואמר לאמר פרוש שתהיה כגנתו בשאלה שתאמר אליו אז הוא שתשיבהו בדרך האמור, אבל אם יאמר מה זאת בדרך ולול לא לכונת התשובה לא תשיבהו כזה:

שהיא תלויה בגוף אין חלוק בין בארץ בין בחוץ לארץ: תורה יב (י) וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ וְגו'. פרוש בשעה שיראה בנך ענין פדיון בכור אם ישאלך אתה חייב לומר לו אבל בלא שאלה אין חייב אלא בליל פסח, ולזה

(יא) וְהָיָה כִּי יִבְאֶה וְגו'. אמר וְהָיָה כִּי יִבְאֶה וְגו' לומר שלא ישבח מצוות ה' כי ירחיב ה' גבולו וישמן ויבטט, ולא חש לומר כי דנקא בארץ, לצד שהיא מצוה התלויה בגוף ואמרין בקדושין (ל"ה) שכל מצוה

טו ויהי ארי אקשי פרה לשלחנתא
וקטל יי כל בוכרא בארעא דמצרים
מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעירא על
כן אנא דבח קדם יי כל פתח ולדא דכרין
וכל בוכרא דבני אפרוק:

(טו) ויהי כיהקשה פרה לשלחנא ויהרג יהוה
כל-בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד-בכור
בהמה על-פני אני זבח ליהוה כל-פטור רחם
הזכרים וכל-בכור בני אפרה:

טז ויהי לאת על ידך ולתפלן בין עיניך
ארי בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים:

(טז) ויהי לאות על-ידכה ולטוטפת בין עיניך כי
בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ססס

דרום, "אל תשיפו", לשון דבור, כמו "ולזכרון בין
עיניך", הגמורה בפרשה ראשונה, שהרואה אותם
קשורים בין העינים, יזכר הנס וידבר בו:

כ"י וְלִטּוּטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ • תְּפִלִּין, וְעַל שֵׁם שֶׁהֵם
אַרְבַּעַה בָּתִּים קְרוּיִין טוּטָפוֹת, 'טט' בכתפי שתיים,
'פת' באפריקי שתיים. ומנחם חפרו עם "השף אל

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן. חסלת פרשת בא

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים עדר - רעו

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

ממצרים נטה ה' יד החזקה והכה
שונאיו עשר מכות, אשר לזה גמר
אמר האדון שתהיה הנחת תפילין
בכתיבת זכרון ביד כהה שלנו שהיא
דגמת יד החזקה המוציאה אותנו
ממצרים, וזה שאמר הכתוב כאן **פי
בחזק יד** ונכון. והגם שמצינו שאמר
בהרבה פעמים יד הגדולה זו הסבמת
מדת הרחמים למדת הדין אבל עקר
המשפט יד החזקה יתפנה:
חסלת פרשת בא

לא בחר ה' ביד ימין לעשות בו המצוה
כי הוא המשבח, ורבותינו אמרו (ש)
להיותו מכון כנגד הלב שבצד שמאל,
ודבריהם אמת, אלא שנראה לי לתת
טוב טעם כי הכתוב עצמו נתן טעם
הדבר במה שקתב **פי בחזק יד**, כי יש
לך לדעת כי האדון ברוך הוא יש
במדותיו ב' בחינות, הא' תקרא יד
הגדולה, והא' תקרא יד החזקה, היד
הגדולה היא צד החסד והטוב, והיד
החזקה היא הגבורה המשלמת לעושה
רעה בפרעתו, והנה בהוצאת ישראל

עוד ירצה שאין צריך שתהיה השאלה
בלשון זה מה זאת אלא הגם
שתהיה באיזה אופן שתהיה כל שהמכון
של השאלה הוא לאמר מה זאת, נמצינו
אומרים כי פסוק זה שלא בליל פסח
נאמר אלא במצות קדשת פטר רחם
ואין צורך בהגדה וזאת על ידי שאלה,
ורבותינו ז"ל (מכילתא) אמרו כנגד ד' בנים
כו' זה דרך דרוש ע"כ: תורה טו
(טז) ויהי לאות על ידכה וגו' רבותינו
ז"ל (מכילתא ד') אמרו ידכה יד כהה
שהוא יד שמאל, וצריך לדעת מדוע

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' ב

16 מר וזטרא מבאי דוגמא לחשיבות ספר יוחסין: **אמר מר וזטרא**, בין
17 **אציל' ל'אציל'** - על הפרשה בדברי הימים שתחילתה **ולאציל ששה**
18 **בנים'** (דברי הימים א' ח לח), וסופה **אלה בני אציל'** (שם ט מד), **מענינו**
19 **ארבע מאה גמלי דרדשא** - דרשו בספר יוחסין הרבה דרשות עד
20 שאפשר היה למלאות בהם משא ארבע מאות גמלים.
21 במשנה שנינו שהשוחט את הפסח למולים ולערלים כשר, משום
22 שמקצת ערלה אינה פוסלת. בסוגיא שלפנינו יבואר שנחלקו
23 תנאים בענין זה: **תנאי**, **אחרים** **אומרים**, אם הקדים מחשבת מולים
24 לערלים **כשר**, אבל אם הקדים מחשבת ערלים למולים **פסול**.
25 הגמרא מבררת את טעמם של אחרים. מקשה הגמרא: **מאי שנא** -
26 מה שונה הקדים מחשבת מולים לערלים דכשר, משום דכחילה ערלה
27 בעינן - שלפסול את הפסח צריך שהשחיטה תהיה רק לשם
28 ערלים, **ולכא** - וכאן אין כולה ערלה, שחשב גם למולים, אם כן
29 אף אם הקדים ערלים למולים, נמי - גם יהיה כשר מאותו טעם
30 שבוזה ערלה בעינן **ולכא**.

1 **עבודות**, שאין מחשבת שלא לאוכליו פוסלת רק בשחיטה. ד.
2 **לשמו ושלא לשמו** ישנו בקרבנות ציבור בקרבנות יחיד, ואילו
3 **לאוכליו ושלא לאוכליו** אינו שייך בקרבנות ציבור **בכחיה**, שאין
4 מחשבת אכילה פוסלת אלא בפסח.
5 שיטה נוספת במנין החילוקים: **רב אשי אמר**, אין ביניהם אלא
6 שלשה חילוקים, שכן הטעמים **פסולו בגופו** **ואי אפשר לברר**
7 **איסורו**, **הדא מילתא היא** - דבר אחד הם, **דמה פגעם שאמר שלשמו**
8 **ושלא לשמו** הוא **פסולו בגופו**, משום **דאי אפשר לברר איסורו**,
9 שכיון שאי אפשר לברר את איסורו לכן זה נחשב כאילו הפסול
10 בגוף הבהמה, אמנם אילו היה אפשר לברר איסורו לא היה נחשב
11 פסולו בגופו, שכן הפסול הוא במחשבה ולא בגוף הבהמה.
12 אגב שהוזכר לעיל **ספר יוחסין** מספרת הגמרא בחשיבות ספר זה:
13 **אמר רמי בר רב יודא אמר רב**, **מיום שנגנו** - שנשתכח ספר יוחסין,
14 **תשש בתי של חכמים בתורה**, ובהה **מאור עיניהם**, שנגזזו מזהן טעמי
15 התורה שהיו בו.

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ:
 יט גֵּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גִּעְרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי כְּדִבְרֶךְ: כו דֶּרְכִּי סִפְרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כֹּדֶךְ־שֶׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֵׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרָתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא בְּדִרְכֶךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אֱמֶרְתֶךָ אֲשֶׁר לִירָאתֶךָ:
 לט העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לִפְקֻדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתֶּךָ כְּאֱמֶרְתֶךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדִבְרֶךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד בִּי לְמוֹשְׁפָּטֶךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשִּׂא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמֶרְתֶךָ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: א יְהוָה וְאַתְנַחֵם: גג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרָתְךָ: נד זְמֵרוֹת הַיּוֹדֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרָתְךָ: נו זֹאת הִיִּתַּחֲלִי בִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמֶרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמֶרְתֶךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 כְּדִבְרֶךְ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁנֵג וְעִתָּה אֱמֶרְתֶךָ
 שְׁמִרָתִי: סח טוֹב־אַתָּה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר וְזִדִּים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי תּוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִחֲנֵנָא חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמֶרְתֶךָ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרָתְךָ
 שָׁעֲשָׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֶׁקֶר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיִלְפִי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתֶּךָ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: כב כָּלוּ עֵינִי לְאֱמֶרְתֶךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמָּה יִמְיַעֲבֹדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרַדְפִּי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרָתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֶׁקֶר וְרִדְפוֹנִי
 עוֹרְנִי: כז כִּמְעַט כָּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזְבֹתִי

פְּקֹדֶיךָ: פח כַּחֲסֹדֶךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וּתְעֹמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עֲמִדוּ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבֹדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֲזִי אֲבִדְתִּי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקֹדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקֹדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִוּוּ רַשְׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצּוֹתֶיךָ מֵאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחַתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצּוֹתֶיךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקֹדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֶשְׁמֹר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אִמְרַתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקֹדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֶר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רַשְׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקֹדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שִׁשּׁוֹן לִפִּי הִמָּה: קיב נִטִּיתִי לִפִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרַתְךָ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיִשְׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשְׁעָה וְאוֹשְׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֶר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רַשְׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִיתִּיחִנִּי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבֹדְךָ לְטוֹב אֶל־
 יַעֲשֻׁקָנִי זֵדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אִמְרַת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבֹדְךָ כַּחֲסֹדֶךָ וְחֲקִיד

לְמִדְּנִי: קכה עֲבֹד־אֲנִי הַבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֲהַבְתִּי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֶר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט כָּלֹאֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתֶּם נַפְשֵׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא כִּי־פִעֲרָתִי
 וְאַשְׁאֶפֶה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֵאָבְדִי: קלב כִּי־פָנָה־אֵלַי וְחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שְׁמֶךָ: קלג פֶּעַמִּי הִכֵּן בְּאִמְרַתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשָׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנִּיד הָאֵר בְּעֲבֹדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אִמְרַתְךָ מֵאֹד וְעֲבֹדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֹדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצּוֹק מִצָּאֲנִי מִצּוֹתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הַבִּינִי וְאַחִיָּה: ק קמה קָרָאתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצַרָה: קכו קָרָאתִי
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קכז קָדַמְתִּי בְּנֹשֶׁף
 וְאוֹשְׁעָה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי: קכח קָדַמְתִּי עֵינֵי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרַתְךָ: קכט קוֹלִי שָׁמְעָה כַּחֲסֹדֶךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכ קָרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קכא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קכב קָדָם יָדַעְתִּי מַעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קכג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קכד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאִמְרַתְךָ חִינִי:
 קכה רַחוּק מְרַשְׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קכז רַחֲמִיד רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קכז רַבִּים
 רַדְפִּי וְצָרִי מַעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: קכח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קכט רֵאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֹדֶךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רַדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פֶּחַד לִפִּי:

קכב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אֲמַרְתָּךְ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב׃
 קכג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֲתַעֲבֶה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי׃
 קכד שִׁבְעַת בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צְדָקָה׃
 קכה שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל׃
 קכו שִׁבְרִתִּי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי׃
 קכז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדִיתִיךָ וְאַהֲבָם מְאֹד׃
 קכח שְׁמִרְתִּי פָקוּדֶיךָ וְעֲדִיתִיךָ כִּי כָל־דְּרָכֶי נִגְדָּה׃
 ת קִסֵּט תִּקְרַב רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךָ הִבִּינִנִי׃

שְׁכַחְתִּי׃

קכ.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּה לִי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי׃ ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה׃ ג מִהִיתִן לִי וּמִהִיָּסִיף לִי
 לִשׁוֹן רַמְיָה׃ ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

קכ תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פֶּאֶמְרַתְךָ הִצִּילָנִי׃
 קכא תַּפְעֲנָה שְׁפָתַי תַּהֲלֶה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיךָ׃
 קכב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדֵּק׃
 קכג תַּהֲיִי־יָדְךָ לְעֶזְרִנִּי כִּי פָקוּדֶיךָ בַּחֲרָתִי׃
 קכד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִי׃
 קכה תַּחֲיִי־נַפְשִׁי וְתַהֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי׃
 קכו תַּעֲלִיתִי בְּשֶׁה אֲבָד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא

רַתְּמִים׃ ה אוֹיְהִלִּי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכַנְתִּי
 עִם־אֲהֲלֵי קָדְרִי׃ ו רַבַּת שְׁכֻנַּת־לָהּ נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם׃ ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
 לַמַּלְחָמָה׃

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' א

26 שאינו נוהג בכל הזבחים.
 27 תירוץ נוסף: וְאִי־עֵיִת אִיָּמָא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך,
 28 סִיפָא נָמִי – אף בסיפא מדובר בְּטוֹמָאֵת בָּשָׂר, וּמָאִי – ומה הפירוש
 29 שאינו נוהג בְּכָל הַזְּבָחִים, אין הכוונה שבשאר הזבחים מותר
 30 לאכול בשר טמא, אלא שפסול טומאת בשר אינו נוהג בכל
 31 הזבחים כמו שהוא נוהג בפסח, וְאִילּוּ בְּכָל הַזְּבָחִים שֶׁנִּטְמָא קוֹדֶם
 32 זריקה, שנינו להלן (עו), בֵּין שְׁנִטְמָא כֹּל הַחֶלֶב וּבָשָׂר קָיָם, וּבֵין
 33 שְׁנִטְמָא כֹּל הַבָּשָׂר וְחֶלֶב קָיָם, זורק את הָדֵם, שבשביל לזרוק את
 34 הָדֵם דִּי לָנוּ אִם נִשְׁאָר אוֹ כֹּזֵית בָּשָׂר אוֹ כֹּזֵית חֶלֶב, וְאִילּוּ בְּפֶסַח אִינוּ
 35 כן, אלא שאם נִטְמָא חֶלֶב וּבָשָׂר קָיָם זורק את הָדֵם, אבל אם נִטְמָא
 36 כֹּל הַבָּשָׂר וְרַק הַחֶלֶב קָיָם, אִינוּ זורק את הָדֵם, מכיון שהפסח עיקרו
 37 לאכילה, ולפיכך אם לא נשאר בו כֹּזֵית בָּשָׂר לאכילה אין זורקים
 38 את הָדֵם. הרי שמצאנו שדין טומאת בשר בפסח שונה משאר
 39 הזבחים.
 40 מקשה הגמרא מהמשך דברי הברייתא: בְּמָאִי אֱוִיקָמָא – במה
 41 העמדת את הברייתא בְּטוֹמָאֵת בָּשָׂר, אם כן אִיָּמָא סִיפָא – אמור
 42 ובאר את הסיפא של הברייתא, שהתנא חזר ושאל, שיש גם טעם
 43 מדוע עדיף ללמוד את ערלה ממחשבת זמן (פיגול) ולא
 44 מטומאה, לפי שדנינו אנו דָּבָר שֶׁלֹא הוֹתֵר מִכְּלָל, דהיינו ערל
 45 שאסור הוא בפסח ולא מצאנו בשום אופן שהוא הוֹתֵר מִכְּלָל
 46 איסור זה, מְדָבָר שֶׁלֹא הוֹתֵר מִכְּלָל, דהיינו ממחשבת זמן, שאיסור
 47 אכילה לאחר זמנו לא הוֹתֵר בשום קרבן, וְאִלּוּ תִּזְכִּיתִי מִטְמָא שְׁחָרִי
 48 הוֹתֵרָה מִכְּלָלָהּ כִּאֲשֶׁר תִּבְאָר הַגְמָרָה בַּהֲמִשָּׁר, ואינה דומה בזה
 49 לערלה. מבררת הגמרא: בְּמָאִי – באיזה טומאה אמר התנא שהיא
 50 הוֹתֵרָה מִכְּלָלָהּ, אִילָּיָמָא – אם נאמר שמדובר

1 יוֹכִיחַ וְיִפְסְלוּ נוֹהֵג בְּכָל הַזְּבָחִים, ואינו דומה למחשבת ערלה.
 2 ומברר מר זוטרא: וּמָאִי טוֹמָא – ובאיזה טומאה מדובר כאן
 3 בסיפא, אִי נִיָּמָא – אם נאמר שמדובר בְּטוֹמָאֵת בָּשָׂר, אִמָּאִי – מדוע
 4 אמר התנא שאינו נוהג בְּכָל הַזְּבָחִים, וכי מצאנו בשר זבח טמא
 5 שמוותר באכילה, אִלָּא פְּשִׁיטָא – אלא פשוט הדבר שכאן דיבר
 6 התנא בְּטוֹמָאֵת נְבִירָא, וּמָאִי – ומה הפירוש שאינו נוהג בְּכָל הַזְּבָחִים,
 7 וְאִילּוּ בְּכָל הַזְּבָחִים עָרַל וְטָמֵא שאינם יכולים להיכנס לעזרה
 8 מְשַׁלְחִין את קִרְבָּנֵיהֶן על ידי אחרים להקריבן, ואף שהערל
 9 והטמא אינם יכולים לאכול מן הקרבן, אין זה מעכב, וְאִילּוּ בְּפֶסַח,
 10 עָרַל וְטָמֵא אֵין מְשַׁלְחִין פְּסָחֵיהֶן בְּיַד אַחֲרִים להקריבן, לפי שבפסח
 11 אכילת הבעלים מעכבת, שנאמר (שמות יב ד) 'אִישׁ לְפִי אָכַל',
 12 ומכיון שאין הטמא והערל יכולים לאכול, אין מקריבים עליהם.
 13 מסיים מר זוטרא את הקושיא: נמצא לדברייך, שברִי־שָׂא
 14 כשהברייתא באה ללמוד ערלה מטומאה היא מדברת בְּטוֹמָאֵת
 15 בָּשָׂר, וְאִילּוּ בְּסִיפָא כשמבארת הברייתא מדוע יש ללמוד ערלה
 16 מטומאה ולא מפיגול, היא מדברת בְּטוֹמָאֵת נְבִירָא, ואיך יתכן לפרש
 17 כך.
 18 מתרצת הגמרא: אִמָּר לִיה רַבִּינָא, אֵין – כן, אכן ברישא מבקש
 19 התנא ללמוד את ערלה מטומאת בשר, ובסיפא כשהוא בא
 20 להסביר מדוע יש ללמוד את ערלה מטומאה, הוא אומר סברא
 21 ששייכת בטומאת אנשים, ואין זה קשה, משום ששם טוֹמָאֵת קָא
 22 פָּרִיךְ – חוונת התנא לפרוך, שערלה דומה יותר לטומאת בשר
 23 מאשר לזמן, משום שבשם הכולל של פסול טומאה מצאנו דין
 24 שאינו נוהג בכל הזבחים, דהיינו בטומאת אנשים, וגם פסול ערלה
 25 אינה נוהגת בכל הזבחים, ואל יוכיח זמן שלא מצאנו בו דבר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ד' שבט מפרק כג עד סוף פרק כח	יום רביעי - ז' שבט מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שני - ה' שבט מפרק כט עד סוף פרק לד	יום חמישי - ח' שבט מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שלישי - ו' שבט מפרק לה עד סוף פרק לח	יום שישי - ט' שבט מפרק מט עד סוף פרק נד
שבת קודש - י' שבט פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ד' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כה, אלא שגלות הזה... עד עמ' 50, כלל:

- 1 אלא שגלות הזה לבחינת חכמה - אינו אלא לבחינת
- 2 המתפשטת ממנה בנפש בלה להחיותה, - בחיות אלקית.
- 3 התפשטות זו בלבד של "חכמה", אפשר שתהיה בגלות, ולא
- 4 יתאפשר לה להתפשט בכל הנפש, וממנה בכל הגוף, להחיותם
- 5 בחיות של קדושה
- 6 ולשמור עליהם מלעבור
- 7 עבירה. אבל שרש ועקר
- 8 של בחינת חכמה
- 9 שבנפש האלהית הוא
- 10 במחין, ואינה - ה"עיקר"
- 11 שבחכמה, אינה
- 12 מתלבשת בלבוש שק
- 13 דקליפה שבלב בחלל
- 14 השמאלי בבחינת גלות
- 15 ממש, - שלא יוכל להיות
- 16 לה שום השפעה, רק
- 17 שהיא - בחינת חכמה זו,
- 18 בבחינת שנה ברשעים,
- 19 - אדם ישן קיימים בו כל
- 20 הכוחות, כמו לאדם ער,
- 21 אלא שבשעת השינה
- 22 הכוחות רדומים
- 23 ומוסתרים, ואינה פועלת
- 24 פעולתה בהם - שהרי
- 25 פעולתה צריכה להיות,
- 26 שהנפש כולה תהיה
- 27 בטלה להקב"ה, כל זמן
- 28 שעוסקים בדעתם
- 29 ובינתם בתאוות העולם.
- 30 - כל זמן שה"דעת"
- 31 וה"בינה", שהן הכוחות
- 32 הגלויים ולמטה מ"חכמה", שקועות בתאוות - בחינת ה"חכמה"
- 33 היא כנרדמת ונתונה בשינה. אך בשבאים - הרשעים, לידי
- 34 נסיון בדבר אמונה, שהיא למעלה מהדעת, ונגעה עד
- 35 הנפש - עד לבחינת חכמה שבה - שורש האמונה הוא,
- 36 כאמור, ב"חכמה", ואז היא - ה"חכמה", נעדרת משנתה, -
- 37 כלומר, היא מתגלה, ופועלת פעולתה בכח ה' המלבש בה,
- 38 - השפעתה של ה"חכמה" מתבטאת בכך, שאותו אדם מוכן
- 39 למסור את נפשו על קידוש ה', וכמו שכתוב¹²: "ויקץ בישן
- 40 ה'", - הרומז על בחינת ה"חכמה" שבנפש ואור אינסוף
- 41 המלוכש בה, שהיתה קודם כרדומה, ולא פעלה פעולתה. אך,
- 42 כשבא האדם לידי נסיון של קידוש ה' - היא מתעוררת ופועלת
- 43 פעולתה - לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת

ליקוטי אמרים

אלא שגלות הזה לבחי' חכמה אינו אלא לבחי' המתפשטת ממנה בנפש כולה להחיותה אבל שרש ועיקר של בחי' חכמה שבנפש האלהית הוא במוחין ואינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל השמאלי בבחי' גלות ממש. רק שהיא בבחי' שינה ברשעים ואינה פועלת פעולתה בהם כל זמן שעוסקים בדעתם ובינתם בתאוות העולם. אך כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה שהיא למעלה מהדעת ונגעה עד הנפש לבחי' חכמה שבה אזי היא ניעורה משנתה ופועלת פעולתה בכח ה' המלוכש בה. וכמ"ש ויקץ כישן ה' לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת ושכל מושג לו להתגבר על הקליפות ותאוות עוה"ז בהיתר ובאיסור שהורגל בהם ולמאוס בהם ולבחור לו ה' לחלקו ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו ואף כי הקליפות גברו עליו כל ימיו ולא יכול להם כמארז"ל בדבר אמונה בה' אחד שיסודתה בהררי קודש היא בחי' חכמה שבנפש האלהית שבה מלוכש אור א"ס ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש לפני ה' כדכתיב כל הגוים כאין נגדו וגו' וכתיב כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו יתפרדו וגו' וכתיב כהמם דונג מפני אש יאבדו וגו' וכתיב הרים כדונג נמסו.

- 75 שייסודתה בהררי קדש, היא בחינת חכמה שבנפש
- 76 האלהית, - כפי שזכר לעיל, נקראת "חכמה" בשם "קדש",
- 77 שבה - ב"חכמה", מלבש אור אינסוף ברוך-הוא - אז, הרי
- 78 כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש לפני
- 79 ה', כדכתיב¹⁴: "כל הגוים - כולל קליפות, כאין נגדו וגו'",
- 80 וכתיב¹⁵: "כי הנה איבך ה'", - כולל גם קליפות שהן "אויבי
- 81 ה'", כי הנה איבך יאבדו, יתפרדו וגו'", וכתיב¹⁶: "בהמם
- 82 דונג מפני אש יאבדו וגו'", - הרשעים והקליפות יימסו מפני
- 83 השי"ת, וכתיב¹⁷: "הרים - הקליפות שהן בעיני עצמן כהרים,
- 84 כדונג נמסו". - הרי, שכלפי אור אינסוף ברוך-הוא המלוכש
- 85 בבחינת "חכמה" שבנפש של יהודי - בטלות ונעלמות כל
- 86 הקליפות, ואז - כשיהודי עומד לפני נסיון של קידוש ה' -

ליקוטי אמרים

46 **שְׁהִיא אַהֲבָה הַטְּבָעִית שֶׁבִּנְפֶּשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכָלִּלוֹת יִשְׂרָאֵל,**
 47 **שֶׁחֶפְצָהּ וְרִצּוֹנָה בְּטַבְעָה לְדַבֵּק בְּשֶׁרֶשָׁהּ וּמִקּוּרָהּ אֹרֶךְ**
 48 **סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁמִּפְנֵי אַהֲבָה זוֹ וְרִצּוֹן זֶה – לְהִדְבֵּק**
 49 **בַּהֲקִבָּה, הִיא – הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, יִרְאֶה וּמִפְחַדָּת בְּטַבְעָה מִנְּעֵ**
 50 **בְּקֶצֶה טְמֵאת עֲבֻדָּה**
 51 **זֶרֶה חֲסִדְשָׁלוֹם, שֶׁהִיא**
 52 **נִגְדַּת אֱמוּנַת ה' אֶחָד,**
 53 **אֶפְלוּ בְּלִבּוֹשֶׁיהָ**
 54 **חֲחִיצוֹנִים שֶׁהֵם דְּבוּר אוֹ**
 55 **מַעֲשֶׂה, – הַקְשׁוּרִים**
 56 **בַּעֲבוּדַת־זֶרֶה, בְּלִי אֱמוּנָה**
 57 **בְּלִבֵּי כָּל־ – בַּעֲבוּדַת־זֶרֶה**
 58 **זוֹ. גַּם מִזֶּה יִרְאֶה נִשְׁמָתוֹ**
 59 **שֶׁל יְהוּדִי, וִירְאֶה זֶה, הִיא**
 60 **הַכּוֹלָלָה בַּאֲהֶבָה**
 61 **הַמְּסוּתֶרֶת. הִרִי, שְׂבֵאֲהֶבָה**
 62 **מְסוּתֶרֶת – הַכּוֹלָלָת**
 63 **בְּתוֹכָהּ גַּם יִרְאֶה – יִכּוֹל**
 64 **יְהוּדִי לִקְיִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת,**
 65 **כִּפִּי שִׁפּוּרֵט לַהֲלֹךְ, עַל־יְדֵי**
 66 **שְׁעוֹשָׁה חֲשׁוֹן; מֵאֲחֵר**
 67 **שֶׁהִיא גַּם מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ,**
 68 **וּבִלְבָד שֶׁלֹּא לְהִיּוֹת נִפְרָד**
 69 **מִהֲקִבָּה, עַל־יֵדוֹ בּוֹדָאִי**
 70 **לְהִימָנֵעַ מִלְּעֻבּוֹר עֲבִירָה, כִּי עַל־יְדֵי עֲבִירָה נִפְרָדִים חֲסִדֵּי־שְׁלֹמֹה**
 71 **מִהֲקִבָּה. עַל־יֵדוֹ לִקְיִים מִצְוֹת, כִּי עַל־יֵדוֹ מִתְאַחֲדִים עִם הַקִּבָּה,**
 72 **זֶה הִרִי רִצּוֹנוֹ הָאֱמִיתִי – לְהִיּוֹת דְּבוֹק בַּהֲקִבָּה.**
 73 **בַּהֲקֶשֶׁר לְמָה שֶׁלְּמַדְנוּ בִּפְרָק זֶה בִּ"תְּנִיָּא", שֶׁגַּם 'פּוֹשַׁע יִשְׂרָאֵל'**
 74 **מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ כְּשֶׁרוֹצִים לְכַפּוֹת עַל־יֵדוֹ לְכַפּוֹר בַּהֲקִבָּה, מִן**
 75 **הָרָאִי לְהִבְיָא סִפּוּר שֶׁאִירַע בּוֹמֵנוֹ שֶׁל הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב, הַמּוֹבָא**
 76 **בִּסְפֵּר "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף": בְּגִלָּל סִיבוֹת שׁוֹנוֹת, גָּדֵל וְחוּךְ**
 77 **יֵלֵד יְהוּדִי אֶצֶל גּוֹי "פְּרִיץ", וְלֹא יָדַע שׁוֹם דְּבַר מִיְּהוּדוּת.**
 78 **כְּשֶׁבִּגְרָ קָצַת אוֹתוֹ יֵלֵד, הַחֲלִיט הִ"פְּרִיץ" לְהַמִּיר אֶת דָּתוֹ בְּאוֹפֶן**
 79 **רִשְׁמִי, וְהָכִין לְכַבּוֹד אוֹתוֹ מֵאוּרֵעַ סַעֲדָה גְּדוֹלָה. בְּהִיּוֹתוֹ בְּטוֹחַ**
 80 **שֶׁהִילֵךְ לֹא יִתְנַגֵּד לָכֶּךָ, הוֹדִיעַ לוֹ הִ"פְּרִיץ" שְׁבִיּוֹם מְסוּיִם**
 81 **יִמִּירוּ אֶת דָּתוֹ. הִילֵךְ הַחֵל לְשֹׂאוֹל לְמִשְׁמַעוֹת הַדְּבַר. וְהִ"פְּרִיץ"**
 82 **עָנָה לוֹ: כְּלוֹם, עַד עַתָּה קוֹרְאִים לָךְ פִּיּוּיוֹשׁ – וְכִשְׁמִירוֹ אֶת**
 83 **דָּתְךָ יִקְרָאוּ לָךְ "אִיוּאָן". שֶׁאֵל הִילֵךְ: מִדּוּעַ אֲנִי נִקְרָא**
 84 **"פִּיּוּיוֹשׁ"? נֹאֲלֵךְ הִ"פְּרִיץ" לְסַפֵּר לוֹ, שֶׁהוּא יֵלֵד יְהוּדִי. מִשְׁשַׁמֵּעַ**
 85 **הִילֵךְ שֶׁהוּא יֵלֵד יְהוּדִי, לֹא רָצָה לְהִסְכִּים שִׁמִּירוֹ אֶת דָּתוֹ,**
 86 **בְּטַעֲנוֹ: אֲנִי נִקְרָא "פִּיּוּיוֹשׁ" – אֲשֶׁר "פִּיּוּיוֹשׁ!" וְלֹא הוֹעִילוֹ**
 87 **הִיסוּרִים הֶרְבִּים שִׁיִּסֵּר אוֹתוֹ הִ"פְּרִיץ" עַל כֵּךְ. פִּיּוּיוֹשׁ מִסֵּר אֶת**
 88 **נַפְשׁוֹ עַל קִידוּשׁ ה'. הַתְּבַטָּא עַל כֵּךְ אֲשֶׁה יְהוּדִי: רִיבּוֹנוֹ שֶׁל**
 89 **עוֹלָם, אֲנַחְנוּ, אֲכַן, לֹא טַעֲמִינוּ כֵּךְ. אֲךָ, גַּם אֲתָה לֹא טַעֲמִית בְּנוֹ.**
 90 **פִּיּוּיוֹשׁ, פּוֹשַׁע יִשְׂרָאֵל, מִסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ עַל קִידוּשׁ ה'.**

1 מתעוררת ומתגלה בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני
 2 כן היתה לקליפות השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח
 3 להתגבר עליהן. זאת אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע
 4 מ"חכמה" – אהבה מסותרת) לשלוט על התאוות, צריכים רק
 5 לעורר כוח זה. להלן,
 6 יסביר רבנו הזקן, איך
 7 כלולה באהבה זו גם
 8 יראה. שכן, כאמור, כדי
 9 לקיים תורה ומצוות
 10 נדרשת גם יראה; ומאחר
 11 שאנו אומרים, שלשמירת
 12 התורה והמצוות מספיקה
 13 האהבה המסותרת בלבד
 14 – הרי שהיא כוללת
 15 בתוכה גם יראה; וְהִנֵּה,
 16 אור ה' אינִסוֹף בְּרוּךְ
 17 הוּא הַמְּלַכֵּשׁ בְּחֶקְמָה
 18 שֶׁבִּנְפֶּשׁ – גִּדּוֹל וְעֶצֶם
 19 כָּחוֹ כָּל־כֶּךָ לְגֶרֶשׁ
 20 וְלִדְחוֹת תַּסְטְרָא־אֲחֵרָא
 21 וְהַקְלָפוֹת שֶׁלֹּא יוֹכִלוּ
 22 יַעֲנֵוּ אֶפְלוּ בְּלִבּוֹשֶׁיָּהּ, –
 23 ה"לבושים" שהם שייכים
 24 לאור אי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
 25 שֶׁהֵם מַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל אֱמוּנַת ה' אֶחָד; – שֶׁלֹּא יִהְיֶה
 26 בכוחן של הקליפות "לנגוע" לא רק באמונה עצמה, אלא גם לא
 27 במחשבה, דיבור ומעשה, שעליהם להיות מושלטים מהאמונה
 28 ומאחדות ה'. דְּהִינֵּי – אור אי־סוֹף המלוּבֵשׁ בַּנֶּפֶשׁ הַיְּהוּדִי, נוֹתֵן
 29 לוֹ הַכּוֹחַ, לְעֲמֹד בְּנִסְיוֹן לְמַסֵּר נַפְשׁוֹ, אֶפְלוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת רַק
 30 אִיזֶה מַעֲשֶׂה לְבַד נִגְדַּת אֱמוּנַת ה' אֶחָד, כִּגּוֹן – כְּשִׁכּוּפִים עֲלֵיהֶ:
 31 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבֻדָּה זָרָה, אֶף שֶׁאֵינוֹ מֵאֲמִין בָּהּ כָּלֵל בְּלִבּוֹ,
 32 – וְאִין זֶה "נוגע" באמונה עצמה, שכן – בִּלְבּוֹ הוּא הִרִי מֵאֲמִין
 33 בַּהֲקִבָּה, יש בכך רק משום מעשה שבניגוד לאמונה – וְאֵף עַל
 34 כֵּךְ הוּא מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ; וְכֵן – זֶה נוֹתֵן לוֹ הַכּוֹחַ לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ,
 35 שֶׁלֹּא לְדַבֵּר תּוֹעָה חֲסִדְשָׁלוֹם עַל אֲחֵדוֹת ה', אֶף שֶׁאֵין פִּיּוּ
 36 וְלִבּוֹ שׁוֹיִן, רַק לְבּוֹ שֶׁלֹּם בְּאֱמוּנַת ה'. – אֶף־עַל־פִּי־כֵן יִמְסוֹר
 37 אֶת נַפְשׁוֹ, שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְשֶׁלֹּא לְדַבֵּר אוֹתוֹ דִּיבּוּר.
 38 בָּרֵם, אִין זֶה הַהִתְבַּטָּאוֹת שֶׁל הָאֲהֶבָה הַמְּסוּתֶרֶת עֲצֻמָּה. הָאֲהֶבָה
 39 הַטְּבָעִית וְהַמְּשִׁיבָה לַהֲקִבָּה, אִינֵן נִפְגַּעוֹת כֵּאֵן יִשְׁרׁוּת, כִּי גַם
 40 בְּשַׁעַת הַמַּעֲשֶׂה אוֹ הַדִּיבּוּר נִשְׁאֶרֶת הָאֱמוּנָה בְּתוֹמָתָהּ, אֲלֵא זֶה
 41 הִיא הַהִתְבַּטָּאוֹת שֶׁל הִ"רְאָה" הַכּוֹלָלָה בִּ"אֲהֶבָה" – הוּא יִרְאֶה
 42 מִלְּהִיּוֹת חֲסִדֵּי־שְׁלֹמֹה נִפְרָד מִהֲקִבָּה – יִרְאֶה זֶה מוֹנַעַת אוֹתוֹ
 43 מִלְּעֲשׂוֹת אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה אוֹ מִלְּדַבֵּר אוֹתוֹ דִּיבּוּר. וְכֵל זֶה – מִחֲמַת
 44 שְׁנִתְגַּלְתָּהּ בּוֹ, בְּגִלָּל הַנִּסְיוֹן שֶׁל קִידוּשׁ ה', הִ"חֲכֵמָה" שֶׁבִּנְפֶּשׁ. וְזֶה
 45 נִקְרָא "דְּחִילוֹ הַנִּבְלָל בְּרִחְמִיּוֹ", – יִרְאֶה הַכּוֹלָלָה בַּאֲהֶבָה,

יום שני ה' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 50, פרק כ והנה... עד עמ' כו, המלוּבש בהם.

ליקוטי אמרים

פרק כ והנה מודעת זאת לכל כי מצות ואזהרת ע"ז שהם שני דברות הראשונים

אנכי ולא יהיה לך הם כללות כל התורה כולה. כי דבור אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה. ולא יהיה לך כולל כל שם"ה מצות ל"ת ולכן שמענו אנכי ולא יהיה לך לבד מפי הגבורה כמארז"ל מפני שהם כללות התורה כולה. ולבאר היטב ענין זה צריך להזכיר תחלה בקצרה ענין ומהות אחדותו של הקב"ה שנקרא יחיד ומיוחד וכל מאמינים שהוא לבדו הוא כמו שהיה קודם שנברא העולם ממש שהיה הוא לבדו וכמ"ש אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא משנברא כו' פי' הוא ממש בלי שום שינוי כדכתיב אני ה' לא שנית כי

1 **פרק כ.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, כיצד "קרב מאד" לכל
2 אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'
3 – באמצעות האהבה המסותרת שבו להקב"ה, אהבה מסותרת זו היא
4 בחינת ה"חכמה" שבנפש האלקית, בה שורה אור אינסוף ברוך-הוא.
5 ומשם נובע הכוח ביהודי
6 למסור את נפשו ולא להיפרד
7 ולהינתק חסד-שלום מהקב"ה.
8 אם היהודי היה מרגיש,
9 שעל-ידי עבירה, הוא ניתק
10 ונפרד מהקב"ה, לא היה
11 עובר על שום עבירה. אך,
12 אין הוא מרגיש בכך, נדמה
13 לו, שגם בשעה שהוא חוטא,
14 הוא נשאר יהודי כפי שהיה.
15 ואילו – כשבאים לכפות עליו
16 לכפור בהקב"ה ולעבוד
17 עבודה-זרה – הוא מרגיש
18 שרוצים לנתק ולהפריד אותו
19 מהקב"ה, ואז הוא מוסר את

20 נפשו. בכוח זה של מסירות נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה
21 ולקיים כל המצוות. אך, כיצד יש באותו כוח של מסירות נפש, שלא
22 לעבוד עבודה-זרה, להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם
23 בכוחו להביא לקיום כל המצוות, – יוסברו הדברים בפרקים הבאים
24 על יסוד הנחה שכל מצוות-העשה קשורות במצות האמונה ואחדות
25 ה' – "אנכי ה' אלקיך": וכל מצוות-לא-תעשה קשורות ב"לא-תעשה"
26 של עבודה-זרה – "לא יהיה לך אלקים אחרים", בכך יובהר, כיצד
27 אפשר לנצל את הכוח של מסירות-נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה"
28 וה"לא-תעשה".

29 **והנה מודעת זאת** – ידוע הדבר, **לכל, כי מצות** – העשה של
30 אמונה ואחדות ה', **ואזהרת עבודה-זרה, שהם שני דברות**
31 **הראשונים**, – מעשרת הדיברות, **"אנכי" ו"לא יהיה לך"**, –
32 **"אנכי ה' אלקיך"** – מצות-העשה של אמונה ואחדות ה', "לא
33 יהי לך" – מצות הלא-תעשה של עבודה-זרה, **הם כללות כל**
34 **התורה כלה**; – הן כוללות את כל התורה כולה. **כי דבור**
35 **"אנכי" כולל כל רמ"ח מצות-עשה, ו"לא יהיה לך" כולל**
36 **כל שם"ה מצות לא-תעשה**, – שתי מצוות אלו, הן ה"כלל",
37 וכל שאר המצוות הן "פרטים" מאותו "כלל". **ולכן שמענו**
38 **"אנכי" ו"לא יהיה לך" לבד מפי הגבורה כמארז"ל**, –
39 **"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו"**, **מפני שהם** – שני
40 דיברות אלו, **כללות התורה כלה**. – הרי, ששמענו "מפי
41 הגבורה", מפיו של הקב"ה, את כל התורה כולה, מאחר ששני
42 דיברות אלו הן ה"כלל" האוצר בתוכו את כל ה"פרטים" – כל
43 התורה. בכך – שכל מצוות-העשה קשורות במצות-העשה של
44 אמונה, וכל מצוות הלא-תעשה קשורות בלא-תעשה של

45 עבודה-זרה – יובן ממילא, שאת הכוח של מסירות נפש, לשמור
46 על האמונה ולהתנגד לעבודה-זרה, אפשר לנצל גם לקיום כל
47 המצוות, ולהימנעות מכל העבירות. יש, כמובן, להסביר: איזו
48 שייכות מיוחדת יש בין כל העבירות, לעבודה-זרה? – הקשר
49 שבין כל המצוות
50 ל"אמונה" מובן, כפי
51 שמוסבר במכילתא³, משל
52 למלך שבא לארץ,
53 ואנשיה בקשוהו לגזור
54 עליהם גזירות. ענה להם
55 המלך: תחלה קבלו עליכם
56 את מלכותי, ולאחר מכן
57 אגזור עליכם גזירות. כך
58 מובן גם ביחס למצות
59 "אנכי ה' אלקיך" – בה
60 מצווה כל אחד מישראל
61 לקבל על עצמו עול
62 מלכות שמים – שהיא
63 משמשת כהקדמה וכיסוד

64 לכל המצוות שהקב"ה מצוה את בני ישראל, אך, לא ברור
65 עדיין, השייכות המיוחדת בין כל מצוות "לא-תעשה" ל"לא-
66 תעשה" של עבודה-זרה. ויוסברו הדברים להלן: משמעות
67 "אחדות ה'" איננה רק שישנו בורא אחד, אלא גם שאין דבר
68 שמחוץ להקב"ה, כי הכל בטל ומאוחד עם הקב"ה. ממילא
69 כשאדם עובר עבירה – דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ובכך
70 הוא מנתק את עצמו מהקב"ה ומרגיש את עצמו ל"יש" ו"דבר
71 נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה-זרה, וכפי שרבנו הזקן
72 יסביר זאת להלן: **ולבאר היטב ענין זה**, – התייחסות כל
73 העבירות ל"עבודה זרה", **צריך להזכיר תחלה בקצרה ענין**
74 **ומהות אחדותו של הקדוש-ברוך-הוא, שנקרא "יחיד**
75 **ומיוחד"**, – משמעות הביטוי "יחיד ומיוחד" לגבי הקב"ה, היא: כי
76 במושג "אחדות ה'" אפשר לומר שהוא אלוה אחד, בורא יחיד,
77 כן אפשר לומר שהקב"ה הוא אחד פשוט ולא מורכב – וכך
78 הלאה, ואילו בביטוי זה מודגש ענין נוסף באחדות ה' כדלהלן:
79 **"וכל מאמינים שהוא לבדו הוא"**, – כולם הרי מאמינים,
80 שהקב"ה הוא אחד לבדו, גם אחרי שברא את כל העולמות וכל
81 הנבראים, **כמו שהיה קדם שנברא העולם ממש, שהיה הוא**
82 **לבדו**, – שום דבר חוץ ממנו, הרי לא היה – כך גם אחרי שברא
83 את העולם – קיים רק הוא בלבד. **וכמו שאמרים: "אתה**
84 **הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא כו"**, –
85 בעצם, היה צריך לומר: "אתה עד שלא נברא העולם ואתה
86 משנברא" – מה אומרת לנו המלה "הוא" שנוכרת כאן פעמיים?
87 – אלא הן מצינות: **הוא** – הוא, אותו אחד ויחיד, **פרוש** –
88 משמעות (ציון) המלה "הוא", היא: **"הוא" ממש** – הוא שהיה

מלים, לגבי הכוח לדבר בלי סוף, כל־שכן וודאי הדבר שאין
לאותו דיבור שום ערך לגבי כוח המחשבה, שממנו נובע
הדיבור; ועל־אחת־כמה־יוכמה — לגבי עצם הנפש שבאדם;
כל־שכן ועל־אחת־כמה־יוכמה בלי השוואה כלל, כשמדובר
לגבי הקב"ה, שאינו מוגבל
כלל, איזה ערך יש לגביו,
לאותו דיבור שממנו
נבראו וקיימים כל
העולמות והנבראים. וכך
אומר רבנו הזקן: **כִּי
הַתְּהוּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת
עָלְיוֹנִים וְתַתְּיוֹנִים מֵאֵין
לֵישׁ, וְחַיּוֹתָם וְקִיּוּמָם
מִמֶּקְנֵם שֶׁלֹּא יַחֲזִרוּ
לְחַיּוֹת אֵין וְאִפֹּס
בְּשִׁהֲיָהּ, — שכן, כפי שיוסבר להלן ב"תניא", אינה דומה בריאת
העולם לעיבוד ויצירת כלי על־ידי בשר־ודם: כלי יכול להתקיים
בצורתו ובתבניתו גם אחרי שיוצרו מושך את ידיו ממנו. ואילו
בבריאה שונה הדבר: מאחר שהנברא נוצר מ"אין" ל"יש", מן
ההכרח שהכוח האלקי יברא ויחיה אותו תמיד מחדש — לולא
כוח אלקי זה, היה הנברא חוזר לאין ואפס. יצירה זו, החיות
והקיום של כל העולמות והנבראים, **אֵינוֹ אֱלֹהֵי דָבָר ה' וְרוּחַ
פִּי וְתַבְרֵךְ הַמְּלֻכָּשׁ בָּהֶם. — בעולמות ובנבראים.****

לפני שנברא העולם, אותו אחד בדיוק הוא לאחר שנברא
העולם, **כִּלִּי שׁוּם שְׁנוֹי, בְּדִבְרֵיכֶם: "אֵינִי ה' לֹא שְׁנִיתִי". —**
מלפני הבריאה ועד אחרי הבריאה — עם בריאת העולמות, לא
נשתנה שום דבר באחדותו האבסולוטית של הקב"ה; ביצירת
העולמות — לא נוסף שום
דבר, כפי שרבנו הזקן
מסביר: **כִּי עוֹלָם־תְּהוֹ וְכֵן
כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעָלְיוֹנִים
— אֵין פְּעֻלִּים שׁוּם שְׁנוֹי
בְּאֶחָדוֹתוֹ וְתַבְרֵךְ
בְּהִבְרָאָם מֵאֵין לֵישׁ,
שֶׁכֵּמוֹ שְׁהִיָּה "הוא לְבָדוּ
הוא יָחִיד וּמִיָּחִיד" קִדָּם
הַבְּרָאָם, בֵּן "הוא לְבָדוּ
הוא יָחִיד וּמִיָּחִיד" אַחֵר
שֶׁבְּרָאָם, — כיצד אכן הדבר? לכאורה, הרי נוספו עולמות
ונבראים, שלא היו קודם? אלא — **מִשׁוּם דְּכָלֵּא קָמִיָּה כְּלֵא
חֲשִׁיב, —** לגבי הקב"ה אין ערך לשום דבר, וכולם הם, **וְכֵאֵין
וְאִפֹּס מִמֶּשׁ. —** להלן יוסבר, איך לגבי הקב"ה כל הבריאה היא
כאילו איננה קיימת כלל; הבריאה כולה נוצרה וקיימת מדיבורו
של הקב"ה; והרי גם בבני אדם אנו רואים, שאין שום ערך
לדיבור אחד של האדם לגבי עצם כוח הדיבור של הנפש, שיכול
לדבר מלים ללא סוף — איזה ערך יש למלה אחת, או לכמה**

יום שלישי ו' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כו, ולמשל כמו... עד עמ' 52, העולם:

האדם לדבר בלי סוף — וא"כ איזה ערך, יש לדיבור אחד, לנוכח
כוח אין־סופי זה של מלים? **וְכָל־שֶׁכֵּן —** שאין ערך לדיבור
אחד, **לְגַבִּי בְּחִינַת לְבוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁלָּהּ —** של הנפש, **שֶׁהוּא
הַמְּחַשְּׁבָה, —** הכוח לחשוב, שהוא ה"לבוש" הפנימי של הנפש
— הנפש מאוחדת יותר עם
המחשבה, **שֶׁמִּמֶּנָּה —**
מהמחשבה, **נִמְשָׁכּוּ
הַדְּבָרִים —** שכן, האדם
מדבר את מה שהוא
חושב, **וְהֵיא חַיּוֹתָם; —**
ומאחר שהמחשבה עדינה
יותר מאשר הדיבור,
וקשורה יותר עם הנפש —
ודאי שאין שום ערך
לדיבור אחד לגבי

**וְלִמְשָׁל, כִּמוֹ בְּנִפְשׁ הָאָדָם, בְּשִׁמְדֵּבֶר דְּבוֹר אַחֵר, שִׁדְּבוֹר
זֶה לְבָדוּ —** הוא, **כְּלֵא מִמֶּשׁ אִפְלוּ לְגַבִּי כָּלֵלּוֹת נִפְשׁוֹ
הַמְּדַבֶּרֶת, —** הנפש שהיא המקור של כוח הדיבור, **שֶׁהוּא —
כוח הדיבור, בְּחִינַת לְבוּשׁ הָאִמְצָעִי שֶׁלָּהּ, —** של הנפש.

בשלשה לבושי הנפש,
מהווה המחשבה ה"לבוש"
העליון ביותר; כוח
המעשה — ה"לבוש"
התחתון ביותר; וכוח
הדיבור — ה"לבוש"
האמצעי, **שֶׁהוּא כֹּחַ
הַדְּבוֹר שֶׁלָּהּ, —** והרי
דיבור אחד אין לו שום
ערך בהשוואה לכוח
הדיבור כולה, **שֶׁיְכּוֹל —**
כוח הדיבור של הנפש, **לְדַבֵּר דְּבוּרִים לֵאמֹר קֵץ וְתַכְלִית; —**
שכן, העובדה שבאמת יש גבול לדיבוריו של האדם, נובעת
מכך שחלקי גוף האדם בהם תלוי דיבור האדם, נחלשים מרוב
דיבור ומאבדים את כושרם. אך מבחינת כוח הנפש, מסוגל

ליקוטי אמרים

ולמשל כמו בנפש האדם

כשמדבר דבר אחד שדבור זה לבדו כלא ממש אפי'
לגבי כללות נפשו המדברת שהוא בחי' לבוש האמצעי
שלה שהוא כח הדבור שלה שיכול לדבר דבורי' לאין
קץ ותכלית וכ"ש לגבי בחי' לבוש הפנימי שלה שהוא
המחשבה שממנה נמשכו הדבורים והיא חיותם וא"צ
לומר לגבי מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה
הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו
המחשבה, ואין צריך לומר לגבי מהות ועצמות הנפש,
שהן עשר בחינותיה הנקראות לעיל: **הַכְּמָה־בִּינָה־דַּעַת כו', —**
בהשוואה ללבושי הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים
עשר בחינות וכוחות אלה של הנפש (חכמה, בינה, דעת,

40 כשהחמדה לדבר לא באה עדיין לידי ביטוי רגשי, רק בשכלו
41 "תפס" והשיג את ה"טוב" שבאותו דבר – ודאי שבאותה הבנה
42 אין עדיין אותיות. רק לאחר שכתב נפלה החמדה והתאווה
43 בלבו בכתב חכמתו ושכלו וידעתו, – אחרי שלפני כן היתה
44 החמדה ב"כוח השכל"

45 וממנו נוצרה החמדה
46 בלב, ואחר כך חזרה
47 ועלתה – החמדה, מהלב
48 למח לחשב ולהרהר בה
49 איך להוציא תאוות
50 מכח אל הפעל להשיג
51 המאכל או למידת
52 החכמה בפעל – או
53 ללמוד את החכמה,
54 שהוא חומד אותה,
55 בפועל, הרי ככאן – רק
56 אז, כשהוא חושב איך
57 לממש את תאוותו על-ידי
58 השגת המאכל, או לימוד
59 חכמה זו או אחרת, נולדה
60 בחינת אותיות במחשבו,
61 שהן אותיות כלשון עם
62 ועם – כשפת כל עם,
63 המדברים והמהררים
64 בהם – באותן אותיות,
65 כל עניני העולם: – כל

66 אחד חושב והוגה באותיות השפה שהוא רגיל לדבר בה, אך,
67 לפני שהחמדה חוזרת ועולה מהלב למוח, לחשוב במימושה
68 המעשית – אלא היא שרויה במצב של עיצוב בתור "מדה",
69 בתחילה במוח ולאחר מכן בלב – אין לחמדה עדיין ביטוי
70 באותיות; יש בכך אז משום הרגשה בלבד וממילא אין אז מקום
71 לכל הבדל בין השפות השונות. בהתאם לאמור, מובן מה
72 שלמדנו, שאין ערך כלל לדיבור אחד בהשוואה ל"שכל"
73 ול"מדות", הנחשבים ל"עצמות" הנפש של האדם. ובודאי שאין
74 שום ערך כלל לדיבור, בו נבראו ומתקיימים העולמות, לגבי
75 הקב"ה, שאינו מוגבל כלל. הרי, שכל העולמות והנבראים,
76 שיצירתם, חיותם וקיומם בא מהדיבור – הם כאין וכאפס לגבי
77 הקב"ה, ומשום כך, אינם "פועלים" שום שינוי באחדותו של
78 הקב"ה.

1 (והמדות): חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות) –
2 עצמות הנפש, שמהן – מ"שכל" ו"מדות" הנפש, נמשכו
3 אותיות מחשבה זו המלכשות בדבור זה כשמדבר, – שכן,
4 האדם חושב או על ענין שכלי, או על ענין הקשור לרגשי
5 המדות – ומה שהוא
6 חושב, לאחר מכן הוא
7 מדבר, כי המחשבה היא
8 נמשכן בחינת אותיות
9 כמו הדבור, רק שהן –
10 אותיות המחשבה,
11 רוחניות ודקות יותר. –
12 אותיות הדיבור מגושמות
13 יותר מאשר אותיות
14 המחשבה, אך בכל זאת
15 יש דמיון בין הדיבור לבין
16 המחשבה – בכך ששניהם
17 מורכבים מ"אותיות", אבל
18 עשר בחינות חכמה
19 בינה-דעת בו, הן שרש
20 ומקור המחשבה, –
21 כמוזכר לעיל, ואין בהם
22 – בכוחות ה"שכל"
23 ו"המדות", בחינת
24 אותיות צדו קדם
25 שמתלבשות בלבוש
26 המחשבה. – רק לאחר

27 מכן, כשהאדם חושב בכוח מחשבתו אודות ה"שכל" או אודות
28 הדברים שהוא מתרגש מהם – מופיעות האותיות. מאחר
29 ש"שכל" ו"מדות" הם בכלל למעלה מאותיות – בודאי ובודאי
30 שאין לגביהם שום ערך לדיבור אחד. להלן מסביר רבנו הזקן,
31 איך בשכל ובמדות אין עדיין אותיות: למשל, כשנפלת איזו
32 אהבה וחמדה בלבו של אדם, קדם שעולה מהלב אל
33 המח לחשב ולהרהר בה – אין בה – בחמדת הלב, בחינת
34 אותיות צדו, רק חפץ פשוט וחשיקה בלב אל הדבר
35 שהוא הנחמד אצלו. וכל-שכן קדם שנפלה התאוה
36 והחמדה בלבו לאותו דבר, רק היתה כח חכמתו ושכלו
37 – בינה, וידעתו, – כוח הדעת, שהיה נודע אצלו אותו דבר
38 שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה להשיגו ולדבק בו, כגון:
39 ללמוד איזו חכמה, או לאכל איזה מאכל ערב – הרי,

יום רביעי ז' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 52, פרק כא והנה... עד עמ' כז, שבלב.

ליקוטי אמרים

פרק כא והנה מדת הקב"ה שלא כמדת בשר ודם
שהאדם כשמדבר דבור הרי הבל

79 שהוא מתבטא באדם,
80 מאותו "מושג" עצמו כפי
81 משתמשים בו ביחס
82 להקב"ה: שהאדם

79 פרק כא. והנה, מדת
80 הקדוש-ברוך-הוא שלא
81 כמדת בשר ודם; –
82 שונה לגמרי ה"מושג" כפי

נִקְרָא דְבוּרוֹ יִתְבַּרְךָ בְּשֵׁם "דְבוּר" רַק עַל־דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כְּמוֹ
שֶׁדְבוּר הַתַּחֲתוֹן שְׂבָאֲדָם הוּא מְגַלָּה לְשׁוּמְעִים מַה שֶּׁהָיָה
צָפוֹן וְנֶעֱלַם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, כִּךְ לְמַעַלָּה בְּאִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא,
יֵצֵאת הָאוֹר וְהַחַיּוּת מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ מִהֶעֱלָם אֶל הַגִּלּוּי -

בתחילה היו האור והחיות

בהעלם, ועתה הם

בהתגלות, לְבָרָא עוֹלָמוֹת

וְלִהְיוֹתָם, - לפני

שה"אור" וה"חיות" היו

בהתגלות לא היו עולמות

בנמצא, רק אחרי התגלות

ה"אור" וה"חיות", נבראים

ומתקיימים עולמות - הרי,

התגלות זו נִקְרָא בְּשֵׁם

"דְבוּר". - שכן, גם

למעלה יש בכך משום

התגלות לזולת, כלומר,

שיהיו עולמות ונבראים

המרגישים את עצמם כמו

זולת, כדבר נוסף. וְהֵן הֵן

עֲשֶׂרָה מַאֲמָרוֹת -

הכתובים בתורה, שֶׁבִּהְיוֹתָם

ועל ידן, נִבְרָא הָעוֹלָם,

- עשרה המאמרות

מהווים התגלות האור

והחיות האלקית, לברוא

עולמות ונבראים. עיין

"שער היחוד והאמונה"

סוף פרק ד. וְגַם - גם ב"דיבור" אחר שאינו כדי לברוא עולמות

ולהחיות, כלומר - שְׂאֵר כָּל הַתּוֹרָה נִבְיָאִים וּבְתוֹכֵם -

שבנוסף לעשרה מאמרות, נקראים בשם "דיבור", שכן הם הרי

התגלו, שֶׁהַשִּׁינּוּ הַנִּבְיָאִים בְּמִרְאָה נְבוֹאָתָם. - יש בהם משום

התגלות האור האלקי לנביאים. ומחמת ענין ה"התגלות",

קוראים להם בשם "דיבור", כמו שזה בכל דיבור למטה. אך, ענין

הפיזור שקיים בדיבורו של האדם - אינו בנמצא בדיבור

שלמעלה. וְהָיָה דְבוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּכִיכּוֹל, מִיְּחֻדּוֹת עֲמוֹ

בְּתַכְלִית יְחִידוֹ, דֶּרֶךְ־מִשָּׁל, כְּמוֹ דְבוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל אָדָם

- לפני שהוא חושב ומדבר אותם בפועל, בְּעֶזְרָן בִּכְחַת חֲכָמָתוֹ

וְשִׁכְלוֹ, אוּ בְּתַשׁוּקָה וְחִמְדָּה שֶׁבִּלְבּוֹ, קִדְּם - לפני, שֶׁעֲלֵתָה

מִהֶלֶב לְמַחַת לְהִרְרָה כִּי בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת, - באותיות

המחשבה. שְׂאֵר הֵיוּ אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְּבוּר הָיָה,

הַנִּמְשָׁכִים מִחִמְדָּה וְתַשׁוּקָה זוּ בִּכְחַת כָּלֵב, וּמִיְּחֻדּוֹת שֵׁם

בְּתַכְלִית יְחִידוֹ בְּשִׂרְשׁוֹ, שֶׁהֵן הַחֲכָמָה וְשִׁכְלָה שֶׁבִּמְחַת וְחִמְדָּה

וְתַשׁוּקָה שֶׁבִּלְבּוֹ. - שכן הם "שורש" המחשבה והדיבור. הרי

כשם שזה באדם, שלפני שהוא חושב והוגה את האותיות

בדיבור - הן מאוחדות כליל בשורשן, כך בדיבור שלמעלה, (גם)

אחרי ההתגלות - המחשבה והדיבור כביכול מהקב"ה - הם

מאוחדים בתכלית עם הקב"ה:

1 כְּשֶׁמְדַבֵּר דְבוּר, הָרִי הַכָּל הַדְּבוּר שֶׁבִּפְנֵי - בשעה שהוא
2 מדבר, הוּא מְרֻגָּשׁ, וְנִרְאָה דְבַר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ מְבַדֵּל מִשְׂרָשׁוֹ, -
3 של הדיבור, שֶׁהֵן עֲשֶׂר בְּחִינּוֹת הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה. - כלומר "שכל"
4 ו"מדות", שֶׁכִּפִּי שְׁהוּסָבֵר בִּפְרָק הַקּוּדֵם הֵם שׁוֹרֵשׁ הַדְּבוּר; וּמֵאֲחֵר
5 שֶׁהַדְּבוּר מוּבָדֵל מִשְׁרָשׁוֹ,

6 הוּא יָכוֹל לְהִירָאוֹת

7 כ"מציאות" (כדבר). 1

8 לעצמו, למרות שכשהוא 2

9 נמצא בשורשו, הוא בטל 3

10 לגמרי ואין לו שום ערך. 4

11 כך הדבר ביחס לדיבורו 5

12 של האדם. אֲכָל תְּקוּדַת־ 6

13 בְּרוּךְ־הוּא אֵין דְּבוּרוֹ 7

14 מְבַדֵּל מִמֶּנּוּ יִתְבַּרְךָ חֶסֶד 8

15 וְשִׁלּוּם, כִּי אֵין דְּבַר חוּץ 9

16 מִמֶּנּוּ, וְלִית אַתֵּר פָּנָיו 10

17 מִנִּיחָה, - אין שום מקום 11

18 (או מדריגה) שהוא פני 12

19 ממנו, מהקב"ה. הרי, בכל 13

20 מקום בו קיים דיבורו של 14

21 הקב"ה, באותו מקום עצמו 15

22 נמצא הקב"ה, והדיבור 16

23 נמצא תמיד בתוך שורשו. 17

24 וְלִכֵּן אֵין דְּבוּרוֹ יִתְבַּרְךָ 18

25 בְּדְבוּרָיו חֶסֶד וְשִׁלּוּם - 19

26 "דיבור" האדם, בשעת 20

27 דיבורו, נפרד משורשו 21

28 ונראה כ"מציאות" לעצמו, 22

29 גם בעיני האדם המדבר. אך, דיבורו של הקב"ה בטל תמיד

30 לשורשו. [כְּמוֹ - שְׂאֵר מַחֲשַׁבְתּוֹ - של הקב"ה,

31 בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, בְּכִדְכִיב: "כִּי לֹא מַחֲשַׁבּוֹתֵי מַחֲשַׁבּוֹתֵיכֶם",

32 וּבְכִדְכִיב: "כִּי נִבְחָה דְרָכֵי מַדְרִיכֶם וְגו'"]. - והפסוק מסיים:

33 "ומחשבותי ממחשבותיכם". הרי, כשם שאנו מוצאים שמחשבתו

34 של הקב"ה היא סוג מחשבה אחר לגמרי, כך אנו מבינים,

35 שדיבורו של הקב"ה שונה לגמרי מהדיבור שלנו. אלא, אם כך

36 הדבר שדיבורו של הקב"ה אינו נפרד ממנו, מדוע קוראים לו

37 "דיבור"? כל ענין שלמעלה שאנו רוצים להבין, אנו משיגים אותו

38 לפי המושגים שלנו, מעצמנו ובשרנו. אנו רואים באדם שהמלים

39 שהוא מדבר - נפרדות ממנו, ולכן הן יכולות להגיע לזולת; שונה

40 הדבר באותיות המחשבה המאוחדות עם האדם עצמו, ונעלמות

41 מהזולת. בהתאם לכך אין מושג הדיבור שבאדם נותן לנו תמונה

42 מענין הדיבור כמו שהוא למעלה - כי למעלה גם הדיבור אינו

43 מובדל משורשו - מדוע, איפוא, אנו קוראים לו בשם "דיבור"?

44 הדברים יוסברו להלן, שישנן שתי תכונות בדיבור: א) הכוח

45 לגלות לזולת מה שמוסתר במחשבתו של המדבר, ב) עובדת

46 היפרדותו משורשו. ורק בגלל תכונתו הראשונה - לגלות לזולת

47 את המוסתר במחשבתו של המדבר - הוא נקרא למעלה בשם

48 "דיבור" - גילוי של האור האלקי לעולמות ולנבראים. וְלֹא

יום חמישי ח' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, וככה ממש... עד עמ' כז, ממש:

46 - הנבראים שבעולמות התחתונים, לקבל - חיותם, ולכן -
47 מחמת שה"חיות" עוברת דרך הצמצומים הרבים, גם כן נדמה
48 להם - לנבראים, אור וחיות הדבור של מקום ברוך-הוא
49 המלכש פהם כאלו הוא דבר מכלל ממהותו ועצמותו
50 ותכונה, - מהקב"ה, רק
51 שנמשך ממנו ותכונה

52 כמו דבור של אדם -
53 נמשך מנפשו. - ובסופו
54 של דבר נעשה כדבר
55 נפרד. כך נדמה לנבראים
56 ה"חיות" האלקית של
57 הדיבור שלמעלה, זאת
58 יען שה"חיות" של הדיבור
59 שלמעלה, מגיעה אליהם
60 אחרי צמצומים רבים,
61 ולגבי הנבראים מסתירים
62 הצמצומים על ה"חיות",
63 ולכן יכול להידמות להם
64 שהדיבור שלמעלה דומה
65 לדיבורו של האדם. אך
66 לגבי הקדוש-ברוך-הוא,
67 אין שום צמצום והסתרה
68 והעלם מסתיר ומעלים
69 לפניו, ו"בכשכה -
70 העלם, כאורה", - גילוי,
71 לפני הקב"ה. כדכתיב:
72 "גם חשך לא יחשיך
73 ממך וגו'", - שכן, גם
74 החושך הוא "ממך",

75 מהקב"ה, ולכן אין החושך מסתיר בפני הקב"ה, כפי המפורט
76 להלן, שרק דבר חיצוני זר בכוחו להסתיר, אך אין בנמצא שום
77 "יש" המסתיר את עצמו עם עצמו, מאחר שהמוסתר והמסתיר
78 הם אותו אחד - כמו שרבונו הזקן אומר: משום שאין
79 הצמצומים ותלבושים דבר נפרד ממנו ותכונה חס' ושלום,
80 - כמו שלמדנו, שאין שום דבר שיחיה נפרד באמת מהקב"ה,
81 אלא כהדיון קמצא דלבושיה מניה וביה, - כאותו צב
82 שלבושו צומח ממנו עצמו. כך גם למעלה, הצמצומים
83 והלבושים - הם עצמם אלקות. כמו שכתוב: "כי ה' הוא
84 האלילים", - שם הוי' רומז על "גילוי" - התגלות אלקית, ושם
85 אלקים, הוא הכוח האלקי שב"העלם", להחביא ולהסתיר על
86 אלקות, הרי הם דבר אחד, כלומר: שם אלקים הוא אלקות
87 באותה מדה כמו שם הוי', וכמו שנתבאר במקום אחר. -
88 ממילא לא שייך ששם אלקים יסתיר על הקב"ה, מאחר שהוא
89 עצם אחד עם שם הוי', שהוא כוח של גילוי, ולכן קמיה - בלא
90 בלא חשיב ממש: - לפני הקב"ה, הכל נחשב לכולם ממש.

1 וככה ממש, דרך-משל, מיוחדות דבורו ומחשבתו של
2 הקדוש-ברוך-הוא בתכלית היחוד במהותו ועצמותו
3 ותכונה, גם אחר שיצא דבורו ותכונה אל הפעל בבריאות
4 העולמות, - הוא מאוחד אז עם הקב"ה, כמו שהיה מיוחד עמו
5 קדם בריאת העולמות,
6 ואין שום שנוי כלל

7 לפניו ותכונה - בין לפני
8 הבריאה לבין אחרי
9 הבריאה, אלא - השינוי
10 הוא רק אל - לגבי,
11 הנבראים המקבלים
12 חיותם מבחינת דבורו
13 ותכונה - השינוי מתבטא
14 בפשטות: בתחילה לא היו
15 בראים כלל, ולאחר מכן
16 נבראו העולמות והם
17 מקבלים חיותם מהדיבור -
18 זאת מתי? - בבחינת
19 יציאתו כפר - של
20 הדיבור אל הפעל
21 בבריאת העולמות
22 שמתלכש פהם - דיבורו
23 של הקב"ה מתלבש
24 בעולמות, להחיותם על-
25 ידי השתלשלות מעלה
26 לעלול - עלידי ירידתו
27 ממדרגה
28 למדרגה מתחתיה.
29 המדרגה העליונה נקראת

30 "עילה", כלומר שהיא "סיבה" (גורם) למדרגה מתחתיה,
31 הנקראת "עלול" - "מסובב" (תוצאה). וירידת המדרגות -
32 עלידי ירידת הדיבור ממדרגה למדרגה, בצמצומים רבים
33 ושונים, - המצמצמים את ה"אור" וה"חיות" האלקי של
34 הדיבור, עד שיוכלו הנבראים לקבל חיותם והתהוותם ממנו
35 - מדיבורו של הקב"ה, ולא יתפזלו בפיצוצות, - שכן, אם
36 ה"חיות" של הדיבור, לא היתה מתצמצמת כל כך, אלא היתה
37 מאירה בהתגלות כפי שהיא, היו הנבראים מאבדים את
38 מציאותם לגמרי לגבי החיות האלקית. ברם, הרי הכוונה
39 העליונה היא שהנבראים ירגישו עצמם כ"מציאות", ועלידי
40 עבודתם העצמית יגיעו להתבטלות לאלקות - לכן על ה"חיות"
41 לעבור צמצומים רבים; וכפי שיוסבר להלן, במה מתבטאות
42 השפעתם של הצמצומים: וכל הצמצומים הם בבחינת "הסתרה
43 פנים", - פנימיות החיות האלקית - מסתרת: להסתיר
44 ולהעלים האור והחיות הנמשך מדבורו ותכונה, שלא יתגלה
45 בבחינת גילוי רב - שאז היה זה באופן שלא יוכלו התחתונים

וההעלם מהווים הסתרה, ולכן כל העולמות והנבראים הם אין
 ואפס לגבי הקב"ה, כאילו אינם במציאות ממש, ורק בנבראים
 "פועלת" ההסתרה, שיוכלו לקבל את הבריאה כ"מציאות" –
 מן הראוי להוסיף סיפור קצר מהמגיד מקוהניץ: לפני הסתלקותו
 אמר המגיד מקוהניץ לבנו: ...אין לי כבר גוף כלל. תפס הבן
 בידו ואמר לו: אבא, הריני מרגיש שאכן יש לך גוף! ענה לו
 אביו: – מפני שאתה ממשש עם גוף – לכן אתה מרגיש גוף..
 כלומר, לאמיתו של דבר, גופו איננו מציאות של גוף כלל, רק
 זאת, שמחמת שממששים עם גוף – מרגישים גוף.

שכן, מה שאפשר לנבראים להרגיש עצמם כ"מציאות", נובע
 מכך, שכלפיהם מהווים הצמצומים והעלמות, הסתרה על
 ה"אור" וה"חיות" האלקית – דבר זה נותן להם מקום להחשיב
 את עצמם ל"יש" ול"מציאות" – אך, לגבי הקב"ה אין
 הצמצומים והעלמות מסתירים כלל, ממילא "כולא קמי" כלא
 חשיב ממש – כל המציאות של עולמות ונבראים הם ממש
 אין ואפס; ואין הם "פועלים" שום שינוי באחדותו המוחלטת
 של הקב"ה – הוא יחיד ומיוחד אחרי שנבראו העולמות כמו
 לפני שנבראו. ביחס למדנו שלמדנו שלגבי הקב"ה אין הצמצום

יום שישי ט' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' כז, פרק כב רק... עד עמ' 54, העליון ב"ה.

מתבטא כך רק לגבי הנבראים, כפי שיוסבר להלן, שזה – דרך
 ירידת והמשכת החיות – האלקית, לתחתונים, – לנבראים
 התחתונים, הרי המשכה זו היא בצמצומים רבים ועצומים,
 – החיות האלקית מתמעטת יותר ויותר ונהיית מוגבלת מאד,

19 פרק כב. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן שאין דיבורו של הקב"ה דומה
 20 לדיבורו של אדם: כשאדם מוציא דיבור מפיו, נראה הדיבור כדבר
 21 לעצמו, נפרד משורשו, ה"שכל" שבמוח והתשוקה שבלב. אך, ביחס
 22 לדיבורו של הקב"ה לא שייך לומר שהוא נפרד מהקב"ה. כי, הרי לא
 23 יתכן דבר שמחוץ להקב"ה.

ליקוטי אמרים

עלידי הצמצומים
 הרבים, מינים ממינים
 שונים, – סוגי צמצומים
 שונים, וזאת כדי
 להבראת מהם ברואים
 רבים, מינים ממינים
 שונים, – השוני שבסוגי
 הברואים הרבים, מקורו
 בצמצומים השונים
 שבאור וחיות האלקית.
 וכל-כך נברו ועצמו
 הצמצומים והסתר פנים
 העליונים, – פנימיות
 ה"חיות" שלמעלה,
 נסתרת לגמרי, עד

פרק כב רק שהתורה דברה כלשון ב"א ונקרא
 בתורה דבורו של מקו' ב"ה בשם
 דבור ממש כדבורו של אדם לפי שבאמת כך הוא
 דרך ירידת והמשכת החיות לתחתונים בצמצומים
 רבים ועצומים מינים ממינים שונים להבראות מהם
 ברואים רבים מינים ממינים שונים וכ"כ נברו ועצמו
 הצמצומים והסתר פנים העליונים עד שיוכלו להתהוות
 ולהבראות גם דברים טמאים וקליפות וס"א ולקבל
 חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' בהסתר פנים
 וירידת המדרגות ולכן נקרא אלהים אחרים מפני
 שניקתם וחיותם אינה מבחי' פנים אלא מבחי' אחוריים
 דקדושה ופי' אחוריים כאדם הנותן דבר לשונאו שלא

24 ולכן, דיבורו של הקב"ה
 25 מאחד תמיד בשורשו ובטל
 26 אליו. דיבורו של הקב"ה נקרא
 27 גם הוא בשם "דיבור", בגלל
 28 תכונה אחרת שישנה בדיבור,
 29 והיא – לגלות את אשר
 30 בהעלם המחשבה. ענין זה של
 31 גילוי ההעלם – קיים גם
 32 בדיבור שלמעלה. כמו עשרה
 33 המאמרות, שבהם נברא
 34 העולם, הרי הם התגלות
 35 ה"אור" וה"חיות" האלקית
 36 לברוא בהם עולמות ונבראים.
 37 כך גם שאר הדיבורים

שיוכלו להתהוות ולהבראת גם דברים טמאים וקליפות
 וסמרא-אחרים, – לו היו אלה רק צמצומים רבים בלבד, אפילו
 הרבה מאד צמצומים, כדי שה"אור" וה"חיות" האלקי יתגלה
 למטה יותר ויותר, הרי למרות זאת לא היו נבראים מה"אור" –
 דברים טמאים, קליפות וסמרא-אחרים. אלא, עלידי התגברות
 הצמצומים, כלומר: עלידי צמצומים כאלה שה"אור" מוסתר
 בהם לגמרי – יכולים להיברא דברים טמאים וסמרא-אחרים,
 ולקבל – ושהדברים הטמאים יקבלו חיותם וקיומם מדבר ה'
 ורוח פיו יתברך בהסתר פנים וירידת המדרגות. ולכן
 נקראים – הקליפות, "אלהים אחרים", מפני שניקתם
 וחיותם – שהן יונקות מהקדושה, כי הרי כל דבר מן ההכרח
 שיקבל חיותו מהקדושה. ברם, יניקת החיות שלהן אינה
 מבחינת "פנים" – איננה מפנימיות רצונו של הקב"ה, אלא
 מבחינת "אחוריים" דקדושה; – כלומר: מחיצוניות רצונו של

38 האלקים שבתורה, נביאים וכתובים, הם ההתגלות לנביאים במחזה
 39 נבואתם. ואילו ענין הפירוד וה"מציאות" שבדיבור שלמטה – אינו שייך
 40 בדיבור שלמעלה. בפרק הבא, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן
 41 – התורה הרי קוראת לדיבורו של הקב"ה בשם "דיבור", ומאחר שדיבורו
 42 של האדם מייצג את ענין הפירוד, לאור העובדה שהוא נפרד משורשו
 43 – לכן עליו לומר שגם בדיבור שלמעלה קיימת תכונה זו. ברם, לא לגבי
 44 הקב"ה, אלא לגבי הנבראים. כלומר: מהדיבור שלמעלה נוצרים נבראים
 45 כאלה שבהרגשתם הם "מציאות" לעצמם ונפרדים מקדושתו של
 46 הקב"ה, והם – ה"קליפות" וה"סמרא-אחרים". רק שהתורה דברה
 47 כלשון בני אדם: ונקרא בתורה דבורו של מקום
 48 ברוך-הוא בשם "דיבור" ממש כדבורו של אדם, –
 49 שכאמור, יש בדיבורו של האדם, ענין הפירוד משורשו, לפי
 50 שבאמת כך הוא – שגם בדיבור שלמעלה ישנו ענין הפירוד,
 51 אלא שאין זה אמור ביחס שבין הדיבור לגבי הקב"ה, אלא זה

הקדושה, אכל הסטרא-אחרא והטמאה היא תועבת ה' 26
אשר שנא, ואינו משפיע לה — ל"סטרא אחרא", חיות 27
מפנימית הרצון — העליון, וחפצו האמיתי, אשר — נאמר 28
שהקב"ה חפץ בה — ב"סטרא אחרא", חס-ושלום, כ"אם 29
כמאן דשדי בתר כתפוי 30
לשונאו שלא ברצונו, — 31
כמי שמשליך דבר 32
לשונאו, מאחורי כתפו, 33
שלא מרצונו הטוב. כך גם 34
השפעת חיות הקדושה 35
לסטרא-אחרא — אינה 36
באה מתוך רצון טוב, רק 37
כדי להעניש — באמצעות 38
הקליפה, את הרשעים, — 39
הנמשכים אחרי הקליפה 40
וה"סטרא אחרא" 41
ומקבלים השפעתם מזה, 42
ולתן שכר טוב לצדיקים דאכפין לסטרא-אחרא; — 43
הכופים וכובשים את ה"סטרא אחרא" ומושלים עליה. לשם כך 44
נוקדים ל"סטרא אחרא", כדי שיהיה ענין הבחירה, וכתוצאה 45
מכך העונש המתאים לרשעים והשכר המתאים לצדיקים — 46
משום כך נותנים "חיות" ל"סטרא אחרא". וזה — צורה זו של 47
השפעה, נקרא בחינת "אחוריים" הרצון העליון ברוך-הוא. 48
— לכן הם נקראים אלקים אחרים, כי ניקת ה"חיות" שלהן היא 49
מבחינת "אחוריים". 50

1 הקב"ה. "פנימיות הרצון" הוא כשרוצים את הדבר עצמו, והוא
2 רצון של תענוג. ואילו "אחוריים" פירושו, "חיצוניות הרצון",
3 שאת הדבר עצמו לא רוצים כי אין בו תענוג, אלא רוצים בו
4 מחמת התועלת שתהיה מכך לגבי דבר אחר שממנו יהיה להם
5 תענוג — ובלשונו של
6 ה"תניא": ופרוש
7 "אחוריים", — הוא: כ"אדם
8 הנותן דבר לשונאו
9 שלא ברצונו, — שלא
10 ברצונו הישיר, אלא הוא
11 נותן לו את הדבר מטעם
12 צדדי, שאז צורת הנתינה
13 היא: שמשליכו לו
14 בלאחר כתפו, כי
15 מחזיר פניו ממנו
16 משנא אתו; — שכן,
17 תנועת ותנועת הגוף
18 מקורן בתנועה כפי שהיא מתבטאת בנפש; ומאחר שקיימת
19 בנפש שנאה כלפי אותו איש, והנתינה לו היא שלא מתוך רצון
20 אמיתי, אלא מתוך חיצוניות רצונו — לכן, זה מתבטא גם
21 בתנועה הגופנית בשעת הנתינה: הוא מפנה את פניו ממנו
22 בשעת מעשה. שכן, הפנים הוא המקום בו משתקפת פנימיותו
23 וחיותו של האדם. כך — גם, למעלה, בחינת "פנים" הוא
24 פנימית הרצון העליון וחפצו האמיתי, אשר חפץ ה'
25 להשפיע חיות לכל הקרוב אליו מסטרא דקדושה; — מצד

יום שבת קודש י' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 54, והנה רצון העליון... עד עמ' כח, תמיד:

51 ונהנה, רצון העליון בבחינת "פנים", — פנימיות הרצון העליון,
52 מה שהקב"ה רוצה את הדבר עצמו, הוא מקור החיים המוחה
53 את כל העולמות, ולפי שאינו — רצון זה, שורה כלל על
54 הסטרא-אחרא, וגם
55 בחינת "אחוריים" של
56 רצון העליון — המחיה
57 אותן, כאמור, אינו מלבד
58 — בפנימיות, בתוכה —
59 ב"סטרא אחרא", ממש,
60 אלא מקור עליה
61 מלמעלה, — בלבד, כמו
62 שמקיפים דבר מלמעלה,
63 לך — לכן, היא —
64 ה"סטרא אחרא", מקום
65 המיתה והטמאה, ה'
66 לשמרנו, כי מעט מועד — המעט מן המעט, אור וחיות,
67 שיונקת ומקבלת לתוכה מבחינת "אחוריים" דקדושה

ליקוטי אמרים

והנה רצון העליון בבחי' פנים הוא מקור החיים
המוחיה את כל העולמות ולפי שאינו שורה כלל על
הס"א וגם בחי' אחוריים של רצון העליון אינו מלוכש
בתוכה ממש אלא מקיף עליה מלמעלה לכך היא מקום
המיתה והטמאה ה' ישמרנו כי מעט מועד אור וחיות
שיונקת ומקבלת לתוכה מבחי' אחוריים דקדושה
שלמעלה הוא בבחי' גלות ממש בתוכה בסוד גלות
השכינה הנ"ל ולכן נקרא בשם אלהים אחרים שהיא
ע"ז ממש וכפירה באחדותו של מ"ה הקב"ה כי מאחר

ומתאחדת אתו. חיות אלקית זו, מצומצמת ומותאמת לפי מדתו
של הנברא, עד כמה שהוא יכול לקלוט. ב. "חיות" המחיה

1 ומשפיעה בנברא בצורה "מקיפה". חיות אלקית זו, איננה
2 מצומצמת לפי מימדי הנברא ואינה מתלבשת בו; אלא בצורתה
3 היא, כפי שהיא למעלה מהתלבשות בנברא – היא משפיעה
4 ומחיה את הנברא. ל"קליפות" ול"סטרא אחרא" גם כן שני סוגי
5 חיות אלה. סוג ה"חיות"
6 השני, בקליפות ו"סטרא
7 אחרא", מאחר שהוא בא
8 אליהן בבחינת "מקיף", אין
9 הוא מפריע ל"מציאות",
10 הן יכולות להחזיק את
11 עצמן ל"יש", ואינן צריכות
12 להכביש "חיות" זו, למרות
13 שהן יודעות שהן נבראו
14 מ"חיות" זו (כפי שנאמר
15 להלן, שהן קוראות
16 להקב"ה "אלקא"
17 דאלקיא: הן חושבות את
18 עצמן ל"מציאות",
19 ל"אלקיא", למרות שהן
20 עצמן מכירות שיש להן
21 "אלקא" שברא אותן).
22 מחמת חיות אלקית זו, הן
23 נקראות "אלקים אחרים",

24 מפני שהן מקבלות את חיותן מבחינת אחרים. ואילו סוג
25 ה"חיות" המתלבש בפנימיות, שאם היו ה"קליפות" וה"סטרא
26 אחרא" מודות ב"חיות" זו, היתה בכך משום סתירה ל"מציאות"
27 שלהן, כי "חיות" זו היא הרי "עצמותו" של הנברא עצמו –
28 "חיות" זו, הן מכחישות לחלוטין, והיא נמצאת בהן בבחינת
29 גלות. בגלל "חיות" זו – הן נקראות "אלקים אחרים", לא רק
30 מפני שהן מקבלות מ"אחרים", אלא מפני שהן מחזיקות את
31 עצמן ל"עבודה זרה" וכופרות באחדותו של הקב"ה – כפי
32 שיוסבר להלן: **כִּי מֵאַחֵר שְׂאוֹר וְחַיּוֹת דְּקִישָׁה** – ה"חיות"
33 הפנימית, הוא **בְּבִחִינַת גְּלוּת בְּתוֹכָהּ** – אֵינָה בְּטֻלָּה כְּלָל
34 לְגַבִּי קִדְּשֵׁת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא; וְאֶדְרָבָה, מְגִיחַת עֲצָמָהּ
35 בְּנֶשֶׁר, לֹמֵר: **"אֲנִי וְאִפְסִי עוֹד"**,⁵ וּבְמֵאֲמָרָה: – שאמר פרעה:
36 **"אֲדָר לִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי"**. – ה"יאור" – הנילוס – הוא שלי, ואני
37 עשיתי את עצמי, וְלִכֵּן אָמְרוּ רַז"ל, שְׁנֵפוֹת הָרוּחַ שְׂקוּלָה
38 בְּעִבְדֵּה־זָרָה מִמֶּשֶׁ, כִּי עָקַר וְשָׂרֵשׁ שֶׁל עִבְדֵּה־זָרָה הוּא מֶה
39 שְׁנַחֲשֵׁב – הוא מחשיב את עצמו, לְדָבָר בְּפָנָי עֲצָמוֹ, נִפְרָד
40 מִקְדָּשָׁתוֹ שֶׁל מְקוֹם, – של הקב"ה, וְלֹא בְּפִירָה בְּה' לְנִמְרִי,

ליקוטי אמרים

שאוֹר וְחַיּוֹת דְּקִדְּוֶשָׁה הוּא בְּבַחִי גְלוּת בְּתוֹכָהּ אֵינָה
בְּטִילָה כְּלָל לְגַבִּי קִדְּוֶשֶׁת הַקֵּב"ה וְאֶדְרָבָה מְגִיחַת עֲצָמָהּ
כְּנֶשֶׁר לֹמֵר אֲנִי וְאִפְסִי עוֹד וְכַמֵּאֲמָר יֵאוֹר לִי וְאֲנִי
עֲשִׂיתִנִּי וְלִכֵּן אָמְרוּ רַז"ל שְׁנֵפוֹת הָרוּחַ שְׂקוּלָה כְּע"ז
מִמֶּשֶׁ כִּי עִיקַר וְשָׂרֵשׁ ע"ז הוּא מֶה שְׁנַחֲשֵׁב לְדָבָר
בְּפָנָי עֲצָמוֹ נִפְרָד מִקְדָּוֶשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם וְלֹא כְּפִירָה בְּה'
לְגַמְרִי כְּדֹאִיתָא בְּגַמ' דְּקָרוּ לִיָּה אֱלֹהָא דֵּאלֵהִיא אֱלֹא
שְׁגָם הֵם מַחֲשִׁיבִים עֲצָמָם לִישׁ וְדָבָר בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְכוּ'
מִפְרִידִים אֶת עֲצָמָם מִקְדָּוֶשְׁתּוֹ שֶׁל מְקוֹם ב"ה מֵאַחֵר
שֶׁאֵין בְּטָלִים לוֹ ית' כִּי אֵין קִדְּוֶשָׁה עֲלוֹיוֹנָה שׁוֹרָה אֱלֹא
עַל מֶה שֶׁבְּטַל לוֹ ית' כְּנ"ל וְלִכֵּן נִקְרָא' טוֹרִי דְּפִרּוּדָא
בְּזוֹה"ק וְהָרִי זֶה כְּפִירָה בְּאַחְדוּתוֹ הָאֲמִיתִית דְּכוּלָא קְמִיָּה
כֹּלָא חֲשִׁיב וְבְטַל בְּאֵמַת לוֹ ית' וְלִרְצוֹנוֹ הַמְּחִיָּה אֶת
כּוֹלָם וּמַחֲוָה אוֹתָם מֵאֵין לִישׁ תְּמִיד:

– כלומר, גם כשלא כופרים לגמרי בהקב"ה, אלא רק מחשיבים
את עצמם לדבר בפני עצמו, כמו ה"קליפות" וה"סטרא אחרא"
הנקראות "עבודה זרה", שכפי שלמדנו, הן אינן כופרות בהקב"ה
לגמרי, אלא **בְּדֹאִיתָא** – כמו שאנו מוצאים, **בְּנִמְרָא**⁸ דְּקָרוּ
לִיָּה **"אֱלֹהָא דֵּאלֵהִיא"**,
– ה"קליפות" וה"סטרא
אחרא" קוראות להקב"ה
"אלקא דאלקיא" – הרי
שהן מודות בהקב"ה,
שהוא אלקא דאלקיא,
ובכל זאת זה נקרא
"עבודה זרה" ו"אלקים
אחרים". **אֱלֹא שְׁגָם הֵם**
מַחֲשִׁיבִים עֲצָמָם לִישׁ
וְדָבָר בְּפָנָי עֲצָמוֹ, וְכוּ'
– במה שהן מחשיבות את
עצמן ל"יש", הן מְפִרִידִים
אֶת עֲצָמָם מִקְדָּשָׁתוֹ שֶׁל
מְקוֹם בְּרוּךְ־הוּא, מֵאַחֵר
שֶׁאֵין – הן, בְּטָלִים לוֹ
יְתָרָה, כִּי אֵין קִדְּוֶשָׁה
עֲלוֹיוֹנָה שׁוֹרָה אֱלֹא עַל
מֶה שֶׁבְּטַל לוֹ יְתָרָה
בְּנֶשֶׁר לְעִיל, וְלִכֵּן נִקְרָאִים – הקליפות ו"סטרא אחרא",
"טוֹרִי דְּפִרּוּדָא" – הרי הפירוד, בְּיֹתֵר הַקְּדוּשָׁה, – אלה
שמחזיקים את עצמם ל"מציאות" ומגביהים את עצמם כהרים
ומרגישים את עצמם נפרדים מהקב"ה. וְיֹתֵר זֶה – יש בכך משום
בְּפִירָה בְּאַחְדוּתוֹ הָאֲמִיתִית, – של הקב"ה, שהיא – דְּכִבְלָא
קְמִיָּה כְּלָא חֲשִׁיב, – לגבי הקב"ה הכל נחשב לכלום, וְכִבְלָא
בְּאֵמַת לוֹ יְתָרָה וְלִרְצוֹנוֹ, הַמְּחִיָּה אֶת כֹּלָם וּמַחֲוָה אוֹתָם
מֵאֵין לִישׁ תְּמִיד: – מאחר שאחדותו האמיתית של הקב"ה
היא שהכל בטל אליו, הרי שההיחשבות ל"יש" ול"מציאות" –
יש בה משום כפירה באחדותו של הקב"ה. ולכן גסות הרוח שזה
ל"עבודה זרה". הרי, שאחרי צמצומים רבים ושונים, נבראו
בדיבורו של הקב"ה, נבראים כאלה, כמו "קליפות" ו"סטרא
אחרא", המרגישים את עצמם כדבר נפרד מהקב"ה. לכן, נקרא
הדיבור שלמעלה בתורה, בשם "דיבור", כי ענין הפירוד (המצין
את הדיבור שלמטה) קיים גם בדיבור שלמעלה, אלא שהוא רק
בשייכות לנבראים ולהרגש שלהם כלפי שורשם. ואילו לגבי
הקב"ה – אין שום דבר שנפרד ממנו.

יום ראשון

יום ראשון

ד שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: פרק יז. ובזה . . . כג מצותיו ותורתו.

מִצְרַיִם הוּא לְשׁוֹן מִצֵּר וּגְבוּל. גְּלוּת מִצְרַיִם בְּרוּחָנִיּוֹת, הוּא מֵה שְׁנֵפֶשׁ הַבְּהֵמִית מִגְבֹּלָת וּמִסְתָּרָת עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֵקִית, עַד שְׁנֵפֶשׁ הָאֱלֵקִית מִתְצַמְצֶמֶת כָּל כֶּךָ שְׁנֵעֲשֶׂה בְקִטְנוּת וְהָעֵלֶם. וְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם הוּא הִסְרַת הַמִּצֵּר וְהַגְּבוּל. וְהִינּוּ דְהַשְׁכָּל שְׁבִמְחָ מֵאִיר בְּלֵב בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת בְּפִעַל מִמֶּשׁ.

יום שני

יום שני

ה שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, שני עם פירש"י.

תהלים: כט"לד.

תניא: וזה כל . . . הרמ"ז שם.

א מַעֲנֵשׁ דַּארְף מַרְבֵּה זִיין אִין זָאָגֶען אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה (זָאָגֶען תַּהֲלִים, חוֹר'ן מַשְׁנִיּוֹת) וּוען און וואו ער קען, בְּכַדִּי צו שטאַרקען דעם קיום העולם, בְּכַדִּי מַצִּיל צו זיין זיך פון חיבוט הקבר און כף הקלע, און זוכה צו זיין צו אלע העכסטע גילויים.

הָאָדָם צָרִיךְ לְהִרְבּוֹת בְּאִמִּירַת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה (לוֹמֵר תַּהֲלִים, לְשׁוֹן מַשְׁנִיּוֹת) מִתִּי וְהִיכֵן שִׁיכּוֹל, כְּדִי לְחַזֵּק אֶת קִיּוֹם הָעוֹלָם, בְּכַדִּי לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ מִחִבּוּט הַקֶּבֶר וְכֵף הַקֶּלֶע, וְלִזְכּוֹת לְכָל הַגְּלוּיִים הַנִּעְלָמִים בְּיוֹתֵר.

יום שלישי

יום שלישי

ו שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: לה"לח.

תניא: והיא בחי' . . . כמ"ש במ"א.

אֲדַנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב שֶׁשְׁמַע בְּשֵׁם רַבְּנוּ הַזֶּקֶן, שֶׁכָּל הַמַּחְבְּרִים עַד הַט"ז וְהַש"ךְ [=ה"טוֹרֵי וְהַב" וְה"שִׁפְתֵי כֹהֵן], בְּאוּרִים עַל ה"שְׁלֹחַן עֲרוּךְ", וְהֵם בְּכָלֵל, עָשׂוּ הַחֲבוּרִים שְׁלֵהֶם בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְעַנִּין רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, אֵינִיא בְּקֶרְבֵּן הָעֵדָה סוּף פֶּרֶק ג' דְּשִׁקְלִים, שֶׁזֶהוּ שְׁמִגְלִים לוֹ רִזֵּי תוֹרָה, שֶׁזֶהוּ מִבְּחִינַת הָעֵלֶם דְּחֻקָּמָה.

יום רביעי

יום רביעי

ז שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: לט"מג.

תניא: פרק יח. ולתוספות . . . 46 גם דחילו.

בְּהִיּוֹת אֲדַמּו"ר הַזֶּקֶן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנָה - לְמַד חֻקְמַת הַהִנָּדָסָה וְהַתְּכוּנָה. בֶּן עָשָׂר - סֵדֵר לוח עַל

קלז היום יום . . .

חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר – נודמן שלמד ברבים הלכות קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.

יום חמישי	ח שבט	ה'תש"ג
-----------	-------	--------

שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מדר"מ.
תנאי: והענין . . . כד גלגולים.

בפרט בזמן הזה אשר בחסדי השם יתברך אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אמוץ, לחזק כל עניני הדת בהדור מצוה, ולשמר את כל המנהגים מבלי לוותר אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה' אלקינו דורש מאתנו תשובה לתורה ומצוות, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

יום שישי	ט שבט	ה'תש"ג
----------	-------	--------

שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט"נ.
תנאי: הנה החכמה . . . ומובן.

כשסים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הש"ס בפעם השלישית, אמר מאמר דא"ח, ותכנו – מהו "הדרן".
בשנת האבלות אחרי אמו סים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היארצייט [=יום השנה] – כל הש"ס.

שבת קודש	י שבט	ה'תש"ג
----------	-------	--------

שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"ט.
תנאי: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.

תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישובות יומם מלראות" צ"ל "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט גיט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). –

מאמר זה אמר אאמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישובות יומם מלראות", צריך להיות "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".

אֲמִי זְקֵנִיתִי (הִרְבֵּנִית מֵרַת רִבְקָה נִשְׁמָתָה עֲדָן), בְּהִיּוֹתָה כָּבֶת שְׁמוֹנָה עָשָׂר שָׁנָה – בְּשָׁנַת תר"א – חָלָתָה, וְצִנָּה הָרֹפֵא אֲשֶׁר תֹּאכַל תִּכְף בְּקוֹמָה מְשֻׁנָּה, אֲמַנֵּם הִיא לֹא חִפְצָה לְטַעַם קֶדֶם הַתַּפְּלָה, וְהִיָּתָה מִתְפַּלֶּלֶת בְּהִשְׁכָּמָה, וְאַחֵר הַתַּפְּלָה הִיָּתָה אוֹכֶלֶת פֶּת שְׁחִירָת. כְּשֶׁנִּדְעָה הַדְּבָר לְחֻתְנָתָה, אָדְמוּר ה' צִמַּח צֶדֶק", אָמַר לָהּ: יְהוּדִי צָרִיךְ לְהִיּוֹת בָּרִיא וּבֶעֱל כָח. עַל מִצְוֹת נֶאֱמָר "וְחִי בָהֶם", הַפְּרוֹשׁ וְחִי בָהֶם; יֵשׁ לְהַחֲדִיר חַיּוֹת בְּמִצְוֹת. בְּכַדִּי שִׁיּוּכְלוּ לְהַכְנִיס חַיּוֹת בְּמִצְוֹת, חִיבִים לְהִיּוֹת בַּעַל כָּח וְלְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה. וְסִיִּם: אֵינֶךָ צָרִיכָה לְהִיּוֹת 'עַל בֶּטֶן רִיקָה'. עֲדִיף לְאָכַל כְּדִי לְהַתְפַּלֵּל, מִלֵּהתְפַלֵּל כְּדִי לְאָכַל. וּבִרְכָּה בְּאַרְיֻכּוֹת יָמִים, – (נִוְלָדָה בְּשָׁנַת תַּקצ"ג, וְנִפְטְרָה י שְׁבַט תרע"ד) –

מֵאֲמָר זֶה אָמַר אֲדָנִי אָבִי מֹרִי וְרַבִּי [הַרְש"ב] לְאַחֵד עַל יְחִידוּת, וְהוֹסִיף: וְיֵשׁ לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּשִׁמְחָה.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' ב

משנה

1 משנתנו ממשיכה לעסוק בהלכות שחיטת הפסח, ומבארת דין
2 קרבן פסח שאחת מארבע עבודותיו העיקריות, שהן שחיטה,
3 קבלת הדם בכלי, הולכת הדם למזבח חזירית הדם על המזבח, לא
4 נעשו במחשבה ראויה.
5 כהקדמה לדברי המשנה, יש לבאר את ענין מחשבה הפוסלת.
6 כאשר נעשות עבודות הקרבן, על הכהן המקריב לכזין שהקרבן
7 נעשה לשם הקרבן ולשם בעל הקרבן, כגון, בעולה עליו לכזין
8 שנעשה לשם עולה עבור אדם זה שהביאו, וכיוצא בזה. אם חשב
9 הכהן 'מחשבת פסול' באחת מארבע העבודות העיקריות בקרבן,
10 יש שפוסלת את הקרבן לגמרי וצריך להוציאו לבית השריפה, ויש
11 שהקרבן כשר אולם הבעלים לא יצאו בו ידי חובתם. אם חשב
12 מחשבת פסול בשאר העבודות, כגון בהקטרת האימורים, אין
13 המחשבה פוסלת. ושלשה סוגי מחשבת פסול נאמרו:
14 א. מחשבת 'חוץ לזמנו'. והיא שהכהן כיון בשעת אחת העבודות
15 העיקריות בקרבן שזריקת הדם או הקטרת אימוריו או אכילת
16 הקרבן תהיה לאחר זמנו. מחשבה זו היא החמורה שבכולם ואף
17 נקראת 'מחשבת פיגול', ופוסלת את הקרבן ויוצא לבית השריפה,
18 והאוכל ממנו חייב כרת. פסול זה נלמד מלשון הכתוב (ויקרא יז יח)
19 וְאִם הָאֵכָל יֵאָכֵל מִבֶּשֶׂר וְזָבַח שְׁלֵמִים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצָה
20 הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ פִּגּוֹל יִהְיֶה וְהִנֵּפֶשׁ הָאֵכָלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה
21 תִּשָּׂא. ודרשו חכמים (ובאים בט.) מלשון 'וְהִנֵּפֶשׁ הָאֵכָלֶת' שפסול זה
22 תלוי במחשבה בזמן ההקדמה ולא בזמן האכילה, ומבואר בפסוק
23 שבמחשבה זו נפסל הקרבן והאוכל ממנו חייב כרת.
24 ב. מחשבת 'חוץ למקומו'. והיא שחשב הכהן המקריב שזריקת
25 הדם או הקרבת אימוריו הקרבן תהיה שלא במקומם, או שיאכל
26 הקרבן מחוץ למקום הראוי לו. מחשבה זו קלה ממחשבת 'חוץ
27 לזמנו', ואמנם אף היא פוסלת את הקרבן ויוצא לבית השריפה, אך
28 אינה נקראת 'מחשבת פיגול' לענין שהאוכל ממנו יתחייב כרת.
29 פירטי שני דינים אלו מבוארים בהרחבה במסכת זבחים (כז: – לא.).
30 ג. מחשבת 'שינוי השם'. והיא שבשעת העבודה חשב הכהן
31 שעושה את העבודה לשם קרבן אחר או לשם בעלים אחרים.
32 אלא שבוזה יש דינים חלוקים, שברוב הקרבנות הקרבן כשר
33 ומסיימים את הקטרתו ונאכל דינו, אלא שלא עלו לבעלים לשם
34 חובתם והם צריכים להביא קרבן אחר כדי לקיים חובתם. אולם
35 הפסח והחטאת נפסלים ויוצאים לבית השריפה, משום שבפסח
36 נאמר (דברים טו א), 'וְעִשִּׂיתָ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ' וגו', ודרשו חכמים
37 (ובאים ז) ש'מחשבת שינוי' מעבד בקרבן פסח. וכן נאמר (שמות
38 יב כז) 'וְאִמְרַתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לַה' וגו', ודרשו חכמים (שם
39 ש'מחשבת שינוי' בעלים מעבד בקרבן פסח. וכן לגבי חטאת דרשו

41 חכמים (שם) מכמה פסוקים שמחשבת 'שינוי השם' פוסלת.

42 דין מחשבה זו נשנה במשנתנו לגבי קרבן פסח, וחזר ונשנה במסכת
43 זבחים (ב) לגבי דין הקרבנות כולם.

44 המשנה דנה בדין החושב בשעת עבודת קרבן הפסח, שעובד שלא
45 לשם פסח אלא לשם קרבן אחר: הַפֶּסַח שִׁשְׁחָמוּ שְׁלֹא לְשָׁמוּ, וכגון
46 ששחטו לשם שלמים, וְקָבַל וְחָלַד וְזָרַק שְׁלֹא לְשָׁמוּ – וכן אם קיבל
47 הכהן את דם הפסח או הוליכו למזבח או זרקו על המזבח: כיוצא
48 שלמים, או שבשעת ארבע עבודות אלו חשב בתחילה שמקריבו
49 לְשָׁמוּ וְאַחֵר כִּךְ חָשַׁב שִׁמְקִרְבּוֹ שְׁלֹא לְשָׁמוּ, או שבתחילה חשב
50 שמקריבו לְשָׁמוּ וְאַחֵר כִּךְ חָשַׁב שִׁמְקִרְבּוֹ לְשָׁמוּ, בכל אלו
51 הקרבן פסול.

52 מבררת המשנה: בִּיצֵד הוּא האופן בו מקריב את הפסח לְשָׁמוּ וְשְׁלֹא
53 לְשָׁמוּ. מבארת המשנה: באופן שבתחילה חשב שמקריב לְשָׁמוּ פֶּסַח
54 ולאחר מכן חשב שמקריב לְשָׁמוּ שְׁלֹא לְשָׁמוּ. עוד מבררת המשנה: כיצד
55 מקריב 'שְׁלֹא לְשָׁמוּ וְלְשָׁמוּ'. מבארת המשנה: שבתחילה חשב
56 שמקריב לְשָׁמוּ שְׁלֹא לְשָׁמוּ ולאחר מכן חשב שמקריב לְשָׁמוּ פֶּסַח.

גמרא

57 הגמרא דנה בדברי המשנה 'או לשמו ושלא לשמו או שלא לשמו
58 ולשמו'. שואלת הגמרא: בְּעֵי – (שאלו) רַב פְּסָא, מה ששינוי 'או
59 לשמו ושלא לשמו, או שלא לשמו ולשמו, פסול', בְּעִבּוּדָה אַחַת
60 תֵּנָּן או בְּשְׁתֵּי עֲבֻדוֹת תֵּנָּן – האם כוונת המשנה היא שחשב את
61 שתי המחשבות באותה העבודה, וכגון, שבשחיטה כיון לשם פסח
62 ולשם שלמים, או שכוונת המשנה היא שחשב את שתי המחשבות
63 בשתי עבודות, וכגון, שבשעת קבלת הדם כיון לשם פסח ובשעת
64 הזריקה כיון לשם שלמים. ומבארת הגמרא את צדדי הספק, האם
65 בְּעִבּוּדָה אַחַת תֵּנָּן, ויש לדון בזה, האם אנו תופסים את תחילת
66 דבריו או את כל דבריו, וּמִשְׁנַתּוֹ שֶׁמְבֹאֵר בָּהּ שֶׁאֵף בִּשְׁתֵּי
67 מחשבות סותרות נפסל הקרבן, על כרחך בשיטת רַבִּי יוֹסִי הִיא
68 שנויה, דְּאֵמַר במסכת תמורה (כח), אֵף בְּנִמְרָ דְּבִרְיֵי אֲדָם נִתְפָּס –
69 אדם שאמר לשון ששתי חלקיה סותרות זו את זו, אנו תופסים את
70 שתי חלקיה ושתיהן מועילות. דְּאֵי נִמְיִדָה בְּשִׁיטַת רַבִּי מֵאִיר, הרי
71 יש להקשות, הֲאֵא אָמַר, שאדם שאמר לשון ששתי חלקיה סותרות
72 זו לזו, תִּפְסֹם לְשׁוֹן רֵאשׁוֹן – אנו תופסים רק את תחילת דבריו ולא
73 את סוף דבריו, ואם כן, במשנתנו שבעבודה אחת חשב שתי
74 מחשבות הסותרות זו את זו, יש לנו לתפוס רק את מחשבתו
75 הראשונה, ואם חשב קודם ששוחט לשם פסח ואחר כך חשב
76 ששוחט לשם שלמים, היה לנו להכשיר את הקרבן מחמת
77 שמחשבתו הראשונה היתה כדאי, ואילו במשנתנו שינוי 'או לשמו
78 ושלא לשמו וכו' פסול, הרי שאנו תופסים את כל מחשבתו.

איזו נעל יש לחלוץ תחילה לנשיאת כפיים? יום ראשון ד' שבט ה'תשפ"א

והנה, ב'לוח ארץ ישראל' (ליום א דר"ה) נכתב כי בחליצת המנעלים של הכהנים לנשיאת כפיים, יש להקדים את חליצת נעל ימין לשל שמאל. והטעם: בקיום מצוה יש לתת חשיבות לימין - "אמר רבה: לולב בימין ואתרוג בשמאל, מאי טעמא? הני (הלולב עם ההדסים והערבות) תלתא מצות והאי (האתרוג) חדא מצוה" (סוכה לו, ב, ברכות מג, ב). וכן בנוגע לחליצת מנעלי הכהנים, הנחשבת מצוה, יש להקדים את חליצת הימין. אולם הגרש"י זווין (ספרים וסופרים ג, עמ' 359) העיר על כך שהרי אין מעשה מצוה בחליצת המנעלים אלא המצוה היא באי הנעילה כיון שיש לברך את ברכת הכהנים ללא נעלים. משכך, המצוה שבאי הנעילה היא דוקא בשעת נשיאת הכפים עצמה ולא קודם. ואם כן צריכה החליצה להיות כבכל חליצת מנעלים – להקדים שמאל לימין.

הלכות מחוסרי כפרה פרק ד, הלכה ב: ונתן כהן מן הדם ששכפו על הנזיר אונו תמנית, ואחר כך יבנים ידו תמנית, ויתן על בנה ידו, ואחר כך יבנים רגלו תמנית, ויתן על בנה רגלו. ואם נתן על השמאל. מכאן יש ללמוד את החשיבות של צד ימין על שמאל שהרי הכהן צריך לתת את הדם על ידו ורגלו הימנית של המצורע ואם נתן על השמאל, לא יצא. ואכן כלל הוא "לעולם יקדים אדם ימינו על שמאלו בכל דבר, לפי שהימין היא חשובה בכל התורה כולה לענין עבודה... ובמצורע... לכן יש לאדם גם כן לחלוץ כבוד לימינו לעולם, ולכן כשינעול מנעליו ינעול של ימין תחילה" (שו"ע אדה"י מהר"ב סי' ב ס"ד). עם זאת, בנוגע לחליצת המנעלים, "כשחולץ – חולץ של שמאל תחילה, שזהו כבוד של ימין".

מתי אומרים 'תפוס לשון ראשון'? יום שני ה' שבט ה'תשפ"א

נפטרה על השנייה שעדיין היא חייבת במעשר. ופירש הר"ש שהלכה זו היא לדעת רבי מאיר הסובר 'תפוס לשון ראשון', ולכן באמירה הראשונה (זו בור) הכלכלה הראשונה מעושרת והאמירה השנייה (זו בור) לא יכולה לחול כי אין מפרישים מן הפטור על החייב. והרי זו סתירה לדעת הרמב"ם כאן, שאין אומרים 'תפוס לשון ראשון' אלא גם האמירה 'תמורת עולה' וגם האמירה 'תמורת שלמים' חלות! ומבאר הצ"ח (פסחים ס, א): במעשרות, האמירה 'זו בור' סותרת לאמירה 'זו בור' כי באמירה הראשונה תיקן את הכלכלה הראשונה ואי אפשר להפריש ממנה על החייב ואם כן האמירה השנייה אינה יכולה לחול, ובזה סובר הרמב"ם 'תפוס לשון ראשון'. מה שאין כן בתמורה, האמירה 'תמורת עולה' אינה סותרת לאמירה 'תמורת שלמים' ושתי האמירות יכולות לחול יחד, ולכן במכירתה (לאחר שיפול בה מום) "יביא בחצי דמיה תמורת עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים".

הלכות תמורה פרק ב, הלכה ד: אמר: הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים' - אם לך נתפס מתחלה, דבריו קיימין. האומר על בהמת חולין (ולפניו גם בהמת עולה ובהמת שלמים) 'הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים' - לדעת רבי מאיר הרי זו תמורת עולה בלבד כי 'תפוס לשון ראשון' וכיון שחלה על הבהמה קדושת עולה, שוב לא יכולה לחול עליה קדושת שלמים. ולדעת רבי יוסי, אם נתכוון בשעת אמירתו שתהיה תמורת עולה יחד עם תמורת שלמים – דבריו קיימים (תמורה כה, ב). ופסק הרמב"ם כרבי יוסי, ולכן "תמכר ויביא בחצי דמיה תמורת עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים". והקשה ה'תוספות יום טוב' (דמאי פ"ז מ"ו): במעשרות כתב הרמב"ם (הל' מעשר פ"ז הי"א): "היו לפניו שתי כלכלות (סלים) של טבל... אמר 'מעשרות זו בור וזו בור' (הפרשת המעשרות של כלכלה אחת היא מהשניה, ושל השניה היא מהראשונה) - הראשונה מעושרת שהרי קבע מעשרותיה בשנייה, ואין השנייה מעושרת שאין מפרישין מעשר מן הראשונה שכבר

גזירה - מדרבנן או גם מדאורייתא? יום שלישי ו' שבט ה'תשפ"א

בתורה עצמה יש איסורים שכל עניינם הוא סייג לאיסור אחר. והביא כמה מקורות מהם עולה "ראין התורה אוסרת משום שמא, וכל מקום שנאמר הטעם 'משום שמא' הוא משום גזירה דרבנן". ובכך הסביר גם את דברי הר"א מזרחי (על התורה, אמור כא, יב) "שאלה הגזרות אינם נעשים אלא במילי דרבנן לא במילי דאורייתא", ו"דברים כפשוטן קשים לשמוע, דאדרבא בדאורייתא הוא דגזרינן ולא בדרבנן" אלא כוונת דבריו שגזירה היא "לא במילי דאורייתא" היא שאין המושג גזירה מופיע בדברי התורה, אלא מקור הגזירות רק בדברי חכמים. אולם, בהמשך דבריו כתב ה'שדי חמד' כי "לפי הנראה

הלכות תמורה פרק ד, הלכה יג: וראה לי, שזה שאמר הכתוב: 'והיה הוא ותמורתו יהיה קדש'... ירדה תורה לסוף מחשבת האדם, וקצת יצרו הרע - ששכחו של אדם נוסף להרבות קנינו ולחוס על ממונו, ואף על פי שגזר והקדיש, אפשר שחזר בו ונחם, ויפדה בפהות משויו... ואם תתן לו רשות להחליף הרע בפה, יחליף הפה ברע, ואמר: 'טוב הוא'. לפיכך, סתם הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף, ואמר: 'והיה הוא ותמורתו יהיה קדש'. ה'שדי חמד' (מערכת אל"ף כלל קכא) דן בגדר גזירה שתוכנה הוא לאסור דבר המותר מצד עצמו בגלל ענין אחר, האם זה שייך רק בדברי חכמים שהוסיפו 'סייג לתורה' או שמא

אין זו מוסכמת, ונמצא גם כן שלמים וכן רבים שסוברים דיתכן דאסרה תורה משום סייג וגזרה" והוכיח כן מכמה מקומות. וגם הגר"י ענגל (לקח טוב, כלל ח) הביא כמה דוגמאות ש"מצינו איסור דאורייתא מטעם סייג" ואחת ההוכחות (שד"ח שם. לקח טוב שם ס"ג) היא מדברי ה'כסף משנה' (הל' טומאת מת פ"א ה"ב) שאיסור התורה בבישול בשר בחלב הוא משום סייג לאכילה, "שלא אסרה תורה לבשל בשר בחלב אלא כדי שלא לאכול" נמצא שאיסור התורה בבישול בשר-בחלב הוא משום סייג לאכילה.

והרבי מעיר (לקוטי שיחות יז עמ' 527. וכ"ה בשד"ח פאת השדה כללים מערכת אל"ף כלל לו) כי גם מדברי הרמב"ם בהלכה זו ניתן להוכיח ש"יש גם בענינים דמן התורה ג"כ גדר גזירה משום ענין אחר". שכן לדברי הרמב"ם מעיקר הדין היה מותר להחליף את הקרבן 'רע ביפה' אלא שיש לחשוש ש"אם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה, יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף", הרי שהתורה עצמה אסרה דבר משום גזירה וסייג לדבר אחר.

האם נמצאה האבדה?

יום רביעי ז' שבט ה'תשפ"א

ואין לחשוש כי זהו חפץ אחר. אך למעשה נחלקו הפוסקים בדבר: יש אומרים (תבואות שור ס' סג סקט"ו) כי אין סבירות גבוהה יותר שהדבר שאבד הוא הנמצא אלא הדבר נתון בספק, ובטומאה מטהרים בספק כי לשדה או לבית יש 'חזקת טהרה' (קודם שהתעורר הספק היו טהורים), אך לגבי השבת אבדה הרי לחפץ אין חזקה למי הוא שייך ומספק אסור לקחתו.

אך יש אומרים (נב"י שם) שהכרעה זו נאמרה בוודאות, כי מסברא יש להניח שהדבר הנמצא הוא זה שאבד וכך גם לגבי אבדה (ראה מנחת יצחק ח"ג סי' יז).

אך כל זה במקום שאינו מיועד בייחוד להנחת דברים אלו ואין לחשוש שגם לאחר נאבד כאן חפץ כזה, אך במקום המיועד לדברים אלו, לכל הדעות יש לחשוש שגם אחר איבד כאן, וכפי שנפסק להלכה (רמ"א ח"מ סי' רסב ס"ט) לגבי המוצא חבית בשפת הנהר, שאם יאמר אדם שנאבדה לו שם חבית אין לתת לו ללא זיהוי ברור, כי כולם פורקים שם את חביותיהם ויש לחשוש אולי חבית זו היא של אדם אחר (ראה מנחת יצחק שם, שו"ת באר יצחק אהע"ז ו).

הלכות טומאת מת פרק ד, הלכה יב: הַמֵּת מִן הַמֵּת שְׁאֵבֵד בְּתוֹךְ הַבֵּית, וּבִקֵּשׁ וְלֹא נִמְצָא - הַבֵּית טָהוֹר; וְלֹא שִׁימְצָא - הַבֵּית טָמֵא לְמַפְרָע, מֵעַתָּה שְׁאֵבֵד עַד שֶׁנִּמְצָא.

המאבד חפץ במקום מסוים ולאחר זמן מצא שם חפץ דומה, האם רשאי לקחתו או עליו לחשוש שהדבר שייך לאדם אחר שאיבד חפץ זה?

שאלה דומה נמצאת בגמרא (פסחים י, א) לגבי שדה שהיה בה קבר ומקומו נשכח, ולאחר זמן נמצא בה קבר. לדעת רבי, "קבר שאבד הוא קבר שנמצא" ואילו לדעת רשב"ג יש לחשוש שהקבר הנמצא הוא קבר אחר וצריך לבדוק את כל השדה כדי לברר שהקבר האבוד אינו נמצא בה.

להלכה, הרמב"ם כותב בהלכה זו שאם אבד בכית כזית מהמת ואחר כך נמצא – "הבית טמא למפרע מעת שאבד עד שנמצא", הרי שמשעת המציאה הבית טהור, ואין לחשוש שהכזית הנמצא הוא אחר והראשון עדיין בבית (בית אפרים אהע"ז סי' יא. וראה נודע ביהודה אהע"ז תנינא סי' יט).

ולכאורה יש ללמוד מכך גם לענין אבדה שאם אבד חפץ במקום מסוים ונמצא חפץ כמותו, זה שאבד הוא זה שנמצא

טומאת פתחים

יום חמישי ח' שבט ה'תשפ"א

שסמך דין זה להלכה הקודמת שהיא מדין 'קבר סתום' וגם בפירושו למשנה ביאר כן.

וה'כסף משנה' פירש בשם הראשונים (הר"ש והרא"ש) שהוא מדין 'סוף טומאה לצאת'. כלומר, כל הנמצא תחת משקוף הפתח שבו עתידים להוציא את המת, נטמא אף לפני שהוציאוהו והדלת עדיין סגורה. ודין זה הוא הלכה למשה מסיני (רש"י ביצה לח, א ד"ה בדאורייתא). וכאשר עדיין לא ידוע מאיזה פתח יוציאוהו, כל הפתחים מטמאים. וכשנפתח פתח אחד או שחשב להוציאו מפתח מסוים, ומסתבר שממש יוציאוהו – ניצלו שאר הפתחים מטומאה.

וכתב הרע"ב (אהלות שם ע"פ מסקנת הגמרא שם י, א) כי רק הכלים שהונחו לאחר שנפתח הפתח (או שחשב להוציא דרכו) אינם נטמאים, אבל כלים שהונחו שם לפני כן נשארים בטומאתם ואינם חוזרים לטהרתם למפרע, כי בדאורייתא (הלכה למשה מסיני) 'אין ברירה' ואין אומרים שהוברר למפרע שפתחים אלו אינם טמאים.

הלכות טומאת מת פרק ז, הלכה ב: הַמֵּת בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְכִּי פִתְחֵים הָרַבִּיחַ - בְּזִמְנָן שֶׁכָּלָן נְעִילִין, כָּלָן טָמְאִין, וְהַיֹּשֵׁב בְּצֶדֶק כָּל פֶּתַח מִהֶן תַּחַת הַתִּקְרָה הַיּוֹצֵאתָ עַל הַפֶּתַח, נִטְמָא. נִפְתַּח אֶחָד מֵהֶן, או שֶׁחָשַׁב לְהוֹצִיאוֹ מֵאֶחָד מֵהֶן... הִצִּיל עַל הַפִּתְחִים כָּלָן.

מבאר ה'משנה אחרונה' (אהלות פ"ז מ"ג):

כשהמת בבית, הנמצאים בחלל תחת משקוף הבית שמעבר לדלת הנועלה, נטמאו כי הבית הוא 'קבר סתום' המטמא את סביבותיו. ודין 'קבר סתום' הוא גזירת חכמים כדי שלא יבואו עושי טהרות ויאהילו עליו שלא מדעתם (רש"י בבא בתרא יב, א ד"ה פרץ). וכן חששו חכמים גם לגבי הנמצאים בחלל הפתח (אף מאחורי דלת סגורה) שמא בעת יציאת המת יגעו בעושי טהרות הנמצאים שם ויטמאו אותם ולכן גזרו טומאה, כדי שימנעו עושי טהרות מלבוא שם.

אך כאשר נפתח אחד הפתחים "או שחשב להוציאו באחד מהן" - שאר הפתחים אינם מטמאים כי מסתבר שיוציאו את המת מהפתח ההוא. וכביאור זה משמע מדברי הרמב"ם

יום שישי ט' שבט ה'תשפ"א

האם השותף יכול לאסור?

בהמת חברו לשם כוונה הפוסלת בשחיטה, איננה נאסרת כי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אך אם הוא שותף בבהמה, מחשבתו פוסלת. ולכאורה הדברים סותרים לדבריו כאן שאפילו שותף אינו יכול לאסור!

ומבאר הרלב"ח (שו"ת סי' סח):

כאן מדובר בשותפות בשדה שהיא דבר הניתן לחלוקה, ולכן מלכתחילה רואים אותה כשני חלקים נפרדים המעורבים יחד, ואין אחד יכול לפעול בחלקו של חברו, אך לגבי שחיטה מדובר על בהמה שהיא דבר שאינו ניתן לחלוקה (שהרי אי אפשר לחצות אותה), ולכן השותפות היא באופן שלכל אחד יש זכות בכולה וממילא באפשרותו לאוסרה.

ולפי זה הכיסא שהוא דבר שאינו מתחלק נחשב בבעלות שניהם, וכל אחד מהם יכול לאסור אותו על ידי הנחת המוקצה (ראה שו"ת מגדנות אליהו ג, א).

הלכות טומאת מת פרק י, הלכה ה: החורש את הקבר בשדה שאינה שלו - אינו עושה בית הפך, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו; אפלו שותף.

בדומה לכך מצאנו בהלכות שבת: המניח דבר מוקצה על חפץ של היתר, נעשה החפץ 'בסיס לדבר האסור' והוא עצמו נאסר בטלטול, אולם אם הניח את המוקצה אדם זר שאינו הבעלים של החפץ, אין החפץ נאסר בטלטול כי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו (רמ"א אור"ח סי' שט ס"ד).

ומה הדין כאשר החפץ הוא בבעלות שני שותפים, כגון שניים ששכרו חדר בשותפות ואחד מהם הניח על אחד הכיסאות דבר מוקצה?

לכאורה, לפי דברי הרמב"ם כאן נראה שהחפץ לא יאסר שהרי כתב בפירוש שאפילו שותף אינו יכול לאסור את הדבר מאחר שאינו בבעלותו הבלעדית.

אך בהלכות שחיטה (פ"ב הכ"א) פסק הרמב"ם שהשוחט

שבת קודש י' שבט ה'תשפ"א

כיצד נמדד רום טפח' של אוהל?

הרי זו 'טומאה רצוצה' ואינה מטמאת את סביביו במגע ואין כאן 'אוהל' החוצץ בפני הטומאה, אלא היא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

ומסתפק הראב"ד האם גם הרמב"ם סובר כן, שצריך חלל

טפח פנוי כדי שיהיה 'אוהל' להביא את הטומאה ולחצוץ בפניה. וה'כסף משנה' כתב שאכן גם הרמב"ם סובר שצריך שיהיה חלל טפח פנוי, כמו שכתב להלן (ה"ו) "ארונות של עץ שמניחין בהן את המת" דינם כ'קבר סתום' רק 'אם יש ביו כסוי הארון והמת גובה טפח'.

וכתב הראב"ד (לעיל פ"ז ה"ד) שכדעה זו - שצריך חלל טפח

פנוי - מבואר בגמרא (ברכות יט, ב) אך לא ביאר כיצד. והרש"ש (בהגהות וחידושים, אהלות פ"ג מ"ז) כתב שיש להביא ראיה מדברי רבא (שם) האומר שמן התורה מותר לכהן לדלג על ארון שיש בו מת כיון ש'רוב ארונות יש בהן חלל טפח' (והרי זה אוהל החוצץ בפני הטומאה), ובהכרח לומר שהחלל טפח פנוי מלבד המת 'שאם לא כן - אין לך ארון שאין בו טפח'!

הלכות טומאת מת פרק יב, הלכה א: טפח על טפח מרבע על רום טפח - מביא את הטמאה וחוצץ בפני הטמאה, דין תורה; שאין קרוי אוהל אלא טפח על טפח ברום טפח, או יתר על זה.

מקום שיש בו מת והוא סתום מכל צדדיו וחללו טפח על טפח ברום [בגובה] טפח "מטמא מכל סביביו והנוגע בו מאחוריו או מגגו טמא שבעה מפני שהוא כקבר סתום" (לעיל פ"ז ה"א) ודינו כאוהל ו"מציל כל שחוצה לו וחוצץ בין הטומאה ובין כלים שעל גביו".

והנה, לדעת הר"ש והרא"ש (אהלות פ"ג מ"ז) רום טפח של החלל נמדד מהקרקע ואם יש טפח בין הקרקע לגג שעליה, אין הטומאה הנמצאת שם ממעטת את החלל והרי זה 'קבר סתום'. מצד שני הוא 'אוהל' החוצץ בין הטומאה לכלים שעל גביו וכתב ה'הון עשיר' (אהלות שם) שכך הוא גם לדעת הרמב"ם.

אך לדעת הראב"ד (כאן ולעיל פ"ז ה"ד) 'אוהל' הוא רק אם יש בו חלל טפח פנוי ואם הטומאה שבתוכו ממעטת את החלל,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ד' י' שבט ה'תשפ"א

יום ראשון ד' שבט ה'תשפ"א הלכות מחסרי כפרה

פרק שלישי

(1) יבאר שהימים שהזב רואה בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסוק.

1 א. פל הימים שהזב רואה בהן זיבות הרי הוא
2 טמא². וכשיפסוק הזיבות³ מונה שבועה ימים נקיים⁴
3 כזבה, וטובל בשביעי⁵ ומעריב שמשו, ובשמיני
4 מביא קרבנו⁶ אם היה בעל שלש ראיות. ואם ראה
5 ראיה של זב, אפלו בסוף יום שביעי אחר שטבל
6 - סתר הכל, ומתחיל למנות שבועה ימים נקיים
7 מאחר יום ראיה האחרונה⁷.

(2) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זב טמא הוא". (3) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו וזה לשונו: "בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק הזוב" וכו', ומכאן שהוא צריך הפסק טהרה. (4) ויקרא שם, יג, וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו. (5) שנאמר (שם): "וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשור במים חיים (=מי מעיין) וטהר". ואם הוא זב בעל שתי ראיות די לו בכך וטהור. (6) שם, יד-טו: "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד חטאת והאחד עולה". (7) פירוש למחרת יום הראיה האחרונה.

8 ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה - אינו
9 סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבועה ימים ומביא
10 קרבנו. פיצד? ראה קרי ביום החמישי - סופר
11 אחריו שלשה ימים⁸, וטובל בשלישי, ומביא קרבנו
12 בריביעי.

(8) שספירת היום החמישי נסתרה ונשארו לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה.

13 ג. זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה ומצא
14 טהור, ולא בדק כל שבועה, וביום השביעי בדק
15 ומצא טהור - הרי זה בחזקת טהרה. אפלו בדק
16 ביום הטמאה עצמה⁹ ומצא טהור, ופסק הזוב¹⁰,
17 ולא בדק למחר בתחלת ימי הספירה¹¹, ובדק
18 בשביעי¹² או בשמיני¹³ ומצא טהור - עלו לו ימי
19 הספירה, והרי זה בחזקת טהרה.

(9) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן.
(10) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור".
(11) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי הטהרה.
(12) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה

שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. (13) כלומר: שהבדיקה השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי, וכבר, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלה ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לענין זה: "וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח' ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה", משמע שצריך שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג' לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזב" (לחם משנה).

20 ד. כל ראיה שהיא סותרת אינה מביאה לידי קרבן.
21 פיצד? ראה שתי ראיות והפסיק יום או יומים, והרי
22 הוא מונה שבועה ימים נקיים, ובתוף השבועה ראה
23 ראיה של זב - אינה מצטרפת לשתיים, אלא סותרת
24 ומתחיל למנות¹⁴ כמו שבארנו. אפלו ראה בתוף ימי
25 הספירה שלש ראיות זו אחר זו, אפלו ראה אותם
26 ביום אחד, אפלו ראה שלש ראיות בסוף יום שביעי
27 של שבועה ימים נקיים - אינו מביא קרבן, שראיות
28 אלו לסתירה הן. ראה שלש ראיות בליל שמיני¹⁵ -
29 מביא קרבן, שאין ראיות אלו סותרין¹⁶. במה דברים
30 אמורים? בזב בעל שתי ראיות¹⁷; אבל זב בעל שלש
31 שראה שלש ראיות¹⁸ בליל שמיני¹⁹ שלאחר שבועת
32 ימים נקיים - אינו מביא קרבן שני על שלש ראיות
33 אלו, אלא קרבן אחד על השלש הראשונות. שאף על
34 פי שאין שלש אחרונות סותרות, הרי לא יצא לזמן
35 שראוי לקרבן²⁰. והלילה מחסר זמן הוא²¹ לבל²²,
36 חוץ מיולדת²³ שהפילה בליל שמונים ואחד, שהיא
37 מביאה קרבן שני²⁴, כמו שבארנו. ודבר זה מפי
38 הקבלה²⁵.

(14) שבעה ימים נקיים אחרים. (15) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. (16) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. (17) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה בלבד, ולכך אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות - מתחייב הוא בקרבן. (18) שסופר שבעה נקיים וגם חייב קרבן ביום השמיני. (19) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ד' שבט - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קמג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 ז. הַטִּמְטוּם וְהַאֲדֹרְגִינוּס³⁷ - נֹתֵנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי
15 הָאִישׁ³⁸ וְחֲמֵרֵי הָאִשָּׁה³⁹: מִתְטַמְּאִין בְּדָם פְּנָשִׁים,
16 וּבִלְבָן פְּאֻנָּשִׁים. וְטַמְּאָתָן בְּסִפְקָא⁴⁰. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
17 אֶחָד מֵהֶן פֹּעֵל שְׁלֹשׁ רְאִיאוֹת⁴¹ אוֹ זֶכֶה שֶׁרָאָתָה דָם
18 שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה⁴² - מְבִיאִין קָרְבָּן⁴³ וְאִינוֹ
19 נֶאֱכָל⁴⁴. הָיָה מוֹנֶה שֶׁבָּעָה יָמִים נִקְיִים לְלִבָּן וְרָאָה
20 אָדָם, אוֹ לְאָדָם וְרָאָה⁴⁵ לְבָן - הָרִי זֶה אִינוֹ סוֹתֵר⁴⁶.

37 הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא
אנדורגינוס ברייה בפני עצמה היא - לא ברייה בעלמא היא
אלא ספק (תוספות יום טוב זבים פרק ב משנה א).
38 שהאיש מטמא בלובן שהוא זכ ואינו מטמא בראה דם.
39 שהאשה טמאה בראית דם אבל אינה טמאה בלובן.
40 שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן;
והוא ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם
ראה לובן ואודם כאחד טומאתן וודאי ממה נפשך" (רע"ב
שם). (41 של זכר שאז חייב הזכר להביא קרבן. (42 שאז
חייבת הזכר להביא קרבן. (43 חטאת העוף הבאה על
הספק. (44 שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת.
45 מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. (46 את
הספירה, שאף על פי שמטמא גם בלובן וגם באודם אין זה
אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמא היא אשה; אבל
כשסופר ז' נקיים משום ראיית לובן של איש - אין האודם
שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית
לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים שסופר לאחר
שראה אדם של אשה.

פרק רביעי

1 יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו,
והטבילות שטובל, וכיצד עושים לו.

21 א. כְּשִׁיתֵּרְפָא הַצֹּרֵעַ מִצִּרְעוֹתָיו²¹, אַחֵר שְׁמִטָּהֶיִן
22 אוֹתוֹ²³ בְּעֵץ אֲרֵז²⁴ וְאֶזְבִּיב²⁵ וְשֵׁנִי תוֹלַעַת²⁶ וְשֵׁנִי צִפְרִיִּים²⁷
23 וּמְגַלְחִין אֶת כָּל בְּשָׂרוֹ²⁸ וּמְטַבִּילִין אוֹתוֹ²⁹, אַחֵר כָּל
24 זֹאת יִכְנֹס לַיְרוּשָׁלַיִם³⁰ וּמוֹנֶה שִׁבְעַת יָמִים³¹, וּבַיּוֹם
25 הַשְּׁבִיעִי מְגַלַּח תְּגַלְחָתוֹ שְׁנִיָּה³² בְּתַגְלַחַת הָרִאשׁוֹנָה³³
26 וְטוֹבֵל³⁴, וְהָרִי הוּא טוֹבֵל יוֹם³⁵ וּמַעֲרִיב שְׁמֵשׁוֹ³⁶,
27 וְלִמְחָר בְּשִׁמְיָנוּ טוֹבֵל פַּעַם שְׁנִיָּה³⁷ וְאַחֵר כָּף
28 מְקַרִּיבִין קָרְבָּנוֹתָיו. וּמִפְּנֵי מָה טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנוּ אַחֵר
29 שְׁטוֹבֵל מֵאֲמָשׁ? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה רָגִיל בְּטִמְאָה³⁸ בַּיָּמִי
30 חֲלוּטִים³⁹, וְאִינוֹ נִזְהָר מִשּׁוּם טִמְאָה, וְשִׁמְאָה נִטְמָא
31 אַחֵר שְׁטוֹבֵל. לְפִיכָךְ טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנוּ בַּעֲזֹרַת הַנָּשִׁים
32 בְּלִשְׁפַת הַמַּצְרְעִים שְׁשָׁם⁴⁰, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִסִּיתִי
33 דַּעְתוֹ⁴¹.

2 מנגעו, וראה בהלכות טומאת צרעת מפ"א עד פ"ט, כללי
הנגע. (3 ראה בהלכות טומאת צרעת פ"א, כיצד הוא
הסדר של עץ הארז, האזוב והצפרים. (4 מקל של עץ ארז
(רש"י ויקרא יד, ד). (5 צמח קטן. (6 חוט צמר צבוע
בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. (7 כמו שנאמר
(שם): "ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז,

ראיות. (20) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת
שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני
כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות.
(21) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו
משום שהוא לילה, ובליילה אין מקריבין קרבנות, אלא
משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני. ומשום כך אם
ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה
ארוכה. (22) לכל דיני התורה. (23) ראה למעלה פרק א
הלכה ח, שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה,
שהם ימי מלאת, מביאה קרבן אחד על הלירה ועל ההפלה.
(24) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא
ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד - ובכל
זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאת
ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל
(כריתות שם) "או לבת" לריבות אור שמונים ואחד.
(25) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או".

1 ה. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי וְשִׁתִּי רְאִיאוֹת בַּיּוֹם
2 שְׁמִינִי - הָרִי אֵלּוּ מַצְטָרְפִין, וּמְבִיאִין קָרְבָּן שְׁנִי עַל
3 זִיבוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת; שֶׁהָרִי רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל כָּל זֶב
4 כְּשִׁכְבַּת זֶרַע הִיא חֲשִׁיבָה²⁶, וְאִם רְאִיָּה אַחֲרִיָּה שְׁתִּים
5 - מַצְטָרְפֹת עִמָּהֶם לְקָרְבָּן²⁷. אֲבָל אִם רְאִיָּה שְׁתִּים
6 בְּלִיל שְׁמִינִי וְאַחַת בַּיּוֹם שְׁמִינִי - אֵין מַצְטָרְפֹת,
7 וְאִינוֹ מְבִיא קָרְבָּן עַל הַזִּיבָה זֹאת הָאַחֲרוֹנָה²⁸.

(26) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי.
(27) כלומר: אף על פי שראה ראשונה אינה אלא כקרי,
ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן -
אם ראה ראייה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה
מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות
שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. (28) שם המשך דברי
רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר
הזיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב.

8 ו. הַכֹּל מִתְטַמְּאִין בְּזִיבָה, אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ²⁹,
9 וְהַגֵּרִים וְהַעֲבָדִים³⁰, וְחֲרָשׁ וְשׁוֹטֵה. וְרָאָה לִי,
10 שְׁמִיבִיאִין עֲלֵיהֶן³¹ כְּפָרָה³² כְּדִי לְהַאכִילָן בְּקָדָשִׁים³³
11 וְחִטָּאתָן נֶאֱכָלָת, שֶׁהָרִי הֵן כְּקָטָן שְׁאִינוֹ בֶּן דַּעַת.
12 וְסָרִיס אָדָם³⁴ וְסָרִיס חֲמָה³⁵ מִתְטַמְּאִין בְּזִיבָה כָּכָל
13 הָאֲנָשִׁים³⁶.

(29) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתויי קטן בן יומו,
דחניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" - ?
לריבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה. (30) עבדים
כנענים שملו וטבלו לשם עבדות. (31) [על החרש
והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור
לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות,
בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב].
(32) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב.
(33) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם
איסורים אחרים. (34) שנותרס על ידי אדם. (35) שלא
ראה חמה מעולם, כגון שנוולד סריס ממעי אמו. (36) ואף
על פי שאין להם שכבת זרע - יש להם זיבות.

19 בַּכֹּפֹּ אֶצֶל הַמִּצְרָע⁴⁴, הִפְהִן מִבְּפָנִים וְהַמִּצְרָע
20 מִבְּחוּץ⁴⁵, וּמִכְנִיס הַמִּצְרָע רֹאשׁוֹ⁴⁶ וְנוֹתֵן הִפְהִן מִן
21 הָדָם שֶׁבִּכְפוֹ עַל תְּנוּפָה אֲזָנוֹ⁴⁷ הִמְנִית⁴⁸. וְאַחֵר כֶּף
22 יִכְנִיס יָדוֹ הִמְנִית וְיִתֵּן עַל בֶּהֱן יָדוֹ, וְאַחֵר כֶּף יִכְנִיס
23 רִגְלוֹ הִמְנִית וְיִתֵּן עַל בֶּהֱן רִגְלוֹ⁴⁹. וְאִם נָתַן עַל
24 הַשְּׂמָאל - לֹא יֵצֵא⁵⁰. וְאַחֵר כֶּף⁵¹ יִקְרִיב חֲטָאתוֹ
25 וְעוֹלָתוֹ⁵². וְאַחֵר שְׂמִתָּן הָדָם⁵³ עַל הַבְּהוֹנוֹת נוֹטֵל
26 הִפְהִן מִלֵּג הַשְּׂמִן וְיִצַק לְתוֹךְ כֹּפוֹ שֶׁל חֲבֵרִי⁵⁴
27 הַשְּׂמָאלִית⁵⁵. וְאִם יִצַק לְתוֹךְ כֶּף עֲצָמוֹ⁵⁶ - יֵצֵא.
28 וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הִמְנִית⁵⁷ בְּשֶׁמֶן שֶׁבִּכְפוֹ וּמִזֵּה שִׁבְעַ
29 פְּעָמִים⁵⁸ כִּנְגֵד בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים⁵⁹, עַל כָּל הַזֵּיה
30 טְבִילַת אֶצְבָּע בְּשֶׁמֶן⁶⁰. וְאִם הִזָּה וְלֹא פֻּן כִּנְגֵד בֵּית
31 קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים - פְּשֻׁרוֹת⁶¹. וְאַחֵר כֶּף יָבוֹא אֶצֶל
32 הַמִּצְרָע וְיִתֵּן מִן הַשְּׂמִן עַל מְקוֹם דָּם הָאֵשׁם בְּתֵנוּף
33 אֶזְן וּבִהֶן יָדוֹ וּבִהֶן רִגְלוֹ⁶². וְהַנּוֹתֵר מִן הַשְּׂמִן שֶׁבִּכְפוֹ
34 יִתְּנֶנּוּ עַל רֹאשׁ הַמִּתְטָהֵר⁶³. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא כִּפֹּר⁶⁴.
35 וְשָׂאֵר הַלֵּג⁶⁵ מִתְחַלֵּק לַפְּהָנִים⁶⁶.

22 פשוט הוא במשנה נזיר מד: (כסף-משנה). וכן הוא
בספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע, פרק ב, הלכה ז).
23 למעלה הלכה א. 24 לפי שאין מחוסר כפורים נכנס
לעזרת ישראל, כמפורש בכלים פרק א משנה ח (כסף-
משנה). 25 משקוף (=סף). ראה בפיה"מ שבת צא: עומד
באסקופה שהוא חוץ לשער, אבל אסור לו לעמוד בתוך
השער שנחשב לעזרת ישראל, ומחוסרי כפרה אסורים ליכנס
לעזרת ישראל, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה נגעים פרק
יד משנה ט, ובפ"ג מהלכות סוטה הלכה ד: "כנגד שער
המזרח מבחוץ". אבל דעת רש"י (סוטה ז). שעומד בחלל
השער שלא נתקדש בקדושת העזרה. 26 נגעים פ"ד
משנה ח "בא ועמד בשערי ניקנור", ושער ניקנור הוא השער
העליון שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל (מדות פ"ב,
משנה ו), ונקרא שער ניקנור על שמו של אדם גדול שהביא
דלתות השער מאלכסנדריא של מצרים, ובדרך אירעו נסים,
ראה ביומא לח. 27 ספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע
פרשה ג, הלכה ו) "והעמיד הכהן הקטטה את האיש הקטטה
לפני ה' פתח אהל מועד, מעמידו בשער ניקנור אחוריהם
למזרח, ופניהם למערב". 28 חוץ ממצורע, עומדת גם
היולדת בעת טהרתה בשער ניקנור (משנה סוטה ז), שמצוה
לאדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונלמד בספרי (פרשת
פנחס) ממה שכתוב (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי
במועדו"; ומי שיכול להכנס לעזרה נכנס, ואלו שהם
מחוסרי כפרה עומדים ליד שער ניקנור, וכמו כן זבים וזבות
(סוטה ח. וראה רש"י שם). 29 משנה סוטה שם, ומשום
שנאמר בה (שם ה, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'"
(שם, בגמרא). 30 משנה במנחות סא. 31 הכהן מניפו,
ואין המצורע משתתף בזה. ווא"פ שבתוספתא נגעים פ"ח
(הוצאת צוקרמנדל, עמ' 628.34) אמרו שמביא אשמו ולוגו
בידו, ומעמידו בשער ניקנור, והכהן עומד מבפנים ומצורע
מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף -
זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור,

ושני תולעת ואזוב". 8 כל שער ששל בשור, ובמשנה
(נגעים פ"ד משנה ב) "בא לו לגלח את המצורע, העביר
תער על כל בשור". 9 אחרי שעשה את המצורע, העביר
ככתוב (שם, ח) "וגלח את כל שער ורחץ במים וטהר".
10 כמו שנאמר (שם): "ואחר יבוא אל המחנה"; שהרי
מצורע נשלח מחוץ לג' מחנות שהם מחנה שכניה, מחנה
לויה ומחנה ישראל, כמו שכתוב (שם יג, מו): כל ימי אשר
הנגע בו יטמא טמא הוא, בדר ישב, מחוץ למחנה מושבו";
ממה שכתוב "בדר ישב" נשמע שלא ישב אף עם שאר
טמאים, כמו זב וטמא מת, שטמא מת מותר במחנה לויה
ואסור במחנה שכניה, וזב אסור גם במחנה לויה ומותר
במחנה ישראל, והמצורע אסור גם במחנה ישראל. ומפתח
ירושלים עד הר הבית הוא מחנה ישראל (ראה תוספתא,
הובאה בפיה"מ לכלים פ"א מ"ח). ואחר שהוא נטהר נכנס
לירושלים, אבל יושב מחוץ לביתו שבעת ימים, שאסור
בתשמיש המיטה (פ"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א).
11 ובמשך שבעת ימים אלו "עדיין הוא אב הטומאה"
לטמא אדם וכלים במגע (שם, הלכה ב). 12 שנאמר
(שם, ט): "והיה ביום השמיני יגלח את כל שערו" וגו'.
13 משנה בנגעים שם. 14 שנאמר (שם): "ורחץ את
בשרו במים וטהר". 15 ואוכל במעשר שני (שם משנה
ג, והלכות טומאת צרעת שם). 16 ואוכל בתרומה, אם
הוא כהן (שם, ושם). 17 שם משנה ח. מחלוקת בין ת"ק
לרבי יהודה, ופסק כת"ק. וטבילה זו היא מדרבנן, שהרי לא
כתוב בתורה שצריך טבילה זו (קריית ספר). 18 יומא ל:
19 כלומר, הימים שהיה מצורע מוחלט. 20 נגעים שם:
"ומצורע טבל בלשכת המצורעים וכו'". ובמדות פ"ב משנה
ה, מפורש שלשכת המצורעים היתה בעזרת נשים.
21 ולא נטמא, לא הבדילו חכמים והצריכוהו לטבול (יומא
שם), שאם הסיח דעתו צריך גם הזאה שלישי ושביעי
(תוספות שם, ד"ה היסח).

1 ב. נְתָאֵחַר וְלֹא גִלַּח בְּשִׁבְעֵי וְגִלַּח בְּשִׁמְנֵי אוֹ אַחֵר
2 בְּמֵה יָמִים - בְּיוֹם שִׁיגְלַח יִטְבֹּל וְיִצְרִיב שְׂמֻשׁוֹ,
3 וְלִמְחֵר יָבִיא קְרִבְנוֹתָיו²²¹ אַחֵר שִׁיטְבֹּל פַּעַם שְׁנִיָּה
4 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ²³⁹. כִּיצַד עוֹשִׂין לוֹ? הַמִּצְרָע עוֹמֵד חוּץ
5 לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל²⁴ כִּנְגֵד פֶּתַח מְזֻרְחִית בְּאַסְקָפָה²⁵ שֶׁשֶּׁר
6 נִיקְנֹר²⁶ וּפָנָיו לְמַעְרָב²⁷. וְשֵׁם עוֹמְדִים כָּל מְחַסְרֵי
7 כִּפְרָה בַּעַת שְׂמִטָּהֵרִין אוֹתָן²⁸, וְשֵׁם מְשַׁקִּין אֶת
8 הַסּוֹטוֹת²⁹. וְהִפְהִן לֹקֵחַ אֵשֶׁם שֶׁל מִצְרָע שֶׁשָּׂהוּא
9 חִי³⁰ וּמְנִיפוֹ³¹ עִם לֵג הַשְּׂמִן³² בְּמִזְרָח³³, כְּדֶרֶךְ כָּל
10 הַתְּנוּפוֹת³⁴. וְאִם הֵנִיף זֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָנָיו עֲצָמוֹ
11 - יֵצֵא³⁵. וְאַחֵר כֶּף מְבִיא אֶת הָאֵשֶׁם שֶׁל מִצְרָע עַד
12 הַפֶּתַח³⁶, וּמִכְנִיס שְׁתֵּי יָדָיו לְעִזְרָה וְסוֹמֵךְ עָלָיו,
13 וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיָּד³⁷. וּמִקְבְּלִין שְׁנֵי כְּהֻנִּים אֶת דָּמוֹ,
14 אֶחָד מִקְבֵּל בְּכָלִי וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶחָד
15 בְּיָדוֹ³⁸ הִמְנִית³⁹ וּמַעְרָה⁴⁰ לִידוֹ הַשְּׂמָאלִית וּמִזֵּה⁴¹
16 בְּאֶצְבָּעוֹ הִמְנִית⁴². וְאִם שָׁהָה וְקִבֵּל בְּשְׂמָאל תַּחֲלָה -
17 פָּסִיל⁴³. הִפְהִן שֶׁקֶבֶל מִקְצַת הָדָם בְּכָלִי מוֹלִיכוֹ וְזוֹרְקוֹ
18 עַל הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה. וְאַחֵר כֶּף יָבוֹא הִפְהִן שֶׁקֶבֶל הָדָם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ד' שבט - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל לפי דברי המשנה שמיניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי-אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין ראב"ד). (32) שנאמר (ויקרא יד, יב): "ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'", מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). (33) "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקרום יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור" - אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34) שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35) ספרא וגמרא שם: "מנין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36) אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה - אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37) נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפונה של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שזירוק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושוחטין אותו מיד", שאע"פ שאי-אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) - אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קריית ספר). (38) משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין - לפיכך הצריכו שני כהנים (קריית ספר). (39) תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (40) שופך. (41) על המצורע, כדלהלן. (42) תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43) תוספתא זבחים שם. (44) כן נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. (45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). (46) לתוך שער ניקנור. (47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו תנוך אוזן. (48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). (49) שכתוב (שם) "ונתן על תנוך אוזן המטהר הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית", ופסק כת"ק (נגעים שם) שאינו מכניס את שלשתן כאחת. ו"בהן" זה אגודל שהוא האצבע הקטנה הקיצונה העבה שביד ושברגל.

(50) דלא כר' שמעון (שם), שהרי כתוב (שם) "הימנית", וכתוב (שם, ב) "זאת תהיה תורת המצורע" - "תהיה" לעיכובא (קריית ספר כאן). (51) אחר שגמר סדר האשם. (52) שכתוב (שם, יט) אחר סדר האשם "ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו, ואחר ישחט את העולה". (53) דם האשם לפני שמקריב החטאת והעולה, וראה ב"משנה אחרונה" לנגעים, שם משנה י. (54) שם. ולמדו כן ממה שכתוב (שם, טו): "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית". הרי שהכהן המזה היה יוצק על כף כהן אחר (ר"ש ורא"ש נגעים שם). (55) כמפורש (שם) "ויצק על כף הכהן השמאלית". (56) נגעים שם, שהרי לא כתוב מפורש בתורה שיצוק לתוך כף כהן אחר, וכמו כן כתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית", שמשמע כף של הכהן המזה עצמו (קריית ספר). (57) שכתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית". (58) במנחות כז: אמרו: "בהזאות וכו' שבפנים ושבמצורע", הרי שבמצורע לא היתה ההזאה בפנים, אלא הופך פניו לצד בית קודש-הקדשים (ר"ש נגעים שם), וראה ברש"י מנחות עד: ותוס' שם ד"ה איכא. (59) נגעים שם, שכתוב (ויקרא יד, טז) "והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'", והיינו כנגד בית קודש-הקדשים. (60) נגעים שם, והיינו שלא יטבול פעם אחת ויזה שתי פעמים או יותר, שמה שכתוב (שם) "שבע פעמים" מוסב גם על "והזה" וגם על "וטבל" שבפסוק שם (ר"ש שם). (61) תוספתא זבחים פ"א (עמוד 480.23) "הזאות של מצורע וכו' שאינן מכוונות וכו' הרי אלו כשירות" (כסף-משנה). (62) נגעים שם, כמו שכתוב (ויקרא שם, יז) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, על דם האשם". (63) המצורע, נגעים שם. כמו שכתוב (שם, יח) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר, וכפר עליו הכהן לפני ה'". (64) כר"ע שם, וראה להלן פ"ה הלכה ה. (65) שאר השמן שבלוג. (66) בזבחים מד: למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ט) "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם וגו'", "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע שהוא נאכל לכהנים (הגהת מעשה ר"ב). ובספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרק ג הלכה ב) למדו מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא" - "לרבות לוג שמן של מצורע".

- 1 ג. שִׁירֵי הַלֵּג אֵינוֹ נֹאכֵל אֶלָּא בַּעֲזֶרָה לְזִכְרֵי בְּהֵמָה⁶⁷
- 2 בְּשֶׁאֵר קָדָשֵׁי קֳדָשִׁים, שֶׁהָרִי הֶקֶשׁ לְאֲשָׁם⁶⁸. וְאִסּוּר
- 3 לְאֹכֵל מִלֵּג הַשֶּׁמֶן עַד שִׁיתֵּן מִמֶּנּוּ מִתֵּן שֶׁבַע וּמִתֵּן
- 4 בְּהוֹנוֹת⁶⁹. וְאִם אֶכֶל - לִזְקָה⁷⁰, פְּאוּכָל קֳדָשִׁים קֳדָם
- 5 זִרְקָה⁷¹.

(67) במשנה שם צא. "אמר רבי שמעון, אם ראית שמן שמתחלק בעזרה אין צריך לשאול מהו, אלא הוא וכו' ולוג שמן של מצורע". ומאחר שמתחלק בעזרה, משמע שהיה נאכל לזכרי כהונה שהיו שם (כסף-משנה), וכן מפורש בתוספתא נגעים פ"ט "שירי השמן שבלוג נאכל לזכרי

10 וְשֶׁעוֹן נִסְכִּים¹⁸ פִּנְסָפִי אֲשֶׁם מְצָרַע¹⁹, וְצִרְיָה הַמְצָרַע
11 אֲשֶׁם אַחֲרָיו²⁰ לְהַקְשִׁירוֹ²¹.

(14) תוספתא נגעים פ"ט, הובאה במנחות ה, א. ויומא סא, ב. (15) וכגון ששחטו לשם קרבן עולה או לשם קרבן שלמים. (16) כגון שנשפך הדם. (17) שהדין הוא שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, זבחים ב, א - במשנה. (18) במנחות פט, ב - מפרש רבי יוחנן הטעם שצריך נסכים, שאם אי אתה אומר כן פסלתו מלהקריבו על גבי המזבח, שהרי למצורע אינו ראוי שהרי נשחט שלא לשמו ולא עלו לו לחובה (זבחים ב.), ולשנותו לקרבן אחר אי אפשר משום שהופרש לשם אשם, ולנדבה אינו יכול להקריבו שאין אשם בא נדבה, והוכרח להקריבו בתור אשם מצורע ואין אשם מצורע בלא נסכים (משנה מנחות ז:), וראה פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"ז. (19) הם: עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"י). (20) זבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב. במשנה). (21) למצורע שיוכל לאכול בקדשים, ראה למעלה פ"א ה"א.

12 ג. הקדים חטאתו לאשמו²² - לא יהיה אחר ממקום
13 בדמיה²³, אלא תעבר צורתה ותצא לבית השרפה²⁴.

(22) תוספתא פסחים פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 160.24), הובאה במנחות ה, בבא קמא פ"י (עמ' 368.17) ונגעים פ"ח (עמ' 629.4) וראה בזבחים ז, ב - במשנה: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר". (23) כלומר: אין אומרים מכיון ששחיטה לאו עבודה היא, יענע כהן אחר את הכלי עם הדם למען לא יקרב, ובינתיים ישחוט הוא את האשם ויזה מדמו ואח"כ יזה מדם החטאת, ותהיה עי"ז עבודת האשם קודמת לעבודת החטאת - אלא תעובר צורתו, משום שבעת ששחטו החטאת היתה מחוסרת זמן, שהרי דינה להשחט לאחר האשם "ויש מחוסר זמן לבו ביום" (מנחות שם). אבל צריך עיון שהרי למעלה פ"א ה"ה, כתב רבינו שהאשם אינו מעכב. (24) ניחא את החטאת עד שתתעפש ותפסיד (ראה פירוש המשנה, פסחים פב:) ותשרף, שכל שהפסול אינו בגוף הקרבן אינו נשרף מיד אלא לאחר שיעובר צורתו (ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג).

14 ד. יש לאדם להביא אשמו היום ולגו אחר עשרה
15 ימים²⁵. ואם רצה לשנות הלג לאשם מצרע אחר -
16 משנה, אף על פי שקדש בפלגיו²⁶. חסר הלג²⁷ עד
17 שלא יצק²⁸ - ימלאנו²⁹; חסר מאחר שצצק³⁰ - יביא
18 אחר בתחלה³¹.

(25) תוספתא זבחים פ"ה, והובאה במנחות טו, ב. ועשרה ימים לאו דוקא, אלא אפילו יותר. (26) שם בתוספתא כתנא קמא של רבי מאיר, וקדש בכלי, היינו שהלוג שהוא כלי שרת מקדש את השמן, ואעפ"כ יכול לשנות את השמן שיהיה לאשם מצורע אחר. (27) שנשפך מעט מן השמן ונחסר ממדת לוג, ומקור הלכה זו ב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ב), ולמדו כן מן הפסוק (ויקרא יד,

כהנים". (68) כן מפורש במנחות כח. שלוג השמן הוקדש לאשם, בין לר' אליעזר בין לרבנן, ודברי הלחם-משנה כאן אינם מובנים (הר המוריה). (69) ברייתא בזבחים מד. "לוג שמן של מצורע וכו' ושיוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות". (70) שמשמע לרבינו שאסור באכילה שכתוב בברייתא הוא איסור מן התורה (כסף-משנה). ודעת רש"י שם שאיסורו מדרבנן. (71) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד

פרק חמישי

(1) יבאר אי זהו תנוך אוזן, ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אוזן ימנית.

1 א. אי זהו תנוך אֵזֶן? זֶה גִּדר הָאֶמְצָעִי³. נִתֵּן⁴ עַל
2 צִדֵּי הַבְּהוֹנוֹת⁵ - כְּשֶׁר; נִתֵּן עַל צִדֵּי צִדִּיהֶן⁶ - פְּסוּל⁷.
3 בֵּין שְׁנֵת הַשָּׁמֶן עַל דָּם הָאֲשֶׁם עֲצָמוֹ מִלְמַעְלָה⁸ בֵּין
4 שְׁנֵת בְּצַד הַדָּם⁹, אֲפֹלוֹ נִתְקַנַּח הַדָּם קִדְּם שְׁיִתֵּן
5 הַשָּׁמֶן עַל הַבְּהוֹנוֹת¹⁰ - יֵצֵא¹¹; שְׁנֵאמַר: עַל מְקוֹם דָּם
6 הָאֲשֶׁם¹². אֵין לוֹ בְּהֶן יָד יִמִּנִית אוֹ בְּהֶן רֶגֶל יִמִּנִית
7 אוֹ שְׁאִין לוֹ אֵזֶן יִמִּנִית - אֵין לוֹ טְהָרָה עוֹלָמִית¹³.

(2) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שנותן הכהן מן הדם ומן השמן על תנוך אוזן הימנית של המצורע. (3) 'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ה) והוא בשר הבולט והחזק הדומה לעצם, שבפנים האוזן, ושנמשך שם מן הבשר הרך המקיף את כל האוזן, ראה בפירוש המשנה לרבינו, נגעים פ"ד מ"ט. (4) השמן. (5) "על הבהן" הוא הצד שבו הצפורן, "וצדי הבהן" הם שני הצדדים של הבהן הקרובים לצד הצפורן. (6) "צדי צדדין" הם מתחת לצד של הצפורן, היינו כנגד כף היד. ראה רש"י במנחות י, א. (7) במנחות ט: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית" (שכתוב בויקרא יד, יז אצל נתינת השמן על המצורע) למה לי (כיון שכתוב שם שנותנו על מקום דם האשם, א"כ יודעים אנו שזהו על בוהן ידו ורגלו הימניות). חד להכשיר צדדין (בוהן אחד המיותר - להכשיר צידי הבהן של יד ושל רגל) וחד לפסול צידי צדדין" (בין של יד ובין של רגל). (8) כשר, ואין הדם חוצץ, ראה מנחות י, א - שלמדו זה ממה שנאמר (שם) "על דם האשם". (9) שנתן על יד הדם ולא על הדם ממש. (10) מנחות שם, ו'סיפרא' שם ה"י. (11) בדפוס רומי וויניציא, וכת"י תימן: "נותן השמן על הבהונות". (12) "הוי אין הדם גורם אלא המקום גורם" ('סיפרא' שם, ה"י). (13) נגעים פ"ד מ"ט, ו'סיפרא' שם ה"א וכתנא קמא, ולא כרבי אליעזר ורבי שמעון שכל מה שנאמר במצורע הוא לעיכובא, שכן אמרה תורה (ויקרא יד, ב) "וזאת תהיה תורת המצורע", ראה במנחות כז, א ('קרי' ספר'), וראה ב'תוספות' סנהדרין מה, ב - ד"ה אין לו בהן, שכתבו שמדובר כשנקטעו הבהן או האוזן אחר שנצטרע, אבל אם נקטעו לפני שנצטרע אין זה מעכב, וראה ב'מעשה רוקח' כאן.

8 ב. אֲשֶׁם מְצָרַע¹⁴ שֶׁשְּׁחָטוֹ שְׁלָא לְשִׁמּוֹ¹⁵ אוֹ שְׁלָא נִתֵּן
9 מִדְּמוֹ עַל גְּבִי הַבְּהוֹנוֹת¹⁶ - הֲרִי זֶה עוֹלָה לְמִזְבֵּחַ¹⁷,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ד' שבט - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 12 וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן הַשֶּׁמֶן אַחֵר הַדָּם⁴³. הַקֳּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן עַל
- 13 הַבְּהוֹנוֹת לְמִתֵּן שְׁבַע⁴⁴ - יִמְלֵא הַלֵּל וַיִּחְזֹר וַיִּתֵּן עַל
- 14 הַבְּהוֹנוֹת אַחֵר מִתֵּן שְׁבַע⁴⁵. שְׁנֵאמָר: זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת
- 15 הַמִּצְרֵעַ - שֶׁתִּהְיֶה כָּל תּוֹרָתוֹ עַל הַסֵּדֶר⁴⁶.

(41) ראה למעלה פ"ד ה"ב שמתן דם קודם למתן שמן.
(42) שהרי חסר ביציקה ראשונה, שנעשתה שלא כדין, וצריך יציקה שניה. ואע"פ שאם חסר לאחר יציקה מביא לוג חדש (למעלה ה"ד) - כאן לא צריך לוג חדש, לפי שאין זה אלא ביציקה הנעשית בכשרות ולא ביציקה הנעשית בפסול (קודם מתן דם), שאין זו יציקה 'תוספות' מנחות ט. ד"ה עד שלא יצק, וראה לחם-משנה למעלה ה"ד). (43) כלומר, אחר נתינת הדם, תוספתא נגעים פ"ט הובאה במנחות ה, א. שנאמר (ויקרא יד, כח) "ונתן הכהן מן השמן וגו' על מקום דם האשם" ('קריית ספר'). (44) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה שבע פעמים כנגד קודש הקדשים ואחר-כך נתון השמן על הבהונות. (45) תוספתא נגעים פ"ט (לפי גירסת הגר"א) הובאה במנחות ה, א. פשטות הדברים הוא שעדיין לא היה מתן שבע, לכך ימלא ויתן מתן שבע ויחזור ויתן על הבהונות. אבל ב'קריית ספר' כתב "ונראה מלשון התוספתא, דלא בעינן שיחזור גם למתן שבע כ"אם למתן בהונות, וכן כתב הר"ש, שעלו לו מתן שבע אף אם חסר הלוג", ע"ש. (46) מנחות שם, וראה 'לחם משנה' ומרכבת המשנה' כאן.

- 16 ז. נָתַן שְׁבַע הַמִּתְּנוֹת⁴⁷ שְׁלֹא לְשֶׁמֶן⁴⁸ - לֹא הִרְצָה,
- 17 וְהִכְשִׁיר הַמִּצְרֵעַ⁴⁹.

(47) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבכפו שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים. (48) שלא לשם המצורע הזה. (49) במנחות כח, א - מביאה הגמרא שתי ברייתות הסותרות זו את זו: באחת מפורש שהזאות שבמצורע שעשאן שלא לשמן פסולות, ובברייתא השניה מפורש שהן כשרות. ומתוך רבא, כאן להכשיר וכאן להרצות. ומפרש רש"י שם, כאן להרצות - שהברייתא שכתוב בה פסולות, הכוונה שהמצורע לא הורצה ואינו יכול לאכול בקדשים, וכאן להכשיר - הברייתא שכתוב בה כשרות, הכוונה להכשיר שיירי הלוג באכילה. וזו גם כוונת רבינו, שרק המצורע לא הורצה על ידי הקרבן ולא הוכשר לאכילת קדשים, אבל הלוג עצמו הותר באכילה. אלא שרבינו לא תפס לשון הגמרא, שבלשון הגמרא הכוונה "להכשיר" הוא ללוג, ואילו בדברי רבינו גם "הוכשר" הכוונה למצורע, וראה ב'מרכבת המשנה' וב'קרבן אורה' מנחות שם.

- 18 ח. מִצְרֵעַ שֶׁנִּתְּנָה אַחֵר שֶׁהֵבִיא אֶשְׁמוֹ⁵⁰ - צָרִיךְ
- 19 קָרְבֵּן אַחֵר לְצִרְעַת שְׁנֵינָה⁵¹. וְכֵן אִם הֵבִיא אֶשְׁמוֹ⁵²
- 20 וְנִתְּנָה⁵³ - צָרִיךְ קָרְבֵּן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁵⁴. אָבֵל אִם
- 21 נִתְּנָה וְנִרְפָּא וְהֵבִיא צִפְרִיו⁵⁵, וַיִּחְזֹר וְנִתְּנָה⁵⁶ וַיִּתְּרָפָא
- 22 וְהֵבִיא צִפְרִיו - קָרְבֵּן אֶחָד לְכָלִּי⁵⁷.

(50) אף-על-פי שלא הקריב עוד חטאתו. (51) כדברי חכמים בתוספתא נגעים פ"ט, ובתוספתא כריתות פ"א, ודלא כרבי אליעזר שאמר שכיון שכבר הביא ציפוריו, מביא קרבן על כל אחד ואחד, ודלא כרבי שמעון שאמר שכל זמן

(ג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא", "קודש קדשים" לרבות לוג של מצורע, "הוא" פרט לשחוסר כל שהוא, וראה במנחות ט, ב - שגם מנחה שחוסרה סלתה או שמנה, פסולה וצריך להביא שמן או סולת אחר. (28) לתוך כף הכהן, ראה למעלה פ"ד ה"ב. (29) פירוש, שהשמן הנשאר לא נפסל, ורק משלים את החסר, וכרבי עקיבא בנגעים פ"ד מ"י, כי אין הלוג קובע לפסול בחסרון אלא היציקה היא הקובעת (מנחות ט). וב'סיפרא' (שם ה"ו) נלמד ממה שכתוב (שם, טו) "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק וגו'" - "מלוג השמן ויצק, חסר הלוג על שלא יצק - ימלאנו, משיצק - יביא אחר בתחילה, דברי רבי עקיבא". (30) אחרי שיצק נחסר השמן. (31) כדברי רבי עקיבא (שם), וראה להלן ה"ה-ו.

- 1 ה. יִצֶק מִן הַשֶּׁמֶן לְכַפּוֹ וְהִתְחִיל לְהִזְוֹת³² וַיִּנְשָׁפֶף
- 2 הַלֵּל: אִם עַד שֶׁלֹּא גָמַר מִתֵּן שְׁבַע נִשְׁפָּף הַלֵּל - יָבִיא
- 3 אַחֵר וַיִּתְחִיל בְּמִתֵּן שְׁבַע³³; גָּמַר מִתֵּן שְׁבַע וַיִּנְשָׁפֶף
- 4 הַלֵּל - יָבִיא אַחֵר וַיִּתְחִיל לְכַתְּחֵלָה בְּבִהוֹנוֹת³⁴. הִתְחִיל
- 5 בְּבִהוֹנוֹת³⁵ וַיִּנְשָׁפֶף הַלֵּל קֹדֶם שִׁיגְמַר - יָבִיא אַחֵר
- 6 וַיִּתְחִיל לְכַתְּחֵלָה בְּבִהוֹנוֹת. גָּמַר הַבְּהוֹנוֹת וְאַחֵר כֵּן
- 7 נִשְׁפָּף הַלֵּל³⁶ קֹדֶם שִׁיִּתֵּן שְׁאֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ עַל רֹאשׁ
- 8 הַמִּטְהַר³⁷ - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהֵבִיא לֵג אַחֵר; שֶׁמִּתְּנָה
- 9 הָרֹאשׁ אֵינָה מְעַפְּכֶת³⁸, שְׁנֵאמָר: וְהַנּוֹתֵר בְּשֶׁמֶן³⁹,
- 10 וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן⁴⁰.

(32) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים. (33) כתנא-קמא בתוספתא נגעים פ"ט (הובאה ביומא סא), שכל ז' ההזאות הן מצוה אחת ('קריית ספר'). (34) ואינו מתחיל בהזאות אלא ממשיך בנתינת השמן על הבהונות, ראה למעלה פ"ד ה"ב, והיא בתוספתא שם (לפי גירסת הגר"א). ובגמרא, יומא שם. (35) כתנא-קמא בתוספתא וגמרא שם, שמתן כל הבהונות הן מצוה אחת, ולכן מתחיל בשמן החדש, מתן הבהונות מחדש ('קריית ספר' שם). (36) כלומר, נשפך השמן שבלוג שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. (37) ראה למעלה פ"ד ה"ב. (38) תוספתא שם (לפי גירסת הגר"א) ויומא שם, כלומר אע"פ שחסר השמן שבלוג, אינו צריך להביא לוג אחר, אלא נותן השמן שבכפו על ראש המטהר, שמתנת הראש אינה מעכבת שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על ראש המטהר, כשם שכל שאר המתנות מעכבות כמבואר למעלה. אבל אם נשפך גם השמן שבכף, צריך להביא לוג אחר, ואם לא נתן על ראש המטהר לא כיפר, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ד ה"ב ('קרבן אורה' זבחים ו). וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס, ועי' ב'תוספות' יומא סא, א. וזבחים שם. (39) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר". (40) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר וגו'", ודרשו ביומא סא, א - מ"והנותר" "ומיתר" שמתנת הראש אינה מעכבת (כלומר, אין צורך שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על הראש - 'קרבן אורה' שם).

- 11 ו. הַקֳּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן לְמִתֵּן דָּם⁴¹ - יִמְלֵא הַלֵּל שֶׁמֶן⁴²

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ד' שבט - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתות, והמצורע החי היה מביא חטאת אחרת. (67) אחרת מן השוק. (68) ויתנה בהבאתה, אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו - תהיה זו חטאת, ואם היה שלו - הרי זו נדבה, משום שאין חטאת באה נדבה. (69) אף כי חטאת העוף באה על הספק, ראה למעלה פ"א ה"ו. (70) נגעים פ"ד מ"ב. (71) אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו, הרי זו חטאת, שגזירת הכתוב היא שחטאת העוף באה בספק, ואת האשם אינו מקריב שהרי אינו מעכב. (72) למעלה פ"א ה"ז. (73) כלומר, על-ידי-זה אפשר לו למצורע לאכול בקדשים, שהיה אסור לו בעת צרעתו, שהרי הביא קרבנו.

יא. עשיר שאמר: קרבנו של מצרע זה עלי, 15
והמצרע הזה עני - הרי זה מביא על ידו קרבנות 16
עשיר, 75 שהרי יד הנודר משגת. 76 ועני שאמר: 17
קרבנו של מצרע זה עלי, והיה המצרע עשיר - הרי 18
זה מביא על ידו קרבנות עשיר, 77 שהרי זה הנודר 19
חייב בקרבנות עשיר. 78

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והמצורע היה עני, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד העשיר משגת". וממשיך: "ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצורע עשיר, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנודר חייב בקרבנות עשיר".

ולכאורה צריך להבין: במקרה של עשיר שאמר קרבנו של מצורע עני זה עלי, מה נוגע שיד העשיר משגת, הרי לא התכוון להתחייב על קרבן עשיר, ואמר קרבנו של זה העני עלי וצריך להתחייב בקרבן עני בלבד.

עוד צריך להבין קושיית ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם כאן סותרים למה שכתב בהלכות מעשה הקרבנות "מביא הנודר קרבן עני", סתם, ולא פירט שזה רק אם היה הנודר עני, אבל אם היה עשיר מביא קרבן עשיר שהרי ידו משגת כדבריו כאן.

ומתוך ה'כסף משנה' שהרמב"ם אכן סובר שהעשיר צריך להביא קרבן עשיר, ומה שלא פירט זאת במעשה הקרבנות הוא לפי שסמך על דבריו כאן.

אמנם, תירוצו מתאים רק לשיטת ה'כסף משנה' שהרמב"ם בספרו סומך במקום אחד גם על מה שכתב מאוחר יותר, אבל לפי הדעות (וכך מסתבר) שהרמב"ם סומך רק על מה שכבר כתב, אין לומר שבמעשה הקרבנות לא פירט שרק אם הנודר עני מביא קרבן עני, כי סמך על מה שפירט כאן בהלכות מחוסרי כפרה, שאם הוא עשיר ואמר הרי עלי קרבן עני זה, שמביא קרבן עשיר.

לכן יש לומר שבדין זה ישנם שני גדרים, מצד מעשה הקרבנות מספיק שהעשיר יביא עבור המצורע העני קרבנות עני, משא"כ מצד הלכות מחוסרי כפרה מחוייב העשיר להביא קרבנות עשיר.

וטעם הדבר: הדין ש"חטאת ואשם... אינן באין בנדר

שלא הביא חטאתו מביא קרבן אחד על הכל, ועי' ב'כסף משנה'. (52) בשביל הצרעת השניה (הגהות רש"י על הרמב"ם). (53) בשלישית. (54) תוספתא, נגעים וכתובות שם. (55) אותם הוא מביא מיד כשירפא מן הצרעת (שם, שם ד). (56) לפני שהביא האשם לצרעת הראשונה. (57) מקריב אשם אחד לכל הנגעים, תוספתא נגעים וכתובות שם, לפי דעת חכמים, ודלא כרבי אליעזר. וב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ב ה"ט) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא יד, י) "וכבשה אחת" - "אחת על נגעים הרבה".

ט. מצרע שהביא קרבן עני, 58 והעשיר או עשיר 59
והעני קדם שיקריב קרבנותיו - הפל הולך אחר 2
האשם: 60 אם היה בשעת שחיטת האשם עשיר - 3
ישלם קרבן עשיר, ואם היה עני - ישלם קרבן 4
עני. 62 5

(58) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה, והיה אחד חטאת ואחד עולה (שם, כ"א-כב). וראה למעלה פ"א ה"ג. (59) שחייב להביא שני כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת, ראה למעלה שם. (60) כרבי יהודה, נגעים פ"ד מ"א, ובכתובות ט, ב - שבאשם שווים הם העשיר והעני, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולם (רע"ב שם). ודרשו כן בכריתות שם, מהפסוק (שם, לב) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו", דבר המכשירו לאכול בקדשים, והוא האשם שמדמו נותן על בהונותיו ומכשירו בקדשים, ראה רש"י כריתות שם. (61) ישלים את החטאת והעולה כבש וכבשה. (62) שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

י. שני מצרעים 63 שנתערבו קרבנותיהן 64 ונזרק דם 6
אחת משתי החטאות שלהן 65 ואחר כך מת אחד מן 7
המצרעים 66 - פיצד עושה זה המצרע החי? להביא 8
חטאת בהמה 67 אינו יכול, שמה זו שנתרק דמה 9
חטאתו היא, ואין מביאין חטאת בהמה על 10
הספק 68; ולהביא חטאת העוף 69 אינו יכול, שעשיר 11
שהביא קרבן עני לא יצא 70. וכיצד יעשה? יכתב פל 12
בכסיו לאחר ונמצא עני, ויביא חטאת העוף מספק 71
ולא תאכל, כמו שבארנו 72, ונמצא אוכל בקדשים 73. 14

(63) עשירים, כל הלכה זו בנגעים פ"ד מ"ג, ותוספתא שם פ"ט. (64) אשמותיהם, חטאותיהם ועולותיהם (ראה נדה ע.). (65) נראה מדברי רבינו, שרק החטאת קרבה אבל לא האשם, וכן נכון לשיטת רבינו שפסק למעלה (פ"א ה"ה) שהאשם אינו מעכב. ועוד, שהרי הכל הולך אחר האשם, ואם היה עשיר בעת הקרבת האשם והעני אחר-כך, אינו יכול להביא קרבן עני (למעלה ה"ט), ואם כן היאך מביא חטאת העוף מספק? ועי' 'לחם משנה'. ואין זה כשיטת הגמרא בנדה שם, שאמרו שמדובר כשקרב אשמו, ששם נקטו שהאשם מעכב, והכל הולך אחר החטאת. (66) שאם לא מת אחד מהם, היו מקריבים החטאת השניה בשביל מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה - תמות, ואם עדיין לא הקריב אף אחד מהם ומת אחד מהמצורעים, היו שתי החטאות

15 עֲשֵׂה וְשָׂנִי לְאֹיִבֶיךָ. וְעוֹד, שְׂאִין לֹא שְׂפָה שְׁוֶה
16 לַעֲשֵׂה¹⁴; שֶׁהַצִּבּוֹר וְהַשְׁתַּפֵּיץ¹⁵ אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה אִם
17 הַמִּיר¹⁶, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְזַהְרִין שְׁלֹא יִמְירוּ¹⁷.
18 נִמְצְאָתָּ אוֹמֵר, שֶׁהַיְחִיד שֶׁהֵמִיר - הָרִי הַתְּמוּרָה קִדָּשׁ.
19 וְאִפְּלוּ הֵמִיר בְּשִׁפְתָּ - לֹקָה אֲרֻבָּעִים¹⁸. וְאַחַד מִן
20 הַשְׁתַּפֵּיץ¹⁹ שֶׁהֵמִיר²⁰, אוֹ מִי שֶׁהֵמִיר²¹ בְּקֶרֶן
21 מִקְרָבָנֹת הַצִּבּוֹר²², הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶן שְׁתַּפּוּת²³ -
22 הָרִי זֶה לֹקָה וְאֵין הַתְּמוּרָה קִדָּשׁ²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו, אע"פ שהם מוזהרין שלא ימירו..."

נמצאנו למדים שהיחיד שהמיר - הוא ותמורתו קודש, אבל ציבור או שותפין שהמירו - הרי זה לוקה אבל אין התמורה קודש. ובטעם הדבר יש לומר שהרמב"ם ביארו בסיום הלכות תמורה, במה שכתב "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהם...", ומסיים "וכל אלו הדברים כדי לכוף את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולישר כל המעשים". ועפ"ז יש לבאר ההלכה הנ"ל, כי מה שאסרה תורה להמיר הוא מפני החשש שימיר טוב ברע כדי "להרבות קניינו ולחוס על ממונו", אבל בנוגע לשותפין כיון שטובת ההנאה שבדבר אינה לגמרי של הממיר אלא חצי בלבד, ועל-אחת-כמה-זכמה בנוגע לציבור, שאז חלקו של הממיר קטן מאוד, אבל העבירה היא לגמרי שלו. והוא על-דרך "אין אדם חוטא ולא לו", ולא יחסא כדי להרבות קניינו של השותף או של הציבור.

(על"פ י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן יג)

(2) "שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו (=החולין) תחת זו (=הקרבן)". (3) סופג מלקות ארבעים. (4) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת אחת, לוקה כמה פעמים. (5) שהרי התמורה נעשתה על ידי דיבורו, ועקימת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי שלענין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא מציעא ז:): שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד: שהלאו ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד, הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. (6) כלומר, אין זה מפורש בתורה, אלא רק מפי השמועה למדו - תמורה ג. בשם רבי יוסי הגלילי. (7) משום שנאמר (דברים כח, נח) "אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" ולמדו מכאן (מכות יג:): שרק ב"לעשות" (שיש מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. (8) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם

ונדבה.. האומר עלי חטאת או אשם לא אמר כלום". אבל אם אמר חטאתו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני הרי זה מניחו להקריב על ידו ומתכפר לו". ושני חידושים בדין זה, האחד: מצד הלכות נדרים שהאומר הרי עלי חטאת לא אמר כלום, רק כשאין שום צד חיוב בקרבן החטאת. אבל כאשר הנודר אומר חטאתו של פלוני (שמחוייב בדבר) עלי, חל על הנודר חיוב להביא קרבן מצד דין נדר. והשני מצד המתכפר, הגם שהחיוב חל כמובן על מי שנכשל בחטא, חידשה התורה שמצד דין ערבות של בני ישראל, יכול יהודי אחר להביא קרבנות על ידו.

וזוה החילוק בין שני הדינים, בהלכות מעשה הקרבנות בא הדין "האומר קרבן מצורע זה עלי" בהמשך לדיני נדרים ונדבות שבקרבנות, היינו בחיוב המוטל על הנודר לקיים את נדרו, ולכן כתב הרמב"ם ש"מביא הנודר קרבן עני" כי זה מה שנדר. משא"כ בהלכות מחוסרי כפרה התוכן הוא כפרת המצורע, ומודגש בזה שהנודר מביא את הקרבן לא לשם קיום נדרו אלא לשם כפרת המצורע, ולכן אם היה המצורע עשיר מביא קרבן עשיר.

(על"פ י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן יא)

(74) פירוש, שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה. (75) אע"פ שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני - חייב הוא להביא קרבן עשיר. (76) ערכין יז, א - במשנה ובגמרא שם. (77) שם. (78) כלומר, חייב עצמו על ידי נדרו.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מְחַסְרֵי כְפָרָה בְּסִיעָתָא דְשִׁמְיָא

יום שני ה' שבט ה'תשפ"א

הַלְכוֹת תְּמוּרָה

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם
2 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶט: (א) שְׁלֹא יִמִּיר
3 בְּהֵמָה בְּבֵהֶמָה. (ב) שֶׁתְּהִיָּה הַתְּמוּרָה קִדָּשׁ אִם
4 הֵמִיר. (ג) שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים מִקִּדְשָׁהּ לְקִדְשָׁהּ.
5 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוּ בְּפָרָקִים אֵלוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הממיר לוקה, ולמה לוקין על התמורה.

6 א. כָּל הַמִּיר² - לֹקָה³ עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְבֵהֶמָה⁴
7 שִׁמְיָר, שְׁנֵאֵמַר: לֹא יִחְלִיפֵנוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ, וְאִף עַל
8 פִּי שְׁלֹא עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה⁵. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ⁶, שֶׁכָּל
9 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂאִין בָּהּ מַעֲשֵׂה - אֵין לֹקִין עָלֶיהָ⁷.
10 חוץ מִנְשֻׁבָּע⁸ וּמִמִּיר⁹ וּמִקָּלָל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁰.
11 שְׁלֹשָׁה לְאֹיִב אֵלוּ אֵי אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה בָּהֶן מַעֲשֵׂה
12 כָּלִיל¹¹ וְלֹקִין עָלֶיהֶן. וְלָמָּה לֹקִין עַל הַתְּמוּרָה, וְהָרִי
13 לֹא שְׂפָה נִתַּק לַעֲשֵׂה, שְׁנֵאֵמַר: וְאִם הֵמִיר יִמְירוֹ
14 וְהִיָּה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יְהִיָּה קִדָּשׁ¹²? מִפְּנֵי שֵׁישׁ בָּהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זֶה וְאֶמִיר מִדַּעְתִּי, וְנִכְנַס וְשָׁכַח וְהִמִּיר שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ³¹ 6
- הָרִי זֶה תְּמוּנָהּ וְאֵינוֹ לֹקֶה עָלֶיהָ³². 7

(25) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (26) משנה בתמורה יז. "ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשים". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (27) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (28) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (29) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "יהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (30) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמותר להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות. (31) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אנו עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (32) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לעניין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה).

ג. אֵין אָדָם מְמִיר בְּהֶמְתּוֹ בְּקֶרְבָּן שְׁאֵינוֹ שְׁלֹא³³. וְאֵם 8
אָמַר בְּעַל הַקֶּרְבָּן: כָּל הַרֹצֵה לְהִמִּיר בְּבִהְמָתִי יָבֹוא 9
וְיִמִּיר - הָרִי זֶה מְמִיר בִּיהָ³⁴. הִמִּיר קֶרְבָּנוֹ בְּבִהְמָה 10
שְׁאֵינָה שְׁלֹא³⁵ - אֵינָה תְּמוּנָהּ, שְׁאֵין אָדָם מְקַדִּישׁ 11
דָּבָר שְׁאֵינוֹ שְׁלֹא. 12

(33) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב.) ממה שנאמר בעניין סמיכה (ויקרא ג, ב) "וסמך ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו". (34) כלומר: חלה התמורה. (35) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו.

ד. הַמִּתְכַּפֵּר הוּא שְׁעוֹשֶׂה תְּמוּנָה, אֲבָל לֹא 13
הַמְקַדִּישׁ³⁶. בִּיצֵד? הַקִּדִּישׁ בְּהֶמָּה שִׁיתְכַּפֵּר בָּהּ חֲבֵרוֹ, 14
כְּגוֹן שֶׁהַקִּדִּישׁ קֶרְבָּנוֹת נְזִיר שִׁיתְכַּפֵּר בָּהֶם פְּלוֹנִי 15
הַנְּזִיר³⁷ - אוֹתוֹ הַנְּזִיר הוּא שְׁעוֹשֶׂה בֵּהֶן תְּמוּנָה, אֲבָל 16
לֹא זֶה שֶׁהַקִּדִּישׁ³⁸, לְפִי שְׁאֵין שְׁלֹא³⁹. 17

(36) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו [של המתכפר] קרינא ביה "קרבנו" דבתר המתכפר אזלינן". (37) אותו הנזיר הוא שעושה בהם תמורה. (38) דבתר

ה' אלוֹקִין לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. (9) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו". (10) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר (דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חבירו בשם מוציאו לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חבירו בלא שם - אינו לוקה. (11) וכל איסורן אינו אלא על ידי דיבור. (12) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא לנהוג קדושה בשתיקה, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. (13) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותו" (שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאווין (תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו" ואם כן אין שני הלאווין במקום אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה, כיוון שיש בעניין תמורה לאו נוסף. (14) שאין הלאו דומה לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר תמורתו תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם חייבים בו. (15) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפין. (16) כלומר, הציבור והשותפין המירו, אבל אם רק אחד מן הציבור או מן השותפין המיר, בוודאי אינה תמורה כלל, ואפשר שגם אזהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה. ואף על פי שיש לו חלק באברים שהנשמה תלוייה בהם, אינה תמורה כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכולה", שהרי אין כולה שלו. (17) ובכל זאת אין התמורה קודש, ולמדו כן במשנה (תמורה יג.) ממה שנאמר בלשון יחיד: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" - יחיד עושה תמורה ואין הציבור והשותפין עושים תמורה". (18) ואף על פי שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אינו לוקה שמונים, שהרי שני הלאווין אינם בעניין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד בשל עצמו. (19) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה בשותפות. (20) בבהמת חולין שהיא שלו. (21) יחיד בבהמת חולין שלו. (22) שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בהם. (23) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן. (24) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג.) ממעשר בהמה שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", "והרי מעשר בכלל (כל הקרבנות לעניין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות) - פרקו מהלכות בכורות הלכה י' יצאו קרבנות צבור והשותפין".

ב. אֶחָד הַמְמִיר בְּזֶדוֹן²⁵ או שְׁהִמִּיר בְּשִׁגְגָה - הָרִי זֶה 1
עוֹשֶׂה תְּמוּנָהּ²⁶ וְלֹקֶה. בִּיצֵד? הַמִּתְכַּפֵּן לֹמַר: הָרִי 2
זֶה תְּמוּנָת עוֹלָה שְׁשִׁישׁ לִי, וְאָמַר: הָרִי זֶה תְּמוּנָת 3
שְׁלָמִים שְׁשִׁישׁ לִי²⁸ - הָרִי זֶה תְּמוּנָהּ וְלֹקֶה²⁹. אֲבָל אִם 4
דָּמָה שְׁמַתָּר לְהִמִּיר וְהִמִּירוֹ³⁰, או שְׁאָמַר: אֶכְנַס לְבֵית 5

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני ה' שבט - ספר קרבנות - הלכות תמורה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקדש. (50) שקטן אינו בר עונשין. (51) בעיא של רמי בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש, שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר, או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו יכול להמיר.

ט. אין הפהגנים ממירין פחטא ופחטאשם; שאף על פי שהם שלהם⁵³ - אינן זוכין בהן מחיים⁵⁴, שאין להם בפשוט עד שיצטרק הדם⁵⁵. ואין הפהגנים ממירין בפכורה; שאף על פי שהוא זוכה בו מחיים⁵⁶ - אינו זוכה בו מתחלה, שהרי תחלתו בבית ישראל⁵⁷ הוא. אבל הפעלים⁵⁸ שהמירו בפכור כל זמן שהוא בביתם - עושים תמורה. וכן פהן שהמירו בפכור שנולד להם⁵⁹, לא בפכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה⁶⁰.

(52) של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. (53) ראה בפרק מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם נאכלים אלא לזכרי כהונה. (54) במשנה תמורה ז: וראה למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. (55) שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה. (56) שמצוה להפריש בכור וליטנו לכהן. (57) שאין נותנין את הבכור לכהן כשיולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם) "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. (58) ישראל. (59) ראה פרק א מהלכות בכורות הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בבכור בהמה טהורה. (60) פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית בעלים".

י. אילו של פהן גדול⁶¹ עושה תמורה⁶², אבל פרו⁶³ אינו עושה תמורה⁶⁴; אף על פי שהוא משלו⁶⁵, הואיל ואחיו הפהגנים מתפפרין בו⁶⁶ - הרי הם בו בפשתפין⁶⁷.

(61) שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר לחטאת. (62) אם המיר הכהן הגדול בהמת חולין באיל זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו. (63) פר החטאת של כהן גדול. (64) שלא הסתפקו בזה ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבן יחיד" - אולי אין אחיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא (ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבוע, הוא בעל הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל. (65) שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לו". (66) שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם ביתו כמו שנאמר (תהילים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:) שמתכפרים מקיבוע. (67) בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה למעלה הלכה א, שאין השותפין עושין תמורה.

יא. העופות והמנחות אינן עושין תמורה, שלא נאמר אלא בהמה⁶⁸.

מתכפר אזלינן ולא בתר מקדיש. (39) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו.

ה. הירוש⁴⁰ ממירו⁴¹. הניח בהמה לשני בניה ומת - הרי זו קרבה⁴², ואין ממירין בה; שהרי הם בה שתפין⁴³, והשתפין אין עושין תמורה, כמו שבארנו.

(40) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת. (41) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המיר ימיר" הלשון הכפולה באה לרבות את הירוש שתמורתו תמורה. (42) מקריבים הירושים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם קריבים. (43) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה - מתכפרים בה בקופיא (כפרה שטחית) והרי הם כשותפים, ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבוע (כפרה קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן.

ו. אין קדשי נכרים⁴⁴ עושין תמורה⁴⁵ מן התורה; אבל מדברי סופרים, שהנכרי שהמיר - הרי זו תמורה⁴⁶. הקדיש הנכרי בהמה שיתכפר בה ישראל והמיר בה הנכרי - הרי זו ספק תמורה⁴⁷.

(44) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו. (45) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:) "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון". (46) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין" הרי שמדרבנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו, אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. (47) כן הוא בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בביאור בעייתו של רמי בר חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם צריך שיהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, ביד זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם, ולא נפשטה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה.

ז. אחד אנשים ואחד נשים ואחד נשים אם המירו - עושין תמורה⁴⁸.

(48) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם) "ואם המיר ימירנו": יתרה של "ואם" באה לרבות את האשה, שאף היא תמורתה תמורה.

ח. קטן שהגיע לעונת נדרים⁴⁹ שהמיר, אף על פי שאינו לוקה⁵⁰ - יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו עושה תמורה⁵¹.

(49) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן (נזיר סב.) ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" - לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במאָה⁹¹ או מאָה באַהד⁹², בֵּין בַּבַּת אַחַת בֵּין בּוֹז 19
אַחַר זֶה⁹³ - הָרִי זֶה תְּמוּרָה, וְלוֹקֵין כְּמִנְנֵן הַבְּהֵמוֹת 20
שֶׁהִמִּיר⁹⁴. 21

84) כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה. 85) בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע, ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע, זה בעלת מום) וכתוב שם "ואם המיר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 86) המיר בקר של חולין בעז או כבש של הקדש (משנה שם). 87) צאן של חולין בבקר של הקדש. 88) כבשים של חולין בעזים של הקדש. 89) עזים של חולין בכבשים של הקדש. 90) וכל אלו הדברים למדו בביריתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה. 91) המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש. 92) המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש, כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (יונה ד, יא) "ובהמה רבה". 93) שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בבוז אחר זו, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר בזה אחר זה תמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה. 94) כן מפורש בתמורה כז. שהמיר בבת אחת לוקה על כל בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין מחלקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד. וכל זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא אחד.

טו. אין התמורה עושה תמורה⁹⁵, ולא ילד בהמות 22
ההקדש⁹⁶ עושה תמורה. שנאמר: והיה הוא 23
ותמורתו; 'הוא' - ולא ילדו, 'ותמורתו' - ולא 24
תמורת תמורתו. אבל הממיר בבהמה⁹⁷ וחזר והמיר 25
בה וחזר והמיר, אפילו אלף - פלן תמורה, ולוקה על 26
כל אחד ואחד, כמו שבארנו. 27

95) בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין אחרת, משנה בתמורה יב. 96) שהקדיש בהמה ונתעברה אחר שהוקדשה וילדה (שאם היתה מעוברת כשהקדישה אין זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה ט), אין הוולד עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין. 97) כלומר, בבהמת הקדש.

טז. אין ממירין איברים או עפרים בשלמים ולא 28
שלמים בהן. ביצד? האומר: רגלה של בהמה זו או 29
ידה תחת עולה זו⁹⁸, או שאמר עפר בהמה זו תחת 30
עולה זו - אינה תמורה. וכן האומר: בהמה זו תחת 31

68) "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המיר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".

יב. קרבנות בֶּדֶק הַבֵּית⁹⁹ אין עושים תמורה. שנאמר 1
במעשר: לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו¹⁰⁰. 2
והלוא המעשר בכלל כל הקדשים היה¹⁰¹, ולמה 3
יצא¹⁰²? ללמד על הכלל¹⁰³: מה מעשר קרבן יחיד¹⁰⁴, 4
יצאו קרבנות צבור וכן השתפין¹⁰⁵. מה מעשר קרבן 5
מזבח¹⁰⁶, יצאו קדשי בֶּדֶק הַבֵּית. מה מעשר בהמה 6
הקש למעשר דגן¹⁰⁷, שאין תיבין בו אלא ישראל 7
ולא נכרים¹⁰⁸, יצאו קרבנות נכרים שאין עושים 8
תמורה, כמו שבארנו¹⁰⁹. 9

69) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. 70) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המיר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). 71) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 72) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. 73) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". 74) ואינו בא בשותפות. 75) שאין עושים תמורה. 76) שמקריבו על המזבח. 77) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בבכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. 78) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה'" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג). 79) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.

יג. המקדיש בעלת מום קבוע¹⁰⁰ - אינה עושה 10
תמורה, מפני שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה 11
אלא קדשת דמים¹⁰¹. אבל המקדיש בעלת מום 12
עובר¹⁰², או שהקדיש תמימה ואחר כך נולד לה מום 13
קבוע - הרי זו עושה תמורה¹⁰³. 14

80) כגון שהיה מחוסר אבר. 81) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. 82) שקדושה קדושת הגוף. 83) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדיש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זו תמורת זו", או "הרי זו חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של "תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו מפרשים דבריו, שלחילול נתכוון ולא לתמורה ואינו לוקה.

יד. אחד הממיר תמים בפעל מום¹⁰⁴ או פעל מום 15
בתמים¹⁰⁵, או שהמיר בקר בצאן¹⁰⁶ או צאן בבקר¹⁰⁷, 16
או בפֶּשִׁים בעזים¹⁰⁸ או עזים בפֶּשִׁים¹⁰⁹, או נקבות 17
בזכרים או זכרים בנקבות¹¹⁰, או שהמיר אחד 18

מותרים באכילה. (114) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבד, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם.

11 יט. פְּהֶמָה שֶׁחֲצִיָּה קֹדֶשׁ וְחֲצִיָּה חֹלִין¹¹⁵ - לֹא עוֹשֶׂה
12 תְּמוּרָה¹¹⁶ וְלֹא נֶעֱשִׂית תְּמוּרָה¹¹⁷.

(115) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין והקדיש את החלק שלו. (116) אם התפס בה בהמת חולין. (117) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה.

13 כ. כֹּל הַחֲטָאוֹת שֶׁדִּינָן שְׁיִמוּתוֹ¹¹⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין
14 תְּמוּרָה¹¹⁹, וְכָל חֲטָאת שֶׁדִּינָהּ שְׁתִּרְעָה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ
15 מוֹם וְתִמְכָּר¹²⁰ - עוֹשֶׂה תְּמוּרָה¹²¹.

(118) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (119) ומשום שהם עומדים למות פרח הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובולד חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאינן התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (120) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (121) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידים להיקרב על המזבח.

16 כא. הַמִּפְרִישׁ נִקְבָּה לְפִסְחוֹ אוֹ לְעוֹלָתוֹ אוֹ לְאִשְׁמוֹ -
17 עוֹשֶׂה תְּמוּרָה¹²²; אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְקָרֵב¹²³,
18 הוֹאֵל וְיִרְדּוּ לְקִדְשֵׁי דָמִים וְהָרִי הֵם תְּמִימִים¹²⁴ -
19 יִרְדּוּ לְקִדְשֵׁי הַגּוֹף. אֲבָל הַמִּפְרִישׁ שְׁעִיר¹²⁵ לְחֲטָאתוֹ,
20 וְנִשְׂאִי¹²⁶ שֶׁהִפְרִישׁ שְׁעִירָהּ¹²⁷ לְחֲטָאתוֹ, וְכֵהֵן גְּדוֹל
21 שֶׁהִפְרִישׁ פָּרָה לְחֲטָאתוֹ¹²⁸ - אֵינָן עוֹשִׂין תְּמוּרָה;
22 שֶׁכָּל הַמִּשְׁנָה בַּחֲטָאוֹת - לֹא נִתְקַדְּשָׁה כָּלָל וְאִפְּלוּ
23 קִדְשֵׁי דָמִים¹²⁹, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי
24 הַמִּקְדָּשִׁין.

(122) אם התפס בהם בהמת חולין, כרבנן בברייתא שהובאה בתמורה יט: (123) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לעניין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לעניין עולה ואשם. (124) אבל בעל מום אינו עושה תמורה. (125) זכר מן העזים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן. (126) שחטא. (127) נקבה מן העזים. וחטאתו של נשיא הוא שעיר עזים זכר. (128) ראה בהלכות מעשה הקרבנות שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (129) וממילא אינו יכול להתפס בהמת חולין.

1 יִדָּה אוֹ רִגְלָהּ שֶׁל עוֹלָה זוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר: בְּהֶמָה זוֹ
2 תַּחַת עֲבָרָה שֶׁל חֲטָאת⁹⁹ זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה¹⁰⁰.

(98) ייתכן כי בכוונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים שאין הנשמה תלויה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה. (99) המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של "ולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו, ולכן לא מיעטו כאן אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו עושה תמורה (לחם משנה). (100) אפשר שלמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה בשלימה, להוציא אברים ועוברים.

3 יז. הַמִּמִּיר בְּכִלְאִים¹⁰¹ אוֹ בְּטִרְפָּה¹⁰² וְיוֹצֵא דִפְךָ¹⁰³
4 אוֹ בְּטִמְטוֹם¹⁰⁴ וְאֵנְדְּרוּגִינוֹס¹⁰⁵ - אֵין הִקְדָּשָׁה חֲלָה
5 עֲלֵיהֶן, וְהָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהִמִּיר בְּגִמְלָה אוֹ בְּחִמּוֹר¹⁰⁶,
6 לְפִי שֶׁאֵין בְּמִינָן קִרְבָּן¹⁰⁷, וְלִפְיָכָּהּ אֵינָן לֹקְחָהּ מֶה
7 בֵּין אֵלוֹ לְבַעַל מוֹם¹⁰⁸? פֶּעַל מוֹם יֵשׁ בְּמִינוֹ קִרְבָּן¹⁰⁹,
8 אֵלֹי אֵין בְּמִינָם קִרְבָּן¹¹⁰.

(101) בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל (=כבשה). (102) כלומר, בהמת החולין היתה טריפה. (103) בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלידתו וחתכו דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. (104) "שאינן לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום (=סתום)". (105) "שיש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות והוא ספק אם זכר אם נקבה". (106) שאין במין הגמל או החמור שיהיו קרבים, ואין ממירים אותם. (107) ראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכות א"ג שכלאיים, טריפה, טומטום ואנדרוגינוס ויוצא דופן פסולים למזבח. (108) שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתו תמורה. (109) במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא מותר באכילת בני אדם. (110) שבהמות תמימות אינם מין אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה.

9 יח. הָרוּבֵעַ¹¹¹ וְהַנֶּרְבֵּעַ¹¹² - הָרִי הֵם כְּבַעַל מוֹם
10 וְעוֹשִׂין תְּמוּרָה¹¹³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן¹¹⁴.

(111) שור שבא על אשה. (112) בהמה שנבעלה על ידי אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי הבעלים, אבל אם העידו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (113) שהרי הם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמו שכתוב (ישעיה ס, יז) "תחת הנחושת אביא זהב" (שם בגמרא).

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר איך היא התמורה.

ג. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְאַחַת מֵהֶן
 בְּעֵלְת מוֹם¹⁷ שֶׁהָיָה הִיא עוֹמֶדֶת לִפְדִּיּוֹן¹⁸, וְשְׁלֹשׁ
 בְּהֵמוֹת תְּמִימוֹת חָלִין, וְאָמַר: הָרִי אֵלָיו תַּחַת אֱלֹהֵי¹⁹
 - הָרִי שְׁתִּים מִן הַחֲלִין תַּחַת שְׁתֵּים הַתְּמִימוֹת
 תְּמוּרָתָן תְּמוּרָה, וְלוֹקָה עֲלֵיהֶם שְׁתֵּים; וְהִבְהֵמָה
 הַשְּׁלִישִׁית הִיא תַּחַת בְּעֵלְת מוֹם שֶׁנִּתְחַלְלָה עֲלֶיהָ²¹,
 וְלִחְלָלָהּ נִתְּכֹן וְלֹא לְהִמִּיר בָּהּ. שְׁפִינֵן שֵׁשׁ לִפְנֵינוּ
 דֶּרֶךְ אֲסוּר, וְהִיא הַתְּמוּרָה²², וְדֶרֶךְ הֵתֵר, וְהוּא
 הַחֲלֹל²³ - חֲזָקָה הִיא שְׁאִין אָדָם מֵנִיחַ הֵתֵר
 וְעוֹשֶׂה הָאֲסוּר²⁴, וְלִפְיָכֶּךָ אֵינוֹ לוֹקָה שְׁלֹשׁ
 מַלְקוּתוֹ²⁵. וְכֵן אִם אָמַר: עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת אֵלָיו תַּחַת
 עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת אֵלָיו, וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלְת מוֹם²⁶ - אֵינוֹ
 לוֹקָה אֲלָא תִּשְׁעֵי מַלְקוּתוֹ; שֶׁהִבְהֵמָה הַעֲשִׂירִית²⁷
 לִחְלָלָהּ נִתְּכֹן וְלֹא לְהִמִּיר בָּהּ²⁸. שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהִחֲזִיק
 זֶה בְּמַלְקוּת הִרְבֵּה²⁹, הוּאִיל וְיֵשׁ שֵׁם דֶּרֶךְ הֵתֵר -
 אֵינוֹ מֵנִיחַ דְּבַר הֵתֵר וְעוֹשֶׂה הָאֲסוּר³⁰. שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת
 שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלְת מוֹם, וְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל
 חָלִין וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלְת מוֹם, וְאָמַר: הָרִי אֵלָיו תַּחַת
 אֵלָיו - הָרִי הַתְּמִימָה תְּמוּרָת הַתְּמִימָה וְלוֹקָה אַחַת,
 וּבְעֵלְת הַמוֹם מִחְלָלָת עַל בְּעֵלְת הַמוֹם³¹; שְׁאֵינוֹ
 מֵנִיחַ הֵתֵר וְעוֹשֶׂה הָאֲסוּר.

(18) אע"פ שהוממה לאחר שהוקדשה, שעושה תמורה, ראה
 למעלה פ"א הלכה יג. (19) ראה בפ"א מהלכות איסורי
 מזבח הלכה י. (20) ולא הניח ידו על החולין ולא על
 ההקדש, ראה רש"י תמורה כז. (21) שבעלת המום יצאה
 לחולין, והחולין נתקדשה תחתה. (22) להתפס את החולין
 בהקדש, שאסור לעשות כן, כמו שנאמר "לא יחליפנו ולא
 ימיר אותו". (23) לפדות את ההקדש בבהמת חולין.
 (24) בתמורה כז. היא הבעיא השלישית של אביי. ושוב
 אמר: אם-תמציי-לומר שאין אדם מניח דרך של היתר ועובר
 לדרך של איסור, כל שיכול לעשות בהיתר, אע"פ שבאותו
 מעמד הוא עובר פעמיים על האיסור. וידועה דעתו של
 רבינו כי זוהי פשיטות לבעיא. (25) כיוצא שתי מלקיות
 על שתי הבהמות התמימות שהתפס בשתי הבהמות של
 ההקדש. (26) הבעיא הרביעית של אביי בתמורה שם, ושם
 הגירסא "ארבע בהמות", ורבינו מביא כאן "עשר בהמות"
 משום שבוודאי "ארבע" לאו דוקא, והוא הדין יותר (קרית
 ספר כאן). (27) שהיא בעלת מום. (28) כיון שבעלת מום
 יוצאת לחולין בפדיון. (29) כלומר, אע"פ שעבר יותר
 משלש פעמים על איסור, ויש מקום לומר שלא נתכוון כלל
 לחללה אלא להמיר אותה. (30) בתמורה שם, היא בעיא
 שלא נפשטה. ופסק בה רבינו להקל, משום שאין מלקין על
 הספק (כסף-משנה). ואם כן, לא נתחללה בעלת המום והרי
 היא בקדושתה מספק, וראה במעשה רוקח. (31) שם
 בתמורה הבעיא השניה של אביי. ואומר, אם תרצה לומר,
 שאין אדם מניח היתר ועושה איסור, מה הדין בג' בהמות

א. התמורה² הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת
 חלין שיש לו: הרי זו³ תחת זו⁴, או הרי זו חליפת
 זו⁵. ואין צריך לומר, אם אמר: הרי זו תחת חטאת
 זו או תחת עולה זו - שהיא תמורה⁶. וכן אם אמר:
 הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית או תחת
 עולה שיש לי במקום פלוני - הרי זו תמורה. והוא
 שיש לו⁷. אבל אם אמר על בהמת חלין: הרי זו
 תחת עולה⁸ או הרי זו תחת חטאת⁹ - לא אמר
 פלוס¹⁰. וכן אם אמר: הרי זו מחללת על זו¹¹ -
 אינה תמורה¹².

(2) שאמרנו למעלה בפרק א שאסור להמיר, וכל העובר
 לוקה ותמורתו תמורה. (3) בהמת החולין. (4) בהמת
 ההקדש. כלומר, שהוא מתפס את החולין בהקדש, והוא
 במשנה תמורה כז: ומפרש אביי בגמרא שם, שהמובן של
 "תחת" אינו חילול אלא התפסה, ולמדו כן ממה שכתוב
 (ויקרא יג, כג) "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ואף-על-פי
 שלא אמר מפורש "זו תחת בהמת הקדש זו" - כיון שאמר
 תחת זו והיא הקדש - תמורתו תמורה, וראה להלן. וכל זה
 דוקא כשההקדש תמימה, אבל אם ההקדש בעלת מום,
 ואמר "זו תחת זו" - בוודאי נתכוון לחילול ולא לתמורה
 ואינו לוקה. ראה להלן הלכה ג, ולמעלה פ"א הלכה יג.
 (5) במשנה שם. וגם זה לשון תמורה, שהרי כתוב (ויקרא כז,
 י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (6) שהזכיר מפורש שם
 הקרבן, שבוודאי תמורתו תמורה (משנה שם כז:). (7) גם
 זה במשנה שם. (8) סתם ולא הזכיר עולה מסויימת.
 (9) סתם ולא הזכיר חטאת מסויימת. (10) במשנה שם,
 "והטעם בזה, מה שאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר
 אותו" (ויקרא שם), עד שיהיה הקדש ידוע ומיוחד, ואז
 עושה תמורתו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (11) חילול
 הוא לשון פדיון. (12) משנה שם כז: שכיון שאמר בלשון
 חילול, לא אמר כלום, שאין בהמת הקדש תמימה יוצאת
 לחולין (רש"י שם).

ב. הָיוּ לִפְנֵינוּ¹³ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת, אַחַת חָלִין וְאַחַת הַקֹּדֶשׁ
 שֶׁנִּפְּלָה בָּהּ מוֹם¹⁴, הֵנִיחַ יָדוֹ עַל בְּהֵמַת חָלִין וְאָמַר:
 הָרִי זוֹ תַּחַת זוֹ - הָרִי זוֹ תְּמוּרָה¹⁵ וְלוֹקָה¹⁶. הֵנִיחַ יָדוֹ
 עַל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ וְאָמַר: הָרִי זוֹ תַּחַת זוֹ - הָרִי זֶה
 חֲלָלָהּ עַל בְּהֵמַת חָלִין, וְאֵין זוֹ תְּמוּרָה, אֲלָא
 כְּפוּדָהּ בְּעֵלְת מוֹם בְּזוֹ הִבְהֵמָה¹⁷.

(13) שם כז. (14) ראה למעלה פ"א הלכה יג שהמקדיש
 בהמה תמימה ואח"כ נולד לה מום קבוע, הרי זו עושה
 תמורה. (15) שכיון שהניח ידו על החולין, ודאי התכוון
 לקדש את החולין, ולא לחלל את הקודש, והרי זה כאומר
 הרי זו תמורת זו. (16) משום "לא יחליפנו ולא ימיר
 אותו", ראה למעלה פ"א הלכה א. (17) שכיון שהניח ידו
 על ההקדש, בוודאי כוונתו לחלל את ההקדש שנפל בה מום
 על בהמת החולין, שהמובן של "תחת" הוא גם לשון חילול,

25 וְאִין תְּמוּרָתוֹ קָרְבָּה; וְדִין הַמַּעֲשֵׂר פֶּכֶדוֹר.²⁶
26 תְּמוּרָתוֹ תִּרְעָה עַד שִׁיפֹל בָּהּ מוֹם וְתֹאכֵל.²⁸

(2) שהמיר זכר בעולה. (3) משנה, תמורה יח, ב. ולמדו כן (שם יז:): ממה שנאמר (דברים יב, כ"ז) "רק קדשין אשר יהיו לך ונדרך, תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה', ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו'" – "רק קדשין, אלו תמורות וכו', תשא ובאת, יכול יכניסנו לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון כדי שימותו, ת"ל ועשית עולותיך הבשר והדם, כדרך שאתה נוהג בעולה, אתה נוהג בתמורה וכו', כדרך שאתה נוהג בשלמים, אתה נוהג בוולדי שלמים ובתמורה", וראה להלן. (4) ואין נקבה קריבה עולה, ראה למעלה פ"א הכ"א, וראה שם הי"ד, שממירים נקבות בזכרים, וזכרים בנקבות. (5) ואסור ליקרב על המזבח. (6) שהרי המקדיש נקבה לעולה, דינה שתורעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה עולה (במשנה, שם יח:). ותמורת עולה כעולה, והוא-הדין שבעלת מום, שהזכר רבינו לפני כן – "תימכר ויביא בדמיה עולה". (7) בין זכר בין נקבה. (8) משנה, שם כא, ב. (9) פ"ד ה"א, ודבר זה הלכה למשה מסיני. ומיתה זו היא: שמכניסה לבית ונועל עליה הדלת עד שמתה (רבינו, שם). (10) בין זכר בין נקבה. (11) משנה, שם כ, ב. – כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר. "שכל שבחטאת מתה – באשם רועה" – "עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה" (שם יח. ופ"ד מהל' פסולי המוקדשין הי"ד, וראה להלן פ"ד ה"ד). (12) במשנה, שם. "והוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש (ראה פ"ב מהל' שקלים ה"ב), ובית-דין מקריבים באותן מעות עולות נדבה" (להלן פ"ד ה"ה). (13) ראה למעלה הערה ב. (14) שיסמוך שתי ידיו על ראש הקרבן סמוך לשחיטתו. (15) יין וסולת בלולה בשמן, שמביאים עם הקרבן, וראה פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כמה הוא שיעור הנסכים. (16) ראה פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ר"ז, סדר התנופה והלכותיה. (17) שהאימורים קרבים על המזבח, והבשר נאכל ליום ולילה (משנה, תמורה יח: וראה רש"י שם). ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" – "אם על תודה" לרבות תמורות וחליפות וולדות תודה. (18) במשנה, שם. ואף-על-פי שהמביא תודה מביא לחם, שנאמר "והקריב על זבח התודה חלות וגו'" – תמורת תודה אינה חייבת בלחם, ולמדו כן מהפסוק הנ"ל: "התודה – תודה טעונה לחם, ולא ולד תודה ולא תמורת וחליפת תודה טעונות לחם" (תמורה שם, וראה להלן פ"ד ה"א). (19) פ"ב ה"ח. ושם מבואר, שאין הדברים אמורים אלא בתודת חובה, ולאחר שכיפר בתודה העיקרית, אבל לפני הכפרה או בתודת נדבה, אפילו לאחר כפרה – צריך לחם. (20) משום שהפסח קודם חצות לא נקבע עדיין בשם פסח, ואם רצו הבעלים יכולים להפריש פסח אחר, ופסח ראשון יהיה מותר הפסח, שדינו שקרב שלמים – דינו כפסח שאבד, ונמצא אחר חצות קודם שחיטת השני, שכיון שאפשר להקריבו פסח ואפשר להקריבו שלמים, ואין בו קדושה אחת קבועה, אין בו כח להתפס לתמורתו ליקרב, אלא רועה עד שיסתאב, כמפורש פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ו (מרכבת המשנה' שם), וראה

וכו'. ואחרי-זה שאל מה הדין בד' בהמות, שהחזק במלקיות. ואם כן, דברי רבינו צריכים עיון, שהרי הפך את סדר הדברים, וכתב מקודם את הדין של עשר בהמות, ופסקו לקולא. אם כן, בשתי בהמות, שלא החזק במלקיות, בוודאי כוונתן לחילול ולא לתמורה (לחם-משנה).

ד. האומר: הרי זו תמורת עולה ושלמים - דבריו קיימים³², ותמכר³³ ויביא בחצי דמיה תמורת עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים³⁴. אומר: הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים, אם נתפנו לכך מתחלה³⁵ - דבריו קיימים³⁶; ואם לא נתפנו בתחלה אלא לתמורת עולה, וחזר ואמר תמורת שלמים, אף על פי שחזר בתוך פדי דבור - אין תופשין אלא לשון ראשון, והרי היא תמורת עולה בלבד³⁷.

(32) בזה אין צריך בדיקה אם נתכוון לשניהם, שבוודאי לכך נתכוון. ואף מי שסובר "תפוס לשון ראשון" מודה בזה (תמורה כו.). והמדובר כאן, שהיו לו לאדם זה עולה ושלמים לפניו, או שהיו לו עולה ושלמים בביתו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א (תוי"ט תמורה פ"ה משנה ג, ומעשה רוקח כאן). (33) כלומר, לאחר שיפול בה מום, תמורה כו. וראה בפירוש המשנה לרבינו שם. (34) כדי האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים (פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, וראה להלן פ"ג ה"ג). (35) שתהיה תמורת עולה וגם תמורת שלמים. (36) ותימכר ויביא במחצית הדמים עולה ובמחצית הדמים שלמים, כר"י בתמורה שם כה: (37) שתוך כדי דיבור כדיבור (ואפשר לחזור בו) חוץ ממקדיש ומימר, מחרף, ועובד עבודה-זרה, מקדש ומגרש (רבינו בפירוש המשנה תמורה כה. וראה גם בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"א).

פרק שלישי

(1) יבאר שיש תמורה קריבה, ותמורה שאינה קריבה.

א. ביצד דין התמורות לקרב? תמורת העולה² - תקרב עולה³. ואם היתה תמורתה נקבה⁴ או בעלת מום⁵ - תרעה הנקבה עד שיפול בה מום, ותמכר ויביא בדמיה עולה⁶. תמורת החטאת⁷ - תמות⁸, כמו שבארנו בפסולי המקדשין⁹. תמורת האשם¹⁰ - תרעה עד שיפול בה מום¹¹, ויפלו דמיה לנדבה¹². תמורת השלמים - בשלמים לכל דבר¹³, טעונה סמיכה¹⁴ ונסכים¹⁵ ותנופת חזה ושוק¹⁶. תמורת התודה¹⁷ - בתודה¹⁷, אלא שאינה טעונה לחם¹⁸, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין¹⁹. תמורת הפסח: אם המיר בה קדם חצות יום ארבעה עשר - אין תמורתו קריבה²⁰, אלא תרעה עד שיפול בה מום, ויביא בדמיה שלמים; ואם המיר בה אחר חצות - הרי התמורה עצמה תקרב שלמים²¹. תמורת הפכוד והמעשר²³ - אינם קרבינ לעולם²⁴. שנאמר בפכוד: לה' הוא, מפי השמועה למדו²⁵: הוא קרב,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב'תוספות' הנ"ל שם). ובתמורה יג, ב - מפורש כן לעניין תמורת מעשר בהמה, שאינה נגאלת (י"ד איתן').

- ג. בַּהֶמָּה שֶׁהִקְדִּישָׁה חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה שְׁלָמִים³⁴ -
 תְּמוֹרָתָהּ³⁵ כְּמוֹתָהּ³⁶. וְכֵן כָּל בְּהֵמַת הַקֹּדֶשׁ שְׁאִינָה
 קָרְבָּה מִפְּנֵי תַּחֲלַת הַקֹּדֶשׁ³⁷ - הִרִי תְּמוֹרָתָהּ כְּמוֹתָהּ³⁸.
 אָמַר : חֲצִי בְּהֵמָה זֹאת תְּמוֹרָה וְחֲצִיָּה עוֹלָה - הִרִי זֶה
 תִּקְרָב עוֹלָה³⁹. חֲצִיָּה עוֹלָה וְחֲצִיָּה מַעֲשֹׂר - תִּקְרָב
 עוֹלָה⁴⁰. חֲצִיָּה תְּמוֹרָה וְחֲצִיָּה מַעֲשֹׂר⁴¹ - הִרִי זֶה
 סִפְקָהּ⁴², וְאִינָה קָרְבָּה.

34) שהיא "קדושה ואינה קריבה אלא רועה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים (פס"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"א, וראה למעלה פ"ב ה"ד). 35) אם המיר בה. 36) שאינה קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. והוא בברייתא תמורה כו, א. 37) נראה, שהכוונה לבעלת מום עובר, או הקדיש תמימה ואחר-כך נולד לה מום קבוע, שעושה תמורה (למעלה פ"א ה"ג) ורובע נורבע וכיוצא בהן (למעלה שם ה"ח), והמפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו (שם ה"א), שכולן אינן קריבות אלא נפדות אחר שנופל בהן מום קבוע (פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"י. פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ט"ד"ו, ופ"ד מהל' קרבן פסח ה"ד). 38) נלמד מדין בהמה, שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים, שלמעלה (כסף-משנה). 39) [בתמורה כו, ב: "אמר אביי, אמר חצייה עולה וחצייה מעשר, דברי הכל עולה קריבה". ויאפשר שבנוסחאות שלו (= של רבינו) מצא חצייה עולה וחצייה תמורה, דברי הכל עולה קריבה וכו'"] (הראב"ד, וראה להלן). וכעין זה כתב ה'כסף משנה': "ורבינו נראה שהיה גורס הכל מודים, היכא דאמר חצייה תמורה וחצייה עולה, דברי הכל קריבה. חצייה עולה וחצייה מעשר, תקרב עולה". והראב"ד הטעים בזה "כיון דאיכא איסורא (= שאסור להמיר) לא איכין מעיקרא לאיסורא, ולבסוף הוא דטעה ואימליך (= ונמלך) והמיר". אבל זה אינו אלא לפי גירסתו "חצייה עולה וחצייה תמורה", אבל לפי דברי רבינו "חצי בהמה זו תמורה, וחצייה עולה" שהקדים "תמורה" ל"עולה", אין לומר כדברי הראב"ד. וצריך לומר כמו שכתבנו למעלה (פ"א ה"ט"ז, הערה קטז), שאע"פ שאין ממירים באיברים, אם אמר "לבה או ראשה של בהמה זו תמורה" פשטה קדושה בכולה, ואם כן כאן באומר "חצי בהמה זו תמורה וחצייה עולה, שוודאי נתכוון לשתיהן, אין מקום להתפשטות הקדושה בכולה ע"י החצי של התמורה, שהרי החצי השני - עולה, ומכיון שכך לא חלה התמורה כלל, שהרי אין ממירים באיברים, ולעומת זאת, חצי העולה - נשאר, שהרי אפשר להקדיש חצי עולה ושוב פשטה קדושה בכולה, וראה להלן]. 40) [אף כאן, כמו למעלה בתמורה, אין מעשר בהמה לחצאין (הראב"ד, וכן הוא בעירובין נ). והואיל והחצי השני הוא עולה, לא שייך לומר פשטה קדושה בכולה, ונשאר רק חצי עולה, ושוב פשטה קדושה בכולה כנ"ל]. 41) [הואיל ואף אחד מהם אינו נתפס לחצאין, והואיל ולא שייך באף אחד מהם "פשטה

להלן. 21) שחצות היום קבע את הכבש שהפריש לפסח, להיקרב לקרבן פסח, ואם הוא מתפס בו בהמה אחרת נחשבת תמורה זו למותר הפסח, שהדין הוא שקרב שלמים ('מרכבת המשנה' שם). וכל זה אינו אלא אם הפריש כבש אחד לפסח, אבל אם נאבד הפסח והפריש אחר תחתיו ואחר-כך נמצא הראשון והמיר בו, הדין הוא שאם "נמצא אחר שחיטה" והמיר בו, התמורה קרבה שלמים, אבל אם נמצא לפני שחיטה והמיר בו אפילו לאחר חצות - כיון שיש כאן שני כבשים ואיזה שירצה יכול להקריב, נחשב זה כאילו פסח ושלמים מעורבים בכל כבש וכבש, ואין תמורתו קריבה. וכרבה בפסחים צו, ב - ודלא כרבי זירא שם, ראה בהל' קרבן פסח פ"ד ה"ו ('מרכבת המשנה' חלק ב, פ"ד מהל' קרבן פסח שם, וחלק א כאן. 'מעשה רוקח' כאן. וכן נראה בדברי ה'מאירי' בפסחים, שם. וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן). 22) (כן הוא לפי כת"י תימן, וראה להלן). 23) מעשר בהמה. 24) שאפילו לאחר שיפול בהם מום, אינו מביא בדמיהם קרבן, ראה להלן בהמשך הלכה זו ובה"ב. 25) אביי ורבה, בתמורה ה, ב. (וראה שם כא. וזבחים לז: וב'תוספות' שם דיבור-המתחיל קודש הם, ובלחם-משנה כאן). 26) שהרי בבכור נאמר (שמות יג, יב) "והעברת כל פטר רחם", ובמעשר נאמר (ויקרא כז, לב) "כל אשר יעבור תחת השבט", ולמדו מעשר מבכור בגזירה-שוה "עברה עברה" (חולין לז:). 27) של בכור ושל מעשר. 28) משנה, תמורה כא, א: "תמורת הבכור והמעשר וכו', הרי אלו בכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים".

- ב. 29) תְּמוֹרַת הַבְּכוֹר - לִפְנֵינִים, וְתְּמוֹרַת הַמַּעֲשֹׂר -
 לְבַעֲלִים³⁰. וְכֵשֶׁם שְׁאִין פּוֹדִין בְּכוֹר וּמַעֲשֹׂר שְׁנֵפֶל
 בְּהֵן מוֹם³¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ³², כֵּן
 אֵין פּוֹדִים תְּמוֹרָתָן³³.

29) (בכת"י תימן, אין כאן הפסק, ו"תמורת הבכור וכו'"/ מחובר למה שלפניו: "עד שיפול בם מום ותאכל תמורת הבכור וכהנים וכו'"/ וכן נכון). 30) כלומר, מה שאמרו במשנה שם "תמורת הבכור והמעשר הרי אלו בכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים", היינו כשם שהמעשר שייך לבעלים, והבכור שייך לכהנים והם בעליו, כמו כן תמורתם: המעשר לבעלים והבכור לכהנים, שהם הבעלים שלו ולא הישראל שהמיר. וכן נראה בזבחים ט, א - משאלת הגמרא בעניין מותר הפסח שהוא שלמים - "אימא, אם שחטו לשם בכור שיהיה בכור וכו' ליתביה לכהן", והוא הדין לתמורה שכתוב בה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", שהיא שייכת לכהן, אבל דעת ה'תוספות' (וזבחים עה: דיבור-המתחיל "בכור") שתמורת הבכור לבעלים, היינו לישראל ולא לכהן, וראה להלן פ"ד ה"ו ('אור שמח'). 31) ראה מה שכתב רבינו בפ"א מהל' בכורות ה"ז לעניין בכור, ובפ"ו שם ה"ה"ז לעניין מעשר בהמה. 32) פ"א ה"ב. 33) בזבחים עה, ב - פשט רבא בעייתו של רמי בר חמא, לעניין תמורת בכור, מהברייתא "בכור ומעשר שהוממו, עושין תמורה ותמורתן כיוצא בהן" (וראה

השְׁנִיָּה פְּזִיחַ וּתְמִימָה⁷³ שְׁנִתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה. וּכְכֹר²⁵
בְּאֲרָנוּ דִּין הַתְּעַרְבוּת בְּהִלְכֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁷⁴.²⁶

(56) כלומר, בשלמים - בתוספתא תמורה פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 555, 13): "עולה שנתערבה בזבחים, ירעה (צ"ל: ירעו) עד שיסתאבו וימכרו, ויביא בדמי יפה שבהן זבח, ובדמי יפה שבהן עולה". והביאה רבינו בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ה"ו. (57) בתוספתא, שם. (58) ואינו יודע באיזה מהן (תוספתא, שם). והרי תמורה זו הראשונה ספק עולה ספק שלמים, ואי אפשר להקריבה על המזבח, אלא תרעה עד שתסתאב ויפול בה מום ויפדה אותה ויביא בדמיה עולה או שלמים, אחד משני הקרבנות האלה, ויביא מביתו לקרבן השני. אלא שחששו שמא עד שיפול בה מום - ישכחו שספק הוא ולא יפדו אלא על קרבן אחד, ולכן הצריכוהו לקחת בהמה אחרת, כדלקמן, כדי שיהיו לפניו שני קרבנות, ולכשיסתאבו ויפלו בהם מומים, יפדו שניהם (לחם-משנה, ועי' ראב"ד). (59) תוספתא, שם. (60) כלומר, מקדישה נדבה. (61) נדבה כנ"ל. (62) שדינם נתבאר למעלה, ומפורש בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין שם, שירעו עד שיסתאבו וכו'. (63) תוספתא, שם. (64) שאם ידע שהמיר בזו התמורה (הראשונה) - הרי זו חולין "שאיין התמורה עושה תמורה" (למעלה פ"א הט"ו) אבל עכשיו שאינו יודע באיזו המיר, הרי היא מוטלת בשני ספקות שהם שלשה: א' שמא היא תמורת התמורה והרי היא חולין, ב' שמא היא תמורת השניה, שהיא ספק עולה ספק שלמים, והרי היא כמותה, וגם בזה אי אפשר שתרעה עד שתסתאב ותיפדה מספק כיון שהביא אחת, שמא ישכחוהו ויפדוהו על אחת (כנ"ל בשם לחם-משנה). (65) תוספתא, שם. כלומר, בהמת חולין (כסף-משנה). (66) שהמירה על אחד מהתערובות השניה (= תמורת ספק וקרבן פסח). (67) כלומר, תמורת תמורה ראשונה. (68) זו התמורה השניה. (69) כלומר, החולין שהביא מתוך ביתו נשאר חולין כמו שהיה, שהרי גם התמורה, השניה שעמה היא חולין, כמבואר למעלה (ובפ"א הט"ו). (70) כלומר, התמורה השניה היא תמורת הבהמה האחרת, שהביא אותה בציונה התמורה הראשונה (היא ספק הקרבן). (71) כלומר, החולין שהביא מביתו. (72) כלומר, אם התמורה השניה היא עולה - הרי הוא מקדיש זו החולין לשלמים, ואם התמורה השניה היא שלמים - הרי זו לעולה. (73) תוספתא, שם. כלומר, ספק זבח וספק תמורה (שהרי יש גם ספק חולין). (74) פ"ו.

ז. שְׁלָמִים שְׁנִתְעַרְבוּ בְּכֹכֹר או בְּמַעֲשֹׂר⁷⁵ וְהִמִּיר²⁷
בְּאֶחָד מֵהֶן⁷⁶ - הָרִי זֶה לֹא יִקְרֶב⁷⁷, אֲלֵא יִרְעָה עַד
שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם וַיִּפְדֶּה⁷⁸, וַיֹּאכֵל בְּכֹכֹר אוֹ בְּמַעֲשֹׂר²⁹
כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ⁷⁹.³⁰

(75) תוספתא, תמורה פ"ג: "שלמים שנתערבו בככור, שניהם ירעו עד שיסתאבו ויאכלו בככור" (וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ד). (ובכור שצריך לפדות את זה שהוא שלמים, אע"פ שאינו יודע מי הוא, כדלהלן). (76) ואם כן, התמורה היא ספק שלמים ספק בכור (או מעשר). (77) תוספתא שם, שהרי תמורת הבכור (או המעשר) אינם

קדושה בכולה", כיון שכל אחד השני עומד כנגדו - על כרחנו שכוונתו היתה לומר או חצייה תמורה או חצייה מעשר, ועי' ב'אור שמח'. (42) אם כוונתו לתמורה הנוהגת בכל הקרבנות, או כוונתו למעשר בהמה שיש לו חומרות אחרות (תמורה שם).

ד. הַמִּקְדָּשִׁי בַעֲלַת מוֹם עוֹבֵר⁴³, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמֹר¹
תְּמִימָה⁴⁴, וְאַחֵר כֶּף נוֹלֵד בָּהֶּ⁴⁵ מוֹם קָבוֹעַ וְנִפְדִּיתִי,²
וְהִמִּיר בָּהֶּ אַחֵר שְׁנִפְדִּיתִי - הָרִי זֶה תְּמִימָה⁴⁶, וְאֵינָה³
קָרְבָּה וְאֵינָה נִפְדִּית⁴⁷, אֲלֵא מִנִּיחָה עַד שֶׁתְּמִימָה⁴⁸.⁴
אֵינָה קָרְבָּה - מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה מִכֶּה קִדְּשָׁה דְּחוּיָה⁴⁹,⁵
וְאֵינָה נִפְדִּית - שְׁאֵין בִּכְחַ קִדְּשָׁתָה לְתַפְשׁ פְּדִיוָנָה⁵⁰.⁶

(43) שאילו בעלת מום קבוע, אינה עושה תמורה (למעלה פ"א ה"ג). (44) כלומר, הקדיש בהמה תמימה. (45) כלומר, לתמימה או לבעלת המום העובר. (46) בבכורות טז, א: "בין לפני פדיונו בין לאחר פדיונו, עושה תמורה", שהרי "אינם יוצאים לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרים בגיזה ועבודה אחר פדיונם" (להלן ה"ה, ועי' 'תוספות' שם ד"ה 'ותמורה'). (47) כלומר, אין אפשרות לפדות תמורה זאת. (48) דברי רב נחמן בשם רבה בר אבוא, בבכורות שם. (49) שהתפס אותה בבהמה שנפדתה כבר. (50) בבכורות, שם.

ה. כָּל הַתְּמִימָה שֶׁהָיוּ בְּעֵלֵי מוֹמִין קָבוֹעִין⁷
מִתְחִילִין⁵¹ - הָרִי אֵלּוּ יִפְדוּ, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחִלִּין לְכָל⁸
דָּבָר כְּדִי שִׁיְהִיו מִתְּרִין בְּגִיזָה וְעִבּוּדָה אַחֵר פְּדִיוֹנָן⁵².⁹
שֶׁהִקְדִּישָׁה חֵלָה בְּתִמְיָה עַל בַּעֲלַת מוֹם קָבוֹעַ⁵³,¹⁰
שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ רַע בְּטוֹב, וְרַע הָאֱמֹר קָאן הוּא בַּעַל¹¹
מוֹם⁵⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׁאֵינוֹ רְאוּי לְקָרְבָּן, וְאֵף עַל פִּי כֵן¹²
כְּתוּב בּוֹ יְהִיָּה קִדְּשׁ⁵⁵.¹³

(51) כלומר, אף-על-פי שהיו בעלי מומין קבועים מתחילתן, וכל-שכן אם היו תמימים מתחילתן ואח"כ נפל בהם מום. (52) משנה, תמורה טז, ב. יז, א. (53) כלומר, אע"פ שבהקדש אם הקדיש בעל מום בתחילה, מותר בגיזה ועבודה אחר פדייה (ראה פ"א מהל' מעילה ה"ט), לפי שלא חלה עליו קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד - בתמורה חלה קדושת הגוף אף על בעל מום. (54) ראה במשנה, תמורה ט, א. (55) ראה רש"י שם יז, א.

ו. עוֹלָה שְׁנִתְעַרְבָה בְּזִבְחִים⁵⁶ וְהִמִּיר⁵⁷ בְּאַחַת מִן¹⁴
הַתְּעַרְבוּת⁵⁸ - הָרִי זֶה מִבִּיא⁵⁹ בְּהֶמָּה אַחֶרֶת וְאוֹמֵר:¹⁵
אִם תְּמִימָה עוֹלָה הִיא זֶה - הָרִי בְּהֶמָּה זֶה שְׁלָמִים⁶⁰,¹⁶
וְאִם תְּמִימָה שְׁלָמִים הִיא זֶה - הָרִי בְּהֶמָּה זֶה עוֹלָה⁶¹.¹⁷
וְנִמְצָא הַבְּהֶמָּה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמִימָה עוֹלָה וּשְׁלָמִים¹⁸
שְׁנִתְעַרְבוּ זֶה בָּזֶה⁶². חֲזֹר וְהִמִּיר⁶³ בְּאַחַת מִשְׁתֵּיהֶן¹⁹
וְאֵין יָדוּעַ בָּאֵי זֶה מִהֶן הִמִּיר⁶⁴ - מִבִּיא זִבְחָה⁶⁵ אַחֵר²⁰
מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְאוֹמֵר עַל הַתְּמִימָה הַשְּׁנִיָּה⁶⁶: אִם תְּמִימָה²¹
תְּמִימָה⁶⁷ הִיא זֶה⁶⁸ - הָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא חֲלִין⁶⁹, וְאִם²²
תְּמִימָה עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים הִיא⁷⁰ - הָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא⁷¹
עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים⁷². וְהָרִי זֶה שֶׁהִבִּיא עִם הַתְּמִימָה²⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זמן עיבורה הוא תשעה חדשים, אבל זה לא ייתכן, שהרי בבהמה גסה אין חטאת, שתהיה נקבה אלא זכר, והזאת בפנים והוא נשרף ואינו נאכל. (14) המדובר בבהמה דקה, זמן עיבורה חמישה חדשים. ולפי שלא כלו לו חדשיו, הרי הוא כאבר מאברי אמו, אבל אם מצא בן חמשה חדשים חי - דינו כוולד חטאת שימות. ומכיוון שהביא רבינו דין זה סמוך לוולד חטאת, נראה, שהמדובר כשהקדישה ואחרי כן נתעברה, כדלהלן, אבל אם נתעברה ואחרי כן הקדישה, שאין הוולד מת - אין הבדל בין כלו לו חדשיו ללא כלו לו חדשיו. (15) בלי שחיטה, ששחיטת אמו מתירתו באכילה. (16) לזכרי כהונה ולפנים מן הקלעים (=בעזרה) וליום אחד. (17) ולא בעת לידתם, ויש בהם קדושת חטאת, וראה בתמורה שם שזוהי מחלוקת בין שתי ברייתות, ולפי ברייתא אחת היא נאכלת לכל אדם ובכל מקום, משום שוולדי קדשים אינם קדושים אלא בלידתם.

- ד. וְלֹד תְּמוּנַת הָאֵשׁ וְלֹד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם - 16
יָרְעוּ עַד שִׁיפֹל בָּהֶם מוֹם, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְמִיָּהֶן 17
לְנִדְבָה. 18. וְאִם יִלְדָה זָכָר 19 אַחֵר שֶׁהִקְרִיב אֲשָׁמוֹ 20 -
הַלֹּד עֲצָמוֹ יִקְרַב עוֹלָה. הַפְּרִישׁ נִקְבָה לְאֲשָׁמוֹ 19
וְלֹדָה - תִּרְעָה הִיא וּבָנָה עַד שִׁיפֹל בָּהֶן מוֹם, 20
וְיִמָּכְרוּ וְיִבִּיא בְּדָמֵי שְׁנֵיהֶם אֲשָׁמוֹ 21. וְאִם כָּכָר 21
הִקְרִיב אֲשָׁמוֹ - יִפְּלוּ דְמִיָּהֶן לְנִדְבָה. 22

(18) ופירוש "שיפלו דמיהם לנדבה" ראה להלן הלכה ח, שנותן המעות בשופרות (=תיבות) שהיו במקדש, ובית דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה (ולא אשם, שאין אשם בא בנדבה). (19) כלומר, תמורת האשם ילדה זכר. (20) שאין חשש שיקריבוהו לאשמו. (21) ראה במשנה (22) תמורה יט: "המפריש נקבה לאשם (ואשם אינו בא אלא ממין זכר) תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם וכו'". ולענין וולדה אמרו שם (בגמרא שלפני המשנה הנ"ל), שאפילו רבי אליעזר שאמר "המפריש נקבה לעולה וילדה זכר הוא עצמו יקרב עולה", מודה במפריש נקבה לאשם וילדה זכר שאינו קרב אשם, לפי שאין שם אשם על אמו (אבל בעולה יש מציאות של נקבה, בעולת העוף). (22) לעולה, שהרי כבר הקריב אשמו.

- ה. וְלֹד תְּמוּנַת הָעוֹלָה וְלֹד וְלֹדָה עַד סוֹף הָעוֹלָם 23
- הָרִי אֵלּוּ פְּעוֹלָה, וְהֵן עֲצָמָן יִקְרְבוּ עוֹלָה. 23. הַפְּרִישׁ 24
נִקְבָה לְעוֹלָתוֹ וְלֹדָה, אֵף עַל פִּי שִׁלְדָה זָכָר - יִרְעָה 25
עַד שִׁיפֹל בּוֹ מוֹם, וְיִבִּיא בְּדָמָיו עוֹלָה. 24. כָּכָר בְּאֲרָנוֹ 26
בְּמַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאֵנוֹ אוֹמְרִין יִפְּלוּ 27
לְנִדְבָה, הוּא שִׁיתָן הַמַּעֲוֹת בְּשׁוּפְרוֹת שֶׁהִיוּ בְּמִקְדָּשׁ, 28
שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּשִׁקְלִים בְּמָה הֵם 25, וּבֵית דִּין מְקַרְבִּין 29
בְּאוֹתָן הַמַּעֲוֹת עוֹלוֹת נִדְבָה, וְנִסְכֵּיהֶם מִשָּׁל צִבּוֹר, 30
וְאֵינָן טְעוֹנוֹת סְמִיכָה. אֲבָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר הוּא עֲצָמוֹ 31
יִקְרַב עוֹלָה אוֹ יִבִּיא בְּדָמָיו עוֹלָה - הָרִי זֶה טְעוֹנָה 32
סְמִיכָה, וְנִסְכֵּיהֶם מִשָּׁל. 33

(23) משנה שם יח: ונלמד שם יז: ממה שנאמר (דברים יב, כו-כז) "רק קדשך אשר יהיו לך ונדרוך תשא ובאת אל

קריבים, אלא נאכלים במומם (ראה למעלה ה"ב). (78) אף שתמורות הבכור והמעשר שנפל בהן מום, אינם צריכים פדיון (למעלה ה"ב) - צריך כאן פדיון משום תמורת שלמים, שדין תמורת שלמים כשלמים (למעלה ה"א). ובדפוס רומי וויניציאה ובכת"י תימן, חסרה המילה "ויפדה", וראה ב'לחם משנה' 'מעשה רוקח' ו'אור שמח'. (79) למעלה ה"ב.

יום שלישי ו' שבט ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) יבאר כיצד דין ולדות הקדשים וולדי ולדות, והמשנה את הקדשים מקדושה לקדושה.

- א. בִּיצֵד דִּין וְלֹדוֹת הַקְּדָשִׁים? וְלֹד שְׁלָמִים וְלֹד 1
תְּמוּנַת שְׁלָמִים - הָרִי אֵלּוּ בְּשִׁלָּמִים, וְהֵן עֲצָמָן 2
בְּשִׁלָּמִים 2 לְכָל דְּבָר. 3. וְכֵן וְלֹד הַתּוֹדָה וְלֹד תְּמוּנָה 3
- הָרִי אֵלּוּ יִקְרְבוּ כַּתּוֹדָה 4, אֲלָא שֶׁאֵינָן טְעוֹנִין לָחֶם. 4
שֶׁאֵינָן מְבִיאִין לָחֶם אֲלָא עִם הַתּוֹדָה עֲצָמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: 5
עַל זִבְחַת הַתּוֹדָה; עָלָיו - וְלֹא עַל וְלֹדָה וְלֹא עַל 6
תְּמוּנָתָהּ, כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? 7
בְּוֹלָדוֹת עֲצָמָן; אֲבָל וְלֹדֵי וְלֹדוֹת - אֵינָן קָרִיבִין. 8
שֶׁמֶתוֹד מַעֲשִׂיו 9 נָכַר שֶׁהוּא מְשַׁהָה אוֹתָן לְגַדֵּל מִהֵן 9
עֲדָרִים עֲדָרִים 7, וּלְפִיכָף קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְלֹא יִקְרִיבֻם. 10

(2) כלומר, וולד השלמים וולד תמורת השלמים הם עצמם קריבים על המזבח, ולא שירעו עד שיפול בם מום ויביא בדמיהם שלמים. (3) שטעונים גם סמיכה, נסכים ותנופות חזה ושוק. (4) משנה שם יח: ונלמד בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא ז, יב) "אם על תודה יקריבנו" - "אם על תודה" לרבות וולדות. (5) אלא רועים עד שיסתאבו, ורש"י (שם) כתב שכונסן לבית ונועל בפניהם את הדלת ומתים ברעב. (6) שלא הקריב מיד את וולדות השלמים והתודה וולדות תמורתם, אלא השאירים עד שגם הם ילדו. (7) וכשיקריבם אחר זמן רב יהיה לו הרבה בשר לאכילה, שהשלמים והתודה נאכלים לבעלים, ובינתיים הוא עובר על הלאו של "לא תאחר לשלמו".

- ב. וְלֹד הַחֲטָאתָ 8 יָמוּת, 9 וְאֵין צָרִיף לִזְמַר וְלֹד 11
תְּמוּנָתָהּ 10.

(8) והיא אחת מחטאות המתות. (9) היינו שמכניס אותו לבית ונועל את הדלת עד שימות וכגון שהקדישה ואחר כך נתעברה אבל אם נתעברה לפני שהקדישה אין הוולד מת. (10) של חטאת בוודאי ימות, שהרי תמורת החטאת עצמה אף היא מתה.

- ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחֲטָאתָ 11 וּמִצָּא בָּהּ 12 בֶּן אֲרֻבָּעָה 13
חִי 14 - הָרִי זֶה נֶאֱכָלָה 15 בְּבֶשֶׂר הַחֲטָאתָ 16; שְׁוִלְדִּי 14
הַקְּדָשִׁים בְּמַעֲזֵי אֶמֶן הֵם קְדוּשִׁים 17.

(11) וכגון שהיתה שעירה, אבל כבשה אי אפשר שתלד בתוך שנתה הראשונה. (12) בבטנה. (13) והכוונה לבהמה גסה,

18 אֱלוֹ יִפְדּוּ⁴², וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ קֶרְבֶּן⁴³ הָרְאוּי לְהָבִיֵא
19 בְּדָמֵי וָלֶד שָׁל זֶה⁴⁴.

37 כגון שנתקשתה לילד וחתכו את דופן בטנה והוציאו את הוולד. 38 שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות. 39 שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. 40 כגון תיש הבא על הרחל (=כבש). 41 ראה בפרק י מהלכות שחיטה הלכה ח שבעים מיני טריפה. ואף כי אין פודין טריפה להאכילה לכלבים (פרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה י) - יש לחלק בין אם נטרפה לאחר שהקדישו שאין פודין אותה, לבין אם היתה טריפה במעי אמה שפודין אותה. 42 אף אם לא נפל בהם מום, שאין לך מום גדול מזה (לחם משנה). 43 איזה שירצה. 44 טעם הדברים לפי שוולדות הקדשים במעי אמן הם קדושים וחל על הוולד שהוא יוצא דופן וכו' קדושת דמים.

20 ט. וְלֶד בַּעֲלַת מוֹם⁴⁵ - הָרִי הוּא פֶּלֶד הַתְּמִימָה לְכָל
21 דָּבָר, וַיִּקְרָב⁴⁶ פְּרָאוּי לוֹ.

45 כלומר, נולד מבהמה בעלת מום וכגון שהוקדשה בעת שהיתה תמימה או היתה בעלת מום עובר ואחרי כן הוממה, וולד זה נולד לפני שנפדתה האם. 46 כן מפורש בגמרא בכורות טו: שמי שסובר "אין בעלי חיים נדחין" - סובר שאם ילדה לפני פדיונה הוולד קדוש.

22 י. קִדְּשִׁים שֶׁהִפִּילּוּ נֶפֶל אוֹ שְׁלֵא⁴⁷ - יִקְבְּרוּ, וְהָרִי
23 הֵם אֲסוּרִים בְּהִנָּה⁴⁸.

47 כיס שבו מונח העובר במעי אמו. ואף על פי שהפילה שליח בלבד ולא היה בה עובר - בוודאי נמח בה הוולד, כי אין שליח בלי וולד. 48 משנה בתמורה לג: "ואלו הן הנקברין קדשים שהפילה יקברו, הפילה שליח תיקבר". ומפרש רש"י שכל הנך נקברין משום שהם איסורי הנאה, וכמו כן מפורש במשנה חולין עז. "המבכרת שהפילה שליח ישליכנה לכלבים. ובמוקדשין תיקבר".

24 יא. הַמְשָׁנָה אֶת הַקִּדְּשִׁים מִקִּדְּשָׁה לְקִדְּשָׁה⁴⁹ - עוֹבֵר
25 בְּלֹא תַעֲשֶׂה; שְׁנֵאמַר בִּבְכוֹר: לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתוֹ -
26 שְׁלֹא יַעֲשֶׂנוּ עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים⁵⁰. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
27 הַקִּדְּשִׁים שֶׁאֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִקִּדְּשָׁה לְקִדְּשָׁה⁵¹, אֶחָד
28 קִדְּשִׁי מִזֶּבֶחַ וְאַחֵר קִדְּשִׁי בֶּדֶק הַבַּיִת⁵². בִּיצֵד⁵³ ? אִם
29 הַקִּדְּשִׁי לְבִדֵּק הַהֵיכָל - לֹא יִשְׁנֶה לְבִדֵּק הַמִּזְבֵּחַ⁵⁴.
30 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בִּזְהָ⁵⁵. וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה⁵⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם הקדיש לבדק ההיכל, לא ישנה לבדק המזבח".

נאמר במשנה (לב. ב). "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית, אין משנין אותן מקדושה לקדושה". ובפירוש המשנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד, ולדעת הרמב"ם אין לשנות גם בקדשי בדק הבית גופא, ולכן פסק שאסור לשנות מבדק ההיכל לבדק המזבח.

אבל הראב"ד השיג עליו, וכתב "אין שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח" ולשיטתו הדין במשנה הוא רק

המקום אשר יבחר ה' ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה' וגו' - "רק קדש" אלו תמורות וכו' "אשר יהיו לך" אלו הוולדות כו', "ועשית עולותיך הבשר והדם" כדרך שאתה נוהג בעולה אתה נוהג בתמורה וכו'. 24 ואינו קרב עצמו עולה משום שאמו שהיא הקדושה הראשונה, והוא בא מחמתה, אינה קריבה עולה, שאין עולה באה אלא מן הזכר, אבל וולד תמורת עולה אף שהתמורה עצמה אינה קריבה, משום שהיא נקבה - וולדה קרב, משום שההקדש הראשון, שהתמורה באה מחמתו, היה זכר והוא קרב. 25 כמה שופרות היו במקדש.

1 ו. וְלֶד הַמַּעֲשֵׂר²⁶, [וּוֹלֶד] תְּמוּרַת הַמַּעֲשֵׂר²⁷, וְלֶד
2 תְּמוּרַת הַבְּכוֹר, וּוֹלֶדִי וְלִדְוֹתֶיהָ עַד סוֹף הָעוֹלָם -
3 הָרִי אֱלוֹ לֹא יִקְרָבוּ, אֲלֹא יִרְעוּ עַד שְׁיִפֹּל בָּהֶן מוֹם²⁸
4 וַיִּאָּכְלוּ, בִּבְכוֹר וּכְמַעֲשֵׂר שְׁנֵפֶל בָּהֶן מוֹם. וְלִדְוֹת
5 תְּמוּרַת הַבְּכוֹר - לִפְנֵיהֶן²⁹, וְלִדְוֹת מַעֲשֵׂר וְתְמוּרָתוֹ³⁰ -
6 לְבַעֲלֵיו³¹.

26 מעשר בהמה. 27 אינו קרב, שהרי גם תמורת המעשר עצמה אינה קריבה. 28 משנה בתמורה כא. "תמורת הבכור והמעשר, ולדן, וולד וולדן עד סוף העולם הרי אלו כבכור וכמעשר ויאכלו במומן לבעלים". 29 רבינו מפרש מה שאמרו במשנה שם "ויאכלו במומן לבעלים" שהיינו לכהן, ולא לישראל. 30 כלומר, וולדות מעשר וולדות תמורת מעשר. ואילו תמורת המעשר עצמו, שהיא לבעלים, כבר הביא רבינו למעלה פרק ג שם. 31 במשנה שם: "ויאכלו במומן לבעלים".

7 ז. וְלֶד תְּמוּרַת הַפֶּסַח - כְּתְמוּרַת הַפֶּסַח: אִם הָיְתָה
8 אִמּוֹ קָרְבָּה שְׁלָמִים³² - וְלִדָּה יִקְרָב שְׁלָמִים; וְאִם
9 הָיְתָה דִּינָה שְׁתֵּמֶכֶר וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ שְׁלָמִים³³ - אִף
10 וְלִדָּה נִמְכָּר וַיָּבִיֵא בְדָמִיו שְׁלָמִים. הַפְּרִישׁ נִקְבָּה
11 לְפִסְחָהּ³⁴ וּוִלְדָּה³⁵, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁה מַעֲבָרָת - הִיא
12 וּוִלְדָּה יִרְעוּ עַד שְׁיִפֹּל בָּהֶן מוֹם, וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ פֶּסַח.
13 וְאִם נִשְׁאַרָה נִקְבָּה זֶה עַד אַחֵר הַפֶּסַח אוֹ שְׁיִלְדָּה
14 אַחֵר הַפֶּסַח - תִּרְעָה הִיא וּוִלְדָּה עַד שְׁיִפֹּל בָּהֶן מוֹם,
15 וַיָּבִיֵא בְדַמְיָהּ שְׁלָמִים³⁶.

32 כגון, שהתפס בהמת החולין בקרבן פסח, אחר חצות יום י"ד. 33 כגון שהמיר לפני חצות יום י"ד. 34 ברייתא מובאה בתמורה יט. וראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א, שהפסח אינו בא אלא ממין זכר. 35 כלומר, שנתעברה לאחר שהפריש. 36 כחכמים שם. ואף על פי, שפסח בשאר ימות השנה קרב שלמים ושלמים באים נקבה - נקבה זו שהפרישה לפסח, לא תקרב שלמים, שכל קדושתה היא קדושה פסולה, שהקדישה לפסח, ואין פסח בא נקבה, לפיכך נדחת היא וגם וולדה מהקרבה לשלמים, אלא ירעו עד שיתאבדו ויביא בדמיהם שלמים.

16 ח. וְלִדְוֹת הַקִּדְּשִׁים שֶׁיֵּצְאוּ דֶרֶךְ הַפֶּן³⁷, אוֹ שְׁיִלְדוּ
17 טַמְטוּם³⁸ וְאַנְדְּרוּגִינוּס³⁹ וְכִלְאִים⁴⁰ וְטִרְפָּה⁴¹ - הָרִי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואינו יכול לשנות מקדושה חמורה לקדושה גרועה. "ונראה שאין זה אסור אלא מדרבנן". (61) שביציאת רוב ראשו דהיינו פדחתו, הרי הוא כילוד. (62) זוהי בעייתו של רב עמרם מרב ששת בתמורה שם, אם אמר על הבכור, כשהוא בבטן אמו, שעם יציאת רובו (שאו חלה עליו קדושת בכורה) יהיה עולה, באופן שישנה כאן התנגשות של שתי קדושות (קדושת בכור וקדושת עולה) לחול בבת אחת, איזו מהן עדיפה, אם קדושת עולה שהיא כליל לה', או קדושת בכור שהיא מרחם. ופשוט אביי שלא חלה קדושת עולה אלא קדושת בכור, משום ש"דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין". כלומר, קדושת בכור היא של הרב, של הקדוש-ברוך-הוא, ואילו קדושת עולה היא של התלמיד, שאין כאן מצוה להקדישה לעולה.

יג. ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עברה
קדשה אחרת, אלא הרי הוא פקדשת אמו; שולדות
הקדשים ממעי אמהם הם קדושים⁶³, כמו שבארנו,
והרי כל עבר מהן פקדשת אמו, ואינו יכול לשנותו
בבטן בדרך שעשה בבכור, שהבכור ביציאתו הוא
שמתקדש. אף על פי שכל חקי התורה גזירות הם⁶⁴,
כמו שבארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל
מה שאמה יכול לתן לו טעם - תן לו טעם. הרי
אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רב
הטעמים⁶⁵ של כל חקי התורה. יראה לי, שזה
שאמר הפתוב: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש,
כענין שאמר: ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף
חמישית בסוף ערפך עליו. ירדה תורה לסוף מחשבת
האדם וקצת יצרו הרע. שטבע של אדם נוטה
להרבות קנינו ולחוס על קמונו, ואף על פי שגדר
והקדיש - אפשר שחזר בו ונחם ויפדה בפחות
משויו. אמרה תורה: אם פדה לעצמו - יוסיף
חמש. וכן אם הקדיש בהמה קדשת הגוף, שמא
יחזר בו, וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפה
בפחותה ממנה; ואם תתן לו רשות להחליף הרע
בטובה - יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. לפיכך
סתם⁶⁶ הפתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף
ואמר: והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. וכל אלו
הדברים כדי לכף את יצרו ולתקן דעותיו. ורב דיני
התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן
הדעות ולתקן כל המעשים. וכן הוא אומר: הלא
כתבתי לך שלישים במעצות ודעת. להודיעך קשט
אמרי אמת, להשיב אמרים אמת לשלחיה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"רב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים בו".

התוכן הפנימי של תמורה בעבודת האדם הוא יכולתו לעשות תמורה ושינוי בעולם, הגם שהעולם עצמו מצד בריאתו הוא תחתון שאין תחתון למטה ממנו, בכל זאת

בקדשי מזבח שאין משנים אותם אפילו מקדשים קלים לחמורים "אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה". והוא כשיטת רש"י בש"ס.

ויש לומר שטעם הראב"ד הוא כרש"י בחומש, שפירש הפסוק "ויקחו לי - לשמי", שהנתינה למשכן ולמקדש צריכה להיות "לשמי", היינו לשם הקב"ה, ולכן אם הקדיש לבדק הבית יכול לשנות לבדק המזבח כי נתינת שניהם היא "לשמי", ופחות נוגע החילוק הפרטי שבין בדק הבית לבדק המזבח.

(על"פ לקו"ש חלק ט"ז עמוד 287)

(49) שאומר על עולה, הרי זו שלמים או על שלמים הרי זו עולה, וכן כל כיוצא בזה. (50) היינו שלא יאמר "הרי זו עולה" או "הרי זו שלמים". (51) ספרא בחוקותי (פרשה ה הלכה ב-ג) "מנין שלא יקדיש אדם בכור, תלמוד לומר בכור לא יקדיש איש אותו וכו' אין לי אלא בכור מנין לכל הקדשים שאין משנין אותם מקדושה לקדושה, תלמוד לומר (שם) בבהמה לא יקדיש איש אותו" "כאילו אמר כל מה שיהא לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו קדושה אחרת אלא יישאר כמו שהוא". (52) משנה בתמורה לב. "אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה". וראה בחינוך (מצוה שנו), שכתב, שגם קדשי בדק הבית למדו מהפסוק הנ"ל "בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "ירמוז בכל בהמה קדושה בין בקדושה לקדשי מזבח בין לבדק הבית, שאין משנין אותה מקדושתה ועל הכל נאמר לא יקדיש איש אותו" (לשון החינוך שם). (53) אין משנים בקדשי בדק הבית (שקדשי מזבח אין משנין, הוא שאומר על עולה שהוא שלמים או להיפך כנ"ל). (54) שכשם שבקדשי מזבח אין משנים מעולה לשלמים ומשלמים לעולה, כך בקדשי בדק הבית אין משנים מבדק ההיכל לבדק המזבח. וייתכן כי מבדק הבית למזבח, מותר. (55) שאם הקדיש לבדק דבר זה, אסור לשנותו לבדק דבר אחר. (56) לפי שאין בו מעשה שהרי לא אהנו מעשיו, ואינו קדוש.

יב. כיצד מערימין על הבכור להקדישו למזבח
הקדש אחר? מקדישו בבטן קדם שולד. שנאמר:
אשר יבפר לה' לא יקדיש איש אתו - משויבפר אי
אתה מקדישו, אבל אתה מקדישו בבטן⁵⁷. לפיכך
יש לו לומר: מה שבמעיה של מבפרת זו, אם הוא
זכר - הרי זו עולה⁵⁸. אבל אינו יכול לומר זכחי
שלמים⁵⁹, שאינו יכול להפקיע אותו מקדשתו כדי
להנות בו⁶⁰. ואם אמר: עם יציאת רב ראשו⁶¹ יהיה
עולה - הרי זה בכור ואינו עולה⁶².

(57) גמרא שם כה. "שהבכור ביציאתו [מרחם אמן] הוא שמתקדש". (58) במשנה שם, שקדושת עולה חמורה מקדושת בכור, שבכור נאכל לכהנים ועולה כליל לה', לכך יכול לשנותו. (59) כלומר, מה שבמעיה של מבכרת זו הרי הוא זבחי שלמים. (60) שם בגמרא, שבכור הוא לכהן ושלמים נאכלים לבעליו והיא קדושה גרועה משל בכור,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ו' שבט – ספר טהרה – הלכות טומאת מת קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

63) כתנא קמא של רבן שמעון בן גמליאל בתמורה כד: כה. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כז, כו) "אך בכור אשר יבוכר לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו" - "משיבוכר לה' אי אתה מקדישו אבל אתה מקדיש את הבכור בבטן, יכול אף וולדי כל הקדשים כן (שאתה יכול להקדישם בקדושה אחרת) תלמוד לומר "אך" חלק, הרי שוללות הקדשים ממעי אמם הם קדושים. 64) ואינם לפי הבנתו של האדם. 65) ולא כל הטעמים, שהרי על מצוות פרה אדומה אמר שלמה "על כל אלו עמדתי ועל פרשת פרה שאלתי וחקיתי ופשפשתי, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני" (במדבר רבה שם). 66) כלומר, גדר בעדו, מנע ממנו.

- 1 סליקו להו הלכות תמורה בסיעתא דשמיא
- 2 נגמר ספר תשיעי, והוא ספר הקרבנות. הלכותיו
- 3 ששה, ופרקיו חמשה וארבעים, ואלו הן: הלכות
- 4 קרבן פסח - עשרה פרקים. הלכות חגיגה -
- 5 שלשה פרקים. הלכות בכורות - שמונה פרקים.
- 6 הלכות שנגזות - חמשה עשר פרקים. הלכות
- 7 מחסרי פרה - חמשה פרקים. הלכות תמורה -
- 8 ארבעה פרקים.
- 9 לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי
- 10 ספר עשירי והוא ספר טהרה
- 11 הלכותיו שמונה. וזהו סדורן: א. הלכות טמאת
- 12 מת. ב. הלכות פרה אדמה. ג. הלכות טמאת
- 13 צרעת. ד. הלכות משכב ומושב. ה. הלכות שאר
- 14 אבות הטמאות. ו. הלכות טמאת אכלין. ז. הלכות
- 15 פלים. ח. הלכות מקואות

הלכות טמאת מת

- 16 מצות עשה אחת. והוא דין טמאת מת.
- 17 ובאור מצוה זאת בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שהמת מטמא במגע ובמשא ובאוהל, טומאת היסט האמורה בכל מקום מה היא, והנושא בבית הסתרים אם מטמא במשא אדם ובגדים, וטומאת אוהל אם היא ככל הטומאות, טומאות אוהל האמורה בכל מקום מה היא, ואם הגוי מטמא באוהל, הגוי והבהמה אם מתטמאין במת או בטומאה אחרת, המת אינו מטמא עד שתצא נפשו, ואם נחלק ועדיין הוא מרפרף.

- 19 א. המת מטמא במגע ובמשא ובאוהל טמאת
- 20 שבועה. וטמאת מגע ואהל מפרשין בתורה,
- 21 שנאמר: הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבועת
- 22 ימים; ונאמר: כל הבא אל האהל וכל אשר באהל
- 23 יטמא שבועת ימים.

2) יש דברים שמתמאים טומאת ערב, זאת אומרת שהנוגע בהם או נושאם טמא אותו יום בלבד עד הערב, ויש טומאות שהנוגע והנושא טמא שבעת ימים, בתלמוד ובלשון רבינו:

עושים בו תמורה ונעשה דירה לו יתברך. עניין זה נפעל על ידי התורה – "דבר ה' זו הלכה", ובפרט בהלכה הידועה "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה ומיד הן נגאלין".

(על פי יין מלכות' ספר קרבנות סימן יד)

~ נקודות משיחות קודש ~

"אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם".

ומחדש כאן הרמב"ם שגם בחוקים שאין טעמם ידוע, חובה על האדם להתבונן בהם "וכל מה שאתה יכול ליתן בו טעם תן בו טעם". ולכאורה קשה ממה שכתב בשמונה פרקים לרמב"ם, שמה שאמרו חז"ל "לא יאמר אדם אי אפשר לעשות עבירה, אלא אפשרי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" מדברת רק על חוקי התורה, אבל על המשפטים שבה שהם מובנים בשכל צריך לומר "אי אפשר", כי "הנפש החשובה לא תתאווה לאחד מאלו הרעות". כלומר, חייב אדם לומר "אי אפשר" מצד טעמה השכלי, אבל בחוקים צריך לומר "אפשר" שקיומה יהיה באופן שאין לה טעם שכלי אלא רק מצד קבלת עול מלכותו ית', ומדוע כותב כאן ש"ראוי להתבונן בהם".

ויש לומר: המשפטים שבתורה מובנים בכח ההשגה האנושית ומתיישבים בשכל האדם, משא"כ החוקים יסודם בשכל התורה שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה ואינם טעמים מוכרחים בשכל הפשוט. ועל-פי-זה יש לבאר לשון הרמב"ם כאן "ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים", כי במילים "עצות מרחוק מגדול העצה" נמצאת ההגדרה של טעמי החוקים שאינם מובנים לאדם מיד ומצד שכלו האנושי אלא רק לאחר התבוננות, ולכן צריך זהירות שאם "לא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה, אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' כו".

ועדיין קשה, שהרי הדין הוא ש"אין פודין את ההקדשות אלא בשלושה בקיאים, ומכריזין עליהן בפני כל הבאין לפדות", ואין יוכל לפדותו בפחות מכדי שוויו. ובנוסף, הרי מדובר באדם שהקדיש ממונו והתגבר על יצרו הרע "להרבות ממונו", ומדוע חוששים שיחזור בו מן הקצה אל הקצה.

אלא הביאור בזה הוא, שטעמים אלו הם "מרחוק מגדול העצה", ומצד שכל האדם הפשוט אין זה מתקבל, ורק מכיון "שירדה תורה לסוף דעתו של אדם, כיון שהקב"ה שברא את האדם מכיר גם את טבעו ויצרו, שיש בכוחו להטות את האדם גם אחרי שהקדיש עד שישתדל ויעשה כל האפשר להתנהג באופן הפכי ולהחליף היפה ברע "ויאמר טוב הוא".

(על פי יין מלכות' ספר קרבנות סימן יג)

20 וְלֹא נִגְעָה בְּלִשְׁוֹנוֹ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסָה לְתוֹךְ מַעֵי שֶׁל
21 אִשָּׁה מִלְמָטָה וְלֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרָהּ¹⁹ - לֹא נִטְמָא
22 הַבּוֹלֵעַ מִשּׁוֹם מַגֵּעַ זֶה²⁰, שֶׁהָרִי לֹא נִגְעָה בְּבִשְׂרוֹ,
23 שֶׁנִּגְיַעַת פָּנִים אֵינָה נִגְיַעָה²¹.

15) ולא על-ידי דבר אחר. אין זאת-אומרת שאין המת מטמא אלא בנגיעה ישירה, שהרי ישנם כמה סוגי טומאה אחרים, המכוון רק להגדיר טומאת מגע מה היא. 16) שאינו מקום גלוי כל כך. קידושין כה, א: "אמר עולא, הכול מודים בלשון, לענין טומאה דגלוי הוא". 17) של הנוגע. במסכת אהלות (פרק ג משנה ג) שנינו, הנוגע בשיער בשיניים ובצפרניים של המת כשהם מחוברים לגוף - טמא. ולמד רבינו מזה, שגם אם אותם הדברים של טהור נגעו במת - נטמא. 18) פלך. 19) החיצון. 20) כלומר, אינו מטמא משום מגע, אבל מטמא משום משא, כמו שיתבאר לקמן בפרק זה הלכה ח. 21) בלשון התלמוד: "טומאת בית הסתרים" (נדה מב, ב).

24 ד. קרום שֶׁעַל הַמַּפָּה²² - הָרִי הוּא פְּעוֹר הַבִּשָּׂר
25 לְעֵינָן מַגֵּעַ טְמָאוֹת²³; וְכִשּׁוֹת שֶׁעַל הַקֶּטֶן - אֵינָה
26 פְּעוֹר הַבִּשָּׂר. פִּיֶּצֶד? מִי שֶׁנִּגְעָה טְמָאָה בְּקָרוֹם מִכְתּוֹ
27 - נִטְמָא כְּאִלוֹ נִגְעָה פְּעוֹר; נִגְעָה בִּשְׂעַר הַדֶּק²⁴ שֶׁעַל
28 בִּשָּׂר הַקֶּטֶן - לֹא נִטְמָא. וְכֵן אָדָם טָמֵא שֶׁהִיָּתָה בּוֹ
29 מִפֶּה וְנִגְעַת הַטְּהוֹר בְּקָרוֹם מִכְתּוֹ הַטָּמֵא - נִטְמָא. אִם
30 הָיָה קֶטֶן טָמֵא וְנִגְעַת הַטְּהוֹר בְּכִשּׁוֹת שְׁלֹו - לֹא
31 נִטְמָא, בֵּין בְּטְמָאָת מֵת בֵּין בִּשְׂאָר טְמָאוֹת. וְכֵן
32 לְכֻלּוֹכֵי צוֹאָה אוֹ טִיט וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶם מְדַבְּרִים שְׁאִין
33 חוֹצְצִין²⁵ עַל הַגּוֹף, וְכֵן גִּלְדֵי צוֹאָה²⁶ מִן הַדְּבָרִים
34 שֶׁחוֹצְצִין עַל הַגּוֹף - אֵינָם פְּעוֹר הַבִּשָּׂר לֹא לְטָמֵא²⁷
35 וְלֹא לְהִתְטַמֵּא²⁸.

22) כשפצע מתחיל להירפא הוא מעלה קרום דק ורך, ונקרא "גלד" בלשון המשנה. 23) מקוואות פ"ט מ"ד. 24) במשנה שם כתוב: "כשות של קטן", ופירש הערוך: שיער הדק. וכן פירש רבינו. וכתב בכסף-משנה שהמדובר בשיער הרך שעל גופו הנושא מאליו, אבל שיער ממש מטמא בין בגדול ובין בקטן. 25) אם טבל ועל בשרו לכלוכים אלה, אינם חוצצים בין המים ובין הגוף, וטבילתו כשירה. 26) חתיכות קטנות ויבשות. 27) אם היו על הטמא, ונגע בהם אדם טהור - לא נטמא. 28) אם היו על הטהור, ונגעו בטמא - לא נטמא האדם. תוספתא מקוואות פ"ו ה"ד: "שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאים ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל גבי מכה".

36 ה. כֶּשֶׁם שֶׁאָדָם מִתְטַמֵּא בִּנְגִיעָתוֹ בְּטְמָאָה, כִּף
37 הַכִּלִּים מִתְטַמֵּאִים²⁹ בִּנְגִיעַת הַטְּמָאָה בֵּהֶן; חוּץ מִכְּלִי
38 חֶרֶס³⁰, שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא אֲלָא מֵאוֹירוֹ³¹, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּא
39 בְּהִלְכוֹת פְּלִים³². וְזֶהוּ כִּלְלֵי גְדוֹל בְּטְמָאָה: כֹּל
40 הַמְטַמֵּא אָדָם בְּמַגֵּעַ - מְטַמֵּא פְּלִים, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ
41 מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגֵּעַ - אֵינוֹ מְטַמֵּא פְּלִים. וְאֵין אָדָם
42 וְכִלִּים מְקַבְּלִין טְמָאָה אֲלָא מֵאֵב הַטְּמָאָה³³.

"טומאת שבעה". אלה ואלה צריכים טבילה במקוהה שיש בו ארבעים סאה.

1 ב. טְמָאָת מִשָּׂא מִפִּי הַשְּׂמוּעָה³. וְקַל וְחֹמֶר הַדְּבָרִים:
2 אִם נִבְלָה, שֶׁהִיא טְמָאָת עֶרֶב⁵ וְאֵינָה מְטַמָּאָה בְּאֵהָל,
3 מְטַמָּאָה בְּמִשָּׂא, שְׁנֹאמֶר: וְהִנֵּשָׂא אֶת נִבְלָתָם; הַמֵּת⁶
4 לֹא כָּל שֶׁפֶן? וְיִמָּה נִבְלָה, שֶׁמַּגֵּעָה טְמָאָת עֶרֶב,
5 מִשָּׂאָה טְמָאָת עֶרֶב⁷; אָף הַמֵּת, שֶׁמַּגֵּעוֹ טְמָאָת
6 שְׂבָעָה⁸, מִשָּׂאוֹ טְמָאָת שְׂבָעָה. אֵין טְמָאָת מִשָּׂא בְּמֵת
7 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁹, אֲלָא דִּין תּוֹרָה. וְיִרְאֶה לִּי¹⁰, שֶׁשֶּׁתֵּק
8 מִמֶּנָּה¹¹ הַכְּתוּב כְּדֶרֶךְ שֶׁשֶּׁתֵּק מֵאִסּוּר הַבֵּת¹², לְפִי
9 שֶׁאִסּוּר בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ בֵּת הַבֵּת, וְשֶׁתֵּק מֵאִסּוּר אֶפְלוֹת
10 בְּשָׂר בְּחֻלָּב¹³, לְפִי שֶׁאִסּוּר בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ בִּשְׂוֹלוֹ; כִּף
11 שֶׁתֵּק מִטְּמָאָת מִשָּׂא בְּמֵת, לְפִי שֶׁטְמָא בְּפִרוּשׁ אֶפְלוֹ
12 טְמָאָת אֵהָלוֹ, כֹּל שֶׁפֶן מִשָּׂאוֹ¹⁴.

3) אינה כתובה בתורה בפירוש, אלא נמסרה מפה לאוזן ממש רבינו עד חכמי הדורות האחרונים. 4) ספרי פרשת חוקת פיסקה כז. קל-וחומר היא אחת המידות שהתורה נדרשת בהן. 5) הנוגע בה או נושאה טמא רק אותו היום עד הערב. 6) שמטמא באוהל ומטמא שבעה ימים. 7) כלומר, לענין זמן הטומאה, מגע ומשא שווין. 8) כמגעו. 9) בכמה מקומות מגדיר רבינו כ"דברי סופרים" את ההלכות שנלמדו בקל-וחומר ובמידות אחרות שהתורה נדרשת. ולפיכך מדגיש כאן, שטומאת משא, אע"פ שנלמדה בקל-וחומר, היא דין תורה ממש. והטעם מפני שהיא מקובלת איש מפי איש עד הלכה למשה מסיני, והקל-וחומר נאמר רק לחזק את ההלכה. 10) בדרך כלל, מביא רבינו בחיבורו הגדול רק את הדברים שנאמרו במדרישי הלכה, בשני התלמודים - בבלי וירושלמי - בתוספתא ובספרי הגאונים, ובמקרים יוצאים מן הכלל, כשהוא מוסיף משהו מסברת עצמו, דרכו להקדים ולהודיע סברת עצמו הוא אומר. 11) מטומאת משא. 12) התורה אסרה בפירוש לבוא על בת הבת (ויקרא יח, י), אבל לא כתבה כלום על איסור הבת. 13) התורה כתבה שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב אמו", ולא כתבה "לא תאכל" (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ט ה"ב, ובלחם-משנה שם). 14) וקל וחומר שכזה נקרא בלשון התלמוד "גילוי מילתא" (פירוש, סברא הגיונית המגלה לנו את הדבר לאמיתו. מילתא = דבר). וקל-וחומר שכזה, כוחו יפה גם לענין עונש מלקות ומיתה, מה-שאין-כן בקל-וחומר רגיל, שעליו אמרו: אין עונשים מן הדין (דין) = קל-וחומר או בנין אב).

13 ג. טְמָאָת מַגֵּעַ הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין
14 בִּשְׂאָר הַמְטַמֵּאִים, הוּא שֶׁנִּגְעַת הָאָדָם בְּבִשְׂרוֹ בְּטְמָאָה
15 עֲצֻמָּה¹⁵, בֵּין בִּידּוֹ בֵּין בְּרִגְלוֹ בֵּין בִּשְׂאָר בִּשְׂרוֹ,
16 וְאֶפְלוֹ בְּלִשְׁוֹנוֹ¹⁶ - הָרִי זֶה נִטְמָא. וְכֵן נִרְאֶה לִי,
17 שֶׁאִם נִגַּע בְּצַפְרָנָיו¹⁷ אוּ בְּשָׁנָיו - נִטְמָא. בֵּין שֶׁהֵם
18 מְדַבְּרִים לְגוֹף - הָרִי הֵם בְּגוֹף. אֲבָל אִם תִּחַב אָדָם
19 טְמָאָה בְּכוֹשׁ¹⁸ וְהִכְנִיסָה לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל אָדָם טְהוֹר

22 שְׁמַאֲחַר שֶׁהִגִּיעָה לְתוֹךְ בִּטְנוֹ אֵינוֹ לֹא נֹגַע וְלֹא
23 נוֹשֵׂא. וְאִם טָבַל - טָהוֹר וְאִם עַל פִּי שֶׁהִטְמִינָהּ בְּתוֹךְ
24 מַעְיָנוֹ.⁴⁵

(41) נדה מב, ב. (42) ראה למעלה ה"ג. (43) והמגע אינו מטמא. (44) מקוואות פ"ר מ"ח. (45) שם.

25 ט. אֵין מִתְטַמֵּא⁴⁶ בְּמִשְׁא אֶלֶּא הָאֲדָם⁴⁷ בְּלִבָּד, לֹא
26 הַפְּלִים. מִיָּדָה? הֲרִי שֶׁהִיָּה מִנָּח עַל יָדוֹ עֲשֵׂרָה פְּלִים
27 זֶה עַל גִּבּוֹ וְהַנְּבִלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ בְּפָלִי הָעֲלִיּוֹן -
28 הָאֲדָם טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא נְבִלָה, וְהַפְּלִים שֶׁעַל יָדוֹ
29 כָּלָן טָהוֹרִים, חוּץ מִפְּלִי הָעֲלִיּוֹן שֶׁנִּגְעָה בּוֹ הִטְמִינָהּ.
30 וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(46) זבים פ"ה מ"ג. (47) שם שנינו: "כל הנושא ונישא על המרכב טהור חוץ מן האדם, וכל הנושא על הנבילה טהור חוץ מן המסיט". ופירש רבינו שם, שאדם הנושא את הנבילה טמא, אפילו לא הסיטה (היזזה ממקומה), ומה שאמר "כל הנושא ונישא על הנבילה טהור" הכוונה לכלים, כמו בבבא הקודמת גבי מרכב, אלא שבנבילה אי-אפשר היה לומר "חוץ מן האדם", שהרי בנבילה רק הנושא טמא אבל לא הנישא, ולפיכך אמרו "חוץ מן המסיט", שהוא טמא גם בנישא. כך יש לבאר כוונת רבינו שם. [הר"ע ברטנורא סובר, שגם נושא אינו מטמא אלא-אם-כן הסיט, ולפיכך הוא מפרש המשנה כפשוטה, אבל דעת רבינו אינה כן].

31 י. טִמְאָת אֶהֱל אֵינָה בְּשֶׁאֵר טִמְאוֹת אֶלֶּא בְּמַת
32 בְּלִבָּד⁴⁸. וְכֵן שֶׁהָאֶהֱל הָאֲדָם אוֹ הַפְּלִים⁴⁹, אֶפְלוּ מִחַט
33 שֶׁהָאֶהֱלָה עַל הַמַּת, אוֹ שֶׁהָאֶהֱל הַמַּת עַל הָאֲדָם אוֹ
34 עַל הַפְּלִים⁵⁰, אוֹ שֶׁהִיָּה הַמַּת עִם הָאֲדָם אוֹ עִם
35 הַפְּלִים תַּחַת אֶהֱל אֶחָד⁵¹ - הֲרִי אֵלוֹ טִמְאִים.

(48) כלים פרק יא משנה ד. (49) אהלות פ"ג מ"א. (50) שם. (51) כתוב בתורה (במדבר יט, יד): "כל הבא אלא האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים".

36 יא. וְטִמְאָת אֶהֱל הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם הוּא שֶׁתִּטְמֵא
37 אוֹתָהּ טִמְאָה הָאֲדָם אוֹ הַפְּלִים בְּאַחַת מִשְׁלֹשׁ דְּרָכִים
38 אֵלוֹ. אֶחָד הֵבֵא כָּלוּ לְאֶהֱל הַמַּת אוֹ⁵² הֵבֵא מִקְצָתוֹ⁵³ -
39 הֲרִי זֶה נְטִמָּא בְּאֶהֱל. אֶפְלוּ הַכְּנִיס יָדוֹ אוֹ רִאשִׁי
40 אֲצִבְעוֹתָיו אוֹ חֲטִמּוֹ⁵⁴ לְאֶהֱל הַמַּת - הֲרִי זֶה נְטִמָּא
41 כָּלוּ. נִגַּע בְּמִשְׁקוֹף⁵⁵ וְצִירָף יָדוֹ⁵⁶ עִם הַמִּשְׁקוֹף - נְטִמָּא
42 כָּאֵלוּ בָּא מִקְצָתוֹ. נִגַּע בְּאַסְקָפָה⁵⁷: מְטַפֵּחַ וּלְמַטָּה
43 קְרוֹב לְאַרְצָה⁵⁸ - טָהוֹר⁵⁹, וּמְטַפֵּחַ וּלְמַעְלָה - טָמֵא.
44 וְיִרְאָה לִי, שֶׁדָּבָר זֶה מִדְּבָרֵיהֶם⁶⁰.

(52) בין ובין. (53) נזיר מג, א: "כיוון דעייל ידיה איסתאיב" (בעברית: כאשר הכניס ידו - נטמא). בספרי חוקת פיסקה קבו, למדו דין זה מהכתוב (במדבר שם): "כל הבא אל האהל", כלומר, כל ביאה שהיא. (54) נזיר שם. (55) אהלות פ"ב, מ"ח. (56) ע"י הנגיעה צירף ידו למשקוף (כסף-משנה). (57) בסף בחלק הבולט מחוץ

(29) כלים פ"א מ"א. (30) שם פ"ב מ"א. (31) אם נכנסה טומאה לתוך הכלי אף-על-פי שלא נגעה בדופןו, אבל אם נגעה בדופן הכלי מבחוץ לא נטמא. בברייתא חולין כד, ב דרשו מהכתוב (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו". תוכו, אף-על-פי שלא נגע. ובתורת כהנים פרשת שמני פרשתא ז ה"ה, למדו: תוכו מטמא ואין מטמא מאחוריו. (32) פ"ג ה"א. (33) בבא קמא ב, ב. המת עצמו נקרא אבי אבות הטומאה, ואדם הנוגע בו נעשה אב הטומאה, וטמא שבעה ימים וצריך הזאת מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי, אבל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין. ויש חילוקי דינים בין אדם לכלים ויתבאר במקומם. [בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו אחד-עשר חלקי אב הטומאה המתחלקים לכמה סוגים].

1 ו. טִמְאָת מִשְׁא הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, בֵּין בְּמַת בֵּין
2 בְּשֶׁאֵר כָּל הַמִּטְמָאִים בְּמִשְׁא, הוּא שֶׁיִּשְׂא הָאֲדָם
3 הִטְמִינָהּ אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בָּהּ. אֶפְלוּ הִיָּה בֵּינוּ
4 לְבִינָה אֶחָד³⁴, הוֹאִיל וְנוֹשֵׂא - נְטִמָּא. וְאֶחָד הַנוֹשֵׂא
5 עַל רִאשׁוֹ אוֹ עַל יָדוֹ אוֹ עַל שְׁאָר גּוּפוֹ³⁵. וְאֶחָד
6 הַנוֹשֵׂא הוּא בְּעִצְמוֹ אוֹ שֶׁנִּשְׂאָה אַחֵר וְהִנִּיחָה
7 לְמַעְלָה מִנָּה³⁶, הוֹאִיל וְנִשְׂאָת עָלָיו מִכָּל מְקוֹם -
8 נְטִמָּא. וְאֶפְלוּ הִיָּתָה הִטְמִינָהּ תְּלוּיָה בְּחוּט אוֹ
9 בְּשֻׁעָרוֹ, וְתָלָה הַחוּט בְּיָדוֹ וְהִגְבִּיָּה הִטְמִינָהּ כָּל
10 שֶׁהוּא³⁷ - הֲרִי זֶה נוֹשֵׂא וְנְטִמָּא.

(34) כגון שהאבן מוטלת על כתפו או על ראשו, והטומאה על האבן. (35) דעת רבינו, שאפילו לא היוז את הטומאה אלא היתה מונחת עליו - נטמא (תפארת ישראל "ביקש דעת" אות ו). (36) האדם הנושאה. (37) מן הארץ, כגון שהיתה הטומאה מונחת על הארץ, וחוט קשור בה, והאדם מחזיק את החוט בידו (רבינו בפירושו לכלים פ"א מ"ב).

11 ז. מְסִיט³⁸ בְּכָלֵל נוֹשֵׂא הוּא, וְכָל דְּבָר שֶׁמִּטְמֵא בְּמִשְׁא
12 - מִטְמֵא בְּהִסָּט³⁹. מִיָּדָה? קוֹרָה שֶׁהִיא מִנְחַת עַל הַכֶּתֶל
13 וְעַל צִדָּה מַת אוֹ נְבִלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֹא הִטְהוֹר לְקִצָּה
14 הַקוֹרָה הַשְּׁנִי וְהַנִּידוֹ, בֵּינוֹ שֶׁהִנִּיד אֶת הִטְמִינָהּ שֶׁבִּקְצָה
15 הַשְּׁנִי טָמֵא מִשּׁוּם נוֹשֵׂא. וְאֵין צָרִיף לִזְמֵר, אִם מִשְׁן
16 אֶת הַקִּצָּה הַשְּׁנִי כִּנְגַד הָאֶרֶץ עַד שֶׁהִגְבִּיָּה הִטְמִינָהּ אוֹ
17 שֶׁגָּרַר הִטְמִינָהּ עַל הָאֶרֶץ, שֶׁזֶּה נוֹשֵׂא וְדָאִי. וְזֶה וְכָל
18 פִּיּוֹצֵא בָּהּ⁴⁰ הִיא טִמְאָת הַסֵּט הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם.

(38) מזוז ואינו נושא. דוגמא - לקמן. (39) בבבא בתרא ט, ב אמרו שהנבילה מטמאה בהיסט, והוא הדין לכל המטמאים במשא, ובתוספתא אהלות פ"א ה"א אמרו בפירוש, שהמת מטמא בהיסט. (40) כגון שדפק על השולחן, ומכוח הדפיקה זזו הכלים.

19 ח. הַנוֹשֵׂא⁴¹ בְּתוֹךְ בֵּית הַסֵּתִירִים⁴² - נְטִמָּא; שֶׁאֵף עַל
20 פִּי שֶׁאֵין הִנְגִיעָה שָׁם נְגִיעָה⁴³, הַנוֹשֵׂא שָׁם נוֹשֵׂא
21 הוּא. אֶלֶּא אִם כֵּן נִבְלַע הִטְמִינָהּ בְּתוֹךְ מַעְיָנוֹ⁴⁴,

אע"פ שנאמר. (71) כאן מתחיל הנימוק למה הקטן מטמא. (72) תשעה חדשי הריון. ילד כזה חזקתו שהוא בן קיימא. (73) שנולד חודש לפני זמנו. (74) אין לו סיכויים להתקיים אפילו שלושים יום (בבא בתרא, כ, א). (75) אף-על-פי שהוא חי.

טו. המֵת⁷⁶ אינו מטמא עד שתצא נפשו. אֶפְלוּ מִגֵּיד⁷⁷ או גֹּסֶס, אֶפְלוּ נִשְׁחָטוּ בּוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִים⁷⁸ - אינו מטמא עד שתצא נפשו; שְׁנָאֹמֶר: בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת. נִשְׁבְּרָה מִפְּרָקָתוֹ⁷⁹ וְרַב בְּשָׂרָה עִמָּה, או שְׁנִקְרַע כְּדָג מִגִּבּוֹ, או שֶׁהָיָה רָאשׁוֹ, או שֶׁנִּחְלַק לְשְׁנֵי חֲלָקִים בְּכַטָּו - הֵרִי זֶה מִטְּמֵא אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין הוּא מִרְפָּרָף⁸⁰ בְּאֶחָד מֵאֵיבָרָיו.

(76) אהלות פ"א מ"ו. (77) מחותך בכמה מקומות, מלשון "גדוד אילנא" בדניאל יא, ד (רש"י יבמות קכ, א. ורבינו במשנה מפרש: חתוך או נדקר). (78) וושט וקנה. מימרא של שמואל במסכת גיטין ע, ב. וכן משמע במשנה חולין קיז, ב (ראה כסף-משנה). (79) כל הדינים שנאמרו כאן עד סוף הפרק - מקורם בחולין כ, ב. וכא, א. (80) מניע.

פרק שני

1) יבאר הנפל שלא נתקשרו איבריו אם מטמא ככל אדם, כזית מבשר המת לח או יבש, והנצל מבשרו, ואבר הנחתך מאדם החי, בשר הפורש מן החי או עצם בלא בשר ואבר הפורש מן המת, מוח שבתוך העצם, ואבר ובשר המדולדלים בדם, מה בין אבר מן החי לאבר מן המת, ואצבע יתירה שיש בה עצם, העצמות שהן מטמאות כמת, ושאר העצמות, ומת שהריקבו עצמותיו בקבר, דם המת ודם החי, ואם נתערב דם שיצא ממנו סמוך למיתה עם דם שלאחר מיתה, הרוג שהיה מוטל על המיטה ודמו מנטף כשהוא חי, יצא ממנו רביעית וספק כולו מחיים או לאחר מיתה, הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו, וגולל ודופק ובית הפרס.

א. הַגִּפְלָה², אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִתְקָשְׁרוּ אֵיבָרָיו בְּגִידָיו, מִטְּמֵא בְּמַגָּע וּבְמִשָּׁא וּבִאֲהָל כְּאָדָם גָּדוֹל שָׁמַת; שְׁנָאֹמֶר: הַנִּגְעַת בְּמֵת לְכָל נֶפֶשׁ אָדָם³. וְכֵן כְּזִית⁴ מִבֶּשֶׂר הַמֵּת, בֵּין לֹחַ בֵּין יָבֵשׁ⁵ בְּחֶרֶשׁ, מִטְּמֵא בְּמֵת שָׁלֵם. וְהַנִּצֵּל⁶ בְּבֶשֶׂר מִטְּמֵא בְּכִזִּית. אֵיזָהוּ נִצֵּל? זֶה הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּמְצָא וְנִעְשָׂה לֶחֶם סְרוּחָה. וְהוּא שֶׁתִּקְרַשׁ אוֹתָהּ הַלֶּחֶם הַנִּמְצָאֵת מִן הַמֵּת. שָׁאֵם קִרְשָׁה - בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִבֶּשֶׂרוֹ; וְאִם לֹא קִרְשָׁה - אֵינָהּ מִטְּמָאָה, שָׁמָּה בִּיחֹו וְנִיעֵו הוּא.

2) שנולד מת לפני גמר חדשי הריונו. (3) "לכלל" פירושו אפילו נפל. נזיר נ, א. (4) משנה, שם מט, ב. (5) נדה נד, ב. פסק כחנא-קמא. ראה לקמן פ"ג ה"י. (6) נזיר, שם.

ב. אֶף עַל פִּי שֶׁהִשְׁעִירִין פִּלָּם הִלָּכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי⁷ הֵן, אֲמָרוּ חֲכָמִים⁸: תְּחִלַּת בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם כְּזִית⁹, וְלִפְיָקָה שְׁעוֹר טְמֵאֵת בְּשָׂרוֹ כְּזִית.

(7) עירובין ד, א. (8) נתנו טעם לדבר. (9) 'ספרי' זוטא.

למשקוף, אבל כנגד המשקוף הוא אוהל ממש, וכאשר אך הושיט ידו לאוירו - נטמא. (58) במשנה שם אמרו: "מטפח ולמטן - טהור, מטפח ולמעלן - טמא". ומפרש רבינו: מטפח ולמטן, היינו הטפח הקרוב לקרקע. ומטפח ולמעלן, היינו למעלה מאותו טפח (ובתפארת ישראל פירש אחרת. ראה שם). (59) מפני שהוא כקרקע. (60) חכמים גזרו טומאה בנוגע בחלקה החיצון משום חלקה הפנימי שהוא תחת המשקוף.

יב. אֶחָד הַמֵּת מִיִּשְׂרָאֵל או מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים מִטְּמֵא בְּמַגָּע וּבְמִשָּׁא⁶¹.

(61) יבמות פא, א. מסקנא של רבינא, שאפילו ר' שמעון בן יוחאי האומר שגוי מת אינו מטמא באוהל, מודה שטמא במגע ומשא.

יג. וְאִין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים מִטְּמֵא בִּאֲהָל⁶². וְדָבָר זֶה קִבְּלָה הוּא⁶³. וְהֵרִי הוּא אוֹמֵר בְּמִלְחָמַת מִדִּין: כָּל נִגְעַת בְּחָלָל, וְלֹא הִזְקִיר שָׁם אֲהֵל. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אֵינוֹ נִעְשָׂה טְמֵא מֵת⁶⁴, אֲלֹא עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׁנִגְעַת בְּמֵת או נִשָּׂא או הָאֲהֵל עָלָיו - הֵרִי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נִגְעַת. הָא לְמָה זֶה דּוּמָה? לְבִהְמָה⁶⁵ שְׁנִגְעָה בְּמֵת או הָאֲהֵל עָלָיו. וְלֹא בְּטִמְאַת הַמֵּת בְּלִבָּד, אֲלֹא בְּכָל הַטְּמֵאוֹת כָּל אֶין הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְלֹא הַבִּהְמָה מִתְּטַמְּאִין בָּהּ.

(62) כר' שמעון בן יוחאי שם, ואע"פ שחכמים חולקים עליו - פסק כמותו, מפני שרבינא נוקט שיטתו, וגם מפני שאלוהו אמר לרבה כך (בבא מציעא קיד, ב). כסף-משנה. (63) ר' שמעון למד דין זה מהמקרא, ורבינו סובר שהדרשה היא רק אסמכתא, ועיקר הדין קבלה היא איש מפי איש עד משה רבינו (ראה תוספות שם ד"ה ואין). (64) נזיר סא, ב. (65) חיה. באהלות פ"ח מ"א שנינו, שבהמה חיה ועוף חוצצים בפני הטומאה (פירוש, הם נידונים כמו מחיצה המפסיקה בין הטומאה ובין הטהור, שאין הטומאה עוברת), וכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ.

יד. וּמִדְבָּרֵי סוֹפְרִים, שִׁיְהוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים כְּזִבִּין לְכָל דְּבָרֵיהֶן⁶⁶. וְאִין לָךְ כָּל מִינֵי נֶפֶשׁ⁶⁷ מֵה שְׁמִתְטַמֵּא וְהוּא חִי או מִטְּמֵא וְהוּא חִי חוּץ מִן הָאָדָם בְּלִבָּד, וְהוּא שִׁיְהִי מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁸. אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן⁶⁹ מִתְּטַמְּאִין בְּכָל הַטְּמֵאוֹת. אֶפְלוּ בְּטִמְאַת הַמֵּת, שְׁנָאֹמֶר בָּהּ: אִישׁ⁷⁰ אֲשֶׁר יִטְמָא, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הַקָּטָן; שֶׁהֵרִי⁷¹ הוּא אוֹמֵר שָׁם: וְעַל כָּל הַנִּפְשוֹת אֲשֶׁר הֵיוּ שָׁם. אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ שְׁנִגְעַת או נִשָּׂא או הָאֲהֵל עַל הַמֵּת - נִטְמָא, וְהֵרִי הוּא טְמֵא מֵת. וְהוּא שְׁנוֹלָד לְתַשְׁעָה⁷²; אֲבָל בֶּן שְׁמוֹנָה⁷³ - הֵרִי הוּא כְּאֶבֶן⁷⁴ וְאֵינוֹ מִקְבֵּל טְמָאָה⁷⁵.

(66) נדה לד, א. (67) בעלי חיים. (68) המדובר בכל הטומאות חוץ מטומאת זיבה, שגזרו חכמים על הגויים. או הכוונה לדין תורה (ראה משנה-למלך). (69) בין גדול ובין קטן. משנה נדה מג, ב. (70) "איש" בכל מקום, פירושו גדול. הפיסקא: "שנאמר וכו'" נמשכת ל"אפילו". כלומר,

נחלש יעלה ארוכה ויתרפא. (19) כלים פ"א מ"ה. (20) שם. (21) עדיות פ"ו מ"ג.

ד. איבר²² הפורש מן המת מטמא במגע ובמשא²¹ ובאהל²² כמת. והוא שיהיה שלם כברייתו, בפשר²² וגידים ועצמות. חסר עצמו, אם נשאר עליו פשר²³ פזית - מטמא כמת שלם²³. חסר הפשר ולא חסר העצם²⁴: אם נשאר עליו פדי לעלות ארוכה פחי - מטמא כמת שלם; ואם לאו - הרי הוא כפסא²⁵ עצמות המתים שאין עליהן הפשר²⁵.

(22) שם, העיד רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן. ומדובר כשאין בו כזית, שהרי כזית מן המת מטמא לדברי הכל, ואפילו אינו אבר שלם (אהלות פ"ב מ"א). (23) מפני הבשר. ראה באות הקודמת. (24) שם. לקמן בפ"ג ה"ב מבאר רבינו דין חסר מקצת מן העצם. (25) ודינן יתבאר לקמן בפ"ג. סיכום דיני אבר שלם: א) מן החי: 1. אם יש בו בשר גידין ועצמות, מטמא בכל שהוא במגע במשא ובאוהל: 2. אם חסר מן הבשר ונשאר כדי שיחזור ויתרפא באבר שלא נתלש - מטמא במגע במשא ובאוהל: 3. אם לא נשאר כשיעור זה - מטמא במגע ובמשא אבל לא באוהל: 4. חסר מקצת מן העצם, אף-על-פי שיש באבר כזית בשר - אינו מטמא כלל. ב) אבר מן המת: 1. אם יש בו בשר גידין ועצמות - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 2. חסר מן הבשר ונשאר כזית, אע"פ שאין בנשאר כדי שיחזור ויתרפא באבר מן החי שלא נתלש - מטמא במגע, במשא ובאוהל: 3. לא נשאר כזית - מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל: 4. חסר כל שהוא מן העצם ואין עליו כזית בשר - מטמא במגע ובמשא, אבל לא באוהל, אע"פ שלא ניטל כלום מן הבשר (ראה לקמן פ"ג ה"ב).

ה. מת²⁶ שבתוף העצם - הרי הוא מעלה ארוכה²⁸ מבחוץ²⁷. לפיכך, קולית²⁸ המת, והוא עצם הסתום משני קצותיו, אם יש בתוכה מת פדי לעלות ארוכה - הרי זה כמת שלם. היה בה מת המתנדנד²⁹, אם יש בו פזית - הרי זה מטמא באהל. אף על פי שהעצם סתום מכל צדדיו - טמא בוקעת³⁰ ועולה³¹, בוקעת ויורדת³², כמו שיתבאר³³. שהמת³⁴ בפשר לכל דבר³⁴.

(26) כרבי יוחנן ואביי, חולין קכה, א. (27) המוח שבפנים גורם שיעלה בשר על העצם מבחוץ. (28) עצם הירך העגולה. (29) מנותק מן העצם בפנים ומתנודד. (30) פורצת דרך העצם. (31) ומטמאה כל הנמצא כנגדה למעלה ממנה. (32) תחתיה, אבל מן הצדדים אינה מטמאה. (33) לקמן פ"ז. (34) תוספתא אהלות פ"א ה"ב.

ו. האיבר³⁵ והבשר המדלדלים³⁶ באדם, ואף על פי שאין יכולין לחזר ולחיות - טהורים. מת האדם - הרי הפשר טהור³⁷, והאיבר מטמא משום איבר מן החי³⁸. ואינו מטמא משום איבר מן המת. מה בין איבר מן החי לאיבר מן המת? איבר מן החי, בפשר

ג. איבר שנתחף מן האדם החי - הרי הוא כמת שלם, מטמא במגע ובמשא ובאהל¹⁰. אפילו איבר קטן של בן יומו. שהאיברים אין להם שיעור¹¹. שנאמר: כל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב; והדבר ידוע, שדין חלל חרב כדין חלל אבן או חלל שאר דברים¹². מפי השמועה למדו, שלא פא זה אלא לטמא נוגע באיבר שפלטתו החרב¹³. במה דברים אמורים?¹⁴ פשהיה האיבר שלם כברייתו, בפשר וגידים ועצמות; שנאמר: או בעצם אדם - עצם שהוא באדם¹⁵: מה אדם - בפשר וגידים ועצמות, אף איבר מן החי - עד שיהיה כברייתו, בפשר וגידים ועצמות¹⁶. אבל הפליא והלשון ובייחא¹³ בהן, אף על פי שהן איבר בפני עצמן, הואיל ואין בהן עצם - הרי הן כפסא הפשר. חסר מן העצם של איבר כל שהוא - הרי האיבר פלו טהור¹⁷. חסר מבשרו: אם נשאר עליו פשר שראוי לעלות בו ארוכה פחי¹⁸ ויתרפא וישלם - הרי זה מטמא במגע ובמשא ובאהל¹⁹; ואם לאו - מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל²⁰. ובשר הפורש מן החי²¹ - טהור. וכן עצם בלא פשר הפורש מן החי - טהור.

(10) אהלות פ"ב מ"א. (11) הכסף משנה מציין את המקור באהלות פ"א מ"ז. אולם המשנה שם עוסקת בדיני מת, ואין משם הוכחה ברורה שגם אבר מן החי מטמא בכל שהוא. ומקור יותר משכנע היא המשנה שם פ"ב מ"א הכוללת אבר מן המת ואבר מן החי בבבא אחת לטמא באוהל אם יש עליהם בשר כדי להעלות ארוכה, מבלי לקבוע כל שיעור כמותי. (12) ולמה כתבה תורה בחלל חרב? (13) נזיר נג, ב: "שנחלל מן החרב", פירוש, החרב הפילה אותו ונפלט ממנה. (הדרשות הנוטות מפשטן של מקרא, מגדיר רבינו "מפי השמועה", כלומר קבלה בידי חכמים איש מפי איש לדרוש כך, ובכך עיקר הדין הוא הלכה למשה מסיני אלא שיש לו גם רמז במקרא (ראה הקדמתו למשנה), ובספרי פרשת חוקת, פיסקה כז, הסמיכו דין זה מן "או בעצם"). (14) "ספרי" שם. (15) דרשה זו נאמרה ב"ספרי" שם בהמשך הלימוד לטומאת אבר מן החי מן הכתוב (במדבר יט, טז): "או בעצם", ואף-על-פי שרבינו למד מן "בחלל חרב", אינו דוחה את הדרשה של "ספרי" לענין שצריך שיהיה עליו בשר וגידים ועצמות. וראה להלן אות נה. (16) כרבי עקיבא, חולין קכח, ב. נויש לתמוה, למה לא כתב שארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר כמו שפרט לשון וכוליה, הרי בגמרא שם אמרו, שלרבי עקיבא ארכובה אינה מטמאה מפני שאין עליה בשר? וצ"ע. (17) ואף-על-פי שנשאר הרבה. באהלות פ"ב מ"ה, אנו שונים: "אלו שאם חסרו טהורים... ואבר מן החי שחסר עצמו". ומדגיש שם רבינו בפירושו את ההבדל בין אבר מן החי לבין עצם מן המת שטמא אם יש בו כשעורה ואפילו אין עליו בשר כלל, אבל אבר מן החי אינו מטמא אם חסר כל שהוא מן העצם. (18) אם יהיה חסרון בשר כשיעור הזה באבר שלא

והוסיף דבר חדש - מפתח. ולפיכך הקשו עליו שם מנסינים של תלמידי רבי ישמעאל, שלא מצאו מפתח ולא הקשו על רבי אליעזר ורבי יהושע, ותיצרו מה שתיצרו. ורבינו קיבל דעתם של רבי אליעזר ורבי יהושע, שאלה הארבעה שני איברים הם, וקיבל גם דעתו של רבי עקיבא שהוסיף מפתח, ולפיכך יצאו לו מאתים חמשים ואחד. ומסולקת זה תמיהת רבים על רבינו, שלכאורה מספרו מנוגד לדעתם של כל התנאים. [ואפשר גם לפרש, שרבינו מונה שני הצירים כאבר אחד, וכן את הדלתות ומקבל גם דעת רבי עקיבא ('קריית ספר')]. (46) בשלימותו, בשר גידים ועצמות. (47) רב בבכורות שם, דורש: "אדם כי ימות באהל" (במדבר יט, יד), דבר השווה בכל אדם (פירוש, בין באיש ובין באשה). (48) אצבע ששית. נדה מט, ב. (49) עומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות. (50) דיני רוב האיברים, מבוארים לקמן בה"ח. (51) אף-על-פי שהעצם פחותה מכשעורה. (52) ואם העצם שבה היא כשעורה - טומאתה דין תורה. (53) שהרי אסור לשרוף תרומה וקדשים, ומצוה לאכלם.

1 הפורש ממונו³⁹ ועצם הפורש ממנו - טהורים⁴⁰;
2 ואיבר מן המת, פשוט הפורש ממנו ועצם הפורש
3 ממנו - במפרשים מן המת השלם ומטמאין
4 בפשעורן⁴¹.

(35) מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון במשנה, חולין קכט, ב. ופסק כרבי מאיר. (36) תלויים ולא ניתקו לגמרי, ואינם יכולים להתרפאות ולהידבק בחזרה במקומם (רבינו בפירושו שם). (37) "מיתה עושה ניפול" (שם עג, ב) פירוש, המיתה מפילה את האבר המדולדל, והרי הוא כנתלש ברגע המיתה, ולפיכך אין לו דין בשר המת, אלא בשר שנתלש מן החי, שאינו מטמא. (38) שדינו נתבאר בה"ב. (39) עדויות פ"ו מ"ג. כרבי יהושע ורבי נחוניא, נגד דעת רבי אליעזר. (40) אינם מטמאים כאבר שנתלש. רש"י שם מפרש הטעם, מפני שטומאת אבר מן החי למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לט): "וכי ימות מן הבהמה", כלומר, חלק מן הבהמה, ומשמע שלפני מיתת החלק אינה מטמאה כלל. פסק כרבי אליעזר ורבי יהושע, נגד רבי נחוניא שם. (41) שיתבאר לקמן.

ח. עצמות המת⁵⁴ שאין עליהם פשוט, אם נפרת בהן צורת עצמות⁵⁵ - הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם, שאני קורא בהם עצם אדם⁵⁶. ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת: השדרה, והגלגלת, ורב בננו, ורב מננו. השדרה כיצד?⁵⁷ שדרה שהיא שלמה - הרי היא כמת שלם; ואם חסרה אפלו חללא אחת משמונה עשרה חליות - הרי היא כשאר העצמות. הגלגלת כיצד? גלגלת שהיא שלמה - הרי היא כמת; ואם חסרה פסלע⁵⁸ - הרי היא כשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים - כלם מצטרפין לכסלע. כל בננו⁵⁹ של אדם הוא שתי השוקים והירכיים והצלעות והשדרה. ורב בננו של מת - הרי הוא כמת שלם. כיצד? כגון שתי שוקיו וירך אחת⁶⁰. ואם חסר רב בננו כל שהוא - הרי הן כשאר העצמות. רב מננו כיצד? רב מנן עצמות. כגון שהיו מאה חמשה ועשרים עצם⁶¹ - הרי אלו כמת שלם. היו מאה ארבעה ועשרים - הרי הן כשאר עצמות. אף על פי שהיה אדם זה יתר באיבריו או חסר באיבריו - אין משגיחין בו אלא על מנן רב כל אדם; אלא אם פן היתה אצבע שיש בה צפרן או שהיתה נספרת על גב היד, שהיא עולה למנן⁶², כמו שבארנו⁶³.

ז. ובין איבר מן החי בין איבר מן המת אין להן שעור⁴². אמרו חכמים⁴³: מאתים שמונה וארבעים איברים יש באיש, כל אחד ואחד מהן פשוט וגידים ועצם, ואין השנים מן המנן⁴⁴; ובאשה⁴⁵ מאתים ואחד וחמשים. כל איבר מהן שפרש כבדיתו⁴⁶, בין מן החי בין מן המת, מטמא במגע ובמשא ובאהל; חוץ משלשה איברים יתרות שבאשה⁴⁷, שאינן מטמאין באהל. וכן אצבע יתרה⁴⁸ שיש בה עצם ואין בה צפרן: אם נספרת על גב היד⁴⁹ - עולה למנן רב האיברים⁵⁰; ואם אינה נספרת על גב היד - מטמאה במגע ובמשא⁵¹, ואינה מטמאה באהל. וטמאתה מדברי סופרים⁵². ואם היתה בה צפרן - הרי היא כשאר האיברים. ומפני מה גזרו טמאה על אצבע שאינה נספרת? גזרה משום הנספרת. ולמה לא טמאוה באהל? עשו לה הפר, כדי להודיע שטמאתה מדבריהם משום גזרה, כדי שלא ישרפו על טמאתה תרומה וקדשים⁵³.

(42) אהלות פ"א מ"ז. (43) שם מ"ח, פירוש מפורש של כל האיברים. (44) אהלות פ"ג מ"ג. (45) בכורות מה, א. מחלוקת תנאים במנן איברי האשה העודפים על איברי הגבר. רבי ישמעאל מונה שני צירים ושתי דלתות, ורבי אליעזר אומר: צירים (אינו קובע כמה), ורבי יהושע אומר: דלתות (לא קבע מספרן): רבי עקיבא אומר: מפתח. רבי ישמעאל ורבי אליעזר לא נחלקו במציאות, שהרי תלמידי רבי ישמעאל בדקו ומצאו (שם), במה נחלקו? איזה חלקי הגוף יש להגדיר באיברים בפני עצמם, אבל שניהם מודים שבגוף האשה נמצאים ארבעת החלקים הממלאים תפקידים מסוימים בתהליך הלידה. רבי אליעזר מונה את שני הצירים כאיברים בפני עצמם הכוללים גם את הדלתות, ורבי יהושע סובר שהדלתות עיקר וצירים טפלים להן, ובא רבי עקיבא

(54) אהלות פ"ב מ"א. (55) כלומר, שלא הרקיבו. ראה לקמן הי"א. (56) כתוב בתורה (שם, טז): "אשר יגע... במת או בעצם אדם או בקבר", ואף-על-פי שהכתוב מדבר בנגיעה, למדו ממנו ב'ספרי' לענין טומאת אוהל מפני ההיקש למת. ומבאר רבינו כאן, שכל הנקרא "עצם אדם" מטמא באוהל. ובפירושו למשנה סוף פ"א מאהלות, כותב רבינו: וזה מאמר ה': "או בעצם אדם", ייחס העצם לאדם עד שיהיה בו עצם ובשר כמו כלל גשם האדם, אז יהיה דינו כדין המת בכללו. (57) מכאן, שהשדרה לבדה, וכן

15 כָּמֵת; וְאִינוּ מְטַמְּא בְּמַגֵּעַ, לְפִי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לַגֵּעַ
16 בְּכָלִי⁷², שֶׁהָרִי אֵינוֹ גּוֹף אֶחָד. וְאֶפְלוּ גְבֻלוֹ בְּמִים -
17 אֵינוֹ חֲבוּר⁷³.

(69) אהלות פ"ב מ"ב. (70) במשנה נאמר: "מלא תרוד".
ובנזיר נ, ב - מפרש חזקיה: מלא פיסת היד (פירש רש"י:
בלי אצבעות), ורבי יוחנן מפרש: מלא חפניו. ופסק כר'
יוחנן נגד חזקיה רבו, מפני שבגמרא שם אמרו שדעת רבי
יוחנן כחכמים, וחזקיה כרבי מאיר (ראה רש"י שם)
(כסף-משנה). (71) שהרי נשא את כולו והאחיל על כולו.
(72) רק בפירוורים הקרובים ביותר לגוף הנוגע (חולין קכו,
ב). (73) משנה, אהלות שם.

18 יב. דם המֵת⁷⁴ מְטַמְּא כָּמֵת בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל;
19 שְׁנֵאמַר: בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, וְנֵאמַר: כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ.
20 וְכִמְהָ שְׁעוּרֹ? רַבִּיעִית⁷⁵. אֶפְלוּ תַמְצִית הַדָּם⁷⁶, כָּל
21 זֶמֶן שֵׁשׁ בּוֹ אֲדֻמוּמִית מְטַמְּא בִּאֵהָל הַמֵּת.

(74) שם. (75) רביעית הלוג = כביצה וחצי הביצה.
(76) דם שנקרש, נשאר סביבות הגוש נוזל צלול, ויש בו קצת
מראה אדמומית. נחל זה נקרא "תמצית הדם" מפני שהוא
מתמצה מן הדם. חולין פז, ב: "צללתא דמא".

22 יג. דם החי, אֶפְלוּ דָם נִחְיָה - הָרִי זֶה טָהוֹר כָּל
23 זֶמֶן שֶׁהוּא חַי. נִתְעַרֵּב⁷⁷ הַדָּם שֵׁינֵא מִמֶּנּוּ בְּאַחֲרוֹנָה
24 סְמוּךְ לְמִיתָה עִם הַדָּם שֵׁינֵא מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁמֵת, וְכָל
25 הַתְעַרְבוֹת רַבִּיעִית, וְאִין יָדוּעַ פְּמָה יֵצֵא מִחַיִּים
26 וּבְמָה יֵצֵא אַחֵר מִיָּתָה, אֶפְלוּ חֲצִי רַבִּיעִית מִחַיִּים
27 וְחֲצִיָּה אַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה נִקְרָא דָם תְּבוּסָה,
28 וּמְטַמְּא בְּמִשָּׁא וּבְמַגֵּעַ וּבִאֵהָל, אֲלֵא שֶׁטְמֵאָתוֹ מִדְּבָרִי
29 סוֹפְרִים⁷⁸.

(77) כרבי עקיבא שם, מפני שבנדה עא, א - אמרו, שזו היא
דעת חכמים. (78) נדה סב, ב.

30 יד. הָרוּג⁷⁹ שֶׁהָיָה מְטָל עַל הַמָּטָה וְדָמוֹ מְנֻטָף
31 כְּשֶׁהוּא חַי וְיֻוָּרד לְגִמָּא, וּמֵת וְהָרִי הַדָּם מְנֻטָף אַחֵר
32 מוֹתוֹ וְיֻוָּרד לְאוֹתָהּ גִּמָּא - הָרִי כָּל הַדָּם שֶׁבָּה טָהוֹר;
33 שְׁטֵפָה טָפָה רֵאשׁוֹנָה רֵאשׁוֹנָה⁸⁰ בְּטָלָה בְּדָם שֵׁינֵא
34 מִחַיִּים. יֵצֵא מִמֶּנּוּ רַבִּיעִית דָּם בְּלִבְד, וְסֶפֶק פְּלָה
35 מִחַיִּים סֶפֶק פְּלָה לְאַחֵר מִיָּתָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טְמֵאָה
36 כְּשֶׁאֵר הַסִּפְקוֹת, וְהַנּוֹגֵעַ בָּהּ בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא,
37 בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים - טָהוֹר, כִּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ⁸¹.

(79) שם עא, א. (80) פירוש, טיפה ראשונה שנפלה לתוך
הדם שיצא מחיים - בטלה ברוב, וכשנפלה השנייה דינה
כראשונה ובטלה, וכן הטיפות שלאחריהן. (81) בהל'
אבות הטומאות מפט"ז ואילך.

38 טו. הַקָּבֵר⁸² כָּל זֶמֶן שֶׁהִטְמֵאָה בְּתוֹכוֹ מְטַמְּא בְּמַגֵּעַ
39 וּבִאֵהָל כָּמֵת, דִּין תּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: אוֹ כָּמֵת אוֹ בְּעֶצֶם
40 אָדָם אוֹ בְּקֶבֶר. וְאֶחָד הַנּוֹגֵעַ בְּגִגּוֹ שֶׁל קֶבֶר אוֹ הַנּוֹגֵעַ
41 בְּכַתְלִיו⁸³. וְהוּא שִׁיחָה בְּנוֹי⁸⁴ וְסִתּוּם⁸⁵ וְאַחֵר כֶּף

הגולגולת לבדה מטמאות. (תמהו עליו, שהרי במס' נזיר נב,
א - שאלו אם כוונת המשנה שידרה או גולגולת, או שידרה
וגולגולת שתיהן ביחד מטמאות באוהל, אבל לא אחת מהן
והבעיה לא נפשטה, ולמה פוסק רבינו שכל אחת מהן
מטמאת ודאי. והר"י קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן)
מבאר, מפני ששמאי אומר שם בפירוש שדרה או גולגולת,
ולא מצאנו דבר ברור נגד דעתו, אין לנו לחדש מחלוקת
מדעת עצמנו). (58) מטבע רומית של כסף בתקופת
המשנה. (59) תוספתא, אהלות פ"ג ה"ג. (60) שם:
בכורות מה, א. והוא-הדין לשתי ירכות ושוק אחד
(תוספתא). (61) רוב מן מאתים ארבעים ושמונה. מובן
שמדובר, כשאין ביניהן השדרה או הגולגולת.
(62) ומחשבין לפי מנין איברים שלו, ובמקרה שהיו לו שתי
אצבעות יתירות אין העצמות מטמאות באוהל בפחות ממאה
עשרים ושש. ואם היתה לו רק אצבע יתירה אחת אינה
מוסיפה כלום, שהרי הרוב מן 249 עולה כמו הרוב מן 248
היינו: 125. (63) למעלה בה"ז. ראה אות מד.

1 ט. שְׂאֵר עֲצָמוֹת הַמֵּת שֶׁאֵין בָּהֶן רֹב מִנֵּן וְלֹא רֹב
2 בְּנֵין, וְלֹא שְׁדֵרָה שְׁלֵמָה וְלֹא גִלְגֻּלַת שְׁלֵמָה, אִם הָיָה
3 בָּהֶן רֵבֶעַ הַקָּבֵר⁶⁴ - הָרִי אֵלּוּ מְטַמְּאִים כָּמֵת בְּמַגֵּעַ
4 וּבְמִשָּׁא וּבִאֵהָל⁶⁵. הָיָה פָחוֹת מִרְבַּע, אֶפְלוּ עֶצֶם
5 כְּשֶׁעוּרָה - מְטַמְּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וְאִינוּ מְטַמְּא
6 בִּאֵהָל⁶⁶.

(64) הקב מכיל ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות.
(65) במשנה אהלות פ"ב מ"א, שנינו: "רובע עצמות מרוב
הבנין או מרוב המנין", וכן היא דעת בית-הלל בעדיות פ"א
מ"ו, ומשמע שרובע עצמות אינו מטמא אלא אם הן מרוב
המנין או מרוב הבנין. וכדי שלא יהיו דברי רבינו בניגוד
לבית-הלל ולסתם משנה - עלינו לפרש, שהתכוון לומר
שאין בהן רוב מנין ורוב בנין, אבל הן מן רוב המנין או
רוב הבנין. ולפיכך דייק וכתב שאין "בהן" ולא "שאינן"
מרוב (ראה כסף-משנה). (66) במשנה עדיות שם, שנינו:
"שמאי אומר, אפילו בעצם אחד". פירוש, אפילו עצם אחת
גדולה שיש בה רובע הקב מטמאה באוהל, וסובר רבינו
שדעת יחיד היא ואין הלכה כמותו.

7 י. הָיָה עֶצֶם אֶחָד, אֶפְלוּ יֵשׁ בּוֹ רֵבֶעַ - הָרִי זֶה מְטַמְּא
8 בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא וְאִינוּ מְטַמְּא בִּאֵהָל. טְמֵאָה עֶצֶם אֶחָד
9 הַלֵּכָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. לְפִי שְׁנֵאמַר: וְכָל הַנּוֹגֵעַ בְּעֶצֶם,
10 לְמִדּוֹ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁶⁷: אֶפְלוּ עֶצֶם כְּשֶׁעוּרָה מְטַמְּא
11 בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא. וּלְפִי שֶׁטְמֵאָתוֹ הַלֵּכָה, הָרִי הוּא דִין
12 תּוֹרָה⁶⁸ וְלֹא מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.

(67) פירוש, הלכה היא מפי השמועה, שיש לה רמז במקרא,
אבל אינה דרשה גמורה. ראה למעלה אות יב.
(68) בהקדמתו לסדר טהרות, מונה רבינו עצם כשעורה בין
אבות דרבנן, וברור שחזר בו כאן, ומשנה מפורשת בנזיר
מט, ב - אומרת, שהנזיר מגלח על עצם כשעורה.

13 יא. מֵת⁶⁹ שֶׁהִקִּיבּוֹ עֲצָמוֹתָיו בְּקָבֵר וְנִעְשָׂה רֶקֶב -
14 מְלֵא חֲפִנִים⁷⁰ מְאוֹתוֹ רֶקֶב מְטַמְּא בְּמִשָּׁא וּבִאֵהָל⁷¹

שבמת טמא בשעת חיבורו, משקה היוצא מהמתים והדברים שאם חסרו כל שהוא טהורים.

א. אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל: המת, אפלו נפל שלא נתקשרו איבריו בגידין. וכזית מבשר המת, וכזית נצל. ואיבר מן החי ואיבר מן המת שיש עליהם בשר פראוי. והשדרה והגלגלת, ורב בננו ורב מננו. ורבע עצמות מפל מקום, אף על פי שאין בהן לא רב בנן ולא רב מנן. ורביעית דם תבוסה². הכל שתיים עשרה.

(2) דם המטטף מאדם הרוג בין חיים למיתה ומעורב בו דם חי ודם מת, וטומאתו מדרבנן.

ב. ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל: איבר מן החי שחסר בשרו ואין בו להעלות ארוכה³. ואיבר מן המת שחסר בשרו או עצמו ולא נשאר בשר פדי להעלות ארוכה⁴ או שחסר העצם אף על פי שיש עליו בשר פדי להעלות ארוכה. והשדרה שחסרה ואין בה רבע עצמות. והגלגלת שחסרה ואין בה רבע עצמות. ועצם אפלו פשעורה. וארץ העמים. ובית הפרס. הכל שבע⁵.

(3) ואם חסר עצמו אפילו כל שהוא טהור לגמרי. (4) בבא זו מלמדת, שאפילו לא נשאר כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא. ואף על פי שיש בשר כדי להעלות ארוכה - אינו מטמא באוהל. (5) מנה שמונה פרטים. ואולי אבר מן המת שחסר עצמו ויש בשר כדי להעלות ארוכה, ושאין עליו, נמנו כדבר אחד.

ג. הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל פקבר ואינן מטמאין במשא. הרקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע. טמאת רבע עצמות באהל, וטמאת רביעית דם, וטמאת איבר שאין עליו בשר פראוי, בין מן המת⁶ בין מן החי - יראה לי, שכלן טמאתן אינן דין תורה; שהרי אין הנזיר מגלח עליהן⁷, כמו שבארנו בנזירות⁸, ואין חביב עליהן על ביאת המקדש, וכל טמא בטמאה של תורה חביב על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר, שכל טמאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה.

(6) כשהעצם שבו היא פחותה מכשעורה (כגון בנפל קטן - כסף משנה), שאם היא כשעורה מטמאה מן התורה. (7) ובנזיר מא, ב משמע שכל טומאות דאורייתא הנזיר מגלח עליהן. (8) פרק ז, הלכה ב. ושם כתב שהנזיר מגלח על חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם ועל אבר שיש עליו בשר כראוי.

ד. אין רקב המת מטמא עד שיקבר ערם בארון של שיש או של זכוכית⁹ וכיוצא בהן ויהיה פלו שלם. חסר ממנו איבר או שנקבר בכסותו או בארון של עץ או של מתכת - אין רקבו טמא, מפני שרקב

יהיה פלו מטמא במגע ובאהל. אבל המעמיד פלים או אבנים וכיוצא בהן בצדי המת, וכסה עליו מלמעלה בפלים או באבנים וכיוצא בהן - זה הפסוי המטל מלמעלה נקרא⁸⁶ גולל, ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא נשען עליהן נקראין דופק; ושניהם, הגולל או הדופק, מטמאין במגע ובאהל פקבר, וטמאתן מדברי סופרים, ואינן מטמאין במשא⁸⁷. לפיכך, אם גרר הגולל בפחלים⁸⁸ עד שפסה בו את המת או גררו או שמטו מעל המת, או שגרר הדופק עד שהעמיד עליו הגולל או שמטו בפחלים מתחת הגולל - הרי זה טהור⁸⁹. ודברים שסומכין את הדופק⁹⁰, והם הנקראין דופק דופקין - הרי הן טהורין⁹¹.

(82) אהלות פ"ז מ"א. (83) שם, בתנאי, שיש במקום הטומאה בפנים טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין כשיעור הזה אינו מטמא מן הצדדים אלא כנגד הטומאה. (84) בידי אדם. (85) ואם הוא פתוח טפח על טפח, הטומאה יוצאת דרך הפתח. (86) בפירושו למשנה ד' שם כתב רבינו, שגולל ודופק הם הקבר עצמו, הדופק הם ארבעת הכתלים, והגולל הוא הכיסוי שלמעלה (וכן דעת רש"י), אבל כאן חזר בו, ומפרש שגולל ודופק שניהם הם על הקבר (ראה 'תוספות יום טוב' שם). (87) רבינו בפירושו למשנה הנ"ל כתב הטעם, מפני שמשא במת עצמו אינו מפורש בתורה אלא נלמד בקל וחומר מנבילה, לא גזור בגולל ודופק. והראב"ד כאן אומר שגולל ודופק מטמאים מן התורה. מגע למד רבי עקיבא מן הכתוב: וכל אשר יגע כו' (במדבר יט, טז), ואהל מ"על פני השדה" אבל משא לא נזכר בתורה. (88) ולא נגע בו. (89) האדם שגרר את הגולל. (90) מצדדיו. (91) משנה, שם.

טז. שדה שנחרש בה קבר ואברו עצמות המת בעפרה⁹² - היא הנקראת בית הפרס. ועפרה מטמא במגע ובמשא, שמה יש בה עצם פשעורה, ואינה מטמאה באהל. וכן כל ארצות העמים עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות שאין נזהרין בהן. וטמאת בית הפרס וארץ העמים⁹³ מדברי סופרים, כמו שיתבאר⁹⁴.

(92) אהלות פ"ח מ"ב. ראה לקמן פ"י. (93) שבת יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, גזור טומאה על ארץ העמים. (94) לקמן פ"ט הי"ב.

יום רביעי ז' שבט ה'תשפ"א

פרק שלישי

(1) יבאר המטמאים במגע ובמשא ובאוהל והמטמאים במגע ובמשא ולא באוהל, כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, ומתי רקב המת מטמא, המת שנשרף ושלדו קיימת, ושפיר מרוקם שטרפו במים, תולעים ועורות האדם, וכל

י. בַּשָּׂר הַמֵּת שֶׁנִּפְרָף וְנִעְשָׂה כְּקֶמַח²⁰ - טָהוֹר. וְכֵן
אֶפֶר הַשְּׂרוּפִין - טָהוֹר. וְכֵן הַתּוֹלָעִים הַנִּהְיוּ מִבֶּשֶׂר
הַמֵּת, בֵּין חַיִּים בֵּין מֵתִים - טָהוֹרִין. וַיִּכְבֵּר בְּאָרְנוּ,
שֶׁהֵמָּה כְּבֶשֶׂר בְּכָל מָקוֹם, בֵּין בְּמֵת בֵּין בְּנִבְלָה
וְשָׂרִץ.

(20) בגמרא שם מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש אם נפרך ולא
נעשה כקמח, ר' יוחנן מטהר וריש לקיש מטמא, ואם נעשה
כקמח גם ריש לקיש מטהר. ומדברי רבינו כאן נשמע
שפוסק כריש לקיש.

יא. עוֹר הָאָדָם - כְּבֶשֶׂר. וְאִם עֲבָדוּ כָּל צִרְפוֹ אוֹ
הַלֵּף בּוֹ כְּדִי עֲבוּדָה - הָרִי זֶה טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה²¹.
אֲבָל מִדְּבָרֵיהֶם מִטְּמֵא בְּכֹזֶת כְּבֶשֶׂר הַמֵּת. גְּזֵרָה
שְׁלֵא לְהִגְדִּיל בְּגִי אָדָם לְעִבּוֹד עוֹרוֹת הָאָדָם
וַיִּשְׁתַּמְשׂוּ בָהֶן²².

(21) כלשון אחרון של עולא, אבל ללשון ראשון גם כשלא
עיבדו טהור מן התורה. (22) בגמרא שם: "גזירה שמא
יעשה אדם עורות אביו ואמו שטיחים".

יב. עוֹר הַבָּא כְּנֹגֵד פָּנָיו שֶׁל אָדָם כְּשִׁינֹלֵד, בֵּין
שֶׁהָיָה חַי וְאִמּוֹ חַיָּה בֵּין שֶׁנִּינֹלֵד מֵת וְאִמּוֹ מֵתָה -
הָרִי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ פֶּרֶשׁ אוֹ צוֹאֵה וְקִיָּא
וְכִינֹצָא בָּהֶן.

יג. כָּל שְׂבֵמַת טָמֵא, חוּץ מִן הַשְּׂנִיִּים וְהַשְּׂעִיר
וְהַצִּפְרִין²³, הוֹאִיל וְגִזְעָן מִחֲלִיף²⁴. וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן
הַכָּל טָמֵא. יִצְדָּק? הַמֵּת בַּחוּץ וְשָׁעָרוֹ בַּתּוֹךְ הַבֵּית -
נְטָמָא כָּל אֲשֶׁר בִּבְיֹתָ. וְכֵן הַנּוֹגֵעַ²⁵ בְּשָׁעָרוֹ אוֹ בְּשִׁנְיוֹ
אוֹ בְּצִפְרָנוֹ כְּשֶׁהֵן מִחֲבָרִין - נְטָמָא. שָׁעָרוֹ הַעוֹמֵד
לְהִגְזֹז²⁶ וְצִפְרָנוֹ הַעוֹמֵדִים לְהִנְטֹל, הוֹאִיל וְהֵן
עוֹמְדִין לְהִנְטֹל יֵשׁ בָּהֶן סֶפֶק. לְפִיכָךְ, הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן -
הָרִי הוּא סֶפֶק טָמֵא. כָּל מִשְׁקָה²⁷ הַיּוֹצֵא מִן הַמֵּתִים
- טָהוֹר²⁸, חוּץ מִדְּמוֹ. וְכָל מִרְאֵה דָמִים מִן הַמֵּת -
טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ. וּמִפְּנֵי כֵּךְ לֹא גִזְרוּ עַל מִשְׁקָה
הַמֵּת בְּדֶרֶךְ שִׁגְזוֹר עַל מִשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מִכָּל
הַטְּמֵאִין? מִפְּנֵי שֶׁהֵמָּה הַכָּל בְּדִלִין מִמֶּנּוּ, לֹא גִזְרוּ
עַל מִשְׁקִין.

(23) אחר שפירשו מן המת. (24) נידה נה, א. פירוש, אם
ניטלו יש להם חליפים שאחרים צומחים במקומם. בשיניים,
שמקצתן אינן חוזרות וצומחות - נאמר שם בגמרא טעם
אחר; מפני שלא נבראו עימו. (25) נזיר נא, א. דין זה יוצא
מאיבעיה של חזקיה שם בשערו העומד להיגלח, ומשמע
שאם אינו עומד להיגלח - טמא. (26) לפני שמת עמדו
להיגזז. (27) דבר נזול. (28) ואף על פי שנוזלים היוצאים
מטומאות אחרות טמאים.

יד. כִּבֵּד שְׁנִמּוּחָה מִטְּמֵאָה בְּרִבְעִית, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה
כְּדָם נִקְפָּה. דָּם קָטָן שֶׁיּוֹצֵא כָּלוּ, אִם אֵין בּוֹ רִבְעִית
- טָהוֹר, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּל דָּם שְׁבוּי²⁹.

הַפְּסוּת אוֹ רֶקֶב הָעֵץ אוֹ חֲלוּדַת הַמִּתְכַּת תַּתְעָרֵב
בְּרֶקֶב גְּזֵיתוֹ. וְרֶקֶב הַמִּטְמֵא שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ¹⁰ עֶפֶר כָּל
שֶׁהוּא - הָרִי הוּא בְּטִמְאָתוֹ¹¹. וְלֹא אָמְרוּ רֶקֶב אֵלָּא
לְמַת בְּלִבָּד, אֲבָל הָרוּג אֵין לוֹ רֶקֶב.

(9) אין חלודה שולטת בזכוית וגם אינה מתפוררת לחלקים
דביקים וכן השיש, אבל שאר אבנים מתפוררים. כל דיני
רקב הם הלכה למשה מסיני (רש"י שם). (10) אחר
שנעשה רקב. (11) תערוכת לפני שירדה לו טומאת רקב -
מעכבת, אבל תערוכת הבאה לאחר מכאן אינה מטהרת.

ה. קִבְּרוּ שְׁנֵי מֵתִים כְּאֶחָד, אוֹ שִׁגְזּוּ שְׁעָרוֹ אוֹ
צִפְרָנוֹ וְקִבְּרוּם עִמּוֹ, אוֹ שִׁקְבְּרוּ אִשָּׁה מֵעַבְרָתָהּ
וְעַבְרָהּ בְּמַעֲיָה - אֵין לָהֶם רֶקֶב¹².

(12) מפני שמעורב בו רקב מגוף אחר.

ו. טָחֵן הַמֵּת עַד שֶׁנִּעְשָׂה רֶקֶב - אֵינוֹ מִטְמֵא, עַד
שִׁירָקִיב מֵאֱלִיוֹ.

ז. טָחֲנוּ כָּלוּ וְהִנִּיחוּ עַד שִׁירָקִיב, אוֹ שֶׁהִרְקִיב
מִקְצָתוֹ כְּשֶׁהוּא חַי וּמָת וְהִרְקִיב כָּלוּ - הָרִי זֶה סֶפֶק,
וְאִם נְטָמָא לְמֵלֵא חֲפָנִים מִרֶקֶב זֶה - הָרִי זֶה טָמֵא
בְּסֶפֶק.

ח. מֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד מֵעַפֵּר הַנִּמְצָא תַּחַת הַמֵּת אוֹ
מֵעַפֵּר הַנִּמְצָא בְּקִבְּרוֹ, וְאֵין יָדוּעַ מַה טִּיבוֹ, אִם הוּא
רֶקֶב שֶׁמִּטְמֵא בְּאֶהָל, אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא עֶפֶר שֶׁנִּתְלַכְלַךְ
בְּנִצָּל הַמֵּת וְדָמוֹ - הָרִי זֶה מִטְמֵא בְּמִשְׁא וּבְאֶהָל¹³,
שֶׁהָרִי יֵשׁ בְּמֵלֵא חֲפָנִים וְעוֹד מֵלֵא חֲפָנִים רֶקֶב¹⁴.
וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאֵף זֶה טְמֵאָה מִדְּבָרִי סוֹפְרִים.

(13) ובנידה כז, ב נימקו: "לפי שאי אפשר למלאות תרוד
ועוד עפר בית הקברות שאין בו תרודו רקב". ולכאורה זה
מנוגד למה שאמר בהלכה ד, שרקב שיש בו תערוכת כל
שהיא אינו מטמא. ובאליהו רבא במשנה שם מפרש על פי
התוספתא כאן, שמה שאמרו הנקבר בכסותו או בארון של
עץ אין לו רקב, הכוונה שאין לו דין רקב לטמא במלוא
תרודו אלא דין עפר קברות לו, שצריך כמלוא תרודו ועוד.
[והמבי"ט בקרית ספר כותב, שמדאורייתא אינו מטמא אם
יש בו תערוכת, אבל מדברי סופרים מטמא]. (14) פירוש,
אנו מחמירים ואומרים שמא רקב הוא שמטמא בשיעור
מלוא חפניים במשא ובאוהל, אבל במגע אינו מטמא
כלמעלה פרק ב הלכה י"א.

ט. הַמֵּת שֶׁנִּשְׂרָף וְשִׁלְדוֹ קִימָתָה¹⁵, וְהוּא הַשְּׂדֵרָה
וְהַצִּלְעוֹת - הָרִי זֶה מִטְמֵא בְּמַת שָׁלֵם. וְאֵין צִרְיָה
לֵימָר אִם נִתְחַרף¹⁶. אֲבָל אִם נִשְׂרָף עַד שֶׁנִּתְבַּלְבַּלָּה
צוּרַת תְּבִנְתּוֹ - טָהוֹר. וְכֵן שְׂפִיר¹⁷ מִרְקָם¹⁸ שֶׁשְׂרָפוֹ
בְּמֵים¹⁹ - טָהוֹר, שֶׁהָרִי נִתְבַּלְבַּלָּה צוּרָתוֹ.

(15) כגון שנשרף ונעשה פחם ונשארה תבניתו כמו שהיתה.
(16) חריכה פחותה משריפה. (17) תחילת יצירתו של
העובר. (18) צורת איבריו ניכרת. (19) עירכבו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. עֲצָם פִּשְׁעוֹרָה¹² שְׁנַחֲלָק לְשָׁנִים - מְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵל¹³.
וְכֵן רִבְעֵי¹⁴ עֲצָמוֹת מֵת אֶחָד שְׁנִדְקָדְקוּ¹⁵ וְאֵין כָּל
אֶחָד מֵהֶם עֲצָם פִּשְׁעוֹרָה - מְטַמֵּאִין בְּאֵהֶל¹⁶ כָּאלוֹ לֹא
נִדְקָדְקוּ.²³

(12) אהלות פ"ב מ"ז, כר' עקיבא. (13) במשנה כתוב סתם:
ר' עקיבא מטמא, ורבינו מפרש שמטמא במשא בלבד, אבל
לא במגע כמו רקב (למעלה פ"ג ה"ג) וכזית מן המת
שבהלכה הבאה (ראה להלן אות יט). (14) שם, כחכמים.
(15) נשברו לחלקים דקים. (16) וכל-שכן שמטמא במשא,
אבל לא במגע. [המלה "וכן" מתפרשת ככה: כמו שעצם
כשעורה שנחלקה מטמאה כלפני חלוקתה, היינו במשא, כך
רובע עצמות שמטמא באוהל, אין החלוקה גורעת מחומר
טומאתו לטמא באוהל. אבל במגע אינו מטמא, מפני
שאי-אפשר ליגע בכולן].

ה. פְּזִית מִן הַמֵּת שֶׁחֲתָכוּ לְחֻלְקִים וְרִדְדוּ¹⁷ וְדִבְקוּ -
מְטַמֵּא בְּאֵהֶל וּבְמִשְׁאֵל¹⁸, וְאִינוּ מְטַמֵּא בְּמַגַּע¹⁹ קִצְתוֹ²⁰
אֶף עַל פִּי שֶׁחֲבֹר, שְׁאִין חֲבֹרֵי אָדָם חֲבֹר.²⁶

(17) דפק עליהם בדבר קשה, ועל-ידי הדפיקות נתחברו
החלקים. (18) כמו ברובע עצמות. (19) כמו עצם כשעורה
שנחלק ורובע עצמות שנדקדקו. ולשלשתם נימוק אחד, מפני
שאינו נוגע בכל השיעור, אבל נושא הוא את כל השיעור וגם
מאחיל על כולו. (20) משמע, שאם נגע בבת אחת בכל
חלקי הכזית - טמא. וזה כדעת חכמים במשנה אהלות פ"ג,
א. ומוכן שגם בעצם כשעורה שנחלק - הדין כך.

ו. פְּזִית חֲלָב²¹ שֶׁלֵּם שֶׁהִתִּיכוּ - טָמֵא²². הִיָּה מְפָרֵד
וְהִתִּיכוּ - טָהוֹר²³.²⁸

(21) נזיר נ, ב. (22) שהרי לא נתפרד לחלקים. בגמרא שם
אמרו, שלא בכל התנאים טמא, ויש לתמוה שרבינו סתם
הדברים. (23) לפני ההתכה פרוח טומאתו, וההתכה אינה
מועילה מפני שחיבורי אדם אינו חיבור.

ז. שְׁדִרְהָ²⁴ שֶׁנִּגְרְרוּ מִמֶּנָּה רֹב חֲלִיֹּת שֶׁלָּהּ, אֶף עַל
פִּי שֶׁשְׁלִדְהָ קָיָמָה - אֵינָה מְטַמֵּאָה בְּאֵהֶל. וּבִזְמַן
שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, אֶפְלוּ מְשִׁפֶּרֶת, אֶפְלוּ מִכְתָּת²⁵
- מְטַמֵּאָה בְּאֵהֶל, מִפְּנֵי שֶׁהַקֶּבֶר מְצֻרָפָה.²⁶

(24) נזיר נב, א. (25) לחלקים דקים.

ח. כָּל הַמְטַמֵּאִין²⁶ בְּאֵהֶל שְׁנַחֲלָקוּ וְהִכְנִסִין בְּתוֹךְ
הַבֵּית - הָאֵהֶל מְצֻרָפֵן וּמְטַמֵּאִין בְּאֵהֶל.³⁴

(26) כחכמים במשנה אהלות פ"ג, א.

ט. עֲצָם²⁷ שֵׁשׁ עָלָיו פְּזִית בֶּשֶׂר בִּידֵי שְׁמִים, וְהִכְנִיס
מִקְצָתוֹ²⁸ לְפָנִים מִן הַבֵּית - נְטֵמָא הַבֵּית. שְׁגִי עֲצָמוֹת
וְעִלְיָהֶם פִּשְׁנֵי חֲצִי זֵיתִים בֶּשֶׂר, וְהִכְנִיס מִקְצָתָן
לְפָנִים - הַבֵּית טָמֵא. וְאִם הָיָה הַבֶּשֶׂר תָּחוּב בְּעֲצָמוֹת
בִּידֵי אָדָם - הַבֵּית טָהוֹר; שְׁאִין חֲבֹרֵי אָדָם חֲבֹר.³⁹

(27) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (28) אפילו מקצת העצם,
מפני שהוא מחובר בידי שמים, הרי הוא כאילו נכנס כולו.

(29) כחכמים באהלות פרק ב משנה ד נגד דעת רבי עקיבא
שמדמה דם לעצמות ששלד שלם מטמא בכל שהוא.
בתוספתא שם פרק ג הלכה ד השיבו חכמים לרבי עקיבא
שלוש תשובות למה אין לדמות בשר לעצמות: א. העצמות
אפילו פחות משיעורן (רובע הקב) מטמאות ברוב מניין
ורוב בניין; ב. אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא.
אבל דם אינו מטמא פחות משיעורו הקבוע (רביעית); ג. אי
אפשר שלא נשארה טיפת דם בגופו של הקטן.

טו. וְאֵלוֹ אִם חֲסָרוּ כָּל שֶׁהוּא - טָהוֹרִים: רְבִיעִית
דָּם, וְעֵצָם פִּשְׁעוֹרָה, וְכִזִּית בֶּשֶׂר, וְכִזִּית נֶצֶל, וּמִלֵּא
חֲפָנִים רָקֵב, וְאִכָּר מִן הַחֵי שֶׁחָסָר מִעֲצָמוֹ כָּל
שֶׁהוּא.⁴

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר דין רביעית דם, ושדרה שנגמרה, וגולגולת של שני
מתים, כל טומאות שבמת אם מצטרפין, ועצם כשעורה
שנתחלקה לשנים, רובע עצמות שנרקבו, וכזית מן המת
שחתכו לחלקים ודבקו, ושדרה שנגמרו רוב חוליות שבה,
כל המטמאין באוהל שנחלקו והכניסו בתוך הבית, מלא
חפנים רקב שנתפור בתוך הבית, דם שנשפך באויר ודם
שנבלע בכסות, וכיצד משערין אותה, המגע והמשא והאוהל
שלשה שמות הם.

א. רְבִיעִית דָּם² הַפֶּאֶה מִשְׁנֵי מֵתִים - טָהוֹרָה, עֵד
שֶׁתִּהְיֶה כָּל הַרְבִּיעִית מִמֵּת אֶחָד. שְׁדִרְהָ שֶׁנִּגְמְרָה
מִשְׁנֵי מֵתִים, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִקְצַת הַחֲלִיֹּת מֵאֶחָד
וְתִשְׁלֹמֶן מִמֵּת אֲחֵר, וְכֵן הַגִּלְגֻּלָּת שֶׁל שְׁנֵי מֵתִים³,
וְרִבְעֵי עֲצָמוֹת מִשְׁנֵי מֵתִים, וְאִכָּר מִן הַמֵּת מִשְׁנֵי
מֵתִים - כָּל אֵלוֹ אֵינֶן מְטַמֵּאִין בְּאֵהֶל, אֲלֹא בְּמַגַּע
וּבְמִשְׁאֵל⁴, כִּשְׁאָר כָּל עֲצָמוֹת.¹¹

(2) כל הדינים שבהלכה זו שנויים במחלוקת באהלות פ"ב
מ"ו, ורבינו פסק בכולם כחכמים. (3) חלק אחד ממת זה.
והחלק השני, המשלים את החסר, בא ממת אחר. (4) אם
יש בהן כשעורה.

ב. אִכָּר⁵ מִן הַחֵי מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים - טָהוֹר. אֶפְלוּ
מֵאִישׁ אֶחָד, אִם נִחְלָק לְשָׁנִים⁶ - טָהוֹר⁷.

(5) שם. (6) וחזר וחיברם. (7) כתנא-קמא שם. והטעם,
מפני "שאין חיבורי אדם חיבור" (שם פ"ג מ"ד). פירוש,
חיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור לטומאה.

ג. פְּזִית⁸ בֶּשֶׂר מִשְׁנֵי מֵתִים, וְכִזִּית נֶצֶל מִשְׁנֵי מֵתִים,
וּמִלֵּא חֲפָנִים רָקֵב מִשְׁנֵי מֵתִים⁹ שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ
לוֹ רָקֵב¹⁰ - הָרִי אֵלוֹ מְצֻטְרָפִין זֶה עִם זֶה. וְכֵן פְּחָצִי
זֵית בֶּשֶׂר וְכִחְצִי זֵית נֶצֶל מְצֻטְרָפִין זֶה עִם זֶה¹¹.
וְשְׁאָר כָּל הַטְּמָאוֹת שֶׁבִּמֵּת אֵין מְצֻטְרָפִין זֶה עִם זֶה,
מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שׁוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶן.¹⁹

(8) תוספתא אהלות פ"ד ה"ג. (9) שלא נקברו יחד (ראה
למעלה פ"ג ה"ה). (10) לפי התנאים שנתבארו למעלה
בפ"ג. (11) שם, ניצל דינו כבשר, ומטמא בכזית כבשר.

(46) תוספתא שם פ"ד ה"ד. (47) לקבוע אם יוצאת רביעית דם. (48) ככמות המים לפני הכיבוס. (49) ולכאורה אפשר לקבוע באופן יותר פשוט אם יצא רביעית או לא. אפשר למדוד את המים אחרי הכיבוס, ולראות אם יש בתערובות רביעית יותר ממה שהיה לפני הכיבוס, אולם אין לסמוך על כך, מפני שנשאר מים בכסות, ובמקומם יצא דם, ולפיכך לא גדלה כמות מי הכיבוס ברביעית. אבל כשמעשרים במראה, אנו אומרים כשם שנשארו מים בכסות, כך נשאר דם באותו יחס.

יד. המִשָּׁא⁵⁰ וְהַמִּגְעַ וְהָאֵהָל שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵם, וְכָל שֶׁהוּא מִשָּׁם אֶחָד מִצִּטְרָף וּמִטֻּמָּא, וּמִשְׁנֵי שְׁמוֹת אֵינוֹ מִצִּטְרָף וְטָהוֹר. פִּיּוּד? הַנוֹגֵעַ בְּכִשְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים אוֹ שְׁנֵשָׁא שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּכַת אַחַת, אוֹ שֶׁהָאֵהָל עַל חֲצִי זֵית וְחֲצִי זֵית אַחֵר מְאָהִיל עָלָיו, אוֹ שֶׁהִנֵּה הוּא וְחֲצִי זֵית תַּחַת הָאֵהָל וְהָאֵהָל בְּמִקְצֵת גּוּפוֹ עַל חֲצִי זֵית אַחֵר אוֹ הָאֵהָל חֲצִי זֵית עַל מִקְצֵתוֹ - הַכֹּל טָמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד. אֲבָל הַנוֹגֵעַ⁵¹ בְּחֲצִי זֵית אוֹ הַנוֹשֵׂא חֲצִי זֵית וְדָבָר אַחֵר מְאָהִיל עָלָיו וְעַל בְּחֲצִי זֵית אוֹ שֶׁהָאֵהָל עָלָיו חֲצִי זֵית אַחֵר אוֹ שֶׁהָאֵהָל הוּא עַל חֲצִי זֵית אַחֵר, וְכֵן הַנוֹשֵׂא⁵² בְּחֲצִי זֵית וְנוֹגֵעַ בְּחֲצִי זֵית אַחֵר - הַכֹּל טָהוֹרִים; שְׁאִין הַמִּגְעַ מִצִּטְרָף עִם הַמִּשָּׁא לֹא בָּמָת וְלֹא בִּשְׂאָר טָמְאוֹת, וְלֹא הַמִּגְעַ מִצִּטְרָף עִם הָאֵהָל, וְלֹא הָאֵהָל מִצִּטְרָף עִם הַמִּשָּׁא, [לְפִי שְׁאִינוֹ שֵׁם אֶחָד].

(50) שם פ"ג מ"א. פסק כחכמים. (51) במשנה שם, יש לכאורה סתירה בין זה בין רישא לסיפא, ועמדו על זה בגמרא חולין קכה, ב, ותיצרו שברישא המדובר בטומאה רצוצה (טומאה הנמצאת במקום סתום, ואין במקומה חלל טפח - נקראת טומאה רצוצה) והלכה למשה מסיני, שטומאה רצוצה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ולפיכך המאהיל עליה כאילו נוגע בה. וברור שרבינו מדבר בטומאה שאינה רצוצה. (52) ולא נגע בו.

פרק חמישי

(1) יבאר המתטמאים מחמת המת, אדם או כלים. ואדם שנטמא במת ונגע בכלים, כלים שננטמאו במת כמגע או באהל, וכלים בכלים או אדם בכלים, כלי חרס אם נעשה אב הטומאה, וכלל גדול בטומאה הנקרא אב, וראשון שני ושלישי הנקרא טמא מת או ולד, ואבות טומאה של דברי סופרים, האוהל עצמו המאהיל על הטומאה, ואי זה אוהל מאהיל, היצא מן העץ אם מתטמא באוהל, ובגדים הנוגעים במת אם מטמאין באוהל, המת אם מטמא משכב ומושב מתחתיו ועל גביו.

א. כָּל הַמִּתְטַמְּאִין² מִחֲמַת הַמֵּת, בֵּין אָדָם בֵּין כְּלִים, כָּל טָמְאִים טָמְאָת שְׁבָעָה. פִּיּוּד? אָדָם אוֹ כְּלִי שֶׁנוֹגֵעַ בְּדָבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין מִן הַמֵּת בְּמִגְעָ³, אוֹ שֶׁנִּשְׁטַמָּא בָּאֵהָל בְּאֶחָד מִדְּבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין בָּאֵהָל, וְכֵן אָדָם שֶׁנִּשְׂא דְּבָרִים שֶׁמִּתְטַמְּאִין מִן הַמֵּת בְּמִשָּׁא - הַכֹּל

וכל-שכן אם הכניס מקצת הבשר, שהבשר גורם לטומאת אהל ולא העצם.

1. מִלֹּא חֲפָנִים²⁹ רָקֵב שֶׁנִּתְפָּזַר בְּתוֹךְ הַבֵּית - הַבֵּית טָמֵא³⁰.

(29) משנה אהלות פ"ג, ב. (30) כחכמים

3. יֹא. רְבִיעִית דָּם³¹ שֶׁנִּבְלָעָה בְּתוֹךְ הַבֵּית - הַבֵּית טָהוֹר לְהֵבֵא³², וְכָל שֶׁהִנֵּה בּוֹ בָּעֵת שֶׁנִּבְלָעָה³³ הִרְבִּיעִית בְּאֶרֶץ טָמֵא.

(31) נידה סב, ב. (32) אחר שנבלעה. (33) נראה, שאפילו נבלעה מקצת הרביעית ולא נשאר כשיעור רביעית - טהור.

6. יֹב. כְּזֵית³⁴ מִן הַמֵּת שֶׁאֲבָד בְּתוֹךְ הַבֵּית וּבִקֵּשׁ וְלֹא נִמְצָא - הַבֵּית טָהוֹר³⁵. וְלִכְשִׁימְצָא - הַבֵּית טָמֵא לְמַפְרָע³⁶ מֵעַת שֶׁאֲבָד עַד שֶׁנִּמְצָא.

(34) תוספתא אהלות פ"ד ה"ד. (35) אנו אומרים שחתול או עכבר אכלו. (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (36) ואין אנו אומרים שזה בשר אחר.

9. יֹג. רְבִיעִית דָּם³⁷ שֶׁנִּשְׁפָּף בְּאֹוִיר³⁸, אִם קָרַשׁ³⁹ אוֹ שֶׁהִנֵּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר בָּרִין⁴⁰, וְהוּא הַמָּקוֹם הַנִּמְנֹךְ כְּמוֹ גִּמָּא, וְהָאֵהָל מְאָהִיל עַל מִקְצֵתוֹ - נְטָמָא. נִשְׁפָּף עַל הָאֶסְקָפָה בְּמִוֶּרֶד⁴¹, בֵּין לְפָנִים בֵּין לְחוּץ⁴² - הַבֵּית טָהוֹר⁴³, שֶׁהָרִי לֹא נָח הָדָם עַל הָאֶסְקָפָה. וְאִם הִיתָה הָאֶסְקָפָה אֲשֶׁר בָּרִין אוֹ שֶׁקָּרַשׁ הָדָם עָלֶיהָ - הַבֵּית טָמֵא⁴⁴. רְבִיעִית דָּם שֶׁנִּבְלָעָה בְּכִסּוֹת⁴⁵: אִם מִתְכַּפֵּסֶת וְיוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ רְבִיעִית דָּם - הָרִי זֶה הַכִּסּוֹת מִתְטַמָּא בְּמִגְעַ וּבְמִשָּׁא וּבָאֵהָל; וְאִם לֹא - אֵינָה מִתְטַמָּא בָּאֵהָל, וְהָרִי הִיא כִּסּוֹת שֶׁנוֹגֵעַ בָּמָת; שֶׁכָּל הַבְּלוּעַ שְׁאִינוֹ יָכוֹל לָצֵאת - טָהוֹר. פִּיּוּד⁴⁶ מִשְׁעָרִין אוֹתָהּ⁴⁷ מִכְּבָסִין אוֹתָהּ בְּמִים, וּמְכִיבִים מִים בְּמִדְתָּן⁴⁸ וְנוֹתֵן לְתוֹכָן רְבִיעִית דָּם; אִם הִנֵּה מְרַאיתָן שׁוֹה אוֹ שֶׁהִנֵּה מִי הַכְּבוֹס אָדָם יוֹתֵר מִמִּי הַמְּזִיג - בְּיָדוֹעַ שֶׁצָּא מִמֶּנָּה רְבִיעִית⁴⁹.

(37) אהלות פ"ג מ"ג. (38) פירוש, במקום שאין על גביו אוהל ('תוספות יום טוב' ותפארת ישראל שם). (39) במקום שנפל. (40) שהוא מכונס בתוך גומא. (41) שהאסקופה משופעת. (42) בין שהשיפוע הוא כלפי פנים, ובין אם הוא כלפי חוץ. (43) ואף-על-פי שסופו של הדם להגיע לבית דרך השיפוע, טהור הבית כל זמן שלא הגיע, שהשיפוע אינו מחבר (במשנה: "הקטפרס"). ואף-על-פי שבשר או עצמות שנחלקו מטמאים באוהל (ראה למעלה ה"ד וה"ה), דם אינו מטמא אלא במחובר. והראב"ד בהשגותיו כאן מפרש טעמו של דבר: רביעית דם מטמא מפני שדם נקרא נפש, ונפש היא רביעית דם מחובר (שיעור הדם בגופו של קטן), ולא כשהוא מחולק. (44) אפילו מקצתו מחוץ למשקוף, כי האוהל מטמא אף-על-פי שהוא מאהיל רק על חלק מן הטומאה. (45) שם משנה ב.

פסחו בו ביום כמו טמא שרץ (ראה הל' קרבן פסח פ"ו ה"א-ב).

1 טַמְאִים טַמְאָת שְׁבַעָה; שְׁנֵאמַר: כָּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל
2 וְכָל אֲשֶׁר בָּאֵהָל יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים.⁴

ג. פִּלִּים שְׁנֵטְמָאוּ בְּמַת, בֵּין בְּמַגַּע בֵּין בָּאֵהָל - הָרִי
16 הֵן לְנוֹגַע בְּהֵן כְּנוֹגַע בְּמַת עֲצָמוֹ: מָה הַמַּת מְטַמָּא
17 הַנוֹגַע בּוֹ, בֵּין אָדָם בֵּין פִּלִּים, טַמְאָת שְׁבַעָה; אָף
18 פִּלִּים שְׁנֵטְמָאוּ בְּמַת, הֵם וְהַפִּלִּים אוֹ הָאָדָם שִׁינָּע
19 בְּהֵן טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה¹². שְׁנֵאמַר: בַּחֲלָל חָרַב אוֹ
20 בְּמַת¹³; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַחָרַב בְּמַת. וְהוּא
21 הַדִּין לְשֹׁאֵר פִּלִּים, בֵּין כָּלִי מִתְּכֹחַת בֵּין כָּלִי שְׁטִף¹⁴
22 וּבְגָדִים¹⁵. הָרִי הוּא אוֹמֵר¹⁶: כָּל הָרֵג נֶפֶשׁ וְכָל נֹגַע
23 בַּחֲלָל. וְכִי תַעֲלֶה עַל דִּעְתָּךְ, שֶׁהָ יָרָה חֵץ וְהָרֵג אוֹ
24 זֶרֶק אֲכָן וְהָרֵג נִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים? ! אֲלֹא הוֹרֵג נֶפֶשׁ
25 בַּחָרַב וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, שְׁנֵטְמָא בְּנוֹגְעָתוֹ בְּכָלִי שֶׁהָרֵג בּוֹ,
26 שֶׁהָרִי נֹגַע הַכָּלִי בְּמַת. וּמִזִּין שֶׁאֵף הַפִּלִּים הַנוֹגְעִין
27 בָּאָדָם שְׁנֵנָּע בְּכָלִים שְׁנֵטְמָאוּ בְּמַת שְׁטַמְאִים טַמְאָת
28 שְׁבַעָה? שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: וְכַפְסָתָם בְּגִדֵּיכֶם בְּיוֹם
29 הַשְּׁבִיעִי וְטִהַרְתֶּם¹⁷. הָא לְמַדָּת, שֶׁכָּל אָדָם הֵטְמָא
30 טַמְאָת שְׁבַעָה מְטַמָּא בְּגִדִּים טַמְאָת שְׁבַעָה.
31

(12) רבינו כפל שלוש פעמים את המונח "נגיעה" להדגיש ולומר לך, שטומאה זו מטמאת רק בנגיעה, אבל לא באוהל ובמשא. ראה לקמן ה"ט. (13) דין כלים שנגעו במת עצמו, למדנו ממקרא זה. אבל כלים שנגעו באדם שנטמא במת, למד רבינו למעלה בתחילת ה"ב מהכתוב "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי", ע"פ ה'ספרי' חוקת, פיסקה קל. (14) כלים שמתטהרים ע"י שטיפה במי מקווה. (15) אבל לא כלי חרס (ראה לקמן ה"ו). (16) 'ספרי' חוקת, פיסקה קכו. (17) נתבאר למעלה ה"ב, ובהלכה זו.

ד. נִמְצְאָת אוֹמֵר¹⁸: אָדָם שְׁנֵנָּע בְּמַת, וְאָדָם בָּאָדָם
32 אַחֵר - הָרָאוּשׁוֹן טַמָּא טַמְאָת שְׁבַעָה, וְהַשְּׁנִי טַמְאָת
33 עָרַב. פִּלִּים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְכָלִים בְּפִלִּים - שְׁנִיָּהם
34 טַמְאִים טַמְאָת שְׁבַעָה¹⁹; אֲבָל הַשְּׁלִישִׁי, בֵּין אָדָם בֵּין
35 פִּלִּים, טַמָּא טַמְאָת עָרַב. פִּלִּים הַנוֹגְעִין בְּמַת, וְאָדָם
36 בְּפִלִּים, וְכָלִים בָּאָדָם - שְׁלִשְׁתָּן טַמְאִין טַמְאָת
37 שְׁבַעָה²⁰; וְהַרְבִּיעִי, בֵּין אָדָם בֵּין פִּלִּים, טַמָּא טַמְאָת
38 עָרַב.
39

(18) אהלות פ"א מ"א-ג. (19) אבל יש הבדל ביניהם, הראשונים נעשים אבי אבות הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם טומאת שבעה כמו המת עצמו. אבל הכלים השניים הם אב הטומאה ומטמאים את הנוגע בהם, בין אדם ובין כלים, טומאת ערב בלבד. (20) שכלים הנוגעים באדם שהוא אב הטומאה, נעשו כמותו (משנה, שם). אבל כלים שנגעו בכלים שהם אב הטומאה - נעשו ראשון.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ²¹ לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²²;
40 אֲבָל לַחֲיִב פָּרַת עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ אוֹ עַל אֲכִילַת
41 קִדְשִׁים - אֵינוֹ חֲיִב אֲלֵא הַשְּׁנִים בְּלִבְד: הָרָאוּשׁוֹן
42 שְׁנֵנָּע בְּמַת וְהַשְּׁנִי שְׁנֵנָּע בּוֹ, כְּדִין תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר:
43

(2) מגע ואוהל מפורשים בתורה שטמאים טומאת שבעה, ומשא למדנו מגבילה בקל-וחומר. ראה למעלה פ"א ה"א-ב. (3) נמנו למעלה פ"ג. (4) מכתוב זה למדנו שאוהל המת מטמא טומאת שבעה, ולא הוברר למה לא הביא גם את הכתוב במגע (במדבר יט, יא): הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. [ואולי, מפני שב'ספרי' אמרו, שטומאת מגע אפשר ללמוד בקל-וחומר מאוהל, מצא רבינו כמיותר להביא גם את הכתוב במגע].

ב. אָדָם שְׁנֵטְמָא בְּמַת וְכָלִים שִׁינָּע בְּהֵן אָדָם זֶה -
3 טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה⁵; שְׁנֵאמַר: וְכַפְסָתָם בְּגִדֵּיכֶם
4 בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטִהַרְתֶּם⁶. אֲבָל אָדָם שְׁנֵנָּע בָּאָדָם
5 שְׁנֵטְמָא בְּמַת, בֵּין שְׁנֵנָּע בּוֹ אַחֵר שְׁפָרַשׁ מִמְטַמְאִיו
6 בֵּין שְׁנֵנָּע בּוֹ כְּשֶׁהוּא עֹדִין נֹגַע בְּמַת⁷ - הָרִי זֶה
7 הַשְּׁנִי טַמָּא טַמְאָת עָרַב⁸; שְׁנֵאמַר: וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת
8 תִּטְמָא עַד הָעָרַב⁹. זֶהוּ דִּין תּוֹרָה. אֲבָל מִדְּבָרֵי
9 סוֹפְרִים, הַנוֹגַע בְּמַת וְנֹגַע בָּאָדָם אַחֵר וְעֹדִין הוּא
10 מַחֲבֵר בְּמַת - שְׁנִיָּהן טַמְאִין טַמְאָת שְׁבַעָה, וְכֵאלוּ
11 נֹגַע זֶה הַשְּׁנִי בְּמַת עֲצָמוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
12 לְעִנְיַן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים¹⁰; אֲבָל לְזִזִּיר וְלַעוֹשֶׂה פֶּסַח¹¹,
13 בֵּין בְּשַׁעַת חֲבוּר בֵּין אַחֵר שְׁפָרַשׁ - אֵינוֹ טַמָּא אֲלֵא
14 טַמְאָת עָרַב, כְּדִין תּוֹרָה.
15

(5) בפסחים יד, ב - דרשו מהכתוב (שם טז): "בחלל חרב", חרב הרי הוא כחלל. כלומר, מה חלל אבי אבות הטומאה, אף החרב שנגעה בו - כך. ודעת רבינו שלא דוקא חרב, אלא כל הכלים, ואפילו כלי עץ ודומיהם, דינם כך חוץ מכלי חרס (ראה לקמן ה"ג), ובגמרא שם למדו מכאן גם על כלי הנוגע באב הטומאה שמקבל דרגת הטומאה של מטמאו, והוא טמא שבעה ימים. אולם רבינו כאן מביא דרשה אחרת לכלי שנטמא באב הטומאה. ויבואר להלן ה"ג. (6) ונשמע שאין לבגדים טהרה לפני היום השביעי. (7) זה נקרא בגמרא טומאה בחיבורין. (8) בנזיר מא, ב - אמר רבי ינאי, שאין הנזיר מגלח על טומאה בחיבורין. ופירשו שם הטעם, מפני שאינה מן התורה. ומכאן למד רבינו, שאינה מטמאה שבעה. (אמנם בעבודה זרה לו, ב - למדו טומאה בחיבורין מן המקרא, אבל רבינו סובר שהמסקנה של רבא שם מבטלת את הלימוד הזה (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס)). ראה באות הבאה. (9) לפני-זה כתוב: וכל אשר יגע בו הטמא יטמא, ומפרש רבינו שלדעת רבא שם, סופו של הפסוק (והנפש הנוגעת טמא עד הערב) הוא פירוש למה שנאמר לפניו, ולא כמו שרצו לפרש (במס' עבודה זרה, שם) "יטמא" היינו שבעת ימים, "והנפש הנוגעת", כלומר השלישי, טמא טומאת ערב. (10) אסור לו לאכול תרומה וקדשים. (11) נזיר מא, ב. פירוש, אם נטמא נזיר בטומאת חיבורי אדם, אינו מגלח ואינו סותר את ימי נזרו אלא ממשיך כאילו לא נטמא. ואדם שנטמא בחיבורין בערב פסח, אינו נדחה לפסח שני אלא עושה

30) ב"ק ב, ב. "אבות הטומאות וכו', תולדותיהם לאו (אינם) כיוצא בהם, דאילו (שהרי) אב מטמא אדם וכלים, ואילו תולדה - אוכלין ומשקין מטמא, אדם וכלים אינו מטמא".

ט. כל המתטמא מחמת המות³¹ טמאת שבעה, בין אדם בין בליים, הוא הנקרא טמא מת. והוא אב מאבות הטמאות לענין טמאת תרומה וטמאת קדשים, כמו שבארנו³², כדי למנות ממנו ראשון ושני, וכדי לטמא אדם וכלים במגע פשאר אבות הטמאות³³. ואינו מטמא במשא³⁴.

31) בגמרא פסחים יד, א - פירשו מה שאמרו במשנה שם "ולד הטומאה", הכוונה לשני לטומאה. (למעלה ה"ה). 32) כלים פ"א מ"א. 33) שם. והוא הדין שאינו מטמא באוהל (ראה למעלה ה"ג). במשנה מדובר גם בטומאות אחרות שאין בהן טומאת אוהל כלל, ולפיכך לא הזכירה אוהל, ורבינו דרכו לנקוט לשון המשנה.

י. כל המתטמא מחמת המות³⁵ טמאת ערב הוא ולד הטמאה³⁶, והוא הראשון לטמאה³⁷. ואפשר שהיה הרביעי מן המות ראשון לטמאה, כמו שבארנו³⁸, לענין תרומה וקדשים.

35) מכוח טומאתו של המת. 36) וכל אב הטומאה טמא שבעה. 37) והנוגע בו נעשה שני. 38) למעלה ה"ד.

יא. אדם או בליים שנטמאו במגע ארץ העמים ובית הפרס או במשא, או במגע דם תבוסה וגולל ודופק או באהל³⁹, וכן אדם שנטמא במשא דם תבוסה⁴⁰ - הרי אלו פלן וכל פיוצא בהן אבות טמאות של דברי סופרים. וכן בגדים המתטמאין מחמת אלו טמאת שבעה - פלן אבות הטמאות של דברי סופרים.

39) של גולל ודופק שאינם מטמאים במשא אלא במגע ובאוהל (ראה למעלה פ"ג ה"ג). 40) לא נתברר למה לא כלל משא דם תבוסה עם דיני בית הפרס וארץ הגויים, ולמה הפסיק בין מגעו ומשאו.

יב. האהל עצמו⁴¹ המאחיל על הטמאה, אף על פי שלא נגעה בו טמאה - הרי הוא טמא טמאת שבעה מן התורה, והרי הוא כבגדים שנגעו במת; שנאמר: והזה על האהל. במה דברים אמורים? בשהיה האהל בגד או שק או פלי עץ⁴² או עור, אחד עור בהמה וחסיה, בין המתירין לאכילה בין האסורין לאכילה⁴³; שנאמר: ויפרש את האהל על המשכן - אין קרוי אהל אלא ארוג ועור פמשכן. אבל אם היה האהל נסרין של עץ, כגון התקרה והמחצלת וכיוצא בהן, או שהיה עצם או של מתכות⁴⁴ - הרי זה טהור. ואין צריך לומר, שאם היה בגן - שהוא טהור. וכל מקום שנאמר הבית טמא - אינו אלא

1 וכל אשר יגע בו²³ הטמא יטמא; אבל הנוגע בכלים 2 שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו 3 במת - פטור, כמו שבארנו בהלכות ביאת מקדש²⁴. 4 שהדברים האלו, אף על פי שהן דברי קבלה - אין 5 דין תורה²⁵, שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה 6 שנטמא במת שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא 7 ראשון, בין אדם בין בליים.

(21) "ירושלמי" נזיר פ"ז ה"ד. (22) פירוש, למנות ראשון לטומאה ושני לטומאה, עד רביעי בקדשים (ראה הלכה ט). ב"ירושלמי" שם אמרו: רבי יוחנן בשם רבי ינאי, וכולהו תורה הן אצל תרומה, אבל על ביאת מקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון. ורבי אבין בר חיאי ב"ירושלמי" שם חולק על רבי יוחנן, ודעתו שגם באדם שנגע באדם פטור, ורבינו פסק כרבי יוחנן. (נאמרו פירושים שונים בדברי ה"ירושלמי" הזה (ראה 'פני משה' ו'חזון איש'), אולם דברי רבינו מתפרשים יפה לפי הכסף-משנה). (23) פירוש, בזה שנגע במת עצמו. (24) אף-על-פי שנגע באב הטומאה ונטמא. (25) פ"ג הט"ו.

8 ו. פלי חרש שנגע במת²⁶ או שהיה עמו באהל - 9 טמא. ואינו מטמא [לא אדם] ולא פלי חרש אחר 10 ולא שאר בליים²⁷; שאין פלי חרש נעשה אב 11 הטמאה לעולם²⁸, לא במת ולא פשאר טמאות. וזה 12 דין תורה, אף על פי שהוא קבלה.

(26) כל הדינים שאינם מפורשים ממש בתורה, אלא נדרשו מן הכתובים - נקראים לפעמים בפי רבינו 'דברי סופרים', וברוב הענינים דינם כדיני תורה, אבל על ביאת מקדש אין חייבים כרת אלא בטומאה המפורשת בתורה (ראה ראב"ד וסוף-משנה). (27) פירוש, אם אוירו נגע במת. ביארנו כבר, שכלי חרס אינו מיטמא מדופנו החיצון אלא מבפנים. (28) אלא אוכלין ומשקין בלבד. כלים פ"ח מ"ד. בתורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, שנינו: "יכול (יכול אני לפרש) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס, תלמוד-לומר "מכל האוכל", אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס, ואין הכלים מיטמאים באויר כלי חרס". ומכאן למדנו שכלים אינם מקבלים טומאה מוולד הטומאה (רש"י פסחים כ, ב).

13 ז. זה פלל גדול²⁹ בטמאות: פל אב הטמאה מטמא 14 אדם ומטמא בגדים וכלים, בין פלי מתכות בין פלי 15 שטף בין פלי חרש. וכל המטמא אדם וכלים 16 בנגיעה - הרי זה אב הטמאה. וכל ולד הטמאות 17 מטמא אכלין ומשקין, ואינו מטמא לא אדם וכלים, 18 לא פלי חרש ולא שאר בליים ובגדים.

(29) עירובין קד, ב. ראה ה"ח.

19 ח. פל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון, והנוגע 20 בראשון נקרא שני, והנוגע בשני נקרא שלישי, 21 והנוגע בשלישי נקרא רביעי. והראשון ושלמטה 22 ממנו פלן נקראין ולד הטמאה³⁰.

הבגד שנגע בו והבגד שנגע בבגד זה, אבל בזב כולם טמאים שבעה. (52) בגדים המונחים עליו, בזב, כולם - אפילו אלה שלא נגע בהם - טמאים ומטמאים אוכלין ומשקין, ונקרא "מדף", מלשון "ריחו נודף" שמרגישים בו מרחוק, וכן גם זה מטמא מרחוק. (53) ראה למעלה ה"ד. (54) שם. (55) בהל' מטמאי משכב ומושב. (56) טומאה שאין במקומה חלל טפה, נקראת "טומאה רצוצה", כלומר לחוצה, מלשון הכתוב (דברים כח, לג): "והיית רק עשוק ורצוץ", ודיניה יבוארו לקמן בפרק שביעי.

יום חמישי ח' שבט ה'תשפ"א

פרק ששי

(1) יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסהו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה.

- א. עצמות הדג²⁷ ועורו, העושה מהן כלים - אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים²⁸ וכיוצא בה. שכל מה שבים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות כלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים²⁹.

(2) בתורת כהנים פרשת שמני פרשתא ו הלכה ט שנינו: "יכול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ". כעין צמר ירקרק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. (4) הכתוב מיעט את שבים לעניין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

- ב. כלי גללים³⁰ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת³¹, כגון התבה³² והמגדל והפנתר, שהן מחזיקין ארבעים סאה³³ בלח³⁴ ויהיה להם שוליים³⁵ - אינן מקבלין טמאה כלל³⁶ לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין כלי עץ הקא מדברי סופרים.

(5) רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. (6) להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (7) ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (8) מכילה עשרים וארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (9) "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ

- אדם וכלים שפכל הפית. ואין לה יוצא מן העץ
- שהוא מתטמא טמאת אהלים אלא הפשתן בלבד⁴⁵.

(41) 'ספרי' חוקת, פיסקה קט: "בא הכתוב ולימד על האוהל שהוא מקבל טומאה", אפילו הוא קבוע בקרקע. (42) פירושו, פשתן שנקרא עץ, שנאמר (יהושע ב, ו): "ותטמנם בפשתי העץ" (גמרא שבת כז, ב). [כך פירוש הכסף-משנה. ולפי זה, המילה "כלי" פירושה פשתן ארוג, ומה שאמר בגד או שק, הכוונה לדברים שאינם גדלים מן האדמה כגון צמר. והמבי"ט ב'קריט ספר' אינו גורס את המילים "או כלי עץ"]. (43) שם כח, א. (44) שאינם כלים ואינם מקבלים טומאה כלל, או שהם כלים אבל קבעם בקרקע לאוהל, וביטלו מתורת כלים (ראה 'תוספות' שבת כז, ב ד"ה ואין). (45) להוציא קנבוס וכותנה וכדומה. ומדובר בקבוע לקרקע, אבל אם אינם קבועים - מיטמאים ככל הכלים המאהילים על הטומאה.

- ג. בגדים⁴⁶ הנוגעים במת, אף על פי שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בהן טמאת שבעה - אינן כמת לטמא באהל ובמשא. שהמשא למת עצמו אינו מפרש, כמו שבארנו⁴⁷; ובטמאת אהל הוא אומר: אדם כי ימות באהל⁴⁸. לפיכך, הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן, וכל המאהיל עליהן או שהאהילו עליו או שהיו עמו באהל - הרי זה טהור. וכן האדם שנטמא במת והאהיל על הכלים - הרי הן טהורין; שאין טמא מת טמא⁴⁹ אלא במגע בלבד.

(46) נתבאר בה"ג. (47) פ"א ה"ב. ודיו במת עצמו, אבל אין למדים ממנו לנוגע במת. (48) הוא מטמא אוהלים, ולא הנוגע בו. (49) בכת"י תימן: מטמא.

- יד. המת אינו מטמא⁵⁰ משכב ומושב מתחתיו⁵¹ ולא מדף מעל גביו⁵², אלא אחד כלי שניגע במת מצדו או שהיה תחתיו או על גביו. כיצד? עשרה בגדים זה על גבי זה והמת למעלה, ועשרה בגדים אחרים על גבו מלמעלה: בגד הנוגע בו והבגד השני שנגע בבגד שנגע בו - שניהן טמאים טמאת שבעה⁵³, והשלישי - טמא טמאת ערב, בין של מעלה בין של מטה, והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי ולמעלה - כלן טהורין⁵⁴. מה שאין בן בטמאי משכב ומושב, כמו שיתבאר במקומו⁵⁵. במה דברים אמורים שכל הבגדים או הכלים שתחתיו ושל מעלה ממנו טהורין? בשלא היתה שם טמאה רצוצה⁵⁶ ולא טמאת אהל, או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן, כמו שיתבאר במקומו.

(50) זבים פ"ד מ"ו: "זה חומר מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו וכו' ועל גביו מדף, מה שאין המת מטמא". (51) אם הוא יושב או שוכב על כמה בגדים המונחים זה על גב זה, דינו כדין נוגע, כמבואר למטה, ואינו מטמא אלא

טמאת שבועה כל זמן שהיא גולל. התיר הבבלי - 19
הרי היא טהורה בשאר הבבלי. וכן חבית¹⁹ שהיא
מלאה משקין מקפת צמיד פתיל ועשה אותה גולל
למת - הנוגע בה²⁰ טמא טמאת שבועה, והחבית
והמשקין טהורין²¹.

(19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני
שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך
הכלי.

ה. קורה שעשה גולל לקבר, בין עומדת²² בין
מטה על צדה²³ - אין טמא אלא פגג פתח הקבר
בלבד²⁴, והנוגע בקצה המנח חוץ לקבר - טהור.
עשה ראשה גולל לקבר²⁵ והרי היא עומדת על
הקבר כמו אילן: הנוגע ממנה בארבעה טפחים
סמוך לקבר - טמא משום גולל, ומארבעה ולמעלה
- טהור²⁶. במה דברים אמורים? בזמן שהוא עתיד
לקץ אותה; אבל אם אינו עתיד לקץ אותה - פלה
גולל.

(22) ורחבה עודף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר
וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העודף על
הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ
שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו
אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל
יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו
מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבבא ראשונה משמיעה
אותנו, שהעודף על פתח הקבר אינו מטמא, ובבא אחרונה
קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא
על פי התוספות יום טוב שם).

ו. שתי אבנים גדולות של ארבעה ארבעה טפחים
שעשאן גולל - המאהיל על גבי שתיהן²⁷ טמא²⁸.
נטלה אחת מהן - המאהיל על גבי שניה טהור,
מפני שיש לטמאה דרך שתצא בו²⁹.

(27) כלומר, על כל אחת משתיהן. (28) מפני שהאבן גדולה
ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (29) ראה לקמן
הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא
על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף
משנה בשם הר"י קורקוס).

ז. גל של צורות שעשאן גולל לקבר - אין טמא
אלא סדר הפנימי³⁰, שהוא צרכו של קבר; אבל
הנוגע בשאר האבנים - טהור.

(30) הצורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה
התחתונה נקראת סדר פנימי.

ח. ארון שהוא חקוק בסלע³¹ והניחו בו המת
וכסוהו בגולל - הנוגע בסלע בכל מקום טהור³²,
והנוגע בגולל טמא. למה זה דומה? לבור גדול
מלא מתים, ואבן גדולה על פיה, שאין טמא אלא

למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי
ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלבד, שאין לו גודש, שווה
למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש.
(10) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם,
למעט שוליים עגולים או מחודדים. (11) בחגיגה כו, ב
למדו דין זה מהיקש לשק, שנאמר בתורה (ויקרא יא, לב)
"כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק
מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה
הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.

ג. פלי עץ - פשוטיהם¹² טהורים, ומקבליהם¹³
טמאים. פלי חרש - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן
טמאין. ואינן טמאין אלא מאוירין¹⁴ או בהסט
הזב¹⁵. אפילו נגע פלי חרש במת מגבו - אינו
מתטמא¹⁶. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות באוירו
ואף על פי שלא נגע בו - נטמא. היה פלי חרש
עם המת באהל - נטמא, שהרי הטמאה נכנסה
באוירו. ואם היה מקף צמיד פתיל - הוא ומה
שבתוכו טהור, כמו שנפרש בתורה; שאין טמאה
נכנסה לו אלא מפתחו ובהסט הזב¹⁷, שהרי הוא
במי שנגע בכל¹⁸.

(12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה
גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה
השמיטם רבינו]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית
קיבול. (14) אם נגעה הטומאה באוירו של הכלי ואף על
פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת
כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש
אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו
תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאויר
כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת
הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (15) אם
זב הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע
(פרשתא ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי
חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש
הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה
בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו
גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס
מגבו אלא מאויר, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא
טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה
מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד
פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם
באוירו, שהרי הזיזו.

ד. העושה גולל מדבר שאינו מקבל טמאה, כגון
שהניח על גבי הקבר אבן או פלי אדמה או פלי עץ
הבא במדה או פלי חרש המקף צמיד פתיל או עור
הדג ועצמו וכיוצא באלו - הנוגע בהן טמא טמאת
שבועה משום נוגע בגולל. ואם פרשו מלהיות גולל
או שהסיר את המת מתחתיהן - הרי הן טהורין. וכן
בהמה שקפטה ועשה אותה גולל - הנוגע בה טמא

פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש לה מחיצות לא גזרו. (50) גירסת רבינו בתוספתא שם היא: "במה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן הקבר טמא)? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף".

פרק שביעי

(1) יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית ובו פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר מטמא מכל סביביו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

א. בית סתום² שהמת בתוכו, או שהיה לו פתח [ופרץ את פציימיו]³ וסתמו - מטמא מכל סביביו, והנוגע בו מאחוריו או מגגו - טמא שבעה, מפני שהוא כקבר סתום⁴. נפתח בו פתח, אפילו סתמו, אם לא פרץ פציימיו - הנוגע בו מאחוריו ומגגו טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה יהיה שעור הפתח? שלם המת⁵ - פתחו בארבעה טפחים⁶, וכזית מן המת - פתחו בטפח, וגדול מפזית - הרי הוא כמת ופתחו בארבעה.

(2) תוספתא אהלות פט"ז ה"י, גמרא בבא בתרא יב, א. בית שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא בבית ואפילו הנמצא תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת הנעולה מיטמא באוהל. מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה ויעבור דרך המשקוף, והרי כל זה אהלו. אבל הנוגע בקורות הבית מבחוץ - טהור. (3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת והקיר, ובכללן משקוף ומזוזות. כל זמן שלא פרץ אותם לא יצא מדין פתח, ולפיכך אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד הפתח, כמו שנתבאר למעלה. (4) דין קבר סתום נתבאר למעלה בפרק ששי. (5) אף-על-פי שאין בו כזית, כגון נפל קטן. (6) ואם אין בו כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג מ"ו).

ב. המת בתוך הבית⁷ ובו פתחים הרבה, בזמן שפלים נעולים⁸ - פלם טמאים⁹, והיושב בצד כל פתח מהן פתח התקרה היוצא על הפתח - נטמא¹⁰. נפתח אחד מהן, או שחשב להוציאו באחד מהן, ואף על פי שחשב אחר שמת המת¹¹, אפילו חשב להוציאו בחלון שהיא ארבעה¹² על ארבעה - הציל¹³ על הפתחים פלן, ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או שחשב עליו, והשאיר טהורין¹⁴, מפני שהן נעולין¹⁵ והרי אין הבית כקבר סתום¹⁶. וכן אם התחיל לחתור פתח¹⁷ להוציאו בו - משיחתור ארבעה על ארבעה¹⁸ הציל על הפתחים פלן. היה שם פתח סתום וחשב להוציאו והתחיל לפתחו - משיחתחיל לפתח הציל על הפתחים פלן¹⁹. היו בו²⁰ חלונות הרבה²¹ וכלן מוגפות - פלן טהורות²². נפתחו²³ - פלן טמאות²⁴, ולא הצילו על הפתחים²⁵. פתח

1 פנגד חללה. ואם בנה נפש³³ על גבה³⁴ - הרי זו 35
2 כקבר סתום³⁶ ומטמא מכל סביביו. היתה הארון³⁷
3 החקוקה בסלע³⁸ רחבה מלמטה³⁹ וצרה מלמעלה 4
4 והמת בתוכה - הנוגע בה מלמטן טהור⁴⁰, 5
5 ומלמעלן⁴¹ טמא; שהרי הצדין מלמעלה סמכו על 6
6 גבי המת ונעשו כגולל. היתה הארון רחבה 7
7 מלמעלה וצרה מלמטה - הנוגע בה מכל מקום 8
8 טמא⁴². היתה שוה⁴³: הנוגע בה מטפח הסמוך 9
9 לקרקעיתה⁴⁴ ולמעלה - טמא⁴⁵, מטפח ולמטה - 10
10 טהור. נקב ארון בסלע והכניס המת בתוכה פמו 11
11 נגר⁴⁶ - הנוגע בה מכל מקום טהור, חוץ ממקום 12
פתחה.

(31) שלא נעקר מעולם ממקומו. (32) זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. (33) חדר קטן. (34) על הארון. (35) הנפש [=החדר הקטן]. (36) קבר סתום האמור בכל מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בצידי הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. (37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מצאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל-א' ד', יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. (38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י' הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. (39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר. (40) ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. (41) במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. (42) מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. (43) כותלי הסלע וקופים בקו ישר. (44) משולי הקבר. (45) פסק כרבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגרר אחריו, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. (46) יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם.

13 ט. מערה שהקבר⁴⁷ בתוכה וחצר לפני המערה: 14 בזמן שהחצר לאויר⁴⁸ - העומד לתוכה טהור⁴⁹, 15 ובלבד שלא יגע במשקוף המערה⁵⁰; ובזמן שהחצר 16 מקרה: אם היה בה [מגלה בצד המערה] ארבעה 17 טפחים על ארבעה טפחים או יתר - הנכנס לשם 18 טהור; היתה פחותה מארבעה על ארבעה - הנכנס 19 לשם טמא ואף על פי שלא נגע בפתח המערה.

(47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. (48) פירוש, שאין תקרה על גבה. (49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על

שחשב טמאים, תועיל ההערכה להשתמש בפתח הדרומי עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].
 ג. בתים³⁶ הפתוחין לאכסדרה³⁷ והמת באחד מהן: אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה - הרי הבית שער³⁸ והבתים טמאים³⁹; ואם לאו⁴⁰ - בית שער טמא⁴¹, והבית טהור⁴². ההדר⁴³ שלפנים מן הבית מוגף⁴⁴, ונכנסה טמאה לפנים⁴⁵ דרך חלון⁴⁶ - הבית החיצון טהור⁴⁷, מפני שהטמאה חוזרת ויוצאת דרך החלון שנכנסה בו⁴⁸.

(36) תוספתא שם. (37) מקום לפני הבתים שפתחיהם לתוכו, והוא מוקף משלושה צדדים ותקרה מכסה עליו. (38) רבינו קורא כאן לאכסדרה "בית שער" (כסף-משנה), כנראה מפני שהיא כמבוא לבית. (39) כאילו כבר הוציאו את המת דרך האכסדרה ונטמאה, וממנה נכנסת הטמאה לבתים. (40) כגון שיש לבית שהמת בתוכו עוד פתח שלא מצד האכסדרה, וקרוביו מתכוונים להוציאו דרך פתח זה. (41) פירוש, האכסדרה טמאה מפני שהיא טפילה לבית. (42) בכת"י תימן הגירסא: והבתים טהורים. וגירסא זו נכונה. והמדובר, כשפתח בית המת נעול (כסף-משנה). [ותמוה הדבר, למה האכסדרה טמאה כשפתח הבית נעול, הלא אפילו האסקופה שתחת המשקוף מחוץ לדלת הנעולה - טהורה? ובסדרי טהרות לאדמו"ר הגאון מראדזין מפרש, שהמדובר כשלא ידוע אם יוציאו את המת דרך האכסדרה או לא. ומה שכתב "ואם לאו", פירושו שאין מנהג קבוע להוציא דרך האכסדרה, ולפיכך טימאו את האכסדרה מספק, אבל אינה מביאה את הטמאה לבית מספק]. (43) תוספתא שם. (44) הדלת שבין החדר והבית החיצון נעולה. (45) לחדר הפנימי. (46) שבחדר. (47) ואף-על-פי שהטמאה עתידה לצאת דרך פתחו. (48) ומה שאמרו אין החלונות מצילים על הפתחים, המדובר כשהטמאה לא נכנסה דרך החלון.

ד. אין הקבר⁴⁹ מטמא מפל סביביו⁵⁰ עד שיהיה שם חלל טפח על טפח על רום טפח⁵¹. אפילו הגביה הבנין על גבי חלל טפח עד לרקיע - הפל⁵² טמא⁵³, לפי שהכל כקבר⁵⁴. היתה טמאה רצוצה⁵⁵ ולא היה שם חלל טפח - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, ואין טמא אלא הנוגע בנגד הטמאה מלמעלה או המאהיל עליה מלמעלה, או הנוגע בנגדה מלמטה או מה שהאהיל עליו מלמטה⁵⁶; אבל הנוגע בצדי הבנין - טהור.

(49) אהלות פ"ז מ"א. "הטמאה בכותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". (50) פירוש, מבחוץ, כדין קבר סתום. (51) מקום פנוי למעלה מן הטמאה. (52) הנוגע בכתלי הבנין מבחוץ, בגגו ובקרקעיתו. (53) שם. (54) כקבר סתום. (55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אטומה". (56) שהקבר האהיל עליו.

ה. זה פלל⁵⁷ גדול בטמאת מת: שפל דבר המטמא

1 קטן²⁶ בתוך פתח גדול²⁷ - המאהיל על גבי שניהם²⁸
 2 טמא. חשב להוציאו בקטן - טהר קטן את הגדול²⁹.
 3 היו שניהן מתאימין³⁰ - המאהיל על גבי שניהם
 4 טמא³¹. חשב להוציאו באחד מהן - טהר את
 5 חברו³². היה לבית³³ פתח אחד לצפון ופתח לדרום,
 6 וחשב להוציאו בצפוני, ואחר כך באו אחיו או
 7 קרוביו ואמרו: אין מוציאין אותו אלא בדרומי -
 8 טהר דרומי את הצפוני³⁴, ובלבד שלא יערים³⁵. ואם
 9 הערים - שניהן טמאים.

(7) שם פ"ז מ"א. (8) והוא-הדין אם כולם פתוחים. (9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציאוהו, כולם נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו אומרים הוברר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר את הכלים שנכנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן התורה "אין ברירה", פירוש: אין מטהרים או מתירים מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים. (11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטומאה. (14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן נטמאו ואין חוזרים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא "אין ברירה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובוודאי יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו. (16) מפני שלא נפרצו פצימיו. (17) לפתוח פתח חדש. (18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפותח בתחילה, שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפחות משיעור זה אינו מציל (ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל שמשחתחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים. (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם את המת. (24) הטמאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציאו דרכם (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתים גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים. (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישוב להוציא בגדול, מפני שאם ייפתח הגדול גם הקטן נפתח עמו. (30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן אבל אינן שוות ברחבן (ע"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט, ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי, ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני

(2) אהלות פי"ח מ"ג. (3) ידוע שיש בו קבר, ואין אנו יודעים את מקומו. בבבא הראשונה שם, שנינו דין שדה שנחרש בו קבר, אלם רבינו כתב מקצת דיניו למעלה (פ"ב הט"ז), ולכן מתחיל כאן בבבא שניה שבמשנה, ולקמן פ"י ממשיך ומבאר דיני קבר שנחרש. (4) אם לקח מהשדה עפר, והניחו במקום טהור. (5) נדרס ברגלי עובדים ושבים. ואינו מטמא באוהל, שהרי עצם כשעורה אינו מטמא באוהל. (6) ואפילו בימות החמה שדינו כרשות הרבים, וכלל בדינו 'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור', כאן טמא, מפני שהחזקה טומאה.

ב. בנה⁷ (בה) בית⁸ ועליה על גביו: אם היה פתחה של עליה כנגד פתחה של בית⁹ - העליה טהורה¹⁰, שאפילו [היה] הקבר תחת משקוף הפתח - העליה טהורה, שהרי הוא אהל על גבי אהל, כמו שיתבאר¹¹; ואם לא היה מכון¹² - אף העליה טמאה, שמא אסקפת עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה על הקבר¹³.

(7) שם פי"ז מ"ה. (8) בשדה שאבד בו קבר. (9) ואינו עורך על פתח הבית לא מכאן ולא מכאן, וגם אינו בולט מחוץ לפתח הבית. (10) בכל מקום שהמת מונח, חוצץ הבית מפני הטומאה שלא תכנס לעליה. (11) לקמן פט"ז ה"ג. (12) אלא עורך קצת. (13) חוששים אנו שמא הטומאה נגד הכותל עצמו מחצי עביו ולחוץ ובוקעת ועולה וכשמגיעה לפתח העליה במקום שהיא עורך על פתח הבית, היא נכנסת לפנים, אבל אם היא בכותל מחציו ולפנים דינה כאילו היא בתוך הבית, ותקרת הבית חוצצת ואינה נכנסת לעליה (סדרי טהרות).

ג. ושה¹⁴ זוית¹⁵ מתר לזרע בתוכה כל זרע¹⁶, לפי שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר¹⁷. אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשים מגיעין עד למת. התלוליות¹⁷ הקרובות לעיר¹⁸ הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות, אחד חדשות ואחד ישנות - הרי אלו בחזקת טמאה, מפני שהנשים קוברות שם את הנפלים¹⁹, ומפי שחין קוברין שם איברייהן²⁰. אבל הרחוקות - החדשות טהורות²¹, והישנות טמאות, שמא היו קרובות²² מעיר שחרבה או מדרך שאבדה²³. ואי זהו תל קרוב? כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו. וישן? שאין אדם זוכר²⁴.

(14) שם פי"ח מ"ג. (15) גירסת רבינו במשנה: "זורעת כל זרע". שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. כלומר, עד מקום המת ממש, ועפר הקבר מותר בהנאה (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"כ). ולטומאה אין לחשוש, מפני שמחובר אינו מקבל טומאה, ואחרי הקצירה גם-כן לא יקבלו טומאה כל זמן שלא נתלחחו אחר קצירתם באחד משבעת המשקין (הל' טומאת אוכלין פ"א ה"א-ב). (16) ויונקים ממנו, והפירות גדלים מלשדו, והמת אסור בהנאה מן התורה. מלשדו של רבינו כאן משמע שאילני סרק מותר לנטוע

באהל מן המת, אם היה רצוין, שאין לו חלל טפח - הרי הטמאה בוקעת ועולה עד לרקיע, בוקעת ויורדת עד התהום, ואינה מטמאה מן הצדדין. כיצד? כרי של תבואה⁵⁸ או גל של אבנים וכזית מן המת בתוכו, וכלים בצד הטמאה ואינן נוגעין בה - כלים טהורין, וכל כלי שבתוך הגל מכון כנגד הטמאה מלמעלה או מלמטה טמא, שהטמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היה מקום הטמאה חלול טפח על טפח⁵⁹ על רום טפח - הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו.

(57) שם; פט"ו שם. (58) שם פט"ו מ"ז, והמדובר כשהכרי והגל מונחים בחוץ. ראה ה"ו. (59) תוספתא שם.

ו. בית שמלאו⁶⁰ עפר או צורות⁶¹ - הרי זה בטל הבית⁶² והרי הוא כגל של עפר או צורות, ואם היתה טמאה בתוך העפר - בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, וכלים שבצדיה בתוך העפר טהורים.

(60) שם מ"ז. (61) חצץ. (62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצורות. ואם נשאר אור טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אטומה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

ז. טמאה שהיא רצוצה⁶³ ככתל וסמך סבה לפתל⁶⁴ - הסבה טמאה, שהרי נעשה הפתל צד מצדי האהל. ואף על פי שהצדדין טהורים לנוגע אלו לא היה עליהן אהל, אבל משנעשה עליהן אהל - האהל פלו טמא, שהרי הטמאה בתוכו⁶⁵.

(63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" בטומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על המשנה (ראה ראב"ד). (64) "ושם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). (65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

פרק שמיני

(1) יבאר דין שדה שאבד קבר בתוכה, ואם מותר לזרוע או לנטוע בו, התלוליות הקרובות לעיר או הרחוקות וסמוכות לבית הקברות, קבר הנמצא או קבר הידוע אם מותר לפנותו, וקבר המזיק לרבים, הפוגע במת מצוה והמוצא קבר או מת שחייב לציין, ובמה וכיצד מציניין.

א. שה² שאבד קבר³ בתוכה - עפרה⁴ מטמא במגע ובמשא פבית הפרס, שמא נדוש הקבר⁵ בה ויהיו עצמות כשעורה בתוך עפרה. וכל השהה פלה - המאהיל עליה נטמא⁶. ואם העמיד בתוכה אהל - נטמא כל מה שיש באהל, שמא האהל שהעמיד באותה שדה על הקבר הוא מאהיל.

לכתחילה, ראה 'כסף משנה'. (17) גבעות נמוכות, מלשון תל. (18) שם פט"ז מ"ב, כפי שנתפרשה בגמרא כתובות כ, ב. (19) כתובות, שם. ותוספתא אהלות, שם. וחוששים אנו שמא הלכה שם אשה יחידה וקברה נפל, ואין איש יודע על זה. (20) שנשרו מחמת המחלה ומטמאים באוהל. (21) שאשה אינה הולכת שם יחידה, ואם הלך עמה עוד מי שהוא - היה הדבר מתגלה. (22) ואז קברו שם נשים נפליהן. (23) ושמא הובילו שם מת ערב שבת בין השמשות, ולא הספיקו להביאו לעיר וקברוהו שם, וברבות הימים נשכח הדבר. (24) כרבי יהודה, שם במשנה.

ד. שדה בוכים²⁵, והוא המקום הקרוב לבית הקברות שהנשים יושבות שם ובוכות, אף על פי שעפרה טהור, שהרי לא החזיקה שם טמאה - אין נוטעין אותו ואין זורעין אותו, שלא להרגיל²⁶ רגל אדם לשם, שמא יש שם טמאה. מפני שהוא קרוב לבית הקברות כבר נתיאשו בעליו²⁷ ממנו, לפיכך אפשר שיבוא אדם ויקבר בו, מפני זה חששו לו²⁸. ועושיין²⁹ מעפר מקום זה תנורים לקדש, שהרי לא החזיקה שם טמאה.

(25) אהלות שם מ"ד. (26) שלא ירבו ללכת שם כדי לטפל בזרעים ולאסוף את היבול. (27) מועד קטן ה, ב. (28) רק חשש יש בדבר שאינו מספיק לגזור טומאה, אלא להתרחק מן המקום. (29) פירוש, מותר לעשות.

ה. קבר הנמצא³¹ - מתר לפנותו³²; ואם פנה - מקומו טמא³³ ואסור בהניה³⁴ עד שיבדק, כמו שיתבאר³⁵. וקבר הידוע³⁶ - אסור לפנותו³⁷; ואם פנה - מקומו טהור³⁸ ומתר בהניה.

(30) הדינים שבהלכה זו ובהלכה שלאחריה, נמצאים בארבע גירסאות שונות בארבעה מקומות: א, בתוספתא אהלות פ"ו, ב, בבבלי סנהדרין מז, ג, ב'ירושלמי' נזיר פ"ט ה"ג, ד, במסכת שמחות פ"ד, ודברי רבינו כאן מתאימים לגירסה שבי'ירושלמי'. (31) שלא ידעו שיש שם קבר. (32) מכיוון שלא היה הדבר ידוע שיש שם קבר, יש להניח שנקבר שלא מדעת בעלים, ולפיכך לא קנה מקומו ומותר לפנותו. (33) פירוש, כל סביבות הקבר צריך בדיקה, שמא היה כאן בית קברות, ואחר הבדיקה יהיה טהור. ומדובר כשנמצאו שלושה קברים (כסף-משנה), שקבר אחד אינו מצריך בדיקה. ראה לקמן פ"ט. (34) לא אסור בהנאה ממש, שהרי קרקע עולם אינה נאסרת, אלא שלא ידעו שם בהמות ולא ינהגו שם מנהג קלות ראש מפני כבוד המתים, כמו שאמרו במגילה כט, א - בכל בית קברות (כסף-משנה). ראה הל' אבל פ"ד ה"ג. (35) לקמן פ"ט. (36) ידוע שאין שם אלא מת אחד, ומסתמא נקבר מדעת בעל השדה. (37) מפני שהמת קנה מקומו. (38) הקרקע לא נטמא וקברים אחרים אינם, ומטעם זה מותר לאכול ולשתות שם (כסף-משנה).

(39) ו. קבר שהוא מזיק את הרבים³⁹ - מפנין אותו⁴⁰, ומקומו טמא ואסור בהניה⁴¹.

ז. הפוגע⁴² במת מצוה⁴³: אם מצאו בתוך התחום⁴⁴ - מביאו לבית הקברות; מצאו חוץ לתחום, אפלו בתוך שדה פרפוס⁴⁵ - קנה מקומו, ונקבר במקום שנמצא⁴⁶. מצאו על המצר⁴⁷ - מסלקו לצדין. שדה בור⁴⁸ מצד זה ושדה ניר⁴⁹ מצד זה - קוברו בשדה בור⁵⁰. שדה ניר ושדה זרע - קוברו בשדה ניר. שדה זרע ושדה כרם - קוברו בשדה זרע⁵¹. שדה אילן⁵² ושדה כרם - קוברו בשדה כרם⁵³, מפני אהל הטמאה⁵⁴. היו שניהן שוין - קוברו לאי זה צד שיצאה.

(42) 'ירושלמי' נזיר פ"ז ה"א. (43) שאין לו קוברים, ומצוה על הפוגע בו לקברו. (44) של בית הקברות, היינו עד אלפיים אמה. (45) צמח ריחני יקר מאוד, ומשתמשים בו כתבלין למיני מאפה ולתבשילים. (46) זו אחת מתקנותיו של יהושע בן נון שנמנו במסכת בבא-קמא פא, א. ושם עמוד ב - אמרו: שעל-מנת-כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. (47) במקום שרבים עוברים ושבים, ואם יקברו שם ייטמא באוהל. (48) שדה שלא נחרש ולא נזרע. (49) חרוש. (50) כללו של דבר: יש לצמצם את ההפסד עד כמה שאפשר. (51) בכרם, ההפסד יותר גדול. (52) עצי פרי אחרים. (53) ואף-על-פי שהפסדו של כרם גדול יותר. (54) הגפנים נמוכים ואינם מאהילים על הקבר, ואפשר לגשת ולבצור את הענבים מבלי להאהיל על הקבר, אבל אילנות אחרים ענפיהם גדלים בגובה רב, ומאהילים על סביבותיהם ויטמאו באוהל המת את המתקברים אליהם. דין זה שנוי במחלוקת ב'ירושלמי' שם, אם להעדיף הצלה מן הטומאה או הקלת בצירת הענבים, ופסק רבינו שלהנצל מן הטומאה עדיף.

ח. קבר הנמצא⁵⁵ - מטמא למפרע⁵⁶. ואם בא אחר ואמר: פרי לי⁵⁷ שלא היה כאן קבר, אפלו קדם לעשרים שנה - אינו מטמא אלא משעת מציאתו ואילן.

(55) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (56) כל הטהרות שנעשו במקום זה, אפילו זמן רב לפני שנמצא הקבר - טמאים. (57) בטוח אני, ללא כל ספק.

ט. כל המוצא⁵⁸ קבר או מת או דבר שמיטמא באהל מן המת - חיב לצין עליו, פרי שלא יהיה תקלה לאחרים. ובחלו של מועד היו יוצאין מבית דין לצין על הקברות. אין מציינין על כזית מצמצם מן המת⁵⁹, לפי שסופו יחסר פאריץ⁶⁰. ובמה מציינין? בסיד⁶¹. ממהה ושופך על מקום הטמאה. אין

16 ז. הפוגע⁴² במת מצוה⁴³: אם מצאו בתוך התחום⁴⁴
17 - מביאו לבית הקברות; מצאו חוץ לתחום, אפלו
18 בתוך שדה פרפוס⁴⁵ - קנה מקומו, ונקבר במקום
19 שנמצא⁴⁶. מצאו על המצר⁴⁷ - מסלקו לצדין. שדה
20 בור⁴⁸ מצד זה ושדה ניר⁴⁹ מצד זה - קוברו בשדה
21 בור⁵⁰. שדה ניר ושדה זרע - קוברו בשדה ניר. שדה
22 זרע ושדה כרם - קוברו בשדה זרע⁵¹. שדה אילן⁵²
23 ושדה כרם - קוברו בשדה כרם⁵³, מפני אהל
24 הטמאה⁵⁴. היו שניהן שוין - קוברו לאי זה צד
25 שיצאה.

26 ח. קבר הנמצא⁵⁵ - מטמא למפרע⁵⁶. ואם בא אחר
27 ואמר: פרי לי⁵⁷ שלא היה כאן קבר, אפלו קדם
28 לעשרים שנה - אינו מטמא אלא משעת מציאתו
29 ואילן.

30 ט. כל המוצא⁵⁸ קבר או מת או דבר שמיטמא באהל
31 מן המת - חיב לצין עליו, פרי שלא יהיה תקלה
32 לאחרים. ובחלו של מועד היו יוצאין מבית דין
33 לצין על הקברות. אין מציינין על כזית מצמצם מן
34 המת⁵⁹, לפי שסופו יחסר פאריץ⁶⁰. ובמה מציינין?
35 בסיד⁶¹. ממהה ושופך על מקום הטמאה. אין

14 ו. קבר שהוא מזיק את הרבים³⁹ - מפנין אותו⁴⁰,
15 ומקומו טמא ואסור בהניה⁴¹.

מִצָּא אַרְבָּעָה מִצְרִיָּה מְצִינִין - הֵן טְהוּרִין וְכָל הַשָּׂדֶה 18
כָּלָה טְמֵאָה⁸⁴; שְׁאִין מְרַחֲקִין הַצִּיּוֹן מִמָּקוֹם 19
הַטְּמֵאָה⁸⁵. 20

(74 שם ז, א. 75) שתי אבנים מצוינות בסיד. (76) סיד שפוך על המקום. (77) שהרי המקום צויין בסיד. (78) כלומר, חתיכות חרס דקות (ויש מפרשים: מין אדמה לבנה, אינה לבנה כסיד). (79) רגילים לתת חרסית בין אבני הבנין. (80) קליפה דקה של סיד היתה על יד האבנים. (81) משמע שאם יש ביניהן חרש, טהור אפילו בסיד מרודד. ואם יש ביניהן שכבה עבה של סיד, טמא אפילו אם יש שם חרס. (82) שם. (83) המקום המצויין. (84) אנו תולים שהציון המקיף את כל השדה מכריז על טומאת כל השדה. (85) ולפיכך הוצרך לציין את כל מיצרי השדה (רש"י. ראה למעלה ה"ט). והמציצים עצמם טהורים, מפני שיש לתלות שמקומם הוא העודף שנאמר למעלה בה"ט (ראה 'תוספות' שם ד"ה דאמר).

יום שישי ט' שבט ה'תשפ"א

פרק תשיעי

(1) יבאר דין מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים או הרוגים אם חושש לבית הקברות, היה חופר ומצא מת מושכב כדרך הנקברים או שנים או שלושה אם צריך לבדוק, ודין גוים אם יש להם טומאת קברות, למי יש תבוסה ושכונת קברות, וכיצד בורקים, גל טמא שנתערב עם שני גלים טהורים, המאהיל על בור שמפילים בו נפלים, ואם הוא ספק מה דינו.

א. מִי שֶׁהָיָה חוֹפֵר בַּשָּׂדֶה וּמָצָא מֵתִים רַבִּים בְּגִמָּא 21
אַחַת זֶה עַל גֵּב זֶה או זֶה בְּצַד זֶה, או שְׁמִימָא 22
הַרוּגִים, או שְׁמִימָא מֵת יוֹשֵׁב או רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרָקִיו - 23
אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא מָקוֹם זֶה בֵּית הַקְּבֻרֹת הִיא²; אֲלָא 24
נוֹטֵל הַמֵּת שְׁמִימָא, וְנוֹטֵל כָּל הָעֵפֶר הַתְּחוּבָה³ 25
שֶׁתְּחוּבָהּ, וְחוֹפֵר בְּכַתּוּלַת קֶרֶקֶע⁴ שֶׁלֹּשׁ אַצְבָּעוֹת⁵, 26
וּמוֹצִיא הַכֹּל, וְשֹׁאֵר הַשָּׂדֶה בְּחֻקֵּת טְהוּרָה כְּשֶׁהִיָּתָהּ 27
קֵדָם שְׁמִימָא. וְעַכְשָׁנָה זֶה עִם שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת שְׁחוּפֵר 28
הוא הַנִּקְרָא תְּבוּסַת הַמֵּת⁶. 29

(2) מפני שיהודים אינם קוברים כך. (3) העפר הרך. (4) אדמה שלא הזיזה מעולם ממקומה. (5) כעובי שלוש אצבעות. (6) עפר שהתבוסס בדם המת. מלשון המקרא (יחזקאל טו, ו): מתבוססת בדמך.

ב. שָׂדֶה שֶׁנִּהְרְגוּ בּוֹ הַרוּגִים⁷ - מְלַקֵּט כָּל הָעֵצָמוֹת 30
שָׁבָה, וְהָרִי הִיא טְהוּרָה⁸. וְכֵן הַמְּפִנֶה קְבֻרָה⁹ מִתּוֹךְ 31
שָׂדֶה - מְלַקֵּט כָּל הָעֵצָמוֹת עֲצָם עֲצָם וְהָרִי הִיא 32
טְהוּרָה וְכֵן בּוֹר שְׁמִטִּילִים בְּתוֹכּוֹ נִפְלִים אוֹ הַרוּגִים¹⁰ 33
- מְלַקֵּט כָּל הָעֵצָמוֹת שָׁבוּ עֲצָם עֲצָם וְהָרִי הִוא 34
טְהוּרָה¹¹. 35

(7) והם מוטלים על פני השדה גלויים. והמדובר כשיש להם

מִצְמִידִין⁶² אֶת הַצִּיּוֹן עַל גְּבִי הַטְּמֵאָה⁶³, אֲלָא יְהִי 1
עוֹדֵף מִכָּאן וּמִכָּאן בְּצִדֵי הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת 2
הַטְּהוּרֹת⁶⁴. וְאִין מְרַחֲקִין⁶⁵ אֶת הַצִּיּוֹן מִמָּקוֹם 3
הַטְּמֵאָה, שְׁלֹא לְהַפְסִיד אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁶⁶. וְאִין 4
מְצִינִין עַל הַיְּדֵאוֹת, שֶׁהָרִי הֵן יוֹדְעִין לְכָל, אֲלָא עַל 5
הַסְּפִקוֹת, כְּגוֹן שָׂדֶה שְׁאֵבֵד בָּהּ קָבֵר וְהַסְּכָכוֹת⁶⁷ 6
וְהַפְּרָעוֹת⁶⁸. 7

(58) משנה, מועד קטן ב, א. ובגמרא שם (ה, א) הסמיכו דין זה על המקרא (יחזקאל לט, טו): "וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון". (59) שם עמוד ב. (60) ופחות מכזית אינו מטמא באוהל, ולא הטריחו חכמים לעשות לצורך זמן קצר. (61) מעשר שני פ"ה, מ"א. (62) מועד קטן ה, ב. (63) בדיוק על מקום הטומאה בלבד. (64) לפעמים לא ירגיש האדם בציון עד שיגיע למקומו ממש, ואפשר שיאהיל על הטומאה שלא מדעתו. (65) ירחוק גדול. (66) שלא לצמצם את שטחה הטהור. לפיכך מרחיב כל שהוא את הציון. (67) עצים העומדים לפניו מגדר בית הקברות, וענפיהם סוככים על שטח מסוים מחוצה לו, וחוששים שמא נמצא קבר תחת העץ. (68) אבנים בולטות מן הגדר לחוץ, ושמא צידה הפנימי של האבן מאהיל על קבר ונעשית כולה אוהל הטומאה.

י. מִצָּא⁶⁹ שָׂדֶה מְצִינָה וְאִין יָדוּעַ מַה טִּיבָהּ⁷⁰: אִם 8
אִין בָּהּ אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שְׁאֵבֵד בָּהּ קָבֵר⁷¹; יֵשׁ בָּהּ 9
אֵילָנוֹת - בִּידוּעַ שֶׁנִּחְרַשׁ בָּהּ קָבֵר⁷², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁷³. 10

(69) שם. (70) אם זה שדה שנחרש בו קבר או שאבד בו קבר. יש הבדלי דינים רבים בין שני שדות אלה (ראה למעלה ה"א, ולקמן פ"י) ואחד מהם: נחרש אינו מטמא באוהל מפני שאין במקום אחד שיעור טומאת אוהל, שעצם כשעורה מטמא במגע ומשא בלבד, ושדה שאבד בו קבר מטמא באוהל, שמא האהיל על מקום הקבר. (71) ולפיכך לא ניטעו בו אילנות, מפני שאסור לנטוע בשדה שאבד בו קבר (למעלה ה"ג). ומדובר בשדה ראויה לעצי פרי ('תוספות' שם ד"ה יש). (72) ומותר לנטוע בה [רש"י פירש שם אחרת, אבל מדברי רבינו לקמן פ"י ה"י משמע כפירושנו]. [בגמרא שם הקשו למה ציינוה, הלא אין מצינים אלא המקומות המטמאים באוהל? ותירצו, כגון שאבד בה קבר וחרשו (באיסור או בטעות) והותרה נטיעה ונטעו אילנות והציון נשאר. ואין לחשוש, שמא נטעו בטעות בלי חרישה, מפני שנטיעה יש לה פירסום, ונמשכת זמן מסוים, ובוודאי היה חכם שבעיר מעכב (ראה לקמן, שם). (73) שם.

יא. מִצָּא⁷⁴ אֶכָּן מְצִינָה - תְּחוּבָהּ טְמֵא. הֵיוּ שְׁתֵּים⁷⁵: 11
אִם יֵשׁ סִיד בִּינֵיהֶם⁷⁶ - בִּינֵיהֶם טְמֵא⁷⁷; וְאִם אֵין סִיד 12
בִּינֵיהֶן, אֲלָא עַל רֹאשֵׁיהֶן: אִם יֵשׁ חֶרֶשׁ⁷⁸ בִּינֵיהֶן - 13
טְהוּר, שְׁאִין זֶה אֲלָא בִּנְיָן⁷⁹; וְאִם אֵין חֶרֶשׁ בִּינֵיהֶן 14
וְהִיא הַסִּיד מְרֻדֵּד עַל רֹאשֵׁיהֶן מִכָּאן וּמִכָּאן⁸⁰ - הָרִי 15
זֶה צִיּוֹן וְטְמֵא⁸¹. מִצָּא מְצִרָה⁸² אֶחָד מְצִין - הוּא 16
טְמֵא⁸³ וְכָל הַשָּׂדֶה טְהוּרָה. וְכֵן שְׁנֵיהֶן, וְכֵן שְׁלִישִׁית. 17

23. תבוסה, אלא מלקט עצם עצם והפל טהור¹⁸.
24. והנקבר שלא בפרשות - יש לו תבוסה¹⁹ ואין לו
25. שכונת קברות.

(17) תוספתא אהלות פרק ט"ז הלכה ב: "והחסר אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות". (18) שם פרק ט"ז, משנה ה שנינו: "שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם והכול טהור". וסובר רבינו שהוא הדין למתים גלויים שמתו מיתה טבעית, כרב יהודה בניזיר סד, ב "מצא פרט למצוי". [רבינו הביא דין הרוגים למעלה בהלכה ב להשמיענו, שאין דינם כהרוגי מלחמה שנקברים במקומם. וכאן משמיענו שגם במתים מיתה טבעית הדין כך, כדי שלא תטעה לומר, שרק הרוגים אין להם תבוסה מפני שחסר דמם, אבל מתים שלמים יש להם תבוסה]. (19) כרבי שמעון בן גמליאל בתוספתא שם הלכה ו נגד רבים. בכסף משנה מבאר שהכרעת רבינו היא על פי הכלל: "כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה" והוסיף שגם בברייתות הלכה כמותו. [ראה יד מלאכי אות כף, שהוכיח, שרבינו לא קיבל להלכה את הכלל הזה].

ו. אחד המוצא שלשה מתים פדרפן בתחלה²⁰, או שמצא שלשה פוכין או פוף ונקיע²¹ ומערה²² - הרי זה שכונת קברות. מצא שנים ואחד היה ידוע - יש להם תבוסה ואין להם שכונת קברות; שהקבר הידוע אינו עושה שכונה. ולא אמרו אלא המוצא שלשה בתחלה הוא שצריך בדיקה. פיצד בודק העשרים אמה שאמרנו? חופר עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה²³, והיא הנקדקע שגוראת שאינה עבודה²⁴. העצמיק אפלו מאה אמה ומצא חרש - הרי זה פבתחלה, וצריך להעצמיק עד שגיע לבתולה. הגיע למים - הרי זה פבתולה.

(20) שלא ידעו עליהם לפני כך. (21) חפירה בקרקע בניגוד לכוך שהוא חצוב בכותל מערה. (22) שמצא מת במערה עצמה. (23) דבר הנמצא במצבו הטבעי נקרא "בתולה". (24) שלא נחרשה מעולם.

ז. אינו צריך לחפור תלם אחד מתחלת העשרים עד סוף, אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה, וחופר אמה על אמה ומניח אמה, וכן עד סוף; שאין בין קבר לקבר פחות מאמה²⁵.

(25) ולפיכך אם יש שם קבר יגלהו אפילו אם ישאיר אמה בלי בדיקה.

ח. היה בודק והגיע בתוף העשרים לנהר או לשלולית²⁶ או לדרך הרבים - נפסיק²⁷ ואינו צריך לבדק, שהרי נפסקה שכונת הקברות.

(26) תעלה מלאכותית המובילה מים מן הנהר לגנות ופרדסים לצרכי השקאה (רבינו בפירושו שם. והר"ש פירש מקום שנקו בו מי גשמים). (27) שאין קוברים מתים במקומות אלה.

קוברים, שאם אין להם, דינם כמת מצוה ואסור לפנותם. (8) ואינו צריך ליטול את תבוסתם. (9) שקבר שם המת על מנת לפנותו (רא"ש שם). [ובמשנה אחרונה למשנתנו מפרש על פי התוספתא שם הלכה ה: "מי שנפחת קברו לתוך שדהו ואומרים לו לקט עצם עצם והכל טהור". פירוש, שהיה קבר לא רחוק משדהו ונפרצה מחיצת הקבר ונתגלגל המת לתוך שדהו. וכן פירש גם בסדרי טהרות]. (10) בלי כוונה לקבורם שם. (11) בבא זו משמיעה אותנו רבותא, שלא רק אם נמצאו גלויים במקום שנהרגו אין להם תבוסה, אלא אפילו אם השליכום בכוונה לתוך הבור, אבל בלי כוונת קבורה, הדין כן.

ג. היה חופר ומצא מת משפב פדרף שקוברין המתים - נוטלו ואת תבוסתו. וכן אם מצא שנים - נוטל כל אחד מהן ותבוסתו עמו, וכל השדה טהורה. מצא שלשה מתים, כל אחד מהן מטל פדרף הנקברין, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה, פמלא מטה¹² וקובריה - הרי זה חושש שמא פית הקברות הוא זה¹³, וצריך לבדק מן האחרון עשרים אמה, שהן פשתי מערות וחרצר שביניהם¹⁴. ואם לא מצא שם מת אחר - הרי אותן העשרים שפדק טהורות, אף על פי שהן שכונת קברות¹⁵. מצא מת אחד פסוף עשרים אמה - צריך לבדק ממנו עשרים אמה אחרות, לפי שרגלים לבדק¹⁶. ואם היה אחד מאלו שמצא בתחלה או פסוף הרוג או יושב או משפב שלא פדרפו, שיהיה ראשו בין ירכותיו - אינו בודק עשרים אמה, אלא נוטלן ואת תבוסתן בלבד; שחזקתן עובדי פוכבים.

(12) המיטה שהמת מוטל עליה. (13) כללו של דבר: אם שלושת המתים נמצאים באופן, שאפשר להניח ששלושתם נקברו במערה אחת, חוששים שבית קברות הוא זה, וזה אפשר רק אם המרחק מקבר ראשון עד שלישי הוא לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה. [קבריהם היו בכוכים שנחפרו בכותל מערות בצורה אחידה ובמרחקים קבועים]. (14) הקברים היו מסודרים באופן שכזה: במרכזם נמצא חצר שש אמות על שש אמות ושתי מערות של שש על ארבע משני צדדיה, ובתחלי המערות נחצבו הכוכים. יוצא סך הכול שמונה עשרה אמות, והוסיפו שתי אמות מפני החשש שמא עמדה מערה אחת באלכסון. (15) כלומר, אף על פי שהן בשכונות לקברות, שהרי שכונת קברות ממש - טמאה. ורבינו לשיטתו, שמודדים מן האחרון (כסף משנה). (16) השערה מבוססת, שבית הקברות כאן.

ד. העובדי פוכבים אין להם טמאת קברות. הואיל ואינו מטמאין באהל, הרי הנוגע בקברן טהור, עד שיגע בעצמה של טמאה או ישאנה.

ה. מת שחפר¹⁷ איבר שאם ינטל מן החי ימות - אין לו תבוסה ולא שכונת קברות. ומתים הנמצאים גלויים על פגי השדה - אין להם שכונת קברות ולא

24 אָסור מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה הַעוֹשָׂה אוֹתוֹ חַיֵּב אֶשֶׁם
25 תְּלוּי. [כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּהֲלָכוֹת אֲסוּרֵי בִיָּאָה וּבִכְמָה
26 מְקוֹמוֹת.

(39) הכוונה לדינים השונים שנאמר עליהם "טמא מספק".
(40) דברי חכמים וגזירותיהם. כלל זה אינו נוגע לדיני נפל
האמורים למעלה בהלכה י"א, שהרי בדין הראשון כתב
רבינו בפירוש "טמא דין תורה", והטעם, מפני שאין ספק
מוציא מידי ודאי. ובדין השני טהור אפילו מדבריהם, מפני
שהוא "ספק ספיקא".

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר איזהו בית הפרס ועד כמה נעשה ומה דינו, החורש
קבר בשדה שאינה שלו, ואם הוא שותף או אריס או
אפוטרופוס, בית הפרס למעלה ושדה טהור למטה ושטפו
גשמים מעפר בית הפרס לטהור, טהרת בית הפרס במעמד
חכמים וכיצד מטהרין אותו.

27 א. אֵיזֶהוּ בֵּית הַפֶּרֶס? זֶה הַמָּקוֹם שֶׁנֶּחֱרַשׁ בוֹ קֶבֶר.
28 שֶׁהָיָה נִתְדַקְדָּק³ עֲצָמוֹת הַמֵּת בְּתוֹךְ הָעֵפֶר וְנִתְפָּרְסוּ⁴
29 בְּכָל הַשָּׂדֶה, וְגִזְרוּ טִמְאָה עַל כָּל הַשָּׂדֶה שֶׁנֶּחֱרַשׁ בּוֹ
30 הַקֶּבֶר. אֶפְלוּ חֶרֶשׁ עַל גְּבֵי הָאָרוֹן, וְאֶפְלוּ הָיָה
31 מְשָׁקַע בְּרוּבְדִּין⁵ וּבִאֲבָנִים⁶, וְאֶפְלוּ הָיָה עַל גְּבֵי
32 הָאָרוֹן רוֹם שְׁתֵּי קוֹמוֹת, הוֹאִיל וְחֶרֶשׁ עַל קֶבֶר - הָיָה
33 זֶה עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס⁷. עַד כַּמָּה הוּא נֶעֱשֶׂה בֵּית
34 הַפֶּרֶס? מָאָה אֲמָה⁸ עַל מָאָה אֲמָה⁹ מִמָּקוֹם הַקֶּבֶר¹⁰.

(2) אהלות פי"ז מ"א. (3) נשברו לחלקים דקיקים.
(4) נתפשטו. אונקלוס מתרגם את הכתוב (שמות מ, יט):
"ויפרוש את האהלה", ופרס ית פרסא. ועל שם כך נקרא
המקום "בית הפרס" (רבינו בפירושו למשנה. ורש"י נדה נז,
א מפרש שבור ופרוס). (5) לוחות שיש שמניחים על
הארון. (6) ולא נגעה המחרישה בעצמות המת. (7) השוו
חכמים דין כל קבר שנחרש, כדי שלא יטעו ויטמאו
(תוספתא אהלות פי"ז ה"א). (8) משנה שם. שיערו חכמים
שעד מאה אמה מוליכה המחרישה את פירווי העצמות.
(9) מאה באורך ומאה ברוחב. (10) רבינו לא ביאר דין
מקום הקבר עצמו אחרי החרישה, אם הוא נשאר בטומאתו
החמורה הראשונה ומטמא באוהל מדאורייתא או טמא
מדברבן מבית הפרס כולו. בתוספות כתובות כח, ב כתבו
שגם מקום הקבר דינו כבית הפרס. אולם ברור, שאם היה
"מושקע ברובדים ובאבנים" (ראה ה"א) לא יצא מטומאת
קבר, שהרי המחרישה לא הזיזה את העצמות ממקומן.

35 ב. כָּל הַמְרַבֵּעַ¹¹, שֶׁהוּא בֵּית אֲרֻבַּעַת סָאִין¹², הָיָה
36 הוּא בֵּית הַפֶּרֶס¹³, וְעִפְרוֹ מִטִּמְאָה בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, כְּמוֹ
37 שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁴, וְאִינוּ מִטִּמְאָה בְּאֵהֶל¹⁵. וְכֵן הַמֶּאֱהֵל עַל
38 בֵּית הַפֶּרֶס הִזָּה - טָהוֹר.

(11) מאה אמה באורך ומאה ברוחב, עושה מרובע של מאה
על מאה. (12) שטח שזורעים בו ארבעה סאים. בעירובין
(כג, ב) אמרו: "שיעור סאתים כחצר המשכן", וחצר המשכן
היה מאה על חמשים, יוצא שבית סאה הוא חמשים על

1 ט. הַמוֹצִיא²⁸ עֵפֶר זֶה שֶׁל בְּדִיקָה - טָהוֹר, אֲלֵא אִם
2 כֵּן מִצָּא טִמְאָה בַּמָּקוֹם שֶׁחִפְרוּ²⁹; אֲבָל קִדְּם שִׁימְצָא
3 אוֹכַל בְּתֵרוּמָה. וְהַמְפַקֵּחַ בַּגֵּל³⁰ - אִינוּ אוֹכַל
4 בְּתֵרוּמָה³¹; שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ וְדָאִי שֶׁהַמֵּתִים שָׁם³² תַּחַת
5 הַגֵּל, אֲלֵא שֶׁאִינוּ מְכִיר מְקוֹמָן.

(28) במשנה ד שם שנינו: "המוציא את העפר ממקום
טומאה אוכל בדמעו" ומפרש שם רבינו שהכוונה לכהן
המפנה למקום אחר את העפר שנחפר. בדמעו - תרומתו.
מלשון הכתוב (שמות כב, כח): "מלאתך ודמעך לא תאחר"
ודרשו בגמרא תמורה ד, א "מלאתך" אלו כיכורים,
"ודמעך" זו תרומה (רבינו שם. והוא מוסיף תנאי, שלא
יעמוד במקום הנבדק). (29) שהרי העפר שהוציא משם
טמא, אבל לפני שמצא אין מחזיקים בחזקת טומאה את
העפר שהוציא. (30) סיפא של המשנה שם. ומפרש רבינו,
שהמדובר בבניין שנהרס ונפל על אדם ונהרג והמפקח
(הנוטל את האבנים ומגלה את השטח) אינו יודע באיזה
מקום מונח המת ואפשר שהוא עומד על מקום הטומאה.
(31) מפני שהחזקה טומאה מה שאין כן במוציא עפר
הבדיקה שלא הוחזקה טומאה כלל. (32) בפירושו למשנה
כתב: "ולא יודע אם שם מת". וגם הר"ש שם אומר,
שאפילו בספק חי ספק מת אסור בתרומה.

6 י. גַּל טִמְאָה³³ שֶׁנֶּחֱעַרַב בְּשָׁנֵי גָלִין טָהוֹרִין: בְּדָק אֶחָד
7 מֵהֶן וּמִצָּאוּ טָהוֹר - הוּא טָהוֹר וְהַשְּׁנָיִם טִמְאִין; בְּדָק
8 שְׁנַיִם וְנִמְצְאוּ טָהוֹרִים - הֵן טָהוֹרִים וְהַשְּׁלִישִׁי
9 בְּחִזְקַת טִמְאָה; בְּדָק שְׁלֹשָׁתָן וּמִצָּא טָהוֹר - כָּלָן
10 בְּחִזְקַת טִמְאָה³⁴ עַד שֶׁיִּבְדֹּק שְׁלֹשָׁתָן עַד שֶׁיִּגְעֶז לְסֵלַע
11 אוֹ לְבִתּוּלָה וְהָיָה שְׁלֹשָׁתָן טָהוֹרִין³⁵.

(33) ידוע לנו שטומאה נמצאת בו. (34) הוברר, שלא בדק
יפה. (35) תולים שעורבים נטלו את הטומאה.

12 יא. בּוֹר שֶׁמְטִילִין לְתוֹכוֹ נִפְלִים - הַמֶּאֱהֵל עָלָיו
13 טִמְאָה דִּין תּוֹרָה. אִף עַל פִּי שֶׁחִלְדָּה וּבִרְדָּלָס מְצוּיִין
14 שָׁם, אֵין סָפֵק מוֹצִיא מִיָּדִי וְדָאִי³⁶. אֲבָל אִם הִפִּילָה
15 שָׁם אִשָּׁה נֶפֶל, וְאֵין יוֹדֵעַ אִם הִפִּילָה דָּבָר הַמְטִמָּא
16 אוֹ לֹא הִפִּילָה³⁷, הוֹאִיל וְחִלְדָּה וּבִרְדָּלָס מְצוּיִין שָׁם
17 - הָיָה סָפֵקוֹ טָהוֹר³⁸.

(36) שהרי הוחזקה שם טומאה ואין לטהר מפני הספק שמא
אכלוהו החיות. (37) דבר המטמא, אלא שלפוחית מלאה
מים או דם. (38) משום שיש כאן שני ספיקות להיתר,
שמא הפילה דבר שאינו מטמא ואם תימצא לומר דבר
המטמא הפילה, שמא גרורוהו חולדה וברדלס.

18 יב. דָּבָר יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל אֵלוֹ הַטִּמְאֹת³⁹ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן
19 שֶׁהֵן מְשֻׁם סָפֵק - הָיָה הֵן שֶׁל דְּבִרְיָה⁴⁰. וְאֵין טִמְאָה
20 מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא מִי שֶׁנִּטְמָא טִמְאָת וְדָאִי; אֲבָל כָּל
21 הַסְּפִיקוֹת, בֵּין בְּטִמְאֹת בֵּין בְּמִאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת בֵּין
22 בְּעִרְיֹת וּשְׂפָחוֹת - אֵין לָהֶם אֲלֵא מְדַבְּרֵי סוּפְרִים,
23 [וְאִם עַל פִּי כֵן, דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל זְדוּנוֹ כֶּרֶת - סָפֵקוֹ

12 שֶׁהָיוּ שָׁל בְּהֶמָּה, עַד שִׁיָּדַע שֶׁהָיוּ שָׁל אָדָם²⁵. הִיָּה
13 שֶׁם חֲרִין מְלֵא עֲצָמוֹת אָדָם²⁶, או שֶׁהָיוּ עֲצָמוֹת אָדָם
14 צְבוּרוֹת עַל גְּבִי קֶרֶקַע, וְחָרַשׁ עֲצָמוֹת אֱלוֹ עֵם
15 הַשָּׂדֶה, או שֶׁחָרַשׁ שָׂדֶה שְׂאֵבֵד בֶּה [או שֶׁנִּמְצָא בֶּה]
16 קֶבֶר²⁷ - הָרִי זֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס; שְׁלֹא גִזְרוּ
17 טְמֵאָה²⁸ אֲלֵא עַל שָׂדֶה שֶׁנִּחְרַשׁ בֶּה קֶבֶר וְדֹאִי²⁹. וְכֵן
18 הַחֹרֶשׁ אֵת הַמֵּת³⁰ בְּשָׂדֶה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס;
19 שְׁפֵל אֱלוֹ³¹ דְּבָר שְׂאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא גִזְרוּ אֲלֵא
20 בְּקֶבֶר שֶׁנִּחְרַשׁ שֶׁהוּא דְּבָר הַמְּצוּי³².

(24) תוספתא אהלות פ"ז הי"ב. (25) מפני כבוד המת
מכסים את עצמותיו, אבל לא נהגו לכסות עצמות בהמות
וחיות. (26) משנה ג שם. (27) בחלק השדה שלא נחרש,
יש לחשוש שהיה שם עוד קבר ונחרש (רבינו בפירושו
למשנה שם, והר"ש פירש אחרת). (28) זה נימוק לאבד או
נמצא קבר. (29) גם בשדה שאבד בו קבר, המדובר כשלא
נחרש כל השדה, ואפשר שמקום הקבר לא נחרש.
(30) תוספתא שם ה"א. (31) פירוש, חריץ מלא עצמות,
עצמות צבורות ומת בשדה. (32) חכמים לא גזרו אלא על
מקרים שכיחים, ואין הדבר שכיח שאדם יחרוש עצמות
אדם גלויות או גוף מת.

ה. הַחֹרֶשׁ³³ אֵת הַקֶּבֶר בְּשָׂדֶה שְׂאֵינוֹ שְׁלֹ - אֵינוֹ
עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, שְׂאֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבָר שְׂאֵינוֹ
שְׁלֹ³⁴. אֲפֹלוֹ שֶׁתָּהָי³⁵ או אָרִיס³⁶ או אֲפּוֹטְרוֹפּוֹס אֵינוֹ
עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס. חָרַשׁ קֶבֶר בְּשָׂדֶה שְׁלֹ וְשָׁל
חֲבֵרוֹ³⁷ בְּאֶחָד³⁸ - שְׁלֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, וְשָׁל חֲבֵרוֹ
אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס.

(33) משנה ג שם. (34) כלל זה נאמר אמנם בחולין (מ, ב)
בשוחט בהמת חבירו לעבודה זרה. [לכאורה אין לדמות
לזה את הנידון כאן, שהרי שם המחשבה אוסרת, ואין
מחשבתו של אדם מועילה בדבר שאינו שלו. אבל כאן גורם
הטומאה היא העצם שהוליקה המחרישה, ומה ההבדל בין
הובאה ע"י בעל השדה או ע"י אחר? ובתפארת ישראל שם,
יכין אות כא, מבאר כוונת רבינו, שכל הגזירה היא מטעם
קנס, מפני שחרש את הקבר וביזה את המת, ולא קנסו את
בעל השדה על מעשהו של אדם אחר]. (35) תוספתא שם
ה"ג. (36) חוכר שדה לזורעה או לנוטעה על-מנת לקבל
חלק מהיבול. (37) שם. (38) שחרש חמשים אמה בשדה
עצמו, והמשיך עד מאה בשדה של חבירו הגובל עם שדהו.

ו. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁחָרַשׁ³⁹ קֶבֶר בְּשָׂדֶה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה
בֵּית הַפֶּרֶס, שְׂאֵין בֵּית פֶּרֶס לְעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים⁴⁰.

(39) משנה שם. (40) לא גזרו עליהם. [רבינו בפירושו
למשנה גורס: "שאין בית פרס לכותיים (שומרונים)",
ומפרש שהמשנה מנמקת במשפט זה למה אין בית פרס
לגויים, ואומרת שהרי אפילו לכותיים אין בית פרס ומכל-
שכן לגויים].

ז. שָׂדֶה⁴¹ בֵּית פֶּרֶס לְמַעְלָה וְשָׂדֶה טְהוֹרָה לְמַטָּה,
וְשִׁטְפוֹ גְּשָׁמִים מַעְפֵּר בֵּית הַפֶּרֶס לְטְהוֹרָה, אֲפֹלוֹ

חמשים, ושטח של מאה על מאה יש בו ארבעה שטחים של
חמשים על חמשים. (13) [מפרשי המשנה וכמה מגדולי
האחרונים התלבטו בקביעת שטח בית הפרס, והאריכו
בביאור במשנה ובבירור שיטת רבינו. ואלה הן מסקנותיו
של הגאון בעל סדרי טהרות בפירושו למשנה שם: גזרו
חכמים טומאת בית הפרס על שתי חרישות מן הקבר עד
מרחק של מאה אמה. חרישה אחת ממזרח למערב (או
ממערב למזרח), והשניה מדרום לצפון או בכיוון הפוך,
וכשתרבע את השטח הנמצא בגבולות שני התלמים
(החרישות), תקבל מרובע של מאה על מאה, שהוא בית
ארבע סאים, ועל כל השטח הזה גזרו טומאת בית הפרס אם
נחרש. אם האריך את החרישה - אפילו את הראשונה - יותר
ממאה אמה אין העודף מטמא, מפני שהמחרישה אינה
מוליכה את העצמות למרחק זה. החרישה השניה לרוחב
מתחילה גם כן מן הקבר, ומה שאמרו (לקמן ה"ג) "וניער
את המחרישה וכו' והשאר טהור", הכוונה אם המשיך וחרש
מן המקום שניער ולא הוליך עמו את העפר שניער, אבל
אם הוא מתחיל שנית מן הקבר הוא עושה בית הפרס. ומה
שכתב רבינו: "כל המרובע וכו' הוא בית הפרס", המדובר
כשנחרש החל מאחת משתי החרישות הראשונות, ואף-על-
פי שאין בית פרס עושה בית פרס (לקמן ה"ז), זה נאמר
בחרש מבית פרס למקום שמחוץ לגבולות המרובע הנתפס
ע"י שתי החרישות, אבל המרובע שביניהן נתפס כבר כבית
הפרס, ואין הכלל הזה חל עליו. במה דברים אמורים
כשנחרש, כאמור, אבל כל זמן שלא נחרש אין כל סיבה
לטומאה. פירוש זה, שעליו אנו מסתמכים, מסלק כמעט כל
הקושיות ואי-הבהירות שבהלכות סבוכות אלו].
(14) למעלה פ"ב הט"ז. (15) אם עפר זה האהיל על אדם
וכלים.

ג. הַתַּחֲתִיל לְחָרֶשׁ¹⁶ אֵת הַקֶּבֶר, וְהִיָּה חוֹרְשׁוֹ וְהוֹלֵךְ,
וְיָדָם שִׁיגְמֹר מֵאָה אָמָה נָעַר אֵת הַמַּחְרֶשֶׁה¹⁷ או
שֶׁהִטִּיחַ¹⁸ בְּסִלַּע או בְּגִיד¹⁹ - עַד שֶׁם הוּא עוֹשֶׂה בֵּית
הַפֶּרֶס בְּלִבָּד, וְהַשְּׂאֵר²⁰ טְהוֹר, שֶׁהָרִי לֹא הִגִּיעַ אֵלָיו
בְּמִשׁוֹף הַמַּחְרֶשֶׁה²¹. חָרַשׁ כְּמוֹ חֲמִשִּׁים אָמָה או יָתֵר
וְתוֹר וְחָרַשׁ²² עַד שֶׁהִשְׁלִים הַמֵּאָה - הַכֹּל בֵּית
הַפֶּרֶס²³. הִיָּה חוֹרֶשׁ וְהוֹלֵךְ חוּץ לְמֵאָה אָמָה -
מִמֵּאָה אָמָה וְלַחוּץ טְהוֹר, שְׂאֵין עֲצָמוֹת קֶבֶר
מְגִיעוֹת לְיָתֵר מִמֵּאָה.

(16) שם מ"ב. (17) הפך את המחרישה בכיוונה, ושפך את
העפר שעליה. (18) המחרישה נתקלה בסלע ונשפך העפר.
(19) מן הצד. (20) אם המשיך את החרישה. (21) ממקום
הקבר, ואין חוששים שמא לא ניער יפה ונשארה עצם
כשעורה על המחרישה. (22) אחרי הפסק זמן מסוים, מבלי
להוריד את העפר מן המחרישה או שהתחיל את החרישה
השניה לפני המקום שהפסיק, ומתוך כך הוליקה המחרישה
את עפר הקבר (ראה תפארת ישראל, יכין אות טז).
(23) שם.

ד. חֲזַקַת הָעֲצָמוֹת הַמְּכֻסּוֹת שֶׁהָיוּ שָׁל אָדָם, עַד
שִׁיָּדַע שֶׁהָיוּ שָׁל בְּהֶמָּה; וְחֲזַקַת הָעֲצָמוֹת²⁴ הַמְּגֻלּוֹת

יֵשׁ בָּהּ אֵילָן - בִּידוּעַ שְׁנַחֲרֵשׁ קֶבֶר בְּתוֹכָהּ; אֵין בָּהּ
אֵילָן - בִּידוּעַ שְׁאֵבֵד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.
וְהוּא שֶׁיְהִיָּה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם זֶקֶן אוֹ תַלְמִיד חֶכֶם⁶¹;
שְׁאֵין כָּל אָדָם בְּקִיאִין בְּכֶן וְיודְעִין שְׁמֵתָר לְנִטְעַ בְּזוֹ
וְאֶסוּר לְנִטְעַ בְּאַחֶרֶת.

(59) תוספתא שם הי"ב. (60) הלכה זו עצמה כתובה למעלה בפ"ח ה"י, ושם ביארנוה. ונכפלה כאן מפני הסיום: "והוא שיהיה וכו'". (61) בתוספתא שם מסיים ר' יהודה: "במה דברים אמורים, בזמן שיש שם זקן (חכם) אחד או תלמיד חכם אחד, שאין כל אדם בקיין בכך". ואם אין שם חכם, יש לחשוש שלא ידעו שאסור לנטוע בשדה שאבד בה קבר. ופסק רבינו כמותו, כי כלל הוא בידינו, שכל מקום שאמר ר' יהודה "במה דברים אמורים" אינו חולק על דברי חכמים אלא בא לפרשם.

יֵא. הַמְהִלָּה⁶² בְּבֵית הַפָּרֶס עַל גְּבֵי אֲבָנִים שְׁאֵין מִתְנַדְנְדִין תַּחַת רִגְלֵי אָדָם בְּשַׁעֲה שְׁמֵהֶלֶף עֲלֵיהֶן, אוֹ שְׁנֹכְנִס לָהּ וְהוּא רֹכֵב עַל גְּבֵי אָדָם וּבִהְמָה שְׁכֹחֵן יָפֶה⁶³ - הָרִי זֶה טְהוֹר⁶⁴. אֲבָל אִם הֵלֶף עַל גְּבֵי אֲבָנִים שְׁמִזְדַּעְזְעִין בְּשַׁעַת הַלֵּוֹף, אָף עַל פִּי שְׁנִשְׁמָר⁶⁵ וְלֹא נִתְנַדְנַד - הָרִי זֶה טָמֵא כְּמִי שְׁהֵלֶף עַל הָעֵפֶר עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם הֵלֶף עַל גְּבֵי אָדָם שְׁפָחוּ רַע⁶⁶ עַד שֶׁתְּהִינָה אֲרֻכְבוֹתָיו נוֹקְשׁוֹת זוֹ לְזוֹ⁶⁷ וְשׁוֹקִיו מְרַעֲיוֹת כְּשֶׁהוּא נוֹשֵׂא, אוֹ עַל גְּבֵי בְּהֵמָה שְׁכָחָה רַע עַד שֶׁתִּטֵּל גְּלָלִים בְּשַׁעַת רְכִיבָהּ⁶⁸ - הָרִי זֶה טָמֵא וְכֹאֵלוֹ הֵלֶף בְּרִגְלֵיו⁶⁹.

(62) משנה אהלות פי"ח, ג. (63) חזקים, ואינם מתנועעים מכובד המשא שעליהם. (64) שאפילו אם הזיזה הבהמה או האדם הנרכב עצם כשעורה, אין ההיסט הזה בא מכוחו של הרוכב. והמדובר כשבגדים מפסיקים בין הרוכב והנרכב ולא נגע בגופו, שהרי הנרכב טמא טומאת שבעה, ומטמא את הנוגע בו טומאת ערב (תוי"ט שם). (65) שמה התנדנד ולא הרגיש. (66) אדם חלש. (67) בבא מציעא קה, ב. (68) שם. (69) שהרי מכוח כובדו וזה העצם ממקומה.

יב. הַמְטָהֵר בֵּית הַפָּרֶס צְרִיף לְטָהֵר בְּמַעֲמַד שְׁנִי תַלְמִידֵי חֲכָמִים⁷⁰. וְכִיצַד מְטָהֲרִין אוֹתוֹ? ⁷¹ כּוֹנֵס אֶת כָּל הָעֵפֶר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַסִּיטוֹ⁷² מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְנוֹתְנוֹ לְתוֹף בְּכִרָה שְׁנֹקְבִיָּה דְקִין, וּמִמַּחֲהָ⁷³ וּמוֹצִיא כָּל עֵצָם כְּשַׁעוֹרָה הַנִּמְצָא שָׁם, וְיִטְהַר⁷⁴. וְכֵן אִם נִתֵּן⁷⁵ עַל גְּבֵי שְׁלֶשֶׁה טְפָחִים⁷⁶ עֵפֶר מִמְּקוֹם אַחֵר, אוֹ שְׁנִטֵּל מֵעַל כָּל פְּנֵיו שְׁלֶשֶׁה טְפָחִים - הָרִי זֶה טְהוֹר. נִטֵּל מִחֲצִי אֶחָד שְׁלֶשֶׁה טְפָחִים וְנִתֵּן עַל חֲצִי אֶחָד שְׁלֶשֶׁה טְפָחִים - הָרִי זֶה טְהוֹר. נִטֵּל מֵעַל פְּנֵיו טֶפֶח וּמִחֲצֵה וְנִתֵּן עֲלֵיהּ טֶפֶח וּמִחֲצֵה עֵפֶר מִמְּקוֹם אַחֵר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְכֵן אִם עֲזָקוֹ⁷⁷ וּבִדְקָה⁷⁸ בְּשַׁעַת עֲזוֹק מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְצָפוֹ בְּאֲבָנִים שְׁאֵין מִתְנַדְנְדִין⁷⁹ מֵהַלּוֹף אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר.

הִיתָה אֲדָמָה וְהִלְכִינָה⁴² אוֹ לִבְנָה וְהִאֲדִיקָה - טְהוֹרָה; שְׁאֵין בֵּית פָּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית פָּרֶס, וְלֹא גִזְרוּ טְמָאָה אֲלָא עַל גּוֹשׁ בְּכִרְיָתוֹ⁴³.

(41) שם משנה ד. (42) וברור שהגיעה לכאן האדמה משדה בית הפרס שאדמתו לבנה. (43) כמו שנבאר, ולא על אדמה שבאה אליו ממקום אחר.

ח. בֵּית הַפָּרֶס⁴⁴ הִזָּה מֵתָר לְנִטְעַ בּוֹ כָּל נִטְעָה⁴⁵, לְפִי שֶׁשְׂרָשִׁים יוֹרְדִים לְמַטָּה מִשְׁלֶשֶׁה⁴⁶, וּלְמַטָּה מִשְׁלֶשֶׁה בְּבֵית הַפָּרֶס טְהוֹר, שֶׁהִרִי הַקֶּבֶר נִפְרֵס עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. אֲבָל אֵין זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ אֲלָא זֶרַע הַנֶּקֶצָר⁴⁷. וְאִם זֶרַע וְעֵקֶר - צוּבֵר אֶת גִּרְנוֹ בְּתוֹכוֹ⁴⁸, וְכוּבֵר⁴⁹ אֶת הַתְּבוּאָה בְּשָׂתִי כְּכֹרוֹת⁵⁰, וְאֶת הַקְּטָנִיּוֹת בְּשֶׁלֶשׁ כְּכֹרוֹת⁵¹, שְׁמָא יֵשׁ בָּהֶן עֵצָם כְּשַׁעוֹרָה. וְשׁוֹרְף אֶת הַקֵּשׁ וְאֶת הָעֵצָה⁵² שָׁם⁵³. גִּזְרָה שְׁמָא יִהְיֶה בָּהֶן עֵצָם כְּשַׁעוֹרָה, וְאִם תִּתִּיר לוֹ בְּהִנָּה - מוֹצִיאֻ וּמוֹכְרוֹ, וְנִמְצָא מְרִגִּיל⁵⁴ אֶת הַטְּמָאָה.

(44) שם פי"ח מ"ב. (45) אפילו אם דעתו לעקרו (סדרי טהרות). (46) טפחים. ואין לחשוש שתדבק בהם עצם כשעורה ותעלה בשעת עקירת העץ (ראה ראב"ד). (47) כגון חטה ושעורה, אבל לא ירקות הנעקרים, שמה תידבק עצם קטנה בשרשים ותעלה עמהם ותגרום לטומאה (ראה למעלה פי"ח ה"ג). (48) בתוך השדה, ואינו מוביל את התבואה לחצרו. ויש לשאול, למה התיירו לזרוע כל זרע בשדה שאבד בה קבר, הלא גם שם חששו שמה נדוש הקבר, ולפיכך עפרה מטמא (שם ה"א)? אולם אין הענינים דומים, שם מטמא מספק, ולפיכך לא גזרו על זרעים מפני החשש שמה תידבק עצם כשעורה, שהרי זה "ספק ספיקא", אבל כאן ידוע שהקבר נחרש, ויש רק ספק אחד. (49) מעביר דרך כברה. (50) לא אמר "פעמיים", משמע מזה, שהמדובר בכברות שאינן דומות זו לזו, אלא באחת חורים דקים ובשניה גסים, שעל-ידי-זה מתפורר העפר שנדבק בגרעינים (תפארת ישראל). (51) בשרשי קטניות נדבקים יותר גושי עפר מבשיבילי תבואה. (52) קש של קטנית. (53) בשדה. (54) גורם להתפשטות הטומאה. והתבואה והקטניות טהורות מפני שמחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואחרי שנתלשו אינן מקבלות טומאה עד שיוכשרו (ראה למעלה פי"ה ה"ג).

ט. שָׂדֶה שֶׁהִחֲזִיקָה⁵⁵ שֶׁהִיא בֵּית הַפָּרֶס, אֶפְלוֹ הִיא בֵּית אֲרֻבָּעָה כּוֹרִין⁵⁶, וְאֶפְלוֹ מִשּׁוֹכָה מִמְּקוֹם הַטִּיט הָרֶף שְׁאֵינוֹ נַחֲרֵשׁ וְלֹא נַעֲשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס, וְאֶפְלוֹ שָׂדֶה טְהוֹרָה⁵⁷ מִקְּפַת אוֹתָהּ מֵאֲרֻבָּע רִחוּתֶיהָ - הָרִי הִיא בְּחֻזְקָתָהּ⁵⁸.

(55) תוספתא אהלות פי"ז, ה"ד. (56) כור מחזיק שלושים סאה. והטעם, שמה נחרשו בו כמה קברים (זר זהב על התוספתא). (57) שנבדקה ולא נמצאה בה טומאה. (58) דינה ככל בית הפרס.

י. מִצָּא⁵⁹ שָׂדֶה מְצִינָה וְאֵין יוֹדַע מַה טִּיבָהּ⁶⁰: אִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט' שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתיים בכל מקום שהוא, ואינם מייחדים מקומות לבתי קברות (ראה משנה-למלך).

ב. טמאת אור ארץ העמים לא עשו אותה כטמאת עפרה, אלא קלה היא ממנה⁹: שעל טמאת עפרה שורפין תרומות וקדשים, והמתטמא בגושה¹⁰ - טמא טמאת שבכה וצריך הזיה שלישי ושביעי¹¹; אבל הנטמא באורה - אין צריך הזיה שלישי ושביעי אלא טבילה¹² והערב שמש¹³, וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אורה - תולין, לא אוכלין ולא שורפין¹⁴.

9 שם "על גושה לשרוף, ועל אורה תלות".
10 כשנשא עפרה. 11 ככל טמא טומאת מת (נזיר נד, א רב). 12 אפילו ביום טומאתו. 13 שקיעת החמה, ולפני שקיעתה נקרא "טבול יום" שדיניו מבוארים במקומם. 14 ומניחים אותם עד שירקבו מאליהם.

ג. עפר ארץ העמים ועפר בית הפרס מטמאין במגע ובמשא, כמו שבארנו¹⁵. וכמה שעורן? כחותם המרצופין¹⁶, והוא¹⁷ כפקה¹⁸ גדולה של סקאין¹⁹. עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק²⁰: אם יש במקום אחד כחותם המרצופין - מטמא, ואם לאו - אינו מצטרף²¹; שלא גזרו אלא על גוש כפרית²². מעשה²³ שהיו אגרות פאות מחוצה לארץ לבני כהנים גדולים, והיו בהן פסא וקסאתים חותמות²⁴, ולא חשו להן משום טמאה, לפי שלא היה כחותם מהן²⁵ כחותם המרצופין.

15 בהלכה א. 16 שם מ"ה. ופירש רבינו: "כמו נודים (נודות) מעור, ישימו בהם עוברי אורח (הולכי דרכים) בגדיהם וכליהם, ינעלו אותם ויחתמו אותם כחותם מטיט". 17 גודל החותם. 18 כדור חוטים העומד לאריגה. 19 עושי שקים. חוטים שאורגים מהם שקים, והם יותר עבים מחוטי שתי או ערב של בגדים, ומתוך כך גם הפיקה של סקאים יותר גדולה (בכורות כב, א). 20 שהוא מחוץ לארץ. 21 כחכמים. 22 כלומר, אפילו אם הדביק יחד את הגושים הקטנים, ויצא גוש כשיעור - אינו מטמא (ראה משנה אהלות פ"ג, בדין לבינה). 23 שם. 24 בכולן יחד היה שיעור גדול כזה. 25 לא היה ביניהם אף אחד כחותם המרצופים.

ד. המביא²⁶ תנורים וספלים²⁷ וכלי חרש²⁸ מחוצה לארץ: עד שלא הסקין²⁹ - טמאים משום ארץ העמים³⁰; משהסקו - טמאים משום פלי חרס שנטמא בארץ העמים³¹, שאינו מטמא אדם וכלים, כמו שבארנו³².

26 תוספתא, שם פ"ז ה"ז. 27 של חרס. 28 כלים קטנים, כגון צלחות וקדירות. 29 לפי שנשרפו ונתקשו אינם ראויים להשתמש בהם. 30 דינם כגושי עפר, ומטמאים אדם וכלים במגע ובמשא. 31 אחרי שנשרפו

70 תוספתא שם פ"ז ה"ו. 71 משנה שם פ"ח ד. 72 שיכול להזיזו כשירדו עליו. 73 מפרר את גושי העפר. 74 ואינו צריך להרחיק את העפר הזה ממקומו. 75 משנה שם. 76 ואין בית הפרס מטמא למטה מג' טפחים. 77 הסיר את האבנים הפזורות באדמה, כדי לשפר ניקת השרשים, מלשון "ויעזקהו" (ישעיה ה, ב). 78 מפני שעיקר כוונתו היא לטובת האילנות, אפשר שלא בדיק יפה. 79 מפני כובדן. ובדפוס רומי ר"מ: מתנדנדן.

פרק אחד עשר

1 יבאר דין אויר ארץ העמים אם מטמא בטומאת עפרה, עפר חוצה לארץ ועפר בית הפרס שבא בירק וכל הדברים הבאים בחוצה לארץ, המהלך בארץ העמים והנכנס ביניהם מקום טמא, מקום ששכנו בו גויים בארץ ישראל, תרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור עמים, מדור גויים שהיה בו עבר מישראל או אשה או קטן. והמקומות שלא גזרו עליהם, חצר שהיא טמאה משום מדור עמים, עיירות המובלעות בארץ ישראל.

א. ארץ העמים² - בתחלה גזרו על גושה³ בלבד כבית הפרס, ולא היו מטמאים אלא המהלך בה או נוגע או נושא מעפרה. חזרו וגזרו על אורה⁴ שטימא ואף על פי שלא נגע ולא נשא, אלא פיון שהכניס ראשו ורבו לאויר ארץ העמים נטמא. וכן כלי חרש⁵ שהכניס אוירו⁶ לארץ העמים, ושאר פלים שהכניס רבם⁷ לאויר ארץ העמים - נטמאו⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושה.. חזרו וגזרו על אורה שיטמא כו".

בעניין זה מודגשת מעלתה של "הארץ" - ארץ ישראל כיתרון האור מן החושך, ולמעלה מזה כתב הרמב"ם בסוף הפרק "חזקת דרכים של עולי בבל טהורות אע"פ שהן מובלעות בארץ העכו"ם", שאפילו ההליכה לארץ ישראל פועלת טהרה גם בדרכים שמובלעות בארץ העכו"ם, והטהרה בחזקתה לאחר מאות שנים!!

(עלפי לקו"ש חלק כ"ח עמוד 280 הערה 9)

2 בשבת טו, א - מנו טומאת ארץ הגויים בין שמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית-שמאי על בית-הלל. 3 עפר מגובש, ושיעורו מבואר לקמן ה"ג, אבל עפר מפורר לגרגירים קטנים - אינו מטמא. 4 שם עמוד ב. ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ג ה"ב) שארץ הגויים אינה מטמאה באוהל, הכוונה כשהביא לארץ ישראל גוש עפר מארץ הגויים. ראה 'תוספות' שם ד"ה וואוירא. 5 שנטמא מאויר תוכו בלבד. 6 אפילו לא הכניס רובו של הכלי. 7 ולמה כלי חרס טמא אף כשהכניס מקצתו? מפני שהאויר מתערב, משא"כ בשאר כלים. 8 תוספתא, אהלות פ"ח ה"ב. ולמה גזרו טומאה על ארץ הגויים? רבינו (בפירושו למשנה, אהלות פ"ב מ"ג) כתב, מפני שהגויים קוברים

ז. מקום⁵¹ ששקנו בו עובדי פוכבים פארץ ישראל
- הרי זה מטמא פארץ העמים עד שיבדק, שמא
קברו בו נפלים.

(51) אהלות פי"ח מ"ז.

ח. ותרומה⁵² וקדשים שנטמאו מחמת מדור העובדי
פוכבים - תולין, לא אוכלין ולא שורפין. וכמה
ישוה במקום ויהיה צריך בדיקה? ארבעים יום, כדי
שתתעבר אשה ותפיל נפל שנטמא⁵³. אפלו איש
שאין עמו אשה, אם שעה ארבעים יום - מדורו
טמא עד שיבדק. גזרה משום מדור שתהיה בו
אשה. אפלו עבד⁵⁴ וסריס⁵⁵ או אשה⁵⁶ או קטן בן
תשע שנים ויום אחד⁵⁷ עושה מדור העובדי
פוכבים.

(52) תוספתא שם ה"ג, כתנא-קמא. (53) צורת הוולד נגמרת
ארבעים יום אחרי הבעילה, ולפני כן אין עליו תורת וולד
(ראה פ"י מהל' איסורי ביאה ה"ב). ולא החמירו חכמים
לגזור טומאה מפני החשש שמא באה האשה לשם כשהיא
מעוברת. (54) גוי, שגם רבו גוי, ואין עמו אשה.
ומשמיענו, שלא תאמר שעליו לא גזרו מפני שאימת רבו
עליו ולא יכניס זונה לביתו (תפארת ישראל' שם, בועז יא).
(55) שאינו מוליד. (56) שאין עמה איש. (57) בגיל נמוך
מזה אינו עושה מדור. ולא נתבאר מה בינו לבין סריס.
ואולי, סריס גדול אפשר להחליפו באדם בריא.

ט. מדור⁵⁸ עובדי פוכבים שיהיה בו עבד
(מישראל)⁵⁹ או אשה או קטן בן תשע משמרין
אותו שלא יקברו שם נפל - אינו צריך בדיקה⁶⁰.
ואת מה הן בודקין?⁶¹ את הביבין⁶² העמקים⁶³ ואת
המים הסרוחין⁶⁴. וכל מקום שבהזיר והחלדה
יכולין להוליד משם⁶⁵ הנפל - אינו צריך בדיקה,
מפני שהן גוררין אותם משם. מדור העובדי פוכבים
שחרכ - הרי הוא בטמאתו עד שיבדק⁶⁶.

(58) שם. (59) יש לקיים את הגירסה עבד "מישראל" (וכן
הגירסה בכת"י תימן, ובדפוס רומא), והכוונה לעבד גוי
שנמכר לישראל ומל וטבל לשם עבדות והוא חייב במצוות
שהאשה חייבת בהן, והאמינוהו חכמים באיסורי דרבנן
(בפסחים ד, ב אמרו: "הימנוהו רבנן בדרבנן"). וכן פירשו
הרא"ש והר"ש במשנה, שהכוונה לעבד גוי שרבו ישראל.
(60) תוספתא, שם. שיערו חכמים שקטן בן תשע אפשר
לסמוך על שמירתו, אבל לא על קטן למטה מגיל זה.
(61) שם מ"ח. (62) תעלות הביוב. (63) אבל שאינם
עמוקים, אפשר לראות את הנמצא בהם בלי בדיקת קדננית.
(64) המכונסים בבורות וכדומה. (65) בית-הלל במשנה,
שם. ויש גורסים במשנה: חזיר וחולדה וברדלס, וכן בגמרא
נדה טו, ב "שחולדה וברדלס מצויין שם", וברור שהוא
הדין לכל חיה אוכלת נבילות. ואין בדין זה ניגוד לבור
שמטילים לתוכו נפלים, שמטמא באוהל מדין תורה אפילו
אם חולדה וברדלס מצויים שם (למעלה פ"ט הי"א), מפני

אין עליהם דין עפר אלא דין כלים, ואינם טמאים מחמת
עצמם אלא מפני שנגעו בעפר ארץ הגויים. ואם הוסקו
בארץ ישראל ולא נגעו בעפר ארץ הגויים אחרי ההסקה -
טהורים (משנה-למלך). (32) למעלה פ"ה ה"ו, שכלי חרס
אינו נעשה אב הטומאה לעולם ואינו מטמא אדם וכלים.
ה'תוספתא' מסיימת: "נמצאת אומר, בשעה שהן טמאים
משום ארץ העמים - טהורים משום כלי חרס, ובשעה שהן
טמאים משום כלי חרס - טהורים משום ארץ העמים".

ה. המהלך³³ פארץ העמים בהרים ובסלעים -
טמא³⁴ טמאת שבועה; בים ובמקום שהים עולה
בזעפו³⁵ - טהור משום נוגע פארץ העמים³⁶ וטמא
משום אורה³⁷. הנכנס³⁸ לארץ העמים בשדה³⁹ תבה
ומגדל⁴⁰ הפורחין⁴¹ באויר - טמא⁴²; שאהל זרוק⁴³
אינו קרוי אהל⁴⁴.

(33) משנה, שם פי"ח, ו. (34) אף-על-פי שאין קוברים שם
מתים - טמא, משום שמשתפכת שם לפעמים אדמת ארץ
הגויים (רבינו בפירושו, שם). (35) כשהים סוער מאוד,
עולים שם הגלים, וכשנח מזעפו מתגלה המקום הזה.
(36) מפני שאין קוברים שם מתים, וגלי הים הסוערים
שוטפים את העפר שהשתפך שם. (37) טומאה קלה שהיא
טומאת יום אחד, ובלי הזאת מי פרה אדומה (ראה למעלה
ה"ב). במשנה כתוב סתם "טהור", ורבינו מפרש טהור
מטומאת הגוש אבל טמא טומאת אויר (ראה משנה-למלך
ה"ג, ד"ה תנן). (38) גיטין ח, ב. (39) מרכבה הנישאת
בידי אדם או על גבי בהמה (ויש מפרשים - עגלה מיוחדת
לנשים). (40) ארגז גדול עשוי בתבנית מגדל.
(41) כלומר, שאינם עומדים על הקרקע אלא נישאים באויר.
(42) טומאת אויר. (וראה לחם-משנה הל' נזירות פ"ז ה"ג,
שצידד לפרש "טמא" משום גושה). (43) אוהל שאינו
קבוע בקרקע אלא מיטלטל ממקום למקום. (44) ואינו
מפסיק. פסק כרבי שם. מדובר כשהם סתומים מכל צדדיהם.
אבל אם הם פתוחים, נטמא האדם טומאת אויר, אפילו
לדעת האומרים אוהל זרוק נקרא אוהל (לחם-משנה שם,
ומשנה-למלך כאן).

ו. סוריא⁴⁵ - עפרה טמא פחוץ לארץ, ואורה
טהור. לא גזרו על אורה. לפיכך, אם היה
סמוכה⁴⁶ לארץ ישראל שפה בשפה ולא היה מפסיק
ביניהן לא ארץ העמים ולא בית הקברות ולא בית
הפרס⁴⁷ - הרי זה יכול להפגס לה בטהרה בשדה
תבה ומגדל, והוא שלא יגע בגושה. וכן ארץ
העמים⁴⁸ הסמוכה לארץ ישראל ואין ביניהן מקום
טמא - הרי זו נבדקת⁴⁹ וטהורה⁵⁰.

(45) גיטין, שם. (46) אהלות שם מ"ז. (47) כלומר, שדה
שאבד בו קבר, אבל נחרש בו קבר אינו חשוב הפסק, שהרי
אינו מטמא באוהל (כסף-משנה). [באהלות שם מ"א ומ"ב,
קראו "בית הפרס" לשדה שאבד בו קבר]. (48) תוספתא
שם ה"א. (49) צריכה בדיקה שמא יש קבר במקום שהוא
רוצה ללכת בו (ראה למעלה ה"א). (50) שלא גזרו על
אויר ארץ הגויים הסמוכה לארץ ישראל.

מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. וְחִזְקַת דְּרָכִים שֶׁל עוֹלֵי בָּבֶל 19
טְהוּרוֹת⁸⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מְבַלְעוֹת בְּאֶרֶץ הָעַמִּים. 20

(82 שם ה"ג. 83) מוקפות ארץ ישראל משלושה צדדים, והן אדמת חוץ לארץ. (84) פירות שגדלו בהן בשנת השמיטה אין עליהם קדושת פירות שביעית. (85) ברור הדבר שהדרכים טהורות.

יום ש"ק י' שבט ה'תשפ"א

פרק שנים עשר

(1) יבאר שטפח על טפח ברום טפח מביא טומאה וחוצץ בפניה וקריו אוהל, אדם או כלים שהם אוהל אם חוצץ, ונסר שהוא נתון על פי תנור חדש, נסר שהוא נתון על פי שני תנורים או על פי תנור ישן, אדם שנשא כלי והאהיל צדו האחד על הטומאה, ארונות של עץ שמניחים בהם המת ויש בהם חלל טפח, קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה, וסאה שהיא מוטה על צדה בארץ, עמוד עגול שהוא מוטל לאורו ומונח על הארץ.

א. טפח על טפח מרבע²¹ על רום טפח²² מביא את 21
הטמא²³ וחוצץ בפני הטמא²⁴ דין תורה. שאין קרוי 22
אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה. 23
פיצד? פזית מן המת מנח לאויר²⁵ ובצדו פלים, כגון 24
מחטין וצנורות²⁶ וכיוצא בהן, ואינן נוגעים בטמא, 25
אם האהיל עליהן אהל שיש בו טפח על טפח והיה 26
גבוה מעל הארץ טפח - הרי זה מביא את הטמא 27
לפלים וטמאין. היו פלים אחרים על גבי אהל זה 28
שיש בו טפח על טפח - הרי הן טהורין, מפני 29
שהאהל חוצץ בינם וביין הטמא. הנה למדת, 30
שפושם שהאהל מטמא כל שתחתיו, מציל כל 31
שחוצה לו, וחוצץ בין הטמא ובין פלים שעל 32
גביו. וכן אם היתה הטמא על גביו וכלים תחתיו 33
- הפלים טהורין; שהאהל חוצץ בפני הטמא. הנה 34
האהל פחות מרום טפח, או פחות מטפח על טפח 35
אף על פי שהוא גבוה כמה טפחים - הפלים שבצד 36
הטמא טהורים³⁷; וכלים שלמעלה מאהל זה - כל 37
שפנגד הטמא טמא, מפני שהאהילו על הטמא 38
ואין שם אהל לחץ בפני הטמא. וכן אם היתה 39
טמא על גבי אהל זה וכלים תחתיו - כל שפנגד 40
הטמא טמא, שהרי האהילה עליהן ואין שם אהל 41
שחץ בפני הטמא. שכל פחות מרום טפח כנגיעה 42
הוא חשוב⁴³, וטמא שתחתיו טמא רצוצה היא, 43
כמו שבארנו. כמה דברים אמורים? כשלא היה 44
האהל אדם או פלים; אבל אדם או פלים שנעשו 45
אהל על הטמא, בין שהיו הן עצמן אהל בין שהיו 46
עמודי האהל, אפלו היו פלים שאין מקבלין טמא 47
כל עקר⁴⁸ - הרי אלו מביאין את הטמא, ואינן 48
חוצצין בפני הטמא. פיצד? לוח שהיה מנח על 49

ששם ידוע ודאי שהיתה טומאה בבור זה, והגרירה היא ספק, ואין ספק מוציא מידי ודאי. אבל כאן גזרו חכמים טומאה מפני הספק, שמא קברו נפלים, ולפיכך סומכים על גרירה. (66) תוספתא שם ה"ו. מדובר כשאין חזיר וחולדה מצויים שם. במ"ט שם, ואמר רבי שמעון בן גמליאל: "עיר של גויים שחרבה, אין בה משום מדור גויים". ורבינו בפירושו שם, מסיים: ואין הלכה כרבי שמעון בן גמליאל (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

י. האצטונות⁶⁷ - אין בהן משום מדור עובדי 1
כוכבים, לפי שהיא גלויה ואין בה מקום להטמין 2
הנפלים. ועשרה מקומות⁶⁸ אין בהם משום מדור 3
עובדי כוכבים. לפי שאין דירתן קבועה⁶⁹, לא גזרו 4
עליהן טמא. ואלו הן העשרה מקומות: אהלי 5
הערביים, והסכות⁷⁰, והצריפין⁷¹, והברגנין⁷², 6
והתקרה שעל גבי העמודים ואין לה דפנות, והן 7
בתי הקנין⁷³, וביית שעיר⁷⁴, ואוירה של חצר⁷⁵, 8
והמרחץ, ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה, 9
ומקום הלגינות⁷⁶. 10

(67) שם מ"ט. מקום ברשות הרבים על יד הבית, ויש עליו תקרה סמוכה על עמודים ואין לו כתלים. (68) שם. (69) ואין קוברים שם נפלים. (70) בנין עראי בשביל שומרי פירות. (71) אוהל עשוי ממין גומא שנקרא "צריפא" (רבינו בפירושו למשנה) ואין להם גג, אלא הקירות משתפעים כלפי מעלה עד שנוגעים זה בזה. (72) סוכות שמכניסים שם את הפירות. (73) במשנה: "אלקטיות". (74) לפני פתח החצר היו בונים חדר קטן שיושב בו שומר החצר והוא פתוח לרשות הרבים. (75) פירוש, השטח הבלתי מקורה שבחצר (דוגמה תמצא למעלה פ"ו ה"ט) והגוי דר שם. ראה להלן אות עו. (76) מקום מריצות הפרשים (רבינו, שם).

יא. החנות⁷⁷ - אין בה משום מדור עובדי כוכבים, 11
אלא אם כן היה דר בתוכה. חצר שהיא טמאה⁷⁸ 12
משום מדור העובדי כוכבים - הרי בית שער שלה 13
ואוירה⁷⁹ טמאין כמותה. ואין מדור העובדי כוכבים⁸⁰ 14
ולא בית הפרס בחוצה לארץ⁸¹. 15

(77) תוספתא שם פ"ח ה"ו. (78) כגון שדר בשטח המקורה. (79) טמא גם השטח שאינו מקורה. ונראה שלפירוש זה התכוון הר"י קורקוס (ראה כסף-משנה שפירש אחרת, וקשה מאוד ליישב לשונו של רבינו לפי פירושו). (80) שם. (81) פירוש, בעיירות המובלעות בארץ ישראל (ראה ההלכה הבאה), שלא גזרו עליהן טומאת ארץ הגויים, אבל בלתי מובלעות טמאות משום ארץ העמים, שטומאתה חמורה ממדורות גויים (ר"י קורקוס, מובא בכסף-משנה כאן).

יב. עירות⁸² המבולעות⁸³ בארץ ישראל, כגון סיסית 16
והברותיה, [אשקלון והברותיה], אף על פי 17
שפטורות מן המעשרות ומן השביעית⁸⁴ - אין בהן 18

וַיֵּצֵא מִזֶּה טֶפַח וּמִזֶּה טֶפַח אָבֵל לֹא מִן הַצִּדִּיין, 27
וְטִמְאָה בְּצַד זֶה - כָּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי טְהוֹרִין. 28

(20 טפח. (21 בקצוות, אבל לא מן הצדדים. (22 שאינם מחוברים. (23 מפני שהתנור מפסיק בין האוהלים.

ה. אָדָם שֶׁנִּשָּׂא כָּלִי, כְּגוֹן מִרְדֵּעַת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, 29
וְהָאֵהִיל צַד הַכָּלִי הָאֶחָד עַל הַטִּמְאָה, אִם הָיָה 30
בְּהֶקְפוֹ 24 טֶפַח, אָף עַל פִּי שְׁאִין בִּרְחֻבוֹ אֲלֹא רָחֵב 31
אֲצַבֵּעַ וּשְׁלִישׁ 25 - הָרִי זֶה מְטַמֵּא אֶת הַנוֹשֵׂא 26 וּמִבִּיא 32
לֹ טִמְאָה מִדְּבָרֵיהֶם, שְׁגוּרָו עַל שֵׁשׁ בְּהֶקְפוֹ טֶפַח 33
מִשּׁוּם שֵׁשׁ בִּרְחֻבוֹ טֶפַח 27; אָבֵל אֵינוֹ מִבִּיא אֶת 34
הַטִּמְאָה לְכָלִים שֶׁתַּחְתּוֹ וְלִשְׁאָר אָדָם שֶׁיֵּאֱהִיל 35
עֲלֵיהֶן וְעַל הַטִּמְאָה עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ רָחֵב טֶפַח. 36

(24 של הכלי. (25 בהתאם לכלל החשבון המקובל בידיהם: "כל שיש ברחבו טפח, יש בהיקפו שלושה טפחים" (אין כלל זה מדויק והוא מוסר רק את המספרים השלמים ולא את שבריהם) והטפח ארבע אצבעות. (26 טומאת אוהל שבעה ימים וטעון הזאת מי פרה ביום השלישי וביום השביעי. (27 שהשומע שטימאווה טומאת ערב בלבד יחשוב שטימאווה טומאת אוהל ויטעו ויאמרו שאוהל מטמא טומאת ערב בלבד, ולפיכך טימאווה טומאת שבעה. אבל אדם וכלים שלא נגעו במרדע זה ולא נשאוהו אלא האהילו טהורים לגמרי, ואין לחוש שמא מת אינו מטמא באוהל כלל.

ו. אַרְוֹנוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁמִּנְחִין בִּהֶן אֶת הַמֵּת - אֵינָן 37
בְּקֶבֶר 28, [אָבֵל] (אֲלֹא) אִם יֵשׁ בֵּין כְּסוּי הָאָרוֹן וְהַמֵּת 38
גִּבָּה טֶפַח - חוּצָין, וְהָעוֹמֵד עַל גְּבִי הָאָרוֹן טְהוֹר מִן 39
הַתּוֹרָה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁרֵב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בִּהֶן חָלָל טֶפַח, 40
הוֹאִיל וְיֵשׁ שְׁאִין שֶׁם חָלָל טֶפַח - גְּזוּרָו עַל כָּל 41
הָאַרְוֹנוֹת שְׁאִינָן חוּצָיִן, וְשִׁיְהִיָּה הַמְהַלֵּךְ עַל גְּבִי 42
הָאָרוֹן כְּנוֹגֵעַ בְּמַת אוֹ בְּקֶבֶר 29. 43

(28 בנוי, שמטמא מכל צדדיו, ודינם ככל דבר המאהיל על הטומאה. (29 מקור דין זה בברכות יט. "אמר ר' אלעזר בר' צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל". והוא היה כהן ואסור לו להיטמא למתים. וביארו שם שמפני כבוד המלכות מותר בטומאות דרבנן, ומזה למד רבינו, שארונות של עץ אינם כקבר המטמא מן התורה.

ז. קוֹרָה שֶׁהִיא נְתוּנָה מִפְתָּל לְכַתֵּל וְהַטִּמְאָה תַּחְתֶּיהָ: 44
אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח 30 - מִבִּיָּאָה אֶת הַטִּמְאָה תַּחַת 45
כָּלָה, וְכָל הַכָּלִים אוֹ אָדָם שֶׁתַּחְתֶּיהָ טְמֵאִים. אָף עַל 46
פִּי שְׁאִין כָּלָה שְׁוֶה וְקִצְתָּהּ פְּחוּתָהּ מִטֶּפַח 31, מִפְּנֵי 47
שֶׁקִּצְתָּהּ מִקְצַת אֵהֵל הוּא. וְאִם אֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח 48
- טִמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוֶּרְדֶּת, כִּמּוֹ 49
שֶׁבְּאַרְנוֹ. כִּמּוֹ הִיָּה בְּהֶקְפָּה 32 וְהִיָּה בָּהּ פּוֹתֵחַ 50
טֶפַח? בְּזִמְן שֶׁהִיא עֲגֻלָּה - שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וּבְזִמְן 51
שֶׁהִיא מְרַבֵּעַת - אַרְבָּעָה טְפָחִים. 52

1 גְּבִי אַרְבָּעָה בְּנֵי אָדָם אוֹ עַל גְּבִי אַרְבָּעָה כָּלִים, אֲפֹלוּ
2 כָּלִי אֶבְנִים וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן מְכָלִים שְׁאִין לְמִינָן טִמְאָה,
3 וְאֵין צָרִיךְ לֹאמַר אִם הָיָה מִנָּח עַל אַרְבָּעָה שְׁפוּדִין
4 אוֹ אַרְבָּעָה קָנִים שֶׁגִּבְהֵינן טֶפַח, וְהִיָּתָה טִמְאָה
5 וְכָלִים תַּחְתּוֹ - הַכָּלִים טְמֵאִים 9. וְאִם הָיוּ כָּלִים עַל
6 גְּבִיו, אֲפֹלוּ שְׁלֹא כְּנֶגֶד הַטִּמְאָה - טְמֵאִים 10. וְאִם
7 הִיָּתָה טִמְאָה עַל גְּבִי לֹחַ וְכָלִים תַּחְתּוֹ - כָּל כָּלִים
8 שֶׁתַּחַת הַלֹּחַ טְמֵאִין. אָבֵל אִם הָלֹחַ הָיָה מִנָּח עַל
9 גְּבִי אַרְבַּע אֶבְנִים אוֹ עַל גְּבִי בְּהֶמָה וְחִיָּה 11, וְהִיָּתָה
10 טִמְאָה תַּחְתּוֹ - הָרִי הַכָּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוֹרִין.

(2 כלומר, צריך שיהיה טפח באורך וטפח ברוחב, ואם מצד אחד הוא פחות מטפח אף על פי שהשני הוא יותר מטפח ומשלים את החסר, אינו אוהל. (3 אוויר פנוי על גבי הטומאה. (4 לא קבור. (5 ויום דקים עקומים. מפני שהמדובר בשטח קטן נותן רבינו דוגמאות של כלים זעירים. (6 שהרי לא נגעו בה וגם לא היו באוהל המת. (7 כאילו נוגע השטח העליון בשטח התחתון ואין אוהל כלל. (8 כלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה. (9 שהרי הלוח האהיל על המת ועליהם. (10 כאילו היו תחת הלוח, כי הלוח מונח על אדם וכלים אינו חוצץ. (11 חיות.

ב. הִיָּתָה טִמְאָה עַל גְּבִיו - הָרִי כָּל הַכָּלִים שֶׁתַּחְתּוֹ 11
טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵהֵל חוּצָין בְּפְנֵי הַטִּמְאָה. וְכָלִי 12
גָּלִילִים וְכָלִי אֶבְנִים וְכָלִי אֲדָמָה הַבָּאִים בְּמִדָּה 12 - 13
הָרִי הֵם כְּאֵהֵלִים וְאֵינָם כְּכָלִים, וְלִפְיָךְ חוּצָצִים 14
בְּפְנֵי הַטִּמְאָה 13. 15

(12 גדולים ואינם מיטלטלים ממקום למקום. (13 והוא הדין לכלי עץ הבאים במידה.

ג. נֶסֶר 14 שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר חֲדָשׁ 15 וְעוֹדֵף מִכָּל 16
צִדֵּיו 16 בְּפּוֹתֵחַ טֶפַח: הִיָּתָה טִמְאָה תַּחַת הַנֶּסֶר - 17
כָּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוֹרִין, טִמְאָה עַל גְּבִיו - כָּלִים 18
שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁתַּנּוּר חֲדָשׁ אֵינוֹ כְּכָלִים 19
לְעֻנְיָן זֶה 17. וְאִם הָיָה יָשׁוּן 18 - הַכָּל טִמְאָה 19.

(14 קרש. (15 תנורים שלהם עשויים מטיט כתבנית סיר גדול. וכל זמן שלא הוסקו באש אין עליהם תורת כלי כלל. (16 הקרש יוצא ברוחב טפח מחוץ לתנור סביב סביב. (17 לעניין חציצה ולפיכך הקרש חוצץ. (18 שהוסק כבר. (19 בין טומאה למעלה וכלים למטה ובין כלים למעלה וטומאה למטה, מפני שכל האוויר שתחת עורף הנסר מכל צדדיו נידון כאוהל אחד, והנסר אינו חוצץ מפני שהתנור מעמידו והוא כעמוד של אוהל.

ד. נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי שְׁנֵי תַנּוּרִים, אֲפֹלוּ יִשְׁנִים, 21
וְעוֹדֵף 20 מְחוּצָה לְתַנּוּר זֶה 21 וּמְחוּצָה לְתַנּוּר זֶה, 22
וְהִיָּתָה טִמְאָה תַּחְתּוֹ בֵּין שְׁנֵי הַתַּנּוּרִים - בִּינְיָהֶן 23
בְּלִבָּד טֵמָא; אָבֵל כָּלִים שֶׁתַּחַת שְׁתֵּי הַקְּצוֹת שֶׁחוּצָה 24
לְתַנּוּרִים - טְהוֹרִים, שֶׁהָרִי הֵן כְּשֵׁנִי אֵהֵלִים 22 זֶה בְּצַד 25
זֶה. וְכֵן נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר, אֲפֹלוּ יָשׁוּן, 26

הקרקע טפח (ראה למעלה הלכה ז). חשבו חכמים ומצאו, שאם ייקפו של העמוד הוא עשרים וארבעה טפחים ולמעלה אפשר לרבע במקום פנוי זה טפח על טפח ברום טפח, מה שאין כן בהיקף פחות מזה. כיצד? נקוט בידך שני כללים: א. הכלל שלמעלה, שהיקפו של עיגול הוא פי שלושה ברחבו (בקוטר); ב. כל טפח שבצלע המרובע שווה הצלעות נותן טפח ושני חומשי טפח באלכסונו של המרובע. ויוצא מזה, שאם ההיקף הוא 24 טפחים ורוחב העיגול הוא שמונה טפחים. וכאשר תצייר מרובע של 8 על 8 על פני העיגול הזה מבחוץ יהיה אלכסונו של מרובע זה 8 טפחים ועוד 16 חומשים, השמונה מכסים את רוחב העיגול ושש עשרה החומשים עודפים על הרוחב 8 מכאן ו-8 מכאן. ועכשיו תצייר מרובע קטן שהעודף יהיה אלכסונו. מרובע קטן זה יהיה בו קצת יותר מטפח על טפח, שהרי הטפח נותן אלכסון של שבעה חומשי טפח וכאן יש לך 8 חומשים ונשאר עודף קטן של חומש אחד באלכסון, שהוא כשני שלישי חומש במרובע. וזהו שסיים רבינו הלכה זו בכתבו: "ויתר מעט, שחשבונות אלו בקירוב הם". אגב, גם שני הכללים עצמם אינם בתכלית הדיוק. יש בהיקף יותר מפי שלושה ברוחב (3,1415) והאלכסון גדול קימעא משבע חמישיות, ולא הטילו חכמים על האדם לחשב חשבונות הנדסיים מדויקים כל כך.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר אוהל שאינו עשוי בידי אדם ואוהל רעוע, המביאים טומאה וחוצצים, ומביאים ולא חוצצים, ושאינם חוצצים ולא מביאים.

א. כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אוהל, כמו שביארנו², וחוצץ בפני הטמא ומביא את הטמא. בין שנעשה אוהל בין שנתעשה מאליו, אפלו היה שלא בידי אדם - הרי זה מביא וחוצץ. כיצד? אחד חור שתורהו מים³ או שרצים או שאכלתו מלח⁴, או שצבר אבנים או קורות ונעשה בהן חלל טפח - הרי זה אוהל ומביא וחוצץ.

(2) למעלה פי"ב ה"א. ראה שם. (3) אהלות פ"ג מ"ז. (4) מלשון הכתוב (ירמיה יז, ו): "ארץ מלחה", והיא מתבקעת מאליה.

ב. במה דברים אמורים? בשהיה האהל חזק ובריא; אבל אוהל רעוע⁵ אינו מביא את הטמא ואינו חוצץ בפני הטמא מן התורה, אבל מדברי סופרים מביא את הטמא ואינו חוצץ. כיצד? שריגי האילנות⁶ הסוככים על הארץ, והן הנקראים סככות, ואבנים היוצאות⁷ מן הגדר⁸ הסוככות על הארץ, והן הנקראות פרעות⁹; אם יכולין לקבל מעזיבה¹⁰ בינונית¹¹ והן עומדים - הרי אלו מביאים וחוצצים מן התורה; ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית, אלא הן נופלים - הרי אלו מביאים מדברייהם¹² ואינן חוצצים. וכן כל פיוצא בהן.

(5) שבקלות אפשר להזיזו ממקומו או להפילו. (6) ענפי

(30) הקורה רחבה טפח. (31) וגם הכלים הנמצאים במקום שאין בו טפח טמאים. זה למד מלשון המשנה; מביא את הטומאה "תחת כולה". ואפילו אם הטומאה מונחת תחת הקורה במקום שאין בו טפח, מפני שזה כשיפועי אהלים. (32) אורך חוט החוגר את כל עובי הקורה.

ח. סאה שהיא מטה על צדה³³ באויר³⁴ - אינה מביאה את הטמא תחת פלה עד שיהיה בהקפה ארבעה טפחים ומחצה בקרוב, כדי שיהיה גבה הצד העליון³⁵ טפח ומחצה, ויהיה הטפח על טפח ממנה גבהו מעל הארץ טפח³⁶. לפיכך, אם היה גבוהה מעל הארץ חצי טפח³⁷ והיה בהקפה שלשה - מביאה את הטמא³⁸. וכן עמוד עגול³⁹ שהוא מטל לאויר ומנח על הארץ - אינו מביא טמא תחת דפנו עד שיהיה בו הקף עשרים וארבעה טפחים; ואם אין בהקפו עשרים וארבעה טפחים - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. זה שהצריכו עשרים וארבעה טפחים - על העקרון שסומכים עליהן חכמים בהשבון כל המשפטים: שכל שיש בהקפו שלשה - יש בו רחב טפח, וכל טפח על טפח ברובע - יש באלכסונו טפח ושני חמישין. לפיכך, אם היה בהקף העמוד עשרים וארבעה טפחים - נמצא תחת כל דפנו טפח על רום טפח מרבע ויתר מעט, שחשבונות אלו בקרוב הן.

(33) הסאה היא כלי מידה עגול והניחה על צידה העגול ולא על שוליה. (34) במקום גלוי. (35) הנקודה הגבוהה ביותר מעל פני הקרקע. (36) אם תחתוך את הסאה במקום המרוחק טפח מן הקרקע אפשר יהיה לרבע בשטח החתך טפח על טפח. והחשבון הוא כזה: כשיש בהיקפו ארבעה טפחים וחצי שהם שמונה עשרה אצבעות יהיה רחבו של העיגול (הקוטר) טפח ומחצה היינו שש אצבעות, ואם תחתוך את הסאה באמצע גבהה תקבל שטח עגול שרחבו שש אצבעות וגבהו מעל הארץ 3 אצבעות, וכדי להגיע לרום טפח יש להגביה את נקודת החתך עוד אצבע ומתוך כך יצטמצם הרוחב אצבע מכאן ואצבע מכאן ויישאר רוחב בן ארבע אצבעות (טפח), ויצא לך מרובע של טפח על טפח ברום טפח (על-פי הכסף משנה). (37) תלויה באויר ומרוחקת חצי טפח מהקרקע. (38) במקרה זה השטח הרחב ביותר, שהוא טפח על טפח, גבוה חצי טפח מדופנה התחתון של הסאה וממנו לארץ עוד חצי טפח, יוצא לך טפח על טפח ברום טפח. [בשני הדינים האלה המדובר בסאה, שהיקפה שווה בכל אורכה ואינה מתעגלת לא בכיוון שוליה ולא בכיוון פיתחה]. (39) משנה שם פרק י"ב ז. - ההבדל בין עמוד לסאה הוא, שהסאה חלולה וכשיש בה השיעור שנאמר למעלה הרי היא כאוהל ומביאה את הטומאה, והעמוד הוא גוש אטום והטומאה שתחתיו היא טומאה רצוצה (ראה למעלה הלכה א), אולם, כשהעמוד העגול מונח על הארץ לארכו יש מקום פנוי תחת עיגולו ואם יש במקום זה טפח על טפח ברום טפח דינו כאוהל ומביא את הטומאה אפילו למקומות שאינם גבוהים מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכותל המשתפעת כלפי הקרקע. (28) שיני הסלע בראש ההר (רבינו שם).

ד. וְאֵלֶּיךָ²⁹ מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין: הָאֵדָם³⁰. וְכָלִי עֵץ¹⁴
שְׁאִינָן בָּאֵין בְּמִדָּה. מִפְּנֵי שֶׁהֵן כָּכָל הַפְּלִים¹⁵
וּמִתְטַמְּאִין. וּפְשׁוּטֵי כָּלִי עוֹר וִירִיעָה וְסָדִין וּמִפָּץ¹⁶
וּמִחֲצֵלֶת שְׁאִין עֲשׂוּיִין אֲהָלִים, אֶלָּא מִתּוֹחִין¹⁷
בְּלִבְד³¹, וְאֵין לָהֶן שְׁפוּעַ וְאֵין שֵׁם כְּתָלִים. וּבִהְמָה¹⁸
וְחִיָּה שְׁמִתָּם³², וְאֶכְלִין טָמְאִין אוֹ מִכְשָׁרִין. שְׂדֵכֶר¹⁹
טָמֵא³³ אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְרַחֲמִים שֶׁל יָד³⁴, שֶׁהָרִי הִיא בְּכָלִל²⁰
כָּלִי אֲבָנִים³⁵. כָּל אֱלוֹ מְבִיאִין וְאֵין חוֹצְצִין.²¹

(29) שם פ"ח מ"ג. (30) שם פ"ו ה"א. (31) פרושים
מלמעלה כגג בלי כתלים. (32) ונבילה מטמאה. והוא-הדין
כשנשחטו, שהרי הוכשרו בשחיטה (רבינו בפ"ב מהלכות
אבות הטומאות ה"ז, וראה באות הבא). (33) וכן המוכשר
לקבל טומאה, שהרי הוא מתטמא עכשיו (רבינו במשנה שם).
(34) שאינם כבדים כל-כך. (35) שאינם באים במידה.

ה. וְאֵלֶּיךָ³⁶ לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין: הַזְּרָעִים³⁷
וְהַיִּרְקוֹת³⁸ הַמְּחַבְּרִין לְקַרְקַע³⁹, חוּץ מִן הָאֲרָבֶעַ
יָרְקוֹת שְׁמִינִי. וְכַפֵּת הַבֶּרֶד⁴⁰ וְהַשְּׁלֵג וְהַכַּפּוֹרִי⁴¹
וְהַגִּלְדִּי⁴² וְהַמֶּלַח. וְהַדּוּלָג⁴³ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם,²²
וְהַקּוֹפֵץ⁴⁴ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. וְהַעוֹף הַפּוֹרֵחַ, וְטִלִּית²³
הַמְּנַפֶּנֶת⁴⁵, וְסָפִינָה שֶׁהִיא שָׂטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. כָּל²⁴
אֱלוֹ לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין. שְׂאָף עַל פִּי שֶׁהֶאֱחִילֹו²⁵
- אֵינוֹ אֲהָל הַמִּתְקַנֵּם⁴⁶.²⁹

(36) שם משנה ה. (37) צמחים שבתוכם גרעינים הנאכלים.
(38) שהם עצמם נאכלים. (39) מפני שאין להם קיום אינם
כאוהל, ואם הם תלושים דינם ככל האוכלין. (40) בגודל
טפח. (41) טיפות הטל שקפאו. (42) קרח. (43) רגל
אחת מצד זה של הטומאה, והשנייה בצד שני. (44) בשתי
רגליו ביחד. (45) הרוח מגביהה אותה והיא מאהילה על
הטומאה, אבל אינה מחוברת לשום מקום. (46) אינו
מתקיים כלל והוא גרוע מאוהל רעוע, שמביא את הטומאה
מדבריהם (למעלה הלכה ב).

ו. קָשֶׁר⁴⁷ אֶת הַסָּפִינָה בְּדֵכֶר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַעֲמִידָה⁴⁸,
כִּבְשׁ כֶּנֶף הַטִּלִּית בְּאֶבֶן⁴⁹ - הָרִי זֶו מְבִיאָה אֶת³⁰
הַטָּמְאָה.³²

(47) שם. (48) בשבת קא, ב "והוא (בתנאי) שקשרה
בשלשלת ברזל". מובן שברזל לאו דוקא, וגם חבל חזק
המעמיד את הספינה דינו כברזל. (49) הניח על כנפה אבן
כבידה, והרוח אינה מזיזה את הכנף, והטלית מתנופפת
ומאהילה.

ז. נֶסֶר⁵⁰ שֶׁהוּא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְטָמְאָה תַּחַת צִדּוֹ³³
הָאֶחָד - הָרִי הַפְּלִים שֶׁתַּחַת צִדּוֹ הַשְּׁנִי טָהוֹרִים;³⁴
שֶׁהָרִי כָּבֵר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁהַסָּפִינָה הַשְּׂטָה אֵינָה מְבִיאָה³⁵
הַטָּמְאָה.³⁶

(50) תוספתא אהלות פ"ט ה"ו.

העצים. (7) בולטות לחוץ. (8) של אבנים. (9) מלשון
הכתוב (במדבר ו, ה): גדל פרע שער ראשו. (10) שכבת
טיט, שנותנים על קרשי התקרה. (11) שהם חזקים ויעמדו
בפני לחץ משא שכוה, מבלי להשבר או להתכוופף ולהפיל. ו
כחכמים במשנה שם פ"ח, ב, ולפי פירוש רבינו (ראה
תפארת ישראל שם, יכין לג ולד). (12) במס' נדה סח, ב
אמרו: "סככות ופרעות וכו' רבנן הוא דגזרו (חכמים הם
שגזרו)", ולכאורה זה בניגוד למשנתנו שהסככות והפרעות
מביאים וחוצצים, ומשמע שמן התורה הם כאוהל ממש,
שהרי חכמים לא יטהרו דבר שהוא טמא מן התורה, ולפיכך
מפרש רבינו, שאם יכולים לקבל מעזיבה בינונית דינם מן
התורה כאוהל ומביאים וחוצצים, ובגמרא נדה שם המדובר
כשאינם יכולים לקבל מעזיבה כזו, ומן התורה אינם אוהל,
וגזרו רבנן להחמיר שיביאו את הטומאה, אבל לא הקילו
לענין חציצה (כסף-משנה).

ג. אֵלֶּיךָ¹³ מְבִיאִין וְחוֹצְצִין: כָּלִי עֵץ הַבָּא בְּמִדָּה¹⁴. וְכֵן¹
כָּלִי אֲבָנִים כָּלִי גָלְלִים כָּלִי אֲדָמָה הַבָּאִין בְּמִדָּה.²
וּפְשׁוּטֵי כָּלִי עוֹר וִירִיעָה וְסָדִין וּמִפָּץ¹⁵ וּמִחֲצֵלֶת¹⁶
שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין אֲהָלִים¹⁷. וּבִהְמָוֹת אוֹ חַיּוֹת, בֵּין טָמְאוֹת⁴
בֵּין טָהוֹרוֹת. וְהוּא שֶׁהֵיָהּ רֹאשׁ זֶו בֵּין רִגְלֵי זֶו וְהִיוֹ⁵
כָּלִי דְבוּקוֹת. וְהַעוֹף שֶׁשָּׂכֵן¹⁸. וְהַחֹטֵט בְּשִׁבְלִים⁶
מִקּוֹם לְמָקוֹם לְהַצִּילוֹ מִן הַשֶּׁמֶשׁ. וְאֶכְלִין שְׁאִינָן⁷
מִכְשָׁרִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ¹⁹. יָרְקוֹת הַמִּתְקַנֵּימִין⁸
בֵּימֹות הַחֲמָה וְהַגְּשָׁמִים - הָרִי הֵן כְּאֵילָנוֹת וּמְבִיאִין⁹
וְחוֹצְצִין. וְאֵלוֹ הֵן: הָאֲרוֹס²⁰ וְהַקִּיסוֹס²¹ וְיָרְקוֹת¹⁰
חֲמוּרִי²² וְדִלְעֵת וְיוֹנִית. וְכֵן הַסְּכָכוֹת וְהַפְּרָעוֹת²³ וְהַזִּיזִין¹¹
וְהַגְּזוּרוֹת²⁴ וְהַשּׁוֹכְכוֹת וְהַשְּׁקִיפִין²⁵ וְהַסְּלָעִים¹²
וְהַנִּהְיָרִים²⁷ וְהַשְּׁנִינִים²⁸. כָּל אֱלוֹ מְבִיאִין וְחוֹצְצִין.¹³

(13) שם משנה א. (14) גדולים וכבדים. ראה למעלה פי"ב
ה"ב וביארנו שם. (15) שטיח עשוי מגמי. (16) עשויה
מקנים או קש. (17) שעשאוים אוהל ממש נטוי (תנאי זה
נמשך אל כל האמור בבבא זו, החל מפשוטי כלי עור).
ואע"פ שהם מקבלים טומאה, וכל דבר המקבל טומאה אינו
חוצץ, מכיוון שעשאוים אוהל ממש נטוי, בטלו מתורת כלי
(רבינו בפירושו למשנתנו). (18) וקשור לעץ או לכותל
(רבינו במשנה שם). (19) אבל אוכלין המוכשרים לקבל
טומאה אינם חוצצים (לקמן ה"ד). (20) איריס. (21) מין
עשב המתפשט לגבהו ולרחבו, ומשתמשים בו להאחיל.
(22) מין קישואים, בערבית "אלתקם" (רבינו במשנה שם).
(23) נחבאר דינם למעלה (הלכה ב). (24) אבן או עץ
הבולט מכותל הבית, ובסופו תוספת. כשהתוספת כלפי
מעלה נקרא זיז, ואם היא כלפי מטה - נקראת גזורה (רבינו
בפירושו למשנה כאן. ראה משנה שם פי"ד, א). (25) רבינו
במשנה שם מפרש: "תוספת ההרים" כנראה בליטות
באמצע גבהם. (26) אבן יוצאת מן הכותל (שם), [ויש
מפרשים: נקיצי הסלעים]. ואין זה דומה לזיז וגזורה שנעשו
בידי אדם בכוונה. (27) רבינו במשנה גורס "והגהרים",
מלשון "ויגהר ארצה" (מלכים-א יח, מב). ופירושו: תוספת

האיטלקי. (7) כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה: "חלון שהיה לאויר".

ב. חלון⁸ הנעשה שלא בידי אדם, כגון שתררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת⁹, או שהיה חלון פקוק¹⁰ ונטל הפקק, או שהיתה בו זכוכית ונשברה - שעורו מלא אגרוף¹¹, והוא כראש גדול של אדם. והוא שלא חשב עליו לתשמיש; אבל אם חשב עליו לתשמיש - שעורו בפותח טפח. חשב עליו למאור - שעורו בפונדיון. שהמחשבה פאן כמעשה¹².

(8) אהליות, שם. (9) ראה פי"ג ה"א. (10) סתום בפקק. (11) במסכת כלים פי"ז מ"ב, שנינו: "זהו אגרופו של בן בטיח", אדם ידוע בזמנם גדול כענק, ואגרופו כראש גדול של אדם בינוני. (12) כאילו עשה בתחילה את החלון לשם כך.

ג. מאור¹³ שהתחיל לסתמו¹⁴ ולא הספיק לגמרו, מפני שלא היה לו טיט או שקראו חבירו או שהשקה לילי שפת, ונשאר ממנו מעט¹⁵; אם נשאר ממנו רום אצבעים על רחב הגודל - מביא את הטמאה; פחות מכאן - הרי הוא כסתום¹⁶.

(13) חלון העשוי לאורה. (14) אהליות, שם: "שירי מאור". (15) ובדעתו לגמור את הסתימה. (16) ואם רוצה להשאירו כמו שהוא, מחשבתו קובעת כמו בה"ב. כל השיעורים הללו הלכות מקובלות הן.

ד. חלון גדול¹⁷ העשוי לאורה והיה בה שוככה ופיוצא בה: אם יש שם במקום אחד ממנה בפונדיון - מביא את הטמאה ומוציא את הטמאה; הרי נקבי השוככה דקים ואין באחד מהן בפונדיון - הרי זו כסתומה¹⁸. וכן חלון העשוי לתשמיש¹⁹ ובה סככות²⁰ ורפפות²¹: אם יש במקום אחד טפח על טפח מרבע - מביא ומוציא, ואם לאו - הרי היא כסתומה.

(17) שם. (18) כבית-הלל שם, שאין הנקבים מצטרפים. (19) ושיעורו להביא ולהוציא את הטומאה - טפח. (20) צ"ל: סככות. (21) מסגרת ובה נסרים דקים מונחים זה על זה בשיפוע ומרוחקים קצת זה מזה, כדי להכניס אויר לחדר (תפארת ישראל).

ה. חלון שהיה גלוי²² לאויר - שעורה בפונדיון, מפני שאינה עשויה אלא לאורה, כמו שאמרונו²³. בנה בית חוצה לה ונעשית חלון זו תחת תקרה²⁴ והרי היא בין שני בתים - שעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון - התחתון²⁵ שתחת התקרה שעורו בפותח טפח, והעליון שלמעלה מן התקרה שעורו בפונדיון, מפני שהוא גלוי לאויר²⁶.

(22) שם מ"ב. (23) למעלה ה"א. כפל בבא זו, כעין הקדמה

ח. אלו⁵¹ חוצצין⁵² ולא מביאין: מסכת⁵³ פרוסה, וחבילי מטה⁵⁴, והמשפלות⁵⁵, והסריגות⁵⁶ שבחלונות. ביצד הן חוצצין? שאם היה חלון בין שני בתים והטמאה בבית אחד, והיה אחד מאלו מתוח בחלון זה וסתמו, אף על פי שיש ביניהן אויר⁵⁷ - הרי אלו חוצצין ולא תפנס טמאה לבית שני. והוא שלא יהיה שם בסריגות אלו או בעיני המשפלות או בין חבל לחבל פותח טפח; שאם היה שם פותח טפח - תפנס בו הטמאה, כמו שיתבאר⁵⁸.

(51) שם משנה ד. (52) כגון שהיו מונחים על ארובה של הבית שטומאה בתוכו וכלים טהורים על גביהם או שסותמים חלון שבין בית לבית. (53) מחצלת (רבינו בפירושו שם. ראה ר"ש, ברטנורא ותפארת ישראל, שפירשו: חוטי שתי). (54) חבלים סרוגים שמניחים אותם על המיטה כדי לקבל את הכרים והכסתות, ואויר מפסיק בין חבל לחבל. (55) סלים קלועים שמוציאים בהם את הזבל. (56) שבכות. (57) הסריגה אינה צפופה. ואויר מפסיק בין חבל לחבל וכדומה. (58) בפרק הבא.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שאין טומאה נכנסת לאוהל ולא יוצאת ממנו בפחות מטפח על טפח, חלון הנעשה לאורה וחלון הנעשה שלא בידי אדם, מאור שהתחיל לסתמו ולא הספיק לגמרו, חלון העשוי לאורה או לתשמיש והיה בו שבכה, וחלון שבין שני בתים, חור שבדלת או העושה חור בכותל להניח בו מסמר.

א. אין טמאה נכנסת² לאהל ולא יוצאה ממנו בפחות מטפח על טפח. ביצד? חלון שבין בית לבית או שבין בית לעליה: אם יש בו טפח על טפח מרבע³ והיתה טמאה באחד מהן - הבית השני טמא; אין בחלון פותח טפח - אין הטמאה יוצאה ממנו ולא נכנסת לאהל השני. במה דברים אמורים? בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש⁴; אבל חלון שעשה אותו האדם לאורה כדי שיקנס ממנו⁵ האור - שעורו בפונדיון⁶, והטמאה יוצאה ממנו. ביצד? היתה טמאה בבית, ובא אדם ונסמך לחלון זה של מאור או שהניח בו פלי או שהאחיל עליו אהל בצד הפתל - נטמא כל שבאהל, שהטמאה יוצאה לו. וחלון העשוי לאורה הוא שאין עליו תקרה, אלא גלוי הוא לשמש⁷.

(2) אהליות פי"ג מ"א. (3) טפח באורך וטפח ברוחב, אבל טפחים באורך וחצי טפח, ואפילו יותר קצת ברוחב, אינו מכניס ומוציא את הטומאה (ראה למעלה פי"ב ה"א). (4) להניח שם חפצים וכדומה. (5) דרכו. (6) מטבע עתיקה, משנים עשר דינר. וטעמו של דבר, מפני שחור כזה מכניס אור מספיק להאיר קצת את הבית. במשנה שם כתוב: "כמלוא מקדח", ובכורות לז, א - פירשו שזהו כפונדיון

אלא הנגר היה צריך לו בשעת עבודתו ושכח לסותמו. (29) הנגר. (30) הדלת קצרה מפתח השער, ונשאר מקום פנוי למעלה או למטה. (31) כדין חלון שנעשה שלא בידי אדם, בהלכה ב. (32) כרבי עקיבא, שם.

ז. העושה³³ חור בכתל כדי להניח בו קנה או מסמר גדול³⁴, או לראות ממנו העוברים והשבים, או לדבר עם חברו - הרי זה פתולן העשויה לתשמיש ושעורה בפתוח טפח³⁵.

(33) שם מ"ד. (34) לפתוח בו את הדלת. (35) כבית-הלל שם. [בשני הדינים האחרונים, לראות ממנו ולדבר עם חברו, מודים בית-שמאי לבית-הלל. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

לבבא שלאחריה. (24) כגון שהתקרה למעלה מן החלון וסומכת עליו. (25) החלק התחתון של החלון. (26) כמו שהיה לפני שבנה את התקרה.

ו. החור²⁷ שפדלת²⁸, או ששיר בה החרש²⁹ מקום פתוח מלמעלה או מלמטה³⁰, או שהגוף את הדלת ולא גמר להדקה ונשאר אויר בין שתי הדלתות, או שסגר הדלת ופתחו הרים, בכל אלו: אם היה הפתוח באגרוף³¹ - הטמאה יוצאה ממנו ונכנסת לה במקום פתוח זה; ואם היה פחות מפאגרוף - הרי הוא פסול³².

(27) שם מ"ג. (28) שנעשה שלא בכוונה להשתמש בו,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ד"י שבט ה'תשפ"א

הגלגל הגדול. מהלך הגלגל הקטן מסביב לגלגל הגדול בכל יום הוא 4' 22" 53, 24* ממערב למזרח לפי סדר המזלות. (3) בדפוס קושטא - אמצע המסלול, דוגמת אמצע הירח בהלכה זו, והשווה להלן פט"ו, ה"א. (4) כי מקום הירח נקבע לא על-ידי תנועתו מסביב לגלגל הקטן, אלא על-ידי תנועת הגלגל הקטן, שבו הירח, מסביב לגלגל הגדול. (5) אם ננכה את מהלך הגלגל הגדול בכיוון ההפוך לסדר המזלות בשיעור הנ"ל 18", 37' 12" 11* ממהלך הגלגל הקטן, מתקדם בכל יום על סדר המזלות בשיעור 3", 35* 10'. המשפט "מהלך אמצע הירח ביום אחד..." שבסוף הלכה א', שייך לפי הענין, לתחילת הלכה ב', וכך הוא בדפוס קושטא. וכן בכת"י תימן ת"א (ספריית מוסד הרב קוק).

ב. נמצא מהלכו בפעורה ימים: מאה ואחת ושלושים מעלות, וחמשה וארבעים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: קל"א מה"נ. ונמצא שארית⁶ מהלכו במאה יום: מאתים ושבע ושלושים מעלות, ושמונה ושלושים חלקים, ושלוש ועשרים שניות⁷. סימנם: רל"ז ל"ח כ"ג. ונמצאת שארית מהלכו באלף יום: מאתים ושש עשרה מעלות, ושלושה ועשרים חלקים, וחמשים שניות. סימנם: רי"ו כג"ן. ונמצא שארית מהלכו בפעורת אלפים יום: שלש מעלות, ושמונה וחמשים חלקים, ועשרים שניות. סימנם: ג' נ"ח כ'. ונמצא שארית מהלכו בתשעה ועשרים יום⁸: שתים ועשרים מעלות, וששה חלקים, ושש וחמשים שניות. סימנם: כ"ב ונ"ו. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה⁹: שלש מאות וארבע וארבעים מעלות, וששה ועשרים חלקים, ושלוש וארבעים שניות.

יום ראשון ד' שבט ה'תשפ"א

הלכות קידוש החדש

פרק ארבעה עשר

(1) שני מהלכים אמצעיים של הירח.

א. הירח - שני מהלכים אמצעיים יש לו¹. הירח עצמו מסבב בגלגל קטן, שאינו מקיף את העולם כלו, ומהלכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא אמצע המסלול³. והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל גדול, המקיף את העולם, ובמהלך אמצעי זה של גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול המקיף את העולם - הוא הנקרא אמצע הירח⁴. מהלך אמצע הירח ביום אחד: שלש עשרה מעלות, ועשרה חלקים, וחמש ושלושים שניות. סימנם: י"ג יל"ה⁵.

(2) במהלך הירח חלות הפרעות, המשפיעות על מהירותו, פעם היא גדלה ופעם היא פוחתת. "שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו" - פ"ז הכ"ג (במהירות ובפיגור גם-כן ישנם שינויים: פעם ממחר יותר, ופעם - פחות; פעם מפגר יותר, ופעם - פחות). מכאן הקושי הרב בקביעת מקום הירח בתאריך מסוים. האסטרונומיה העתיקה (פטולומיאוס) נזקקה להנחה של ארבעה גלגלים, כדי להסביר את השינויים במהלך הירח. הרמב"ם הסתפק בשני גלגלים. אחד הוא הגלגל היוצא, כלומר מעגל שמרכזו איננו מרכז הארץ, והמקיף את העולם. תנועתו בכל יום היא 18", 37' 11* ממזרח למערב בכיוון הפוך לסדר המזלות שהוא ממערב למזרח. גלגל שני הוא הגלגל הקטן (אפיציקל), שאינו מקיף את העולם, והירח נע במסלולו במהירות של 53", 93' 3" 13* ליום. מרכז גלגל זה הוא בהיקפו של

באופן מקביל לסוף ה"ב. ע"י כת"י ת"א. 14) ע"י למעלה פ"א, ה"ט. 15) ע"י למעלה פ"ב, ה"ב, ה"ג. על-ידי הנוסחה (מהלך אמצע הירח ביום אחד = $35' 03'' 10' 13''$) (מקום אמצע הירח ביום העיקר) $43' 14'' 31''$ שבה $n +$ מסמן מספר הימים מיום העיקר.

ה. אם היתה השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה - תניח אמצע הירח פמות שהוא¹⁶. ואם תהיה השמש מחצי מזל טלה עד תחלת מזל תאומים - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁷. ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים עד תחלת מזל אריה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁸. ואם תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה - תוסיף על אמצע הירח חמשה עשר חלקים¹⁹. ואם תהיה השמש מחצי מזל בתולה עד חצי מזל מאזניים - תנח אמצע הירח פמות שהוא. ואם תהיה השמש מחצי מזל מאזניים עד תחלת מזל קשת - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים²⁰. ואם תהיה השמש מתחלת מזל קשת עד תחלת מזל דלי - תגרע מאמצע הירח שלשים חלקים²¹. ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי מזל דגים - תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים.

(16) מטרת כל החשבונות האלה היא ידיעת ראיית הירח (ע"י פ"א, ה"ט) בא"י (שם ה"ז). מקום השמש האמצעי היוצא לפי החשבון, יהיה לפעמים בתחילת הלילה בדיוק, כגון במזל טלה, ולפעמים שעה אחת לפני השקיעה או אחריה (פ"ב ה"ג), כי אורך היום משתנה ותלוי במקום השמש במזלות. (17) העיקר שממנו מתחיל החשבון לראיית הירח הוא ג' בניסן, שאז השמש עומדת בראש טלה, ויום ולילה שווים. שקיעת השמש היא אז בשעה שש, מקום אמצע הירח, לפי החשבון, פירושו תחילת הלילה באופק המשוה (שעה שש), ואנו - לחשבון ראייה - מעוניינים בידיעת מקום הירח באופק ירושלים. בחצי מזל דגים - חצי אדר - שקיעת השמש באופק ירושלים היא כרבע שעה לפני השקיעה באופק המשוה (כלומר, רבע שעה לפני שעה שש), בחצי מזל טלה - כרבע שעה אחרי השקיעה באופק המשוה. מהלך הירח בשעה הוא בערך 33' (ע"י ה"א). כשנגרע ממנו תנועת השמש לשעה, מכיון שגם היא נעה ממערב למזרח, ישארו 30' בערך. לרבע שעה - פחות משמונה חלקים. להפרשים קטנים, למטה משמונה חלקים, אין הרמב"ם שם לב. משום כך, כאשר השמש מחצי מזל דגים עד חצי מזל טלה, אין הרמב"ם מוסיף מאומה לאמצע הירח. בהפרשים שלמעלה משמונה חלקים, הוא נוקט 15' (כדין חצי שעה) או 30' (כדין שעה). (18) מחצי ניסן עד תחילת סיון, מוסיף הרמב"ם 15', מכיון שהיום הולך וגדל והשקיעה מתאחרת, אולם אין ההפרש מגיע לשעה, משום כך דינו כהפרש של חצי שעה. (19) בכת"י אוקספורד - שלשים, כך גם בפירוש רבי עובדיה בן דוד - סוף פ"ב, וכן בכת"י ת"א ות"ב (מ"מיון). (20) כי היום פוחת והולך. (21) כאן

1 סימן להם: שד"ם¹⁰ כ"ו מ"ג. ועל דרך זו תכפל
2 לכל מנין ימים או שנים שתתראה.

(6) אחר ניכוי מספר מהלכים שלמים, 360* כל אחד. (7) בחשבון מהלך אמצע הירח ביום אחד, השמיט הרמב"ם 03, 00, אולם בחשבון מאה ימים צירף אותו, מכיון שזה עולה לסך 300. (8) כי חשבון כ"ט יום חשוב לראיית החודש, ע"י למעלה פ"ב, ה"א. (9) שנה שחדשה כסדרן, שיש לה שנה"ד יום, ע"י למעלה פ"ב, ה"א. (10) בדפוס קושטא - שמו"ד. בגלל מובן המילה "שמו", שינו אח"כ את הסימן לשד"ם.

3 ג. ומהלך אמצע המסלול ביום אחד: שלש עשרה
4 מעלות, ושלשה חלקים, וארבע וחמשים שניות¹¹.
5 סימנם: י"ג גג"ד. נמצא מהלכו בעשרה ימים:
6 מאה ושלשים מעלות, ותשעה ושלשים חלקים, בלא
7 שניות. סימנם: ק"ל ל"ט. ונמצא שארית מהלכו
8 במאה יום: מאתיים ושלש ועשרים מעלות, ותשעה
9 ועשרים חלקים, ושלש וחמשים שניות¹². סימנם:
10 רכ"ו כ"ט נ"ג. ונמצא שארית מהלכו באלף יום:
11 מאה וארבע מעלות, ושמונה וחמשים חלקים,
12 וחמשים שניות. סימנם: ק"ד נח"ן. ונמצא שארית
13 מהלכו בעשרת אלפים יום: שלש מאות ותשע
14 ועשרים מעלות, ושמונה וארבעים חלקים, ועשרים
15 שניות. סימנם: שכ"ט מח"כ. ונמצא שארית
16 מהלכו בתשעה ועשרים יום: שמונה עשרה מעלות,
17 ושלשה וחמשים חלקים, וארבע שניות. סימנם:
18 י"ח גג"ד.

(11) כלומר, מהלך הירח האמצעי בגלגל הקטן הוא 54' 3'
13*. ביתר דיוק: 53' 93' 13*. (12) במהלך אמצע
המסלול ביום אחד, נקט הרמב"ם מספר עגול 54', כלומר
07, 00 יותר. במאה ימים עולה ההפרש לשבע שניות, על
כן הוא מנכה אותן ויוצא 53'.

19 ד. ונמצא שארית מהלכו בשנה סדורה: שלש מאות
20 וחמש מעלות, ושלש עשרה שניות, בלא חלקים.
21 סימנם: ש"ה י"ג. מקום אמצע הירח היה בתחלת
22 ליל חמישי, שהוא העקר לחשבונות אלו, במזל
23 שור, מעלה אחת, וארבעה עשר חלקים, ארבעים
24 ושלש שניות. סימנם: א' י"ד מ"ג. ואמצע המסלול
25 היה בעקר זה: ארבע ושמונים מעלות, ושמונה
26 ועשרים חלקים, ושתים וארבעים שניות. סימנם:
27 פ"ד כ"ח מ"ב. מאחר שתדע מהלך אמצע הירח
28 והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף, תדע מקום
29 אמצע הירח בכל יום שתראה, על דרך שעשית
30 באמצע השמש¹⁴. ואחר שתוציא אמצע הירח
31 לתחלת הלילה שתראה, התבונן בשמש ודע באי זה
32 מזל הוא¹⁵.

(13) משפט זה: "ונמצא שארית... ש"ה י"ג" שייך לסוף ה"ג,

הַפְּפוּל מִתְּשַׁע וּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת עַד חֲמֵשׁ וָאַרְבָּעִים
מַעֲלוֹת - תּוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל שֵׁשׁ מַעֲלוֹת.
וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַפְּפוּל מִשֵּׁשׁ וָאַרְבָּעִים מַעֲלוֹת עַד
אַחַת וְחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת - תּוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל
שִׁבְעַת מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַמֶּרְחָק הַפְּפוּל מִשְׁתֵּים
וְחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת עַד תְּשַׁע וְחֲמִשִּׁים מַעֲלוֹת - תּוֹסִיף
עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל שְׁמוֹנֶה מַעֲלוֹת. וְאִם יִהְיֶה
הַמֶּרְחָק הַפְּפוּל מִשְׁתֵּים מַעֲלוֹת עַד שְׁלֹשׁ וְשָׁשִׁים
מַעֲלוֹת - תּוֹסִיף עַל אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל תְּשַׁע מַעֲלוֹת.
וְיִמָּה שְׁיִהְיֶה אֲמֻצֵּעַ הַמַּסְלֹל אַחֵר שְׁתּוֹסִיף עָלָיו
מַעֲלוֹת אֵלּוּ - הוּא הַנִּקְרָא מַסְלֹל הַנִּכּוֹן.

(6) במרחק כפול גדול יותר אין הרמב"ם עוסק, כי הוא מעוניין בליל הראייה בלבד.

ד. ואחר כך תראה כמה מעלות הוא המסלול
הנכון: אם היה פחות ממאה ושמונים מעלות -
תגרע⁷ מנת המסלול הזה הנכון מאמצע הירח
לשעת הראייה; ואם היה המסלול הנכון יותר על
מאה ושמונים מעלות, עד שלש מאות וששים -
תוסיף⁸ מנת זה המסלול הנכון על אמצע הירח
לשעת הראייה. וימה שיהיה האמצע אחר שתוסיף
עליו או תגרע ממנו - הוא מקום הירח האמיתי
לשעת הראייה.

(7) כי כאן מהירות הירח אטית יותר ואמצע הירח גדול
ממסלול הנכון. שער ההפרש נקרא מנת המסלול. (8) כי
כאן מהירות הירח גדולה יותר ואמצע הירח קטן ממסלול
הנכון.

ה. ודע, שאם יהיה המסלול הנכון מאה ושמונים
בשורה או שלש מאות וששים בשורה - אין לו מנה,
אלא יהיה מקום הירח האמצעי לשעת הראייה הוא
מקום האמיתי.

(9) כי נקודת מקום הירח האמיתי ונקודת מקום הירח
האמצעי הן בקו אחד.

ו. וכמה הוא מנת המסלול? אם יהיה המסלול
הנכון עשר מעלות, תהיה מנתו חמשים חלקים.
ואם יהיה המסלול הנכון עשרים מעלות, תהיה
מנתו מעלה אחת ושמונה ושלשים חלקים. ואם
יהיה שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות וארבעה
ועשרים חלקים. ואם יהיה ארבעים, תהיה מנתו
שלש מעלות וששה חלקים. ואם יהיה חמשים,
תהיה מנתו שלש מעלות וארבעה וארבעים חלקים.
ואם יהיה ששים, תהיה מנתו ארבע מעלות וששה
עשר חלקים. ואם יהיה שבעים, תהיה מנתו ארבע
מעלות ואחד וארבעים חלקים. ואם יהיה שמונים,
תהיה מנתו חמש מעלות. ואם יהיה תשעים, תהיה
מנתו חמש מעלות וחמשה חלקים. ואם יהיה מאה,

גורעים ט"ו חלקים, כי השקיעה מקדימה לבוא לפני שעה
שש באותו שיעור שהיא מאחרת מחצי מזל טלה עד תחילת
מזל תאומים.

ו. וימה שיהיה האמצע אחר שתוסיף עליו או תגרע
ממנו או תניח אותו כמות שהוא - הוא אמצע הירח
לאחר שקיעת החמה בכמו²² שליש שעה באותו
הזמן שתוציא האמצע לו, וזה הוא הנקרא אמצע
הירח לשעת הראייה.

(22) לפעמים שליש, ולפעמים פחות. (23) בליל שלשים.

יום שני ה' שבט ה'תשפ"א

פרק חמשה עשר

(1) מקום הירח.

א. אם תרצה לידע מקום הירח האמיתי בכל יום
שתרצה - תוציא תחלה אמצע הירח לשעת הראייה
לאותו הלילה שתרצה, וכן תוציא אמצע המסלול
ואמצע השמש³ לאותו העת, ותגרע אמצע השמש
מאמצע הירח⁴, ויהנשא תכפל אותו. וזהו הנקרא
מרחק הפפול.

(2) בגלגל המזלות. (3) מהלכו האמצעי של הירח בגלגל
הקטן. (4) כי שניהם נעים בכיוון אחד, ממערב למזרח.
לאחר שתגרע תקבל מרחק השמש מן הירח.

ב. וכבר הודענו, שלא באנו בכל אלו החשבונות,
שעשינו בפרקים אלו, אלא לדעת ראית הירח.
ולעולם אי אפשר שיהיה מרחק זה הפפול כליל
הראייה שיראה בה הירח אלא מחמש מעלות עד
שתים וששים מעלות, ואי אפשר שיוסיף על זה
ולא יגרע ממנו.

(5) מחמש מעלות.

ג. והואיל והדבר פן, התבונן במרחק זה הפפול:
אם יהיה המרחק הפפול חמש מעלות או קרוב
לחמש - אין חוששין לתוספת, ולא תוסיף כלום.
ואם יהיה המרחק הפפול ממש מעלות עד אחת
עשרה מעלות - תוסיף על אמצע המסלול מעלה
אחת. ואם יהיה מרחק הפפול משתים עשרה
מעלות עד שמונה עשרה מעלות - תוסיף על אמצע
המסלול שתי מעלות. ואם יהיה המרחק הפפול
מתשע עשרה מעלות עד ארבע ועשרים מעלות -
תוסיף על אמצע המסלול שלש מעלות. ואם יהיה
המרחק הפפול מחמש ועשרים מעלות עד אחת
ושלשים מעלות - תוסיף על אמצע המסלול ארבע
מעלות. ואם יהיה המרחק הפפול משתים ושלשים
מעלות עד שמונה ושלשים מעלות - תוסיף על
אמצע המסלול חמש מעלות. ואם יהיה המרחק

"ביצד הרי שרצינו לידע מקום הירח האמיתי..."

בהלכות אלו מבאר את פרטי החשבונות של מהלך השמש והירח שעל פיהם קובעים בית-דין את ראשי החדשים. ובפנימיות העניינים:

מולד הלבנה מרמז על עבודת התשובה, שכן יש בו חיסרון ומולד, אבל השמש מרמזת על עבודת הצדיקים שאין בה שינוי.

ענינו של ראש חודש הוא "יחוד שמשא וסיהרא" כי אז לראשונה מאירה השמש בלבנה, ובעבודת האדם היינו חיבור שני אופני העבודה, צדיקים ובעלי תשובה, והוא ענין "לכתחילה אריבער" שאף שבדרך כלל הוא ענין לבעלי-תשובה הקופצים ומדלגים על סדר העבודה, מכל-מקום נפעל עליו זה גם בעבודת הצדיקים וגם הם שייכים לעבודה ד"לכתחילה אריבער".

הגדרתו של ראש-חודש כמסמל את עבודת התשובה מתבטא גם בפרטי החשבונות שבפרקים אלו. בסוף פ"ג כתב "ומאחר שתדע מקום השמש בכל עת שתראה, תדע יום התקופה האמיתי כל תקופה שתראה, בין תקופות הבאות אחר עיקר זה שממנו התחלנו, בין תקופות שעברו משנים קדמוניות". כי בעבודת התשובה שתי דרגות: האחת היא תשובה מיראה שעיקרה מכאן ולהבא – "כבעל מום שנתרפא שמקצת שמו עליו". והשניה, תשובה מאהבה שפעולתה גם למפרע – "נעקר עוונות מתחילתו". ענין זה מרמז בתקופות הבאות, היינו מכאן ולהבא – תשובה מיראה, והתקופות שעברו מרמזות על תשובה מאהבה שפעולתה גם למפרע. ועפ"ז מובן מדוע הקדים תקופות הבאות לתקופות שעברו, כי הלך מן הקל אל הכבד, תשובה מיראה ואח"כ תשובה מאהבה. ויש להוסיף שעבודת התשובה מרומזת גם בנוגע לחשבון התקופות כפשוטו, כי חשבון התקופות שעברו דורש יגיעה גדולה בהרבה מחשבון התקופות הבאות כי בתקופות הבאות בבוא הזמן בהגיע התקופה הבאה אפשר לברר אם חשבוננו מדוייק אם לאו, ולכן מקפיד לעשות חשבון מדוייק. אבל בתקופות שעברו צריך השתדלות גדולה בהרבה, מכיון שאין להם "אבן בוחן" לדעת אם חישב נכון או לא, ולכן נדרשת השתדלות גדולה מאוד.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן עד)

(10) במקום ק"פ מעלות או מאה ושמונים צריך להיות: מאה ושמונה, כי הוספנו חמש מעלות על אמצע המסלול, שהיה ק"ג מעלות.

ט. ובאנו לחקור על מנת זה המסלול הנכון, שהוא מאה ושמונה, נמצאת מנה שלו חמש מעלות וחלק אחד. ולפי שהמסלול הנכון היה פחות ממאה

1 תהיה מנתו חמש מעלות ושמנה חלקים. ואם יהיה
2 מאה ועשר, תהיה מנתו ארבע מעלות ותשעה
3 וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה ועשרים, תהיה
4 מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים. ואם יהיה מאה
5 ושלושים, תהיה מנתו ארבע מעלות ואחד עשר
6 חלקים. ואם יהיה מאה וארבעים, תהיה מנתו שלש
7 מעלות ושלשה וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה
8 וחמשים, תהיה מנתו שלש מעלות ושמנה
9 וארבעים חלקים. ואם יהיה מאה וששים, תהיה
10 מנתו מעלה אחת וששה וחמשים חלקים. ואם יהיה
11 מאה ושבעים, תהיה מנתו מעלה אחת ותשעה
12 וחמשים חלקים. ואם יהיה מאה ושמונים בשנה -
13 אין לו מנה כמו שאמרנו, אלא מקום הירח
14 האמצעי הוא מקום האמיתי.

15 ז. ואם יהיה המסלול הנכון יותר על מאה ושמונים
16 מעלות, תגרע אותו משלש מאות וששים ותדע
17 מנתו, בדרך שעשית במסלול השמש. וכן אם יהיו
18 במנין המסלול אחדים עם העשרות, תקח מן היותר
19 שבין שתי המנות האחדים; בדרך שבארנו במסלול
20 השמש במנות שלו, כך תעשה במסלול הנכון
21 במנות שלו.

22 ח. ביצד? הרי שרצינו לידע מקום הירח האמיתי
23 בתחלת ליל ערב שבת, שיומו שני לחדש איר משנה
24 זו, שהיא שנת העקר, ומנין הימים הגמורים מתחלת
25 ליל העקר עד תחלת ליל זה, שאנו רוצים לידע
26 מקום הירח האמיתי בו, תשעה ועשרים יום - תוציא
27 אמצע השמש תחלת ליל זה, יצא לך אמצעו: חמש
28 ושלשים מעלות, ושמנה ושלושים חלקים, ושלש
29 ושלשים שניות. סימנם: ל"ה ל"ח ל"ג. ותוציא
30 אמצע הירח לשעת הראיה לעת זו, יצא לך אמצעו:
31 שלש וחמשים מעלות, וששה ושלושים חלקים,
32 ותשע ושלושים שניות. סימנם: נ"ג ל"ו ל"ט.
33 ותוציא אמצע המסלול לעת זו, יצא לך אמצעו:
34 מאה ושלש מעלות, ואחד ועשרים חלקים, ושש
35 וארבעים שניות. סימנם: ק"ג כ"א מ"ו. תגרע
36 אמצע השמש מאמצע הירח, ישאר: שבע עשרה
37 מעלות, ושמנה וחמשים חלקים, ושש שניות. וזה
38 הוא המרחק. תכפל אותו, יצא לך המרחק הכפול:
39 חמש ושלושים מעלות, וששה וחמשים חלקים,
40 וששים עשרה שניות. סימנם: ל"ה נ"ו י"ב. לפיכך
41 תוסיף על אמצע המסלול חמש מעלות, כמו
42 שהודענו, ויצא לך המסלול הנכון: מאה ושמונים¹⁰
43 מעלות, ואחד ועשרים חלקים. ואין מקפידין על
44 החלקים במסלול, בדרך שבארנו בשמש.

1 וּשְׁמוֹנִים, תִּגְרַע הַמֶּנֶה, שֶׁהוּא חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת וְחֶלֶק
2 אֶחָד, מִן אֲמֻצַּע הַיָּרֵחַ, יִשְׁאָר: שְׁמוֹנֶה וָאַרְבָּעִים
3 מַעֲלוֹת, וְשִׁלְשָׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים¹¹, וְתִשַּׁע וְשִׁלְשִׁים
4 שְׁנִיּוֹת. תִּשַּׁע הַשְּׁנִיּוֹת חֶלֶק, וְתוֹסִיף עַל הַחֲלָקִים.
5 וְנִמְצָא מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בַשָּׁעָה זוֹ בְּמִזְל שׁוֹר,
6 בַּשְּׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת, וְשִׁשָּׁה וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים
7 מִמַּעַלְתַּת תִּשַּׁע עֶשְׂרֵה. סִימָנָם: י"ח ל"ו. וְעַל הַדֶּרֶךְ
8 הַזֶּה תִּדְעַה מְקוֹם הַיָּרֵחַ הָאֲמִתִּי בְּכָל עֵת רְאִיָּה שְׁתִּרְצֶה,
9 מִתְחַלֵּת שָׁנָה זוֹ, שֶׁהִיא הָעֶקֶר, עַד סוֹף הָעוֹלָם.
(11) בַּעֲצָם - ל"ה חֲלָקִים.

יום שלישי ו' שבט ה'תשפ"א

פרק שִׁשָּׁה עֶשְׂרִי

(1) הַעֲגוּלָה שֶׁל הַיָּרֵחַ וְשֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ.

(7) "אֲמֻצַּעִי" בְּנִיגוּד ל"אֲמִיתִי", כְּדִי לְהַבְחִין בֵּין הַמַּהֲלָכִים
שֶׁבָּהֶם סוֹפְרִים אֶת הַמַּעֲלוֹת מִטְּלָה קְרִימָה לְפִי סֵדֶר הַמְּזוּלוֹת,
וּבֵין מַהֲלָךְ הָרֹאשׁ שֶׁהוּא אַחֲרוֹנִית שֶׁלָּא כְּסֵדֶר הַמְּזוּלוֹת. וְעִי'
צִיור 3. (8) בִּיתֵר דִּיּוֹק - 10', 36, כְּפִי שִׁיּוּצָא בַּחֲשׁוֹן
עֲשֵׂרֶת אֲלָפִים יוֹם בַּהֲלָכָה זוֹ.

ג. אִם תִּרְצֶה לִידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ בְּכָל עֵת שְׁתִּרְצֶה -
תּוֹצִיא אֲמֻצָּעִים לְאוֹתוֹ הַעֵת, בְּדֶרֶךְ שְׁתּוֹצִיא אֲמֻצָּע
הַשֶּׁמֶשׁ⁹ וְאֲמֻצַּע הַיָּרֵחַ¹⁰, וְתִגְרַע הָאֲמֻצָּע מִשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים מַעֲלוֹת, וְהַנֶּשְׁאָר הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ
בְּאוֹתוֹ הַעֵת¹¹. וּכְנִגְדּוֹ לְעוֹלָם יִהְיֶה מְקוֹם הַזָּנָב¹².

(9) ע"י פ"ב, ה"ב. (10) ע' פ"ד, ה"ד. (11) גורעים את
האמצע מש"ס מעלות, כדי להתאים את חישוב מקום הראש
לחישוב מקום השמש ומקום הירח, שנקבע במעלות מטלה
קדימה לפי סדר המזלות, בזמן שמהלך הראש הוא מטלה
אחורנית. מה שנשאר אחר הגירעון מסמן את מספר
המעלות שהראש התרחק מטלה לפי סדר המזלות, וזהו
מקום הראש האמיתי. (12) במרחק 180* ממקום הראש.

ד. בִּיצֵד? הֲרִי שְׁרָצִינוּ לִידַע מְקוֹם הָרֹאשׁ לְתַחֲלָת
לֵיל עֶרֶב שַׁבָּת, שְׁיֻמוֹ שְׁנֵי לַחֲדָשׁ אֶרֶץ מִשְׁנָה זוֹ,
שֶׁהִיא שְׁנַת הָעֶקֶר, וּמִגִּזְן הַיָּמִים הַגְּמוּרִים מִתְחַלֵּת
לֵיל הָעֶקֶר עַד תְּחִלַּת לֵיל זוֹ, שְׁאֵנוּ רוֹצִים לִידַע
מְקוֹם הָרֹאשׁ בּוֹ, תִּשַּׁע וְעֶשְׂרִים יוֹם.

ה. תּוֹצִיא אֲמֻצָּע הָרֹאשׁ לַעֵת הַזֹּאת עַל הַדֶּרֶךְ
שֶׁיִּדְעָתָּ. וְהוּא: שְׁתּוֹסִיף מִהֲלָכּוֹ לְתִשַּׁע וְעֶשְׂרִים עַל
הָעֶקֶר, יֵצֵא לָךְ אֲמֻצָּע הָרֹאשׁ: מֵאָה וְשִׁתִּים וְשְׁמוֹנִים
מַעֲלוֹת, וְתִשַּׁע וְעֶשְׂרִים חֲלָקִים, וְשִׁבְעָה וְשִׁלְשִׁים
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: קפ"ב כ"ט ל"ז. תִּגְרַע אֲמֻצָּע זֶה
מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים, יִשְׁאָר לָךְ: מֵאָה וְשִׁבְעָה
וְשִׁבְעִים מַעֲלוֹת, וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים, וְשִׁלְשׁ וְעֶשְׂרִים
שְׁנִיּוֹת. סִימָנָם: קע"ז לכו"ג. וְזֶה הוּא מְקוֹם הָרֹאשׁ.
וְאַל תִּפְנֶה אֶל הַשְּׁנִיּוֹת. נִמְצָא מְקוֹם הָרֹאשׁ - בְּמִזְל
בְּתוּלָה, שִׁבְעָה וְעֶשְׂרִים מַעֲלוֹת וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים;

א. הָעֲגוּלָה שְׁסוֹבֶכֶת בָּהּ הַיָּרֵחַ תְּמִיד², הִיא נוֹטָה
מִעַל הָעֲגוּלָה שְׁסוֹבֶכֶת בָּהּ הַשֶּׁמֶשׁ תְּמִיד. הַצִּיָּה
נוֹטָה לְצָפוֹן, וְהַצִּיָּה נוֹטָה לְדָרוֹם³. וְשִׁתִּי נִקְדּוֹת יֵשׁ
בָּהּ זוֹ כְּנִגְדּוֹ זוֹ, שֶׁבִּהֵן פּוֹגְעוֹת שְׁתֵּי הָעֲגוּלוֹת זוֹ בְּזוֹ.
לְפִיכָךְ, כְּשִׁיְהִי הַיָּרֵחַ בְּאַחַת מִשְׁתִּיהֶן, נִמְצָא סוֹבֵב
בַּעֲגוּלָה שֶׁל שֶׁמֶשׁ כְּנִגְדּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ בַּשּׁוּה. וְאִם יֵצֵא
הַיָּרֵחַ מֵאַחַת מִשְׁתֵּי הַנִּקְדּוֹת, נִמְצָא מִהֲלָךְ לְצָפוֹן
הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ לְדָרוֹמָה. הַנִּקְדָּה שֶׁמִּמֶּנָּה יִתְחַל הַיָּרֵחַ
לְנֻטּוֹ לְצָפוֹן הַשֶּׁמֶשׁ - הִיא הַנִּקְרָאֵת רֹאשׁ, וְהַנִּקְדָּה
שֶׁמִּמֶּנָּה יִתְחַל הַיָּרֵחַ לְנֻטּוֹ לְדָרוֹם הַשֶּׁמֶשׁ - הִיא
הַנִּקְרָאֵת זָנָב⁵. וּמִהֲלָךְ שָׁנָה יֵשׁ לָזֶה הָרֹאשׁ, שְׁאֵין בּוֹ
לֹא תוֹסֶפֶת וְלֹא גִרְעוֹן. וְהוּא הוֹלֵךְ בְּמַעֲלוֹת
אַחֲרוֹנִית⁶: מִטְּלָה לְדָגִים, וּמִדָּגִים לְדָלִי, וְכֵן הוּא
סוֹבֵב תְּמִיד.

(2) הַכוּוּנָה לְעֲגוּלוֹת הַגִּלְגַּל הַגָּדוֹל, עִי' לְמַעַל פ"ד, ה"א.
(3) ע"י ציור 2. (4) בִּמְרַחֵק שֶׁל 180*. (5) הַאֲסִטְרוֹנוֹמִיָּה
הַעֲתִיקָה קְרָאָה לְקוֹ הַמַּחְבֵּר אֶת שְׁתֵּי נִקּוּדוֹת הַפְּגִיעָה, דְּרָקוֹן.
מִכָּאֵן הַמוֹנָחִים: רֹאשׁ (הַדְּרָקוֹן) וְזָנָב (הַדְּרָקוֹן), וְעִי' פִּירוּשׁ
הַמִּשְׁנׁוֹת עֲבוּדָה זֹרָה, פ"ג מ"ג. (6) כְּלוֹמֵר מִמּוֹרָח
לְמַעֲרָב. הַאֲסִטְרוֹנוֹמִים חֲשָׁבוּ וּמִצְאוּ, שֶׁהֲזֵמֶן הַדְּרוֹשׁ לִירֵחַ
לְשׁוֹב לְנִקּוּדַת הָרֹאשׁ שֶׁמִּמֶּנָּה יֵצֵא, הוּא בְּלִמְעַלָּה מִשְׁעֵתִים
וְחֻצִי פָחוֹת מִן הֲזֵמֶן הַדְּרוֹשׁ לְאֲמֻצָּע הַיָּרֵחַ לְהַגִּיעַ בְּדִיּוֹק
לְנִקּוּדָה שֶׁמִּמֶּנָּה יֵצֵא (לְעִשׂוֹת סִיבּוּב שֶׁל 360*). מִכָּאֵן
הַסִּיקוֹ, שֶׁהָרֹאשׁ נִסּוּג אַחֲרוֹנִית. מִשּׁוֹם כֵּךְ מִסְפִּיק פָּחוֹת זֵמָן,
כְּדִי לְשׁוֹב אֵלָיו.

ב. מִהֲלָךְ הָרֹאשׁ הָאֲמֻצָּעִי בְּיוֹם אֶחָד: שִׁלְשָׁה
חֲלָקִים, וְאַחַת עֶשְׂרֵה שְׁנִיּוֹת⁸. נִמְצָא מִהֲלָכּוֹ בַּעֲשָׂרָה
יָמִים: אֶחָד וְשִׁלְשִׁים חֲלָקִים, וְשִׁבְעָה וָאַרְבָּעִים
שְׁנִיּוֹת. וְנִמְצָא מִהֲלָכּוֹ בְּמֵאָה יוֹם: חֲמֵשׁ מַעֲלוֹת,
שִׁבְעָה עֶשְׂרִי חֲלָקִים, וְשִׁלְשׁ וָאַרְבָּעִים שְׁנִיּוֹת.
סִימָנָם: ה"ז מ"ג. וְנִמְצָא מִהֲלָכּוֹ בְּאֶלֶף יוֹם: שְׁתִּים

צפוני²²; ואם היה המסלול יתר על מאה ושמונים
- תדע שרחב הירח דרומי²³; ואם היה מאה
ושמונים בשנה או שלש מאות וששים בשנה - אין
לירח רחב כלל²⁴. ותחזור ותראה מנת מסלול הרחב
במה היא, והוא שעור נטייתו לצפון או לדרום,
והוא הנקרא רחב הירח הדרומי או הצפוני, כמו
שבארנו.

(21) הנשאר הוא מרחק הירח ממקום הראש. מרחק זה נקרא
"מסלול הרוחב", כי בו תלוי שיעור הרוחב. (22) בין
הראש לזנב. (23) בין הזנב לראש, ועי' ה"א. (24) כי זוהי
נקודת הזנב או נקודת הראש.

יא. וכמה היא מנת מסלול הרחב? אם יהיה מסלול
הרחב עשיר מעלות, תהיה מנתו שנים וחמשים
חלקים. ואם יהיה המסלול הזה עשרים מעלות,
תהיה מנתו מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים.
ואם יהיה המסלול שלשים, תהיה מנתו שתי מעלות
ושלשים חלקים. ואם יהיה המסלול ארבעים, תהיה
מנתו שלש מעלות ושלשה עשר חלקים. ואם יהיה
המסלול חמשים מעלות, תהיה מנתו שלש מעלות
וחמשים חלקים. ואם יהיה המסלול ששים, תהיה
מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים. ואם יהיה
המסלול שבעים, תהיה מנתו ארבע מעלות ושנים
וארבעים חלקים. ואם יהיה המסלול שמונים, תהיה
מנתו ארבע מעלות וחמשה וחמשים חלקים. ואם
יהיה המסלול תשעים, תהיה מנתו חמש מעלות²⁵.

(25) כל החישובים האלה מבוססים על תצפיות, ומתאימים
לחישובים של היום.

יב. ואם יהיו אחדים עם העשרות - תקח הראוי
להם לפי היתר שבין שתי המנות, כמו שעשית
במסלול השמש²⁶ ובמסלול הירח²⁷. פיצד? הרי
שהיה מסלול הרחב שלש וחמשים מעלות, וכבר
ידעת, שאלו היה המסלול חמשים - היתה מנתו
שלש מעלות וחמשים חלקים, ואלו היה המסלול
ששים - היתה מנתו ארבע מעלות ועשרים חלקים,
נמצא היתר בין שתי המנות - שלשים חלקים,
שלשה חלקים לכל מעלה, ונמצא לפי חשבון
מסלול זה, שהוא שלש וחמשים²⁸: שלש מעלות,
ותשעה וחמשים חלקים. ועל דרך זו תעשה בכל
מנין ומנין.

(26) עי' פ"ג, ה"ז. (27) עי' פט"ו, ה"ז. (28) צריך
להוסיף כאן מלת "מנתו", וכן הוא בכת"י תימן א, וכת"י
ת"ב.

יג. מאחר שתדע מנתו של מסלול הרחב עד
תשעים, כמו שהודענוך, תדע מנות של כל מנינות
המסלול; שאם יהיה המסלול יתר על תשעים עד

1 ומקום הזנב כנגדו - במזל דגים, בשבע ועשרים
2 מעלות ושלשים חלקים.

3 ו. לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל
4 בשנה¹³. לפיכך, כל מזל שתמצא בו מקום הראש
5 - יהיה הזנב במזל שביעי ממנו, בכמו מנין המעלות
6 והחלקים בשנה. אם יהיה הראש בעשר מעלות
7 במזל פלוגי, יהיה הזנב בעשר מעלות ממזל שביעי
8 ממנו.

(13) כלומר, ששה מזלות = 180°.

9 ז. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הזנב ומקום
10 הירח האמתי, התבונן בשלשתן: אם מצאת הירח
11 עם הראש או עם הזנב במעלה אחת בחלק אחד¹⁴
12 - תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא
13 לדרומה; ואם ראית מקום הירח לפני מקום הראש,
14 והוא הולך כנגד הזנב - תדע שהירח נוטה לצפון
15 השמש; ואם היה הירח לפני מקום הזנב, והרי הוא
16 הולך כנגד הראש - תדע שהירח נוטה לדרום
17 השמש¹⁵.

(14) כלומר, במקום שעגולת הירח ועגולת השמש פוגעות זו
בזו. (15) השווה ה"א, וראה ציור 2.

18 ח. הנטיה שנוטה הירח לצפון השמש או לדרומה -
19 היא הנקראת רחב הירח¹⁶. אם היה נוטה לצפון -
20 נקרא רחב צפוני, ואם היה נוטה לדרום - נקרא רחב
21 דרומי, ואם היה הירח באחת משתי הנקודות - לא
22 יהיה לו רחב, כמו שבארנו.

(16) משום שהוא שיעור קטן בניגוד למהלך מזרח-מערב
שנקרא אורך, שמגיע לסיבוב של 360°.

23 ט. לעולם לא יהיה רחב הירח יתר על חמש מעלות,
24 בין בצפון בין בדרום¹⁷. אלא כך הוא דרפו: יתחיל
25 מן הראש ויתרחק מעט מעט, והמרחק הולך ונוסף,
26 עד שגיע לחמש מעלות¹⁸, ויחזור ויתקרב מעט
27 מעט, עד שלא יהיה לו רחב פשיגיע לזנבו, ויחזור
28 ויתרחק מעט מעט, והמרחק נוסף, עד שגיע לחמש
29 מעלות¹⁹, ויחזור ויתקרב, עד שלא יהיה לו רחב²⁰.

(17) השיעור נקבע ע"י תצפיות. כיום נחשב השיעור - 9'
5* (18) כאשר הירח במרחק 90° מן הראש. (19) כאשר
הירח במרחק 90° מן הזנב. (20) כאשר ישוב לראש.

30 י. אם תרצה לידע רחב הירח כמה הוא בכל עת
31 שתראה, ואם צפוני הוא או דרומי - תוציא מקום
32 הראש ומקום הירח האמתי לאותה העת, ותגדע
33 מקום הראש ממקום הירח האמתי, והנשאר הוא
34 הנקרא מסלול הרחב²¹. ואם יהיה מסלול הרחב
35 ממעלה אחת עד מאה ושמונים - תדע שרחב הירח

1 מֵאָה וּשְׁמוֹנִים - תִּגְרַע הַמַּסְלֹל מֵמֵאָה וּשְׁמוֹנִים,
2 וְהַנֶּשֶׁאֶר תִּדַּע בּוֹ הַמֶּנֶּה.²⁹

מסלול הרחב: מאתים אחת ושלשים מעלות ששה
חלקים - סימנו: רל"א ו', לפי שאין משגיחין על
החלקים בכל המסלול³³, ונמצאת המנה של מסלול
זה בדרכים שבארנו בפרק זה: שלש מעלות ושלשה
וחמשים חלקים. וזהו רחב הירח בתחלת ליל זה.
והוא דרומי, שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים.

(33) ע"י פט"ו, ה"ח.

יום רביעי ז' שבט ה'תשפ"א

פרק שבעה עשר

(1) ידיעת ראיית הירח, מעגל הירח. פעמים בא הארוכה
ופעמים בקצרה.

א. כל הדברים שהקדמנו - כדי שיהיו עתידים
ומוכנים לידיעת הראיה. וכשתרצה לדעת זאת -
תתחיל ותחשב ותוציא מקום השמש האמיתי⁴²
ומקום הירח האמיתי⁴³ ומקום הראש⁴⁴ לשעת הראיה,
ותגרע מקום השמש האמיתי ממקום הירח האמיתי⁴⁵,
והנשאר הוא הנקרא ארץ ראשון.

(2) ע"י פ"ג. (3) ע"י פט"ו. (4) ע"י פט"ז, ה"ג. (5) כדי
לדעת את מרחק הירח מן השמש (מזמן הקיבוץ).

ב. ומאחר שתדע מקום הראש ומקום הירח - תדע
מקום⁴⁶ הירח פמה הוא, ואם הוא רחב צפוני או
דרומי⁴⁷. והוא הנקרא רחב ראשון. והנהר בארץ הזה
ראשון וברחב הראשון, ויהיו שניהם מוכנים לך.

(6) צ"ל רוחב הירח, וכן הוא בכתי"י תימן א' ובכתי"י ת"ב.
(7) צפוני - אם מסלול הרוחב הוא פחות מן *180; דרומי -
יותר מן *180, וע"י פט"ז, ה"י.

ג. והתבונן בארץ הזה הראשון וברחב הזה
הראשון⁴⁸: אם יצא לך תשע מעלות בשנה או פחות
- תדע בודאי, שאי אפשר לעולם שיראה הירח
באותו הלילה בכל ארץ ישראל⁴⁹, ואין אתה צריך
חשבון אחר; ואם יהיה הארץ הראשון יתר על
חמש עשרה מעלות - תדע בודאי, שהירח יראה
בכל ארץ ישראל, ואין אתה צריך לחשבון אחר⁵⁰;
ואם יהיה הארץ הראשון תשע וארבעים⁵¹ מעלות
ועד חמש עשרה - תצטרף לדרש ולחקר בחשבונות
הראיה, עד שתדע אם יראה או לא יראה.

(8) את המילים "וברוחב הזה הראשון", יש למחוק (עברו
לכאן כנראה בטעות מסוף ההלכה הקודמת), וכן אינן
בכתי"י תימן א' ובכתי"י ת"ב. (9) מפני קרבת הירח אל
השמש. אורו הקלוש של חרמש הירח הקטן אינו נראה
בגלל אורן החזק של קרני השמש. (10) משום שהוא
מיותר. גבולות המינימום והמקסימום מבוססים על הנסיון.
(11) צ"ל - מט', וכן גם בדפוס ויניציאה 1524, ובכתי"י
תימן, כתוב מפורש: "מתשע".

(29) אם מסלול הרוחב למשל *100, כלומר שהירח מרוחק
מן הראש *100 או מן הזנב *30 = *100 - *180. רוחב
הירח במרחק *80 מן הזנב הוא כרוחב הירח במרחק *80
מן הראש.

יד. וזה הוא רחב הירח בתחלת ליל זה. והוא
דרומי, שהרי המסלול יתר על מאה ושמונים. וכן
אם היה המסלול יתר ממאה ושמונים³⁰ עד מאתים
ושבעים - תגרע ממנו מאה ושמונים³¹, והנשאר
תדע בו המנה.

(30) כל המשפט הזה מקומו בסוף הפרק, ולא כאן. וכן אין
בכתי"י תימן. (31) כי בק"פ אין לו רוחב.

טו. ואם היה המסלול יותר על מאתים ושבעים עד
שלש מאות וששים - תגרע אותו משלש מאות
וששים³², והנשאר תדע בו המנה.

(32) גורעים אותו מש"ס, ואין גורעים ממנו ק"פ, כמו
בהלכה הקודמת, כי אז ישאר יותר מתשעים מעלות, וכל
החשבון מבוסס על מספר מעלות עד תשעים.

טז. כיצד? הרי שהיה המסלול מאה וחמשים -
תגרע אותו ממאה ושמונים, נשאר שלשים; וכבר
ידעת שמנת שלשים - שתי מעלות ושלשים חלקים,
וכך תהיה מנת מאה וחמשים: שתי מעלות ושלשים
חלקים.

יז. הרי שהיה המסלול מאתים - תגרע ממנו מאה
ושמונים, נשאר עשרים; וכבר ידעת שמנת עשרים
היא מעלה אחת ושלשה וארבעים חלקים, וכן אם
תהיה מנת מאתים, תהיה מעלה אחת ושלשה
וארבעים חלקים.

יח. הרי שהיה המסלול שלש מאות - תגרע אותו
משלש מאות וששים, נשאר ששים; וכבר ידעת
שמנת ששים - ארבע מעלות ועשרים חלקים, וכך
היא מנת שלש מאות: ארבע מעלות ועשרים
חלקים. ועל דרך זו בכל המגנות.

יט. הרי שרצינו לידע רחב הירח פמה הוא ובאיזו
רוח הוא, אם צפוני ואם דרומי, בתחלת ליל ערב
שבת, שני לחדש אדר משנה זו, וכבר ידעת, שמקום
הירח האמיתי היה בליל זה בשמונה עשרה מעלות
וששה ושלשים חלקים ממזל שור - סימנו: י"ח
ל"ו, ומקום הראש היה באותה העת בשבע ועשרים
מעלות ושלשים חלקים ממזל בתולה - סימנו:
כו"ל, תגרע מקום הראש ממקום הירח, יצא לך

את המקום האמיתי במזלות, קובע קו ישר מדומה, היוצא ממרכז הארץ והעובר את מרכז הירח ומגיע עד גלגל המזלות. הקו, המראה לנו את מקום הירח במזלות, הוא הקו היוצא מעין המסתכל במקומו הוא, והעובר דרך מרכז הירח אל גלגל המזלות. ההפרש בין המקום האמיתי לבין המקום הנראה לעין, נקרא שינוי המראה (עי' להלן ה"ו). האורך השני הוא המרחק בין מקום השמש לבין מקום הירח, שבו הוא נראה לעין (האורך המדומה). עי' ציור 5.

ו. ולמה גורעין חלקים אלו? לפי שמקום הירח האמיתי אינו המקום שיראה בו, אלא שנוי יש ביניהם בארץ וברחב, והוא הנקרא שנוי המראה. ושנוי מראה הארץ בשעת הראיה¹⁸, לעולם גורעין אותו מן הארץ, כמו שאמרנו.

(18) כי אז הירח במערב, והוא נראה קרוב יותר לאופק ולמקום שקיעת השמש מאשר הוא באמת. המרחק המדומה בין הירח לשמש (האורך השני) קטן איפוא יותר מן המרחק האמיתי (האורך הראשון). משום כך גורעים את שינוי המראה מן האורך הראשון.

ז. אבל שנוי מראה הרחב: אם היה רחב הירח צפוני - גורעין חלקים של שנוי מראה הרחב מן הרחב הראשון, ואם היה רחב הירח הדרומי - מוסיפין¹⁹ החלקים של שנוי מראה הרחב על הרחב הראשון. ומה שיהיה הרחב הראשון אחר שמוסיפין עליו או גורעין ממנו אותם החלקים - הוא הנקרא רחב שני²⁰.

(19) הירח נראה נוטה יותר לדרום מאשר הוא באמת. משום כך כאשר הרוחב צפוני גורעים את החלקים של שינוי מראה הרוחב, כדי לדעת את רוחב הירח, כפי שהוא נראה לעין. מאותה סיבה, כאשר הרוחב דרומי, מוסיפים את החלקים של שינוי מראה הרוחב. (20) הוא הרוחב המדומה.

ח. וכמה הם החלקים שמוסיפין או גורעין אותן? אם יהיה הירח במזל טלה - תשעה חלקים. ואם יהיה במזל שור - עשרה חלקים. ואם יהיה במזל תאומים - ששה עשר חלקים. ואם יהיה במזל סרטן - שבעה ועשרים חלקים. ואם יהיה במזל אריה - שמונה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל בתולה - ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל מאזניים - ששה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל עקרב - חמשה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל קשת - ארבעה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל דלי - ששה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל דגים - עשרים וארבעה חלקים. ואם יהיה במזל דגים - שנים עשר חלקים.

ט. מאחר שתדע חלקים אלו, תגרע אותן מן הרחב הראשון או תוסיף אותן עליו כמו שהודענו²¹,

ד. כמה דברים אמורים? פשהיה מקום הירח האמיתי מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאומים¹²; אבל אם היה מקום הירח מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת¹³, ויהיה ארץ הראשון עשר מעלות או פחות - תדע, שאין הירח נראה כלל באותו הלילה בכל ארץ ישראל; ואם היה¹⁴ הראשון יתר על ארבע ועשרים מעלות - ודאי יראה בכל גבול ישראל; ואם יהיה הארץ הראשון מעשר מעלות ועד עשרים וארבע - תצטרף לדרש ולחקר בחשבונות הראיה אם יראה או לא יראה.

(12) כלומר, במזלות העולים, מ-270* עד 90*, בעונת החורף והאביב. אז יראה הירח באורך קטן יותר. ועי' ציור 3. (13) כלומר, במזלות היורדים, מ-90* עד 270*, בעונת הקיץ והסתיו. אז דרוש אורך גדול יותר, כדי שיוכלו לראות את הירח החדש. ההבדל בגבולות הראיה בעונות השונות, תלוי בגובה האקליפטיקה מן האופק. ברבע הרביעי והראשון, כלומר בחורף ובאביב, גובה האקליפטיקה מן האופק גדול מגובה קו המשווה מן האופק; ברבע השני והשלישי, דהיינו בקיץ ובסתיו, גובה האקליפטיקה קטן מגובה קו המשווה. במדה שגובה האקליפטיקה גדול יותר, מספיק אורך קטן יותר כדי לראות את הירח החדש, שגם הוא גבוה יותר בשמים, ואין ערפילי האופק מפריעים מלראותו. (14) צ"ל האורך הראשון, וכן הוא בכת"י תימן ת"א ות"ב.

ה. ואילו הן חשבונות הראיה¹⁵? התבונן וראה הירח באיזה מזל הוא¹⁶: אם יהיה במזל טלה, תגרע מן הארץ הראשון תשעה וחמשים חלקים. ואם יהיה במזל שור, תגרע מן הארץ מעלה אחת. ואם יהיה במזל תאומים, תגרע מן הארץ שמונה וחמשים חלקים. ואם יהיה במזל סרטן, תגרע מן הארץ שלשה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל אריה, תגרע מן הארץ שלשה וארבעים חלקים. ואם יהיה במזל בתולה, תגרע מן הארץ שבעה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל מאזניים, תגרע מן הארץ ארבעה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל עקרב, תגרע מן הארץ ארבעה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל קשת, תגרע מן הארץ ששה ושלשים חלקים. ואם יהיה במזל דלי, תגרע מן הארץ שלשה וחמשים חלקים. ואם יהיה במזל דגים, תגרע מן הארץ שמונה וחמשים חלקים. והנשאיר מן הארץ אחר שתגרע ממנו אלו החלקים - הוא הנקרא ארץ שני¹⁷.

(15) יסודם בטריגונומטריה. (16) אם יודעים באיזה מקום הוא - מספר המעלות - יודעים באיזה מזל הוא, עי' למעלה פי"א, ה"ח"ט. (17) בדרך כלל רואה העין את הירח בשמים במקום אחר, קרוב יותר לאופק, מאשר הוא באמת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עד עֶשֶׂר מִמְּזֹל דָּגִים - תִּקַּח מִן הָרֹחֵב הַשְּׁנִי
שְׁלִישִׁיתוֹ. וְאִם יִהְיֶה הַיָּרֵחַ מַעֲשֹׂר מַעֲלֹת מִמְּזֹל
בְּתוֹלָה עַד סוּפוֹ, אוֹ מַעֲשֹׂר מַעֲלֹת מִמְּזֹל דָּגִים עַד
סוּפוֹ - תִּקַּח מִן הָרֹחֵב הַשְּׁנִי שְׁנֵי חֲמִישִׁיו. וְזֹאת
הַמִּקְצֵת שֶׁתִּקַּח מִן הָרֹחֵב הַשְּׁנִי - הִיא הַנִּקְרָאת
מַעְגַל הַיָּרֵחַ.²⁴

(23) מלשון "ונלוזים במעגלותם" (משלי ב, טו).

(24) תיקון הרוחב השני בא בגלל ההפרעות במהלך הירח, "שהירח עקלקלות גדולות יש במעגלותיו", להלן הכ"ג.

י.א. ואחר כך תחזור ותתבונן ברחב הירח, ותראה
אם הוא צפוני או דרומי: אם הוא צפוני - תגרע
מעגל הירח הזה מן הארץ השני, ואם היה רחב
הירח דרומי - תוסיף²⁵ המעגל הזה על הארץ השני.
במה דברים אמורים? כשהיה מקום הירח מתחלת
מזל גדי עד סוף מזל תאומים²⁶; אבל אם היה הירח
מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת - יהיה הדבר
הפך²⁷: שאם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף
המעגל על הארץ השני, ואם היה רחב הירח דרומי
- תגרע המעגל מן הארץ השני. ומה שיהיה הארץ
השני אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו - הוא
הנקרא ארץ השלישי. ודע, שאם לא יהיה שם
נְלִיזַת מַעְגָּל, וְלֹא נִמֵּן הַחֲשֹׁבֹן לְקַחַת מִן הָרֹחֵב
הַשְּׁנִי כְּלוּם - יִהְיֶה הָאָרֶץ הַשְּׁנִי עֶצְמוֹ הוּא הָאָרֶץ
הַשְּׁלִישִׁי²⁸ בְּלֹא פְחוֹת וּבְלֹא יֵתֵר.

(25) כי הרוחב הדרומי הוא שלילי, ביחס לצפוני שהוא חיובי. מכאן שכל המספרים שברוחב הצפוני, הם עם סימן - ברוחב הדרומי הם עם סימן +. (26) כלומר, ברבע הרביעי וברבע הראשון (ע"י ציור 3). הפונקציה הטריגונומטרית חיובית, כי $\cos 270^\circ = -0.90$ וכן $\cos 90^\circ = 0$ חיוביים. (27) ברבע השני והשלישי יהיה להיפך, כי בגבולות $270^\circ - 90^\circ$ $\cos$ שלילי. זה הכלל, שברוחב הצפוני אנו תמיד גורעים את מעגל הירח. ברבע השני והשלישי, מתחילת מזל סרטן עד סוף מזל קשת, מעגל הירח הוא עם סימן - (הפונקציה הטריגונומטרית שלילית), וכשמחסרים אותו מן האורך הראשון, אנו למעשה מוסיפים אותו (לפי הכלל של חיסורי מספרים שליליים). על כן אם יהיה רוחב הירח צפוני, אנו מוסיפים את המעגל. ברוחב דרומי הוספנו קודם את המעגל, אבל ברבע השני והשלישי אנו מוסיפים מעגל שסימנו -, כלומר שלמעשה אנו מחסרים אותו. (28) גם כשאין נְלִיזַת המעגל, נשאר השם "אורך שלישי", כי אחריו בא חשבון אורך אחר, שיקרא "אורך רביעי". אם במקרה דידן ישאירו את השם "אורך שני", אז יצטרכו לאורך הבא לקרוא "אורך שלישי", וזה עלול להטעות, כי בשם זה קראנו לאורך המתוקן בהתחשב בנְלִיזַת המעגל. המטרה בכל החשבונות הללו, היא ידיעת הקשת בקו המשווה בין שקיעת השמש ובין שקיעת הירח באופק ירושלים, שבה תלויה ראיית הירח החדש.

וַיֵּצֵא לָךְ הָרֹחֵב הַשְּׁנִי, וּכְבֹּר יִדְעָתָ אִם הוּא צָפוֹנִי אוֹ דְרֹמִי²², וְתִדַּע בְּמָה מַעֲלֹת וּכְמָה חֲלָקִים נַעֲשֶׂה זֶה הָרֹחֵב הַשְּׁנִי, וְתַכֵּין אוֹתוֹ לְפָנֶיךָ וְיִהְיֶה עֵתִיד.

(21) למעלה ה"ז. (22) ע"י פט"ז, ה"י. ובפרק הזה ה"ב.

י. ואחר כך תחזור ותקח מן הרחב השני הזה מקצתו, מפני שהירח נלוז מעט במעגלו²³. וכמה הוא המקצת שתקח ממנו? אם יהיה מקום הירח מתחלת מזל טלה עד עשרים מעלות ממנו, או מתחלת מזל מאזנים עד עשרים מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שני חמישיו. ואם יהיה הירח מעשרים ממזל טלה עד עשר מעלות ממזל שור, או מעשרים ממזל מאזנים עד עשר מעלות ממזל עקרב - תקח מן הרחב השני שלישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל שור עד עשרים ממנו, או מעשר מעלות ממזל עקרב עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מעשרים מעלות ממזל שור עד סופו, או מעשרים ממזל עקרב עד סופו - תקח מן הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל תאומים עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל קשת עד עשר מעלות ממנו - תקח מן הרחב השני שתותו. ואם יהיה מעשר מעלות ממזל תאומים ועד עשרים ממנו, או מעשר ממזל קשת עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל תאומים עד חמש ועשרים ממנו, או מעשרים ממזל קשת עד חמש ועשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביע שתותו. ואם יהיה מקום הירח מחמש ועשרים ממזל תאומים עד חמש מעלות ממזל סרטן, או מחמש ועשרים ממזל קשת עד חמש מעלות ממזל גדי - לא תקח כלום, לפי שאין כאן נְלִיזַת מַעְגָּל. ואם יהיה הירח מחמש ממזל סרטן עד עשר ממנו, או מחמש ממזל גדי עד עשר ממנו - תקח מן הרחב השני חצי שתותו. ואם יהיה מקום הירח מעשרים ממזל סרטן עד סופו, או מעשרים ממזל גדי עד סופו - תקח מן הרחב השני שתותו. ואם יהיה הירח מתחלת מזל אריה עד עשר מעלות ממנו, או מתחלת מזל דלי עד עשר מעלות ממנו - תקח ממנו הרחב השני חמישיתו. ואם יהיה הירח מעשר מעלות ממזל אריה עד עשרים ממנו, או מעשר ממזל דלי עד עשרים ממנו - תקח מן הרחב השני רביעיתו. ואם יהיה הירח מעשרים ממזל אריה עד עשר ממזל בתולה, או מעשרים ממזל דלי

בשמונה עשרה מעלות ממזל שור, ראוי לקח מן
הרחב השני רביעיתו, והוא הנקרא מעגל הירח,
יצא לך מעגל הירח לעת זו: מעלה אחת וחלק
אחד, לפי שאין מדקדקין בשניות.

(30) צ"ל לשעה זו, וכן בכת"י א' ובכת"י ת-ב.

יד. ולפי שרחב הירח דרומי ומקום הירח האמתי
בין ראש גדי וראש סרטן, ראוי להוסיף המעגל על
הארץ השני, יצא לך הארץ השלישי: אחת עשרה
מעלות, ושמונה ועשרים חלקים. סימנו: י"א כ"ח.
ולפי שהארץ הזו במזל שור, ראוי להוסיף על
הארץ השלישי חמישיתו, שהוא שתי מעלות
ושמונה עשר חלקים, ויצא לך הארץ הרביעי: שלש
עשרה מעלות, וששה וארבעים חלקים. סימנו: י"ג
מ"ו. ויחזרנו אצל הרחב הראשון, ולקחנו שני
שלישי, ויצא מנת גבה המדינה, והוא: שתי
מעלות, וחמשה ושלשים חלקים. ולפי שהיה הרחב
דרומי, ראוי לגרע ממנו מנת גבה המדינה מן הארץ
הרביעי, ישאר לך: אחת עשרה מעלות ואחד עשר
חלקים. סימנו: י"א י"א. וזו היא קשת הראיה
בלילה הזה. ועל הדרך הזה תעשה ותדע קשת
הראיה, כמה מעלות וכמה חלקים יש בה, בכל ליל
ראיה שתראה לעולם.

טו. ואחר שתצא קשת זו, תבין בה. ודע, שאם
תהיה קשת הראיה תשע מעלות או פחות - אזי³¹
אפשר שיראה בכל ארץ ישראל; ואם תהיה קשת
הראיה יתר על ארבע עשרה מעלות - אי אפשר
שלא יראה ויהיה גלוי לכל ארץ ישראל³².

(31) במקום "אז" צ"ל "אי", וכך הוא בדפוס קושטא, וכן
בכת"י תימן. (32) גבולות אלו מבוססים על הנסיון. בקשת
ראיה קטנה (תשע מעלות או פחות) ממחר הירח לשקוע.
על כן אי-אפשר שיראה בכל א"י. בקשת ראיה גדולה (יתר
על י"ד מעלות) עובר זמן ניכר עד שהירח שוקע. על כן
אי-אפשר שלא יראה בכל א"י. (חשבונות הראיה בא"י
בנויים על ירושלים, שהרוחב שלה הוא בקירוב לב' מעלות,
ועל המקומות סביבה במרחק ג' מעלות צפונה ודרומה. ע"י
למעלה פ"א, הי"ז).

טז. ואם תהיה קשת הראיה מתחלת מעלה עשירית
עד סוף מעלה ארבע עשרה - תדרך קשת הראיה
אל הארץ הראשון, ותדע אם יראה או לא יראה מן
הקצין שיש לו; והן הנקראין קצי הראיה³³.

(33) שני גורמים קובעים אפשרות הראיה בתנאים אקלימיים
נוחים (ע"י לקמן פ"ח: 1) קשת הראיה, שממנה תלוי
שיעור הזמן שהירח גלוי לעין עד שקיעתו, (2) האורך
הראשון, כלומר המרחק בין הירח לבין השמש, שממנו תלוי
גודל החלק המואר של הירח. בה במידה שהירח התרחק

יב. ואחר כך תחזר ותראה הארץ השלישי הזה,
והוא המעלות שבין הירח והשמש, באיזה מזל
הוא: אם יהיה במזל דגים או במזל טלה - תוסיף
על הארץ השלישי שתותו. ואם יהיה הארץ במזל
דלי או במזל שור - תוסיף על הארץ השלישי
חמישיתו. ואם יהיה הארץ במזל גדי או במזל
תאומים - תוסיף על הארץ השלישי שתותו. ואם
יהיה הארץ במזל קשת או במזל סרטן - תניח הארץ
השלישי כמות שהוא, ולא תוסיף עליו ולא תגרע
ממנו. ואם היה הארץ במזל עקרב או במזל אריה
- תגרע מן הארץ השלישי חמישיתו. ואם יהיה
הארץ במזל מאזניים או במזל בתולה - תגרע מן
הארץ השלישי שלישיתו. ומה שיהיה הארץ
השלישי אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח
אותו כמות שהוא - הוא הנקרא ארץ רביעי. ואחר
כך תחזר אצל רחב הירח הראשון, ותקח שני
שלישיו לעולם; וזה הוא הנקרא מנת גבה המדינה.
ותתבונן ותראה: אם יהיה רחב הירח צפוני - תוסיף
מנת גבה המדינה על הארץ הרביעי, ואם יהיה רחב
הירח דרומי - תגרע מנת גבה המדינה מן הארץ
הרביעי. ומה שיהיה הארץ הרביעי אחר שגורעין
ממנו או שמוסיפין עליו - הוא הנקרא קשת
הראיה²⁹.

(29) ובמדה זו, מאחר הירח לשקוע אחר השמש.

יג. ביצד? הרי שבאנו לחקר אם יראה הירח בליל
ערב שבת, שני לחדש איר משנה זו, או לא יראה
- תוציא מקום השמש האמתי ומקום הירח האמתי
ורחב הירח לשנה³⁰ זו, כמו שהודענו. יצא לך
מקום השמש האמתי - בשבע מעלות ותשעה
חלקים ממזל שור. סימנו: ז"ט. ויצא לך מקום
הירח האמתי - בשמונה עשרה מעלות וששה
ושלשים חלקים ממזל שור. סימנו: י"ח ל"ו. ויצא
לך רחב הירח - ברוח דרום, שלש מעלות ושלשה
וחמשים חלקים. סימנו: ג' נ"ג. וזה הוא הרחב
הראשון. ותגרע מקום השמש ממקום הירח, ישאר:
אחת עשרה מעלות, ושבעה ועשרים חלקים.
סימנו: י"א כ"ו. וזה הוא הארץ הראשון. ולפי
שהיה הירח במזל שור, יהיה שנוי מראה הארץ
מעלה אחת, וראוי לגרע אותה מן הארץ הראשון,
יצא לך הארץ השני: עשר מעלות, ושבעה ועשרים
חלקים. סימנו: יכ"ז. וכן יהיה שנוי מראה הרחב
- עשרה חלקים. ולפי שרחב הירח היה דרומי,
ראוי להוסיף עליו שנוי המראה, שהוא עשרה
חלקים, יצא לך הרחב השני: ארבע מעלות,
ושלשה חלקים. סימנו: ד"ג. ולפי שהיה הירח

ארץ ישראל", על זה נאמר "אי אפשר", אבל כאן כתוב "ודאי יראה", אולם אין כוונתו שיראה "בכל ארץ ישראל".

כב. כיצד? באנו להתבונן בקשת הראיה של לילי³⁸ 26
ערב שבת, שני לחדש איר משנה זו, יצא לנו 27
בחשבון קשת הראיה: אחת עשרה מעלות ואחד 28
עשר חלקים, כמו שידעת³⁹. ולפי שהיתה קשת 29
הראיה בין עשר עד ארבע עשרה, ערכנו אותה אל 30
הארץ הראשון. וכבר ידעת⁴⁰, שהארץ הנה בליל זה 31
- אחת עשרה מעלות, ושבעה ועשרים חלקים. ולפי 32
שהיתה קשת הראיה יתר על אחת עשרה מעלות, 33
והנה הארץ הראשון יתר על [אחת] עשרה - ידע 34
שנדאי יראה בליל זה לפי הקצין הקצובות. וכן 35
תשער בכל קשת וקשת עם הארץ הראשון שלה⁴¹. 36

(38) צ"ל "ליל", השווה פט"ו ח"ח; פט"ז ה"ד ועוד.
(39) ע"י למעלה הי"ד. (40) ע"י למעלה הי"ג. (41) צ"ל
אחת עשרה, וכך הוא בדפוס קושטא ובכת"י תימן.

כג. וכבר ראינו מן המעשים האלו כמה חשבונות 37
יש בו, וכמה תוספות וכמה גרועין, אחר שיגענו 38
הרבה, עד שהמצאנו דרכים קרובים שאין בחשבונם 39
עמק גדול. שהייתם עקלקלות גדולות יש 40
במעגלותיו, ולפיכך אמרו חכמים⁴²: שמש ידע 41
מבואו, ירח לא ידע מבואו. ואמרו חכמים⁴³: 42
פעמים בא בארבה, פעמים בא בקצרה; כמו 43
שתראה מחשבונות אלו, שפעמים תוסיף ופעמים 44
תגרע, עד שתהא קשת הראיה, ופעמים תהיה קשת 45
הראיה ארבה ופעמים קצרה, כמו שבארנו. 46

(42) רבי יוחנן ראש השנה כה, א. (43) רבן גמליאל, שם.

כד. וטעם כל אלו החשבונות, ומפני מה מוסיפים 47
מנן זה ומפני מה גורעין, והיאך נודע כל דבר 48
ודבר מאלו הדברים, והראיה על כל דבר ודבר - 49
היא חכמת התקופות⁴⁴ והגימטריאות⁴⁵, שחברו בה 50
חכמי יון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשו בידי 51
החכמים; אבל הספרים שחברו חכמי ישראל, שהיו 52
בימי הנביאים מבני יששכר⁴⁶, לא הגיעו אלינו. 53
ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם, שאין 54
בהם דפי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם - אין 55
חוששין לחבר, בין שחברו אותם נביאים בין 56
שחברו אותם האמות⁴⁷; שכל דבר שנתגלה טעמו, 57
ונודעה אמתו בראיות שאין בהם דפי, אנו סומכין 58
על זה האיש שאמר או שלמדו על הראיה 59
שנתגלה והטעם שנודע. 60

(44) אסטרונומיה. (45) הנדסה. (46) הכוונה לכתוב
"ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" (דה"א, יב, לב). את
המילה "לעתים", דרשו חז"ל לחשבון העיבור. ע"י בראשית

יותר מן השמש, בה במידה החלק המואר שבו גדול יותר.
בה במידה שקשת הראיה קטנה יותר, בה במידה מוכרח
האורך הראשון להיות גדול יותר, כדי שיראה הירח. ובה
במידה שהאורך הראשון קטן יותר, מוכרח קשת הראיה
להיות גדולה יותר. אם החלק המואר של הירח גדול, אפשר
לראותו אפילו הוא ממחר לשקוע. אם הוא נשאר זמן רב
גלוי עד השקיעה, אפשר לראותו אפילו כשהחלק המואר
קטן, כלומר האורך הראשון קטן. על זה בנויים קיצי
(גבולות) הראיה.

יז. ואלו הן קצי הראיה? אם תהיה קשת הראיה 1
מיתר³⁴ על תשע מעלות עד סוף עשר מעלות או 2
יתר על עשר, ויהיה הארץ הראשון שלש עשרה 3
מעלות או יותר - ודאי יראה³⁵; ואם תהיה הקשת 4
פחות מזה, או יהיה הארץ פחות מזה - לא יראה. 5

(34) בדפוס קושטא - "מותר", וכן גם בהלכות י"ח, י"ט, כ',
כ"א. (35) כשקשת הראיה עולה במעט על המינימום, יכול
האורך הראשון להיות פחות מעט מן המקסימום.

יח. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על עשר מעלות עד 6
סוף אחת עשרה מעלות או יתר על אחת עשרה, ויהיה 7
הארץ הראשון שתים עשרה מעלות או יותר - ודאי 8
יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה הארץ 9
פחות מזה - לא יראה. 10

יט. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על אחת עשרה עד 11
סוף שתים עשרה מעלות או יתר על שתים עשרה, 12
ויהיה הארץ הראשון אחת עשרה מעלות או יותר - 13
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה 14
הארץ פחות מזה - לא יראה. 15

כ. ואם תהיה קשת הראיה מיתר על שתים עשרה 16
מעלות עד סוף שלש עשרה מעלות או יתר על שלש 17
עשרה, ויהיה הארץ הראשון עשר מעלות או יותר - 18
ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה, או יהיה 19
הארץ פחות מזה - לא יראה. 20

כא. ואם תהיה³⁶ קשת הראיה מיתר על שלש עשרה 21
מעלות עד סוף ארבע עשרה או יתר על ארבע 22
עשרה, ויהיה הארץ הראשון תשע מעלות³⁷ או יותר 23
- ודאי יראה; ואם תהיה הקשת פחות מזה או יהיה 24
הארץ פחות מזה - לא יראה. ועד כאן סוף הקצין. 25

(36) כאן חסרה המילה "קשת", וצ"ל קשת הראיה, וכן בכת"י
תימן. (37) כאן כתב רבינו, שבאורך ראשון של תשע
מעלות - ודאי יראה, ולמעלה ה"ג כתב "ובוודאי שאי אפשר
שיראה". שם מדובר על תשע מעלות בשווה, וכאן כתוב
"תשע מעלות", וזה כולל גם תשע מעלות עם מספר חלקים,
שאינו רבינו מדקדק בהם. ועוד, שם מדובר על ראייה "בכל

35 ה. עדים שראו החדש בזמנו, ובאו והעידו, וקבלום
36 בית דין, וקדשו את החדש הזה הראשון, ומנו
37 תשעה ועשרים יום מן היום המקדש, וליל שלשים
38 לא נראה הירח, מפני שאי אפשר לו להראות או
39 מפני שפסוהו עבים, והרי בית דין מצפין לו כל יום
40 שלשים, כמו שבארנו, ולא באו עדים, ועברו את
41 החדש, ונמצא יום ראש חדש השני יום אחד
42 ושלשים, כמו שבארנו;

(4) לפי חשבון הראייה.

43 ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש
44 החדש השני, וליל שלשים לא נראה הירח, אם
45 תאמר שפך מעברין את זה ועושין אותו שלשים,
46 וקובעין ראש החדש השלישי יום אחד ושלשים -
47 כן אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם מחדש
48 זה, ונמצאו מעברין והולכין, ועושין חדשים אחר
49 שלשים כל השנה כלה, ונמצא בחדש אחרון אפשר
50 שיראה הירח בליל חמשה ועשרים בו או בליל
51 ששה ועשרים, ואין לה דבר שחוק והפסד יותר
52 מזה.

(5) כי הזמן שבין מולד למולד הוא כ"ט יום, י"ב שעות
ותשצ"ג חלקים.

53 ז. ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא,
54 שלא יראה הירח בכל השנה, אלא דבר קרוב הוא
55 הרבה, ופעמים רבות יאירע זה וכיוצא בו במדינות
56 שזמן הגשמים שם ארוך והעבים רבים; שאין אנו
57 אומרים שלא יראה הירח בכל השנה, אלא שלא
58 יראה בתחלת החדשים ויראה אחר כך. ופעמים לא
59 יראה מפני שאי אפשר לו שיראה בהם, וחדשים
60 שאפשר שיראה בהם לא יראה מפני העבים או
61 מפני שהיה קטן ביותר ולא נתפנן אדם לראותו.

62 ח. אלא הקבלה שהיה ביד חכמים איש מפי איש
63 מפי משה רבנו כן היא: שזמן שלא יראה הירח
64 בתחלת החדשים חדש אחר חדש - בית דין קובעין
65 חדש מעבר משלשים יום, וחדש חסר מתשעה
66 ועשרים יום; וכן מחשבין וקובעין חדש מעבר
67 וחדש חסר, בקביעה לא בקדוש⁷, שאין מקדשין
68 אלא על הראייה. ופעמים עושין מלא אחר מלא או
69 חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.

(6) לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי.

(7) אין אומרים "מקודש".

70 ט. ומתפננין לעולם בחשבונם, שאם יראה הירח
71 בחדש הבא - יראה בזמנו או בליל עבירו, לא שיראה
72 קדם זמנו, שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות
73 הראייה האלו שבארנו, יתבאר לה ותרע מתי אפשר

רבה פרשה עב. ועי' רד"ק לפסוק שם. (47) "ושמע האמת
ממי שאמרה" (מתוך ההקדמה ל'שמונה פרקים').

יום חמישי ח' שבט ה'תשפ"א

פרק שמונה עשרי

(1) אפשרות התגלות הירח ואפשרות העלמותה ונמשך
לעיבור החודש. ונסתיים הפרק בדין אין סומכין על קידוש
בית דין שבארץ ישראל.

1 א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לה החשבון
2 שהירח יראה בלילה, אפשר שיראה ואפשר שלא
3 יראה, מפני העבים שמכסין אותו, או מפני המקום
4 שהוא גיא, או שהיה הר גבוה פנגד רוח מערב
5 לאנשי אותו המקום², שנמצאו כאלו הן יושבין
6 בגיא. שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך,
7 אפלו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר
8 גבוה ותלול, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן
9 יראה למי ששוכן על שפת הים או למי שמהלך
10 בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.

(2) שאינו גיא.

11 ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה
12 הירח יותר ממה שיראה בימות החמה. לפי שבימות
13 הגשמים, אם יהיה יום צח - יהיה האויר זך הרבה,
14 ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק
15 שיתערב באויר; אבל בימות החמה יהיה האויר
16 כאלו הוא מעשן, מפני האבק, ויראה הירח קטן.

17 ג. וכל זמן שתמצא קשת הראייה והארץ הראשון
18 שתערוף לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה
19 הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה
20 ביותר; ואם תמצא קשת הראייה והארץ הראשון
21 ארפין הרבה, והוסיפו עד סוף הקצים שלהן
22 ממעלות - יראה הירח גדול; לפי ארך הקשת
23 והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל.

24 ד. לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו
25 בלבם, שהן: זמן הראייה ומקומה, ושואלין את
26 העדים באי זה מקום ראיתם. שאם היתה קשת
27 הראייה קצרה, ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון
28 שהיתה קשת הראייה תשע מעלות וחמשה חלקים,
29 והיה הארץ הראשון שלש עשרה מעלות בשנה,
30 ובאו עדים שראוהו: אם היה בימות החמה, או
31 שהיו במקום נמוך - חוששין להן, ובודקין אותן
32 הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה
33 ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עבים
34 המבדילין.

(3) כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, ובינתיים גדל האורך הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה הירח בארץ-ישראל, יראה בכל המדינות שהן למערב ארץ ישראל.

יד. אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים¹⁴ במדינה המערבית המכונה כנגד ארץ ישראל - בידוע שלא נראה בארץ ישראל.

(14) ולא היו עננים.

טו. וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל - בידוע שלא נראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה¹⁵; ואם יראה בארץ ישראל - אפשר שיראה במדינות מזרחיות ואפשר שלא יראה. לפיכך: אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה - בידוע שנראה בארץ ישראל; ואם לא נראה במדינה המזרחית - אין בזה ראיה, אלא אפשר שיראה בארץ ישראל.

(15) כי שם מקדימה השמש לשקוע.

טז. וכל אלו הדברים - כשהיו המדינות שבמערב ושכמותן מכונות¹⁶, כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלשים מעלות עד חמש ושלישים מעלות; אבל אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות - משפטים אחרים יש להן¹⁷, שהרי אינן מכונות כנגד ארץ ישראל. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב, אינן אלא להגיד כל משפטי הראיה, להגדיל תורה ולהאדירה, לא שיהיו בני מזרח או בני מערב סומכין על ראית הירח או תועיל להם כלום, אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ ישראל, כמו שבארנו במה פעמים.

(16) ברוחב הגיאוגרפי. (17) בזריחה ובשקיעה.

יום שישי ט' שבט ה'תשפ"א

פרק תשעה עשר

(1) נטיותיו של הירח וחקירות העדים.

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו בודקין בהן את העדים אומרים להן: להיכן היה הירח נוטה? - כשר בעיני להודיע דרך חשבון דבר זה. ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת חשבון זה - לדעת נטיית המזלות תחלה.

(2) לצפון או לדרום, עי' ראש השנה כג, ב.

ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות, שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו

1 שיראה ומתי אפשר שלא יראה, ועל זה סומכין
2 ומעברין חדש אחר חדש, או עושין חדש חסר אחר
3 חדש חסר. ולעולם אין פוחתין מארבעה חדשים
4 המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים
5 המעברין⁸. וגם לעבור חדשים אלו, שמעברין לפי
6 חשבון⁹, עושין סעדת עבור החדש, כמו שאמרנו
7 בפרק שלישי.

(8) דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראיה, או קבעו על פי חשבונות הראיה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים (בשנה שחדשה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים מעוברים (בשנה שחדשה שלמים). (9) ולא רק במקרה שציפו בית דין כל יום השלושים לעדי הראיה שלא באו.

8 י. וכל שתמצא בגמרא מדברים שמראין שבית דין
9 סומכין על החשבון, ומפי משה מסיגי שהדבר
10 מסור להם והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה
11 שחסר תשעה חדשים בשנה, וכל פיוצא בזה - הכל
12 על עקר זה הוא בנוי, בזמן שלא נראה החדש
13 בזמנו¹⁰.

(10) ליל שלושים.

14 יא. וכן זה שאמרו חכמים, שמעברין את החדש
15 לצרף¹¹ - הוא בחדשים אלו, שמעברין אותן לפי
16 חשבון ועושין אחד מלא ואחד חסר, ויש להם
17 לעבר חדש אחר חדש או לחסר - בזה הוא
18 שמעברין לצרף, מפני שלא נראה הירח בזמנו;
19 אלא¹² בעת שיראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו
20 נראה אחר שנתקבץ עם השמש - מקדשין לעולם.

(11) כדי למנוע ששבת ויום הכפורים יבואו רצופים. (12) - אבל.

21 יב. וכל הדברים האלו - בזמן שיש שם בית דין,
22 וסומכין על הראיה; אבל בזמנים אלו - אין סומכין
23 אלא על הקביעה, בזה החשבון האמצעי הפשוט
24 בכל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

25 יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריאות,
26 שאם יראה הירח בארץ ישראל - יראה בכל מדינות
27 העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה¹³;
28 ואם יתן החשבון, שלא יראה בארץ ישראל - אפשר
29 שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל
30 ומכונות כנגדה. לפיכך: אם יראה הירח במדינה
31 שהיא למערב ארץ ישראל - אין בזה ראיה שלא
32 יראה בארץ ישראל; אלא אפשר שנראה הירח
33 בארץ ישראל.

(13) באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ-

1 השנה, המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום,
2 חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום.³

(3) ע' בציר 4.

3 ח. ואם יהיו אחדים במגן - תקח להם מנתם מבין
4 שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש⁷ ובירח⁸. כיצד?
5 חמש מעלות - נטיתם שתי מעלות. ואם היה מגן
6 המעלות שלש ועשרים - נטיתם תשע מעלות. ועל
7 דרך זו בכל האחדים שהן עם העשרות.

(7) למעלה פי"ג, ה"ז. (8) למעלה פט"ו, ה"ז.

ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחד עד
10 תשעים - תדע נטיתם כלן, בדרך שהודענום ברחב
11 הירח⁹: שאם היה המגן יותר על תשעים עד מאה
12 ושמונים - תגרע אותו ממאה ושמונים, ואם היה
13 יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים - תגרע
14 ממנו מאה ושמונים¹⁰, ואם היה יותר על מאתיים
15 ושבעים עד שלש מאות וששים - תגרע אותו
16 משלש מאות וששים, והנשאר תדע נטיתו, והוא
17 נטית אותו המגן שבידך בלא גרעון ולא תוספת.

(9) למעלה פט"ז, ה"ג. (10) כי בק"פ מעלות (מזל מאזנים)
אין כל נטיה מקו המשווה.

י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה
1 מעל הקו השנה כנגד צפון העולם או כנגד דרום
2 העולם - תדע תחלה כמה נטית המעלה שהיא
3 מקום הירח האמתי, ולא י זה רוח היא נוטה, לצפון
4 או לדרום¹¹. ותחזור ותחשב ותוציא רחב הירח
5 הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם
6 נמצאו רחב הירח ונטית מעלות¹² ברוח אחת, כגון
7 שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ
8 שניהם¹³; ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה
9 האחד דרומי והאחד צפוני - תגרע המעט משניהם
10 מן הרב, והנשאר הוא מרחק הירח מעל קו השנה
11 באותה הרוח שהיה בה הרב בשניהם¹⁴.

(11) ע' ה"ג. (12) של מקום הירח האמיתי. (13) תחבר
את המספרים, כי נטיית המעלה ממעלות המזלות, מראה על
נטיית השמש מן קו המשווה, ורוחב הירח מראה על נטיית
הירח מן השמש. (14) צ"ל "משניהם", דוגמת המעט
"משנים", וכן הוא בדפוס קושטא. גורעים, מכיון
שהמספרים השווים בכיוונים מנוגדים מבטלים זה את זה.

יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו
1 השנה כליל הראיה, שהוא שני להדש איר משנה זו,
2 וכבר ידעת¹⁵ שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל
3 שור, נטיתה בצפון כמו¹⁶ שמונה עשרה מעלות, ורחב
4 הירח היה בדרום כמו¹⁷ ארבע מעלות, תגרע המעט מן
5 הרב - ישאר ארבע עשרה מעלות, נמצא הירח רחוק
6 מעל הקו השנה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון;

ג. ושתי נקודות יש בה, שפוגעת בהן בעגולת הקו
1 השנה, המסבב באמצע העולם: הנקודה האחת -
2 ראש מזל טלה, והנקודה השניה שכנגדה - ראש
3 מזל מאזנים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון -
4 מתחלת טלה עד סוף בתולה, וששה נוטות לדרום
5 - מתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל דגים.

ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט
6 מעט ולהתרחק מעל הקו השנה כנגד הצפון, עד
7 ראש סרטן, ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השנה
8 לרוח הצפון שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה
9 בקרוב. ויחזרו המזלות להתקרב לקו השנה מעט
10 מעט, עד ראש מאזנים, שהוא על הקו השנה.
11 ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח
12 דרום, עד ראש גדי, ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו
13 השנה לרוח דרום שלש ועשרים מעלות וחצי
14 מעלה. ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו
15 השנה, עד ראש טלה.

ה. נמצא ראש טלה וראש מאזנים מסבב על הקו
1 השנה. ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו,
2 לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח ברחי
3 מזרח ותשקע ברחי מערב, ויהיה היום והלילה
4 שוין בכל הישוב⁵.

(4) יחד עם השמש בסיבוב היומי. (5) בראש טלה (אביב)
ובראש מאזנים (סתיו), השמש בדיוק בקו המשווה, ואז
אורך היום שווה לאורך הלילה.

ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות
1 המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיתה שיעור,
2 ורב הנטיה לא תהיה יותר על שלש ועשרים
3 מעלות וחצי בקרוב.

(6) הגדולה ביותר.

ז. ואלו הם השיעורים של נטיות, לפי מגן המעלות
1 של מזלות. וההתחלה מתחלת מזל טלה. עשר מעלות
2 - נטיתם ארבע מעלות. עשרים מעלות - נטיתם
3 שמונה מעלות. שלשים מעלות - נטיתם אחת עשרה
4 מעלות ומחצה. וארבעים מעלות - נטיתם חמש
5 עשרה מעלות. חמשים מעלות - נטיתם שמונה עשרה
6 מעלות. ששים מעלות - נטיתם עשרים מעלות.
7 שבעים מעלות - נטיתם שתיים ועשרים מעלות.
8 שמונים מעלות - נטיתם שלש ועשרים מעלות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) בדפוס קושטא ובדפוס רומי ר"מ מסתיים הענין במילים: בריך רחמנא דסייען.

יום ש"ק י' שבט ה'תשפ"א

הלכות תעניות

29 מצות עשה אחת. והיא: לצעק לפני השם בכל עת
צרה גדולה שלא תבוא על הצבור.
30 ובאור מצוה זו בפסקים אלו:
31

פרק ראשון

32 (1) נתבאר בו ענין התענית מהו, וכיצד אדם מקבלו, ואי זה דבר אסור בכל תענית, ומה עושין צבור בכל תענית. וסוף דבר נתבאר בו מה שהוא ביאור כללי לנמשך אחר מצות התורה, והוא לזעוק בעת צרה כמבואר שם.

33 א. מצות עשה מן התורה לזעק? ולהריע בחצוצרות?
34 על כל צרה שתבוא על הצבור. שנאמר: על הצר
35 הצר אתכם - והרעתם בחצוצרת. כלומר: כל דבר
36 שיצטרף לכם, כגון בצרת ודבר וארבה וכיוצא בהן,
37 זעקו עליהן והריעו.⁵

(2) להתפלל בקול רם. (3) החצוצרות היו עשויות מעשת של כסף (פ"ג מהל' כלי המקדש ה"ה). (4) ב'ספר' לבמדבר י, ט: "רבי עקיבא אומר... שדפון, וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מנין? תלמוד-לומר על הצר הצורך אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הציבור - והרעותם בחצוצרות". (5) וכתב ה'מגן אברהם' (או"ח תחילת סי' תקעו): "ואני תמה, למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה, ואף-על-פי שאין תענית ציבור בבבל, מכל-מקום הלא מצוה מדאורייתא לתקוע בלא תענית?" נוכח עמדו על זה הרמב"ם בדרשתו לראש-השנה (הצופה מארץ הגר שנה א' וב'), וכתב שמה שאין תוקעין בצרפת בתענית הוא מפני שהם סבורים שמה שאמרו "אין תענית ציבור בבבל" - היינו אפילו לתפילה ולתקיעות].

38 ב. ודבר זה מדרבנן התשובה הוא. שבזמן שתבוא
39 צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל
40 מעשיהם הרעים הורע להן. כפתוב: עונותיכם הטו
41 וגו'. וזה הוא שייגרם להסיר הצרה מעליהם.

42 ג. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו: דבר
43 זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקריה -
44 הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק
45 במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא
46 שכתוב בתורה: והלכתם עמי בקרי, והלכתי גם אני
47 עמכם בחמת קרי. כלומר: כשאביא עליכם צרה כדי
48 שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי, אוסיף לכם חמת
49 אותה קרי.

ד. ומדברי סופרים⁶, להתענות⁷ על כל צרה⁸ שתבוא

1 שהרי המנין הרב, שהוא שמונה עשרה מעלות, היה
2 צפוני. וכל חשבון זה - בקרוב בלא דקדוק, לפי
3 שאינו מועיל בראיה¹⁸.

(15) עי' למעלה פי"ז, ה"ג. (16) ולא בדיוק, כי י"ח מעלות עולה הנטייה בכ' מעלות ממזל שור, עי' למעלה ה"ז. (17) בעצם שלוש מעלות ונ"ג חלקים. אין הרמב"ם מדקדק, כפי שהוא מבאר זאת בסוף הלכה זו. (18) אלא מועיל כתחילת חשבון למתן תשובה לשאלה: להיכן היה הירח נוטה, ועי' ה"א.

4 יב. אם תרצה לידע לאי זו רוח מרוחות העולם
5 יראה הירח נוטה - תחשב ותדע מרחקו מעל הקו
6 השווה: אם יהיה על הקו השווה, או קרוב ממנו
7 בשמים או שלש מעלות בצפון או בדרום¹⁹ - יראה
8 מכון כנגד אמצע מערב²⁰, ותראה פגיתתו מכוננת
9 כנגד מזרח העולם בשווה.

(19) לשמים או שלוש מעלות אין ערך רב בחשבון בלתי-מדויק זה. (20) אם בשעת השקיעה הירח על קו המשווה, הרי רואים אותו שוקע בדיוק במערב. אם הירח נע במרחק מסויים מן קו המשווה, לצפון או לדרום, הרי גם שקיעתו תהיה במרחק מן קו המשווה.

10 יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לצפון העולם
11 - יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותראה
12 פגיתתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום
13 העולם.

14 יד. ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לדרום העולם -
15 יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ותראה פגיתתו
16 נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד צפון העולם. ולפי רב
17 המרחק, ולפי רב הנטייה²¹.

(21) בה במידה שהמרחק מן קו המשווה גדול יותר, לצד צפון או לצד דרום, בה במידה גדולה יותר נטיית החלק הפגום מן המזרח לצד דרום או לצד צפון.

18 טו. ומחקירת העדים - שאומרים להם: כמה היה
19 גבוה? ²² ודבר זה יודע מקשת הראיה²³: שבזמן
20 שתהיה קשת הראיה קצרה - יראה הירח כאלו הוא
21 קרוב מן הארץ, ובזמן שתהיה ארבה - יראה גבוה
22 מעל הארץ. ולפי ארך קשת הראיה, לפי גבהו מעל
23 הארץ בראית העינים.

(22) עי' ראש השנה כג, ב. (23) עי' למעלה פי"ז, ה"ד.

24 טז. הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם
25 בדיעת הראיה ובחקירת העדים, כדי שיהיה הכל
26 ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרבנן התורה, ולא
27 ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים. דרשו מעל
28 ספר ה' וקראו, אחת מהנה לא נעדרה²⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. וראה להלן פ"ב ה"ב, שצועקים על המזונות אפילו בשבת. (19) סכנת שטפון. (20) שפגעה בה סערה בים, והיא קרובה להשבר. (21) תענית כב, ב. (22) רבינו מפרש מה שאמרו מתירעין ב'עננו' (תענית יד.), היינו תפלת עננו בתענית (מגיד-משנה). וכן כתב בפירוש המשנה (תענית יט.) שמתענין. אבל למעלה בפ"ב דהל' שבת הכ"ד, ובפרק ל' שם הי"ב, לא הביא שמתענים (כסף-משנה). ואמנם ב'טור' (או"ח סי' תקעו) לא העתיק "מתענין עליהם בשבת". (23) בתענית יד, א: "שופרות בשבת, מי שרי?" (= וכי מותר לתקוע בשופר בשבת?). (24) כרבי יוסי, שאמר (תענית יט.) "לעזרה ולא לצעקה", ופירשה רבינו (ב'פירוש המשניות') בין בתפילה ובין בתקיעה, אלא שאין הלכה כדבריו לענין מניעת הצעקה בשבת, אבל לענין תקיעה לעזרה - הלכה כדבריו. [וכן יש לפרש בדברי רבינו למעלה פ"ל מהל' שבת הי"ב "שמתירעין עליהן בשבת לעזרן" - דהיינו בתקיעה].

ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או בחגים ופורים²⁵, או בחלו של מועד²⁶. ואם התחילו להתענות על הצרה אפילו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו - מתענין ומשלימין היום בתענית.

(25) משנה, תענית טו, ב. (26) במשנה שם לא נזכר חולו של מועד.

ח. תעניות אלו²⁷, שמתענין על הצרות²⁸, אין מתענין בהן לא עברות ולא מניקות ולא קטנים²⁹. ומתירין לאכל בלילה³⁰ אף על פי שמתענין למחר, חוץ מתעניות המטר³¹, כמו שיתבאר³². וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר³³. והוא שלא ישן, אכל אם ישן - אינו חוזר ואוכל³⁴.

(27) תענית יד, א. ו'תוספתא' פ"ב דתענית. (28) אבל בשבע תעניות אחרונות שגוזרים על עצירת הגשמים - גם אלה מתענים (להלן פ"ג ה"ה). (29) קטנים לא נזכרו לא בגמרא שם, ולא בתוספתא שם. ואמנם צריך עיון, שהרי קטנים אינם מתענים לעולם? ואפשר שהמדובר באלה שהם בני י"ג שנה, כל זמן שלא הגיעו לגבורת אנשים. וכן המנהג שאין גוזרין תענית על פחותים מ"ח לזכר וט"ו לנקבה ('מגן אברהם' או"ח סי' תקעו). ויש אומרים שהכוונה שאין צריך אפילו לחנכם, ואין התעניות האלו דומות ליום הכיפורים שמחנכים הקטנים בתענית שעות, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' שביית עשור ה"י (האדר"ת בהגהותיו). (30) תענית יב, א. (31) שלש תעניות שניות. (32) להלן פ"ג ה"ג. (33) כרבי, בתענית שם. (34) שהרי הפסיק והסתלק מן האכילה. ויש אומרים שדווקא אם לא התנה לאכול, אבל אם התנה - מותר (מגיד-משנה בשם "ירושלמי" תענית פ"א ה"ד).

ט. כשם שהצבור מתענים על צרתו, כך היחיד מתענה על צרתו³⁵. כיצד? הרי שיהיה לו חולה, או תועה במדבר, או אסור בבית האסורין - יש לו

1 על הצבור עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות
2 האלו זועקין בתפלות⁹ ומתחננים ומריעין
3 בתצורות בלבד. ואם היו במקדש, מריעין
4 בתצורות ובשופר¹⁰. השופר מקצר והתצורות
5 מאריכות, שמצות היום¹¹ בתצורות. ואין תוקעין
6 בתצורות ושופר באחד אלא במקדש, שנאמר:
7 בתצורות וקול שופר הריעו לפני המלך¹².

(6) חכמים. שהרי לא נזכר עינוי בתורה (מגיד-משנה).
(7) לגזור צום על הציבור (משנה, תענית יט.).
(8) המבוארות להלן בפרק שני. (9) המבוארות להלן בפרק רביעי. (10) משנה, ראש השנה כו, ב. (11) של תענית. (12) בית המקדש ששם גילוי שכינה, הוא "לפני המלך ה"י".

ה. תעניות אלו, שגוזרין על הצבור מפני הצרות, אינן יום אחד יום, שאין רב הצבור יכולים לעמוד בדבר זה¹³. ואין גוזרין בתחלה¹⁴ תענית אלא בשני בשבת ובחמישי שלאחריו¹⁵ ובשני שלאחריו. וכן על הסדר הזה: שני וחמישי ושני¹⁶. עד שירחמו.

(13) ולעולם אין גוזרים גזירה על הציבור אלא אם-כן רוב הציבור יכולים לעמוד בה (פ"ב מהל' ממרים ה"ה).
(14) התחלת סדרת התעניות (משנה, תענית טו:).
(15) ואין גוזרין תענית על הציבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים, כשרואין בעלי חנויות שקונים למוצאי חמישי שתי סעודות גדולות, אחת לליל תענית ואחת לשבת, יהיו סבורין שבא רעב לעולם ומייקרין ומפקיעין השער (רש"י). והרמב"ם בפירושו למשניות, כתב: שלא יאמרו אם לא שראו בית-דין שהרעב בא, לא היו דוחקים לגזור התענית עתה סמוך לשבת, ומפני כן ייקרו ויפקיעו השער. (16) בכתב-יד קדמון כתוב, שמצא נוסחא אחרת מכתב-ידו של הרמב"ם: "וכן על הסדר חמישי ושני וחמישי" (וכ"ה להלן פ"ג ה"ה וה"ט). ולפי גירסא זו יוצא, שאת המשך התעניות אפשר לקבוע ולהתחיל בחמישי, כדעת התנא-קמא שם במשנה, ולא כרבי יוסי שאמר "כשם שאין הראשונות בחמישי, כך לא שניות ולא אחרונות". וכן פסק בפירוש המשנה שם ('מעשה רוקח'). ומלשון "בתחילה" שכתב, גם כן נראה כנוסחא זו.

ו. אין גוזרין תעניות על הצבור לא בשבתות ולא ב'מים טובים'¹⁷. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בתצורות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה¹⁸. אלא אם כן היתה עיר שהקיפוה עפ"י¹⁹, או ספינה המטרפת בים²⁰. אפילו יחיד²¹ הנדרף מפני עפ"י²², מפני לסטים ומפני רוח רעה - (מתענין)²³. עליהם בשבת (ו)זועקין ומתחננים עליהם בתפלה. אבל אין תוקעין²⁴, אלא אם כן תקעו לקבץ את העם לעזר²⁴ אותם ולהצילן.

(17) משנה, תענית טו, ב: "אין גוזרין תענית על הציבור בראשי חודשים כו"י וכל-שכן בשבתות וימים-טובים. וכן מפורש ב'ירושלמי' נדרים פ"ח ה"א. (18) משנה, שם יט,

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תפלה, אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת, מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת.⁵⁰

(46) תענית יב, ב. (47) "יש אומרים, שבזמן הזה אין להתענות תענית חלום בשבת, שאין אנו בקיאים בפתרון חלומות לידע איזה טוב ואיזה רע, והעולם אומרים שנמצא בספרים קדמונים, שעל שלשה חלומות מתענים בשבת: הרואה ספר-תורה שנשרף, או יום הכיפורים בשעת נעילה, או קורות ביתו או שינוי שנפלו, ונראה לי שהחלומות שאמרו במסכת ברכות פרק הרואה שהם רעים, גם עליהם מתענין בשבת" (שולחן ערוך "או"ח סי' רפח). (48) ויתעורר. (49) כן כתבו 'הלכות גדולות' (מגיד-משנה). (50) תענית, שם: "מאי תקנתיה (מה תקנתו של זה שמתענה תענית חלום בשבת)? ליתבי תעניתא לתעניתא" (ישב בתענית אחר, ויכפר על זה שהתענה בשבת).

יג. מתענה אדם שעות⁵¹, והוא שלא יאכל כלום שאר היום.⁵² פיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד תשע שעות⁵³, ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום - הרי זה מתענה אותן שעות⁵⁴, ומתפלל בהן "ענגנו". שהרי קבל עליו התענית קדם שעות התענית. וכן אם אכל ושתה, ואחר כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות⁵⁵.

(51) שם, יא, ב. (52) שם, יב, א. (53) כלומר, לא קיבל עליו תענית, אלא מפני טרדתו לא טעם. (54) שנשארו מן היום. (55) "ירושלמי" נדרים פ"ח ה"א: "מילתיה דרבי יונה אמר מתענין שעות, רבי יונה היה בצור, ושמע דמך (נפטר) בריה דרבי יוסי, אף-על-גב דאכיל גובנה (גבינה) ושתה מיא (ושתה מים באותו יום) - צם כל ההוא יומא" (ונחשב לו לתענית). אבל הראב"ד וכל הראשונים חולקים עליו וסוברים, שכיון שהבבלי אומר בפירוש (תענית יב). "והוא שלא טעם כלום עד הערב", הוא חולק על הירושלמי. וכתב המגיד-משנה שדעת הרמב"ם לפרש "והוא שלא טעם כלום עד הערב", היינו משעה שחושב להתענות. [והיינו מה שאמרו: "כל תענית שלא שקעה עליו החמה - אינו תענית" וכגירסת רבינו חננאל (תענית, שם) "אמר רב חסדא: הא דאמרת מתענין לשעות כו' והוא שלא טעם כלום עד הערב כו' רב חסדא לטעמיה דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה - לאו שמיה תענית". ולא כהראב"ד שכתב, שהן שתי מימרות נפרדות, והראשונה באה למעט מי שאכל לפני חצות היום ואחר-כך קיבל עליו התענית עד הערב]. והרשב"א בתשובה מביא, ששמע שהרמב"ם חזר בו מדין זה, ותיקן כך: "עיניו שעות אינו עינוי אלא אם לא טעם באותו יום כלום".

יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו או על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם - הרי זה לא ינהג עדינין בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח וטוב לב; אלא דואג ואונן, בענין שנאמר: מה יתאונן אדם חי, גבר על

להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו. ואומר "ענגנו" וכו'.³⁶ בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה בשבתות ולא במועדות ולא בראשי חודשים ולא בחגגה ופורים.³⁷

(35) כתנא-קמא של רבי יוסי (תענית כב): שאמר "על כולן (על כל הצרות שנזכרו שם) יחיד רשאי לסגף עצמו בתענית". וכן מפורש בשמואל-ב יב, ט-טז: "ויגוף ה' את הילד כו' ויאנש. ויבקש דוד את האלקים בעד הנער ויצום דוד צום" (האדר"ת בהגהותיו). (36) תענית יג, ב: "יחיד שקיבל עליו תענית, מתפלל של תענית (=ענגנו) - בשומע תפלה". (37) שם, י, א.

י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, אינו תענית.³⁸ פיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת מנחה, אומר אחר התפלה: מחר אהא בתענית. וגומר בלבו³⁹ להתענות למחר. ואף על פי שהוא אוכל בלילה, לא הפסיד כלום.⁴⁰ וכן אם גמר בלבו וקבל עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה, אף על פי שהוא אוכל כל לילה ולילה, לא הפסיד תעניתו. ואינו צריך פונה לכל יום ויום מבעודו.⁴¹

(38) שם, יד, א: "ואי יתיב (אם יושב בתענית בלי קבלה מבערב), מאי? אמר רבה בר שילא: דמיא למפוחא דמליא זיקא (הוא דומה למפוח שנופחין בו הנפחין את האור המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח, שלא אכל בחינם - רש"י)", כלומר אין זה תענית כלל וכלל, אבל הוא כתענית שעות (להלן הלכה יג). (39) בנוסחת המגיד-משנה, היה כתוב: "כשיתפלל תפילת מנחה או אחר התפילה, אומר ענגנו וגומר בלבו". ופירשה: כשיתפלל - היינו בשומע תפילה (וכפירוש ר"ח), או אחר התפילה - אחר שסיים תפילתו (וכפירוש רש"י) קודם שיעקור רגליו. ומה שכתב "אומר ענגנו", כן הוא גם בשאלתות ויקהל סי' סו. והיינו שאומר "ענגנו ה' ענגנו ביום צום תענית, כי למחר אשב בתענית" (הגהות אשר"י פ"א דתענית סי' יג), ועי' רא"ש שם, ותשובות רבינו בסוף הספר. (40) תענית יא, ב. (41) מבעוד יום שלו.

יא. קבל עליו⁴² מבעוד יום להתענות למחר - בלבד והתענה, ובלילה נמלך⁴³ להתענות ביום שני⁴⁴, אף על שלן בתעניתו - אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל ושותה בלילה והשפים בבקר ונמלך להתענות. שאין זו תענית כלל.⁴⁵

(42) תענית, שם. (43) התחרט. (44) כלומר, גם ביום שני. (45) מכיון שצם בלא קבלת תענית. ויש לו דין תענית שעות, המבואר להלן בהלכה יג.

יב. הרואה⁴⁶ חלום רע, צריך להתענות למחר⁴⁷, כדי שישבו ויעורר⁴⁸ במעשי ויחפש בהן ויחזר בתשובה. ומתענה ואפלו בשבת. ומתפלל "ענגנו"⁴⁹ בכל

מתוך מהדורת חזק

66) מזמור קלו בתהלים, שכתוב בו "נותן לחם לכל בשר", נקרא הלל הגדול "מפני שהקדוש-ברוך-הוא יושב ברומו של עולם ומחלק מזון לכל בריה" (פסחים קח.). 67) תענית כה, ב ודף כו, א. ש"מתוך שכתוב בו: "נותן לחם לכל בשר", נראה להאמר על השובע" (רש"י). 68) נלמד מדין גשמים שלמעלה. שלא הטריחו על הציבור להשלים התענית. אבל הראב"ד סובר שדין זה נאמר רק בצרת גשמים, אבל בשאר צרות - דין ציבור כדין יחיד, המבואר בהלכה הקודמת, שכיון שקיבלו עליהם התענית - צריכים להשלים אותו אף אם עברה הצרה.

19. **יז. בכל יום תענית שגזרין על הצבור מפני הצרות,**
20 **בית דין והזקנים יושבין בבית הכנסת ובודקים על**
21 **מעשי אנשי העיר מאחר תפלת שחרית עד חצות**
22 **היום. ומסירין המכשולות של עכרות; ומזהירין**
23 **ודורשין וחוקרין על פעלי חמס ועבירות, ומפרישין**
24 **אותן; ועל פעלי זרוע, ומשפילין אותן; וכיוצא**
25 **בדברים אלו.** 69. **ומחצין היום ולערב: רביע היום**
26 **קוראין בברכות וקללות שבתורה,** 70. **שנאמר: מוסר**
27 **ה' בני אל תמאס, ואל תקץ בתוכחתו. ומפטיירין**
28 **בנביא בתוכחות מענן הצרה. ורביע היום האחרון**
29 **מתפללים מנחה ומתחננים וזוועקים ומתודים כפי**
30 **כחם.**

69) תענית יב, ב. מימרא של אביי. [ואף-על-פי שסוגיית הגמרא שם עוסקת בשלוש תעניות שניות (המבוארות להלן פ"ג ה"ג-ה"ד) - מכיון שהביא הפסוק (נחמיה ט, ג) "ויקראו בספר תורת ה' אלקים רביעית היום, ורביעית מתוודים ומשתחווים לה' אלקיהם", נראה שבכל תענית נוהגים כן. וראה להלן בפ"ג ה"ב, ובלחם-משנה כאן]. 70) משנה, מגילה ל, ב. ומימרא של אביי, תענית שם. וזה דוקא בתעניות שגזרין אותן הציבור מפני הצרות, כגון: בצורת ודבר וכיוצא בהן, קוראים ברכות וקללות, כדי שישובו העם ויכנע לבכם כשישמעו אותם, אבל בשאר התעניות, שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו, קורין בשחרית ובמנחה "ויחל", ראה ברמב"ם הלכות תפילה פרק יג ה"ח ('צפנת פענח').

1 **חטאיו.** 56. **ומתיר לו לטעם את התבשיל, ואפלו בכדי**
2 **רביעית;** 57. **והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט.**
3 **שכח** 58. **ואכל** 59. **משלים תעניתו.** 60.

56) תענית יא, א. 57) ולא יותר (ברכות יד.). 58) 'ירושלמי' נדרים, שם. 59) כזית. 60) בכת"י הגירסא: "משלים תפילתו ותעניתו", היינו שיתפלל 'עננו' ('מעשה רוקח'). ודוקא אם קיבל עליו לצום ביום הזה, אבל אם קיבל עליו תענית באיזה יום שהוא ושכח ואכל, אבד תעניתו וחייב לצום יום אחר (רבינו בפ"ד מהל' נדרים הלכה טז, וכ"כ הראב"ד כאן).

4 **טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא; על**
5 **צרה, ועברה - הרי זה משלים תעניתו.** 61. **ההולך**
6 **ממקום שמתענין למקום שאין מתענין, הרי זה**
7 **מתענה ומשלים תעניתו.** 63. **הלך ממקום שאין**
8 **מתענין למקום שמתענין, הרי זה מתענה עמהן.**
9 **שכח ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם ואל ינהג**
10 **עדונין בעצמו.** 64.

61) תענית י, ב. ואפילו אם נתרפא (או עברה הצרה) קודם חצות היום, שהרי קיבל עליו התענית. ואם אינו משלים - נראה כמתנה עם קונו, אם תעבור לא אתענה ואם לא תעבור אתענה (רש"י). ובציבור לא הטריחו עליהם להשלים (כשעברה הצרה קודם חצות היום), מפני טורח הציבור (מגיד-משנה להלן הלכה טז). 62) תענית, שם. 63) וברש"י שם: כל התעניות שקיבלו בני עירו, שנותנים עליו חומרי מקום שיצא משם. 64) תענית, שם. וכן אלה שפטורים להתענות, כגון מעוברים ומניקות, לא ינהגו עידונים בעצמם ('ירושלמי' תענית פ"א ה"ה).

11 **טז. צבור שהיו מתענין על הגשמים, וירדו להן**
12 **גשמים: אם קדם חצות ירדו - לא ישלימו;** 65. **אלא**
13 **אוקלין ושותין, ומתכנסין וקוראין הלל הגדול;**
14 **שאין אומרין הלל הגדול אלא בנפש שבעה וקרא**
15 **מלאה.** 67. **ואם אחר חצות - הואיל ועבר רב היום**
16 **בקדשה, ישלימו תעניתן. וכן אם היו מתענין על**
17 **צרה ועברה, או על גזרה וקטלה: אם קדם חצות -**
18 **לא ישלימו,** 68. **ואם אחר חצות - ישלימו.**

65) משנה, תענית יט, א. כרבי אליעזר ורבי טרפון.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד"ו' שבט ה'תשפ"א

35 (היום). והוא אמרו ותעלה: "וכי-יטהר הזב מזובו וגו' וביום השמיני יקח-לו שתי תרים וגו'" (ויקרא טו, יג-טו).

37 **המצוה הע"ז — הצווי שגזרין שכל-מצרע**
38 **(שנראתה לבנונית בעורו) יקריב קרבן אם נרפא מנגעו, והן**
39 **שלוש בהמות: עזלה וחסטא ואשם ולוג שמן. ואם הוא עני**
40 **— מקריב כבש לאשם ושתי תרים או שני בגי יונה אחד**

יום ראשון ד' שבט ה'תשפ"א

מצות עשה עד. עז.

31 **המצוה הע"ד — הצווי שגזרין שכל-איש זב אם**
32 **נרפא מזיבותו יקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים**
33 **או שני בגי יונה אחד חטא ואחמד עלה" — וזהו קרבן**
34 **הזב, והוא מחסר פפרה עד שיקריבנו (אף שטבל והעריב**

הלאו). אמרו: הלא ממיר דלאו שנתק לעשה הוא? ושמם
נאמר גם טעם לכך שהממיר לזקה, אף-על-פי שהוא
לאו שנתק לעשה: "לא אתי עשה ועקר תרי לאוין".
כלומר: הלאו על התמורה נכפל פעמים: "לא יחליפנו"
ו"לא ימיר אותו" (שם, י), וכא עשה אחד — "והיה-הוא
ותמורתו יהיה-קדש". הנה נתבאר מה-שציינו. וכבר
נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמורה, כלומר: איך
תתקנים ואיך לא תתקנים ומה-דינה ואיך קרבה.

יום שלישי ו' שבט ה'תשפ"א

מצות לא תעשה קז. מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — האזהרה שהזהרנו מלשנות את-
הקדשים מקרבן לקרבן, כגון שהיה שלמים, לעשותו
אשם, או אשם, לעשותו חטאת — שזה וכיוצא בו
בלא-תעשה, והוא אמרו יתעלה בבכור בהמה: "לא-
יקדיש איש אתו" (ויקרא כו, כו). וכא בבקלה (ערכין פרק
ח משנה ז) "לא-יקדיש איש אתו" — הקדש מזבח.
ולשון ספרא (פרשת בחוקותי): "אין לי אלא בכור, מנין
לכל-הקדשים שאין משנין אותם מקדשה לקדשה?
תלמוד לומר: "בבהמה לא-יקדיש איש אתו" — רמז
על מה-שנאמר: "אשר יבפר לה' בבהמה לא-יקדיש
איש אתו" כאלו אמר: כל-מה שיהא לה' בבהמה לא
יקדיש איש אתו קדשה אחרת, אלא ישאר כמו שהוא.
וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מתמורה.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום רביעי ז' שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז — הצווי שנצטוינו להיות המת
מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום חמישי ח' שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז נדפס ביום הקודם

יום שישי ט' שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז נדפס ביום רביעי

יום ש"ק י' שבט ה'תשפ"א

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז נדפס ביום רביעי

לעלה ואחד לחטאת, וזהו הרביעי מחסרי פפרה. והוא
אמרו יתעלה: "וביום השמיני יקח שני-כבשים תמימים
וכבשה אחת" (שם יד, י). ואם יאמר אדם: מדוע אינך מונה
קרבן מחסרי פפרה כלם כמצוה אחת כיון שיש להם ענין
אחד הכוללם, והוא חסור הפפרה, ואז זה היה מין ממיני
הטהרה מן-הטמא והיית אומר: המצוה הפלוגית —
הוא הצווי שנצטוינו שלא תשלם טהרת מקצת הטמאים,
והם זב וזבה ויולדת ומצרע, עד שיקריבו קרבן, שהרי כן
אתה מונה טהרה במקרה (מצות עשה קט) מצוה אחת —
יתחייב בה איזה טמא שיהיה, ואיך חושש למין הטמא
שנטמא בה — כך היית יכול למנות קרבן מחסרי פפרה
כמצוה אחת, ולא תחוש למין טמאתו? ! השם יודע ועד
שכך היה צריך להיות בהחלט, אלו היה קרבן כל-אחד
מארבעת מחסרי פפרה אלו קרבן אחד שאין בו שנוי, כמו
טהרה במים (במקוה) שהיא מין טהרה וחובה על כל-
טמא; אבל מבינין שנשפנו קרבנותיהם כמו שאתה רואה,
צריך למנות כל-קרבן לבדו בהכרח, כי הדבר שבו נשלמת
טהרתו של זה אינו הדבר שבו נשלמת טהרתו של זה.
והרי זה כמו מי נדה (מי הזאה שבהם היו מערבים את אפר
הפרה) ומי מקוה וארבעה מינין שבמצרע (בהם משתמשים
לטהרתו: צפרים, עץ ארז וכו') שהן שלש מצות, אף-על-פי
שכלן לטהרת טמאים כמו שאבאר (מצות עשה קי).
וארבעת מחסרי פפרה אלו כבר נתבארו דיניהם ודיני
קרבנותיהם בכללות ופרטות בפרק ח' מגזירות וסוף
נגעים ומסכת קנים ובמקומות רבים המפוזרים בתלמוד,
אלא שרבים ככלם במקומות שהעירנו עליהם.

יום שני ה' שבט ה'תשפ"א

מצות לא תעשה קו. מצות עשה פז.

המצוה הק"ו — האזהרה שהזהרנו מלהחליף את
(בהמת) הקדשים (ולתת בהמה אחרת בתחליף) וזו היא
התמורה, והוא אמרו יתעלה: "לא יחליפנו ולא-ימיר
אתו" (ויקרא כו, י). וכבר בא לאו מיוחד במעשר בלבד.
והטעם לכך מה שאמרו בספרא (פרשת בחוקותי), והוא
אמרו: "מעשר בכלל היה ולמה יצא? להקיש אליו:
כשם שהמעשר קדשי מזבח ואסור להמירו — כך
כל-הקדשים שהזהיר על תמורתם באמרו: "לא יחליפנו"
אינם אלא קדשי מזבח בלבד; ומי שהמיר — לזקה.
וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת תמורה.

המצוה הפ"ז — הצווי שנצטוינו שתהא התמורה
(בהמת החולין שהקדישה בתמורת בהמת הקדשים. הרי אף
שלמעשה אינה עומדת במקום זו של קודש, גם היא — קדש,
והוא אמרו יתעלה: "והיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש"
(שם, לג). ובפרוש אמרו בריש מסכת תמורה (ד), שאמרו
יתעלה: "לא ימירנו" הוא מצות לא-תעשה שנתק לעשה
(שקיום העשה — שהתמורה קודש — מנתקת ומבטלת את

ירמיה פרק נ כו-לו

כו בְּאוֹלָהּ מִקֵּץ פִּתְחוּ מַאֲבָסֶיהָ סְלוֹהַ כְּמוֹ עֲרָמִים וְהַחְרִימוּהָ אֶל־תְּהִי לָהּ שְׂאֵרִית: כו חֲרְבוּ כָל־פְּרִיָּהּ יִרְדּוּ לַמִּטָּב הָיוּ עָלֵיהֶם כִּי־בָא יוֹמָם עַת פָּקְדָתָם: כז קוֹל נָסִים וּפְלִטִים מֵאֶרֶץ בָּבֶל לְהַגִּיד בְּצִיּוֹן אֶת־נִקְמַת יְהוָה אֲלֵהֶינוּ נִקְמַת הִיכָלוֹ: כט הִשְׁמִיעוּ אֶל־בָּבֶל רָבִים כָּל־דְּרָכֶיךָ קִשֶׁת חֲנּוּ עָלֶיהָ סָבִיב אֶל־יְהִי לָהּ פְּלִטָה שְׁלֹמוֹלָה כָּפֶעַלָה כָּבֵל אֲשֶׁר עָשִׂתָה עֲשׂוֹלָה כִּי אֶל־יְהוָה זָדָה אֶל־קִדְוֶשׁ יִשְׂרָאֵל: ל לָכֵן יִפְּלוּ בַחֲרִירָה בְּרַחֲבֶתֶּיהָ וְכָל־אֲנָשִׁי מִלְחָמָתָה יִדְּמוּ בַיּוֹם הַהוּא נָאִם־יְהוָה: לא הִנְנִי אֱלִיד זָדוֹן נָאִם־אֲדַנִּי יְהוָה צָבָאוֹת כִּי בָא יוֹמֶךָ עַת פָּקְדָתֶיךָ: לב וְכִשָּׁל זָדוֹן וְנָפַל וְאִין לֹא מָקָם וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּעֵרְיוֹ וְאֶכְלָה כָּל־סִבִּיבָתָיו: לג כֹּה אָמַר יְהוָה צָבָאוֹת עֲשׂוּקִים בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי־יְהוּדָה יַחְדּוֹ וְכָל־שְׂבִיָּהֶם הַחֲזִיקוּ כָם מֵאֲנֹ שְׁלָחַם: לד גָּאֻלָם חֲזֹק יְהוָה צָבָאוֹת שְׁמוֹ רִיב יָרִיב אֶת־רִיבָם לְמַעַן הֲרִיגַע אֶת־הָאֶרֶץ וְהִרְגִּיו לִישְׁבֵי בָבֶל: לה חָרַב עַל־כְּשָׁדִים נָאִם־יְהוָה וְאֶל־יֹשְׁבֵי בָבֶל וְאֶל־שְׂרִיָּה וְאֶל־חַכְמָיָה: לו חָרַב אֶל־הַבָּדִים וְנָאֻלוּ חָרַב אֶל־גְּבוּרִיָּה וְחָתוּ:

רש"י

(שמואל טז) הזעיקו להאסף אל בבל מורים בחצים כמו יסובו עלי רביו (איוב טז): (ל) לכן, ל' שבועה: (לד) הרגיע את הארץ. כשתפול בבל יהי מרגוע והנחה לכל: (לו) אל הבדים. אל הקוסמים שלה: ונאלו. בקסמיהם ודומה לו מפר אותות בדים (ישעיה מד) וכן ת"י על שם שבודים ואומרים דברי כזב:

(כו) באו לה מקץ. מסוף העיר התחילו בה שלא תדע ותתפש פתאום: פתחו מאבוסיה. ת"י אבולהא שעריה ואין לו דמיון, ומנחם חברו לשון אבוס: סלוה. דושו אותה: כמו ערמים. גרנות: (כז) כל פריה. שריה כן דרך הנביאים להמשיל השרים לפרים אבירים ולעתודים: (כט) השמיעו אל בבל רבים. ל' וישמע שאול את העם

מצודת ציון

(כו) מקץ. מן הקצה: מאבוסיה. ענינו אוצר התבואה והוא מענין אבוס בעליו (ישעיה א') שהוא מקום שיתנו בו מאכל הבהמות: סלוה. ענין רמיסה כמו סלית כל שוגים (תהלים ק"ט): ערמים. אגודות שבילים כמו בטנך ערמת חטים (ש"ה ד'): והחרימוה. מלשון חרם ואבדון: (כז) חרבו. מלשון חרב: פריה. ר"ל שריה וכן סבבני פרים רבים (תהלים כ"ב): פקדתם. ענין זכרון: (כח) ופליטים. נמלטים: (כט) השמיעו. ענין אסיפה וקבוץ כמו וישמע שאול את העם (ש"א ט"ו) וזהו לפי שאסיפת העם באה ע"י השמעת קול: רבים. מורים בחצים כמו יסבו עליו רביו (איוב ט"ו): זדה. מל' זדון ורשע: (ל) ידמו. ענין כריתה: (לב) והצתי. ענין הבערה והדלקה כמו ותצת בסבכי היער (ישעיה ט): ואכלה. ענין שריפה כמו מאכולת אש (שם): (לג) עשוקים. ענין שרידה וגזל: שוביהם. מלשון שבי ור"ל הכשדים שלקחום בשבי: החזיקו. אחזו בחזקה: מאנו. מלשון מיאון: (לד) הרגיע. מלשון מרגוע והשקט: והרגיו. ענין רעה וחרדה כמו רגזו ואל תחטאו (תהלים ד'): (לו) הבדים. ענין המצאת הכזב מן הלב כמו בדיך מתים יחרישו (איוב י"א) וקרא כן את הקוסמים כי דרכם להמציא כזב מלבם: ונאלו. ענין סכלות כמו נואלו שרי צוען (ישעיה י"ט): וחתו. ונשברו:

מצודת דוד

(כו) בואו לה מקץ. מקצה המדינה בואו להלחם בה פתאום עד לא יכנונו למלחמה: פתחו מאבוסיה. לקחת התבואות האצורים שמה: סלוה. רמסו אנשיה כמו שרומסים על אגודות שבילים לדושם להוציא התבואה: והחרימוה. אבדו וכלו אנשיה: (כז) חרבו. הרגו בחרב: כל פריה. הם השרים: ירדו לטבח. כפל הדבר במ"ש: הוי עליהם. אוי להם כי בא יום גמולם עת זכרון עוונם: (כח) קול נסים. הנה נשמע קול מאנשי ישראל הנסים מבבל ובאים להגיד בציין את נקמת ה' וחזור ומפרש את נקמת היכלו שלקח נקם מיד בבל: (כט) השמיעו. התאספו אל בבל רובי חצים כל דורכי קשת חנו עליה מסביב למען לא יהיה לה פליטה לכל יוכל מי לברוח: ככל אשר עשתה. לישראל כן עשו לה: זדה. הרשיעה אל ה': (ל) לכן. הואיל וזדה אל ה' לכן יפלו וכו': (לא) הנני אליך זדון. אתה בלשצר איש זדון הנה אני אלחם עליך כי בא יום תשלום גמולך עת זכרון עוונך: (לב) וכשל זדון. בלשצר יהרג: ואין לו מקום. ר"ל לא ימלך מי מזרעו בבבל: סביבותיו. סביבות עריו: (לג) עשוקים וכו'. יחדיו. ר"ל כמו שנעשקו עשרת השבטים על ידי אשור כן נעשקו בני יהודה על ידי מלך בבל: וכל שוביהם. כמו אשור כן בבל החזיקה בהם וממאנים לשלחם חפשי: (לד) גאלם חזק. אם כי אינם משלחים מרצונם הנה גאלם חזק והוא יריב את ריבם ויאבד את בבל ויצאו הגולים חפשי: למען הרגיע. למען יהיה מרגוע בכל הארץ יביא רוגז וחרדה על יושבי בבל ולא יוסיפו למשול בעמים: (לה) חרב על כשדים. חרב תבוא על הכשדים: (לו) אל הבדים. אל הקוסמים שבודים דברים מלבם: ונאלו. יסכלו בעצתם ולא ידעו במה ינצלו:

דניאל פרק יא לד-מ

לד ובהכשלים יעזרו עזר מעט ונלוו עליהם רבים בחלקלקות: לה ומן המשכילים יפשלו לצרופ בהם ולבקר וללבן עדעת קץ פייעוד למועד: לו ועשה כרצונו המלך ויתגדל על-פלאל ועל אל אלים ידבר נפלאות והצליח עד-כלה זעם פי נחרצה נעשתה: לז ועל-אלהי אבותיו לא יבין ועל-חמדת נשים ועל-כל-אלוה לא יבין פי על-כל יתגדל: לח ולא-לה מעזים על-פנו יכבד ולא-לוה אשר לא-ידעו אבותיו יכבד בזהב ובכסף ובאבן יקרה ובחמדות: למ ועשה למבצרי מעזים עם-אלוה נכר אשר (הכיר) יכיר ירבה כבוד והמשילם ברכים ואדמה יחלק במחיר: מ ובעת קץ יתנגח עמו מלך הנגב וישתער עליו מלך הצפון ברכב ובפרשים ובאניות רבות ובא בארצות ושטף ועבר:

רש"י

מעוזים. לאלהי הכרובים אשר יכרותו עמו ברית: על כנו יכבד. כי יחניף את העכו"ם להיותם כבושים לו: (לט) ועשה. בנינים: למבצרי מעוזים עם אלוה נכר. כלומר לכבוד אלהי נכר: אשר הכיר: ירבה כבוד. את השרים אשר יראה בלב להכיר פניהם ולהחניף ירבה להם כבוד: ואדמה יחלק. להם: במחיר. בדמים קלים: (מ) ובעת קץ. כשתקרב גאולתינו: וישתער עליו מלך הצפון. על מלך הנגב:

(לד) יעזרו. עזר מעט ע"י שחדים וממון שיעבדו את אויביהם יסייע אותם בהם: (לה) יכשלו לצרופ בהם. יכשלו בחשבון הקיצים שיתנו לב לצרפן וללבנם לדעת אותם ויטעו בהם: (לו) ועשה כרצונו המלך. מלכות רומי: והצליח עד כלה זעם. עד שוב אף הקב"ה מישראל: כי נחרצה נעשתה. כשתכלה גזירתו. כי, כמו כאשר: (לז) ועל אלהי אבותיו לא יבין. לא יתן לב להקב"ה שהוא אלהי אברהם יצחק וישראל אבותיו: חמדת נשים. כנסת ישראל היפה בנשים: (לח) ולא-לוה

מצודת ציון

(לד) ונלוו. ענין התחברות כמו הפעם ילוה (בראשית כט): (לה) לצרופ. עניינו הבנת הדבר להפריש השקר מן האמת והוא מושאל מלשון צירוף כסף להסיר הסיג: וללבן. עניינו העמדת הדבר על בוריו ואמיתתו בבהירות הלבון: עוד. הוא ענין ריבוי כמו ויבך על צואריו עוד (שם מ"ו): (לו) אל. ענין אומץ וחוזק כמו יש לאל ידי (שם לא): נפלאות. מכוסות ר"ל שלא נשמע מעולם: נחרצה. נכרתה כמו נחרצת שוממות (לעיל ט): (לח) כנו. מל' כן ובסיס: (לט) במחיר. דמי ערך הדבר כמו ומחיר שדה (משלי כ"ז): (מ) יתנגח. ענין הכאה ודחיפה: וישתער. כמו ויסתער בסמ"ך והוא מלשון רוח סערה:

מצודת דוד

(לד) ובהכשלים. ובעת הכשלים יהיו נעזרים מה' עזר מעט ולא יהיו כלים ביד האויב: ונלוו. אבל רבים מישראל יצאו מן הדת להתחבר עליהם בעבור חלקלקות אמריהם: (לה) ומן המשכילים. ואז רבים מן החכמים יכשלו בחשבון בעת ישכילו לצרופ בחשבון זמן הגאולה ולדעת ביור הדבר וליבון חשבונו ר"ל יהיו תועים מדרך האמת בחשבון הגאולה: עד עת קץ. ר"ל וכן מאז בכל דור ודור עד עת הקץ רבים יחשבו ויטעו בה אבל בעת הקץ יופקחו עיני כל להבין רמזי זמן הגאולה: כי עוד למועד. כי עוד זמן רב למועד הגאולה ונטיית דעת המחשבים היא לזמן קרוב כי השכל נוטה אחר התאוה והם יתאוו לקרב ולא לרחק ולזה יטעו בחשבון: (לו) ועשה. חוזר לדבריו הראשונים ואמר שמלך

טיטוס יעשה בכל דבר כרצונו באין מוחה: על כל אל. על כל חוזק ובעל כח: ועל אל אלים. על האל המושל על כל החזקים ידבר דברים נפלאים ר"ל דברי חירוף אשר לא אמר מי מעולם: והצליח. ועכ"ז יצליח עד אשר יכלה זעמו של מקום מעל ישראל: כי נחרצה נעשתה. כאשר יהיה נעשתה הכריתה העצומה אז ימורק העון ויכלה הזעם ולא יצליח עוד: (לז) ועל אלהי וגו'. לא יתן לב להתבונן לעבוד את אלהי אבותיו אשר עבדו מאז לכוכב צדק: ועל חמדת נשים. ר"ל לא יבין על מעלת ישראל הנקראת היפה בנשים (ש"ה ה): ועל כל אלוה לא יבין. לא יתבונן לכבד שום אלוה ואף את האלוה האמיתי, וכאומר אם על האלוה האמיתי לא יבין איך א"כ יבין על מעלת עמו ישראל: על כל. על כולם יתגאה: (לח) ולא-לוה מעוזים. את האלוה העומד בערי מבצר החזקים היה מכבד בהיותו על כנו ר"ל כשהיה במקום מושבו היה מכבדו לפני העם לרמות לב עובדיה למען יכבשם תחתיו: ולא-לוה. וגו'. זהו מה שהם עתה בו: יכבד. את מכון מושבו: ובחמדות. בדברים חמודים ונאים: (לט) ועשה למבצרי מעוזים עם אלוה נכר. ר"ל לאנשי מבצרי מעוזים יעשה כבוד עם אלוה העכו"ם ודומה לו וכ"ז להחניף ולרעות למען יכבשם תחתיו: אשר. יכיר. את מי אשר יכיר שיועיל בו דבר החנופה היה מרבה לו כבוד: והמשילם ברכים. אנשים כאלה המשיל על עם רב להחניפם והיה מחלק אדמתו להם במחיר החזקת טובה וגניבת דעת וזה היה לו למחיר בעבור אדמתו: (מ) ובעת קץ. בעת בוא קץ וסוף ימי הגאולה: יתנגח עמו וכו'. מלך הנגב ילחם עם רומא כאילו ינגח בקרן: וישתער עליו. ומלך הצפון הוא רומא גם הוא למולו ילחם בו כמו רוח סערה ר"ל בחוזק ובגבורה: ובאניות רבות. ובהם אנשי מלחמה: ובא. מלך הצפון יבוא בארצות מלך הנגב וישטוף אנשיהם ויעבור משם:

זו ארון שהיא רחבה מלמטן וצרה מלמעלן, והמת פתוכה, הנוגע בה מלמטן – טהור, ומלמעלן – טמא. רחבה מלמעלן וצרה מלמטן, הנוגע בה מכל מקום – טמא. היתה שוה, הנוגע בה מכל מקום – טמא; דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: מטפח ולמטן – טהור, מטפח ולמעלן – טמא. העשויה כמין קמטרא, הנוגע בה מכל מקום – טמא. כמין גלסקוס, הנוגע בה מכל מקום – טהור, חוץ ממקום פתיחתה.

מז חבית שהיא יושבת על שוליה באויר, וכזית מן המת נתון תחתיה, או פתוכה, פנגד קרקרתה – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, והחבית טמאה. תחת דפנה מבחוץ – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, והחבית טהורה. פתוכה ותחת דפנה: אם יש בדפנות פותח טפח – הפל טמא, וכנגד פיה טהור; ואם לאו –

פירוש ברטנורא

טז ארון שהיא רחבה. האי ארון הוא שן סלע שבוטל מן ההר, ונחצב בו קבר רחב מלמטה וצר מלמעלה ופיו למעלה: הנוגע בה מלמטה טהור. דמה שכנגד פיו נחשב כארון, אבל שבצדדים לא: רחב מלמעלה וצר מלמטה. או שהיה שוה, הנוגע בו מכל מקום טמא, דברי ר' אליעזר. שהכיסוי מבקע הטומאה ככולו, שהטומאה עולה עד הכיסוי וחוזרת ויורדת על פני כולה: רבי יהושע מטהר מטפח ולמטה. דאין נחשב כארון אלא טפח הסמוך לחלל הארון, הלכך אינה בוקעת מטפח ולמטה: העשויה כמין קמטרא. הוא כלי שביסויו מכסה עובי הדפנות. תרגום לאשר על המלחמה (מלכים ב' כ"ב), לרי ממנא על קמטרא: הנוגע בה מכל מקום טמא. דכל שכנגד הכיסוי טמא, וכיסויו מכסה את כולו: כמין גלסקוס הנוגע בה מכל מקום טהור. אין כיסוי שלו אלא כנגד חללו כיתר התחוב כנקב בדוחק: חוץ ממקום פתיחתה. בכיסוי שכנגד חללה:

טז חבית שהיא יושבת. חביות שלהן צרות למעלה לצד פיהן, ולמטה לצד השוליים, ורחבות באמצען, וכמין במן רחב בולט מהן באמצען מבחוץ: באויר. היינו באויר העולם. לאפוקי תחת האוהל: קרקורותיה. כמו קרקעיתה והן השוליים: בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכל כליים שכנגד היות טמאים, בין תחתיה בין על גבה בין בתוכה, מידי דהוה אכזורת דלעיל [משנה י"ג] היושבת על שוליה. אבל שבצדדים שלא כנגד היות מחוירים: והחבית טמאה. לא שתאה החבית עצמה טמאה, דרא הכא בחבית שאינה מקבלת טומאה עסקין כדמוכח בסיפא, אלא החבית טמאה כלומר אף כליים שבתוך החבית כנגד הטומאה טמאים, משום דסתם חבית פיה רחב כשעור קרקורותיה, וכיון שאין הפסק בין אויר תוכה לאויר שעל גבה למעלה חוצה לה, מתוך שאינה מצלת חוצה לה אין מצלת בתוכה: תחת דפנה מבחוץ טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וטמא חוץ לחבית כל שכנגד היות: והחבית טהורה. היינו מה

משניות מבוארות – קהתי

הנוגע בה מכל מקום – טמא: דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין טמא אלא כנגד כיסויה בלבד וכו'. ארון שהוא חקוק בסלע ומכוסה, הנוגע בו מכל מקום טהור, ואינו טמא אלא כנגד כיסויו בלבד.

לפי התוספתא מסכתר, איפוא, הקשר בין משנתנו למשניות הקודמות, שכן בכזורת מכוסה נחלקו רבי מאיר וחכמים, שלדעת רבי מאיר דינה קבר סתום המטמא מכל צדדיו; וחכמים סוברים, שבאזהל כלי אין דין קבר סתום, ואין טמא אלא כנגד כיסויה; אולם לגבי ארון החקוק בסלע אף רבי מאיר מודה שאין שייך שם דין קבר סתום לטמא כל סביביו, לפי שקרקע עולם אינו מטמא משום קבר סתום, ואין מטמא בארון אלא הכיסוי ומה שכנגדו בלבד (אהלות מהדרת גולדברג).

באור משנה טז

לאחר שנישנו דיני אוהל בכזורת של אדמה שאינה מקבלת טומאה כלל, באה משנתנו ללמד דיני אוהל בחבית של חרס, שאינה מקבלת טומאה מאחוריה אבל מקבלת טומאה מתוכה. ולהבנת המשנה נקדים, שמדובר כאן בחבית כרסתנית, שצרה היא למעלה לצד פיה וכן למטה לצד שוליה, ורחבה באמצעה.

חבית – של חרס, שאינה מקבלת טומאה מגבה אלא מתוכה, **שהיא יושבת על שוליה באויר** – בחוץ, ולא באוהל, **וכזית מן המת נתון תחתיה** – תחת שוליה, והיא טומאה רצוצה, **או פתוכה, פנגד קרקרתה** – או כזית מן המת נתון בתוך החבית כנגד קרקעיתה, היינו בחלל החבית כנגד שוליה (ולא בחללה של הדופן הבולטת ט"ב). **טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת** – ומטמאה כל מה שנמצא כנגדה למעלה ולמטה. **והחבית טמאה** – אין צורך לומר שאם הטומאה בתוך החבית, שהיא טמאה, אלא אפילו הטומאה תחת החבית, אף על פי שאינה מקבלת טומאה מאחוריה, מכל מקום הואיל והיא טומאה רצוצה הבוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, לפיכך כשהטומאה חוזרת ויורדת נכנסת היא דרך פי החבית לתוכה ומטמאה אותה מאוירה (מעייני יהושע), הלכך החבית טמאה. **תחת דפנה מבחוץ** – אם כזית מן המת נתון תחת דופן החבית, היינו תחת הבטן הבולטת ממנה באמצעה, ואף כאן הטומאה רצוצה, לפי שאין תחת הדופן חלל של טפח על טפח על רום טפח, **טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת** – ומטמאה כל מה שכנגדה, **והחבית טהורה** – שאין היא מקבלת טומאה מגבה, והטומאה אינה נכנסת לתוכה אלא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת סביב לדופן מבחוץ ואינה נכנסת לתוכה. **פתוכה ותחת דפנה** – אם כזית מן המת נתון בתוך

יוס ראשון

באור משנה טז

ארון שהיא רחבה מלמטן וצרה מלמעלן – בלשון המשנה ארון לשון נקבה; ומבואר במפרשים (על פי התוספתא), שמדובר כאן בארון החקוקה בסלע, כלומר שהיה צוק סלע בולט בראש ההר ונחצב בו קבר, שהוא רחב מלמטה וצר מלמעלה, ופתחו למעלה, ויש עליו כיסוי, **והמת פתוכה** – בתוך הארון, **הנוגע בה** – בדפנותיה, **מלמטן** – במקום הרחב, שלא כנגד כיסויה, **טהור** – שהואיל והארון חקוקה בסלע, לפיכך כל מה שאינו כנגד כיסויה הריהו קרקע עולם, שאינו מטמא משום קבר סתום, ואין הטומאה מתפשטת אלא כנגד כיסויה בלבד; **ומלמעלן** – הנוגע בה מלמעלה, במקום הצר, כנגד כיסויה, **טמא** – כמו שבארנו הטעם לעיל, שכל מה שכנגד כיסויה טמא. **רחבה מלמעלן וצרה מלמטן** – אם הארון רחבה מלמעלה וצרה מלמטה, **הנוגע בה מכל מקום** – בין למעלה בין למטה, **טמא** – שכל מקום הוא כנגד הכיסוי. **היתה** – הארון, **שוה למעלה ולמטה, הנוגע בה מכל מקום, טמא; דברי רבי אליעזר** – וטעמו, כמו ברחבה מלמעלה וצרה מלמטה, שבכל מקום שנוגע, הרי זה כנגד הכיסוי. **רבי יהושע אומר: מטפח ולמטן** – הנוגע בטפח הסמוך לשולי הקבר, **טהור** – שבטל הוא לגבי ההר והריהו כקרקע עולם; **מטפח ולמעלן** – והנוגע בה מטפח הסמוך לשוליה ולמעלה, **טמא** – שנחשב כארון המת ואינו בטל לגבי ההר. **העשויה כמין קמטרא** – ארגו לבגדים, שהכיסוי מכסה כל שכנגד הדפנות, **הנוגע בה מכל מקום, טמא** – שכנגד הכיסוי הוא. **כמין גלסקוס** – ארון העשויה כמין גלסקוס, שאין הכיסוי נתון על גבי הדפנות אלא כנגד חלל הארון בלבד, שמכניסים אותו בין הדפנות בדוחק, **הנוגע בה מכל מקום, טהור** – שקרקע עולם הוא, חוץ ממקום פתיחתה – בכיסוי שכנגד חללה, שהנוגע בו טמא.

בארנו את המשנה לפי הגר"א, וכן פירשה הרא"ש. אבל שאר המפרשים מבארים אותה בדרכים אחרות (עיין ברטנורא: "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

בתוספתא שנו: ויתה יושבת (הכזורת) על שוליה באויר, טומאה בתוכה (ומכוסה).

טִמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיֹרֶדֶת. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּמַהוּרָה. אֲבָל אִם הִיתָה טִמְאָה או גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טָפָה, או מִכֶּסֶה או כְּפוּיָה עַל פִּיהָ, טִמְאָה תַּחְתִּיָּה, בְּתוֹכָהּ, או עַל גְּבִיהָ – הִכָּל טָמֵא.

פירוש ברטנורא

שבתוך החבית אפילו כנגד הוית. דרופני החבית בולטות באמצע וכשיש כוית תחת הדופן דמי דופנה לכוורת שהיא מוטת על צדה דתוכה טהור, לפי שיש הפסק בין אויר תוכה שכנגד הוית לאויר שחוצה לה כנגד הוית: **בתוכה ותחת דופנה**. כלומר בפנים בחלל דפנה. וקרי לה תחת דופנה, לפי שהדופן הולך וצר לצד פיה. ולאפוקי על שוליה המכוון כנגד פיה: **אם יש בדפנות פותח טפה**. שבטן החבית בולט כל כך לחוץ שיש שם במקום אחד עד כנגד פיה של חבית טפה על טפה ברום טפה: **הכל טמא**. שהאוהל מביא את הטומאה בכל החבית חוץ מכנגד פיה שאין שם אוהל, הלכך כנגד פיה טהור: **ואם לאו**, דאין שם טפה: **טומאה בוקעת ועולה**. ואין טמא אלא כנגד הוית: **במה דברים אמורים בטוהרה**. בחבית שאינה מקבלת טומאה: **אבל אם היתה טמאה**. כגון סתם חבית שצנרפה בכבשן שהיא מקבלת טומאה. או גבוהה מן הארץ **טפה או מכוסה או כפוייה**. ואפילו היא טהורה. וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה, **הכל טמא**. דאי בת קבול וטומאה היא ויושבת על שוליה וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה, אע"פ שאין כלי חרס מיטמא מנבו נטמאת כאן החבית עצמה, מיד דהוי אכלים שבתוכה מאחר שאינה מקופת צמיד פתיל, דאין כלי מציל אפילו על מה שבתוכו אלא עם דפנות אהלים במקום שאין הפסק מאויר תוכו לאויר שחוצה לו. והאי תחתיה היינו תחת שוליה, דלא תני תחת דופנה מבחוץ. ונטמאת החבית עצמה, וכיון דחבית עצמה טמאה היא ונטמא כל כלים שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה, דאע"פ דקיימא לן דאין אדם וכלים מיטמאין מאויר כלי חרס, הכא כל זמן שהוית תחתיה מיטמאין מטעם חיבורים, מאחר דחבית עצמה טמאה. וכן גבוהה מן הארץ טפה אפילו טהורה חוץ תחתיה כאילו הוא מלא טומאה, ואפילו טומאה על גבה. והשתא כל הני אין דיום שות, דאם החבית מקבלת טומאה, מה שבתוכה אפילו שלא כנגד הטומאה טמא. והמאחיל על גבה, כנגד הטומאה טמא שלא כנגד הטומאה טהור. אבל גבוהה מן הארץ טפה או מכוסה או כפוייה על פיה, המאחיל על גבה אפילו שלא כנגד הטומאה טמא. ואין לחמור, כפוייה על פיה וטומאה על גבה תציל מה שבתוכה ככלים טהורים המוקפים צמיד פתיל, דשאני הכא דליכא מירוח:

משניות מבוארות – קהתי

הוא כדלעיל.

בארנו משנתנו לפי "מעייני יהושע", שכן לפי פירושו משנתנו כולה מחייבת פיה. ואמנם בכמה עניינים שבמשה אף אתרים מפרשים בדרך דומה, אלא שיש הבדלים יסודיים אחדים בין המפרשים.

לפי הרב מברטנורא מדובר במשנה בחבית שאינה מקבלת טומאה כלל, כגון בחבית שלא צנרפה בכבשן ("תפארת ישראל"). ומכאן פירושו דלקמן: והחבית טמאה – לא שתהא החבית עצמה טמאה, אלא שהכלים הנמצאים בתוכה כנגד הטומאה טמאים.

והחבית טהורה – היינו מה שבתוך החבית, אפילו כנגד הכוית.

אבל אם היתה טמאה – כגון סתם חבית שצנרפה בכבשן שהיא מקבלת טומאה (ענין פירושו על כל הסיפא, שמפרשה בדרך מיוחדת).

הגר"א מגיה, שאין גורסים "אבל אם היתה טמאה", אלא הגירסה היא: "אבל היתה גבוהה מהארץ טפה" וכו'. כן יוצא לפי הגר"א, שמה ששינוי "תחת דופנה מבחוץ" מדובר בחבית שדפנותיה שוות, אלא שהטומאה נתונה תחת עובי הדופן. ומה ששינוי: "בתוכה ותחת דופנה" היינו בחבית שדפנותיה בולטות באמצען.

בעל "תפארת ישראל" מערבב שיטת הראשונים עם שיטת הגר"א, ונדחק ליישב את הגירסה "אבל אם היתה טמאה" (כשיטת הר"ש).

לפי בעל "סדרי טהרות" (שמפרש משנתנו על פי שיטת הרמב"ם) מדובר במשנה כולה בחבית שדפנותיה שוות אלא שחבית שלהם היתה עם שפה וור לפיה סביב. ואמנם "תחת דופנה מבחוץ" היינו תחת עובי דופנה ("כביאר הגר"א), אבל "בתוכה ותחת דופנה" היינו תחת קרקעית תוכה ותחת דופנה, שהכווין מן המת נתון מקצתו תחת קרקעיתה ומקצתו תחת עובי דופנה; אם יש בדפנות פותח טפח – כגון שהשפה לפיה סביב בולטת ורחב טפח, ומן השפה ולאריך טפח, הכל טמא – למעלה ולמטה כנגד כל עובי הדפנות עם השפה, שהטומאה בוקעת ומתפשטת בכל עובי הדפנות וסביבן תחת השפה, מחמת אוהל השפה, ואחר כך נמצא כל שכנגד עובי הדפנות עם השפה למעלה ולמטה כנגד הטומאה, וכלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר... הבאנו כמה דוגמאות של הבדלי שיטות ופירושים במשנתנו, ואין להאריך עוד.

כללי ההלכות של פרקנו על פי "מעייני יהושע":

א) כלים טהורים, שאינם מקבלים טומאה, ככלי אדמה וכלי אבנים וכלי גללים, וכן כלי חרס שמקבלים טומאה מתוכם ואינם מקבלים טומאה מגבם: אם היה תחתיהם או על גבם כוית מן המת – תחתיהם ועל גבם טמא, ותוכם טהור.

ב) בין שהטומאה תחת אוהל, דהיינו שהכלים שנוכרו לעיל מאהילים על הטומאה, והכלים גבוהים מן הארץ טפח, ויש תחתיהם טפח על טפח ברום טפח, שבכגון זה כל שתחתיהם ועל גבם טמא, ותוכם טהור, ובין שאין אוהל על גבי הטומאה (כלומר שאין תחת הכלים חלל של טפח על טפח ברום טפח), כגון שהכלים הללו מונחים על הארץ, וטומאה תחתיהם או

החבית בחלל הדופן הבולטת ולא כנגד פיה: **אם יש בדפנות פותח טפה** – אם בליטת הבטן של החבית היא גדולה, עד שיש בחלל דופנה בפנים טפה על טפה, **הכל טמא** – כל מה שנמצא תחת הדופן ועל גבה ובחללה טמא, שהדופן העליונה משמשת כאוהל המביא את הטומאה לכל החבית; וכיון שכלי אינו חוצץ, אף מה שתחת הדופן ועל גבה טמא; ואין צורך לומר שהחבית עצמה טמאה, שהרי הטומאה בתוכה; **ורקנגד פיה** – מה שנמצא מן הכלים בחבית כנגד פיה, **טהור** – שאין שם אוהל; ואין הכלים נטמאים מן החבית, שאין כלי חרס מטמא כלים (כלים ח. ד); **ורקנגד פיה** – אם אין בדפנות פותח טפה, **טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת** – שטומאה רצוצה היא, והרי היא בוקעת דרך דפנות החבית למעלה ולמטה, ומטמאה מה שכנגדה בלבד. ואף הזכיר טמאה, שהרי הטומאה בתוכה, כמו שכבר הזכרנו לעיל; ולא הזכיר כאן התנא דין החבית, מפני שהוא מסתמך על מה שנישנה ברישא, שאם הטומאה רצוצה תחתיה אף החבית טמאה. **במה דברים אמורים? בטוהרה** – בחבית טהורה, שעדיין לא נטמאה, **אבל אם היתה טמאה** – שהחבית נטמאה קודם לכן מתוכה, שבכגון זה אין היא חוצצת בפני הטומאה, או **גבוהה מן הארץ טפה** – ואפילו היא טהורה, או **מכוסה** – שפי החבית מכוסה, או **כפוייה על פיה** – שהחבית עומדת על פיה ושוליה למעלה: **טמאה תחתיה, בתוכה, או על גבה, הכל טמא** – כלומר שאם היתה טמאה, אף כשטומאה נתונה תחת דופנה מבחוץ, דינה כאילו היא מונחת תחת הדופן בתוכה, וכל מה שבתוכה טמא; ברם, בשאר שני המקרים ("כוית מן המת נתון תחתיה או בתוכה כנגד קווקורתה", "בתוכה ותחת דופנה") אין הדין שונה. ואם היתה גבוהה מן הארץ טפח, שונה הדין בכל שלושת המקרים, שבין אם הטומאה תחת שוליה, בין בתוכה כנגד שוליה, בין תחת דופנה מבחוץ, בין תחת דופנה בתוכה, בין על גבה, הכל טמא, שהואיל והיא גבוהה מן הארץ טפח, הריה נעשית כולה אוהל לטמא ולא לטהר, ולכן הטומאה מתפשטת תחת כל האוהל של קרקעית החבית ועולה ויורדת ונכנסת אף לתוך החבית ומטמאה כל מה שבתוכה, והכל טמא; ואם החבית מכוסה, אף כשהטומאה תחת שוליה היא רצוצה, כשהיא עולה ויורדת הריה נכנסת לתוך החבית, שהואיל והכיסוי אינו צמיד פתיל, אינו מציל על מה שבתוכה, וכיון שהטומאה נכנסת לתוכה, נעשה הכיסוי אוהל, והכל טמא; ומכל שכן כשהטומאה בתוך החבית, שהכל טמא. ברם, אם הטומאה נתונה תחת דופנה מבחוץ, הדין הוא כמו ששינוי לעיל: טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, והחבית טהורה. וכן כשהחבית כפוייה על פיה, טומאה תחתיה או בתוכה, הכל טמא; ברם, אם הטומאה תחת דופנה מבחוץ, הדין

פ ר ק ע ש י ר י

א אַרְבֶּה שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְיֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח, טֶמְאָה בְּבֵית – כִּנְגֵד אַרְבֶּה טְהוֹר; טֶמְאָה כִּנְגֵד אַרְבֶּה – הַבֵּית טְהוֹר. הַטֶּמְאָה בֵּין בְּבֵית וּבֵין כִּנְגֵד אַרְבֶּה, נִתֵּן אֶת רִגְלוֹ מִלְמַעְלָן – עֵרֵב אֶת הַטֶּמְאָה. מִקְצַת טֶמְאָה בְּבֵית וּמִקְצָתָהּ כִּנְגֵד אַרְבֶּה – הַבֵּית טָמֵא, וּכְנִגְדֵי הַטֶּמְאָה טָמֵא.

ב אִין בְּאַרְבֶּה פּוֹתֵחַ טֶפַח, טֶמְאָה בְּבֵית – כִּנְגֵד אַרְבֶּה טְהוֹר; טֶמְאָה כִּנְגֵד אַרְבֶּה – הַבֵּית טְהוֹר. הַטֶּמְאָה בְּבֵית, נִתֵּן אֶת רִגְלוֹ מִלְמַעְלָן – טְהוֹר. הַטֶּמְאָה כִּנְגֵד אַרְבֶּה, נִתֵּן אֶת רִגְלוֹ מִלְמַעְלָן – רַבִּי מֵאִיר מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים:

פירוש ברטנורא

י **א** ארובה שהיא בתוך הבית. ומגולה לאויר, שאין עליה גג מלמעלה: כנגד ארובה טהור. כלים המונחים למטה בארץ כנגד הארובה ורואים פני הרקיע, טהורים: מלמעלה. על פי הארובה: עירב את הטומאה. והכל טמא. הבית טמא והנותן רגלו גם כן טמא: וכנגד הטומאה טמא. שהוית נמשך לכאן ולכאן:

ב אין בארובה פותח טפח. הא קא משמע לן דאפילו בפחות מטפח לא אמרינן בטומאה לכוד: נתן את רגלו. טהור הנותן, הכסתום דמי לגביה. שאין

משניות מבוארות – קהתי

אף לחצוץ בפני הטומאה.

י ו ס ש נ י

באור משנה א

אַרְבֶּה – כעין חלון, חור, שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ הַבֵּית – בתקרת הבית, והארובה פתוחה לחוץ, שאין אוהל על גבה, וְיֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח – שהארובה היא טפח על טפח, טֶמְאָה בְּבֵית – אם טומאה מן המת מונחת בבית כנגד התקרה, שלא כנגד הארובה, כִּנְגֵד אַרְבֶּה טְהוֹר – כלים המונחים למטה בבית תחת הארובה, טהורים, שהרי אין דבר מאהיל עליהם ועל הטומאה להביא עליהם את הטומאה; **טֶמְאָה כִּנְגֵד אַרְבֶּה** – אם הטומאה מונחת בבית כנגד הארובה, **הַבֵּית טְהוֹר** – שהרי הטומאה אינה תחת אוהל הבית. **הַטֶּמְאָה בֵּין בְּבֵית וּבֵין כִּנְגֵד אַרְבֶּה** – בין אם הטומאה מונחת בבית כנגד התקרה ובין אם הטומאה מונחת כנגד הארובה, נִתֵּן אֶת רִגְלוֹ מִלְמַעְלָן – בא אדם ונתן את רגלו בגג מלמעלה על פי הארובה וסתם אותה, עֵרֵב אֶת הַטֶּמְאָה – הבית והארובה נעשו אוהל אחד, וכל הנמצא בבית, תחת התקרה ותחת הארובה, טמא; ואף האדם שנתן את רגלו טמא, מאחר שהאהיל על הטומאה, והוא הדין אם סתם את הארובה בדבר שאינו מקבל טומאה, אלא שמשנתנו נקטה דוגמה מצויה, שאדם רגיל לפסוע על הגג ממעל לארובה (יְתוּסְפוֹת יוֹם טוֹב; "תפארת ישראל"); ויש מפרשים, שמשנתנו נקטה "נתן את רגלו" לרבותא, שאף על פי שהרגל מקבלת טומאה, ואינה נעשית אוהל לטהר, מכל מקום הרי זו סתימה מעולה, שאדם וכלים נעשים אוהלים לטמא (יסודי טהורות). מִקְצַת טֶמְאָה בְּבֵית וּמִקְצָתָהּ כִּנְגֵד אַרְבֶּה – כגון כזית מן המת שמקצתו מונחת תחת תקרת הבית ומקצתו תחת הארובה, הַבֵּית טָמֵא – כל מה שבבית תחת התקרה טמא, כאילו היתה כל הטומאה בבית, וּכְנִגְדֵי הַטֶּמְאָה טָמֵא – וכל הנמצא כנגד מקצת הטומאה המונחת כנגד הארובה טמא. אבל הנמצא כנגד הארובה שלא כנגד הטומאה טהור (תוספות אנשי שם).

באור משנה ב

אִין בְּאַרְבֶּה פּוֹתֵחַ טֶפַח – אם הארובה היא פחות מטפח על טפח, **טֶמְאָה בְּבֵית** – כנגד התקרה, שלא כנגד הארובה, כִּנְגֵד אַרְבֶּה טְהוֹר – כל הנמצא למטה תחת הארובה טהור; **טֶמְאָה כִּנְגֵד אַרְבֶּה** – אם הטומאה מונחת בבית כנגד הארובה, הַבֵּית טְהוֹר – משנתנו באה להשמיע, שאף על פי שהארובה היא פחות מטפח על טפח, מכל מקום אין אומרים "לכוד" לגבי טומאה, כלומר שרואים את הארובה כאילו היא טומאה, והבית והארובה הם אוהל אחד, והכל טמא, אלא דינה כארובה שיש בה טפח על טפח (גמרא סוכה יח, א). **הַטֶּמְאָה בְּבֵית** – תחת התקרה, ואדם נִתֵּן אֶת רִגְלוֹ מִלְמַעְלָן – על פי הארובה, טְהוֹר – האדם שנתן את רגלו, שאין הטומאה יוצאת

על גבם, שזו "טומאה רצוצה" הבוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, היינו שמטמאה כנגדה, למטה עד התהום ולמעלה עד הרקיע, מכל מקום מה שבתוך הכלים טהור, אף מה שכנגד הטומאה, כדין כלי טהור המוקף צמיד פתיל ומונח באוהל המת, שכל מה שבתוכו טהור אף שמוקף טומאה, ואף שהטומאה תחתיה ורצוצה.

(ג) במה דברים אמורים? כשדפנותיה של הכלי, העליונה והתחתונה, הן גוף אחד, כגון חבית או כוורת המונחת לארכה על דפנותיה, אבל אם דפונה העליונה אינה מחוברת לכלי, כגון שעומדת על שוליה, ופיה העליון מכוסה בדבר אחר, בנסר או בכלי שאינו מקבל טומאה – נעשית דפונה העליונה אוהל; והרי הטומאה שתחת הכלי נכנסת לתוכו, שהכלי אף שאינו מקבל טומאה אינו חוצץ, ואינו מציץ על עצמו, כיון שאין לו בפיו צמיד פתיל; נמצא מה שלמעלה ולמטה כנגד כל הכיסוי וכל מה שבתוכו – הכל טמא. (ד) יש מביאים הטומאה לכל מה שתחתיה, אם הם מאהילים על אוויר של טפח על טפח ברום טפח, וחוצצים בפני הטומאה מלעלות למעלה, אם הם רואים למטה מהם, או מלייד למטה, אם רואים על גבם, משום שנעשו אוהלים בין לטמא בין לטהר; והוא באחד משלושה אופנים: או שהכלי גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח, בין שהוא כלי עץ, בין כלי אדמה או כלי אבנים או כלי גללים; או שנפחת הכלי כשיעור המכסלו מתורת כלי, כל אחד כדינו; או שלא נגמרה מלאכתו ועדיין אינו כלי.

(ה) בעניין האמור לעיל, בין שיש לאוהל כזה שתי דפנות, למעלה ולמטה, כגון כוורת פחותה שמונחת על צידה, ובין שאין לו אלא דופן אחת מלמטה, כגון כוורת שעומדת על שוליה ופיה למעלה, כיון שגבוה מן הארץ ויש תחתיו חלל טפח, חוצצת הדופן התחתונה בפני הטומאה שלא תעבור לצד השני בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה.

(ו) אבל כשאוהל כזה אין תחתיו פותח טפח, והטומאה שתחתיו רצוצה, יש הבדל בין כלי המונח לארכו ויש לו שתי דפנות, מלמעלה ומלמטה, ובין העומד על שוליו ופיו פתוח למעלה, שאין לו אלא שוליו שלמטה בלבד, שבאופן השני בין שהטומאה למטה, תחת הכלי, או בתוכו, או על גבו, הטומאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, שכשהטומאה רצוצה אין דופן אחת חוצצת; ואילו באופן הראשון האוהל חוצץ אף בפני טומאה רצוצה, ואם הטומאה למעלה, אינה מטמאה אלא כנגדה למעלה עד לרקיע.

ואם היא למטה, אינה מטמאה אלא כנגדה למטה עד התהום.

(ז) ויש שאף כלי גמור ושלם, שאינו מחזיק ארבעים סאה בלח, חוצץ בפני הטומאה, ויש לו דין אוהל אף לטהר, והיינו כשהוא עם דפנות אוהלים. ויש בזה עניינים ודינים שונים, אך מה שנגע לפרקנו הוא, שאם כותל מפסיק בין שני חדרים ובו חלון או פתח שיש בו טפח על טפח, והניח בו כלי טהור שאינו מקבל טומאה, או כלי חרס וגבו כנגד הטומאה – הרי הוא חוצץ עם דפנות אוהלים, ומה שבחדר השני טהור.

(ח) וכן ארובה שהיא בתקרת הבית ובה פותח טפח, ונתון עליה כלי שאינו מקבל טומאה, או כלי חרס שגבו כנגד הטומאה – כל מה שבעליה טהור, מפני שהכלי שאינו מקבל טומאה מצטרף עם התקרה שסביבו, ונעשה אוהל

אם טמאה קדמה את רגלו – טמא; אם רגלו קדמה את הטמאה – טהור. רבי שמעון אומר: שתי רגלים זו על גב זו שקדמו את הטמאה, משך הראשון את רגלו ונמצאת רגלו של שני שם – טהור, מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטמאה.

ג מקצת טמאה בפית ומקצתה כנגד ארבה – הפית טמא, וכנגד הטמאה טמא, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: הפית טמא, כנגד הטמאה טהור. רבי יוסי אומר: אם יש בטמאה פדי שתחלק, ותטמא את הפית ותטמא כנגד הטמאה – טמא, ואם לאו – הפית טמא, כנגד הטמאה טהור.

ד ארבות זו על גב זו, ויש בהן פותח טפח: טמאה בפית – כנגד ארבות טהור; טמאה כנגד ארבות – הפית טהור. הטמאה בין בפית בין כנגד ארבות, נתן דבר שהוא מקבל טמאה, בין מלמעלה בין מלמטה – הכל טמא.

פירוש ברטנורה

טמאה נכנסת לאוהל ולא יוצאה ממנו בפחות מפותח טפח: אם טמאה קדמה את רגלו טמא. שהרי בעת שנתן רגלו האהיל על הטמאה: ואם רגלו קדמה את הטמאה טהור. שקודם שבאה הטמאה כבר נעשה אוהל סתום, ובשעה שנכנסה בו הטמאה אין שם בארובה פותח טפח כדי שתצא ממנה הטמאה: שתי רגלים זו על גב זו. של שני אנשים, ונתן הראשון רגלו על פי ארובה ורגל של שני מונח על רגלו של ראשון, ואח"כ נכנסה טמאה בבית תחת הארובה, ואח"כ הסיר הראשון את רגלו ונמצאת רגל השני מונחת על פי הארובה, אע"פ ששני זה האהיל על הטמאה כשהסיר הראשון את רגלו, השני מותר, מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטמאה. ואין הלכה כר' שמעון ולא כר' מאיר:

ג כנגד ארובה. בארובה שאין בה פותח טפח: וכנגד הטמאה טמא. היינו המאהיל על הטמאה: כדי שתחלק. שהיה במקצת הטמאה שיעור כדי לטמא באוהל, והיינו כשהיה כבודה שני זיתים. או יותר. והלכה כר' יוסי:

ד ארבות זו על גב זו. כגון שיש ארובה בין בית לעליה ויש עוד ארובה אחרת בנג העליה מכוונת כנגדה, וככל אחת ואחת פותח טפח: בין מלמעלה.

משניות מבוארות – קהתי

מקצת טמאה בפית ומקצתה כנגד ארבה – כגון כזית מן המת שמקצתו מונח תחת התקרה ומקצתו כנגד הארובה, הפית טמא – כל מה שבבית תחת התקרה טמא, כאילו כל הטמאה בבית, וכנגד הטמאה טמא – והנמצא כנגד מקצת הטמאה המונחת כנגד הארובה טמא, דברי רבי מאיר – הסובר, שאף על פי שאין בארובה פותח טפח דינה לענין זה כמו בארובה שיש בה פותח טפח, שמקצת הטמאה שבבית מצטרפת עם מקצתה שכנגד הארובה, כאילו היתה כל הטמאה תחת הארובה, וכל המאהיל עליה טמא. רבי יהודה אומר: הפית טמא – שמקצת הטמאה שכנגד הארובה מצטרפת עם מקצתה שבבית, כאילו כולה בבית, כנגד הטמאה טהור – שהואיל ואין בארובה פותח טפח, אין מקצת הטמאה שבבית מצטרפת עם מקצתה שכנגד הארובה שתיחשב כולה תחת הארובה, מאחר שאין הטמאה יוצאת מתוך אוהל הבית בארובה שאין בה פותח טפח, הלכך המאהיל למעלה על מקצת הטמאה שכנגד הארובה אינו מאהיל אלא על חצי שיעור, וטהור. רבי יוסי אומר: אם יש בטמאה פדי שתחלק, ותטמא את הפית ותטמא כנגד הטמאה – כגון שיש בטמאה כשיעור שני זיתים, ומונחת כזית ומחצה בבית וכחצי זית כנגד הארובה, והרי בכגון זה אפשר לחלק את הטמאה שתהא כזית בבית וכזית כנגד הארובה, טמא – אף הנמצא כנגד מקצת הטמאה המונחת כנגד הארובה: ואם לאו – שאין בטמאה כדי להיחלק לכאן ולכאן לשיעור טמאה, הפית טמא – כל מה שבבית טמא, כנגד הטמאה טהור – כמו שבארנו הטעם בדברי רבי יהודה. והלכה כרבי יוסי.

באר משנה ד

ארבות זו על גב זו – בבית שיש בו קומות אחדות, והארובות מכוונות זו כנגד זו, עד שהעומד בבית למטה רואה דרכן את כיפת השמים, ויש בהן פותח טפח – ויש בכל ארובה וארובה רוחב טפח על טפח, טמאה בפית – אם טמאה מונחת למטה בבית כנגד התקרה, כנגד ארבות טהור – כל הנמצא בבית כנגד הארובות טהור; טמאה כנגד ארבות – ואם הטמאה מונחת בבית כנגד הארובות, הפית טהור – כל הנמצא בבית כנגד התקרה טהור; וכבר בארנו טעם הדברים לעיל (משנה א). הטמאה בין בפית בין כנגד ארבות – בין אם הטמאה מונחת בבית תחת התקרה ובין אם הטמאה מונחת כנגד הארובות, נתן דבר שהוא מקבל טמאה,

מן האוהל בפתח שהוא פחות מטפח (עיי' לעיל ג. ו). כרס, הכלים המונחים למטה תחת הארובה טמאים, שהרי בנתינת רגלו על פי הארובה עירב את הטמאה (תפארת ישראל). הטמאה כנגד ארבה – אם הטמאה מונחת בבית כנגד הארובה, ואדם נתן את רגלו מלמעלה – על פי הארובה, רבי מאיר מטמא – את האדם שנתן את רגלו, לפי שהאהיל על הטמאה עצמה, והחכמים אומרים: אם טמאה קדמה את רגלו – אם הטמאה היתה שם בשעה שנתן את רגלו, טמא – האדם, שבשעה שהגביה את רגלו ממעל לארובה כבר האהיל על הטמאה, קודם שסתם את פי הארובה; אם רגלו קדמה את הטמאה – שבשעה שנתן את רגלו על הארובה עדיין לא היתה הטמאה שם כנגדה, אלא היא באה שם לאחר שהארובה היתה סתומה ברגלו, טהור – האדם, שקודם שבאה הטמאה לשם כבר נעשה אוהל סתום, והרי הטמאה אינה יוצאת מן האוהל בפחות מפותח טפח. ואף על פי שאדם אינו נעשה אוהל לטהר, היינו שיהא הוא החוצץ בפני הטמאה, אבל כאן אין רגלו חוצצת, אלא הבית הוא החוצץ ומעכב את הטמאה לצאת, שהואיל וקדמה רגלו לטמאה, הרי זה כאילו התקרה סתומה ואין שם ארובה כלל (תפארת ישראל; יסדרי טהורות). רבי שמעון אומר: שתי רגלים זו על גב זו שקדמו את הטמאה – באדם ונתן את רגלו על פי הארובה, ובא אדם אחר ונתן את רגלו על גבי רגלו של הראשון, ואחר כך באה הטמאה כנגד הארובה, משך הראשון את רגלו ונמצאת רגלו של שני שם – על פי הארובה, אף על פי שאותה שעה כבר היתה הטמאה שם, והרי שקדמה לרגלו של השני מכל מקום טהור – אף השני, מפני שקדמה רגלו של ראשון את הטמאה – והרי כאן אוהל סתום, שאין הטמאה יוצאת ממנו בפחות מפותח טפח. כרס, חכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים, שהואיל ולגבי השני קדמה הטמאה את רגלו, לפיכך השני טמא (רמב"ם; ברטנורה). והלכה כחכמים. ויש מפרשים (על פי התוספות), שרבי שמעון אינו בא לחלוק על חכמים אלא להוסיף על דבריהם (הרא"ש; עיי' משנה אחרונה).

י ו ש ל י ש י

באר משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בארובה שהיא בתוך הבית ואין בה פותח טפח.

וְדָבָר שְׁאִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה, מִמֶּנּוּ וּלְמִטָּן – טָמֵא; מִמֶּנּוּ וּלְמַעַל – טָהוֹר.

ה' אֵין בְּאַרְבֻּת פּוֹתַח טַפַּח, טֻמְאָה בְּבִית – כְּנֶגֶד אַרְבֻּת טָהוֹר; טֻמְאָה כְּנֶגֶד אַרְבֻּת – הַבֵּית טָהוֹר. הַטֻּמְאָה בְּבִית, נִתֵּן בִּין דָּבָר שֶׁהוּא מִקְבֵּל טֻמְאָה, בִּין דָּבָר שְׁאִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה, בִּין מְלַמְעֵל בִּין מְלַמְטָן – אֵין טָמֵא אֶלָּא הַתַּחְתּוֹן. הַטֻּמְאָה כְּנֶגֶד אַרְבֻּת, נִתֵּן דָּבָר שֶׁהוּא מִקְבֵּל טֻמְאָה, בִּין מְלַמְעֵל בִּין מְלַמְטָן – הַכֹּל טָמֵא. וְדָבָר שְׁאִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה, בִּין מְלַמְעֵל בִּין מְלַמְטָן – אֵין טָמֵא אֶלָּא תַּחְתּוֹן.

ו' אַרְבָּה שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְקִדְרָה נִתְּנָה תַּחְתֶּיהָ, שְׁאֵם תַּעֲלֶה אֵין שְׁפֹתֶיהָ נֹזְעוֹת בְּאַרְבָּה, טֻמְאָה תַּחְתֶּיהָ,

פירוש ברטנורא

בארובה העליונה: בִּין מְלַמְטָן. בארובה התחתונה: הַכֹּל טָמֵא. אפילו מה שבעליה. אע"פ שנתן בתחתונה ולא בעליונה. דכיון דדבר המקבל טומאה הוא ואינו חוצץ בפני הטומאה שכבית, רואין אותו כאילו הוא נתון בפי הארובה העליונה ועירב את הטומאה: מִמֶּנּוּ וּלְמִטָּן טָמֵא. דנעשה אוהל סתום וכל מה שבתוכו טָמֵא: מִמֶּנּוּ וּלְמַעַל טָהוֹר. דחוצץ בפני הטומאה:

ה' אֵין טָמֵא אֶלָּא הַתַּחְתּוֹן. דכיון דטומאה בבית שלא כנגד ארובה, אין טומאה יוצאת בפחות מטפח, וטהורה העליה אע"פ שארובה של עליה סתומה: הַכֹּל טָמֵא. דכיון דטומאה כנגד ארובות ודבר טָמֵא אינו חוצץ רואין אותו כאילו הוא נתון בפני הארובה העליונה ועירב את הטומאה:

ו' אַרְבָּה. שהיא רואה את האויר; וקדירה נתונה תחתיה. בארץ כנגד הארובה. ואינה רחבה כל כך שאם תעלה כנגד הארובה שיהיו שפתותיה נזעזות

משניות מבוארות – קהתי

בִּין מְלַמְעֵל – שנתן את הדבר על פי הארובה העליונה, בִּין מְלַמְטָן – שנתן את הדבר על פי הארובה התחתונה, הַכֹּל טָמֵא – כל מה שכבית והעליות טָמֵא; ואף על פי שנתן את הדבר המקבל טומאה על הארובה התחתונה, מכל מקום אפילו מה שבעליות טָמֵא, שהואיל ודבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, רואים אותו כאילו הוא נתון בפי הארובה העליונה ועירב את הטומאה (ברטנורא); ויש מוסיפים בטעם הדברים, מפני שאנחנו אומרים: גוּד אִסִּיק, משוך והעלה את הדבר למעלה ("מלאכת שלמה"; "סדרי טהורות"). וְדָבָר שְׁאִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה – ואם נתן על פי אחת הארובות דבר שאינו מקבל טומאה, מִמֶּנּוּ וּלְמִטָּן – מן הדבר ולמטה, כלומר מה שלמטה מן הארובה הסתומה, טָמֵא – שנעשה אוהל סתום, וכל מה שבתוכו טָמֵא; מִמֶּנּוּ וּלְמַעַל – מן הדבר ולמעלה, היינו כל מה שלמעלה מן הארובה הסתומה, טָהוֹר – שהדבר הנתון על פי הארובה חוצץ בפני הטומאה, הואיל והוא דבר שאינו מקבל טומאה. בארובה העליונה: בִּין מְלַמְטָן – כֵּין שנתן את הדבר מלמעלה, בארובה העליונה, בִּין שנתן מלמטה, בארובה התחתונה, אֵין טָמֵא אֶלָּא הַתַּחְתּוֹן – כל הבית התחתון, אבל הקומות העליונות טהורות, שאין הטומאה יוצאת מן האוהל שכבית בפחות שהוא פחות מטפח על טפח. ואפילו נתן את הדבר על פי הארובה העליונה בלבד, רואים אותו כאילו הוא נתון על הארובה התחתונה, ועירב את הטומאה. הַטֻּמְאָה כְּנֶגֶד אַרְבֻּת – ואם הטומאה מונחת כנגד הארובות, נִתֵּן דָּבָר שֶׁהוּא מִקְבֵּל טֻמְאָה, בִּין מְלַמְעֵל בִּין מְלַמְטָן, הַכֹּל טָמֵא – הואיל והטומאה כנגד הארובות ודבר המקבל טומאה נתון על אחת הארובות והוא מאהיל על הטומאה, הרי הדבר נטמא ואינו חוצץ בפני הטומאה; ואפילו הוא נתון על הארובה התחתונה, רואים אותו כאילו הוא נתון על פי הארובה העליונה ועירב את הטומאה, הלכך הכל טָמֵא (ברטנורא; "סדרי טהורות"); ויש מפרשים: הַכֹּל טָמֵא – כל מה שכבית למטה וכל מה שנכנגד הארובות: אבל מה שבעליות שלא כנגד הארובות אינו טָמֵא ("תפארת ישראל"); ויש מבארים: בִּין מְלַמְעֵל בִּין מְלַמְטָן – שנתן את הדבר על כל הארובות מלמעלה ומלמטה, הַכֹּל טָמֵא – כל הכלים שכנגד הארובות טָמֵא, שאין הדבר חוצץ (הגר"א). וְדָבָר שְׁאִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה – ואם נתן דבר שאינו מקבל טומאה, בִּין מְלַמְעֵל בִּין מְלַמְטָן – כמו שבארנו לעיל, אֵין טָמֵא אֶלָּא תַּחְתּוֹן – כל הבית התחתון, אבל הקומות העליונות טהורות, משום שהדבר הנתון על הארובה חוצץ בפני הטומאה המונחת למטה. ואפילו הדבר מונח על פי הארובה העליונה לא עירב את הטומאה אלא לגבי הבית התחתון, מפני שאין טומאה יוצאת בפחות מפותח טפח, אבל רואים אותו כאילו הוא נתון בארובה התחתונה ועירב את הטומאה מלמטה, הלכך הבית התחתון כולו טָמֵא ("סדרי טהורות").

הרא"ש מפרש: אֵין טָמֵא אֶלָּא תַּחְתּוֹן – ואם נתן למעלה ולא למטה, העלייה טָמֵא, שהטומאה נכנסת לתוכה בפחות מפותח טפח, כֵּין שהטומאה כנגד הארובה, והבית טָהוֹר, שאין הטומאה חוצרת מאוהל העלייה ליכנס לבית, כֵּין שאין בארובה פותח טפח. אבל רבים תמהים על דברי הרא"ש, שאין משמעות לשון המשנה כדבריו; ואף הדין כשלעצמו תמוה הוא. ואמנם מהר"ם מפרש להיפך, שאפילו נתן בעליונה ולא בתחתונה, אֵין טָמֵא אֶלָּא הַבֵּית בלבד, כֵּין שהטומאה שם. וכך בארנו במשנה. ברם, הפוסקים מביאים את דברי הרא"ש (עי' "משנה אחרונה").

באור משנה ו

אַרְבָּה שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית – בתקרה, והארובה פתוחה לחוץ, וְקִדְרָה – של חרס, נִתְּנָה תַּחְתֶּיהָ – תחת הארובה על רצפת הבית, שְׁאֵם תַּעֲלֶה – הקדירה עד פי הארובה, אֵין שְׁפֹתֶיהָ נֹזְעוֹת בְּאַרְבָּה – שפי הקדירה קטן במעט מפי הארובה, באופן

בִּין מְלַמְעֵל – שנתן את הדבר על פי הארובה העליונה, בִּין מְלַמְטָן – שנתן את הדבר על פי הארובה התחתונה, הַכֹּל טָמֵא – כל מה שכבית והעליות טָמֵא; ואף על פי שנתן את הדבר המקבל טומאה על הארובה התחתונה, מכל מקום אפילו מה שבעליות טָמֵא, שהואיל ודבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, רואים אותו כאילו הוא נתון בפי הארובה העליונה ועירב את הטומאה (ברטנורא); ויש מוסיפים בטעם הדברים, מפני שאנחנו אומרים: גוּד אִסִּיק, משוך והעלה את הדבר למעלה ("מלאכת שלמה"; "סדרי טהורות"). וְדָבָר שְׁאִינוֹ מִקְבֵּל טֻמְאָה – ואם נתן על פי אחת הארובות דבר שאינו מקבל טומאה, מִמֶּנּוּ וּלְמִטָּן – מן הדבר ולמטה, כלומר מה שלמטה מן הארובה הסתומה, טָמֵא – שנעשה אוהל סתום, וכל מה שבתוכו טָמֵא; מִמֶּנּוּ וּלְמַעַל – מן הדבר ולמעלה, היינו כל מה שלמעלה מן הארובה הסתומה, טָהוֹר – שהדבר הנתון על פי הארובה חוצץ בפני הטומאה, הואיל והוא דבר שאינו מקבל טומאה.

בארנו את המשנה לפי ברטנורא. וכן מפרש גם בעל "סדרי טהורות". אבל יש מקשים על פירוש הפיסקה "בין מלמעלה בין מלמטה, הַכֹּל טָמֵא". שלא ייתכן כלל לפרש, שאפילו נתן את הדבר מלמטה, היינו על הארובה התחתונה, הַכֹּל טָמֵא; וכי זה עדיף מאשר אם היתה טומאה בעליה עצמה כנגד ארובה? מכאן נאמרו על פיסקה זו פירושים אחרים.

הרא"ש כותב: ונראה לפרש, ש"הכל טָמֵא" היינו בין מה שתחת המאהיל (תחת הארובה הסתומה) בין מה שלמעלה כנגד הארובה. או שהפיסקה "בין מלמעלה בין מלמטה" אין פירושה שנתן את הדבר מלמעלה או מלמטה, אלא שנתנו גם מלמעלה וגם מלמטה, ולכן אף על פי שהטומאה למטה גם העליות טָמֵא, שאין דבר טָמֵא חוצץ, והרי נסתמה הארובה העליונה ומערכבת את הטומאה. אף הגר"א מפרש, שנתן דבר המקבל טומאה בכל הארובות מלמעלה ומלמטה; הַכֹּל טָמֵא – שדבר המקבל טומאה אינו חוצץ, ויוצאת הטומאה דרך הארובות לעליות, וכיון שנתן דבר המקבל טומאה אף בארובה העליונה, הרי זה מביא טומאה על כל העליות. וכן מפרש גם הרא"ש.

ובעל "תפארת ישראל" מפרש: בִּין מְלַמְעֵל בִּין מְלַמְטָן – בין שנתן את הדבר רק על הארובה העליונה, בין שנתן גם על הארובה התחתונה.

יו"ט ר"ב ע"י

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין ארובות זו על גב זו.

אֵין בְּאַרְבֻּת פּוֹתַח טַפַּח – רוחב טפח על טפח, טֻמְאָה בְּבִית – אם הטומאה מונחת בבית תחת התקרה, כְּנֶגֶד אַרְבֻּת טָהוֹר – כל מה שכנגד הארובות טָהוֹר; טֻמְאָה כְּנֶגֶד אַרְבֻּת – אם הטומאה מונחת כנגד הארובות, הַבֵּית טָהוֹר – כל מה שכבית טָהוֹר; ואף על פי שאין בארובות פותח טפח, אין אומרים "לבד" לענין טומאה, אלא דינן כזה כארובות שיש בהן פותח טפח, כמו שבארנו במשנה ב. הַטֻּמְאָה בְּבִית – אם הטומאה מונחת בבית תחת התקרה, נִתֵּן

בתוכה או על גבה – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפה, טמאה תחתיה או בפית – תחתיה והפית טמא, תוכה וגבה טהור. בתוכה או על גבה – הפל טמא.

ו היתה נתונה בצד האסקפה, שאם תעלה היא נוגעת במשקוף פותח טפה, טמאה תחתיה, בתוכה, או על גבה – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפה, טמאה תחתיה או בפית – תחתיה והפית טמא, תוכה וגבה טהור; בתוכה או על גבה – הפל טמא. שאם תעלה אינה נוגעת במשקוף פותח טפה, או מדבקת במשקוף, טמאה תחתיה – אין טמא אלא תחתיה.

פרק אחד עשר

א הפית שנסדק, טמאה בחוץ – כלים שפגנים מטהרין; טמאה בפנים, כלים שפחוץ – בית שמאי אומרים: עד פירוש ברטנורא

בארובה, אלא יוצאת ונכנסת בריח: טומאה בוקעת ועולה. והבית טהור, וכל המאהיל עליה שלא כנגד הטומאה טהור. אבל כנגד הטומאה טמא, דאע"ג דאין כלי חרס מטמא מגבו, הכא דטומאה בוקעת תוכה נמי טמא, אע"ג דטומאה תחתיה. וכל מה שבקדירה טמא ואפילו שלא כנגד הטומאה: תחתיה והבית טמא. שהקדירה מאהלת על הטומאה, הואיל וגבה טפה: תוכה וגבה טהור. שהקדירה חוצצת בפני הטומאה ומצלת עם דפנות אהלים: בתוכה או על גבה הכל טמא. דטומאה שעל גבה בוקעת תחתיה, והרי גבוהה טפה, ושוב אין מצלת כיון דקדירה טמאה: ו היתה נתונה. אקדירה קאי: בצד האסקפה. שהיתה מונחת על האסקפה מבחוץ ומשוכה לפנים כל כך שאם תעלה יש ממנה טפה תחת המשקוף. וכגון שהקדירה רחבה מלמטה הרבה וצרה מלמעלה כלפי פיה, דכי קיימא טפה תחת המשקוף עדיין כל פיה לחוץ: טומאה תחתיה. ברצוצה איירי: בוקעת ועולה. והבית טהור. וכגון שהטומאה מן המשקוף ולחוץ, דאי בטפה המשקוף לפנים היה הבית טמא: תחתיה והבית טמא. כיון דאיכא טפה ממנה לפנים שמביא את הטומאה לבית: תוכה וגבה טהור. דנצולת עם דופן הבית: הכל טמא. דנטמאה הקדירה ואינה חוצצת, ורואין את הטומאה כאילו היא תחתיה והבית טמא: או מדבקת. שאין הקדירה תחת המשקוף כלל אלא למעלה דבוקה בצד המשקוף, ואין רוחב דביקתה טפה: אין טמא אלא תחתיה. כיון דליכא טפה תחת המשקוף אין מביא טומאה לבית, והבית וטוכה וגבה הכל טהור:

יא א הבית שנפדק, גג הבית שנחלק על פני כולו לשני חלקים: טומאה בחוץ. לצד החיצון שבו הפתח: כלים שפגנים מטהרין. שאין דרך טומאה

משניות מבוארות – קהתי

הבית מבחוץ, שאם תעלה – שאילו היתה הקדירה עולה עד המשקוף, היא נוגעת במשקוף פותח טפה – היתה דופן הקדירה ברוחב טפה על טפה נוגעת בצד החיצון של המשקוף, טמאה תחתיה – תחת הקדירה, והיא טומאה רצוצה, בתוכה – או שהטומאה בתוך הקדירה, או על גבה – למעלה מהקדירה, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת – ומטמאה כל מה שכנגדה, אבל אינה מתפשטת לצדדים, והבית טהור, שכן מדובר כאן בכגון שהטומאה היא מחוץ למשקוף. היתה – הקדירה – גבוהה מן הארץ טפה – והרי שיש שם אוהל של טפה על טפה ברום טפה, טמאה תחתיה – תחת הקדירה, או בפית – או שהטומאה מונחת בבית, תחתיה והפית טמא – שהואיל ואילו היתה הקדירה עולה עד המשקוף היתה דופנה נוגעת במשקוף ברוחב טפה, לפיכך האוהל תחתיה מתחבר לאוהל הבית ונעשים אוהל אחד, ומביא את הטומאה מזה לזה; אבל תוכה וגבה טהור – שרואים את הקדירה כאילו עלתה ונתחברה למשקוף ("גוד אטיק"). והיא מצלת על עצמה עם דפנות האוהל וחוצצת בפני הטומאה. בתוכה – אם הטומאה בתוך הקדירה, או על גבה – מעל פי הקדירה, הפל טמא – שהקדירה נטמאה ואינה חוצצת, והרי הטומאה יורדת תחתיה ומתפשטת משם לבית, הלכך הכל טמא, כמו שבארנו במשנה הקודמת בענין הארובה. שאם תעלה אינה נוגעת במשקוף פותח טפה – היתה הקדירה הגבוהה מן הארץ טפה נתונה בצד מפתח הבית, שאם היתה עולה עד המשקוף לא היתה נוגעת בו אלא בפחות מטפה, או מדבקת במשקוף – או אפילו אין הקדירה נתונה למטה אלא היא באמת דבוקה למעלה במשקוף בפחות מטפה ("תפארת ישראל": עיין ברטנורא ויתוספות יום טוב; ועיין "משנה אחרונה", טמאה תחתיה – תחת הקדירה, אין טמא אלא תחתיה – אבל תוכה וגבה והבית טהורים: תוכה וגבה טהורים. מפני שהיא מצלת עם דפנות האוהל, אף על פי שאינה נוגעת בפותח טפה; והבית טהור, שהואיל ואין הקדירה נוגעת במשקוף פותח טפה אין האוהל תחתיה מתחבר לאוהל הבית להיות אוהל אחד, ואינו מביא את הטומאה לבית.

שהקדירה נכנסת לתוכה, אבל מכל מקום, ממלאת היא את כל חללה (ונקט התנא תנאי זה משום סיפא. כמו שנבאר להלן): טמאה תחתיה – אם טומאה מן המת מונחת תחת הקדירה, והיא טומאה רצוצה, בתוכה – או שהטומאה מונחת בתוך הקדירה, או על גבה – למעלה מפיה, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת – ומטמאה כל מה שכנגדה, אבל אינה מתפשטת לצדדים, וכל הנמצא בבית טהור; ברם, הקדירה עצמה טמאה, אפילו כשהטומאה תחתיה, שאף על פי שאין כלי חרס מיטמא מגבו, מכל מקום כאן, הואיל והטומאה בוקעת ועולה, הריהי מיטמאה מתוכה; וכן כל מה שבקדירה טמא, אפילו שלא כנגד הטומאה (ברטנורא; "סדרי טהרות"). היתה – הקדירה – גבוהה מן הארץ טפה, טמאה תחתיה – תחת הקדירה, או בפית – תחת התקרה, תחתיה והפית טמא – שהאוהל ברום טפה שתחת הקדירה ואוהל הבית אוהל אחד הם; תוכה וגבה – של הקדירה, טהור – שרואים את הקדירה כאילו עלתה עד פי הארובה ("גוד אטיק"). ונתונה היא בתוכה, וכיון שאינה מיטמאה מגבה, הריהי מצלת על עצמה עם דפנות האוהל (עיין לעיל ה. ה.) וחוצצת בפני הטומאה, שלא יתכנס לתוכה ("סדרי טהרות"). וכל זה דווקא כשאין שפתותיה נוגעות בארובה, כמו שבארנו לעיל; אבל אם שפתותיה נוגעות בארובה, כלומר שאין הקדירה נכנסת לתוכה, אין הקדירה מצלת על עצמה, שאין כלי נעשה אוהל לחצוץ בפני הטומאה (הרי"ש עפ"י התוספותא; "סדרי טהרות"). בתוכה – אם הטומאה נתונה בתוך הקדירה, או על גבה – למעלה מפיה, הפל טמא – תוכה וגבה ותחתיה והבית טמאים, שהואיל והטומאה בתוכה או על גבה נטמאה הקדירה, ואין כלי טמא מציל אפילו עם דפנות אהלים, הלכך בוקעת הטומאה לתחתיה ומתפשטת משם בכל הבית, שהרי האוהל תחתיה ואוהל הבית כאוהל אחד הם (ברטנורא; "תפארת ישראל"; "סדרי טהרות"). ויש גורסים: הכל טהור – כלומר הבית כולו טהור, וכן תחת הקדירה טהור; ברם, כנגד הטומאה למעלה עד לרקיע טמא (רמב"ם בפירושו למשנתנו; הל' סומא מת טז, ה; עיין השגות הראב"ד שם; ועיין "כסף משנה" שם).

י ו ס ח מ י ש

בארור משנה ז

הפית שנסדק – שגגו נסדק על פני כולו ונחלק לשני חלקים, חלק

היתה – הקדירה – נתונה בצד האסקפה – בצד המפתח שלפני

בארור משנה א

שִׁיחָא בְּפֶדֶק אֲרַבְעָה טַפָּחִים; בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: כָּל שֶׁהָיָה רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מִשּׁוּם בֵּית הַלֵּל: פּוֹתַח טַפַּח. בְּ אֲכַסְדֶּרֶה שְׁנִסְדָּקָה, טַמָּאָה בְּצַד זֶה – פְּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי טְהוּרִים. נִתַּן אֶת רִגְלוֹ אוֹ קִנָּה מִלְמַעְלָן – עָרַב אֶת הַטַּמָּאָה. נִתַּן אֶת הַקֶּנֶה בָּאָרֶץ – אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטַּמָּאָה, עַד שִׁיְהִיָּה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טַפַּח. ג. סָגוּם עֵבֶה וְכַפֶּת עֵבֶה – אֵינָן מֵבִיאִין אֶת הַטַּמָּאָה, עַד שִׁיְהִיָּה גְבוּהִים מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טַפַּח. קְפוּלִים זֶו עַל גְּבִי זֶו – אֵינָן מֵבִיאִים אֶת הַטַּמָּאָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה הָעֲלִיּוֹנָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טַפַּח. הִיא אֲדָם נִתְּנָן שָׁם – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטַּמָּאָה; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: אֲדָם חָלוּל הוּא, וְהֵצֵד הָעֲלִיּוֹן מֵבִיא אֶת הַטַּמָּאָה.

פירוש ברטנורא

ליכנס אלא לצאת: ובית הלל אומרים כל שהוא. בתוספתא מפרש כל שהוא רבית הלל ובלבד שיהא כחוט המשקולת. והלכה כבית הלל: **ב. אכסדרה שנסדקה.** תקרת האכסדרה שנחלקה לשנים: כלים שבצד השני טהורים. שאויר הסדק מפסיק, וגורם שאין הטומאה עוברת לצד השני: עירב את הטומאה. לפי שנסתם האויר: בארץ. ברצפת האכסדרה כנגד הסדק שבתקרה: **ג. סגום.** כגד צמר עב מאוד: וכפפת. קורה עבה. אע"פ שגובה עוביין יותר מטפח, אינן מביאין את הטומאה. אם נתנן בארץ כנגד הסדק שבתקרת האכסדרה, אלא אם כן יש תחתיהן חלל טפח: קפולין. כמו טלית מקופלת. בגדים הרבה מקופלים זו על זו: עד שתהיה העליונה גבוהה מן הארץ טפח. ואע"פ שהבגדים נתונים תחתיה העליונה מביאה את הטומאה, הואיל וגבוהה מן הארץ טפח: היה אדם נתון שם. בארץ כנגד הסדק: חלול. חלל הנוף נחשב חלל אע"פ שבני מעיו לתוכו:

משניות מבוארות – קהתי

נחשב כאוהל אחד (טהורים; "סדרי טהורות"), אבל אם אינו גבוה טפח, כיון שלא ירד לתורת אוהל, אין אומרים בו "גוד אסיק" ("סדרי טהורות"). ויש מפרשים, שאם הקנה גבוה טפח אומרים "גוד אחית", שרואים כאילו התקרה יורדת עד הקנה, וכיון שיש שם אוהל טפח, הריהו מביא את הטומאה לכל האכסדרה או לכל הבית; אבל אם אינו גבוה טפח, אף אם תרד התקרה עד הקנה מכל מקום הרי אין כאן אוהל טפח ("אליהו רבא"; "תפארת ישראל").

המהר"ם מפרש, שאם הקנה גבוה טפח אומרים בו "גוד אסיק" (כמו שהבאנו לעיל). אבל אם אינו גבוה טפח, הרי זו טומאה וצוצת אבל רבים תמיהם על דבריו אלו, שהרי מדובר כאן בטומאה הנמצאת בצד אחד של האכסדרה, ולא תחת הקנה, ומה שייך כאן "טומאה רצוצה"? (ענין "משנה אחרונה", "תפארת ישראל", תוספות אנשי חסד).

ויש מפרשים ("עפ"י הרא"ש), שמדובר כאן בקנה שרחבו טפח, וכיון שיש תחת הקנה אוהל של טפח על טפח ברום טפח, הרי ממילא הטומאה עוברת תחת אוהל הקנה מצד אחד של האכסדרה לצד השני ("סדרי טהורות" בשם אחד מגאוני ירושלים; וכוונת הדברים, שלפי טעם זה אין צריכים לטעם של "גוד אסיק").

באור משנה ג

סָגוּם עֵבֶה – מעיל של צמר עבה, וְכַפֶּת עֵבֶה – חתיכת עץ עבה, אֵינָן מֵבִיאִין אֶת הַטַּמָּאָה – אם נתנן בארץ כנגד הסדק שבתקרת האכסדרה, עַד שִׁיְהִיָּה גְבוּהִים מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טַפַּח – שיהא תחתיהם חלל טפח. אבל אם אין תחתיהם חלל טפח, אף על פי שהצד העליון שלהם גבוה מן הארץ יותר מטפח, מכל מקום אינם מביאים את הטומאה. קְפוּלִים זֶו עַל גְּבִי זֶו – נתן בארץ כנגד הסדק שבתקרת האכסדרה בגדים אחדים מקופלים זה על זה (ברטנורא); ויש מפרשים: קיפל בגד בכמה קיפולים זה על גב זה והניחו למטה תחת הסדק שבתקרה ("תפארת ישראל"), אֵינָן מֵבִיאִים אֶת הַטַּמָּאָה – מצד זה לצד זה, עַד שֶׁתִּהְיֶה הָעֲלִיּוֹנָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טַפַּח – כלומר אם הקיפול העליון גבוה מן הארץ טפח, אף על פי שנתונים תחתיו כל שאר הקיפולים, הריהו מביא את הטומאה, שאין הקיפולים התחתונים ממעטים את גובה החלל של טפח, לפי שרואים אותם כאילו אינם, או כבגדים המונחים תחת האוהל. יש מפרשים לפי הלשון שבמשנתנו, שבאה היא ללמד, שאם עובי הבגד העליון היה קצתו בתוך גובה טפח מן הארץ וקצתו למעלה מטפח, אין אומרים: מתוך שרואים את הבגדים התחתונים כאילו אינם, שאין כלי מבטל אוויר, רואים גם את מקצת עביו של הבגד העליון שבתוך גובה הטפח כאילו אינה, ולא נשאר אלא שטחו העליון בלבד, שיש תחתיו חלל טפח, אלא אומרים, שהבגד העליון, שהוא גוש אחד, צריך שיהא כל עביו גבוה מן הארץ טפח, כדי להביא את הטומאה

אחד סמוך לפתח, וחלק אחד לפנים, טַמָּאָה בְּחוּץ – אם היתה טומאה מן המת בחלק החיצון של הבית, תחת חצי הגג הסמוך לפתח, פְּלִים שֶׁבְּפָנִים – הכלים המונחים בחלק הפנימי של הבית, טְהוּרִין – שאין דרך הטומאה להיכנס לפנים אלא לצאת, ואוויר הסדק מפסיק בין החלקים שלא להיחשב כאוהל אחד; וכבר הזכרנו, שלגבי טומאה אין אומרים "לבד" (פחות משלושה טפחים הוא כלבד); טַמָּאָה בְּפָנִים – היתה טומאה בחלק הפנימי של הבית, פְּלִים שֶׁבְּחוּץ – הכלים המונחים בחלק החיצון של הבית, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: עַד שִׁיְהִיָּה בְּפֶדֶק אֲרַבְעָה טַפָּחִים – אין הכלים טהורים אלא אם כן יש בסדק רוחב של ארבעה טפחים, שבכגון זה אוויר הסדק מפסיק ביניהם, ואף אין כאן משום סוף טומאה לצאת, שכיון שיש בסדק שיעור פתח להוצאת המת (כמו ששינונו לעיל ג, ו), הריהו מציל על החלק החיצון; אבל פחות מארבעה טפחים הרי דרך טומאה לצאת, ולכן הכלים שבחוץ טמאים; בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: כָּל שֶׁהָיָה – אפילו בסדק כל שהוא הכלים שבחלק החיצון טהורים. ובתוספתא מפורש, שלדעת בית הלל צריך על כל פנים שיהא הסדק רחב כחוט המשקולת; אבל אם היה פחות מכך, הרי הם טמאים. וכן הלכה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מִשּׁוּם בֵּית הַלֵּל: פּוֹתַח טַפַּח – אם הסדק רחב טפח, הכלים שבחוץ טהורים.

י ו ס ש ו י

באור משנה ב

אֲכַסְדֶּרֶה – בנין עמודים המקורה בתקרה, שבונים לפני הבית, והוא פתוח משלושה צדדים, שְׁנִסְדָּקָה – תקרתה, ונחלקה כולה לשני חלקים, טַמָּאָה – מן המת, בְּצַד זֶה – של הסדק, פְּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנִי – מעבר לסדק, טְהוּרִים – שאוויר הסדק מפסיק ביניהם ועושה אותם כשני אוהלים נפרדים. ואין להבדיל כאן בין כלים שבפנים לכלים שבחוץ, כמו במשנה הקודמת, שהואיל והאכסדרה פרוצה משלוש רוחותיה נמצא כל חלק פתוח לחוץ, ואין לחלק אחד יתרון על חברו ("סדרי טהורות"). נִתַּן – אדם – אֶת רִגְלוֹ אוֹ קִנָּה מִלְמַעְלָן – על הסדק, עָרַב אֶת הַטַּמָּאָה – שהרי נסתם האוויר שביניהם, ושני הצדדים נעשו שוב אוהל אחד, ואף הכלים שבצד השני טמאים. במפרשים מבואר, שהוא הדין לבית שנסדק (ששינונו במשנה הקודמת), שאם נתן את רגלו או קנה על הסדק, עירב את הטומאה ("תוספות יום טוב"). נִתַּן אֶת הַקֶּנֶה בָּאָרֶץ – ברצפת האכסדרה, כנגד הסדק שבתקרה, אֵינוֹ מֵבִיא אֶת הַטַּמָּאָה – מצד אחד לצד השני, עַד שִׁיְהִיָּה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ פּוֹתַח טַפַּח – שכן הרצפה ובין הקנה יהיה חלל של טפח, שבכגון זה, הואיל וירד לתורת אוהל, רואים את הקנה כאילו עלה וסתם את הסדק שכנגדו ("גוד אסיק"). ושוב הכל

ד הִיָּה מְשַׁקֵּף בְּעַד הַחֲלוֹן וְהָאֵהִיל עַל קוֹבְרֵי הַמֶּת – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. וּמוֹדִים, שֶׁאִם הָיָה לְבוֹשׁ בְּכָלִי, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵים זֶה עַל גִּבִּי זֶה, שֶׁהֵם מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה.

ה הִיָּה מְטַל עַל הָאֶסְקָפָה, וְהָאֵהִילוּ עָלָיו קוֹבְרֵי הַמֶּת – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה.

פירוש ברטנורא

ד והאֵהִיל על קוֹבְרֵי הַמֶּת. היינו שהאֵהִיל על המת: בית שְׁמַאי אוֹמְרִים אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. בית שְׁמַאי לטעמיהו, דחלל גופו לא חשיב חלל, הלכך אין מביא את הטומאה לבית. ובית הלל לטעמיהו דחשבו ליה חלל, הלכך אע"פ שגופו דבוק בחלון, צד עליון שבו מביא את הטומאה לבית, דהא איכא חלל גופו דהוי טפח: ומוֹדִים. בית שְׁמַאי בארם לבוש:

ה היה מוטל על האֶסְקָפָה. מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה. דאין כאן חלל:

משניות מבוארות – קהתי

שגופו דבוק בחלון, מכל מקום הצד העליון שבו נעשה אוהל להביא את הטומאה לבית, הואיל ויש חלל טפח בין הצד העליון של גופו לאדן החלון. ומוֹדִים – בית שְׁמַאי לבית הלל, שֶׁאִם הָיָה – המשקף בעד החלון, לְבוֹשׁ בְּכָלִי – בבגדיו, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵים זֶה עַל גִּבִּי זֶה – משקיפים בעד החלון, שֶׁהֵם מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה – שהואיל ובגדיו העליונים או האדם שלמעלה ממנו גבוהים מאדן החלון טפח, לפיכך נעשים הם אוהל להביא את הטומאה לבית; וגופו של האדם הנשען על החלון, הואיל והוא מקבל טומאה, אינו נחשב כסותם את האוהל, והטומאה נכנסת דרך אותו האוהל לבית (תפארת ישראל).

ב אור משנה ה

משנה זו מוסיפה ללמד מחלוקת בית שְׁמַאי ובית הלל במת שהאֵהִיל על אדם.

הָיָה – אדם – מְטַל עַל הָאֶסְקָפָה – שוכב על מפתח הבית, מקצתו בתוך הבית ומקצתו חוץ לבית, וְהָאֵהִילוּ עָלָיו קוֹבְרֵי הַמֶּת – שנושאי המת לקברו עברו דרך המפתח, והמת האֵהִיל על האדם ששכב שם, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית, שאף על פי שגוף האדם אינו חוצץ בפני הטומאה, ונמצאת הטומאה באה תחתיו, מכל מקום אינו נעשה אוהל להביא את הטומאה לבית, הואיל ואין תחתיו חלל טפח, והרי לשיטתם אין חלל גופו חשוב חלל; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – שחלל גופו חשוב חלל, הלכך הצד העליון של גופו נעשה אוהל להביא את הטומאה, שבאה תחתיו מן המת שהאֵהִיל עליו, לתוך הבית.

ש ב ת ק ו ד ש

ב אור משנה ד

משנתנו מוסיפה להשמיענו מחלוקת בית שְׁמַאי ובית הלל באדם המאֵהִיל על המת.

הָיָה – אדם – מְשַׁקֵּף בְּעַד הַחֲלוֹן – והתכופף החוצה, וְהָאֵהִילוּ עַל קוֹבְרֵי הַמֶּת – כלומר על נושאי המת לקבורו, שעברו אותה שעה על יד החלון, ונמצא שהאֵהִיל על המת, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לבית; בית שְׁמַאי הולכים לשיטתם, שחלל גופו אינו חשוב חלל, וכיון שנשען בגופו על אדן החלון, אין מקום לטומאה להיכנס, הלכך אינו מביא את הטומאה לבית; וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – וטעמם, כמו שבארנו במשנה הקודמת, שגופו של אדם נחשב כאילו הוא חלול, הלכך אף על פי

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג שבט, ה'תשי"א

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מימי י"א וי"ז טבת, ד' וט"ו שבט - אף שכבר ענית במקצת ואישרתי קבלת הרשימות והפני"ש שקראתים על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר בעת רצון.

ואתחיל בעיקר והוא בענין בריאות הגוף. פסק הרמב"ם בהל' דעות רפ"ד והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא כו' ובטש"וע אר"ח סתקע"א ס"ב: ת"ח אינו רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים כו' ומלמדים וכל העוסקים בצ"צ דינם כת"ח ואמר הה"מ (נדפס בהתמים ח"ז עכ"ח) אז סיוערת א קליין לעחיל אין גוף ווערט א גרוישער לאך אין דער נשמה. פסק אדה"ז באגה"ת פ"ג דמצוי לצעורי נפשי על עבירות שבידו רק כשישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל. ואחרי כל הדברים האלה הנה, לדעתי הי' צריך לשים לב להטבת מצב בריאותו הגשמי ע"י אכוי"ש ושינה באופן המתאים להנ"ל ואם נחוץ לזה אכילת במ"מ קודם התפלה ומכש"כ שתית תה חלב וכיו"ב וע"ע נזחר בזה יתיר מנהגו זה ומכאן ואילך יעשה את הנ"ל ומבלי להחמיר ע"ע בזה ובכיוצא בזה, והשי"ת בטח יצליחו לעשות פון גשמיות רוחניות.

המשך בעמוד רכב

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

קילקולי המים – כגון אבנים שנפלו מחמת הבור. חוטטין – נפלו צורות בקרקעית הבור מעלה אותן במועד. אבל לא חוטטין אותן – אי אמרת בשלמא הא דקתני הדיא ברייתא שלמעלה של יחיד – היינו בשיחיד צריך לו, איכא לאוקמי האי דקתני האי ברייתא אבל לא חוטטין – בשאין יחיד צריך לו. אלא אי אוקמת לה הא דחוטטין בשאין יחיד צריך לו, אם כן האי דקתני אבל לא חוטטין במאי מוקמת לה? אלא מאי בשיחיד צריך לו כו' – כלומר, במאי מוקמת האי דקתני חוטטין – בשרבים צריכים לה, והתניא כו' של רבים חופרין אותן. אלא קשיא קמייטא – דקתני: אין חופרין בורות של רבים – בשרבים צריכין לו, קשיא להא ברייתא דקתני הכא: של רבים – חופרין אותן. אלא תריץ הכי – ואין צריך לומר בשל רבים, דאפילו חפירה מותר. ולא קשיא לרבי יוחנן דאמר לא שנו כו'. מתניתין נמי דיקא – דבשרבים צריכין לו, דחפירה נמי מותר. לקוין את הדרכים – לפנות קוצים שבדרכים. מרגילין להיות בתוכו ארבעים סאה – שמרגילין שיהא נוגע במקוה אמת המים, כדי שיהא בו ארבעים סאה. כל דמים שנשפכו שם – כגון בקוצים שבדרכים. הא – דקאמרת דלאתווי הני נמי בהדיא קתני במתניתין מתקנין כו'. אלא ודאי הא דקתני ועושין כל צורכי רבים – לאתווי חפירה קא אתו.

דף ה ע"א: שנינו במשנה: ומתקנין את קילקולי המים שפירשות הרבים וכו' וחוטטין אותן.

מדייקת הגמרא: דווקא חטיטה – סילוק עפר מבורות המים אין – אכן הותר במועד, אך חפירה של בורות חדשים לא.

מבארת הגמרא: אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן, לא שנו לאסור חפירת בורות חדשים במועד, אלא כשאין רבים צריכין להם לשתייה, אבל כשרבים צריכין להם, אפילו חפירה מותר.

מקשה הגמרא: וכו' כשרבים צריכין להם מי שרי – האם מותר לחפור, והתניא בברייתא, חוטטין בורות שיחין ומערות של יחיד ואין צריך לומר שחוטטים של רבים, ואין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים, ואין צריך לומר של יחיד. ומבואר שחפירה אסורה וחטיטה מותרת, מאי לאו – האם לא מדובר אף בשרבים צריכין להם, ואף על פי כן רק חטיטה מותרת ולא חפירה, ושלא כרבי יוחנן.

דוחה הגמרא: לא, מדובר בשאין רבים צריכין להם, אך אם רבים צריכים להם מותר. מקשה הגמרא על הדחיה: הרי יש לדייק, דבנותה – כאופן זה נהיה צריכים להעמיד אף היתר החטיטה לגבי יחיד שבברייתא בשאין יחיד צריך להם, וקשה, וכי באופן זה חטיטה מי שרי – האם הותרה, והתניא בברייתא, בורות שיחין ומערות של יחיד, פונסין מים של גשמים שאספום מן הגגות לתוכן, כיון שאין טורח מרובה, אבל לא חוטטין ולא שפין [סותמים] את סדקיהן בסיד שיכילו מימיהם ולא תאבד אף טיפה, ושל רבים חוטטין אותן ושפין את סדקיהן, ומבואר שחטיטה אסורה בבורות יחיד. ובהכרח לחלק, שהברייתא השניה דיברה כשאין צריך למים, והברייתא הראשונה דיברה כשצריך, ואף על פי כן אסרה בסיפא חפירה, וקשה לרבי יוחנן שהתיר.

דוחה הגמרא: ואלא מאי, הברייתא הראשונה דיברה בשיחיד צריך להם, אם כן דבנותה – כך תבאר בסיפא לגבי רבים בחפירה, שאסור אף בשרבים צריכין להם, וכי אז חפירה מי אסיר, והתניא בברייתא, בורות שיחין ומערות של יחיד פונסין מים לתוכן וחוטטין אותן, אבל לא שפין את סדקיהן, ולא חוטטין לתוכן, ולא סדין אותן בכתליהם בסיד. ושל רבים חופרין אותן וסדין אותן בסיד. ומבואר שיש אופן שמותר אף לחפור לרבים ושלא כמשנתנו, ובהכרח לתרץ שהברייתא התירה כשרבים צריכים להם וכרבי יוחנן.

מקשה הגמרא: אלא קשיא לפי תה קמייטא – הברייתא הראשונה שאינה מחלקת בין יחיד לרבים לאיסור, שהרי כשרבים צריכים מותר. מתרצת הגמרא: תריץ הכי, חוטטין בורות של יחיד בשיחיד צריך להם, ואין צריך לומר בשל רבים בשרבים צריכין להם, דבזה אפילו חפירה מותר, ואין חופרין בורות שיחין ומערות של רבים בשאין רבים צריכין להם, ואין צריך לומר של יחיד, דכי אין יחיד צריך להם, לא רק חפירה, אלא אפילו חטיטה נמי אסור.

ראיה לרבי יוחנן: אמר רב אשי, מתניתין נמי דיקא – אף ממשנתנו מדויק שחפירה מותרת לצורך רבים במועד, דקתני עושין כל צורכי רבים, כל לאתווי מאי – מה באה לרבות בדין זה, האם לאו לאתווי שאף חפירה מותרת לצורך רבים. דוחה הגמרא: לא, לאתווי – המשנה באה לרבות הא דתניא בברייתא, יוצאין במועד לקוין את הדרכים – לפנות קוצים שבדרכים, ולתקן את הרחובות שבעיר ואת האסטרטאות – השווקים המיועדים לסחורה, מגומות שבהם, ולמוד את המקואות אם יש בהן מים כשיעור טבילה, וכל מקוה שאין בו ארבעים סאה, מרגילין [ממשיכים] לתוכו עד ארבעים סאה מאמת המים. ומנין שאם לא יצאו בית דין ועשו כל אלו, שכל דמים שנשפכו שם כגון שנתקלו בקוצים שבדרכים,

45 בעובי דיןר וזהב. וְלִדְגָל – לפני הרגל, היו מקפלין אותן ומניחין אותן
46 על גב מעלה ו- (מדרגה) בחר הבית כדי שיהיו עולי הדגלים רואין
47 שְׁמֵאלָאֲכֶתֶם נָאָה וְאֵין בָּהּ דָּלֶם – דופי.
48 עוד ברייתא בענין בעלי זרוע: תָּנָא, אָבָא שְׂאוֹל אומֵר, קורות של
49 שְׁקָמָה – גזעים של אילנות שקמה היו ביריחו, והיו בעלי זרועות
50 נוטלין אותן בְּזֵרוּעַ ו- (בכח) מבעליהן עֲמָדוֹ בְּעָלִים וְהַקְדִּישׁוּם לְשִׁמְשׁוֹ
51 כדי שלא יהנו מהם. עֲלִיהֶם – על בעלי הזרוע הללו ועל בְּיוֹצֵא
52 בָהֶם, אָמַר אָבָא שְׂאוֹל בֶּן כְּמִנִּית מִשׁוֹם אָבָא יוֹסֵף בֶּן חֲנִין, אוֹי לִי
53 מִבֵּית בִּיתוֹס אוֹי לִי מֵאֶלְתָּן – ממקלותיהן. אוֹי לִי מִבֵּית חֲנִין, אוֹי
54 לִי מִלְחִישָׁתָן – מדיבורן שהיו יועצי רע. אוֹי לִי מִבֵּית קִתְרוֹם, אוֹי לִי
55 מִקְוִלְמוֹסָן – מכתבתון שהיו כותבין איגרות לרעה. אוֹי לִי מִבֵּית
56 יִשְׁמַעְיָאֵל בֶּן פִּיאֲבִי, אוֹי לִי מֵאֶרְצוֹן. שָׁמָּה וְכָל הַמוֹזְכְּרִים כֹּאן בְּהִנֵּי
57 דְּזוֹלִים וְכִנְיָהּ וְזִפְרִין, וְהַתְּנִיחִים אֶמְרָפְלִין – האחראים על הגוברים
58 וקובעים בכל עניני הקודש, וְעֲבָדֵיהֶן הֵיוּ חוֹבְמִין אֶת הַעֵם בְּמַקְלוֹת.
59 עוד ברייתא שמוזכרים בה כהנים שלא נהגו כראוי: תָּנִי רַבֵּנּוּ,
60 אֲרַבְּעָא צוֹנוּחוֹת צוֹנָה עֲזָרָה – בת קול יצאה וצוחה ארבע צווחות
61 ונשמעו בעזרה, שתיים לגנאי ושתיים לשבח. שתי הצווחות של
62 גנאי: ראשונה, צֹא מִבָּאן בְּנֵי עָלִי חֲפְנִי וּפְנַחֵס שְׁמִיפֵאוּ הִכָּל ה' כְּמוֹ
63 שְׁנִמְרָם עֲלֵיהֶם (שמואל א' ב' כב), 'אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנְּשִׁים הַצְּבָאוֹת
64 פָּתַח אֶהָל מוֹעֵד'.
65 ועוד צווחה העזרה, צֹא מִבָּן יִשְׁשָׁכָר אִישׁ כֶּפֶר בְּרָקָא, שְׁמַכְבֵּד אֶת
66 עֲצָמוֹ וּמִחֲלֵל קִדְשֵׁי שְׁמִי, תְּהוֹה בְּרִידִי יְדִיה בְּשִׁירָא – שהיה כורך
67 ידיו במשי שלא יתלכלכל בבשר ובדם ורק לאחר מכן עָבִיד עֲבִידָה
68 – התעסק בעבודת הקרבנות.
69 שתי הצווחות שהיו לשבח: ועוד צווחה העזרה, שְׂאוֹ שְׁעָרִים
70 רְאִישֵׁיכֶם וַיִּפְגֹּם יִשְׁמַעְיָאֵל בֶּן פִּיאֲבִי תִלְמִידוֹ שֶׁל פְּנִיחֵם וַיִּשְׁמַשׁ בְּכַהֲנָה
71 דְּזוֹלָה.
72 ועוד צווחה העזרה, שְׂאוֹ שְׁעָרִים רְאִישֵׁיכֶם וַיִּכְנֹס יוֹחָנָן בֶּן נִרְבָּאִי
73 תִלְמִידוֹ שֶׁל פְּנִיחֵם וַיִּפְגֹּם בְּרִישׁוֹ מִקְדָּשֵׁי שְׁמִי, וַיֹּאכַל מִבֶּשֶׂר
74 הַקֹּדֶשִׁים. הגמרא מספרת עליו: אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹחָנָן בֶּן נִרְבָּאִי,
75 שְׁהָיָה אוֹכֵל בִּסְעוּדָה הוּא וּבְנֵי בֵיתוֹ שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת עֲנָלִים, וְשִׁוְתָה שֶׁלֹּשׁ
76 מֵאוֹת גְּרָבִי יוֹן – חביות יין, וַאֲכֹל אֲרֻבָּעִים סָאָה שֶׁל גִּזְלוֹת בְּקִינוֹת
77 הַסְּעוּדָה. עוד אָמְרוּ, שֶׁל מִיּוֹ שֶׁל יוֹחָנָן בֶּן נִרְבָּאִי לֹא נִמְצָא בֶּשֶׂר
78 נֹתֵר בְּמִקְדָּשׁ.
79 מבררת הגמרא: מֵאִי סָלָא בֵּיה בִּישְׁשָׁכָר אִישׁ כֶּפֶר בְּרָקָא – מה
80 עלה לו בסופו וכיצד נענש על שהיה עוֹטֵף אֶת יָדָיו בִּשְׁעַת
81 הַעֲבוּדָה.
82 מספרת הגמרא: אָמְרִי, פֻּעַם אַחַת מִלָּבָא וּמִלָּבָתָא הָיוּ יִתְבִּי – המלך
83 והמלכה היו יושבים, מִלָּבָא אָמַר, גִּדְּיָא יָאִי – בשר גדי הוא טוב
84 למאכל יותר מבשר כבש. וּמִלָּבָתָא אָמְרָה, אִימְרָא יָאִי – בשר כבש
85 טוב למאכל יותר מבשר גדי. אָמְרוּ, מָאן מוֹכֵחַ – מי יוכיח לנו מדי
86 האמת, בודאי שבהן דְּזוֹל, דְּקָא מְסִיק קִרְבָּנוֹת כָּל יוֹמָא – שעוסק
87 כל היום בקרבנות, ובודאי בקיא בזה. אָתָּא אִיהוּ – הגיע יששכר
88 איש כפר ברקאי לפניו, ולאחר שנשאל,

1 מבררת הגמרא: יָמָא תִּלָּתָא תָּנָאִי הָיוּ – שיש שלש שיטות תנאים:
2 א. תנא קמא של הברייתא הראשונה, שנתנו ללפת ולכרוב. ב.
3 תנא קמא של הברייתא השניה, שנתנו ללפת ולקפלוט. ג. רבי יוסי
4 ורבי שמעון, שנתנו לכרוב. ללפת ולקפלוט.
5 דוחה הגמרא: לֹא, אלא רק תְּרִי תָּנָאִי הָיוּ, וְתָנָא קָמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
6 שבברייתא השניה, תִּינִינוּ – זהו רבי יוסי. וְתָנָא קָמָא דְּרַבִּי יוֹסִי
7 שבברייתא הראשונה, תִּינִינוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן. ויש רק שתי שיטות: א.
8 רבי יוסי, שנתנו ללפת ולקפלוט. ב. רבי שמעון, שנתנו ללפת
9 ולכרוב.
10 מבררת הגמרא: וְמֵאִי הַלְשׁוֹן 'אֶף' שאמרו רבי יוסי ורבי שמעון,
11 ששמעו מזה שבאו להוסיף מִין שלישי. מבארת הגמרא: אֶפְרָיִמָא
12 – להוסיף מִין אחר על הלפת שהוא המִין הראשון שאמר תנא
13 קמא, במקום המִין השני שאמר התנא קמא שבברייתא שלהם.
14 מעשה בענין פאה בירק: תָּנִי רַבֵּנּוּ, בֶּן שֶׁל בּוֹחֲרִין, נָתַן פִּיאָה לִירֵק
15 בשדהו של אביו, וְכָא אָבִיו לִגִּיתָהּ וּמִצָּאָן לְעִנִּיִם שְׁהָיוּ מְעוֹנִין
16 בִּירֵק שאספו מהפאה ועמדוֹן על פִּתְחָה הַיְנִיָּה לִילָךְ. אָמַר לָהֶם
17 בּוֹדִיִין לְעִנִּיִם, בְּנֵי הַשְּׂלִיכּוֹ מַעְלֵיכֶם אֶת מַה שִּׁלְקַטְתֶּם וְאֵין נֹתֵן
18 לָכֶם בְּפִלִּיִם מִמָּה שאספתם, בְּמַעֲשֵׂיךָ – מִירֵק חוֹלִין מְעוֹשֵׁר.
19 הַמִּשְׁךְ בּוֹדִיִין: אֲנִי אומר לכם כן לֹא מִפְּנֵי שְׁעִנִּי צָרָה בְּמַה
20 שאספתם, אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁאֲמָרוּ הַכֹּהֲנִים שֶׁאֵין נֹתֵן פִּיאָה לִירֵק מִשׁוֹם
21 שִׁדְדָה הִירֵק פְּטוּרָה מִפָּאָה וּלְפִיכָךְ מַה שאספתם חַיִּב בְּמַעֲשֵׁר
22 ואֵין כָּל פֶּאֶה שְׁפֹטָרָה מִמַּעֲשֵׁר.
23 מבררת הגמרא: לָמָּה לִּיה לְמִיכָאֵל לָהּ 'לֹא מִפְּנֵי שְׁעִנִּי צָרָה' וכו',
24 והלא ממה שהבטיחם שיתן להם כפול, כבר מוכח שאֵין עֵינֵי צָרָה
25 בהם. מבארת הגמרא: כִּי חִבִּי דָּלָא לְמִירוֹ דְּחִוִּי קָא מִדְּחִי לָן – כדי
26 שיאמינו לו שאכן יתן להם כפליים ולא יאמרו שכוונתו רק
27 לדחותם כדי שישליכו את מה שאספו, ולאחר מכן לא יביא להם.
28 הגמרא מביאה ברייתא המספרת מה היו עושים בעורות הקדשים:
29 תָּנִי רַבֵּנּוּ, בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְנִיחִין אֶת הָעוֹרוֹת שֶׁל בְּהֵמוֹת הַקֹּדֶשִׁים
30 שהיו ניתנים לכהנים, בְּלִשְׁבֵּת בֵּית הַפָּרוֹת, וְלִעֲרֹב הָיוּ מְחַלְקִין אוֹתָן
31 לְאִנְשֵׁי בֵּית אָב שֶׁעֲבָדוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. וְהָיוּ פְּעָלִי זְרוּעוֹת – החוזקים
32 מבין הכהנים נוטלין אוֹתָן בְּזֵרוּעַ – נוטלים בכח עורות יותר
33 מחלקם. מִשְׁרָאוֹ חֲכָמִים שֶׁכָּךְ הוּא, הִתְקִינוּ שְׁהָיוּ מְחַלְקִין אוֹתָן רַק
34 מְעַרְבֵּי שְׁבֵּת לְעַרְבֵּי שְׁבֵּת ו- (כל ערב שבת) דְּאֶתְרִין בּוֹלְהוּ מִשְׁמָרוֹת –
35 שכל כהני המשמורת של אותו השבוע באים, ולא יניחו לבעלי
36 הזרוע ליטול בכח יותר מחלקם, וְשִׁקְלָן בְּהִרְדֵּי – ויחלקו בשוה
37 לכולם.
38 מְמַשִּׁיכָה הגמרא: וְעֲדִינִי הָיוּ דְּזוֹלִי בְּהוֹנָה נוֹטְלִין אוֹתָן בְּזֵרוּעַ –
39 הכהנים החשובים נטלו יותר מחלקם, עֲמָדוֹ בְּעָלִים – כל כהני
40 המשמרת יחד שהם הבעלים על העורות. וְהַקְדִּישׁוּם לְשִׁמְשׁוֹ וּפְסָקוֹ
41 מִלִּטְסֵל. אָמְרוּ, לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעֲצִים – מאז שפסקו מִלִּטְסֵל,
42 והתאספה כמות מרובה כל כך של עורות, שבשמכרום וקנו
43 בכספם זהב, היה כל כך הרבה עֵד שְׁחִיפּוֹ ו- (ציפון) אֶת הַהִיכָל בּוֹלֵוֹ
44 בְּמִכְלָאוֹת ו- (לוחות) שֶׁל זָהָב שֶׁהָיוּ בְּשִׁיעוֹר אָמָה עַל אָמָה ועוביין

המשך מעמוד רכ

נהיית במאד ממחשבתו שכותב לשלח מהת' לביהמ"ד שבמחננס ללמוד שם דא"ח או לחזור מקצת מאמר דא"ח ומהנכון באופן שיבינו השומעים ולא עוד אלא שגם ימשיכו את לבם ע"י הקדמה דסיפור וכיו"ב (הלקוח משיחות וכו') ומלבד התועלת להשומעים וגודל השכר להחוזרים דמאיר עיניהם הו"י הנה תועלת נוספת ג"כ בזה שמתרגלים התל' ע"י להשפיע דא"ח ולהשפיע בעניני דיר"ש גם על אלו שלע"ע אינם מאנ"ש שסו"ש זהו תפקידם להיות נרות להאיר, והאריכות בזה אך למותר...

מש"כ בענין חלום שרצה להתענות ת"ח כו' לדעתי טוב עשה שלא התענה וחילי' לאורייתא דוקא. ויעויין מש"כ הט"ז הובאו דבריו בשו"ת הצ"צ שער המילואים סס"ב עיי"ש.

מהטעם שכותב בתועלת למוד מסכת למיגרס (שנתוספה ידיעה שחיתת עכ"פ בעוד מסכת) – מטעם זה גופא הייתי מנהיג אי איישר חילי ג"כ למוד למיגרס בדא"ח (אף שבדא"ח נוגע ביותר בכלל הלימוד בפנימיות) וכגון די חסידישע סדרה וכו'.

פסחים. פרק רביעי - מקום שנהגו דף נו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכג רש"י

הכי גרסינן. נימא תלתא תנאי הוו לא תרי תנאי הוו — תנא קמא דרבי יוסי היינו רבי שמעון, ותנא קמא דרבי שמעון היינו רבי יוסי. ומאי "אף" — אקמייטא. לימא תלתא תנאי הוו — תנא קמא דרבי יוסי ללפת ולכרוכ ולא לקפלוט, ותנא קמא דרבי שמעון ללפת ולקפלוט ולא לכרוכ, ורבי יוסי ורבי שמעון כי הדדי סבירא להו, דללפת ולכרוכ ולקפלוט. לא — תנא קמא דרבי שמעון הוא רבי יוסי, ותנא קמא דרבי יוסי הוא רבי שמעון. ומאי "אף" דקאמר דרביהו — אקמייטא דתנא קמא דרבי יוסי ללפת ולכרוכ, וקאמר ליה רבי יוסי אף לקפלוט כמו ללפת, אבל לכרוכ לא. ותנא קמא דרבי שמעון נמי הכי קאמר ללפת ולקפלוט כרבי יוסי, וקאמר ליה רבי שמעון: אף לכרוכ כמו ללפת, אבל לקפלוט לא — דרביהו כתנא קמא דרבי יוסי. בן ברוך — שם אביו בחזק. כפליים במעושר — גרסינן. אני אתן לכם כפליים שיש לכם עכשיו פיהא, אתן לכם חולין מתוקנין ומעושרין: אין נותנין פיהא לירק — משום דמפקע ליה ממעשר, דכתיב (דברים יד): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" — מי שאין לו נחלה עמך חייב לעשר, יצא פיהא שיש לו נחלה עמך. דהפקד ניהוה. וכן בשביעית, דהפקד פטור ממעשר, דכתיב (שמות כג): "ואכלו אבינו עמך, ויתרם תאכל חית השדה". מה היה אוכלת ופטורה ממעשר — אף אבינוס פטורין מן המעשר. למה ליה למישר להן לא מפני כו' — הא קא ידוב להן כפליים, ומיחזא חזר דלא עין צרה היא. דלא נמיור דחויי פדחי לן — ולא יתן לנו כלום, דמה לו לטול זו וליתן פי שנים? לפיכך הוצרך לפרש להן טעמא של דבר. עוירות קדשים — עז עולה וחטאות ואשמות וקרבנות ציבור. שמתחלקן עורות קדשי הקדשים להכניסם, דכתיב (ויקרא ז): "עז העולה אשר הקריב", וילפינן בובחים (קג), מעולה כל עורות קדשי קדשים. ולערב — שכל יום היו מחלקין אותן לאנשי בית אב שעבדו היום. שהמשמר היה חלוק לששה בתי אבות לששה ימים, ומה שהגיע ליומן, הן מרובה הן מועט — הוא נוטל, אף על פי שיש יום שמרבים היחידים להביא ביום זה מחבירי. בעלי ורועות — שהיו כבהנים חזקים ומחביריהם. לערב שבת — רבולי משמרה תידיו התם, ולא יניחו לבעלי ורועות לטול בורע. גדולי כהונה — שרים שבהן. עמדי בעלים — כל כהני משמרות יחד, והקדישם לבדק הבית. בחר הבית — רחבה פניה חוץ לעזרה, ויש שם מעלות, כדאמרין בפרק קמא דימא (טז), דלם — דופי. קורות — מחוברין. עובי של אילן קרי קורה. בייתום — כהן גדול היה, וכן כולן, והיו להן עבדים חמסנין, וחובטין את העם. אלתי — מקלותיהן, כמו "לא באלה ולא ברומח" במסכת שבת (סג), לחישתן — יזעצי רע. קולמוסין — שהיו כותבין איגרות לרעה. אמרכלים — אמר כולו, על פיו נחתך כל צורך הקדש. שפימא — דכתיב (שמואל א. א): "אשר ישכבן את הנשים". בריך ידיה בשריא — חציצה פוסלת בקדשים. דרעין "ולקח הכהן", שיקח בעצמו. ועוד, דבזון הוא. ישמעאל בן פיאבי — כשר היה, אבל אנשי ביתו היו בעלי זרוע. שלש מאות עעלין — שהיה מגדל בביתו כהנים הרבה. מאי סלקא ביה — מה גמול נשתלם? מלכא ומלכא — מלכי בית חשמונאי. גדיא יאי — גדי טוב למאכל יותר מן הכבש.

הדרן עלך מקום שנהגו

על אמה פועי דינר זהב. ולגלגל היו מקפלין אותן ומניחין אותן על גב מעלה בחר הבית, כדי שיהיו עולי רגלים רואין שפלאכתם נאה ואין בה דלם. תנא, אבא שאול אומר: קורות של שקמה היו ביריחו, והיו בעלי ורועות נוטלין אותן בורע. עמדי בעלים והקדישם לשמים. עליהם ועל פיצא פהם אמר אבא שאול בן מבית חנין אוי לי מבית ביתוס אוי לי מאלתן, אוי לי מבית חנין אוי לי מלחישתן, אוי לי מבית קתרוס אוי לי מקולמוסן, אוי לי מבית ישמעאל בן פיאבי אוי לי מאגרופן. שהם כהנים גדולים, ובניהן גיזברין, וחתניהם אמרפלין, ועבדיהן חובטין את העם במקלות. תנו רבנן: ארבע צווחות צווחה עזרה, ראשונה: צאו מכאן בני עלי שפימאוי היכל ה'. ועוד צווחה: צא מיכן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים, דהוה פרוך ידיה בשריא ועבד עבודה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויפנסו ישמעאל בן פיאבי תלמידו של פנחס, וישמשו בכהונה גדולה. ועוד צווחה העזרה: שאו שערים ראשיכם ויפנסו יוחנן בן נרפאי תלמידו של פנקאי, וימלא פריסו מקדשי שמים. אמרו עליו על יוחנן בן נרפאי שהיה אוכל שלש מאות עגלים, ושוחה שלש מאות גרבי יין, ואוכל ארבעים סאה גזולות בקניון סעודה. אמרו: כל ימיו של יוחנן בן נרפאי לא נמצא נותר במקדש. מאי סלקא ביה ביששכר איש כפר ברקאי? אמרי: מלכא ומלכא הוו יתבי, מלכא אמר: גדיא יאי, ומלכא אמרה: אימרא יאי. אמרו: מאן מוכח - כהן גדול, דקא מסיק קרבנות כל יומא. אתא איהו אחי

אחיו

הכי גרסינן. נימא תלתא תנאי הוו לא תרי תנאי הוו — תנא קמא דרבי יוסי היינו רבי שמעון, ותנא קמא דרבי שמעון היינו רבי יוסי. ומאי "אף" — אקמייטא. לימא תלתא תנאי הוו — תנא קמא דרבי יוסי ללפת ולכרוכ ולא לקפלוט, ותנא קמא דרבי שמעון ללפת ולקפלוט ולא לכרוכ, ורבי יוסי ורבי שמעון כי הדדי סבירא להו, דללפת ולכרוכ ולקפלוט. לא — תנא קמא דרבי שמעון הוא רבי יוסי, ותנא קמא דרבי יוסי הוא רבי שמעון. ומאי "אף" דקאמר דרביהו — אקמייטא דתנא קמא דרבי יוסי ללפת ולכרוכ, וקאמר ליה רבי יוסי אף לקפלוט כמו ללפת, אבל לכרוכ לא. ותנא קמא דרבי שמעון נמי הכי קאמר ללפת ולקפלוט כרבי יוסי, וקאמר ליה רבי שמעון: אף לכרוכ כמו ללפת, אבל לקפלוט לא — דרביהו כתנא קמא דרבי יוסי. בן ברוך — שם אביו בחזק. כפליים במעושר — גרסינן. אני אתן לכם כפליים שיש לכם עכשיו פיהא, אתן לכם חולין מתוקנין ומעושרין: אין נותנין פיהא לירק — משום דמפקע ליה ממעשר, דכתיב (דברים יד): "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" — מי שאין לו נחלה עמך חייב לעשר, יצא פיהא שיש לו נחלה עמך. דהפקד ניהוה. וכן בשביעית, דהפקד פטור ממעשר, דכתיב (שמות כג): "ואכלו אבינו עמך, ויתרם תאכל חית השדה". מה היה אוכלת ופטורה ממעשר — אף אבינוס פטורין מן המעשר. למה ליה למישר להן לא מפני כו' — הא קא ידוב להן כפליים, ומיחזא חזר דלא עין צרה היא. דלא נמיור דחויי פדחי לן — ולא יתן לנו כלום, דמה לו לטול זו וליתן פי שנים? לפיכך הוצרך לפרש להן טעמא של דבר. עוירות קדשים — עז עולה וחטאות ואשמות וקרבנות ציבור. שמתחלקן עורות קדשי הקדשים להכניסם, דכתיב (ויקרא ז): "עז העולה אשר הקריב", וילפינן בובחים (קג), מעולה כל עורות קדשי קדשים. ולערב — שכל יום היו מחלקין אותן לאנשי בית אב שעבדו היום. שהמשמר היה חלוק לששה בתי אבות לששה ימים, ומה שהגיע ליומן, הן מרובה הן מועט — הוא נוטל, אף על פי שיש יום שמרבים היחידים להביא ביום זה מחבירי. בעלי ורועות — שהיו כבהנים חזקים ומחביריהם. לערב שבת — רבולי משמרה תידיו התם, ולא יניחו לבעלי ורועות לטול בורע. גדולי כהונה — שרים שבהן. עמדי בעלים — כל כהני משמרות יחד, והקדישם לבדק הבית. בחר הבית — רחבה פניה חוץ לעזרה, ויש שם מעלות, כדאמרין בפרק קמא דימא (טז), דלם — דופי. קורות — מחוברין. עובי של אילן קרי קורה. בייתום — כהן גדול היה, וכן כולן, והיו להן עבדים חמסנין, וחובטין את העם. אלתי — מקלותיהן, כמו "לא באלה ולא ברומח" במסכת שבת (סג), לחישתן — יזעצי רע. קולמוסין — שהיו כותבין איגרות לרעה. אמרכלים — אמר כולו, על פיו נחתך כל צורך הקדש. שפימא — דכתיב (שמואל א. א): "אשר ישכבן את הנשים". בריך ידיה בשריא — חציצה פוסלת בקדשים. דרעין "ולקח הכהן", שיקח בעצמו. ועוד, דבזון הוא. ישמעאל בן פיאבי — כשר היה, אבל אנשי ביתו היו בעלי זרוע. שלש מאות עעלין — שהיה מגדל בביתו כהנים הרבה. מאי סלקא ביה — מה גמול נשתלם? מלכא ומלכא — מלכי בית חשמונאי. גדיא יאי — גדי טוב למאכל יותר מן הכבש.

אחיו

המשך מעמוד רכב

בענין בריאותו הטוב תקותי שאם יתנהג כנייל בתחלת המכתב בטח ילך מצבו הלך וטוב ויבשר בשו"ט בזה בהקדם היותר אפשרי.

המחכה למכתב מבשר טוב ככהנ"ל ובפרט בנוגע לבריאותו הטוב, ופי"ש כל חבורתו תי',

מנחם שניאורסאהן

1 אחיו בדיה: אי גדיא יאי - יפק לתמידא! אמר מלכא: הואיל ולא הוי ליה אימתא דמלכותא
2 - ניפסקו לימיניה. יהב שוחד ופסקיה לשמאליה. שמע מלכא ופסקיה לימיניה. אמר רב יוסף:
3 בריד רחמנא דאשקליה ליששכר איש פפר ברקאי למיטרפסיה מיניה בהאי עלמא. אמר רב
4 אישי: יששכר איש פפר ברקאי לא תנא מתניתין. דתנן, רבי שמעון אומר: פבשים קודמים
5 לעזים בכל מקום, יכול מפני שמוכחרין במינן - תלמוד לומר: "אם פבש יביא קרבנו" - מלמוד
6 ששניהן שקולין כאחד. רבינא אמר: אפילו מקרא נמי לא קרא, דכתיב: "אם פבש" "אם עז"
7 אי בעי - פבש ליתיה, אי בעי - עז ליתיה.

הדרן עלך מקום שנהגו וסליקא לה פסח ראשון

אגרות קודש

בי"ה, כ"א שבט, ה'תשי"א

הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ וכו'

מוהרש"ז שי

שלום וברכה!

במענה על מכתביו מיום ט"ו וכ"ד טבת וי"ב שבט:

בענין שביעית - כפי הידיעות שנתקבלו כאן הקיבוצים החרדים שבאה"ק ת"ו בדעתם שלא לסמוך על קולות ולשמור שביעית כהלכתה.

לפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד הגשמים שירדו סו"ס, אם הצילו הזריעה במילואה או כו' ובטח ימלא במכתבו הבא בבשו"ט בזה ובכיוצא בזה.

ובמה דשאלנא קדמיכון אם למנוע המנהג שמאחרין המילה עד אחרי המנחה כדי שיהי ברוב עם.

הנה זריזין מקדימין למצות דוחה לענין דברוב עם הדרת מלך כדמוכח בר"ה (לב, ב), אבל לכאורה מילה שאני דטוב שתהי בשמחה כמו שקיבלוה עליהם (שבת קל, א) ועייגי"כ מגילה טז, ב כתובות ח, א. וביחוד נדה (לא, ב): כולם שמחים כו' וזה דוחה לזריזים מקדלי"מ שלכן בת"ב נדחה מאחרים המילה לאחר המנחה (שו"ע או"ח סו"ס תקנ"ט, ומה שאם חל בת"ב עצמו אין הדין כן הוא משום דאין החילוק בשמחה גדול כ"כ משא"כ בנדחה שמפסיק תעניתו).

והנה בשד"ח כללים מעי זיין כלל ג הביא מברכ"י או"ח ס"א חיי אדם כלל ס"ח ראה חיים פ' לך לך ולב חיים ח"ב סקכ"ז שאין לאחר פדה"ב בשביל זה וכותב בפשיטות שגם במילה הדין כן הוא.

ולפענ"ד חלוקים הם כנ"ל (ואין לומר דאדרבה במילה צ"ל הקדמה ביותר וביחוד, דהא בכל רגע של איחור ה"ה ערל ומאוסה הערלה כו' (ובמילא יקשה גי"כ על האיחור בת"ב הנ"ל) דשאני הכא דהתורה אמרה בפירוש וביום השמיני ולא הציבה גבולים ביום זה גופא, אלא דלפ"ז במילה שלא בזמנה צ"ל הקדמה נוסף על מה שבשאר מצות זריזין מקדימין (ועיין שד"ח שם) ואי"כ דין מילה בת"ב הנ"ל יהי רק במילה בזמנה, ולי"מ כן, וי"ל ואכמ"ל).

ובמוחש רואין שהשמחה תלויה ברוב המתועדים ולפעמים יש גם עצב בהמנע אחדים לבוא.

המשך בעמוד הבא

1 אחיו בדיה — בלשון צחוק. אימתא דמלכותא
2 — לא דיו שלא אמר כמותי, אלא שאמר אף
3 בלשון צחוק. דאשקליה — שהשיא עזו וגמולו.
4 למיטרפסיה — גמולו. לא תנא — לא שנה
5 משנה וברייתא. כבשים קודמין לעזים — בכל
6 מקום כתב כבש תחלה. אם כבש יביא לחטאת
7 — כאן הקדים שעירה לכבשה, דכתיב בפרשה
8 עליזנה: "והביא את קרבנו שעירת עזים" וגו',
9 והדר: "אם כבש יביא" וגו'. אם כבש אם עז —
10 גבי שלמים, מדלא הראה לך הכתוב רמז מובחר
11 בזה מזה — שמעת מינה ששניהן שוין.

פסחים דף נז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רכה

16 בתורה שהזכירו שניהם. מבררת המשנה: יבול שכבשים הוקדמו
17 מפני שהם מוכרחין במינן יותר מעיזים. דוחה המשנה: תלמוד לומר
18 לענין חטאת יחיד (ויקרא ד כח) 'להביא קרבנו שעירת עזים' ולאחר
19 מכן נאמר (שם ד לב) 'אם כבש יביא קרבנו', ומכך שבזה הקדימה
20 התורה את העז לכבש, זה מלמד אותנו ששנייה שקולין כאחד.
21 רבינא אמר, יששכר איש כפר ברקאי לא רק שלא למד משנה
22 ובריייתא, אפילו מקרא גמי לא קרא, דכתיב לענין קרבן שלמים
23 (ויקרא ג ז), 'אם כבש הוא מקריב', ולאחר מכן כתוב (שם ג יב) 'ואם עז
24 קרבנו', ומכך שלא רמז הפסוק איזה מהם מובחר יותר, מבואר
25 שאין עדיפות לכבש, אלא אי בעי כבש, ליתיה – אם רוצה להביא
26 לקרבנו כבש, שיביא, אי בעי עז, ליתיה – אם רוצה להביא לקרבנו
27 עז, שיביא.

1 אתו בדיה – הראה בידו בדרך צחוק וזלזול ואמר, אי נדיא יאי ופק
2 לתמיד – אם הגדי יותר טוב, שיקריבו אותו לקרבן התמיד ומכך
3 שמקריבים כבש בודאי שהוא משובח מן הגדי. אמר מלכא, הואיל
4 ולא הוי ליה אימתא דמלכותא שהרי לא די שלא אמר כמותי אלא
5 שאמר בלשון צחוק וזלזול, נפקסו לימיניה – שיחתכו את יד ימינה.
6 ממשיכה הגמרא בסיפור המעשה: יהב שוחד לשליח המלך כדי
7 שיחתוך את ידו השמאלית, ואכן השליח פסקיה לשמאליה – חתך
8 את ידו השמאלית. שמע מלכא מכך ופקסיה לימיניה – וציוה
9 שיחתכו לו גם את יד ימין. אמר רב יוסף, בריה דרבנא, דאשקליה
10 ליששכר איש כפר ברקאי למיטרפסיה מיניה בהאי עלמא – שנפרע
11 מיששכר איש כפר ברקאי והענישו בגמולו, כבר בעולם הזה.
12 הגמרא מלמדת שטעה מחמת שלא למד: אמר רב אשי, יששכר
13 איש כפר ברקאי, לא הניא מתניתין – לא שנה משניות, שאם כן היה
14 יודע שכבשים ועיזים שוים. דתנן (ברית ד כח), רבי שמעון אומר,
15 כבשים קודמים לעזים – כבשים כתובים לפני עזים, בקל מקום

הדרן עלך מקום שנהגו וסליקא לה פסח ראשון

המשך מעמוד הקודם

ובנדודי הרי עוד ענין תלוי בזה התועדות אנשי, שבטח מדברים אז בעניני תומצי ודא"ח,
וסו"ס הרי ציונו ה"א לעשות את כל החוקים כדי ליראה גוי.

ועכ"פ מספיקים טעמים אלו, לדעתי, שלא למנוע ביד הנוהגים כנ"ל.

בנוגע לחלוקת הש"ס וחלוקת המשניות הנה כיון שאדה"ז השתדל בתקנת חלוקת הש"ס,
כמובא בסוף אגה"ק ואדמו"ר מהר"ש כותב בתורתו שכל אחד צריך לגמור עכ"פ מסכת אחת בשנה –
הנה אם אין מקום בשו"א לשתיהן הרי דין קדימה לראשונה.

נהניתי במש"כ בסיום המשניות דצ"ל עוז וגם שלום כו' (ועי' פשוט הוא כמרו"ל דהקב"ה
נותן כח ועוז כדי שיוכלו לקבל ברכתו - סנה' ק, ב ולכן הקדים בכתוב עוז ליברך בשלום) ובהתועדות
כאן נתבאר דיוק לשון המשנה "לא מצא.. אלא" דהול"ל בקיצור דר[ק] השלום כלי כו' והעיקר איך
אפ"ל כלי לברכה שהיא בלי די אשר חדא מתורצת בחברתה ובטח ישנה רשימה. ואכמ"ל.

בברכה ופ"ש כל חברתם יחיו,

מנחם שניאורסאהן

ב"ה, כ"ב שבט, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

בשמחה נודעתי אשר בתו מרת... תחי' נתארסה לב"ג הרב.. ואביע בזה ברכותי למזל טוב מזל
טוב שיהי' הכל בשעה טובה ומוצלחת ויבנו ביתם על יסודי התורה והמצוה וכמו שנתבאר בתורת
החסידות.

כן ת"ח על הודעתו בשורה טובה שנכדו... שי' נמלאו לו ג' שנים. ומוסג"פ קטע ממכתב כ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע ע"ד מנהגן של ישראל לגזוז אז שערות הראש.

ויהי רצון שתמיד יבשר אך בשורות טובות בשלו ובשל ב"ב שיחיו וגם בעניני הכלל.

בברכ[ת] מז"ט והצלחה בעניניו,

מנחם שניאורסאהן

פרק חמישי – תמיד נשחט

מפרק זה ועד סוף פרק תשיעי עוסקת המסכת בכל ענייני קרבן הפסח שהיה קרב ביום ארבעה עשר בניסן. בפרק זה יבוארו הלכות שחיטת הפסח, הכוללות את זמן שחיטתו, ואת דיני השחיטה עצמה שתהא לשם פסח ולשם הבעלים, ושלא ישחט בשעה שיש חמץ לאחד מהמגוונים עליו, וכן סדר שחיטת הפסח, זריקת דמו, הפשטת עורו והקטרת אימוריו.

משנה

משנה זו עוסקת בביאור הזמן שנקבע לשחיטת הפסח, שבתורה נאמר (שמות יב ו) 'וַיִּשְׁחָטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים, ובמשנתנו יבואר מתי השעה שנקבעה לשחיטה, ושלא היה זמן זה שזה בכל ערב פסח. וכיון שבכל יום היו מקריבים בבין הערבים קרבן תמיד, כמו שנאמר בתורה (במדבר כח ג-ד) 'זֶה הָאֵשֶׁה אֲשֶׁר תִּקְרְבוּ לַיהוָה בְּכֹשֶׁשׁ בְּנֵי שָׁנָה תְּמִידָם שָׁנִים לְיוֹם עֹלָה תְּמִיד, אֵת הַכֹּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֹּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, ודרשו (לפננו ט) מפסוקים שקרבן התמיד קודם לקרבן הפסח, לכך מבארת משנתנו מתי הוא זמן הקרבת תמיד של בין הערבים, ומתי הוא זמן הקרבת הפסח.

קרבן תמיד הקרב בכל יום בין הערבים, בכל ימות השנה נשחט בשמונה שעות ומחצה – לאחר שעברו שמונה ומחצה שעות מהבוקר, ומתעסקים בשחיטה, ובהפשט ובנייתו ובהדחת הקריבים ובהולכת האברים לכבש ומהכבש למזבח במשך שעה אחת, וקרב – וגמר הקרבתו שהוא הקטרת האברים על גבי המזבח היה בתשעה שעות ומחצה. ובימי ערבי פסחים, כיון שהיו צריכים לשחוט את הפסח לאחר הקרבת התמיד, היו מקדימים להתעסק עם התמיד, והיה התמיד נשחט בשבע שעות ומחצה, וקרב – וגמר הקרבתו היה בשמונה ומחצה. וזמן זה קבוע הוא בין כשחל ערב פסח בימות החול, ובין כשחל בשבת. אבל כשחל ערב פסח להיות בערב שבת, מאחר שהיו צריכים להספיק לשחוט את הפסח לאחר התמיד וללכותו מבעוד יום, היו מקדימים יותר את הקרבת התמיד, והיה התמיד נשחט בשש שעות ומחצה, וקרב – וגמר הקרבתו היה בשבע ומחצה. ושחיטת הפסח היתה לאחריו – מיד לאחר גמר הקרבת התמיד.

גמרא

הגמרא מבררת את הטעם לקביעת זמן שחיטת התמיד שבכל יום בשמונה וחצי שעות. שואלת הגמרא: מָנָה הָיָה מִיָּלִי – מהיכן למדנו דברים אלו, שבכל יום תמיד של בין הערבים נשחט בשמונה שעות ומחצה וגמר הקרבתו בתשע שעות ומחצה.

משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי, יֵשׁ לַלְמֻד זֹאת, מִדְּאִמְרֵי קָרָא – מכך שבפסוק המדבר במצות הקרבת התמיד נאמר (במדבר כח ד) 'אֵת הַכֹּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֵת הַכֹּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, ולכאורה התורה היתה צריכה לכתוב 'וְאֵת הַכֹּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּרֶב' דהיינו מחצות היום שהחמה מתחילה לנטות למערב ועד הלילה, והטעם ששינתה וכתבה 'בין הערבים', הוא כדי ללמדנו, תִּלְקְחוּ לְבֵין שְׁנֵי עֶרְבִים – יש לך לחלוק את הערב שהוא שש שעות לשני חלקים, שְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמִחְצָה לָאֵן – לפני הקרבת התמיד, וּשְׁתֵּי שָׁעוֹת וּמִחְצָה לָאֵן – לאחר הקרבת התמיד, וְשָׁעָה אַחַת בִּינִיחָהּ, לְעִשְׂתֵּי שָׁעוֹת וּמִחְצָה לָאֵן של התמיד. ומכאן שזמן הקרבת התמיד הוא משמונה שעות ומחצה ועד תשע שעות ומחצה.

הגמרא מקשה על דברי רבי יהושע בן לוי: מִתֵּיב רָבָא, שֵׁנִי בְּמִשְׁנַתְנָה, 'בְּעֶרְבֵי פִסְחִים נִשְׁחָט בְּשֶׁבַע שָׁעוֹת וּמִחְצָה וְקָרֵב בְּשִׁמּוֹנָה וּמִחְצָה בֵּין בָּחוּל בֵּין בְּשִׁבְתָּ, וְאִי סֵלְקָא דַּעְתָּךְ שִׁזְמֵן הַקְרַבְתָּ הַתְּמִיד בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה בְּשִׁמּוֹנָה וּמִחְצָה הוּא מִדְּאוּרִייתָא, יִקְשֶׁה, הִיכִי מִקְדָּמִינֵן לִיה – איך מותר בערב פסח להקדימו לשבע ומחצה, והרי התורה לא חילקה בין הימים.

הגמרא חוזרת ומפרשת טעם אחר לענין קביעת זמן שחיטת התמיד: אֵלָּא אָמַר רָבָא, לַעֲלוֹם מִן הַתּוֹרָה מִצְוָתוֹ דְּתִמְד – זמן קיום

מצות הקרבת התמיד הוא מִשְׁנַתְנָה צִלְלִי עֶרֶב – משעה שחל האדם העומד כנגד החמה נוטה למזרח, והוא מחצי שעה לאחר חצות היום. מברר רבא: מָנָה מִשְׁנַתְנָה, מפרש רבא, משום דְּאִמְרֵי קָרָא (שם) 'בֵּין הָעֶרְבִים, וזמן זה הוא. מְעִידֵנָּה דְּמִתְחִיל שְׁמִשָּׁא לְמַעַרְב – משעה שהחמה מתחילה לנטות לצד מערב. ממשיך רבא לבאר את הטעם שקבעו זמנים חלוקים להקרבת התמיד: הַלָּקֵן, בְּשָׂאֵר יְמֵי הַשָּׁנָה, אף שלכאורה יש להקדים את שחיטת הפסח לשש שעות ומחצה משום שזריזים מקדימים למצוות, מכל מקום, כיון דְּאִיבָא קרבנות של נְדָרִים וְנִזְבָּת שצריכים להקריבם קודם קרבן התמיד, משום דְּרַחֲמֵינָא אָמַר (ויקרא ו) לגבי קרבן תמיד של שחר יְעַרְךָ עֲלֶיהָ הַעֲלֶה הַקִּטֹּרֶת עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים, וְאִמְרֵי מֵר – ופירש רבא לקמן (ע"ב) שלמים מדרשת הכתוב (עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים) 'שְׁעִלָּה' – לאחר קרבן התמיד הקרב בכל בוקר, הַשְּׁלָם – יש להשלים ולגמור להקריב את כל הַתְּקַרְבָּנוֹת בְּיוֹם שְׁבֹאוֹתוֹ הַיּוֹם, ואין להקריב לאחר תמיד של בין הערבים, ולפיכך מְאֻחְרֵינָּה לִיה – קבעו חכמים לאחר את זמן שחיטת התמיד של בין הערבים שמתחיל בשש ומחצה, בְּתַרְתֵּי שְׁעֵי – בשתי שעות, וְעִבְדִּין לִיה – ומתחילים את עשיית התמיד בשמונה שעות ומחצה, כדי שישפיקו להקריב את כל הקרבנות הצריכים להקריב באותו היום. וּבְעֶרְבֵי פִסְחִים, מאחר דְּאִיבָא קרבן פִּסְחָא שצריכים כל ישראל להקריב אֲחֵרֵי – לאחר קרבן התמיד של בין הערבים, קְדָמִין לִיה – מקדימים את שחיטת התמיד משאר כל ימות השנה בשעה אַחַת, וְעִבְדִּין לִיה בְּשֶׁבַע וּמִחְצָה, כדי שישפיקו כל ישראל להקריב את פסחיהם עד הלילה. וכשחל ערב פסח להיות בערב שבת, דְּאִיבָא נָפִי – שיש גם את צִלְתֵּיהּ של הפסח דְּלֹא דְּחֵי שָׁבַת, וצריך לעשותה מבעוד יום, מקדימים יותר את שחיטת התמיד, וּמוֹקְמִין לִיה אֲדִינִיה – ומעמידים את זמן שחיטתו על עיקר דינו, שהוא בְּשֶׁשׁ וּמִחְצָה.

הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה רבי ישמעאל ורבי עקיבא לענין זמן שחיטת התמיד, והגמרא מבארת שנחלקו אמוראי בפירוש דבריהם: תָּנִי רַבָּן בְּרִייתָא, בְּסִידוּר – כסדר שהיה נוהג בזמן שחיטת התמיד של בין הערבים בימות החול, כָּךְ הוּא גַם סִידוּר – סדר זמן שחיטת התמיד בשבת, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, שסדר זמן שחיטת התמיד בשבת הוא בְּסִידוּרֵי עֶרֶב פִּסְחָה.

מבררת הגמרא: מָנָה קָאָמַר – מהו פירוש דברי הברייתא בהבאת מחלוקתם, לפי שלא התבאר בברייתא האם נחלקו לענין ערב פסח או לענין שאר ימות השנה. מבארת הגמרא: אָמַר אֲבִי, הִכִּי קָאָמַר, בְּסִידוּרֵי בָחוּל בְּעֶרֶב הַפִּסְחָא – כשם שכשחל ערב פסח בימות החול, סדר זמן שחיטת התמיד של בין הערבים הוא בשבע שעות ומחצה, כָּךְ הוּא סִידוּרֵי בְּשִׁבְתָּ בְּעֶרֶב הַפִּסְחָא – כשחל ערב פסח בשבת, שזמן שחיטת התמיד בשבע שעות ומחצה, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, בְּסִידוּרֵי בְּעֶרֶב הַפִּסְחָא שחל להיות בערב שבת, שזמן השחיטה הוא בשש שעות ומחצה, כָּךְ הוּא סִידוּרֵי בְּעֶרֶב פִּסְחָא שחל בשבת, שמקדימים את שחיטתו לשש שעות ומחצה, והטעם, מפני שבשבת אין צריך לאחר את התמיד מחמת הנזרים והנדבות שצריכים להקריב לפניו. משום שנדרים ונדבות אינם קרבים בשבת, ולפיכך יש להקדים את זמן שחיטת התמיד ככל היותר, כדי שישאר זמן רב להקרבת כל הפסחים. וּמִתְנִיתִין דְּקָתְנִי – ולפי זה משנתנו שכתוב בה, שבערב פסח, התמיד נשחט בשבע ומחצה בין בחול בין בשבת, כדעת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הוּא, שאילו לדעת רבי עקיבא, בערב פסח שחל בשבת שחיטת התמיד היא בשש ומחצה.

מבררת הגמרא: מָנָה קָא מִיפְלִי – מהו טעם מחלוקתם, והרי לכאורה טעמו של רבי עקיבא מסתבר הוא, שבשבת שאין מקריבים נדרים ונדבות, יש להקדים את התמיד לשש ומחצה. מבארת הגמרא: בְּמִסְפָּרִין קוֹדְמִין לְבִיבִין קְדָמִינִי – עיקר מחלוקתם היא לגבי הקטרת שני בזיכי הלבונה שעל גבי השלחן של לחם הפנים, שנחלקו האם היה זה קודם הקרבת שני הכבשים שמקריבים למזבח בכל שבת, או לאחריהם, שְׁרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז
רש"י
תוספות

משנה תמיד של בין הערבים. וקרב בתשעה ומחצה – גמר הקרבנות, שהיו שוחקין שעה אחת בעשייתו. ובגמרא מפרש טעמא. ערבי פסחים – מקדמינן ליה, משום דבעי למיעבר פסח אחריו. בברייתא מפרש בגמרא מנא לן דפסח אחר תמיד. חל ערב פסח בערב שבת – בעינן לאקדומי טפי, משום דבעי לשחוט פסח אחריו ולצלוחו מבעוד יום. **גמרא** בין הערבים – משש שעות

משנה תמיד נשחט בשמונה ומחצה, וקרב בתשעה ומחצה. בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, בין בחול בין בשבת. חל ערב פסח להיות בערב שבת – נשחט בשש ומחצה, וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו. **גמרא** מנא הני מילי? אמר רבי יהושע בן לוי, דאמר קרא: "את הכבש אחר תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" חלקהו לבין שני ערבים, שתי שעות ומחצה לכאן ושתי שעות ומחצה לכאן, ושעה אחת לעשייתו. מתיב רבא: בערבי פסחים נשחט בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, בין בחול בין בשבת. ואי סלקא דעתך בשמונה ומחצה דאורייתא – היכי מקדמינן ליה? אלא אמר רבא: מצותו דתמיד משינוטו צללי ערב. מאי מטעמא – דאמר קרא: "בין הערביים" – מעידנא דמתחיל שמשא למערב. הלכך, בשאר ימות השנה דאיכא נדרים ונדבות, דרחמנא אמר: "עליה חלבי השלמים" ואמר מר: עליה חלבי השלמים – עליה השלם כל הקרבנות פולם – מאחרין ליה תרתי שעי, ועבדינן ליה בשמונה ומחצה. בערבי פסחים, דאיכא פסח אחריו – קדמינן ליה שעה אחת, ועבדינן ליה בשבע ומחצה. חל ערב פסח להיות ערב שבת, דאיכא נמי צלייתו דלא דחי שבת – מוקמינן ליה אדיניה בשש

תמיד נשחט – מאחרין ליה תרתי שעי. אבל טפי לא – שלא היו רוצין לעשות כל כך בצמצום סמוך לחשיכה, ורבא דמפרש לקמן מילתיה דר' ישמעאל כסדרו בחול בעלמא כן סדרו בשבת ערב הפסח, וקרב הפסח (בשמונה) ומחצה – היינו בדוחק משום מכמר בישרא.

מוקמינן ליה אדיניה בשש שעות ומחצה – בריש "אמר לזן המנונה" (יומא כח,ב) פריך: ונחשתי מבי משחרי חתלי. פירוש: מתחלת שבע. ומשני: משום דלא מכוני.

רבי ישמעאל סבר מוספין קודמים לבויכין – דוקא בשבת דערב הפסח פליגי, דאיכא היתירא שמקדמים אותו מפני עשיית הפסח שאחריו, ולא שייך למיגור אטו חול. אבל בשבת דעלמא – קרב כסדר החול, גיירא שבת אטו חול. **וקעבדינן** ליה בשבע ומחצה – ואם תאמור: ולעבדיה בתחלת שמונה! ופירש

בקונטרס: לפי שאין חלוק הלחם כלה בסוף שבע. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא לר' עקיבא קאמר: בויכין בחמש ומוספין בשש – משמע, לר' עקיבא ליכא שהיה בהקטרה וחילוק לחם אלא שענה ונראה לרבינו יצחק כלשון אחר שפירש בקונטרס. **מירי** ר' עקיבא כסדר הפסח שחל להיות ערב שבת קתני – אף על גב דלרבא נמי איכא למיפרך כדפריך בסמוך רבה בר עולא: מירי כסדרו בחול בעלמא כן סדרו בשבת, בערב הפסח קתני – רבא לא חשיב ליה פירכא, דהא ר' ישמעאל אמתניתין קאי, דקתני דערב הפסח שחל בחול בין בשבת, ועליה פליגי רבי ישמעאל. ולכך לא היה צריך להוכיח בדבריו ערב הפסח. **חיישינן** למיכמר בישרא – הואיל ואין הדרת קרביו ודחה שבת, כדאמר בפרק

"אלו דברים" (לקמן סה,ב).

דבר

ומחצה. תנו רבנן: פסידורו בחול קד סידורו בשבת, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: פסידורו בערב פסח. מאי קאמר? אמר אביי, הכי קאמר: פסידורו בחול בערב הפסח, קד סידורו בשבת בערב הפסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: פסידורו בערב הפסח שחל להיות בערב שבת, קד סידורו בשבת. ומתניתין דקתני בין בחול בין בשבת – רבי ישמעאל היא. במאי קא מיפלגי? במוספין קודמין לבויכין קמיפלגי: רבי ישמעאל סבר: במוספין קודמין לבויכין, עבר להו למוספין בשש, ובויכין בשבע, ועבדי ליה לתמיד בשבע ומחצה. רבי עקיבא סבר: בויכין קודמין למוספין, בויכין בחמש, ומוספין בשש, ועבדי ליה לתמיד בשש ומחצה. מתקיף לה רבא: מידי רבי עקיבא פסידורו בערב הפסח שחל להיות בערב שבת קתני? פסידורו בערב הפסח סתמא קתני! אלא אמר רבא, הכי קאמר: פסידורו בחול דעלמא – קד סידורו בשבת בערב הפסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: פסידורו בערב הפסח. ומתניתין דקתני בין בחול בין בשבת – רבי עקיבא היא. במאי קא מיפלגי – במכמר בשאר קמיפלגי: רבי ישמעאל סבר: חיישינן למכמר בשאר, ורבי עקיבא סבר: לא חיישינן למכמר בשאר.

מסלקין הישנה ומסדרין את החדשה, כדכתיב: "ביום השבת יערכנו", ומקטיר הבויכין, וזן מתירין הלחם לאכילת כהנים "ודיהה לחם לאזכרה", וחולקין הלחם מיד, וצריך שעה אחת להתעסק בכך. **רבי ישמעאל סבר מוספין קודמין** – לסילוק בויכין והקטרתן. וזמן מוספין אורחיהו בשש, דכתיב בהו "יום", ולא כתיב בהו "בקר", דכתיב: "דבר יום ביומו", וקיימא לן כסדר יומא בפרק "אמר לזן המנונה" (לר,א), בקר הוה הקדמה, ויום משמע אחרו. ובויכין בשבע – דבעי לאחרינהו, דבמוספין כתיב "יום", ובויכין כתיב "ביום" "ביום" תרי יומני. ומחא ילפין טעמא דאמנא מוספין קודמין לבויכין במסכת יומא (ושם) מרכיב בהו "ביום השבת" "ביום השבת" תרי יומני לאחר, ועבדינן ליה בשבע ומחצה. והוא הדין דמצו למעבדיה בתחלת שמונה, אלא חזא – דשמוא אין חילוק לחם הפנים כלה בסוף שבעה. ועוד, כל הני יומני לא משנינן ליה, אלא בשש ומחצה כדניח, או בשבע ומחצה כשאר ערבי פסחים. בויכין קודמין – וטעמא נמי מפרש התם: גמר חוקה חוקה מחביתין. מי קתני בו? – במילתיה דרבי עקיבא. ולהכי לא פריך ליה אמילתיה דרבי ישמעאל, דאיתו נמי אמר כותיה דאביי במקצה, ובההוא מקצה פריך ליה רבה בר עולא לקמן. כסידורו – של תמיד. בחול דעלמא – כל ימות השנה, דהיינו בשמונה ומחצה – כך סידורו בשבת בערב הפסח. דלא מקדמינן ליה למחר שחיטת הפסחים אחריו. דהואיל ואינו יכול לצלותו עד שתחשך – חיישינן שמא יתחמם בשר הפסח וסירי. רבי עקיבא אומר כסידורו – שאר ערב הפסח, מפני שהפסחים מרובים וצריך להקדימם. לא חיישינן למכמר בישרא – דחמום הבשר. ודומה לו ב"איתו נשך" (עד,א), על הכומר של ויתים – שנגידיו יחד בכלי כירי שיתחממו.

דברי הכל היא – ובין בחול ובין בשבת דקתני במתניתין – לא קאי אירשא אלא אערב
הפסח. והא דקאמר דברי הכל היא – היינו כלומר דמצינו למימר דברי הכל
לפלוגתא דרבי ברייתא דקימין עלה. אבל איכא שני ברייתות דמייית בסמוך. דפליגי בהדיא
בשבת דערב פסח. ומהנהו דחייב איכא למיפשט דלאו דברי הכל היא.

כאילו חל בשני בשבת – אין צריך לפרש

דדוקא נקט שני, דהוא יומא קמא
דמיקלע ביה ארבעה עשר דחד בשבתא לא חוי
לארביסר דלא בדיו פסח. דהא על כרחך, לרבא
דמוקי לה בשני בשבת דעלמא – לא חוי שני
בשבת דוקא. דהא לא בערב הפסח מיירי. הוא
הדן לאביי אם לא יהיה דוקא אין לחוש. ורשי
השקשה דעל פי הראיה היו מקדשין אין נראה
לרבינו יצחק, דאק על גב דדיו מקדשין על פי
הראיה – היו נוצרין שלא יבאו תרי שבי בהדי
הדדי, דאמרין בהדיא פרק קמא דראש השנה
(כ.א.) מאימין על העדים על החדש שנראה
בזמנו לומר שלא ראו. והא דאמרין בשילוח "אלו
קשרים" (שבת קי.א.) חלבי שבת קריבים ביום
הכפורים – אלמא בהדי הדדי נהנהו, מוקי לה
ב"החליל" (סוכה ד.ב.) כאחריה, דאמרי: אין בין
עצרת לעצרת אלא ארבעה ימים בלבד.

אלא לרבא קשיא – תימה: לרבא בר עולא נמי
תיקשי, ולדבריו לרבי עקיבא מוספין
קודמין לבזיכין, ולפי מה שהבריתא כאבי לרבי
עקיבא תמיד נשחט בשש ומחצה – ואם כן בזיכין
קודמין למוספין? ותיירך רבינו שמשון בן אברהם:
דלרבה בר עולא לא קאי ר' עקיבא אלא אירשא,
דקתני תמיד כל השנה קרב כהלכתו, משמע: לא
שנא חול ולא שנא שבת. ועלה פליג ר' עקיבא,
ואמר דשבת דעלמא כערב הפסח, והיינו ממש
כרבה בר עולא. או יתירך כרבא.

העולה עולה ראשונה – תימה: דבובחים פרק
"כל התירי" (פסח.א.) מקפין מקרא
אחרינא. דתנן: התמידין קודמין למוספין שנאמר:
"מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד". וליכא
למימר דהתם איצטריך לעצור שאין לתן תמידין
ומוספין אלא כדי אחד מהם – דהא קתני התם:
דס חטאת קודם לזם עולה, ודומיא דזה הוי
קרא תמידין. וליכא למימר נמי דאיצטריך
קרא תניא לעכב, דב"התכלת" (מנחות מט.ב.)
אמרין בהדיא דליכא עיכובא. ויש לומר: דהתם
איצטריך למוספין דלא קדמי, והבא לנדרים
ונתבות. וצריכי, דשמן מוספין תמידין שון קרבן
צבור. או שמו נדרים ונתבות חמירי – שרגלים
ומצויים יותר. אי נמי: קרא דהבא להקדמת
הקטרה, דבהקטרה כתיב: "וערך עליה העולה"
וקרא דכל התירי – להקדמת שחיטה, ד"רעשו
את אלה" – בעשיית חסד כתיב. והא דפריך
ב"התכלת" (שם) גבי הא דתנן: התמידין אין
מעבכין את המוספין, וקאמר: היכי דמי? אילימא
דאית ליה ולקדם – והתניא מנין שלא יתא דבר
כו, ומייית הא דרבא, ולא מייית קרא דמלבד –
משום דלשון שלא יתא דבר קודם משמע טפי
עיכוב, (ולחכי) אתייה טפי מן המשנה. אי נמי:

למימרא דאפילו בהקטרה, דלא תנן ב"כל התירי" תמיד של שחר קודם. אך קשה: דאמאי איצטריך "העולה" ו"מלבד" – תיפוק ליה דתמיד קודם למוספין, דבתמיד כתיב "בבקר" ובמוספין
כתיב "ביום" דמשמע בעיצומו של יום. ולמאי דאמרין ב"התכלת" דליכא עיכובא בהקדמה לתמיד – אתי שפיר הא דאמרין בריש עירובין (ב.א.): שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות
ההיכל – פסולים. שנאמר: "ושחטו פתח אהל מועד" – בזמן שחן פתוחין ולא בזמן שחן נעולין. דמטעם ששחטן קודם תמיד של שחר – לא הוו פסולין. והא דתני בתוספתא דמכילתין
[פרק רביעי]: כל הקדשים שהקריבן קודם תמיד של שחר, או עיכבן אחר תמיד של בין הערבים – פסולין. שאין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת, ואין לך שמתעכב אחר תמיד של
בין הערבים כו, הא פסולין היינו מדרבנן.

אי לא חיישין – ניעבדיה בשש ומחצה! קא סבר:
מוספין קודמין לבזיכין. עביד להו למוספין בשש,
ובזיכין בשבע, ועביד ליה לתמיד בשבע ומחצה.
מתקין לה רבה בר עולא: מידי "בסידרו בחול
קד סידרו בשבת בערב הפסח דברי רבי ישמעאל"
קתני? קד סידרו בשבת סתמא קתני! אלא אמר
רבה בר עולא, הכי קתני: בסידרו בחול דעלמא
קד סידרו בשבת דעלמא, דברי רבי ישמעאל. רבי
עקיבא אומר: בסידרו בערב הפסח דעלמא, קד סידרו
בשבת דעלמא. ומתניתין דקתני בין בחול בין בשבת
– דברי הכל היא. במאי קמיפלגי? בגורת נדרבות
ונדרים קמיפלגי. רבי ישמעאל סבר: גזרין שבת אטו
חול, ורבי עקיבא סבר: לא גזרין. אי לא גזרין –

ניעבדיה בשש ומחצה: קסבר: מוספין קודמין לבזיכין,
מוספין בשש, ובזיכין בשבע, ועביד ליה לתמיד בשבע
ומחצה. מיתיבי: תמיד כל השנה פולה קרב כהלכתו,
נשחט בשמונה ומחצה וקרב בתשע ומחצה. ובערב
הפסח נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה.
חל להיות בשבת – כחל להיות בשני בשבת, דברי
רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: בסידרו בערב הפסח.
בשלמא לאביי – ניהא. אלא לרבא קשיא! אמר לך
רבא: לא תימא "כחל בשני בשבת" אלא תימא
"בשני בשבת" דעלמא. מיתיבי: חל להיות בשבת
– בסידרו כל השנה פולה, דברי רבי ישמעאל. רבי
עקיבא אומר: בסידרו בערב הפסח דעלמא. בשלמא
לרבא – ניהא, אלא לאביי קשיא! אמר לך אביי: לא
תימא "בסידרו כל השנה" אלא תימא "בסידרו כל
השנים פולין" דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר:
בסידרו ערב הפסח שחל להיות בערב שבת. תנו
רבנן: מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר –
תלמוד לומר: "וערך עליה העולה". מאי תלמודא?
אמר רבא: "העולה" – עולה ראשונה. ומנין שאין
דבר קרב אחר תמיד של בין הערבים – תלמוד לומר:
"והקטיר עליה חלבי השלמים". מאי תלמודא? אמר
אביי: עליה שלמים, ולא על חביריה שלמים. מתקין
לה רבא: אימא שלמים הוא דלא נקריב, הא עולות
נקריב! אלא אמר רבא: "השלמים" – עליה השלם
כל הקרבנות פולין. תנו רבנן: תמיד קודם לפסח, פסח קודם לקטרת, קטרת קודמת לזרות.

יאורר

יאורר

תיפוק ליה דתמיד קודם למוספין, דבתמיד כתיב "בבקר" ובמוספין
כתיב "ביום" דמשמע בעיצומו של יום. ולמאי דאמרין ב"התכלת" דליכא עיכובא בהקדמה לתמיד – אתי שפיר הא דאמרין בריש עירובין (ב.א.): שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות
ההיכל – פסולים. שנאמר: "ושחטו פתח אהל מועד" – בזמן שחן פתוחין ולא בזמן שחן נעולין. דמטעם ששחטן קודם תמיד של שחר – לא הוו פסולין. והא דתני בתוספתא דמכילתין
[פרק רביעי]: כל הקדשים שהקריבן קודם תמיד של שחר, או עיכבן אחר תמיד של בין הערבים – פסולין. שאין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת, ואין לך שמתעכב אחר תמיד של
בין הערבים כו, הא פסולין היינו מדרבנן.

יאורר

ממשיכה הגמרא ושואלת על טעמו של רבי עקיבא: **אי לא תישינין**
 שהבשר יתחמם ויתקלקל, **ניעבדיה** – היה לו להקדים לעשות את
 התמיד **בשש ומוחצה**, כדי שיהיה די זמן לשחוט את הפסחים
 המרובים משבע ומחצה, ובשבת הלא אין מביאים נדרים ונדבות
 שיש לאחר עבורם. משיבה הגמרא: **קא סבר רבי עקיבא**, שהקרב
 המוספין קודמין להקטרת הקורבן, ונמצא שבשעה השביעית
 מסטירים את הכיורים, ואי אפשר לעשות את התמיד בשעה זו,
 ולכן **עבדי להו למוספין בשש, וכוזיבין בשבע, ועבדי ליה לתמיד**
בשבע ומוחצה.

רבה בר עולא מקשה על פירושו של רבא: **מתקוף לה רבה בר**
עולא, מדי – וכי בברייתא 'בסידרו בחול כך סידרו בשבת בערב
 הפסח דברי רבי ישמעאל' קתני, והלא 'כך סידרו בשבת' סתמא
 קתני – כתוב 'ובת', שבתם, ומשמע שמחלוקתם היתה לגבי כל
 שבתות השנה, ולא רק לגבי ערב פסח שחל בשבת.

מביאה הגמרא פירוש שלישי בדברי הברייתא: **אלא אמר רבה בר**
עולא, הכי קתני – כך היא כוונת הברייתא, **בסידרו** של תמיד בימות
 החול **דעלמא** – בימות החול של כל השנה, שהוא בשמונה ומחצה,
 כך סידרו **בשבת דעלמא** – בשבתות של כל השנה, שלעולם זמן
 שחיתת התמיד הוא בשמונה ומחצה, ואף שבחול טעם האחר
 הוא מחמת קרבנות הנדרים והנדבות, ובשבת אין מקריבים אותם,
 מכל מקום קבעו זה הזמן לא שבת כדי שלא יבואו לטעות להקדים
 גם בחול, ולא יוכלו להקריב נדרים ונדבות לאחריו. וכמבואר
 בגמרא להלן, אלו דברי רבי ישמעאל. **רבי עקיבא חולק ואומר,**
בסידרו של התמיד בערב הפסח דעלמא – שבכל ימות השנה, שהוא
 בשבע ומחצה, כך הוא סידרו **בשבת דעלמא** – בכל שבתות השנה,
 לפי שאין נדרים ונדבות קריבים בשבת, ולכן אין טעם לאחר את
 שחיתת התמיד לשמונה ומחצה, ולא גזרו על שבת משום חול.
 ולפי זה נמצא שלא נחלקו כלל לגבי ערב פסח, ומהנתינן דקתני –
 ולפי זה משנתנו שכתוב בה, שבערב פסח נשחט התמיד בשבע
 ומחצה בין בחול בין בשבת, דברי חבלי היא.

מבררת הגמרא: **במאי קמיפלגי** – מהו סברת מחלוקתם לגבי כל
 שבתות השנה. משיבה הגמרא: **בגורת נדבות ונדרים קמיפלגי** –
 חולקים הם האם יש לגזור בשבתות לאחר את זמן השחיטה כדי
 שלא יבואו להקדים בחול ולא יוכלו להקריב הנדרים והנדבות,
 שרבי **ישמעאל סבר, גזרינן** – יש לגזור על שבת, אמו – משום ימתי
 החול, **ורבי עקיבא סבר, לא גזרינן על שבת**, ולכן ניתן לשחוט
 בשבת בשבע ומחצה.

שואלת הגמרא על רבי עקיבא: **אי לא גזרינן על שבת, ניעבדיה** –
 יש לנו להקדים ולעשות את שחיתת התמיד **בשש ומוחצה**, מפני
 שהזיזים מקדימים למצוות. משיבה הגמרא: **קסבר רבי עקיבא,**
שהמוספין קודמין לכוזיבין, ולכן מוספין נעשים בשש, ולאחר מכן
 עבודת **וכוזיבין בשבע, ועבדי ליה לתמיד** לאחר מכן **בשבע ומוחצה**.
 הגמרא מקשה על רבא שפירש בדעת רבי ישמעאל, שזמן שחיתת
 התמיד בערב פסח החל בשבת הוא בשמונה ומחצה: **מיתיבי, שנינו**
בברייתא, תמיד של בין הערבים, בכל ימות השנה פולה קרב
בהלכתו – כעיקר הזמן שקבעו לו חכמים, שהוא, **נשחט בשמונה**
ומחצה, וקרב – וגמר הקרבנו **בשש ומוחצה, ובערב הפסח, התמיד**
נשחט בשבע ומוחצה, וקרב – וגמר הקרבנו **בשמונה ומחצה, ואם**
חל ערב פסח להיות בשבת, היה הוא באילו חל ערב פסח להיות
ביום שני בשבת, ונשחט בשבע ומחצה, אלו הם דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא חולק ואומר, בסידרו בערב הפסח, הגמרא מפרשת
שלדברי אביי הברייתא מובנת ולדברי רבא קשה: בשלמא לאביי
ניחא – לדעת אביי שפירש בדעת רבי ישמעאל שזמן שחיתת
 התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא בשבע ומחצה, דברי רבי
 ישמעאל מובנים, **אלא לרבא** שאמר שלרבי ישמעאל זמן שחיתת
 התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא בשמונה ומחצה ואין
 מקדימים אותו משום שחוששים לחיזומם הבשר, **קשיא,**
 שבריייתא כאן מבואר, שלדעת רבי ישמעאל זמן השחיטה הוא
 כמו ערב פסח שחל בחול שהוא בשבע ומחצה.

מתרצת הגמרא: **אמר לה רבא, לא תיקא** – אל תאמר בדברי רבי
 ישמעאל שחל ערב פסח בשבת דינו כחל ערב פסח **בשני בשבת,**
אלא אימא בדבריו, שדינו בשני בשבת **דעלמא** – כשני בשבת של
 שאר ימות השנה, שהתמיד נשחט בשמונה ומחצה.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת שנחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 בענין זה, ויש להקשות ממנה על פירוש אביי שלדעת רבי
 ישמעאל זמן השחיטה בערב פסח שחל בשבת הוא בשבע ומחצה
 ולדעת רבי עקיבא בשש ומחצה: **מיתיבי** – הקשו בני הישיבה על
 אביי, שנינו בברייתא, **חל ערב פסח להיות בשבת, זמן שחיתת**
התמיד הוא בסידרו בכל ימות השנה פולה, שהוא בשמונה
ומחצה, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר, זמן שחיתת התמיד
 הוא **בסידרו בערב הפסח שחל בימות החול, שהוא בשבע ומחצה.**
 הגמרא מפרשת שלדברי רבא מובנת הברייתא ולאביי קשה:
בשלמא לרבא ניחא – לדברי רבא מובנים דברי שניהם, שכן פירש
 את דבריהם בברייתא הראשונה, שלדעת רבי ישמעאל זמן
 שחיתת התמיד הוא בשמונה ומחצה, ולדעת רבי עקיבא זמן
 שחיתת התמיד הוא בשבע ומחצה. **אלא לאביי** שאמר שלדעת רבי
 ישמעאל זמן שחיתת התמיד הוא בשבע ומחצה ולדעת רבי
 עקיבא זמן שחיתת התמיד הוא בשש ומחצה, **קשיא, שבריייתא זו**
 מפורש שלדעת רבי ישמעאל זמן שחיתת התמיד הוא בשמונה
 ומחצה ולדעת רבי עקיבא זמן שחיתת התמיד הוא בשבע ומחצה.
 מתרצת הגמרא: **אמר לה אביי, לא תיקא** – אל תאמר בדברי רבי
 ישמעאל שזמן שחיתת התמיד בערב פסח שחל בשבת הוא
'בסידרו כל השנה, אלא אימא' 'בסידרו של ערב פסח שבכל השנים
בכול' שהוא בשבע ומחצה, דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר,
בסידרו בערב הפסח, וכונתו לערב פסח שחל להיות בערב שבת,
 שזמן שחיתת התמיד בו הוא בשש ומחצה.

הסוגיא שלפנינו עוסקת בבירור סדר הקרבת הקרבנות בכל יום
 כפי שנלמד מהפסוקים: **תנו רבנן בברייתא, מנין שלא יהא דבר**
 נקטר על גבי מערכה גדולה של עצים שעל גבי המזבח קודם
 לתמיד של שחר, **תלמוד לומר** – מלמדנו הכתוב (ויקרא ו ה) **ויהאש**
על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר
וערב עליה העולה והקטיר עליה חלבי השלמים, ומכך שלאחר
 שנאמר **'ובער עליה הכהן עצים'** שהיא סידור המערכה נאמר
 'וערב עליה העולה', יש ללמוד שהדבר הראשון שמקטירים על
 המערכה הוא עולת התמיד ולא דבר אחר.

מבררת הגמרא: **מאי תלמודא** – כיצד לומדים מפסוק זה ש'העולה'
 האמורה בכתוב היא תמיד של שחר. מבארת הגמרא: **אמר רבא,**
 יש ללמוד זאת מכך שנאמר **'העולה'** שהיתה התורה יכולה
 לכתוב 'וערב עליה עולה' בלא האות ה"א, ומכך שכתבה 'העולה'
 בה"א, שומעים אנו שהכוונה לעולה החשובה הכתובה **ראשונה**
 לכל העולות בסדר קרבנות המועדות שבפרשת פנחס (במדבר כח),
 והיא עולת התמיד.

מוסיפה הברייתא: **ומנין שאין דבר קרב על המערכה אחר תמיד**
של בין הערבים, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב (ויקרא ו ה) **'והקטיר**
עליה חלבי השלמים'.
 מבררת הגמרא: **מאי תלמודא** – כיצד לומדים מפסוק זה שאין
 להקריב אחר תמיד של בין הערבים. מבארת הגמרא: **אמר אביי,**
 יש לדרוש את הפסוק כך, **שרק עליה** – אחרי עולת תמיד של שחר
 האמורה בתחילת פסוק זה וכמבואר בתחילת הברייתא ניתן
 להקריב קרבנות שלמים, **ולא על הכהרית** – לאחר תמיד של בין
 הערבים אין להקריב יותר קרבנות שלמים.

רבא מקשה על פירושו של אביי: **מתקוף לה רבא** בדברי אביי,
אימא, שלמים הוא דלא נקריב – שרק קרבנות שלמים אין להקריב
 אחר תמיד של בין הערבים, **הא עולות, נקריב** – יהא מותר להקריב
 אף לאחר תמיד של בין הערבים, שכן מפסוק זה אין ללמוד אלא
 לענין שלמים, ומדוע נאמר בברייתא שאין קרבן הקרב אחר תמיד
 של בין הערבים.

רבא מבאר את הדרשה בצורה אחרת: **אלא אמר רבא, יש לדרוש**
 את תיבת **'השלמים'** מלשון השלמה, ופירוש הפסוק 'עליה חלבי
 השלמים' כך הוא, **עליה** – לאחר קרבן תמיד של שחר, **השלם** –
 גמור ושלמים את הקרבת כל הקרבנות **פולה, אבל לאחר תמיד של**
 בין הערבים אין להקריב יותר.

עתה מפרשת הגמרא שיש עבודות שהיו נעשות לאחר הקרבת
 התמיד של בין הערבים: **תנו רבנן בברייתא, תמיד של בין הערבים**
קודם להקרבת קרבן פסח, וקרבן פסח קודם להקטרת הקטרת של
 בין הערבים, והקטרת הקטרת קודמת להדלקת נרות המנורה,

להדלקת הנרות: **סלקא דעתך אמינא, הואיל וכתביב** (שם ל ח) 60
זבהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה, אמינא, שמשמעות 61
הפסוק הוא שנדליק נרות פרישא – שבתחילה ידליקו הנרות, והדר 62
– ולאחר מכן נקטיר קטורת, שכן משמעות הכתוב שלאחר 63
שידליק אהרן את הנרות בבין הערבים, יקטיר את הקטורת, לכך, 64
מיעט רחמנא – הוצרכה התורה למעט ולכתוב 'אותו', להשמיענו 65
שהדלקת הנרות היא האחרונה. מקשה הגמרא: אלא הפסוק 66
שנאמר 'בין הערבים יקטירנה' למה לי – איך הוא יתפרש, שהרי 67
משמע בפסוק זה שנרות תחילה ולאחר מכן קטורת. משיבה 68
הגמרא: הכי קאמר רחמנא – כך היא כוונת הפסוק, 'ובהעלות 69
אהרן את הנרות בין הערבים' כלומר, בעידן דמדלקת נרות – בזמן 70
שתדליק את הנרות, יקטירנה' כלומר, תהא מקטירא קטרת – 71
הקטורת תהא מוקטרת כבר. 72
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין סדר הקרבנות: תנו רבנן 73
בברייתא, אין לה דבר הקרב על גבי אש המזבח שקודם להקטרת 74
אברי התמיד של שחר, אלא הקטרת הקטרת בלבר, מפני שנאמר 75
בה בקטורת (שמות ו ז) 'והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר 76
בבקר', ודיון הוא שיוקדם קטרת שהיא דבר שנאמר בו בבקר בבקר, 77
דכתביב – שכתוב בו 'והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר', 78
לדבר – קרבן תמיד של שחר, שלא נאמר בו אלא בקר אחד, שנאמר 79
(שמות כט לט, במדבר כד ח) 'את הכבש האחד תעשה בבקר', 80
ואין לה דבר שמתקרב להקריב אחר תמיד של בין הערבים, אלא 81
הקטרת הקטרת, והדלקת הנרות, והקרב קרבן פסח, מפני 82
שנאמר בו גם בערב וגם בין הערבים וכמובא בברייתא לעיל, 83
ומחוסר כפורים בערב הפסח – מי שהיה טמא בטומאת מצורע או 84
זב, שלאחר שנטהר סופר שבעה ימים וביום השביעי טובל, וביום 85
השמיני עליו להביא קרבנות לגמר טהרתו, וכל זמן שלא הביא 86
קרבנות אלו, נקרא הוא מחוסר כפרה ואסור לו לאכול בקדשים, 87
ואם הגיע יום השמיני שלו בערב הפסח ושכח ולא הביא את 88
קרבנותיו לפני תמיד של בין הערבים, מביא אף לאחר התמיד, 89
והדיון הוא שצובל שנית מדברי חכמים שכיון שעד עתה היה אסור 90
באכילת קדשים הצריכוהו לטבול שנית כמבואר במסכת חגיגה 91
(כא. כה), ולאחר מכן אוכל את פסחו לערב, שלצורך קיום מצות 92
הפסח התירו לו להקריב את קרבנותיו לאחר התמיד, וכמבואר 93
בגמרא להלן. רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר, שלא 94
רק מחוסר כפורים בערב פסח מביא את קרבנותיו לאחר תמיד של 95
בין הערבים, אלא אף מחוסר כפורים בשאר ימות השנה, כגון אם 96
הביא שלמי נדבה קודם התמיד, יכול הוא להקריב את קרבנותיו, 97
והדיון הוא שצובל שנית מדברי חכמים שכיון שאף עתה היה אסור 98
לערב, שגם לצורך קיום מצות אכילת קדשים התירו להקריב את 99
קרבנותיו לאחר התמיד, וכדלהלן בגמרא. 100
הגמרא מבררת מדוע התירו למחוסר כפורים לעבור על איסור 101
הקרב קרבנות לאחר תמיד של בין הערבים: בשלמא לתנא קמא 102
שהתיר לצורך קרבן פסח הדבר מובן, משום שיבא מצות עשה 103
דפסח שחמור הוא מפני שיש בו כרת וידחה את האיסור הנלמד 104
ממצות עשה דהשלמה – שנאמר (ויקרא ו ח) 'והקטיר עליה חלבי 105
השלמים ודרשו: עליה השלם כל הקרבנות כולם, שהוא קל יותר 106
מפני שאין בו כרת. אלא לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא 107
שאמר שאף לצורך אכילת שאר קדשים מקריבים לאחר התמיד, 108
יש לתמוה, מאי אולמייה – מדי עדיפותו דהאי עשה – של עשה זה 109
של אכילת קדשים, מהאי עשה – של 'עליה השלם כל הקרבנות 110
כולם'. 111
מתרצת הגמרא: אמר רבינא אמר רב חסדא, אכן לא התיר רבי 112
ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא להקריב קרבנות כפרה על 113
גבי המזבח לאחר תמיד של בין הערבים לצורך מצות אכילת 114
קדשים, אלא קמא בהפסח העוף עסקין – מדובר במצורע עני 115
שמביא חטאת העוף, שאין למזבח אלא דמה, ואילו בשאר נאכל 116
לכהנים ואינו נקטר על גבי המזבח, ולפיכך ניתן להקריבו אף 117
לאחר תמיד של בין הערבים, שכן האיסור של 'השלמה' לא נאמר 118

הברייתא מבארת את הטעם שקרבן תמיד קודם לקרבן פסח: 1
ואחר – יש לאחר דבר – קרבן פסח, שנאמר בו (דברים טו ז) 'כי אם 2
אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם תזבח את הפסח 3
בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים, ונאמר בו גם 'ושחטו 4
אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים' (שמות יב ו), שיש בו שני מיני 5
לשונות של 'ערב, לדבר – קרבן תמיד שלא נאמר בו בערב, אלא 6
זאת הכבש השני תעשה בין הערבים' (במדבר כח ד-ה) בלבר, ולפיכך 7
הפסח קרב לאחר התמיד. 8
הגמרא מקשה על טעם זה: אי הכי – אם טעם איחור הפסח הוא 9
משום שיש לאחר דבר שנאמר בו שני מיני לשונות של ערב לדבר 10
שלא נאמר בו אלא לשון אחד, יקשה, קטרת ונרות נמי נקדמו 11
לפסח – יש להקדים גם את הקטרת הקטרת והדלקת הנרות 12
לקרבן פסח, מטעם זה עצמו, שאחר דבר – קרבן פסח שנאמר בו 13
גם בערב, וגם בין הערבים, לדבר – קטורת ונרות שלא נאמר בו אלא 14
זבהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה קטרת תמיד לפני 15
ה' לדרתיהם' (שמות ו ח) בלבר, ואילו בברייתא (לעיל נה) שנינו 16
שפסח קודם לקטורת ונרות. 17
מתרצת הגמרא: שאני התם – שונה הדבר שם בהדלקת הנרות 18
והקטורת, שאף על פי שנאמר בהם רק 'בין הערבים' אי אפשר 19
לאחר את הקרבן הפסח לאחריהם, משום דמיעט רחמנא – 20
שהתורה מיעטה בפירוש שאין לעשות עבודה אחריהם, שלגבי 21
נרות נאמר (שמות כו כא) 'וערף אותו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני 22
ה' חקת עולם לדרתם מאת בני ישראל, וללמדנו בא שהדלקת 23
הנרות היא העבודה האחרונה ביום, וכפי שדרשו מפסוק זה 24
בברייתא. דתנא בברייתא בפירוש הפסוק (שם) 'מערב ועד בקר', הן 25
לה מדרגה – שצריך ליתן בכל נר שמן בשיעור שתהא דולקת מערב 26
עד בוקר, והוא חצי לוג. דורשת הברייתא דרשה נוספת מפסוק זה: 27
דבר אחר נלמד מפסוק זה, אין לה עבודה שבשירה מערב עד בוקר 28
אלא זו בלבר. מבררת הגמרא: מאי מעמא – איך דורשים זאת 29
מהפסוק. מפרשת הגמרא: אמר קרא, 'ערף אותו אהרן ובניו מערב 30
עד בקר' ומתיבת 'אותו' יש ללמוד, אותו – הדלקת הנרות בלבד 31
תהא נעשית מערב עד בוקר, ואין לה דבר אחר מעבודות היום 32
הנעשה לאחריה מערב עד בוקר, ומפני זה יש להקדים את קרבן 33
הפסח להדלקת הנרות. ולענין קטורת שמאחרת לפסח, מבארת 34
הגמרא: ואיתקש קטרת לנרות – וכיון שהקטרת הקטורת והדלקת 35
הנרות נאמרו באותו הפסוק, יש להשוות את דיניהם ואף לאחר 36
הקטרת הקטורת אין לעבוד עבודה אחרת, ולכן מקדימים את 37
קרבן הפסח לקטורת ולהדלקת הנרות. 38
הגמרא מביאה ברייתא החולקת על הנאמר בברייתא הראשונה 39
לענין סדר הקרבן הפסח, קטורת ונרות: ותנא – ושנינו בברייתא 40
אחרת, כי קושין – כפי שסברנו בקושיא. שיש לאחר את קרבן 41
פסח להדלקת הנרות והקטורת מפני שנאמר בו גם 'בין הערבים' 42
וגם 'בערב', תמיד של בין הערבים קודם לקטרת של בין הערבים, 43
וקטרת קודמת להדלקת הנרות, והדלקת הנרות קודמת לשחיטת 44
הפסח, מפני שאחר דבר – קרבן פסח, שנאמר בו גם 'בערב' וגם 45
'בין הערבים', לדבר – לתמיד וקטורת והדלקת הנרות, שלא נאמר 46
בו אלא 'בין הערבים' בלבר. 47
מקשה הגמרא על ברייתא זו: והא בתביב (שם) 'ערף אותו אהרן 48
ובניו מערב עד בקר לפני ה' ותביב זו באה למעט, שהדלקת 49
הנרות היא העבודה האחרונה בערב, ושלא תהיה עבודה 50
לאחריה, וכיצד מקריבים את הפסח לאחר הנרות, כמובא 51
בברייתא הקודמת. מתרצת הגמרא: האי אותו מיבעי ליה למעוטי 52
עבודה שבפנים – לדעת ברייתא זו אין כוונת הפסוק למעט מ'אותו' 53
אלא עבודה הנעשית בתוך ההיכל, בדומה לעבודת הנרות שהיא 54
עבודת פנים, אבל קרבן פסח הנעשה מחוץ להיכל אינו בכלל 55
המיעוט, ויכול להעשות לאחר הדלקת הנרות. מבררת הגמרא: 56
ומאי ניהו – איזו עבודת פנים בא הפסוק להשמיענו שלא לעשותה 57
לאחר הדלקת הנרות, משיבה הגמרא: עבודת הקטרת היא. 58
הגמרא מפרשת מדוע היה מקום לומר שהקטורת מאוחרת 59

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף נט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלא תוספות

יאורח דבר בו' – טעמא דרישא קא מפרש. תמיד קודם לפסח, דין הוא שיאורח הפסח שנאמר בו "בערב" ו"בין הערבים" – "תובח את הפסח בערב" (דברים טו), "ושחטו אותו" וגו' (שמות יב) – תמיד שלא נאמר בו אלא "את הכבש השני תעשה בין הערבים" (במדבר כה). אי הכי קטרת וגירות נמי ליקדמו לפסח – משום האי טעמא גופיה – יאורח

יאורח דבר דבר שְׁנָאֵמַר בו "בְּעֶרֶב" ו"בין הערבים" לְדָבָר שֶׁלֹא נֵאמַר בו "בְּעֶרֶב" אֵלָּא "בין הערבים" בְּלִבָּהּ. אי הכי, קטרת וגירות נמי נקדמו לפסח; יאורח דבר שְׁנָאֵמַר בו "בְּעֶרֶב" ו"בין הערבים" לְדָבָר שֶׁלֹא נֵאמַר בו אֵלָּא "בין הערבים" בְּלִבָּהּ! שְׁאֵנִי הֵתֵם, דְּמִיַּעַט רִחֲמֵנָּא "אותו". דְּתֵנִינָּא: "מַעֲרַב וְעַד בֹּקֶר" – תֵּן לָהּ מִדְּתָהּ שֶׁתְּהֵא דוֹלָקָת מַעֲרַב עַד בֹּקֶר. דָּבָר אַחֵר: אֵין לָךְ עֲבוּדָה שֶׁשִּׁשְׁרָה מַעֲרַב עַד בֹּקֶר אֵלָּא זֶה בְּלִבָּהּ. מֵאִי טַעְמָא? אָמַר קָרָא: "יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבְנָיו מַעֲרַב עַד בֹּקֶר" – אֹתוֹ מַעֲרַב עַד בֹּקֶר, וְאֵין דָּבָר אַחֵר מַעֲרַב עַד בֹּקֶר. וְאִיתְקַשׁ קַטְרֵת לְגִירוֹת. וְתֵנִינָּא כִּי קוֹשְׁיִין: תִּמִּיד קוֹדֵם לְקַטְרֵת, קַטְרֵת קוֹדֶמֶת לְגִירוֹת וְגִירוֹת קוֹדֶמֶת לְפֶסַח. יאורח דבר שְׁנָאֵמַר בו "בְּעֶרֶב" ו"בין הערבים" לְדָבָר שֶׁלֹא נֵאמַר בו אֵלָּא "בין הערבים" בְּלִבָּהּ. וְהָא פְתִיב "אותו"! הֵא "אותו" מִיַּבְעֵי לִיהַ לְמַעוֹטֵי עֲבוּדָה שְׁפָפִינִם, וּמֵאִי נִיהוּ – קַטְרֵת. סִלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: הוֹאִיל וּכְתִיב "וְהִעֲלֹתָ אֹהֶרֶן אֶת הַגִּירוֹת בֵּין הָעֶרְפִּים יִקְטִירֶנָּה" אִימָא נִדְלִיק גִּירוֹת בְּרִישָׁא, וְהִדֵּר נִקְטִיר קַטְרֵת – מִיַּעַט רִחֲמֵנָּא "אותו". אֵלָּא "בין הערבים יִקְטִירֶנָּה" לָמָּה לִי? הֵכִי קָאֵמַר רִחֲמֵנָּא: בְּעִינֵן דְּמִדְּלִקְתָּ גִירוֹת תִּהְיֵא מְקַטְרָא קַטְרֵת. תֵּנוּ רַבְנֵן: אֵין לָךְ דָּבָר שֶׁקוֹדֵם לְתִמְיָד שֶׁל שֹׁחַר אֵלָּא קַטְרֵת בְּלִבָּהּ, שְׁנָאֵמַר בָּהּ "בִּבְּקֶר בִּבְּקֶר" וְיִקְדֵּם קַטְרֵת, דָּבָר שְׁנָאֵמַר בו "בִּבְּקֶר בִּבְּקֶר" דְּכְתִיב: "וְהִקְטִיר עֲלֵיו אַהֲרֹן קַטְרֵת סָמִים בִּבְּקֶר בִּבְּקֶר" לְדָבָר שֶׁלֹא נֵאמַר בו אֵלָּא בִּקְר אַחֵד. וְאֵין לָךְ דָּבָר שֶׁמִּתְעַבֵּב אַחֵר תִּמִּיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְפִּים אֵלָּא קַטְרֵת, וְגִירוֹת, וּפֶסַח, וּמְחוֹסֵר כְּפוּרִים בְּעֶרֶב הַפֶּסַח שְׁטוּבָל שְׁנִית וְאוּכַל אֶת פֶּסַח לְעֶרֶב. רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא בְּנֵן שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמַר: אֶף מְחוֹסֵר כְּפוּרִים בִּשְׁאָר יָמֹת הַשָּׁנָה, שְׁטוּבָל וְאוּכַל בְּקֶרְשִׁים לְעֶרֶב. בִּשְׁלָמָא לְתַנָּא קָמָא: יָכֵא עֲשֵׂה דְפֶסַח שִׁישׁ בּו כֶּרֶת, וְיִדְחָה עֲשֵׂה דְהַשְׁלָמָה שְׁאֵין בּו כֶּרֶת. אֵלָּא לְרַבִּי יִשְׁמַעֲלָא בְּנֵן שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא, מֵאִי אוֹלְמִיָּה דְהָאִי עֲשֵׂה מְהֵא עֲשֵׂה? אָמַר רַבִּינָא אָמַר רַב חֲסֵדָא: הֵכֵא בְּחִטָּאת הָעוֹף עֲסִיקִין, שְׁאֵין לְמוֹנֵחַ אֵלָּא דְמֹה. רַב פֶּפֶא אָמַר: אֲפִילוּ תִּימָא בְּחִטָּאת בְּהֵמָה, מַעֲלָה וּמִלִּינָה בְּרִאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. וְהָאִיפֵא אֲשֶׁם! בִּשְׁלָמָא לְרַב פֶּפֶא – הֵינֵן דְּמִלִּין לָהּ, אֵלָּא לְרַב חֲסֵדָא מֵאִי אִיפֵא לְמִימֵר? אָמַר: שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוּ. וְהָאִיפֵא עוֹלָה! וְכִי תִימָא: עוֹלָה לֹא מַעֲבָב – וְהִתְנַיִן, רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא בְּנֵן שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמַר: בִּשְׁמִיחָתוֹ וְאֲשָׁמוּ מַעֲבָבִין אוֹתוֹ – קֶדַּח עוֹלָתוֹ מַעֲבָבִתּוֹ! וְכִי תִימָא: בִּשְׁקָרָבָה עוֹלָתוֹ – וְכִי קָרְבָה עוֹלָתוֹ קוֹדֵם לְחִטָּאתוֹ רִאשׁוֹן? וְהִתְנַיִן: "וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לְחִטָּאת רִאשׁוֹנָה" – מֵה תִלְמוּד לִזְמַר? אֵם לְלַמֵּד שֶׁתְּהֵא קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה – הִרִי בְּכָר נֵאמַר: "וְהָא הַשְּׁנִי יַעֲשֵׂה עוֹלָה כְּמִשְׁפָּט". אֵלָּא: זֶה בְּנֵה אֵב לְכָל חִטָּאוֹת, שִׁהִיו קוֹדֶמֶת לְכָל עוֹלוֹת הַבָּאוֹת עִמָּהֶן. וְכִימָא לָן, דְּאֲפִילוּ חִטָּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת בְּהֵמָה! אָמַר רַבָּא: שְׁאֵנִי עוֹלַת מְצוֹרֵעַ, דְּרִחֲמֵנָּא אָמַר "וְהִעֲלָה"

יאורח דבר בו' – אף על גב דתמיד תדיר – איצטריך למיכתב דהוא אמינא שהפסח יקדים משום "עליה השלם". קטרת וגירות נקדמו לפסח. הקשה רבינו יצחק בן אשר: והלא בגרות כתיב נמי: "מערב ועד בקר" ומה לי מערב ומה לי ערב? ויש לומר: דמערב ועד בקר איצטריך ליתן לך מדה, ולא לאיחור. אֵין לך דבר שמתעבב בו אלא קטרת – נראה לרבינו יצחק דלא גרס גירות, דעל כרחיך לא חשיב אלא מידי דהקטרה, דבה הקפידה תורה לאחר כדכתיב: "והקטיר עליה חלב" וגו' דאי לא תימא הכי – ליחשוב נמי ברישא אין לך שקודם לתמיד של שחר אלא קטרת ודישון מזבח הפנימי ושני גורי עצים והטבת גרות, דקדומין לתמיד כל הני, בדאמינן דאמר לן חזקוני "הוא גמול" (זומא ג.א.) ובתוספתא נמי ליתא. אֵתִי עשה דפסח דאית ביה כרת ודחי בו' – הקשה רבינו יצחק בן אשר: הא בעידנא דמיעקר עשה דהשלמה לא מיקיים עשה דאבילת פסח, דאינה אלא בלילה ותיירי: דמיייר שישחטו פסח עליו קודם שידחו עשה דהשלמה, דשוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפורים לכולי עלמא, אפילו לא יאכל לבסוף – הואיל ובידו תלוי, ופטור מפסח שני אפילו לא אכל, הלכך, כשמקריב כפרתו – מקיים עשה דפסח, דאז הוי ראוי לאכול, שאם לא היה יכול להקריב – לא היה ראוי לאכול לערב, והפסח היה פסול, ורבינו יצחק מתייר: דדוקא בלא תעשה דחמייר בעינן בעידנא דמיעקר לאו דלקיים עשה, אבל עשה דחמייר – דחי עשה הקל בכל ענין, אפילו לא מקיים עשה חמור בעידנא דקא עבר אעשה הקל, כדמוכח ב"השולח" (גיטין לה.א.) גבי רבי אליעזר ששורר עבד, וישלוח ליה כדכתיב (ויקרא כג.א.) "ותלך קמא", דהוה דחי עשה דמצוער דחמייר לעשה דשילוח דקן, אי לאו דאמר רחמנא "שלח תשלח" – אפילו לדבר מצוה. זֶה בנה אב לכל חטאות בו' – ואפילו לעכב קאמו, דאי למצוה – אבתי לימנ ששקריה. הקשה רבינו יצחק בן אשר: דבגרות כתיב משמע דליכא עיובא, דקתיני התם גבי יולדת שאם הביאה עולתה כביא חטאתה ממין עולתה, ובפרק "כל התדיר" (ובחים ג.א.) משמע דלא איצטריך האי ז' בנה אב אלא לחטאת העוף הבאה עם עולת בהמה, וליכא בי' חטאות יולדת עשירה, ובמסכת קנים (פרק שני) נמי אמרינן: דהאשה שהביאה חטאתה ומתה – מביאין יורשים עולתה כו', עולתה ומתה – לא יביאו יורשים חטאתה. משמע קצת, אם היתה קיימת – לא היתה מביאה אלא חטאתה ותיירי רבינו חיים כהן: דהא דפריך הכא ואפילו עיובא יתא – היינו דוקא במצוער, דכתיב ביה "ותהיה" דמשמע עיובא, כדאמר בריש "הקומץ רבה" (מנחות ט.א.), ומשני דכתיב והעלה, למעוטי מעיובא. דכתיב והעלה – ודוקא בדיערב, דהא כתיב בהדיא: "יאורח ישחט את העולה". עשאו

דבר בו', דבקטרת וגירות חיד בין הערבים כתיב, "והעלתה אהרן את הגרות בין הערבים יקטירנה" (שמות ל), ובין הערבים אתרוייהו קאי. דיעמיס רחמנא – גבי גרות, אותו מערב ועד בקר ואין אחר מערב ועד בקר – ואין לך עבודה כשירה אחריה להתחיל. תן לה מדה – חצי לוג לכל נר, דאין לך ליל ארוך שלא יתה לך בה כשעור. ואתקש קטרת לגרות – מה גרות אין עבודה כשירה אחריה, אף קטרת אין עבודה כשירה אחריה. תמיד קודם לקטרת וקטרת קודם לגרות – טעמא מפרש בסדר יומא, בפרק "אמר לוחן המזמנה". ההוא למעוטי עבודה שפפנים – ההוא "אותו" – לאו למעוטי פסח אתא, שהיה עבודת חוץ, דמסתברא דכי קא ממעיט – עבודת פנים דכוחות קממעט. גרות עבודת פנים, וקטרת עבודת פנים. תהא מיקריא קטרת – כבר תהא מקושרת אין לך כל דבר באשים קודם לתמיד של שחר אלא קטרת, שנאמר בה בפרשת "ואתה תצוה: "בבקר בבקר", ובתמיד לא כתיב אלא דח בקר, ומחוסר כפורים – כגון מצורע או זב ששכח ולא הביא כפרתו קודם לתמיד, ואם לא יביאנה – לא יאכל פסח. דמחוסר כפורים אסור בקדשים, ועונש כרת. שטובל – ואף על פי שטבל אחרון בשרי שטבל שני, צריך לטבול אחר שהביא כפרתו, דחנן "ביתור בקודש" (כא.א.) האונן והמחוסר כפורים צריכים טבילה לקודש. בשאר ימות השנה – אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד, והוא היה מחוסר כפורים, ואם לא יביא כפרתו לא יאכל את שלמו, דכתיב: "ואכלו אותם אשר כופר בהם", אלמא: אבילת קדשים עשה היא. בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלים לישראל, והשלמה – "עליה השלם": האי עשה (דהשלמה) מהאי עשה (דאבילת קדשים). הכא – דקאמר רבי ישמעאל אף מחוסר כפורים – במצוער עני קאמר, שמביא חטאת העוף ונאכלת לכהנים, ואין בה הקטרה. ועשה דהשלמה גבי הקטרה כתיב, וטרה של מחוסר כפרה תלוייה בחטאת, כדכתיב (ויקרא יב): "והקריבו לפני ה' וכפר עליה", ובחטאת קאי, ביולדת. מעלה ומלינה בראש המזבח – כדכתיב: "והקריבו לפני ה' וכפר עליה", ולמחר יקטירנה לאחר אשר כופר בהם", ולנה אינה פוסלת בראש המזבח, כדאמר בבבבב בפרק "המזבח מקדש" (פ.א.) לדברי הכל דלא ירדו. והא איכא איש מצורע – דלא אתי עוף, וכי תימא אשם לא מעכב – לא גרסינן, דהכי תיסק אדעתין דלא מעכב? הרי עיקר טהרה תלוייה בן, שהרי נהן מדמו על גבי חטאתה בחטאת ואשם פשיטא לן דמעכבי טהרה לאבילת קדשים. חטאת – כדאשכחן ביולדת, אשם – שהיה ממנו לבהונות: ואת השני – בתריה דההוא קרא כתיב, בשבועת ביטוי. וממילא דיענין, כיון דהאי שני עולה – חטאת הוה ראשון, זה בנה אב – הבנין הזה בנה הכותב אב, ללמד לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עממן, וקיימא לן – בנכחים בפרק "כל התדיר" (ז.א.) דהאי בנין אב לא איצטריך אלא לחטאת העוף הבאה עם עולת בהמה, כגון יולדת עשירה שמביאה עולתה בהמה וחטאתה עוף, שתקדים חטאת לעולה. והעלה

עשאוּם כמי שנטמאו אימורין או אבדו - למאן דאמר (למקן עזב): אין הציץ מרצה על העלין - נחא זה דנקט הכא שנטמאו או אבדו. אבל ברייתא דלמקן (פ.ב.) על מה הציץ מרצה: על הים ועל החלב. צריך לומר: דאילו ומדברנן לא מרצה - הוי כאילו אבדו ואימורין.

יבול נטמאו או שאבדו לא יהו הכהנים כו' - הכי סלקא מוסקא דבא, דאי לא אבדו כהנים - לא מכפרין בעלים, ולא משתרו לאכול בקדשים. ומקשה רבינו יצחק בן אשר: דב'האשה רבה' (יבמות ז, א) אמר: תא שמע: דם שנטמא חורק, בשוגג - הורצה, במזיד - לא הורצה. והא הכא, דמודארייתא ארצוי מרצי כו', ומשנה: מאי לא הורצה - להחיר בשר באכילה, אבל בעלים מתכפרין, אלמא: אף על גב דבשר אינו נאכל - בעלים מתכפרין! ויש לומר: דהייבא דחוי לאכילה מדאורייתא - מתכפרין. והכא בעי לממר דכל כמה דלא חזו כהנים לאכילת בשר לא מתכפרים בעלים. ומיהו, קשה מנמא בשר ודיאן חורק את הים, הא אין לבשר שעת היתר לכהנים? ונראה לפרש: דכל זמן דחוי בשר לאכילה - לא מתכפרין בעלים עד שיאכלו כהנים, אבל אם נטמא אחרי כן או יצא או נעשה נותר - מתכפרין בעלים. **ולא** עולת חול ביום טוב - הקשה רבינו יצחק בן אשר: דהא קרא בשבת כתיב דחמיר, אבל ביום טוב דקיל מנא לן דלא קרבה? ויש לומר: דתאני כרבי עקיבא, דאמר בסוף "אלו קשרים" (שבת קכ"א): "עולת שבת" - לימד על חלבי שבת שקרבין ביום טוב. ומשמע ליה קרא עולת שבת זו בשבת אחרת, דהיינו של שבת ביום טוב. מכלל דשל חול ביום טוב - לא קרבה. וקשה: לר' עקיבא תיפוק ליה דחלבי שבת קריבין ביום טוב מקרא דהכא ד"ל אין" - הא כל הלילה ילין, ולכל הפחות מיתוקם בארבעה עשר שחל להיות בשבת. תימנה לרבינו יצחק: הא קרא בנותר דבשר מיירי, דהא למקן (ס.ג.) מחיב שחט על חמיץ אחד מבני חבורה, מדכתיב: "לא ילין" בתריה. דמשמע הני דקיימינן עליה ב"ל אין, וכל הלילה ילין, כד' עקיבא אוקימנא לסוגיא דהכא. ושמינענא ליה לר' עקיבא דפסח נאכל כל הלילה עד שעת דפוקן, ואיכא למימר דמשמע ליה למסדר התלמוד דהא בכל הזבח - מיירי בין בבשר ובין באימורין, ומדלא כתיב חלב כמו גבי "חלב חגי", ומדלא כתיב גבי אכילה ד"ואכלו את הבשר" כדכתיב תהם "לא תותירו" - שמע מינה דבתריווייהו משתעי.

בארבעה עשר שחל להיות בשבת עסקינן - בירושלמי דייק מקרא ד"לא ילין חלב חגי" כהאי גוונא, ומוקי לה נמי ר' אבדו בארבעה עשר שחל להיות בשבת. ופרין דלא מצי לאוקמי בשבת, דחגי כתיב - דהיינו חגיגה הבאה עם הפסח דלא דחיא שבת. כדאמר קמין: "באלו דברים" (ט.ט.), ומפרש דהכי קאמר שמדורו שלא יבא ליד כל ילין, שיקריבדו ממנו יום בשעה הראיה לו. ותימנה על ירושלמי דפרין מינה דהאי קרא דחלב חגי, דבחיגת חמשה עשר מיירי, כדמוכח ב"אלו דברים". הקשה רבינו שמואל בן אבדרה: לכן תימא. דדריש למקן ב"אלו דברים" (ע.א.): חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסת, ד"זבח חגי" זה חגיגה היכי מיתוקמא האי קרא בשבת? הא מודה דלא דחיא שבת, כדמוכח תהם ויש לומר: דבן תימא יסבור כו' ישמעאל, דאמר ב"אלו קשרים" (שבת קיד), דחלבי חול קריבין ביום טוב. אי נמי: בן תימא יפרש: שמדורו שלא יבא ליד "כל ילין", כדמפרש בירושלמי.

דאי ר' מאיר האמר תפוס לשון ראשון - אומר רבינו יצחק: דרבא לטעמיה, דאית ליה דפליגי בתפוס לשון ראשון. דאמרינן בפרק דובחים (א.ל.) עדיין היא מחלוקת. פירוש: אפילו בתמורת עולה ושלמים פליג ר' מאיר. ובלא הכי דך דיוקא דהכא לא מיתוקם אלא אליבא דרבא. דמייית למקן בפירקין (א.ס.) גבי אחרים אומרים הקדים מולים לערלים כו', וסבר אינה לשחיטה אלא לבסוק. וכדרבא, דאמר עדיין היא מחלוקת, ופליגי בתפוס לשון ראשון. אפילו בבי האי גוונא, אף על גב דאיתא לשחיטה אלא לבסוק, וברגע אחרון יש לשניהם לחול, וסבר ר' מאיר תהם: תפוס לשון ראשון, אף על פי שלא חל בשעה שאמר. דלרבה ואביי דלמקן, דסבירא להו דישנה לשחיטה מחללה ועד סוף - חיילי תריווייהו אפילו לר' מאיר, כמו שנאמר למקן. ואם כן לא יכשיר חלב לר' מאיר לשמו ושלא לשמו אפילו בעבודה אחת.

"והעלה הכהן את העולה" - **שֶׁהֶעֱלָה כֹהֵן. אֹמֶר לַיהוָה רֹב שֶׁמֶן בַּר אֶבֶב לֶרֶב פָּפֹא: לְדִידֶךָ, דְּאִמְרַת מַעֲלָה וּמַלִּינָה בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, קִיּוּמִין וְעִבְדִּינִין מִיִּלְתָּא לַכֹּהֲנִים דָּתָו בְּה לִידִי תַקְלָה? דִּסְבְּרִי דִיּוֹמִיָּה הוּא, וְאָתוּ לְאִקְטוֹרִי! אֹמֶר לַיהוָה: כֹּהֲנִים וְרִיזִין הֵן. אֹמֶר לַיהוָה רֹב אֲשִׁי לֶרֶב כֹּהֲנָא, וְאִמְרִי לֵה רֹב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב נִתָּן לֶרֶב פָּפֹא: וְהָא כִּמְה דִּלָּא מִתְקַטְרִי אִמּוּרִין כֹּהֲנִים לֹא מִצּוֹ אֲכִלִּי בִּישׁוֹ. דִּתְנִינָא: יוֹכֵל יְהוֹ כֹּהֲנִים רִשְׁאִין כְּחוּה וְשׁוֹק קוֹדֶם תַּקְטִיר אִמּוּרִין תַּלְמוּד לִזְמוֹר: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֶלֶב הַמִּזְבֵּחַ", וְהָרֹד: "וְהָיָה הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו". וְכִמְה דַּכֹּהֲנִים לֹא אֲכִלִּי בִּישׁוֹ בְּעָלִים לֹא מִתְכַּפֵּר, דִּתְנִינָא: "וְאִכְלוּ אוֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" - מִלְּמוֹד שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וְבָעִלִּים מִתְכַּפְּרִין. אֹמֶר לַיהוָה: כִּיּוֹן דִּלָּא אֲפֻשֶׁר - עֲשָׂאוּם כְּמִי שֶׁנִּטְמְאוּ או שֶׁאֲבָדוּ. דִּתְנִינָא: כִּיּוֹל נִטְמְאוּ אִמּוּרִין, או שֶׁאֲבָדוּ, לֹא יְהוֹ כֹּהֲנִים וְכִּיּוֹן כְּחוּה וְשׁוֹק - תַּלְמוּד לִזְמוֹר: "וְהָיָה הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו" - מִכָּל מְקוֹם. **רַב כֹּהֲנָא רַמִּי, פְּתִיב:** "לֹא יִלֵּין חֶלֶב חָגִי עַד בִּקְרָא, עַד בּוֹקֵר הוּא דִּלָּא יִלֵּין - הָא כֹּל הַלֵּילָה פּוֹלָה - יִלֵּין. וְכִתְיִב: "וְהִקְטִיר עֲלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים" עֲלֶיהָ הַשְּׁלָם כֹּל הַקְּרִבּוֹת פּוֹלִין! הוּא מוֹתִיב לֵה, וְהוּא מְפָרֵק לֵה: כִּשְׁנִיתוֹתוֹ. רַמִּי לֵיה רַב סְפָרָא לֶרֶב, פְּתִיב: "לֹא יִלֵּין לִבְקֵר יִבֵּחַ חֵג הַפֶּסַח". לִבְקֵר הוּא דִּלָּא יִלֵּין - הָא כֹּל הַלֵּילָה יִלֵּין, וְכִתְיִב: "עוֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ" - וְלֹא עוֹלֹת חוֹל בְּשֶׁבֶת, וְלֹא עוֹלֹת חוֹל בְּיוֹם טוֹב! אֹמֶר לַיהוָה: כִּבְר רַמִּיָּה נִיחָלִיָּה רַב אָפֹא בַר חִיָּא לֶרֶבִי אֲבָהוּ, וְשִׁנִּי לֵיה: הֵכָא בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר שָׁחַל לְהוֹיֹת בְּשֶׁבֶת עֶסְקִינִן, דְּחֶלְבֵי שֶׁבֶת קְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב. אֹמֶר לַיהוָה: מִשּׁוּם דְּחֶלְבֵי שֶׁבֶת קְרִיבִין בְּיוֹם טוֹב, אֲנִן נִיקוּ וְנִימָא לֵיה דִּהָא קְרָא בְּאַרְבַּעַה עֶשֶׂר שָׁחַל לְהוֹיֹת בְּשֶׁבֶת הוּא דְּכִתְיִב? אֹמֶר לַיהוָה: שִׁבְקִיָּה לִקְרָא, דִּהָא דְּחִיק וּמוֹקִים אֲנַפְשִׁיָּה. **מִשְׁנָה** הַפֶּסַח שֶׁשְׁחָטוּ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ, וְקָבַל וְחֶלֶךְ וְזָרַק שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ, או לְשִׁמּוֹ וְשְׁלֹא לְשִׁמּוֹ, או שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ וְלִשְׁמֹ - פְּסוּל. **בִּיצֵד לְשִׁמּוֹ וְשְׁלֹא לְשִׁמּוֹ?** לְשִׁם פֶּסַח וְלִשְׁם שְׁלָמִים. **שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ וְלִשְׁמֹ - לְשִׁם שְׁלָמִים וְלִשְׁם פֶּסַח. גִּמְרָא** בְּעִי רַב פָּפֹא: בְּעִבּוּדָה אַחַת תֵּנִן או בְּשִׁתֵּי עֲבוּדוֹת תֵּנִן? בְּעִבּוּדָה אַחַת תֵּנִן, וְרַבִּי יוֹסִי**

והעלה הכהן את העולה ואת המנחה וגו' - בפר חטאת כתיב. ומדוהו ליה למיכתב "זאת העולה יעלה" וכתוב "והעלה" - משמע: אפילו הביא העולה קודם לחטאת - יכפר. דכברי דיומא היא - כשקטירים כל הלילה אברים שניותרו מקרינתו ששחטו, ונזק דמן קודם לתמיד, וירא את האברים הללו - יהו סבורין שגם אלה שניותרו וראויין להקטירם היום, וקטירם, ועברי אעשה השלמה. וריזין הן - והמעלן שם יודיע לאחוז הכהנים, ויזהרו בתן. אמר ליה רב אשי כו' - אדרב פפא פריך, דאמר מלין, סבדי כל כמה דלא מקטרי אמורין - דחטאת, כהנים בשר החטאת לא מצי אכיל, ובעלים לא הויא להו כפרה, ועדיין מחוסר כפורים הוא, והיאך יאכל בקדשים? כחזו ויש - תנתנים לכהנים כן השלמים, ואכלו אותם - במלואם כתיב. אשר כופר בהם - כתב כפרה גבי אכילה, למימרא דאף באכילה תלויה כפרה. כיון דלא אפשר - לאקטירינהו האידינא, משום עשה דהשלמה - עשאוּם כמי שנטמאו או שאבדו, ומשתרו כהנים באכילת בשר, והויא כפרה לבעלים. הא כל הלילה ילין - למטה, ומעלן ומקטירין כל הלילה, ואין נפסל אלא אם כן מגאן בעלות השחר כשחזו למטה. אלמא: כל הלילה ראוי להקטיר. והכתיב עליה השלם - דמשמע שלא יתעכב דבר אחר תמיד של בין הערבים. כשנתתו - מקרינתו שנוזק דמן קודם תמיד, ולא הספיקו להקריב. דכיון דנראה להקריב קודם לכן - על תמיד של שחר הוא מושלם. הא כל הלילה ילין - וקטירטו בליל יום טוב, ואף על פי שנוטר מקרבין של חול, דהא ארבעה עשר שנוזק דם הפסח בו - חול הוא. ואין ניקו בו' - קושיא היא. כשקיה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה - מדקשו קראי אהרדי - על כדחיק קראי גופייהו מוקמי אנפשיהו דהי. **משנה** הפסח ששחטו שלא לשמו - לשם שלמים. או קיבל או חלק או זרק שלא לשמו - שבארבע עבודות הללו הפסח נפסל במחשבתו, אם לפסול אם לפגל, כדילין בשמעתא קמיינת דובחים (ד.א.) או לשמו ושלא לשמו - בגמרא מפרש לא במחשבת עבודה אחת קאמר, אי במחשבת שתי עבודות. כגון: קיבל פסח חורק שלא לשמו. פסול - דכתיב: "זבח פסח הוא" - שתהא זבחייתו לשם פסח, וכתוב "הוא" למעוטי נשחט שלא לשמו. **גמרא** בעבודה אחת תנן - וחשבו בה לשמו ושלא לשמו, ואפילו הכי קתני פסול. ורבי יוסי דאי דאמר במסכת תמורה (כ.א.) אף בגמר דבריו אדם נתפס, דבוק, דאי רבי מאיר האמר תפוס לשון ראשון - במסכת תמורה (גם וגו' שם), גבי האומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, רבי מאיר אומר: הרי זו תמורת עולה. רבי יוסי אומר: דבריו קיימים, ותרעה עד שתומם, ותמכר, ויביא בדמי חצייה עולה ובדמי חצייה שלמו.

או
היא, דאמר "אף בגמר דבריו אדם נתפס". דאי רבי מאיר, הא אומר "תפוס לשון ראשון".
או

דאמר ב"אלו קשרים" (שבת קיד), דחלבי חול קריבין ביום טוב. אי נמי: בן תימא יפרש: שמדורו שלא יבא ליד "כל ילין", כדמפרש בירושלמי.
ר' מאיר האמר תפוס לשון ראשון - אומר רבינו יצחק: דרבא לטעמיה, דאית ליה דפליגי בתפוס לשון ראשון. דאמרינן בפרק דובחים (א.ל.) עדיין היא מחלוקת. פירוש: אפילו בתמורת עולה ושלמים פליג ר' מאיר. ובלא הכי דך דיוקא דהכא לא מיתוקם אלא אליבא דרבא. דמייית למקן בפירקין (א.ס.) גבי אחרים אומרים הקדים מולים לערלים כו', וסבר אינה לשחיטה אלא לבסוק. וכדרבא, דאמר עדיין היא מחלוקת, ופליגי בתפוס לשון ראשון. אפילו בבי האי גוונא, אף על גב דאיתא לשחיטה אלא לבסוק, וברגע אחרון יש לשניהם לחול, וסבר ר' מאיר תהם: תפוס לשון ראשון, אף על פי שלא חל בשעה שאמר. דלרבה ואביי דלמקן, דסבירא להו דישנה לשחיטה מחללה ועד סוף - חיילי תריווייהו אפילו לר' מאיר, כמו שנאמר למקן. ואם כן לא יכשיר חלב לר' מאיר לשמו ושלא לשמו אפילו בעבודה אחת.

בפרשת קרבנות המצורע (ויקרא יד ט-י) יְעֲשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת הַחֲטָאֹת וְכִפֵּר עַל הַמִּטְהָר מִשְׁמָאָתוֹ וְאַחֵר יִשְׁחַט אֶת הָעֶלָּה וְהָעֶלָּה הַכֹּהֵן אֶת הָעֶלָּה וְאֶת הַמִּנְחָה הַמִּנְחָה וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר, וּמִכָּךְ שֶׁלֹא נִאֲמַר 'וְאֵת הָעֶלָּה יַעֲלֶה' אֲלָא 'וְהָעֶלָּה', לְלַמְדֵּנוּ בָּא, שְׂאָף אִם הָעֶלָּה כִּבֵּר אֶת הָעֶלָּה קוֹדֵם לַחֲטָאֹת, כִּיפָּר.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַב פֶּפְא: אָמַר לִיה רַב שְׁמֹן בְּרַ אָבָא לְרַב פֶּפְא, לְרִידֵךְ דְּאִמְרַת מַעֲלָה – שְׁמַעְלָה אֶת חֲלָבֵי הַחֲטָאֹת וְיִמְלִינָה בְּרָאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ, וְכִי קָיָמִין וְעֹבְדִין מִיִּלְתָּא לְכַהֲנִים דְּאִתּוֹ בְּהַ לְיָדֵי תַקְלָה – וְכִי עוֹמְדִים אֲנִי לְכַתְחִילָה וְעוֹשִׂים לְכַהֲנִים דְּבַר שִׁיכּוּלִים לְבָא עַל יְדוֹ לְיָדֵי תַקְלָה, דְּכִפְּרֵי דְיוֹמִיָּה הוּא וְאִתּוֹ לְאִמְרוֹ – שְׁמוֹתוֹן שְׁעוֹסְקִים הֵם בְּמִשְׁךְ הַלִּילָה בְּהַקְטֵרֶת שֶׁאֵר חֲלָבֵי וְאִבְרֵי הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁקִּרְבוּ וְנִשְׁחָטוּ וְנִזְרַק דָּמָם כְּדִינָם קוֹדֵם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, וְיִסְבּוּ שְׂאָף חֲלָבִים אֱלּוֹ שִׁיכּוּם לְקִרְבָּנוֹת אֱלּוֹ, וְיִבּוּאוּ לְהַעֲלוֹת וְלַהֲקִטֵּר עַל גְּבִי הַמַּעֲרֵכָה גַּם אֶת הַחֲלָבִים הַלֵּל, וְעוֹבְרִים עַל אִסּוּר עֵשֶׂה שְׂאִסּוּר לַהֲקִטֵּר לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים קִרְבָּנוֹת שֶׁנִּשְׁחָטוּ לְאַחֲרָיו. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְרַב שְׁמֹן בְּרַ אָבָא, אִין לַחוּשׁ לִכְרָ, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּהֲנִים יִרְדּוּן וְהוֹדִירִים הֵן, וְהַכֹּהֵן הַמַּעֲלָה אֶת הַחֲלָבִים הַלֵּל וְיִידִיעַ לְשֹׂאֵר אֲחָיו הַכֹּהֲנִים הָעוֹבְדִים שֶׁם שְׁחָלְבִים אֱלּוֹ אִין לַהֲקִטֵּרם בְּלִילָה וּדְוָאֵי לֹא יִבּוּאוּ לַהֲקִטֵּרם.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עוֹד עַל פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַב פֶּפְא: אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְרַב כְּהֵנָא, וְאָמַרִי לֵה שֶׁרֶב הוֹנָא בְּרִיָּה דְרַב נָתָן הַקֵּשֶׁה כֵּן לְרַב פֶּפְא עֲצֻמוֹ, אִין שְׁחִיטָה קִרְבָּנוֹת הַכֹּפֶרֶת וְחִירַת הַדָּם בִּלְבַד יִתִּירוּ לְמַחוּסֵר כִּיפּוּרִים לְאִכּוּל בְּקִדְשִׁים, וְהָא בְּמָה דְלֹא מִתְקַפְּרִי אֲמוּרִין – וְהִרִי כֹל זִמָּן שֶׁלֹא הוֹקְטֵרוּ הָאִימּוּרִים, בְּהֵנִים לֹא מִצּוֹ אֲכָלִי בְּשֵׁר – אִין הַכֹּהֲנִים יְכוּלִים לְאִכּוּל אֶת בִּשְׂרַת הַחֲטָאֹת וְעַל כֵּן עֵדִין אִין לְבַעֲלִים כְּפֶרֶה, וְאִין יֵאָכֵל בְּקִדְשִׁים, דְּתֵנִיָּא בְּרִייתָא לְגַבֵּי קֶרֶבן שְׁלָמִים, יְבֹול הֵייתִי לֹמֵר שִׁיְהוּ בְּהֵנִים וְשִׁיְהוּ לְאִכּוּל בְּהֵנִים וְשִׁיְהוּ קוֹדֵם מִתְקַרְבֵּי אֲמוּרִין, תִּלְמִיד לֹמֵר – מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב בְּמָה שֶׁנִּאֲמַר לְגַבֵּי קֶרֶבן שְׁלָמִים (ויקרא יא לא) 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֲלָב הַמִּנְחָה' וְהָדָר – רַק לְאַחַר מִכָּן נִאֲמַר (שם) 'וְהָיָה הַחֹהֶה לְאַחֶרֶן וְלִבְנָיו', וְלִמְדֵנוּ בּוֹזָה שֶׁאִין הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים בְּבִשְׂרַת הַקְּרִבָּנוֹת אֲלָא לְאַחַר הַקְטֵרֶת הָאִימּוּרִים, מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא שִׁישְׁנוּ דִּין נוֹסֵף: וְכֵּן בְּהֵנִים לְאִכּוּל בְּשֵׁר – וְכֹל זִמָּן שֶׁהַכֹּהֲנִים לֹא אוֹכְלִים אֶת בִּשְׂרַת הַקֶּרֶבן, בְּעֵלִים לֹא מִתְקַפְּרִי – אִין נִגְמַרְתָּ כְּפֶרֶת הַבְּעֵלִים, דְּתֵנִיָּא בְּרִייתָא, עַל הַפֶּסֶק שֶׁנִּאֲמַר לְגַבֵּי אֵיל הַשְּׁלָמִים וְהַלָּחֵם שֶׁל קֶרֶבן הַמִּילּוּאִים (שְׁמוֹת כט לג) 'וְאִכְלוּ אוֹתָם אֲשֶׁר כִּפֵּר בָּהֶם' שְׁכִינֹן שֶׁהוֹכִירָה הַתּוֹרָה לִשְׁוֹן כְּפֶרֶה לְגַבֵּי אִכְלִיָּה, מִלְּמַד הוּא, שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים אֶת חֲלָקִם בְּבִשְׂרַת הַקֶּרֶבן, וְעַל יְדֵי זֶה הַבְּעֵלִים מִתְקַפְּרִין, כְּלֹמֶר שְׂאָף בּוֹה תְלוּיָה הַכְּפֶרֶת, וְאִם כֵּן, כֹּל שֶׁלֹא אִכְלוּ הַכֹּהֲנִים אֶת בִּשְׂרַת הַקֶּרֶבן לֹא נִשְׁלַמָּה כְּפֶרֶת הַבְּעֵלִים, וְנִמְצָא שֶׁמַּחוּסֵר כִּיפּוּרִים זֶה עֵדִין לֹא הוֹתֵר לְאִכּוּל בְּקִדְשִׁים, שְׁהִרִי עֵדִין לֹא הַקְטִירוֹ אֶת הָאִימּוּרִים וּמִמִּילָא לֹא אִכְלוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הַבִּשְׂרָה, וְאִם כֵּן מָה יִעֲלִי לוֹ שִׁישְׁחָטוּ וְיִזְרֻקוּ אֶת דָּם הַחֲטָאֹת לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, כִּדִּי שִׁיכּוּל לְאִכּוּל מִבְּשֶׂר הַשְּׁלָמִים שֶׁהֵבִיא, וְהִרִי עֵדִין אִסּוּר הוּא לְאִכּוּל בְּקִדְשִׁים.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַב כְּהֵנָא לְרַב אֲשִׁי, וְלִפִּי הַלָּשׁוֹן הַשְּׁנִי רַב פֶּפְא עֲנָה זֹאת לְרַב הוֹנָא בְּרִיָּה דְרַב נָתָן, שְׂפִינִין דְלֹא אֲפִשְׁרִי – כִּינֹן שְׂאִי אִפְשֵׁר לַהֲקִטֵּר אֶת הָאִימּוּרִים בְּיוֹם זֶה, מִחַמַּת הָאִיִּסּוּר שֶׁל 'עֲלִיָּה הַשְּׁלֵם כֹּל הַקְּרִבָּנוֹת כּוֹלֵם, לִכְרָ עֲשָׂאִים' – הַחֲשִׁיבוּ אוֹתָם כְּמִי שֶׁנִּשְׁמָאֵן אוֹ שְׂאָבְדוֹ הָאִימּוּרִים, שֶׁזֶּה מוֹתֵר לְכַהֲנִים לְאִכּוּל מִבְּשֶׂר הַקֶּרֶבן אִף שֶׁלֹא הַקְטִירוֹ אֶת הָאִימּוּרִים, דְּתֵנִיָּא – וְכִפִּי שֶׁשִּׁנְיָנוּ בְּרִייתָא, יְבֹול הֵייתִי לֹמֵר, שֶׁאִם נִשְׁמָאֵן אֲמוּרִין אוֹ שְׂאָבְדוֹ, וְרַק יְהִי בְּהֵנִים וְכֵּן יִבְּאִין בְּהֵנִים וְשִׁיְהוּ כֹל, כִּינֹן שֶׁאִין לָהֶם הַיִּתֵּר אִכְלִיָּה בְּחֹה וְשִׁיְהוּ אֲלָא לְאַחַר שֶׁהַקְטִירוֹ אֶת הָאִימּוּרִים וְכִפִּי שֶׁאֲמָרוּ בְּרִייתָא לְעִיל, תִּלְמִיד לֹמֵר – מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב (ויקרא טז) 'וְהָיָה הַחֹהֶה לְאַחֶרֶן וְלִבְנָיו' מִכָּל מְקוֹם, כְּלֹמֶר שֶׁבְּכָל אֹפֶן שֶׁהוּא, הַחֹהֶה מְגִיעַ לְכַהֲנִים וּמוֹתֵרִים לְאִכּוּל, בֵּין אִם הַקְטִירוֹ אֶת

הָאִימּוּרִים וּבֵין אִם לֹא, וְזֶה שֶׁנִּאֲמַר (שם) תַּחֲלִילָה 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַחֲלָב הַמִּנְחָה' וְזֶה לְמַדּוֹ שֶׁרֶק לְאַחַר הַהַקְטֵרָה מְגִיעַ הַחֹהֶה לְכַהֲנִים, זֶה רֶק כִּשְׁהָאִימּוּרִים קִימִים וְרִאשִׁיִּים לַהֲקֵטֶרָה, אֲבָל אִם נִטְמָאוּ אוֹ אֲבָדוּ מוֹתֵר לְכַהֲנִים לְאִכּוּל גַּם בְּלֹא הַקְטֵרָה. וְאִם כֵּן גַּם כֹּאן, כִּינֹן שֶׁאִימּוּרִים אֱלּוֹ אִסּוּרִים בְּהַקְטֵרָה הִרִי זֶה כֵּאִילוֹ נִטְמָאוּ אוֹ אֲבָדוּ וּמוֹתֵר לְכַהֲנִים לְאִכּוּל מִבְּשֶׂר הַקֶּרֶבן, וּמִמִּילָא מִתְכַּפְּרִים הַבְּעֵלִים וְהוֹתֵרוּ לְאִכּוּל בְּקִדְשִׁים.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה סְתִירָה בֵּין הַפֶּסֶקִים בְּעֵינִין אִם מוֹתֵר לַהֲקִטֵּר אִימּוּרִים לְאַחַר תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים: רַב כְּהֵנָא רָמִי – הַקֵּשֶׁה סְתִירָה בֵּין הַפֶּסֶקִים, לְעֵינִין קֶרֶבן חִיגִּיָּה כְּתִיב – כְּתוּב בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת כג יח) 'לֹא יִלִּין חֲלָב חֲגִי עַד בֶּקֶר', וּמִשְׁמַע שֶׁרֶק עַד הַבּוֹקֵר הוּא שְׁצִיטָה תּוֹרָה דְלֹא יִלִּין, כְּלֹמֶר, שֶׁהָאִיִּסּוּר הוּא רֶק אִם מִנִּיחָ אֶת הָאִימּוּרִים בְּלֹא הַקְטֵרָה עַד הַבּוֹקֵר, הָא – אֲבָל בְּמִשְׁךְ כָּל הַלִּילָה בּוֹלָה, יִלִּין – מוֹתֵר לְהִלִּין אֶת הָאִימּוּרִים וְלִהְיוֹתֵם בְּמִשְׁךְ הַלִּילָה לְמַטָּה מִן הַמִּזְבֵּחַ, וְקוֹדֵם עֲלוֹת הַשֶּׁחֶר יַעֲלֶה אוֹתוֹם וְיִקְטִירוּם, וְאִילוּ לְעֵינִין תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר כְּתִיב – כְּתוּב בְּתוֹרָה (ויקרא יח ט) 'וְהִקְטִיר עֲלֵיהֶם חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים', וְדִרְשׁוּ לְעִיל (גמ) 'עֲלֵיהֶם הַשְּׁלָם כָּל הַקְּרִבָּנוֹת בּוֹלָה' שִׁישׁ לְהַשְׁלִים וּלְגַמּוֹר אֶת הַקֶּרֶבֶת כֹּל הַקְּרִבָּנוֹת לְאַחַר הַתְּמִיד שֶׁל שַׁחַר, אֲבָל לְאַחַר הַתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים אִסּוּר לַהֲקִטֵּר כְּלֹם, וְאִם כֵּן כִּיצַד נִפְרַשׁ אֶת הַפֶּסֶק 'לֹא יִלִּין' שֶׁמִּשְׁמַע שְׁמוֹתֵר לַהֲקִטֵּר בְּמִשְׁךְ כֹּל הַלִּילָה.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: הוּא מוֹתִיב לֵה וְהוּא מְפָרֵק לֵה – רַב כְּהֵנָא שֶׁהִקְשָׁה קוּשִׁיא זֶה הוּא בְּעֲצֻמוֹ תִּירֵךְ, שֶׁבְּפֶסֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ שֶׁרִשְׁאִי לַהֲקִטֵּרם בְּמִשְׁךְ כֹּל הַלִּילָה, מְדוּבֵר בְּשְׁנֵי תוֹתֵין אִימּוּרִים מִקְּרִבָּנוֹת שֶׁנִּשְׁחָטוּ וְנִזְרַק דָּמָם קוֹדֵם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, וְלִפְיֵךְ מוֹתֵר לַהֲקִטֵּרם אִף לְאַחַר הַקְטֵרֶת אֲבָרִי תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, מִפְּנֵי שֶׁכֵּבֵר הִיוּ רִאשִׁיִּים לַהֲקִטֵּרָה קוֹדֵם הַתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים, וְדִי בּוֹזָה לְהַחֲשִׁיבוֹ כְּהַקְטֵרָה עַל תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר.

הַגִּמְרָא מִקְשָׁה סְתִירָה נוֹסֶפֶת בֵּין הַפֶּסֶקִים בְּעֵינִין הַקְטֵרֶת אִימּוּרִי קֶרֶבן שֶׁל חוּל בְּלִיל יוֹם טוֹב: רָמִי לִיה רַב סְפָרָא (רַב) [לְרַבָּא] – הַקֵּשֶׁה רַב סְפָרָא לְרַב סְתִירָה בֵּין הַפֶּסֶקִים, לְעֵינִין קֶרֶבן פֶּסַח הַנִּשְׁחָט בְּיוֹם אַרְבַּעָה עֶשֶׂר בְּנִסָּן כְּתִיב (שְׁמוֹת לד כח) 'לֹא יִלִּין לְבָקֶר וְזֶבַח חֵג הַפֶּסַח, וּמִשְׁמַע, שֶׁרֶק לְבָקֶר הוּא דְלֹא יִלִּין – שֶׁלֹא יִנִּיחַ אֶת הָאִימּוּרִים עַד הַבּוֹקֵר בְּלֹא הַקְטֵרָה, הָא בְּמִשְׁךְ כָּל הַלִּילָה יִלִּין – מוֹתֵר לְהִנִּיחַ וְלַהֲקִטֵּר אֶת הָאִימּוּרִים קוֹדֵם עֲלוֹת הַשֶּׁחֶר, וְאִף שְׁלִילָה זֶה הוּא כְּבֵר יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהִתְכַּתִּיב – הִרִי לְעֵינִין קֶרֶבן מוֹסֵף שֶׁבֶת כְּתוּב בְּתוֹרָה (בְּמִדְבָר כח י) 'עֲזֹלַת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ, וְיִשׁ לְלַמּוֹד מִזֶּה שֶׁרֶק קֶרֶבן שֶׁל שֶׁבֶת מוֹתֵר לַהֲקִרִיב בְּשֶׁבֶת, וְלֹא עֲזֹלַת חוּל בְּשֶׁבֶת, וְכֵן, לֹא עֲזֹלַת חוּל בְּיוֹם טוֹב, וְאִם כֵּן אִין מוֹתֵר לַהֲקִטֵּר אֶת אִימּוּרֵי קֶרֶבן הַפֶּסַח שֶׁהוּא קֶרֶבן חוּל [וְכִינֹן שֶׁנִּשְׁחָטוּ וְנִזְרַק הָדָם בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר] בְּלִיל יוֹם טוֹב.

מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב סְפָרָא, כִּבֵּר רָמִיָּה נִתְּלִיָּה – כְּבֵר הַקֵּשֶׁה סְתִירָה זֶה בֵּין הַפֶּסֶקִים רַב אָבָא בְּרַ חֵיָּא לְרַבִּי אֲבָהוּ, וְשֵׁנִי לִיה – וְתִירֵךְ לוֹ רַבִּי אֲבָהוּ, שְׁהָבָא – פֶּסֶק זֶה 'לֹא יִלִּין לְבָקֶר' זֶבַח חֵג הַפֶּסַח' לֹא נִאֲמַר לְגַבֵּי כֹל קֶרֶבן פֶּסַח, אֲלָא בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת עֲשָׂקִינוּ – מְדוּבֵר בְּשַׁחַל אַרְבַּעָה עֶשֶׂר בְּנִסָּן לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, וְלִפְיֵךְ מוֹתֵר לַהֲקִטֵּר אֶת אִימּוּרֵי הַפֶּסַח בְּלִיל יוֹם טוֹב מִפְּנֵי דְחָלִילִי קִרְבָּנוֹת שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּשֶׁבֶת, קִרְבִּין – מוֹתֵר לַהֲקִטֵּרם בְּיוֹם טוֹב.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב סְפָרָא, וְכִי מְשׁוּם שְׂדִין זֶה דְּחָלִילִי שְׁבֶת קִרְבִּין בְּיוֹם טוֹב נִכּוּן הוּא, אֲנִין נִיקוּ וְנִיקָא לִיה דְּהָא קִרָּא בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת הוּא דְּכִתִּיב – נַעֲמִיד אֲנַחְנוּ וְנִפְרַשׁ שְׁפִסּוֹק זֶה שֶׁל 'לֹא יִלִּין לְבָקֶר' זֶבַח חֵג הַפֶּסַח' מְדוּבֵר רֶק בְּשַׁחַל אַרְבַּעָה עֶשֶׂר בְּנִסָּן לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת, וְהִרִי בְּפִשּׁוּתֵהּ הַכְּתוּב מְדוּבֵר בְּכָל קֶרֶבן פֶּסַח. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַב סְפָרָא לְרַבָּא, שְׁבִקְתִּי לְקִרָּא – נִחַז לוֹ לְפִסּוֹק, דְּהוּא דְּחִיק וְיִזְקִים אֲנַפְשִׁיָּה – שְׁמַחֲמַת הַקּוּשִׁי שִׁישׁ בְּסְתִירַת הַפֶּסֶקִים הִרִי זֶה כֵּאִילוֹ הוּא בְּעֲצֻמוֹ מִפְּרַשׁ שֶׁאִינוּ מְדוּבֵר אֲלָא עֵבֵר פֶּסַח שְׁחָל בְּשֶׁבֶת.

כלומר, שבשעת הזריקה הוא חושב שזורק לשם שלמים. אולם
הסיפא בה שנינו 'לשמו ושלא לשמו', מדובר באופן דקא' בַּשְׁחִיטָה
וְהַחֲשִׁיב בְּזִיקָה, כלומר, דאָמַר בשחיטה 'הֲרִינוּ שוֹמֵעַ אֶת הַפֶּסַח
לְשָׁמוֹ, על דעת לזרוק דְּמוֹ שְׁלֹא לְשָׁמוֹ. וְקָא מְשַׁמַּע לָן בְּדִין זֶה,
דְּמַחֲשָׁבִין מַעֲבֹדָה לְעֹבֵדָה – שאם בזמן עבודה אחת חשב מחשבת
פסול על עבודה אחרת, הקרבן נפסל על אף שלבסוף בשעת
העבודה האחרת כיון כראוי, וְהִינֵנוּ בְּעֵינֵי דְרַב פַּפָּא – וזה הוא הדין
בו הסתפק רב פפא (זבחים יז), האם מחשבים מחשבת פסול מעבודה
לעבודה.
הגמרא מביאה ראייה נוספת מהמשך דברי המשנה כדי לפשוט את
ספיקו של רב פפא. מבררת הגמרא: תָּא שְׁמַע ראייה לפשוט ספק זה
מהמשך דברי משנתנו, 'אוֹ שְׁלֹא לְשָׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ פְּסוּל', ויש לברר,
הֲיֵכִי דְּמִי בחלק זה של המשנה, אִי נִימָא שהכוונה היא כמו בדין
הקודם שחשב שתי מחשבות סותרות בַּשְׁחִיטָה – על שתי
עבודות, הַשְׁתָּא – ומעתה יש לתמוה, הרי יש ללמוד דין זה בקל
וחומר, ומה אם לְשָׁמוֹ וְשָׁלֹא לְשָׁמוֹ, אֲמַרְת – שנינו במשנה שהקרבן
פְּסוּל, על אף שבתחילה חשב מחשבת הכשר, שְׁלֹא לְשָׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ,
מִיִּבְעֵינָא – וכי צריך לומר שגם באופן זה הקרבן פסול, הרי פשוט
שכבר הועילה מחשבתו הראשונה לפסול ולא תועיל מחשבתו
השניה להכשירו. אֲלָא לָא, מדובר באופן שחשב את שתי
המחשבות בַּעֲבֹדָה אַחַת. וּמִדְּרַסִּינָא – וממה שבסוף דברי המשנה,
כלומר, החלק העוסק באופן בו חשב שלא לשמו ולשמו, יש הכרח
להעמיד באופן שחשב את שתי המחשבות בַּעֲבֹדָה אַחַת, אם כן,
רִישָׁא נָמִי – גם הדין הקודם העוסק באופן בו חשב לשמו ושלא
לשמו, יש להעמידו באופן שחשב את שתי המחשבות בַּעֲבֹדָה
אַחַת, והוצרך התנא ללמדנו את שני הדינים, מדין לשמו ושלא
לשמו יש ללמוד שאין הדין כרבי מאיר הסובר 'תפוס לשון
ראשון', אלא מחשבתו השניה מועילה לפסול את הקרבן. ומדין
שלא לשמו ולשמו יש ללמוד שאין מחשבתו השניה מבטלת את
מחשבתו הראשונה, אלא 'אף בגמר דבריו אדם נתפס', ושתי
המחשבות הועילו, והקרבן נפסל.
דוחה הגמרא: לֹא – אין ראייה מלשון המשנה כדי לפשוט ספק זה,
משום שאפשר לדחות ולומר, לְעוֹלָם מדובר כשחשב את שתי
המחשבות בַּשְׁחִיטָה עֲבֹדוֹת, ואכן בְּדִין הוּא דְּלֹא אִיִּבְעֵינָא לִי – שלא
הוצרך התנא ללמדנו דין זה, שהרי פשוט שלאחר המחשבה
הראשונה נפסל הקרבן, ומה שכתבה המשנה דין זה, הוא משום
דְּאִיִּדִּי (אגב) דִּין דְּתֵנָּא דִּין לְשָׁמוֹ וְשָׁלֹא לְשָׁמוֹ, שהקרבן נפסל, תֵּנָּא
נָמִי מִן הַדִּין באופן ההפוך, שאם חשב 'שלא לשמו ולשמו' הקרבן
פסול.
הגמרא מביאה ראייה נוספת כדי לפשוט את ספיקו של רב פפא.
מוסיפה הגמרא ומביאה ראייה: תָּא שְׁמַע ראייה לפשוט ספק זה
מדברי המשנה לקמן (אס), ששנינו בה, שְׁחָטוּ לַקְרָבָן הַפֶּסַח שְׁלֹא
לְאִיִּבְעֵינָא – לשם אנשים שאינם יכולים לאכול כוית מבשר הקרבן,
ובגון חולים וזקנים, וכן אם שחטו שְׁלֹא לְמַנְיוּ – לשם אנשים שלא
נמנו על הקרבן, או ששחטו לְעֹרְלִים – לשם ישראלים שלא נימולו
כיון שמתו אחיהם מחמת מילה, ואסורים באכילת קרבן פסח, וכן
אם שחטו לְשֵׁם טָמְאִין שאסורים באכילת קרבן פסח, בכל אלו
הקרבן פְּסוּל. והרי הֵכֵא – כאן, בדין זה, פְּשִׁטָּא שמדובר באופן
שחשב מחשבה זו בַּעֲבֹדָה אַחַת, שהרי חשב רק מחשבה אחת,
וּמִדְּרַסִּינָא בַּעֲבֹדָה אַחַת – ומכך שיש הכרח שבמשנה לקמן מדובר
באופן שחשב את כל מחשבת הפסול בעבודה אחת, אם כן, רִישָׁא
נָמִי – גם במשנתנו ששנינו בה 'לשמו ושלא לשמו וכו' פסול',
מדובר באופן שחשב את שתי המחשבות בַּעֲבֹדָה אַחַת, והיינו
כדעת רבי יוסי שאמר 'אף בגמר דבריו אדם נתפס'.
דוחה הגמרא: מִיִּדִּי אִיִּרָא – וכי ראייה היא להעמיד את משנתנו
בעבודה אחת, הרי ניתן לומר, הָא בְּרִיאִיתָא וְהָא בְּרִיאִיתָא – המשנה
לקמן נשנית באופן אחד, ומשנתנו ששנינו בה 'לשמו ושלא לשמו
וכו' פסול' נשנית באופן אחר, ואכן בְּרִיאִי – במשנה לקמן יש
הכרח להעמיד שמדובר באופן שחשב את מחשבת הפסול בַּעֲבֹדָה
אַחַת, שהרי חשב רק מחשבה אחת, אולם רִישָׁא – במשנתנו,

אוֹ דִּילָמָא – או שמוא יש לומר, בַּשְׁחִיטָה עֲבֹדוֹת תֵּנָּא, וְאִפְּלֹי לְרַבִּי
מֵאִיר, דְּאָמַר במסכת זבחים (פה), 'תְּפִסוּ לְשׁוֹן רִאשׁוֹן, כאן
המחשבה השניה מועילה, משום דְּהִנֵּי מִיִּלִּי שאמר רבי מאיר שאנו
תופסים רק את תחילת דבריו, נאמרו רק כשחשב את שתי
המחשבות בַּעֲבֹדָה אַחַת, שבאופן זה כבר הועילה המחשבה
הראשונה ואין מחשבתו השניה יכולה להועיל, אֲבָל אם חשב את
שתי המחשבות בַּשְׁחִיטָה עֲבֹדוֹת, מוֹדָה רבי מאיר דְּמִיִּפְסִיל – שנפסל
הקרבן, משום שבעבודה השניה בה לא חשב אלא מחשבת פסול,
הועילה מחשבתו הפסולה.
מבררת הגמרא: אֲמַר – יש לומר בבירור ספק זה, אֲהֵינָא – על
איזה דין במשנתנו נאמר הספק, אִי נִימָא, שהספק נאמר אֲשִׁילֹא
לְשָׁמוֹ וְלִשְׁמוֹ, הרי בין אם חשב את שתי המחשבות בַּעֲבֹדָה אַחַת
ובין אם חשב בַּשְׁחִיטָה עֲבֹדוֹת, וכן בִּין לְרַבִּי מֵאִיר הסובר 'תפוס לשון
ראשון' ובִּין לְרַבִּי יוֹסֵי הסובר 'אף בגמר דבריו אדם נתפס', אִפְּסִיל
לִיָּה מִקְמִיִּיתָא – כבר נוסדה הקרבן מתחילת עבודתו כשחשב
לשקריב שלא לשמו, ובדואי כולם מודים שהועילה מחשבה זו
ולא יועיל אם יחזור ויחשוב שמקריב לשמו, בין אם יחשוב כן
באותה עבודה ובין אם יחשוב כן בעבודה אחרת, דְּהָא אף לְשִׁיטָה
רַבִּי יוֹסֵי נָמִי הדין הוא כך, משום ש'אֵף גִּמְרִי דְּבִרְיוֹ אִדְם נִתְפָּס' אִתָּא
לִיָּה – הוא סובר שאנו תופסים את כל דבריו של אדם ואף את סוף
דבריו, אך גם את תחילת דבריו. מבארת הגמרא: אֲלָא על כרחך
שספק זה של רב פפא, אֲלִשְׁמוֹ וְשָׁלֹא לְשָׁמוֹ, שבוה יש להסתפק,
מֵאִי כוונת המשנה בדין זה, האם כוונתה שחשב כן בעבודה אחת
ודין זה הוא כשיטת רבי יוסי, או שחשב כן בשתי עבודות ודין זה
הוא אף כשיטת רבי מאיר.
דנה הגמרא: תָּא שְׁמַע ראייה לאחד מצדדי הספק. שנינו במשנתנו:
הַפֶּסַח שְׁחָטוּ שְׁלֹא לְשָׁמוֹ וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק שְׁלֹא לְשָׁמוֹ וכו' פסול.
יש לברר, הֲיֵכִי דְּמִי – באיזה אופן מדברת משנתנו, אִי נִימָא
בַּפְּשֻׁטָּה – בפשטות לשון המשנה שחשב מחשבת שלא לשמו בכל
ארבע העבודות, הרי קשה, לְמַה לִּי עַד דְּמַחֲשָׁבִין לַבְּלִיָּה – מדוע
הקרבן נפסל רק אם חשב מחשבת פסול בכל העבודות, הרי
מִקְמִיִּיתָא אִפְּסִיל לִיָּה אף אם לא הוסיף לחשוב מחשבת פסול
בעבודה נוספת. אֲלָא לָא – אלא האם אין הכרח לומר, הֲיֵכִי קִתְּנִי
– כך היא כוונת המשנה, הַפֶּסַח שְׁחָטוּ שְׁלֹא לְשָׁמוֹ, פסול, אִי נָמִי
– וכן אם שְׁחָטוּ לְשָׁמוֹ וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ וְזָרַק שְׁלֹא לְשָׁמוֹ, אִי נָמִי, אם
שְׁחָטוּ וְקִבֵּל וְהִלֵּךְ לְשָׁמוֹ וְזָרַק שְׁלֹא לְשָׁמוֹ, בכל אלו האופנים נפסל
הקרבן, משום דְּהִיָּא לֵה המחשבות הסותרות בַּשְׁחִיטָה עֲבֹדוֹת, ואף
על פי שבתחילה חשב מחשבה ראייה, אולם מאחר שבעבודה
אחרת חזר וחשב מחשבת פסול, נפסל הקרבן.
וכיון שנתבאר שבתחילת המשנה ודאי מדובר באופן שחשב את
שתי המחשבות הסותרות בשתי עבודות, מבררת הגמרא את
המשך דברי המשנה: אִימָא סיפא, לְשָׁמוֹ וְשָׁלֹא לְשָׁמוֹ וכו' פסול.
יש לברר, הֲיֵכִי דְּמִי, אִי נִימָא שמדובר כמו בתחילת המשנה,
שחשב את שתי המחשבות בַּשְׁחִיטָה עֲבֹדוֹת, אם כן קשה, הֲיִינוּ רִישָׁא
– הרי זה אותו דין שהתבאר בתחילת המשנה, שאם שחט לשם
פסח וקבל את הדם או הוליכו או זרקו שלא לשם פסח נפסל
הקרבן. אֲלָא לָא, כוונת המשנה בדין זה היא, שחשב את שתי
המחשבות בַּעֲבֹדָה אַחַת, והועילה מחשבתו השניה לפסול את
הקרבן, ועל כרחך שמשנה זו בשיטת רבי יוסי היא, דְּאָמַר ש'אֵף
גִּמְרִי דְּבִרְיוֹ אִדְם נִתְפָּס', אף אם סותר את תחילת דבריו, ולכן בדין
זה שחשב שתי מחשבות בעבודה אחת, שתיהן מועילות,
ומחשבתו השניה פוסלת את הקרבן.
דוחה הגמרא: לֹא – אין ראייה מלשון המשנה לפשוט ספק זה,
משום שניתן לדחות את הקושיא על כפילות הדין ולומר, לְעוֹלָם
גם בהמשך המשנה מדובר כשחשב את שתי המחשבות בַּשְׁחִיטָה
עֲבֹדוֹת, וְרִישָׁא ששנינו בה 'הפסח ששחטו שלא לשמו', עוסקת
באופן דְּקָא (שענומ) בַּשְׁחִיטָה וְקָא מַחֲשָׁב מחשבת פסול
בַּשְׁחִיטָה, כלומר, שבשעת השחיטה הוא חושב ששחט שלא לשם
פסח, אִי נָמִי, מה שמבואר בהמשך הרישא 'זרק שלא לשמו',
מדובר באופן דְּקָא בְּזִיקָה וְקָא מַחֲשָׁב מחשבת פסול בְּזִיקָה,

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף ס עמוד א – מתוך מזהירות "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רלה רש"י

אבל בשתי עבודות אפילו ר' מאיר מודה – ואם תאמר: והיכי מיתוקמא מתניתין כר' מאיר? הא קתני סיפא לטמאים ולטהורים – כשר. ואמאי? נימא תפס לשון ראשון, ובעבודה אחת מיירי דאין מחשבת טמאים אלא בשחיטתו ויש לומר: דמתניתין מיירי כגון דקימין קמיה טמאים וטהורים, ואמר: הריני שוחט לאלו, דבענין אחר לא משכחת מקצת ערלה דלא פסלה לר' מאיר אליבא דרבא, דאמר "אינה לשחיטה אלא לבסוף".

א' בשתי עבודות היינו רישא – ואם תאמר: ולמינא דרישא איירי כשחטו סתמא ולכך כשזרק שלא לשמו – אמר הוכיח סופו על תחלתו, אבל אם אמר בהדיא הריני שוחט לשמו – הוה אמינא דלא עקר שלא לשמו, אפילו בשתי עבודות, להכי איצטרך סיפא ויש לומר: דסברא הוא, דבשתי עבודות אינו מועיל מפרש יותר מסתם.

והיינו בעיא דרב פפא – פירוש הקונטרס דחוק, דנקט רב פפא ולא נקט ר' יוחנן, דאמר החם בהדיא מחשבין מעבודה לעבודה. ונראה לרבינו יצחק בן אשר דגס לעיל: בעי רב פפא בעבודה אחת תנן, ומסיק: היינו בעיא דרב פפא. פירוש: שפיר מתוקמא בעיא דרב פפא שאינו יכול לפשוטו מן המשנה. וכן נמצא רבי בספר ישן, וכן גיסת רבינו חננאל. ורבינו שמשון בן אברהם מפרש: היינו בעיא דרב פפא – מה ששאל בעבודה אחת תנן או בשתי עבודות, והך שתי עבודות – היינו כגון שוחט לשמו על מנת לזרוק שלא לשמו.

שלא לשמו ולשמו מבטיעא – ואם תאמר: כי נמי אמרינן מעבודה אחת, תיקשי ליה הכי: השתא לשמו ושלא לשמו פסול, שלא לשמו ולשמו מבטיעא? דאפילו ר' מאיר דפליג בלשמו ושלא לשמו – בישאל לשמו ולשמו מודה ודכילי עלמא תפוס לשון ראשון? ויש לומר: דאי בעבודה אחת מיירי – קא משמע לן כמו שפירש בקונטרס, דלא אולטין בחר לשון אחרון ודוקא, לאפוקי מבן ננס דאית ליה בפרק "בית כור" (ק,א); תפוס לשון אחרון לגמרי, לבטל הראשון. ורבינו יצחק מפרש: דבעבודה אחת אתי שפיר, דהני שלא לשמו ולשמו אגב לשמו ושלא לשמו, כיון דשניהם בעבודה אחת. אבל בשתי עבודות, דרישא הפסול בוריקה וסיפא בשחיטה – לא נזמי אהדיה, ולית ליה למתניא אגב רישא. **שחטו** שלא לאוכליו. פירש רש"י: לחולה ולזקן, ואין מנויין עליז אלא הן. וקשה: אם כן מאי אידיא שלא לאוכליו? אפילו סתם נמי פסול, כיון שאין לו אוכלין? ונראה דמיירי דיש נמי מנויים אחרים. **אלימא** בשתי עבודות טעמא דחשיב בוריקה – נראה לרבינו יצחק דהכא איירי אליבא דרבא, דאמר לקמן (סא,ב): שחט למולין על מנת שיתכפרו בו ערלים – כשר. דלרב חסדא דאמר פסול – לא מצי מיירי בשתי עבודות. מזהו, לקמן משמע במסקנא דאף לרבה פסול.

פסח
אלא
מקצת אוקלין לא פסלא!

ישראל שמתו אחיו מחמת מילה, והן פסולין מלאכול פסח, דכתיב: "כל ערל לא יאכל בו" (שם). מפא"ם – נמי אסורים בקדשים, ובכרת הן על אכילתן. הכא פשיטא בעבודה אחת קאי – דהא חזא מחשבה הוא דאיכא. **רישא נמי בעבודה אחת** – כלומר, אפילו בעבודה אחת. ודלא כרבי מאיר, מ"ד א"ר – וכי ראיא חזא זו. **סיפא** – דבמחשבה אחת מיירי, ליכא לאוקומה אלא בעבודה אחת. **רישא** – דמיירי בשתי מחשבות, איכא לאוקומא אי אף בעבודה אחת, ודלא כרבי מאיר. **אי בשתי עבודות** – ולא בעבודה אחת, ורבי מאיר. **לאוכליו ושלא לאוכליו** – כדמפרש ואיל. **היכי דמי אי נימא בשתי עבודות** – שחט לאוכליו על מנת לזרוק שלא לאוכליו. ואשמעינן דכשר. **ושעפא מאי** – משום דאין מחשבת אוכלין – אין מחשבת פסול האוכלין, כגון חלה וקן, ופסולת בוריקה הוא דבתיבי אוכלין, "לפי אכלו בחסד", והיינו תשוחט, כדמתרגמין "שחט" – ויכוס: הכי גרסינן. **בעבודה אחת** כגון בשחיטה ובמניא בה מחשבת אוכלין פסול – ואפילו כדאי גונא דאמר לאוכליו ושלא לאוכליו. והא קיימא לן – לקמן (סא,א). מקצת אוכלין – כגון חבא. דנימנו בו ראיין לאכול ושחטו לשם כולן – כשר, דהא כולה שחיטה נמי משום אוכלין צריכה, דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. ולקמן מפרש מאי שנא דלשמו ושלא לשמו פסול, ולאכוליו ושלא לאכוליו כשר. **אלא**

או דילמא בשתי עבודות תנן – אחת חיוב לשמו, ובשניה שלא לשמו. והכא ליכא למימר תפוס לשון ראשון, שחרי ארבעתן העבודות חשובות זו כזו ליפסול את חובת באחת מהן, ואפילו לרבי מאיר מיפסיל; ומהדר גמרא, אהיא מהני לישני דסיפא דמתניתין קיימא דף בעיא. **אי נימא אשלא לשמו** – ברישא, וזהר לשמו – הא בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי, אפילו בעבודה אחת

מיפסיל. לרבי מאיר, דהא אמר תפוס לשון ראשון. לרבי יוסי נמי מיפסיל, דהא רבי יוסי "אף בגמרא" אית ליה, כלומר, תחלת דבריו של אדם וסופו, בכולן דעתו נתפסת וכולן מתקיימין. **אשמו ושלא לשמו** – דאי בעבודה אחת נמי פסול ליה מתניתין – הו לא מיתוקמא כרבי מאיר, דאמר תפוס לשון ראשון, ולשון אחרון לא חיל. **אי נימא בדיקתני** – שחט וקביל והלך וזרק כולן שלא לשמו, ולא "או" קאמר – למה לי בכולהו הא בחדא קיימא לן בזהבין בשמעתא קמייתא דהובח בפסל. לעולם – סיפא נמי דקתני לשמו ושלא לשמו – בשתי עבודות. ודקשיא לך היינו רישא – לא תיקשי. רישא מיירי דכי שחט חיוב בה לשמו, וכשזרק חיוב בה שלא לשמו; וסיפא מייירי בדשעת שחיטה חיוב תרתי מחשבות, חזא על השחיטה לשמו, וחדא על הוריקה שלא לשמו. דאמר הריני שוחט לשמו – על מנת לזרוק שלא לשמו. והכא ליכא למימר תפוס לשון ראשון, דהא עבודה אחת קאי לשון שני. וקא משמע לן מתניתין דמחשבין מעבודה לעבודה. כלומר, דמחשב בשעת עבודה זו על הברתה לעשותה במחשבת פסול – נפסל מיד, ואפילו לא עשה השניה במחשבת פסול כמו שחיטה. והיינו **בעיא דרב פפא** – דאמר: מחשבים מעבודה לעבודה בשחיטת קדשים בפרק קמא (א,א). דאמרין תתם: מתקין לה רב פפא: דילמא הא קא משמע לן – דמחשבין מעבודה לעבודה. השתא לשמו ושלא לשמו – דעבודה ראשונה בכשרות, אמרת פסול במחשבת עבודה שניה. **שלא לשמו ולשמו מביעא** – דכיון דנפסל בעבודה ראשונה, מדיכן יחזור ויכשר **אלא לאו בעבודה אחת** – ותנא לשמו ושלא לשמו לאוכליו מדיב פומי, דאמר תפוס לשון ראשון. ותנא שלא לשמו ולשמו – דלא תמא תפוס לשון אחרון, דהא הדר ביה מקמא. וכי שחט אחא בתרא קא שחט – קא משמע לן דרבי יוסי הוא. דאמר: בכל דבריו אדם נתפס, ולא הדר ביה, אלא אתרוייהו איביון. ומסיפא – שלא לשמו ולשמו בעבודה אחת קאמר, דבשתי עבודות לא איצטרך. **רישא** – דלשמו ושלא לשמו נמי, אף בעבודה אחת, ורבי יוסי דאי. לעולם בשתי עבודות – ודקשיא לך פשיטא, הא איפסיל ליה מעבודה קמייתא. **אידי דתנא** לשמו ושלא לשמו – לאשמעינן דמחשבין מעבודה לעבודה, כדלעיל – תנא נמי שלא לשמו ולשמו. **שלא לאוכליו** – לחולה ולזקן שאין יכולין לאכול כזית, ואין בו מנויין

אחרים אלא הן. **פסול** – ד"איש לפי אכלו" כתיב (שמות יב) – הראוי לאכול, שלא למנויין – נימנו עליו חבורה זו, ושחטו לשם חבורה אחרת. לערלים – ישראל שמתו אחיו מחמת מילה, והן פסולין מלאכול פסח, דכתיב: "כל ערל לא יאכל בו" (שם). מפא"ם – נמי אסורים בקדשים, ובכרת הן על אכילתן. הכא פשיטא בעבודה אחת קאי – דהא חזא מחשבה הוא דאיכא. **רישא נמי בעבודה אחת** – כלומר, אפילו בעבודה אחת. ודלא כרבי מאיר, מ"ד א"ר – וכי ראיא חזא זו. **סיפא** – דבמחשבה אחת מיירי, ליכא לאוקומה אלא בעבודה אחת. **רישא** – דמיירי בשתי מחשבות, איכא לאוקומא אי אף בעבודה אחת, ודלא כרבי מאיר. **אי בשתי עבודות** – ולא בעבודה אחת, ורבי מאיר. **לאוכליו ושלא לאוכליו** – כדמפרש ואיל. **היכי דמי אי נימא בשתי עבודות** – שחט לאוכליו על מנת לזרוק שלא לאוכליו. ואשמעינן דכשר. **ושעפא מאי** – משום דאין מחשבת אוכלין – אין מחשבת פסול האוכלין, כגון חלה וקן, ופסולת בוריקה הוא דבתיבי אוכלין, "לפי אכלו בחסד", והיינו תשוחט, כדמתרגמין "שחט" – ויכוס: הכי גרסינן. **בעבודה אחת** כגון בשחיטה ובמניא בה מחשבת אוכלין פסול – ואפילו כדאי גונא דאמר לאוכליו ושלא לאוכליו. והא קיימא לן – לקמן (סא,א). מקצת אוכלין – כגון חבא. דנימנו בו ראיין לאכול ושחטו לשם כולן – כשר, דהא כולה שחיטה נמי משום אוכלין צריכה, דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. ולקמן מפרש מאי שנא דלשמו ושלא לשמו פסול, ולאכוליו ושלא לאכוליו כשר. **אלא**

פסח ששחטו לשמו ושלא לשמו - ואמר רבינו יצחק: דמיבעיא ליה אפילו לר' מאיר, דסבר בעלמא חפוס לשון ראשון - דילמא הכא פסול. דלשמו דאינו נוהג בכל הובחים לא חשיב למילח, והוי עקירה. או דילמא: אפילו הכי אמר תפוס לשון ראשון, אליבא דר' יוסי הוה מצי למיבעי אפילו בשלא לשמו ולשמו, אלא להכי נקט לשמו ושלא לשמו - משום דבעיא אפילו אליבא דר' מאיר.

בשאר ימות השנה - היינו קודם שהגיע זמן הפסח, כדפירש בקונטרס ולכך בעי עקירה לפי שעומד לפסח כשיבא. ובכולה שמעתא חשיב ליה דקאי לשמו. אבל לאחר הפסח משמע לקמן (סד,א) דספקא הוי, דקאמרינן: שמע מינה פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה.

הכא נמי אתי שלא לשמו ומפיק מידי לשמו - ואם תאמר: והא לשמו ושלא לשמו כשר לר' מאיר, ולא אמרינן אתי שלא לשמו ומפיק מידי לשמו. ושלא לשמו גרידא פסול, אף על גב דסתמא לשמו קאי? ואומר רבינו יצחק: דההיא היינו טעמא - דהכשר לשמו נוהג בכל הובחים, הילכך כי אמר לשמו - אלים למילח טפי, ולא אתי שלא לשמו ומפיק ליה. אבל האי פסול דלשמו - אינו נוהג בכל הובחים. ולהכי לא מקשה ליה אלא מלאוכליו ושלא לאוכליו, דלא שייך אלא בפסח גרידא.

סתמו להני אוכלין קאי הני מימשכי בו - חקשה רבינו יצחק בן אשר: מה לנו אי קאי להני אוכלין - מכל מקום סתמא לאוכלין קאי, או להני או לאחריני. דסתמא לא לחולים או לזקנים קאי. ואפילו הכי: שלא לאוכליו - מפיק מלאוכליו. ושלא לאוכליו נמי, אמאי לא עקר לאוכליו דקאמר ברישא? ואומר רבינו יצחק: דבשחטו לאוכליו ושלא לאוכליו - אינו כשר אלא על ידי אותם אוכלין ששחט וחישב עליהן, וסתמיה לאו לאלו אוכלין, והרי כאילו לא קאי לאוכליו.

איריא?! בשלמא התי - כמזה דלא עקר ליה בשחיטה סתמיה ודאי לשמו קאי. אלא התי - סתמיה לאוכליו קאי? דילמא מימשכי הני ואתי אחריני ומימני עלויה. אחריני דתנן: נמנין ומושבין את ידיהם ממונו עד שישחט. איבעיא להו: פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים, מהו? שנינו בעלים בשינוי קודש דמי, ומכשיר ליה, או לא? אמר רב פפא: אמריתא לשמעיתא קמיה דרבא: הואיל ושינוי קודש פוסל במונו, ושינוי בעלים פוסל במונו. מה שינוי קודש שפוסל במונו - מכשירו לאחר זמנו. אף שינוי בעלים שפוסל במונו - מכשירו לאחר זמנו. ואמר לי: לא אם אמרת בשינוי קודש - שכן פסול בגופו, וישנו בארבע עבודות,

ואוכלין: הא אי בעי מימשכו הני מיניה, ומוכרין אותו לחבורה אחרת. דתנן נמנין עליו ומושבין ידיו ממונו עד שישחט - הבא למנות עליו מינה, והורוצה למשוך ידיו ממנו שכבר נמנה עליו - מושך. הלכך, לא אלים סתמא דלאוכליו. ואף על גב דאתי מחשבת שלא לאוכליו ומפקא ליה מסתמא ופסל ליה - שאני לן היכא דאמר לאוכליו ברישא, מהיכא דלא אמר. דהתם טעמא משום דלא אלים סתמיה הוא. ואיכא למימר אימשכו להו קמאי ואימנו עליה חולה חוק, ואישתחית כוליה שלא לאוכליו. וכי אמר לאוכליו ושלא לאוכליו - הוה ליה מקצת אוכלין, ולא פסלי: הכי גריסין. פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים - של דאבון היה, ושחטו לשם שמעון, אבל לא עקר שם פסח ממנו. בשינוי קודש - שלא לשמו. שינוי בעלים פוסל - בפסח במונו לגמרי, וכן בחטא. ובשאר זבחים - מונען מלעלות לשם חובה, וכל תורת שינוי קודש עליהן, בשמעתא קמייא דובחים. פסולו בגופו - שחטו בשחטו של קרבן. וישנו בארבע עבודות - שחט או קיבל דמו (או זרק או הלך) שלא לשמו - פסול, דבכל ארבע עבודות, דם - ילפינן ליה לפסולה בפרק קמא דובחים (ו,א). שחיטה - מ"זבח פסח" - שחטו וזבחתו לשם פסח, ושאר עבודות - מ"זעשת פסח" - שיהו כל עשייתו לשם פסח.

אלא לאו בעבודה אחת - אף בעבודה אחת כשר. ומתניתין בין בעבודה אחת בין בשתי עבודות קאמר. בעבודה אחת כגון בשחיטה - מכשר ליה, דמשום מקצת אוכלין לא פסלי. ובשתי עבודות, כגון שחט לאוכליו וזרק שלא לאוכליו, אף על גב דכולה וריקה שלא לאוכליו - כשר, משום דאין מחשבת אוכלים בוריקה. ומוסיף אף בעבודה אחת קאמר רישא נמי אף בעבודה אחת קאמר - דלשמו ושלא לשמו פסול, דאף בגמר דבריו אדם נתפס, ורבי יוסי היא ולא רבי מאיר. **סיפא** בעבודה אחת - רישא אימא לך: אי אף בעבודה אחת ורבי יוסי היא, אי בשתי עבודות קאמר ולא בעבודה אחת - ורבי מאיר, דאי בעבודה אחת - כשר בלשמו ושלא לשמו, דתפוס לשון ראשון. **פסח בשאר ימות השנה** - כגון שהפירשו קודם לכן ימים רבים, וקיימא לן דכשר לשלמים, בפירקין דלקמן (עב,ב) ואם שחטו לפסח - פסול, דלאו זמניה. ואי לשם שלמים שחטו - כשר. והיכא דשחטו לשמו ושלא לשמו - מהו? אמריתא לשמעיתא - למילף מדין בנן אב דפסול. אין מוציא מידי שלא לשמו - לתפוס לשון אחרון לבדו, ולהכשיר הנשחט שלא לשמו ולשמו. אף שלא לשמו בו? אין מוציא מידי לשמו - לתפוס לשון אחרון ולהכשירו. שכן נוהג - פסולו בכל הובחים, או לפסול לגמרי בפסח וחטאת, או לפסול מעלות לבעלים לשם חובה בשאר זבחים. כדתנן (זבחים ב,א): כל הובחים שנזבחו שלא לשמן - כשרין לזרוק, ולהקטיר אימורים, ולאכול בשרן - ולא עלו לבעלים לשם חובה. חוץ מפסח וחטאת שפסולין לגמרי. אלמא: נוהג בכל הובחים. הלכך לא אתי לשמו ומפיק לה מידיה לגמרי. תאמר - בפסול דלשמו שאינו נוהג אלא בפסח בשאר ימות השנה, ובין דקיל - אתי שלא לשמו ומפיק ליה מידיה. מהיכא דלא אמר - דאף על גב דהיכא דלא אמר ברישא לשמו, ואמר שלא לשמו - כשר, היכא דאמר - פסול. דהא שלא לאוכליו פסול - ואף על גב דסתמיה לאוכליו קאי - אתי שלא לאוכליו ומפיק ליה מסתמיה. וכי אמר ברישא לאוכליו וחדר שלא לאוכליו - לא אתי שלא לאוכליו ומפיק ליה מידי לאוכליו, ובשר. הכי התיא - ומי תמא דלאוכליו לסתמו דלשמו, דהילפינו מהדרי. התיא סתמא דלשמו אלים טובא, דכל כמה דלא איעקר ליה שם פסח מינה - סתמא לשמו קאי. ואפילו הכי, כי אמר שלא לשמו - מפיק ליה מסתמיה. הלכך, כי אמר לשמו ברישא - נמי יליף מיניה, דאתי שלא לשמו ומפיק ליה מידיה, דלא שאני לן בין היכא דאמר מהיכא דלא אמר. אבל לאוכליו, מי אלים סתמא ידידה, דסתמא ליקו להני

ואוכלין: הא אי בעי מימשכו הני מיניה, ומוכרין אותו לחבורה אחרת. דתנן נמנין עליו ומושבין ידיו ממונו עד שישחט - הבא למנות עליו מינה, והורוצה למשוך ידיו ממנו שכבר נמנה עליו - מושך. הלכך, לא אלים סתמא דלאוכליו. ואף על גב דאתי מחשבת שלא לאוכליו ומפקא ליה מסתמא ופסל ליה - שאני לן היכא דאמר לאוכליו ברישא, מהיכא דלא אמר. דהתם טעמא משום דלא אלים סתמיה הוא. ואיכא למימר אימשכו להו קמאי ואימנו עליה חולה חוק, ואישתחית כוליה שלא לאוכליו. וכי אמר לאוכליו ושלא לאוכליו - הוה ליה מקצת אוכלין, ולא פסלי: הכי גריסין. פסח ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים - של דאבון היה, ושחטו לשם שמעון, אבל לא עקר שם פסח ממנו. בשינוי קודש - שלא לשמו. שינוי בעלים פוסל - בפסח במונו לגמרי, וכן בחטא. ובשאר זבחים - מונען מלעלות לשם חובה, וכל תורת שינוי קודש עליהן, בשמעתא קמייא דובחים. פסולו בגופו - שחטו בשחטו של קרבן. וישנו בארבע עבודות - שחט או קיבל דמו (או זרק או הלך) שלא לשמו - פסול, דבכל ארבע עבודות, דם - ילפינן ליה לפסולה בפרק קמא דובחים (ו,א). שחיטה - מ"זבח פסח" - שחטו וזבחתו לשם פסח, ושאר עבודות - מ"זעשת פסח" - שיהו כל עשייתו לשם פסח.

אֵלָא לֹא – אלא האם אין הכרח לומר, שיש להעמיד את המשנה
אף באופן שחשב את שתי המחשבות בַּעֲבוּדָה אַחַת, וכונתה
שהקרבן כשר בין אם חשב את שתיהן בעבודה אחת, וכגון
בשחיטה, ובין אם חשב את שתיהן בשתי עבודות, וכגון ששחט
במחשבת הכשר חורק במחשבת פסול, וּמִדִּסְפָא בַּעֲבוּדָה אַחַת –
ומכיון שיש הכרח להעמיד את המשנה לקמן אף באופן שחשב
את שתי המחשבות בעבודה אחת, אם כן, רִישָׁא נָמִי – גם משנתנו
בה שנינו 'לשמו ושלא לשמו וכו' פסול, יש להעמידה אף באופן
שחשב את שתי המחשבות בַּעֲבוּדָה אַחַת, וכדעת רבי יוסי שאף
בסוף דבריו אדם נתפס.
דוחה הגמרא: מִיָּד אִירִיא – וכי ראייה היא זו, הרי ניתן לחלק
ולומר, הָא בְּדִאֲתִיא וְהָא בְּדִאֲתִיא – משנתנו נשנית באופן אחד,
והמשנה לקמן נשנית באופן אחר, כלומר, אכן סִיפָא –המשנה
לקמן יש הכרח להעמיד אף באופן שחשב את שתי המחשבות
בַּעֲבוּדָה אַחַת, וכפי שהבאר, וְאִילוּ רִישָׁא –משנתנו ניתן
להעמיד, או שעוסקת אף באופן שחשב את שתי המחשבות
בַּעֲבוּדָה אַחַת, וכדברי רבי יוסי, או שעוסקת רק באופן שחשב את
שתי המחשבות בְּשֵׁתִי עֲבוּדוֹת, וכדברי רבי מאיר הסובר שאם
חשב בעבודה אחת לשמו ושלא לשמו כשר, משום שיש לתפוס
לשון ראשון.
הגמרא דנה באופן נוסף של שחיטה בשתי מחשבות סותרות.
מסתפקת הגמרא: אִיפְעִיָא לָהּ – הסתפקו בני הישיבה, קרבן פֶּסַח
שֶׁשָּׁחְטוּ שֶׁלֹא בּוֹמְנוּ אלא בְּשֵׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה, וכיוון בשחיטה
ששוחט לְשֹׁמוֹ – לשם פסח וְשֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ, מָהוּ. ומבארת הגמרא את
צדדי הספק: אִילוּ הִיָּה שׁוֹחֵט רַק לְשֹׁמוֹ הִיָּה הַקֶּרֶן פְּסוּל, כִּיּוֹן
שֶׁאֵין זֶה זְמַנוּ שֶׁל קֶרֶן פֶּסַח, וְאִילוּ הִיָּה שׁוֹחֵט לְשֶׁם שְׁלָמִים הִיָּה
הַקֶּרֶן כֹּשֶׁר, שְׁהִיָּה מוֹתֵר הַפֶּסַח קֶרֶב שְׁלָמִים. אולם באופן זה
ששחט לְשֶׁם פֶּסַח וְלֹשֶׁם שְׁלָמִים יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק, מִי אֲתִי – האם באה
מחשבת ההכשר שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ –לְשֶׁם שְׁלָמִים, וּמִפְּסִיק לִיָּה מִיָּד
לְשֹׁמוֹ – ומוציאה את הקרבן מהפסול של שחיטה לְשֶׁם פֶּסַח,
וּמִכְשִׁיר לִיָּה, או שמא לֹא מוֹעִילָה מִחֲשַׁבְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה, וכיון
שבתחילה שחט לשמו נפסל הקרבן כיון שאין זה זמנו.
מספרת הגמרא: כִּי אַתָּא – כאשר בא רַב דְּיָמִי מארץ ישראל
לבבל, אָמַר, אֲמִירָתָא לְשִׁמְעָתָא מִפִּי דְרַבִּי יְרֵמְיָה – כשהייתי
בארץ ישראל, אמרתי בפני רבי ירמיה שמועה זו של דרשת 'בנין
אב' שבסמוך, כדי לפשוט ספק זה, הוֹאִיל וּמִחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ מְכַשֵּׁיר
לְקֶרֶן פֶּסַח אִם נִשְׁחַט בְּזִמְנוֹ, וְכֵן מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ מְכַשֵּׁיר
לְקֶרֶן פֶּסַח אִם נִשְׁחַט שֶׁלֹא בְּזִמְנוֹ, מָה –כֵּשֶׁם שֶׁמִּחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ
הַמְכַשֵּׁיר בְּזִמְנוֹ אֵין מוֹצִיאֵו מִיָּד פְּסוּל שֶׁל מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ
שֶׁחֲשַׁב בְּתַחֲלִילָה, אָף מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ הַמְכַשֵּׁיר לְקֶרֶן פֶּסַח
שֶׁלֹא בְּזִמְנוֹ, אֵין מוֹצִיאֵו מִיָּד מִחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ שֶׁמִּתַּחֲלִילָה, וּפְסוּל.
וְאָמַר לִי רַבִּי יְרֵמְיָה, לֹא – אין לדמות שני פסולים אלו וללמוד מזה
לזה, משום שיש לחלק ולומר, אִם אֲמַרְתָּ בְּפֶסַח מִחֲמַת מִחֲשַׁבְתּוֹ
שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ בשחיטה בזמנה, שְׁהָדִין נֹתֵן שֶׁלֹא יִתְבַטֵּל עַל יְדֵי
מִחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ שֶׁלֹא אַחֲרָיָה, שֶׁכֵּן פְּסוּל זֶה נֹהֵג בְּכָל הַיּוֹכֵחִים, שְׁהִיָּה
כָּל קֶרֶן שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ אֵינוֹ עוֹלָה לְבַעֲלִים לְשֶׁם חֻבּוֹתָם,
אוֹלָם הָאֵם תֹּאמַר שֶׁאֵף בְּמִחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ בשחיטה שלא בזמנה יהא
הָדִין שֶׁלֹא תוֹצִיא מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ מִיָּד מִחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ וְתוֹהָא
פְּסוּלָה, הִרִי חֲלוֹק הוּא, שֶׁכֵּן פְּסוּל זֶה שֶׁל לְשֹׁמוֹ שֶׁלֹא בּוֹמְנוּ אֵינוֹ
נֹהֵג בְּכָל הַיּוֹכֵחִים, אֵלָא בְּקֶרֶן פֶּסַח בְּלָבָד.
מבררת הגמרא: מָאִי הָיָה עָלָה – מה הכרעת ההלכה בשאלה זו.
מבארת הגמרא: אָמַר רַבָּא, פֶּסַח שֶׁשָּׁחְטוּ בְּשֵׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה לְשֹׁמוֹ
וְשֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ, כְּשֶׁר, דָּהָא כְּתוּב שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ קָאִי – עומד
להישחט לשמו, ואם לא היה חושב כלל, היה פסול כאילו שנשחט
לשמו, וְאִפְּלִיל הָכִי, כִּי שָׁחִיט לִיָּה שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ, כְּשֶׁר, אֵלָמָּא – הרי
שמוכח מדין זה, דָּהָא מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ, וּמִפְּסִיק לִיָּה מִיָּד
מִחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ הַבָּאָה מִחֲמַת הִסְתַּם שֶׁל הַקֶּרֶן, וְאִם כֵּן, כִּי שָׁחִיט
נָמִי – גם בספק זה, כאשר נשחט הקרבן שלא בזמנו לְשֹׁמוֹ וְשֶׁלֹא
לְשֹׁמוֹ, אֲתִי מִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ, וּמִפְּסִיק לִיָּה לְקֶרֶן מִיָּד מִחֲשַׁבְתּוֹ
לְשֹׁמוֹ.

שואלת הגמרא: אָמַר לִיָּה רַב אָדָא בְּרַ אֲהֵבָה לְרַבָּא, כִּיצַד נִתֵּן
לְהוֹכִיחַ מִדְּבַרֵי הַמִּשְׁנָה לְפִשּׁוּט סִפְקָא זֶה, דִּילְמָא יֵשׁ לְחַלֵּק בִּינֵיהֶם
ולומר, שְׁאֵינִי הֵיכָא דְאָמַר מְהִיכָא דְלֹא אָמַר – אינו דומה האופן בו
שחט לשמו ובא להפקיע מחשבה זו על ידי שלאחר מכן שוחט
שלא לשמו, לאופן בו מתחילה לא שחט לשמו אלא ששחטו
שלא לשמו באה להפקיע רק מה'סתם', ואף אם מחשבת שלא
לשמו מוֹעִילָה לְבַטֵּל את ה'סתם', אֵין הִכְרַח לומר שהיא מבטלת
מחשבה ממש. וההכרח לחילוק זה הוא, דָּהָא הַשּׁוֹחֵט בּוֹמְנוּ
לְאֻכְלִי וְשֶׁלֹא לְאֻכְלִי, הַקֶּרֶן בְּשֶׁר, וְכָל הֵיכָא דְשָׁחִיט לִיָּה שֶׁלֹא
לְאֻכְלִי לְחֻדְיָה – אולם בכל אופן בו שחט רק שלא לאוכלי,
הַקֶּרֶן פְּסוּל, וְאִמָּא, הָא כְּתוּבָא לְאֻכְלִי קָאִי – הרי סתם קרבן
פסח עומד להישחט לשם אלו שיכולים לאכול ממנו כוית, ואם
כדברי רבא שהמחשבה דינה כ'סתם', הרי כשם שאם חשב
במפורש ששוחט לאוכלי ושלא לאוכלי הקרבן כשר, כך גם אם
שחט שלא לאוכלי בלבד יש להכשיר את הקרבן, שְׁהִיָּה בּוֹמְנוּ
עומד לאוכלי, וכששחט שלא לאוכלי הרי זה כמי ששחט
לאוכלי ושלא לאוכלי. אֵלָא עַל כִּרְחָךְ יֵשׁ לומר, שְׁאֵינִי הֵיכָא
דְאָמַר שֶׁשּׁוֹחֵט לְאֻכְלִי וְבֹא לְהַפְקִיעַ מִחֲשַׁבְתּוֹ זֶה עַל יְדֵי שְׁחִיטָה
שֶׁלֹא לְאֻכְלִי, דְלֹא אָמַר מִתַּחֲלִילָה שֶׁשּׁוֹחֵט לְשֶׁם אוֹכְלִי
אלא מחשבתו ששוחט שלא לאוכלי באה להפקיע רק מה'סתם'.
הָכִי נָמִי, בְּשָׁחִיטָה הַפֶּסַח שֶׁלֹא בּוֹמְנוּ, יֵשׁ לְחַלֵּק ולומר, שְׁאֵינִי הֵיכָא
דְאָמַר שֶׁשּׁוֹחֵט לְשֹׁמוֹ וְבֹא לְהַפְקִיעַ מִחֲשַׁבְתּוֹ זֶה עַל יְדֵי שְׁחִיטָה
לְשֶׁם, שִׁיתָּכֵן שׁוּחַ אֵינוֹ מוֹעִיל לְהַכְשִׁיר, מְהִיכָא דְמִתַּחֲלִילָה לֹא
אָמַר שֶׁשּׁוֹחֵט לְשֹׁמוֹ וְשָׁחִיטוֹ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ באה להפקיע רק
מִה'סְתָם', שׁוּחַ אֲבָן מוֹעִיל לְהַכְשִׁיר.
משיבה הגמרא: אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב אִדָּא בְּרַ אַהֲבָה, מִיָּד אִירִיא –
וכי ראייה היא מִלְּאֻכְלִי וְשֶׁלֹא לְאֻכְלִי לְלִשְׁמוֹ וְשֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ,
בְּשִׁלְמָא הָתָם – דִּין זֶה שֶׁאִמְרָתִי שֶׁפֶסַח שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹא בּוֹמְנוּ לְשֹׁמוֹ
וְשֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ כְּשֶׁר כֹּשֶׁר שֶׁשְׁחִיטָה שֶׁלֹא בּוֹמְנוּ שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ עוֹקֵרֶת
את מה שסתמו בשם להישחט לשמו מובן, שְׁהִיָּה בְּמָה –כל זמן
דְלֹא עָקַר לִיָּה לְמִחֲשַׁבְתּוֹ לְשֹׁמוֹ בְּשָׁחִיטָה שֶׁשּׁוֹחֵט בְּמִפּוֹרֵשׁ שֶׁלֹא
לְשֹׁמוֹ, כְּתוּבָא וְדָאִי לְשֹׁמוֹ קָאִי – הַקֶּרֶן וְדָאִי עומד בסתמו
להישחט לשמו, ואף על פי כן אם שחטו שלא לשמו הקרבן כשר,
אִם כֵּן יֵשׁ לומר שגם אם שחטו לשמו ושלא לשמו הוא כשר, אֵלָא
הָכָא, בְּשָׁחִיטָה שֶׁלֹא לְאֻכְלִי, כְּתוּבָא לְאֻכְלִי קָאִי – וכי ניתן
לומר שסתמו של הקרבן עומד להישחט לאוכלי שנמנו עליו,
דִּילְמָא מִמְּשָׁכִי הֵינִי וְאֲתִי אַחֲרָיָה וְיִמְנִי עָלָיָה (הריני) – הרי יתכן
שאלו שכבר מנינים ימשכו ידיהם מהקרבן, ואחרים ילמנו עליו,
דְּהֵנָּה בְּמִשְׁנָה לְקַמֵּן (פסל), נִמְנֵנִין עַל הַקֶּרֶן וּמִשְׁכָּחִין הַמְנוּיִים אֵת
יְדֵיהֶם מִמֶּנּוּ לאחר שנמנו, עַד שִׁשְׁשָׁמִי, הִרִי שֶׁאֵי אִפְשָׁר לומר
שסתם קרבן פסח עומד להישחט דווקא לשם אוכלי שנמנו עליו,
שְׁהִיָּה עַד שַׁעַת הַשְּׁחִיטָה מִמֶּשׁ לֹא נִתֵּן לְדַעַת מִי יִהְיוּ הַמְנוּיִים
עליו, ומשום כך אין להביא מדין זה ראייה, שְׁהִיָּה מִסְתַּבֵּר שִׁישׁ
לְחַלֵּק בֵּין אוֹפֵן בּוֹ מִחֲשַׁבְתּוֹ סוֹתֵרֶת את ה'סתם', לאופן בו
המחשבה באה לעקור מחשבה ממש, שְׁהִיָּה הַקֶּרֶן אֵינוֹ עומד
בסתמו לשחיטה לאוכלי, וכששוחט שלא לאוכלי זו היא
מחשבתו היחידה, ולכן נפסל הקרבן. אמנם בדבר ששייך לומר בו
סתמו של הקרבן עומד לכך, וכגון השחיטה לשם פסח, אם חשב
מחשבה המנוגדת ל'סתם', דְּהִינּוּ שֶׁחֲשַׁב שֶׁלֹא בּוֹמְנוּ שֶׁשּׁוֹחֵט
שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ, הִרִי זֶה נִחְשָׁב כְּאִילוּ חֲשַׁב שְׁתֵּי מִחֲשַׁבּוֹת הַסּוֹתֵרֶת זֶה
את זה, וכיון שבאופן זה הקרבן כשר, אִם כֵּן הָדִין נֹתֵן שֶׁאֵף
כשבתחילה שחט במפורש לשמו ואחר כך חשב ששוחט שלא
לשמו, גַּם כֵּן יִהְיֶה קַרְבָּן כֹּשֶׁר.
הגמרא דנה באופן נוסף של שחיטה שאינה ראויה. מסתפקת
הגמרא: אִיפְעִיָא לָהּ, קרבן פֶּסַח שֶׁשָּׁחְטוּ בְּשֵׁאֵר יְמוֹת הַשָּׁנָה בְּשִׁנּוּי
בְּעִלִּים – לשם אדם שאינו הבעלים של הקרבן, מָהוּ. האם דִּין שִׁנּוּי
בְּעִלִּים בְּשִׁנּוּי קוּדְשׁ דָּמִי – הוא כדִּין שְׁחִיטָה שֶׁלֹא לְשֹׁמוֹ, וּמִכְשִׁיר
לִיָּה – וכשם ששחיטה שלא בזמנו שלא לשמו מכשירה את
הקרבן, כך תועיל מחשבת שינוי בעלים להכשיר קרבן זה שנשחט
שלא בזמנו, אוֹ לֹא – או שאין לדמות את שני הדינים, ואף שלגבי

וגם אנשים שלא נמנו עליו, או לְמֹלִים וְלַעֲרֵלִים – שיאכלו ממנו
גם מולין וגם ערלים, או לְטָמְאִים וְלַטְהוּרִים – שיאכלו ממנו גם
טמאים וגם טהורים, בכל המחשבות הללו הפסח בָּשָׂר, שמאחר
שהתכוון בשחיטתו גם עבור מי שיכול לאכול כזית מהפסח,
שחיטתו כשירה.
במשנה לעיל (נח). נאמר, שזמן שחיטת הפסח הוא לאחר הקרבת
התמיד של בין הערבים, כעת מבארת המשנה מה הדין אם עבר
ושחט את הפסח לפני כן: הפסח ששָׁחָטוּ קודם חצות היום פָּסוּל,
מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב ו) וְשָׁחָטוּ אֹתוֹ בַּל קֶהֱל עֶדְת יִשְׂרָאֵל בֵּין
הָעֶרְבִים, וְבֵין הָעֶרְבִים הוא החל מחצות היום שהחמה נוטה כלפי
מערב, ואם שחטו קודם זמנו פסול. אבל הפסח ששָׁחָטוּ אחר חצות
היום קודם לתמיד של בין הערבים, בָּשָׂר, אף שלכתחילה יש
לשחוט את הפסח לאחר התמיד, וּבְלִבְד שֶׁהָיָה אדם אַחֵר מְקַדֵּם –
מערבב בְּדָמָו של הפסח עֵד שִׁיזָרַק דָּם הַתָּמִיד, כדי שלא יקרוש דם
הפסח וידיה ראוי לזריקה, ויזרקנו לאחר זריקת התמיד. וְאִם נִזְרַק
דָּם הַתָּמִיד לפני התמיד, בָּשָׂר, שדין הקדמת התמיד לפסח אינה
אלא למצוה ולא לעכב.

נמרא

מביאה הגמרא ברייתא המבארת מה היא מחשבת 'שלא לאוכלי'
ששינוי במשנה, ומה היא מחשבת 'שלא למנוי': הִנֵּנוּ רִבְנֵנוּ, בִּיצֵר
היא מחשבת שֶׁלֹא לְאוֹכְלֵי, כגון ששחט את הפסח לְשֵׁם חוֹלָה או
לְשֵׁם זָקֵן – על מנת שיאכלו ממנו חולה או זקן שאינם יכולים
לאכול כזית בשר. בִּיצֵר היא מחשבת שֶׁלֹא לְמִנּוּי, כגון שֶׁנִּמְנָה עָלָיו
חבורה זו – שבי חבורה אחת רכשו את הפסח ביחד כדי לאכול
ממנו, ועבר ושָׁחָטוּ לְשֵׁם חֲבֻרָה אַחֶרֶת – על מנת שחבורה אחרת
תאכל את הפסח.
הגמרא מבררת את מקור הדין שצריך לשחוט את הפסח לשם
אוכליו ולשם מנויו. שואלת הגמרא: מִנְהֵי מִיָּלִי – מהיכן למדנו דין
זה שפסח שנשחט שלא למנוי פסול. משיבה הגמרא, דְּהֵנּוּ רִבְנֵנוּ,
נאמר בתורה (שמות יב ד) בְּמִקְדָּשׁ נִפְשֹׁת אִישׁ לִפִּי אָכְלוּ תִּכְסּוּ עַל
הַשָּׂה, וּמִכֹּסֶת הוא מלשון מִנִּין, מִלְּמַד שֶׁאֵין הַפֶּסַח נִשְׁחָט אֶלָּא
לְשֵׁם מִנּוּי. ממשביה הברייתא ורשאוּל: יָכוֹל – שמתאמר, שאם
שָׁחָטוּ שֶׁלֹא לְמִנּוּי וְהָיָה רַק כְּעוֹבֵר עַל הַמִּצְוָה, וּבָשָׂר בְּדִיעֵבַד, תלמוד
לומר – לפיכך נאמר בתורה דין זה פעמיים, פעם אחת בתיבת
בְּמִקְדָּשׁ שמשמעותו 'במנין', ופעם נוספת כתבה התורה שוב
באותו פסוק 'תִּכְסּוּ' שגם הוא מלשון מִנּוּי, ללמדנו שלפיכך
הַכְּתוּב שָׁנָה עָלָיו – חזר שוב על דין זה, כדי לְעַבֵּב – ללמדנו שדין
זה מעכב בדיעבד.

ממשיכה הברייתא ומבארת שמחשבת שלא למנוי אינה מעכבת
אלא בשחיטה: רַבִּי אֱמֵר, תִּיבֵת 'תִּכְסּוּ' בלשון סוּרְסִי – ארמי הוא
נדרש, שבארמית תכוסו היינו תשחטו, בְּאֵרֶם שְׂאוֹמֵר לְחִבְרֵי
בלשון סורסי, כּוֹס – שחוט לִי מִלָּה זֶה, ולפיכך דיבר הכותב בלשון
זו שמתפרשת לשתי פנים, גם מלשון מִנּוּי ללמדנו שהמחשבה
לשם מנוי מעכבת, וגם מלשון שחיטה ללמדנו שמחשבה זו אינה
מעכבת אלא בשעת שחיטה.
הגמרא ממשיכה לברר מנין שהשוחט את הפסח שלא לאוכליו
פסול. שואלת הגמרא: אֵשְׁכָחֵן – מצאנו בפסוק שמחשבת שֶׁלֹא
לְמִנּוּי פוסלת את הפסח, אולם מחשבת שֶׁלֹא לְאוֹכְלֵי מִנָּה לָן –
מנין שפוסלת. משיבה הגמרא: אֱמֵר קְרָא, אִישׁ לִפִּי אָכְלוּ תִּכְסּוּ,
ומשמעות 'איש לפי אכלו' הוא, שהאנשים שעבורם נשחט הפסח
היו ראויים לאכול, ולא זקן או חולה, ערל או טמא. שאינם
יכולים לאכול את הפסח אפילו אם נמנו עליו. ואף שלא שנה
הכתוב דין שלא לאוכליו פעמיים, מכל מקום הוא מעכב בדיעבד,
משום דְּאִתְקַשְׁ – הוקשו האוכלין לְמִנּוּי, ששיניהם הוזכרו בפסוק
אחד 'איש לפי אכלו תכוסו', ללמדנו שכשם שמחשבת שלא
למנוי מעכבת בדיעבד, כך מחשבת שלא לאוכליו מעכבת
בדיעבד.

וְכֵן יִשְׁנֻ לַפְסוּל זֶה אֵף לְאַחַר מִיתָה, שאם מת בעל הקרבן, על בנו
להביאו במקומו, ואם כשהביאו הבן נשחט הקרבן שלא לשמו, לא
עלה לשם חובה ועליו להביא מנכסי המת קרבן אחר תחתיו, כיון
שאחריות הקרבן מוטלת על נכסי המת, וְכֵן יִשְׁנֻ לַפְסוּל זֶה בְּקָרְבַן
צִבּוֹר בְּקָרְבַן יָחִיד. ולכן יש כח למחשבה זו לעקור שם 'פסח'
מקרבן פסח שהוקרב שלא בזמנו ולהכשירו. אולם האם תאמר כן
אף בְּמַחֲשַׁבֵּת פְּסוּל שֶׁל שִׁנּוּי בְּעָלִים, שהוא פסול קל יותר לענין
ארבעה דברים אלו, דְּאֵין פְּסוּלוֹ בְּגוֹפוֹ שֶׁל הַקָּרְבָן אלא בבעליו,
ובשאר הקרבנות מלבד פסח אֵינוֹ נפסל הקרבן מחמת מחשבה זו
בְּכָל אֲרָבַע הַעֲבֻדוֹת העיקריות של הקרבן אלא רק בזריקה, וְאֵינוֹ
לְאַחַר מִיתָה – ואם מת הבעלים קודם ההקרבה והביא בנו את
קרבנו תחתיו ונשחט הקרבן שלא לשם בעליו לא נפסל, כיון שאף
ללא שינוי זה אין שם בעליו עליו, וְאֵינוֹ נוהג פסול זה בְּקָרְבַן צִבּוֹר
בְּקָרְבַן יָחִיד, לפי שכל הציבור הם בעליו.
ומוסיפה הגמרא: וְאֵף עַל גַּב דְּתַרְתִּי לֹא דִּקְא – ששני עניינים
מאלו שהוזכרו כאן שאינם נוהגים בשינוי בעלים, אינם דווקא,
שהרי ניתן לדחותם, וכמבואר בסמוך, אולם תַּרְתִּי מִיָּהָ דִּקְא –
שני עניינים אחרים מאלו שהוזכרו, הם כן דווקא, ולכן אין
להשוות דין 'שינוי בעלים' לדין 'שינוי קודש'. והאופן בו יש לדחות
שנים מהעניינים שהוזכרו לעיל הוא, משום דִּישׁ לַהֲקִשּׁוֹת, מֵאִי
שֶׁנָּא שִׁנּוּי בְּעָלִים שהגדרתו היא דְּלֹא הָיָה פְּסוּלוֹ בְּגוֹפוֹ, והיינו
משום דְּפְסוּלוֹ מִחֲשָׁבָה בְּעָלָמָא הִיא – שהפסול הוא על ידי שינוי
מחשבה בלבד ולא שינוי בגוף הקרבן, הרי שִׁנּוּי קוֹדֵשׁ נִמִּי, פְּסוּלוֹ
מִחֲשָׁבָה בְּעָלָמָא הִיא ולא שינוי במעשה השחיטה. וְתוֹ – ועוד יש
להקשות על הָא דְאֵמֵר רַבָּא, שפסול שִׁנּוּי בְּעָלִים אֵינוֹ נוהג לְאַחַר
מִיתָה, הרי זה הוא רק לדעת הסוברים כן, וְאִילוּ לְרַב פְּהֵינָם בְּרִיָּה
דְּרַב אֱמִי דְאֵמֵר (ובזה"ט) דִּישׁ שִׁנּוּי בְּעָלִים לְאַחַר מִיתָה, ואם מת
הבעלים קודם ההקרבה והביא בנו את הקרבן תחתיו ונשחט שלא
לשם בעליו נפסל הקרבן, מֵאִי אִיָּבָא לְמִיָּמֵר – איך נבאר את דברי
רבא. מסיקה הגמרא: אלא שמכל מקום תַּרְתִּי מִיָּהָ דִּקְא נִיָּהָ,
ולכן אין להשוות דין 'שינוי בעלים' לדין 'שינוי קודש'. וכיון
שדחה רבא את דברי רב פפא, נותר הספק בעינו, האם קרבן פסח
ששחטו בשאר ימות השנה בשינוי בעלים הקרבן כשר כמו בשינוי
קודש, או שיש לחלק בין שתי המחשבות.
מסיקה הגמרא: אֵלָּא אֱמֵר רַבָּא, קרבן פֶּסַח שֶׁשָּׁחָטוּ בְּשָׂאֵר יָמוֹת
הַשָּׁנָה בְּשִׁנּוּי בְּעָלִים, הרי הוא נֶעְשֶׂה כְּמִי שְׂאֵין לוֹ בְּעָלִים בְּזִמְנֵוֹ –
בקרוב פסח שנשחט בזמנו שלא לשם הבעלים, ופְּסוּלוֹ.

משנה

קרבן פסח שונה משאר הזבחים, ששאר הזבחים עיקר הבאתם
לכפרה (ובזריקת הדם) ואין אכילת הבשר מעכבת בהם, אבל קרבן
פסח עיקרו בא לאכילה, וצריך שיהיו הבעלים ראויין לאכול
(לקמן עה), במשנתנו יתבאר דין פסח שנשחט לשם מי שאינם
יכולים לאכול. דין נוסף מיוחד בקרבן פסח, שאינו נאכל אלא
למי שנמנה עליו מתחילה (ובזה"ט), והמינוי הוא על ידי
שמשתתפים בלקיחתו של השח. בסוגיא שלפנינו יתבאר שאף
צריך להתכוין בשעת השחיטה על מנת שיאכלו ממנו אלו
שנמנים עליו.
המשנה מבארת את דין הפסח שנשחט לשם מי שאין ראוי לשחוט
לו: הפסח ששָׁחָטוּ שֶׁלֹא לְאוֹכְלֵי – על מנת שיאכלוהו זקנים או
חולים שאינם יכולים לאכול כזית בשר. וְכֵן אִם שחטו שֶׁלֹא לְמִנּוּי,
כגון שנמנו חבורה אחת על הפסח ושחטו לשם חבורה אחרת, או
ששחט את הפסח לְשֵׁם שיאכלו ממנו יהודים עָרְלִים שאסורים
לאכול את הפסח, וְלִשְׁם שיאכלו ממנו טָמְאִים שאסורים לאכול
בקדשים, בכל אלו המחשבות הפסח פְּסוּלוֹ. ובגמרא יתבאר הטעם.
ממשיכה המשנה: אבל אם שחט את הפסח לְאוֹכְלֵי וְשֶׁלֹא לְאוֹכְלֵי
– על מנת שיאכלו ממנו גם אנשים בריאים וגם חולה וזקן, או
לְמִנּוּי וְשֶׁלֹא לְמִנּוּי – שיאכלו ממנו גם בני החבורה שנמנו עליו

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף סא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רל"ט תוספות רש"י

וַיִּשְׁנוּ לֵאחֶר מִיתָה – וַיִּשְׁנוּ בַּעֲלִים אֵינוֹ לֵאחֶר מִיתָה. שְׁמָא מִשּׁוּם דְּכַתְּבִי: "לְכַפֵּר עֲלֵיוֹ וְלֹא עַל חֲבִירוֹ, וְמֵת לֹא בִּרְכָה גְּמוּרָה הוּא, אֲלֵא שְׁנִתְחַיֵּב לְהִבְיֹאוֹ. וְהָךְ דְּשִׁמְעִתָּן אֲתֵיא לְהִדְאִי כְּמָאן דִּאֲמֹר שְׁעִיבֻדָּא דִּאֲדוּרִיתָא, וְכִרְבִּי אֲסִי אֲמַר רַב בְּפִרְק קְמָא דִּקְדוּשָׁתִּי (ג.ב.), דְּמוּקִי הָא דִּתְנֵן הָאֵשָׁה שְׁמֵתָה יִבְיֹאוֹ יוֹרְשֵׁן עוֹלָתָה אָף עַל פִּי שְׁלָא תִּפְרִישְׁתָּה מִחוּסִים. אֲבָל לִרְבִּי יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, דִּאֲמֹרָה הוּא שְׁהִרְשִׁיתָה מִחוּסִים, אֲבָל

לֹא תִפְרִישְׁתָּה – לֹא, מִשּׁוּם דְּשִׁעֲבֻדָּא לֹא דִּאֲדוּרִיתָא. לְכֹאדָּא אֵינוֹ נִפְקוּתָא בִּין שִׁנְיָ קוּדֶשׁ לְשִׁנְיָ בַּעֲלִים, דְּלֵאחֶר מִיתָה, בִּין דְּרִבְשִׁנְיָ קוּדֶשׁ (נִמְנִי) אֵין הִירֵשׁ חֵיבִי לְהִפְרִישׁ אַחֵר תַּחְתּוּיָו. וּמִיָּה, יֵשׁ לִמּוֹר: דִּנְפָקָא מִיָּה אִם תִּפְרִישְׁתָּה בַּעֲלִים שְׁחִי עוֹלוֹת לְאַחֲרִיתוֹ, שָׂאֵם תִּפְסֵל הָאֲחָת יִבְיֹא הַשְּׁנִיָּה, וְאִם לֹא תִהֵא הַשְּׁנִיָּה חוֹלִיק. אִי נִמְי: שִׁנְיָ קוּדֶשׁ אֲסוּר לְשׁוֹנֵת אַחֵר מִיתָה, דִּאֲמִר בְּרִיב וְכֹחֵם (ב.ב.), וְנִדְבָה מִי שֶׁרִי לְשִׁנְיָ בִּהּ: אֲבָל שִׁנְיָ בַּעֲלִים לִיכָא אֲפִילוּ אִסוּר, בִּין דִּאֲנוּ לֵאחֶר מִיתָה.

נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בַּעֲלִים בּוֹמְנָה וּפְסוּל – תִּימָה לְרִבְנֵי יִצְחָק: לִמְהֵל לִיה לִימָר נַעֲשֶׂה. בִּין דִּתְרֵי דְּקוּקָא – לִימָא דְּפְסוּל מִשּׁוּם דִּאֵין כָּאן עֲקִידָה. וְאִי לֹא דִישׁ לְהֵנִי פִירְכִי, וְסִבֵּר דְּרִמִּי לְשִׁנְיָ קוּדֶשׁ, הוּאִיל וּפְסוּלָה בּוֹמְנָה וְחֹשֶׁב עֲקִידָה – אִם כִּן אֲמַאי הוּי כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בַּעֲלִים בּוֹמְנָה הֵלֵא בְּפִירְכִי קוּדֶשׁ לֹא חֲשִׁבִין מִשְׁנָה כְּבּוֹמְנָה לְפִסּוּל. וְאֹמֵר רִבְנֵי יִצְחָק, דְּכִי פִירִשׁוּ: אֲפִילוּ לִיחְנֹתוֹ לְחִנּוּתוֹ פִירְכִי – מִכָּל מִקּוּם לֹא הוּי עֲקִידָה נַעֲשֶׂה כִּסְחָא בּוֹמְנָה שְׁמֵתוֹ בַּעֲלֵיו, דִּאֲמִר בְּסוּף "אֵלוֹ דְּבִרִּים" (ע.ג.ב.) דְּכִי עֲקִידָה. וְכִשְׁעֵשׁ סִחָא – פְּסוּל. אָף עַל פִּי שְׁוֵא מְפַרְשׁ שְׁלָא לֹשֶׁם בַּעֲלֵיו שְׁחִי מוֹתוֹ – הִכִּי נִמְי שְׁלָא בּוֹמְנָה שִׁנְיָ בַּעֲלִים לֹא חֲשִׁיב עֲקִידָה. וְכִן מוֹכִיחַ הַלְשׁוֹן דִּקְאֲמֹר שֶׁאֵין לוֹ בַּעֲלִים, וְלֹא קִאֲמֹר כְּמִי שֶׁשְׁחֵטוֹ בְּשִׁנְיָ בַּעֲלִים. **רַבִּי** אֲמַר לְשׁוֹן סוֹרֵסִי הוּא זֶה – אֲמַר רִבְנֵי יִצְחָק: דְּרִבִּי לֹא פְלִיג אֲתֵינָא קִמָּא. וּמוֹדָה דִּיאֵכִי עֵיכּוּבֹא בִּאֻכְלֵיו וּמְנוּיָו, וְאִנּוּ אֵלֵא מְפַרְשׁ דְּרִבְנֵי לֹא פְלִיג אֲתֵינָא בִּאֻכְלֵיו וּמְנוּיָו אֵלֵא בִּשְׁחִיטָה. וְכִן מְשַׁמְעֵי בִּכְיֶצֶד צוּלִיק (ע.ח.ב.) דְּמִסִּיק: רַב דִּאֲמֹר אֲכִילָה לֹא מַעֲכִיב כְּרִיב נֶחֱת, וְלֹא קִאֲמֹר כְּרִיב – דְּהִינּוּ מִשּׁוּם דְּלִפְרִישִׁי אֲתֵא, כְּדִפְרִישִׁי.

לֹאֻכְלֵיו מֵנֵא לֵן – אֲמַר רִבְנֵי יִצְחָק: דְּעִרְלִים וְטִמְאִים כְּלוּלָה נִפְקִי מִתְּחֵי קִרָּא דִּאִישׁ לִפִּי אֲבָל, דְּבִין דְּלֵא מִצּוֹ אֲבָלִי לִיָּה – חֲשִׁיבֵי

כְּלוּלָה שְׁלָא לֹאֻכְלֵיו. וְכִן מְשַׁמְעֵי בְּפִרְק שְׁנֵי דּוּבָחִים (ב.ב.ב.) דִּקְאֲמֹר: קִסְבִּי דְּקִנִּי דְּרוּם טִמָּא מִשְׁלַח קִרְבְּנוּתִי, פִּירִישׁ: פְּסוּל. דְּהִנְתֵּי: בְּמִכְסַת נִפְשוֹת – כְּמָאן שֶׁאֵין הַפְסַח נִשְׁחַט אֵלֵא לְמַנּוּיָו, וְאִיתְקַשׁ אֻכְלֵיו לְמַנּוּיָו. מְשַׁמְעֵי דְּהִדְאִי טִמְאָה נִפְקָא לֵן מִיָּאִשׁ לִפִּי אֲבָל.

וְאִיתְקַשׁ אֻכְלֵיו לְמַנּוּיָו – תִּימָה לְרִבְנֵי יִצְחָק: אִם כִּן מַה מְנוּיָו פְּסִיל בִּארְבַּע עֲבֻדוֹת, דְּהִינּוּ שִׁנְיָ בַּעֲלִים – אָף אֻכְלֵיו יִפְסְלוּ בִּארְבַּע עֲבֻדוֹת, וְכִשְׁלֹא אֵלֵא פְּסִיל נִמְי יִפְסְלוּ בְּמַנּוּיָו וְשֵׁי לִמּוֹר: דְּשִׁלֵּא לְמַנּוּיָו אֵין זֶה שִׁנְיָ בַּעֲלִים, דְּשִׁנְיָ בַּעֲלִים לֹא פְּסִיל אֲבָל בּוּרִיקָה, כְּגוֹן שׁוּחַט אֻמְקֵל וּמוֹלִיק עַל מִנְתַּ לְזוֹרוֹק לְשֵׁם אַחֲרִים אוֹ זוֹרֵק לְשֵׁם אַחֲרִים. אֲבָל שׁוּחַט וּמוֹלִיק לְשֵׁם אַחֲרִים – כִּשֵּׁר, דְּמִיִּכְפֵּר עֲלֵיוֹ נִפְקָא לֵן, וְשִׁלֵּא לְמַנּוּיָו – דְּהִינּוּ שׁוּחַט שְׁלָא לְמַנּוּיָו, וְלֹא פְּסִיל אֵלֵא בִּשְׁחִיטָה דְּרוּקָא, דְּכִתְבִּיב "חֹבֶסִי" דְּרוּקָא בְּפִסַּח וְלֹא בִּשְׁאֵר קִרְבְּנוֹת. וְאִם תִּמְאָה: וְנִימָא, הוּאִיל וְגַלִּי שְׁלָא לֹאֻכְלֵיו בִּשְׁחִיטָה – הוּא דְּרוּק בִּשְׁאֵר עֲבֻדוֹת, כִּדְאִיתָא בְּפִרְק קְמָא דּוּבָחִים (ו.ב.) פִּסַּח שְׁלָא לְשׁוֹן מִזּוּב פְּסוּל, שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת מֵנֵא לֵן – הוּאִיל וְגַלִּי גָלִי. וְאֹמֵר רִבְנֵי יִצְחָק דִּלָּא דִּמִּי, כִּי דְגָלִי בְּכָל קִרְבְּנוֹת דִּלָּא עֵלֹ לְבַעֲלִים שְׁחִי, חוּבִיב, וְגַבִּי פִסַּח אֲשַׁכְּחֵן פְּסוּל בְּחַד מִינֵיהוּ – אֵין לֵנוּ לְחֻלְק. **שְׁחִי** מְשַׁמְעֵי לְמַנּוּיָו עַל מִנְתַּ שִׁתְּכַפְּרוּ בּוֹ שְׁאִיִּם מְנוּיָו – הָא פְּשִׁיטָא דְּפְסוּל לְכּוּלִי עֲלֵמָא, דְּהִינּוּ שִׁנְיָ בַּעֲלִים דְּפְסוּל בְּפִסַּח וּבִחְסָא. וּמִיָּה, נִרְאֵה לְרִבְנֵי יִצְחָק דְּכִי נִמְי פְּלִיג בִּשְׁחֵט לֹאֻכְלֵיו עַל מִנְתַּ שִׁתְּכַפְּרוּ שְׁאִיִּם אֻכְלִיק, כְּגוֹן חֵלֵיל חוֹק דְּפִסַּל בִּיה רַב חֲסָדָא כְּמוֹ בַּעֲרִלִים, אָף עַל גַּב דְּקִרָּא דְּמִיָּתִי בַּעֲרֵל כְּתִיבִי – דְּמִחֹד קִרָּא דְּלִפִּי אֲבָל, נִפְקִי, וְלִפִּי מַהֲדִּי

לְכָל מִיָּלִי. דְּהֵא לֹאֻכְלֵיו וְשִׁלֵּא לֹאֻכְלֵיו דְּכִשֵּׁר – דְּהִינּוּ מִשּׁוּם דִּילְפִין מִלְּמוּלִים וְלַעֲרִלִים. דְּרוּקָא בִּשְׁחֵט לְמוּלִים עַל מִנְתַּ שִׁתְּכַפְּרוּ עֲרִלִים פְּסִל רַב חֲסָדָא. אֲבָל רַב נוֹרֵק לְשֵׁם עֲרִלִים – אֲפִילוּ רַב חֲסָדָא מוֹדָה דְּכִשֵּׁר, דִּאֵין מַחֲשַׁבַת אֻכְלִיק בּוּרִיקָה. דְּהֵא בְּכָל מִקּוּם פְּשוּט זֶה לְמַסְדֵּר הַתְּלֻמוֹד בְּכּוּלָּה שְׁמַעְתִּין. וְרִבִּישׁ וְכֹחֵם (ו.ב.) דִּקְאֲמֹר: אֲשַׁכְּחֵן וְזִבְחָה, שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת מְנוּיָו וְכִי עֵימָאֵן נִתְּלֵן מִבְּחִיבָה – מַה לְזִבְחָה שְׁכֵן פְּסוּלָה שְׁלָא לְשֵׁם אֻכְלִיק בְּפִסַּח. מְשַׁמְעֵי דְּלִיכָא מָאן דְּפִלְגִי דִּאֵין מַחֲשַׁבַת אֻכְלִיק בּוּרִיקָה. וְעוֹד: דְּרַב אֲשִׁי מִסִּיק דְּרַבָּה לֹא פְּלִיג בְּהָא אֲרַב חֲסָדָא. וּבְפִרְק "כִּיֶּצֶד צוּלִיק" (ע.ח.א.) דְּתִנְגִּיא: שְׁחֵטוֹ לֹאֻכְלֵיו לְזוֹרוֹק דְּמוֹ שְׁלָא לֹאֻכְלֵיו – פִּסַּח עֲצֻמָּה כִּשֵּׁר, וְאֹדֵם יִצְאָה בִּי יְדֵי חוּבָתָה. וְאִי גִרְסִין לְזוֹרוֹק דְּמוֹ, אֵלֵא וְנוֹרֵק דְּמוֹ, דִּלָּא תִיקִישׁ לְרַב חֲסָדָא. וְכִי יֵשׁ בְּמִקְצַת סְפָרִים. וְרִבְנֵי יִצְחָק כִּן אֲשִׁר פִּירִישׁ: דְּרוּקָא נִקַּט עַל מִנְתַּ שִׁתְּכַפְּרוּ, שְׁחִיבֵשׁ לְהַתְּכַפֵּר בּוֹ עֲרִלִים. אֲבָל אִם לֹא חֲשִׁיב לְהַתְּכַפֵּר, אֵלֵא חֲשִׁיב לְזוֹרוֹק לְהֵאכִיל הִבְשֵׁר לַעֲרִלִים – אֲפִילוּ רַב חֲסָדָא מוֹדָה דְּכִשֵּׁר, דִּלָּא שִׁיךְ בּוּרִיקָה מַחֲשַׁבַת פְּסוּל דִּאֲבִילָה, אֵלֵא פְּסוּל דְּכַפְּרָה. וּבִשְׁחִיטָה דְּרוּקָא אִם חֲשִׁיב לְהֵאכִיל שְׁלָא לֹאֻכְלֵיו וְלַעֲרִלִים פְּסוּל, דְּשִׁחִיטָה דְּרִיב עֵינֵין לְשֵׁם בַּעֲלִים הִרְאִיִּים לֹאֻכְלֵיו, דְּכִתְבִּיב: "אִישׁ לִפִּי אֲבָל תִּבְסוּר" – דְּהִינּוּ

דִּאֵין מַחֲשַׁבַת אֻכְלִיק בּוּרִיקָה.

רַב

וַיִּשְׁנוּ לֵאחֶר מִיתָה – מֵת – בְּנוֹ מִבְּיֹא קִרְבֵּן אֲבִיו. וְאִם שְׁחֵטוֹ שְׁלָא לְשׁוֹנוֹ – לֹא עֵלָה לְשֵׁם חוּבָה, וְאַחֲרִיתוֹ הִקְרִיב מוּטֵל עַל נִכְסֵי הָמָה, וְצִרִיק לְהִבְיֹא אַחֵר. וַיִּשְׁנוּ בְּקִרְבֵּן צִבּוֹר בְּקִרְבֵּן יִחִיד. **אֲבָל בְּשִׁנְיָ בַּעֲלִים** – מַחֲשַׁב דְּבִרַב אַחֵר הוּא, וְאִינוֹ בִּארְבַּע עֲבֻדוֹת. בִּשְׁאֵר וְכֹחֵם דְּלֵא פִסַּח, דְּלֵאֵן עֵיקֶר לֹאֻכְלֵיו אֲתֵי אֵלֵא לְכַפְּרָה

– לֹא שִׁיךְ שִׁנְיָ בַּעֲלִים אֵלֵא בּוּרִיקָה, שֶׁאֵין לוֹ בְּקִרְבֵּן אֵלֵא כְּפִרְתוֹ, וְכַפְּרָה לִיתָא אֵלֵא בּוּרִיקָה. וְכִי מִרְבִּינָן שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת לְפִסְלָה בְּשִׁנְיָ בַּעֲלִים בְּפִרְק קְמָא דּוּבָחִים – לֹא מִרְבִּינָן אֵלֵא שׁוּחַט לְהַתְּכַפֵּר אַחֵר בּוּרִיקָה דְּמוֹ, אוֹ מוֹלִיק אוֹ מְקַבֵּל לְזוֹרוֹק לְשֵׁם אַחֵר, אוֹ זוֹרֵק מִמְנוֹ לְשֵׁם אַחֵר. אֲבָל שׁוּחַט לְשֵׁם אַחֵר, שְׁתֵּאֵתָה הַשְּׁחִיטָה לְכַדָּה לְשֵׁם אַחֲרִים, אֲבָל שְׁחֵט שְׁחִיטָה אֵין דְּעֵנָה עַל הַזִּיקָה לֹאֻכְלֵיו לְבַעֲלֵיו – כִּשֵּׁר. וְכִי אֲמַרִּין הָתֵם, אֲמַר רַב אֲשִׁי: קֵל וְחִוּמָה, וְמָה אִם בְּמִקּוּם שֶׁאֲמַר הִרִינִי שׁוּחַט לְשֵׁם פְּלוּנִי דְּכִשֵּׁר, שְׁחֵטוֹ לְזוֹרוֹק לְשֵׁם פְּלוּנִי – פְּסוּל. מִקּוּם שֶׁאֵם אֲמַר כִּי, שְׁמַע מִיָּה מִיָּהא דִּאֵין מַחֲשַׁבַת שִׁנְיָ בַּעֲלִים בִּשְׁאֵר עֲבֻדוֹת אֵלֵא אִם כִּן מַחֲשַׁבַת בִּחְסָא מִקּוּם עַל מִנְתַּ לְזוֹרוֹק. אֲבָל בְּשִׁנְיָ קוּדֶשׁ – שְׁחֵט שְׁלָא לְשׁוֹנוֹ פְּסוּל, דְּכִתְבִיב "זִבַּח שְׁלָמִים" – וְזִבְחָה לְשֵׁם שְׁלָמִים, וְכִן בִּחְסָא "וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחִטָּא", וְכִן פִּסַּח "זִבַּח פִּסַּח הוּא". וּמִיָּה, וְדִאי פִּסַּח שְׁעִיקֹר לְבַעֲלֵיו לִיאֲכַל בִּהּ – שְׁחֵטוֹ שְׁלָא לְשֵׁם בַּעֲלֵיו לְהֵאכִילוֹ לְמַנּוּיָו אַחֲרִים – פְּסוּל, דְּכִרְבְּנִי מַתְּנִינִן שְׁחֵטוֹ שְׁלָא לְמַנּוּיָו פְּסוּל. וְעַל כִּרְדִּךְ בִּחְסָא עַל הַשְּׁחִיטָה לְחֹדָד קִאֲמֹר, לֹא עַל מִנְתַּ לְזוֹרוֹק. מִדִּאֲפִילָה בְּהָא אֲמֹרָאִי בְּגִמְרָא, שְׁחֵטוֹ לְמוּלִיק עַל מִנְתַּ שִׁתְּכַפְּרוּ בּוֹ עֲרִלִים, מְכַלֵּל דְּשִׁחֵטוֹ לַעֲרִלִים דְּמַתְּנִינִן – מַחֲשַׁבַת עַל הַשְּׁחִיטָה קִאֲמֹר. וְשִׁלֵּא לְמַנּוּיָו וְדִמִּי דְּלַעֲרִלִים, דְּהֵא גַבִּי הִדִּיר קִתְּנִי לְהוֹ. וְאִינוֹ לֵאחֶר מִיתָה – דִּאֵין שֵׁם בַּעֲלֵיו עֲלֵיו, מֵאֲחֵר שְׁמָה, וְאִם שִׁנְיָ שְׁמוֹ – כִּשֵּׁר. וְאִינוֹ צִבּוֹר – דְּלֵשֶׁם מִי שִׁנְיָ אוֹתוֹ שְׁלָא הֵא בַּעֲלֵיו אִם לְשֵׁם גּוֹיִם – לֹא מִיפְסִיל, כִּדְאֲמַרִּין הָתֵם, וְלִקְמֵן בְּשִׁמְעִתָּן, דִּאֵין שְׁנֵי בַּעֲלִים פְּסוּל אֵלֵא אִם כִּן שִׁנְיָ לְמַחֲשַׁבַת כְּפִרָּה כְּמוֹתוֹ, דִּירִיק מִיִּכְפֵּר עֲלֵיוֹ – עַל לֹא עַל חֲבִירוֹ. אֲלֵמָא:

שִׁנְיָ בַּעֲלִים פְּסוּל בְּחִבְרִי דְּדוּמִי דִּידִיה, וּמַחֲשִׁיב כְּפִרָּה כְּמוֹתוֹ, וְאִי לֹא – לֹא פְּסִיל. **וְאָף עַל גַּב דִּתְרֵי** – מוֹדֵק פִּירְכִי. **לֹא דְּרוּקָא** – כְּלוּמֵר, לֹא פִירְכִי נִינְהוּ, תְּרִי מִיָּהא דְּרוּקָא. וּמְפִרֵשׁ וְאֹזֵל הִי תְּרִי לֹא דְּרוּקָא: פְּסוּל מַחֲשַׁבָה לֹא מִיָּקִי פְּסוּל הַגּוֹף. וְלִרְבִּי פִּנְחָם – בְּפִרְק קְמָא דּוּבָחִים אֲמַרְהֵא. יֵשׁ בַּעֲלִים לֵאחֶר מִיתָה – וְאִם שְׁחֵטוֹ שֵׁשׁ בַּעֲלִים אַחֲרִים – צִרִיק הִירֵשׁ לְהִבְיֹא אַחֵר. כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בַּעֲלִים – כְּמִי שֶׁשְׁחֵטוֹ בּוֹמְנָה שְׁלָא לְשֵׁם בַּעֲלֵיו, וְאִינוֹ שְׁמַעְתִּי: שִׁנְיָ בַּעֲלִים אֵינוֹ בּוּרִיקָה, כִּדְאֲמַרִּין: אֵין מַחֲשַׁבַת אֻכְלִים בּוּרִיקָה. וְאִי אֲפִשֵׁר לִמּוֹר כִּן. דְּמַחֲשַׁבַת שְׁלָא לֹאֻכְלֵיו מְנוּיָו עֲלֵיו הָךְ, וּבִשְׁחִיטָה: הוּא דְּגָלִי רַחֲמָנָא וְלֹא בִּשְׁאֵר עֲבֻדוֹת. אֲבָל מַחֲשַׁבַת שְׁלָא לְמַנּוּיָו, דְּהִינּוּ שִׁנְיָ בַּעֲלִים – עֲקִידָה בּוּרִיקָה הוּא, דְּרִילִיק לְקַמֵּן בְּשִׁמְעִתָּן בּוּרִיקָה "וְכַפֵּר עֲלֵיוֹ" – וְלֹא עַל חֲבִירוֹ. **מִשְׁנָה** לֹאֻכְלֵיו וְשִׁלֵּא לֹאֻכְלֵיו כִּשֵּׁר – דְּמִקְצַת אֻכְלִיק לֹא פְּסִיל. וְלִקְמֵן מְפַרֵשׁ טִעְמָא. מִפְּרָם בְּרַמֵּו – שְׁלָא יִקְרֶשׁ, כִּדִּי שִׁיחָא רִאֵי לְזוּרִיקָה. **וְאִם נוֹרֵק** – קוֹדֵם תְּלָמִיד – כִּשֵּׁר. דָּא עַל גַּב דִּאֲמֹר (לְעֵיל נֵטָא) יֵאֵחֹר דְּרַב שְׁאֲמַר בּוֹ "עֲבִיר" רִבִּי הִתְרַבִּים וְגו', לֹא מִיפְסִיל בְּחִיבָה. **גְּמָרָא מַכְסַת** – לְשׁוֹן מְנוּיָו, כְּמוֹ "אֵת מַכְסַת הָעֵרֶכֶךְ" (וִיקָרָא כּו.) סוֹרִס – אֲרַמִּי. חֲכָמִי הֵאֱמוּנוֹת קוֹרִין לוֹ לִינְגִיא שׁוּרִיָּא. **כּוֹס** – שְׁחֵטוֹ. לְמִימָרָא דְּבִשְׁעַת שְׁחִיטָה צִרִיק לְהַתְּכּוֹן לְמַנּוּיָו. **לִפִּי אֲבָל** – דְּרִאֵי אֲבָל, פִּרְט לְחוּלָה וְלִקְוֹן וְלַעֲרֵל, וְאֲפִילוּ הָךְ מְנוּיָו.

שְׁחֵטוֹ

לְכָל מִיָּלִי. דְּהֵא לֹאֻכְלֵיו וְשִׁלֵּא לֹאֻכְלֵיו דְּכִשֵּׁר – דְּהִינּוּ מִשּׁוּם דִּילְפִין מִלְּמוּלִים וְלַעֲרִלִים. דְּרוּקָא בִּשְׁחֵט לְמוּלִים עַל מִנְתַּ שִׁתְּכַפְּרוּ עֲרִלִים פְּסִל רַב חֲסָדָא. אֲבָל רַב נוֹרֵק לְשֵׁם עֲרִלִים – אֲפִילוּ רַב חֲסָדָא מוֹדָה דְּכִשֵּׁר, דִּאֵין מַחֲשַׁבַת אֻכְלִיק בּוּרִיקָה. דְּהֵא בְּכָל מִקּוּם פְּשוּט זֶה לְמַסְדֵּר הַתְּלֻמוֹד בְּכּוּלָּה שְׁמַעְתִּין. וְרִבִּישׁ וְכֹחֵם (ו.ב.) דִּקְאֲמֹר: אֲשַׁכְּחֵן וְזִבְחָה, שֶׁאֵר עֲבֻדוֹת מְנוּיָו וְכִי עֵימָאֵן נִתְּלֵן מִבְּחִיבָה – מַה לְזִבְחָה שְׁכֵן פְּסוּלָה שְׁלָא לְשֵׁם אֻכְלִיק בְּפִסַּח. מְשַׁמְעֵי דְּלִיכָא מָאן דְּפִלְגִי דִּאֵין מַחֲשַׁבַת אֻכְלִיק בּוּרִיקָה. וְעוֹד: דְּרַב אֲשִׁי מִסִּיק דְּרַבָּה לֹא פְּלִיג בְּהָא אֲרַב חֲסָדָא. וּבְפִרְק "כִּיֶּצֶד צוּלִיק" (ע.ח.א.) דְּתִנְגִּיא: שְׁחֵטוֹ לֹאֻכְלֵיו לְזוֹרוֹק דְּמוֹ שְׁלָא לֹאֻכְלֵיו – פִּסַּח עֲצֻמָּה כִּשֵּׁר, וְאֹדֵם יִצְ

ר"ב חסדא אמר פסול — ואם תאמר: מאי שנא משחטו למולין ולעריס? תריך דהתם יש מחשבת מולין בשחיטה, אבל הכא לא פתיכי מולין בוריקה. **ר"ב** אמר כשר — תימה לרבינו יצחק: נילף מקל וחומר דפסול משינוי בעלים, דמה הריני שוחט לשם פלוני דכשר — לזרוק דמו לשם פלוני פסול, שוחט לשם ערלים דפסול — אינו דין לזרוק לערלים נמי פסול? וכי האי גונא עביד בזבחים (י"א) קל

והומר אשאל לשמו. ותרין רבינו יצחק: דשני הא, דרבה יליף מקרא לקמן. ועוד אמר רבינו יצחק, דאיכא למיפרך: מה לשינוי בעלים — שכן אם זרק לשם פלוני דפסול, תאמר בשוחט לזרוק לערלים — שכן זורק לשם ערלים כשר, דאין מחשבת אוכלין בוריקה כבולי עלמא, כדפרישית. ואם תאמר: היא גופה נילף משינוי בעלים, שיהא זורק לשם ערלים פסול, ושנא יש מיעוט למעט אוכלים מוריקה. ומיהו מ"חבוס" לא משמע שום מיעוט, אלא מיעוט אחרינא איכא. ועוד איכא למיפרך: מה לשינוי בעלים — שכן פסול בכל הזבחים. **ובי** תימא הוא הדין לוריקה — וכן רב איש קאמר בסמוך: לא שנא שחיטה ולא שנא זריקה. תימה לרבינו יצחק בן אשר: כיון דוריקה קילא, דאין בה מחשבת אוכלין — היכי נילף משחטו ואמאי איצטרך השתא "זאת"? **דילמא** האי כל ערל אפילו כל דהו — אף על גב דפלוטא דתנאי הוא בסנהדרין (ע"ה), גבי הכוזב עשרה בני אדם בעשרה מקלות, כ"כל נפש" אי כולה נפש משמע, או כל דהו. וכן בבכורות (ג"א) גבי "כל בכור" רב איש אסתור ראיתו של רבה ולהעמיד הברייתא כמנא דאמר כל דהו משמע. ועוד: כדפירש בקונטרס, דברייתא גופה מוכחא דזאת בא להחיר מקצת ערלות, ולהכי פריך. **כתב** רחמנא זאת עד דאיכא כולה ערלה — תימה: לשתוק מ"כ"ל? ועוד: דנימא איפכא, דזאת — דאי כולה ערלה משמע, כתב רחמנא "כל" — אפילו כל דהו ויש לומר: דידע בעל התלמוד דאיצטרך "כל" לשום דרשה אחרית, ואיצטרך "זאת" לגלוי דלא נדרוש מכל — כל דהו. אבל אי הוה דרשין איפכא לא הוה ידעין כלל "זאת" למאי אתא. האי

(אובלין) [וערלים] בוריקה, אמר לך: האי "זאת" לאו לקולא גבי זריקה הוא, אלא לאחמורי עליה אתא, והכי קאמר: זאת היא דמקצת ערלה לא פסלה בה, אבל זריקה — אפילו מקצתה פסלה. **וכי תימא מאי חומרא דזריקה** — משחיטה, דמוקמית קולא דמקצת ערלה לא פסלה אשחיטה, אבל זריקה אפילו מקצתה פסלה — היינו חומרא דילה דלא מקיים פיגול אלא בוריקה, אם חישוב באחת מארבע עבודות על מנת לאכול הימנו כוית חוץ לזמנו — פיגול הוא, וחיובין עליו כרת, אפילו אבל ממנו תוך זמנו, כדכתיב (ויקרא ו') "והעפש האוכלת ממנו עונה תשא". ובלבד שיעשו כל עבודות שלאחריה שלא בפסול אחר, אלא או בשחיטה, או בכשירות על מנת תוך זמנו, או על מנת פיגול כמותה. אבל חישוב באחת מעבודות שלאחריה פסול אחר, כגון חוץ למקומו — שוב אין בו כרת, כדאמרין בזבחים (כ"ה) ובמנחות בפרק שני (טו, ב) הוצאה כתיבה בפיגול, נאמר "לא ירצה" בפיגול, ונאמר בכשר "מיום השמיני והלאה ירצה" — בהוצאת כשר כך הוצאת פיגול: מה הוצאת כשר — עד שיקרבו כל מתירין בכשירות, אף הוצאת פיגול — עד שיקרבו כל מתירין או בפיגול או בכשירות. אלמא: לא מיקבע ודאי של פיגול אלא בוריקה, שהיא סוף העבודה. דכל שעטא קאי בספק, שמא יחשב פסול אחר בעבודה בהא, ויפקיע שם פיגול ממנו. מתקין לה **רב איש** — בין לרבה בין לרב חסדא: ממאי דהאי "וכל ערל" עד דאיכא כולה ערלה משמע, דנייני "זאת" למעוטי זריקה, למר לחומרא ולמר לקולא, ותלמוד לומר "זאת" דקתני תנא — מילתא אחריית קאמר? דילמא "זאת" דקתני תנא — אמילתה קאי, ומינה יליף דאינו פוסל בני חבורה הבאין עמו, ומשום ד"כל ערל" — כל דהו משמעו והכי קאמר: "כול פסול בני חבורה, ד"כל ערל" כל דהו משמע, ושבו לא יאכל בו שום אדם? תלמוד לומר **זאת** — עבודה שלימה בעינן בערלות, ולעולם לא שנא שחיטה ולא שנא זריקה שיק.

בהאי

שחטו — להאבילו למולין מנויין, אבל יתכפרו בו בוריקתו ערלים, או מנויין או שאין מנויין. **אין מחשבת ערלים בוריקה** — לא מהני לפסול. ותעמא מפרש לקמיה. **מנא אמינא** לה כו' — רישא דברייתא "וכל ערל לא יאכל בו". **יכול יפסול** — ערל. **בני חבורה הבאין עמו** — שאם נמנו עליו מולין, וערל שמתו אחיו מחמת מילה, ושחט לשם כולם — יכול יפסול? **הואיל וזבמא פוסלת** — אם שחטו לטמאין, דבעינן הראוי לאוכלו, כדכתיב: "איש לפי אכלו ובסור", תשחטו, ולתנא קמא דלית ליה לשון סורסי — בתריה כתיב "ושחטו אותו". וערלה פוסלת — מהאי טעמא נמי, דראוי לאכילה בעינן. מה **זבמא** לא עשה בה מקצת **זבמא** — כגון לטמאים ולטהורים. **ככל זבמא** — כאילו נשחט כולו לטמאים. ולקמן פריך: מאי שנא זבמא דפשיטא ליה, ומאי שנא ערלה דמספקא ליה? **וזמן פוסל** — שחטו על מנת לאכול הימנו כוית חוץ לזמנו — נעשה כולו פיגול. והיינו מקצת זמן, שלא חישוב אלא על כוית הימנו, כדכתיב: "אם האכל יאכל" וגו', ותניא תורת כהנים ובזבחים (כ"ט, א): כוף אוזן לשמוע, במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכותב מדבר, וכתיב "ואכל יאכל" — אכילה בביתו: ערלה וטומאה אינה נודת בשאר זבחים כפסח, שכן ערל וטמא משלחין קרבנותיהן, דלא מעבבא בהו אכילה בעלים. ערלה לא הותרה מכללה — שאין שום קרבן נאכל לערלים, דילפינן ביבמות (ע"ג), דערל אסור בקדשים, דאין בקל וחומר מפסח קל, וזמן נמי לא הותר לשום קרבן לאוכלו חוץ לזמנו. וטומאה הותרה מכללה, כדמפרש לקמן: הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה. תלמוד לומר **זאת** — "זקת הפסח", וכתיב בהדיא פרשתא: "כל ערל לא יאכל בו". **מאי זאת** — היכי משמע מ"זאת" דאינו פוסל בני חבורה הבאין עמו? על כרחיך מילתא אחריית קאמר, והכי קאמר: תלמוד לומר "וכל ערל" — עד דאיכא כולה ערלות. ו"זאת" אתא דלא תימא הוא הדין לוריקה, דכולה ערלות מידא פסלה ביה, אם שחטו למולין על מנת לזרוק דמה לערלים לבדם. תלמוד לומר **זאת** — דמשמע: בעבודה אחת הוא דפסלה ערלות, והיינו שחיטה, דהיא תחלה לעבודות, והיא החכרה אצל מנויין אוכלין כדמפרש. **וכי תימא מאי קולא דזריקה** — דתימא האי "זאת" אשחיטה קאי, ולמעוטי זריקה — היינו קולא: דדא לא אתריב מחשבת אוכלין אצל זריקה. דשחיטה גלי בה רחמנא — הלכך מסתברא ד"זאת" דפסול כולה ערלות אשחיטה קאי, ולא אוריקה. ו"זאת" משמע מיעוטא. **ורב חסדא** — דאמר לעיל יש מחשבת

פסחים דף סא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רמא

משום שיש צדדים לכאן ולכאן, מסיימת הברייתא שיש ללמוד דין זה מדרשת הפסוק: תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב, זאת תקת הפסוק וגו', וכל ערל לא יאכל בו' (שם יב מג, מח), ולהלן תבאר הגמרא כיצד לומדים מהכתוב שהשושט למולין וערלים כשר. כעת מבאר רבה את ראייתו בדרך שאלה ותשובה. שואל רבה: מאי זאת? – מה בא התנא ללמוד מהתיבה זאת, אליקא – אם תאמר שהוא בא ללמוד דבילה ערלה פסלה – שרק אם שחט לשם ערלים לבדם פסול, מקצתה לא פסלה – אך אם שחט לשם ערלים ומולים לא פסל, האי מ'יכל ערל' נפקא – דבר זה אנו לומדים מהכתוב וכל ערל, שמשמע מיתור התיבה 'כל', שרק אם נשחט במחשבה שכולה לשם ערלים פסול, אבל אם מקצת המחשבה לשם ערלים ומקצתה לשם מולים כשר. אלא לאו על כרחנו לפרש שהתנא קיצר בדבריו ועל ענין אחר אמר 'תלמוד לומר זאת, והכי קתני – וכך צריך לשנות בברייתא, מנין שהערל אינו פוסל בני חבורה הבאים עמו, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב וכל ערל, שרק בולה ערלה פסלה אבל מקצתה לא פסלה, לפיכך אם שחט לשם מולים וערלים כשר. וממשיך התנא ושואל: וכי תימא – ואם תרצה לומר שהוא הדין לזריקה דבילה ערלה מיהא – על כל פנים פסלה, כלומר, שאף אם חשב בשחיטה על מנת לזרוק רק לערלים לבדם פסול, כשם שהחושב על השחיטה עצמה רק לשם ערלים פסול, תלמוד לומר – לך מלמדנו הכתוב זאת, למעט שבשחיטה הוא דבילה ערלה מיהא פסלה – שדווקא בשחיטה אם חשב לשם ערלים בלבד פסול, אבל זריקה, אפילו בולה ערלה נמי לא פסלה – אך אם חשב בשעת השחיטה על הזריקה, אפילו חשב לשם ערלים לבדם לא פסל. נמצא שמתיתב וכל' למדנו שמקצת ערלה אינה פוסלת אפילו בשחיטה, ומתיבת זאת' למדנו שאין מחשבת ערלה פוסלת בזריקה כלל. ממשיך רבה ומבאר: וכי תימא מאי קולא דזריקה – ואם תשאל איזה קולא יש בזריקה יותר מבשחיטה, שלכן אנו מפרשים שהכתוב זאת' נאמר על השחיטה ובא למעט את הזריקה. משיב רבה: משום דאין מחשבת אפילו בזריקה, כלומר, שהכתוב איש לא יאכל, שממנו לומדים את הדין שצריך לחשוב לשם הראויים לאוכלו, על השחיטה נאמר, ולא מצאנו בתורה לענין זריקה שצריך להיות לשם אוכליו, וכיון שכן מסתבר לומר שאף הכתוב זאת' העוסק בענין מחשבת ערלים, על השחיטה נאמר, ובא למעט את הזריקה. הרי שהתבאר ראייתו של רבה מהברייתא, שהשושט למולים על מנת שיתכפרו ערלים בזריקה כשר.

מביאה הגמרא את תשובת רב חסדא על ראייתו של רבה. שואלת הגמרא: ורב חסדא הסובר שהשושט למולים על מנת שיתכפרו בו ערלים בזריקה פסול, כיצד יפרש את דברי הברייתא. משיבה הגמרא: רב חסדא יאמר לה, אדרבה לאיך ניקא – פירוש הברייתא הוא להיפך לצד השני, שבזריקה אף מקצת ערלה פוסלת. וכך הביאור בברייתא, מנין שערל אינו פוסל בני חבורה הבאים עמו, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב וכל ערל, שרק בולה ערלה פסלה אבל מקצתה לא פסלה, לפיכך אם שחט לשם מולים וערלים כשר. ודין זה הוא דוקא בשחיטה, אבל זריקה אפילו מקצתה לשם ערלים נמי פסלה, שאפילו אם חשב שיתכפרו בו מולים וערלים בזריקה פסול. ומבאר הברייתא מנין למדנו זאת: וכי תימא – ואם תרצה לומר שאין הדין כן, אלא שכשם שבשחיטה מקצת ערלה אינה פוסלת הוא הדין לזריקה, דע דאיכא בולה ערלה – שעד שלא יחשוב רק לערלים לבדם לא פסלה, תלמוד לומר – לך מלמדנו הכתוב זאת', למעט שרק שחיטה הוא דמקצתה לא פסלה, אבל בזריקה אפילו מקצתה פסלה. ומשיבה הגמרא לרב דעת רב חסדא: וכי תימא, ומאי חומריה דזריקה – ואם תשאל איזה חומרא יש בזריקה יותר מבשחיטה, שלכן אנו מפרשים שהקולא של מקצת ערלה היא בשחיטה ולא בזריקה. משיבה הגמרא: משום דלא מקבע פיגול אלא בזריקה – שאיסור פיגול אינו נקבע על הקרבן עד שזירוק את דמו כדין ואז שזירקנו במחשבת פיגול, אך אם זרק את הדם שלא כדין אין הקרבן נקבע בפיגול, והאוכל ממנו אינו חייב כרת, ומכיון שמצינו חומרא זו בזריקה, מסתבר להחמיר

שנינו במשנה, שהשושט את הפסח לשם ערלים פסול. בסוגיא שלפנינו יתבאר מה הדין אם חשב בשעת השחיטה על מנת שהזריקה תהיה לשם ערלים. אומרת הגמרא: שחטו לשם מולים הנמנים על הפסח, אלא שחשב בשחיטה על מנת שיתכפרו בו ערלים מנונים או שאינם מנונים בזריקה, נחלקו בזה האמוראים, רב חסדא אמר, פסול. רבה אמר, כשר.

מבאר הגמרא את טעמיהם: רב חסדא אמר פסול, טעמו משום שיש מחשבת ערלים בזריקה, לפיכך החושב בשעת השחיטה על מנת לזרוק לערלים פסול. ורבה אמר כשר, לפי שהוא סובר שאין מחשבת ערלים בזריקה כלל, ואפילו אם המחשבה היתה בשעת השחיטה.

רבה מביא ראיה לדבריו: אמר רבה, מנא אמינא לה – מדיחין למדתי לומר שהשושט למולים על מנת שיתכפרו ערלים בזריקה כשר. דתניא – למדתי כן מהברייתא. ששואלת הברייתא, מאחר שערל פסול בפסח, שנאמר בזריקה, וכל ערל לא יאכל בו, ומכיון שאינו יכול לאכול, השושט את הפסח לשמו פסול, שנאמר (שם יב ד) איש לפי אכלו, וכל ופסול בני חבורה הבאים עמו, כלומר, שמה נאמר שאם נמנה הערל עם בני חבורה שהם מולים על פסח אחד, ונשחט לשם כולם, יפסל הפסח, ואף שאר בני החבורה לא יצאו ידי חובתם. משיבה הברייתא: ודין הוא – לכאורה יש לנו לפשוט שאלה זו בדרך של מה מצינו, הואיל ומצאנו שמחשבת ערלה פסלה בפסח, דהיינו שאם שחט לשם ערלים פסול, וכן מצאנו שמחשבת טומאה פוסלת בפסח, דהיינו שאם שחט לשם טמאים פסול, מה – כשם שבטומאה לא עשה בה מקצת טומאה בכל טומאה, דהיינו שהשושט לטמאים ולטהורים, אין דינו כשוחט רק לשם טמאים פסול, אלא השוחט לטמאים ולטהורים כשר, כמו כן נלמד שאף ערלה לא עשה בה מקצת ערלה בכל ערלה, דהיינו שהשושט למולין ולערלים כשר, ואין דינו כשוחט רק לשם ערלים פסול. דוחה הברייתא: או כלל דהדין זה – שמה תלך ללמוד מה מצינו בדרך אחרת, הואיל ומצאנו שמחשבת ערלה פוסלת, וכן מצאנו שמחשבת טומאה פסלה, דהיינו שהשושט את הובל על מנת לאכול מבשרו לאחר הזמן המותר לאכילתו, נפסל הובל, מה – כשם שמחשבת זמן עשה בה מקצת זמן בכל זמן, שאף אם חשב לאכול רק בזית אחד מהזבח לאחר זמנו דינו כמי שחשב לאכול את כל הובל לאחר זמנו, ונפסל כל הובל, אף ערלה עשה בה מקצת ערלה בכל ערלה, והשושט לשם מולים וערלים דינו כמו ששחט רק לשם ערלים, ופסול. ומנין לך ללמוד את מחשבת ערלה ממחשבת טומאה ולא ממחשבת זמן.

מבררת הברייתא האם עדיף ללמוד את מחשבת ערלה ממחשבת טומאה או ממחשבת זמן. נראה למי דוקא מחשבת ערלה, לטומאה או לזמן, דנין – מסתבר יותר ללמוד דבר שאינו נוהג בכל הובלים, דהיינו מחשבת ערלה שאינה נוהגת בכל הקרבנות, שהרי הערל רשאי לשלוח לכתחילה את שאר הקרבנות לבית המקדש כדי להקריבם, מלבד פסח, מדבר שאינו נוהג בכל הובלים, דהיינו מחשבת טומאה, שאף הטמא יכול לשלוח את שאר הקרבנות לבית המקדש להקריבה מלבד פסח. ולכן יש לנו ללמוד שכשם שמחשבת טומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה, כמו כן מחשבת ערלה לא עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה, ואל יזכיח זמן ו-מחשבת חוץ לזמנו שנוהג בכל הובלים, שכל הובלים ששחטן על מנת לאוכלם לאחר זמנם פסולים. ואין ללמוד משם לערלה שגם מקצת ערלה תפסול. דוחה הברייתא: או כלל דהדין זה – שמה תלך לזון בדרך אחרת, דנין – מסתבר יותר ללמוד דבר שלא הותר מכללו – דבר שלא מצינו אופן שהותר מכלל איסורו, דהיינו האיסור של ערל, שאין שום קרבן שמוותר באכילה לערל, מדבר שלא הותר מכללו, דהיינו מהאיסור של חוץ לזמנו, שגם כן לא מצאנו שום קרבן שמוותר לאוכלו לאחר זמנו, ואל תזכיח טומאה שהותרה מכללה, שכאשר רוב הציבור טמאים הפסח קרב בטומאה, ואף נאכל בטומאה. ואין זה דומה למחשבת ערלה, שאף אם רוב הציבור ערלים אינם מקריבים ואינם אוכלים פסח.

באחר שראינו שבדרך של מה מצינו אי אפשר לפשוט שאלה זו,

הואיל. אלא דרב חסדא אדרב חסדא קשיא – אבל על רב חסדא
 קשה שדבריו סותרים זה לזה, שהרי אף באופה ביום טוב שאינו
 מחוסר מעשה אינו סובר 'הואיל', ואם כן כיצד לענין ערל שהוא
 מחוסר מעשה הוא סובר שאומרים 'הואיל'.
 מתרצת הגמרא: אמרי – אמרו בני הישיבה, אין סתירה בדבריו של
 רב חסדא, משום דכי לית ליה לרב חסדא 'הואיל' – היכן סובר רב
 חסדא שלא אומרים 'הואיל', לקיטא – דווקא במקום שסברת
 'הואיל' באה להקל, כגון לגבי האופה ביום טוב, שאם נאמר
 הואיל וראוי לאורחים, אנו מקילים עליו ופוטרים אותו ממלקות,
 באופן זה סובר רב חסדא שאין להקל, אבל בשנהדון הוא להוסיף,
 כגון בחשב לזרוק את הפסח לשם ערל שאינו מני, שאנו דנים
 להחמיר ולפסול את הפסח מדין שינוי בעלים, משום שהערל
 נחשב בר כפרה, מטעם הואיל שיכול למול את עצמו, אית ליה –
 באופן זה סובר רב חסדא שיש להחמיר ולומר 'הואיל'.
 בברייתא שהובאה לעיל (א"ט), בתוך דברי המשא ומתן בין מקצת
 ערלה, ניסה התנא ללמוד את ערלה מטומאה, מה מקצת טומאה
 אינה פוסלת אף מקצת ערלה אינה פוסלת. כעת מבררת הגמרא
 באיזה מקצת טומאה מדובר: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב מרי
 לרבינא, קתני – שנינו בברייתא. הואיל ויעלה פוסלת בפסח,
 וטומאה פוסלת בפסח, מה טומאה לא עשה בה מקצת טומאה ככל
 טומאה, אף ערלה לא עשה בה מקצת ערלה ככל ערלה, ואינה
 פוסלת אלא אם כן חשב רק לשם ערלים. מברר מר זוטרא: האי
 טומאה – טומאה זו שערלה התנא ללמוד ממנה לערלה, היכי דמי
 – באיזה טומאה מדובר, אילימא בטומאת נכרי – אם נאמר
 שמדובר בטומאת האנשים המנויים על הפסח, וימאי – ומה הפירוש
 לפי זה במה שאמר התנא, לא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה,
 הפירוש הוא, דאי איכא – שאם יש בבני החבורה המנויים על
 הפסח ארבעה ויחמשה –א-חמשה) נכרי – אנשים זמאני, וארבעה
 ויחמשה –א-חמשה) נכרי – אנשים מהורין, ושחט את הפסח לשם
 כל בני החבורה, לא פסלי להו ממינן למהורין – אין המחשבה
 אודות הטמאים פוסלת ומעכבת את הטוהרים מלצאת ידי חובתם,
 ומכאן בא התנא ללמוד שהוא הדין במקצת ערלה, שאם שחט
 לשם ערלים ומולים אין הפסח נפסל. אם כן קשה, מה הוצרך
 התנא ללמוד ערלה מטומאה, גבי ערלה גמי הא לא פסלי – הלא
 לגבי ערלה גם כן הדין כך שאינה פוסלת במקצת, דתני – שהרי
 שנינו במשנתנו, שהשוחט את הפסח לזולין ולערלים בשר. כלומר,
 הלא גם בטומאת אנשים לא מפורש בתורה שמקצתה אינה
 פוסלת, אלא שלמדנו את במשנתנו, ובאותה משנה אין למדנו
 שמקצת ערלה אינה פוסלת, ואם כן מאי שנא – מה שונה מקצת
 טומאה דפשיטא ליה – שפשוט לתנא שאינו פוסל, וימאי שנא – ומה
 שונה מקצת ערלה דמפסקא ליה – שמסתפק בו התנא, הלא כשם
 שהתנא מסתפק במקצת ערלה מנין למדנו מן התורה שאינו פוסל,
 כך יש לו להסתפק בדין מקצת טומאה.
 השיבו רבינא: אלא צריך לפרש שהברייתא מדברת בטומאת בשר,
 דהיינו שבשר הפסח נטמא, וימאי – ומה הפירוש לא עשה בה מקצת
 טומאה ככל טומאה, דאלו איטמי חד מאכרי – שאם נטמא אחד
 מאברי הובת, שאינו מחובר לשאר האיברים, האי דאיטמי שריפין
 ליה – אבר זה שנטמא אנו שורפים, ואדרבא אכלינן ליה – ואת שאר
 הקרבן שלא נטמא אנו אוכלים, ואין אנו אומרים שאם נטמא
 מקצתו נפסל כולו. דין זה של מקצת טומאת בשר היה פשוט
 לתנא, ומכאן בא התנא ללמוד בבנין אב, שהוא הדין במקצת
 מחשבת ערלה שאינה פוסלת את כל הובת.
 חזר מר זוטרא והקשה מהמשך הברייתא: במאי אויסקתא – במה
 העמיד את הברייתא בטומאת בשר, אם כן אימא סיפא – אמור
 ובאר את הסיפא של הברייתא, שלאחר שניסה התנא לדחות את
 הלימוד של ערלה מטומאה ושאל, שמה נלמד את ערלה
 ממחשבת זמן –פיגול, שהיא פוסלת אפילו במקצת, חזר התנא
 והשיב שעדיף יותר ללמוד את ערלה מטומאה, משום שדין אנו
 דבר שפסולו אינו נוהג בכל חלקים דהיינו פסול ערלה, מדבר
 שפסולו גם כן אינו נוהג בכל חלקים דהיינו פסול טומאה, ואל

במה יקרא קמיפלגי – בדין 'שינוי בעלים' הנלמד מפסוק זה נחלקו,
 שנאמר (ויקרא טז) בפרשת הקרבנות, ונרצה לו לכפר עליו, ודרשו
 מפסוק זה, שאין הקרבן מרצה אלא אם חשב לכפר עליו – על בעל
 הקרבן, ולא אם חשב לכפר על חבירו, שאם זרק את הדם לשם
 אדם אחר אינו מרצה, ולפיכך השוחט את הפסח על מנת לזרוק
 לשם אנשים שאינם מנויים, פסול משום 'שינוי בעלים', ונחלקו
 רבה ורב חסדא בחשב לזרוק לערלים שאינם מנויים, האם אף
 באופן זה פסול משום 'שינוי בעלים', רבא סבר שהקרבן כשר ואין
 לפסולו משום שינוי בעלים, משום שהביר דומא פדיה – שמכיון
 שדרשו 'עליו ולא על חבירו', והתמעט 'חבירו' מעליו, לפיכך
 הוקש חבירו לבעל הקרבן עצמו, ללמדנו שאין המחשבה על
 חבירו פוסלת את הקרבן אלא כשתבירו דומה לבעל הקרבן, מה
 הוא דבר בפסח – שכשם שבעל הקרבן ראוי להתכפר בקרבן, אף
 חבירו שהמחשבה אודותיו פוסלת את הקרבן, דבר בפסח הוא,
 כלומר, שראוי הוא להתכפר בקרבן לולא שאינו שלו, לאפוקי האי
 ערל – ומכאן יש למעט את המתכוין לזרוק לשם חבירו ערל, דלאו
 בר בפסח הוא – שמכיון שהוא ערל ואינו ראוי להתכפר בפסח,
 לפיכך אין כאן פסול של 'שינוי בעלים'.
 ממשיכה הגמרא לבאר את טעמו של רב חסדא: ורב חסדא סבר,
 שאם חשב לזרוק את הפסח לשם ערל שאינו מני, דינו כשינוי
 בעלים ופסול, וטעמו משום דהאי ערל גמי – אף ערל זה, כיון דבר
 הויא הוא – מכיון שחייב הוא בפסח אם ימול את עצמו, אף
 שבעת ימי יכול להקריב קרבן מקום בר בפסח הוא
 נחשב, [הואיל] דאי בעי מתקן נפשיה – הואיל שאם ירצה יכול
 לתקן את עצמו על ידי שימול ויקריב את הפסח, לפיכך אם שחט
 את הפסח על מנת לזרוק לשם ערל זה שאינו מני פסול מדין
 'שינוי בעלים'.
 התבאר שלדעת רב אשי שורש המחלוקת בין רבה ורב חסדא הוא
 בדין 'הואיל', שלרב חסדא ערל נחשב בר כפרה הואיל ויכול
 למול את עצמו, ולכן פוסל משום שינוי בעלים, ורבה סובר שאין
 אומרים 'הואיל', ואינו פוסל משום שינוי בעלים. לפי זה מקשה
 הגמרא סתירה בדעת רב חסדא. מקשה הגמרא: וימאי אית ליה לרב
 חסדא 'הואיל' – וכי סובר רב חסדא שאומרים שהואיל והדבר יכול
 להעשות דנים אותו כאילו נעשה, ולכן ערל נחשב בר כפרה
 הואיל ויכול למול עצמו, והא אימא – והלא נאמר בבית המדרש,
 האופה מיום טוב לחול – האופה פת ביום טוב לצורך חול, כגון
 שכבר גמר טעודת יום טוב ובדאי שאין לו ולבני ביתו צורך בפת
 ביום טוב, רב חסדא אמר, לוקה, מכיון שעשה מלאכה ביום טוב
 שלא לצורך אוכל נפש, ורבה אמר, אינו לוקה.
 מבאר הגמרא את טעמיהם: רבה אמר אינו לוקה, טעמו משום
 דאמרין – שאנו אומרים, הואיל ואי מקלעי ליה – הואיל ואם
 יודמנו לביתו אויחים שירצו לאכול פת זו ביום טוב, חיי ליה –
 תהיה הפת ראויה לו לתת לאורחיו לאכול בו ביום, השתא גמי חיי
 ליה – אף עתה שאין אורחים נחשב הדבר כאילו שהפת ראויה לו
 ליום טוב, ולא לקי – ולפיכך אינו לוקה, שהרי הוא כאופה ליום
 טוב עצמו. ורב חסדא אמר לוקה, טעמו משום שהוא סובר דלא
 אמרינן 'הואיל' – אין אנו אומרים סברת 'הואיל', ומכיון שעכשיו
 אין לו אורחים ואין הפת ראויה לו, הרי זה אופה ביום טוב שלא
 לצורך, הרי שמבואר כאן, שלפי רבה אומרים 'הואיל', ולפי רב
 חסדא לא אומרים 'הואיל'. ואילו רב אשי פירש את שיטתם בענין
 ערל להיפך.
 מבאר הגמרא מדוע הקושיא היא רק על שיטת רב חסדא:
 בשלמא דרבה אדרבה לא קשיא – דבר זה מובן שאי אפשר
 להקשות סתירה מדברי רבה בענין ערל שלא אומרים 'הואיל', על
 דברי רבה בענין אופה מיום טוב לחול שהוא סובר 'הואיל', משום
 שיש לחלק בין הנידונים, הכא מחוסר מעשה – כאן בענין ערל אם
 ירצה לתקן את עצמו הוא צריך לעשות מעשה מילה, לפיכך אין
 אומרים בו 'הואיל', התם דלא מחוסר מעשה – אבל שם בענין
 האופה ביום טוב, שכדי שתהיה הפת ראויה אינו צריך לעשות
 מעשה, אלא האורחים באים מעצמם, סובר רבה שאומרים

פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף סב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רמג

תוספות

האי מחסור מעשה בר – הקשה רבינו יצחק בן אשר: בדפרק "אלו עוברין" (מזב) מסיק: כתישה ביום טוב מי שרי? משמע, אי הוה שרי – אמרינן דואיל, אף על גב דמחוסר מעשהו ותיירי רבינו יצחק: דהאי מעשה דמילה חשיב טפי.

כי לית ליה לקולא וכו' – נראה דרב חסדא לא פסל אלא מדרבנן, דמדאורייתא לא שייך לחלק בין לחומרא בין לקולא. ומדאורייתא לא אמרינן דואיל כלל, אפילו לחומרא. וכן מוכח בריש פרק "שני שעירים" (יומא סב.) דקאמור רבינא: השתא דאמר רב חסדא מחסור הגרלה כמחוסר מעשה דמי, פירושו: אם שחט שעיר יום הכפורים בחוץ היה פטור משום מחסור הגרלה, אי לאו משום דחזי לשעיר חיצון שלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל פטור, מחסור פתיחה כמחוסר מעשה דמי. אלמא: לית ליה דואיל אפילו לחומרא. ואין להקשות: אי מדרבנן – היאך יתחייב פסח אחד הא קמייית חולין לעורו? לא היא, כיון דלא חזוק הדם – אינו יוצא, ומותר לצאת באחר. וכן מוכח ב"ביצה צולין" דאמר רב: לא ורק את הדם – חייב לעשות פסח אחר כו. (תמנה) הדשתא לרב אשי, דמחשבת ערלים המנויין לכולי עלמא פסל אף בוריקה, ובשאינם מנויין איכא מאן דמכשר וסברא משמע איפכא. דהשתא כשאינה מנויין לא פסלה – כל שכן במנויין.

מאי שנת טומאה דפשיטא ליה ומאי שנת ערלה דמספקא ליה – תימה לרבינו שמשון בן אברם: דלמא טומאה פשיטא ליה – משום דילפינן טומאת גברי מטומאת בשר. ובי תימא דמשמע ליה דאי פשיטא לן בטומאת גברי, דלא עשה בה מקצת טומאה ככל טומאה – הוא הדין בערלה, משום דמדח קרא דלפי אכלו נפק, וחו לא הוה שייך למילף זמנן – מכל מקום, מאי קאמור דנין דבר שלא הותר מכללו כו. הא על כרחך איכא למילף טפי טומאת גברי מטומאת בשר, דהוי טומאה מטומאה דמי ליה בכל צד, מדנילף טומאת גברי זמנן דלא דמי ליה כלל. וכיון דפשיטא לן בטומאה דגברי – פשיטא לן נמי בערלה, כיון שיש להשוותם. והיכי קבעי למילף ערלה זמנן? ואומר רבינו יצחק: דטומאת גברי נמי איכא למימר דלעיל טפי זמנן, מדנילף ערלה גברי נמי בשר משום דנין פסול מחשבה מפסול מחשבה, ולא תוביח טומאת בשר דלא הוי פסול מחשבה. **ערל** משלח קרבנות וטמא משלח כו. – כרבי עקיבא אתיא, דמוריב ערל כי טמא בחגיגה (דב.) דאי לאו הכי – ליתיה איהו גופיה קרבנותיו. וקשה לרבינו יצחק, בריש חגיגה: (שם) טמא פטור מן הראיה שנתאמר: "ובאת שמה והבאתם שמה" כל שישנו בביאה ישנו בהבאה, וכל שאינו כו. משמע דטמא אינו משלח שום קרבן, דבההוא קרא גופיה כתיבי שאר קרבנות "עלוותיכם וחביכם" וגו' ואומר רבינו יצחק: דמכל מקום דווקא בחגיגה שתלויה בביאה קפיד קרא. ואף על גב דכל הקרבנות כתיבי בקרא – לא קאי אכולה, דהא מעשרות ותרומה כתיבי נמי התיב. ועוד קשה לרבינו יצחק: טמא איך משלח קרבנות, דהא בעי סמיכה? ואפילו למאן דאמר: ביאה במקצת לא שמה ביאה – ליכא למימר אפשר

דמעיל ידיה וטמין, דהא בפרק "כל הפסולים" (ובחים ל.ג.) אמרינן: כל הסומך ראשו ורובו מכניס, מאי טעמא – כל כחו בעינן. ותיירי רבינו יצחק: דהכא מיירי בעופות. וכן משני ב"כ הגט' (גיטין כח.), אי נמי בכבור ומעשר דלא בעי סמיכה. כדנתן פרק "שתי מדות" (מנחות צ.ב.) ובקרבן נשים ליכא לאוקמי משום ערל: ועיין עוד תוספות בימות קרב. דיבור המחליט "דאמר" – אילימא

בטומאת

בהאי קרא פליגי – וכשיתכפר בו ערלים דקאמר – שאין מנויין עליו קאמר, ומשום מחשבת שלא למנויין קאמרי. אבל במנויין עליו, ושחטו למולים שהן נמי מנויין לזרוק דמו למנויין ערלים שבהם לבדם, דהויא כולה זריקה לערלים מנויין – דכולי עלמא פסול. ובערלים שאינן מנויין, ומשום מחשבת שלא למנויין פליגי. ובהאי קרא דשלא

למנויין בוריקה, מחבא נפיק בכל הקרבנות. "לכפר עליו" היינו זריקה, "עליו" – ולא על חוורק לשם חבירו. ובה סבר חבירו – דפסול משום שינוי בעלים דומיא דידיה בעינן, מה הוא דבר כפרה כו. מתקן נפשיה – מל את עצמו. **הואיל ואי** מילקלי ליה אורחים חוי ליה לא לן – ואף על גב דאיהו השתא לא סעד ליה, ולא צריך למדי. **אלא** דרב חסדא קשיא – השתא היכא דלא מחוסר מעשה, כגון זימון אורחים דלאו מעשה הוא – לית ליה דואיל. הכא, גבי ערל דמחוסר מעשה – אית ליה דואיל. לקולא – לפטור ממלקות. לחומרא – לפסול בפסחים. **בטומאת גברי** – שנמנו עליו טומאים וטהורים, ודפרשיית לעיל, לא פסלי להן טמאין – לפסח ועל הטורין. **ערל** וטמא משלחין קרבנותיהן – בעורה, חזן מפסח. דבעינן ראוי לאוכלה, שאכילת בעליו מעכבת בו, דכתיב: "לפי אכלו תכוסר". **ואיבעית אימא** – לעולם בטומאת בשר, ומאי אינו נוהג בכל הזבחים – אין מנהגא בשאר זבחים שוה למנהגא בפסח. דאילו בשאר זבחים לרבי יהושע דאמר ב"ביצה צולין" (לקמן עזא.) אם אין בשר אין קדש, אם בשר קיים – לאכילת אדם, או חלב קיים לאכילת מזבח – זורק את הדם. ואילו פסח – לא מנהגי אכילת מזבח לזרוק דם עליה, אלא אם נשתיר כות בשר, כדנתן ב"ביצה צולין". דנין דבר שלא הותר מכללו – ערלה במקום שאסרה, דהיינו בפסח, לא הותרה. מדבר שלא הותר מכללו – זמן, היכא אישתיא – טומאת בשר לאכילה? אפילו קרבן ציבור שדוחה טומאה – הני מילי להקריב, אבל למכילה בטומאה – לא, דנתן ב"ביצה צולין" (עזא.) חמשה דברים באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה כו. **אלא פשיטא בטומאת גברי** – שאפילו פסח שלא הותר ליחיד טמא משלח פסחו לעורה לשחוט – הותר ליציבור טמאין להביא פסחיהן בטומאה, אם רובן טמאין. נמצא שהותרה מכלל איסורה. שמתחלתו

בכל הזבחים, ואל יזיכר וזמן שנוהג בכל הזבחים, ומאי טומאה? אי נימא טומאת בשר – **אמאי** אינו נוהג בכל הזבחים? **אלא** פשיטא בטומאת גברי. ומאי אינו נוהג בכל הזבחים – דאילו בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן, ואילו בפסח ערל וטמא אין משלחין פסחיהן. **רישא** בטומאת בשר וסיפא בטומאת גברי? **אמר** ליה: אין, שם טומאה קא פריד. **ואיבעית אימא:** סיפא נמי בטומאת בשר, ומאי "אינו נוהג בכל הזבחים" – דאילו בכל הזבחים בין שנטמא חלב ובשר קיים, בין שנטמא בשר וחלב קיים – זורק את הדם. ואילו בפסח, נטמא חלב ובשר קיים – זורק את הדם, נטמא בשר וחלב קיים – אינו זורק את הדם. **במאי** אוקימתא – בטומאת בשר, אימא סיפא: דנין דבר שלא הותר מכללו מדבר שלא הותר מכללו, ואל תזיכר טומאה שהרי הותרה מכללה. **במאי** אילימא

בטומאת

דמעיל ידיה וטמין, דהא בפרק "כל הפסולים" (ובחים ל.ג.) אמרינן: כל הסומך ראשו ורובו מכניס, מאי טעמא – כל כחו בעינן. ותיירי רבינו יצחק: דהכא מיירי בעופות. וכן משני ב"כ הגט' (גיטין כח.), אי נמי בכבור ומעשר דלא בעי סמיכה. כדנתן פרק "שתי מדות" (מנחות צ.ב.) ובקרבן נשים ליכא לאוקמי משום ערל: ועיין עוד תוספות בימות קרב. דיבור המחליט "דאמר" – אילימא

לחצות דמי ופליגי, ומשני: התם נמי דאמרינן

לימא

וכדרכא

בטומאת בשר, ועל זה אמר התנא שטומאת בשר הותרה מכללה, דהיינו שהותר אכילת הבשר בטומאה, אי אפשר לומר כן, שהרי הריבא הוהירא – היכן מצאנו שהותרה מכללה, הלא אף קרבן ציבור שדוחה טומאה אין זה אלא שמותר להקריבו בטומאה כשרוב הציבור טמאים, אבל אין בשרו נאכל בטומאה, כמבואר במשנה להלן (עוה), אלא פשוט הדבר שבסיפא מדובר בטומאת גזר, והריבא – והיכן מצאנו שהותרה מכללה, בציבור, שאף שיחיד טמא אינו רשאי להקריב פסח, רוב הציבור שנטמאו רשאים להקריב פסח ולזרוק את דמו בעודם טמאים. מסיימת הגמרא את הקושיא: נמצא שהריבא של הברייתא שבאה ללמוד ערלה מטומאה מדברת בטומאת בשר, ואילו בסיפא של הברייתא, שדוחה התנא שנלמד ערלה מזמן ולא מטומאה מדובר בטומאת גזר, ואין יתכן לפרש כך.

מתרצת הגמרא: אין – אכן ברישא מבקש התנא ללמוד את ערלה מטומאת בשר, ובסיפא כשהוא בא לדיחות שעדיף ללמוד ערלה מזמן ולא מטומאה, הוא פורץ מסבירה השייכת בטומאת אנשים, ואין זה קשה, משום ששם טומאת קפרי – כוונת התנא לפרוך, שערלה דומה יותר לזמן מאשר לטומאת בשר, משום שבשם הכולל של פסול טומאה מצאנו דין שהותר מכללו, דהיינו בטומאת אנשים, ואילו בשם ערלה ובשם זמן, לא מצאנו שום דין שהותר מכלל איסורו, ולכן עדיף ללמוד את ערלה מזמן ולא מטומאה.

תירוצו נוסף: ואיבעית אימא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, לעולם הברייתא פולה מדברת רק בטומאת בשר, והריבא הוהירא – ומה ששאלת היכן מצאנו שהותרה אכילת בשר בטומאה, מצאנו זאת בטומאת קרבן פסח, דתנן – ששינו במשנה להלן (שס), פסח הפא בטומאה, כגון שהיו רוב הציבור טמאים, שמותר להקריב את הפסח בטומאה, וממילא בשר הפסח נטמא במגעם, הרי הוא גם נאכל בטומאה, ואינו כשאר הקרבנות הבאים בטומאה שאינם נאכלים, משום שלא פא מתחילתו אלא לאכילתו – שעיקר מצות הקרבת פסח היא משום האכילה, שנאמר בפרשת הקרבת הפסח, 'איש לפי אכלו' (שמות יב ד), לפיכך כשהתירה התורה להקריבו בציבור בטומאה, על כרחך שעל דעת לאוכלו התיירה.

התבאר לעיל, שרב אשי פירש בדעת רב חסדא, שהשוחט פסח על מנת שיתכפרו בו ערלים שאינם מנויים בוריקה, פסול משום שינוי בעלים, לפי שהערל נחשב בר כפרה הואיל ויכול למול עצמו, וסובר רב חסדא שאומרים 'הואיל' לחומרא. מקשה הגמרא על דבריו מברייתא: מתיב – הקשה רב הונא פריה דרב יהושע, שינוי בברייתא הפסח שנקבה שנתו, כגון שנולד השה בשנה שעברה לפני ראש חודש ניסן, והפרישו לפסח אך לא הקריבו, וכעת בשנה זו אינו כשר עוד להקריבה, שהפסח אינו ראוי אלא בשנתו הראשונה, שנאמר בו (שמות יב ד) 'זכר בן שנה', וכיון שאינו ראוי לפסח דינו שנעשה שלמים, ושחטו ביום ארבעה עשר בניסן של שנה זו לאחר חצות, שהוא זמן הקרבת הפסח, לשם פסח, שמכיון שעברה שנתו נעקר ממנו דין פסח ונהפך להיות שלמים, ונמצא שהוא שוחט שלמים לשם פסח, וכן השוהים זבחים אחרים לשם פסח, כגון ששחט עולה או שלמים לשם פסח, ביום ארבעה עשר בניסן לאחר חצות, שהוא זמן הקרבת הפסח, רבי אליעזר פוסל, לפי שהוא סובר שכל זבח שנשחט לשם פסח (בזמן פסח) פסול, ורבי יהושע מכשיר, משום ששינוי (זבחים ב), שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים.

מדקדק רב הונא: מצינו בן פוסל רבי אליעזר אלא בשוחט שלמים לשם פסח בזמן הקרבת הפסח, הלא שלא ביום אלא בשוחט שלמים לשם פסח בשאר ימות השנה שאינו זמן הקרבת פסח, מודה רבי אליעזר שפיר. ומה שכתב על רב חסדא הסובר שלחומרא אומרים 'הואיל' ואמאי – מדוע השוחט שלמים לשם פסח שלא בזמנו כשר לרבי אליעזר, נימא – נאמר שהואיל והשוחט שלמים לשם פסח ביום פסח, אף השוחט שלא ביום פסח – גם כן פוסל, שמכיון שאם היה ממתין ושחטו בזמנו לשם פסח היה נפסל, אף עכשיו ששחטו שלא בזמנו יחשב כאילו נשחט

בזמנו, ויפסל הקרבן, וכמו שאמר רב חסדא לענין החושב לשם ערל שאינו מנוי, שמכיון שיכול למול עצמו הרי הוא נחשב כבר עכשיו כמחול, והפסח שנזרק עבורו פסול.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, שאני התם – שם בשוחט שלמים לשם פסח שונה הדבר, ומודה רב חסדא שאין אומרים בו 'הואיל', משום דאמר קרא – שנאמר בפסוק (שמות יב כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה', ודורשים מתיבת 'הוא', שהוא הפסח פתחיו, כלומר, שיקרב לשמו, ובא הכתוב למעט לא הוא לשם אחרים – שלא יקרב הפסח לשם זבחים אחרים, ולא זבחים אחרים יקרב לשמו, אלא יקרב דווקא פסח לשם פסח. ומכיון שממקום אחד למדנו גם לפסול פסח הקרב לשם אחרים, וגם לפסול אחרים הקרבים לשם פסח, יש לנו להקישם זה לזה, ולומר, שדווקא ביום ארבעה עשר, שהוא – הפסח פסול לשם – ולשם אחרים, אף אחרים פסולין לשמו – אם נשחטו לשם פסח, אבל בשאר ימות השנה שלא ביום של פסח, שהוא – הפסח פירוש להקריבו לשם – ולשם אחרים, כיון פסח בשאר ימות השנה שמקריבים אותו לשם שלמים, אף אחרים כשרים אם נשחטו לשמו, וכאן לימדנו הכתוב שאין אומרים סברת 'הואיל' לפסול בשוחט שלמים לשם פסח שלא בזמנו.

בסוגיא שלפנינו יתבאר טעם החילוק בין אם שחט במחשבת לאוכלו ושלא לאוכלו שהקרבן כשר, ובין אם שחט במחשבת לשמו ושלא לשמו, שהקרבן פסול. ובתחילה מביאה הגמרא מעשה שבמהלכו שאלה שאלו: רבי שמלאי אקרא לקמיה – בא לפני דרבי יוחנן, אמר ליה רבי שמלאי לרבי יוחנן, יתני לי מר ספר יוחסין – שנה לי ברייתא העוסקת בספר דברי הימים. אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמלאי, מתיבן את – מהיכן מוצאך. אמר ליה רבי שמלאי, מלוד. הוסיף רבי יוחנן ושאלו, והיכן מותבך – היכן מושבך – היכן אתה דר. השיבו רבי שמלאי, בנתרעא. אמר ליה רבי יוחנן לרבי שמלאי, אין נידונין – אין שונין ספר יוחסין לא ללודים ולא לנתרעאים, לפי שאינם מיוחדים, וכל שכן דתא – רבי שמלאי שמקום הולדתו מלוד, ומותבך – ומושבך בנתרעא, ואינו יכול לשנותה לך.

בפניה – כפה רבי שמלאי את רבי יוחנן בדברים, וארצי – עד שהתרצה רבי יוחנן ללמדו. אמר ליה רבי שמלאי לרבי יוחנן, יתנייה – שנה את ספר יוחסין בתלתא ירחי – בשלושה חדשים, שקל קלא פתק ביה – נטל רבי יוחנן גוש עפר והשליך עליו, ואמר ליה רבי יוחנן, ומה ברוךה, דביתחו – אשתו דרבי מאיר, ברתיה – שהיא בתו דרבי חנינא בן תרדיון, דתניא תלת מילי שבעתהא ביומיה, שהיתה שונה מאות שמעות ביום, מהלך מאה רבנותא משלש מאות רבנים, ואפילו הכי שהיתה כה חכמה ונא יצתה ידי חובתה בתלת שני – לא שנתה את ספר יוחסין כל צרכה בשלש שנים, ואת אמרת בתלתא ירחי – ואתה אומר ללמודו בשלושה חדשים, בתמיה.

ממשיכה הגמרא לספר: בי שקיל ואויל – כשהתחיל רבי שמלאי ללכת, אמר ליה לרבי יוחנן, רבי, מה טעם החילוק בין פסח שנשחט לשמו ושלא לשמו שפסול (לעיל נט), לבין מחשבת לאוכלו ושלא לאוכלו ששינוי במשנתו שכתב.

השיבו רבי יוחנן: אמר ליה, הואיל וצורבא מרבנן את – הואיל והנך תלמיד חכם, תא ואימא לך – בא ואומר לך טעם החילוק, שבארבעה דברים חמורה יותר מחשבת לשמו ושלא לשמו ממחשבת לאוכלו ושלא לאוכלו: א. לשמו ושלא לשמו פסול, בגופו – המחשבה בגופו של קרבן, אבל לאוכלו ושלא לאוכלו אין פסול בגופו אלא על אוכלי הקרבן. ב. לשמו ושלא לשמו אי אפשר לברר איסורו, שהמחשבה היא על כל הזבח, שחושב שיקרע גם כפסח וגם כחטאת, ואי אפשר לחלק הזבח ולומר שזה חלק הלשמו וזה חלק השלא לשמו, אבל לאוכלו ושלא לאוכלו אי אפשר לברר איסורו – אפשר לחלק הזבח ולומר שחלק אחד הוא לראויים לאוכלו והחלק האחר הוא לראויים לאוכלו. ג. לשמו ושלא לשמו ישנו פארע עבודות, שאם חשב באחת מארבע עבודות הקרבן (שחיתה, קבלה, הולכה, זריקה) מחשבת שלא לשמו נפסל הקרבן, אבל לאוכלו ושלא לאוכלו אינו פארע

סמט משנה רבי מאיר היא, ומוכח שסובר רבי מאיר שאין הולכים
אחר מוצא פיו לבד, אלא צריך שיהיו פיו וליבו שוין.
מסקנת הגמרא בביאור דברי רבי מאיר: **אֵלָא אִמְרַיְי, כִּךְ הִיא**
כוונת רבי מאיר, מה שאמר ברישא שהקדים מולים לערלים כשר,
מדובר ב**אִמְרַיְי** הרני שוחט **סִימֵן הַרְאָשׁוֹן לְמוֹלֵין, וְסִימֵן הַשְּׁנִי אַחַר**
לְעֵרְלִים, ונמצא דבסִימֵן שְׁנֵי נְמֵי פְתִיכֵי בֵּיה מוֹלֵין – שגם בשחיטת
הסימן השני מעורבת מחשבת מולים, לפיכך הפסח כשר, ובסִיפֵא
שאמר רבי מאיר, הקדים ערלים למולים פסול, מדובר ב**אִמְרַיְי** הרני
שוחט **סִימֵן הַרְאָשׁוֹן לְעֵרְלִים, סִימֵן שְׁנֵי לְמוֹלִים, דְּבִסִימֵן הַרְאָשׁוֹן הָא לֹא**
פְתִיכֵי בֵּיה מוֹלֵין – שבסימן הראשון לא מעורבת כלל מחשבת
מולים אלא ערלים בלבד, ורְבִי מֵאִיר לְמַעֲמֵיהָ – הולך לשיטתו
ב**אִמְרַיְי** (מנחות טו) שפִּסְגָּלִין בְּחִצֵּי מְתִיר, כגון שאמר ששוחט סימן זה
על דעת לאכול כזית למחר, מועילה מחשבתו לפגל, ואף שהקרֵבן
אינו נותר אלא בשחיטת שני הסימנים, וכמו כן בעניינו כשחשב
רק בסימן אחד לשחוט לערלים נפסל הפסח לדעת רבי מאיר.
וְרִבְנֵי שֶׁנֶחֱלְקוּ עַל דַּעַת אַחֲרִים בְּבִרְיָא (לעיל טו), לְמַעֲמֵיהֶּו –
הולכים לטעמם, ד**אִמְרַיְי** (מנחות טז), **אִין פִּסְגָּלִין בְּחִצֵּי מְתִיר, לְפִיכֵךְ**
גם בעניינו אם חשב בסימן אחד בלבד שיאכל הקרֵבן לערלים אין
הקרֵבן נפסל, מכיון שהשחיטה נשלמת רק בשני הסימנים, ובסימן
השני היתה מחשבתו גם למולים.

משנה

נאמר בתורה (שמות לד כה) 'לא תשחט על חמץ דם זבחי', כלומר
שאסור לשחוט קרבן פסח בשעה שיש חמץ ברשות השוחט,
המשנה מבארת באלו אופנים עוברים על לאו זה, והאם דין זה
נאמר גם בשאר קרבנות שהקריבו בערב פסח או בפסח: **הַשּׁוֹחֵט**
אֶת הַפֶּסַח עַל הַחֲמֵץ – בּוֹזֵן שֵׁשׁ בְּרִשְׁתּוֹ כּוֹזֵת חֲמֵץ, עֹזֵבֵר בְּלֹא
תַּעֲשֶׂה של 'לא תשחט על חמץ דם זבחי'. רְבִי יְהוֹדָה אומר, אַחַר
השוחט על חמץ את קרבן הַתִּמְּוֵן של בין הערבים בערב פסח,
שהוא נשחט קודם לקרבן הפסח, עובר בלאו זה.
מביאה המשנה דעה החולקת: רְבִי שְׁמֵעוֹן אומר, הַפֶּסַח שֶׁשֶׁחֲטוּ
בְּאֶרְבָּעָה עָשָׂר אַחֲרֵי חֲצוֹת עַל הַחֲמֵץ, לְשֹׂמוֹ, חֵיִיב מַלְקוֹת מִשּׁוּם 'לא
תשחט על חמץ' משום שהפסח כשר, והרי זו שחיטה ראויה, וְאִם
שֶׁחֲטוּ שְׁלֹא לְשֹׂמוֹ, פְּטוּר, שֶׁפֶסַח שֶׁשֶׁחֲטוּ בּוֹזֵנוּ שֶׁלֹא לְשֹׂמוֹ הוּא
פסול והרי זו שחיטה שאינה ראויה, וסובר רבי שמעון (ביק ע.)
שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, וישאר כֹּל הַזִּבְחִים שֶׁשֶׁחֲטוּ
עַל חֲמֵץ בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר אַחֲרֵי חֲצוֹת, בֵּין אִם שֶׁחֲטוּ לְשֹׂמוֹ, שְׁעָלוּ
לְבַעֲלִים לֶשֶׁם חֻבּוֹה, וְבֵין אִם שֶׁחֲטוּ שְׁלֹא לְשֹׂמוֹ, שִׁבְשְׁרִים וְלֹא עָלוּ
לְבַעֲלִים לֶשֶׁם חֻבּוֹה, פְּטוּר, מִשּׁוּם שֶׁרְבִי שְׁמֵעוֹן סוֹבֵר שֶׁבּוֹזֵן שֶׁהוּא
חֵיִיב מִשּׁוּם 'לא תשחט על חמץ' בקרבן פסח, הרי הוא פטור בשאר
זבחים.
ובמועד – אם בתוך ימי הפסח שחט את הפסח על חמץ, אם שחטו
לְשֹׂמוֹ, פְּטוּר, שֶׁפֶסַח שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹא בּוֹזֵנוּ לֶשֶׁם פֶּסַח, פֶּסוּל, ושחיטה
שאינה ראויה אין שמה שחיטה. אבל אם שחטו שְׁלֹא לְשֹׂמוֹ, אלא
לֶשֶׁם שְׁלָמִים, חֵיִיב, שֶׁהַפֶּסַח שֶׁלֹא בּוֹזֵנוּ הִיא הוּא קֶרֶב שְׁלָמִים,
ושחיטה ראויה היא. וישאר כֹּל הַזִּבְחִים שֶׁשֶׁחֲטוּ בְּמוֹעֵד עַל חֲמֵץ, בֵּין
שֶׁשֶׁחֲטוּ לְשֹׂמוֹ, בֵּין שֶׁשֶׁחֲטוּ שְׁלֹא לְשֹׂמוֹ, חֵיִיב מַלְקוֹת, שְׁהֵרִי כֹל
הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. חוץ מן הַתִּמְּוֵן שֶׁשֶׁחֲטוּ שְׁלֹא
לְשֹׂמוֹ שְׁהֵיא פֶּסוּלָה, וְלִכֵּן אִם שֶׁחֲטָה שֶׁלֹא לְשֹׂמוֹ עַל חֲמֵץ פֶּטוּר,
ששחיטה שאינה ראויה היא.

גמרא

הגמרא מבארת מי עובר באיסור 'שוחט על החמץ', וכן את מקום
המצאו של החמץ בשעת השחיטה: **אִמְרַיְי רְבִי שְׁמֵעוֹן בֵּין לְרִישָׁה, לְעוֹלָם**
אִינוּ חֵיִיב מַלְקוֹת מִשּׁוּם 'לא תשחט על חמץ' (שמות שס), עַד
שְׁהֵיא הַחֲמֵץ או לְשׁוֹחֵט או לְשׁוֹחֵט או לְשׁוֹחֵט את הָדָם עַל הַמִּזְבֵּחַ,

מנסה הגמרא לבאר את טעמם של אחרים: לְיָפֵא – שְׁמֵא נִאמַר
דְּקִבְרֵי אַחֲרִים, אֵינָה לְשִׁחְטָה אֵלָא בְּסוּף – אין השחיטה קרויה
שחיטה אלא בסופה, והמחשבה שחושב בשעת השחיטה אינה
מועילה אלא אם חשב אותה בגמר השחיטה, וְכִדְרָבָא שֶׁאִמְרַיְי
לדעת רבי מאיר שאינה לשחיטה אלא בסוף, ואחרים היינו רבי
מאיר (הרית ג.) והיכן מצאנו שרבא אמר כך, ד**אִמְרַיְי רְבִי אֵלָא עֲדִין הִיא**
מְחִילָקָה – במסכת תמורה (כה) נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי לגבי
האומר 'הרי בהמה זו תמורת עולה תמורת שלמים', דעת רבי
מאיר שיש לתפוס את הלשון הראשון, והרי היא תמורת עולה
בלבד. ורבי יוסי סובר שאף בגמר דבריו אדם נתפס והרי היא
תמורת שתיקה, ובזבחים (ל) נחלקו אביי ורבא כיצד דעתו של רבי
מאיר באומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים, אביי סובר שלא
אמר רבי מאיר 'תפוס לשון ראשון' אלא כשאמר בתחילה הרי זו
תמורת עולה וחזר ואמר הרי זו תמורת שלמים, שהואיל והיתה
דעתו שתחול מתחילה תמורת עולה, אינו יכול לחזור בו מדבריו
ולומר 'תמורת שלמים', אבל כשנתכוין מתחילה שיחולו שתי
הקדושות גם של עולה וגם של שלמים, כמו באופן הנזכר, שאמר
חציה עולה וחציה שלמים, מודה רבי מאיר ששתי הקדושות
חלות בבת אחת. אבל רבא סובר שאף באופן זה אמר רבי מאיר
'תפוס לשון ראשון', שאין טעמו של רבי מאיר ו'בתמורת עולה
תמורת שלמים' משום חזרה, אלא משום שדעתו שתחול
הקדושה לפי הסדר שמוציא מפיו, ומאחר שהקדים לומר 'חציה
עולה' מתפשטת הקדושה על כל בהמה, ואין יכולה לחול עליה
עוד קדושת שלמים. ורבא הביא ראיה לדבריו, וראיתו נסמכה
על כך שרבי מאיר סובר אינה לשחיטה אלא בסוף.
וְיִלְכָּך מֵאֲחֵר שֶׁנִּתְבָּאֵר לְדַעַת רְבִי מֵאִיר שֶׁאִין מִחֻשְׁבַּת הַשְּׁחִיטָה
מועילה רק בסופה, ובסוף השחיטה אין שהות לומר שני דברים,
לכן אמר, שאם הקדים לומר מוֹלֵין לְפָנֵי עֵרְלִים, מחשבת מוֹלֵין חִיִּיל
ראשונה, ושוב מחשבת עֵרְלִים לֹא חִיִּיל, ואין כאן אלא מחשבת
מולים והפסח כשר, ואם הקדים עֵרְלִים לְמוֹלִין, מחשבת עֵרְלִים
חִיִּיל ראשונה ומחשבת מוֹלֵין לֹא חִיִּיל ויש כאן מחשבה של ערלה
בלבד, והפסח פסול.
רבה דוחה את הביאור הקודם, ומבאר את שיטת רבי מאיר באופן
אחר: **אִמְרַיְי רְבִי, לֹא – אִין הִכְרַח לומר בדעת רבי מאיר שאינה**
לשחיטה אלא בסוף, אלא לְעוֹלָם קִבְרֵי אַחֲרִים יִשְׁנָה לְשִׁחְטָה
מְחִילָקָה וְעַד סוּף, וְטַעְמוֹ שֶׁל רְבִי מֵאִיר שֶׁאִם הַקִּדִּים עֵרְלִים
לְמוֹלִים פֶּסוּל, אִף שֵׁשׁ מִקּוֹם לִשְׁתֵּי הַמַּחֲשָׁבוֹת לַחֹל וְאִין כֵּאֵן
אֵלָא מִקְצַת עֵרְלָה, מִשּׁוּם שֶׁהָא בְּמֵאִי עֲסָקִין – כֵּאֵן בְּבִרְיָא
בְּמֵה הַמְדוּבֵר, כְּגוֹן שֶׁנֶּגְמַר בְּלָבָד הַלּוּצִיא בְּפִיו שֶׁשֶׁחֲטוּ לְתַרְוּיָהוּ –
לִשְׁנֵיהֶם בֵּין לְמוֹלֵין בֵּין לְעֵרְלִים, וְהוּצִיא בְּפִיו שֶׁשֶׁחֲטוּ לְעֵרְלִים וְלֹא
הַסִּפִּיק לומר ששוחט גם למוֹלֵין עַד שֶׁנֶּגְמַר שִׁחְטָה בְּמַחֲשַׁבְתָּ
עֵרְלִים לְבַדָּה, וְכֵהָ פְּלִיגִי – וְבוֹדָה נִחְלָק, דְּרְבִי מֵאִיר סָבֵר לֹא בְּעֵינֵי
– אִין אִנּוּ צְרִיכִים שִׁיחִי פִּיו וְלָבֹ שְׁוִים, ואין הולכים אלא אחר מה
שאמר בפיו, וכיון שלא אמר אלא לערלים הקרבן פסול. וְרִבְנֵי
סָבֵר בְּעֵינֵי פִּיו וְלָבֹ שְׁוִים, והולכים גם אחר מחשבתו, וכיון
שכליבו חשב לשחוט גם למוֹלֵין, אין כאן אלא מחשבת מקצת
ערלה וכשר.
הגמרא מקשה על ביאורו של רבה: וְכִי קִבְרֵי רְבִי מֵאִיר דְּלֹא בְּעֵינֵי
– שלא צריך פיו וְלָבֹ שְׁוִין, וְרִמְיָהוּ – וקשה מהנאמר במשנה
(תרומות פ"ג מ"ח), הַתִּמְּוֵין לומר פירות אלו יהיו תְּרִמָּה, וְאִמְרַיְי בטעות
הרי הן מְעַשֵּׂר, או המתכוין לומר מְעַשֵּׂר וְאִמְרַיְי תְּרִמָּה, או שְׁאִינִי
נִכְנֵם לְבֵית זֶה – שהתכוין לנדור שלא יכנס לבית זה, וְאִמְרַיְי בטעות
שְׁאִינִי נִכְנֵם לָזֶה – לבית אחר, או המתכוין לנדור ולומר שְׁאִינִי נִהְיֶה
לְאִישׁ זֶה וְאִמְרַיְי בטעות שְׁאִינִי נִהְיֶה לָזֶה – לאיש אחר, בכל אלו
האופנים לֹא אִמְרַיְי כָּלִים – אין דיבורו נתפס, מפני טענה בדיבור, והרי
עַד שִׁיחִי פִּיו וְלָבֹ שְׁוִין – שיוציא בשפתיו מה שגמר בלבו. והרי

רמז פסחים. פרק חמישי – תמיד נשחט דף סג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

1 **וּבְדִרְבָּא** — פֶּרֶק שְׁנֵי דּוּבְחִים. עֵדִיין **הוּא** מַחְלֹקֶת — גְּבִי תַפּוּס לְשׁוֹן רֵאשׁוֹן, דִּאיִפְלִיגַּהּ
2 רַבִּי נִמְאִי רַבִּי יוֹסִי בִּאמְרוּ: הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עֹלָה תְּמוּרַת שְׁלִמִים — הֲרֵי זוֹ תְּמוּרַת עֹלָה,
3 דְּבִרִי רַבִּי מֵאִיר, דְּתַפּוּס לְשׁוֹן רֵאשׁוֹן. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: דְּבִרְיוֹ קִיָּיִמִים, דֶּאֶף בְּגִמְר דְּבִרְיוֹ אָדָם
4 תַּפְסִי. אִיבְעִימַי לָהּ: אִמְר חֲצִיזָה עֹלָה וְחֲצִיזָה שְׁלִמִים, מִי מוֹדֵה בָּהּ רַבִּי נִמְאִי אֶל לֹאֵי?
5 מֵרִיטֵין טַעְמֵנוּ דְּרֵאשׁוֹן מֵאִיר בְּשׁוּמֵם דְּמִלְכִּי הוּא.

לֵאמֹר קִסְבְּרִי אַחֲרֵיהֶם: אֵינָה לְשִׁחִיטָה אֶלָּא בַסּוּף
וּכְדִרְבָּא, דְּאָמַר רַבָּא: עֲדִין הִיא מִחְלֻקָּתָא. הִילְכֵּךְ,
הַקִּדִּים מוֹלִין לְעֶרְלִים - מוֹלִין חִיילִי, עֶרְלִים לֹא
חִיילִי. הַקִּדִּים עֶרְלִים לְמוֹלִין - עֶרְלִים חִיילִי, מוֹלִין
לֹא חִיילִי. אָמַר רַבָּה: לֹא, לְעוֹלָם קִסְבְּרִי אַחֲרֵיהֶם:
יְשֻׁנָּה לְשִׁחִיטָה מִתְחַלָּה וְעַד סוּף. וְהָכָא בְּמֵאֵי
עֲסָקִין - בְּגוֹן שְׁגָמַר בְּלָבוּ לְתַרְוּוּיָהּ, בֵּין לְמוֹלִין
בֵּין לְעֶרְלִים, וְהוֹצִיא בְּפִיו לְעֶרְלִים וְלֹא הִסְפִּיק
לִזְמַר לְמוֹלִין עַד שֶׁנִּגְמְרָה שְׁחִיטָה בְּעֶרְלִים. וּבָהּ
פְּלִיגִי, דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר: לֹא בָּעִינָן פּוּי וְלָבוּ
שׁוּם, וְרַבְּנָן סָבְרִי: בָּעִינָן פּוּי וְלָבוּ שׁוּם. וְקִסְבְּרִי
רַבִּי מֵאִיר לֹא בָּעִינָן פּוּי וְלָבוּ שׁוּן? וְרַמְבַּמִּי:
הִתְחַבְּרִין לִזְמַר תְּרוּמָה, וְאָמַר מַעֲשֵׂר. מַעֲשֵׂר וְאָמַר
תְּרוּמָה. אׁ: שְׂאִינִי נִכְנֵס לְבֵית זֶה, וְאָמַר לָזֶה. שְׂאִינִי
נִתְּנָה לָזֶה וְאָמַר לָזֶה - לֹא אָמַר בָּלוֹם, עַד שֶׁיְּהִי
פּוּי וְלָבוּ שׁוּן! אֶלָּא אָמַר אַבְיִי: רִישָׁא דְאָמַר סִימֵן
רֵאשׁוֹן לְמוֹלִין, וְסִימֵן שֵׁנִי אַף לְעֶרְלִים, דְּבִסִּימֵן שֵׁנִי
נָמִי פְתִיכִי בִּיה מוֹלִין. סִיפָא דְאָמַר: סִימֵן רֵאשׁוֹן
לְעֶרְלִים, סִימֵן שֵׁנִי לְמוֹלִים. דְּבִסִּימֵן רֵאשׁוֹן הָא לֹא
פְתִיכִי בִּיה מוֹלִין. וְרַבִּי מֵאִיר לְמַעֲמִיחָה, דְּאָמַר: מִפְּלִין
בְּחֻצֵי מִתֵּיר. וְרַבְּנָן לְמַעֲמִיחָה, דְּאָמְרִי: אֵין מִפְּלִין
בְּחֻצֵי מִתֵּיר. מִשְׁנֵה הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסֶח עַל הַחֻמֶּץ
עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַתְּמִיד. רַבִּי
שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: הַפֶּסֶח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, לְשִׁמוֹ - חֵיִיב,
וְשֵׁלֵאל לְשִׁמוֹ - פְּטוּר. וְשֵׁאֵר כָּל הַזִּבְחִים, בֵּין לְשִׁמֵּן
וּבֵין שֵׁלֵאל לְשִׁמֵּן - פְּטוּר. וּבְמוֹעֵד לְשִׁמוֹ - פְּטוּר,
שֵׁלֵאל לְשִׁמוֹ - חֵיִיב. וְשֵׁאֵר כָּל הַזִּבְחִים, בֵּין לְשִׁמֵּן בֵּין
שֵׁלֵאל לְשִׁמֵּן - חֵיִיב, חוּץ מִן הַחֲטָאת שִׁשְׁחָטוּ שֵׁלֵאל
לְשִׁמָּה. גְּמָרָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ: לְעוֹלָם
אֵינוֹ חֵיִיב עַד שֶׁיֵּהָא הַחֻמֶּץ לְשׁוֹחֵט אוֹ לְזוֹרֵק.

✎

פסול — כגון שגמר בלבד להוציא מולין אחר ערלים, ולומר לערלים ולמולין, כל מחשבה
 וקדשים נמצאים בפי הוא. לא בעיניו פיו ולבו שוין — חדלך אחר פיה, ואיבא כולה ערלה,
 ואף על פי שלא היה בלבו להוציא למקצתה. שאניי תנה לזו — לאיש לזו. לא אמר כלום
 וסותח משאיה, ורבי מאיר היה, סימן שני אף לערלים נרשין — בסימן ראשון לו
 ודעת אלא למה שהוציא בפי, ובסימן שני היה סומק על מחשבתו. הילכין, כי בקדים
 ערלים למולין — נגמר סימן ראשון בערלים. ורבי מאיר למקציה דאמר — במנחות, מפנין
 חבין מתיר. ודחן פיל בקסמן ולא בלמנה, בלמנה ולא בקסמן — כלומר, חישה בהקשרת
 האדור על מנת לאכול מן השיריים למחר — ורבי אמר: אומרי, פיגול, וחכמינו אומרים:
 רב רבא דא שסולר ברי דמיתרי — פיגול — מחשבתיה אפי' מתיר ודא מתיר חבין דא
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52

דשחיתה בשני החימוני הדיא. **פתחי** – מעורבין. **פסח השחוט את תחשק על החמץ** עובר בלא
החמץ. וטעמו לית בגמרא. **רבי שמעון אומר פסח בארבעה עשר** – ששחטו על החמץ. בלי
ושלא לשמו פסח – דפסול הוא. ושחטה שאינה ראויה לאו שמח שחטה. והכי אית ליה לה
תמושה' (בבא קמא ע"א). ו**שאר כל הבהמות** – ששחטן בארבעה עשר לאחר חצות על החמץ
לשמן כשירין. **פסור** – בדמפוש בגמרא: בעיראן תמדיה פסח – לא מחייב אשאר אשאר ודבחי
בזמנו לשמו פסול, דהויא לה שחטה שאינה ראויה. **שלא לשמו** – אלא לשם שלמים. **חייב**
ימצא', ואיכא מלקות נמי דשחטה. ו**שאר כל הבהמות** – ששחטן במזמור על החמץ. בין לשמו
ששחטו לשמו – דפסולה היא. כדנתן תנאים (שם): חרץ נמי הפסח והחטאת. וטעמא
החמץ לשחט **בלי** – ואף על גב דכתיב: **על חמץ** כתיבא, אמר איה חמץ תלמוד שנינו מבני
בדמפוש לקמיה. מרביתא **ל' השחט** ור'א ליתין, כל שיטתו הלכה – שני בשחטה.
63

גלא לבסוף וכדברא וכו' — בפרק שני דבוחסין (לא),
איר, דאביי אמר בלחצות מודה ר' מאיר, ורבא אמר
מאיר תפוס לשון ראשון, ולחצות מפרש בקונטרס
ויים. ונראה כפירוש רבינו הנזנל דמפרש: לחצות —
לחצי היום יחולו שניהם. וקאמר אביי דהתם
מודה ר' מאיר, כדא בנשעת רבאמי אינם חללים,
ולחצי היום יחולו שניהם. ורבא סבר דאפילו
התם פליג רבי מאיר כמו בשחיטה, דאינה אלא
לבסוף דאין כאן אלא משוה אחד לחול לשניהם,
ולר' מאיר חיל קטא. ולחצי לערלים ולמולים —
ערלים יחיל, דאמרין: תפוס לשון ראשון. אבל
אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, כיון שיש
שהות לשניהם לחול — יחילי תרייהו, ודאמרין
אמרין תפוס לשון ראשון, ואלא דוקא אי אמרין
אינה לשחיטה אלא לבסוף, דאין להם שהות
לחול לשניהם כדפרשית. ולא דמי לתמורת עולה
ותמורת שלמים דיותר אמרין תפוס לשון ראשון
כי לא אמר לחצות, שיש לשניהם שהות לחול
מכי אמר לחצות. דהתם כיון דאמר תמורת עולה
ואפילו חציה — פשטה כבולה, ותו לא מצי חיל
תמורת שלמים. אבל מולים וערלים. — אי
ישנה לשחיטה? — דהואיל וכוכלם לחול דא תור
זה יחילי תרייהו, אף על גב דסבירא ליה בעלמא
תפוס לשון ראשון, ולא הספיק לומר למולים
כו' — תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אם כן מאי
אירא דקתי הקדים מולים לערלים? אפילו
הקדים ערלים כשר, אם הספיק לומר למולים
קודם גמר שחיטה.

רבי מאיר רבי אלעזר פניו וכלו שוין — מבאן
מדקדק רבינו יצחק דאד קרי בכל דוכתי
פיגול פסול מחשבה — לאו דוקא. דאינו פיגול עד
שירציא בשפתיו. דאי במחשבה תליא מילתא —
שבלא הספיק לומר למולים אמאי פסול לר'
מאיר? הלא גמר בלבו גמי לומר למולים.
המתבונה לומר תרומה כו', אפילו אי דברים
שבכלל דא חזו דברים, גמי, דהואו דוכין לניכסה
דארעתא למיסק לארץ ישראל, ובעינא דוכין אל
אמר (קדושין מטב.) — התם אלא טועה דביבור.
אבל הכא — דברים שבכלל הם, ומה שהרציא
בשפתיו אינו כלום, לפי שטעה דביבור.
וסימן שני אף לערלים דפתחי מולין וכו' —
ואם תאמר: אם אן אמאי קאמר הקדים מולין?
אפילו אל הקדים גמי, אלא ששחט סימן ראשון
למולים ולערלים, וכו' כשני? ואומרי רבינו יצחק:
לערלים אלא ששחט שני לערלים כתמא, כיון שחט
למים קאמר. וכן בסיפא, דקתי: ערלים למולים פסול
שני לערלים דוקא. אלא אל קא משמע לן, דאף על
לא אמרין כיון ששחט סימן שני למולים גלי דארעתא
ר. **השוהם** פסח על הזמין עובר בלא תעשה —
שחט, דאא ללא שנה העליז הכותוב לעכב. וכתבספתא
לחצות דא תפסע על הזמין בארבעה עשר — עובר
כשר, ורצא בן ידי חובתו בפסח.

W

דשחטה בשני הסימנים הידי. פתי' — מעורבין. שמה השוחט את הפסח על החמץ עובר כלא תקשה — ד"ל א תשחט על חמץ' וגו'. את החמץ — של בין הערבים דערב הפסח. ששחטו על החמץ. וטעמא וליף בגמרא. רבי שמעון אומר הפסח בארבעה עשר — ששחטו על החמץ. לשמו חייב — משום 'לא תשחט על חמץ', דפסח כשר הוא, ושחטה ראויה היא (ושמה שחיתה). ושלא לשמו פסח — דפסול הוא, ושחטה שאינה ראויה לאו שמה שחיתה. והכי אית ליה לרבי שמעון בכל דוכתי, ב'כיסוי הדם' (חולין פה, א) וב'אותו ואת בנו' (פא, ב) וב'תשלומי ארבעה חדשים' (בבא קמא ע, א), ושאר כל הובחים — ששחטן בארבעה עשר לאחר חצות על החמץ, בין לשמן ושלא לשמן, ואף על גב שבישרין קח, כדתנן (נבחים ב, א): כל הובחים שנובחו שלא לשמן בשריין, פסור — כדמפרש בגמרא: ענינא מדחייב אפסח — לא מחייב אשאר זבחים. ובמועד — בתוך הפסח, אם לשמו שחטו לפסח על החמץ — פסור מילא תשחט' דפסח שלא בזמנו לשמו פסול, והוויא לה שחטה שאינה ראויה. שלא לשמו — אלא לשם שלמים. חייב — דלכיה קאי, והוויא לה שחטה ראויה, חייב משום 'לא תשחט' בהדי לאו ד"ל יראה ולא ימצא', ואיכא מלקות נמי דשחטה. ושאר כל הובחים — ששחטן במעמד על החמץ. בין לשמן בין ב' חייב — דהא שחטין קח, ובגמרא מפרש דקרא אשאר זבחים נמי אדור. חוץ מן ההפסח ששחטו לשלם — דפסוליה היא, כדתנן במעמד (שם): חוץ מן הפסח וההפסח. וטעמא משום דרביי בשחטין 'חטאת היא', מעטא: דהיא, והיא הנשחטת שלא לשמה. נפיקא עד שיהא החמץ שלוש ב' — ואף על גב דרביי 'כל הובץ פסור', אם היה חמץ לאחר שחטו מבני הבורה, ואפילו שחט נעמו בעורה, אלוהי השוחט פסחין קח, ואינו חתור בתוך — אף עברין. כדמפרש לקמיה, מדכתיב 'לא תשחט' ו'לא ליק', כל שישנו בהלכה — ישנו בשחטה, ואם יש לאחד מן — כולו עוברין. לזויר — היום חריקה נמי איחריבא במבוללות מ'דם ובחיר'.

בעל

או לאחד מבני חבורה - אמר רבינו יצחק: דלא מייחייב בעל החמץ אלא השוחט וחזק,
ד"ל תשחט" אמר רחמנא. ועוד: איך יתחייב לרבי יוחנן? הא לאו שאן בו מעשה הוא.
לא אמרין על בסמון - תימה: דברקש "שחי הלחם" (מנחות צחא) אמרין לכלל הפחות
בעיני על בסמון, דפליגי תנאי בבויבי לבונה של לחם הפנים. דאיכא למאן דאמר: "ונתת על
המערכת" - על ממש, ואיכא למאן דאמר: "על"

בסמון. וכן ביאלו נאמרין (סוטה לזא, פליגי
בבא דר'נחא את הברכה על דר גרוי"א יעל
ממש אי בסמון ויש לומר: דחתם סברא הוא דריו
בסמון, דהא בשעת הנחת הלחם היו מניחין
אותם, ובשעת סילוקו נקטרים. וכן גבי דר גרוי"א
- סברא הוא. דלכל הפחות סמון בעיני, דאי לאו
הכי - למאי כתביה? וכן משמע בסמון דהיכא
דסברא הוא - לא פליגי. דקאמר, אבל לענין
מקדש - אימא מודו ליה לרש לקש.

התראת ספק לא שמה התראה. מתוך פירוש
הקונטרס משמע דלא הוי התראה,
משום כיון דלא ידיעין - לאו התראה היא. ולא
נחירא לרבינו יצחק: דמה לנו אם ספק למתרה?
אלא שידא ודאי למותרא, דלא ניתנה התראה
אלא להבחין בין שוגג למידי. ולשון הקונטרס נא
יש לישב דהכי קאמר: כיון דאנן לא הוה ידיעין
- לאו התראה היא, שיכול המותר להבחישנו,
ולומר שוגג הייתי.

לאו שאן בו מעשה לוקן עליו כר. מפורש
ב"השובר את הפעולים" (בבא מציעא
צב, ב). דהוי אכלי שרת. פירש בקונטרס:
דאין מקדשין אלא מה שבתוכן. וקשה: מה שייך
זה לשחיטת חזב? שלא יקדש אלא מה שבפנים
לעורה? הילכך נראה לפרש: מידי דהוה אכלי
שרת שאן מקדשין מה שבתוכן אלא כשהן
בעורה. וכן משמע בפרק "המזבח מקדש" (זבחים
פא, דקאמר: כלי שרת אין מקדשין אלא מתוכן, דהתן
ואין מקדשין אלא בפנים. ואם תאמר: דהתן
ב"לולב ועירבה" (סוכה מחב, ב) כמעשהו בחול כך
מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא חבית של חזב
שאינה מקודשת מערב שבת, ופריך (שם מטב, ב)
ואמאי? ניח מקדשת! אמר ר' עירי: ק"ל סבר אין
שיעור למים, וכלי שרת מקדשין שלא מדעת.
פירוש: ואי מייית מקדשת איפסיל להו בלא
והשתא מבתי ניהי מקדשת, וניתנה דרך לעורה
דלא מיקדשה אלא בפנים! ויש לומר: דטוב
להביא שאינה מקדשת וניתנה בפנים,
ממקדשת וניתנה בדרך.

צריכא בעא מיניה רב אשישי מרבי אמי: אין לו לשוחט, ויש לו לאחד מבני חבורה מהו?
אמר ליה: מי פתיב "לא תשחט על חמץ"? "לא תשחט על חמץ" פתיב, אמר ליה: אי הכי
- אפילו לאחד בסוף העולם נמי! אמר ליה: אמר קרא "לא תשחט" "ולא ילין" "לא תשחט
על חמץ", הנה דקיימי עליה משום לא ילין. אמר רב פפא: הילכך, בהן המקטיר את החלב
- עובר בלא תעשה, הואיל וישנו בכלל הלחם אמורין. תנאי פותיה דרב פפא: השוחט את
הפסח על החמץ - עובר בלא תעשה. אימתי - בזמן שהוא לשוחט או לזרק או לאחד מבני
חבורה. היה לאחד בסוף העולם - אין זקוק לו. ואחד השוחט ואחד הזורק ואחד המקטיר
חייב. אבל המולק את העוף בארבעה עשר - אינו עובר בלא פלוג. ורמינהי: השוחט את
הפסח על החמץ עובר בלא תעשה, רבי יהודה אומר: אף התמידי. אמרו לו: לא אמרו אלא
בפסח בלבד. אימתי - בזמן שיש לשוחט או לזרק או לאחד מבני חבורה. היה לאחד בסוף
העולם - אין זקוק לו. ואחד השוחט ואחד הזורק ואחד המולק ואחד המזה חייב, אבל
הקומץ את המנחה - אינו עובר בלא תעשה. המקטיר את האמורין - אינו עובר בלא תעשה.

מדמה, כדכתיב "הזהר מדם החטאת" וגו'. ובהטאת העוף קאי. והך סיפא דמשמע דעובר אף אשאר קרבנות רמי לקמן ארישא, דקתני: לא אמרו אלא פסח בלבד. אבל הקומץ מנחה
- במועד על החמץ, אינו עובר - דקמיצה ודאי לאו שחיטה היא. המקטיר את האמורין - בין פסח בארבעה עשר בין במועד אשאר זבחים - אינו עובר.

בעל בסמון - כל היכא דכתיב "על", משמע בסמון. והכא "על חמץ" כתיב. כמו "ועליו
מטה מנשה" (במדבר ב, כפנים - בעורה. לחמי תורה - משחוקדשו בפה קדשו קדושת
דמים ליאסר באבילה ובהנאה, אבל לא קדשו קדושת הגוף, ואם נטמאו - נפדין, וירצאין
לחולין. ושחיטת חזב מקדשתו לגופן להיות נספלין בטבול יום, ובמגע מחוסר כפירים,
ובלינה, ואם נטמאו ישרפו, כדכתיב: "על זבח
התודה חלות", ואמר מר במנחות: "קרבנו על
זבח" - מלמד שאן הלחם קריב קרבן אלא
בבויחה. לא קדש הלחם - קדושת הגוף, בית
פאני - היינו מקום חיצון שבירושלים. התם
הוא דרוץ לחומת בית פאני חוץ לירושלים הוא,
ואינו מקום אכילת קדשים קלים. ואם יצאו שם
נפסלין, התם ודאי לא מקדשה ליה שחיטה.
אלא אי חוץ לחומת עזרה קאי, אף על גב דלאו
גבי זבח קאי בשעת זבחה - הואיל ובמקום
הכשרו היה עומד - שפיר דמי, ולא בעיני על
בסמון. אלא - הכא גבי חמץ. בהתראת ספק
קא מיפליג - דמלקות ליתא אלא בהתראה,
וכי מתרינן ביה "לא תשחט על החמץ", אי חזוין
חמץ גביה ומתרינן ביה - הוויא התראת חזב,
ואי לא - התראת ספק היא. ואפילו אשוחב
דהוה ליה בביתיה, כיון דאנן לא הוי ידיעין -
לאו התראה היא. ורבי יוחנן סבר: התראת ספק
שמה התראה, ואי אשוחב דהוה ליה -
מייחייב פסור מלקות - ד"ל תשא. התראת
ספק - וכי מתריה ביה, אכלהו היום פן תעבור
על השבועה - שזמא יעבור שזמא לא יעבור על
התראתו, דרעין יש שחות ביום. וצריכי -
לאיפלוגי בחמץ ובכלחמי תורה. מידי דהוה אכלי
שרת - דמקדש לגופה, כדכתיב "כל הנוגע
בהם יקדש", ואין מקדשין אלא הנכנס לתוכן.
רב אשישי - הוא דפשיטא לרש לקש לעיל
- הוא מיבעיא ליה. אפילו לאחד בסוף העולם
- שאינו מבני חבורה נמי, אם ישנו עמו בעורה
- יעבור השוחט הזה עליו, אם התרו בו כל בני
חבורה בכלל "לא ילין מן הבשר" הן בכל
תותיה. לא תשחט ולא ילין - בחד קרא ניתנה.
המקטיר את החלב - של פסח על החמץ שיש
חובר הקטרה. אי לא היה לאחד מבני
חבורה חמץ בשעת שחיטה, ויש לו לזקן
המקטיר בשעת הקטרה - עובר עמו בעורה
גב דלא כתיב אלא "לא תשחט", וחזיקה
מתריבא במכילתא מידם - אתי נמי הקטרה
מדסמניה ל"ל ילין", כל ישנו בעבורה שלחן
באזרת הלנה - ישנו נמי באזרת חמץ.
הילכך, מקטיר נמי עובר. הואיל וישנו בהלנה
אמורין - כדכתיב בהו נמי "לא ילין חלב חגי",
אבל המולק את העוף - של מחוסר כיפורים,
דאמורין בפירקין (נטא, ד) כשר להקריב אחד
התמידי, שזוא זמן שחיטת פסח - אינו עובר
עליו משום "לא תשחט על חמץ". ולקמן מוק
לה כרבי שמעון דמייב נמי אשאר זבחים
במועד. והכא טעמא לפטורה - משום דארבעה
עשר לא מייחייב אשאר זבחים, ועוף דנקט
- לאו דוקא, אלא משום דאין דרך לשחוט שם
קרבן בזמן שחיטת פסח, דהיינו אחד חצות, אלא
קרבן של מחוסר כיפורים כדי שיאכל פסחו
לערב, ורובייתו עוף מייחייב, זכ חובה ויולדת
אפילו עשירים, ומצוה עני. אחד השוחט - את
הפסח, ואחד הזורק את דמו, ואחד המולק
חטאת העוף דמחוסר כיפורים. ואחד המזה -
קשיא

קשיא

התראת ספק, לא הוצרכו לחלוק שוב בענין שוחט פסח על חמץ
 שאינו עמו בעזרה.
 הגמרא חוזרת לביאור הראשון: אָמַר – אמרו בני הישיבה, לְעוֹלָם
 בְּעַל בְּסֻמּוֹת קָא מִפְּלִיגִי – (נחלקו) רבי יוחנן וריש לקיש, וצִירְכָא –
 והצרכו לחלוק בשני המקומות, גם בענין שוחט על חמץ וגם
 בענין לחמי תודה, ואין ללמוד מאחד על חבירו. דָּא אִפְּלִיגוּ –
 שם היו חולקין רק לענין לא תשחט על חמץ, הָוָה אֱמִינָא – הייתי
 יכול לומר, בְּהֵאָהוּ הוּא דְקָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דְּלֹא בְּעֵינָן – רק לענין זה
 אמר רבי יוחנן שלא צריך, עַל בְּסֻמּוֹת, מִשּׁוּם דְּהַחֲמֵץ אִיסוּר הוּא,
 וְכָל הֵיכָא דְאִיתִיהּ אִיתִיהּ – ובכל מקום שהוא נמצא לאחר זמן
 הביעור הרי הוא עומד באיסורו, ומשום כך מסתבר לומר שאסור
 לשחוט עליו בכל מקום שנמצא, אֲבָל לְעֵינָן מְקַדֵּשׁ – (ו)שיתקדש
 לַחֵם של תודה על ידי שחיטת התודה, דְּלֹא קְרִישׁ אֵילָא בְּפִנִּים –
 שאינו מתקדש אלא בתוך החומה, אִיכָא – הייתי אומר, מוֹדָה לִיהּ
 רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּבְעֵינָן – (שצריך) עַל בְּסֻמּוֹת, דָּא
 אִיתִיהּ גִּזְאֵי – שרק אם הלחם נמצא לפנים מחומת העזרה סמוך
 למקום שחיטת התודה, קְרִישׁ – הרי הוא מתקדש, וְאִי לֹא – אבל
 אם אינו שם אלא הוא נמצא חוץ לחומת העזרה, לֹא קְרִישׁ – אינו
 מתקדש, מִיָּד הָהוּא אֲבָל שֶׁרֶת – כמו שמצינו שהדבר כך לגבי
 קידוש כלי שרת שאינם מקדשים בקדושת הגוף אלא את הנכנס
 לתוכן (ובזה פתא), וכן שחיטת התודה אינה מקדשת אלא מה
 שבתוך העזרה, צִירְכָא – לפיכך הוצרך רבי יוחנן להשמיענו שגם
 בקידוש לחמי תודה לא צריך, עַל סמוך.
 וְאִי אֲשַׁמְעִינָן מחלוקתם רק לְעֵינָן מְקַדֵּשׁ לַחֵם, הָוָה אֱמִינָא – הייתי
 יכול לומר, בְּהָךְ – (בזה) קָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּבְעֵינָן עַל
 בְּסֻמּוֹת, דָּא אִיתִיהּ גִּזְאֵי קְרִישׁ – שרק אם הלחם נמצא בעזרה הוא
 מתקדש, אִי לֹא – אבל אם אינו בעזרה, לֹא קְרִישׁ, כמו שמצינו כן
 בקידוש כלי שרת, אֲבָל לְעֵינָן שחיטה על החמץ מוֹדָה לִיהּ רִישׁ
 לקיש לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּלֹא בְּעֵינָן עַל בְּסֻמּוֹת, מִשּׁוּם דְּאִיסוּרָא הוּא –
 שהחמץ הוא איסור בפני עצמו, וְכָל הֵיכָא דְאִיתִיהּ אִיתִיהּ – ובכל
 מקום שהוא נמצא הוא עומד באיסורו, ולכן עובר על איסור 'לא
 תשחט על חמץ' גם אם אין החמץ עמו בעזרה, צִירְכָא – לפיכך
 הוצרך ריש לקיש להשמיענו שאף לענין חמץ צריך שיהיה סמוך.
 הגמרא דנה בלאו של לא תשחט על חמץ דם ובזה' אם עובר עליו
 השוחט גם כשאין לו עצמו חמץ רק לאחד מבני החבורה: בְּצֵא
 מִיָּנִיהּ – שאל ממנו, רַב אוֹשְׁעִיא מְרַבִּי אָמִי, אִין לוֹ חֲמֵץ לְשׁוֹחֵט, וְהֵשׁ
 לוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבֵרָה, מָהוּ – האם עובר השוחט ב'לא תשחט'. אָמַר
 לִיהּ רַבִּי אָמִי לַרַב אוֹשְׁעִיא, מִי בְּתָבִיב – וכי בתוב' לא תִשְׁחַט עַל
 הַמָּקוֹד' שמשמע שהחמץ של השוחט, והלא 'לא תִשְׁחַט עַל הַמָּקוֹד'
 בְּתִיב, משמע שעובר גם על חמץ שאינו שלו.
 אָמַר לִיהּ רַב אוֹשְׁעִיא לְרַבִּי אָמִי, אִי הָכִי – אם כך שאתה מרבה גם
 חמץ של אחרים, נאמר שֶׁאִפְּלוֹ אִם יֵשׁ חֲמֵץ לְאֶחָד בְּסוֹף הַיּוֹלָם
 שאינו מבני החבורה, והחמץ עמו בעזרה, נִמְי יַעֲבֹר הַשּׁוֹחֵט עֲלָיו
 אם התרו בו. אָמַר לִיהּ רַבִּי אָמִי, אָמַר קָאָא לֹא תִשְׁחַט עַל הַמָּקוֹד דָּם
 וְבָחִי לֹא יִלֵּין לְבָקֶר וְכָן חַג הַפֶּסַח, ומסמיכות התיבות 'לא תשחט'
 ל'לא ילֵין' ששניהם כתובים באותו פסוק יש ללמוד, שהלאו של
 'לא תִשְׁחַט עַל הַמָּקוֹד', נאמר רק כשהחמץ הוא של הַנֶּה דְּקִיָּמִי עֲלֵיהּ
 – של אלו שעוברים בקרבן זה מִשּׁוּם אִיסוּר לֹא יִלֵּין, וכל אחד מבני
 החבורה מוזהר שלא להלין מבשר הפסח, שנאמר (שם כ"ה) וְלֹא
 תותירו מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר, אבל מי שאינו מבני החבורה, שאינו ב'לא
 ילֵין', לא אסרה תורה לשחוט על חמצו.
 הגמרא לומדת דבר נוסף מדברי רבי אמי: אָמַר רַב שְׁפָא, הִילָכָה –
 מאחר שדרשנו שהלאו של לא תשחט על חמץ' נאמר לגבי חמץ
 השייך למי שמוזהר על הלאו של לא ילֵין, לפיכך כֵּהן הַמִּקְטָרִי
 אֵת הַחֵלֶב של קרבן הפסח, שיש לו חמץ בשעת ההקטרה, אף הוא
 עוֹבֵר בְּלֹא תִשְׁחַט, אף שבפסוק נאמר 'לא תשחט על חמץ' וגו',
 והטעם, הוֹאִיל וְיִשְׁנֵנוּ בְּכָלֵל הַלֵּלָתָא אֲמִוּוִין – שהוא מוזהר שלא
 להלין את האומרים וְהַלְבִּים הַקְּרִבִּים על גבי המזבח, שנאמר
 (שם כ"ה) וְלֹא יִלֵּין חֵלֶב חָגִי עַד בֹּקֶר, וכשם שהשוחט מוזהר שלא
 לשחוט על חמץ שישנו ברשות אחד מאלו שעוברים בקרבן זה על

אוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי הַחֲבֵרָה המנויים על הפסח, ואם יש חמץ לאחד
 מאלו כולם עוברים.
 וְעוֹד אמר ריש לקיש, אין אחד מהם עובר בלאו, עַד שִׁיחָא הַחֲמֵץ
 עִמּוֹ בְּעֵזְרָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִף עַל פִּי שְׂאִין הַחֲמֵץ עִמּוֹ בְּעֵזְרָה
 עובר.
 מבררת הגמרא: בְּמֵאִי קְמִיפְלִיגִי – במה נחלקו ריש לקיש ורבי יוחנן,
 אִילִימָא – אם נאמר בְּעַל בְּסֻמּוֹת קָא מִפְּלִיגִי – נחלקו במקום שנאמר
 בתורה 'על', כמו כאן שנאמר 'לא תשחט על חמץ', אם פירושו
 שלא ישחט כשהחמץ סמוך לו, או אפילו אם אינו סמוך לו הרי
 הוא עובר על הלאו, שֶׁעַל חֲמֵץ' משמעו שלא יהיה לו חמץ
 ברשותו בשעת שחיטת הפסח. דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ סָבַר, 'עַל'
 בְּסֻמּוֹת, ולכן אינו עובר אלא אם החמץ בעזרה סמוך למקום
 שחיטת הפסח, וְרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר, לֹא בְּעֵינָן – (לא צריך) עַל בְּסֻמּוֹת,
 ולכן אפילו אם החמץ אינו עמו בעזרה עובר עליו.
 הגמרא דוחה ביאור זה שנעלמו ב'על בסמוך'. מקשה הגמרא: וְהָא
 אִיפְּלִיגוּ בֵּהּ תָּמָר וְיִמָּנָא – והרי כבר נחלקו בזה פעם אחת, בענין
 לחמי תודה שנאמר בהם (ויקרא י"ג) 'עַל חֵלֶת לַחֵם הַמָּץ יִקְרִיב
 קִרְבָּנוּ עַל זִבְחַת תּוֹדַת שְׁלָמֶיךָ' ושמזה למדו ששחיטת קרבן התודה
 מקדשת את הלחמים הבאים עמו, דְּתָנִן – ששנינו במשנה (מנחות
 ט"ז), הַשּׁוֹחֵט קֶרֶבֶן תּוֹדָה לְפָנִים – בתוך העזרה, וְלַחֲמָה – הלחמים
 הבאים עמה נמצאים מחוץ לחֲמָה, לֹא קְדֵשׁ הַלֵּחֵם בַּקְדוּשַׁת הַגּוּף.
 מבררת הגמרא: מָאִי – מה הכוונה 'חוץ לחֲמָה', רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
 חוץ לחֲמָה בֵּית פָּאָרִי – שם מקום בקצה ירושלים, כלומר, שהלחם
 היה מחוץ לירושלים בשעת שחיטת התודה, שמכיון שאינו ראוי
 לאכילה שם, ואם יצא שם לאחר שנתקדש הוא נפסל ב'יוצא',
 לפיכך אינו מתקדש שם בשחיטת התודה, אֲבָל אם הלחם נמצא
 בתוך ירושלים אף שהוא מחוץ לחֲמָה הַעֲזָרָה, כיון שהוא מקום
 הראוי לאכילתו ואינו נפסל שם ב'יוצא', קְרִישׁ – הרי הוא מתקדש
 בשחיטת התודה, וְלֹא בְּעֵינָן עַל בְּסֻמּוֹת – ואין צריך שיהיה סמוך
 לבהמת התודה בשעת שחיטתה, אף שקידוש הלחם נלמד ממה
 שנאמר 'עַל זִבְחַת תּוֹדַת שְׁלָמֶיךָ', וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, אִפְּלוֹ
 אם הלחם בתוך ירושלים, אלא שהוא חוץ לחֲמָה הַעֲזָרָה, לֹא קְרִישׁ,
 אִלִּמָּא – מוכח שסובר ריש לקיש דְּבְעֵינָן עַל בְּסֻמּוֹת, ומכיון שכבר
 נחלקו במחלוקת זו בענין לחמי תודה, לא היה להם לשוב ולחלוק
 בענין שחיטת הפסח על חמץ שאינו עמו בעזרה.
 הגמרא מנסה לומר ביאור אחר במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש
 בשחיטת פסח על חמץ שאינו עמו בעזרה: אֵילָא בְּהִתְרַאת סָפֵק
 קְמִיפְלִיגִי – רבי יוחנן וריש לקיש נחלקו בענין התראת ספק אם
 שמה התראה, שאם החמץ בעזרה וראוי איתו, אפשר להתירו
 בהתראה ודאית, אבל אם אינו בעזרה התראת ספק היא, שהרי
 אין אנו יודעים אם יש לו חמץ, וסובר ריש לקיש שהתראת ספק
 אין שמה התראה, לפיכך גם אם התברר לבסוף שהיה לו חמץ
 בשעת השחיטה אינו לוקה, כל זמן שלא ידענו מכך בשעת
 ההתראה. ורבי יוחנן סובר שהתראת ספק שמה התראה, ולפיכך
 גם אם אין החמץ עמו בעזרה לוקה, אם התברר לבסוף שהיה לו
 חמץ בשעת השחיטה.
 דוחה הגמרא: בְּהָא נִמְי הָא פְּלִיגִי בֵּהּ תָּמָר וְיִמָּנָא – אף במחלוקת
 זו כבר נחלקו פעם אחת. דְּאִיתָמַר – נאמר בבית המדרש, מי
 שאמר 'שְׁבוּעָה שְׁאוּכָל בְּכֹר זוֹ הַיּוֹם', וְעֹבֵר הַיּוֹם וְלֹא אֲכָלָהּ, רַבִּי
 יוֹחָנָן וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמְרִי תְּרִוּוּהוּ – שניהם אמרו, אִינוּ
 לוקה על כך שעבר על הלאו של 'לא תשא את שם ה' אֱלֹהֶיךָ
 לשווא' (שמות כ"ז). אבל נחלקו בטעם הדבר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אִינוּ
 לוקה, מִשּׁוּם דְּהָהוּ לִיהּ לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה – שלא עשה מעשה
 בעוברו על שבועתו, שהרי רק ישב ולא אכל, וְכָל לֹא שְׂאִין בּוֹ
 מַעֲשֶׂה אִין לִזְקוּן עֲלָיו. אֲבָל מִשּׁוּם הַתְּרַאת סָפֵק אִין לְפוּטְרוֹ, מִשּׁוּם
 שֶׁשְׁמָה הַתְּרַאָה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר אִינוּ לוקה, מִשּׁוּם דְּהָהוּ
 לִיהּ הַתְּרַאָת סָפֵק, שבשעה שהתרו בו שיאכל פן יעבור על
 השבועה, היה ספק אם יעבור על שבועתו, וְהַתְּרַאָת סָפֵק לֹא שְׁמָה
 הַתְּרַאָה. אֲבָל מִשּׁוּם לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה אִין לְפוּטְרוֹ מִמְּלֻקוֹת, שכן
 לִזְקוּן עֲלָיו לַדַּעַת רִישׁ לְקִישׁ. ומאחר שכבר נחלקו פעם אחת בדין

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יד מותר לומר לפועל קיד¹⁵⁰ "הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב"? אף על פי שמתוך כך מבין
- 2 שצריך לו לערב לשכרו למלאכה¹⁵¹, לפי שלא נאסר אלא עבור מפרש, שנאמר "ודבר דבר", עבור
- 3 - אסור. הרהור, דהינו מה שמבין מתוך דבריו - הרי זה מותר.
- 4 אבל לא יאמר "היה נכון עמי לערב", שהיה במדבר בפרוש קיד¹⁵² שרוצה לשכרו קיד¹⁵³:

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור סעיף יד

ביאורי הלכה

קיד¹⁵⁰ לומר לפועל - דווקא לפועל צריך לומר "הנראה בעיניך", אבל לשאר אדם¹⁵⁰ שאינו רגיל לשכרו מותר לומר גם בלשון "היה נכון עמי לערב"¹⁵¹.
 קטן¹⁵¹ לומר לפועל - פועל שאמר לו "אהיה נכון עמך לערב", או ששואלו "האיה נכון עמך לערב", אסור לישראל להשיב לו "הן"¹⁵² או להרכין בראשו לרמוז לו "הן"¹⁵³.
 קטן¹⁵² לשוכרו למלאכה - מותר לומר לבעל מקצוע שאינו עושה מלאכה עבורו "היה נכון עמי לערב",

ציונים והוספות

(150) אפילו רוצה לשוכרו, והוא הדין לפועל כשאנו רוצה לשוכרו.
 (151) בטושו"ע נקטו בלשון "לומר לחבירו" אבל בשו"ע נקט (על יסוד המג"א ס"ק י) כלשון הרמב"ם "לפועל", כי אמירה לחבירו "היה נכון עמי לערב" כשאנו רגיל לשכרו - לא נחשבת כאומר בפירוש שרוצה לשכרו.
 (152) ראה שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' עט; ולכאורה אף שהפועל פנה אליו בדרך שאלה, הרי תשובתו נחשבת כדיבור מפורש, ועפ"י האומר לפועל בהיתר "הנראה בעיניך וכו'" אסור לפועל לענות "הן".
 (153) בשו"ת בצל החכמה (שם) כתב דהרכנת ראשו הוא ליה כדיבור, וצ"ע מדוע לא נחשב כמעשה, ונפק"מ אם צריך שיהיה ממש מפורש כדיבור (שגם בדיבור האסור משום "ממצוא חפצך" אמרו דיבור אסור הרהור מותר, כדמשמע לעיל סעיף ז "שמותר לרמוז לו מלאכה לעשותה אחר השבת"), אך אם הרכנת הראש נחשבת כמעשה, די בכך שיהיה מעשה הניכר אף שאינו מפורש כדי לאוסרו, ואם כן יש לאסור כל תנועת יד וכדו', אך כיון שלא מצינו בפירוש לאיסור אין לאסור דבר שאינו פעולה ממש כהליכה בשדה, ואין להחמיר בתנועת יד יותר מאשר דיבור מרומז (אף שניכרת כוונתו בבידור), ולכן הרכנת ראשו במענה לשאלת הפועל תהיה אסורה שדומה לדיבור מפורש ומקובל לעשות כן לפעמים, אך כשמסכם עם הפועל לבוא בתנועת ראש או יד שאינה מקובלת בעולם אף שהיא ברורה ביותר אין לאסור משום "ממצוא חפצך ודבר דבר", ובשו"ת מחזה אליהו ח"א סי' לח הסיק (על יסוד שו"ע ר) שמותר להראות לנכרי באצבע בשבת שיתקן כותלו בחול

ואפילו מראה לו על לוח (שיש עליו ספירת ימים) באיזה יום עליו לבוא.
 (154) ראה שו"ת אז נדברו ח"ו סי' לו שלכמה פוסקים העיקר תלוי אם אמר לו בלשון ציווי, אמנם לשו"ע העיקר הוא אם אומר זאת בפירוש (כדלעיל הערה קנא ולהלן הערה קנח), ואמירת "היה נכון עמי לערב" יכולה להיחשב כאמירה בפירוש רק על שכירות פועל ולא על שום דבר אחר שיעשה.
 (155) בשש"כ פכ"ט ס"ד כתב (בשם הגרש"א) להתיר לומר "אשמה לראותך במוצאי שבת" כיון שאנו דרך ציווי, אמנם כבר נתבאר לעיל (הערות קנא, קנד) שלשו"ע לא משום דרך ציווי אתינן עלה אלא האם מתפרשת אמירתו כאמירה בפירוש, ובעיני העולם אמירה של "אשמה אם תבוא" לנהג מונית (שרגיל לקחתו) נחשבת כבקשה ישירה כמו "תבוא בערב", משא"כ "אשמה לראותך" או "האם אתה פנוי" אינם נחשבים בעולם כהזמנה מפורשת (וראה לעיל סי' שו ס"ו שאמירת "לך למקום פלוני למחר, ואם לא תמצא במקום פלוני לך למקום פלוני" נחשבת לאמירה מפורשת, והיינו משום שכך מקובל בעולם כששולחים מישהו לקנות), ועד"ז מותר לומר "נדבר הערב" אף שהוא בדרך ציווי, אך לא "אשמה אם תתקשר הערב" אף שאינו בדרך ציווי (גם אם נאמר שמילת "להתקשר" אינה רק מלאכה).
 (156) אפילו אומר לו בפירוש "תבוא לאירוע" רק שלא יזכיר נסיעה או מלאכה אחרת (ולצורך מצווה מותר להזכיר דרכי נסיעה, קניית כרטיסים וכיו"ב).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

40 זה מועיל יותר מהתרגום שהוא מפרש יותר ויש אומרים
41 שהתרגום זכה מפני שניתן בסיני כגון יגר שהדוּתא והעיקר
42 כסברא הראשונה ומכל מקום כל ירא שמים יש לו לקרות
43 התרגום וגם פירוש רש"י ומי שאינו מבין פירוש רש"י יש
44 לו לקרות בפירוש התורה שבלשון לע"ז שמבין:

45 ג' יש נוהגין לקרות כל פרשה בין פתוחה בין סתומה ב'
46 פעמים ואח"כ התרגום עליה מיד קודם שיקרא פרשה
47 שניה וכן בכל פרשה ויש נוהגין לקרות כל פסוק ב' פעמים
48 והתרגום עליו מיד ומנהג זה נכון יותר כי כן היו עושים
49 בזמן שהיו מתרגמין בקריאת התורה בצבור שהיו מתרגמין
50 כל פסוק בפני עצמו (אבל מן הדין יכול לקרות שנים מקרא
51 ואחד תרגום בכל ענין שירצה) ופסוק האחרון טוב לכופלו
52 ולחזור ולאמרו כדי לסיים בתורה (כי כן בזמן שהיו
53 מתרגמין היו מסיימים במקרא שהיו כופלים פסוק האחרון):

54 ד' מי שהוא רגיל בפסקי טעמים בעל פה טוב שיקרא שנים
55 מקרא בספר תורה כשר בכל ערב שבת וערב שבת:

56 * * *

57 ה' חייב להשלים פרשיותיו עם הצבור שלא יקרא בשבוע
58 זה פרשת שבוע אחר אבל מיום ראשון ואילך נקרא עם
59 הצבור שכבר התחילו הצבור פרשה זו בשבת במנחה.

60 ומצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל בשבת
61 שחרית כי כן צוה רבינו הקדוש את בניו שלא יאכלו שבת
62 שחרית קודם שישלימו הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום
63 ואם לא השלים קודם אכילה חייב להשלים אחר אכילה עד
64 המנחה אבל משם ואילך כיון שהתחילו הצבור פרשה אחרת
65 עבר זמנה של זאת.

66 ויש אומרים שבדיעבד יכול להשלימה עד סוף יום ג' בשבת
67 כמו שיתבאר לענין הבדלה בסימן רצ"ט ויש אומרים
68 שבדיעבד יכול ג"כ להשלימה עד שמחת תורה שאז
69 משלימין כל הצבור את כל התורה וטוב לחוש לדבריהם
70 שמי שעבר ולא השלים בזמנה ישלים עד סוף יום ג' ואם
71 לא השלים יש לו להשלים עד שמחת תורה שנים מקרא
72 ואחד תרגום ולא כאותן שאומרים מקרא לבד:

73 ו' יש נוהגין מטעם הידוע להם לגמור כל הפרשה שנים
74 מקרא ואחד תרגום ערב שבת אחר חצות ויש נוהגין
75 לגמור כולה ערב שבת שחרית אחר התפלה ושלא להפסיק
76 כלל באמצע שנים מקרא ואחד תרגום אפילו בדבור ואם
77 אין לו תרגום יקרא מקרא ב' פעמים ואח"כ כשיהיה לו
78 תרגום יקראנו אבל מן הדין אין צריך לקרות כל הפרשה
79 שנים מקרא ואחד תרגום בפעם אחת אלא אפילו פרשה
80 אחת היום מקרא לבד ופרשה אחרת למחר וכן כל ימי
81 השבוע ואח"כ מקרא על הסדר:

82 ז' לפיכך מלמדי תינוקות שגמרו הפרשה עם התינוקות
83 פעם אחת אינם צריכין לחזור ולקרותה ב' פעמים אלא
84 יקראו פעם אחת והתרגום במה דברים אמורים כשלמדו עם
85 התינוקות פירוש המלות בלבד אבל אם למדו פירוש המקרא
86 יצאו ידי תרגום גם כן ועל דרך שנתבאר למעלה ואינם

י' אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטרה דינו כמו בספר
תורה שהבא לסיים תחתיו לא יתחיל ממקום שפסק
הראשון אלא צריך לחזור ולהתחיל ממקום שהתחיל
הראשון כמו שנתבאר בס"ק מ" (ועיין שם אם צריך לחזור
ולברך בתחלה):

יא' לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול
הספר תורה כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר
תורה לפיכך לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים ויש נוהגים מטעם הידוע להם שלא
לסמוך על שמיעה בלבדה אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר ומכל מקום צריכים ליהרהר
שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר
עיין סי' קפ"ג):

יב' אין לסלק ספר הנביאים מלפני המפטיר עד לאחר
שיגמור לברך אחריו כדי שיראה ויברך על מה שהפטיר:

יג' בכל שבת שקורין ב' פרשיות בתורה מפטירים הפטרה
של פרשה השניה שבה מסיימין ובה קורא המפטיר
תחלה חוץ משבת שקורים אחרי מות וקדושים שמפטירים
הפטרת אחרי מות כמו שיתבאר בס"ק תכ"ח:

יד' נהגו להזכיר אחר קריאת התורה נשמת המתים ולברך
העוסקים בצרכי צבור וכל מקום לפי מנהגו ונוהגים
לומר יקום פורקן ואין בכל זה משום איסור תחנה בשבת
שאין זו תחנה אלא ברכה גם נוהגים לומר אב הרחמים
ובכל יום שאין אומרים בו צו"צ אין אומרים אותו ואין
מזכירים נשמות וכן כשיש חתונה או מילה ויש מקומות
שאין אומרים אותו כשמברכין החדש ואין מזכירין נשמות
אלא למי שנקבר באותו שבוע ובימי הספירה כשמברכין
ראש חודש אייר וסיון אומרים אב הרחמים מפני הגזרות
שאירעו בימים ההם ואף אם אירע מילה בשבתות ההם
אומרים אותו אבל אם חל ראש חודש בשבתות ההם אין
אומרים אותו וכל כיוצא בזה הולכים אחר המנהג:

חלק ב' סימן תפ"ד דין ההפטרה וברכותיה:

* * *

א' אע"פ שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בצבור
חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע פרשת אותו
השבוע שנים מקרא ואחד תרגום ופסוק שאין בו תרגום
קוראהו ג' פעמים (ועטרות ודיבון וגו') שיש בו תרגום
ירושלמי מכללתא ומלבשתא וגו' צריך לקרותו):

ב' הקורא שנים מקרא ואחר כך לועז כל מלה ומלה בלשון
לע"ז שמבין לא יצא ידי חובתו במקום תרגום לפי
שהתרגום מפרש כמה דברים שאין להבין מתוך המקרא
אבל הקורא (בפירוש התורה שמפרש כל מלה ומלה יותר
מפירושו של התרגום יש אומרים שהוא יותר טוב מהתרגום
וכן הקורא) ב' פעמים מקרא ובפעם ג' חוזר ולומד כל
הפרשה עם פירוש רש"י שהוא בנוי על יסוד התלמוד הרי

ה היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של
מוספים כגון שאיחר להתפלל מוסף עד שהגיע זמן
המנחה דהיינו שש שעות ומחצה צריך להתפלל של מנחה
תחלה לפי שהיא תדירה יותר מתפלת המוספים וכל התדיר
את חבירו קודם את חבירו.

במה דברים אמורים כשצריך עתה להתפלל שתיהן כגון
שרוצה לאכול סעודה גדולה או קטנה ואסור לו לאכול
קודם שיתפלל מנחה כמו שנתבאר בסימן רל"ב אזי צריך
להקדימה אבל אם אינו צריך כלל עתה להתפלל מנחה יכול
להקדים של מוסף במה דברים אמורים כשעדיין לא הגיע
זמן מנחה קטנה שהיא עיקר תפלת המנחה אבל משהגיע
עיקר זמנה צריך להקדימה בכל ענין.

ויש אומרים שאפילו קודם מנחה קטנה צריך להקדים מנחה
בכל ענין ויש לחוש לדבריהם וליזהר ביום הכיפורים
שמאריכים בתפלת שחרית שיתחילו מוסף קודם שש
ומחצה כדי שלא יצטרכו להתפלל מנחה תחלה לפי סברא
זו כמו שיתבאר בסי' תר"כ.

ומכל מקום אם אירע שהאריכו בשחרית עד אחר שש
ומחצה ואפילו אם אירע שלא התחילו מוסף עד שהגיע זמן
מנחה קטנה לא יתפללו מנחה תחלה בצבור כדי שלא יטעו
ההמון לעשות כן פעם אחרת ולא אמרו להתפלל מנחה
תחלה אלא ביחיד שאירע לו כן:

חלק ב סימן רפו דיני תפלות מוסף בשבת:

* * *

א מותר לבקר חולים בשבת ולא יבקש עליהם רחמים
כדרך שאומרים בחול המקום ירחם וכו' שע"י בקשת
רחמים יעורר בכו' ויצטער אלא צריך להרחיב דעתם בדברי
תנחומים שלא יצטערו בשבת שיאמר שבת היא מלועזק
ורפואה קרובה לבא ורחמי מרובים ושבתו בשלום ויש
אומרים שאין צריכין לומר ורחמי מרובים כו' וכן נהגו וכן
הש"ץ כשמברך החולה בבית הכנסת ואומר מי שבירך כו'
לא יאמר המקום ישלח רפואה כו' אלא יאמר שבת היא
מלועזק ורפואה קרובה לבא:

ב ומותר לנחם אבלים בשבת ומותר לומר כדרך שאומרים
בחול המקום ינחמך שע"י בקשתו על נחמתו לא יעורר
בכו'.

ג ובקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת שמא
יבא להצטער עמהם ולא כאותן שאין הולכים כל ימות
השבוע רק בשבת לבד:

חלק ב סימן רפו ניהום אבלים וביקור חולים בשבת:

א צריך למהר לאכול סוף שעה ששית שאסור להתענות
בשבת עד חצות אפילו אם אינו מתכוין לשום תענית
אלא שנמנע מחמת עסקו בדבר אחר אפילו הוא דבר מצוה
כגון שקורא ומתפלל אסור אלא אם כן אינו חפץ לאכול
עדיין והאיחור הוא עונג לו כמו שיתבאר (והוא הדין אם
מתענג בקריאה ותפלה יותר מבאכילה) ואם מתכוין לשם
תענית אפילו שעה אחת אסור:

1 צריכים אלא לחזור ולקרוא המקרא פעם אחת אם לא קראו
2 עם התינוקות ב' פעמים:

* * *

ה יש מתירים לקרות שנים מקרא ואחד תרגום בשעת
קריאת התורה כמ"ש בסי' קמ"ו ויש אומרים שיוצא ידי
חובתו בשמיעת הקריאה מהש"ץ אם שמע כל הפרשה
בבירור ודי שיקרא עוד פעם אחת עם תרגום אלא שלכתחלה
אין לסמוך על השמיעה מטעם שנתבאר בסימן נ"ט אבל יש
אומרים שאינו יוצא כלל בשמיעת הש"ץ שמלבד שמיעה זו
חייב לקרות שנים מקרא ואחד תרגום כמו שנתבאר למעלה
ובשעת הדחק יש לסמוך על סברא הראשונה:

ט אין צריך לקרות פרשת יו"ט לעצמו בערב יו"ט שהרי
כבר קרא או יקרא פרשה זו בשבתה ומכל מקום בערב
שמחת תורה יקרא פרשת וזאת הברכה שנים מקרא ואחד
תרגום שעכשיו הוא זמנה:

י ההפטרות של כל השבתות אין צריך לקרותן לעצמו מן
הדין אלא שנהגו לקרותן כדי שיהא בקי בה ויודעה כי
שמא יקראוהו למפטיר בבית הכנסת ובד' פרשיות יש לו
לקרות הפטרה של ד' פרשיות שמפטירין אותה בבית
הכנסת ולא הפטרה של פרשת השבוע וכן בשבת ראש
חודש ומחר חודש ושבת חנוכה.

ואם אירע חתונה בשבת במקומות שנוהגים אז להפטיר
בבית הכנסת שוש אשיש יש לו ג"כ לקרותה לעצמו ולא
הפטרה השבוע כי שמא יקראוהו למחר אבל אם אירעו
הרבה חתונות בשבתות זו אחר זו די במה שקרא שוש אשיש
בראשונה ויש לו לקרות בשאר השבתות הפטרה השבוע:

חלק ב סימן רפה לקרות הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום:

א זמן תפלת מוסף מתחיל מיד אחר תפלת השחר אף אם
התפלל שחרית בבקר מיד אחר שהגיע זמנה יכול ג"כ
להתפלל מוסף בעת ההיא שזמן הקרבת המוסף מתחיל מיד
אחר הקרבת תמיד בבקר:

ב ואין לאחר תפלת מוסף יותר משבע שעות על היום
דהיינו שעה אחר חצות והמאחר כל כך נקרא פושע
ואעפ"כ יוצא ידי חובתו מפני שזמנה כל היום אפילו אם
כבר התפלל מנחה חוזר ומתפלל מוסף כמו שיתבאר ואם
שכח ולא התפלל אותה עד שחשכה אין לה תשלומין כמו
שיש לשאר תפלות כמו שנתבאר בסי' ק"ח:

* * *

ג ואם עבר והתפלל אותה קודם שהתפלל שחרית יצא
שאף שקרבן מוסף שהקריבוהו קודם תמיד של שחר
פסול מכל מקום בתפלה לא החמירו כל כך להיות חוזר
ומתפלל הואיל והתפלל אותה בשעה הראויה להקרבה:

ד מותר לטעום אחר תפלת שחרית קודם תפלת המוספין
כמו שמותר לטעום קודם תפלת המנחה משהגיע זמנה
דהיינו אכילת פירות אפילו הרבה כדי לסעוד הלב ופת
כביצה ולא יותר כמו שנתבאר בסי' רל"ב ובלבד שיקדש
מתחלה וישתה רביעית יין או יאכל כזית מחמשת המינין
אחר הקידוש מיד כמו שנתבאר בסי' רע"ג:

ראשון שאין ראוי לו להתעכב לבקש סליחה וכפרה אלא
אם כן תשש כחו ואינו יכול להתענות ב' ימים זה אחר זה
יכול להתענות אח"כ כשיחזק כחו וכל שכן אם היה ביום
ראשון חנוכה או פורים או ערב יום הכיפורים או ראש
חודש או חולו של מועד וכל שכן יו"ט אפילו יו"ט ב' של
גליות שלא יתענה עד אח"כ.

אבל אם למחר הוא יום שאיסור התענית בו אינו אלא מנהג
כגון בחדש ניסן אפילו בערב פסח או אסרו חג יתענה כמו
שיתבאר בסי' תכ"ט והוא הדין בימי הגבלה ובין יום
הכיפורים לסוכות ואפילו בראש חודש ניסן וראש חודש אב
יכול להתענות הואיל ויש מתענים בהם בכל שנה תענית
צדיקים כמ"ש בסי' תק"פ.

ובכל ימים אלו המתענה בהם תענית חלום אינו צריך
להתענות אח"כ תענית על תעניתו כמו המתענה בשבת אבל
המתענה תענית חלום בראש חודש חנוכה ופורים ויו"ט
אפילו יו"ט ב' של גליות וחולו של מועד צריך להתענות
אח"כ תענית על תעניתו כמו בשבת כמ"ש בסי' תקס"ח:

חלק ב סימן רפח דין תענית ודין תענית חלום בשבת:

אדם שהאכילה מזקת לו שאז עונג הוא לו שלא לאכול
אין צריך לאכול כלל וכמעט שאסור לו לאכול שלא
יצטער בשבת וכן מי שמתענה בכל יום ואכילה בשבת צער
הוא לו מפני שינוי וסת יכול להתענות גם בשבת שמצות
סעודות שבת אינה אלא בשביל עונג אבל בענין אחר אסור
להתענות בשבת אפילו מחמת תשובה וחסידות אע"פ שיש
לו תענוג בתענית זה אין לו להחליף עונג חכמים שתקנו
בג' סעודות בעונג אחר שאינו מוכרח שיהיה בשבת ולא
התירוהו חכמים:

* * *

אבל מותר להתענות תענית חלום בשבת כשחלם בו ביום
שיפה תענית לחלום לבטל הגזר דין כאש לנעורת אם
מתענה בו ביום והתירו לו חכמים בשביל שיקרע גזר דינו
ועוד לפי שאין כאן ביטול עונג שבת לגמרי כיון שנפשו
עגומה עליו בשביל חלומה אם לא יתענה ואם יתענה בטוח
הוא שיקרע גזר דינו א"כ הרי התענית הזה תענוג הוא לו.
ומכל מקום אף שקורעים גזר דינו חוזרים ונפרעים ממנו על
שביטל עיקר עונג שבת ומה תקנתו יתענה עוד תענית בחול
שיתכפר לו ולתחלה צריך להתענות מיד למחר ביום

'תורה אור' פרשת בא – הפרשה החסידית

למען תהיה תורת ה' בפיקד

יש אהבה שנמשלה למים כדכתיב (שיר השירים ח, ז):
"מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" – שהולך
תמיד בלי שינוי ותוספות ומגרעת כלל – בתמול
שלשום, במאז בן עתה.

ויש אהבה שנמשלה לאש כדכתיב (שיר השירים ח, ו):
"רשפיה רשפי אש כו". והוא שמתנענע תמיד ב"רצוא
ושוב".

וב' אהבות הללו נמשכו מב' דעות שבאדם:

והנה כתיב (ראה יד, א): "בנים אתם לה' אלהיכם" –
שהוא יתברך אוהב אותנו כאב את בנו, וממילא נמשך
לדעת אותו – "כמים הפנים כו"³, והוא "כמים" דייקא,
שהולך בתמידות שוה בלי שום שינוי, שכן אהבת האב
שעל בנו לא ישתנה לעולם.

"למען תהיה תורת ה' בפיקד, כי ביד חזקה הוצאך ה'
ממצרים" (פרשתנו יג, ט):
ולכאורה הוא תמוה: וכי מה ענין התורה ליציאת
מצרים להוציא?
ולחבין ענין התורה, והנה כתיב (פרשתנו יג, א-ב): "וידבר
הוי"ה אל משה לאמר: קדש לי כל בבור". ובאמירת
משה כתיב (שם, ג): "ויאמר משה אל העם זכור את היום
הזה אשר יצאתם ממצרים כו". וכמוהו רבים במקרא. –
ולחבין זאת.

ביאור מצות "והגית בו יומם ולילה"² – ואף שיש
כמה דינים שאינן נוהגין בזה הזמן, והנהוגים אינם שוה
לכל נפש:

אמנם הנה יש ב' מיני אהבות:

יב. פירוש "והגית" ראה אור התורה על הפסוק – נ"ך כרך ב עמוד תשל. וראה
גם לעיל נח ט, ג. לקמן תרומה פ, ג. לקוטי תורה אחרי כו, א. בהעלותך ל, ב.
בלק עא, ב. ואתחנן ב, ג. ברכה עט, ב.

(3) "כמים הפנים לפני כן לב האדם לאדם". משלי כו, יט.

(1) (דבור המתחיל) למען תהיה תורת אור התורה דבור המתחיל "ביאור על פסוק
למען תהיה" ומשנת ת"ר – בראשית כרך ז עמוד ב'תרמג. – ציון כבוד קדושת
אדמו"ר.

נאמר בנראה בתקופת ליאונזי.

(2) (יהושע א, ח. שלחן ערוך אדמו"ר הנזקן הלכות תלמוד תורה פרק ב הלכה

– מונגבל ומצומצם; כמו כן יעשה האדם רצונו להפך
מן הגוף והטבע, לדרבקה בו יתברך ושללא בדרך הטבע.
ולכן נאמר "והגית בו יומם ולילה" – לא ישובות יומם
ולילה מלרצות¹⁰ לרצונו יתברך. וזהו "כבודו של מקום"
– באהבתו אותנו מתלבש ומגביל ומצמצם, וממנו יראה
האדם, וכן יעשה וחי¹¹ כו' :

וזהו "למען תהיה תורת ה' בפיך, פי ביד חזקה הוצאך
כו'":

פירוש: ד"כל מקום שנאמר יד אינו אלא ימין" (מנחות
דף י'), שהוא רחמים. ונאמר (פרשתנו יב, יב): "ועברתי בארץ
מצרים". פירוש שהעביר על מדותיו – שעשה דינים
במצרים אף על פי שמדותיו לרחם ולהטיב לברואיו.
והכל מחמת אהבתו לישראל, במשל האב, בעבור
אהבתו שרוצה לעשות חסד עם בנו כובש חסדו וכועס
על אחרים המצצעים את בנו.

וזהו "ביד חזקה" שהוא הימין היתה כבושה בכדי
להוציאם ממצרים, והיה שינוי שלא על פי הטבע, לכן
"תהיה תורת ה' בפיך" (פרשתנו יג, ט) – לעשות רצונו
כרצונו¹².

וכיון שהכל הוא מרצונו הפשוט, הוצרך לצמצם
בכדי שיוכל העולם לקבלו. ולכן נאמר פעם "ויאמר
הוי"ה אל משה, ופעם לא נאמר אמירת הוי"ה אל
משה, אלא אמירת משה אל העם – כפי כח ויכולת העם
שיוכלו לקבל – כך צמצם את עצמו. ו"הכל גלוי וידוע
לפניו"¹³ – באיזה אופן יוכל לצמצם בכדי שיוכל העולם
לסובלו. :

יש דעה אחרת, שמכיר בוראו – שהגיה כל צבא
השמים ושמי השמים העליונים, ורצה "להיות לו דירה
בתחתונים"⁴. והיינו שיהיה שכלו האינסוף ליצמצם
בגבולים גשמיים. "וזאת התורה אשר שם" (ואתחנן ד, מד) –
הוא מדבר בדברים גשמיים. והכל בשביל אהבתו אותנו
שלא בדרך הטבע, כי "אהבה מקלקלת את השורה"⁵.
והכל מרצונו יתברך, שכרצונו יתברך – חכמתו,
שבשביל שהוא רם ונשא וגבוה מאד, יכול להתלבש
ביותר גבולי ומצומצם. וזהו "טעמי מצות – שהוא רצונו
יתברך – לא נתגלה"⁶, כי בלתי אפשר להשיג עד ביאת
משיחנו.

וזהו "נודע בשערים בעלה וגו'" (משלי לא, כג) – מה
שיכולים להשיג את הקדוש ברוך הוא, הוא "בשבתו
עם זקני ארץ" (שם). פירוש: "בשבתו" הוא הורדתו
והשתלשלותו "עם זקני ארץ". פירוש: החכמה שבארץ,
ד"זקן" היינו "זה שקנה חכמה"⁸.

וזאת ישים האדם אל לבו ויתעורר בו אהבה גדולה
מאד:

שלא לחשוב שום רצון בעניניו, רק יבטל רצונו מפני
רצון שמים, שלא יהיה לו, רק רצון אחד – לעבודת
הבורא. וכרצונו יעשה השכל גם כן, שהשכל נמשך
אחר הרצון.

וכמו שמצינו בגמרא גבי שוחד, דאמר: "אי בעי טעין
הכי"⁹, והיינו משום שרצונו נוטה לזה – דגם השכל
השלים אתו.

וכמו שהשם יתברך רוצה "להיות לו דירה
בתחתונים" שלא בדרך הטבע; להיות אינסוף בלי גבול

(4) ראה תנחומא נשא טו. בחקותי ג. בראשית רבה סוף פרשה ג. במדבר רבה
פרשה ג. ו. תניא ריש פרק לו.

(5) (בראשית רבה פרשה נו, ת). בילקוט שמעוני בראשית רמז צו "את" אינו.
ובסנהדרין קה, ב "במטלת השורה".

(6) ראה סנהדרין כא, ב: "מפני מה לא נתגלו טעמי תורה" והפניה לטעמי
מצות וראה פירוש רש"י, המאירי ומתקשר"א שם. – מראי מקומות הגהות
והערות קצרות לאגרת הקדש סימן יט. ושמ נסמן. וראה מורה נבוכים חלק ג
פרק כו.

(7) ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים עמוד צ.

(8) (קידושין לב, א).

(9) (כתובות קה, ב): רבי ישמעאל ברבי יוסי היה רגיל אריסיה דיהוה מייית ליה
כל מעלי שבתא כנתא דפירי. יומא חד אייתי ליה בה' בשבתא. אמר ליה: מאי
שנא האידנא? אמר ליה: דינא אית לי, ואמינא אגב אורחי אייתי ליה למור. לא
קביל מיניה. אמר ליה: פסילנא לך לדינא.

אותיב וזא דרבנן וקדינין ליה. ביה דקאזיל ואתי (בכל אשר הולך ובא, היה
לבו לזכותו של אותו אריס. ובאין לו פתחי זכיות ואומר בלבו: הלואי ויטעון כך
וכך ויוכח בדיון). אמור: אי בעי טעין הכי, ואי בעי טעין הכי. אמור: תפח נפשם
של מקבלי שוחד. ומה אני שלא נטלתי, ואם נטלתי שלי נטלתי – כך, מקבלי
שוחד על אחת כמה וכמה.

(10) (עלילה מלרצות: הגהות כבוד קדושת אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו עין.
נעתקה ב"היום יום" י שבת. בכתב: יד 2217 ליתא תיבת יומם).

(11) ("יעשה וחי", תוסקאל יח, כד).

(12) (אבות ב, ד): "עשה רצונו כרצונו, כדי שיעשה רצונו כרצונו".

(13) (מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה יא, ועל דרך זה
בכמה מקומות. ראה מראי מקומות, הגהות והערות קצרות לתניא פרק מב.
וראה לעיל וברא יד, ד – טו, א. מקין לו, א. לקוטי תורה שיר השירים כא, ב.
לא, ד).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

ש"ע ברישא חשוכא כו' וכל אלה לא ישובותו מפני
שיחודם תמידי בלי הפסק כלל וכלל מטעם בחי'
ההתכללות דחוי"ג שבבחי' התקון הוא נצחי ומתקיים
לצורך שפע העולמו' תמיד ע"כ א' לא ישובותו שאין
בהן נפילה והפסק כמו במדות דתוהו שהן בבחי'
הפירוד והתחלקות כנ"ל וד"ל. (אך הנה מבואר למעלה
על תיבת בראשית בבחי' רבתי שבו שמורה דוקא על
בחי' התקון שהרי הוא בשביל התורה שנק' ראשית
וישראל שנק' ראשית כו'. שהוא הכל בבחי' התקון
דחכמה דוקא (כמשי"ת). ואיך יתכן לומר שבזמן
המבול דכתיב וינחם ה' כו' ויתעצב אל לבו כו' זה הי'
מבחי' המדות דתוהו שאין שליטה לחסד בדין כלל
כנ"ל. אך הענין הוא כמבואר למעלה שיש ב' דיעות
בוימ"ב אם כל יום בעבודתו מובדל מיום חבירו או
שכלול כ"א מזולתו דוקא. וכמ"ש יום ליום יביע אומר
כו'. ושניהם אמת דמדות דתוהו הן בבחי' ההתחלקות
זה מזה ומדות דתיקון הן בבחי' ההתכללות. וזהו
המחלוקת שבין ת"א ות"י בתיבת בראשית שלפי ת"י
בחו"כ היינו בבחי' התיקון דחכמה דתורה שהוא בבחי'
ההתכללות. ולפי ת"א בקדמין היינו בבחי' הכתר דרצון
העצמי שבמדות דתוהו ושניהם אמת דתחלה הי' בבחי'
הכתר דרצון שלמעלה מן החכ' ואח"כ נמשך בחי'
התיקון דחכ' דתורה. והיינו שהיו וימ"ב מובדלים זה
מזה וגם הי' בהן אח"כ בחי' ההתכללות דתיקון כו'.
וזה הי' ענין מ"ש באור כי טוב כו' וביום הו' והנה טוב
מאד שהוא בחי' התיקון שאחר בחי' התוהו כו' אך
שזה נשלם ובא למטה בגילוי ע"י קרבן נח שהוא בחי'
יסוד אבא שביסוד ז"א כנ"ל. ותחלה הי' בבחי' החסד
דתוהו שהוא באלף הא' ע"כ גם בחטא עה"ד דאדה"ר
לא הי' בו דין כלל. וביום ה' שהוא מדת הדין דתוהו
באלף ה' הי' כולו דין כמ"ש אמתה כו' כנ"ל. ואח"כ
ע"י נח נעשה בחי' התיקון שהוא בבחי' ההתכללות
ומזיגה דחוי"ג בארץ וגם באדם כנ"ל והוא בי"ת
דבראשית בחוכמתא לת"י (ובאמת גם לת"א בקדמין
ברא היינו בבחי' חכמה הקדומה דתורה שנק' משל
הקדמוני שהוא השורש ומקור הראשון לבחי' התקון
דשם מ"ה כנ"ל וכמשי"ת וד"ל):

1 (כג) והנה עכ"פ אנו רואים שעפ"י בחי' אור החכ'
2 דבחי' התקון יכול להיות שמטעם ויכול
3 וסבר' אחת יש בו לזכות ולחוב בדבר א' ואינם סותרים
4 זא"ז כלל. שהרי כאן אנו רואים שמטעם ויכול א'
5 שהוא מ"ש כי יצר לב האדם רע מנעוריו באו ב' הפכים
6 בנושא א' שהוא החסד וזכות לארץ שלא תקולל עוד
7 בעבור האדם ועוד כל ימי הארץ כו'. שמטעם זה עצמו
8 הי' בחי' הדין לאדם שלא ידון רוחי באדם בשגם הוא
9 בשר והיו ימיו ק"כ שנה לבד הרי חסד ודין כא'. (וגם
10 לאדם נהפך זה הטעם עצמו לזכות שאין לדון אותו
11 לכף חוב כ"כ על רעתו כי יצר לב האדם רע מנעוריו
12 ולא יוכל לכובשו כו'). וכל זה הוא מצד שזה הי' בבחי'
13 המדות דתיקון שאין המדות בתקפם כ"כ להיות
14 שמתנהגי' עפ"י הוראת החכמ' שיהי' כאו"א כלול עם
15 מנגדו דוקא (כמשל הנ"ל בענין מזיג' דאש ומים כו'
16 והמוח שליט כו'). וזהו שא' עוד כל ימי הארץ זרע
17 וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישובותו
18 דכל זה מורה על בחי' התיקון דוקא. שבכל א' מאלה
19 יש בחי' ההתכללות מדבר והיפוכו חסד ודין יחד כמו
20 הזריעה וקצירה שהזריעה נרקבת ונפסדת בכח הדין
21 והקצירה בהתפשטות הצמיחה הרי הוא מבחי' החסד'
22 דוקא כמו וקצרו לפי חסד. וכמו הלך ילך ובכה נושא
23 משך הזרע בא יבא ברנה כו' וד"ל. (ולמעלה היינו בחי'
24 העלאת מ"ן מבחי' הגבורות והמשכת מ"ד דמטר
25 מבחי' החסד שמתכללים כא' דוקא שע"י העלאת דוקא
26 נמשך כל המשכה כו' דרוח אייתי רוח ואמשיך רוח כו'.
27 א"כ יש כאן התכללות דחוי"ג יחד דוקא וד"ל. והיינו
28 מ"ש אח"כ קור וחום שהן חוי"ג כידוע וקיץ וחורף
29 שזהו ג"כ בחי' חוי"ג והוא עצמו ענין דקור וחום
30 שהקור בחורף והחום בקיץ אלא שנחלף בענין החוי"ג
31 בחילוף מזה לזה בתבואות השדה דע"י חום דקיץ מן
32 השמש יצמח דכל חום מוליד דוקא ויקצר ובחורף זמן
33 הזריעה עד ניסן. זמן הקציר עד סוף תשרי שנק' חג
34 האסיף כידוע וד"ל. ויום ולילה הן ב' הפכים דחוי"ג
35 חסד אל כל היום דוקא ובלילה הוא בחי' הדין כידוע
36 ומתכללים כא'. כמ"ש ויהי ערב כו' יום א' דאין חסד
37 דיום בלתי הצמצום דחושך הלילה תחלה כו'. וכבריייתו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

ולא אותן שבמלוי יו"ד.³¹
 והנה, הי' עצמו זולת ו"ד הכלולים בו הוא עצמיות³²
 החכמה, מה שהיא במהותה ועצמותה זולת מה³³
 שכוללת את שלמטה הימנה, והיא הנקראת "אבנא³⁴
 למשקל בה" את ו"ד שהיו בעיבור והתפללות בה.³⁵
 כי הנה ידוע דהשביירה שהיתה בעולם התהו הוא רק³⁶
 בבחינת ז' תחתונות, שהן המדות הנקראים ו"ד כנ"ל,³⁷
 אבל בג' ראשונות לא היה השביירה, וכדכתיב³⁸ "ימותו³⁹
 ולא בחכמה".
 ולכן עצמיות החכמה, שהיא י' פשוטה, היא "אבנא⁴⁰
 למשקל בה ו"ד", כלומר שהיא המבררת את הניצוצים⁴¹
 שנפלו מו' תחתונות הנ"ל הנקראים ו"ד. שזהו כמשל⁴²
 האבן ששוקלים בה, וכשמניחים אותו על כף אחת מכפי⁴³
 המשקולת, היא מכרעת כנגדה את הסחורה המונחת⁴⁴
 למטה בארץ בכף שכנגדה, ומגבהת אותם למעלה, כמו⁴⁵
 כן החכמה עילאה יורדת ומגבהת את הניצוצים שנפלו⁴⁶
 בנוגה דבי"ע, כי "בחכמה אתברירו"⁴⁷, ואין מתעלים⁴⁸
 למעלה בעולמות העליונים להתפלל בעתיק ואריר⁴⁹
 ובאבי"ע, על דרך מה שכתוב ב'עץ חיים'⁵⁰ "ש'המוחקר⁵¹
 נכלל בעתיק וכו'".
 והטעם שהחכמה דוקא היא המבררת, הוא על פי⁵²
 מה שכתוב⁵³: "כולם בחכמה עשית", שהמשכת אור⁵⁴
 איך-סוף בכל עולם ועולם הוא על ידי התלבשותו תחלה⁵⁵
 בחכמה שבאותו העולם, ובאמצעות החכמה הוא מאיר⁵⁶
 אחר-כך בכל העולם⁵⁷, לפי שהחכמה היא בחינת⁵⁸
 הביטול, ואור איך-סוף אינו שורה אלא במי שהוא בטל⁵⁹
 אליו ולא במי שהוא יש ודבר, כמו שאמרנו רבותינו⁶⁰
 זכרונם לברכה⁶¹: "אין אני והוא יכולים לדור בעולם⁶²
 אחד".
 ולכן נמצא השינויים בהעולמות – שבאצילות גילוי⁶³

(ב) וּמַעֲתָה יתפרש גם כן לשון "שקל" שבכתוב, כי הוא¹
 כמו ענין משקולת² ששוקלים בו בכף מאזנים, שלפי³
 ערך כובד המשקל שבכף האחד הוא מכריע כנגדו בכף⁴
 השנייה, וכשיכבד יותר המשקל שבכף האחד, כל כמות⁵
 שיכבד ביותר עד שירד למטה, כך לנגד שיעור זה ממש⁶
 יוגבה כף השנייה למעלה.
 וכמו כן על דרך משל: "קדש העליון" הנ"ל נשקל⁷
 בכף מאזני החכמה; ומחציתו הימני יורד בבחינת⁸
 המשכה מלמעלה למטה, להוסיף אורות באצילות על⁹
 ידי מעשה המצות כנ"ל, ומחציתו השמאלי יורד בשביל¹⁰
 העלייה והסתלקות, שיתעלה ויתרומם למעלה¹¹
 בשכירענו הכף הימני כנ"ל במשל. כי לפי ערך¹²
 ההמשכה שמתחלה – כך הוא שיעור ההעלאה הבאה¹³
 מכחו אחר כך. כי המ"ד הבא לעורר המ"ן, הרי המ"ן¹⁴
 שאחר-כך הוא כפי ערך המ"ד שנמשך מתחלה:¹⁵
 והבנת¹⁶ הענין לאשורו למעלה, יובן על פי מה שאמר¹⁷
 הרעיא מהימנא¹⁸: "מאן מחצית השקל כו"? אבנא¹⁹
 למשקל בה – דא י', 'עשרים גרה השקל' – דא יו"ד".²⁰
 שהשקל השלם – כ' גרה – הוא יו"ד במילואו²¹,
 ומחציתו י' פשוטה.²²
 וזהו שיתנו להיות מזה "תרומה לה":²³
 כי וי"ו הוא הקול, ודל"ת הוא הדבור, והקול כלול²⁴
 מאש רוח מים²⁵, ושרשו הם חג"ת, מדות שבבלב. ושרשן²⁶
 יש גם כן בשכל, כי המדות נמשכים מן השכל וישנם²⁷
 שם בהתפללות. כמו השכל הנוטה לאהבה, הרי כלול²⁸
 ההתפעלות בשכל.²⁹
 וזהו ענין מלוי ו"ד שבינו"ד, שהמדות והדבור הם³⁰
 כלולים בשכל בעובר בבטן המלאה³¹, וכשיוצאים³²
 ונמשכים בגילוי להיות דבר בפני עצמו איך נעשים מדות³³
 ודבור בפועל, ואז הם וי"ו דל"ת מיוחדים בפני עצמם³⁴

(74) על פי קהלת יא, ה: "עצמים בבטן המלאה".

(75) איוב ד, כא.

(76) תנא אגרת הקודש סימן כה בשם הזהר (ראה זהר חלק ב רנו, ב). וראה עץ חיים שער רפ"ח ניצוצין (שער יח) פרק ה. שער מין ומיד (שער לט) דרוש א.

(77) שער מין ומיד (שער לט) דרוש ג.

(78) תהלים קד, כד.

(79) עץ חיים שער סדר אבי"ע (שער מז) פרק ב. הובא בתנא פרק לה.

(80) סוטה ד, א.

(69) ראה רש"י ורמב"ן על הפסוק (תשא יג) "מחצית השקל בשקל הקדש".

(70) מכאן ואילך ראה מאמרי אדמו"ר תקון תס"ג עמוד קצ. הנחות הר"פ עמוד לג. באורי הזהר לאדמו"ר האמצעי וק"ב, א ואילך. באורי הזהר להצמח צדק חלק א, עמוד רפא ואילך. חלק ב, עמוד תכט ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי, שמות חלק ב עמוד תרמא ואילך. ספר המאמרים תרכ"ז עמוד שעה.

(71) זהר חלק ב, קפו, ב. ראה באורי הזהר להצמח צדק חלק א עמוד ערה.

(72) ראה פרדס ערך מחצית השקל, נתבאר באור התורה כי תשא עמוד א'תתקח א'תתקב.

(73) זהר חלק א קיד, ריש עמוד ב'. ובכמה מקומות.

19 בחינת הביטול בעצם, שלזאת יכול להגיע הביטול גם
20 במי שהוא "יש" ודבר ולהפכו אל האין. וכמו שנתבאר
21 מצוה רע"ד⁸⁴ על פסוק⁸⁵ "הולך את חכמים יחכם בו".
22 וזהו ענין "בירור הניצוצות", כלומר ביטול היש אל
23 האין וכמה ניצוצות יתבררו – זה תלוי לפי ערך המשכת
24 כח מ"ה המברר, שאם יגדל המשכתו בריבוי יותר – אזי
25 יתעלו ניצוצות ביותר, כי כל שיהיה המשכת הביטול
26 בעצם יותר, אזי יותר יתבטל גם "יש" גדול ביותר.
27 וזהו שהיה הוא "אבנא למשקל את ו"ד", שהם
28 הניצוצות שנפלו במה יתעלו, כמו הי' פשוטה, וכמשל
29 המשקל, שבכף האחת – שמגביה במשקלו סחורה מן
30 הארץ שבכף השנית, והסחורה הם הניצוצות היקרים
31 ד"ו"ד", אשר תשתפכנה בראש כל חוצות⁸⁶ דנוגה דבי"ע
32 ובעשייה הגשמית בו. וכן מובן ממשל "מצרף לבסוף",
33 שכל שיתרבה כח השלהבת, יותר יופרדו חלקי הסיגים,
34 וכנ"ל בענין "דוקין שבעיני" ואמירת "סלח לנו" בשמונה
35 עשרה בו :

מצות מןצית השקל. ופרשת תשא

1 אור אין-סוף יותר מבבריאה, ובבריאה מבצירה,
2 ובצירה מבפשטה, והגם שאור אין-סוף מצד עצמו הוא
3 "שנה ומשנה"⁸¹ בולם, שכולם שוין לפניו ממש, אלא
4 שזהו מחמת החכמה שבאצילות מאירה יותר, והם
5 בביטול יותר, לכן אור אין-סוף מאיר שם יותר מבבריאה
6 וכו', כי אור אין-סוף אינו מאיר אלא על ידי החכמה
7 והיא מעטה לבושו.
8 ונמצא, שהחכמה היא "אבנא למשקל בה" במה יהיה
9 גילוי אור אין-סוף בעולם, שלפי ערך גילוי החכמה
10 ומשקלה על דרך משל, כן יהיה מכוין גילוי האין-סוף
11 כנ"ל.
12 וכמו כן היא "אבנא למשקל בה" את הברורים כנ"ל,
13 כי סיבת השבירה שהיתה בו תחתונות דתהו, הוא מפני
14 בחינת ה"יש" שהיה בה, כמו שכתוב⁸²: "וימלוך וימת
15 בו"; והבירור שלהם הוא שיוכללו בבחינת "אין"
16 וביטול. שזהו סוד "שם מ"ה" – בחינת ביטול, על דרך
17 מה שכתוב⁸³ "נחננו מה" כידוע.
18 ולכן הבירור הוא על ידי שם מ"ה דחכמה, שהיא

(81) נוסח פיוט "וכל מאמינים": "שנה ומשנה קטן וגדול" נתבאר לעיל מצות
אחדות ה' פרק א.

(82) וישלח לו, לבי"ג.

(83) בשלח טו, טז.

(84) איסור עבודת כהן בעל מום, וכניסתו להיכל – לעיל לא, ב.

(85) משלי יג, ב.

(86) על פי איכה ד, א: "תשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות".

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 שימושך צנור והמשכה חדשה מא"ס ב"ה מקור כל
2 הרצונות.
3 אמנם הנה יש מעלה בברכה מה שלא נמצא כן
4 בתפלה שענין הברכה הוא כמו ציווי כמו
5 עד"מ כהנים המברכים את העם אומרים יברכך הוי'
6 שזהו כמו קצת ציווי, משא"כ ענין התפלה הוא
7 שהמתפלל עומד למטה ומעלה ומקשר נפשו ומבקש
8 תחנונים על הדבר ההוא, והיינו שמבקש שימושך
9 המשכה פלונית באור וכלי פלוני אם מגבורות או
10 מחסדי', ומוסר נפשו בבחי' העלאת מ"ן בבקשת
11 תפלתו ואינו יודע עדיין אם בעל ההמשכה יעשה
12 בקשתו וימשיך האור בכלי החסד או גבורה וכדומה
13 כו', כי הגם שע"י העלאת מ"ן גורם המשכת מ"ד
14 כידוע אעפ"כ גם השפעת מ"ד אינו ברשות עצמו כ"א
15 ברצון המאציל בעל ההמשכה כידוע, ואליז לא יגרום

1 ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה, את הברכה אשר
2 תשמעו, וילד"ק דהל"ל את הברכה אם תשמעו,
3 כמ"ש בהיפוך והקללה אם לא תשמעו, ולמה נאמר את
4 הברכה אשר תשמעו. והענין דהנה איתא בזהר פ' בהר
5 דק"ח ע"ב שמיעה בהאי אתר תליא, ופי' המק"מ
6 והרמ"ז, שמיעה בהאי אתר הוא בחי' מל', ולכאור' צ"ל
7 הלא בכל המקומות פי' הזהר ששמיעה הוא בבינה
8 ולכן אוזן גימ' ס"ג וכאן פי' על המל'.
9 ויובן בהקדם ענין ההפרש בין תפלה לברכה, דהנה
10 ענין הברכה הוא שימושך מה שכבר נמצא
11 במקור ולא דבר חדש לגמרי, משא"כ ענין התפלה הוא
12 לפעול דבר חדש לגמרי דהיינו הגם שנגזר ח"ו איזה
13 דבר הנה ע"י התפלה יוכל לפעול שימושך להיות רופא
14 חולים ומברך השנים וכדומה לשנות מכמו שנגזר קודם
15 שזהו ע"י שממשיכי' יהי רצון היינו רצון חדש,

17 המים גשם על הארץ ואח"כ נקבצו יחד בהבריכה, או
18 בריכה המתפשטת מן המעין שכבר יש המים בהמעין
19 ויוצאים ונמשכי' בהבריכה, שאין זה דבר חדש. ובוה
20 יובן מ"ש יוסף ליעקב לא כן אבי כי זה הבכור שים
21 ימינך על ראשו, והשיב לו ידעתי בני ידעתי גם הוא
22 יהי' לעם וגם הוא יגדל, ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו,
23 ולמה לא בירך את מנשה שיגדל יותר גם מאפרים, ע"כ
24 צ"ל מפני כי בשרש ומקור אפרים גדול ממנשה בהכרח
25 שגם למטה יהי' כן, ואין כח בהברכה כ"א שיתגלה
26 מקורו ושרשו אבל לא שיומשך דבר חדש, דהיינו
27 שיתגדל ויתרבה שורש מנשה ויומשך למטה שיהי'
28 גדול יותר במספר מאפרים כו', וכן כתי' איש אשר
29 כברכתו בירך אותם, ולמה לא ברכם בדבר חדש, שזהו
30 מטעם הנ"ל שאין כח בהברכה כ"א להוציא מכח אל
31 הפועל ומהעלם אל הגילוי מה שכבר יש למעלה
32 במקורו ושרשו.

ראה אנכי

בט"ד. (ש"פ ראה, ל"ב).

1 ההעלאת מ"ן שום הכרח, וזהו שיש כמה תפלות שהגם
2 שהם בהעלאת מ"ן במס"נ מ"מ לא יפעלו מאומה,
3 משא"כ ענין הברכה הוא בלי העלאת מ"ן כלל ובלי
4 שום בקשה כלל אלא הוא בבחי' ציווי מבעל ההמשכה
5 שהוא המאציל שיומשך האור בכלי פלוני וכדומה,
6 להיות כי המאציל הוא מקורא דכולא יצוה לנאצלים
7 ממנו להתמשך כך וכך, וז"ע כח הכהנים המברכים את
8 העם, בהיות ידוע כי אהרן כהנא רבא הוא בחי' נצח
9 דאבא ומנצח דאבא נמשכים מוחין לז"א כנודע, לכן
10 בכחו לצוות על ז"א דאצי' שיברך את ישראל ולכן
11 אומר יברך ה' דרך ציווי ולא דרך בקשה כו'.
12 **אמנם** הנה שרש ענין הברכה הוא שיומשך מה שכבר
13 יש בהמקור ואינו דבר חדש כלל, וכמו המברך
14 את הגפן שמתפשט כח הארת הענף על כל האילן,
15 שזהו מה שכבר יש בהענף ואינו דבר חדש לגמרי, או
16 בריכת המים הנקבצים ממי גשמים, שמתחלה ירדו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפילה

17 וְהַחֲמוּרִים, אֲלֵא יִשְׁהָה בְּשִׁיעוֹר שִׁסְלֶק וְיִסּוֹר מֵאֲתוֹ
18 עֲנִינֵי הַקּוֹדְמִים שְׁלֵא יִלְבְּלוּ אוֹתוֹ (וּכְמוֹ שְׁכָתוֹב פִּירוֹשׁ זֶה
19 בְּשִׁלְחוֹן עֲרוֹף אוֹרֵחַ חַיִּים סִימֵן צ').

20 וְאִם בְּדַבְרֵי תוֹרָה אֲמָרוּ רַז"ל⁵¹ "אֵין עוֹמְדִין לְהַתְּפַלֵּל
21 לֹא מִתּוֹךְ דִּין כּו' אֲלֵא מִתּוֹךְ הַלֵּכָה פְּסוּקָה כּו'", כֵּל שֶׁכֵּן
22 בְּמִילֵי דְעֵלְמָא (וְאֵף גַּם שְׁאִינוּ עוֹסֵק בְּעֲנִינֵי הַיּוֹת הָעוֹלָם,
23 מִכָּל מְקוֹם, שְׁלֵא בְּעַת הַתְּפִלָּה, בְּעַת שֶׁהוּא פְּנוּי מִלִּימּוּד, הָעֵין
24 רוֹאֶה וְהַלֵּב מִהֲרַהֵר בְּכִמְהָ דְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים, וְלֹא הֲרַהוּרִים רְעִים,
25 כִּי אִם הֲרַהוּרֵי דְּבָרִים בְּעֵלְמָא), צָרִיךְ לְהַסִּירָם מִהַלֵּב
26 לַגְּמָרִי. וְיִכֵּן אֶת עֲצָמוֹ לְהַתְּפַלֵּל, וּבִהְכָּנָה זֶה יִתְחַלֵּל
27 לְלִבּוֹשׁ הַטְּלִית וְתִפְלִין.

28 (וְכֵּן יֵשׁ רַבִּים הַמֵּתְאֻנְּנִים שְׁאִינָם יְכוּלִּים לְהַסִּיר הַטְּרָדוֹת
29 מֵלִבָּם.

30 אֲמָנָם צָרִיךְ הָאָדָם לְשׁוּם אֶל לְבוֹ, הֵלֵא בְּעֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיִּים,
31 כְּמוֹ בְּשִׁנָּה עַל דְּרֹךְ מִשָּׁל, הִרִי הוּא מְסִיר טְרַדַּת לְבָבוֹ וְיִשׁוּן, הִרִי
32 יֵשׁ בִּיכּוּלְתוֹ לְהַסִּיר טְרַדוֹתָיו וְדֹאגוֹתָיו בְּשִׁבִּיל עֲנִין גְּשָׁמִי

1 **יא. וְהִנֵּה**, בְּכַדִּי לְפָתוּחַ מוֹחוֹ וְלָבוֹ שְׁיוּכַל לַעֲבֹד אֶת ה'
2 בְּתַפְלָה, צָרִיכִים לָזֶה הִכָּנָה בְּנַפְשׁוֹ לְהִיּוֹת בְּלִי הָרָאוּי
3 לְקַבֵּל אוֹר.

4 (וְזֶה הִיא הַסִּיבָה מִזֶּה שִׁישׁ כְּמָה שֶׁמִּתְפַּעֲלִים דּוֹקָא
5 מִהַתְּבוֹנָנוֹת בְּדֶרֶךְ פְּלִיט דּוֹקָא, וּכְשֶׁמִּתְחִיל בְּעַת מַעֲשֵׂה
6 לְהַתְּבוֹנֵן בְּהַעֲנִין בְּפִרְטוּת יוֹתֵר מִתְקַרֵּר לַגְּמָרִי. וְהַסִּיבָה הִיא,
7 מִפְּנֵי שְׁאִינוּ מוֹכֵן בְּנַפְשׁוֹ לְקַבֵּל אוֹר וְאִינוּ כְּלִי לָזֶה. וְלִזְאוֹת
8 מִהַתְּבוֹנָנוֹת בְּדֶרֶךְ כָּלֵל הִרִי הוּא מִתְפַּעֵל, לְהִיּוֹת שֶׁהוּא
9 בְּבַחֲנוֹת מְקִיף לְבַד, וְיָדוּעַ דְּלִגְלוּי אוֹר בְּבַחֲנוֹת מְקִיף אֵין צָרִיךְ
10 כְּלִי. אֲבָל כְּשֶׁמִּתְבוֹנֵן בְּפִרְטוּת יוֹתֵר, שֶׁהוּא הִגְלוּי בְּבַחֲנוֹת
11 פְּנִימִיּוֹת, לָזֶה צָרִיכִים כְּלִי דּוֹקָא כּו').

12 וְהִכָּנָה זֶה יֵשׁ בָּהּ כְּמָה פְּרָטִים:

13 **(א)** שְׁצָרִיךְ לְהַסִּיר מִדַּעְתּוֹ כֵּל טְרַדָּא, שְׁלֵא יִטְרַד
14 וְיִכְלַל אוֹתוֹ בְּתַפְלָה. שְׁזָהוּ מַה שְׁאֲמָרוּ רַז"ל⁵²: "לְעוֹלָם
15 יִכְנַס אָדָם שִׁיעוֹר שְׁנֵי פְתָחִים וְיִתְפַּלֵּל", וְהִינּוּ שְׁלֵא יִמְהַר
16 לְהַתְּפַלֵּל מִיַּד בְּבֹאוֹ מִהַחוּץ, הִינּוּ מַעֲנִינֵי הַגְּשָׁמִיִּים

והיינו, לבד זאת מה שמדות ועצמות הנפש הבהמית
הוא בתקפו בתולדתו אצלו, ולא ניזון ממקומו עדיין,
עוד זאת יש לו שליטה וממשלה בגופו להתלבש
בשלישה לבושים שהן מחשבה דבור ומעשה; להתאוות
תאוה ולהרהר בזה; וגם לדבר בדבר חמדת לבו ותאוה
או בדברי ליצנות והוללות בו; וכן במעשה, בשעושה
בפועל את חמדת ותאוה לבו, אפילו בדברים המותרים,
בשעושה למלאות תאוה נפשו, או בדבר שהוא מותר
ולא להכרח לו כלל, כי אם לעדון ולתענוג להתענג
בהם בתענוגי בני אדם בו. וכמו כן המתכעס בפועל,
שהו גם כן בכלל מעשה, וכל שכן בשעושה דבר
מחמתו וכעסו בו;

שבכל זה הרי נעשה מאוס ומלובל ממש, עד שאינו
ראוי כלל להיות דירה ומשכן לאור ה' שישכון בתוכו
כאשר צריך להיות באמת שישכון בו האור בפנימיות
בו. ואדרבה, נעשה מרובה להיכלות הטומאה בו. ואף
גם אם לומד תורה הרבה, אין אור התורה מאיר
בפנימיותו, אדרבה, הוא בבחינת גלות ושביה אצלו.

וכמו הנפש האלקית שהוא בבחינת גלות ושביה
בהנפש הבהמית, שמקיפו ומסתירו מכל צד כמו שכתוב
"רשע מכתיר בו"⁵⁸. והיינו דהתגברות התאוה דנפש
הבהמית, וכן כל ה"לבושים צואים" דנפש הבהמית
מלבישים את הנפש האלקית ומסתירים ומכסים עליו
עד שאינו יכול לצאת מתוך השביה להתפלל אל ה'
בבחינת דעת והתבוננות, וכל שכן בבחינת פנימיות הלב
שלמעלה מן הדעת והתבוננות בו. ועיין מה שכתוב
באגרת הקדש סימן ד' דבור המתחיל "אין ישראל נגאלין אלא
בו".

וכמו כן גם התורה שלומד הוא בבחינת גלות ושביה
אצלו, שאין אור התורה פועל בו מאומה, אדרבה,
הקליפות והסטרא אחרא דנפש הבהמית מושלים
ושולטים ויונקים ממנו שנעשה לו סם המות בו. וכן
גורם "גלות השכינה" למעלה "להשפיע להיכלות
הסטרא אחרא (שהחיות האלקי הוא בבחינת גלות בהם בו)
אשר שנאה נפשו יתברך", כמו שכתוב באגרת התשובה
פרק ה' ובאגרת הקדש דבור המתחיל הנ"ל. ועיין מה שנתבאר
בספר של בינונים פרק כד ופרק כט ופרק ל.

ובאשר יעשה חשבון צדק הנ"ל בנפשו, איש איש כפי
אשר יודע את מכאוביו ופרטי נגעי נפשו, יתמרמר
באמת בנפשו מאד מאד על כל הנ"ל, ויהיה נבזה ושפל

המוכרח לגופו, אם כן מכל שכן שיש ביכולתו לפעול בזאת
בדבר הנוגע לנפשו, ואם היתה חביבה עליו השעה ותפלה,
בקל היה מסלק מלבו כל דבר המטריד ומבלבל.

ואם אינו בקל כל כך, יעשה חשבון בנפשו כנ"ל, אם על
דבר גשמי הנני פועל בעצמי להסיר הסודא, כל שכן בדבר
רוחני הנוגע לכל חיי נפשי בו, ובכדומה מחשבות כאלו
יפעול זאת).

ובכלל זה גם כן, שיעמוד בתפלה על מקום אחד ולא
ילך אנה ואנה. כי לבד מה שההילוך בתפלה מבלבל
הפנויה וההתבוננות,

(ולא כאותן שמטעים את עצמם ואומרים שדוקא בעת
ההילוך יכולים להתבונן בטוב יותר, בהתרחבות המוח והלב.
והוא טעות גמור, שאין זה – רק התרחבות הרוח החיצוני
והרגש עצמי, ואין בזה שום פנימיות. כי לאמיתת רוחב
ההתבוננות בבחינת פנימיות, אדרבה, ההילוך מבלבל).

הנה לבד זאת, לא ימלט אשר בעיניו יראה את כל
הנעשה בבית ובחוץ ויטרד ויבלבל אותו. ולזאת צריך
לעמוד במקום אחד, וישים דעתו ולבו אל התפלה לבד
בו.

(ב) אחר שלובשים הטלית ותפילין, טוב לחשוב קודם
התפלה איזה ענין בדא"ח כחצי שעה או יותר (וגם כן
בעמידה או בשיבה על מקום אחד דוקא), ובזה יפתח מוחו
ולבו שיהיה בלי ראוי לקבל בו. ולפעמים טוב לעשות
בזה גם קודם ברכת "יוצר".

ג) עוד זאת צריך האדם לפעול השפלות בעצמו.
ובמאמר רז"ל⁵⁴: "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד
ראש". והוא ענין הכנעה ושפלות על ידי שיהיה מ"מארי
דחושבנא"⁵⁵, לחשוב היטב כל פרטי עניניו במחשבה
דבור ומעשה אשר לא לה' המה, שעל ידי זה נתרחק
מאלקות בתכלית הריחוק, ומכל שכן שאינו בלי לאור
ה' וקדושתו.

וכמו דירת המלך, שצריכה להיות מנוקה מכל מיאוס
ולכלוך, מה שאין כן אם אינה מנוקה הרי אינה ראויה
להיות דירת המלך בו. וכמו כן הוא באדם, שכל אחד
ואחד צריך להיות בלי ומשכן לאור ה' וקדושתו. וכמו
שכתוב⁵⁶ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – "בתוכו לא
נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד בו"⁵⁷. וצריך
להיות מנוקה ומזוהר מכל לכלוך ומיאוס הרע, ואז הוא
בלי ראוי לאור ה' בו. מה שאין כן אם אינו מנוקה.

⁵⁴ "שני פסוקים". אלשיך על הפסוק. תרומה שם ("שמעתי לומדים"). "שלה סט,
א. רא. א. שבה. ב. שבו. ב. וראה לקוטי שיחות חלק כו עמוד 83. 173. וראה
גם מגלה עמוקות מכתב יד (בני ברק תשמ"ב) פרשת תרומה דרוש ט אות י.

⁵⁵ חבוקק א. ד: "על כן תפוג תורה... כי רשע מכתיר את הצדיק".

⁵⁴ ברכות ל, ב.

⁵⁵ זורח חלק ג סטו, ב.

⁵⁶ תרומה כה, ח.

⁵⁷ ראה ראשית חכמה שער האהבה פרק ו קרוב לתחילתו (דבור המתחיל

מֵאֵד בְּעֵינֵי נַפְשׁוֹ, וְיִשְׁבֵּר רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ, וְיִהְיֶה בְּבַחֲיִנַת "לֵב
נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה"⁵⁹ בְּאֵמֶת, וְאִזּוּ נַעֲשֶׂה כְּלִי לְאֹרֶחַ ה' שִׁישְׁכּוֹן
בְּתוֹכּוֹ כְּמוֹ שֶׁתּוֹב "מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשֶׁכּוֹן אֶת דְּבַא כו"⁶⁰.

וְהֵנָּה, עֲנִין הַמְרִירוֹת וְהַשְׁפָּלוֹת הַנ"ל צָרִיךְ לְהִיּוֹת רַק
לְעֵתִים וּבִעֵת זֶמֶן הַמוֹכָשׁ לְזֶה. וְהִזְמֵן הַמְסוּגָל לְזֶה
בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, הוּא בְּתִיקוֹן חֲצוֹת כְּמוֹ שֶׁתּוֹב בְּאַגְרַת
הַתְּשׁוּבָה פֶּרֶק ז.

(אָבֵל⁶¹ אֵין צָרִיךְ בְּכָל יוֹם.

הַגֵּם שְׂבֹזֶה⁶² כְּתֵב שֶׁכֵּל לִילָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת מ"מֵאֲרִי
דְּחוּשְׁבָּנָא", וְכֵן נִרְאֶה מִמֵּאֲמָר רז"ל "אֵין עוֹמְדִין
לְהַתְּפַלֵּל אֶלָּא מִתּוֹךְ כּוֹבֵד רֹאשׁ" דְּמִשְׁמַע שְׁהוּא בְּכָל
יוֹם,

הֵינּוּ שְׂרז"ל דְּבָרוֹ בְּצִדִּיקִים, שֶׁהֵם "בְּצִלְמֵנוּ כְּדִמּוּתֵנוּ"⁶³,
רוֹצֶה לומר, שֶׁהֵן כְּפִי הַהִנְהָגָה בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים – בֵּן
הַהִנְהָגָה בְּעוֹלָם הַקְּטָן שְׁלֹ – ש"מֵדַת הַיּוֹם" הוּא אֹרֶחַ,
שֶׁהוּא בַּחֲיִינַת שְׂמֻחָה, וְכַמֵּאֲמָר רז"ל "אֹרֶחַ זֶה שְׂמֻחָה";
ו"מֵדַת לִילָה" הוּא בַּחֲיִינַת דִּין, שֶׁבְּעִבּוּדָה הוּא עֲנִין
מְרִירוֹת וְעֲצָבוֹת שֶׁמִּבְּחִינַת גְּבוּרוֹת שֶׁנִּכְנָשׁוּ. וְלִכֵּן צָרִיךְ
לְהִיּוֹת מ"מֵאֲרִי דְּחוּשְׁבָּנָא" בְּכָל לִילָה.

אָבֵל שְׂאָר כָּל אָדָם אֵין צָרִיךְ בְּכָל לִילָה, כִּי אִם לְעֵתִים. וְגַם
שִׁיחָה בִּיחִידוּת⁶⁴ דְּקָא, שְׁלֵא בְּפִנֵּי אָדָם. כִּי יְדוּעַ דְּתִיקוֹן
חֲצוֹת הוּא הַתְּחִלַּת וְיִסּוּד הָעִבּוּדָה דְּכָל הַיּוֹם, וְלִכֵּן צָרִיךְ
לְהִיּוֹת בְּסֻתֵּר, כְּמוֹ יִסּוּד הַבִּנְיָן שֶׁהוּא טְמוֹן בְּאֶרֶץ כו'.

וְהַעֲיָקָר – "בְּשַׁעָה שֶׁהוּא עֶצֶב בְּלֹא הַכִּי מִמִּילִי
דְּעִלְמָא", כְּמוֹ שֶׁתּוֹב בְּסֻפֵּר שֶׁל בִּינוּנִים פֶּרֶק לא, דְּמַה
שֶׁהוּא עֶצֶב, הוּא שְׂמֻזְכִּירִים אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה לְהִיּוֹת
מ"מֵאֲרִי דְּחוּשְׁבָּנָא" כו'.

(אִם לֹא מִי שִׁישׁ לוֹ חֻטְאִים וְעוֹנוֹת מִמֶּשׁ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ
עָלָיו מְרִירוֹת שֶׁנִּכְנָשׁוּ עַל יְדֵי תַעֲנוּיֹת וְסִיגּוּפִים בְּכַדִּי שִׁיגִיעַ
לְלִבּוֹ הַמֵּיצֵר דְּחֻטְאִים שְׁלֹ וְיִתְמַרְמֵר עַל זֶה וְיִהְיֶה בְּבַחֲיִינַת
"לֵב נִשְׁבֵּר" כו')

וְאַחַר מְרִירוֹת הַנ"ל יִשְׁמַח נַפְשׁוֹ בְּעֵינֵינִים הַמְּבוֹאָרִים
בְּסֻפֵּר שֶׁל בִּינוּנִים בְּפֶרֶק לא וּפֶרֶק ל, וְיִלְמַד דֹּא"ח בְּכַדִּי
לְהַתְּפַלֵּל בְּשְׂמֻחָה, וְכַמֵּאֲמָר שֶׁתּוֹב⁶⁵ "עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשְׂמֻחָה
כו'", כִּידוּעַ.

(ד) וְאִם הַכְּנוּת הַנ"ל לֹא הוּעִילוֹ לְנַפְשׁוֹ לְהִיּוֹת כְּלִי

וּמִכּוֹן לְשִׁכְתּוֹ יִתְבָּרַךְ (וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁהַחֲשׁוֹן הַנ"ל לֹא נִגַּע
לְלִבּוֹ דְּבִדְעִי, וְלֹא נִשְׁבְּרָה לְבָבוֹ בְּאֵמֶת כו') – צָרִיךְ לְעוֹרֵר
בְּתַפְלָה רַחֲמִים רַבִּים עַל נַפְשׁוֹ אֵיךְ שִׁירָדָה מֵאִיגְרָא רַמָּה
לְבִירָא עֲמִיקָתָא⁶⁶ כו'; דְּלְמַעְלָה בְּשִׁרְשָׁה הָרִי הוּא גְבוּהָ
מֵאֵד, לְמַעְלָה מֵעֵלָה מִשְׁרַשׁ הַמְּלָאכִים, וְהִיטָה עוֹמְדַת
תְּמִיד בְּאַהֲבָה וִירְאָה, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב⁶⁷ "חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי
לְפָנָיו", דְּאַהֲבָה וִירְאָה שְׁלָה הִיָּה לְמַעְלָה בְּאֵין עֲרוֹךְ
מִהֶאֱהָבָה וִירְאָה דְּמְלָאכִים.

וּבִפְרָט כֹּאֲשֶׁר יְדוּעַ דְּשִׁרַּשׁ שִׁרְשָׁה הוּא בְּבַחֲיִינַת
פְּנִימִיּוֹת וְעֲצָמִיּוֹת אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
בְּמִקּוֹם אַחֵר בְּאַרְוֶה, וְיִירָדָה לְמִטָּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוֹף וּנְפֶשׁ
הַבְּהִמִּית, שֶׁגַם עֲבוּדָתָה בְּמוֹחַ וְלֵב אֵינוֹ בְּעֶרְךָ כָּלֵל לְגִבֵּי
עֲבוּדָתָה הַקּוּדְמַת כְּמוֹ שֶׁהִיטָה לְמַעְלָה; וְגַם עַל זֶה
צָרִיכָה יִגִּיעָה רַבָּה וְעֲצוּמָה, וּבִפְרָט מֵהַשְׁוִיָּדָה הוּא
עַל יְדֵי מַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה שְׁלֹ הֵלֵא טוֹבִים, שֶׁעַל יְדֵי
זֶה נִאֲסָרָה וְנִקְשְׁרָה בְּבַחֲיִינַת גְּלוּת בְּנַפְשׁ הַבְּהִמִּית עַד
שֶׁאֵינָה יְכוּלָה כָּלֵל לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם וְלַעֲבֹד אֶת ה' גַּם
לְאַחַר רִיבּוּי יִגִּיעָה וְהִכָּה רַבָּה הַנ"ל, וְנִמְצָא שֶׁהִרְחַמְנוּת
עַל הַנַּפֶּשׁ גָּדוֹל וְעֲצוּם מֵאֵד.

וְעַל זֶה אָנוּ אוֹמְרִים⁶⁸ "בְּרַחֲמֵיךְ הַרְבִּים רַחֵם עָלֵינוּ",
"בְּרַחֲמֵיךְ" דְּקָא, כִּי אָנוּ אֵין אָנוּ יוֹדְעִים כָּל כֶּף גּוֹדֵל
הִרְחַמְנוּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִים וּמְרַגִּישִׁים כָּל כֶּף
מַעְלָתָה כְּמוֹ שֶׁהִיטָה לְמַעְלָה, וְגַם אֵין אָנוּ מְרַגִּישִׁים
הִירָדָה כָּל כֶּף כו', וְלִזְאֵת אָנוּ מִבְּקָשִׁים "בְּרַחֲמֵיךְ
הַרְבִּים", שֶׁהַכֵּל גָּלוּי וְיְדוּעַ לְפָנֶיךָ, "רַחֵם עָלֵינוּ כו'".
וְעִיקָר הַתְּעוֹרְרוֹת רַחֲמִים רַבִּים הוּא בְּבִרְכַּת "אַהֲבַת
עוֹלָם כו'". וְזֶה בְּנִקֵּל לְאָדָם לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל
נַפְשׁוֹ, שִׁיגִישׁ בְּנַפְשׁוֹ אֶת הִרְחַמְנוּת כו', ו"בְּרִית כְּרוּתָה
לְמֵדַת הִרְחַמִּים שֶׁאֵינָה חוּצֵרֶת רִיקָם מִלְּפָנָיו יִתְבָּרַךְ"⁶⁹,
וּבְרַחֲמֵי הַמְּרוּבִּים יִרְחֵם עָלָיו וְיַתְּחַם מוֹחוֹ וְלִבּוֹ לְעַבְדּוֹ
יִתְבָּרַךְ בְּאֵמֶת כו'.

(ה) וְהִכָּנָה פְּרִטִּיּוֹת לְתַפְלַת שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה בְּפֶרֶט – הוּא
שִׁיתְּבוּנָן שֶׁהוּא עוֹמֵד לְפָנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא וּמְדַבֵּר לְנוֹכַח: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' כו', אַתָּה גְבוּר
כו', אַתָּה קָדוֹשׁ כו', אַתָּה חוּנֵן כו', הִשְׁיִבְנוּ אָבִינוּ וְכו'".
וּבִפְרָט בְּשִׁיתְּבוּנָן (בְּהַתְּבוֹנְנוֹת קֶצֶר אֲבָל בְּהַתְּקִשְׁרוֹת כו')
בְּגִדּוּלַת וְרוֹמְמוֹת הָאֵין סוֹף, אֵיךְ שֶׁ"בּוֹלָא קָמִיָּה כְּלָא",
גַּם הַמְּדַרְיָגוֹת הַיּוֹתֵר עֲלִיוֹנִים.

(65) תהלים ק, ב.

(66) ר' אברהם אבן עזרא, ב. רש"י איכה א, א.

(67) מלכים ב, טז.

(68) ברכות יוצר אור.

(69) ראש השנה יז, ב.

(59) תהלים נא, יט.

(60) ישעיה נה, טו. וְשִׁם: וְאֵת.

(61) הָבָא לְהַלֵּן כְּסוּגִירִים הוּא עַל פִּי מֵאֲמָרֵי אֲדַמְרִי הַזֶּקֶן עַל עֲנָנִים עֲמוּד קִנְיָה.

(62) חלק ג קסח, ב.

(63) בראשית א, כו.

(64) ר' אברהם סודר רבינו הַזֶּקֶן "סֵדֶר תַּקוּן חֲצוֹת" וּבִצְיֻנִים וְהַעֲרוֹת (רַסְקוֹן) שִׁם.

14 על פי מה שנתבאר במקום אחר בענין "אתה הוא ה' לבדך
15 אתה עשית כו" (73) ומדבר לנכוח כו'.
16 ובשיתבונן בזה, תפול עליו יראה גדולה, ויהיה
17 בבחינת ביטול פנימי בנפשו, שזהו עיקר ענין שמונה
18 עשרה - שיהיה בבחינת ביטול דוקא, וכמו שנתבאר
19 במקום אחר ההפך בין אופן העבודה דקריאת שמע
20 לאופן העבודה דשמונה עשרה. :
21 **קיצור:** יבאר ה' הכנות אל העבודה דתפלה: א. להסיר כל
22 מחשבה ממילי דעלמא ולעמוד במקום אחד. ב. לחשוב דא"ח
23 בלבישת טלית ותפילין. ג. לפעול השפלת עצמו על ידי
24 מרידות. ד. לעזר רחמים רבים על נפשו. ה. להתבונן שעומד
25 לפני עצמות אין-סוף ברוך-הוא.

1 וכמאמר⁷⁰: "כתר עליון, אף על גב דאיהו אור צח,
2 אור מצוחצח
3 (ועין מה שנתבאר בפרד"ס בשער הצחצחות פרק א' וב'
4 דאור קדמון, אור מצוחצח, אור צח הן ג' ראשי ראשין. ולפי
5 מה שנתבאר שם פרק ג' הן בחינת עשר ספירות הגנוזות
6 בעצמות אור אין סוף שלפני הצמצום כו', כמו שנתבאר במקום
7 אחר)
8 - אופם הוא קדם עילת העילות, וכל נהוראין
9 מתחשכאין קמיה⁷¹. לפי שכולן הן בחינת אור בלבד,
10 שאין צורך כלל וכלל לגבי העצמות, ועצמות המאור
11 הוא בהתגלות⁷², שנמצא בכל מקום ומקום ממש (שאינו
12 שייך בו חסד ושלום העלם וגילוי כלל וכלל כו', כמו שנתבאר
13 במקום אחר), ולפניו יתברך ויתעלה עומד ומתפלל (ויבן

(72) תורה אור וקרא יד. ב.

(73) נחמיה ט, ו.

(70) תקוני זהר תקון ע (קלה, ב).

(71) שחור (חושך) הוא לפני עילת העילות, וכל האורות נחשכים לפניו.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - תש"ט

21 שרחוק מאד ערך הבהמה הגשמית לגבי שרשה
22 ומקורה בחינת פני שור שבמרכבה עד שצריך להיות
23 רבוא רבבות מדרגות עד שמתהנה הבהמה הגשמית,
24 ומכל מקום הנה בחינת פני שור שבמרכבה הוא מקור
25 החיות של הבהמה הגשמית ומשם הוא חייתה, והוא
26 על דרך שאמרו רז"ל "אין לך עשב מלמטה שאין לו
27 מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל", דודאי הוא
28 שאין צורך העשב שלמטה לגבי המזל הרוחני שברקיע,
29 מכל מקום הנה המזל הרוחני שופע חיות בהעשב
30 שלמטה להיות בו הצמיחה מקטנות לגדלות, וכן
31 באילנות שיוציאו הפירות איף ומה, ובדגמא כזאת הוא
32 גם בבהמה שלמטה, שהשפעת החיות שבה הוא
33 משרשה ומקורה בחינת פני שור שבמרכבה, ועל ידי
34 זה שמקריבים הבהמה על גבי המזבח הרי היא נכללת
35 בשרשה ומקורה¹⁴. והנה בארבע חיות המרכבה, הנה
36 בכל אחד מהם כלול שאר החיות, וכמו שכתוב
37 "וארבעה פנים לאחת", וכמו בפני אריה הרי יש לו ובו
38 גם פני שור נשר ואדם, וכמו כן בפני שור שכלולים בו
39 שארי הפנים, הנה על ידי הקרבן מוסיפים כח בפני
40 שור להיות נכלל בבחינת פני אריה שהוא אל המזין,

1 (ג) **אמנם** צריך להבין, דהנה כתיב "כי חסד חפצתי
2 ולא זבח", שחסד הוא בכלל הקו דגמילות
3 חסדים הנ"ל, ואומר "כי חסד חפצתי", משמע דעמוד
4 גמילות חסדים חביב יותר, והוא סותר לגמרי למה
5 שנתבאר שהעקר הוא עבודת הקרבנות, ובפרט בעבודת
6 האדם שהעקר הוא עבודה דקרבנות כנ"ל, ומכאן
7 משמע דגדלה מעלת החסד על הזבח, שאומר "כי חסד
8 חפצתי ולא זבח", שהקו דגמילות חסדים הוא למעלה
9 מקו העבודה שהוא ענין הקרבנות, ויש להקדים תחלה
10 בפרטיות ענין הקרבנות, דהקרבן בא ממין הבהמה,
11 שלוקח בהמה ומקריבה על גבי המזבח, דבהמה שרש
12 חייתה הוא מפני שור שבמרכבה, דהנה ארבע חיות
13 המרכבה¹³ הם שרש ומקור לכל הנבראים דלמטה, דפני
14 אריה שבמרכבה העליונה הוא מקור לכל מיני חיות
15 שבעולם, ופני שור שבמרכבה הוא מקור החיות לכל
16 מיני בהמה שבעולם, ופני נשר שבמרכבה הוא מקור
17 החיות לכל מיני עופות שבעולם, ופני אדם שבמרכבה
18 הוא מקור החיות לנפש השכלית. ולזאת בשמקריב
19 הבהמה על גבי המזבח הוא מעלה אותה לשרשה
20 ומקורה בחינת פני שור שבמרכבה העליונה, והגם

35 שהוא לאכללא שמואלא בימינא, דפגי אריה הוא אל
36 הימין, ופגי שור הוא אל השמאל, הנה על ידי הקרבן
37 נעשה התפלות השמאל בימין, והוא עלית הפגי שור
38 בימין, וזהו ענין "אריה" ¹⁵ דאכיל קורבניו, ששל ידי
39 אכילת הקרבנות מאיר בחינת ימין שהוא פגי אריה,
40 ועל ידי זה ממילא מאיר הארת הימין למטה בגלוי. וכל
41 זה נעשה על ידי הקרבת הבמה הגשמית על גבי
42 המזבח, ששל ידי זה נכללת בשרשה ומקורה בחינת פגי
43 שור שבמרכבה, והתפלות פגי שור בפגי אריה שהוא
44 בחינת ימין, אשר לבד זאת שהקרבן פועל התפלות
45 החי במקורו ושרשו והתפלות פגי שור בפגי אריה,
46 הנה עוד זאת פועל תוספות אור וגלוי למעלה
47 בהמשכת וגלוי אורות העליונים. דהנה החיות
48 נושאות ¹⁶ את הכסא, ששל ידי הקרבן הנה חיות הקדש
49 נושאות את הכסא עם מראה דמות האדם ששל הכסא,
50 וכמו שכתוב "ועל דמות הכסא דמות מראה אדם עליו
51 מלמעלה", הרי החיות הקדש נושאות ומעלות את
52 הכסא עם מראה האדם שעליו לבחינת אור אין סוף
53 ד"כי לא אדם הוא". דכמו האדם שלמטה הרי בדרך
54 כלל נחלק לשלש מדרגות, ראש גוף רגל, וכמו הנפש
55 שהוא רוחניות האדם נחלק גם כן בצעיר הזה, מחין
56 ומדות, וחלק הדבור והמעשה שבדרך כלל הוא שלש
57 מדרגות מחשבה דבור ומעשה, דרב בעלי המחין הם
58 בעלי מחשבה, ומדות הוא ענין הדבור שהוא גלוי
59 המחשבה, כמו המדות שהן מגלות את כח השפלותו,
60 והוא בחינת ראש וגוף שהוא מקום משכן המדות, רגל
61 הוא ענין המעשה שהוא סופא דכל דרגיט דבחינת
62 האדם, וכמו כן הרי למעלה באורות העליונים הרי עשר
63 ספירות בכלל נקראים בחינת אדם, ונחלקות לשלש
64 מדרגות חב"ד חג"ת נה"י. והמדות בדרך פרט
65 מחלקן בתקוני זהר חסד דרעא ימינא, גבורה דרעא
66 שמואלא, תפארת גופאי וכו', וכן הוא בסדר עמידתן
67 נחלקות גם כן לשלש מדרגות חח"ן יי"מ מיימין בג"ה
68 משמאל דת"י ¹⁷ באמצע, שפל זה הוא בחינת אדם

שהוא בחינת ציור קומה, והוא אור הממלא כל
עלמין. אבל על ידי הקרבן נעשה בחינת "והחיות
נושאות", שהוא בחינת הוספת האור והגלוי, והן
נושאות את הכסא בבחינת אור אין סוף ד"כי לא אדם
הוא" שהוא בחינת סובב כל עלמין, שפל זה נעשה
על ידי הקרבן.
קצור. יפרט דבהקרבת הבמה נכללת בשרשה פגי
שור, ופגי שור בפגי אריה, לאכללא שמואלא
בימינא. והן נושאות את הכסא והאדם שעליו לבחינת
"כי לא אדם הוא".
ד) וזהו דאיתא בזהר ¹⁷ דרעא דקורבנא עולה עד רעא
דאין סוף, ולזאת בכת הקרבן לפעל פעלה
גדולה כזו, ובפרט בקרבן האמתי שהוא בעבודת האדם
כנ"ל שפועל בעצמו כל עניני הקרבן, הרי זה גורם בזה
העליה בכל העולמות מריש כל דרגין עד סוף כל
דרגין, וזהו שבכל הקרבנות כתיב "ריח ניחוח לה'",
דהנה הרי' הוא מקור האורות דעשר ספירות כידוע,
הנה על ידי הקרבן שהוא בחינת ריח, וכמו הריח
שמעורר הנפש, כמו כן הקרבן הוא בחינת העלאת ועל
ידי זה נעשה ניחוח לה', דניחוח הוא לשון המשכה
וכמו נחות דרגא, שיויר ונמשך האור והגלוי מבחינת
"כי לא אדם הוא" ויאר ויתגלה בעשר ספירות שהוא
בחינת "ממלא כל עלמין", והינו שגם בבחינת "ממלא
כל עלמין" יאר ויתגלה אור הסובב, שהוא בחינת אור
עצמי מבחינת עצמות אור אין סוף ברוך הוא, וזה
נעשה על ידי הקרבן דוקא, שהוא בחינת אתערוותא
דלתתא, לעורר בחינת אתערוותא דלעלא, שיאיר
ויתגלה בחינת עצמות אור אין סוף ברוך הוא ד"כי לא
אדם הוא" מה שלמעלה מבחינת עשר ספירות
הנקראים אדם כו', דבכת הקרבן להמשיך בחינת גלוי
אור זה, וזהו דעל הקרבנות ¹⁸ אמר "את קרבני לחמי
לאשי", דאשי הוא אש שלי, שקאי על השרפים
שנקראים כן להיות שבהם רשפי אש התשוקה וההתקב
לאלקות, הנה על ידי הקרבן נעשה להם לחם שהוא

הן הן המרכבה.

(17) ראה זוהר חלק ב רלט, א. זוהר חלק ג כו, ב.

(18) במה שכתוב לקמן ראה גם לקוטי תורה ריש פרשת
פנחס.

(15) ראה זוהר חלק ג לב, סוף עמוד ב. לקוטי תורה במדבר
[מאמר] דיבור המתחיל ואריה כבקר.

(16) על דבר כל זה, ראה תורה אור פרשת יתרו [מאמר] דיבור
המתחיל זכור (השני) ו[מאמר] דיבור המתחיל להבין כו' האבות

ז. להכליל שמואל בימין. ח. אריה שאוכל קרבנות. ט. סוף כל הדרגות. י. חכמה בינה דעת. יא. חסד גבורה תפארת. יב. נצח
הוד יסוד. יג. חסד - זרוע ימין, גבורה - זרוע שמאל, תפארת - הגוף. יד. חכמה חסד נצח. טו. בינה גבורה הוד. טז. דעת
תפארת יסוד. יז. ממלא כל העולמות (דרגה באור האלוהי). יח. מסובב כל העולמות (דרגה גבוהה יותר באור האלוהי).
יט. שסוד הקרבן עולה (מגיע) עד סוד האין סוף. כ. מראש כל המדרגות עד סוף כל המדרגות. כא. דרגה נמוכה.
כב. התעוררות מלמטה (מצד האדם). כג. התעוררות מלמעלה.

האֶהָבָה וְהִירָצָה לְאַלְקוֹת, וּמִמִּילָא יתְפַרֵּד מִכָּל עֲנִינִי
הַעוֹלָם הַמִּינְעִים וּמִכָּלכָּלִים אוֹתוֹ. וְזֶהוּ עֲנִין עֲבוֹדַת
הַקְּרִבָּנוֹת, לְקִרְבֵּי לְבוֹ וּנְפִשׁוֹ לַהֲוֵי בִּכְחִינַת רִצּוֹא.
קִצּוֹר. יִמְשִׁיךְ דָּעַל יְדֵי הַקְּרִבָּן שְׁעוֹלָה עַד רִצּוֹ דָּאִין
סוּף, הוּא נִיחּוּחַ וְנִמְשָׁכָה לַהֲוֵי, שְׁיִמְשֹׁף
בִּכְחִינַת אָדָם וּמִמִּלָּא כָּל עֲלָמִין. נִקְרָא לְחֵם לְאִשִּׁי,
הַשְׂרָפִים, כִּי עַל יְדֵי עוֹלִים בִּכְחִינַת לֹא אָדָם. סְפּוֹר
עֲבוֹדַת הַמַּלְאָכִים בְּכִרְכּוֹת קָרִיאת שְׁמַע מְעוֹרֵר אֶהָבָה
וְיִרְאָה בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁתִּתְקַרֵּב לַהֲוֵי בְּרִצּוֹא.
(ה) וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן מֵה שְׁכָתוֹב "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי וְלֹא
זִכָּח". דִּהְנֶה עֲנִין הַקְּרִבָּנוֹת, אֵף שֶׁבְּאֵמַת הִיא
עֲבוֹדָה רַמָּה וְנִשְׁאָה עַד לְמָאד, כָּכֵל זֶה הִיא רַק בִּכְחִינַת
רִצּוֹא וְעֲלִיָּה לְמַעְלָה, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי וְלֹא
זִכָּח", שְׁעָקֵר רִצּוֹן הַבוֹרָא יתְבַרֵּךְ וְיִתְעַלֶּה הוּא בִּכְחִינַת
חֶסֶד שֶׁהוּא בִּכְחִינַת הַהִמְשָׁכָה וְגִלּוּי אֲלָקוֹת לְמִטָּה, וְלֹא
זִכָּח שֶׁהוּא בִּכְחִינַת הַרִצּוֹא. דִּהְנֶה נִתְאָנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יתְבַרֵּךְ דִּירָה בַּתְּחַתּוֹנִים, שֶׁהוּא בִּכְחִינַת
גִּלּוּי הָאֲלָקוֹת לְמִטָּה דוֹקָא, עַד שֶׁכָּל הַמַּדְרָגוֹת הַיּוֹתֵר
עֲלִיוֹנוֹת יֵאִירוּ וְיִמְשְׁכוּ לְמִטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וְזֶהוּ
עָקֵר הַחִפְצֵי שֶׁל מַעְלָה, וְלִכֵּן אָמַר "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי" וְלֹא
אָמַר "כִּי חֶסֶד רִצְיָתִי", דִּידוּעַ שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ¹⁹ וְהַבְּדֵל בֵּין
חִפְצֵי לְרִצּוֹן, דִּרְצוֹן הוּא בִּכְחִינַת חִיצוֹנוּת וּמִקְרִי, מֵה
שְׂאִין בֵּין חִפְצֵי שֶׁהוּא בִּכְחִינַת הַפְּנִימִי וְהַעֲצָמִי. וְהוּא כְּמוֹ
עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל אֶחָד הַחִפְצֵי לְהַרְוִיחַ פְּרָנְסַת בֵּיתוֹ, הָרִי יֵשׁ
לוֹ בְּזֶה חִפְצֵי פְּנִימִי וְעֲצָמִי, וְחוֹשֵׁב מִחֲשָׁבוֹת בְּעַמֵּק
הַדַּעַת אֵיךְ יִשְׁיֵג אֶת חִפְצוֹ, אֲמָנָם לְאַחֵר זֶה עוֹלָה
בְּדַעַתוֹ שֶׁבִּשְׂכִּיל הַשְּׂגָת הַחִפְצֵי הַזֶּה עָלָיו לִנְסֹעַ לְעִיר
פְּלוֹנִית אוֹ לַעֲשׂוֹת דְּבָר פְּלוֹנִי, הֵנָּה עוֹשֶׂה זֹאת, וּבְלִי
סִפֵּק שִׁישׁ לוֹ אֵיזֶה רִצּוֹן בְּהַעֲשִׂיָּה, דְּלוֹאֵל זֹאת לֹא הִיָּה
עוֹשֶׂה, הֵנָּה הַעֲשִׂיָּה הִיא אוֹ הַנְּסִיעָה הִיא הוּא רַק
בְּרִצּוֹן חִיצוֹנִי בְּלִבּוֹ, לְפִי שְׂאִי אֶפְשָׁר בְּלַעֲדָם, אֲבָל
בְּעֵצָם פְּרָנְסַת הַרְוִיחַ הָרִי יֵשׁ לוֹ בְּזֶה חִפְצֵי פְּנִימִי, וְאִם
הִיָּה אֶפְשָׁר לְהַשְׁיִגוֹ בְּלֹא עֲנִינִים הֵחֵם לֹא הִיָּה חִפְצֵי בְּהֵם
כָּלֵל, וְהַרְצוֹן בְּזֶה הוּא בִּכְחִינַת מִקְרִי. וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר "כִּי
חֶסֶד חִפְצָתִי", שְׁעָקֵר הַחִפְצֵי שֶׁלְּמַעְלָה הוּא חֶסֶד, וְהוּא
הַמְשָׁכַת וְגִלּוּי אֲלָקוֹת לְמִטָּה, וְזֶהוּ עָקֵר הַחִפְצֵי שֶׁלְּמַעְלָה
וְלֹא זִכָּח, דָּאִין הַפְּרוּשׁ דְּזִכָּח הוּא דְּבָר הַבְּלָתִי נִרְצָה,
אֲדִרְבָּא זִכָּח הוּא דְּבָר הַנִּרְצָה עַד מָאד, אֲמָנָם הַרְצוֹן בּוֹ
הוּא בִּכְחִינַת חִיצוֹנוּת, פְּרוּשׁ שְׂאִין עָקֵר הַחִפְצֵי בְּזִכָּח
לְבַד, כִּי אִם עָקֵר הַחִפְצֵי הוּא בְּחֶסֶד, הִנֵּנוּ שְׂאִירֵי בִּכְחִינַת

בִּכְחִינַת הַעֲלִיָּה וְהַתְּפַלְלוֹת בְּאֵשׁ שְׁלִמְעָלָה, בִּכְחִינַת
עֲצָמוֹת אוֹר אֵין אִין סוּף דְּ"כִי לֹא אָדָם הוּא". דִּהְנֶה
הַקְּרִבָּנוֹת הֵם בִּכְחִינַת אֵשׁ, דִּידוּעַ דְּאַרְבַּע מַדְרָגוֹת דּוֹמָם
צוֹמֵחַ חֵי מְדַבֵּר הֵם כְּנֶגֶד אַרְבַּע מַדְרָגוֹת אֵשׁ רוּחַ מִים
עָפָר, דּוֹמָם הוּא בִּכְחִינַת יְסוֹד הָעָפָר, צוֹמֵחַ יְסוֹד הַמִּים,
דְּמִים מִצְמִיחִים כָּל מִינֵי צְמִיחָה, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב "וְכָל
שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֶם יִהְיֶה בְּאַרְצָךְ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֶם
יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר" וְגו', וְכִמְאָמֵר "מִטָּרָא בְּעֵלָא
דְּאַרְעָא"²⁰, דְּבִכְדֵי שֶׁהָאָרֶץ תִּתֵּן צְמִיחָה הוּא עַל יְדֵי
הַמְטֵר, וְחֵי הוּא כְּנֶגֶד יְסוֹד הָאֵשׁ, דְּלִכֵּן הַבְּעֲלִי חֵיִים
מְרַבִּים בְּדָמִים, וּבִטְבַּעַם מִרְתָּחִים וּבְעֲלֵי תְנוּעָה שְׁמוֹרָה
עַל יְסוֹד הָאֵשׁ שְׁכָתוֹב כו', וּמְדַבֵּר הוּא כְּנֶגֶד יְסוֹד הַרוּחַ,
וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב "וְיִהְיֶה הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", וְתִרְגָּם "לְרוּחַ
מִמִּלָּא"²¹, וְאִם בֵּין מוֹכֵן מִזֶּה שְׁכָתוֹעֲלָת הַקְּרִבָּן הֵנָּה
בְּחִלּוּקֵי הַיְסוֹדוֹת הוּא הַתְּפַלְלוֹת יְסוֹד הָאֵשׁ בְּאֵשׁ
שְׁלִמְעָלָה, וְהוּא הָאֵשׁ שֶׁל הַשְׂרָפִים שֶׁנִּקְרָאת אִשִּׁי, אֵשׁ
שְׁלִי. וְזֶהוּ לְחֵם לְאִשִּׁי, שֶׁהַקְּרִבָּנוֹת נִקְרָאִים לְחֵם, וְכִמּוֹ
עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל בְּאָדָם שְׂאוֹכֵל הָרִי הַמִּאֲכָל הֵהוּא מוֹסִיף
לוֹ כֹחַ וְגִבּוּרָה עַד שֶׁבִּכְחַת הָאֲכִילָה הִיא יָכוֹל לִילֹךְ
וְלַעֲלוֹת לְמָקוֹם חִפְצוֹ, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב בְּאִלְיָהוּ "וְיִלְךְ בִּכְחַת
הָאֲכִילָה הִיא אַרְבָּעִים יוֹם", כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּלָחֵם
דְּקְרִבָּנוֹת שֶׁהוּא לְחֵם וּמִזּוֹן לְשָׂרְפִים, עַד שְׁעַל יְדֵי זֶה
נַעֲשֶׂה בִּכְחִינַת תּוֹסֶפֶת חַיּוֹת לַעֲלוֹת לְמַעְלָה בִּכְחִינַת אוֹר
אֵין סוּף דְּ"כִי לֹא אָדָם הוּא", דְּכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי
הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁהוּא בִּכְחִינַת לְחֵם. וְהֵנָּה נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
שֶׁבְּאָדָם הֵנָּה שְׂרָשָׁה הוּא גַם בֵּין מִבְּחִינַת פְּגִי שׁוֹר
שֶׁבְּמִרְכָּבָה הַעֲלִיוֹנָה, אֵף שְׂרָשָׁה הוּא מִבְּחִינַת פְּגִי אָדָם
שֶׁכָּלּוֹל בְּפִגִּי שׁוֹר, וְעַל יְדֵי הַעֲבוֹדָה בְּהַתְּעַסְקוֹת קִרְבָּן
הָאֵמִתִּי כְּפִי פִּלְעֵל בְּהֵם גַם בֵּין לְהִיּוֹת נִכְלָלַת בְּשִׂרְשָׁה
וּמִקּוּרָה בְּדֶרֶךְ כָּלֵל, אֲמָנָם בְּדֶרֶךְ פֶּרֶט הוּא עֲבוֹדָה רַבָּה
וְיִגִּיעָה עֲצוּמָה, שֶׁהָרִי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבְּאָדָם יִרְדֶּה
וְנִתְלַבֶּשֶׂה בְּגוֹף גִּשְׁמִי וּמִשְׁקַע בְּרִצּוֹנוֹת זָרִים שְׂרַחוּק[ים]
מִהֲוֵי אֶחָד יַחֲדָה וּמִיָּחָד עַד לְמָאד, הֵנָּה בְּכִדִּי שִׁיָּהָה
בִּכְחַת הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ וְלִזְכָּת אֶת יִצְרוֹ תִּקְנוּ בְּרִכּוֹת
קָרִיאת שְׁמַע, שֶׁבְּכִרְכּוֹת קָרִיאת שְׁמַע הוּא אֲרִיכוֹת
הַדְּבָרִים אֵיךְ שֶׁהַשְׂרָפִים אוֹמְרִים "קְדוֹשׁ" וּמִשְׁמִיעִים
בְּיִרְאָה, וְהָאוֹפָנִים וְחַיּוֹת הַקְּדָשׁ בְּרַעַשׁ גָּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים
לַעֲמֹת הַשְׂרָפִים וְאוֹמְרִים "בְּרוּךְ", שֶׁכָּל זֶה הוּא שְׂרָשׁ
הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הֵנָּה כְּשִׁיתְּבֻנוֹן בְּזֶה בְּאֲרִיכוֹת
הַהִתְבַּוְּנוֹת הָרִי בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא יתְעוֹרֵר לְעוֹרֵר אֶת

(19) ראה לקוטי תורה שיר השירים [מאמר] דיבור המתחיל לבבתיני סוף פרק א. ושם נסמן.

29 חסדים יכול לכלכל את המסחר ואז הוא טועם טוב
 30 טעם המסחר, וזהו שאמר "טעמה כי טוב סתרה",
 31 שקאי על נפש העובד בעבודת ה' פנ"ל, ואז השכר
 32 הוא בעלמא דין כ"י לא יכבה בלילה גרה", שגם
 33 בעולם הזה לא יכבה גרה, והוא על דרך "וקו' ה'ו'
 34 יחליפו כח", דבדרך כלל הרי התורה מתשת כחו של
 35 אדם, ובפסך רבוי העבודה להתגבר על יצרו וללחם
 36 עמו ולכבש אותו שכל זה פועל הרבה, על זה באה
 37 ההבטחה "לא יכבה בלילה גרה", ואדרבא "וקו' השם
 38 יחליפו כח". עוד פרוש, שלילה קאי על זמן הגלות,
 39 שאז הוא זמן החשך, ד"אתותינו לא ראינו", והחשך
 40 יכסה ארץ, שאינו מאיר גלוי אלקות, והרשעים רחמנא
 41 לללן גוכרים בו, הנה באה ההבטחה באם שיעסק
 42 במסחרו פדכעי ויכלכל מסחרו בצדק פנ"ל, הרי הוא
 43 מבטח כי גם בלילה הזה באריכות הגלות לא יכבה
 44 גרה, ואדרבא לילה פיוס יאיר בגלוי אור האלקי, שעל
 45 ידי עבודתו יאיר גלוי אלקות בעולם, וגם בחלקו
 46 בנפש, וזהו שכתוב "טעמה כי טוב סתרה", שקאי על
 47 נפש העובד עבודת ה', שפשיעבד עבודתו בשקידה
 48 עצומה אז הרי יטעם טוב המסחר, ולא עוד אלא "לא
 49 יכבה בלילה גרה", שגם בזמן הגלות והעולם הזה
 50 שגורא ליש, הנה לילה פיוס יאיר גלוי אור האלקי
 51 כו'.

52 קצור. יבאר דבכל זאת חסד חפצתי, פנימיות הרצון,
 53 ולא זבח, כי נתאנה להיות דירה בתחתונים,
 54 וזהו ענין המסחר, ובעסקא שהוא ירידת הנשמה,
 55 וכשיטעם טוב סתרה גם בלילה לא יכבה גרה, ואדרבא
 56 יחליף כח ולילה פיוס יאיר.

י"ד שבט, תש"ט

1 גלוי אלקות למטה, וזהו ענין מסחר ברוחניות, שיאיר
 2 גלוי אלקות למטה כמו למעלה. ובכדי שיהיה גלוי זה,
 3 הוא על ידי העסקא שהוא ירידת הנשמה בגוף, ועל
 4 ידי זה מגיע הרוח, דלכד זאת שחלק הרוח מגיע
 5 להלכה בעלית הנשמה שאחר הירידה וברור הניצוצות,
 6 הנה עוד זאת מגיע גם חלק להמלכה, והוא המשכת
 7 וגלוי אור האלקי שמאיר למטה, והוא דוקא על ידי
 8 עבודת האדם. אמנם הנה במסחר זה יש גם פן חלוקי
 9 אפנים שונים, וזהו שכתוב "טעמה כי טוב סתרה",
 10 לאחר רבוי העבודה בשלשה הענינים הנ"ל דתורה
 11 עבודה וגמילות חסדים בשקידה עצומה, אז הרי
 12 באפשר שהנפש תטעם הטוב האמתי. וזהו "טעמה כי
 13 טוב סתרה", דלאחר רבוי העבודה בטוב המסחר, אז
 14 הרי "לא יכבה בלילה גרה", דלילה הוא העולם הזה
 15 שבאמת היא ירידה גדולה ועצומה מאגרא רמה לבירא
 16 עמיקתא כ"י, דהנשמה טרם ירידתה למטה בגוף האדם
 17 הרי היתה בתכלית העלוי באלקות, וכמאמר²⁰ "כל
 18 נשמתא ונשמתא הרי קימא בדיוקנא קמיה מלפא
 19 קדישא" כ"י, שהוא בתכלית העלוי, וירדה למטה
 20 להתלבש בגוף גשמי ונפש הבחמית, אשר באמת גם
 21 נפש השכלית אינה בערך לגבי הנפש האלקית שהיא
 22 בחינת שכל מפלג ומפלג (וכמבאר במקום אחר שהשכל
 23 דנפש האלקית הוא בחינת ראיה דחכמה), ומפלג שפן נפש
 24 הבחמית ששרשה מפני שור שבמרכבה פנ"ל, ומה גם
 25 גוף הגשמי שמשקע ברצונות זרים ותאוות כו', ואם
 26 יתפך כל זה לטוב הרי מוכן שהמסחר הוא גדול עד
 27 למאד וצריכים לזה יגיעה עצומה, והוא דוקא פנ"ל
 28 שעל ידי שלשה דברים אלו דתורה עבודה וגמילות

(20) ראה זוהר חלק ג קד, ב. ועיין [מאמר] דיבור המתחיל אני לדודי (ל"ג בעומר תש"ח) סוף סעיף א.

כו. מגג גבוה לבור עמוק. כז. כל נשמה ונשמה היתה קיימת בדמותה בפני המלך הקדוש (הקדוש ברוך הוא). כח. בעולם הזה.

ספר השיחות - ה'תש"ד בלה"ק

יום ב' דראש-השנה, בסעודה

8 ענין התיקון, הנה למעלה מעשרה טפחים הכל קיים,
 9 וזה למעלה מעשרה טפחים בסמוך לעשרת הטפחים,
 10 במילא זה נותן כוח בדרך מקיף בעשרת הטפחים,
 11 כמו ילד קטן, שאביו שומר עליו בדרך מקיף שלא
 12 יפול, על ידי החזקת ידיו מסביבו.
 13 ז. השבח לא-ל עבור ענין הציור. ענין הציור
 14 מעמיד את האדם במקום ובזמן אחרים. במקום
 15 אחר, הרי גם אותו מקום הוא גשמי ואילו

1 ו. עבור 'אמת', גם בגשמיות, משלמים מלמעלה
 2 מחיר יקר, ומכל-שכן עבור 'אמת' ברוחניות
 3 משלמים שכר גבוה מאד מאד. כל התשלומין של
 4 מעלה, הם מדריגות נשגבות מאד, ההבדל הוא רק
 5 במדריגות הגילויים של עשר הספירות, אך למעלה
 6 מעשר הספירות - זה אחרת לגמרי.
 7 כמו כל ענייני אברהם אבינו, שממנו הרי החל

של הוד כ"ק רבנו הזקן בפעם הראשונה מהמגיד
ממזריטש, סיפרו, שהרבי מסר אז 'תורה' ממורנו
הבעל-שם-טוב שקיבל מרבנו המגיד.
"אשרי העם יודעי תרועה"¹¹, אשרי - שבח
והודיה להשם-יתברך אשר כל עם ישראל בלי הבדל,
גאוני תורה, מדרש, יהודי עין-יעקב או יהודי-תהלים,
יודעים תרועת המלחמה עם הנפש הבהמית, ויש
להם הרגש פנימי להמשכות של הנפש האלקית.
יהודים בכלל, חסידים בפרט וחסיד חב"ד בפרטי
פרטיות, צריכים לתת שבח והודיה להשי"ת, שלכל
יהודי, יהיה מי שיהיה, ניתנה נשמה שהיא חלק
ממעל ממש, שעל-ידי-כך הוא מ"יודעי תרועה". בגר
אין הדבר כך, בגר הרי מתלבשת נשמה חדשה אחרי
שהוא מתגיר. מי שחוטא הוא רק בבחינת "יעקב",
למרות שכתוב¹² "שובה ישראל", הרי זה רק על-דרך
כמו המאמר הידוע, כששוכרים את הרגל - כואב
הראש.
ט. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היה מזהיר לבקש
במיוחד בראש-השנה ולעורר רחמי שמים בבכיה
והתעוררות פנימית - על תיקון המדות ועל הנהגה
במדות חסידיות.
פעם נכנסתי אל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביום
שני של ראש-השנה בערב לפני המאמר - היה זה
אחד מהזמנים שהייתי נכנס לחדרו - ואמר לי הוד
כ"ק אאמו"ר הרה"ק: ראה, חטוף, יש לך עוד עשרים
ושנים רגעים - משך זמן זה היה אז לפני השקיעה
- ואז הוא יצא מאוחר למאמר.
בדרך כלל, היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אומר
את המאמר ביום שני של ראש-השנה בערב מאוחר
מאד, וזאת כדי להמשיך את ההמשכות של ארבעים
ושמונה השעות של ראש-השנה בעולם, ושכל
הדברים יורגש ויאיר אור החסידות.
נוסח הברכה של כ"ק אדמו"ר בערב יום
הכיפורים
"יעזור השי"ת על התעוררות תשובה אמיתית על
(לקבל?) קיום מצוות מעשיות (כל השנה?) בחיות.
חתימה וגמר חתימה טובה, בגשמיות וברוחניות".

כשעומדים בזמן אחר, הרי זו השערה על למעלה מן
הזמן. זוהי ההתבודדות החסידית. למרות שחסידים
אינם מחזיקים מהתבודדות, אך ענין זה שונה, יכולים
לעמוד מתחת לטלית ולהימצא רחוק מאד.
את ענין הציור יכולים להבין, על-דרך כמו
שהחסידות מסבירה את ענין האצלת הידיעה
בעצמותו כביכול, כמאמר "בידיעת עצמו יודע את
הנבראים", שלכאורה לא מובנת משמעות הדבר,
בשלמא חכמה שבאצילות הספירות, הרי היא כדי
שתהיה חכמה וידיעת אלקות בנבראים, אך למעלה
מאצילות הספירות לא מובן, איך זה "ידיעת עצמו",
שהרי לגבי עצמו בעצמו מה מוסיף ענין הידיעה. אלא
התירוץ הוא, ש"ידיעת עצמותו", מה ש"בידיעת עצמו
יודע את הנבראים", זה ממוצע, כדי שתוכל להיות
אצילות הספירות, שכן על-ידי התחדשות ענין
הידיעה, יש משום נתינת מקום לידיעה של הספירות
השייכות לעולמות.
ובדוגמא כזו יובן ענין הציור, שהוא מצייר לעצמו
מה שיש בזכרוננו. בציור מצטייר הדבר כמו חי,
כלומר, מה שהיה בהעלם בזכרוננו, בא בציור
בהתגלות ובחיוניות, ועל-ידי-כך מיתוספת בו לאחר
מכן חיות בכוחותיו הגלויים ובפעולותיו הטובות.
מה שדובר לעיל שבציור מעמיד אדם את עצמו
ומתעלה למעלה מהמקום. הכוונה היא, שהוא מצייר
לעצמו ענין הזמן והמקום, מה שהיה פעם בזמן אחר
ובמקום אחר, לא שהוא מצייר אותו מקום במקומו
הוא, אלא שהוא מתעלה לאותו מקום. כלומר, באותן
מדרגות שהוא הרהר במחשבתו והתבונן בהן
והרגיש את העניינים בהרגש שלו, כאילו היה שם
ממש.
בעניינים הגשמיים של ראייה ושמיעה, המציאו
אנשי מדע מכשירים שונים כדי לשמוע דיבורים
ולראות דברים ממרחק כמה פרסאות, וכך הדבר גם
בענין הראייה והשמיעה ברוחניות. זאת נתנו לנו
הרביים שלנו בתורת ועבודת החסידות, שירגישו
אלקות ממש על-ידי ההתעסקות בתורה, תפילה
ובירור ותיקון המדות.
ח. זקני חסידי חב"ד בליאזנא, שזכרו את בואו

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק מ"ז (א) – הירושה הקדושה

1 בין אלו ששמעו את ר' חיים שמעון הצעיר מוכיח בחריפות את ר' בצלאל, הצדיק הישיש,
2 על מה שנראה כגילוי סימני גאווה, היה ר' יהושע פייטל, סופר הסת"ם, בעל נכדתו של רבי
3 בצלאל. ר' יהושע פייטל זה היה ירא-שמים גדול, משחר ילדותו ישב תמיד בבית המדרש. הוא
4 היה תלמיד ישיבת ר' גבריאל, רבה של דוברומיסל, ולפי עצתו של ר' גבריאל נעשה לסופר
5 סת"ם. ר' גבריאל היה גם השדכן שלו. את מלאכת הסופרות למד ר' יהושע פייטל אצל ר' פתחיה
6 מאיר, שגם עסק בעשיית בתים לתפילין, והמשיך לעבוד אצלו חמש-עשרה שנים.

7 רבי פתחיה מאיר נחשב טיפוס נדיר גם אצל סופרים. מעולם לא כתב אות או עשה בתים
8 אלא בהיותו שרוי בתענית. בטרם התיישב לכתוב טבל במקווה טהרה, ואמר בפיו פעמים רבות
9 בכוונה כי הוא כותב לשם הקדושה. בזהירות מיוחדת הכין את הקלף ואת הנוצה והדיו. את
10 הכול עשה בקדושה וטהרה.

11 ר' יהושע פייטל למד אצל רבו לא רק את עבודת הקודש כי-אם גם את הזהירות והחרדה,
12 וכשנפטר ר' פתחיה מאיר נתמנה הוא לממלא-מקומו. ברם, ר' יהושע פייטל חשש מאוד
13 מהאחריות הגדולה הכרוכה בכך, ובדמעות בעיניו התחנן אצל ר' גבריאל שישחררוהו מהתפקיד
14 האחראי להביא ליהודים ספרי תורה, תפילין ומזוזות. הוא פחד פן לא יוכל להגיע לדרגתו של
15 ר' פתחיה מאיר, "וכי איך יכול אני להידמות למורי הצדיק, זכרוננו לברכה"? - בכה לפני הרב
16 - "והרי אני אדם קטן ודל, מוטב שאעסוק במלאכה פשוטה".

17 ברם, רבי גבריאל לא ויתר לו. הוא עודדו וחזקו ושכנעו להמשיך במלאכה הקדושה. ר'
18 יהושע פייטל ניאות סוף-סוף לכך, בתנאי שתמיד יהיה מישהו על ידו ויזכיר לו את קדושת
19 המלאכה שבה הוא עוסק ושהעיסוק יהיה "לשמה". כן היה על אדם זה לספר לו כיצד נהג ר'
20 פתחיה מאיר בהכנת הקלף, בכתיבה עצמה, בעשיית הבתים, ובאלו כוונות ביצע את האמור. עם
21 זאת עדיין היסס ר' יהושע פייטל לגשת אל המלאכה, עד שרבו התגלה אליו בחלום והורה לו
22 להיות הסופר של דוברומיסל.

23 ר' גבריאל נאלץ לבחור עבור ר' יהושע פייטל את העוזר המבוקש. היה זה ר' שמעיה הצולע,
24 יהודי למדן וירא שמים. ר' יהושע פייטל לימדו את הלכות כתיבת סת"ם ואת הנהגות ר' פתחיה
25 מאיר, כדי שזה יוכל להזכיר לו אותן תכופות. אלא שגם אז לא החל ר' יהושע פייטל במלאכתו
26 עד שקיבל על עצמו סיגופים ותעניות. לא פחות ממאה ועשרים (שלוש פעמים ארבעים) תעניות
27 רצופות פרט לשבתות וחגים. מדי לילה בלילה היה עורך "תיקון חצות", ובמשך כל התקופה
28 הזו לא יצא בכלל מכתלי בית המדרש. רק לאחר הכנה זו חגר עוז לגשת אל עבודת הקודש של
29 הסופרות.

30 כאשר שמע ר' יהושע פייטל את דברי התוכחה של ר' חיים שמעון שהופנו בבית המרחץ
31 כלפי ר' בצלאל הצדיק - חש צמרמורת העוברת בבשרו. הוא ראה את דברי התוכחה מותאמים
32 אליו, שכן - האם אינו בעל גאווה? הרי לא אחת הרגיש את עצמו גאה במלאכת הקודש שלו.
33 לא אחת נהנה וחש סיפוק מפרשיות התפילין הנאות ומהמזוזות הנאות שכתב. כך נהנה כאשר

1 ר' שמעיה, או קונים - או אף הוא עצמו - שיבחו את טיב העבודה. והרי כל אלה הם סימני
2 גאווה והתפארות.

3 דבריו של ר' חיים שמעון השאירו, אפוא, רושם כזה על הסופר התמים שבמשך כל השבת
4 לא מצא מנוחה לעצמו. מיד עם צאת השבת מיהר אל ר' דוד משה הדיין וסיפר לו כי הוא חש
5 עצמו חוטא בשל היותו בעל גאווה. לכן ביקש מהדיין "תיקון" של תשובה, והודיע לו כי החליט
6 לעזוב את מלאכתו ולהפקיד את העבודה בידי ר' שמעיה.

7 היתה לו לר' יהושע פייטל סיבה נוספת לחדול מלהיות סופר. הוא הרגיש שראייתו הולכת
8 ונחלשת, וחשש שמא יגרום הדבר לכך שיהיו לו טעויות בכתיבת ספרי תורה ופרשיות התפילין.

9 הדיין סירב לתת לו "תיקון" בהבטיחו לו כי אין עליו שום חטא, ולכן אין עליו לקבל
10 תשובה. אך לאחר שנוכח ר' יהושע פייטל לדעת כי לא ישיג "תשובה" מהדיין, קבע הוא לעצמו
11 סדר של תשובה בתעניות וסיגופים, וחדל ממלאכתו.

12 בכל העיר פשטה השמועה כי ר' יהושע פייטל חדל להיות סופר. איש לא ידע להסביר את
13 מניעי החלטתו זו, ונוצרו סברות מסברות שונות. היו כאלו שסיפרו שר' פתחיה מאיר, רבו של
14 ר' יהושע פייטל, התגלה אליו בחלום ופקד עליו לעזוב את מלאכתו. והעיר דוברומיסל נבוכה
15 וסוערת.

16 בדוברומיסל היה יהודי, למדן ובעל צדקה, בשם ר' פינחס מרדכי. יהודי זה היה משמיע
17 שיעור קבוע בגמרא, בהיותו חשוך בנים אימץ בביתו יתום, בן אחיו. ובכן, ר' פינחס מרדכי ניהן
18 בטבע לחקור את הפרטים על כל מאורע ששמע עליו ועניין אותו. אף כאן, כששמע את הסברות
19 השונות המתהלכות בעיר על מניעיו של ר' יהושע פייטל, החליט לברר את העניין, וכך גילה כי
20 זו תוצאה של דברי ר' חיים שמעון אל רבי בצלאל. לאחר מכן הגיעו תוצאות חקירה זו לאוזני
21 ר' יוסף [=סב זוגתו של ר' חיים שמעון] והדבר גרם לו צער רב. מייד הלך אל ר' בצלאל וביקש
22 את סליחתו על כך שבעל נכדתו התחצף כנגדו.

23 ר' בצלאל הרגיע את ר' יוסף והסביר לו כי לאמיתו של דבר, גרם לו ר' חיים שמעון טובה
24 גדולה. נכון, אמנם, כי מעולם לא היה בדעתו להתגאות, אלא שאדם אחר ששמע את דבריו היה
25 עלול לראות את הדבר כגאווה, דבר שממנו עשוי לנבוע נזק.

26 כעבור מספר שבועות, שב ר' בצלאל לביתו ברססנא, ואף ר' יהושע פייטל עזב את
27 דוברומיסל. העניין כולו נשכח לאט לאט. ליהודי דוברומיסל נוספו עניינים אחרים לענות בהם.

28 בגלל התקפותיו הסוערות של ר' חיים שמעון על בעלי גאווה, ותכונתו שלא לסבול אנשים
29 גאוותנים ושואפי כבוד, הלך והתמעט מספר הידידים שלו בדוברומיסל. גם שני חתניו הגדולים
30 של ר' אליעזר ראובן הנפח לא גילו חיבה לר' חיים שמעון, וודאי משום שידעו כי ר' חיים
31 שמעון מסתכל עליהם בעין רעה משום שראה אותם כאנשים המעוניינים שהכול ידעו על
32 למדנותם.

33 שונים מזה היו היחסים בין ר' חיים שמעון לבין ר' יצחק שאול, חתנו השלישי של הנפח.
34 באמצעותו של ידידו זה התוודע ר' חיים שמעון אל ברוך, כאשר בא לחג הפסח אל בית חותנו
35 של ר' יצחק שאול.

אגרות קודש

בע"ה ג' כ"ח טבת תרפ"ג

ראסטאו דאן

21 תבנינה, ויושביו באים אל המנוחה והסדר, ירחם ה', ויהי
22 שלום בארץ, ולא נוסף לדאבה עוד.

23 אמנם רחוב היהודים עודנו חרב - ר"ל - ומה גם
24 בעיירות הקטנות, ברוב פלכי המדינה אין ידם משגת
25 לבנות הנהרסות, לתקן בתי כנסת והמדרש, ולהבדיל בתי
26 הטבילה. מורי הוראה ומלמדי דעה והשובי"ם גועים ברעב
27 - ר"ל - עוזבים את משמרתם, ושולחים ידם במסחר וקנין
28 למען החיות נפשם ונפש ביתם.

29 כל קהלה ועדה בישראל, עובדת עבודה רבה, להעמיד
30 כל עניני הדת ולבנותם כאשר בתחלה, אבל אין ידם
31 משגת, ועזרה דרושה להם.

32 ובזה הנני להודיע, אשר התעוררו אחדים להעשות
33 אגודה מחוללת ויצירה - איניצ[אטיוו]נע גרופע - לעשות
34 תעמולה והסתדרות, בדבר עזרה לקהלות מדינתנו, לתת
35 למו היכולת, בעזרתו ית', לבנות הנהרסות. ונבוא במכתב
36 גלוי אל אחינו ב"י שי' בחו"ל ליסד אגודת עזרה מיוחדת
37 בשביל לעזור את קהלות מדינתנו לבנות הנהרסות.

38 ועתה הנני פונה אליכם גבאי בתי הכנסיות
39 והמדרשות, למלאות תשוקת לב ומאוי נפש עם סגולה
40 הרוצים להשתתף בכל מפעל טוב, לקדש הכנסת שתי
41 השבתות האלה, שירה ומתן תורה, לצרכי נשמת ישראל,
42 ההרוסה והשבורה.

43 ובגלל זאת תתברכו בברכה כפולה, ושמכם יחוקק
44 לתהלה עולמית על מטה האלקים, אשר ביד עם ישראל
45 הנודד, ואתכם יברכו דור הנולד על ברכי עם סגולה.

46 בברכה כפולה, ובכבוד הראוי,

47 יוסף יצחק שניאורסאהן

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

אל כבוד גבאי הבתי כנסיות ומדרשים,
אוהבי תורה שומרי מצוה, רודפי חסד
וצדקה, אשר בעיר פעטראגראד, ד'
עליהם יחיו, ויעלו מעלה מעלה

1 שלו' וברכה.

2 האלקים ציונו בתורתו, וכל היהודים בכל מרחבי תבל
3 - יברכם ה' - קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם, אשר בכל
4 קהלה ועדה בישראל, יהיו כל צרכי הדת והמצוה: הכנסת,
5 המדרש, הזביחה ובית הטבילה, ואם ח"ו אין יד העדה
6 משגת לבנותם, מהעדר האמצעים הדרושים, הקהלות
7 האחרות בעזרם.

8 ארבעה אלה, הכנסת, המדרש, הזביחה, ובית
9 הטבילה, הן המה מילד[ו]ת העברים והעברי[ו]ת יסודי
10 בית יעקב, אם בן הוא, ואם בת היא, וחיו חיי ישראל
11 ותפארתו.

12 שנות המלחמה, הבצ[ו]רת החולי והרעב, שנות
13 הפרעות, השוד והרצח - ר"ל - אשר עברו - ל"ע - על
14 מדינתנו, עשו שמות בארץ, וח"ו כאלו כבו את נר האלקי
15 בלבב העברי, החרידו את נשמתו נשמת ישראל. כמה בתי
16 מדרש וכנסת נהרסו, ספרי תורה נקרעו ונשרפו, רבנים,
17 אלופי קהלות, שו"בים, ואלפי יהודים נהרגו ונטבחו, מאת
18 השודדים למיניהם, וכמה בתי טבילה נסתתמו ונחרבו.

19 כהיום, המדינה ת"ל נשקטה מאשר הי', השודדים
20 מתבערים מקרב הארץ, ובחסד ה' כל עיר ועיר חרב[ו]ת

המשך מעמוד רכא

עין יעקב - מסכת מועד קטן

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכֶּתִּיב כְּאִילוֹ הֵם שְׂפָכֹבִים, תִּלְמוּד־לִזְמֵר (דברים יט') 'וְלֹא יִשְׁפֹּךְ דָּם נָקִי וְגו' וְהָיָה עֲלֵיךְ דָּמִים', ומבואר
שהיכול למנוע שפיכות דמים ואינו מונע, נחשב כאילו הוא שפך. וצרכי רבים אלו מרבה המשנה להיתר.

מקשה הגמרא: הָא בְּהֲדִיא קִתְּנֵי לָהּ - הרי נשנו במפורש במשנה, וּמִתְקַנֵּין אֶת הַדִּרְכִּים וְאֶת הַרְחֻבוֹת וְאֶת הַמְקָנָאוֹת.
אלא ודאי שדבריה 'וְעוֹשִׁין כָּל צֻרְכֵי רַבִּים' לְאֹתוֹי מֵאֵי, לְאוֹ לְאֹתוֹי חֲפִירָה שאינה מפורשת. מסיקה הגמרא, אכן
שָׁמַע מִיָּנָה - מוכח מן הברייתא שחפירה מותרת.

פרשת בא

י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בֹּא אֶל־פְּרָעָה
כִּי־אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת־לְבֹו וְאֶת־לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן
שְׂתִי אֶתְחִי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ: ^א וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנִי
בְנֵךְ וּבְנֵי־בְנֵךְ אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם
וְאֶת־אֶתְחִי אֲשֶׁר־שָׂמְתִי בָם וַיִּדְעֻם כִּי־אֲנִי
יְהוָה: ^ב וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּרָעָה וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים עַד־מָתִי
מֵאַנֶּת לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבְדֵנִי: ^ג כִּי
אִם־מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת־עָמִי הֲנִי מֵבִיא מָחָר
אַרְבֶּה בְּגִבְלֶךָ: ^ד וְכִסְפָּה אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל
לִרְאֹת אֶת־הָאָרֶץ וְאָכַל: ^ה אֶת־יִתְרֵךְ הַפְּלִטָה
הַנִּשְׁאָרָת לָכֶם מִן־הַבְּרָד וְאָכַל אֶת־כָּל־הָעֵץ
הַצֵּמַח לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה: ^ו וּמָלְאוּ בְתִיד וּבְתִי
כָל־עֲבָדֶיךָ וּבְתִי כָל־מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־רָאוּ
אֲבֹתֶיךָ וְאֲבוֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל־הָאֲדָמָה
עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶּן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה: ^ז (שִׁמְרָא)
וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרָעָה אֵלָיו עַד־מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ
לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת־הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיהֶם הַיּוֹם תִּדַּע כִּי אֲבֹדָה מִצְרַיִם: ^ח וַיּוֹשֵׁב
אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן אֶל־פְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
לָכוּ עֲבְדוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי תִהְיוּ לָכֶם:
^ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבִזְקֵנֵינוּ נִלְךְ בְּכִנְיֵנוּ
וּבְכִנּוּתֵנוּ בְּצִאֲנֵנוּ וּבְכִנּוּתֵנוּ נִלְךְ כִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְהִי כֵן יְהוָה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר
אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶּם רְאוּ כִּי רָעָה נִגְדָה
פְּנִיכֶם: ^י לֹא כֵן לָכוּ גַּם הַגְּבֵרִים וַעֲבָדוּ
אֶת־יְהוָה כִּי אַתָּה אַתָּם מְבַקְשִׁים וַיַּגִּדְשׁ אֹתָם

מֵאֵת פְּנֵי פְרָעָה: ^{יא} ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ב עמ' שלב)

לכו גא הגברים ועבדו את ה' (י, יא)

זוהי 'שיטת פרעה'. אך 'שיטת משה' (ואתפשטותיה בכל
דרא ודרא) היא, אשר בנערנו, בשנים או בחכמה, ובקנינו

נלך, בכנינו ובכנונינו - ודוקא על־ידי־זה חג ה' לנו.
וכדאימא בזהר על הפסוק "נודע בשערים בעלה": 'בעלה'
דא קודשא בריך הוא, "דאיהו אתידע... לכל חד וחד לפום
שיעורא דיליה, לפום מה דמשער בליפיה". והינו, שכלם
צריכים לדעת את ה', כל אחד לפי שעורו.

שני י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ עַל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וַיַּעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל
אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר
הַבְּרָד: ^א וַיָּט מֹשֶׁה אֶת־מַטְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
וַיְהִי נִחַג רֹוח־קָדִים בְּאֶרֶץ כְּלִיזֹם הַהוּא
וְכָל־הַלִּילָה הַבֶּקֶר הָיָה רוּחַ הַקָּדִים נִשָּׂא
אֶת־הָאֲרֶבֶה: ^ב וַיַּעַל הָאֲרֶבֶה עַל כָּל־אֶרֶץ
מִצְרַיִם וַיָּנַח כָּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבֹד מְאֹד לְפָנָיו
לֹא־הָיָה כֵּן אֲרֶבֶה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה־כֵּן:
^ג וַיִּכֶּם אֶת־עֵין כָּל־הָאָרֶץ וַתִּחַשֶׁד הָאָרֶץ וַיֹּאכַל
אֶת־כָּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֶת כָּל־פְּרִי הָעֵץ אֲשֶׁר
הוֹתִיר הַבְּרָד וְלֹא־נֹתֵר כָּל־יֵרֶק בָּעֵץ וּבְעֵשֶׂב
הַשָּׂדֶה כְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ד וַיִּמָּהֵר פְּרָעָה
לִקְרֹא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֵאתִי לַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וּלְכֶם: ^ה וְעַתָּה שָׂא גֹא חֲטֵאתִי אִיךָ
הַפֵּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מַעֲלִי רַק
אֶת־חַמּוֹת הַזֶּה: ^ו וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרָעָה וַיַּעֲתֵר
אֶל־יְהוָה: ^ז וַיַּחֲפֹד יְהוָה רֹוח־יָם חֲזָק מְאֹד
וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֲרֶבֶה וַיִּתְקַעְהוּ יָמָה סוּף לֹא
נִשְׂאֵר אֲרֶבֶה אַחֵד כָּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: ^ח וַיִּחַזַּק
יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שְׁלַח אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה יָדְךָ
עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמָּשׁ
חֹשֶׁךְ: ^י וַיָּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי
חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה כְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
^{יא} לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ
מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה
אֹר בְּמוֹשְׁבָתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 2)

ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה (רש"י י, כב) ואלו בגאולה העתידה, שהיא אחרי מלך תורה, וגאלו גם אותם הרשעים שלא נגאלו ממצרים, שהרי אז תקב"ה "אוחז בגדיו ממש איש איש. . . תלקטו לאחד אחד בני ישראל" (רש"י נצבים ל, א). ובלשון ספר התנ"א: כל יהודי "ברדאי סופו לעשות תשובה. . . כי לא ידח ממנו נדח". זהו "אלו היה שם לא היה נגאל" - מה שאין-כן בגאולה העתידה סופו לעשות תשובה ואף הוא נגאל.

שלישי כ ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג גם-טפכם ילד עמכם: כ ויאמר משה גם-אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו: ט וגם-מקננו ילד עמנו לא תשאר פרסה פי ממנו נקח לעבד את-יהוה אלהינו ואנחנו לא-נדע מה-נעבד את-יהוה עד-באנו שמה: כ ויחזק יהוה את-לב פרעה ולא אבה לשלחם: כ ויאמרו לו פרעה לך מעלי השמר לך אל-תספ ראות פני פי ביום ראתך פני תמות: כ ויאמר משה בן דברת לא-אסף עוד ראות פניך: פ יא ויאמר יהוה אל משה עוד גגע אחד אביא עלי-פרעה ועל-מצרים אחרי-כן ישלח אתכם מזה בשלחו בלה גרש וגרש אתכם מזה: ד דברנא באזני העם וישאלו איש ממת רעהו ואשה מאת רעותה בלי-כסף וכלי זהב: ג ויתן יהוה את-חן העם בעיני מצרים גם ו האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי-פרעה ובעיני העם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כא עמ' 15)

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו. . . כלי כסף וכלי זהב (יא, ב)

יש לשאל: הרי בני ישראל ותריו על בנות מצרים, כמאמר רד"ל (ברכות ט, ב) "אמרו לו, ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני אדם, מוציאין אותך מחר. . . ונותנין לך ממון הרבה, ואומר

להם. . . הוציאנוי היום ואיני מבקש כלום". אם כן, מדוע לא ותר הקב"ה עליה. ויש לומר, דהנה התכלית של גלות מצרים היתה כדי להוציא ולהעלות את ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, כולל גם ניצוצות הקדושה שהיו בכסף ובזהב של בנות מצרים. מוכן אפוא, שמדבר בענין עקרי שאין לוותר עליו.

רביעי ויאמר משה כה אמר יהוה פחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים: ה ומת כל-בכור בארץ מצרים מבכור פרעה הישב על-כסאו עד בכור השפחה אשר אחר החרים וכל בכור בהמה: ו והיתה צעקה גדלה בכל-ארץ מצרים אשר פמחו לא נהיתה וכמחו לא תסף: ולכל ו בני ישראל לא יחרץ-פלל לשנו למאיש ועד-בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל: ה ויורדו כל-עבדיך אלה אלי והשתחווי לי לאמר צא אתה וכל-העם אשר-ברגליך ואחרי-כן אצא ויצא מעם-פרעה בחרי-אף: ס ויאמר יהוה אל משה לא-ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ מצרים: ו ומשה ואהרן עשו את-כל-המפתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את-לב פרעה ולא-שלח את-בני-ישראל מארצו: ס יב ויאמר יהוה אל משה ואלי אהרן בארץ מצרים לאמר: ד החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: ד דברו אל-כל-עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שיה לבית-אבתו שיה לבית: ו ואם-ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל-ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו עלי-השה: ה שיה תמים זכר בן-שנה יהיה לכם מן-הפכשים ומן-העזים תקחו: ו והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אותו כל

ובאזרח הארץ: כ־פ־ל־מחמַצַת לֹא תֹאכְלוּ כָּבֵל־
מוֹשְׁבֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כד עמ' קה)

ראשו על פרעיו ועל קרבו (יב, ט)

לפנינו שלשה סוגים של 'עבודה זרה', שיש 'לשרף' ולבטל לגמרי. ראשו - השכל המגבל הופך לסמכות עליונה. פרעיו - תאונת השלטון והכח מביאה את האדם לרמס ברגליו את כל הסובב אותו. קרבו - מזונו של אדם ופרנסתו הופכים ל'אליל', וכל האמצעים כשרים כדי להשיגם.

חמישי בא ויקרא משה לכל־זקני ישראל ויאמר
אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם
ושחטו הפסח: כ ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם
בדם אשר־בסוף והגעתם אל־המשקוף ואל־
שתי המזוזות מן־הדם אשר בסוף ואתם לא
תצאו איש מפתח־ביתו עד־בקר: ד ועבר יהוה
לנגף את־מצרים וראה את־הדם על־המשקוף
ועל שתי המזוזות ופסח יהוה על־הפתח ולא
יתן המִשְׁחִית לָבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לִנְגֹף:
ה ושמרתם את־הדבר הזה לחק־לך ולבניך
עד־עולם: ו והיה כִּי־תבאו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יתן יהוה לכם באשר דבר ושמרתם את־
העברה הזאת: ז והיה כִּי־יאמרו אליכם בְּנֵיכֶם
מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: ח ואמרתם זבח־פסח
הוא ליהוה אשר פָּסַח עַל־בְּתִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת־מִצְרַיִם ואת־בְּתִינוּ הִצִּיל
ויקד העם וישתחוו: ט וילכו ויעשו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (דקוטי שיחות ב עמ' 666)

משכו וקחו לכם צאן . . ושחטו הפסח (יב, כא)

משכו ידיכם מעבודה זרה . . ושחטו לאלהיהם של
מצרים (מכילתא)

עבודה זרה - היינו עבודה שהיא זרה ליהודי, שנבדל אף
ורק לשמש את קונו. שחטו לאלהיהם של מצרים - של כל
הסביבה, שהיא מגבלת ומדודה במצרים וגבולים של החמר

קהל עדת־ישראל בין הערבים: ו ולקחו מן־
הדם ונתנו על־שתי המזוזות ועל־המשקוף על
הבתים אשר־יאכלו אותו בהם: ח ואכלו את־
הבשר בלילה הזה צִלִּי־אֵשׁ וּמִצֹּת עַל־מִרְרִים
יאכלו: ט אל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מִבִּישָׁל
בָּמַיִם כִּי אִם־צִלִּי־אֵשׁ רָאשׁוּ עַל־פְּרַעְיוֹ וְעַל־
קִרְבּוֹ: י ולא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְהִנָּתַר
מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: יא וְכַבֵּה תֹאכְלוּ
אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים גַּעְלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם
בִּידֵיכֶם וְאִכַּלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזֹן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
יב וְעַבְדִּיתִי בָּאָרֶץ־מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֹּה וְהַפִּיתִי
כָּל־בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:
יג וְהָיָה הָדָם לָכֶם לָאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם
שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת־הָדָם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיָּה
בְּכֶם נִגָּף לְמִשְׁחִית בַּהֲבִיתִי בָּאָרֶץ מִצְרַיִם:
יד וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חֹג
לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּגְהוּ: טו שְׁבַעַת
יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֵד בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ
שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי ו פֶּל־אֵכֹל חֲמִץ וְנִכְרַתָּה
הַנֶּפֶשׁ תִּהְיֶה מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד־יוֹם
הַשְּׁבִיעִי מִקְרֵא־קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פֶּל־מְלֹאכָה
לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֵד אֲשֶׁר יֹאכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא
לִבְדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: ז וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת כִּי
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוּצֵאתִי אֶת־צִבְאוֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה
לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם
הָאֶחָד וְעֹשְׁרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: ט שְׁבַעַת יָמִים
שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶיכֶם כִּי ו פֶּל־אֵכֹל מִחֻמָּצַת
וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ תִּהְיֶה מַעֲדַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר

והגשם. ויש לעשות זאת בבחינת פסח ו'דלוג', לא רק בעליה מדרגה לדרגה; צריכים להפך את החשק של הגוף והנפש הבחמית לאור ולקדשה.

ששי כט ויהי | בחצי הלילה ויהיה הכה כלבכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על-פסאו עד בכור השכי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותחי צעקה גדלה במצרים בראון בית אשר אין-שם מת: לא ויקרא למושה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-יהוה כדברכם: גם-צאנכם גם-בקרכם קחו פאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי: ויתחזק מצרים עליהם למהר לשלחם מן-הארץ כי אמרו כלנו מתים: לא וישא העם את-בצקו טרם יחמץ משארתם צררת בשמלתם על-שכמם: לא ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו במצרים כלי-כסף וכלי זהב ושמלת: לא ויהוה נתן את-חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את-מצרים: פ לא ויסעו בני ישראל מרעמסס ספתה פשש-מאות אלף רגלי הגברים לבר משה: לא וגם-ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד: לא ויאפו את-הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות כי לא חמץ פירגשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדה לא-עשו להם: ט ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: טא ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל-צבאות יהוה מארץ מצרים: טב ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא-הלילה הזה ליהוה שמרים לכל-בני ישראל לדרתם: פ

כט ויאמר יהוה אל-מושה ואהרן זאת חקת הפסח כל-בן-בכר לא-יאכל בו: מד וכל-עבד איש מקנת-פסח ומלתה אתו אז יאכל בו: מה תושב ושכיר לא-יאכל בו: מז בבית אחד יאכל לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר הוצה ועצם לא תשפרו-בו: מו כל-עדת ישראל יעשו אתו: מח וכי-יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל-זכר ואז יקרב לעשתו ויהיה פאזרח הארץ וכל-ערל לא-יאכל בו: מט תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם: נ ויעשו כל-בני ישראל פאשר צוה יהוה את-מושה ואת-אהרן כן עשו: ס טא ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה את-בני ישראל מארץ מצרים על-צבאתם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כו עמ' שסא)

המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו (יב, מח)

מילת בני הקטנים . . מעפכת אותו (רמב"ם הלכות קרבן

פסח ה, ה)

מכאן יש ללמד הוראה על גדל חשיבות החינוך: אבא שלא מלא את חובתו כלפי בנו ולא הקניסו לברית, פוגע לא רק בטובת בנו, אלא גם בטובתו שלו עצמו. שכן, הוא מנוע מלהקריב קרבן פסח והוא מפסיד אף את הברכה הנובעת מקיום מצוה זו - פגעי העולם פוסחים עליו ולא מדיקים לו.

שביעי יג א וידבר יהוה אל-מושה לאמר: ב קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא: ג ויאמר משה אל-העם זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא יאכל חמץ: ד היום אתם יצאים בחדש האביב: ה והיה כי-יביאך יהוה אל-ארץ הפנעני ותחתי והאמרי ותחני והיבואי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את-העבדה הזאת בחדש הזה: ו שבעת ימים תאכל מצות וביום השביעי חג ליהוה: ז מצות

משיחה. אמן בתיכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מבד
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם,
ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבתתא ונחתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש ד עמ' 180)

היום אתם יוצאים בחדש האביב (יג, ד)
בתקופת החורף נראה כאילו העולם חדל מלצמח
ולהתקדם, ולפתע, בחדש האביב, האילנות מלבלבים
והשדות צטופים ירק. כך מתגלה לעין כל, שימות החורף היו
ימים של אגירת כחות לקראת לבלוב ופריחת האביב. ואף
בחג הפסח כן: בגלות מצרים שקעו ישראל במ"ט שצרי
טמאה, אף במשך זמן מועט, חמשים יום, זכו לקבל התורה
מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו! כך התגלה לעין כל, שימות
הגלות היו ימים של זכור והכנה לקבלת התורה.

מפטיר י' והיה כִּי־יִשְׁאֲלֶךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־
זֹאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹק יְד הוֹצִיאֲנוּ יְהוָה
מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: טו וַיְהִי כִי־הִקְשָׁה פְּרַעֲה
לְשַׁלְחֵנוּ וַיַּחֲלוּג יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבְּכֹר אָדָם וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־פִּנְי אֲנִי זָבַח
לַיהוָה כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם הַזֵּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי
אִפְדָּה: טז וַהֲיָה לְאוֹת עַל־יְדְּכָה וּלְטוֹטְפַת בֵּין
עֵינֶיךָ בִּי בְּחֹק יְד הוֹצִיאֲנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: סס

ססס

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן.

יֹאכַל אֶת שְׂבַעַת הַיָּמִים וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ חֶמֶץ
וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל־גִּבְלֶךָ: ח וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ
בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם: ט וַהֲיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יְדְּךָ
וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה
בְּפִיךָ בִּי בְּיַד חֹזֶקָה הוֹצֵאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:
י וְשָׁמַרְתָּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה מִיָּמִים
יָמִימָה: פ י' וַהֲיָה כִּי־יִבְרָאֲךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וּלְאַבְתָּיִךָ וּנְתַנָּה לְךָ:
יב וְהִעֲבַרְתָּ כָל־פֶּטֶר־רֶחֶם לַיהוָה וְכָל־פֶּטֶר
שֹׁגֵר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזֵּכָרִים לַיהוָה:
יג וְכָל־פֶּטֶר חֹמֶל תִּפְדֶּה בִּשְׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה
וְעִרְפָּתוֹ וְכָל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיֹךָ תִּפְדֶּה: יד וַהֲיָה
כִּי־יִשְׁאֲלֶךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה־זֹּאת וְאָמַרְתָּ
אֵלָיו בְּחֹק יְד הוֹצִיאֲנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית
עֲבָדִים: טו וַיְהִי כִי־הִקְשָׁה פְּרַעֲה לְשַׁלְחֵנוּ וַיַּחֲלוּג
יְהוָה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם
וְעַד־בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל־פִּנְי אֲנִי זָבַח לַיהוָה כָּל־
פֶּטֶר רֶחֶם הַזֵּכָרִים וְכָל־בְּכוֹר בְּנֵי אִפְדָּה:
טז וַהֲיָה לְאוֹת עַל־יְדְּכָה וּלְטוֹטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ בִּי
בְּחֹק יְד הוֹצִיאֲנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: ססס

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעיתיה וימליך מלכותיה, ויצמוח פורקנה ויקרב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותימכיה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

יג) לְבֹא, שְׂבִיבָא. לְהַכּוֹת אֶת מִצְרַיִם, וְזוּ מִפֶּה שְׁנֵיהֶם שֶׁהַחֲרִיב נִבְּכֵרָנָצָר אֶת מִצְרַיִם, בְּשֵׁנִת עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע לְמַלְכוּתוֹ. יד) אִמְרוּ, אַתֶּם הַמְּשִׁמְעִים קוֹל, אִמְרוּ לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. הַתִּיַצֵּב, הַחֲדָר. וְהִכֵּן לָךְ, הִכֵּן לָךְ כֹּל צָרָתִי הַמִּלְחָמָה. טו) נִסְחָף, נִשְׁמָף וְנִגְרָף. אֲבִירִיד, כֹּל אֶחָד מִגְּבוּרִיד. טז) הִרְבָּה בּוֹשֵׁל,

ה' הִרְפוּ וְהִרְבָּה בָּהֶם בּוֹשֵׁלִים. נָפַל אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, הִתְקַבְּצוּ לִשְׂכֵן אִישׁ אֶצֶל רֵעֵהוּ. חֲרָב הַיּוֹנָה, חֲרָב נִבְּכֵרָנָצָר שֶׁהוֹנָאָה (בְּמִרְקָה) עוֹשֶׁקֶת הָאֲנָשִׁים עִם רִכּוּשָׁם. יז) קָרָאוּ שָׁם, בְּמַעֲרֶכֶת צָבָא פְּשָׁדִים הִכְרִיזוּ לִזְמַר. פִּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שָׂאוֹן, שִׁפְרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם הַפְּרִים קוֹל שָׂאוֹן בְּנֵאוֹה. הָעֵבֶיר הַמוֹעֵד, לֹא בָּא לְהִלָּחֵם נֶגְדָם בְּיוֹם הַמוֹעֵד הַקָּבוֹעַ, מִפְּנֵי לִבָּבוֹ. יח) כִּי כְּתוּב וְגו', כִּי כִּי שְׂדֵבֶר אֶמֶת הוּא שְׂתֵבֶר קְבוֹעַ בְּהָרִים, וְהִרְ הַפְּרָמֵל עַל הַיָּם, כֵּן בְּאֶמֶת יְבֹא הַדָּבָר הַיָּה עַל מִצְרַיִם.

הפטרה לפרשת בא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק מו

מו יג הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־ יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבֹא נִבְּכֵרָנָצָר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ בִּנְהַר וּבְתַחְפְּנָחֶם אִמְרוּ הַתִּיַצֵּב וְהִכֵּן לָךְ כִּי־אֶכְלָה חֲרָב סְבִיבֶיךָ: טו מְדוּעַ נִסְחָף אֲבִירִיד לֹא עָמַד כִּי יְהוָה הִדְּפוּ:

טז הִרְבָּה בּוֹשֵׁל גַּם־נָפַל אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה | וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמָּנוּ וְאֶל־אֶרֶץ מוֹלַדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֲרָב הַיּוֹנָה: יז קָרָאוּ שָׁם פִּרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם שָׂאוֹן הָעֵבֶיר הַמוֹעֵד: יח חִי־אֲנִי נְאֻם־ הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי כְּתוּב בְּהָרִים וּכְכֹרֵמַל בְּיָם

יג הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא לְבֹא טַרְם בּוֹאָ שֶׁל נִבְּכֵרָנָצָר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד תַּחֲלָה הַגִּידוּ בְּמִצְרַיִם | שְׂבִיבָנָצָר בָּא עָלָיו וְהַשְׁמִיעוּ בְּמִגְדּוֹל וְהַשְׁמִיעוּ בִּנְהַר וּבְתַחְפְּנָחֶם שֶׁהֵם עָרֵי מִצְרַיִם אִמְרוּ הַתִּיַצֵּב שִׁתְּנִיבֵנוּ בְּמִכְרֵיהֶם וְלֹא יֵצֵאוּ לְקִרְיַת הָאֵיב וְהִכֵּן לָךְ שֶׁם כִּלִּי נֶשֶׁק כִּי כָּבֵד אֶכְלָה חֲרָב סְבִיבֶיךָ: טו מְדוּעַ נִסְחָף נִשְׁמָפוּ וְנִגְרָפוּ כֹּל אֶחָד מִן אֲבִירִיד גְּבוּרִיד לֹא עָמַד לֹא מְצִלִּית לַעֲמֹד בְּעַצְמוֹ כִּי יְהוָה הִדְּפוּ וְה' נִלָּחֵם בּוֹ: טז הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְבָּה בּוֹשֵׁל וְעַל יְדֵי הַמִּכְשׁוֹל גַּם־נָפַל הַיּוֹם הַבָּאִים לַעֲזֹרַת מִצְרַיִם, וְהֵם הִתְחַבְּרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ זֶה לָזֶה קוּמָה | וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמָּנוּ וְאֶל־ אֶרֶץ מוֹלַדְתָּנוּ מִפְּנֵי חֲרָב הַיּוֹנָה הִיא חֲרָב שֶׁל נִבְּכֵרָנָצָר, שְׂמִלְכִי אֲשׁוּר וּכְבַל הָיָה לָהֶם צִוְרַת יוֹנָה עַל דָּלָם: יז תַּחֲלָה קָרָאוּ וּפְרָסְמוּ שָׁם בְּמִצְרַיִם, כִּי פִרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם בָּא בְּשָׂאוֹן קוֹל תְּשׁוּאוֹת גְּדוֹל וְעַם רַב לְהַתְהַלֵּל בְּחִילוֹתָיו, וְאַחֵר כִּד קָרָאוּ כִּי פִרְעָה הָעֵבֶיר הַמוֹעֵד קָבֵעַ מוֹעֵד אַחֵר לְמֶלֶךְ כָּבֵל לְצֵאת לְהִלָּחֵם עִמּוֹ כִּי בָּא מוֹרֵד בְּלִבּוֹ: יח חִי־אֲנִי נְאֻם־ הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ כִּי

(יט) וְנִצַּתָּהּ, לְשׁוֹן צִיָּה. (כ) עֲגֹלָה וּפְהַפְיָה מִצָּרִים, מִצָּרִים שֶׁהִיָּתָה מְלֻכּוֹת יָפָה פְּעֻלָּה יָפָה. קָרָן, חֲתוּךְ וּכְרִיתָה. מִצָּפֹן, מִבְּבֶל. בָּא, בָּא. כָּפַל הַמּוֹלָה לְחֹזֶק וְלֹאִמֵּר שְׁבוּדָאִי וְבֹא. (כא) שְׂכָרְיָה, שָׂרִיָּה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "שְׂכָרְיָה", גִּיסוֹת שֶׁשָּׁכְרוּ לַעֲוֹנָה. פְּעֻלָּי מְרַבֵּק, וְיִכְלוּ לִטְבֹּחַ פְּעֻלִּים מִפְּטוּמִים בְּמִרְבֵּק (= בְּרַפָּה). גַּם הַמָּוֶה, גַּם הַשָּׂרִים, (וְגַם

הַשְּׂכִירִים). הַפְּנוּ, הַפְּנוּ עֲרָפִם לָנוּס. אִידִם, לְשׁוֹן שָׂכָר וְאִסּוּן. עַת פְּקֻדָּתָם, וְזֶמַן מִיָּתָתָם. (כב) קוֹלָה פְּנֻחָשׁ יִלְךְ, כְּמוֹ הַחֲשׁ שֶׁנִּקְצָצוּ רַגְלָיו, כֹּן מִצָּרִים וְקִצְצוּ רַגְלֵיהֶם, כְּלֹאִמֵּר שֶׁלֹּא יִכְלוּ לִלְכֹּת מִמְקוֹמָם לְמִשְׁלַח חוּץ לָאָרֶץ. כִּי בְּחִיל יִלְכוּ, הַפְּשִׁידִים יִלְכוּ עֲלֵיהֶם בְּחִיל רַב. וּבְקֻדְמוּת בָּאוּ לָהּ, וְבֹאוּ עֲלֶיהָ לְכַרְתָּהּ בְּקֻדְמוּת. בְּחֻמְבִּי עֲצִים, שֶׁלֹּא יִכְלוּ לִמְנוֹעַ מִעֲצָמָם אֶת חֶרֶב הַפְּשִׁידִים, כְּמוֹ הָעֲצִים. (כג) כָּרְתוּ יַעֲרָה, בַּח' יֵשׁ בָּהֶם לְכַרֵּת כָּל יַעֲרָה. כִּי לֹא יִחָקֵר, לֹא יִחָקֵר מִסְפָּר צָבָא הַפְּשִׁידִים. (כד) הַבִּישָׁה, הַתְּכַנְשָׁה. (כה) אֱמוֹן מִנָּא, כְּמוֹ הַמּוֹן. פְּרוּשׁ אַחֵר, "אֱמוֹן", שֵׁם שֶׁר הָעִיר "נֹא". "מִנָּא", מִהָעִיר "נֹא", וְהִיא "אֶלְכֶם־נִרְדִּי". (כו) וְאַחֲרֵי כֵן, מִשְׁן אֲרֻבֵּים שְׁנֵה. כִּימִי קָדָם, כְּלֹאִמֵּר שֶׁשִּׁבְּבוּ בְּשִׁקְטָא בְּאַרְצָם. (כז) וְאַתָּה אֵל תִּירָא, צִדִּיקִים שֶׁבְּתוֹךְ מִצָּרִים, שֶׁהִגְלוּ לָשֵׁם בְּעַל כִּרְחֹם. (כח) וְיִסְתְּרִיד לְמִשְׁפָּטָא, אִיפֹרֵךְ אֲוִתָּךְ בְּמִשְׁפָּטָא וּבִאֲפֻן שְׁתִּכֵּל לְסִבֵּל, מַעֲטָא מַעֲטָא. וְנִקְרָא לֹא אֲנִיקְרָא, וְלֹא אֲנִיקָא אֲוִתָּךְ מִן הָעוֹלָם. כִּי יִשְׂרָאֵל יַעֲמִירוּ בְּאַרְצָם כִּימִי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ.

וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימִי־קָדָם נֹאִם־יְהוָה: כּוֹאֲתָהּ אֶל־תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב וְאֶל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחֹק וְאֶת־זֶרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שָׁבִים וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאִין מַחֲרִיד: כֹּה אָמְרָה אֶל־תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב נֹאִם־יְהוָה כִּי אֲתָךְ אֲנִי כִּי

מִצָּרִים (וְכֵן פָּרַעַת נִבְּחָ שְׁהִמָּת וַאֲשִׁירוּ: כּוֹ וְנִתְּתִים בְּיָד מִבְּקָשִׁי נִפְשָׁם וּבְיָד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ־בָּבֶל וּבְיָד וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימִי־קָדָם כֹּה גְלוּת נֹאִם־יְהוָה: בָּא לְנֶחֱם הַגּוֹלִים לְבָבֵל לְבַל וְיִתְּאוּשׁוּ מִן הַנְּאֻלָּה בְּרֹאוֹתָם שְׁמִצָּרִים גְּלוּ וְחֻזְרוּ מִנֵּהר וְהֵם גְּלוּ וְעָדִין לֹא שָׁבוּ: כּוֹ וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב כִּי לֹא תִשְׁאָר בְּגוֹלָה וְאֶל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי יִשְׁתַּקְעוּ שָׁמָּה בְּבָבֶל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחֹק מִמְקוֹם שֶׁאֵתָה שֵׁם וְאֶת־זֶרְעֶךָ גְּלוּלִים וְקִטְנוֹת מֵאֶרֶץ שָׁבִים וּמִמָּוֶה וְהִלָּאָה וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן בְּשָׁלוֹה וְאִין מַחֲרִיד וְלֹא יִמָּצָא עוֹד מִי יַחֲרִידוּ: כֹּחַ הַנֶּחֱם שֶׁבָּעַת שֶׁבִּבְדָּאָר אֵת מִצָּרִים

בְּתִבְרוֹר כְּבוֹד בְּהָרִים וּבְכִרְמֵל עוֹמֵד בֵּינָם עַל יַד הַיָּם, כֹּן יָבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר עַל מִצָּרִים: יֵט כְּלִי גוֹלָה עֲשִׂי לָךְ לִשְׁתוֹת וְלֹאֲכוֹל וְיִשְׁכַּח לְבַמְחַ בַּת־מִצָּרִים כִּי תִגְלוּ מִפְּנֵה כִּי־נָפָה שְׁהִיָּתָה עִיר מְמֻלָּח לְשִׁמְחָה לְשִׁמְחָה תִּהְיֶה וְנִצַּתָּה וְתִהְיֶה שְׂמִיחָה מֵאִין וְיִשְׁכַּח: כֹּה עֲגֹלָה יְפַה־פִּיָּה יָפָה בְּיוֹתֵר

הָיוּ בִּחְרִים לְעִבְדֵּי־זָרָה שֶׁל מִצָּרִים קָרָן רְמִיזָה הָיוּ לָהֶם עַל יְדֵי מִנְחָשִׁים כִּי מִצָּפֹן מִבְּבֶל שְׁהִיָּה צְפוֹנוֹת מִצָּרִים בָּא בָּא יָבֹא עֲלֶיהָ נְבוּכַדְרֶאצַּר: כֹּא גַם־שְׂכָרְיָה שָׂרִיָּה אֲשֶׁר בְּקֻרְבָּהּ וְיִכְלוּ לִטְבֹּחַ פְּעֻלִּי מְרַבֵּק מְפֻטְמִים כִּי־גַם־הִמָּה הַשָּׂרִים הַפְּנוּ עוֹרָךְ מִן הַמּוֹלָחָה לִלְכֹּת לָאָרֶץ גַּם וְיַחֲדִיו לֹא עָמְדוּ עַל עֲמָדָם וְלֹא פִּאֲשֵׁר הַשָּׂרִים הָאֵלֶּיךָ נִפְלוּ בְּנֻפְלִים כִּי יוֹם אִידִם עַת רָעָתָם בָּא עֲלֵיהֶם עַת פְּקֻדָּתָם פְּקֻדָּתָ כֹּחַ חֵי לְמוֹת: כֹּחַ קוֹלָה שֶׁל מִצָּרִים בְּנֻחָשׁ יִלְךְ (בְּשִׁקְטָא הַקְּדוּשָׁה בְּקֻדְמוּת אֵת רַגְלֵי הַחֲשׁ בְּרֹאשִׁית ג' יד) הִלָּךְ קוֹלָה שֶׁל נָחֵשׁ מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף) כִּי הַפְּשִׁידִים בְּחִיל רַב יִלְכוּ עֲלֵיהֶם וּבְקֻדְמוּת לְקַצֵּץ רַגְלֵיהֶם בָּאוּ לָהּ בְּחֻמְבִּי עֲצִים שְׁקוּצִים בְּקֻדְמוּת: כֹּחַ אֲתָם בְּנֵי כְשִׁדִּים כָּרְתוּ יַעֲרָה הִרְגוּ כֹל אֲנָשִׁי מִצָּרִים נֹאִם־יְהוָה כִּי לֹא יִחָקֵר מִסְפָּר אֲנָשִׁי כְשִׁדִּים כִּי רַבֹּו מֵאַרְבֶּה וְאִין לָהֶם מִסְפָּר: כֹּחַ הַבִּישָׁה הַקְּלָמִי בַת עֲדַת־ מִצָּרִים כִּי נִתְּנָה נִמְסָה בְּיָד עַם־ צָפֹן הֵם כְּשִׁדִּים: כֹּחַ אֲמֹר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פוֹקֵד אֲשִׁנִּי לְהִבִּי פוֹרְעִנוֹת אֶל־אֱמוֹן מִנָּא מַעִיר נֹא שְׁהִיָּה אֶלְכֶם־נִרְדִּי וְעַל־פְּרַעַת וְעַל־מִצָּרִים וְעַל־ אֱלֹהֵיהָ וְעַל־מְלָכֶיהָ שֶׁל מְמֻלָּחֹת רְבוֹת שֶׁשִּׁבְּבוּ בְּאֶרֶץ מִצָּרִים, כְּמוֹ שֶׁאֲפֻדָּה וְעַל פְּרַעַת וְעַל הַבְּטָחִים כּוֹ כֹּן אֲפֻדָּה עַל הַגּוֹלִים הַבְּטוּחִים בּוֹ: הַפּוֹרְעִנוֹת הַבָּאָה לְמִצָּרִים הִיא לְעוֹנֶשׁ שְׁחָרַע לְיִשְׂרָאֵל בְּנִיחָם שִׁישַׁק מִלָּךְ

מִצָּרִים (וְכֵן פָּרַעַת נִבְּחָ שְׁהִמָּת וַאֲשִׁירוּ: כּוֹ וְנִתְּתִים בְּיָד מִבְּקָשִׁי נִפְשָׁם וּבְיָד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ־בָּבֶל וּבְיָד וְאַחֲרֵי־כֵן תִּשְׁכֵּן כִּימִי־קָדָם כֹּה גְלוּת נֹאִם־יְהוָה: בָּא לְנֶחֱם הַגּוֹלִים לְבָבֵל לְבַל וְיִתְּאוּשׁוּ מִן הַנְּאֻלָּה בְּרֹאוֹתָם שְׁמִצָּרִים גְּלוּ וְחֻזְרוּ מִנֵּהר וְהֵם גְּלוּ וְעָדִין לֹא שָׁבוּ: כּוֹ וְאַתָּה אֶל־תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב כִּי לֹא תִשְׁאָר בְּגוֹלָה וְאֶל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי יִשְׁתַּקְעוּ שָׁמָּה בְּבָבֶל כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחֹק מִמְקוֹם שֶׁאֵתָה שֵׁם וְאֶת־זֶרְעֶךָ גְּלוּלִים וְקִטְנוֹת מֵאֶרֶץ שָׁבִים וּמִמָּוֶה וְהִלָּאָה וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן בְּשָׁלוֹה וְאִין מַחֲרִיד וְלֹא יִמָּצָא עוֹד מִי יַחֲרִידוּ: כֹּחַ הַנֶּחֱם שֶׁבָּעַת שֶׁבִּבְדָּאָר אֵת מִצָּרִים

עטרת מרים

נהרגו כל בני ישראל שהיו במצרים,
בכל זאת, אֵתָה אֱלֹהֵינוּ עֲבָדֵי
יַעֲקֹב נֶאֱמָרְהָהּ כִּי אֵתָה אֲנִי אֵף
כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל־הַגּוֹיִם |

אֲשֶׁר הִדְחִיתִּיךָ שָׂמָּה וְאֵתָה לֹא־אֶעֱשֶׂה כָּלָה עִם כִּי תִהְיֶה בָּאָרֶץ וְיִסְרָתִיךָ אִסֵּר אוֹתְךָ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּט כִּפִּי עֲנֹה, אֲבָל וְנָקָה לֹא אֲנָקֶךָ מִן הָעוֹלָם,
כְּלוּמָר: לֹא אֶכְרִיתִיךָ מִן הָעוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֶה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרַת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמְדַּבֵּר יַסְסוּף וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם: ^י וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי
הִשְׁבַּע הַשְּׂבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד וַיִּפְקֹד
אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה
אֶתְכֶם: ^כ וַיִּסְעוּ מִסִּפְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְלָם בְּקֶצֶה

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
יג ^י וַיְהִי בְשַׁלַּח פָּרְעֹה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחֵם
אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
אָמַר אֱלֹהִים פְּנִינָתָם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה
וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה: ^{יד} וַיִּשָּׁב אֱלֹהִים | אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ

פֿרעָה וַרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאַפְבֵּדָה בְּפִרְעָה וּבְכָל־
 חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצָּרִים כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: (ישראל)
 הַ וַיִּגְדַּל לְמִלְדָּ מִצָּרִים כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְלֵב
 פֿרעָה וַעֲבָדֵיו אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עֲשִׂינוּ
 כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעַבְדֵּנוּ: וַיֹּאסֶר אֶת־
 רַכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: וַיִּפָּח שְׁש־מֵאוֹת
 רַכְבִּי בַחֲזֹר וְכָל רַכְבִּי מִצָּרִים וְשָׁלֹשׁ עַל־כָּלֹ:
 הַ וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פֿרעָה לְמַלְדָּ מִצָּרִים וַיִּרְדֵּף
 אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיַד רָמָה:

הַמִּדְבָּר: כֹּא וַיְהוָה הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמֹד עָנָן
 לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעָמֹד אֵשׁ לְהַאֲרִיר לָהֶם
 לְלֶכֶת יוֹמָם וְלַיְלָה: כֹּא לֹא־יִמָּשׁ עָמֹד הָעָנָן
 יוֹמָם וְעָמֹד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: פ (לוי)
 יד * וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירָת בֵּין
 מִגְדַּל וּבֵין הַיָּם לִפְנֵי בְּעַל צָפֹן נִכְחוּ תַחֲנוּ
 עַל־הַיָּם: וְאָמַר פֿרעָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם
 בְּאַרְצָן סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: הַ וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־

אגרות קודש

ב"ה, ט' שבט, ה'תשי"א

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה על מכ' מ"ז טבת שנתקבל באיחור זמן, שלחתי אתמול טלגרמה ע"י הרה"ג והרה"ח
 ווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצצ"ב וכו' וכו' מוהר"ר בן ציון שי' שם טוב, וזה לשונה:

"נא למסור ברכתי ל..."

שיהי' הכל כשורה ובנקל

ותבשר בשורות טובות,

בברכה".

ובהיותי על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ מחר ביום ההילולא
 הבע"ל, אזכירם אותו ואת זוג' ת"י להמצטרך, וצדיקא דאתפטר, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחינה,
 בטח יתן ברכתו, והשי"ת ימלאה בגשמיות וברוחניות. ובפרט ביום היאר"צ יום ההילולא של אותו
 צדיק שכתב במכתבו על ענין זה:

אני"ש ותלמידי התמימים, וכל הנוטלים חלק בדרכי החסידים והחסידות, עמדו הכן כולכם,
 אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, לקבל ברכת הוי' בשפעת חיים ופרנסה טובה ונחת מיוצאי לחציכם,
 אשר ישפיע השי"ת לכם ולנו על ידי התעוררות רחמים רבים ממקור הרחמים והחסדים האמיתים,
 ע"ד מכניסי רחמים, אשר יעורר כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ בעל ההילולא, וברוכים תהיו בבני חייא
 ומזונא רוויחא.

ויהי רצון שבקרוב ממש יבשרני בשורות טובות.

בברכה המחכה לבשו"ט,

מנחם שניאורסאהן

מוסג"פ חוברת היא רשימה מבעל ההילולא, שהו"ל זה לא כבר.

לוח זמנים לשבוע פרשת בא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א	אדמונה"ז	ש	א										
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:40	6:38	8:38	8:38	9:13	9:13	10:07	10:08	12:21	12:23	17:03	17:08	17:30	17:35	16:47	17:46
חיפה (ח)	6:42	6:40	8:38	8:38	9:14	9:14	10:08	10:08	12:20	12:22	17:02	17:07	17:27	17:32	16:33	17:43
ירושלים (ח)	6:39	6:37	8:36	8:37	9:12	9:12	10:06	10:06	12:19	12:21	17:05	17:10	17:28	17:33	16:29	17:44
תל אביב (ח)	6:41	6:39	8:38	8:38	9:14	9:14	10:08	10:08	12:21	12:23	17:01	17:06	17:29	17:34	16:43	17:45
אבו דאבי (ח)	7:08	7:07	9:15	9:16	9:48	9:49	10:45	10:45	13:03	13:04	17:57	18:02	18:23	18:27	17:41	18:37
אוסטריה, וינה (ח)	7:39	7:33	9:02	9:01	9:50	9:48	10:36	10:36	12:35	12:36	16:31	16:40	17:08	17:17	16:20	17:30
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:17	6:23	9:06	9:12	9:51	9:56	11:06	11:09	14:06	14:08	20:44	20:41	21:15	21:11	20:23	21:24
אוקראינה, אודסה (ח)	7:35	7:30	9:04	9:03	9:49	9:48	10:37	10:36	12:37	12:39	16:39	16:48	17:15	17:23	16:28	17:37
אוקראינה, דונייצק (ח)	7:12	7:07	8:37	8:35	9:24	9:22	10:10	10:10	12:09	12:11	16:06	16:15	16:43	16:51	15:55	17:05
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	7:25	7:20	8:48	8:47	9:36	9:34	10:22	10:21	12:20	12:22	16:15	16:24	16:53	17:01	16:05	17:15
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:57	7:51	9:15	9:13	10:05	10:02	10:50	10:49	12:45	12:47	16:34	16:44	17:13	17:22	16:24	17:37
אוקראינה, קייב (ח)	7:51	7:45	9:07	9:06	9:57	9:55	10:42	10:42	12:38	12:40	16:26	16:36	17:05	17:14	16:16	17:29
איטליה, מילאנו (ח)	7:58	7:53	9:29	9:28	10:14	10:12	11:02	11:01	13:03	13:05	17:12	17:20	17:44	17:52	16:58	18:05
אקוואדור, קיטו (ח)	6:20	6:22	8:50	8:52	9:20	9:22	10:23	10:25	12:55	12:56	18:28	18:30	18:52	18:53	18:12	19:02
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:59	6:05	8:47	8:52	9:29	9:33	10:42	10:45	13:39	13:41	20:09	20:07	20:39	20:36	19:48	20:48
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:33	6:41	9:23	9:29	10:12	10:17	11:28	11:31	14:32	14:34	21:17	21:13	21:51	21:47	20:56	22:00
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:24	7:20	9:08	9:08	9:48	9:47	10:39	10:39	12:47	12:48	17:10	17:17	17:41	17:48	16:58	17:59
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:16	7:13	8:59	8:58	9:39	9:38	10:30	10:30	12:36	12:38	16:56	17:03	17:28	17:34	16:44	17:46
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:17	7:14	8:59	8:59	9:40	9:39	10:30	10:30	12:37	12:38	16:56	17:03	17:28	17:35	16:44	17:47
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:58	7:54	9:36	9:35	10:18	10:17	11:08	11:07	13:12	13:14	17:28	17:35	18:01	18:07	17:16	18:20
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:17	7:16	9:17	9:18	9:53	9:53	10:47	10:48	13:02	13:03	17:47	17:52	18:14	18:18	17:33	18:29
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:56	6:54	8:50	8:51	9:27	9:27	10:20	10:21	12:32	12:34	17:08	17:14	17:37	17:43	16:55	17:54
ארה"ב, מיאמי (ח)	7:09	7:08	9:14	9:15	9:48	9:48	10:44	10:45	13:01	13:03	17:54	17:58	18:20	18:24	17:39	18:34
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	7:14	7:10	8:55	8:54	9:36	9:35	10:26	10:26	12:32	12:34	16:50	16:57	17:22	17:29	16:38	17:41
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	7:40	7:37	9:23	9:22	10:03	10:02	10:54	10:54	13:00	13:02	17:21	17:28	17:52	17:59	17:08	18:11
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:15	7:11	8:54	8:53	9:36	9:35	10:25	10:25	12:31	12:32	16:47	16:55	17:20	17:27	16:35	17:39
בוליביה, לה-פס (ח)	6:13	6:17	8:53	8:56	9:26	9:29	10:33	10:35	13:15	13:17	19:12	19:12	19:37	19:37	18:54	19:46
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:38	8:32	9:52	9:51	10:43	10:41	11:28	11:27	13:22	13:24	17:07	17:17	17:48	17:57	16:57	18:12
בלגיה, בריסל (ח)	8:37	8:31	9:52	9:51	10:43	10:41	11:28	11:27	13:23	13:24	17:09	17:19	17:49	17:58	16:59	18:13
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:35	5:39	8:19	8:22	8:54	8:57	10:03	10:05	12:50	12:52	19:03	19:02	19:25	19:24	18:40	19:34
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:24	5:29	8:08	8:11	8:43	8:46	9:51	9:54	12:38	12:40	18:45	18:44	19:11	19:10	18:27	19:21
בריטניה, לונדון (ח)	7:57	7:51	9:11	9:09	10:02	10:00	10:46	10:45	12:41	12:42	16:26	16:36	17:05	17:14	16:17	17:29
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:15	8:07	9:21	9:19	10:15	10:12	10:58	10:57	12:49	12:51	16:24	16:35	17:07	17:17	16:18	17:33
גרמניה, ברלין (ח)	8:08	8:01	9:18	9:16	10:10	10:08	10:54	10:53	12:47	12:48	16:28	16:38	17:08	17:17	16:17	17:33
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:17	8:11	9:35	9:33	10:24	10:22	11:09	11:09	13:06	13:07	16:55	17:04	17:34	17:43	16:45	17:57
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:30	5:35	8:15	8:19	8:52	8:55	10:02	10:04	12:51	12:53	19:11	19:10	19:31	19:30	18:45	19:41
הודו, מומבאי (ח)	7:15	7:15	9:28	9:29	10:00	10:00	10:57	10:58	13:19	13:20	18:23	18:26	18:47	18:51	18:08	19:01
הודו, פונה (ח)	7:10	7:10	9:23	9:24	9:55	9:56	10:53	10:54	13:15	13:16	18:20	18:23	18:44	18:48	18:05	18:57
הונגריה, בודפשט (ח)	7:25	7:20	8:51	8:50	9:38	9:36	10:24	10:24	12:24	12:26	16:23	16:31	16:59	17:07	16:12	17:21
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:22	7:19	9:03	9:03	9:44	9:44	10:35	10:34	12:40	12:42	16:59	17:06	17:31	17:38	16:47	17:50
יוון, אתונה (ח)	7:39	7:36	9:26	9:26	10:05	10:05	10:57	10:57	13:05	13:07	17:32	17:38	18:02	18:08	17:19	18:20

רעט

לוח זמנים לשבוע פרשת בא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	7:40	7:45	9:11	9:12	9:56	9:58	10:44	10:45	12:45	12:46	16:45	16:54	17:21	17:29	16:34	17:43
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:12	7:13	9:26	9:25	9:58	9:57	10:56	10:55	13:16	13:18	18:19	18:23	18:44	18:48	18:05	18:58
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	5:21	5:13	8:00	8:07	8:55	9:00	10:15	10:12	13:19	13:19	20:10	20:03	20:47	20:39	19:46	20:54
נפאל, קטמנדו (ח)	6:54	6:55	8:58	8:59	9:33	9:33	10:28	10:28	12:44	12:45	17:32	17:37	17:59	18:04	17:18	18:14
סין, בייג'ין (ח)	7:30	7:33	9:17	9:16	9:57	9:56	10:47	10:47	12:54	12:56	17:16	17:22	17:47	17:54	17:01	18:06
סינגפור, סינגפור (ח)	7:15	7:13	9:41	9:43	10:12	10:14	11:14	11:16	13:45	13:47	19:16	19:18	19:40	19:42	19:00	19:51
פולין, ורשא (ח)	7:29	7:36	8:47	8:45	9:39	9:37	10:23	10:22	12:16	12:18	15:57	16:07	16:38	16:47	15:47	17:03
פרו, לימה (ח)	5:59	5:56	8:34	8:36	9:05	9:08	10:11	10:13	12:50	12:52	18:41	18:41	19:05	19:05	18:23	19:14
צרפת, ליון (ח)	8:12	8:17	9:47	9:46	10:32	10:30	11:20	11:19	13:21	13:23	17:26	17:34	18:01	18:08	17:14	18:22
צרפת, פריז (ח)	8:32	8:37	9:59	9:58	10:47	10:45	11:33	11:32	13:31	13:33	17:27	17:36	18:03	18:11	17:14	18:25
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:11	6:10	8:36	8:38	9:06	9:08	10:08	10:09	12:37	12:38	18:03	18:05	18:27	18:29	17:47	18:38
קנדה, טורונטו (ח)	7:42	7:47	9:22	9:21	10:05	10:04	10:54	10:54	12:58	12:59	17:12	17:20	17:43	17:50	16:58	18:03
קנדה, מונטריאול (ח)	7:24	7:29	9:00	8:59	9:45	9:43	10:33	10:32	12:34	12:36	16:41	16:50	17:15	17:23	16:29	17:36
קפריסין, לרנקה (ח)	6:50	6:52	8:45	8:45	9:22	9:22	10:15	10:15	12:26	12:27	16:59	17:05	17:28	17:34	16:46	17:45
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:01	9:09	10:09	10:07	11:06	11:03	11:47	11:46	13:36	13:38	17:04	17:16	17:49	18:00	16:56	18:16
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:39	8:47	9:43	9:41	10:41	10:38	11:22	11:21	13:10	13:11	16:37	16:49	17:19	17:30	16:25	17:47
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:57	8:02	9:28	9:27	10:15	10:13	11:02	11:01	13:01	13:03	17:01	17:10	17:37	17:45	16:50	17:59
שווייץ, ציריך (ח)	8:02	8:07	9:33	9:32	10:20	10:18	11:06	11:06	13:06	13:08	17:10	17:19	17:42	17:50	16:54	18:04
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:46	6:46	9:04	9:05	9:35	9:36	10:34	10:35	12:58	13:00	18:11	18:14	18:35	18:38	17:56	18:47

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחוּז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְּנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִיתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00768
17/01/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

